Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

A. KUPFER

Opera

Omnia

2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

H Ois-1.9

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, SVMMI, DISERTISSIMIQVE THEOLOGI, SACRIS DVMtaxat literis omnia probantis, in XII. prophetas minores Commentariorum libri XXXII. ex veris primisq; originalibus, iterum atq; iterum recogniti, atque nunc tandem cum adnotationum ac scripturarum locis fideliter æditi.

FACULTAD DE TEOLOGIA Univ. de Deusto BILBAO

BIBLIOTHECA OMNIENSIS SOCIETATIS IESV

LOVANII
Excudebat Seruatius Sassenus, Expensis Viduæ Arnoldi Birckmanni, Anno à CHRISTO nato, M. D. LI.

Cum Gratia et Priuilegio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Priuilegium.

Permisit Cæsarea Maiestas Seruatio Sasseno iurato typographo Louaniensi, vt excudat Ruperti abbatis Tuitiensis Commentaria in duodecim prophetas minores, Vetuitq; aliis omnibus, ne proximo Biennio eundem librum edant, sub certa mulcta pecuniaria, & confiscatione librorum eorundem. Quod latius indicant literæ sigillatæ eiusdem Cæs. Maiest. Bruxellis datæ, Anno Domini, M. D. XLIX. die Nouembris XXVI.

Signatæ L. de Zoete.

Prophetarum ordo, et librorum Numerus.

In Osee	VI.	fo.1.	In Naum	III.	133.
In Iohelem	I.	51.	In Abacuc	III.	49.
In Amos.	IIII.	64.	In Sophoniam	II.	163.
In Abdiam	I.	94.	In Aggeum	I.	173.
In Ionam.	II.	100.	In Zachariam.	V.	178.
In Michæam.	III.	111.	In Malachiam	I.	203.

ORTHVINVS GRATIVS PHILOCHARIS PIO LECTORI, S. P. D.

MAXIMI facies lector candidissime Franciscũ Birckman, ac fratrem ipsius Arnoldum: qui quum sint in vetustissimis simul atq; optimis autoribus, non inquirendis consequendisq; tantùm, verùm etiam in imprimendis diuulgandisq; diligentissimi, ità etiam in Christianorum maximè codicum synceritate, minimè negligenda, maximè conspicui plurimumq; illustres. Nihil ex illorum officina feculentum, nihil fatiferum, nihil impium prodit. Omnia ad purã eruditionem, ad integram fidem, & ad solidam doctrinam consequendam, cũ optimis optimi, certatim expendunt. Quòd tam in vendendis assiduè bonis libris, classicisq; autoribus euulgandis, quàm in luculentissimis ac planè diuinis, Ruperti nostri operibus, terra, mariq; (& maximis quidẽ eorum impensis) diligenter conquirendis, ac tandem excusis, luce clarius docuêre. Ad Rupertum venio, antiquissimũ summumq; Theologum: qui non per diuerticula, aut vagas contentionum ambages diuagatur, sed via regia, via tuta, via euangelica, via solida ac certa, sacros hic interpretando prophetas neminem non cœlesti inflammat igne. Syncerus est, integer etiam ac purè candidus. Moriar, si vllum deorum nectar suauius esse credam, hoc Ruperti prophetarumq; poculo, quo sitienter ebibentes, nunquam sitiunt, quo sese inebriantes nunquam inebriantur. Multo enim, multoq; amplius quàm cogitare quisquam potest, de pectore ipsius candidissimo & gratiarum pleno, conditum sapidumq; promanat, cuius niueam simplicitatẽ, cuius eloquentiã incredibilẽ, cuius sententiarũ grauitatẽ, cuius deniq; Theologicã sublimitatẽ nemo nõ admirabitur, nemo nõ in cœlũ feret. Auricomũ enim habẽs caput, veste splendescit argentea, & velut ætherius sol cuncta collustrat. Hic decus & præsidiũ est Theologorũ: ad hũc, tanquam ad anchoram, hac tempestate literati omnes decurrũt. Quemadmodũ materia salubris, ita & stylus delectabilis. Et vt semel finiã, hoc nostrũ in Abbatẽ non aspernabere distichon.

Nunc medium cœli tangit, nunc æthera pennis
Verberat, & decimo semper spaciatur olympo.

Quid multa? Adiiciamus (si ita libet) & hoc nostrum Epigramma.

Cædite Philosophi, quos Græcia iactat, habetq;,
Iactitat & si quos Itala terra suos.
Hos longè exuperat Rupertus, gloria vatum,
Gloria doctorum, Teutoniciq; soli.
Par decus ingenij nulli sperare licebit,
Nam nouit quicquid Theologia docet.

Hos igitur Ruperti libros, lector candidissime, obuijs suscipe manibus, & nobis immortales habe gratias, qui non hosce solum, de quibus hic loquimur, verum omnes fermè alios (quorum ingens est numerus) Ruperti libros, ad vnguem vsque recognitos, in studiosorum omnium vtilitatem, non fideliter minus quàm diligenter, edidimus. Vale feliciter. Coloniæ ex officina nostra literaria, tertio nonas Augusti, Anno Domini, M. D. XXXIIII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Elenchus eorũ quæ habentur in Commentarijs Ruperti, in duodecim Prophetas minores.

Vbi nota, primum numerum significare Folium: literas autem, a & b, designare alteram Folij faciem.

Abacuc, id est, luctator. 149.a
Abacuc loquitur in persona Christi. 149.a
Abdias interpretatur seruus domini. 94.b
Abdias tempore Heliæ fuit. 94.b
Abel primus pœnitentium. 48.b
Ad austrum habitare. 99.b
Ad quid inuocandus deus. 60.a
Æditui apud Sopho. dicuntur sacerdotes Baal. 164.b
Abraham propheta, ad quem & promissio & repromissio facta est. 2.b
Abscondita Esau, sunt sacramenta legis & prophetarum. 96.a
Absconditum peccatum. 48.a
Abyssus dedit vocem. 62.a
Aceruus viginti modiorum, Christus. 176.a
Accedere ad prophetissam apud Esaiam. 1.a
Achor furatus de anathemate, cuius typum gessit. 10.b
Aduentus Christi. 77.a
Aduentus Christi prædicit præcipuè Iohel. 51.a
Aduentus Christi primus, sicut sibilus auræ tenuis. 4.b
Aduentus iste pacificus arcum & gladiũ conterens. 11.b
Aduentus vterque Iudæis reprobis in damnationẽ. 51.a
Aduerbiorum similitudinis significatio. 54.b
Aduersarij fidei triplices. 168.b
Afflictio duplex. 139.a
Afflictio & ira Christi. 109.a
Afflictio & ira Ionæ. 109.a
Afflictio & ira Mosi. 109.a
Agitatores qui non sunt domini, qui. 140.b
Aggeus dicitur festiuus. 173.b
Alexander magnus vt bruchus. 147.a
Alæ superbiam significant, & dæmones volucres cœli dicuntur. 18.b
Alexandria Ægypti olim No dicebatur. 145.b
Alexandriæ & Niniue comparatio. 145.b
Alieni à cœlesti Hierusalem. 63.a
Amorræus diabolum significat. 71.a
Amos propheta difficilis. 64.a
Ambulare in nomine dei sui. 110.b
Amici ficti. 130.a
Angeli fortes dicuntur. 140.b
Angelorum intercessio pro filijs Israel ad deum. 5.a
Anguli excelsi. 167.a
Anima vt auis, verbum dei vt laqueus. 73.b
Animalibus & bruris similes. 53.a
Animi passiones omnium malorum causæ. 143.a
Annuncians eloquium suum. 78.a
Ante faciem indignationis domini stare. 135.b
Apostoli filij sunt Israel & secundum carnem, & secundum fidem. 6.a
Amphora apud Zachariam quid sit. 187.a
Apostoli sunt fratres Christi, & filij matris eius. 42.a
Apostoli vt vngulæ æreæ. 122.b
Apostoli lenes & seueri. 124.b
Apostolorum ad gentes expulsio. 81.b
Appropinquare solio iniquitatis. 84.a
Aquæ bonæ & fideles. 142.b
Aquæ maris effusæ, doctores ex gentibus sunt. 92.b
Aquæ Niniue, diuitiæ dicuntur. 142.b
Aquila super domum domini, Romanum imperiũ contra Hierusalem. 28.b
Aquila super domum domini bis venit. 29.a
Aratores, patriarchæ: messores, apostoli. 94.a
Arcturus & orion. 79.b
Arcus Israel contritus in valle Israelis. 5.a
Area & torcular, pressuræ sanctorum. 58.b
Aridiras in diuitijs. 137.a
Arrogantia ingressus pontificum. 165.a
Argento inuoluti. 166.a
Ascendere in cœlum, quid. 92.a
Ascensio de terra duplex, sicut duplex resurrectio. 6.a
Ascensio riui omnes electi sunt. 92.b
Assiduitas religionis & cõtinentiæ in ministris dñi. 56.a
Assur pro superbo diabolo ponitur. 34.a, & 147.b
Assur à muliere & semine eius contritus. 148.a
Assur regis pastores. 147.b
Assur diabolus dicitur. 170.a
Assyriorum perfectio qualis. 137.b
Atelebus, parua Ioculta. 146.a
Auaritia, abyssus multa. 87.a
Auaritia mala quid. 156.a
Auaritia mater malorum. 89.a
Auaritia sicut ignis. 128.a
Auaritiam quæ mala sequantur. 142.b
Auaritia in capite omnium. 91.b
Auaritia Iudæorum contra pauperes. 89.b
Auaritia Pharisæorum. 115.a
Auari, maximè Iudæi. 89.a
Auaritia Iudæorum. 166.a
Audirionem audire quid. 148.b
Auditio de verbo incarnato tremenda. 159.a
Auditores carnales & spirituales. 56.b
Auolare quasi aues ex Ægypto, quid est. 43.b

Baalim, quæ cunq; idõla dicuntur. 9.b
Baalim per nullam interpretationem debet vocari deus. 11.a
Baal non fuit ex Israel, sicut fuerunt vituli aurei. 30.b
Beelphegor à Latinis Priapus dicitur. 35.b
Bellatores diaboli. 162.b
Bellum sanctificare. 62.a
Belial quomodo vniuersus interijt. 139.b
Beniamin, id est, filius dextræ. 99.b
Bestiæ quatuor de mari ascendentes. 177.a
Bethauen, domus idoli, prius dicta est Bethel. 18.b
Bethlehem etiam Ephrata vocatur. 122.b
Bibe & consopire. 190.b
Bibere vinum in dulcedinem. 51.b
Bibere vinum damnatorum. 71.a
Bona temporalia sicut pomum. 89.a
Bubali dicuntur superbi Iudæi. 56.a

Cain peccatum septuplex. 203.a
Caiphas mendacij opifex. 26.a
Caiphas laqueus ruinæ factus est. 34.b
Chaldæi, dæmones & Romani. 151.a
Caluitium aquilæ. 113.b
Campestria habitare à deo quid. 99.b
Capi à deo, bona est captiuitas. 21.a
Capitis commotio duplex. 145.a
Caput de domo impij. 161.b
Captiuitatis humanæ initium. 60.a
Charitas latum mandarum. 51.a
Carnalia desideria Iudæorum. 152.b
Carmelus duplex. 70.a
Carmeli vertex, scribæ & pharisæi. 64.b
Carnalis Israel, spiritualem semper vt extraneus persequitur. 97.b
Carnales Iudæi Edom dicuntur. 95.a
Carnis iustitiæ. 50.b
Castra Christi morientis magna & fortia. 55.a
Catulus leonis, Christus. 71.a

Causa dei semper iusta, erga iustissimum etiam. 127.a
Carbones desolatorij. 196.b
Celebrare festiuitates. 139.b
Cærimoniæ Iudæorum defluunt. 92.b
Cærimoniæ legis, figura Christi. 176.b
Christus doctor iustitiæ. 57.a
Christus cur non placuit carnalibus Iudæis. 24.b
Christus cur à propheta dicitur Israel. 42.a
Christus clamauit in prophetis. 149.b
Christus dominus exercituum. 143.b
Christus finis totius scripturæ. 132.b
Christus fortium suorum recordatur. 141.b
Christus formans montes. 77.b
Christus in cruce erexit cornu Dauid, cornu salutis. 30.a
Christus in scripturis quærendus. 100.a
Christus, lapis. 166.b
Christus leo dicitur. 143.a
Christus legatus missus ad gentes. 95.a
Christus, mons. 119.a
Christi nomen apud Esaiam, accelera spolia detrahere. 1.a
Christi promissione implere septem regna conabantur. 134.a
Christum præ omnibus gratis oderunt. 80.b
Christus quasi ros in vtero virginis. 50.a
Christus quasi leo rugijt. 43.b
Christus sol in die luminis. 90.b
Christus solus verè dicit, Clamaui ad te, quia exaudisti me. 105.b
Christus solus perfectè loquutus. 80.b
Christus venit quasi imber tẽporaneus & serotinus. 22.a
Christus vt leæna & catulus leonis. 21.a
Christus vt cornu ferreum. 122.b
Christus verè deus. 77.b
Christus verbum domini. 51.a
Christus candelabrum aureum. 134.b
Christus quomodo coronantur in electis. 190.a
Christus agricola est. 203.b
Christus solus in scripturis quærendus. 163.b, & 178.a
Christus dicitur Zorobabel & filius Salathiel. 177.b
Christus dicitur seruus domini. 183.b
Christus lapis, super quem septem oculi. 184.b
Christus doctor iustitiæ. 57.a
Christi egressus duplex. 122.b
Christi ecclesiæ dicuntur ciuitates, vineæ, & horti. 94.a
Christi ecclesia & virgo est & coniunx. 14.a
Christi insultatio contra Iudæos. 203.b
Christi passio figurata in Iona 100. per totũ prophetam.
Cibus electorum, laus dei. 59.a
Ciuitas dei. 150.a
Ciuitas sanguinum, Hierusalem. 144.a, & 177.a
Clamor ad deum verus. 104.b
Clamor ad deum pro terrenis, vlularus est. 28.a
Claudicans Israel dicitur. 120.b
Clerici memores sui officij quid faciunt. 156.a
Clericorum ofores lyncei ad eorum vitia, ad sua Tirefiæ.
Climata secundum sirum Hierusalem. 137.b
Clypeus ignitus, sermo dei. 181.b
Cogitantes contra dominum. 140.b
Cogitantes inutile. 136.a
Columba habens fel, nõ habens cor, Iudæi sunt. 114.a
Columba regenerantem spiritus sancti gratiam significat. 27.b
Comedere peccata populi quid est. 41.b
Comprimere manus quid. 17.a
Computrescere in stercore suo quid est. 148.b
Confessio vera de Christo. 53.a
Confusio Iudæorum duplex. 153.a
Cœli dicuntur apostoli, terra autem ecclesia. 136.b
Conuersio Iudæorum non recta. 175.a
Consilium apostoli. 175.b
Consolatio electorum duplex. 147.a
Constantini donatio. 138.a
Contemplari viam. 108.b
Contemptibilis. 140.a
95.a

Contritio & retributio Iudæis duplex debetur. 98.a
Contritio capitis, mulieris & seminis Christi est. 148.a
Conuersio vera ad deum. 55.b
Conuersio dei ad nos & benedictio. 55.b
Conuiuijs ferè impij conspirant in sanctos. 137.a
Cor maris, medium eius est. 104.b
Cornua, brachia crucis. 160.a
Correctio & confessio Ionæ. 105.a
Corpus Christi, templum sanctum dei. 104.b
Crearo diaboli qualis. 157.a
Credentium numerus paucissimus. 156.b
Culmus stans, in quo germen non est, litera legis dicitur. 31.a
Cupiditas meretrix dicitur. 145.a
Custodes quasi locustæ. 147.a
Custodire vanitates. 165.a

Damnatio diaboli triplex. 162.b
Damascisceletra. 65.a, & 66.a
Darius, quartus à Cyro Da. rex. 178.a
Dauid psalmos clausos scripsit, clauem Christo relinquens. 2.a
Dauid primus scripsit, & cecinit propheticum sermonem. 13.a
Dauid primus cœlestia promissa de regno dei manifestè explicauit. 24.a
Dauid typum Christi, Hieroboam Iudæorum carnalis gessit. 23.b
Dauid victoria contra Goliath mystica. 90.b
Decem tribus inuidebant Iuda promissionem. 136.a
Decima pars domini. 73.b
Dæmones, in Romanis sicut equites. 150.b
Densum lutum, multæ diuitiæ. 155.b
Dentes hostium dei. 118.a
Descendere dominum quid. 112.a
Descendere in infernum quid. 92.a
Deuastatio Niniue. 138.b
Dei corripientis intentio. 72.b
Deum sequi propter pascua sua, non propter ipsum. 47.b
Deus ad gentem Hebraicam ter accessit, iuxta verba Osee. 13.a
Deus ab austro veniet. 159.b
Deus æmulator & vlciscens dominus. 134.b
Deus exercituum. 83.b
Deus est hostis Iudæorum. 111.b
Deo seruire grande præmium est. 171.b
Deus impassibilis. 135.a
Deus iudex iustus, fortis, & patiens. 135.a
Deus iratus est Iudæorum non genti, sed incredulitati. 43.b
Deus in medio eorum. 59.a
Deus misericors inferendo nobis mortem. 147.b
Deus neminem ejcit, nisi qui prius ab eo sponte recessit. 36.b
Deus non factor, sed suscitator gentis amaræ. 151.a
Deus non tradit aut dimittit, nisi quos incorrigibiles scit. 19.a
Deus non solam vindictam petit, & pœnam sicut homo læsus, sed magis pœnitentiam peccatorum. 43.b
Deus quomodo accessit ad fornicariam iuxta similitudinem Osee. 3.b
Deus spes erit piorum, horror impiorum in die magno. 62.b
Dies hostiæ domini. 165.a
Dij terræ boni, & dij terræ mali. 170.a
Die. 24. noni mensis natus est Christus. 170.b
Diaboli draconis intentio. 130.b
Diaboli congregatio. 131.b
Diaboli fortitudo imbecillis. 152.b
Diabolus qualis à deo creatus. 133.a
Diabolus princeps opprobrij nostri. 57.b
Diabolus rex equorum & equitum. 131.b
Diabolus à Christo expulsus. 17.b
Diabolus mortuus deo, viuit in impijs. 58.a
Dictum Iob exponitur: Deus non æquo iudicio afflixit me. 50.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dies domini contra dormientes. 53.b
Dies domini cur domini dicatur. 51.b
Dies domini magnus quis est. 54.a
Dies domini ex malis præcessuris credatur. 57.a
Diem domini magnum fore indubitabile sit. 59.b
Dies domini prope est. 60.a
Dies domini terribilis. 108.a
Dies frigoris. 147.b
Dies famis, iudicij dies est. 64.a
Diei vnius septem nomina. 98.a
Dies præparationis. 170.b
Dies vltionis incredulis est, credulis dies salutis. 9.b
Dies visitationis, Iudæis factus est dies retributionis. 53.b
Dies illa dicitur etiam dies solennis, & dies festiuitatis. 53.b
Dies nouissimi Iudæorum nobis est plenitudo temporis. 119.b
Diligere misericordiam quid est. 127.b
Disceptatio dei cum hominibus horribilis. 60.b
Diuinatio, prophetia mendax. 125.b
Diuisi inter se, qui seipsos à deo diuiserunt. 37.a
Diuitiæ rete impiorum sunt. 154.a
Diuitiæ huius mundi, ariditas est. 137.a
Doctor iustitiæ, Christus. 57.a
Doctores ex gentibus velut pluuia ex mari. 80.a
Doctores ecclesiæ. 124.b
Doctrina noua non est, quæ scripturis probatur. 92.a
Domus furis, templum Iudæorum. 186.b
Domus Iosiæ, ecclesia est. 190.a
Dominus iustus in puniendo. 191.b
Domus Dauid contra Iudã quomodo gloriata est. 202.a
Domus Israel nunc ruinosa est. 93.a
Dominus exercituum, Christus. & 143.b. 92.a.
Dominus rex regum. 121.a
Dominus stans super altare, Christus est in cruce. 91.a
Dominus in Sion. 40.b
Dominus de Sion rugiet. 64.a
Domine, in iudicium posuisti eum. 151.a
Dominus exercituum cur ter dictum sit. 77.b
Donationis Constantini decretum. 103.b
Dormire fiducialiter quid est. 11.b
Duo mala seu duas iniquitates fecerunt Iudæi, gentes vnam. 40.a
Duplex retributio debetur impijs. 98.a
Duo rostra aurea. 136.a
Duo montes aurei, lex & euangelium. 188.b

Ecclesia ex bonis & malis permixta in hoc mundo. 6.a
Ecclesiæ hostes, Christi hostes sunt. 125.a
Ecclesia Christi & virgo est & coniunx. 14.a
Ecclesiæ Christi dicuntur ciuitates, vineæ, & horti. 94.a
Ecclesia de gentibus sicut septem illæ mulieres apud Esaiam. 8.b
Ecclesiæ de gentibus, licet prius fornicata sit, tamen virgo est per fidem. 11.b
Edom, Esau, & Seir, tria nomina, re idem. 94.b
Edom ter arguitur, Crudelitas eius in Israel. 47.a
Edom, carnales Iudæi sunt. 95.a
Edom nomen inuisum scripturæ. 98.b
Edom omnis sectator vitiorum illius dicitur. 95.a
Effraim nomine, scribæ & pharisæi denotantur. 99.b
Effraim subcinericius factus est, qui non reseruatur. 27.a
Effrata, Bethlehem est. 121.b
Effraim omnis aduersarius veritatis. 50.a
Effraim carnales Iudæi, qui à Dauid & à Christo recesserunt. 27.a
Effusio spiritus super omnem carnem. 59.b
Egressus Christi duplex. 122.b
Egressus es in salutem populi tui. 162.a
Electa gentilitas dicitur. 120.b
Electorum cibus & saturitas. 59.a
Eloquentia Iohelis ostenditur. 54.b
Eloquentia mira in sacris literis. 83.b
Eloquentia seculi. 132.a
Æmulatio dei. 134.b
Ænigma quid. 155.b
Equi rufi, nigri, & albi. 188.b
Equi varij ad terram austri, & cætera. 189.a
Equi domini quales. 54.b
Equi fortissimi, Apostoli. 189.a
Error Iudæorum bonus est nobis. 182.a
Esaias vir nobilis, & socer Manasses regis. 1.a
Esaias ob quam causam occisus est. 1.a
Ætas Christi. 159.a
Euangelium secundum Hebræos. 103.a
Euangelica prædicatio in plateis. 141.a
Exacerbare dominum, est peccatum suum defendere. 10.a
Excelsa super quæ gradirur deus. 78.a
Extremi iudicij terror. 103.a
Exultare est hilariter credere. 58.a
Exultare ad horam. 196.a
Ezechias dupliciter consolatus. 138.a

Fabulæ & genealogiæ Iudæorum. 91.b
Facere iudicium quid. 127.b
Faciens matutinam nebulam Christus est. 78.a
Factio lasciuientium, impij sunt. 84.b
Fames animæ grauior corporis famæ. 91.a
Forma spiritualis intelligentia, in culmo literæ legis. 31.a
Fasciculus, numerus Apostolorum. 92.b
Fermentum malitiæ in Iudæis, in nocte azymorum. 26.a
Festa Iudæorum in luctum conuersa. 90.b
Festiuitas tabernaculorum apud Christianos. 207.a
Festorum celebratio vera. 139.b
Ficulnea genus humanum cur dicitur. 35.b
Ficulneæ prima poma, patriarchæ sunt. 35.b
Ficulneæ folia, sunt filij damnationis: poma, filij. 35.b
Fides paucorum est. 150.b
Fides absque operibus. 120.b
Fidei firmitas in Iona. 105.a
Fidei verbum bonum. 105.a
Filia Sion, primitiua ecclesia. 121.a
Filij Edom qui. 36.b
Filij benedictionis qui sunt. 73.a
Filij regis, & filij regni. 105.a
Filij Sion, Apostoli. 197.a
Filij Israel, filij promissionis. 99.b
Filij Sion, Iudaica gens dicitur. 59.b
Filij Israel carnales sunt sicut harena maris: At filij Israel secundum fidem sunt sicut stellæ cœli. 5.b
Filij maris, qui crediderint & baptizati fuerint. 43.b
Finis malus populi Israel. 89.a
Flagellorum suorum causas deus non vult latere. 71.b
Flagellandi modus triplex. 56.b
Fletus domini super Hierusalem. 78.a
Flumen pacis, spiritus sanctus. 65.b
Fluuij terræ, sapientes seculi sunt. 161.b
Fornicari est à deo recedere, & seruire creaturæ. 3.b
Fornicaria duplex in Israel. Oolla, & Ooliba. 17.b
Fornicatio corporalis, pœna est fornicationis spiritualis. 17.b.
Fortes tres Dauid boni, fortes tres Iudæorum mali. 41.a
Fortes, angeli dicuntur. 140.b
Fortia fundamenta terræ, reges. 128.b
Fœdus Iudæorum cum morte, & pactum cum inferno. 37.b
Fortitudo dei Christus aliter quàm bruchus. 58.b
Fortes quasi quercus. 71.b
Fortitudo diaboli non vera. 153.a
Fratrum Iacob & Esau mystica expositio. 90.b
Frumentum, vinum, & oleum duplex. 57.a
Fuga Ionæ pia & placens deo. 101.a
Fugere dominum, & à facie domini, differunt. 102.b
Fulgurans hasta quid. 161.b, & 162.b

Funiculus

Funiculus misericordiæ & iudicij. 160.b
Funiculus peccatorum longus in Iudæis. 25.a
Funiculi charitatis. 43.a
Funiculus maris, requies pastorum. 169.a
Fundamentum summum. 119.b
Furari sunt sufficientia sibi. 96.a
Fures Iacob & gentes dicuntur & dies ipsæ. 95.b
Fures & latrones qui sunt. 117.a

Gabaa duplex peccatum Israel habuit. 39.b
Galaad ciuitas in tribu Gad, in qua idolum primò confectatum est. 23.a
Galaad cur supplantata sanguine dicitur. 23.b
Galgala locus idololatriæ antiquus. & 63.a. 18.a
Gaudium verum, eiusq; ordo. 52.b
Gedeon typum Christi gessit. 41.b
Generationes nouem inter Zorobabel & Ioseph. 186.a
Gementes vt columbæ. 142.a
Gens fortis. 52.a
Gens longinquissima, diaboli. 62.a
Gentes quæ oderunt Israel gratis. 87.b
Gentilium iustitia. 137.b
Gentilis populus olim fuit absque misericordia, nunc Iudæi absque misericordia sunt. 13.a
Gentilis populus vt meretrix, Iudaica gens vt adultera habetur. 32.b
Gentes labores suos, Iudæi labores aliorum possidebunt. 31.a
Gens Iudæorum cur vitula docta dicitur. 40.a
Gentiles facti sunt Iudas & Iacob. 40.b
Gentibus euangelizandum, in Iona figurabatur misso ad Niniuen. 103.a
Gentes erant procul à deo. 190.a
Gladius duplex. 93.b
Gloria & laus Christi. 139.b
Gloria patrum ex carne Christi. 59.a
Gradatio in sermone apud Osee per Apostolum explanata. 12.b
Gurges aquarum transijt. 167.a

Habenæ currus, prælati sunt. 140.b
Helisæus spiritum Heliæ duplicem habuit. 78.b
Hæreditas mea Israel. 60.a
Hæresis contra spiritum sanctum. 77.b
Hæretici falsi fratres. 89.a
Hæretici cur dicuntur filij Moab & filij Ammon. 102.a
Hæretici cur illis dicuntur esse similes. 102.b
Hæretici familia, Ægyptij. 207.a
Hæretici quid tandem erunt. 169.b
Hæreticorum libri sicut vxor Loth. 169.b
Hæreticorum peccatum irremissibile. 169.b
Hæretici inter paganos reputabuntur. 207.a
Herodes rex Iudæorum transiturus. 42.a
Hæsitatio incredulitas est. 53.a
Hieroboam peccatum. 114.a
Hierusalem ciuitas sanguinum. 144.a
Hierusalem cœlesti alieni qui sunt. 63.a
Hierusalem infirmata in bonum. 213.a
Hierusalem peccatum grauius quàm Samaria. 85.b
Hierusalem quomodo Ninive dicatur. 143.a
Hierusalem quare pila dicitur. 105.b
Hierusalem olim columba. 170.b
Hierusalem sæpius succensa. 53.b
Hierusalem terrena filia latronis. 122.b
Homo diuersum opus ab alijs creaturis. 159.a
Homines animalibus similes qui sunt. 58.a
Hominis imbecillitas. 51.a
Hominum genera duo. 51.a
Hostes dei. & 90.b. 134.b
Hostes ecclesiæ, Christi quoque sunt. 125.a
Humanæ captiuitatis initium. 80.a
Humaniformij hæretici. 126.a
Humilitas custos virtutum. 154.b
Humilitas Iudæorum in captiuitate Babylonica. 87.a
Humilitas vera fortitudo. 90.a
Humilitas Iacob & Moysi. 90.a

Iacob deo primus vouit decimas. 78.b
Iacob & gentes dicuntur fures. 95.b
Iacob & Israel coniunctim quid significent. 139.a
Iacob paruulus, id est, humilis. 87.a
Idola quæ deceperunt Israel. 69.a
Idololatriæ primum dictum. 114.b
Idolum primum apud Iudæos, ex inauribus & monilibus fœminarum fuit. 9.b
Idololatrarum dementia. 17.b
Idololatria, in gentibus error, in Iudæis horror est. 23.b
Idola per Christi passionem in telas aranearum fuerunt. 31.a
Iehu quasi paliurus. 129.b
Iehu rex, non vero zelo dei percussit demum Achab. 4.a
Iehu rex iussu dei, non ex gratia, sed ad vindictam. 30.a
Ieiunium sanctificare. 52.b
Ieiunium sacrificare plus quàm prædicare. 56.a
Israel, semen dei, hinc promissionis dicuntur. 3.b
Israel etiam Metropolis & Naboth dicuntur. 4.a
Israel cur pro Naboth occiso ponitur. 4.a
Ignominia generis humani operiebat lex, deleuit Christus. 9.a
Ignominia Christi & Iudæorum diuersa. 157.b
Ignorantiam dei habere, & pro ignorantibus orare diuersa sunt. 158.b
Imber matutinus & serotinus. & 58.b. 27.a
Immunditia Israel idololatria. 116.a
Impij dicuntur facto lasciuientium. 84.b
Impij robur, est infirmitas. 74.b
Impij sunt sepulchra diaboli. 58.a
Impiorum fagenæ duæ. 154.b
Incarnati verbi auditio timenda. 159.a
Incorrigibiles sunt, qui non per ignorantiam, sed per malitiam mendacium dicunt aut confingunt. 30.b
Inexcusabiles filij Israel. 76.b
Inhonoratus, superbus dicitur. 133.b
Iniquitas Iudææ maior, quàm Sodomæ. 77.a
In medio annorum quid. 159.a
In medio deum esse. 59.a
Insania prophetarum Ephraim. 34.b
Insatiabilia mala sunt auaritia & luxuria. 17.b
Interiora tecoris. 43.a
Intentio corripientis dei. 72.b
Interrogatoria, Christo & Ionæ proposita, similia. 102.b
Intrare in profundum maris. 92.a
Interpretatione nominum constituit, qualitas rerum & sensuum. 164.a
Interpretatio quorundam nominum hebraicorum. 107.b
Insulæ gentium ecclesiæ Christi. 170.a
Inutilia. 136.a
Inuidia decem tribuum contra Iudam. 136.a
Inuocandus deus ad quid. 60.a
Iohannes Baptista propheta, & plus quàm propheta. 2.b
Ionas typus saluatoris. 100.a
Ionæ fides firma. 105.a
Ioppe. 101.a
Iohel quis. & quid significet. 51.a
Ioseph typus Christi. 81.a
Ira bona quæ. 109.a
Ira sanctorum qualis. 129.a
Irrisio superna contra mundum. 146.b
Israel carnalis non nisi temporalia bona appetebat. 24.a
Israel carnalis Dauid regem gratis odio habuit. 24.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Israel vt hedera & fœnum. 110.a
Israel durius puniri debet,quàm cæteræ gentes. 72.b
Israel verus habitat solus,nõ commiscetur gentibus. 27.a
Israel bonus sicut vua in deserto,Ephraim sicut auis auolans. 31.a
Iuda sunt omnes gentes Christium confitentes. 182.b
Iudæi carnales Moab dicuntur. 69.b
Iudæi Tyrij dici possunt. 61.b
Iudæi crucifigentes Christum, rectè dicuntur Ephraim. 34.b
Iudæi vaccæ pingues in monte Samariæ. 38.b
Iudæi dicuntur Chanaan & Philistiim. 168.a
Iudicia duo contra Iudæos. 164.a
Iudæi quare dicuntur populus Chanaan. 162.b
Iudæi habitantes funiculum maris. 168.a
Iudæi prophetias de Christo perdidissent,si intellexissent. 2.a
Iudæi cur libros prophetarũ venerati sunt, cum exosos haberent prophetas. 2.a
Iudæi idololatræ etiam in Ægypto. 3.b
Iudæorum summa miseria, quod iam sunt,& captiui,& non populus dei. 5.b
Iudæi carnales non sunt filij promissionis. 5.b
Iudæi cur amant adhuc literam in prophetis. 6.a, & 67.b.
Iudæorum duplex fornicatio. 17.b
Iudæi filij fornicationum rectè dicuntur. 67.b
Iudæi mendaciter dijs falsis, dei beneficia attribuerunt. 8.a
Iudæis non fuit hæreditas à patribus suis sicut alijs gentibus.
Iudæorum dira in deum ingratitudo. 8.b
Iudæi gens absque misericordia nunc est. 10.a
Iudæorum excæcatio multum profuit fidei Christianæ. 11.a
Iudæi sine rege & principe,sine Ephoth & Teraphim. 14.a
Iudæorum futura conuersio. 194.a
Iudæi scientiam dei repulerunt. 18.a
Iudæi pactum dei irritum fecerunt, & filios alienos genuerunt. 20.a
Iudæi sicut Adam transgressi sunt. 23.a
Iudæi furentes à vino cœperunt Christum. 26.b
Iudæorum ingratitudo mendaciaque contra Christum. 27.b
Iudæi vlulant & ieiunant super triticũ & vinum. 28.a
Iudæi facti sunt quasi arcus dolosus. 28.b
Iudæi negauerunt ac subsannauerunt Mosen, Dauid,& Christum. 28.b
Iudæi à mendacio quod in Christum confinxerunt,nunquam emundantur. 85.b
Iudæi sunt vasa immunda, quia immundi spiritus sunt in eis. 31.a
Iudæorum cæcitas circa leges euangelicas. 32.a
Iudæi per superbiam & inuidiam, sicut Ægyptus indurantur. 32.a
Iudæorum peruersa dilectio. 33.a
Iudæorum sacrificia post passionem Christi, sunt panis lugentium. 33.b
Iudæi deriserunt prophetas. 33.b
Iudæi inflati scientia,magistri facti sunt erroris. 34.a
Iudæi seditionem in Barrabam hæreditauerunt. 35.a
Iudæorum diuisio inter sese. 37.a
Iudæi iusto dei iudicio traditi sunt patri mendacij. 39.a
Iudæi absq; regno sunt vbiq; in seruitute. 39.a
Iudæi miserè nunc pendẽt inter deum & idõla. 43.a
Iudæorum odium contra Christum. 85.b
Iudæorum vetus idololatria in deserto. 83.a
Iudæi malè robusti. 80.a
Iudæi cœlestia & terrestria dona amiserunt. 71.b
Iudæi frustra sperant imperium. 41.a
Iudæi peiores Cham. 157.b
Iudæi spoliari cur sint. 158.a
Iudæi populus Assur. 148.a
Iudæi quærunt & non inuenient. 90.b
Iudæorum deus,aurum. 91.a
Iudæi volebant sibi prophetari bona carnalia. 93.b
Iudæis in vinea solum folia relicta. 96.a
Iudæi omnium iniustissimi. 107.a
Iudæorum pertinaces responsiones. 115.a
Iudæorum dispersio. 148.a
Iudæorum confusio duplex. 156.b
Iudæi pueri centum annorum. 181.a
Iudæi quomodo eleuati. 187.b
Iudæi quare ieiunabant. 181.a
Iudæi gentibus inuident salutem. 811.b
Iudæis 4. mala, à 4. regnis. 51.b
Iudæorum luctus. 56.a
Iudæo primùm & Græco. 59.a
Iudex verbum domini. 120 a
Iudicium damnationis diaboli triplex. 162.b
Iudicium peruersum quod est. 149.b
Iudicij funiculus. 160.b
Iudicium facere quid est. 127.b
Iudicia domini solum in scripturis scrutanda. 72.b
Iudicium domini extremum. 132.b
Iudicij nouissimi terror. 144.b
Iudicij dies pijs non formidabilis. 63.a
Iurare in deo Dan. 91.a
Iuramenta dei. 85.a, & 103.a
Iurauit dominus in sancto suo. 75.b
Iuramentum dei in superbia Iacob. 90.a
Iussiones dei aliquando ex indignatione. 76.a
Iustitiæ carnis. 85.b
Iustitiæ gentilium. 137.b
Iustificari per fidem sine operibus quomodo intelligitur. 120.a
Iustitia Iudæorum in cærimonijs, in gregibus,& in armentis. 19.b

LAbor contra Christum vanus. 157.a
Lacus in quo non est aqua. 196.b
Lactare quid est. 20.a
Lactari à deo Iudæi variis signis & prodigijs. 20.a
Lactatur à deo ecclesia longè dulcius. 20.a
Lachis. 111.a
Quid lampas vna,& lucernæ septem. 185.a
Lapis Christus. 156.b
Lapides viui meremur dici ex fide. 95.b
Latrones scribæ & pharisæi. 96.a
Lebetis & ollæ differentia,& mystica expositio. 117.b
Leo Christus dicitur. 145.a
Leo deus,præda electus. 43.b
Legatus missus ad gentes,Christus est. 95.a
Legis sententia de pendente in ligno. 97.a
Lepra diuersa in Maria & Ozia. 70.a
Libanus. 50.a, & 135.a
Libanus vinum. 50.a
Liberum arbitrium in homine. 17.b
Liberare lanam & linum à seruitute malorum hominum. 9 a
Libri canonici ex Iudæis non gentibus. 59.b
Lignum crucis. 156.b
Litera legis hedera. 109.b
Lingere puluerem quid est. 131.a
Literalis sensus plerunque nimis exilis, & maiestate vacuus. 12.b
Locus natiuitatis Christi,solis Dauid, & Michææ reuelatus. 110.b
Locustarum mysticus sensus. 51.b, & 54.b & 147 a.
Lupi vespertini Persæ & Mœdi appellantur. 151.a
Loqui dominum ad Osee,& loqui in Osee differunt. 3.b
Luctus Iudæorum sub Persis & Mœdis. 51.b
Luctus sub Assuero. 52.a
Luctus sub regno Græcorum. 52.b
Lux sagittarum verbum domini. 162.a

MAla septem à Iudæis perpetrata. 164.b
Maledictio & duplex contritio Iudæorũ. 209.b
Mala auaritiam sequentia. 142.b
Malitia quam Iudæi cogitauerunt in Christum. 45.b
Malum quod dominus facit. 74.a
Maledictus à deo solus Christus. 107.b
Manus domini effugere non possumus. 91.b
Manus comprimere est congratulari deo. 148.b
Mare orientale. 57.b
Mare nouissimum. 57.b
Maria mater dei contriuit caput serpentis. 148.a
Martyrum victoria. 142.a
Maxilla gulam designat,quia per eam cibus comminuitur. 42.b
Meditatio in scripturis. 50.b
Memphis Ægypti Metropolis olim fuit. 37.b
Mendacium Iudæorum de Christo sicut tela aranearum. 31.a
Mendacij fructum nunc vsq; comedunt Iudæi. 41.a
Mendacij dilaceratione plena. 144.b
Menses Iudæis tantùm lunares sunt. 20.a
Mensor ciuitatis Christus. 181.a
Merces meretricis. 111.b
Meretrix cupiditas dicitur. 145.a
Meridies,episcopus graria dei. 97.a
Michæas percutitur. 118.b
Michæas quomodo intelligendus. 118.b
Michææ solicitudo. 111.b
Misericordia dei,constantiæ illius indicium. 108.b
Misericordiam diligere quid est. 127.b
Misericordia dei in Iona mirabiliter se ostendit. 105.a
Misericordia alia parua,alia magna dicitur. 22.a
Misericordia ad proximum duplex. 22.b
Moab dicuntur carnales Iudæi. 69.b
Mons Sion,Hierusalem est cœlestis. 98.b
Montes & colles cœlestis Hierusalem qui sunt. 63.a
Montes quos Christus format. 77.b
Mons Pharan quid. 159.b
Mons oliuarum scissus. 205.a
Morasthi. 111.a
Mors duplex. 48.b
Mors Iudæorum duplex in captiuitate. 82.a
Morsus tuus ero inferne. 48.b
Mors nostra ex dei misericordia est. 147.b
Mortui confopiti qui dicuntur. 141.a
Mortui dicendi non sunt sancti. 141.a
Moses velut Orion. 79.b
Mulier in medio amphoræ. 187.a
Mulieres duæ Samaria & Hierusalem. 187 b
Multitudo sacerdotum confusa sub Hieroboam. 16.b
Mundi peccatum inexcusabile. 143.a
Munitiones Iudæorum. 152.a
Murmur bonum. 142.a
Murus litus. 87.b
Mutatio duplex. 152.b
Mysterium in numero quindecim argenteorum,& in coro ac dimidio. 14.a
Mysterium in numeris mille & decem. 78.b
Mysterium numeri trigintatres. 104.a
Mysterium numeri quadragenarij. 108.a
Mysterium resurrectionis Christi. 107.b
Mysticus sensus potius attendendus quàm litera. 174.b
Mysterium numeri senarij. 175.a
Myrrha dicuntur scripturæ sanctæ. 179.a

NAboth Israelitæ mors maximè super omnium prophetarum neces memorabilis,& in typum passionis Christi fuit. 4.b
Naum prophetia cur tam dura & aspera contra Niniuen. 133.b
Naum prophetia duplicem habet titulum. 134.a
Naum typus spiritus sancti. 134.a
Nebulæ in vijs domini. 134.a
Negotiationes plures stellis,reproborum numerus. 146.a
Nemo credit,id est,pauciissimi. 150.b
Nemo iustitia sua saluatur coram deo. 153.b
Nescire deum,est contemnere. 74.a
Nescientes inter dextram & sinistram qui sunt. 110.a
Ninive à Chaldæis capta. 141 b
Ninive deuastatio. 138.b
Niniuitæ iustiores carnali Israel. 107.b
Niniue quæ & qualis, & vndè iram domini tantam commeruerit. 133.b.
Niniue mundum designat. 134.a, & 138.b, & 108.a
Nomine Iacob & Esau qui denotentur. 97.a
Nomen domini inuocatum salutem parit. 69.b
Non conuertam eum,sensus eius. 64.b
Nomina septem vnius diei. 98.a
Nouale dicitur ecclesia ex gentibus, quæ sicut syluæ erant. 40.b
Nouissima quasi dies amaritus. 90.b
Nouissima Iudæorum initium plenitudinis nostræ. 11, b
Nuditas duplex, spiritualis in anima, corporalis in bonis terrenis. 7.a
Nuditas Israel in Ægypto. 7.a
Numerus diaboli. 666. 151.b
Numerus septenarius, perfectionem semper significat. 88.a
Numerorum 7. & 77. mysterium. 65.b
Numeri octonarij mysterium. 72.a
Nuptiæ dicuntur,quando verbum caro factum est in thalamo Mariæ. 12.a

OBliuisci deum,est contemnere illum. 18.b
Obscuritas prophetarum cur sit. 79 b, & 95.a
Occisorum Christi contra se sententia. 65.a
Octo beatitudines pro sanctis. 72.a
Octo primates. 123.b
Oculi septem. 105.b
Odium Iudæorum contra Christum implacabile. 85.b
Odium istud auaritia effecit. 113.a
Odium duplex. 139.b
Oderunt præ omnibus Christum gratis. 80.b
Olla succensa. 143.a
Oleum adulationis suauitas quandoq; dicitur. 44.a
Oleum,frumentum,& vinum duplex. 57.a
Oliuæ duæ data spiritus sancti. 126.a
Omnia traham ad me. 143.a
Omnipotentia dei.
Omnis terra,omnes impij. 171.b
Onager carnalis populus Iudæorum cur dicitur. 31.b
Onus Niniue. 142.b
Oolla, decem tribus Israel peior quàm Ooliba, id est, Iuda. 6.b
Opera duplicia, quædam præceptorum, quædam cærimoniarum. 12.a
Opprobria gentilium contra nos. 56.a
Oratio Ionæ. 104.b
Oratio Ionæ,orationis Christi typus. 105.a
Oratio pro ignorantibus. 158.b
Oratio querulosa martyrum. 56.b
Ossa regis Idumææ qui vocentur. 69.a
Osculetur me osculo oris sui, id est, verbum caro fiat. 13.b
Osee studio scripsit obscurè ne librum comburerent Iudæi. 1.b
Osee,id est, saluator, tam nomine quàm officio Christi typum gessit. 3.a
Osee sub quibus regibus & quo tempore prophetauit. 3.a
Osee prophetarum, quorum extant libri, primus est & ante Esaiam. 3.b
Osee excusabilis de vxore fornicationis. 3.b
Osee de tribu Isachar. 6.b

PAgani cur dicuntur Æthiopes. 170.a
Pactum dei cum Iudæis de templo & cærimonijs vbique conditionale fuit. 20.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Palatæ sunt massa pinguium caricarum. 4.a
Pandens iter Christus est. 116.b
Parabola,sancta scriptura dicitur. 155.b
Panis lugentiũ est quicquid hodie sacrificant Iudæi. 33.b
Pascere ventum,est superbiæ spiritu inflari. 44.a
Pascua sua quæ. 47.b
Pascha vetus inutile. 89.a
Pastor ouium Christus. 131.b
Pastores septem præcipui. 123.b
Pastoralia Thecuæ. 46.a
Paruulus inuidus dicitur & contemptibilis. 93.a
Paries dealbatus. 82.b,& 87.b
Passio Christi figurata, in Iona per totum prophetam. 100.a
Pharisæi variis nominibus notantur, & octo væ illis dicuntur. 72.a
Paulus in epistola ad Romanos sapiens & discretus verbi dispensator. 15.b
Peccator quomodo similis est aranti,metenti, & fructus comedenti. 40.b
Peccatores triplices. 116.a
Peccata fortia quæ. 80.b
Peccatum Adæ. 79.a,& 104.a
Peccatum Hieroboam contra Dauid. 41.a
Peccatum Iudæorum contra Christum filiũ Dauid. 41.a
Peccatum absconditum. 48.a
Peccatum Lamech remissibile. 208.a
Peccatum irremissibile. 80.a
Peccatum ex superbia. 114.a
Peccata iuuentutis. 114.a
Peccatum mundi sine excusatione. 141.a
Pennæ columbæ deargentatæ,&c.expositio. 133.a
Perendum non est à deo iniustum. 153.b
Petra Iudæorum caro Abrahæ. 95.b
Petræ illius scissuræ. 95.b
Pigneratis vestibus,duplex peccatum. 71.a
Philistiim quare ponitur pro impijs. 167.b
Pilatus rex dicitur,homo mendax,& simulator. 25.b
Pilatus reus homicidij,Iudæi etiam sacrilegij. 26.a
Pilatus odij inuidiæq; flammas Iudæis augebat. 26.b
Plaga lecti uli quid. 74.b
Planctus domini super Hierusalem. 78.a
Planctus vnigeniti inconsolabilis. 90.b
Plaustrum stridens. 71.b
Pœnitentia cur agenda. 49.a
Pœnitentia quæ ad salutem sufficit. 107.a
Pœnitentia asylum sub euangelio. 139.a
Pœnitentia vera. 55.b
Pœnitentiæ prædicatio quando celebrior. 56.a
Pœnitentiam agere, & reuerti ad dominum,quomodo differunt. 19.a
Pœnitentia Achab non ob æternum,sed propter temporale regnum. 19.a
Perambulare terram quid sit. 189.b
Populus Israel dictus est filius dei, gratia inde nascituri. 42.a
Populus accinctus per humilitatem. 163.a
Porta iustorum passio Christi. 116.b
Porta Beniamin. 206.a
Prædestinatio dei non tollit nobis liberum arbitrium. 7.a. & 60.a & 157.a.
Prædicatio euangelica in plateis. 141.a
Præteritis enuntiare futura non infrequens prophetis. 76.a
Prælati vocantur habenæ currus. 140.b
Præparationis dies. 140.b
Primitiua ecclesia,filia Sion dicitur. 121.a
Proleratij qui. 146.b
Prophetæ graui cum periculo ac timore prophetabant. 1.b
Prophetæ obscurè scripserunt, ne Iudæi libros eorum deperderent. 1.b, & 79.b, & 81.b, & 95.a
Prophetæ ij tantum dicuntur, ad quos verbum domini de aduentu Christi factum est. 2.b
Prophetarum primus,Abraham, nouissimus Iohannes Baptista. 2.b
Prophetæ etiam dij rectè dicuntur. 3.a
Prophetæ in Israel à diebus Hieroboam, vsque ad captiuitatem. 3.a
Prophetæ Ephraim falsi & multi sub Hieroboam. 34.b
Prophetæ olim dicti videntes. 94.b
Prophetis nunquam creditum. 118.a
Prophetæ templum domini. 112.a
Prophetissa ad quam accesserunt prophetæ,Maria mater dei est.
Prophetia lucerna ardens. 183.a
Prudentia carnis. 97.a
Psallebant bibentes vinum. 71.a
Psalterium Dauid,typus carnis Christi. 23.a

Quadragesimale ieiunium. 108.a
Quadrigæ Aminadab. 141.a
Quadrigæ colliseæ. 141.a
Quadrigæ quatuor. 188.a
Quare Niniuitis præ cæteris gentibus pœnitentia indicta. 107.a
Quatuor scelera, super quibus dominus non vult conuertere eum. 95.b
Quæstio de tribus diebus in sepulchro. 104.a
Quod malum facit dominus. 74.a
Quomodo conuertitur deus, & relinquit benedictionem. 55.b
Quomodo silendum est deo. 158.b
Quomodo iudicat verbum domini. 110.a

Recordari fortium suorum quid. 141.b
Reddere quomodo velit deus annos. 58.b
Regnum Iuda legitimum, Regnum Israel rapina fuit. 3.a
Reges Iuda aliqui boni, reges Israel omnes idololatræ. 5.a
Reges Israel sine vnctione fuerunt omnes, excepto Iehu. 30.a
Reges Israel à vitulorũ peccato nunquam emundari potuerunt 30.b
Reges Israel sicut spuma super faciem aquæ. 38.a
Regnum Israel, decies per discordiam inter se scissum. 33.b
Regum Israel optimus Iehu, pessimi cæteri omnes fuerunt. 129.b
Regna præcipua vermium nominibus signantur in scripturis. 31.b
Regna mundi,& fortia & exilia. 58.b
Regia potestas fundamentum terræ. 126.b
Reliquiæ Iacob apostoli. 124.a
Reliquiæ Israel miseræ. 74.b
Reliquiæ vocantur iusti. 155.a
Remanere de domo Iuda quid sit. 168.b
Remuneratio magna est ac beata. 172.b
Regna gentium rapina sunt. 177.b
Regna quatuor præcipua contra dominum. 180.a
Remissio peccatorum per spiritum sanctum. 202.a
Reproborum tribulatio duplex. 137.b
Reproborum numerus quantus. 146.b
Resurrectio duplex, prima animarum, secunda corporum. 6.a
Resurrectionis Christi mysterium. 107.b
Resistere deo. 135.b
Rete impiorum diuitiæ. 154.a
Reti suo sacrificare quid. 154.a
Rex Assur,diabolus. 147.b
Rex virtutum dilecti dilecti. 119.b
Roborare virtutem. 140.a
Roma,babylonia dicitur. 150.b
Romanos equitabant dæmones. 150.b
Roma caput ecclesiarum. 108.b
Romanum imperium equus fortis. 54.b
Romanum imperium, est quarta bestia apud Danielem. 51.b

Romani

Romani populi auaritia. 54.b
Ruinæ Israel duplices. 111.a

Sabæi,maligni spiritus mysticè. 62.a
Sacerdotibus contradicere, est peccatum defendere. 15.b
Sacerdoti cõtradicentes Adæ,peccanti assimilantur 16.a
Sacerdotes Hieroboam comedebãt peccata populi. 17.a
Sacerdotium vetus,&c. 211.b
Sacerdotibus illis malis gratius erit iudicium. 19.a
Sacerdotes illi latronea erant. 21.a
Sacerdotes Christi qualiter offerunt. 212.a
Sacerdotes angeli & nuncij. 144.a
Sacerdotibus bellare vetitum. 120.a
Sacerdotes quærentes sua. 47.b
Sacerdotium Iudæorum proiectum. 82.b
Sacra scriptura aurum & argentum. 62.a
Sacrificia legis non tam iussa quàm permissa. 19.b
Saltus superexcrescens numerus est hominum. 73.a
Saluatores quidam temporales. 17.a.& 52.a,& 100.a
Salus ex gratia vocantis dei. 60.a
Samaria post passionem Christi verbum dei cum gaudio suscepit. 30.b
Samariæ habitatores,rectè dicti sunt Iudæi crucifixores Christi. 38.b
Samaria quasi aceruus lapidum. 112.a
Sanguis omnium sanctorum super Iudæos. 69.b
Sanguis sanguinem tetigit. 16.a
Sancti magnopere desiderant secundum Christi aduentum. 153.b
Sancti viuunt deo. 141.a
Sanctus in quo iurauit dominus,Christus est. 75.b
Sancti veteris testamenti ignis,noui verò flamma dicuntur. 93.b
Sanctorum ira qualis. 129.a
Sanctificare ieiunium quid. 56.a.& 57.b
Sanctificare ecclesiam. 56.a
Sanctificare bellum. 62.a
Sapientes seculi fluuij terræ. 161.b
Sapientia prophetarum Christus est. 13,b
Sapientia qui Christus est in scripturis latet. 49.b
Sareptanæ viduæ mysterium. 102.a
Saturitas electorum,deliciæ paradisi. 59.a
Scandalum videre coram se,aliud ij scandalizari. 69.b
Scelera Israel. 79.b
Scripturæ litera,argentum,sensus mysticus aurum. 81.b
Scripturæ latebræ Christi. 200.a
Scisio Israel expectato Dauid & Salomonis. 115.b
Scire Christum esse dominum,vita æterna est. 17.a
Scientia de deo gentilibus ex creaturis,Iudæis etiam ex lege. 16.a
Scriptura sacra liber grandis scriptus fisso hominis. 1.a
Scriptura prophetica cur obscurè tradita est à prophetis. 1.a
Scrutari Hierusalem in lucernis. 166.a
Spiritum sequi oportet non literam. 169.a
Seruire humero vno. 171.b
Scrutator maiestatis nimius quis. 72.b
Sedere humilium est. 50.a
Sedere subtus vineam. 120.b
Seductio duplex,bona & mala. 91.b
Sela,in psalmis quid. 159.b
Senectus venerabilis,& quæ vera dicitur. 51.a
Sennacherib rex,tonsor Israel. 89.b
Sennacherib dupliciter tribulatus. 138.a
Sententiæ concessiuæ. 140.b
Sensus mysticus de templo Christi. 135.b
Septenario vniuersitas,significatur. 105.a
Sensus puerilis Iudæorum de Messia. 200.a
Septem pastores,& octo primates hominis. 123.b
Septem vltiones dei, secundum septem capita draconis. 131.a
Sepulchrum in inferno. 138.a
Sepulturæ Christi vtilitas. 103.b
Sequi deum propter pascua. 47.b
Sermo dei,clypeus ignitus. 140.b
Sermo dei æquus,nemini parcens. 69.b
Serui dei etiam filij dei appellantur. 59.a
Serui dei,omnium gentium electi. 59.a
Signa pseudoprophetarum inutilia, Christi aurem & Apostolorum vtilia. 37.b
Silendum quomodo sit deo. 158.b
Signa præcessura diem iudicij. 59.b
Sion filij,Iudaica gens. 59.b
Sodomis non reperiebantur decem iusti. 98.b
Sordes Ephraim,vituli aurei,& Baal. 21.a
Sol Christus est in die luminis. 90.b
Solium Christi regis & sacerdotis. 190.b
Solicitudo pro nomine domini pia. 111.b
Sortibus an,& quomodo credendum. 102.a
Speculator cum deo, & speculator dei multum differunt. 34.a
Sperandum non præsumendum in pœnitentia. 55.b
Spes Iudæorũ de regno recuperando vana & falsa. 27.a
Spinæ tribulationũ remedia sunt reuertendi ad deũ. 8.b
Spinæ seinuicem complectentes qui. 138.b
Spiritus sanctus Apostolis dupliciter datus. 12.b
Spiritus sancti egressus duplex. 62.b
Spiritus sancti opus duplex. 62.b
Spiritualis in malam partem dicitur, qui spiritum erroris sequitur. 31.b
Spiritus sanctus quomodo arguat mundum de peccato, & iustitia,& iudicio. 134.a
Spiritum sanctum creaturam dicere hæreticum. 77.b
Spoliatio pessima. 151.b
Sponsatio trina dei ad hominem. 12.a
Suauitas sensus allegorici. 191.a
Subtilio quid,& quæ ipsius dei. 80.a
Subsannatio Iudæorum contra prophetas. 81.a
Summa exultationis & lætitiæ nostræ. 58.a
Superbia Iacob. 140.a
Superbia Iudæorũ,humiliata in faciem eorum. 27.a
Superbire quid. 155.a
Superbia inhonorat. 138.b
Superbiæ modi duo contra deum. 133.b
Superbia Israel hæreses facit. 140.a
Superbia Iudæorum in templo. 83.a
Superbia incentiuum malorum. 60.b
Superædificare in scripturis. 133.b
Synagoga est filia seruilis,& absq; misericordia. 5.b
Synagoga,nec virgo est,nec coniunx. 14.a
Synagoga nunc tacet nocte, quia scientiam dei repulit. 19.b

Tabescere tam in bonam quàm in malam partem accipitur. 92.b
Thabor mons in campestribus Galileæ. 19.a
Talentum plumbi quid sit. 187.b
Talis vnusquisq; est,quale id quod diligit. 35.b
Templum Hierusalem bene destructum est ad Christianæ fidei profectum. 10.b
Templum omnino destrui ac tolli oportuit. 29.b
Templum & altare Hierusalem post passionem Christi vitulus Samariæ dicitur. 30.a
Templum illud domus idoli, seu Bethauen, & domus Mammon tunc erat. 30.a
Templum non manufactum corpus Christi. 180.b
Terra quomodo luget. 16.a
Terra promissionis domini erat,Iudæi erãt coloni. 33.a
Terra domini,alia dicitur terra viuentium. 33.a
Terra sua,id est,domini quæ dicatur. 50.b
Tertæmotus tempore Amos. 70.a
Terribilis sententia in occisores Christi. 65.a
Terror extremi iudicij. 103.a.& 44.b
Timor Iudæorum malignus. 97.a
Timiditas,diffidentia est dei. 18.a
Tradi in reprobum sensum,& in desideria cordis, est hominem sibi ipsi dimitti, ac derelinqui, cui deus maximè irascitur. 18.b
Transitus domini ad Hierusalem. 81.a
Tremor & turbatio bona. 103.a
Tres factiones,& triplex seditio in Hierusalem. 105.b

Triginta

Universidad de Deusto
Biblioteca

Triginta maledictiones in Iudæos. 166.a
Terror extremi iudicij. 166.b
Trinitas sæpe insinuatur apud Sophoniam. 172.b
Trinitatis vnitas quatuor in Christo admiranda est operata. 172.b
Terra dicitur ecclesia, cœli autem Apostoli. 175.a
Trinitatis pulchra insinuatio. 178.a
Tribulatio duplex non erit. 136.b
Tribulationem cogitationes præcunt contra dominum. 137.a
Tribulatio reproborum duplex. 137.b
Tria incrementa mali Iudæorum. 86.b
Tria scelera. 65.a, & 66.a
Triumphus Christi similis triumpho Gedeonis de Madianitis. 41.b
Tuba euangelica in pœnitentiam. 55.b
Tyrannus mortis peccatū est, & dominus peccatoris. 17.b
Tyrus superbiam significat. 36.a

Vaccæ Bethauen simulachra inanimata. 38.a
Vaccæ pingues, vitulorum cultores. 95.a
Vas desiderabile, electi. 49.a
Væ scribis & pharisæis septies à Christo. 157.a
Vallis concisionis. 81.b
Vallis Iosaphat. 60.b
Vanitates custodire. 105.a
Vanitates Iudæorum contra Christum. 106.b
Vbertas terræ in rationibus dei, nec bonus, nec malus fructus est. 37.a
Vbi est, dupliciter quærimus. 143.b
Vbi non est misericordia, ibi nec charitas est. 35.b
Venter inferi, cor terræ. 103.b
Venditus pro argento iustus. 70.b
Ventus spiritus erroris & seductionis. 101.b
Ventus refrigerium contra tentationes. 77.b
Ventus vrens, spiritus sanctus est. 49.a
Ventres scissi & in aurum quæsitum. 55.a
Verbum domini factum est ad homines, non ad deū, sed ex deo natum, apud deum semper fuit. 2.b
Verbū domini beatū facit eum ad quem fit. 2.b
Verbum domini vt laqueus, anima vt aues. 71.b
Verbum domini Christus est. 51.a
Verbum quomodo ad Christum factum. 100.b, & 107.b
Verbum bonum. 105.a
Verbum fidei, verbum bonum. 113.b
Verba domini cum quo bona. 113.b
Verbum domini, iudex verus. 120.a
Veritatem in iniustitia detinere quid est. 15.b
Vermium nominibus regna præcipua significantur. 51.b & 100.b
Vertex carmeli, scribæ & pharisæi. 64.b
Vestes Esau bonæ. 96.a
Vetus pascha inutile. 89.a
Via Ægypti euagatio mentis. 76.b
Viæ domini. 135.a
Victoria martyrum. 142.a
Videntes cur prophetæ olim dicti. 94.b
Vinacia vuarum dicuntur dæmones. 13.b
Vinacia diligere est occidentem sequi literam. 13.b
Vinea domini. 86.a
Vinitores, dicuntur ecclesiæ prælati. 10.b
Vinitorum istorum fœdus cum bestijs quale est. 11.b
Vinum Libani. 50.a
Vindicta in peccatores per homines, non hominum, sed dei est. 37.a
Vindicta in Iudæos, ppter sanguinē prophetarū. 163.b
Vindicta in Iudæos propter sanguinem Christi. 163.a
Vix iustus saluabitur. 167.b
Visio Ruperti. 177.b
Visio pergrandis. 179.a
Vir super equum filius dei. 179.a
Visio de passione domini. 183.a
Visio nō substantiam, sed imaginē rei denotat. 183.b
Viri quatuor quid portendant. 190.a
Violentia regum Israel. 114.a
Virginem spiritualiter ex fornicatione deus facit per fidem. 11.b
Vir pubertatis suæ quis. 52.a
Virtus in infirmitate perficitur. 62.a
Virtutum custos humilitas. 154.b
Visio & diuinatio differunt. 118.a
Visiones duplices. 49.b
Visio vera mentis est. 46.b
Vituli aurei hæreticorum. 114.b
Vituli labiorum. 49.b
Vituli aurei regi Assyriorum in munus missi. 38.a
Vituli ærei deaurati, ab ædituis pro aureis subornati. 38.a
Vlciscens dominus. 134.b
Vltio domini simplex, permanens & transiens. 130.a
Vnum ouile fiet. 116.b
Vncinus pomorum auaritiam designat. 89.a
Voluntates Christi duæ. 101.a
Vox Christi in cruce quid significauerit. 55.a
Vox amara. 166.b
Vox impiorum non credentes aliam vitam. 170.b
Vultus reflecti in ollam. 54.b
Vxores Esau. 90.b

Zacharias typum Christi gerit. 178.a
Zelus dei à Iudæis recessit. 114.b
Zelus domini de terra sua. 56.b
Zelus bonus domini ad Hierusalem. 180.a, & 192.a

FINIS INDICIS.

PROLOGVS DOMINI RVPERTI TVITIENSIS ABBATIS IN EXPLANATIONEM DVODECIM PROPHETARVM.

SPIRITVI sancto, & omnibus, quorum per os ipse locutus est sanctis Prophetis, vir illustrissimè Colonienſium Archipræsul Fritherice, iucundum esse nostrū eloquium, non vanè speramus, dum Christi filij dei sacramenta prædicātes, ipsorum testimonijs oportunè, & conuenienter vtimur. Vno namq; & eodem actu, dum fidem nostram deo offerimus, ipsorum quoq; testes sumus, ipsorum fidei testimonium perhibemus. Hoc nimirum illis gratum esse & iucundum nō dubitamus. Ait enim vnus illorū Esaias, in thesauro fidei & verbo domini valde copiosus. Et dixit dominus ad me, Sume tibi librum grandem, & scribe in eo stilo hominis, velociter spolia detrahe, cito prædare. Et adhibui mihi testes fideles, Vriam sacerdotem, & Zachariam filium Barachiæ, & accessi ad prophetissam, & concepit & peperit filium. Et dixit dominus ad me, Voca nomen eius accelera spolia detrahere, festina prædari, quia antequam sciat puer vocare patrem suum & matrem suam, auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samariæ coram rege Assyriorum. Quisnam est liber ille grandis, quem vt sumeret sibi iussum esse dicit, nisi vniuersitas scripturarum sanctarū, in qua sunt fidelia testimonia Christi, quod sanctum primum ad Abraham deus repromisit? Et quid illi est, in tali libro scripsisse stilo hominis nomen pueri, de quo prædixerat, Ecce virgo concipiet & pariet filium, nisi accepisse gratiam propheticam, factumq; esse vnum ex illis, qui eiusdem Christi venturi testimonia conscripserunt, eundemq; testantur extitisse deum, priusquam per carnis natiuitatem venerit in hunc mundum. Hoc eleganter per tale nomen prędicatur, accelera spolia detrahere, festina prædari, & per talem nominis rationem, quia antequā sciat puer vocare patrem suum & matrē suam, auferetur fortitudo Damasci & spolia Samariæ coram rege Assyriorum. Qualis enim, vel quanta est acceleratio spolia detrahendi, siue festinatio prædandi, prius spolia detrahere, prius prædari, quàm habere matrem, vel vocare patrem, qui fuit Ioseph secundū adoptionē pueri huius? Idem ergo est ac si dicat, quia puer iste quem virgo concepit & peperit, deus erat priusquam idem homo fieret, & saluauit Hierusalem & Iudam à rege Damasci Rasin, & à rege Samariæ Faceae filio Romeliæ, qui tunc illum pariter impugnabāt. & à cæteris quoq; hostibus, à quibus ille populus auxilio superno liberatus est. Profectò huiusmodi prophetias scribere, accedere fuit ad prophetissam, de qua dicit, & accessi ad prophetissam, & concepit & peperit filium? Quænam est illa prophetissa, nisi illa de qua prælocutus fuerat, mater Emanuelis, virgo Maria gratia plena, in qua omnis prophetia implenda erat? Iste accessus ad hanc prophetissam talis est, qualis introitus honorati viri in sanctuarium domini cum oblatione solenni, cum talento, quod offerat auri probati atq; purissimi. Testes huius rei, quòd taliter ad prophetissam illam accesserit, quòd prophetię in ea complendę suam portionē conscripserit, gratulatur se habere tam apostolos ex Iudæis, quàm sanctos doctores ex gentibus. verbis huiusce modi. Et adhibui mihi testes fideles, Vriam sacerdotē, & Zachariū filiū Barachiæ, sacerdos Vrias, quod interpretatur lux mea dominus, apostolica dignitas. Zacharias, quod interpretatur memor domini, Filius Barachiæ, id est, benedicti domini, conuentus vel cœtus est ecclesiæ de gentibus, sanctis ornatus doctoribus, quorum omnium, videlicet apostolorū atq; doctorū, si scripta perpendas, palam est, quia testes sunt Esaiæ prophetæ, quod optimè senserit & crediderit de puero hoc talis prophetissæ filio, quia nimirum in prędicatione fidei huius, verbis eius constanter vtuntur. Quod de vno Esaia diximus, de cęteris quoque prophetis dicimus, quia reuera datum est illis à spiritu sancto diuidente singulis prout vult, iumere librū grandem, id est, sanctam scripturam, cuius primam & magnam portionem scripsit Moses. & scribere in eo stilo hominis, id est, eadem authoritate, qua primus Moses scripsit, scribere aliquid pro virili portione, siue quod ab homine posse legi & tali modo accedere ad illā pphetissam, & inde habere testes duos, id est, tam de Iudæis, quàm de gentibus credēres, quòd de Christo dei filio multū bene senserint, & in spiritu sancto locuti sint, quæ gratia verè magna est. Nam legere quidem illū grandem librum pluribus datum est, paucissimis autem scribere in eo, & in sanctarum canone scripturarū esse principes. Igitur sicut initio diximus, sanctis prophetis cum Christo iucundum esse nostrum eloquium, non vanè speramus, dum Christi sacramenta prædicantes, ipsorum confessione & verbis quæ scripserunt, eundem Christiū honoramus. Cui autem non sit optabile, talibus ac tantis regis æterni præconibus in hac parte iucunditatem & exultationē facere, vt gratulētur, se tantæ rei nos testes haberē? Bonam quippe vicissitudinem in tempore opportuno valebunt rependere. Ea spe vel expectatione scito me, pater mi, sicut in cæteris scripturis, ita & in volumine duodecim prophetarum operam dedisse

Esaiæ.8.

Ibidem.9.

Duo tres apostoli & sancti doctores.

Genes.2.

ad quærendum Christum,cuius veritas eorum corda possedit,ora repleuit, calamum rexit,vt per omne quod scriberent,ad eius gloriam & honorem tenderet. Hoc nunc dico,à quo ipse nō dissentis,quòd sicut de quadam terra scriptum legimus,quia ibi nascitur aurum,& aurum terræ illius optimū est,ita de sancta prophetica scriptura rectè dicas,quia in hac inuenitur Christi illius optimū est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN OSEE PROPHETAM COMMENTARIORVM LIBER PIMRVS.

Verbum domini.

VERBVM domini,quod factum est ad Osee,filium Beheri.] Vt simus attenti, scriptura hæc in exordio sui vocatur verbum domini. Verbum domini(ait beatus Hieronymus)quod in principio erat apud deum,& deus erat verbum,factū est ad Osee filium Beheri. Nec verò repugnat ei,quod ecclesiastica firmiter tenet regula fidei,verbum quod in principio erat apud deum,non factum,sed natum, non creatum esse,sed genitum. Nam ad homines quidem factum est hoc verbum, non autem factum est ad deum,sed erat in principio apud deum. Etenim hominibus quidem accidentaliter ex tempore accessit,apud deum autem nunquam nō fuit. Veruntamen vbicunq; in sacris legimus scripturis,ad illum vel ad illum factum esse verbum domini, magnam sonat beatitudinem hominis,quam & in Dauid veritas ipsa commendat,cum dicit. Beatus homo,quem tu

Psal.93. erudieris domine,& de lege tua docueris eum. Suauiter namq; & magna cum deliciarū multitudine,summā sapientiam cito discit ille,ad quem fit verbū domini,quia videlicet hoc verbū lux vera est,quę illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum,& dum insulget humanę mentis,repentè illuminat,repentè docet,neq; in incertum aurem cordis audientis adducit,sed ita certū reddit,ita quod videt,pro constanti habet,vt nō dubitet dicere, quia verbū factum est. factum(inquam)quia certissimè futurum est,immutabiliter adimplendum est,& impossibile est,quin fiat quod futurum esse denunciat. Beatus ergo ille homo est,& de sua multū

Galat.1. potest beatitudine in domino gloriari,quia non ab homine, neq; per hominē accepit illud,sed per reuelationem spiritus sancti. Super hac eruditionis prærogatiua soli possunt apostoli & prophetæ in domino gloriari,quia videlicet taliter sunt eruditi,non ab homine (vt iam dictū est)neq; per hominem,sed per magisterium spiritus sancti. Ideirco quæcunq; illi scripserunt,ita sunt rata,tamq; firmum habent fundamentum veritatis,vt de vllo ipsorum dicto dubitare ne

Differentia. farium sit. Sanè modum,quo sunt eruditi,siue momentū aut velocitatem doctoris eorum nemo vnquam satis agnouit, nisi qui experiri meruit. Sciendum præterea,quòd vbicq; in sanctis prophetis dictio hæc,qua dicitur,factū est verbum domini,ad promissiones respicit, quæ nunc impletæ sunt,verbi incarnati. Et ob huius intentionis excellentiā,non tantùm videntes,aut filij prophetarum,sed prophetæ merentur nuncupari,quia videlicet vidētes,aut filij prophetarum potuerūt etiā pro minoribus,quas præuiderunt,rebus dici. solos asit eos prophetas sancta scriptura nuncupat,qui prænunciauerunt,vel ad quos sermo factus est de aduentu Christi. Nec

Abraham propheta. illud ignorandū,quia primus illorū pater Abrahā, nouissimus autē Iohannes extitit præcursor eiusdē & baptisma Christi. Primùm namq; ad Abrahā,ad quem promissio, imò & repromissio facta est beati seminis in hoc sermone. Atq; in semine tuo benedicent omnes gētes. Inter vtrun

Genes.15. que,id est,post promissionem & ante repromissionē sermo domini factus est. Et hęc talis enunciatio in eum semel & iterum de causa iam dicti seminis taliter scripta est. His ita transactis,factus est sermo domini ad Abrā per visionem dicens. Noli timere Abram, ego protector tuus sum,&c. Illo ad hæc dicēte. Mihi aūt nō dedisti semē,& ecce vernaculus meus,hæres meus erit.

Genes.15. statim sermo domini factus est ad eum dicens. Non erit hic hæres tuus,sed qui egredietur de vtero tuo,ipsum habebis hæredē. Eduxitq; eum foras,& ait illi. Suspice cœlū,& numera stellas, si potes. Et dixit ei. Sic erit semen tuū. Credidit domino,& reputatū est illi ad iustitiā. Quòd aūt

Genes.19. hic propheta fuerit,eo q; sermo domini ad eum factus sit,testatur ipse dominus, qui pro illo arguēs Abimelech per somniū nocte dicit. Nunc igitur redde vxorē viro suo,quia propheta est, & orabit pro te,& viues. Nouissimè in Iohannē baptistam scripta est eiusmodi enūciatio,

Ioh.bapt. propheta. Luc.1. Matth.11. scribēte Luca his verbis. Anno quintodecimo imperij Tyberij Cæsaris,factū est verbū domini super Iohannem Zachariæ filiū in deserto. Quòd verò iste propheta sit vel fuerit,testatur idem dominus,cum de illo ad turbas dicit. Sed quid existis in desertū videre? Prophetam? Etiā dico vobis,& plus quàm prophetā. Igitur vbi audimus in sanctis scripturis,factū ad sanctos homines sermonem,siue verbum domini,iucundū & perpulchrū est perpendere, q; sic dictum sit,vt

Iohan.1. Prophetæ dei. Psal.82. subaudiatur eius rei,q; verbum caro fieret & habitaret in nobis. Et ob hoc alios quidem prophetas,Iohannē aūt plus quàm prophetā esse, quia verbū carnem factū, magno quidē & prophetali munere sex menses nascendo præuēnit,sed nō minori priuilegio gratiæ iam iuuenē digito demonstrauit,dicēs. Ecce agnus dei.& tollentē peccata mundi, fluēte Iordanis baptizare

qui loquens Iudæis calumniantibus,cū pręmisisset. Nónne scriptū est in lege vestra,Ego dixi, diij estis,& filij excelsi omnes. cōtinuò subiūxit,Si illos dixit deos, ad quos sermo dei factus est, & Iohan.10. nō potest solui scriptura,&c. Ergo prophetæ diji sunt,quoniā isti sunt ad quos sermo dei factus est. Quod si diji rectè dicuntur,nónne & saluatores nihilominus rectè cognominātur? Si illos scriptura dixit saluatores, per quos deus temporalē Israeli salutem operatus est. Exempli gratia,Et clamauerūt filij Israel ad dominū,qui suscitauit eis saluatorē,& liberauit eos, Othoniel videlicet filiū Zener. Itemq;,Et clamauerunt ad dominū,qui suscitauit eis saluatorē Aoth. Si ergo illos dixit saluatores, per quos deus temporaliter liberauit Israel, quanto magis rectè illi dicunē saluatores, quorū labor saluatori nostro deo ad nostrā æternā salutē cooperatus est? Prophetæ saluatores. Iudic.3.

Pulchrè igitur,& nō sine quodā diuino præsagio,hic vnus ex illis,& primus ex duodecim, dictus Osee,quod interpretatur saluator. Dicitur enim filius Beheri,quod interpretatur putei mei. Et quis est,de quo deus pater rectè dicat,filius putei mei,nisi Christus filius vnicus & verbum dei,natus de secreto,siue altitudine aut ꝓfundo cordis paterni? Ergo hic nō solùm officio, verùm etiā vocabulo,tam proprio,quàm paterno saluatoris nostri Christi typū gerit. Sequit. Osee filius Beheri.

« [In diebus Oziæ,Ioathan,regis Achaz,& Ezechiæ regū Iuda,& in diebus Hieroboam filij Ioas « regis Israel.] Ozias qui & Azarias,regnauit super Iudā annis.LII. & post hunc filius eius Ioathan annis XVI. Itemq; post eum Achaz annis.XVI. & post hunc Ezechias annis.XXIX. qui 2.Para.26. simul iuncti,siunt anni ferè.CXIII. Quod quia multum est,vt tam diu propheтasse vnus existimetur. ar saltē illud cōstare oportet, quod & extremos annos Hieroboam filij Ioas regis Israel, qui regnāte Ozia in Iuda,iam regnare cœperat(vt prædictū est)regnauitq; .XL. & vno annis. Et primos annos regni Ezechiæ propheta hic attigerit,quia sic prophetiæ eius initium habet. Voca nomen eius Iesrael,quoniā adhuc modicū & vilitabo sanguinē Iesrael super domū Iehu. Hoc ferè continuò post mortē eiusdē Hieroboā factū est,quia succedēs illi filius eius Zacharias, 4.Reg.15. regnauit tantùm sex mensibus, & percussit atq; interfecit eum Sellum,regnauitq; pro eo. Hic iam rectè quęritur,qualis sit intentio literæ huius, cur prophetiā hanc referat esse continuatā à Intentio literæ. diebus Oziæ,quibus regnauit & Hieroboā, vsq; ad dies Ezechiæ regis Iuda. Ad quod primò dicendū,quia regnante Ezechia anno sexto regni eius,qui erat nonus annus Osee regis Israel, capta est Samaria, & transtulit rex Assyriorū Israel in Assyrios, collocauitq; eos in Aylam & in Abor iuxta fluuium Gozan,in ciuitatibus Mœdorū,quia nō audierunt vocē domini dei sui. Hoc ergo intendit sacræ literæ spiritus, vt testificet inexcusabiles fuisse reges & populū Israel, 4.Reg.17. quia nunquam dominus prophetas mittere desijt in illis, nullius regis eorū diebus propheтica vox defuit,iram domini venturam comminās,captiuitatem futurā prænunciās,donec veniret,ne Israel se excusare posset de ignorantia,colēs vitulos,quos fecit Hieroboā,imò & Baal, quem introduxit Iezabel. Ante hunc extitit Helisæus,qui & mortuus est regnante Ioas patre huius Hieroboam,& ante Helisęum Helias,similiterq; & alij,vt Micheas de Gemla,multiq; si- 3.Reg.22. lij prophetarū,atq; ita si ritè memores à primo Hieroboam qui peccare fecit Israel,cui & mala ventura pro meritis prædixit Ahias Sylonites,propheticū(sicut iam dictū est)testimoniū contra illos nō defuit,vsq; ad effectū prædictę captiuitatis,ita vt per omnia iudex deus laudabilis, reus aūt populus cum regibus suis sit inexcusabilis. Sub eisdē regibus Iuda Esaiam quoq; propheтasse,titulus libri eius indicat. Et vide diligēter in spiritu dei,dignitatis cuiusq; custodiam. Cum dixisset in diebus Oziæ Ioathan Achas & Ezechiæ regum Iuda, tunc demum subdidit, & in diebus Hieroboam filij Ioas regis Israel. At ille videlicet Hieroboam cunctis illis tēpore prior extitit,vtpote cuius regni anno.xxvij.Ozias,qui & Azarias,regnare cœpit in Iuda. Cur 4.Reg.15. ergo tot iunioribus in ordine suppositus est? Num casu hoc actum est? Non vtiq;,sed quia regnum Iudæ regnum Dauid legitimè extitit, regnum aūt Israel scissum à domo Dauid,rapina Regnum Israel rapina. erat,idololatriq; cultus erat,nō templo domini,sed vitulis aureis seruiebat. Idcirco Hieroboam ne cōmemorari quidē in ordine regū,aut in sanctarū titulo scripturarum præfigi debuisset, nisi pro causa quæ iam dicta est,quia cōtra quos Helias & Helisęus,cæteriq; propheтę steterūt idolatras reges Israel,cōtra ipsos etiā dirigebatur propheтia hæc,vt inexcusabilis esset cum suis regibus impœnitens Israel. Proinde de cæteris regibus Israel,qui temporibus istorum regū Iuda regnarūt in Samaria,cōplures fuerint,nullus hic nominatus est,nisi iste solus,idemq; quanuis tempore prior,loco(vt dignū erat)positus est posterior. Sufficit namq; ad insinuandū,quòd regibus Israel propheтica cōmonitio fuerit cōtinuata,isto videlicet Osee incipiente propheтare « diebus Hieroboā Helisęo mortuo,qui propheтauerat adhuc in diebus patris eius Ioas. [Prin« cipium loquendi dominū in Osee. Et dixit dominus ad Osee. Vade,sume tibi vxorem fornica « riam,& fac filios fornicationū,quia fornicās fornicabitur terra à domino. Et abijt,& accepit Go « mer filiam Debellaim,& concepit & peperit filiū. Et dixit dominus ad eum. Voca nomen eius « Iesrael, quia adhuc modicum, & visitabo sanguinē Iesrael super domum Iehu, & quiescere facia « regnū Israel,& in illa die conterā arcum Israel in valle Iesrahel.] Astruere nō possumus ideirco dictum hic esse principium loquendi dominum, quòd iste primus sit vel fuerit eorum ad quos

Universidad de Deusto
Biblioteca

dominus,vel in quibus propheticæ loquutionis modo loquutus est,vel quibus futura captiuitas illius populi præmonstrata est.Nam constans quidē esse potest, quòd prophetarum cæterorum,quorum prophetici extant libri,primus tempore fuerit, & Esaiā quoq; aliquantis diebus præcesserit, cuius circa initiū voluminis mortuus Esaias legitur. veruntamen fuerūt & alij prophetæ,in quibus sine dubio locutus est dominus,quorum notissimi sunt Samuel & Dauid, Helias & Heliseus,qui hunc Osee nō paucis præcessēre diebus. Si ergo sic dictum intelligi placet,principium loquēdi dominū in Osee, vt sit sensus, primùm loquutus est dominus in Osee, nihil repugnans inuenitur,ita videlicet,vt subaudias,eorum qui sub prædictis regibus prophetauerunt. Nam & Esaias & Iohel & Amos & Abdias & Ionas & Micheas sub eisdē regibus prophetauēre.Quorum etiā interpretationes nominum hic ponere non superfluum ducimus, Ozias interpretatur fortitudo domini,Ioathan domini consummatio, Achaz virtus,Ezechias imperium domini. Hi regnabāt in Iuda,cuius nomen cōfessio est.Porrò in Israel, qui sibi idōla fecerat,& à dei templo & domo Dauid fuerat separatus,regnabat Hieroboā,qui interpretatur temporalitas siue mora, quòd mundum amauerit, & in ipso diu morari vitā putauerit sempiternā, nequaquā futuris,sed præsentibus delectatus. Quamuis aūt sic rectè intelligatur, vt iam dictum est,nihilominus tamen sic accipitur principium loquendi dominum in Osee, vt sit sensus.Hęc talia,quæ protinus sequuntur,Vade,sume tibi vxorē fornicariā &c.Primùm,in eo loquutus est dominus. Tandem & hoc prætereundum nō est,quia loqui dominum ad Osee, & loqui dominū in Osee,nō omnino idē est. Nam loquit dominus ad Osee, vel ad aliū quempiā,cum verba sua mittit per angelicā, siue per quālibet aliā speciem. loquitur in aliquo, cum sine aliqua specie extrinsecus apparēte loquitur in corde eius per occultam suæ virtutis inspirationem. Sume(inquit)tibi vxorē fornicationum,& fac filios fornicationum. Vt nunc interim simplicē sequamur literā,nō culpandus est propheta,si meretricē cōuerterit ad pudicitiā, sed potius laudandus,quòd ex mala fecerit bonā.Non enim qui bonus permanet,ipse polluit, si malo societur.sed qui malus est,in bonum vertitur,si boni exempla sectetur.Hæc & his similia multa dicta sunt,& dici possunt in excusationē viri sancti, nō sui libidini,sed superno imperio seruiētis,quo videlicet iubēte etiā eorum quæ turpia,vel inhonesta vidētur, nihil fieri turpe aut inhonestum est.Cæterùm eis,qui cum sint veritatis amatores,spiritum vbiq; potius,quàm literā libēter amplectuntur,cito persuasum est,vel persuaderi potest, quia nihil horum,quę hic de fornicationis opere scribuntur,gestum est corporaliter,sed totum spiritualiter, id est,per visum,siue per excessum.Neq; enim inauditum & inusitatū est,vt vxorē duxisse,filiosq; ex ea genuisse sibi quispiā visus sit factus extra sensus corporis,id est,per excessum siue in visum noctis. Quanto magis vbi superna visitatio prophetiā instituit, talium rerū imaginationes insigniter per visum potuere celebrari? An nō multo plura,atq; prolixiora his continet Apocalypsis Iohannis,quæ omnia sine dubio,sicut testatur ipse,in spiritu vidit & egit?Hic iam rectè quęritur, quid opus fuerit istis similitudinibus,vel quomodo per istas similitudines,ipse qui in propheta loquitur dominus,in manu eiusdē prophetæ assimiletur,sicut ipse testat. Hoc etiā in ipso dicēs, & in manu prophetarum assimilatus sum.Itaq; iam nunc priusquā literæ seriē percurramus,libet pręmittere,quid secundum istorum similitudinē cum hominibus mirabilis deus sit operatus,vt postmodum cum singula similitudinis facta,vel dicta secundum tempus prophetiæ dissecuerimus,nō incognita pariter mysteria proferamus. Vniuersum genus humanum à societate creatoris recessisse,& recedendo fornicatū fuisse,quis nescit? Recedere namq; à creatore, & seruire creaturæ, fornicari est. Nam & Psalmista de huiusmodi fornicatione, Perdidisti(inquit)omnem,qui fornicatur abs te.Fornicariam ergo mulierē deus sibi sumpsit,quando generationē auersam adiit,generationē Chaldaicā,vndè Abraham eduxit. Ego enim(inquit)sum deus,qui eduxi te de Hur Chaldęorum. Cum illo fœdus pepigit,habuitq; ex carne eius Israel,id est,semen dei.Filios dei,filios promissionis,sed nihilominus pariter nati sunt filij fornicationis,id est, filij carnis,qui nō sunt filij dei,aut filij promissionis.De qua nimirum distātia & Apostolus dicit. Non enim omnes qui ex Israel,hi sunt Israelitæ.neq; qui sunt semen Abrahæ,omnes filij,sed in Isaac vocabitur tibi semen,id est,nō qui filij carnis,hi filij dei.sed qui filij promissionis,æstimantur in semine.Isti & in Aegypto,vbi deos Aegyptios coluerunt, sicut in multis scripturarū locis,& maximè in Ezechiele, exprobratur eis, palam fecerunt, quòd essent filij fornicationum, & exinde fornicari nō desierunt.Nunquam tamen in gente illa defuit Israhel,id est,semē dei, scilicet multi fidem habentes eius beati seminis, quod Abrahæ deus promisit. & econtra filij fornicationum,id est,filij carnis semper persequentes semen dei,siue filios promissionis, nō tantum donec interficeretur Naboth,qui hic dicitur Iesrahel. Fuit enim Iesraelites,sed & in perpetuum.Hinc & Apostolus.Sed quomodo is,qui secundum carnem natus est,persequebatur eum qui secundū spiritum,ita & nunc. Deinde iterū tempore nō paruo interposito,id est,post quadringētos & triginta annos,accessit deus ad illā mulierē fornicariā,& genuit filiā,quę dicerē nō cōsecuta misericordiā.Dedit enim legē in mōte Syna,quę nō viuificaret,necad perfectū adduceret,

Fornicatio hominum à deo. Psal.72.

Genes.2.

Roma.9.

Ezech.16.

Galat.4.

adduceret,& instituit synagogam,de qua pro parte reproborū,quę maxima extitit,rectè dicas, quia filia illa nō est consecuta misericordiā.Non enim(inquit Apostolus)per legē permissio Abrahæ aut semini eius,vt hæres esset mundi,sed per iustitiā fidei,&c. Quam fidei iustitiā,qa nō recepit illa filia,ideo nō consecuta est misericordiā, imò consecuta est irā. Lex enim irā operat. Tertio,deus ad fornicariā accessit,genuitq; rursus filiū, id est, sermonē propheticum.Prophetas enim misit,quorum & scripturas vtiliter legi addidit. At illa fornicaria non solùm non est à fornicationibus suis reuersa, imò etiam contra semetipsam est diuisa, & ecce iam fornicariæ duæ factæ sunt ex vna,quarū altera Oolla,altera in eisdē prophetis dicit Ooliba. Hæc diuisio vnius in duas tunc facta est, quando Samaria cum decem tribubus recedens à domo Dauid regē suū sibi constituit, & pro deo vitulos aureos colens, Baali quoque cæterisq; deorum portentis sese prostituit,& hæc est Oolla. Nam Hierusalem cum duabus tribubus Iuda & Beniamin, quæ & ipsa coluit Baal,ipsa est Ooliba. Ad istam quarto iam tempore deus accessit, quando dei filius de carne eius natus est ex vtero virginis. Huic nimirum quodammodo dixit.Dies multos expectabis me,non fornicaberis,& non eris viro. Sed & ego expectabo te, quia dies multos sedebunt filij Israel sine rege,& sine principe,& sine sacrificio,& sine altari,& sine Ephor,& sine Teraphim. Igitur,vt in manu prophetæ huius assimularetur dominus, Sume (ait) vxorem tibi fornicariam,& fac filios fornicationum.Quare? Quia fornicans(inquit)fornicabitur terra à domino.Idcirco(inquit)fac filios fornicationum,vt sint in signum, & portentum eorū, quæ acta, quæq; agenda sunt inter gentē istam,& me dominum patrū suorum.Notandum quippe, quia non tantùm dixerat,quia fornicabitur, sed quia fornicans fornicabitur.Idcirco præmisit fornicans,& deinde fornicabitur,vt sit sensus. Quia gēs ista à deo suo,& fornicata est, & fornicatur nunc,& amplius fornicabitur in posterum. Et abij(inquit)& accepi Gomer filiam Debelaim, & concepit,& peperit filium.Gomer consummatam atq; perfectā in nostra lingua,Debelaim patulas sonat.Est autem massa pinguium caricarum,quas in morem laterum figurantes,vt diu illæsæ permaneant,calcant,atq; compingunt,habentq; in eis suauitatis voluptatem. Ergo Gomer filiam Debelaim accepit(inquit)id est,apud gentem prophetaui consummatam, siue perfectam consummatione atq; perfectione voluptuosæ fornicationis post vitulos aureos, & post Baalim.Genitū ex ea filiū,voca(inquit)Iesrahel.Iesrahel ciuitas erat Metropolis decē tribuū, de qua fuit,& in qua interfectus est Naboth.Ponit ergo pro ipso Naboth hoc nomē Iesrahel. Et est sensus. Naboth quidem Iesrahelites lapidatus,& hominibus mortuus est, sed mihi viuit, & ad me sanguis eius clamat,moxq; vindictā recepturus est,nō solùm de interfectoribus suis,verum etiam de illo,qui sanguinis eius vltor fuisse,visus est.Nam hoc est quod ait.Et visitabo sanguinem Iesrahel super domum Iehu.Iehu nanq; interfecit domum Achab,domino iubente, propter peccatum sanguinis Naboth,sicut prædictum fuerat ad eum.Occidisti insuper & possedisti.Ac deinceps.In hoc loco,in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, lingent quoque tuum sanguinem.Item.Canes comedent Iezabel in agro Iesrahel. Cum ergo Iehu, non Iesrahel, siue Naboth sanguinē fuderit, imò interfectores eius ipse interfecerit, quare super domum eius ille sanguis Iesrahel debuit visitari? Videlicet,quia non veraciter zelo dei paruit,sed propriæ cupiditati vt regnaret,deleta domo regis,per omnia seruiuit. Super hoc satis manifestè conuincitur,quia videlicet à peccatis Hieroboam non recessit, vitulosq; aureos & ipse coluit. quod non fecisset,si vero zelo zelatus fuisset pro causa domini.Rectè ergo & ipse, vel domus eius reputatur inter occisores Iesrahel,id est,persecutores seminis dei.& vindicta peccati eiusmodi, tam ex ipso,q̄ ex cætero populo Iesrahel requirenda iudicatur,& ita factum est.Nam mortuo pronepote eius Hieroboam, sub quo hic Osee prophetare cœpit, succedentem filium eius Zachariam sexto regni eius mense occidit Sellum,regnauitq; pro eo,de alia stirpe generatus.Nec mirum, q; subuersa est domus Iehu,cum etiam regnum domus Israel, hoc est, decem tribuum perinde deletum sit.Nam & occiso Zacharia,qui fuit vltimus de stirpe Iehu,statim reges Assyrij cœperunt Ruben & Gad,& dimidiam tribum Manasse,quæ erat trans Iordanem, & deinde paucis, id est,quadraginta & nouem interiectis annis à Zacharia,quē occidit Sellum (vt iam dictū est) regnante Osee anno regni eius nono,decem tribus in captiuitatē ductæ sunt. Hoc est quod ait. Et requiescere faciā regnū domus Israel, & in illa die conterā arcū Israel in valle Iesrahel. Nam propter vrbē Iesrahel,quæ Metropolis erat Samariæ,campi sunt & latissimi, & vallis nimiq; vastitatis,in qua cōmisso certamine ab Assyrijs,cæsus & captiuus ductus est Israel Nūc quęrere locus admonet,cur omisso proprio vocabulo Naboth,cū dicere posset.Et visitabo sanguinem Naboth Iesrahelitæ,maluit dicere,Et visitabo sanguinē Iesrahel, quod nō hominis est nomen, sed ciuitatis,ex interpretatione sui.Interpretatur nanq;(vt iam dictū est)semen dei non vni tantum,sed omnibus cōmuniter cōgruit,qui sunt semē dei,homines dei,electi dei.Ad hęc dicimus, quia nō solius Naboth visitādus erat,nec enim illū solū persecuti sunt Iezabel & Achab, & cū eis insana multitudo populi,sed oēs persequebantur,& occidebāt,quos cōsequebantur qui erāt semen dāi,qui prophetabant in nomine domini,qui loquebātur verbū dei.Hinc est illa fugiētis

Roma.4

Osee 3.

Gomer.

3.Reg.2.

Iehu.

1.Reg.10.

4.Reg 15.

Quæstio de Iesrahel.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2.Reg.19. Heliæ querela. Domine, prophetas tuos occiderunt, altaria tua suffoderũt, & relictus sum ego solus, & quęrunt animã meã. Quis verò nesciat sanguineã eiusdẽ Iezabel insaniã sub eiusdẽ tẽpo ribus ꝓfluxisse etiã inuidiã? Nã Athalia Iezabelis filia, mortuo filio suo Azaria, nupserat enim ioram regi Iudæ filio Iosaphat, & filiũ eius iã dictum Azariã interfecerat Iehu, irata & in ipsum sæuiens dominũ, surrexit, & interfecit omne semen regiũ, nõ vtiq; absq; fauore vel cõsensu prin
4.Reg.11. cipũ, qui & perinde suis delinitũ obsequijs, atq; illaqueatũ tenẽtes Ioas regẽ, qui residuus fuerat, insignẽ occiderunt ad imperiũ eius prophetã Zachariã, sicut scriptũ est. Cõgregati aduersus eũ, miserunt lapides iuxta regis imperiũ in atrio domus dñi. Et nõ est recordatus Ioas rex miseri-
2.Para.24. cordiæ, quã fecerat Ioiada pater illius secũ, sed interfecit filiũ eius, Qui cũ moreret, ait. Videat dominus, & requirat. Itaq; iã dictus Helias cũ fugitaret, & latitans in spelunca, dicẽti domino,
3.Reg.19: qd hic agis Heliaꝰ quérula respõsione dicerer. Domine altaria tua suffoderunt, & ꝓphetas tuos occiderunt gladio, & derelictus sum ego solus, & quærunt animã meã. egredere ait dominus, & sta in monte corã domino. Et ecce dominus transiuit, & spiritus grãdis & fortis subuertẽs mon tes, & conterens petras ante dominũ. Nõ in spiritu dominus. Et post spiritum cõmotio. Non in cõmotione dominus. Et post commotionẽ ignis. Nõ in igne dominus. Et post ignẽ sibilus aurę tenuis, & ibi dominus. Nimirũ ꝓphetæ desideranti aduentũ saluatoris, qui peccata tolleret, & iusticiã sempiternã adduceret, quẽ & hic Osee desiderat atq; prophetat, tali oraculo prẽsignaba tur futura, tã Israelis cꝫ & Iudæ captiuitas, de qua & iste nõ tacet ꝓpheta. vtriusq; nanq; scilicet Israelis & Iudæ futura mala pronunciat, & de saluatoris aduentu necessaria nostræ saluti (sicut sequentia suis in locis declarabunt) prędicit mysteria. Deniq; loquens illic ad Heliã dñs in spiritu grandi & forti, subuertente mõtes, & conterẽte petras, futurã captiuitatẽ significat decẽ tribuũ Israel, quæ facta est à Salmanassar rege Assyriorũ regnante Osee. Nõ in spiritu (inqt) dominus,
4.Reg.7. id est, nondũ finis, nondũ venit Messias dominus qui expectabaꝫ. In cõmotione trãsmigrationẽ primã designat tribus Iuda, qua traducendus erat Ioachim rex Iuda in Babylonẽ cũ quadra-
4.Reg.24. ginta milibus nemine relicto, exceptis pauperibus. Nõ (inqt) in cõmotione dominus, id est, nõ dum finis, nondũ veniet dñs. In igne secundã captiuitatẽ Iuda & Hierusalẽ vult intelligi, quãdo
4.Reg.25. rebellante Sedechia, iterũ venit rex Babylonis, & succẽdit Nabuzardã princeps exercitus do mũ domini, & domũ regis, omnemq; domũ cõbussit igni, & muros Hierusalẽ in circuitu destru xit. Non (inqt) in igne dominus. i. nondũ tẽplo exusto, & ciuitate destructa tẽpus erit dominici

Sibilus aurę tenuis. aduentus. Et post ignẽ sibilus auræ tenuis, & ibi dominus. Sibilus aurę tenuis, occultus & secre tus fuit aduentus dñi, quẽ quasi de aura tenui. i. de spiritu sancto Maria virgo cõcepit. Fuerũt autẽ à prędicto turbine vsq; ad cõmotionem. i. à captiuitate decẽ tribuũ vsq; ad primã filiorum Iuda trãsmigrationẽ, anni circiter centũ vigintiseptẽ, qui supputantẽ hoc modo. Anno sexto Eze chiæ transtulit rex Assyriorũ Israel in Assyrios. Ipse autẽ Ezechias. xxix. annis regnauit in Hie rusalẽ. Ergo regni eiꝰ residui erãt anni. xxiiij. qui cõiunctã cũ quinquagintaquinq; annis filij eius Manasse, ac duobus filijs eius Ammon atq;. xxx. vno Iosiæ, ac deinde annis. xi. Eliachim, qui di ctus est Ioachim, tandemq; tribus filij eius Ioachim, fiunt. xij. Ab illa cõmotione vsq; ad ignẽ, id est, à prima transmigratione vsq; ad tẽpli & ciuitatis exustionẽ fuêre anni. xi. regni Sedechię. Ab

Daniel.9. illo igne siue captiuitate vsq; ad sibilũ auræ tenuẽ, id est, Christi aduentũ quot anni interessent, Danieli his verbis reuelatũ est. Septuaginta hebdomadæ abbreuiatæ sunt super populũ tuũ, & super vrbẽ sanctã tuã, vt consumeꝫ prævaricatio, & finẽ accipiat peccatũ, & deleatur iniqtas, & adducatur iustitia sempiterna, & impleaꝫ visio & prophetia, & vngatur sanctus sanctorum, &c. Nimirum eo tendebat Helias, vt deleretur iniqtas per Christi aduentũ, & adduceretur iustitia sempiterna, qui tunc abundante iniqtate se solum relictũ esse putabat. Igitur qa per eadẽ tem pora non solũ Naboth occisus, sed & multorũ prophetarũ atq; iustorũ fundebatur sanguis, quẽ superna requirere deberet iustitia, rectè nõ proprium nomen Naboth, sed id quod secundũ in terpretationem cõmune est, ponitur vocabulum Israhel. Miróq; modo ita requirenda esse vin dicta prænunciaꝫ, vt incipiat à iustissimis illius homicidæ populi, à capite regni sanguinei, qua lis tunc erat domus Iehu, quæ sibi domum Achab occidendo multum contulisse videbatur, &

Altera quę stio de Israel, seu Naboth. nihilominus idololatriam, quæ causa erat effundendi sanguinis sanctorum, exequebatur. Sed & adhuc quæritur. Quid magnum erat inter prophetas aut inter iustos, ille Naboth Iezrahe lites, vt ex eius occasione omnes, qui interfecti sunt, iusti aut prophetæ significarentur hoc no mine Israhel? Ad hoc respondemus, quia verè magnum fuit & esse debuit memoriale interfe ctionis eius inter omnium prophetarum aut iustorum neces, quia taliter interfectus est, vt vel ante, vel post ipsum, vsq; ad Christi domini nostri passionẽ, ferè nemo prꝫter dominũ nostrũ ta
5.Reg 21. liter vel tali ordine occisus esse referaꝫ. Quid enim? Dicẽti sibi Achab. Da mihi vineã tuã, vt faciã mihi hortũ olerum, &c. Hoc tantum respõderat. Propitius sit mihi dñs, ne dem hęreditatẽ patrũ meorũ tibi. Pro hoc indignanti & vehemẽter irato suæ authoritatis vltionem pollicita Iezabel scripsit literas. prædicate (inquiens) ieiunium, & sedere facite Naboth inter primates populi, & submittite duos viros filios Belial contra eum, & falsum testimoniũ dicãt, benedixit dominum,

& regem

& regem, & educite eũ, & lapidate, & sic moriatur. Hoc modo hypocrisis deo odibilis pulchrẽ palliata incessit, speciosо quali ordine iudicij, vt non tantum occideretur, quasi vir iustus ab in- Hypocrisis palliata.
iustis & deo aduersantibus, sed quasi reus & blasphemus, à iustis iudicibus fortiter pro deo ze lantibus, legemq; sanctam custodientibus, ieiunantibus, & animas suas in ieiunio humilianti bus, & prædicantibus ieiunemus, quia tantum nefas diebus nostris audiuimus, ne fortè cum blasphemo pariter à terra deglutiamur, & talia scienter cũ iniqua machinantibus simulatione, vt muliebri fatisfieret insaniæ vel cupiditati furiosæ. Quantæ putas curæ deo videnti hoc de buit esse? Quantum fuit in cœlo spectaculũ, dum tam crudele cruorem sitiendo callidi simula tores prædicarent vel celebrarent ieiunium? Bene ergo mors eius memorabilis est inter om nium prophetarũ vel iustorum neces, vbi talis apparatus hypocritarũ, talis spectatur facies ho micidarum. Adde quod in tali eius interfectione splendidissimus dominicæ passionis typus est. Quid enim hic dissimile? Verùm quia mysterium hoc alio in opere nostro latius tractauimus, Arcꝰ Israel contritus.
nunc prætereire libet. Hoc tantùm hic prætereundũ non est, quia quod ait. Et in illa die con teram arcum Israel in valle Iesrahel. Spiritualiter ita factũ est, vt omnis euangelica, vel aposto lica doctrina testis est. Arcus quippe, Israhel, id est, omnis fiducia carnalis Iudaismi, fiducia cir cuncisionis & cærimoniarum, fiducia superbi spiritus & sanguinis; qua contra ipsum dominũ gloriati sunt, dicentes. Pater noster Abraham est, nos ex fornicatione non sumus nati, vnũ pa trem habemus deum, sicut hodie cernitur, contrita est, & gloriari illis non licet, quia non so Iohan.8. lummodo contempta est eorum lex carnalis, sed & ipsi captiui ducti sunt in omnes gẽtes. Hoc totum factum est in valle Iesrahel, id est, in humilitate semĩnis dei, quod est Christus. Nam per humilitatẽ passionis Christi, sicut exaltatæ sunt gẽtes, fidẽ eius recipiẽtes. ita ecõtra deiecti atq; contriti sunt Iudæi, contemnentes iuxta illud propheticum beatæ virginis canticum. Depo-
“ suit potentes de sede, & exaltauit humiles. Sequitur. [Et concepit adhuc, & peperit filiam, & Luce 1.
“ dixit. Voca nomen eius absq; misericordia, quia non addam vltra misereri domui Israhel, sed
“ obliuione obliuiscar eorum, & domui Iuda miserebor, & saluabo eos in domino deo suo, & nõ
“ saluabo eos in arcu, & gladio, & in bello, & in equs, & in equitibus.] Filia hæc magnũ prioris sen tentiæ incrementum est. Prior nanq; sententia hæc erat, & quiescere faciam regnum domus Israhel, & in illa die conteram arcum Israhel in valle Iesrahel. Quod totũ completum erat, vbi rex Assyriorum (sicut iam prædictum est) præliando victas duxit captiuas decem tribus Isra hel. Par illi malo extitit aliud, quod factum est in Iuda, quando venit rex Babylonis, & ab eo capta ciuitate Hierusalẽ, populus ille in Babylonem captiuus, transmigrauit. Facta est magna, iudice deo captiuitatis vtriusq; differentia, vt scilicet captiuitas Iudæ post annos septuaginta solueretur, captiuitas autem decem tribuum, nequaquam vltra solueretur. Hoc est quod ait. Quia non addam vltra misereri domui Israhel, sed obliuione obliuiscar eorum, & domui Iudæ miserebor, id est, decem tribuum captiuitatem non soluam, sed Iudæ transmigrationem de Ba bylone reuocabo. Sed & per idem tempus, quando decem tribus in captiuitatem ductæ sunt, misertus est dominus domui Iuda. Nam cum sexto anno regis Ezechiæ rex Assyriorum Sal- 4.Reg.8.
manasser transtulisset Israel, itidem. xiiij. Ezechiæ ascendit Sennacherib rex Assyriorum ad v niuersas ciuitates Iuda munitas, & cœpit eas, & venit vsq; ad Hierusalem. Venit autem ange lus domini, & percussit in castris eius. clxxxv. milia, & reuersus est Sennacherib, & mãsit in Ni niue. Cunq; adoraret in templo Neserach deum suum, Adramelech & Serasar filij eius percusse runt eum gladio. Itaq; si vtrunq; tempus misericordiæ respicias veraciter dictum esse perpen- 4.Reg.6.
dis, & saluabo eos in domino deo suo, & non saluabo eos in arcu & gladio, & in bello, & in e quis, & in equitibus. Deniq; filij Iuda neque nocte illa, qua percussa sunt castra Assyriorum, Zacha.1.
neque tempore illo, quo de captiuitate Babylonica soluti sunt, contra hostes vel captiuatores suos arcum tetenderunt, aut gladium vibrauerunt, aut in equos ascenderunt, sed illis quidem dormientibus, percussit angelus domini castra Assyriorum. Prophetis autem orantibus siue cæteris iustis hominibus, imò & angelis interuenientibus (iuxta illud Zachariæ, & respondit angelus domini, & dixit. Domine exercituum vsquequo tu non misereberis Hierusalem & vr bium Iuda quibus iratus es, iste iam septuagesimus annus est) suscitauit dominus spiritũ Cyri regis Persarum, vt proponeret edictum, daretq; libertatem ascendendi in Hierusalem & ædi ficandi domum domini dei in Israel. Ergo saluabo (inquit) eos in domino deo suo, & non in ar cu vel gladio. Quòd si queris rationẽ, vel iudicij æquitatem, cur dominus non Israeli sed do- 1.Esdr.1.
mui Iuda misereri debuerit. Sciendũ tibi est, magnam in regibus Israel, & regibus Iuda distan tiam fuisse peccati. Regum quippe Iuda nonnulli iusti fuerunt, videlicet Dauid, Ezechias & Io Distãtia in- ter reges Is- rael & reges Iuda.
sias, qui nullum idololatriæ peccatum admiserunt, & Iosaphat quoq; nisi amicitias iniisset cum Ochozia rege Israhel, cuius opera pessima fuerunt, sed & cum patre eius Achab. Vndè & ar guit eũ Iehu filius Anani, videns, & ait. Impio præbes auxiliũ, & his qui oderant dominũ ami citia iungeris. Cęterorũ quoq; nõnulli pœnitentiã egerũt, fecerunt q; quod placitũ erat corã dño. 2.Para.19.
Ac verò de regibus Israel nullus extitit, qui faceret quod rectũ esset aut placitũ corã dño, nullus

omnino

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnino qui recederet à peccatis Hieroboam filij Naboth, qui peccare fecit Israel. Omnes im-
pœnitentes extiterunt, & peccata sua defendentes vniuersi, sermonē domini repulerunt. Vndè
Osee 4. & in isto Prophera loquit dominus. Ego scio Ephraim, & Israel nō est absconditus à me. Quia
nunc fornicatus est Ephraim, contaminatus est Israel, nō dabunt cogitationes suas, vt reuertan
tur ad deū suum. Iraq; cum tanta fuerit illis atq; illis distantia peccati, rectè & sententia in v-
trosq; debuit dispariter dari. Igitur filia hæc rectè vocatur, absq; misericordia, quia nō vtcunq;
captiuatus erat Israel, sed absq; relaxationis misericordia. Iuxta mysticū intellectū itidē veraci-
ter spiritus prophericus dicat. Reprobata quippe iam synagoga, claruit veritas, quòd filia illa
nō est misericordiā consecuta, quæ tunc nata est, quādo (vt superius iam dictū est) deus secundo
ad mulierē sibi coniungendā accessit, quando post. cccc. &. xxx. annos à testamento confirmato
legē dedit in Syna, & nata est synagoga misericordiā nō consecutura seruilis filia, nomine qdem
Galat. 4. modica, vbi est mōs Syna, in quo data est lex, vndè fuerat & Agar, quæ significat, vetus testa-
mentum. Cū ergo dixisset, hæc enim sunt duo testamēta, vnum quidē à mōte Syna, addidit in
Gene. 2. seruitutē generās quę est Agar, quę cōiuncta est, videlicet significatione ei quę nūc est Hierusalē,
& seruit cū filijs suis. Et subinde, cū dixisset. sed quomodo tūc is qui secundū carnē natus fuerat,
persequebatur eū qui secundum spiritū, ita & nunc, protinus ait. Sed qd dicit scriptura? Eijce
ancillā & filiū eius. Nō enim hæres erit filius ancillæ cū filio liberæ. Igit filia illa, & ancilla, nō est
misericordiā consecuta, sicut iā tunc; nō parua significatum est, quando filiorū eius corpora in
Nume. 14. deserto prostrata sunt, & in illā repromissionis terrā nō introierunt. Illud nemo qui nesciat, aut
nescire debeat, quia fideles oēs & electi, qui ex eodē populo nō ad filiā hanc pertinuerūt. sed ad
priorē filium scilicet Iesrael, id est, sed semen dei. Sequitur. [Et ablactauit eam quę erat absq; „
misericordia, & concepit, & peperit filium, & dixit. Voca nomē eius nō populus meus, qa vos „
nō populus meus, & ego nō ero vester deus,] Iam nata fuerant duo infelicitatis incrementa,
scilicet filius & filia. Filius videlicet, vt captiuus duceretur Israel. Filia, vt eadē nō solueretur ca-
ptiuitas. Nam Israel quidē secundum se filius bonus est, sed secundum id quod requirebat san-
guis eius, malum illi populo extitit. Filia verò ablactata perpetuitas est captiuitatis, cui nulla
Summa Iu dæorū mi-seria. insunditur lactis alimonia, nulla consolatio de captiuitate soluenda. Quid tandem vult tertius
iste filius? Quid per hunc intelligere debemus, nisi illud quod nomine suo personat, quod est nō
populus meus? Maximū quippe hoc miseriarum est incremētum, vt populus captiuus, idemq;
nullum habens præfixum soluendæ captiuitatis tēpus, dicatur & sit quod dicitur à deo, nō po
pulus meus. Nam si captiuus quidem esset populus, & corporalis eius captiuitas nunq; soluere-
retur, non tamen etiā secundum animā à deo proijceretur, esset tollerabile malum, & magna ex
parte bene se haberet status siue casus captiuorum tēporaliter gementium. Nūc autem malum
irremediabile est, quia corpora visibilis Assyrius cœpit & tenet, animas autē inuisibilis Assyrius
Quęstio de fœdere dei cū Abrahā Gene. 15. decipit & possidet. Dicat nūc aliquis. Quid ergo dei fiet de proposito? Proposuerat nanq; deus
& promiserat Abrahæ, de semine eius populum sibi adducere innumerabilē sicut stellas cœli, &
Gene. 17. inito fœdere firmauerat quod esse deberet deus eius, & deus seminis eius. Suspice (inquit) cœlum,
& numera stellas si potes. Et dixit ei. Sic erit semen tuum, & continuò sequitur. Credidit Abrahā
domino, & reputatum est illi ad iustitiam. Item & alibi loquitur ad eum idem deus. Et statuam
pactum meum inter me & te, & inter semen tuum post te in generationibus suis fœdere sempi-
terno, vt sim deus tuus, & seminis tui post te. Quid ergo erit, cū illic dixerit, vt sim deus tuus, &
deus seminis tui post te. Hic autē dicat, quia vos non populus meus, & ego non ero vester deus?
Aut quomodo cōplebitur de semine eius splendidus electorū numerus secundū numerum stel-
larum cœli, cum illic quidē dixerit, sic erit semen tuū numerosum sicut stellæ cœli. Hic autē po-
eius harenæ maris assimilet eos, cū; stellis cœli? Sequitur enim & dicit. Et erit numerus filiorum
Israel, quasi harena maris, quæ sine mensura est, & non numerabitur. Denicq; aquatica maris ha
rena multum disparatur à stellis cœli fulgidis, & hoc ipso quod sine mensura esse, & nō numerari
dicitur hic, repulsam vehementem sonat Israelis, quòd nec mensuram donationis cuiusquā ha
beat, nec numeretur in conspectu dei. Quid ergo fiet, vt iā quærere cœpimus, de proposito deiē
Nunquid excidit verbum dei? Non vtique, sed habita consideratione verbi dei promittentis
Roma. 9. Abrahæ diffinitionem siue determinationem teneamus seminis eiusdem Abrahę. Nō enim (in-
quit Apostolus) omnes qui ex Israhel hi sunt Israhelitę, neq; qui sunt semen Abrahę omnes filij,
sed in Isaac vocabitur tibi semen, id est, non qui filij carnis, hi filij dei, sed qui filij sunt promissio-
nis, æstimātur in semine. Ergo vndecunq; veniat, vbicunq; vel quicunq; sint habentes fidē pro-
missionis, quæ (sicut iam dictum est) ad iustitiam reputata est ipsi Abrahæ, sine dubio reputan
tur in semine. Et idcirco apostatantibus carnalibus Israhelitis, rectè quærantur alij, de quibus
impleatur propositum dei. Sequitur ergo. [Et erit in loco vbi dicetur eis, non populus me- „
us vos, dicetur eis, filij dei viuentis, & congregabuntur filij Iuda, & filij Israel pariter, & „
ponent

„ ponent sibimet caput vnum, & ascendent de terra, quia magnus dies Israel.] Locum hūc per
semetipsum satis illustrem authoritas apostolica clarius illustrauit, cum post prædictam deter-
minationem seminis Abrahę, paucis interpositis, ait. Volens deus ostendere iram, & notam fa-
cere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum, vt ostenderet di-
uitias gloriæ gratiæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloria, quos & vocauit nos, Vbi supra declaratio prophetæ per Apostolum.
non solum ex Iudæis, sed etiam ex gentibus, sicut in Osee dicit. Vocabo non plebem meam,
plebem meam. & non dilectam, dilectam. & non misericordiam consecutam, misericordiā con-
secutam. Et erit in loco vbi dictum est eis, non plebs mea vos, ibi vocabuntur filij dei viui. His
verbis vehementer atq; diligenter astruit, prophetiam hanc esse de gentibus assumendis, in
locum eorum, qui secundum carnem essent ex Israel, aut semen Abrahæ indurati & fidem nō
habentes exciderunt. Porrò, de illis, qui ex gente illa saluantur, aut saluandi sunt, continuò sub-
iunxit. Esaias autem clamat pro Israel. Si fuerit numerus filiorum Israel, tanquam harena ma-
ris, reliquiæ saluæ fient. Nimirum tali serie vel processu verborum electos ex gentibus, & sal-
uatos siue saluandos ex Israel in vnum coniungit Christum, docens, quòd indifferenter tam
illi quām isti propter fidem seminis Abrahæ, quod est Christus, omnes semen Abrahæ sint, atq;
id esse quod hic prophera nunc dicit. Et congregabuntur filij Iuda, & filij Israel pariter, & po-
nent sibimet caput vnum, & ascendent de terra, quia magnus dies Iezrael. Hoc denicq; sic fieri
cœptum est, filij Israel, scilicet Apostoli, qui tam secundum carnem, quām secundum fidem filij
sunt Israel, congregati sunt cum filijs Iuda, id est, cum electis ex gentibus, quos ad fidem & con
fessionem Christi perducendo fecerunt filios Iuda, congregati sunt pariter in vnitatem fidei, ita Rom. 3. 10.
vt non sit (sicut Apostolus ait) distinctio Iudæi & Græci. Et posuerunt sibimet caput vnū, illum Roma. 5.
videlicet vnum, de quo Apostolus ait. Igitur sicut per vnius delictum omnes homines in
condemnationē, sic & per vnius iustitiam omnes homines in iustificationem vitæ. Sicut enim
per inobedientiā vnius hominis peccatores constituti sunt multi, ita & per vnius obedientiam
iusti constituentur multi. Isto capite posito sibimet, ascendent (inquit) de terra, vt iam non sa-
pīt aut quærant terrena, quia magnus dies Iezrael, Magnus dies & magna illustratio seminis
dei, quod est Christus, seminis (inquā) resurgentis ex mortuis, cū quo conresurgētes vricq; ascen-
dunt de terra, faciendo quod idem Apostolus ait. Si consurrexistis cū Christo, quę sursum sunt
quærite, Vbi Christus est in dextera dei sedens. quæ sursum sunt sapite, non quæ super terrā. Coloss. 3.
Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in deo. Sic nimirum prima ascen-
sione facta, quæ est resurrectio prima, tandē ascendent corpora quoq; de terra, quæ erit resurre-
ctio secunda, & sequentur caput suū, sicut membra capiti coniuncta, & sicut ipse Christus pul-
chrè satis breui expressit significatione, dicendo. Vbicunq; fuerit corpus, illuc congregabuntur Matth. 24.
& aquilæ. Taliter loquendo in prophera spiritus sanctus, miro modo & salutis gentiū prophe-
tiam magna ex parte patentem fecit, & nihilominus ipsis Iudæis siue carnali Israeli, qui gentiū
semper odēre salutem, literam amabilē reddidit. Quid enim libentius audirent illi, q; quod hic
dicitur, & congregabuntur filij Iuda & filij Israel pariter, & ponent sibimet caput vnū, & ascen-
dent de terra? Iamdudum quippe magnū illud discordię malū acciderat inter Israel & Iudam, 3. Reg. 12.
vt scinderetur regnū, & discederent decem tribus à domo Dauid, & in duo regna diuisi Israel,
& Iudas, nonnunq; hostilibus quoq; contra seipsos conflixere prælijs. Hęc autem litera hoc illis
prophetare videtur, quòd aliquando rursum congregādi sint in vnū, Israel & Iudas, & sub vno
rege fœderati ascendere debeant de terra, ad pugnandū & subiugandum sibi regna orbis ter-
rarū, multo fortius atq; bellicosius q; fecerunt regna illa, quibus hactenus ipsi seruierunt, videli-
cet Babyloniū, Persicum, Macedonicū, atq; Romanū. Igitur etiam adhuc literam propheticam
libenter custodiunt, & ignorantes vtilitati gentiū seruiunt, testimonia nostra iugiter fercdo se-
cum. Nunc ad ipsos vocationis illius ministros, per quos vocandi erant filij dei viuentis de lo
co, vbi dicebatur eis, non populus meus vos, Apostrophen facit sermo prophericus, & dicit.
„ [Dicite fratribus vestris, populus meus. & sorori vestræ, misericordiam consecuta.] Fra- CAP. II.
„ tribus vestris inquit. Quibus fratribus, aut vbi manentibus, & vndè venientibus? Nimirū fra-
tribus Abrahæ fidem habentibus, vndecunq; veniant, vbicunq; sint, quacunq; ex gente origi-
nem ducant, siue Iudæi, siue Græci sint. Fratribus vestris & sorori vestræ, id est, tantūmodo illis
qui veri sunt Israelitæ, his qui nō in ritus gentiū transierūt, vel qui ritus gentiū & culturā ido-
lorum deseruerunt, Illos agnoscite fratres, & illorū ecclesiam agnoscite sororem vestram. & il-
los fratres appellate, populū meū. & illam sororē vestram nuncupate, misericordiā consecutam.
Porrò de fratribus vestris, qui sunt cognati vestri secundū carnem, & de sorore vestra carnea
synagoga tristitiam inconsolabilem ne habeatis, quòd dixerim ego fratribus illis, nō populus
meus vos. & sorori illi, nō consecuta misericordiam, sed tristitiam, quam vobis magnā esse di-
citis, & dolorem qui cordi vestro continuus est. consolamini bona recompensatione, quia si fra
tres vestri secundū carnē iam non sunt populus meus, & si soror vestra carnea nō est misericor-
diā consecuta, econtra quæ nō erat plebs mea, nunc vocatur & est plebs mea, & quæ non erat
miseri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Roma.9. misericordiam consecuta, nunc vocatur misericordiam consecuta. Denicꝙ & hunc versiculum, dicite fratribus vestris populus meus, & sorori vestræ misericordiam consecuta. pertinere ad vocationem gentium Apostolus innuit, qui non solummodo præcedentem versiculū pro testimonio sumpsit, & erit in loco vbi dictum est eis, nō populus meus vos, ibi vocabūtur filij dei viuētis, verum etiā sensum huius prœmisit dicēdo, vocabo nō plebē meā plebē meā, & nō misericordiā cōsecutā misericordiā cōsecutā. Sequitur. [Iudicate, matrē vestrā iudicate, quoniā ipsa nō vxor mea, & ego nō vir eius. Auferat fornicatiōes suas à facie sua, & adulteria sua de medio vberum suorū, ne forte expoliem eam nudam, & statuam secundū diem natiuitatis suæ.] Iam supra diximus, in manu prophetæ huius assimilarum esse dominum, id est, prophetam semel & iterum, & tertio accedentem ad mulierem fornicariam, sicut iam dictum est, & deinde adhuc iussum diligere mulierem dilectam amico & adulteram, ad quod nondum peruentum est, locus enim hic adhuc inferius est, similitudinem gerere domini, qui ad gentem illam semel & iterum ac tertio accessit. Primo testamentum suum confirmando cum Abraham, deinde dando legem in monte Syna, deinde mittendo prophetas, deinde carnem assumendo ex ipsa. Sed & hoc dictum est, quia cum prius fuisset quasi mulier vna, id est, gens vna, facta diuisione & decem tribubus à domo Dauid recedentibus, iam duæ mulieres habentur, quæ & in prophetis

Ezech.23. ambæ super fornicationis scelere arguuntur, diciturque altera Oolla, quæ est Samaria, altera Ooliba, quæ est Hierusalem. Apud Oollam propheta iste prophetabat, eratꝙ de tribu Isachar. Ergo Oolla, secundū carnem mater huius erat, sicut Amos, & sicut Abdiæ, multorumꝙ aliorum, qui sub eisdem temporibus prophetauerunt. Porrò prophetantibus illis, mater illa nihilominus fornicata est, nec cessauit à fornicationibus suis. nullus enim omnino ex regibus eius recessit à peccatis Hieroboam. Igitur iam peracta similitudine, quæ administrata est in persona prophetæ, palam arguitur Oolla, id est, tota gens decem tribuum siue metropolis Samaria. Iudicate (inquit) matrem vestram, iudicate. O vos (inquit) prophetæ, ô vos omnis Iesrael, id est, semen dei, quid in hoc meo decreto reprehenditis, quid in hac mea sententia titubatis? An, qa mater vestra est domus Israel, super quam locutus sum, quia non addam vltra misereri ei, sed obliuione obliuiscar eorum, domui autem Iuda miserebor. vos offendimini, & iudiciū hoc conuerti cupitis? Ecce vosipsi causas appendite, vosipsi iudicate, vtrum aliter debeat fieri. Vultis vos, vult ipsa, vt addam misereri illi? Ecce præsto sum, dummodo vnū faciat? Quid illud est? Auferat fornicationes suas, id est, fornicari desinat. At illa hoc non audit, fornicari non desinit. Afferte si quid habetis, proponite quippiam pro illa, in quo possit iustificari aut defendi. Ex quo agente Hieroboam, me virum legitimū contempsit, & vitulis aureis succubuit. Nunquid fornicari desinet? Quo tempore aut quo sub rege quieuit? Nimirū non ita soror eius Ooliba perseueranter fornicata est, non (inquam) soror eius domus Iuda perseueranter insaniuit, quamuis multum ad tempus insanierit. Diebus Ezechiæ, diebus Iosiæ, & nonnunquam sub alijs quoque regibus fornicationes suas abstulit. Iudicate igitur, vtrum huic ita, vt sorori eius iam dictę domui Iudæ, debeam misereri, & ita hanc liberare ab Assyrijs, sicut captiuitatem illius de Babylone reuocare decreui. Hanc ipsam perpendite causam inter eandem matrem vestram & locum illū de quo dixi, & erit in loco vbi dicitur eis, non populus meus vos, dicetur eis, filij dei viuentis. Denicꝙ locus ille gentilitas est, & illa auferet fornicationes suas, vestra autē mater non abstulit, nec auferre vult fornicationes suas. Itaꝙ & in hoc illam iudicate, & iustè iudicate, quia cum suis fornicationibus non debet in domo mea permanere, & econtra quę fornicationes suas dimittit, non est cur à me debeat repelli, cum ego non tantum Israelis & Iudæ, sed etiam cæterarum gentiū æquè creator sim. Notandum, quanta cū circunspectione fornicationes auferri præcepit, secundum personam vel gestus mulieris fornicatricis, dicendo, auferat fornicationes suas à facie sua, & adulteria sua de medio vberum suorum. Faciem pro oculis, mediū vberum

Canti.1. pro corde posuit. In medio nanꝙ vberū locus cordis est. Vndè & in Canticis casta sponsa dicit. Fasciculus mirrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Duobus istis scilicet corde & oculis inundatio fornicationis hauritur, & deinde corpus incontinens ad actum libidinis velut magno torrentis impetu propellitur. Primùm per oculorū vel visus cęterorumꝙ sensuum, qui omnes in facie sunt, fenestras mors ingreditur, & captiuata mente fornicatio, siue adulterium consequenter actu peragitur. Potest autem per faciem fornicatio corporalis, & per

Nume.25. adulterium quod in medio vberum eius esse dicitur, spiritualis corruptio rectè intelligi, quia videlicet vtroꝙ modo gens illa peccasse redarguitur in scripturis. Exempli gratia. In vno eodemꝙ peccato Beelphegor, & spiritualiter à deo fornicarus est Israel, & corporaliter cum filia-

Psal.105. bus Madianitarum commixtus est. Illæ enim vocauerunt eos ad sacrificia sua, & initiati sunt Beelphegor, & comederunt sacrificia mortuorū. Ne forte, inquit, expoliem eam nudam, & statuam eam secundum diem natiuitatis suæ, & ponam eam quasi solitudinem, & statuam eam velut terram inuiam, & interficiam eam siti. Nimirū hoc idem est, ac si dicat. Ne faciam quod locutus sum, ne adimpleam filiorū & filiæ quos mulier fornicaria Gomer filia Debelaim in præscripta

scripta visione peperit, propheticum præsagium. Sed nunquid fixum non est, & infectū esse potest quod locutus sum dicens, & quiescere faciam regnū domus Israel, & nō addam vltra misereri domui Israel, & vos non populus meus, & ego non ero vester deus? Quid ergo sibi vult quod iterū reuocat dicēs, auferat fornicationes suas, addensꝙ ne fortè faciam ei hæc vel illa quæ locutus sum? Huic non dissimile est, quòd cū data iam esset sententia super Nabuchodonosor regem, ita vt diceret Daniel, Hæc est interpretatio sententiæ altissimi, quæ venit super dominū meū regem. eijcient te ab hominibus, & cū bestijs ferisꝙ erit habitatio tua, &c. ait idem Daniel. Quamobrē rex consiliū meū placeat tibi, & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperū, forsitan ignoscat deus delictis tuis. Quid per hæc animaduertere debemus, nisi quia in arbitrio nostro est, vtrū sententiam suam suspendere debeat, aut non debeat deus. Non enim aut deo mala nostra imputare, aut fata nobis dominari (quod dementissimū & impiū est) putare debemus, id est, nō quia deus hoc præsciuit aut prædixit, ideireo venit malum hoc, aut illud. sed quia malū futurū vel faciendū erat, idcirco & præsciuit, & sententiā super illud præfixit deus. Si igitur quæras, quare sententiā irreuocabilem prefixit deus, respondendū, quia malitiam incorrigibilem præuidit deus. Item si quæras, quare post datā sententiā de correctione consulit deus. Respondendū, quia vt experimento sciamus incorrigibiles esse. idcirco, quanꝙ non reuersuros expectat, & per multā patientiā illos ad pœnitentiam inuitat deus. Igitur vndiqꝙ circunspectus, & oculis prouidentię plenus sermo propheticus sic loquitur. Auferat fornicationes suas à facie sua, & adulteria sua de medio vberū suorū, ne fortè expoliē eā nudam.

Quæstio de prędestinatione dei.

Daniel.4.

Quare autem non dixit, ne expoliem, & denudem eam, sed ne expoliem (inquit) eā nudam? Aut quomodo expoliari potest, si iam nuda est? Potest quidē sic intelligi dictū, ne expoliem nudam, ac si diceretur, ne expoliando faciam nudam. Veruntamen sic melius placet sentiri, qꝙ & iā nuda sit, & adhuc habeat quo possit expoliari. Est enim nuditas duplex siue gemina, altera visibilis, altera inuisibilis. Denicꝙ nuditas inuisibilis est, dū nudatur anima intus, gloria vel gratia dei, secundū quam scriptura sancta de eadē gente dicit. Videns Moses populum quòd esset nudus, spoliauerat enim eū Aaron propter ignominiā sordis, & inter hostes nudū constituerat. Dixit enim hoc propterea, quia fecerant & adorauerant vitulū. Et sicut psalmus dicit. Immutauerunt gloriam suam in similitudinē vitulicomedentis fœnū. Nam idcirco spoliati erant dei auxilio, imò & proinde dixit deus, vt disperderet eos, si non idem Moses stetisset pro illis in conspectu eius, corde confracto & contrito. Nuditas visibilis est, quando exterior quoꝙ tollitur ornatus, exterior felicitas, qualis inter cætera maximè extitit genti illi ciuitatis Hierosolymæ, & templi, quod in ea condidit Salomon, quæda singularis gloria. Nimirū cū propheta hic ista loquereturnuda iam erat Samaria siue decē tribus, nuditate illa, de qua (vt iam dictū est) scriptura scelus vnius vituli conflatilis. Hic autē regnabat peccatū Hieroboam super eos in duobus vitulis aureis. Et quia taliter fornicaria gens semetipsam nudauerat auxilio vel gratia dei, profectò merebatur spoliari etiam visibilibus & temporalibus bonis, id est, cunctis terræ illius opibus, quas contulerat illi deus, prior & legitimus vir. Ait ergo. Ne forte expoliem eā nudam. Ac si dicat. Ne fortè auferam illi cultū gloriæ temporalis atqꝙ visibilis, vt in oculis hominū expoliata sit, quos solos erubescere nouit, propterea quia iam nuda est in oculis meis, & illā nuditatem nō erubescit. Additqꝙ continuò. Et statuam eam secundū diem natiuitatis suæ, & ponā eam quasi solitudinē, & statuā eam velut terrā inuiam, & interficiā siti. Quis fuit dies natiuitatis fornicariæ illius? Nimirū dies vel tempus quando in Aegyptū descenderūt patres eius, & peregrini facti sunt in terra non sua, ab ea quæ illis promissa fuerat, filij Iacob propter scelus in fratrem suū Ioseph, quē vendiderūt. Nam idcirco & famem vocauit deus super terrā, quia Ioseph ab illis in seruū venundatus est, & idcirco in Aegyptū descendentes peregrini facti, & iustè, iudice deo permittente, seruituti subacti sunt. Ibi nata est ista fornicaria mulier, quia ibi germinantibus & multiplicatis filijs Israel, gens de paucissimis hominibus facta est. Et qualis ista, de qua nūc agit, ibi nata est? Vtiqꝙ nuda nuditate vtrâqꝙ, de qua iam dictū est. Nam quod bonis exterioribus & omni felicitate terrena, tūc in illo exortu suo nuda fuerit, serè nemo nescit. Neqꝙ enim aut regnū aut principatū aliquem tunc habebat, nec in aliquo seculi huius honore gloriari poterat, quando sub flagellis & verberibus in luto & latere talibus & tot dominis illudēribus seruiebat. Porrò quòd gloria quoqꝙ dei patrū suorū nuda fuerit in eisdē natalibus suis, quis nescit? Seruiebat enim dijs quoqꝙ monstrosis dominorū suorū & Aegyptiorū, iuxta illud propheticum Ezechielis testimoniū. Filij hominis, duæ mulieres filiæ matris vnius fuerunt, & fornicatæ sunt in Aegypto, in adolescentia sua fornicatæ sunt ibi, ibi subacta sunt vbera earū, & fractæ sunt mammæ pubertatis earū. Nomina autē earum Oolla maior & Ooliba soror eius. Et habuit eas, & pepererūt filios & filias, & reliqua. Igit secundum diē natiuitatis suæ statuā illā, cū dicit, quid subaudiendū est, nisi (vt iā prœmiserat) nudā & expoliatā, nudā à gloria vnius dei, expoliatā à rebus vel bono regni, omniqꝙ potentiæ temporalis, sicut erat quando in Aegypto seruiuit. Et nota, quàm

Nuditas filiorū Israel in Ægypto.

Ezech.23.

Universidad de Deusto
Biblioteca

propriè subiunxerit adhuc, & ponã eam quasi solitudinem,& statuã eam velut terrã inuiam,& interficiam eam siti. Nõ dixit,& ducã eam per solitudinẽ & per terrã inuiam,quod fecit tũc post diẽ natiuitatis eius,quando eduxit illã de terra Aegypti,sed ipsam ponã(inquit)quasi solitudinem,& ipsam statuam quasi terrã inuiam,vt ipsa solitudo & terra deserta siue inuia sit. Deserta à deo,inuia & solitaria scilicet & omni destituta sanctorũ angelorum frequentia, & Michaelis quondã principis sui peruigili præsidio. Itẽ non dixit,& satigabo eam siti, quod itidẽ tunc factũ est,quando post eundẽ diẽ natiuitatis eduxit illã de terra Aegypti,sed interficiã eã (inquit) siti, vt iam non bibat de petra,quæ virga crucis percussa est,cuius in typũ tunc illi aquas largissimas fudit petra inanimata. Addidit adhuc. [Et filiorũ illius nõ miserebor,quoniã filij fornicationum sunt.] Filij à matre hoc differunt,quo ab inuentore malitiæ imitatorẽ eius differre perspicuũ est. Nã sicut in bonã partẽ mater est anima, quæcunq; ex spiritu dei verbũ veritatis concepit,Filius autẽ vel filia quę ex ore illius,audiendo verbũ doctrinæ proficit. Sic in malam partẽ anima quælibet malorũ adinuentrix mater,& qui ab illa decipitur,filius est. Ergo in populo illo fornicaria mater synagoga est,& qui ab ipsa decipiuntur,populares filij sunt. Quãuis autẽ plus damnationis sit matri eiusmodi q̃ filijs,tamẽ quia parũ distat in vitio decipere & decipi posse,rectè & in filios effunditur materna damnatio,dũ dicit, & filiorũ eius non miserebor. Quare(Quoniã filij(inquit)fornicationũ sunt. Quod idẽ est ac si dicat, quoniã & ipsi incorrigibiles siue immutabiles sunt. Nã de talibus sapientia loquens, cum dixisset, sed partibus iudicãs dabas locũ pœnitentiæ. Continuò subiunxit. Nõ ignorans quomodo iniqua est natura eorũ, & naturalis malitia ipsorũ,& quòd non possit mutari cogitatio illorũ in perpetuum. Semen enim erat maledictum ab initio. Totũ hoc exprimitur hic breuiter per hoc dictum, quoniã filij fornicationum sunt,vt videlicet subaudias quod iniqua natio eorũ,& naturalis malitia ipsorum, & quòd non possit mutari cogitatio ipsorũ in perpetuum,& quòd ipsi æquẽ,vt Amorræi & Ethei semen maledicti sunt. Nec verò huiusmodi dictis culpatur natura quam deus creauit, sed vehementissimè redarguitur abusio naturæ, eo q̃ accidens malitia per consuetudinẽ in naturam versa sit. Iusta ergo ratione sententiã defendit,qua dixerat,& filiorũ eius nõ miserebor, dicendo, quoniã filij fornicationũ sunt. Nihilominus & eandẽ rationẽ cõfirmat sermo dei concertator insuperabilis,subiungendo, [Quia fornicata est mater eorum.] Meminisse nanq; debemus,ga præsens locus iudicatio est inter fornicariã & amatorẽ eius quondam deũ,ab eo quod ait. Iudicate matrẽ vestram iudicate. Dederat nanq; illi optionẽ siue liberum arbitriũ,dicendo. Auferat fornicationes suas,lubaudiẽ,si velit mutari sententiã,qua dixi,quoniã ipsa nõ vxor mea, & ego nõ vir eius. At illa pertinaciter perseuerat in fornicationibus suis,& adulteria diligit. Sequitur ergo. [Et confusa est quæ concepit eos,quia dixit. Vadã post amatores meos, qui dant panes mihi,& aquas meas,lanã meam,& linũ meum,oleũ meum,& potum meum.] Confusa est (inquit)quæ concepit eos, videlicet quomodo confundi solet qui conuincitur & causa cadit in iudicio,nõ habens quòd contra iudices siue accusatores possit mutire,manifesto atq; inexcusabili conuictus crimine. Ego enim mittens prophetas meos, dicebã illis,sicut & nunc dico, auferat fornicationes suas à facie sua,& adulteria sua de medio vberũ suorũ,id est, cesset colere vitulos aureos,& facere sibi Baal. Illa autẽ dixit,& nunc vsq; perseueranter dicit, nequaquã, sed vadã post amatores meos. Nec verò solũmodo verbis hoc dixit, verumetiã factis dicta sua defendit,eosdẽ occidendo prophetas. Vndẽ & fugitãs conquerebatur Helias. Domine,altaria tua destruxerunt,& propheras tuos occiderunt gladio,& derelictus sum ego solus, & quærũt animam meã. Taliter dixit, Vadã post amatores meos dæmones,quos in idõlis colit, humani generis inimicos stultissimo errore vocans amatores suos,me contemnens deũ verum, verumq; amicum,quomodo si contemnat mulier amatorẽ suum. Quomodo autẽ dixit, vel quando dicere cœpit,qui dant panes mihi,& aquas meas,lanã meam,& linũ meum,& oleũ meum,& potum meũ? Nimirũ,quando ascendens de terra Aegypti, tam cito recessit de via domini,fecitq; sibi vitulũ conflatilẽ,& adorauit,atq; immolans dixit,Isti sunt dij tui Israel, qui te eduxerũt de terra Aegypti, tunc dicere cœpit de falsis amatoribus suis, q̃ darent panes suos & aquas suas sibi,& mentita est. Non enim illi,sed deus Abrahã,deus Isaac,deus Iacob, panes de cœlo pluebat illis, & aquas fundebat de petra per manum Mosi. Item,& quando vitulos aureos sibimet instituit,mentita est,quia dixit præloquente Hieroboam,quem relicta domo Dauid, in adulterio secuta est. Ecce dij tui Israel,qui eduxerunt te de terra Aegypti. Profectò cum diceret,qui te eduxerunt de terra Aegypti,simul etiam astruebat,quòd ab illis accepisset omnia quęcunq; possidere vel obtinere potuit,ex quo ascendit de terra Aegypti. Quæ omnia hic,metaphoram mulieris superius cœptam seruando, sermo propheticus congruè satis exprimit, sic illam depingens applaudere sibi,qui dant panes mihi, & aquas meas, lanam meam, & linum meum, oleum meum,& potum meum. Lana quippe & linum materialia sunt instrumenta omnis mulieb ris opificij. Oleum autem & potus,res simul & nomina sunt voluptaris. Porrò panes & aquæ sunt necessitatis, quia sine illis humanæ naturæ infirmitas non subsistit. In omnibus his fornica-

In filios dãnatio materna.

Sapien.12.

3.Reg.19.

Exod.32.

3.Reg.12.

fornicaria mendax esse conuincitur,quia non vituli illi,non Baal,quem Iezabel intulit, sed deus vnus & verus hæc illi contulit,vt prouocata beneficijs diligeret eum,cunctis abominationibus deorum alienorum derelictis,sicut scriptũ est. Et dedit illis regiones gentium,& labores populorum possederunt,vt custodiãt iustificationes eius,& legẽ eius requirant. Sequitur. [Propter hoc ecce ego sepiam viam tuam spinis,& sepiam eam maceria,& vias suas non inuenier,& sequetur amatores suos,& non apprehendet eos,& quæret eos,& non inueniet. Et dicet. Vadã & reuertar ad virum meum priorem,quia bene mihi erat tunc magis q̃ nunc.] Notandam diligenter digressio veracis & iustæ inuectionis. Necdũ enim cœptam culpæ eius inuectionem asperrimam finierat, & tam cito quandam promissionis qualicunq; suauitatẽ repentè inserit,maximè cum ita dicit. Et dicet. Vadam & reuertar ad virũ meum priorem,quia bene mihi erat tũc magis q̃ nunc. Nam & si ad talia,qualia nũc loquebatur, quia filij fornicationũ sunt, quia fornicata est mater eorũ,&c. sic impatientes fuère reges & principes ipsius populi, vt plerosq; occiderent ex prophetis. attamen talia patientius audire potuerũt,quale istud est, in quo ad deũ suum filij Israel reuersuri fore prædicuntur. Denicq; hoc suauitatis temperamento breuiter interposito,confestim illam quam cœperat accusationem prosequitur, & dicit. [Et hæc nescíuit, quia ego dedi ei frumentũ,& vinũ,& oleum,& argentũ ei multiplicaui,& aurũ quę fecerunt Baal. Idcirco conuertar & sumam frumentũ meum in tempore suo,& vinũ meũ in tempore suo,& liberabo lanã meam,& linum meũ,quæ operiebant ignominiã eius. Et nunc reuelabo stultitiã eius, in oculis amatorum eius,& vir nõ eruet eam de manu mea. Et cessare faciam omne gaudiũ eius,solennitatem eius, neomeniam eius,sabbatum eius,& omnia festa tempora eius. Et corrumpam vineam eius & ficum eius,de quibus dixit,Mercedes hę meę sunt,quas dederunt mihi amatores mei. Et ponã eam in saltum,& comedet eã bestia agri, & volucres cœli, & reptilia terræ. Et visitabo super eã dies Baalim,quibus incendebat incensum & ornabat inaure sua & monili suo & ibat post amatores suos,& mei obliuiscebatur,dicit dominus.] Totum hoc cursu continuo hic præscripsimus,vt id quod sequitur,suo itidẽ sensui copulemus. Nã sicut hæc quæ dicta sunt,& hæc nescíuit,quia ego dedi ei frumentũ & vinum,&c. prioribus illis per constructionẽ coniungenda sunt. quia dixit, vadã post amatores meos, qui dant panes mihi,& aquas meas,lanã meam,& linũ meum,oleum meum,& potũ meũ. Sic nihilominus dictis illis,& dicet,vadã & reuertar ad virũ meum priorẽ,quia bene erat mihi tunc magis q̃ nunc. Ista quæ sequuntur in constructione coniungenda sunt. [Propter hoc ecce ego lactabo eã,& ducam eam in solitudinẽ,& loquar ad cor eius,& dabo vinitores eius ex eodẽ loco,& vallẽ Achor ad aperiendã spem. Et canet ibi iuxta dies iuuentutis suæ,& iuxta dies ascensionis suæ de terra Aegypti. Et erit in illo die,dicit dominus,vocabit me vir meus, & nõ vocabit me vltra Baalim,&c.] Necq; enim propterea,quia Baal incendebat incensum, & illa ornabatur inaure sua & monili suo,& ibat post amatores suos,& domini obliuiscebatur,remunerãda erat, vt diceret dominus,Propter hoc ecce ego lactabo eã,& ducã eam in solitudinẽ, & loquar ad cor eius, &c. Sed proptrea quia quærendo amatores suos & non inueniendo eos, dictura erat id quod superius dictũ est. Vadã & reuertar ad virũ meum priorẽ,quia bene mihi tunc erat magis q̃ nũc. Lactanda erat spiritu gratiæ,& inundationis misericordiæ. Sic sermo diuinus medicinæ potens experientissimus, voces suas ponderatas atq; ad mensurã libratas dispensat, amara dulcibus, & amaris dulcia præmiscens,offensionẽ labiorũ infantiliũ & gutturis impatientis fugit atq; deuitat,quatenus medicamentũ quocunq; modo tẽperatum penitus infundat, atq; intrinsecus in lando id efficit,nec eidẽ generationi,quã filios fornicationũ appellauerat,iactationẽ secretę allo quutionis,& dispensationẽ fidei promittit,sed cũ vera discretione & discreta veritate procedens sermo propheticus,in vna eademq; gente,& illos quibus amara,& illos perspicit,quibus dulcia iure propinentur. Nã vna eademq; gens siue synagoga aut certè ecclesia, in semetipsa continet bonos & malos,id est,eos qui veraciter corpus Christi dicantur & sint,& eos qui propter simulationem corpus eiusdẽ dicantur,cũ non sint. Hinc est illa de septẽ regulis Tyconij sententia,de corpore domini permixto,siue de corpore domini simulato & vero, & hæc in isto loco pluribus dulcissimè cõsolatio gratiæ suauiter offeratur,& eos quibus propter impœnitens cor, ira & tribulatio promittat. Et q̃s sapientiã ,pphetiã dignè admiret in eo,q̃ sicut boni & reprobi permixti sunt,& nũc discerni nõ valẽt,ita voces suas permiscet & moderat,& cõprehẽdi vel deprehendi nõ potest, quas hominũ personas iustificet atq; condẽnet? Mirentˊ ergo seculares seculariũ rhetorum artificiosas cõpositiones,affectatas ad captandã hominũ beneuolentiã. Ecclesiastici & spirituales verã & discreta sanctorũ mirentur eloquentiã,per quos deus locutus est. His breuiter dictis pro continuatione literæ, iam nunc eadẽ dicta prophetica repetẽtes, diligẽtius singula percurramus. Propter hoc(inquit)ecce ego sepiam viã tuã spinis,& sepiam eã maceria,& semitas suas nõ inueniet. Via vel semita dicentis. Vadã post amatores meos, qui dant panes

Artificium diuini sermonis.

Boni & mali in ecclesia permixti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

meos,& aquas meas,ad infernū deducunt.Quæ nimirum si planæ sint & absq; offendiculis, ita vt prosperetur prosperitate tēporali anima,quæ se à creatore suo auertit,vix aut nunq; reuocari potest,vel audire vocē post tergū monentis . Si autē aduersa occurrerint , & tribulatio vel angustia tēporalis currentē cōprehenderit, tunc reminiscit(vt lępe factū est)domini dei sui.sicut de ipsis filijs Israel,cōtra quos maximè hic ꝓpheticus sermo dirigit,scriptū est, primū in Aegypto,qa ingemiscentes propter opera,vociferati sunt.ascenditq; clamor eorū ad dām pro operibus,& audiuit gemitū eorū.Deinde & in libro Iudicū persæpe scriptū est, qa eū dereliquissent dominum,& ꝓpter hoc tradidisset illos in manus gentiū,clamauerunt ad dominū,& sæpe liberauit eos.Igit quod nunc ait.Ecce ego sepiā viā tuā spinis,& sepiā eā maceria,magnę est miserationis,nā si nō id faceret,tunc potius iratus & miserationū suarū oblitus esset deus,quēadmodū Psalmista cum dixisset.Exacerbauit dominū peccator, cōtinuò subiunxit,secundā multitudinē iræ suæ nō quæret.Spinæ nanq; aduersitatis vtiliter cōpungunt arcq; lacerāt pedē ad mala current is & inhiantis delicijs perniciosis,vt saltē spinarū talium punctiōe,talisq; maceriæ offensione cōmonita rationalis anima,dicat. Vadā,& reuertar ad virum meum priorē, qa bene mihi erat tunc magis q̄ nunc.i.seruiā deo viuo & vero,& nō superbię hominum,vel malignorū spirituū,qa etiā in prȩsenti vita multo suauius est portare iugum domini,q̄ seruum vel ancillā fieri hominum.Hoc aliqui ex gēte illa fecerunt,hoc recogitauerūt,& sic ad eor suum reuersi, portas æternæ mortis,quibus appropinquauerāt refugerunt. Notandum deinde,q̄ sapiēter sermo diuinus mēdacium illud redarguat dicētis de amatoribus suis,qui dāt panes mihi , & aquas meas, lanā meā,& linum meum,oleum meum,& potū meū. Ait enim.Et hæc nescivit qa dedi ei frumentum,& vinū,& oleum,& argentum multiplicaui ei & aurū quę fecerunt Baal.Nescivit q̄d nescire nō debuerat,qa videlicet nō vt cæteræ gētes,sic Israelitica gens opulēta facta est. Aliæ nanq; à progenitoribus suis potētibus seculi adqsitas vel possessas hæreditario iure obtinuerūt terras.Hęc aūt gēs de peregrinis & aduenis patribus nata est.Peregrinus erat Abrahā,peregrinus Isaac,peregrinus Iacob,pertrāseuntes de gēte in gentē, & de regno ad populum alterum, & nullā propriā terrā habuerunt.Expectabāt enim fundamēta habentē ciuitatē (vt ait Apostolus)cuius artifex & cōditor est deus.Et quidē fides illorum hoc emeruit, vt illud quoq; q̄d non quærebāt.i.terras vel regiones gentiū,ipsis & semini ipsorū repromitteret deus.At illi qui protinus ex ipsis orti sunt,videlicet filij Iacob, eādē promissione sese indignos effecerunt , vendēdo fratrē suum Ioseph.Nā idcirco peregrini facti sunt , & in Aegypto seruierunt. Sed & in deserto,per q̄d ducebat eos,immeritos gratia liberatoris,verū sese indignos eadē promissiōe fecerūt, ita vt diceret dominus ad Mosen.Cerno q; populus iste durę ceruicis sit,dimitte me vt irascatur furor meus cōtra eos,& deleā eos, faciamq; te in gentē magnā . Ita qui nullā terrā ex possessione paterna hæreditabāt,ipsam quoq;,quā diuina largitas propter fidē patrum illis promiserat,terrā nō consequi meruerāt, nisi deus propter gloriā & veritatē suā confirmandā,cumq; patribus eorum meritā illis suspendisset irā,& exhibuisset misericordiā , eodē Moyse suggerēte illi in confractione.i.nimia humilitate cordis.Recordare Abrahā,Isaac, & Iacob seruorū tuorum, quibus iurasti per temetipsum dicēs,multiplicabo semen vestrū sicut stellas cœli , & vniuersam terrā hanc,de qua locutus sum,dabo semini vestro,& possidebitis eā semper. Hoc ista nescivit, septē autē mulieres optimè sciunt,quæ in Esaia dicunt.Panē nostrū comedemus,& vestimentis nostris operiemur,tantūmodo inuocet nomē tuū super nos, auser opprobriū nostrū . Hoc nanq; oēs dicunt ecclesiæ gentiū in suggillationē meretricis huius,quæ nec panē quē comederet , nec vestimenta qbus operiretur habuit, sed sub cōditione accepit,vt inuocaret nomē domini. quēadmodum Psalmista dicit.Et dedit illis regiones gentium, & labores populorū possederunt,vt custodiāt iustificationes eius,& legē eius requirant.Nos(inquiunt istæ)tale nihil ex te pro mercede quærimus,vt propter euangeliū vel fidē tuā suscipiendā , terras vel regiones alienas nobis conferas.sed panē nostrū comedemus,& vestimentis nostris operiemur,quæ ante notitiā tui nobis habemus,imò & tibi,& his,qui nomē tuum prædicāt,panē nostrū, & vestimēta nostra libenter impartiemur,tantūmodo dignare dici & esse deus noster,& opprobrium vitę,vel conuersationis pristinæ nobis auser,vt nō simus absq; viro , & nō simus sicut hactenus eramus sine deo in hoc mundo.Dicat ergo.Et hæc nescivit.i.scire aut reminisci noluit,quia ego dedi ei frumentum,& vinū,& oleum,videlicet dando terrā frumenti,& vini,& oleiferacē,& argentū multiplicaui ei,& aurum,maximè diebus Salomonis,de quo scriptura refert. Nō erat argentū,nec alicuius precij putabatur in diebus Salomonis,quia classis regis per mare cū classe Hyram semel per tres annos ibat in Tharsis,deferens inde aurum & argentum,dentes elephantorum,& symias,& pauos.Porrò,ex illa auri abundantia fecit Samaria,scindendo seā domo Dauid, & à domo Salomonis,primùm duos vitulos aureos,& deinde Baal.Cum ergo dixisset,& argētum multiplicaui ei,& aurum,pulchrè continuò addidit.Quæ fecerunt Baal.O dira ingratitudo.De auro & de argento meo fecerunt mihi contraria,vitulos,& Baal , cæteraq; deorum portenta. Idcirco conuertar,& sumam frumentum meum in tempore suo,& vinum meum in tēpore suo, & libe-

Spinę tribulationū,remedia reuertēdi ad deum. Exod.3.

Psal.9.

Vndē Iudęis olim dignitas.

Psal.104. Hebr.11.

Gene.37.

Exod.32.

3.Reg.10.

Ingratitudo Iudæorum.

& liberabo lanam meam,& linum meū,quæ operiebant ignominiam eius.Conuertar(inquit) & conuersus abibo,recedā,& derelinquam eā vt(sicut iam dixi)ipsa non sit vxor mea , & ego non sim vir eius. Hoc enim pro parte illorū rectè dicit , quos pœnitentiā nō acturos fuisse prævsciuit.Nam quod præmissum est,& sequetur amatores suos,& non apprehendet eos,& quæret eos,& non inueniet,& dicet.Vadā,& reuertar ad virum meū priorem. Pro parte illorū dictum est,qui reuersi sunt,aut reuertentur ad dominū,saltē post experimēta malorū,postq̄ anima per vexationem ad intellectū reducta,illos quos sequebatur,& quærebat velut amatores, nō apprehēdit,aut inuenit sicut amatores.sed sicut hostes crudelissimos,vt verè sunt,experta est.Conuertar ergo inquit,id est,recedā,& hæc vxor mea iō nō erit.Nec isto contentus adhuc etiā bona temporalia tollā,quæ illi non quasi pro dote prima contuli.Hoc enim est quod continuò subiungit.Et sumā frumentum meū in tempore suo,& liberabo lanā meam,& linū meum, quæ operiebant ignominiā eius.Et est sensus.Terram illi optimā dederam , afferentem frumentum in tempore suo,& vinū in tempore suo.Quod vtiq; frumentū vel vinum meū est, quia terra ipsa, sicut per Moylen dixi,mea est,vos autē coloni mei estis. Sanè hic per frumentū, & vinū vniuersa vult intelligi,quæcunq; ad victū pertinentia, terra illa proferre potuit . Porrò,per lanā & linum,omnē intelligamus vestitum.Sumam ergo(inquit)frumentū meum,& vinū meum, & liberabo lanam meā,& linū meū,id est,ad paupertatē , & omnimodā victus & vestitus inopiam redigam eā,vt sit(sicut supra dictū est)secundū diē natiuitatis suæ,id est, nihil possideat suo iure, sicut quando nata est,& seruiuit in Aegypto,nihil,nisi miseræ seruituris pœnā cognoscitur habuisse. Et notanda diligenter dictionis acrimonia,dū dicit, & liberabo lanā meam , & linum meum.Idem enim est,ac si dicat,tantæ illā esse peruersitatis,vt rebus quoq; inanimatis condoleudum sit,q̄ seruiant illi,& magnā esse captiuitatē lanæ & lini quod vsibus eius famulent,quæ sic ancillā peccati. Quomodo autē,vel quando hæc operiebant ignominiā eius ? Vt taceamus interim de cōmuni vsu,quo passim corpora virorū ac mulierū tegebantur,quamuis & hoc indignissimū fuerit,quòd pannis adoperti,quos dederat deus,libidinibus polluebātur, & simulachris prosternebantur,vt(inq̄)de hoc nunc taceamus,in eo q̄ magnificē lana & linum domini operiebant ignominiā eius, quòd sanctuariū domini & omnis cultus tabernaculi vel sacerdotij eius de lana & lino mirificē cōpositus,secundū modum quē ipse Moysi dictauerat,in sola gente illa tunc habebatur.Nā vestimentorū quæ fecit Moyses fratri suo Aaron, secundū ordinem vel imperium domini dicentis.Hęc autē erunt vestimenta in quibus sanctificatus Aaron ministret mihi,rationale & superhumerale, tunicā & lineam strictam,cydarim,& baltheum.Facies illi & filijs eius,vt sacerdotio fungātur mihi,accipiesq; aurū,& hyacinthum,& purpurā, coccumq; bis tinctum,& byssum.horum(inq̄)decorem simul & sacramentum nullus sermo noster explicare sufficit. Quam illius mulieris,id est,Israeliticæ ignominiā gentis,lana illa & linū illud operiebant?Nimirū peccata eius actualia,simulq; originale peccatū,quo admisso primi parentes nostri ignominiam suā,id est,pudenda sua foliis fici operuerunt.Illam ignominiā in gente illa,lana & linea sacerdotalis cultus ornamenta operiebant.Notandum quod dicitur, quia operiebant quidē,sed nō etiam delebant.Nā tantummodo sanguini Christi Iesu illa talis ignominia nō solum operitur,sed etiā delerur & abluitur.Itaq; cū dicit . Et liberabo lanā meam , & linū meum, quæ operiebant ignominiā eius,subintelligendū est,ac si diceret , auferā illi vmbraticum quoq; sacerdotiū,quo cōmunis nuditas generis humani in gente hac vtcunq; tegebatur. Nā & postmodum dicit illi. Quia tu scientiam repulisti,repellā te,ne sacerdotio fungaris mihi.Magna igitur vituperatio sacerdotū eiusmodi,cū dicuntur lana & linum liberari, tanq; à seruitute ignobili.quibus vtiq; magna nobilitas est, quanta potest esse rebus inanimatis , adhiberi ad cultū sacerdotij siue altaris domini.Sequitur adhuc. [Et nunc reuelabo stultitiā eius,in oculis amatorum eius,& vir nō eruet eam de manu mea.Et cessare faciā omne gaudiū eius , solennitatem eius,neomeniam eius,sabbatū eius,& omnia festa tēpora eius.] Liberatis(vt iam dictū est)lana & lino domini,quæ operiebāt ignominiā eius,reuelatur stultitia eius in oculis amatorū eius, vt in oculis ipsorū appareat contemptibilis,quibus peruersè complacere voluit, quia captiuitate genti illi ingruente,ita priuatur tēporalibus bonis,vt nō habeat in qua gaudere possit celebrando festiuitates suas,profectò vilis inter gentes apparuit,& insultauerūt ei nationes,quarum dominis velut amatoribus sese impudica prostituit . Nihilominus quod sequitur. [Et corrumpam vineā eius,& ficū eius,de quibus dixit.Mercedes hæ meæ sunt , quas dederūt mihi amatores mei,& ponā eam in saltum,& comedet eā bestia agri,& volucres cœli,& reptilia terræ.] Sic factū esse constat,quia nimirū ex quo dixit,formatis vitulis aureis,hi sunt dij tui Israel, qui eduxerūt te de terra Aegypti,quod erat dicere,mercedes hæ meæ sunt,quas dederūt mihi amatores mei,non cessauit cū eis fornicari, & propter hoc Assyriorū atq; Chaldæorū exercitus veniens,omnia terræ illius deuastauit nascentia,quorū sicus & vinea delicatissima sunt , & deficientibus habitatoribus,ea quæ nascebātur,bestiæ agri,volucres cœli, & reptilia terræ licenter comederunt. Veruntamen nondū finis,neq; enim pœna impœnitentis consummanda , vel

Exod.28.

Infra.14.

3.Reg.11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deut.32. sustinenda erat illa tantū vastitate hostili, sed temporalē vindictā comitatur ęterna, sicut Moyses in cantico Deuteronomij protestatus est. Ignis succēsus in furore meo, & ardebit vsq; ad inferni nouissima. Sequitur ergo. [Et visitabo super eā dies Baalim, quibus incendebat incensum, & ornabatur inaure sua, & monili suo, & ibat post amatores suos, & mei obliuiscebat, dicit dñs.]

Baal in q̄cunque idola. Exod.32. Cum enim dicit, & visitabo dies Baalim, id est, dies vel solēnitates idolorū. Plurale nanq; est Baalim, deflexum à singulari quod est Baal, cum (inq̄) visitabo dicit, subaudiendū est in die vltionis. Sic enim ad Moysen dixerat, quando primū idolū, id est, vitulū conflatilē in deserto populus sibi fecerat. Ego autē in die vltionis visitabo & hoc peccatū eorū. Quæcunq; extūc idola populus ille coluit, simul hic vno significantur plurali nomine Baalim, quia videlicet tūc seruierat Israel cultu Baal, quando iste prophetauit, & contra illū ferè maxima causa erat ꝓphetis, quia propter eū Iezabel propheras dñi occidit.

Dies vltionis. Quis autē est ille dies vltionis, nisi idē qui credēdus est dies salutis? Denicq; tempus vel dies, de quo Apostolus dicit. Ecce nunc tēpus acceptabile, ecce nunc dies salutis. sicut credentibus dies salutis vel propitiationis, sic econtra nō credentibus est dies vltionis, in qua Iudæorum perfidiā vlciscitur ipse, de quo Psalmista dicit,

Psal.93. Deus vltionū dominus, deus vltionū liberē egit. Exaltare qui iudicas terram, redde retributionem superbis. In ista die vltionis visitantur super gentem illā dies Baalim, visitatione quam totus orbis nouit, quia & secundū corpus captiui, & secundū animā in tenebras exteriores sunt missi, propter dies Baalim, quibus incendebant incensum patres eorum, quorum iniquitatem

Exod.32. sic imitati sunt, vt meritò propter illam subeant damnationis iudicium. Porrò, primū idolum, quod post exitum de Aegypto coluerunt, factum est de ornatu inaurium mulierum, sicut scriptum est. Dixitq; ad eos Aaron. Tollite inaures aureas de vxorum, filiorumq; & filiarū vestrarum auribus, & afferte ad me. Fecit populus quæ iusserat, deferens inaures ad Aaron. quas cum ille accepisset, formauit opere fusorio, & fecit ex eis vitulum conflatilem. Dixeruntque. Hi sunt dij tui Israel, qui te eduxerunt de terra Aegypti. Rectè igitur cum dixisset, & visitabo super eam dies Baalim, quibus incendebant incensum, statim intulit, & ornabatur inaure sua, & monili suo. Nam, quia primum (vt iam dictum est) de inauribus suis sibi formauit idolum, rectè idolo, quod ex tunc coluit, formatura prioris ideli, quod ex inauribus factū est, iudici deo iure ad memoriam reuocetur, vt æmulando dicat, & ibat post amatores suos, & mei obliuiscebatur. Sequitur. [Propter hoc ecce ego lactabo eam, & ducam eam in solitudinē, & loquar ad cor eius, & dabo ei vinitores ex eodem loco, & vallem Achor ad aperiendam spem. Et canet ibi iuxta dies iuuentutis suæ, & iuxta dies ascensionis suæ de terra Aegypti.] Propter hoc (inquit) ecce ego lactabo eam. Præmiserat autem, & visitabo super eam dies Baalim, &c. Num ad vnam eandemq; partem sermo respicit, cum illic ira, hic autem manifestè sonat gratia? Ergo (vt supra iam dictum est) ad meliorem partem sermo recurrit, id est, ad eam, quæ saltem malis commonita seipsam & deum suum tandem recognoscit, & dicit illud, quod hic idem propheta supra præmisit. Vadam & reuertar ad virum meum priorem, quia bene mihi erat tunc magis quàm nunc. Nam vt hoc manifestius fiat, capitulum hoc totum hic ponendum est.

[Propter hoc ecce ego lactabo eam, & ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius, & dabo ei vinitores eius ex eodem loco, & vallem Achor ad aperiendam spem. Et canet ibi iuxta dies iuuentutis suæ, & iuxta dies ascensionis suę de terra Aegypti. Et erit in illo die, ait dominus, vocabit me vir meus, & non vocabit me vltra Baalim, & auferam nomina Baalim de ore eius, & non recordabitur vltra nominis eorum. Et percutiam eis fœdus in die illa cum bestia agri, & cum volucre cœli, & cum reptili terræ, & arcum, & gladium, & bellum conteram de terra, & dormire eos faciam fiducialiter. Et sponsabo te mihi in sempiternum. & sponsabo te mihi in fide, & mihi in iudicio & iustitia, & in misericordia, & miserationibus. & sponsabo te mihi in fide, & scies, quia ego dominus, & erit in die illa, exaudiam dicit dominus, & exaudiam cœlos, & illi exaudient terram, & terra exaudiet triticum, & vinum, & oleum, & hæc exaudient Iesrael. Et seminabo eam mihi in terram, & miserebor eius quæ fuit absque misericordia, & dicam populo meo populus meus es tu, & ipse dicet, deus meus es tu.] Notanda quippe diligēter, prolixi capituli siue copiosæ huius promissionis clausula tarda, sed discreta. Postquā dixit, lactabo eam, ducam eā, loquar ad cor eius, dabo ei vinitores eius, & canet ibi, & vocabit me vir meus, & deinde per apostropham, & sponsabo te mihi, rursusq; & seminabo eam mihi, & miserebor eius, quasi quæreres & diceres, quam lactabis, quam duces, cuius ad cor loquēris, cui vinitores dabis, quæ canet, vel quæ te virū suum vocabit, quam sponsabis tibi, vel quam seminabis tibi, & cuius misereberis? Continuò respondit responsione & dictione prouida, dicēs, quæ fuit absq; misericordia, & dicā non populo meo, populus meus es tu. Hoc ita esse vt dicimus, scilicet ad illam ista referri quæ dixit superius, Vadam & reuertar ad virum meum priorem, & hanc esse omnem animam, quæcunq; ad dominum conuertitur, siue ex Iudæis, siue ex Gentibus, Apo-

Roma.9. stolus quoq; testatur. Cū enim dixisset, volēs deus ostendere irā, & notam facere potentiā suam, sustinuit

sustinuit in multa patiētia vasa iræ apta in interitum, vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam, continuò subiunxit, Quos & vocauit nos nō solùm ex Iudæis, sed etiam ex gentibus, sicut in Osee dicit. Vocabo non plebē meam, plebem meam. & non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam. Interea & hoc notandum, quia non dixit, & miserebor eius, quæ est absq; misericordia, sed quæ fuit absque misericordia. Absque misericordia nunc est gens Israelitica, & idcirco (sicut superius dictum est) ex quo in captiuitatem ductæ sunt decem tribus à rege Assyriorum Salmanassar. Propter hoc sic superius dictum est. Et concepit adhuc & peperit filiam & dixit ei. Voca nomen eius absque misericordia, quia non addā vltra misereri domui Israel, &c. Proinde & reliqua tribus Iuda nūc est absq; misericordia, quia Iudæi Romanorum gladijs cōcisi, & in omnes gentes ducti captiui, palam est, quia absq; misericordia sunt. Porrò gentilitas absq; misericordia fuit, nunc aūt absq; misericordia non est, dicente deo in hac prophetia. Et miserebor eius, quę fuit absq; misericordia. Hinc idē, qui supra, dicit Apostolus. Sicut enim aliquando & vos nō credidistis deo, Nunc autem misericordiam consecuti estis propter illorum incredulitatem, ita & isti nunc nō crediderunt in vestra misericordia, vt & ipsi misericordiam consequantur. Igitur (vt supra iam dictum est) non ad contigua scripturæ dicta, in quibus manifestè ira sonat, referendū est id quod ait. Ecce ego lactabo, &c. sed ad superiora, vbi pars bona pars electa rediēs ad cor suum, Vadam (inquit) & reuertar ad virum meum priorē, quia bene mihi erat tunc magis quàm nunc.

Quæ gens absque misericordia dicitur.

Rom.11.

Dicamus itaq;, imò quæramus, quid sit lactari eam, & duci in solicitudinē, & loqui ad cor eius, & dari ei vinitores eius ex eodem loco, & cætera quæ sequuntur. Propter hoc, inquit, Ecce ego lactabo eam. Lactari est dulciter foueri, & propter imbecillitatē ad infantiles delicias reduci. Hoc omnino reprehensibile est in illis, qui ex Iudæis sunt conuersi. Nam illis loquens Apostolus, dicit. Etenim cum debereris magistri esse propter tempus, rursus indigetis vt vos doceamini quæ sint elementa exordij sermonum dei, & facti estis, quibus lacte opus sit, non solido cibo. Omnis enim qui lactis est particeps, expers est sermonis iustitiæ. Paruulus enim est. Perfectorum autem est solidus cibus, eorum qui pro consuetudine exercitatos habēt sensus ad discretionem boni & mali. Porrò gentium fides idcirco laudis & meriti maioris est, quia & si illam lactari oportuit, citius tamen solidi cibi, id est, sermonis iustitiæ, videlicet spiritalis doctrinæ, perceptibilis extitit lactatio hæc, qua in Christi aduentu omnis ecclesia, tam ex Iudæis, quàm ex gentibus veniens lactata est. similis lactationi illi est, qua lactata fuit illa generatio filiorū Israel, quæ ascendit de terra Aegypti. Idcirco cum dixisset, & ecce ego lactabo eam, Addidit, Et ducam eam in solitudinem, paucisq; interpositis, Et canet (inquit) ibi iuxta dies iuuentutis suæ, & iuxta dies ascensionis suæ de terra Aegypti. Quis enim nesciat, gentem, siue generationem illam septam spinis in Aegypto habuisse viam, & perinde lactatam fuisse, & ductam in solitudinem per quadraginta annos, & cecinisse ascendendo? Nam quia oderant filios Israel Aegyptij, & affligebant illudentes eis, atq; ad amaritudinem perducebant vitam eorum operibus duris luti & lateris, omniq; famulatu quo in terræ operibus premebātur, quæ veræ erāt spinæ miseriarum, idcirco ingemiscentes vociferati sunt ad dominum, qui verè prior fuerat vir fidei patrum ipsorum Abraham, Isaac & Iacob, cuius nequaquam recordarētur seruientes dijs

Exod.2.

propter abundantiam piscium, & propter ollas carnium consopitum. Tunc propter hoc genitem eandem lactauit deus multis miraculis, quibus Pharaonem & Aegyptū flagellauit, quod nimirum dulce fuit huic, cum videret pro se tam mirabiliter pugnari de cœlo. Quid multa? Transiuit mare rubrum merso Pharaone cum curribus & equitibus suis, atq; ascendendo cecinit, Cantemus domino, glorioſè enim magnificatus est, equum & ascensorē proiecit in mare. Ita ducta est in solitudinem prosequēte lactatione domini, ita vt panem plueret illi dominus, & percussa petra copiosam daret aquam sitientibus, tam iumentis, quàm hominibus. atq; illic loquutus est ad cor eius, circunducendo & docendo eam, imò & tentando eam, quemadmodū & Moyses quodam loco dixit. Tentat vos dominus deus vester, Lactationi illi (vt iam dictū est) simile facturum se pollicetur, dicendo, propter hoc ecce ego lactabo eam, & ducam eam in solitudinem, &c. Quod & fecit aduētu filij sui per sacramentū passionis & resurrectionis eiusdē dñi nostri Iesu Christi. Nam omnes qaicunq;, relictis erroribus pristinis, ad ipsum viuū & verū deū conuersi sunt, quod est reuerti ad priorē virū, ꝓpter hoc ipsum quòd taliter reuersi sunt, lactauit idem dominus ecclesiā suam, nō solùm verbo dulcissimę prædicationis, verùm etiam dulcissimis charismatibus spiritus sancti, & iucundis miraculis, quæ tunc temporis per apostolos & apostolicos viros abundāter & delectabiliter dignatus est operari. Ait ergo. ꝓpter hoc ecce ego lactabo eam. Continuò quoq; addidit, & ducā eā in solitudinē. Scimus enim quia mirabilibus, quæ operata est gratia spūs sancti, quæ super apostolos venit, ita delectati sunt credētes, vt solitariā quoq; vitā appeterēt, sicut in actibus Apostolorū scriptū est. Nec quisq; eorū q̄ possidebat aliqd suū esse dicebat, sed erāt illis oia cōmunia. Addit adhuc. Et loquar ad cor ei?

Exod.15.

Deute.3.

Acto.2.4

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et hoc fecit ipſe qui promittit, hoc ore ſuo promiſit & impleuit homo factus ipſe, qui hęc loquitur in prophetis. Dixit enim, Paracletus autem ſpiritus ſanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia & ſuggeret vobis omnia quæcunq; dixero vobis. Item, Cum autē venerit ille ſpiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem, & quæ ventura ſunt, annunciabit vobis. Qui hæc in articulo paſſionis ſuæ dixerat, poſtmodum reſurgēs, ſecundū quod promiſerat, locutus eſt ad cor eorum, ſiue docuit eos per ſpiritū ſanctū omnem veritatē, ſicut ſcriptum eſt. Tunc aperuit illis ſenſum vt intelligerēt ſcripturas. Amplius aūt die quinquageſimo dando illis ſpiritū ſanctū, locutus eſt ad cor eorum, & ex tunc in eccleſia nō deſunt, quorū mentibus veritatem inſinuet & notitiā ſcripturarū, vt veritas impleatur dicentis, & loquar ad cor eius. Addit adhuc, Et dabo vinitores eius ex eodem loco. Vinitores eius Apoſtoli ſunt, & quicq; apoſtolici ſucceſſores officij, id eſt, prædicatores veritatis. Ipſa namq; de qua vel in quam hæc dicuntur, eccleſia domini vinea eſt, vel vinea dicitur, ſicut multis in locis ſcripturarū legimus, vt in Eſaia. Vinea domini ſabaoth domus Iſrael eſt. Item in Dauid, Vineam de Aegypto tranſtuliſti. Rectē ergo curatores eius hic vinitores dicuntur. Et iſtos nō vndecunq;, ſed ex eodem loco (inquit) dabo ei, id eſt, de genere ipſius, de gente ipſa quęcunq; vinea domini dici vel eſſe meretur. Nam vbicunq; vinea domini eſt, vbicunq; per orbē terrarū ſancta eccleſia diffuſa eſt, in medio eius & inter ipſos qui inhabitant fideles, viuunt vel ambulant aliqui, quos prælatos eccleſia ſibi eligere poſſit, agēre & ordinante ipſo qui hic loquitur, dicēs. Et dabo ei vinitores eius ex eodē loco, vt ſpiritus ſui dona nō deſint in omni loco ſuæ dominationis. Sic quondam in initio huiuſce plātationis, cū quando cōprimebatur inter ſpinas Aegypti, Moſen & Aaron ex eodē loco vinitores dedit. ſic itidē quando in Babylone captiua tranſmigrauit, Zoroba bel, Ieſum, Neemiam, & Eſdram vinitores ex eodē loco dedit. ſic in aduentu ſuo, quando fructū ex vinea requiſiuit, & à malis reiectus eſt agricolis, vinitores optimos illi, ſcilicet Apoſtolos ex eodem loco dedit. Sic vbicunq; per omnes gentes eandē vineam, id eſt, eccleſiā ſuam, dilatauit, vinitores illi & patronos inclytos, martyres, confeſſores, & virgines, ex eiſdem locis dedit, & nunc vſq; prælatos neceſſarios dare nō deſinit. Sequitur adhuc. [Et vallem Achor ad aperiendam ſpem.] Subauditur, dabo ei. Breuiſſima cōmemoratione magnū & amplum veteris ſcripturæ locū nobis illuminat, qui huiuſmodi eſt. Achor filius Carmi de tribu Iuda, tulit aliqd de anathemate Hiericho, de qua dixerat Ioſue ad omnē Iſrael. Vociferamini, tradidit enim vobis dominus ciuitatē, ſitq; ciuitas hæc anathema, & omnia quæ in ea ſunt. Propter hoc iratus eſt dominus, nec potuit Iſrael ſtare ante hoſtes ſuos, ſed terga vertit & fugit, & percuſſus eſt à viris vrbis Hai, dicēte domino ad Ioſue. Non ero vltra vobiſcū, donec conteratis eum, qui huius ſceleris reus eſt. Factumq; eſt & ſorte deprehenſum Achor, duxerunt ad vallem Achor, lapidauit eum omnis Iſrael, vocatumq; eſt nomē loci illius, vallis Achor vſq; hodie. Tunc dixit dominus ad Ioſue. Ne timeas, neq; formides, &c. Hoc taliter ſecundum hiſtoriā factum, promittit ſe dominus rurſus ſpiritualiter facturū. Futuro namq; tempore dixit, & dabo ei vinitores ex eodem loco ad vallē Achor. Ad quid? Ad aperiendā ſpem, inquit, id eſt, ne ipſa de ſua ſpe dubia vel incerta ſit. Pulchrū ergo illius facti hiſtorici pādit myſteriū, videlicet quia ſicut tunc poſtquā interfectus eſt Achor, filij Iſrael ſumpſerūt ſpem vincēdi hoſtes, nec fruſtrati ſunt, ſic poſtquā ſynagoga Iudæorū cum ciuitate Hieruſalē deſtructa eſt à Romanis, tēplumq; ſuccenſum, & ipſi Iudæi interempti, & in totū mundū ſunt captiui, Apoſtolis cæterisq; credentibus aperta eſt ſpes victoriæ, qua totum mundum fidei in Chriſtū ſubiugauerunt. Itaq; hic in euangelio, Achar de tribu Iuda fuerit Iudas Iſcarioth diſcipulus Chriſti, principis confeſſionis noſtræ de tribu Iuda, & cum eo pariter cœtus ille malignantiū ſcribarum & phariſæorū, cum quibus de proditione ſaluatoris occultum & furtiuum habuit conſilium. Reuera namq; tunc Achar furatus eſt de anathemate vrbis Hiericho, quādo ſur loculorū domini Iudas ille in pretium ſanguinis accepit triginta argenteos. Neque enim ciuitas illa ſecundū malignitatē inhabitantium tam Hieruſalem dicenda eſt, quàm Hiericho. Ceciderūt muri ciuitatis illius iam tūc viſibiliter in oculis domini, quando dominū negando & tradendo ad crucifigendū, omne cœleſte preſidiū à ſe repulit. tunc aūt etiā viſibiliter, quando Romano exercitu circūdata & ſubuerſa eſt, & ſicut ſorte deprehenſus Achar ille, ſuo ore confeſſus eſt, & dixit. Verè ego peccaui domino deo Iſrael, & ſic & ſic feci. & hæc & hæc concupiſcens abſtuli. Sic iſte Iudas Iſcarior, ore domini traditor deſignatus, poſtmodū cōfeſſus eſt, proijciēs triginta argēteos in tēplo, dicenſq; ſenioribus & principibus ſacerdotū. Peccaui tradēs ſanguinē iuſtū, lapidatuſq; eſt Achar, prout eum Iuda traditore illo, totus ille cœtus traditionis coēptor. nec remanſit lapis ſuper lapidem. & hoc totū factū eſt ad aperiendā ſpē. Si enim templū illud, & ciuitas illa in ſua gloria permaniſſet, multū Euangelio Chriſti obſtitiſſet, nimis gentiū fidē & ſpem impediſſet, multos dubitare feciſſet. Amplius dicā, quia etiā ſi omnes credidiſſent & fidem Chriſti recepiſſent, atq; ita factū eſſet vt non venirent Romani tollere locum & gentem, nihilominus euangelicam veritatem & Chriſtianæ fidei regulam conturbaſſent. Hoc ex paucis illis qui crediderūt, facili argumēto comprobatur.

Iohan.14.

Iſaiæ.49. Vinitores eccleſiæ prælati.

Eſaiæ.5. Pſal.79.

Matth.21.

Ioſue.7. Aliis Achan.f. Carmi.

Myſterium vallis Achor.

Expedit, tēplum Hieruſalē deſtructum eſſe.

comprobatur. Pauciquippe ad fidem fuerunt conuerſi, comparatione totius Iudaicę multitudinis. Scriptum eſt aūt in Actibus Apoſtolorum. Quia quidā ex illis deſcendentes Antiochiā de Iudæa, docebant fratres, qui crediderāt ex gentibus, & dicebant. Quia niſi circumcidamini ſecundum morem Moyſi, nō poteſtis ſalui fieri. Factaq; eſt ſeditio nō minima. Paulo & Barnabæ aduerſus illos, & conuenientibus Apoſtolis & ſenioribus videre de verbo hoc, cum magna conquiſitio fieret, vix ad tempus ſedati ſunt per teſtimonia ſcripturarum. Quid igitur fieri potuiſſet, vel quantā turbam ſeditioſos Iudæos putas facturos fuiſſe, ſi ad fidem Chriſti conuerſi fuiſſent? Vtiq; pertinacius euangeliū circumciſioni miſcuiſſent, & de vtroq; neutrum aut nihil feciſſent. quia ſi circumcidamini (inquit Apoſtolus) Chriſtus vobis nihil prodeſt. Proinde laudanda & veneranda eſt prouidētia dei, quæ illos excæcauit, ſicut in Eſaia dicit. Excæca cor populi huius, & aures aggraua, & oculos claude, ne forte videat oculis ſuis & auribus ſuis audiat, & corde ſuo intelligat, & conuertatur & ſanē eum. Multò enim melius eſt, ab illis nō cognoſci Chriſtum, & nō recipi baptiſmatis ſacramētum, per quod qui cōuertuntur, ſanātur, accipiendo remiſſionem peccatorum. quim ita cognoſci Chriſtum & baptizari, vt nihilominus circumciſio carnis & carnalis Iudaiſmus exerceatur. Hoc namq; pacto & ſibi nihil cōtuliſſent, & gentibus plurimū nocuiſſent. Poſt omnia hæc dicit. [Et canet ibi iuxta dies iuuentutis ſuæ, & iuxta dies aſcenſionis ſuæ de terra Aegypti.] Canet ibi, inquit. Vbi? In illa lactatione, in illa deductione, in illa cordis allocutione, in illa ſpei adapertione. Ibi canet, ibi laudes & gratias referet, Quomodo? Iuxta dies iuuentutis ſuæ, & iuxta dies aſcenſiōnis ſuæ de terra Aegypti, id eſt, ſicut cecinit in diebus in quibus iuuenis fuit, in diebus quibus aſcendit de terra Aegypti. Tunc enim eccleſia dei iuuenis fuit, & quaſi calorē ſanguinis ſequēs iuuenilem, iudicū nō habuit maturę & ſecurę ſenectutis, in eo vt ſpiritualia corporalibus, cœleſtia præferret terrenis. Quomodo cecinit in diebus illis? Signatis poſtibus ſuis ſanguine agni, & percuſſis primogenitis Aegypti, rubrum mare tranſiēs, merſo Pharaone cum curribus & equitibus ſuis, cecinit carmē hoc. Cantemus domino, glorioſē enim honorificatus eſt, &c. Iuxta dies illos, id eſt, ſecundum quod in illis diebus prefiguratum eſt, ecce nunc eccleſia ſancta, ſignatis frontibus ſignaculo crucis & ſacramento dominicæ paſſionis, atq; ita exterminato primogenito mortis, id eſt, peccato originali, tranſiens mare rubrum, id eſt, ſacri baptiſmi ſacramentum ſanguine Chriſti rubicundū, ſepultis omnibus, carmen glorioſum, cuius illud Moſi canticum fuit prefiguratū, ſicut in Apocalypſi ſcriptum eſt. Et vidi tanquā mare vitreum, mixtum igne, & eos qui vicerunt beſtiam & imaginem illius, & numerum nominis eius, ſtantes ſupra mare vitreū, habētes citharas dei, & cantantes canticum Moſi ſerui dei. & canticū agni, dicentes. Magna & mirabilia opera tua domine deus omnipotēs, iuſtæ & veræ viæ tuę, rex ſeculorū, &c. Sequitur. [Et erit in illo die, ait dominus, vocabit me vir meus, & nō vocabit me vltra Baalim, & auferam nomina Baalim de ore eius, & nō recordabitur vltra nominis eorū.] Hoc, vt dicitur, ita factum eſt, & fit. Docēte namq; magiſtro & domino noſtro Ieſu Chriſto, & ſpiritu ſancto, nūc didicit beata eccleſia, deū vocare virum ſuum, maximē quia bona & magna eccleſię pars, beata virgo Maria, ſic deo altiſſimo mirabiliter cōiuncta eſt, vt ſemē eius, id eſt, verbū eius, vnicū filium eius, vtero proprio conciperet, deumq; & hominē ad ſalutē omnium credentiū feliciter pareret. Poſt ipſam omnis anima, quęcunq; verbi eiuſdem incarnati fidem mente ad iuſtitiā cōcipit, & oris confeſſione ad ſalutē parit, vniuerſa eccleſia, quę de multis huiuſmodi credentibus conſtitit, rectē dicit deo, vir meus, quia vxor dei dici & eſſe meretur. Et non vocabit me (inquit) vltra Baalim, ſubauditur, vt hactenus fecit. Deniq; formaris vitulis, & aſſumpto Baal, cæterisq; deorum portētis, quę hoc ſignificantur plurali vocabulo Baalim, quoties dixit, iſti ſunt dij tui Iſrael, qui eduxerunt te de terra Aegypti, toties quod auditu quoq; nefas eſt, Iſrael illū, qui ſe eduxerat de terra Aegypti, vocauit Baalim. Et auferā (ait) nomina Baalim de ore ei⁹, & nō recordabit vltra nominis eorū, videlicet iuxta illud apoſtolicū. Aut turpitudo, aut ſtultiloquium, nec nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos. Nā poteſt quidē Baalim tolerabilē habere interpretationē, id eſt, habēs me, quod de deo vero ſidelis anima rectē poteſt dicere. ſed hoc nomē Baalim, quod ab Iezabel introductū eſt in idolo Sidoniorū, quod illi Baal dicunt, nimis pollutū & inquinatū eſt, & ideirco nulla nominis eiuſdē interpretatio, quāuis pulchra, placere debet. Non ergo (inquit) vltra recordabitur nominis eorum, & ego viciſſim nō recordabor nominis eius ſiue nominum, ſicut in pſalmo ſcriptū eſt. Non congregabo conuenticula eorū de ſanguinibus, nec memor ero nominum eorum per labia mea, id eſt, omniū eorū, quę impiē geſſerunt, pro quibus raptores, adulteri, & ſimilia ſunt nominati, nō recordabor, nec pro his puniā eos. [Et percutiā eis fœdus in illa die cum beſtia agri, & cum volucre cœli, & cum reptili terræ. & arcum, & gladiū, & bellum nanq; numero vtebatur, dicēdo, vocabit me vir meus, & auferā nomina Baalim de ore eius, & nō recordabit. nūc aūt in plurali numero loquit, dicēs, & percutiā eis. Quibus ergo? Nimirū ſupra dictis vinitoribus eius, id eſt, prædicatoribus eius. Illis nanq; percuſſit dominus ſoc-

Aćto.15.

Galat.5. Eſaiæ.6.

Exodi.12.

Apoca.15.

Epheſ.5.

Pſal.5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nius fœdus cum bestia agri,& cum volucre cœli,& cum reptili terræ.Quod primum iuxta li-
teram rectè intelligi potest.Habentes namq; gratiã operationis virtutũ apostoli & patres san-
cti,& bestijs,& volucribus, atq; reptilibus, siue serpentibus imperasse leguntur,& obedierunt
eis tam promptè,vt miraculo essent populis ad gloriam Christi, quasi fœdus pepigissent cum
eis. Denicq; iuxta hunc sensum,tam pulchrè quàm veraciter nunc dicitur,& percutiã eis fœdus
Fœdus vini- torum cum bestijs. cum brutis animãtibus. Porrò,iuxta anagogen,vinitoribus eiusdem dominus cum bestijs,
cum volucribus,& cum reptilibus fœdus percussit.quia sanctis apostolis,cæterisq; ex circun-
cisione credẽtibus, gentiles in vnitate fidei & gratia euangelij consociauit, quorum prior vita
vel conuersatio merebatur bestijs, volucribus,atq; reptilibus assimilari,iuxta illã apostoli Pe-
Acto.10. tri visionem,de qua in Actibus apostolorum scriptum est.Et vidi cœlum apertum,& descen-
dens vas quoddam velut lintheum magnum, quatuor initijs submitti de cœlo in terrã,in quo
erant omnia quadrupedia,& serpentia terræ,& volatilia cœli,& facta est vox ad eum. Surge
Petre,occide & manduca.Per illa namq; gentes significari ipse intelligens, postmodum dixit.
Vos scitis quomodo abominatum sit viro Iudæo coniungi,aut accedere ad alienigenam, sed
mihi ostendit deus, neminem cõmunem & immundum dicere hominẽ.Cum talibus percussit
eis fœdus dominus,videlicet dicendo illi. Quæ deus purificauit,ne tu cõmunia dixeris aut im-
munda. Sed & quoties homo secularis,vel potẽs,aut superbus,aut immitis,aut subdolus,mo-
res in melius commutando,arctius sanctæ religionis propositũ assumit,& humilibus,mitibus,
atq; simplicibus sese cõiungit,percutitur à domino sanctis fœdus cum bestijs & reptilibus eius-
Esaiæ.11. modi,& impletur prophetia Esaiæ dicentis. Habitabit lupus cum agno,& pardus cum hœdo
accubabit,vitulus & ouis & leo simul morabuntur, & puer paruulus minabit eos. Vitulus &
vrsus pascentur,simul requiescent catuli eorum, & leo quasi bos comedet paleas. Et delecta-
bitur infans ab vbere super foramina aspidis,& in cauernam reguli,qui ablactatus fuerit,ma-
num suam mittet.Nam quod idem alibi dicit Esaias de diebus nouissimis,id est,de aduẽtu do-
mini.Et iudicabit gentes,& arguet populos multos,& conflabunt gladios suos in vomeres,&
lanceas suas in falces, non leuabit gens contra gentem gladiũ, nec exercebũtur vltra ad prę-
Esaiæ.2. lium.Idipsum continuò subiungit iste,imò deus in isto,cum dicit. [Et arcum,& gladiũ,& bellũ 52
conteram de terra.] Hoc enim toties fit,quoties homo bellator,& militię seculari dudum de- 52
ditus,arma bellica quibus homines occidũtur proijcit,& monastico siue clericali transforma-
tus habitu canit insignia pacis, aut certè factus heremita, qui dudum gladium lanceamq; vi-
brabat, vomere terrã scindit, & falce segetem aut herbã secat exiguã, sustentando corpusculo
necessariam.Sed & in singulis hominibus spiritualiter arcum & gladium,& bellũ conterit do-
minus, quando post pugnam vitiorum, qua fatigabatur miles legitimus, dicens.condelector
Rom.7. legi dei secundum interiorem hominem,Video autem legem in membris meis repugnantem
legi mentis meæ,eandem liberatur de corpore mortis huius,& hoc gratia dei per Iesum Chri-
Psal.57. stum.Nam & in Psalmo maximè de hac pace scriptũ est. Et factus est in pace locus eius,subau-
ditur dei,& habitatio eius in Sion. Continuoq; sequitur, Ibi confregit potentias,arcum,scutũ,
& gladium,& bellum,id est,omnem impugnationem vitiorum.Sequitur adhuc. [Et dormire
eos faciam fiducialiter.] Subauditur in illa pace.Ibi namq; dormitur fiducialiter,videlicet illa
Canti.5. dormitione, de qua in Canticis loquitur sponsa. Ego dormio & cor meum vigilat. Vigilanti
namq; corde,fiducialiter dormitur,quando remotis curis secularibus,& repressis vitiorũ mo-
ribus,solum deũ libera per gratiam dei anima suauiter contemplari delectatur. Vel certè dor
mire eos fiducialiter,id est,somnum mortis excipere faciã confidenter,videlicet pro bona con
Philip.2. scientia,quali fretus Apostolus,dissolui & cum Christo esse cupiebat.His dictis de vinitoribus
eius,confestim ad eandem vineam,id est,ecclesiam vniuersam facit apostrophã,dicitq; ad eam.
[Et sponsabo te mihi in sempiternum,& sponsabo te mihi in iudicio,& iustitia,& in misericor
dia,& miserationibus,& sponsabo te mihi in fide,& scies quia ego dominus.] Mira familiari-
tas,mira gratia.Mulier ista cui hæc loquit,fornicatrix fuerat,post amatores suos ibat,nisi quod
spinis offensa,& maceria,ita vt nõ posset inuenire vias suas,tandẽ dixit.Vadam,& reuertar ad
virum meum priorem,quia bene erat mihi tunc magis quàm nunc.Ecce aũt ad desponsatio-
nem adducitur, & cõuertitur ad illam amator deus, & inter blandicias ineffabiles sponsa fore
promittitur,quasi virgo,imò verè virgo. Nam Corinthijs,qui vtiq; gentes fuerãt,& post mul-
2.Cor.11. tos amatores,id est,post multos deos ierat anima eorũ,loquit Apostolus. Aemulor enim vos
dei æmulatione,despõdi enim vos vni viro virginẽ castã exhibere Christo.Talis animarũ ama
tor deus, vt quantumcunq; anima fornicata fuerit,statim vt deo vero per fidẽ cõiungitur, vir-
go sit.Hoc homo facere nõ potest,neq; enim talis est carnis natura siue lex. Secundũ carnẽ vir
go esse nõ potest,quę semel corrupta est.imò nec legitima vxor,quę semel à viro suo repudiata
est.Idcirco per prophetã aliũ dicit ad hanc ipsam mulierẽ.Vulgò dicitur.Si dimiserit vir vxo-
Hiere.3. rem suam,& recedens ab eo duxerit virũ alterũ,nunquid reuertetur ad eam vltro?Nunqd nõ
polluta & cõtaminata erit mulier illa?Tu aũt fornicata es cũ amatoribꝰ multis,tamẽ reuertere
ad me

adme dicit dominus,& ego suscipiam te.Cum dicit,& ego suscipiam te,subaudiendum est se-
cundũ prædicta testimonia & sponsam & virginem faciam te. Nunc igitur diligenter con- Trina spon
siderandũ est familiaritatis & gratiæ huius trina repetitio. & sponsabo te mihi in sempiternũ. satio.
& sponsabo te mihi in iudicio & iustitia, & in misericordia, & miserationibus. & sponsabo te
mihi in fide.Quid est illud primum quod promittit dicendo,& spõsabo te mihi in sempiternũ?
Quid nisi nuptias illas repromittit, quarum iucunditate respersa omnis sancta scriptura legẽti
& intelligẽti animæ dulcescit?In quodam loco euangelij sui sponsus iste dicit. Simile est regnũ
cœlorũ homini,qui fecit nuptias filio suo.Nuptię istę iam nobis innotuerũt quales sint,quia tũc Matth.22.
deus pater & rex filio suo nuptias fecit,quando illum incarnari voluit, & nuptiarũ istarũ tha-
lamus fuit vterus virginis. In illo namq; vtero natura mulieris huius natura nostra,natura hu
mana,coniuncta est naturæ dei.& exinde qui deus erat,processit Christus deus & homo,spon Psal.18.
sam habens, & ideo sponsus,sicut scriptũ est in psalmo,& ipse tanquam sponsus procedens de
thalamo suo.Ista sponsalia æterna sunt.Cum ergo dixisset,& sponsabo te mihi.addidit,in sem-
piternum,id est,naturam tuæ carnis semel susceptus,vltra non dimittã,nec euanescet,vt qui-
dam hæretici putãt.sed & verbũ & caro,id est,& deus & homo ero in sempiternũ Quid porro
est illud secundũ,quod promittit dicens,& sponsabo te mihi in iudicio & iustitia,& misericor-
dia,& miserationibus?Quid nisi iudicii illud promittit,quod homo factus ipse deus fecit cõtra
principẽ mundi,moriendo propter delicta nostra,vt illũ eijceret foras? Illa namq; hora instãte Iohan.12.
dixit. Nunc iudicium est mundi,nũc princeps mundi eijcietur foras. Proinde iustitia nostra re-
surrectio eius est.Quia crucifixus est(inquit Apostolus),ppter delicta nostra,& resurrexit pro-
pter iustificationem nostrã. Misericordia eius est remissio peccatorũ,quod est primũ sancti spiri Rom.4.
tus datum,de quo ipsa die, qua resurrexit, cum insufflaret stãs in medio discipulorum suorum
dixit eis.Accipite spiritũ sanctum,quorũ remiseritis peccata,remittũtur eis.Miserationes eius, Iohan.20.
diuisiones gratiarũ sunt,quod est secundũ eiusdem spiritus sancti datum.de quo scriptũ est,quia
die pentecostes apparuerunt apostolis dispartitæ linguæ,tanquam ignis,sediteq; supra singulos
eorũ.In his igitur sponsabo te mihi(inquit)in iudicio,& iustitia,& misericordia,& miserationi- Acto.2.
bus,id est,fundã sanguinẽ meum, & moriar pro te. Vndè iudicatus princeps mundi eijciatur
foras,& resurgam propter iustificationẽ tuam,& miserebor tui,dando spiritũ sanctũ in remissio
nem peccatorũ, & miserebor te,dando & distribuendo tibi diuisiones gratiarum,id est,gratiã
sanitatum,operationem virtutũ,genera linguarũ,&c. Quid deinde est illud tertiũ,quod pro- 1.Cor.12.
mittis dicendo,& sponsabo te mihi in fide?Quid nisi illud quod ad Romanos scribẽs,vehemen
tissimè cõcertat Apostolus,iustificari hominem ex fide,nõ ex operibus?Quid(inquit)dicemus
inuenisse Abrahã patrem nostrum secundum carnẽ? Si enim Abrahã ex operibus iustificatus Rom.4.
est,habet gloriam,sed nõ apud deum.Quid enim scriptura dicit? Credidit Abrahã deo,& re- Genes.15.
putatũ est illi ad iustitiã.Ei aũt qui operatur,merces nõ imputat secundum gratiã,sed secundũ
debitum. Ei verò qui nõ operatur,credẽti aũt in eum qui iustificat impium,reputatur fides ad
iustitiã,sicut & Dauid dicit,beatitudinem hoĩs,cui deus accepto fert iustitiã sine operibus. Beati Psal.31.
quorũ remissę sunt iniquitates,& quorum tecta sunt peccata,&c. vsq; ad id quod ait.iustificati
igitur ex fide,pacẽ habemus ad deum per dominum nostrũ Iesum Christum.Igitur cum dicit, Rom.3.
& sponsabo te mihi in fide, subaudiendũ est & nõ in operibus, quia videlicet ex operibus legis
nõ iustificabitur omnis caro coram illo.Iustitia aũt dei per fidẽ Iesu Christi super omnes qui cre
dunt.Sanè cum hæc dicimus aut legimus,nõ opera decẽ præceptorum,quę in tabulis lapideis Esaiæ.2.
digito dei cõscripta sunt,repudiamus,sed opera cærimoniarũ carnalium,in quibus ludęus glo
riatur,cum oderit eas deus,sicut in Esaia loquitur. Neomeniã & sabbatũ,& festiuitates alias nõ
ferã,Kalendas vestras & solẽnitates vestras odiuit anima mea. Tandem hac felici dispensatione
promissa,& quasi triplici funiculo trinæ repetitionis insolubiliter cõfirmata, summã spõsalium
totiusq; dotis breuiter appẽdit,dicendo. [Et scies,quia ego dominus.] Quid enim?Nunquid Lucæ.11.
parum est scire,q; iste sit dominus?Nępe sapiẽtes illi magistri & legisperiti,illi scribę & pharisęi, Matth.22.
qui tulerãt,vel tulisse videbãtur sibi clauim scientię,nescierunt.Cum enim rentassent hunc domi
num,vt quasi sapiẽtes in sermone caperẽt eum velut insciũ,memor scripturę dicẽtis, Responde
stulto secundũ stultitiã suam,ne sibi sapiẽs videatur.tationẽ illis reddidit, ꝓponendo quęstionẽ
huiusmodi.Quid vobis videt de Christo,cuius filius est?Dicẽtibus illis.Dauid,Quomodo(inqt)
Dauid in spiritu vocat eum dominũ,dicens.Dixit dominus domino meo,sede à dextris meis, Psal.109.
Donec ponã inimicos tuos scabellũ pedũ tuorũ? Si ergo Dauid vocat eum dominũ, quomodo
filius eius est?Et nemo poterat ei respõdere verbũ. Nescierũt,imò scire noluerũt de filio Dauid,
quomodo vel vndè sit filius Dauid,Tu aũt scies,inquit,scies inquã quia ego dominus,nõ solum
Dauid,cuius secundũ carnẽ filius sum, verũ etiã & angelorũ & hominũ & cœli & terræ & maris Iohan.17.
& omnium q̃ in eis sunt,quorũ vtiq; creator,& idcirco dominus sum. Ne quis parũ hoc existi-
met,nimirũ hęc sempiterna vita æterna est.Dixit enim ipse quodã loco ad patrem.Hæc est aũt vita
æterna,vt cognoscãt te solũ deũ verũ,& quẽ misisti Iesum Christũ. Scientia hæc nõ ex magisterio
hominis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

hominis,sed ex reuelatione procedit dei patris, & in hac reuelatione vera beatitudo est. Vndè
Matth.16. ad Petrum,cum ille incepisset scire quòd iste dominus sit,taliter locutus est. Beatus es Simon
Bar Iona,qui caro & sanguis non reuelauit tibi,sed pater meus qui in cœlis est. Sequitur. [Et »
erit in die illa,exaudiam dicit dominus,exaudiam cœlos,& illi exaudient terram, & terra ex- »
audiet triticum,& vinum,& oleum,& hæc exaudient Iesrael.] Si solam spectes in istis quoque »
dictis literam,valdè exile est.neq; maiestati eius,qui hæc loquitur,domini dei condignum ap-
paret, quod sonuit litera hæc. Etenim metonomica quidem transfiguratione litera decorata
est,dum cœli & terra & triticũ & vinum & oleum exaudiri vel exaudire dicuntur.sed hic in su
perficie nihil aliud repromitti sentitur,nisi quod temporale est,quo anima non reficitur,sed so-
lus venter,qui destruendus est,impletur. Vt ergo dignum deo in ista quoq; litera sensum con-
Psal.18. sequamur,leuemus ad illum mentis oculos,cui dicit Psalmista, Reuela oculos meos,& consi-
Exauditio- derabo mirabilia de lege tua. Primum est,vt istas exauditiones enumeremus Dominus ex-
nes quatuor audit cœlos,& cœli exaudiunt terram,& terra exaudiuit triticum, & vinum,& oleum,& hæc
Rom.10. exaudiunt Iesrahel. Nimirum quatuor exauditiones sunt & occulta gradatio,sed eam Aposto
lus planiorem atq; clariorem facit,dum ad Romanos scribens,præmisso,omnis quicunq; inuo
cauerit nomen domini,saluus erit,continuò subiungit, Quomodo ergo inuocabunt in quem
non crediderunt? Aut quomodo credent ei,quem non audierunt? Quomodo autem audient
sine prædicante? Quomodo verò prædicabunt,nisi mittantur? Gradatio namq; verbis diuer-
sa,sed sensibus eadem est,nisi quod sic descendendo, Apostolus autem quasi ascendendo gra-
dus eosdem disponit. Denicq; cœli,quos hic dominus sele exaudire promittit,ipsi sunt prædica-
tores,de quibus in quarto gradu dicit Apostolus,Quomodo prædicabunt,nisi mittantur? Si
Psal.18. testimonium quæris,notum & promptum est illud Psalmistę. Cœli enarrant gloriam dei,id est
apostoli cæteriq; prædicatores annunciant euangelium Christi filij dei. Iraq; cum dicit hic do-
minus,exaudiam cœlos,sic intelligendum est,spiritu sancto implebo apostolos,vt videlicet au
thoritatem habeant prædicandi tanquam à deo missi. Quomodo enim prædicabunt,nisi mit
tantur? Item cum dicit. Et illi exaudient terram,sic intelligendum est,& illis prædicãtibus au-
dient inhabitantes terram,iuxta illud. In omnem terram exiuit sonus eorum,& in fines orbis
terræ verba eorũ. Quomodo enim audient sine prædicante? Cœli ergo audient terram,id est,
apostoli per nimiam charitatem non sustinebunt, quin descendant ad erudiendam terrenorũ
hominum ignorantiam. Item cum dicit. & terra exaudiet triticum & vinum & oleum, sic in-
telligendum est,& terreni homines credendo suscipient bonum dei verbum, quemadmodum
terra hęc inanimata suscipit semen,siue plantaria paritura triticum & vinũ & oleum. Sic nimi-
rum & non aliter,nõ nisi audiendo credere poterunt. Quomodo enim credent ei,quem nõ au
dierunt? Item quod dicit,& hęc exaudient Iesrael,sic intelligendum est,& eorum credulitas in-
uocabit semen dei,id est,Christum,quem nisi credunt,inuocare nõ poterunt. Quomodo enim
inuocabunt,in quem non crediderũt? Totum ergo quòd habemus,quod dominũ Iesum Chri-
stum scire & inuocare meruimus, miserentis dei gratiæ ascribendũ est, quia videlicet nõ prior
dominus exaudisset cœlos,neq; cœli exaudirent terram, neq; terra exaudiret triticum & vinũ
& oleum, neq; hæc exaudirent Iesrael,nisi deus vel spiritus sanctus prædicatores misisset.neq;
illi prædicarent,ac per hoc homines neq; audirent,neq; crederent,neq; Christum inuocarent.

Proprietates istarum exauditionum adhuc breuiter percurrere libet. Exaudiuit dominus
cœlos,quando desiderantes ipsum,visitauit apostolos, primò & secundò post resurrectionẽ suã.
Lucæ.24. Primò, ipsa die qua resurrexit,quando de ipso loquentibus(sicut Lucas narrat) & dicentibus,
Iohan.20. quod surrexit dominus verè & apparuit Simoni,stetit in medio eorum,& dixit eis. Pax vobis.
Et sicut Iohannes refert,insufflauit & dixit. Accipite spiritum sanctũ,quorũ remiseritis peccata,
Acto.2. remittũtur eis. Hoc enim est primum,quod dedit illis spiritus sancti datũ in remissionem pec-
catorũ. Secundò,quando cum essent omnes perseuerantes vnanimes in oratione cum mulieri
bus,& Maria matre Iesu,& fratribus eius,misit eis spiritũ sanctũ in diuisionem gratiarum,quas
linguæ dispartitæ significabant, quæ apparuerũt. Hoc enim est alterũ spiritus sancti datũ,quo
illis dedit vel distribuit diuersorũ dona charismatũ. Propter istas duas visitationes,quibus illis
spiritus sanctus datus est,pulchrènõ contentus est semel dixisse,exaudiam,sed repetiuit,& eo-
dem bis vsus est verbo. Et erit(inquiens)in die illa,exaudiam dicit dominus,& exaudiam cœ
los. Exaudierũt cœli terram,quando apostoli vocibus sanctæ scripturæ,quæ pro terra,siue
Acto.13. pro gentibus agunt,obedierũt. Exempli gratia, Cum dixissent,vobis quidem oportebat pri-
Esaiæ.49. mùm loqui verbũ dei,sed quoniam repulistis illud,& indignos vos iudicastis æternæ vitæ, ecce
cõuertimur ad gentes,statim addiderũt,Sic enim præcepit nobis dominus,Posui te in lucẽ gen
tibus,vt sis in salutem vsq; ad extremũ terræ. Item,Cum pertransissent Mysiam,descenderunt
Troadem, & visio per noctem Paulo ostensa est. Vir Macedo quidam erat stans & deprecans
eum dicens. Transiens in Macedoniam adiuua nos. Hoc viso,certi facti sunt,quia vocasset eos
deus & euangelizare eis. Exaudiuit terra triticũ & vinũ & oleũ, quando gentilitas obediuit
euangelio

euangelio Christi, vt viueret secundum eius imperiũ, vt confirmaret se secundum dei verbũ,
quod est bonum & spirituale triticum,& secundũ spiritus sancti beneplacitum,cuius iam dicta
duo data rectè intelliguntur per vinum & oleum. Hæc aũt exaudiẽrũt & exaudire nõ de-
sinunt Iesrahel,dum saturãt ora mutorum & saturando aperiunt,& linguas infantium disertas
faciunt,& aures reserant ad audiendum & obediendum,iuxta illud quod de hoc eodem trici-
co & vino & oleo saturandos prospiciens spiritus prędixit in psalmo,Edent pauperes & satu-
rabuntur & laudabunt dominum. Laudabunt quippe,non aliud est quàm inuocabunt,quod Psal.21.
« hic significatur per exauditionis verbum. Sequitur. [Et seminabo eam mihi in terrã, & mise-
« rebor eius quæ fuit absque misericordia,& dicam non populo meo,populus meus es tu,& ipse
« dicet,deus meus es tu.] Seminabo eam mihi in terram,subauditur vniuersam,id est,dissemi-
nando verbum prædicationis,ecclesiam catholicam in toto orbe terrarum diffundam, vt non
sit tantum in vna Iudaica gente,sed in omni gente & natione,iuxta quod in psalmo testatur si
lius,dictum sibi esse à patre. Postula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam,& possessionẽ
tuam terminos terræ. Et miserebor(inquit)eius. Cuius eius? Quæ fuit absq; misericordia. Hæc Psal.2.
omnia faciendo quæ huc vsque pollicitus sum,lactando & ducendo eam in solitudinẽ,loquen
do ad cor eius,& cætera peragendo,miserebor eius,& hæc est misericordia quam faciã illi,quæ
fuit absq; misericordia. Iam supra hoc diximus,cuncta hæc quæ hoc prolixæ promissionis ca-
pitulo sub relatiuis pronominibus contineant,ab eo quod ait,Ecce ego lactabo eam,ista clau-
sula compleri,quę fuit absq; misericordia,atq; hic tandem designari,ad quam fiant promissio-
nes huiusmodi,mira nõ solùm veritate,verumetiã eloquutiõnis arte,vt non vsquequaq; irasca-
tur contra scripturam,quam seruari oportebat,illa,contra quam superius dictũ est. Voca no-
men eius,absque misericordia. Putat namq; ipsa,quæ vocatur absq; misericordia,sibimet bona
hæc promitti,& semetipsam esse de qua nunc dicitur, & miserebor eius,quæ fuit absq; miseri-
cordia. Verùm longe aliud est vocari vel esse absq; misericordia, atq; aliud fuisse absq; miseri-
cordia. Nam absque misericordia vocatur,& est domus carnalis Israel,cui non addam(inquit)
vltra misereri. Absque misericordia verò fuit gentilitas,cui nunc miseretur deus. Hoc manife-
stius liquet ex eo quod protinus addidit. Et dicam nõ populo meo,populus meus es tu,& ipse
dicet,deus meus es tu. Iste namq; populus gentilis est,cui Paulus apostolus dicit. Qui eratis illo
in tempore sine Christo,alienati à conuersatione Israel & hospites testamentorum promissio- Ephes.2.
nis,spem nõ habentes,& sine deo in hoc mundo. Nunc autem in Christo Iesu vos qui aliquan-
do eratis longè facti,estis prope in sanguine Christi.

FINIS LIBRI PRIMI.

RVPERTI ABBATIS

TVITIENSIS IN OSEE PROPHE-TAM COMMENTARIORVM LIBER SECVNDVS.

SVPERIORI loco,vbi dictum est,Et dixit dominus ad Osee. Vade sume tibi
vxorem fornicariam,& fac filios fornicationum,meminimus,& nunc quoq; me-
minisse debemus versiculi longè inferius in hoc propheta scripti, cum dominus
dicit. Et locutus sum prophetis,& ego visionem multiplicaui,& in manu prophe Osee.12.
tarum assimilatus sum. Diximus,dominum in manu propherę huius assimilatũ,
in eo videlicet, quòd semel & iterũ,ac tertio accessit ad mulierem fornicariam,& fecit filios for-
nicationum. Huic namq; illud simile est,quòd tertio dominus accessit ad gentem Hebraicam. Genes.15.17
Primò,quando pepigit fœdus siue confirmauit testamẽtum cum Abraham. Secundò, quando Exodi.20.
legem dedit in monte Sina,post annos quadringentos & triginta. Tertiò, quando propheticũ
sermonem conscribendũ misit,qualem primus & scripsit & cecinit Dauid. At verò à domo eius-
dem Dauid scissæ sunt decem tribus post mortem Salomonis, & domũ eius secura est sola tri-
bus Iuda,& quæ cõtigua illi erat tribus Beniamin,sicq; de vna domo Iacob duæ factę sunt do-
mus. altera domus Israel,& altera domus Iuda, de quibus in isto,cum dixisset. vocа nomẽ eius
absq; misericordia,continuò subiunxit. Quia non addam vltra misereri domui Israel,sed obli-
uione obliuiscar eorum,& domui Iuda miserebor. Istæ(vt alio iam loco diximus)quæ sunt mu
lieres,quarum altera apud Ezechielem dicitur Oolla,altera Ooliba. Videamus igitur sequen- Ezech.23.
« tia. Et dixit dominus ad me. [Adhuc vade & dilige mulierem dilectam amico,& adulteram, CAP. III.
« sicut diligit dominus filios Israel,& ipsi respiciũt ad deos alienos,& diligunt vinacia vuarum.]

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mulier ista ipsa est Ooliba,id est,Hierusalem siue domus Iuda. Et quare hæc dicitur dilecta amica? Videlicet pro eo quod superius dixit,& domui Iuda miserebor. Ad distinctionem domus Israel,de qua dixit, quia non addam vltra misereri domui Israel, sed obliuione obliuiscar eorum, ista dicitur dilecta amico. In quo misertus est domui Iudæ,In eo nimirum,quòd cum domum Israel transtulisset Salmanassar rex Assyriorum,domum autem Iuda captiuassset rex Babylonis,domum quidem Iuda dominus soluit de captiuitate post septuaginta annos,domũ autem Israel non soluit,sed tenentur captiui in Aila & in Abor, iuxta fluuium Gozam in ciuitatibus Mœdorum. Translatus est(inquit scriptura) Israel de terra in Assyrios vsque in diem
4.Reg.17. hanc. Dilecta ergo rectè hæc dicitur amico,quia parcius percussit hanc Ooliba,quàm sororẽ eius Oollam,prioris amicitiæ memor,imò propositi sui,de quo mox dicendum est in præsenti loco. Sed vide quomodo,cũ dixisset mulierem dilectam amico,statim addidit,& adulteram,
Diligere vinaria. subauditur,sicut est & soror eius.Sequitur enim.Sicut diligit dominus filios Israel,& ipsi respectant ad deos alienos,& diligũt vinatia vuarum. Idem namq; est,ac si dicat.Quia domus Iuda sic adultera est,vt domus Israel. Vtraque enim cum diligeretur à domino,sæpe respexit ad deos alienos, & dilexit vinaria vuarum,id est,eosdem deos,imò dæmones, qui verè tanquam vinatia vuarum sunt.Sicut enim tempore vindemiæ pressis vuis,vinoq; in apothecis recondito,vinatia foras proijciuntur.sic habitis in supernis iudicio,factaq; bonorum & malorum diuisione angelorum, boni in beatis mansionibus confirmati, mali autem foras proiecti sunt.Istos deos se esse mentientes ista mulier Ooliba dilexit, & ad eos respexit non minus quàm Oolla,
Ezech.23. id est,domus Iuda non minus quàm domus Israel,Hierusalem nõ minus quàm Samaria.Vndé in Ezechiele dominus cum dixisset de Oolla,id est,de Samaria,Ipsi discooperuerunt ignominiam eius,filios & filias eius tulerunt,& ipsam occiderunt gladio,continuò subiunxit.Quod cum vidisset soror eius Ooliba,plus quàm illa insaniuit libidine,& fornicationẽ suam superfornicationem sororis suæ ad filios Assyriorum præbuit impudẽter ducibus & magistratibus ad se venientibus indutis veste varia, equitibus qui vectabantur equis, & adolescentibus forma cunctis egregia.Præterea & aliter nunc vsq; Iudæi fastidientes vinum, diligunt vinatia vuarũ, quia in omnibus viuificantem fugientes spiritum,occidentem vilem & aridam sequuntur literam. Sed ad ordinem redeamus.Adhuc(inquit)vade,dilige mulierem dilectam amico & adulteram.Postquam ad illam Gomer filiam Debellaim, o tu Osee semel & iterum ac tertio accessisti,& illa toties concepit & peperit,adhuc vade & dilige sororem eius similem adulteram. Et est sensus hic mysticus,Post illa tria,quę iam dicta vel facta sunt,testamentum confirmatũ cum Abraham,legem datam per Mosen in mõte Sina,& sermonem propheticum à pluribus prophetis administratum & conscriptum.tandem o saluator,fili dei,verbũ patris,ingredere mundum ad saluandum genus humanum,& de domo(inquam)Iuda,de semine Dauid,de virgine
Cantic.1. Maria homo factus nascere. Hoc namq; erat,mulierem illam diligere,imò & osculum illi dare. Iuxta quod bona pars,delecta pars eiusdem per Salomonẽ dixit,Osculetur me osculo oris sui, quod est dicere. Qui olim per figuras loquens vel apparens , testamentum vel fœdus cum Abraham pepigit.qui deinde in monte Sina legem dedit, & qui deinde prophetas misit, ipse iam veniat & coniungatur mihi per sacrosanctum mysterium suæ incarnationis.Sequitur. [Et fodiam mihi.xv.argẽteis,& choro ordei,& dimidio choro ordei. Et dixi ad eam,Dies multos expectabis me,non fornicaberis,& non eris coniuncta viro.Sed & ego expectabo te,quia dies multos sedebũt filij Israel sine rege,& sine principe,& sine sacrificio,& sine altari,& sine Ephoth, & sine Teraphim.] Sicut paulò ante,cum secundũ multitudinem mulieris loqueretur dicendo,& ibat post amatores suos,&c.repentè ad similitudinem vineæ transiuit,& dixit,& dabo ei vinitores eius ex eodem loco.Ita & hic de similitudine mulieris,qua dixerat,Adhuc vade,dilige mulierem dilectam amico,repentè ad similitudinẽ vineę transiuit dicens, & fodi eam mihi. Ad proprietatem namq; spectat vineę quod dicit,fodi,pro quo verbo in alia translatione scriptum est,& conduxi, quia magis hoc pertinere visum est ad similitudinem vel proprietatem mulieris. Quid autem sibi vult hæc argenteorum quãtitas numero.xv. itemq; chorus ordei & dimidius chorus ordei?Et quidem multa sunt quæ hinc potuêre dici,videlicet quindenarium argenteorum numerum ad. xv. lunam, qua die exierunt filij Israel liberati ab Aegyptijs. Chorum autem ordei & dimidium chorum ordei,qui sunt simul.xlv.modij,ad.xlv. dies congruè referri,quibus egressi,peruenerunt ad montẽ Sinai die.xlv.Qui enim.xlv.die ad eum peruenerunt locum,in quo legem acceperunt, bene.xlv.modijs ordei fuisse referũtur conducti. Non quidem hunc sensum ab antiquioribus traditum tenuem arbitramur,sed quia ad saluatoris aduentum(sicut iam dictũ est)præsens spectat locus, extunc enim sedent Iudæi sine rege & principe,secundum hæc eadem tempora literæ huius sacramentum enucleare conamur.

Mysterium huius numeri. Quærentibus nobis,vt inueniamus iuxta promissum dicentis.Quærite,& inuenietis,tandem illud occurrit,quia neque in argenteis, neque in hordeo quãtitas ad binarium numerum
Matth.7. peruenit,sed neque in vnitate remansit,Esset vnitas,sed ita dixisset,& fodi eam mihi.x.argenteis.

teis.Est enim denarius secunda vnitas.Itemq; si dixisset,& choro hordei, neq; addidisset dimidio choro hordei,esset itidem vnitas in quantitate pacti. Excessit vnitatem,nec tamen ad binarium peruenit, quia neq; viginti sunt argentei, qui numerus binarius decenus est,neq; duo sunt chori hordei,qui binarius est singularis.In vtroq; limite,id est,tam in deceno quàm in singulari,vnitas est & semis, & sicut iam dictum est in neutro ad binarium peruenit. Porrò, absq; binario vel minus quàm in binario numero,coniugiũ non fit,neq; carnale,quod deus in initio coniunxit. neq; spirituale,de quo ad hunc propheram hic mysticus sermo fit, de quo Apostolus cum præmisisset,& erunt duo in carne vna,continuò subiunxit. Sacramẽtum hoc magnũ Ephes.5.
est,ego autem dico in Christo,& in ecclesia.Quid igitur hoc sibi vult,quia neq; viginti argenteis dixit,neq; duobus choris hordei,qui numerus est cõiugalis,sed vtrobiq; & super vnitatem ascendit,& tamen ad binariũ nõ peruenit,nisi quia mulier ista sic dilecta,cuius de carne Christus deus homo fieri dignatus est, & tanquam sponsus de thalamo suo processit,ad cõiugium
" eiusdem Christi non peruenit?Sequitur enim. [Et dixit ad eam. Dies multos expectabis me,
" non fornicaberis, & non eris viro, sed & ego expectabo te.] Itaq; defectum coniugij significat hic defectus,tam deceni,quàm singularis binarij,& idcirco rectè,neq; vnitas sola, neq; binarius totus est,quia gens illa,de qua Christus,ecclesiæ sponsus,natus est,neq; virgo est,quippe quæ iam adultera præsenti loco dicta est,neq; vxor aut coniunx esse meretur,quia sine viro,quia silium non confitens,nec patrem habet. At contra,quæ virum hunc habet,quæ sponsa dici meretur & est,& virgo est & coniunx,atq; idcirco quantitas argenteorum eius vnitate & binario taxata est.Sic enim in Canticis habes. Vinea fuit pacifico,in ea quæ habet populos,tradi- Cantic.8.
dit eam custodibus,vir affert pro fructu eius mille argenteos.Statimq; vir ipse,scilicet Christus dicit. Vinea mea coram me est.Mille tui pacifici & ducẽti his,qui custodiunt fructus eius.Millenarius quippe,sicut Abacistæ melius norunt,quarta vnitas est.Eodem namq; charactere,quo
ynus in singulari limite notatur, translato in *millenũ limitem,mille significãtur. Ducẽti verò fortè,quartũ
in *centeno limite, eodẽ charactere significãtur,quo in singulari duo prænotantur. Igitur sicut fortè, tertio
illa neq; virgo,neq; viro iuncta est,& idcirco argentei eius neq; decem sunt,neq; viginti,neque chorus vnus,neq; chori ordei.Sic econtra,hæc & virgo & coniunx est, & idcirco argẽtei eius & mille sunt & ducenti.Præterea & hoc notandum,quòd illa & argentum accipit & ordeum. Hęc autem solummodo argenteos.Quia habet quidem illa quippiam argenti,id est,sermonis sancti in lege & prophetis,& soli ordeo occidentis literæ incumbit.Hæc autem totum quod habet argentum est, neq; enim ordeum literæ attendit, sed solo viuificantis spiritus argento delectatur. Et dicit,Eloquia domini eloquia casta argentum igne examinatum probatum terrę, purgatum septuplum. Dicitur ergo illi,quæ non habet gratiam coniugij. Dies multos expe- Psal.11.
ctabis me,non fornicaberis,& nõ eris viro.Quid hoc sit,confestim exponitur his verbis. Quia dies multos sedebunt filij Israel sine rege,& sine principe,& sine Ephoth,& sine Teraphim.Ecce hodie veritatem huius prophetiæ completam videmus, quia Iudæi ducti in omnes gentes captiui,sine rege,& sine principe sunt.Hoc non fuit antequam Christus veniret,sed sicut præ- Genes.49.
dixerat patriarcha Iacob,non auferetur sceptrũ de Iuda,& dux de fœmore eius, donec veniat qui mittendus est.vsq; ad eius aduentũ,& si non semper regem,semper tamen habuerũt principem, ita vt duces & iudices de semetipsis haberent, etiam cum in Babylonia captiui essent. Danie.13.
Nam ibi quoq; iudicia sua per semetipsos exercuerunt. Exempli gratia,Susannam quidẽ condemnãtes vt duceretur ad mortem, sed reuersi ad iudicium duos presbyteros, qui falsum aduersus illam testimonium dixerant,iudicauerunt & interfecerũt. At vbi Christus venit,quem Iohan.18.
non receperunt,iudices & præsides alienos habuerunt,& nõ licuit eis iudicare,vel per semetipsos terminare iudicium. Inde est,quòd cum dicerer eis Pilatus de domino Iesu, accipite eum vos,& secundum legem vestram iudicate. Responderũt,Nobis non licet interficere quenquã. Extunc sedent sine rege,& sine principe,& multi dies sunt. Nam quia regem suum Christũ nõ requirunt,nec regem nec principem de semetipsis habere digni sunt. Sedent & sine sacrificio, Deute.12.
& sine altari, quia perdito loco vbi templum & altare habebant, de quo illis in lege præcipiebatur.in loco quem elegerit dominus,immolabitis ei,& nõ in omni loco, nequaquam legales victimas offerunt.Sedent & sine Ephoth,& sine Teraphim.Ephoth propriè superhumerale vo- Ephoth.
catur,sed hic pro omni vestimento sacerdotali accipitur. Teraphim propriè appellãtur figuræ Teraphim.
& simulachra,sed hic pro omni ornamento sacerdotali positum est. Hæc omnia Iudæi perdiderunt. Quomodo aũt expectãt Christum,vel quomodo illos Christus expectat? Dicit enim. Dies multos expectabis me,non fornicaberis,& non eris viro,sed & ego expectabo te.Nimirum malè expectant,quia respuentes illum,qui iam venit,alium sibi pollicẽtur Messiam.Hinc Iohan.5.
ipse cum dixisset.Ego veni in nomine patris mei,& non acceptistis me,subiunxit. Si alius ve- Roma.11.
nerit in nomine suo,illum accipietis. Porrò,Christus illos bene expectat,videlicet,donec plenitudo gentium introeat. Cæcitas(inquit Apostolus)ex parte contigit in Israel,donec plenitudo gentium intraret,& sic omnis Israel saluus fieret. Hoc ipsum est,quod hic continuò subiungit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fungit. [Et post hæc reuertentur filij Israel,& quærent dominum deum suum,& Dauid regem »
suum,& pauebunt ad dominum,& ad bonum eius in nouissimo dierum.]Interea non fornica »
Futura Iudæorũ conuersio. beris(inquit)& non eris viro.Hoc est,nec amatoribus turpiter te prostitues,nec mihi viro le-
gitimo coniungeris,à quo conducta es.Istis namq; diebus,Israel siue synagoga, neq; fornicatur
publicè cum Baal,siue cum vitulis aureis,sicut tunc faciebat,neq; viro suo Christo est,ac per-
inde nec patrem Christi deum habet.Post istos dies,siue post hęc reuertentur, (vt iam dictum
est)quia cum plenitudo gentium intrauerit, quærent dominum deum suum, & Dauid regem
suum,id est, deum patrem & filium eius confitebuntur Iesum Christum. Et pauebunt(inquit)
ad dominum,& ad bonum eius in nouissimo dierum.Duabus personis,scilicet patri &filio,ter
tiam addidit,id est,spiritum sanctum,dum præmisso, & quærẽt dominum deum suum & Da-
Iohan.20. uid regem suum,subiunxit,& pauebunt ad dominum.Pauebunt planè,id est,ineffabiliter ad-
mirabuntur,attoniti pro magnitudine rei,vel gaudij sui,videlicet quomodo pauebat Thomas
quando dicente sibi domino,Inser digitum tuum huc,& vide manus meas,& affer manum tuã,
& mitte in latus meum,& noli esse incredulus,sed fidelis.Respõdit,& dixit ei.Dominus meus,
& deus meus.Sicut enim Thomas cum cæteris discipulis illa die non fuit,quando Iesus venit,
& dicentibus illis,Vidimus dominum,Non credidit.post octo autem dies erat cum eis,& ve-
nientem iterum Iesum,vidit & credidit. sic hodie Iudæi nobiscum non sunt, & dicentibus no-
bis,resurrexisse illum quem crucifixerunt,non credunt.Post hæc autem nobiscũ erunt, & co-
CAP.IIII. gnoscent eum,& pauebunt ad bonum eius in nouissimo dierum. Sequitur. [Audite verbum »
domini filij Israel,quia iudicium domino cum habitatoribus terræ.Non est enim veritas,& non »
est misericordia,& non est scientia dei in terra.Maledictum,& mendacium,& homicidium,& »
furtum,& adulterium inundauerunt,& sanguis sanguinem tetigit.] Postquam in capite libri »
(vt dignum erat) de Christo scripsit, miram similitudinem siue parabolam adhibuit de mu-
liere,ad quam semel & iterum,ac tertiò iussus est accedere. Itemq; de muliere dilecta & adul-
tera,quam iussus est adhuc diligere.nunc demum agit id, quod non quidem primùm, sed ta-
men bonum secundarium est in ordine officij prophetici, scilicet peccata redarguendo populi,
in quibus tunc erat, & pro quibus tandem mereretur proijci atq; disperdi. Sic Ezechiel quoq;
in capite libri,id est, in prioribus visionibus longè post futura, præscripsit mysteria filij dei per
Exodi.12. quatuor facies, hominis,vituli,leonis,atq; aquilæ volantis.& tunc demum quæ minora vel se-
cundaria sunt,prophetauit vel scripsit, scilicet instantem captiuitatem populi in Babyloniam
transmigraturi. Tu ergo(inquit)fili hominis,fac tibi vasa transmigrationis, & transmigrabis
per diem coram eis,&c. Ait itaq;,Audite verbum domini filij Israel,quia iudicium domino cum
habitatoribus terræ.Filij Israhel, iamiam in captiuitatem ducendi, quibus nõ addet dominus
vltra misereri,quibus dicit dominus, nõ populus meus vos,audite verbum domini, audite &
scitote,quia iudicio vobiscum agitur,quia vos non sine causa patimini,aut patiemini,sed mul
tis causis præcedentibus.Audite & scitote vos,audiat & sciat orbis vniuersus, omnesq; genera
tiones,tam præsentes quàm futuræ,causas esse magnas,propter quas relinquamini ablq; mise
Argumentũ & summa, totius prophetiæ libri huius. ricordia, propter quas domino vobiscũ sit iudicium sine misericordia. Quænam illæ sunt causę?
Ait, Non est enim veritas, & non est misericordia,& non est scientia dei in terra,&c.Antequã
causas huiusmodi pertractemus,sciendũ est, quia peccata populi illius non minora,quàm gen
tium peccata percutit,& in sola Christi fide,per quam & Abraham antequam circũcideretur,
iustificatus est,iustificationem hæc prophetica veritas constituit atq; repromittit. Et vt to-
tum propheticæ corpus prælucescat,iam dicimus,quia septies ab hinc vsq; ad finem voluminis
peccata commemorat atq; replicat,& per singulas vices in Christum sermo recurrit,qui solus
omnium credentiũ atq; pœnitentium iustitia est.Vices istæ iam numerandæ vel præsignandę
sunt.Primò,inter cætera sic proloquens secundum multitudinem eorum sic peccauerunt mihi,
fornicati sunt,& non cessauerunt,spiritus enim fornicationũ decepit eos,& fornicati sunt à deo
suo,quoniam ipsi cum meretricibus versabantur, & cum effœminatis sacrificabant,particeps
idolorum Ephraim, dimitte eum.Quibus vtiq; dictis illos non minus, quàm gentiles sub pec-
cato esse causat atq; cõuincit, tandẽ Christũ qui solus iustificat, ad vtrosq; taliter loquentẽ, in-
troducit.In tribulatione sua mane consurgent ad me dicentes.Venite,& reuertamur ad domi
num,quia ipse cœpit & sanabit nos,percutiet & curabit nos,&c. Secundò ita incipiẽs. Ipsi
aũt sicut Adam transgressi sunt pactum, ibi præuaricati sunt in me. Galaad ciuitas operantiũ
idôlum,supplantata sanguine,& quasi fauces virorũ latronũ,& cætera vsq; ad illud,ex diebus
Gabaa peccauit Israel, ibi steterũt non comprehendet eos in Gabaa præliũ super filios iniqui-
tatis,iuxta desideriũ meum corripiam eos,congregabuntur super eos populi,cum corripiẽtur
propter duas iniquitates.randẽ iustũ & iustificantẽ Christũ,sic introducit. Ephraim vitula,do-
Infra.10. cta diligere triturã,& ego transiui super pulchritudinem colli eius,Ascendam super Ephraim,
arabit Iudas,confringet sibi sulcos Iacob.Seminate vobis in iustitia,metite in ore misericordię,
innouate vobis nouale,tempus aũt requirendi dominum, cum venerit,docebit vos iustitiam.
Tertiò,

Tertiò,confestim peccata repetens.Arastis(inquit)impietatem,messuistis iniquitatem,co-
medistis fructum mendacij,&c.quibus præmissis,continuò saluatoris eiusdẽ aduentum repro-
mittit,sic eloquens personã dei patris.Sicut mane transit,pertransit rex Israel,quia puer Israel,
& dilexi eum,& ex Aegypto vocaui filium meum. Quartò,itidem peccata replicãs,& di-
cens Baalim immolabãt,& simulachris sacrificabãt,& ego quasi nutritius Ephraim portabam
eos in brachijs meis,& nescierunt, quòd curarem eos in funiculis Adam, trahã eos in funiculis
charitatis,& ero eis quasi exaltans iugum super maxillas eorũ,& declinaui ad eum,vt vesce-
retur,non reuertetur in terram Aegypti,& Assur ipse rex eius,quoniã noluerunt conuerti,&c.
repentè ad eundem saluatorem sermo recurrens ipsumq; repromittẽs. Post dominum(inquit)
ambulabunt,quasi leo rugier,quia ipse rugiet & formidabunt filij maris,& volabunt quasi auis
ex Aegypto,& quasi columba de terra Assyriorũ, & collocabo eos in domibus suis,dicit do-
minus.Denicq; dominus de quo ait,quasi leo rugier,saluator noster est, de quo & patriarcha Ia Genes.49.
cob prędixerat,catulus leonis Iuda,ad prædam fili mi ascendisti,requiescens accubuisti vt leo,
& quasi leæna ipsa rugijt,& formidauerunt filij maris.Quia resurrexit,& prędicatores aposto- Iohan.14.
los suos misit,& timuerunt atq; ad pœnitentiã conuersę sunt nationes orbis,& auolauerunt,&
nunc vsq; auolare nõ desinunt, quasi auis ex Aegypto huius seculi, & collocat eos in domibus
suis,videlicet in supernis mãsionibus,de quibus ait.In domo patris mei mansiones multę sunt.
Si quo minus dixissem vobis, quia vado parare vobis locum,&c. Quintò,peccata reper-
cutiens confestim dicendo,circũdedit me in negotiatione Ephraim, & in dolo domus Israel,
& cætera vsq; ad id.Idcirco erũt quasi nubes maturina,& sicut ros mane pręteriens,sicut pul-
uis turbine raptus ex area,& sicut fumus de fumario.continuò saluator ipse suum repromittẽs
aduentum.Ego aũt(inquit)dominus deus tuus ex terra Aegypti,& deum absq; me nescies,&
saluator non est præter me,&c. Sextò,protinus peccata commemorãs dominus,dicendo,
Iuxta pascua sua adimpleti sunt,& saturati sunt,& eleuauerũt cor suum,& obliti sunt mei,&c.
tunc demũ itidẽ suum repromittẽs aduentũ,De manu mortis(inquit)liberabo eos, & de morte
redimã eos.Ero mors tua o mors,ero morsus tuus inferne,&c.vsq; ad id,& ipse diripiet thesau-
rum omnis vasis desiderabilis.ipse,inquam, videlicet Christus, qui in persona sua dixerat. Ero
mors tua o mors,quia per mortem suã fortem armatũ vicit,& vasa eius diripuit. Septimò,
acriter eadẽ peccata condemnãs prophęta,dicendo. Pereat Samaria, quoniã ad amaritudinẽ
cõcitauit deum suũ,in gladio pereat,paruuli eorũ elidãtur,& fœtę eius discindãtur,protinus in
Christũ vel Christi aduentũ respiciẽs,cõuertere(ait)Israel,ad deum tuum,&c.vsq; in finẽ. Qui-
bus vtiq; & veri Israelis conuersionẽ,& peccatorum per eundem Christũ remissionẽ,& donorũ
spiritus sancti abundantem,& gratuitã mysticè prælignat effusionẽ.Ita quoties peccata gentis
percutit,siue enumerat,toties in aduentũ siue sacramentũ filij dei suum propheticus sermo cur
sum terminat,illud videlicet innuens,quòd iustificari & à peccatis saluari,non aliter,quàm per
gratiam vel fidẽ eius quis possit.Vndè Apostolus tam Iudęorũ,quàm Gentiũ peccatis oppor-
tunè cõmemoratis,randem dicit. Iustificati igitur ex fide,pacẽ habemus ad deum,per dominũ Roma.5.
nostrũ Iesum Christum. Nunc ipsum literæ vel expositionis ordinẽ ingrediamur.Pręmisso
(vt iam dictũ est)audite verbũ domini filij Israel,quia iudicium domino cum habitatoribus terrę.
Quo dicto,nõ tantùm attentos, verùm & attonitos reddere potuisset eos,si haberẽt aures au-
diendi,confestim causam ingrediens,sic incipit. Non est enim veritas, & nõ est misericordia,&
nõ est scientia dei in terra. Maledictũ,& mendaciũ,& homicidiũ,& furtũ,& adulteriũ inundaue-
runt,& sanguis sanguinẽ tetigit. Propter hoc lugebit terra, & infirmabitur omnis qui habitat
in ea,in bestia agri,& volucre cœli,sed & pisces maris congregabũtur.Veruntamẽ vnusquisq;
nõ iudicet,& nõ arguat̃ vir.Populus enim tuus,sicut hi qui contradicũt sacerdoti,&c.Ferè to-
tam hanc sermonis prophetici partẽ,vsq; ad id quod ait,in tribularione sua mane consurgẽt ad
me. Hic præscribi ratio postularet, nisi festinãtis ad expositionem lectoris vitaremus offensam.
Eadem materia Pauli ad Romanos,quæ Oseæ. Denicq; arbitramur,Apostolũ nusquã certius respexisse,aut respicere potuisse,vt ad Roma-
nos scribens,redarguris vehemẽtissimè peccatis gentiliũ, diceret protinus conuersus ad Iudæũ.
Propter quod inexcusabilis es o homo omnis qui iudicas.In quo enim iudicas alterũ, teipsum
condemnas.Eadem enim agis,quæ iudicas,&c.Reuera si nosse cupis,quàm verè Iudæo iudicãti Roma.2.
gentilẽ dixerit,eadẽ enim agis,quę iudicas.mala hæc loco præsenti conscripta de Iudęis,confer
malis illis quæ de gentibus Apostolus cõmemorauit illic, & luce clarius liquebit,quia mala il-
lorũ,& mala istorũ,nõ vtiq; similia,verùm eadẽ sunt.Verba quidẽ diuersa,sed res eædẽ sunt. Il-
lud breuiter prælibandũ,quia sicut Apostolus illic ait.Propter quod tradidit illos deus,videli-
cet gentiles,in desideria cordis eorũ,& in immunditiã,& hoc ipsum traditionis verbũ tertiò re-
petiuit,dicẽs.Proterea tradidit illos deus in passiones ignominiæ.Itemq;,Et sicut non proba-
uerũt deũ habere in notitia,tradidit illos deus in reprobũ sensum, vt faciãt ea quę non conue-
niunt. Ita & hic Iudæũ fornicantẽ idẽ deus tertiò tradit vel tradi iubet,dum derelinquit,& re-
dargui prohibet.Primò nanq; dicit,Veruntamen vnusquisq; non iudicet,& non arguatur vir,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Populus enim tuus ſicut hi qui contradicunt ſacerdoti. Secundò aũt, Non viſitabo ſuper filias veſtras, cum fuerint fornicatæ, & ſponſas veſtras cum adulterauerint, quoniam ipſi cum meretricibus verſabant, & cum effœminatis ſacrificabãt. Deinde tertiò. Particeps idolorũ Ephraim, dimitte eum. Separatum eſt conuiuium eorum, fornicatione fornicati ſunt. Sano quippe intellectui non aliud eſt, quod iuxta apoſtolum deus gentiles tradidit, quàm quod iuxta hunc prophetam Iudæum virum vetuit argui. non viſitare ſe dixit, dimitti iuſſit, videlicet ſecundũ deſideria cordis ſui. Item, quod de gentibus Apoſtolus ait, repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitia, plenos inuidia, homicidio, &c. Hoc idẽ de Iudæis propheta hic enunciat, breuius tamẽ, cum dicit. Maledictum & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundauerunt, & ſanguis ſanguinẽ tetigit. Vndè miranda & laude digna verè ſapientis Apoſtoli diſpenſatio, qui in diſceptatione Iudæorum & Gentiliũ, quæ cauſa fuit ſcribendi epiſtolam ad Romanos, vtvtroſq; cõpeſceret, prius Gentiles tetigit quàm Iudæos. Quam ob cauſam? Videlicet quia ex Iudæis quidem, omnium gentiũ contemptoribus, totũ certamen oriebatur, & reatus eorum maior erat. quia legẽ habentes, legis erant præuaricatores, atq; idcirco prius ipſi debuerãt repercuti, & oſtendi ſibimet quales fuerint. ſed gentiles ad audiendũ patientiores erant. Laudabilis ergo (vt iam dictum eſt) diſpenſatio ſiue diſcretio redarguẽtis apoſtoli, quia redargutionem illorũ differens, qui merebãtur quidẽ magis & prius redargui, ſed minus erant patientes, prius illos redarguit, qui minus quidẽ damnabiles, ſed magis erant patientes. Igitur (vt ſupra diximus) prolixum ſermonis huius prophetici capitulũ cauſa hic poſtulabat præſcribi & ſermoni apoſtolico conſ;rri, ſed nos vtriuſq; ſummã ſic tetigiſſe contenti, deinceps carptim ſingula percurramus, paulatimq; ſingula horũ qualiter ſingulis Apoſtoli dictis conſonent, intueamur, ait. [Non eſt veritas, & non eſt miſericordia, & nõ eſt ſcientia dei in terra.] Idcirco (inquit) iudicium eſt domino cum habitatoribus terræ, iudicium (inquam) & non miſericordia, neq; enim addam vltra miſereri domui Iſrael, quia in terra, id eſt, eiſdem habitatoribus terræ non eſt veritas, & non eſt miſericordia, & non eſt ſcientia dei. Tria hæc, ſi bene conſiderentur, digna ſunt vt vbicunq; fuerint, cædat iudicium, & accedat miſericordia dei, vbicunq; aũt non fuerint, miſericordia locũ non habeat, iudiciumq; fiat. Vbi namq; non eſt veritas, illic neq; confeſſio peccatorum eſt. & econuerſo, vbi confeſſio peccatorum non eſt, illic veritas non eſt. Si dixerimus (inquit Apoſtolus) quia peccatũ non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Ecce aũt hic paucis interiectis dicitur. Veruntamen vnuſquiſq; non iudicet, & non arguatur vir. Populus enim tuus ſicut hi qui contradicunt ſacerdoti. Nimirum cõtradicere ſacerdoti, eſt peccatum defendere, quia ſacerdotis officium eſt, populũ de peccato arguere. Igitur ſicut in gentibus veritas non erat, ita & in Iudæis, ſue in illo carnali Iſrael veritas non fuit, aut eſt. At verò acerbius iſtam veritatis abſentiã in gentibus redarguit Apoſtolus, cum dicit. Reuelatur enim ira dei de cœlo ſuper omnem impietatem, & iniuſtitiam hominum eorũ, qui veritatem dei in iniuſtitia detinent, quia quod notum eſt dei, manifeſtum eſt illis, &c. Ergo vt culpa Iudæorum cõtra veritatẽ, culpæ gentilium veraciter æquiparetur, quæramus, & mox occurret, quomodo & illi veritatem dei in iniuſtitia detinuerunt. Formatis namq; vitulis aureis, dixerũt. Hi ſunt dij tui Iſrael, qui te eduxerũt de terra Aegypti. In hac iniuſtitia, tam Hieroboam, quàm populus veritatẽ dei detinuit, atq; depreſſit, non enim ignorabant, ſed ignorantiam ſimulabant, quia quod notum eſt dei, manifeſtũ erat in illis, non tantum (ſicut gentilibus) à creatura mundi, ſed plus quàm gentilibus, à ſcriptura ſuſceptæ legis. Ad ſummum, quia ſciderãt ſeſe à domo Dauid, illa veritas nõ erat in eis, de qua idem dicit. Iurauit dominus Dauid veritatem, & nõ fruſtrabitur eum, de fructu ventris tui ponam ſuper ſedẽ tuam. Miſericordia quoq; nõ eſt in eis, inquit, & hoc par eſt ei, quod itidem Apoſtolus de gentilibus dicit. Sine affectione, abſq; fœdere, ſine miſericordia. Vſqueadeò & iſti erant ſine miſericordia, vt nec etiã ieiunantes miſereri ſcirent, ſicut ſub eiſdẽ temporibus de ipſis dixit, & ſcripſit Eſaias. Ecce in die ieiunij veſtri inuenit voluntas veſtra, & omnes debitores veſtros repetitis. Ecce ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè. Vt breuiter multa, quæ hinc dici poterãt, concludã, cum dicit, nõ eſt miſericordia, conſequitur, quia nec eſt dilectio, ſiue charitas, nõ ſolùmodo in proximũ, verumetiã in deum. Qui enim nõ diligit proximũ, nec miſeretur proximo, conſtat, quia nec diligit deũ. Hinc Iohannes dicit. Qui habuerit ſubſtantiã mundi huius, & videris fratrẽ ſuũ neceſſe habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas dei manet in eo? Iuſtum ergo etiam pro hoc iudiciũ domino, vt videlicet, quia nõ diligunt, nec ipſi diligãtur. quia nõ miſerẽtur, nec ipſi miſericordiã cõſequãtur. ſicut iam ſuperius cum dixiſſet, Et voca nomen eius abſq; miſericordia, confeſtim ait. quia non addã vltra miſereri domui Iſrahel, ſed obliuione obliuiſcar eorum. Et non eſt (ait) ſcientia dei in terra. Hoc loco, ſi ad verſiculũ reſpicias, qui poſtmodũ ſequitur. quia tu ſcientiã repuliſti, repellã te, ne ſacerdotio fungaris mihi. nimirum quod hic de Iudæis ſiue Iſraheliticis dicit, par eſt ei, quod de gentibus itidẽ Apoſtolus ait, quia nõ ꝓbauerũt deũ habere in notitia. Hoc de illis dixit, qbus nõ quidẽ ex lege promptũ erat dei

Sapiens diſpenſator Paulus.

Vbi veritas, cõfeſſio peccatorum. 1.Iohan.1.

Roma.1.

3.Reg.11.

Pſal.131. Vbi non miſericordia, ibi nec charitas.

Eſaiæ.58.

1.Iohan.3.

Scientia dei.

Roma.1.

notitiam habere, ſed nihilominus poterat illis notum eſſe, imò nec ipſam eius notitiam non poterant non habere. Deus enim (inquit) illis manifeſtauit. Inuiſibilia enim ipſius à creatura mundi per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoq; virtus eius & diuinitas, ita vt ſint inexcuſabiles. Quanto magis de Iudæis idem dici conuenit, quibus non tantùm à creatura mundi, verùm ex lege ſcripta propoſitam conſtat fuiſſe ſcientiam, ſiue notitiam dei? Porrò, de verbo quo ait, quodq; iam ex parte commemoratũ eſt, quia tu ſcientiam repuliſti, poſtmodum ſuo loco plenius dicendum erit. Sequitur. [Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundauerunt, & ſanguis ſanguinem tetigit.] Sine dubio & hoc illi par eſt, quod de gentilibus ibidem loquens Apoſtolus. Repletos (ait) omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitia, plenos inuidia, homicidio, contentione, dolo malignitate, ſuſurrones, deo odibiles, contumelioſos, ſuperbos, elatos, inuentores malorũ, parentibus non obedientes, inſipientes, incompoſitos. Nam quod ſequitur, ſine affectione, abſq; fœdere, ſine miſericordia, idem eſt vt iam ante diximus, quod hic præmiſſum eſt. Non eſt enim veritas, non eſt miſericordia. Quod ille gentiles talibus repletos ait, Hoc idem iſte de Iudæis ſufficiẽter exprimit verbo inundationis, dicendo, inundauerunt. quod nimirum non mediocritatis, ſed plenitudinis eſt verbum. Ideirco hæc dicimus, & idcirco huius prophetici & illius apoſtolici loci collationem facimus, & facturi ſumus, vt memoriam nõ excidat, quod ſicut iam ante diximus, rectiſſimè apoſtolus enumeratis gentilium vitijs, conuerſus ad hominem Iudæum, Inexcuſabilis es (inquit) qui iudicas, eadem enim agis quæ iudicas. Cætera, cũ per ſe ſatis pateant, de hoc vno quod ait, & ſanguis ſanguinem tetigit, quæritur, quid ſit. Nam rectè quidem intelligitur, ac ſi dictũ eſſet, peccatũ peccato ſuperadditum vel appoſitũ eſt, quia ſolet ſanguinis nomine peccatũ deſignari, vt illic. Libera me de ſanguinibus deus deus ſalutis meæ, ſed hoc ſenſu nihil aliud dixiſſe videtur, q̃ præcedentia ſonuerunt. Dicendo namq;, maledictũ & mendaciũ, & homicidium, & furtũ, & adulteriũ inundauerunt, quid aliud ſonat q̃ peccatũ peccato ſuperadditum? Ergo cum dicit, & ſanguis ſanguinem tetigit, videtur conſanguinitas culpari, quia contra legem dei eſt, dicentis. Omnis homo ad proximam ſanguinis ſui non accedat. Talibus ac tantis præmiſſis malis. [Propter hoc (inquit) lugebit terra, & infirmabitur omnis qui habitat in ea. in beſtia agri, & volucre cœli, ſed & piſces maris congregabuntur.] Senſus iſte eſt. Quia mala hæc quæ prædixi, inundauerunt, terra ipſa quæ non peccauit, aut peccare potuit, vtpote res inanimata, vindictæ participationẽ ſuſtinebit, & lugebit, id eſt, delectabilis ſpecies eius non erit, verſis in contrarium, ſiue intemperiem elementorũ naturis, & deficientibus pariter cũ hominibus his, quæ ad vſum creata ſunt hominis, ſcilicet beſtijs agri, & volucribus cœli, & piſcibus maris. Congregabũtur (ait) piſces maris, id eſt, ſimul adducentur, vt ipſi quoq; partem ſuſtineant vindictæ pro peccato hominis, & diminuatur copia bonorũ omniũ non ſolũ in agris, verumetiã aquis. Sequitur. [Veruntamen vnuſquiſq; non iudicet, & nõ arguatur vir.] Miro modo qui ſic peccata punit, peccantes verat iudicari, prohibet argui. Cur ita velit, continuò cauſam ſubiungit. [Populus enim tuus ſicut hi qui contradicũt ſacerdoti.] Hic meminiſſe oportet illius verſiculi. Exacerbauit dominũ peccator, ſecundũ multitudinẽ iræ ſuæ non quæret. Quis peccator, vel quando exacerbauit dominũ? Nimirũ ille peccator, qui cum venerit in profundum malorũ, contemnit. tunc exacerbat dominũ, quando peccatis ſuis rebellionem addit, & opera ſua defendit, ſicq; (vt alibi ſcriptũ eſt) currit aduerſus dominũ extento collo, & pingui ceruice armatus eſt. Iſtud, ſiue peccata iſtius, ſecundum multitudinem (inquit) iræ ſuæ non quæret, id eſt, nequaq̃ in virga iniquitates eius, neq; in verberibus peccata eius viſitabit, ſed tacebit nunc, locuturus tempore alio. Dicet enim. Hæc feciſti, & tacui. Igitur cũ dicit, vnuſquiſq; non iudicet, & nõ arguatur vir, populus enim tuus ſicut hi qui contradicũt ſacerdoti. Magnam nimis iram intendit, quia ſecundũ multitudinẽ iræ ſuæ nõ quæret, nõ iudicat, nõ arguit, vt auferat miſericordiã ſuam ab eis, ſicut in initio dixerat, quia nõ addam vltra miſereri domui Iſrael. Item. Quia vos non populus meus, & ego nõ ero deus veſter. Quid enim eſt quod ait. Populus tuus ſicut hi qui contradicunt ſacerdoti, niſi ac ſi dicerer, quia rebelles ſunt, & in ſuperbiã elati, peccata ſua defendunt? Sacerdotis namq; officiũ eſt (vt iam ante prælibauimus) populũ vice dei de peccatis arguere. Qui ergo ſacerdoti contradicunt, ſecundum exemplum Adæ qui deo contradixit, dum peccatũ ſuũ defendit, atq; idcirco ſicut ille de paradiſo, ſic iſte (quicunq; eſt) à dei regno & ab eccleſia præſenti pellitur, vt hic idem populus in Aſſyrios. His dictis conſeſtim ad ipſum populum apoſtropham facit, & dicit. [Et corrues hodie, & corruet etiam prophera tecum.] Me non iudicante, me non arguente, pro eo quod ſis ô populè, ſicut hi qui contradicunt ſacerdoti, corrues hodie, ſubauditur iniquitate, quæ ruina hodie ſit, ſiue hodierna eſt, videlicet ad diſtinctionem ſequentis ruinæ, qua rues poſt hæc in pœnam gehennæ, qui hodie ruis in foueam culpæ. Ruet etiam prophera tecum, ſubauditur cæcus, qui tibi cæco ducatum præbet, quia pſeudopropheta eſt. Quales nimirum prophetæ Baal exticerunt CCCCL. viri, qui ruinæ primitias perpeſſi ſunt, quando Helias pro dño zelatus illos occidit.

Vbi ſupra.

Sanguis ſanguinem tetigit. Pſal.50.

Leuit.18.

Pſalm.8.

Prouer.17.

Iob.15.

Pſal.49.

Sacerdotis officium.

3.Reg.18.

Matth.12. Iraq; te ruente hodie,quia cæcus es,ruet etiam propheta tecum,nihilominus cæcus. Nunquid enim potest cæcus cæco ducatum præbere? Nonne ambo in foueam cadent? Nam de ipsa cæcitate mox sequitur. [Nocte tacere feci matrem tuam.] Quid enim de nocte dicit, nisi de ignorantiæ tenebris? Denique & continuò subiungit, exprimens noctem illam. [Conticuit populus meus,eo quòd non habuerit scientiam.] Quòd autem eadem inscitiæ nox voluntaria fuerit,quòd illas ignorantiæ tenebras sponte admiserit,nolendo intelligere,vt bene ageret, sequens versiculus testis est. [Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi.] Quòd si adhuc quæritur,vbi,vel quando,quid dicendo,quid agendo,populus ille scientiam dei repulerit.ecce in libro Regum scriptum est. Proloquente Hieroboam,omnis multitudo Israel,cum dixisset ad Roboam filium Salomonis,pater tuus durissimum iugum imposuit nobis,&c.repente conclamauit. Quæ nobis pars in Dauid, vel quæ nobis hæreditas in filio Isai? Redi in tabernacula tua Israel. Nunc vide domum tuam Dauid. Recessitq; Israel à domo Dauid. Nimirum sic recedendo,scientiam repulit,scire nolens,attendere cõtemnens, quòd scientia & salus esset ex domo Dauid,cui iurauerat dominus,dicens. De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Repellendo ergo Dauid,nonne illum,in quo vera scientia est, fructum ventris eius repulit? Excogitato nanq; consilio,Hieroboam fecit duos vitulos aureos, & dixit eis. Nolite vltra ascendere in Hierusalem. Ecce dij tui Israel, qui eduxerunt te de terra Aegypti. Igitur ista nox,ista scientiæ repulsio,de qua culpatur populus hic,par illi est,quod loco sæpe dicto Apostolus de gentibus ait. Quia cum cognouissent deum,non sicut deum glorificauerunt aut gratias egerunt,sed euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes enim se esse sapientes,stulti facti sunt, & immutauerunt gloriam suam in similitudinem imaginis corruptibilis hominis,& volucrum & quadrupedum & serpentium. Nonne faciendo vitulos & colendo illos, immutauerunt gloriam suam Hieroboam & omnis Israel in similitudines eiusmodi. præsertim cum de alio quoq; tempore Psalmista dixerit contra eundem populum, non vtiq; gentium, sed Iudæorum. Immutauerunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fœnum. Verè ergo istorum quoq; obscuratum est insipiens cor, non minus q̃ gentilium,& ipsa cordis obscuratio nox est,de qua nunc dicit. nocte tacere feci matrem tuam. Matrem sane populi dicit magistram eius synagogam. Hæc nimirum nocte tacere compellitur,dum propter insipientis & obscurati cordis tenebrosam ignorantiam,docendi authoritas siue locus ille auferetur. Tacente autem matre quæ docebat,necessariò conticuerunt,id est, simul tacuerunt & filij,qui docebantur. Confestim ergo conuersus ad eos,qui mirarentur tinnientibus vtrisq; auribus,& dicerent,quare sic fecit dominus terræ huic & populo huic. idcirco (ait) conticuit populus meus,quia non habuit,imò habere noluit scientiam. In quo conticuit? In eo videlicet,q̃ celebrare vel celebris esse desiit,quia festiuitates eius,sabbata eius,neomenias siue Kalendas eius,& omnia festa tempora eius ego proieci. Satius nanq; mihi est,vt in captiuitatem ducti conticescant,q̃ vt sub nomine meo corã vitulis suis tripudient, & cantando subsiliant. Dicóq; populo huic. Auser à me tumultũ carminũ tuorũ, descende & tace in terrã captiuitatis,in terrã Assyriorũ. Quòd si adhuc murmurat & dicit,quare sic factũ est mihi,dico illi,quia tu scientiam repulisti, repellã te ne sacerdotio fungaris mihi. Itaq; sacerdotio nequaq̃ fungi & conticescere,paria sunt,qa videlicet sicut in functione sacerdotij pollet eloquij libertas,sic ecõtra in defunctione vel depositione sacerdotij cadit loquendi authoritas. Sequtur. [Et oblita es legis dei tui,obliuiscar filiorũ tuorũ & ego.] Obliuio pro contemptu ponitur hic, quemadmodũ & illic. Cũ dixisset Psalmista. Et mutauerũt gloriam suã in similitudinẽ vituli comedẽtis fœnũ, continuò subiunxit. Obliti sunt deũ qui saluauit eos. Causa nanq; similis, imò eadẽ vel maior præcesserat,vt diceret hic,& oblita es legis dei tui, quia videlicet tũc vnũ in deserto fecerat vitulũ, nũc autem duos,alterumq; eorũ in Dan,& alterũ posuerũt in Bethel. Loquitur autẽ conuersus ad illam de qua dixerat,nocte feci tacere matrem tuam,videlicet matrem populi synagogam, siue sacerdotũ,aut seniorũ cœtũ,de quorũ regimine vel magisterio populares pendebant. Oblita ergo es legis,id est,contempsisti legẽ dei tui,par pari refero, qa obliuiscar filiorũ tuorũ, id est,contemnam filios tuos & ego,quemadmodũ & superius dixi,qa non addam vltra misereri domui Israel,sed obliuione obliuiscar eorũ. His dictis ad illã matrem, id est, sacerdotũ & magistrorũ turbam siue multitudinẽ,rursus ad auditores conuertitur, & de eisdẽ taliter conquerẽdo loquitur. [Secundũ multitudinem eorũ sic peccauerunt mihi,gloriam eorũ in ignominiã commutabo. Peccata populi mei comedent,& ad iniquitatẽ eorũ subleuabunt animas eorũ, & erit sicut populus sic sacerdos,& visitabo super eũ vias eius,& cogitationes eius reddã ei.] Secundum multitudinem inquit. Quicquid extra rationẽ numerumq; vel ordinem legitimũ effluit vel supercrescit,rectè multitudo siue multiplicitas vocari debet. Constat autẽ, quia diebus illis turba sacerdotũ vltra statutũ sanctæ legis ordinem terminumq; excreuerat. Scriptũ est enim. Et fecit Hieroboã phana in excelsis, & sacerdotes de extremis populi qui nõ erãt de filijs Leui. Item & alibi scriptũ est,qa quicunq; volebat,implebat manũ suã,& fiebat sacerdos excelsorum.

Amos 5.

Psal.105.

3.Reg.12.

Multitudo sacerdotũ.

3.Re.12.13.

Ita mul

tiplicati sacerdotes fuerant,vtpote indifferẽter assumpti de cunctis tribubus. Rex ille, vt putabar,sapienter sibi prouiderat, qui vt sacerdotũ multitudinẽ haberet, sacerdotes sibi de extremis populi fecerat. Tales quippe,quanto in plebe viliores,tanto ad honorẽ illum promptiores. & gauisi sunt sese officio supergredi populũ, qui conditione extrema latebant intra vel infra populũ. Ait ergo. Secundum multitudinẽ eorum,sic peccauerunt mihi,id est, quanto plures sunt vel fuerunt,tanto magis populũ vt in me peccaret,deceperũt. Econtra quid ego? Gloriam(inquit)eorum in ignominiam cõmutabo. Et est sensus. Quoniam ipsi gloriã suam & olim in similitudinẽ vituli comedentis fœnum, & nunc in similitudinẽ vitulorum comedentium fœnum commutauerunt,eueniet illis vt sint eiusmodi,de quibus rectè dicatur, quorum deus venter est,& gloria in confusione ipsorũ. In quo enim iudicantur isti, ventrẽ suum habere deum? Videlicet in eo quod sequitur,peccata populi mei comedẽt. Nimirum sacerdotes de extremis populi(vt iam dictum est)assumpti,conditionẽ siue paupertatem pristinam superare certabãt, & qui illos constituerat Hieroboam,veram sanctæ legis imitationem se fecisse simulabat. Nam quia præceperat lex.vt filij Leui possessiones proprias non habentes, decimas & oblationes à populo susciperent,& inde sumptus haberent.hic de extremis populi sacerdotes fecerat, vt tot decimas atq; oblationes acceperuri,quanto fuerant extremi,tãto magis auidi ad colendũ mendacium,populumq; decipiendum sese accingerent. Peccata ergo(inquit) populi mei comedẽt, id est,sicut cœperunt quoad poterunt, comedere non desinent. Peccata nanq; populi comedebant,qui pro hoc solum,vt ipsi decimas atq; oblationes caperent, populum in peccatis & in mendacio detinebant,per omnia æquè vt gentiles illa apostoli sententia digni,quam loco sæpe dicto taliter emittit. Reuelatur enim ira dei de cœlo super omnem impietatẽ & iniustitiã hominum eorũ,qui veritatẽ dei in iniustitia detinent,quia quod notũ est dei, manifestũ est in illis. Neq; enim ignorabant sacerdotes eiusmodi, nihil veri esse in vitulis illis aureis,sed veritatẽ detinebant,veritatẽ in corde abscondebant,& mendaciũ prædicabant labijs, dicentes, isti sunt dij tui Israel,qui te eduxerunt de terra Aegypti. Faciebant hoc nebulones & gulæ propriæ serui, vt peccata populi comederent,qui cũ essent de extremis populi,nõ tantum haberẽt ad comedendum,nisi populus peccaret,nisi vitulos pro deo colens,ipsos pro sacerdotibus Leuitici generis honoraret,dando & offerendo quod ventribus eorum sufficeret. Illi accipientes, dantem beatificabant,& reuera morientes,id est,ad mortem peccantes,quasi de vita securos reddebãt. Vndè cum dixisset,peccata populi mei comedent,continuò subiunxit. Et ad iniquitatem eorum subleuabunt animas eorum. Iniquitas quippe illorum erat discessio à domo Dauid, & à templo domini,& aureorum cultus vitulorum. Ad hanc nimirum iniquitatẽ subleuabant animas eorum consortantes eos dictis mendacibus, vt in vitulis illis tanquam in deo confiderẽt, nihil metuerent tanquam minorem habentes in auro illo diuinitatem, eo quòd vituli pulchri formati essent,& festiuitates opulentas apud illos sæpe celebrarent. De ignominia,quam dicit, & gloriam eorum in ignominiam commutabo, postmodum latius edisserit. Nam interposito, & erit sicut populus sic sacerdos,& visitabo super eum vias eius, & cogitationes eius reddam ei,continuò subiungit. [Et comedent,& non saturabuntur,fornicati sunt, & non cessauerunt, quoniam dominum dereliquerunt in non custodiendo. fornicario & vinum & ebrietas auferunt cor. Populus meus in ligno suo interrogauit,& baculus eius annunciauit ei. Spiritus enim fornicationum decepit eos,& fornicati sunt à deo suo. Super capita montium sacrificabant, & super colles accendebant thymiama,& subtus quercum, populũ, & therebynthum, & quia bona erat vmbra eius. Ideo fornicabuntur filiæ vestræ,& sponsæ vestræ adulteræ erunt. Non visitabo super filias vestras cum fuerint fornicatæ, & super sponsas vestras cum adulterauerint, quoniam ipsi cum meretricibus conuersabantur,& cum effœminatis sacrificabant, & populus non intelligens vapulabit. Si fornicaris tu Israel,non* derelinquat saltem Iuda. Nolite ingredi in Galgala,& ne ascenderitis in Bethauen,neque iurauerit is viuit dominus,quoniam sicut vaca lasciuiens,declinauit Israel. Nunc pascet eos dominus,quasi agnum in latitudine. Particeps idolorum Ephraim, dimitte eum. Separatum est conuiuium eorum, fornicatione fornicati sunt. Dilexerunt afferre ignominiam protectores eius. Ligauit eum spiritus in alis suis,& confundentur à sacrificijs suis.] Totus hic locus illi de Apostolo similis est & sensu & ordine,ab eo quod ait. Propter quod tradidit illos deus in desideria cordis eorum in immunditiam, vt contumelijs afficiant corpora sua in semetipsis,vsque ad illud, Qui cum iustitiam dei cognouissent,non intellexerunt,quoniam qui talia agunt,digni sunt morte. Et notandum illud maxime, quod sicut Apostolus cum tertio dicat de gentibus,tradidit illos deus, secundo vel medio loco ignominiam illorum magis expressit dicendo. Nam fœminæ eorum immutauerunt naturalem vsum, in eum vsum, qui est contra naturam. Similiter autem & masculi relicto naturali vsu fœminæ, exarserunt in desiderijs suis in inuicem, masculi in masculos turpitudinem operãtes. Ita & hic in isto habes de Iudæis. Cũ enim primo dixisset,veruntamẽ vnusquisq; non iudicet,& non arguatur vir. Et nunc secundo dicat,gloriã eorum in ignominiã cõmutabo.

Philip.3.

Numer.13.

Comedere peccata populi.

Roma.1.

Aliàs,delinquat.

Roma.1.

Tertio

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tertio quoq;,particeps idolorum Ephraim,dimitte eū,fornicatione fornicati sunt. Quod idem est,ac si dicat,tradam vel trado eum (quo verbo Apostolus vsus est) scilicet in passione ignominiæ.In medio iudicij siue iudicationis huius loco, turpem tam fœminarum q̄ masculorū magis exprimit causam. Ait enim primùm de fœminis. Ideo fornicabuntur filiæ vestræ,& sponsæ vestræ adulteræ erunt.Non visitabo super filias vestras,cum fuerint fornicatæ,& super sponsas vestras cū adulterauerint. Statimq; de masculis subiungit. Quoniam & ipsi cum meretricibus conuersabantur,& cū effœminatis sacrificabant.Nunc ad ordinē reuertamur. Dixerat,peccata populi mei comedēt,iudiciū cōmune tā populo,q̄ sacerdotibus cōminatus fuerat,dicēdo.Et erit sicut populus sic sacerdos,moxq; comestionis,imò voracitatis nimietatem culpans . & comedent(inquit)& non saturabuntur.Statimq; subiungit.Fornicati sunt,& nō cessauerunt.Duo mala principalia,scilicet auaritiam & luxuriā breuiter expressit q̄ insatiabilia sint.Auaritiæ quippe,cū semel animum occupauerit,nihil satis est.Ait ergo.Comedent & nō saturabuntur,id est, accipient à populo sacerdotes,qui de extremis populi constituti sunt,& acceptis(quamuis plurima sint)contenti non erunt.Item luxuria cum hominem imbuerit,nunquam dicit sufficit, & licet ad horam extinguatur sitis eius,statim exardescit.Ait ergo, Fornicati sunt, & nō cessauerunt,nam & vsq; ad decrepitam senectutem in cœno libidinis cōputruerunt,iuxta illud. Computruerunt iumenta in stercore suo,id est, vitam finierunt bruti & immundi homines in peccato suo.Cur hoc?Quare fornicari non cessauerunt,aut cessare potuerunt? Ait,Quoniam dominum dereliquerunt.In quo?In non custodiendo, id est, in eo q̄ se non custodierunt . Potuerant enim se custodire,liberū habendo arbitrium,simulq; dei quærendo auxilium. Hoc nō fecerunt, sed legitimū dereliquerunt dominū,& sponte tyranno mortis , id est,peccato sese subdiderunt. Est autē ius,vt suis quiq; serui tradantur dominis , Ergo & peccato debuerunt tradi tanq; domino suo,quia omnis qui facit peccatū,seruus est peccati. Itaq;,quemadmodū sæpe dictus Apostolus de gentilibus dicit.Propterea tradidit illos deus in desideria cordis eorū in immunditiā, vt contumelijs afficiant corpora sua in semetipsis , quia commutauerunt veritatē dei in mendacium,& creaturæ potius q̄ creatori seruierunt.Ita & de istis dicendū,quia domino suo spiritui fornicationis traditi sunt,vt fornicarentur,& nō cessarent,quia dominū dereliquerunt . Fornicatio(inquit)& vinū & ebrietas aufert cor.Populus meus in ligno suo interrogauit,& baculus eius annūciauit ei.Spiritus enim fornicationis decepit eos. Vide quo fornicationis cæcus impetus perduxerit eos.Gentiles,quibus istos in peccato per omnia conferimus , immutauerunt gloriam incorruptibilis dei in similitudinē imaginis corruptibilis hominis & volucrū & quadrupedum & serpentiū.Populus autē meus lignū suum,baculū suum pro deo sibi posuit. Quo ergo iste gentili melior,qui gentilem iudicat? Et vide q̄ rationabiliter, dicturus tanq; amentiæ nimietatem,præmisit. fornicatio & vinū & ebrietas aufert cor , vt videlicet inexcusabilis sit in eo q̄ amisit cor,in tantū vt baculū suum poneret sibi pro deo . Nō enim casu aut fatali necessitate cor suū perdidit,vt in tantā deueniret amentiam,sed fornicando,bibendo vinū, & inebriando se,vim rationis obruit, vt veri dei & baculi sui nō agnosceret distantiam. Et verè digna & iusta peccati exaggeratio,cū dicit,in ligno suo,& baculus eius annunciauit ei, quia videlicet de eodē ligno & deū & baculū sibi fecit,vt sit sensus similis illi, quo & Esaias idololatriæ stultitiā declamat in his verbis . Sumpsit ex eis videlicet lignis saltus , & calefactus est , & succendit & coxit panes,De reliquo autē operatus est deū & adorauit,fecit sculptile & curuatus est ante illud.Medium eius combussit igni,& de medio eius carnes comedit. Coxit pulmentū & saturatus est,& calefactus est,& dixit. Vah,calefactus sum,vidi focum. Reliquum autē eius deum fecit & sculptile sibi,Cor incipiens adorauit illud. Præterea est hic intelligendū genus quoddam diuinationis,de quo proprie dictum sit,& baculus eius annunciauit ei,quod Græci(vt ait beatus Hieronymus)rabdomitiam vocant.Vndè & in Ezechiele legimus,q̄ virgas suas miscuerit. Nabuchodonosor contra Ammon & Hierusalem,& exierit virga contra Hierusalem. Et vndè tanta amentia populo quondam meo? Spiritus enim(ait)fornicationis decepit eos,& fornicati sunt à deo suo.Quo vno breui versiculo,vtraq; scilicet,tam corporalis q̄ spiritualis comprehenditur fornicatio,quia videlicet & spiritualiter fornicati sunt,idololatriam sectando,& corporaliter fornicati sunt, contumelijs corpora sua in semetipsis afficiendo . De spirituali fornicatione protinus dicit.Super capita montiū sacrificabant,& super colles accendebant thymiama,Subter quercum & populum & therebynthum,quia bona erat vmbra eius.Hęc erat spiritualis fornicatio,de qua dixit, & fornicati sunt à deo suo.Et notanda,secundum verba hæc , vaga licentia,siue licentiosa fornicationis huiusce vagatio. Non dixit in angulis aut in cubiculis sacrificabant,sed super capita(inquit)montium,super colles foris sub diuo,in publico subter quercum, subter populum , non propter metum alicuius necesse haberent subtegi saltem ramis & frondibus , sed quia bona erat vmbra eius . Fornicationis huius pœna est corporalis fornicatio , sicut Apostolus de gentilibus ait . Propterea tradidit illos deus in passiones ignominiæ. Nam fœminæ eorum immutauerunt naturalem vsum in eum vsum , qui est contra naturam, & de

Duo mala insatiabilia.

Iohel.1.

Iohan.8.

Stultitia hominū in idōlis. Esaiæ 44.

Duplex fornicatio.

& de ista continuò sequitur.Ideo fornicabuntur filiæ vestræ,& sponsæ vestræ adulteræ erūt.Nō visitabo super filias vestras,cū fornicatæ fuerint,& super sponsas vestras cū adulterauerint . Sicut Apostolus ait.Propterea tradidit , & fœminæ eorum immutauerunt naturalem vsum. ita & hic alia quidem,sed æquipollente coniunctione vsus.Ideo(inquit)fornicabuntur filiæ vestræ. Et ille dicendo tradidit,& hic dicendo,non visitabo eum fornicatæ fuerint.vterq; iustum insinuat iudicium dei,dum in corporali fornicatione derelinquit, & sordidari permittit extra omnem dignitatem rationis eos,qui à deo fornicati sunt fornicatione spirituali.Item,quemadmodum illic cōtinuò Apostolus subiungit, Similiter & masculi,relicto naturali vsu fœminę,exarserunt in desiderijs suis in inuicem,masculi in masculos turpitudinē operantes . Ita & hic protinus ait.Quoniā & ipsi cū mererricibus conuersabantur,& cū effœminatis sacrificabant.Quod idem est ac si diceret . Et cū fœminis & cū masculis passuam libidinis nequitiam masculi perpetrantes,diabolo semetipsos sacrificabant,diabolo corporū suorum templa dedicabant.Effœminati nanq; dicuntur masculi fœmineo more peccato subditi,iuxta illud.Qui dormierit cum masculo coitu fœmineo,morte moriatur.Item,sicut illic Apostolus ait de gentilibus. Qui cum iustitiam dei cognouissent,non cognouerunt quoniā qui talia agūt digni sunt morte. Ita & hic continuò de istis subiungit.Et populus nō intelligens,vapulabit. Quod hic dicit,nō intelligentem esse populū,qui vtiq; legem accepit.& ille gentiles nō intellexisse ait,quos vtiq; iustitiā dei cognouisse præmisit.nō excusatio est simplicium ignorantiū & errantium,sed accusatio est contemptus,scire recusantium,intelligere nolentium,sicut ait psalmus de illo qui eiusmodi est, no luit intelligere vt bene ageret. Interea non prætereunda eloquutionis cautela , quomodo impatientium offensionē,quoad potest,prophera subterfugiat,præsens vitando tempus,& alia ponendo tempora,nunc quidē futurum,nunc autē præteritū. Non enim ait præsenti tempore, ideo fornicantur,sed ideo(inquit)fornicabuntur filiæ vestræ.Item nō ait , quoniā & ipsi cū meretricibus conuersantur,& cū effœminatis sacrificant . Sed conuersabantur(inquit)& sacrificabant,non ad ipsos in faciem,sed quasi de alijs ad ipsos loquēs per apostropham repentinam, vt amarissimam rē atq; asperrimam,modus dictionis vtcunq; mitiget inuectionē , & nihilominus totā expediat veritatem. Quid porrò est quod inter verba,quę loqtur super Israel,id est, decem tribus,repentè conuertitur,& dicit,si fornicaris tu Israel,nō derelinquat saltem Iuda? Quid nisi fornicationis eiusdē,imò fornicationū earundē scelera in Iudam inundasse innuit, sicut scriptura vtiq; tam prophetica q̄ euangelica palam testis est? Ioram quippe filius Iosaphat regis Iuda,ambulauit in vijs regū Israel , sicut ambulauerat domus Achab , filia enim Achab erat vxor eius,& fecit quod malū est coram domino.Plena exinde malis historia regū Iuda texitur, ita & Esaias quoq; sub eisdē regibus visionē proloquens & super Iudam & Hierusalē exclamet & dicat.Audite verbū domini principes Sodomorū,percipite auribus legē dei mei populus Gomorræ.Et ne aliquid minus Iudam q̄ Israel fornicatū fuisse putes,loquitur deus in Ezechiele.fornicata est Oolla super me , & insaniuit super amatores suos in Assyrios appropinquantes, &c. Post quæ continuò subiungit.Quod cū vidisset soror eius Ooliba, plusq; illa insaniuit libidine, & fornicationē super fornicationē sororis suæ ad filios Assyriorū præbuit impudenter. Hanc videlicet Oolibam Iudam esse siue Hierusalē,notū est.Nā nomina(inqt)Samaria Oolla,& Hierusalē Ooliba. Cū igit dicit,si fornicaris Israel,nō delinquat saltē Iuda, magna intelligi debet prophetæ admiratio,q̄ Israel semel cœptis fornicationibus cū vitulis aureis , nō solum nō redijt ad castitatem cū templo domini & domo Dauid , vndè sese abscinderat. verum etiā in illis fornicationibus perseuerans,Iudam siue Hierusalē sibimet consimilem effecit , atq; ita(sicut Apostolus quoq; meminit)omnes declinauerunt,simul inutiles facti sunt.Non est qui faciat bonū , non est vsq; ad vnū, &c. Et ne de fornicationibus quoq; filiarū siue fœminarū Iuda minus quid æstimes,illud vel maximè pro testimonio est, q̄d historia libri Regū refert , Et fecit Asa rectū ante conspectū domini,sicut Dauid pater eius,& abstulit effœminatos de terra, purgauitq; oēs sordes idolorū,quæ fecerant patres eius,insuper & Maacham matrē suam ammouit ne esset princeps in sacris Priapi,& in loco eius quē consecrauerat , subuertitq; specum eius,& confregit simulachrum turpissimū & combussit in torrēte Cedron. Vbi talis erat regina, quales fuisse putas cæteras? Protinus ad vtranq;,scilicet in Hierusalē & Iudam dicit.Et nolite ingredi Galgala, & ne ascenderitis in Bethauen,neq; iuraueritis viuit dās,quoniā sicut vacca lasciuiens declinauit Israel,nunc pascet eos dās,quasi agnū in latitudine.Quasi oblitus quod dixerat,veruntamē vnusquisq; nō iudicet & nō arguatur vir. Populus enim tuus sicut hi qui contradicūt sacerdoti. Nunc iterū iudicat & arguit dicendo.& nolite ingredi in Galgala,& ne ascenderitis in Bethauen.Bethauen nanq; ipsa est,quæ prius dicebatur Bethel,ex eo vocata Bethauen,id est,domus idōli, quòd vnus ex vitulis aureis illic positus fuerat ab Hieroboam. Sed & Galgala locus idololatriæ fuerat antiquior, sicut scriptura testis est memoriale viri sortis hoc modo prædicās. Cunq; obtulisset Ahoth regi Eglon munera,prosequutus est socios, qui cū eo venerat,& reuersus de Galgalis vbi erant idōla,dixit ad regē. Verbū secretū habeo ad te ô rex . Itē post pauca.

Ahoth

Ezech.23.

Roma.1. Fornicario fœminarū Iuda.

Galgala locus idololatriæ. Iud.3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ahoth autem,dum illi turbarentur, effugit & pertranſijt locum idolorum,vndè reuerſus ſuerat. Nimirum ſemel & iterum dicendo,illum reuerſum eſſe de loco idolorum,ſiue de Galgalis, vbi erant idola,reuerſionem eius ad deũ pulchrè ſignificat, & idcirco dignum fuiſſe,quem ſuſcitaret dominus,ſaluatorem clamantibus ad ſe filijs Iſrael, quia iam à peccatis eorum receſſerat. Sed & illud non ignorandum, quia Saul contra voluntatem domini rex petitus, in Galgalis vnctus eſt. Cum ergo dicit,& nolite ingredi in Galgala,neq; aſcenderitis in Bethauen,neq; iuraueritis,viuit dñs,ſuperbiæ ſimul & idololatriæ atq; periurij peccata præſenti loco arguit, ſicut iam diximus, penè oblitus eſſe videtur,quod populũ eundè vt contradictorem paulo ante iudicari & argui prohibuit. Idcirco valde norandum, quòd cum quaſi renunciando faciens apoſtropham dixiſſet, quoniam ſicut vacca laſciuiens declinauit Iſrael, nunc paſcet eos dominus quaſi agnum in latitudine,continuò ipſe qui ſupra dixit,veruntamen vnuſquiſq; non iudicet,& arguatur vir,ſententiam confirmat iudiciumq; derelinquendi, cum dicit, Particeps idolorum Ephraim,dimitte eum. Idem enim eſt,ac ſi dicat. Nonne ô propheta dixeram tibi,vnuſquiſque non iudicet,& non arguatur,populus enim tuus ſicut hi qui contradicunt ſacerdoti? Vt quid ergo iterum arguis ſiue aſtruere vis,dicendo,nolite ingredi in Galgala,&c.& ſermonẽ effundis vbi nõ eſt auditus? Dimitte eũ,noli iudicare eũ, noli arguere eũ,qa particeps idolorũ eſt,& particeps dæmoniorum,peccando non per ignorantiam,ſed per ſuperbiam atq; contemptum. Idcirco dimitte eum,trade vel traditum relinque illũ in reprobum ſenſum, vt faciat Ephraim ea quæ non conueniunt, vt habeant paſſiones ignominiæ,vt contumelijs afficiant corpora ſua in ſemetipſis,quoniam fornicationes ſuas diligunt atq; defendunt. Nam hoc eſt quod ſequitur. Separatum eſt conuiuiũ eorum,fornicatione fornicati ſunt,dilexerunt afferre ignominiam protectores eius. Separatum nanq; conuiuiũ,ſacrificia dicit dæmoniorũ, quibus conſequenter commiſcetur confuſio libidinũ,iuxta illud. Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere. Propterea dimitte eũ,quoniam ſic faciendo,vt tu quoq; reſtaris, ſicut vacca laſciuiens declinauit Iſrael,videlicet iugũ legis abijciens, ſacerdoti contradicens. Sanè quod propheta ait, nunc paſcet eos dominus quaſi agnum in latitudine,præſentẽ,quã in hoc quoq; ſeculo mox recepturus erat Iſrael,ſignificat vltionem. Idem nanq; eſt,ac ſi dicat. In præſenti tempore, dũ ſpiritus hos regit artus,me ſcilicet viuente,paſcet eos dominus in latitudine quaſi agnum, id eſt, adducentur ab Aſſyrijs in captiuitatẽ, & ibi in captiuitatẽ latitudinis terræ diſpergentur, ibiq; multo tempore morabuntur. Agnus nanq; hoc loco non ſimplicitatem commendat, ſed vilitatem inſinuat, vt illic. Sicut oues in inferno poſiti ſunt, mors depaſcet eos. Itaq; iam tertio iudicauit populum contradictorem derelinqui,prius dicendo. Veruntamen vnuſquiſq; nõ iudicet & non arguatur vir. Et deinde. Non viſitabo ſuper filias veſtras cum fuerint fornicatæ, & ſuper ſponſas veſtras cum adulterauerint. Et nunc dicendo,Particeps idolorum Ephraim, dimitte eum. Iam ante diximus,Apoſtolũ loquentem de gentibus itidem ſecundum hunc ſenſum tertio dixiſſe,tradidit illos deus,videlicet in deſideria cordis eorũ,in immunditiam,in paſſiones ignominiæ,in reprobũ ſenſum,vt faciant ea quæ non conueniunt. Ac perinde tradi hoc eſſe dimitti vel non argui,eo q; contradicentes ſint. Ad hæc & illud ſolerter intuendum,quia quam Apoſtolus in gentibus denotauit ſuperbiam, cuius pœna eſſet paſſiua turpitudo libidinis,dicendo,ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis,dicentes ſe eſſe ſapientes,ſtulti facti ſunt. Eandem & hic denotat in Iudæis ſiue Iſraelitis, dicendo, Ligauit eum ſpiritus in alis ſuis. Per alas quippe ſuperbia ſiue mentis elatio deſignatur, propter quam dæmones quoq; interdũ in ſcripturis per volucres intelliguntur,vt illic. Et aliud cecidit ſecus viam,& conculcatũ eſt, & volucres cœli comederunt illud. Spiritus ergo vtiq; fornicationis,vt ſupra dixit,ſpiritus enim fornicationis decepit eos,ipſe ligauit eũ in alis ſuis,id eſt,idcirco comprehendit eũ, & paſſionibus ignominiæ ſubdidit, quia per ſuperbiã ſeſe extulit, & euanuit in cogitationibus ſuis. Illo ſpiritu ligante,confundetur ait,videlicet confuſione paſſionum ignominiæ, in operatione turpitudinis,& hoc à ſacrificijs ſuis,id eſt,idcirco,quia deũ viuũ & verum dereliquit,& dæmonibus ſacrificauit in vitulis aureis,& in Baal,cæteriſq; deorũ portentis. Confuſionem iſtam mors conſequitur,de qua idem Apoſtolus loco ſæpe dicto loquitur. Qui cũ iuſtitiam dei cognouiſſent, non intellexerunt,quoniam qui talia agunt,digni ſunt morte. non ſolum qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus. Igitur vbi Apoſtolus immunditias ſiue contumelias & paſſiones ignominiæ,quas gentiles operati ſunt,commemorauit. Ex iſto maximè propheta manifeſtum atq; probabile eſt,quàm verè, quàm conſtanter. conuerſus ad Iudæum gentiles iudicantem atque deſpicientem dixerit,vt ſupra iam meminimus, Propter quod inexcuſabilis es ô homo omnis qui iudicas. In quo enim iudicas alterũ,teipſum condemnas. Eadẽ enim agis quæ iudicas. Sequitur ibidem protinus. Scimus enim quoniam iudiciũ dei eſt ſecundum veritatem in eos qui talia agunt. Quid aliud propheta hic præſenti loco ſubiungit? Ait enim. [Audite hoc ſacerdotes & attendite domus Iſrael & domus regis auſcultate, quia vobis iudicium eſt.] Vobis (inquit) iudicium eſt,ſubauditur (vt Apoſtolus ait) ſecundũ veritatem, id eſt, abſq; diſtinctione personarum.

1.Reg.11.

Exod.32.

Pſal.48. Agnus.

Supbia per alas deſignatur.

Roma.1.

CAP. V.

personarum. Nam idcirco & ſacerdotes & domum Iſrael,id eſt,populum & domũ regis, id eſt, principes,ad audiendũ & attendendum atq; auſcultandũ inuitauit, quia cum omnibus ita dirigitur veritas iudicij,vt neq; ſacerdotalibus canis, neq; popularibus ſiue adoleſcentulæ ætati, neq; principũ ſolijs parcat aut reuerentiã exhibeat ſeueritas iudicantis. Eadem conſiderata veritate iudicij. nullã Apoſtolus diſtinctionem vult habere Iudæi & Græci. Omnes enim (inquit) peccauerunt,& egent gratia dei. Veruntamen in ſacerdotes ſicut maius peccatũ,ita & maius redundat iudiciũ,idcirco præ cæteris in eos inuehitur diſtrictio ſermonis prophetici, cũ protinus ſubiungit. [Quoniã laqueus facti eſtis ſpeculationi,& retè expanſum ſuper Thabor,& victimas declinaſtis in profundũ.] His nanq; verbis magnitudinem peccati illorũ deſcribit, qa ſicut laqueis & retibus in ſaltibus & in montibus capiuntur feræ ac volucres,ita populariter ſtultitiam fabellis & doctrinæ ſimilibus verſutijs glutinabant ſacerdotes,ne recordarentur domus Dauid & templi domini,quod erat in Hieroſolymis,ſed vitulis regis aureis, cæteriſq; ſeruirent ſimulachris,nõ tantum verbis agendo ne ire vellent, verumetiam ſpeculando & inſidias ponendo,ne aliqui volentes ire valerent. Hoc eſt quod ait, quoniã laqueus facti eſtis ſpeculationi. Thabor autẽ mons eſt ſitus in campeſtribus Galilææ,rotundus atq; ſublimis,quẽ hic pro quouis monte ponit. Quia videlicet ſicut in monte ſaltuoſo laquei,vel retia tenduntur vel expanduntur ad capiendũ,ita ſubdola illorũ conſilia tendebantur,& effectũ habebant ad decipiendũ. Quod autẽ ait,& victimas declinaſtis in profundũ, vehementer brutam redarguit taliũ dolositatem ſacerdotũ,quia cũ deberent victimas ſubleuare in cœlũ ſeruiendo & ſacrificando creatori,dimiſerunt eas in profundũ inferni,ſeruiendo & ſacrificãdo creaturæ auri & argenti,quorũ fulgor oculos intuentium decepit,quia corda cupiditas corripit. Adhuc ne ſe de ignorãtia excuſent, ſententiam infert maximã maximéq; valentem. [Et ego (inquit) eruditor omniũ eorum.] Omnes enim erudierat,omnibus in lege ſua prædixerat, nõ habebis deos alienos corã me. Nõ facies tibi ſculptile,neq; omnẽ ſimilitudinẽ quæ eſt in cœlo deſuper, & quæ in terra deorſum,neq; eorũ quæ ſunt in aquis ſub terra,nõ adorabis,neq; coles ea. Ergo cũ dicit, ego eruditor omniũ eorũ,idẽ eſt ac ſe dicat. excuſationẽ non habentes de peccatis ſuis,qa legẽ ego publicam dedi omnibus,ne ſimilitudinẽ ſibi facerent vitulorũ, imò nec aliquorũ ex omnibus quæ in cœlo,& quę in terra,& quæ in mari ſunt. His omnibus iã dictis, cõtinuò quaſi propheta quærat,cur dixerit,particeps idolorũ Ephraim,dimitte eũ,cauſam huiuſce dimiſſionis reddit, & dicit. [Ego ſcio Ephraim,& Iſrael nõ eſt abſconditus à me,quia nũc fornicatus eſt Ephraim,contaminatus eſt Iſrael. Nõ dabunt cogitationes ſuas,vt reuertantur ad dominũ deũ ſuũ, quia ſpiritus fornicationis in medio eorũ,& dominũ non cognouerunt.] Idcirco (ait) ego dico,dimitte eũ,quia ſcio cogitationes eorũ,quòd nõ dabunt cogitationes ſuas vt reuertantur ad dominum.

Exod.32.*

Roma.1. Fornicario fœminarũ ſpiritualis. 3.Reg.18.

Sciendum hoc,& in bonitate de domino ſentiendũ,q; neminẽ dimittat ſiue tradat, quo verbo (vt ſæpe iã dictũ eſt) vtitur Apoſtolus, niſi quẽ eſſe perſpicit incorrigibilẽ. qa videlicet (vt idẽ Apoſtolus ait) vult oẽs homines ſaluos fieri, ſi ipſi velint. Sed fortè hic obijcit quiſq; Sodomitas, Tyrios, atq; Sidonios, ſciuit pœnitentiã poſſe agere, & tamen dimiſit eos. Ait enim ipſe. Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro & Sydone eſſent factæ virtutes quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiã egiſſent. Et tu Capharnaum (inquit) nunquid vſq; in cœlum exaltaberis? Vſq; in infernũ deſcendes. Quia ſi in Sodoma factæ fuiſſent virtutes quæ factæ ſunt in te, forte manſiſſent vſq; in hanc diem. Quid igitur ad hęc dicendũ? Quare Tyrios, Sydonios, atq; Sodomitas dimiſit, & ſuas in illis virtutes nõ fecit, ſi per virtutes factas poterant reuocari, & dare cogitationes ſuas vt reuerterentur ad dominũ? Nunquid idcirco, quia ſaluos illos noluit fieri, qui (vt ait Apoſtolus) vult oẽs homines ſaluos fieri? An quod verius eſt, & pœnitentiam in cilicio & cinere agere potuiſſent, & tamen nõ dare cogitationes ſuas vt reuerterentur ad dominũ? Diligenter nanq; animaduertendũ eſt, quia nõ paria vel æquipollentia ſunt hæc, pœnitentiã agere, & reuerti ad dominũ. Alioquin Achab regẽ Iſrael impiũ farebimur reuerſum fuiſſe ad dominũ, quia pœnitentiã egit pro ſanguine Naboth, quẽ occidit, quia dicenti ſibi Helia in ſermone domini. In loco hoc, in quo linxerunt canes ſanguinẽ Naboth, lambent & tuũ ſanguinẽ, ſcidit veſtẽ ſuã, & operuit cilicio carnẽ ſuã, ieiunauitq; & dormiuit in ſacco. Num iſtæ cogitationes ſuas dedit, vt reuerteretẽ ad dominũ. Nõ vtiq;, quia & ſi pro ſanguine Naboth pœnitentiã, egit. non tamen à peccatis Hieroboam, id eſt, à vitulis aureis receſſit, imò & Baal, quẽ Iezabel induxerat, colere nõ deſiſt. Egit nanq; pœnitentiã, nõ vt æternũ dei regnũ conſequeretur, ſed ne tẽporali regno Samarię priuaretur. Recepit mercedẽ ſuã, mercedẽ pœnitẽtiæ qualẽ quærebat, vt viuens regno nõ careret, dicente dño ad Heliã. Quia igit humiliatus eſt mei cauſa, non inducam malũ in diebus eius, ſed in diebus filij ſui inferã malũ domui eius. Sic nimirũ Sodomitæ, Sic Tyrij & Sydonij, ſi factæ fuiſſent in illis virtutes, pœnitentiã quidẽ egiſſent, veruntamen nõ in ea intentione vel fide, vt ad inuiſibile regnũ dei peruenirent, ſed vt in iſto viſibili ſeculo, ſicut cæteræ ciuitates, permanerent, & in ſua pace florerent. Itaq; ſciebat quidẽ dñs, quod pœnitentiã agerẽt, ſi virtutes in illis factę eſſent, ſed nihilominus ſciebat, quod cogitationes ſuas

Galgala locus idololatriæ. Iud.3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non darent,vt reuerterentur ad dominum,atq; idcirco dum hæc de illis dicit, olim in cilicio & cinere pœnitentiã egissent,nõ consequitur,quòd illos saluos fieri noluerit,sed quòd de tali illorum pœnitentia nõ curauerit,quæ non fieret propter deũ,regnumq; futurũ, sed propter præsentem statũ.Igitur quod de isto dicit,ego scio Ephraim,& Israel nõ est absconditus à me, quia nunc fornicatus est Ephraim,contaminatus est Israel,nõ dabunt cogitationes suas,vt reuertantur ad dominũ,Propter quod & dixerat,dimitte eũ, siue vnusquisq; nõ iudicet, & nõ arguatur vir. Hoc ipsum de omni homine sentiendũ est tã Iudæo q̃ Græco quãcunq; deus derelinquit, videlicet quòd ipse sciat vnumquemq; nõ solũ qualis nunc sit,verumetiã qualiter in malo perseueraturus sit,nec daturus cogitationes suas vt reuertaĩ ad dominũ, atq; idcirco derelinquit, vel dimittit eũ.Quia nunc(inquit)fornicatus est Ephraim,contaminatus est Israel. Hoc scio de præsenti siue de præterito,& nihilominus scio,nec absconditũ est à me de futuro,quia nõ dabũt cogitationes suas vt reuertantur,sed incorrigibiles permanebũt.Ephraim Hieroboam dicitur, qui de tribu fuit Ephraim.Israel autẽ decem tribus, quæ cũ illo recesserunt à domo Dauid. Et Ephraim quidẽ,id est, Hieroboam fornicatũ,Israel contaminatũ esse dicit, quia videlicet Hieroboam vitulos aureos fecit,& populus secundũ fauorẽ eius illos coluit. Quare nõ dabunt cogitationes suas vt reuertãtur ad dominũ?Quia spiritus(ait)fornicationis in medio eorũ, & dominum nõ cognouerunt. Magna & vehemens causa, quæ hoc satis efficere valeat, vt nunq̃ in melius mutẽt cogitationes suas.Nõ dixit tantum, quia spiritus fornicationis in medio eorũ, sed addidit,& dominũ non cognouerunt,præsertim de his qui scriptam legẽ acceperũt,atq; idcirco
Roma.1. de ignorantia se excusare non possunt.Quid(inquam)est de talibus dixisse,dominũ nõ cognouerunt,nisi idem quod de gentilibus Apostolus ait, quia deũ habere in notitia nõ probauerũt? Itaq; nõ cognouerunt,id est,cognoscere noluerunt,vel cognoscentes cõtempserunt. Propterea spiritus fornicationis in medio eorũ,propterea traditi sunt in reprobũ sensum, quemadmodum & gentiles,vt facerent ea quæ non conueniunt, ac perinde sic traditi, nõ dabunt cogitationes suas,vt reuertantur ad dominũ,portantes iustũ suæ damnationis iudiciũ. Et vt manifestius fiat quod ait,dominũ non cognouerunt idẽ esse,ac si diceret,cognoscere noluerunt, vel contempserunt,atq; propter hanc causam traditos fuisse illos, vt esset spiritus fornicationis in medio eorum,continuò sequitur. [Et respondebit arrogantia Israel in faciẽ eius, & Israel & Ephraim
Arrogãtia. ruent in iniquitate sua.] Arrogantia nanq; est elatio mentis vel spiritus, qua vsq; in dei contemptum erigitur,vt eũ non cognoscat,id est, cognoscere vel venerari contemnat. Hæc arrogantia in faciẽ illius qui eiusmodi est,tunc respondet,quando redditur ei quod dignũ est.Quid est illud? Ait Apostolus de gentilibus. Et sicut nõ probauerunt deũ habere in notitia, tradidit illos deus in reprobũ sensum,vt faciant ea quę nõ conueniunt. Ista redditio siue retributio mira & terribilis arrogantiæ responsio est,quam & hic propheta breuiter insinuat,dum præmisso, & respondebit arrogantia Israel in faciẽ eius,cõtinuò subiungit. [Et Israel, & Ephraim ruent in
Roma.11. iniquitate sua,ruet & etiã Iudas cũ eis.] His iam per ordinẽ transcursis, nunc recolendũ atq; replicandũ est id quod iam plus q̃ semel diximus,scilicet Apostolũ,cõmemoratis peccatis gentilium,verissimè simili siue æquali culpæ subiectũ inclamasse Iudæũ,dicendo.Propter quod inexcusabilis es ô homo omnis qui iudicas.in quo enim iudicas alterũ,teipsum condemnas,eadẽ enim agis quæ iudicas.Et illam veritatẽ apostolicã nullius scripturæ melius vel promptius q̃ huius prophetiæ testimonio cõfirmari posse.Segtur. [In gregibus suis & in armentis suis vadent ad quærendũ dominũ,& non inueniẽt,ablatus est eis.] Quod hic dicit in gregibus suis,
& in armẽtis vadent ad quærendũ dominũ,videlicet Israel & Iudas qui in iniquitate sua corruerunt.Hoc est quod sæpe dictus Apostolus ait de eisdẽ, qui (sicut hodie vidimus) tanq̃ rami de radice bonæ oliuæ,id est,de fide patrũ,fracti sunt & ceciderunt. Israel verò sectando iustitiã in le
Qualis iustitia Iudæorum. gem iustitiæ nõ peruenit.Quare?Quia nõ ex fide,sed quasi ex operibus. Offenderunt in lapidẽ offensionis.Et subinde.Ignorãtes enim dei iustitiã & suã quærẽtes statuere,iustitiæ dei nõ sunt subiecti. Iustitia illorum est,quam & statuere volunt,in gregibus & armẽtis suis dominũ quærere,s id est,greges & armenta certatim sacrificare, dissimulando se audire quod ecõtra ille reclamat,s
Psal.49. Esaiæ 1. dicens in Dauid. Non accipiã de domo tua vitulos, neq; de gregibus tuis hircos. Et in Esaia. Quo mihi multitudinẽ victimarũ vestrarum,dicit dominus? Plenus sum. Holocausta arietum & adipẽ pinguium,& sanguinẽ vitulorum,& agnorum,& hircorum nolui. Quis quæsiuit hæc de manibus vestris?Denicq; si rectè perpendimus,populo ascendẽti ex Aegypto, vbi carnes immolare consueuerat,eiusmodi sacrificia non tam iussa fuêre q̃ permissa,testante ipso,cum dicit in
Hiere.7. Hieremia.Holocaustomata vestra addite victimis vestris,& comedite carnes, quia nõ sum locutus cum patribus vestris,& non præcepi eis in die qua eduxi eos de terra Aegypti de verbo holocaustomatum & victimarum.sed hoc verbum præcepi eis,dicens.Audite vocem meam, & ero vobis deus,& vos eritis mihi populus, & ambulate in omni via quam mandaui vobis, vt bene sit vobis.Cum hæc ita sint, nimirum(sicut ait hic) vadent quidem in gregibus suis & armentis suis ad quærendum dominum,sed fiet quod sequitur,& non inuenient eũ,quia videlicet

offende

offenderunt in lapidem offensionis,& in petram scandali, & pro talium iustitia sacrificiorũ decertantes vt illam statuant,iustitiæ dei(quæ Christus est)non sunt subiecti. Non ergo inuenient eum.Ablatus est eis?Quomodo ablatus est eis?Num quia de loco ad locum transiuit? Nõ vtiq;,sed quia ipsi sunt excæcati,& indignos se iudicantes æternæ vitæ, tali bono sunt exhæredati,& collarum est alijs.Nam loco illorum,qui cum essent naturales rami,propter incredulitatẽ fracti sunt,& ceciderũt,hi qui erãt velut oleaster,inserti sunt in bonã oliuã,& fide stãt,id est, illis non credentibus gentes crediderunt, quę non sectabantur iustitiam,apprehenderunt iustitiam quæ ex fide est, & taliter dominus vel iustitia dei Christus ablatus est eis. Dicat quis. Gen.15.17.
Quo ergo deuenit,vel quomodo impleta est veritas dei,qui pactum pepigit cum Abraham,& cum semine eius,sicut scriptura testatur,dicens.In die illo pepigit dominus cum Abraham fœdus.Itemq;.Et statuam(inquit) pactum meum inter me & te, & inter semen tuum in generationibus suis fœdere sempiterno,vt sim deus tuus,& seminis tui post te? Ad hæc prouida prophetici spiritus sapientia dicit. [In domino præuaricati sunt, quia filios alienos genuerunt.]
" Et est sensus.Si de pacti ratione agitur, quod cum patribus eorum pepigit deus, & eius qui pepigit,veritas requiritur. facilè & veraciter excusatur deus, quia pactũ illud pepigit quidem deus,sed ipsi præuaricati sunt,id est,irritum fecerunt, sicut dictum est de illis ad prophetã Hieremiam.Reuersi sunt ad iniquitates patrum suorum priores, qui noluerũt audire verba mea. Et hi ergo abierunt post deos alienos,vt seruirent eis.Irritum fecerunt domus Israel, & domus Iuda pactum meum,quod pepigi cum patribus eorũ. Vniuersos præuaricationis modos breuiter exprimit,dicendo,quia filios alienos genuerunt.Genuerũt(inquam) nõ tam carnali procreatione,quàm spirituali seductione. Nec verò tantummodo filios alienos genuerunt, sed & ipsi genitores filij alieni exiterunt,id est,filij quidem carnis,sed non tamen in semine reputandi vel æstimandi sunt.Non enim(inquit Apostolus)omnes qui ex Israel,hi sunt Israelitæ, neq; Roma.9.
quia semen sunt Abrahæ,omnes filij dei,sed in Isaac vocabitur tibi semen,id est,nõ qui filij carnis,hi sunt filij dei.sed qui filij sunt promissionis,æstimantur in semine. Ergo filios alienos genuerunt,id est,tales facti sunt,vel taliter suos instituerunt,vt de illis semen illud, de quo ad Abraham dictum est,& in semine tuo benedicentur omnes gentes, scilicet Christus veraciter dicat. Gene.22. Psal.17.33.
Filij alieni mentiti sunt mihi,filij alieni insurrexerunt aduersum me,& claudicauerunt à semitis suis. Duris corde & incircuncisis auribus parum est hoc omne malum, quod(sicut sermo propheticus comminatur)non debeant inuenire dominum,& quod ablatus sit ab eis, transeundo ad fidem gentium, nisi etiam præsentibus percellantur malis, qui præsentia tantum bona di-
" ligunt.Sequitur ergo. [Nunc deuorabit eos mensis cum patribus suis.] Ac si dicat. Non tantum illud de futuro præparatur eis malum æternum, quod non poterunt inuenire dominum,verumetiam nunc in præsentiarum auferentur eis bona transitoria,quæ sola diligunt, & inferentur mala temporalia,quæ sola metuunt,quæ sunt partes eorum,partes impiorum, nam econtra sanctus & iustus dicit.Portio mea in terra viuentium. Cum patribus ergo suis, id est, Mensis lunaris.
cum eis quæ sola diligunt temporalibus bonis, deuorabit eos mensis. Breue tempus, breuis dierum numerus est mensis,semperq; in motu,vel mutatione est,præsertim lunaris,qualem solum nouerant ex lege,& commutabant hi contra quos propheticus hic sermo dirigitur. Vndè quoties in scriptura sacra decima vel decimaquinta die mensis quippiam gestum vel gerendum legimus, sine dubio nihil aliud quàm decimam vel decimamquintam lunam intelligimus.Porrò,luna ipsa nunquam in eodem statu permanet,sed semper mutatur,& nunc quidem crementò proficit, donec plena sit.nunc autem decrementum luminis patitur, donec penitus extinguatur.Itaq; mensis hoc loco rectè intelligitur temporalitas atque mutabilitas mundi vel vitæ præsentis,quæ nunc deuorabit eos inquit,quia non solum mala æterna in futuro,sed mala quoq; præsentia iamiam recipient in præsenti seculo tam Israel quàm Iudas. Quod iamdudum adimpletum videmus. Nam Israel ex tunc tenetur captiuus in terra Assyriorum. Iudæi verò,Babylonica quidem captiuitate post annos lxx.soluti sunt,sed post,Romanis agentibus, ceciderunt in ore gladij,& in omnes gẽtes captiui ducti sunt,& partes suas,id est,terrena, quæ sola quærebant bona,perdiderunt,quia noluerunt partem suam esse dominum.His dictis,protinus mira propheticì spiritus acrimonia sic inclamat, deuorationem illam iamiam imminere significans,quam prædixerat. [Clangite buccina in Gabaa,tuba in Rama,vlulate in Betha-
" uen.] Buccina ex cornu animantis recuruo fit,Tuba autem ex ære vel argento in lege fie-
" ri præcipitur,concrepatq; in bellis & in solennitatibus. Gabaa & Rama,ciuitates sunt in tribu Num.10.
Beniamin sibi vicinæ. Hæc est Gabaa, in qua natus est Saul. Rama autem ipsa est,quam rex Israel conatus est occupare, sicut in Regum legitur, vt clauderet exitum & introitum tribui 3.Reg.2.15.
Iuda & Beniamin. Porrò Bethauen in tribu est Ephraim, quæ ante vocata est Bethel. Quia igitur præmiserat superius decem tribuum & duarum captiuitatem,dicens. Nunc deuorabit eos mensis cum patribus suis.Hortatur eos quasi iam instante vicina captiuitate,vt resonẽt buccinis,& tubis cohortantes se inuicẽ in communẽ luctũ,& est sensus. Nolite vestrã captiuitatem

 humili

Universidad de Deusto
Biblioteca

humili voce deflere,sed buccinis concrepate & tubis, vt omnes audiant qui in circuitu sunt. Cui sensui bene congruit,quod Gabaa collis,Rama excelsa interpretat. Dicitur ergo eis. Clangite buccina in Gabaa,tuba in Rama,id est, ascendite in montes & colles, celsisq; voce deflete imminentem vobis captiuitatē. Vlulate etiam in Bethauen,vbi est vnus ex aureis vitulis,pro quorum veneratione modò captiui tradentur habitatores eius. Et pulchrè additur. [Post tergum tuum Beniamin.] Vbi enim tribus finitur Beniamin,non procul est hæc ciuitas condita in tribu Ephraim,in posteriori scilicet parte ipsius Beniamin. Itaq; cum de persona tertia in secundam prosilit,dicitq;. Clangite buccina in Gabaa,tuba in Rama,vlulate in Bethauen, post tergum tuum Beniamin. Mira elocutionis arte,& rem decenter exornat, & instantem tumultum captiuitatis acriter exprimit. Nec moratus eodem spiritus impetu ad personam tertiam recurrit,ac resilit,& dicit. [Ephraim in desolatione erit in die correptionis.] Supra dixerat. Ruet etiam Iudas cum eis,scilicet cum Israel & Ephraim. nūc autē de Iuda tacet, & de Ephraim,id est,de decem tribubus dicit. Ephraim in desolatiōe erit,id est, sine cōsolatione erit in miseriis captiuitatis. Et rectè. non enim Iudas quoq; tūc tēporis sine consolatione habebat esse captiuus in Babylone. Multas quippe consolationes habiturus erat, maximè per Danielis socio-
rumq; eius gloriosam sanctitatem, per quos sua magnalia deus Iudæorum ostendit,ita vt possent in deo suo gloriari corā rege Babylonis,& deinde post annos septuaginta solutione capti-
Reges Iuda meliores regibus Israel uitatis erant consolandi. Eiusmodi consolationibus Israel siue Ephraim in terra Assyriorum captiuus caruit. Rectè igitur(vt iam dictum est)Iudas hic prętermissus est,dum dicitur,Ephraim in desolatione erit in die correptionis,id est, decem tribuum populus consolationē ex deo non habebit in die vel tempore,quo propter iniqtates suas hostibus traditus fuerit, quarū iniquitatum maximè author extitit Ephraim, id est, Hieroboam cæteriq; reges qui fuēre de tribu Ephraim. Cur ita discerni debuerunt,vt Israel siue Ephraim in desolatiōe esset,iam loco alio diximus,quia videlicet aliqui de regibus Iudæ iusti fuerunt,vt Dauid,Ezechias,& Iosias. aliqui verò,& si peccauerunt,colendo deos alienos,conuersi sunt,& pœnitentiam egerunt,vt Manasses. & sub alijs quoq; regibus suis populus Iuda reuersus est ad cultum dei. Regum autem Israel, id est,decem tribuum,pro quibus cunctis hic ponitur Ephraim,ex quo reges illi fuēre orti,nullus omnino à peccatis Hieroboam recessit,id est,à vitulis aureis,quos ille fecit. Idcirco & paulo supra dominus dixerat. Ego scio Ephraim,& Israel non est absconditus à me, non dabunt cogitationes suas, vt reuertantur ad dominum. Mox ne cui dubitare vacet de veritate comminantis, sequitur & dicit. [In tribubus Israel ostendi fidem.] Ac si dicat. Quæcunq; hactenus promisi,vel comminatus sum Israeli,effectum habuerunt, & in omnibus me ostendi verace. Ergo & de hoc sermone nemo sibi blandiatur, tanquam sermo sit incertus, quia profectò sicut in cæteris,ita & in isto fidelis & verax cōprobabor esse deus. Sequitur. [Facti sunt principes Iuda,quasi assumentes terminum,super eos effundam quasi aquam iram meam. Calumniam patiens Ephraim fractus iudicio, quoniam cœpit abire post sordes.] Hoc quod nunc dicebamus,Iudam aliquoties suas terminasse iniquitates,Ephraim verò perpetuasse scelus idolatriæ,atq; idcirco Iudæ quidem captiuitatem debuisse terminari, Israelis verò siue Ephraim non debuisse finiri,verbis præsentibus placet intelligi,ac si dicat veritas vel iustitia dei. Idcirco, vt in exordio prophetiæ huius dixi,domui Iuda miserebor, quia facti sunt principes Iuda quasi assumentes terminum. & idcirco nō addam vltra misereri domui Israel, quia cœpit abire post sordes,& sicut iam dixi,non dabit cogitationes suas vt assumat terminum,vt cesset ire,vt terminet ipsas sordes. Iuxta hunc sensum illud quod ait, super eos effundam quasi aquam iram meam,profectò magnā in ipsa ira sonat misericordiæ memoriam. Etenim captiuitas Iudæ fuit
Cant.3. quidem ira peccatis debita,sed sicut aqua visibilis mundare solet sordes corporeas, sic illa captiuitas eadem mundauit populi peccata,vt iam non superesset in quibusdā, videlicet in tribus pueris quippiam peccati,propter quod in Babylonia fornace lædi deberent eorum corpora. Igitur quòd ait facti sunt principes Iuda quasi assumentes terminum, sic intelligi libet, ac si diceret. vijs suis pessimis terminum posuerunt,quod reges Israel non fecerunt,atq; idcirco ira mea,id est,præsens captiuitas sic erit illis quasi aqua,id est,proficiet ad emundationem peccatorum. Econtra,Ephraim calumniam patiens,id est,captiuus ductus ab Assur calumniante illum,factus est,& cecidit iudicio,id est, causa eius promerente aliter de illo iudicatum est apud
Apoca.22. Sacerdos Ephraim. deum,vt non soluatur captiuitas eius,sed perpetuetur in terra Assyriorum. Quare? Quoniam cœpit abire post sordes. Grauissimè dictum,quoniam cœpit abire post sordes, atq; subaudiendum est,sordescere non desinet,iuxta illud. Et qui in sordibus est,sordescat adhuc. Cum enim dicit,cœpit consummationem sordium,nondum esse innuit,quamuis maximę sordes fuerint illi vituli aurei,quos Hieroboam fecit,& ille Baal, quem Iezabel impia superinduxit. In illis iam sorduerat Israel,erantq; magnæ sordes,& tamen non dixit,quoniam abijt,sed quoniam cœpit abire post sordes. nimirū subintelligi volens,quia sicut cœperat, ita & in sordibus etiam perseueraret,neq; daret cogitationes suas,vt rediret, & earundem sordiū emundationem quæreret.

Ad hæc

" Ad hæc subiungit. [Et ego quasi tinea Ephraim,& quasi putredo domui Iuda.] Mira clementia Ephraim post sordes,quæ veræ sunt sordes,abijt. ego autem qui gloria eius esse poteram,quasi sordes,imò quasi tinea & quasi putredo visus sum illi. erenim erubuit me eum gentibus confiteri,quasi leges meæ contemptibiles sint. Exempli gratia. Circuncisio signū fidei respicientis in illud semen quod Abrahæ repromisit. Hæc & cætera sanctæ legis obsequia, quæ gentium vicinarū garrulitas irridebat,secreta nesciens mysteria, sicut porci conculcare solent margaritas, Ephraim obseruare erubuit, ac perinde quasi tinea, & quasi putredo reputatus sum illi,vt erubesceret confiteri gloriā nominis mei. quemadmodū tinea capitis ab homine nimis verecundo circumtegi solet atq; operiri. [Et vidit Ephraim languorem suum, & Iuda vinculum suū,& abijt Ephraim ab Assur,& misit ad regem vltorem, & ipse nō poterit sanare vos,nec soluere poterit vos à vinculo, quoniam ego quasi læna Ephraim, & quasi catulus leonis domui Iuda. Ego ego capiam,& vadā. & tollam,& nō est qui eruat. Vadens,reuertar ad locum meum,donec deficiatis,& quæratis faciem meam.] Mira malè videntis exprobratio. Ephraim languorem suum,& Iudas vidit vinculum suum,atq; tam magnum ille suū languorem existimauit,& ille tam forte vinculum suū reputauit,vt nullatenus à deo patrum suorum Abraham,Isaac,& Iacob,curari posset aut solui,& idcirco ad Assur quasi ad fortiorē deo,confugit,munera mittens illi. Legi nanq; in libro Regum,quia sub rege Manahen,qui decem tribubus præfuit,Israel Assyrijs dona transmisit,vt eum à Damascenis hostibus liberaret. Iudas quoq; sub rege Achas misit munera Teglath Falassar, vt eum liberaret de oppressione regis Damasci. Nimirū vterq; malè vidit,& ille languorem suū,& iste vinculū suum. nam si bene vidissent,scirent id quod sequitur,& ipse non poterit sanare vos,nec soluere vinculum vestrum, imò conuertentur vobis in aduersarios,& tanq; in dei desertores facient vltionem. Vndè & signanter,cū dixisset, & misit ad regem,addidit vltorem, vehementer illius populi redarguens insipientiam,qui cū irato deo molitur sibi acquirere hominem auxiliatorem,incurrit eundem dei vltorem,qui desertores dei ducat in captiuitatem,tanq; deo iuraueric facere vltionem. Idcirco dicit. Quoniam ego quasi læna Ephraim,& quasi catulus leonis domui Iuda. Et est sensus,licet perrexerint ad Assur,& munera miserint illi, vt illos liberaret, tamen sanare eos non poterit,nec soluere vinculū captiuitatis eorū. Ostendam enim,quòd me aduersante vanum sit omne humanū consiliū,imò quòd irato me spes posita in homine vertatur in contrariū, dū ab illis captiui ducentur, quos sibimet parauerant habere refugiū. & quia vindex deus hoc egit. Deus(inquam)hoc agere consuevit,vt ad quem confugit, ab eodem potissimū capiatur atque elidatur is,qui à deo refugiens atq; recedens ad hominē confugit, siue dæmonū in simulachris auxilia requirit. Veruntamen quod protinus ait. Ego ego capiā,& vadam, tollā, & non est qui eruat,in bonā accipere partem pulcherrimū atq; rationabile est. Nā post modū ipsi qui à domino capiuntur,cuius vtiq; captura bona est & salubris,taliter dicunt. Venite & reuertamur ad dominū,quia ipse cœpit & sanabit nos. Igitur secundū bonā captiuitatē,de qua & in psalmo scriptū est,ascendisti in altū,cœpisti captiuitatē,siue ascendens in altū,captiuā duxit captiuitatem,locū præsentem pertractemus. Recitatis hactenus peccatis, & demonstrato quòd deo propter eadē peccata irato,saluare siue sanare nemo possit,tandē seipsum saluatorē venturum ad sanandum eos,qui ad ipsum confugiūt, hoc modo repromittit. Ego ego capiam. Ego(inq;) quasi læna Ephraim,& quasi catulus leonis domui Iuda,tandē capiam & vadā. Capiam dicit, & quod capiat nō exprimit. Verùm(sicut iam dictū est)hi qui reuertuntur ad dominū, reuertendo exprimunt,quid capiat dū dicit,quia ipse cœpit & sanabit nos. Ergo cū dicit. Ego ego capiam,promittit se capere nos,capere naturā nostrā,vt fiat homo. Proinde respiciamus cursum eius qui nos cœpit,& tunc liquidò perspiciemus cursum sermonis huiusmodi, qui taliter procurrit. Ego ego capiam,& vadam. tollam,& nō est qui eruat. Vadens, reuertar ad locum meū,donec deficiatis,& quæratis faciē meam. In tribulatione sua mane consurgent ad me, dicentes. Venite,reuertamur ad dominū,qa ipse cœpit,& sanabit nos, percutiet & curabit nos. Viuificabit nos post duos dies,in die tertia suscitabit nos,& viuemus in conspectu eius, sciemus,sequemurq;,vt cognoscamus dominū. Saluator noster Christus,qui hęc loquitur,sic fecit. Cœpit nos & abijt,quemadmodā dicit,ego ego capiam,& vadā. Capiens nanq; naturam nostram,id est,homo factus,transiuit ex hoc mundo per passionē mortis. Vndè & eius Euangelista dicit. Sciens Iesus,quia venit hora eius,vt transeat ex hoc mūdo ad patrē. Item. Sciens qa à deo exiuit,& ad deū vadit. Deinde cū raliter isset,tulit prædā inferni, quemadmodū dixerat. Cū fortis armatus custodit atriū suum,in pace sunt omnia quæ possidet. Si autē fortior illo superueniens vicerit eū,vniuersa arma eius aufert,in quibus confidebat,& spolia eius distribuit. Cū ergo dixisset ego ego capiam,& vadā,bene continuò subiunxit,tollā,& non est qui eruat. Ac si dicat. Ego naturā hominis assumā,& ad mortis passionem vadā,& electos meos,nemine valente resistere,de inferni claustris eripiā. ego illa læna,ego ille catulus leonis,quē longè ante Iacob patriarcha intuens,dixit. Catulus leonis Iuda,ad prædam fili mi ascendisti. Requiescens

Rex Assur, vltor in desertores dei

Infra.6.

Ioban.13.

Luce 11.

Gene.49.

Universidad de Deusto
Biblioteca

accubuisti vt leo,& quasi læna. His peractis,resurgens ex mortuis,abijt in cœlum vnde venerat,& sedet ad dexteram patris. Postq; ergo dixit. Ego ego capiam, & vadam. tollam & non est qui eruat,bene continuò subiunxit. [Vadens reuertar ad locũ meum.] Locus quippe eius,est ille sedes maiestatis, ille consessus dei patris, vbi captiuam duxit captiuitatem quam cœpit,vbi peregrinã collocauit naturã hominis,cuius origo nõ cœlum,sed terra. cuius patria siue locus originalis nõ altitudo cœlorũ,sed pulueris exiguitas est. Ad illũ locũ reuersus,faciem suam ab illo popitlo,cui hæc scriptura loquitur,abscõdit,donec plenitudo gentiũ subintroeat, & sic omnis Israel saluus fiat. Cum ergo dixisset,vadam & reuertar ad locũ meum,bene continuò subiunxit. [Donec deficiatis,& quæratis facie meam.] Donec deficiatis (inquit) illa nimirum defectione,qua illos nondum defecisse,Apostolus gemens dicit. Ignorantes enim iustitiam dei,& suam quærentes statuere,iustitiæ dei non sunt subiecti. Finis enim legis Christus ad iustitiã omni credenti. Quod ergo dicit,donec deficiatis, & quæratis facie meam, idem est ac si dicat. Donec desinatis velle vestrã statuere iustitiam,& gloriari in operibus legis, & credatis in me,solã quærentes iustitiam dei,iustitiã fidei. His dictis,protinus de omnibus, tam Iudæis q; Gentilibus,quicunq; pœnitentiã acturi,& in Christũ crediturí,& per fidẽ eius erant iustificandi, idẽ ipse dicit. [In tribulatione sua mane consurgent ad me.] subauditur dicentes. [Venite & reuertamur ad dominũ,quia ipse cœpit,& sanabit nos,percutiet,& curabit nos. Viuificabit nos post duos dies,in die tertia suscitabit nos.] Hoc fecisse,hoc dixisse primũ Iudæos,deinde gentiles,postq; fuit Christus,& reuersus est in locũ suum, id est, postq; ascendit in cœlũ,manifestũ est. Dato enim spiritu sancto Apostolis,& loquente Petro ad populũ,cõpuncti sunt corde,& dixerunt ad eũ,& ad reliquos Apostolos. Quid faciemus viri fratres? Petrus verò ait ad illos. Pœnitentiã agite,& baptizetur vnusquisq; vestrũ. In illa tribulatione,id est, in illa compunctione,& pœnitentiæ actione,consurrexerunt ad dominũ,& consurgũt vsq; hodie mane,id est,transacta & depulsa infidelitatis nocte, abactis tenebris ignorantiæ. Ita consurgentes, dicunt. venite & reuertamur ad dominũ. Prædicant enim alijs Christum qui illũ cognouerũt, nec sua tantũ contenti salute,alijs quoq; vt saluentur,verbũ salutis prædicare satagunt. Quod est illud verbũ? Quia ipse (inquiunt) cœpit,& sanabit nos,percutiet,& curabit nos. Magnificentius atq; breuius verbum salutis huius edici non potest. Totus qui conuersionis ad Christum, & Christianæ fidei fructus est,hic paucis verbis cõprehensus est,scilicet vtraq; resurrectio, qua resurgimus per Christum,prima animarũ,secunda corporũ. Cum enim dicit, quia ipse cœpit, & sanabit nos,sensus iste est. Quia ipse nostram naturam suscepit, & à peccatis nostris saluos faciet nos,secundũ nomen suũ,quod est Iesus,id est,saluator. Quamuis autẽ vos credentes,& in nomine suo baptizatos iam sanauerit,adhuc tamẽ percutiet,& deinde curabit nos,id est,sententiam mortis huius corporis,de qua dixit,quia puluis es, & in puluerẽ reuertêris, super nos dimisit,& ita fiet. sed deinde curabit nos,id est, in nouissimo die carnis resurrectione resurgere faciet nos,qui resurrectione animæ,id est,remissione peccatorũ sanauit iam,& viuere fecit nos. Hinc est illud quod Apostolus dicit. Corpus quidẽ mortuum,id est,certissimè moriturum est propter peccatum. spiritus verò viuit propter iustificationem. De illa resurrectione carnis quæ secunda est,continuò dicit. Viuificabit nos post duos dies,in die tertia suscitabit nos. Et est sensus. Viuificabit nos in nouissimo die,vita vel resurrectione carnis, quam persona sua mortuus propter nos,quia resurrectioni eius,quæ die tertia facta est,hoc ipsum ascribimus quod suscitabit nos. Ita sanati & curati,id est, anima & corpore viuificati atq; suscitati. [Viuemus (ait) in conspectu eius.] id est,immortales erimus, neq; enim vltra mori poterimus propter conspectum eius,quia videbimus eum sicuti est,& inde similes ei erimus. [Tunc sciemus,sequemurq;,vt cognoscamus dominũ.] Sciemus (inquam) & cognoscamus,nõ sicut nunc ex parte, sed perfectè. Nam hinc & Apostolus ait. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. Cum autem venerit quod perfectum est,euacuabitur quod ex parte est. Item. Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum. Sequemur inquit. Quo sequemur? Nimirum ad vitæ fontes aquarum,sicut alius propheta dicit. Quia miserator eorum reget eos, & ad vitæ fontes aquarum porabit eos. Et in Apocalypsi legimus,quoniam agnus,qui in medio throni est, reget illos,& deducet eos ad vitæ fontes aquarum. Quod idem est ac si dicat, videndo vel conspiciendo deum,immortales erunt. Hoc dicent inuicem se cohortantes, hoc dicent Apostoli vel apostolici viri populis prædicantes, & subiungent. [Quasi diluculum præparatus est egressus eius.] Ac si dicant. Quod dicimus,quia ipse cœpit & sanabit nos, non in angulo gestum est,sed sicut diluculum à cunctis videtur & latere non potest,& ad hoc venit vt videatur,imò vt illuminet. ita egressus eius, quo de suis inuisibilibus ad visibilia nostra egressus est, cunctis innotuit,cunctus orbis audiuit,nec est qui se de ignorãtia excusare possit. Hoc est quod Psalmista quoque dicit. In sole posuit tabernaculum suum, id est,in manifesto exhibuit humanitatem suam. Ac deinceps. Nec est qui abscondat à calore eius, quia videlicet omnibus tam

Iudæis

Romã.10.

CAP. VI.

Actor.2.

Duplex resurrectio.

Roma.8.

1.Iohan.3.

1.Cor.15.

Esaiæ 49. Apoca.7.

Psalm.8.

Iudæis quàm Gentilibus auditus est aduentus eius,audita est prædicatio euangelij eius. Addũt adhuc. [Et venit nobis quasi imber temporaneus & serotinus terræ.] Iuxta literam temporaneus imber illa est pluuia,quæ iactis seminibus à deo datur terræ Palestinorum,vt infusa calescant semina. Serotina autem illa dicitur,quæ ad maturitatem eosdem perducit fructus. Siquidem terra illa non ita frequenter,vt nostra,de cœlo accipit pluuiam,sed tantum bis in anno. Imber temporaneus & serotinus,

Spiritualiter pluuiam siue imbrem vtrunq;, videlicet temporaneum & serotinum,intelligi oportet, & sancta prophetica atq; apostolica scriptura est, Prophetica nanq; scriptura ipsa est imber temporaneus. quia sicut serotino imbre infusa coalescunt semina, ita hęc promissionem Christi venturi,quæ ad Abraham facta est,frequẽti declamatione expectabilẽ faciebat. Porrò euangelica vel apostolica scriptura,imber serotinus est. quia sicut serotino imbre fructus ad maturitatem perducũtur,ita scriptura hęc iam aduenisse Christũ confirmat,de quo propheтæ vaticinabant. Igitur & veniet (inquiunt) nobis,quasi imber temporaneus & serotinus,id est,talis & taliter veniet nobis, vel taliter nobiscũ faciet, sicut vtriusq; scilicet nouæ veteris testamẽti scripturæ testificãtur. Hęc vbi dixit de illis qui erant crediturí,& fidem aduẽtus eius recepturi, confestim ad eos,quos nõ esse crediturós præsciuit,cõuertit & dicit. [Quid faciã tibi Ephraim, quid faciã tibi Iuda? Misericordia vestra quasi nubes matutina,& quasi ros mane pertransiẽs.] Sic nimirũ patriarcha Isaac cum filiũ suum Iacob benedixisset,& proinde Esau frater eius eiulatu magno fleret,dicens. Nunquid non reseruasti & mihi benedictionem? Respondit & dixit. Dominũ tuum illum cõstitui, & omnes fratres eius seruituri illius subiugaui, frumento & vino stabiliui eum,& tibi post hæc fili mi,quid faciam? Ac deinceps. In pinguedine terræ,& in rore cœli,desuper erit benedictio tua. Profectò ille Isaac typum Christi gessit duo verò filij (de quibus iam dictũ est) formã prætulere mysticam vtriusq; populi, scilicet & eius qui tantummodo ex generatione carnis,& eius qui imitatione fidei semen eius Abrahæ. Et illic Isaac in typo Christi dicit agresti filio. & tibi post hæc fili mi vltra quid faciã? statimq; inuenit quid faciat, dicitq;, in pinguedine terræ,& in rore cœli desuper erit benedictio tua, & hic Christus in prophetia docet, carnalibus Israelitis siue carnalibus Iudæis,quicunq; filij carnis, & nõ filij sunt promissionis, quid faciam tibi Ephraim,quid faciam tibi Iuda. statimq; inuenit vel scit quid faciat,dum dicit, Misericordia vestra quasi nubes maturina,& quasi ros mane pertransiẽs. Misericordia hęc parua illa est,quam intendens ille,in pinguedine (inquit) terræ, & in rore cœli desuper erit benedictio tua. Parua nanq; misericordia est temporalium siue corporalium abundantia rerum,quarum omnium summa,illic pinguedine terræ,& rore cœli comprehensa est. Porrò,misericordia magna illa est benedictio,quæ simplici Iacob in domo habitãti data vel effusa est secundũ verba hæc. Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni,cui benedixit dominus. Et deinceps. Et seruiãt tibi populi & adorẽt de tribus. Esto dominus fratrũ tuorum,& incuruentur ante te filij matris tuę. Qui maledixerit tibi,sit ille maledictus. & qui benedixerit tibi,benedictionibus repleatur. Sic namq; benedicendo, magnam illi misericordiam imprecabatur, eam scilicet, vt de semine eius Christus nasceretur. Proinde,quia misericordiarum tanta differẽtia est,ideirco Dauid,qui vtiq; minorem misericordiam fuerat consecutus, in pinguedine terræ, & in rore cœli desuper, vtpote rex diues & inclytus,cum dixisset,miserere mei deus,statim addidit,secundum magnã misericordiam tuam. In quo? Nimirum in eo,vt nequaquã promissione Christi de semine suo nasciturí frustraretur,propter causam Vrię Ethei. Nam inde est quod postmodum dicit,vt iustificeris in sermonibus tuis, subauditur, miserere mei,conseruando mihi misericordiã magnã, quam promisisti. Iam enim illi repromiserat Christum, dicendo. Suscitabo semẽ tuum post te, quod egredietur de vtero tuo, & firmabo regnum eius. Ipse ædificabit domum nomini meo, & stabilitam thronum regni eius vsq; in sempiternum. Igitur & hic postquam secundum magnam misericordiam dictum est de filijs promissionis suæ fidei. In tribulatione sua mane consurgent ad me, dicentes, venite & reuertamur ad dominum, quia ipse cœpit & sanabit nos, percutiet & curabit nos,&c. confestim ad filios carnis tanquam ad Esau conuersus. Quid (inquit) faciam tibi Ephraim,quid faciam tibi Iuda? Misericordia vestra quasi nubes matutina,& quasi ros mane pertransiens. Ac si dicat. Populo electo,cuius typus erat Iacob,magnam misericordiam,magnam consequẽte benedictionem habendo fidẽ seminis Abrahæ,quod est Christus. vobis filijs carnis,qui tanquam Esau tardatis & foris vagamini,post hæc vltra quid faciã? In pinguedine terræ & in rore cœli desuper fuerit hactenus benedictio vel misericordia vestra, sed nunc eadem ipsa properante captiuitate pertranseat,sicut pertransit matutina nubes,& in meridie siue vespera iam non est. & sicut pertransit ros, qui cum mane herbam operuit, orto tutino rore maduistis, id est, qui præsentem læticiam & tantummodo caduca præsentis seculi tristitiã vertetur,& delitiæ vestræ in futurũ nõ inueniẽtur, vbi verus sol Christus in virtute sua lucis in meridie conspiciet. [Propter hoc dolaui in ꝓphetis,& occidi eos in verbis oris mei.]

Misericordia alia parua,alia magna dicitur.

Psal.50.

1.Reg.7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Propter hoc,inquit,videlicet quia vos tantummodo rerũ temporalium matutinam nubẽ,roremq; transitorium requiritis, & gloriã dei regnumq; futurũ non attenditis,ego dolaui, id est, multas percussiones feci in prophetis,qui vobis secundũ vestram intentionem adulati sunt & applauserunt,videntes vana & loquentes mendacia.Quales vtiq; fuerunt prophetæ Baal. Et illis namq; (sicut in Regũ libris legimus) Helias Thesbytes. CCCCL. viros vna die interfecit. 3.Reg.18. 4.Reg.10. Ezech.13. idemq; magnam illorũ multitudinẽ percussit Iehu, qui domũ Achab subuertit. Hoc totũ factũ est ad imperiũ domini.Idcirco cum dixisset,Dolaui in prophetis,protinus addidit,occidi eos in verbis oris mei.Hoc rectè factũ est,vt qui propter lucrum temporale.&(vt ait alius propheta) propter pugillũ farinæ,nõ solùm magnã dei misericordiãreliquerant, sed & populariter turbã secum deuocabant.Primùm in ipsis dolaretur & occiderẽtur,& deinde populus in captiuitatem duceret, matutina misericordia(de qua iam dictũ est)& quasi trãsitorio rore frustratus. Quàm iustè hæc facta sint vel fiant,nunc toto in orbe scitur,vbicunq; lux veritatis est. Sequitur. [Et iudicia mea quasi lux egredietur.] Et est sensus.Sicut caligantes in nocte oculos lux succedens illuminat,sic illis qui hactenus in nocte ignorãtiæ fuerant, annũciata iudicia hęc perspicua erũt, vt dicãt.Iudicia domini vera, iustificata in semetipsa. Egredietur igitur iudicia mea quasi lux, id est,quod voluerim,aut quid vtile esse iudicauerim ego,manifestius cognoscetur.Quid est illud? Ait. [Quia misericordiã volui,& nõ sacrificium,& scientiã dei plus quàm holocaustum.] Huius suæ sententiæ memor dominus semel & iterũ apud Matthæũ inuenit. Vbi enim discum bente eo in domo eiusdẽ Matthæi, murmurabant pharisæi,dicẽtes eius discipulis. Quare cum publicanis & peccatoribus mãducat magister vester? Non est(inquit) opus valẽtibus medico, sed male habentibus.Statimq; subiungit,Euntes aũt discite quid sit, misericordiã volo,& nõ sacrificiũ. Non enim veni vocare iustos, sed peccatores. Item,vbi discipulis eius esurientibus,& spicas sabbato vellentibus atq; manducãtibus,cum dixissent.ecce discipuli tui faciũt, quod non licet eis facere sabbatis,Ait post alia.Si aũt scireris quid est,misericordiã volo,& nõ sacrificium, nunquam condemnasseris innocentes istos.Ergo cum dicit in hoc prophera,quia misericordiã volui,& non sacrificiũ.dignam suorũ reddidit causam iudiciorũ,cur supra inter cætera dixerit. In gregibus suis & in armentis suis vadent ad quærendum dominũ,& nõ inuenient eum.quia videlicet,neq; secundũ corpus,neq; secundũ animam misereri nouerũt proximis;prompti sacrificatores gregũ,immolatores armentorũ.Nam vtramq; misericordiã,scilicet corporis & animę testatur se voluisse illa,quam commemorauimus, euangelica prolocutione. Vbi enim peccatorem siue publicanum recipiẽs Matthęũ dicit,euntes discite quid est,misericordiã volo & non sacrificiũ,illam patẽter misericordiam se requisisse significat,quæ impenditur circa curam animarum. Vbi verò discipulos suos esurientes,& sabbato spicas vellẽtes à sabbati violatione defendit,dicens. Si aũt sciretis quid est,misericordiã volo & non sacrificium, nunquam condemnasseris innocẽtes istos.Ibi profectò misericordiam,quæ proximis in corporum necessitatibus impendit sese voluisse testatur.Igitur iudicia domini vera sicut iux manifesta sunt,& causa cadit carnalis Israel siue Ephraim & carnalis Iuda, quia certatim sacrificium offerũt quod dominus nõ vult,& viscera misericordiæ nõ habent quam dominus vult.quia holocausta multiplicant quæ dominus nõ requirit,& scientiam dei negligunt, in qua dominus & creator creaturã rationalem voluit semper,& vult exercerí. Non acquieuerunt voluntati eius, nõ executi sunt ea quæ ille voluit,scilicet misericordiã & scientiam dei.Hoc est quod continuò subiungit. [Ipsi aũt sicut Adam transgressi sunt pactum,ibi præuaricati sunt in me.] Et est sensus. Ipsi autem & peccauerunt,& peccatum suum per superbiam defendendo mihiq; contradicendo,cõtra semetipsos,& contra posteros suos immisericordes & crudeles extiterunt.Sed iam in isto secundi huius voluminis finem facientes,sequentis initium ab hoc eodem capitulo sumamus.

Psal.18.

Matth.9.

Matth.12.

Misericordia duplex ad proximũ vna in anima,alia in corpore.

FINIS LIBRI SECVNDI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN OSEE PROPHETAM COMMENTARIORVM LIBER TERTIVS.

Cantic.2.

IN CANTICIS Canticorum dilectus amicæ suæ loquitur. Ostende mihi faciem tuam amica mea, speciosa mea, columba mea, sonet vox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis,& facies tua decora. Vocis siue locutionis eiusmodi nunc opportunè reminiscimur, quia videlicet saluo altiori cœlestis gratiæ vel amoris gradu,in quo dilectus Christus & amica eius sancta ecclesia cognosci rur, nimirum

nimirum sapientis cuiusq; animus dilectus. & sancta scriptura amica vel dilecta est illius qui cunq; talis est,vt veraciter testimonium sibi perhibeat conscientia,quòd sanctæ scripturæ pulchritudinem veram,& veritatem pulchram diligat.Illius namq; verba sunt hæc. Dixi sapientiæ, soror mea es, & prudentiam vocaui amicam meam. Dicit ergo nunc animus studiosus,& ipsa scripturæ præsentis admonet difficultas,vt dicat.Ostende mihi faciem tuam,sonet vox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis,& facies tua decõra. Sanctæ huius scripturæ facies non nisi sapiẽti vnquã ostensa est,& vox eius non nisi in auribus diligẽtis vnquam sonuit,neq; alius scire meretur,vox eius quàm dulcis, & facies eius quàm decora sit.Dicit enim ille qui scripsit. Quis sapiens & intelliget ista,intelligens & sciet hęc? Igitur semen huius dulcedinis atq; decoris authorem spiritum propitiũ habere operantes,dilectam hanc siue amicam instanter cœptò stinere sequamur,vt faciem eius videre,& vocem audire,id est,& intentionẽ eius sentire, & verum eius sensum inspicere mereamur. Cum dixisset in hoc propheta dominus,quia misericordiam volui, &non sacrificium, & scientiam dei plus quàm holocaustum, continuò subiunxit. Ipsi autem sicut Adam transgressi sunt pactum, ibi præuaricati sunt in me. Ab isto rursus capitulo populi peccata incipit declamare.Vndè & hic ad memoriam reuocandum est,quia(sicut superius iam diximus) septies hic propheta gentis suæ peccatricis peccata percutit, totidemq; vicibus in aduentum siue sacramentum filij dei sermo eius recurrit, singulosq; cursus in eodem terminat. nimirum sapienti atq; intelligenti,qui hæc scire meretur.illud innuens,quòd iustificari & à peccatis liberari aliter quàm per gratiam vel fidem Christi nemo possit.Hac vice prima, quam nunc vsque tractauimus,sic incepit. Non est enim veritas, & non est misericordia,& non est scientia dei in terra.Tandem in persona Christi venturi,dixit.In tribulatione sua mane consurgent ad me,&c.& tunc demum ad initiũ redargutionis redijt,dicendo, quia misericordiam volui,& non sacrificium,& scientiam dei plus quàm holocaustum. ipsi autem sicut Adam transgressi sunt pactum,ibi præuaricati sunt in me. Cum enim dicit,quia misericordiã volui,& scientiam dei,subaudiendum vel reminiscendum est, quod in initio capituli dixerat, non est misericordia,& non est scientia dei in terra. Nunc itaque ordine cœpto processuri,non negligenter præterimus,quia duo dixit in versiculo præsenti. Sicut Adam transgressi sunt,ibi præuaricati sunt in me. Breui versiculo & originale peccatum,& actualia tetigit peccata eorum. Dicendo namq;, sicut Adam transgressi sunt, actualia peccata vehementer accusat. quia colentes idòla, & cætera facientes scelera, non quomodocunque peccauerunt, non per ignorantiam, aut per infirmitatem deliquerunt, sed qui nequissimus peccandi modus est, scienter peccantes, scientes quòd mala facerant,recedendo à domo Dauid, & à templo domini, quod erat in Hierosolymis, vitulosq; aureos colendo, peccatum suum defenderunt, contradicendo sanctis prophetis,quoscunque dominus misit. Vndè & superius dominus dicit. Populus enim tuus sicut hi qui contradicunt sacerdoti . Hoc nimirum erat ita transgredi pactum, sicut transgressus est Adam.Ille namque & transgressus est,& transgressionẽ suam superbè defendit, dicendo, mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi . Porrò subiungendo,ibi præuaricati sunt in me, originale respicit peccatum. Ibi namque cum dicit, subaudirur in Adam.Præmiserat enim,sicut Adam transgressi sunt pactum.Et verè in Adam præuaricati sunt,quia(vt Apostolus ait) per vnum hominem in hunc mundum peccatum intrauit,& per peccatum mors,& ita in omnes homines mors pertransijt, in quo omnes peccauerũt.Ieaq; cum dicit,Ibi præuaricati sunt in me,bene sępe dictus Apostolus huic in isto quoque sermone consonat prophetæ,causando Iudæos & Græcos omnes sub peccato esse,subiungendo etiam hæc,Non est enim distinctio.Omnes enim peccauerunt,& egent gloria dei. His dictis,continuò de peccato actuali abundantius agit,scilicet de peccato idololatriæ, & aureorum cultu vitulorum,quo sicut Adam transgressi sunt pactũ,vt iam dictum est.Sequitur enim « [Galaad ciuitas operantiũ idôlum,supplãtata sanguine,& quasi fauces virorũ latronum. parti « ceps sacerdotũ in via interficientiũ,pergentes de Sychẽ,quia scelus operati sunt,] Galaad est ciuitas sita trans Iordanẽ in tribu Gad,in qua idôlum primitus est consecratũ.Erat enim & ciuitas fugitiuorum. Sed quanto celebrior,tanto idololatriæ,& malorum omnium principiũ fuit. Et quia isti idôla primùm consecrarunt,vel maximè sicut præsens testatur, in malũ adiuuerũt, idcirco primi ab Assyrijs capti & in captiuitatem ducti sunt. Porrò,Sichen ciuitas in confinio decem tribuum & duarum,quæ postea Neapolis appellata est, vndè transitus erat Israelitis in Hierusalem. Vbi solũmodo licebat victimas immolari. Tribus ergo temporibus,quibus secundum legis præceptũ populus ad templũ domini ascendere debebat, sacerdotes idolorũ ponebãt in itinere latrones,qui insidiarẽtur pergentibus,vt magis vitulos aureos in Dan,& in Bethel,quàm dominũ adorẽt in Hierusalẽ,& quos reuocare nõ poterãt,in eadẽ via interficiebant. Sacerdotũ illorũ particeps nũc dicit Galaad, videlicet eo quòd Galaaditę cõiungendo se iniqua fœderatione,& cooperãdo sacerdotibus in interfectiõe.Sensus igit iste est.Si quęras,cur dixerit, ipsi aũt transgressi sunt pactũ sicut Adã,qui ytiq; non per ignorantiã,sed scienter per arrogantiã peccauit,

Prouerb.7.

Huius prophetæ scriptura difficilis.

Osee.14.

Genes.3. Ibi præuaricati sunt in me. Roma.5.

Roma.3.

Galaad ciuitas in tribu Gad.

Sichen,quæ &Neapolis. Exodi.23. Deut.16.

Universidad de Deusto
Biblioteca

peccauit, & peccatum suum aduersus deum sese corripientem proteruè defendit, Ecce effectū siue opus manifestum habes malæ defensionis. Nullum denicq; manifestius defensionis est experimentum, quàm illos interficere, quibus admissum nō placet communiter suscipere peccatū.

Galaad supplãtata sanguine. Iosue. 22.

Locus interfectionis erat Galaad, mira peruersione, mira supplantatione. Debuerat namq; ciuitas esse non interficientium, sed ab interfectione liberantium quempiam fugitiuum, secundum legem domini dicentis. Cumq; vltor sanguinis eum fuerit persecutus, non tradent in manus eius, quia ignorans percussit proximum eius. nec ante biduum triduúmve eius probatur inimicus & habitabit in ciuitate illa, donec stet ante iudicium, causam reddens facti sui, & moriatur sacerdos magnus, qui fuerit in illo tẽpore. Rectè ergo dicitur, supplantata sanguine, quia perdito vel derelicto cõstituto pacis, susceperat pro illo commutationem sanguinis. Dicitur & quasi sauces virorum latronum, quia videlicet sicut latrones in faucibus, id est cauernis, locisq; abditis latentes, expoliant prætereuntes & interficiunt. sic in ea, quæ debuerat esse asylum fugitiuorum, sanguinarij sacerdotes simplicitati populi insidiantes, expoliabant eos fide, interficiebant mente, & quos decipere non poterant, vestibus priuabant, corpore necabant. Pro tãto scelere propheta dolẽs, exclamat. [In domo Israel vidi horrendum. Ibi fornicatus est Ephraim, contaminatus est Israel.] Quid enim magis horrendū, quid magis exclamatione dignū, quàm istud accidisse, nõ in qualicunq; gente aut natione, sed in domo Israel, in gente dei, in parte domini, sicut Moses loquitur, pars autem domini populus eius, Iacob funiculū hæreditatis eius? Deniq; gentis alterius peccatum in idôlis error est. Israelis autem, qui veri & vnius dei notitiã habuit, legemq; accepit, tale peccatum horror est. Propterea toties peccatum illius populi fornicationem appellat, & nunc quoq; dicit. Ibi fornicatus est Ephraim, contaminatus est Israel. Ephraim (vt læpe dictum est) ipse Hieroboam de tribu Ephraim, Israel verò decem tribus, quę illo peccãte, id est, vitulos aureos pro deo sibi faciente, contaminatę sunt, sequendo illū. Etenim sicut contaminatur adulterio mulier, sic derelicto deo populus ille cultu idololatriæ cõtaminatus est. Hæc aduersus Israel, id est, decem tribus dicta sunt. Sed nunquid tantũmodo illis iratus est? Nónne & super Iudam grandis ira, quam nunc videmus, pro meritis erat venturæ? Sequitur. [Sed & Iuda pone messem tibi, cum conuertero captiuitatem populi mei.] Ac si dicat, Dixi quidem in initio prophetici huius sermonis, quia nõ addam vltra misereri domui Israel, sed obliuione obliuiscar eorum, & domui Iuda miserebor, & saluabo eos in domino deo suo, & hoc verũ est. Nam Israelis, id est, decem tribuum captiuitas, de terra Assyriorum nõ reuocabitur. tua verò o Iuda transmigratio de Babylone est reducenda post annos. LXX. Veruntamen cum conuertero illam captiuitatem populi mei, cum reduxero illos in terram suã, qui ex te supererunt digni vt reliquiæ saluentur pro ipsorum fide & meritis, vsq; ad plenitudinem temporis, quo conuertenda est vniuersalis captiuitas omnis populi mei, per aduentum saluatoris Christi. tu Iuda pone messem tibi quæ secanda erit, id est, multitudinem filiorum malè natorum, quibus multipliciter pullulabis, icito demetendam esse Romanorum gladijs, sicut nũc, imò magis quàm nunc decem tribus demetuntur, & transferuntur ab Assyrijs. Quam ob causam? Quibus pro meritis siue peccatis? Ait. [Cum sanare vellem Israel, reuelata est iniquitas Ephraim, & malitia Samariæ, quia operati sunt mendacium, & fur ingressus est spoliãs latrunculus foris.] Et est sensus. Cum ad saluandum Israel venissem, illa iniquitas reuelata est, & illa malitia Iudæorum sese expressit, cuius illa iniquitas Ephraim, illa malitia Samariæ typus vel præcursio fuit, quando relicta domo Dauid, Hieroboã prætulit, relicto domino deo, vitulos aureos colere magis elegit. Diligenter prophetiæ huius locum hunc, quẽ nunc ingredimur, pertractare conemur, memores illius dicti in fine voluminis, cuius sæpe meminimus. Quis sapiẽs & intelliget ista, intelligens & sciet hæc, & scientes tanta esse vel talia quę hic prophetali oculo præuidet ac prescribit, qualia si nudis eloqueretur verbis, nimis intolerabile esset audire hominibus illius temporis, sicut diximus iam in procemio præsentis opusculi. Deniq; peccatū Iudæ in saluatorem, cuius sanguinẽ sudit, hic mystice describit, propter quod talia facta sunt vel fieri debuerũt in eiusdẽ excidio gentis. Quę ꝓspiciens, hic rectè dicat, sed & Iuda pone messem tibi. Cum (inquit) sanare vellẽ Israel, reuelata est iniquitas Ephraim, & malitia Samariæ. Qui nondum sapiẽs siue intelligens est, qualẽ sanctus prophetię spũs loco iam dicto requirit, nihil aliud significari hic arbitratur, nisi ac si dictũ sit. Cum per Dauid electũ meum vellem Israel instruere ad cognoscendũ verũ deum, & ad tenendum firmiter solius nominis mei cultum legitimũ, iniquitas filiorũ Israel magis exarsit, & malitia illorum pertinacius insaniuit, nec ante destiterũt, donec ad posteros deriuato regni gubernaculo iugum excusserũt, & à domo recesserũt eiusdẽ Dauid, & deos sibi fecerunt iuxta mentionẽ suę iniquitatis, iuxta malitiosa desideria cordis sui.

CAP. VII.

Dauid Christi typum gessit.

Verùm ille Dauid nõ solùm pater secundũ carnẽ extitit saluatoris nostri, verùm etiã figurã eiusdẽ prætulit in mirabilibus gestis. Regnũ eius præparatio fuit regni Christi, imò regnũ vnũ est Christi & ipsi⁹ Dauid, iuxta q̃d & angelus ad Mariã de illo dicit. Et dabit illi dñs deus sedẽ Dauid patris ei⁹. Ecõtra, Hieroboã, & q illũ secuti sunt, relinquẽtes Dauid, typũ gesserũt Iudęorũ & pharisæorum,

Lucæ. 1.

pharisæorum, qui Christum negauerunt antefaciem Pilati, & dixerunt. Non habemus regem nisi Cęsarem. Furor ille, quo Christum condemnantes, perierunt dimitti sibi Barrabam homicidam & seditionis authorẽ, illi malitię similis extitit, qua illi, qui sequati sunt Hieroboam, veritatem dei in mendacium commutauerunt. Vel (sicut hic scriptum est) mendaciũ operati sunt, quia veritate contempta, mendacium in vitulis aureis operati sunt, & coluerunt. Igitur in verbis istis similitudinẽ pariter contemplemur & rem. Similitudinem, in illius statu temporis, scilicet in eo quòd ille Ephraim, siue illæ decem tribus taliter recesserunt à domo Dauid. Rem verò, in aduentu saluatoris, quando Iudæi rebellantes veritati, negauerũt eum, & populus regis huius esse noluerunt. Itaq; cum dicit, Cum sanare vellem Israel, reuelata est iniquitas Ephraim, Ponamus ante oculos mentis & illum Dauid patrem carnis Christi, & hunc filium eius verũ Dauid, quia videlicet vterq; suo modo Israel sanare voluit, ille psalterium componendo, iste carnem assumendo. Nam psalterium illud manufactum typum fuisse carnis vel corporis Christi, testatur ipse, cum in Psalmo personam patris ad eundem filium, dum in sepulchro corpus eius quiescit, loquentem introducit. Exurge gloria mea, exurge psalterium & cythara. Et ille respondens. Exurgã (inquit) diluculo. Illo psalterio suo manufacto Dauid Israel sanare voluit, quia nimirum idcirco verba cœlestia cum psalterio cecinit, vt populum tantummodo terrena diligentem introduceret ad amorem & spem futuri regni, quæ vera sanitas est cordis. Hoc ante illum nemo fecit, vt promissa cœlestia verbis enũciaret manifestis, aut pœnas ignis æterni. Hoc ita verum est, vt apud Mosen ferè nusquam inuenias promissiones paradisi vel regnũ dei, neq; cõminationes inferni, nominibus manifestis, pręter loeũ vnum in cantico Deuteronomij, vbi sic dicit. Ignis succensus est in furore meo, & ardebit vsq; ad inferni nouissima. Omnia clausa sunt sub figuris, & bona quidem æterna sub nomine terræ Chanaan, terræ quasi lacte & melle manantis. mala verò sempiterna, sub nominibus famis, pestilentię, gladij, malarumq; bestiarũ reddenda significat pro meritis. Talis namq; & ita quodammodo puerilis sensus erat carnalis populi in illius statu temporis, vt non nisi pręsentia diligere prospera, non nisi præsentia metuere sciret aduersa. Hinc primus (vt iam dictum est) cœlestis regni gloriam patenter expressit verbis, addita vi musicæ dulcedinis, & ordine composito diuinæ religionis, volente domino sanare Israel, scilicet vt sano corde terrena paruipenderet, cœlestia magis desideraret. At verò psalterium istud, siue hæc cythara, cui pater hoc dixit. Exurge gloria mea, exurge psalterium & cythara, multò amplius hoc egit sic aperiendo os suum, vt Matthęus scribit. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum, &c. Nimirum hæc expectationi carnalis Israel valde contraria sonuerũt, beatificando pauperes, mites, lugentes, esurientes ac sitientes iustitiã, misericordes, mũdicordes, pacificos, & persecutionẽ propter iustitiã sustinẽtes. Aliter namq; sentiebat carnalis Israel, scilicet beatos esse tantùm illos, qui prosperarẽtur in via huius seculi, quibus vacaret vt essent superbi, immites, siue tyranni ridentes atq; exultãtes, quamuis in rebus pessimis, inexpertes miseriarum, atq; idcirco nescientes compati miseris, luxuriantes omni voluptate cordis & corporis, belligerantes atq; bellicis elatos triumphis, valentes per potẽtiam quos vellent occidere ac persequi. Profectò sensus hic magna erat infirmitas. ille autem sanare volebat Israel, vt sanè saperet. Aduersus veruntq; reuelata est iniquitas Ephraim, id est, persecuti sunt eos omnes illi qui noluerunt sanari. Primùm quis nescíat, quanta Dauid ille regni dei Psaltes aduersa pertulit, quanta mala passus est ab illis? Vsqueadeo quo gratis illum odio habuerunt, vt filium quoque illius Absolon regem sibi facerent, quia non alium habuerunt, quo duce consurgentes regno eum depellerent. Mortuo Absolon secuti sunt Seba filiũ Bochri, illo mortuo subtricuerunt victi & inuiti per sapientiam eiusdẽ Dauid filiq; eius Salomonis. sed deinde mox vbi occasio data est per imprudentiam Roboam, ceruices suas excusserũt, regemq; alium & deos alienos, id est, vitulos aureos sibi fecerunt. Hæc fuit iniquitas Ephraim, & hęc malitia Samariæ, quia videlicet Hieroboam de tribu Ephraim malum hoc iniquè gessit, & Samaria, per quam totum eius regnum intelligitur (fuit enim Metropolis decem tribuũ) hoc ipsum malitiosè susceperit, scilicet inuidẽdo domui Dauid, inuidendo & dedignando tribui Iuda, quòd sibi tantùm ex illa tribu reges deberent esse destinati. Dixerunt enim quodam loco viri Israel ad regem Dauid. Quare te furati sunt fratres nostri viri Iuda, & transduxerũt regem & domum eius Iordanem? Et respondens omnis vir Iuda, quia propinquior (inquit) mihi est rex. Et respondens vir Israel decem partibus, ait, maior ego sum, Ita commota seditione quidam vir Belial nomine Seba filius Bochri cecinit buccina, & ait. Non est nobis pars in Dauid, nec; hæreditas in filio Isai. Deniq; ex dictis & factis huiusce modi palã datur intelligi, quæ nam illa fuerit malitia Samariæ, de qua nunc loquitur hic, quia nimirũ scissurę illius causã fuit inuidẽtia, quæ veraciter malitia dici potest, quia cuncta malitiosarum machinamẽta cogitationũ paritur. Maximè verò tunc iniquitas, quęcunq; sit, malitia meretur dici, quando sic se exercet, vt cũ sapiẽtia vel ratione incedere possit videri. Sapiẽter aũt siue rationabiliter Samaria fecisse sibi videri poterat, sequẽdo, regemq; faciẽdo Hieroboã de tribu Ephraim, qa patriarcha Iacob cum benediceret

Ioan. 19.

Psal. 10. Cœlestia promissa Dauid primus explicauit.

Deute. 32.

Odiũ Israel cõtra dauid

2. Reg. 15.

2. Reg. 19.

Malitia Ephraim.

Genes. 48.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1.Paral.5. benedicerет filios Ioseph Manassem & Ephraim,iste quidem(ait)scilicet Manasses erit in popu
los & multiplicabitur,sed frater eius iunior,maior illo erit,& semen illius crescet in gentes. Et
in Paralipomenon legimus. Ruben quippe primogenitus erat Israel,sed cum violasset thorum
patris sui,data sunt primogenita eius filijs Ioseph filij Israel. Et quidem pluraliter dixit filijs Io
seph,sed cum ille(vt iam dictum est)Ephraim iuniorē priori prętulerit,iure sibi tribus Ephraim
de primogenitis videbatur gloriari. Itaq; peccatum Samariæ recedentis à domo Dauid & in
uidētis tribui Iudæ,vt ex ea reges aut principes deberēt germinari,rectè malitia debuit nun
cupari,quia cum cōtra veritatem & rationē ageret,rationis & diuinæ authoritatis patrocinio
Antiqua malitia Israel. Iudic.2. non carere sibi visa est. Et notandum,qualiter dixerit huic, reuelata est iniquitas Ephraim
& malitia Samariæ. Non dixit, exorta est siue oriri cœpit iniquitas, cum sanare vellem Israel,
sed reuelata est,Latebat,quàmdiu duces vel principes habebat Israel,qui illū cogerent ad cul
tum dei,qualium optimus vel maximus fuerat Dauid. Reuelabatur autem quando morientes
decedebāt illi,sicut quodam loco scriptura dicit. Cumq; dominus iudices suscitaret,in diebus
eorum flectebatur misericordia,& audiebat afflictorum gemitus, & liberabat eos de cęde va
stantium.Postquam aūt mortuus esset iudex,reuertebantur,& multò maiora faciebant,quàm
fecerant patres eorum,sequentes deos alienos & adorantes eos. Non dimiserūt adinuentiones
suas & viam durissimā,per quam ambulare consueuerant. Eodem modo tunc reuelata est ea
dem iniquitas,eadem malitia quando decesserat Dauid,quo regnante, non audebat reuelari,
imò & multò magis tunc reuelata est,quàm eatenus aliquando reuelāta fuisset.Prius namque
vrgente aliqua calamitate,& clamantibus illis ad dominum cum tribularentur, suscitato sal
uatore aliquo,id est,iudice bono,conuertebantur ad dominum, & deos alienos relinquebant.
Ex tunc autem quando sic reuelata est,vt illos facerēt vitulos,nunquam ab eisdem vitulis re
cesserunt,sicut manifestè de singulis regibus scriptura dicit,quia à peccatis Hieroboam non re
cesserunt. Hanc iniquitatem siue malitiā adhuc propheticus sermo persequēs, protinus addit.
3.Reg.12. [Quia operati sunt mendacium, & fur ingressus est spolians, latrunculus foris.] Mendacium q
quippe sunt operati,dicendo de vitulis,qui vtiq; nō erant dij,isti sunt dij tui Israel,qui te eduxe
runt de terra Aegypti.Ad illud opus vt fieret,& diabolus inuisibiliter,& Hieroboam visibili
ter operatus est. Pulchrè ergo & veraciter dictum,fur ingressus est spolians,scilicet diabo
lus animas furtim deuorans,per inspiratā occultè malitiam,& latrunculus foris videlicet Hie
roboam latro visibilis,qui foris,id est,exterius idōla fabricans, extra domum siue partem do
mini,& peccare faciens Israel,nimirum grande & crudele latrocinium fecit. Diximus,qua
liter illo tēpore regnante seu iam decedente Dauid,iniquitas Ephraim & malitia Samariæ re
uelata fuerat,cum sanare vellet dominus Israel.dicamus nunc, qualiter nouissimo tēpore,cum
in aduentu suo saluator itidē Israel sanare vellet,similis iniquitas vel malitia,imò & multò ma
Osee.6. ior secundum similitudinem illius reuelata sit. Cum(inquit)sanare vellem Israel,dicat hoc sa
nator & saluator Israel,sanitatis illius author,de qua cum pręmisisset paulo ante dicens ipse.In
tribulatione sua mane consurgent ad me, verba ipsorum consurgentium protinus intulit hoc
modo.Venite & reuertamur ad dominum,quia ipse cœpit & sanabit nos,de qua sanatione si
ue sanitate,id est,peccatorum remissione,primaq; resurrectione,quę est resurrectio animę,iam
Matth.4. eodem loco dictū est. Cum enim illa sanitate sanare vellet Israel,deus homo factus prælentia
liter atq; visibiliter incipiens prędicare,& sic dicere.Pœnitentiam agite,appropinquabit enim
regnum cœlorum,tūc reuelata est iniquitas Ephraim & iniquitas Samariæ,id est, illa iniquitas
Iudæorum, illa malitia scribarum & pharisæorum, cuius typus extitit illa iniquitas Ephraim,
Cur nō pla cuit Iudæis Christus. & illa malitia Samarię,de qua iam secundum literam vel historiā dictum est.Exagitauit enim
illos spiritus nequam, vt pœnitentiæ doctorem cum verbo prædicationis, opera quæ nemo
Iohan.8. alius fecit facientē,deriderent,persequerentur,& blasphemarent.Exempli gratia,dicendo.Dæ
Matth.12. monium habes.Itemq;,In Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia. Non enim place
bat illis Christus talis prædicator,pœnitētiæ doctor,paupertatis persuasor,atq; exemplar hu
militatis,magister mansuetudinis,monitor ad lugendum pro peccatis,declamator iustitiæ,&
conquisitor misericordię,munditiæ cordis collaudator,pacis remunerator,& eorum qui per
secutionem patiūtur propter iustitiam consolator.Quare?Quam ob causam talia prædican
tem repulerunt,odio habuerunt,atq; impugnauerunt?Videlicet,quia cuncta his contraria sa
piebant & diligebant,talemq; sibi cupiebant aduenire Messiam,qui illos in hoc seculo extol
leret,gentiumq; pacem eo vsq; turbaret, donec omnes fines terræ ditioni illorū per bella,bel
lorumq; triumphos subiugaret,aureamq; ac gemmaram illis Hierosolymā in terris cōstrueret,
atq; in cæteris his similibus eorum cupiditatem omnino,sicut litera prophetica pleriq; in lo
cis sonare videtur,corporaliter expleret. Talem illorum intentionem sensumq; ipse quodā loco
Iohan.5. breuiter exprimēs. Quomodo(inquit)potestis vos credere,qui gloriam ab inuicem accipitis,
& gloriam quę à solo est deo,non quæritis?Persecuti sunt ergo sanare volentem,tanquam fre
netici medicum percutientes antidotum porrigentem, nec ante destiterunt, donec tradentes
illum

illum negarent ante faciem Pilati, prælegentes Barrabam latronem,authorē seditionis,eun
demq; regem suū postulantes crucifigi.Hoc modo reuelata in illis,imò implera ab illis est ini Matth.23.
quitas Ephraim,& malitia Samariæ,& sic impleuerunt mensuram patrum suorum,& sic reue
lauerunt, ac testificati sunt quòd essent consentientes patribus eorum. Nam quod inceperunt
illi,recedendo à domo Dauid,& occidendo prophetas domini,Hoc isti adimpleuerunt,cruci
figendo filium Dauid,filium dei.& deinde occidendo, crucifigendo, flagellando,& de ciuitate
in ciuitatē persequendo prophetas & sapientes & scribas,quos ille misit. In omnibus his ope
rati sunt mendacium, mentientes aduersus eundem regem suum, quem negauerunt & velut Fur Iudas,la
malum ac seductorem accusauerunt . Perspicuum quoq; illud est in illis quod sequitur,& trūculus cō
fur ingressus est spolians,latrūculus foris.Fur nanq; Iudas proditor,& latrunculus cœtus pha tus pharisai
risaicus extitit.Iudas nanq; loculorum domini erat fur,sicut Euangelista testatur,quia fur erat, cus.
& loculos habēs.ea quæ mittebantur,portabat.Porrò Pharisæi & sacerdotes in templo latro Iohan.12.
cinabantur,prædā de populo facientes,vendendo & emendo. Vndè cum ejceret eos,sumptū Matth.21.
de Esaia testimonium protulit dicens,scriptum est. Domus mea domus orationis vocabitur, Esaiæ 56.
& mox illud de Hieremia subiunxit.vos autem fecistis illam spelunca latronum. Ille fur in Hierem.7.
tus inter discipulos domini Iesu,pseudodiscipulus & fictus amicus.& ille latrūculus foris,id est,
manifestus hostis, consilium simul inierunt, &(sicut iam dictum est)mendacium operati sunt,
cuius videlicet mendacij maximus opifex Caiphas,sic mentitus est,toto conspirante illo con Iohan.11.
cilio malignantium ad decipiendum miserum populum. Expedit vobis vt vnus moriatur ho
mo pro populo,& non tota gens pereat,ne forte veniant Romani,& tollant nostrum,& locū,
& gentem. Adeò cum sanare vellet dominus Israel,ille morę suo sanari noluit,sicut alijs verbis Matth.23.
declamans dicit.Hierusalem Hierusalem,quæ occidis prophetas,& lapidas eos,qui ad te missi
sunt, Quotiens volui congregare filios tuos,quemadmodum gallina cōgregat pullos suos sub
“ alas,& noluisti. Sequitur. [Et ne forte dicant in cordibus suis,omnem malitiam eorum me re
“ cordatum, nunc circundederunt eos adinuentiones suæ,coram facie mea factæ sunt.] Magna
& vera confirmatio iusti iudicij dei siue vltionis,quam prætulerat dicēs,sed & Iuda pone mes
sem tibi.messem(sicut iam dictum est)appellans illius immensitatē excidij,qua à Romanis erāt
perdendi. Ne forte(inquit)dicant in cordibus suis,omnem malitiam eorum me recordatum.
Ac si dicat,Ne forte murmurent,& quasi iniustam reprehendant sententiam dicentis,vt veniat
super vos omnis sanguis iustus,qui effusus est super terram,à sanguine Abel iusti,vt quod vin
dicatum est in partibus, iterum vindicetur in filijs, omnis causa illis tollitur iustę reprehensio
nis.Solent nanq; Iudæi aduersus huiusmodi respondentes dicere nobis. Cur hoc tempore vin
dicari in nos arbitramini,quod olim vindicatum fuit? Exempli gratia, Cum dicimus eis,illud
quoq; peccatum, quod olim in deserto fecerunt patres eorum, faciendo vitulum & adorando
illum,hoc tempore visitari super illos,quando sic excæcati sunt.Respondent nobis, illius mali
tiæ tunc dominum fuisse recordatum. siquidem tunc ex illis in vna die vigintitria millia ceci
derunt.Hęc dicentes,non aduertunt,quia postquam illud factum est per manus filiorum Leui, Exodi.32.
quibus & Moses ait.Consecrastis manus vestras hodie domino,vnusquisq; in filio & fratre suo.
deinde cum oraret Moses dicēs, dimitte eis hāc noxam,ipse respondēs, Angelus(inquit)meus
præcedet te,ego autem in die vltionis visitabo & hoc peccatum eorum.Igitur ne forte dicant
(ait)in cordibus suis omnem malitiam eorum me recordarū,id est, singula quæq; peccata tem
poribus suis punisse me,atq; idcirco nō debere nunc omnia venire super generationem istam.
dico illis,quia nunc circumuenerunt eos adinuentiones suæ,videlicet quasi longus funiculus, Longus fu
quia cuncta priorum generationum peccata imitati sunt,& illæ adinuēriones coram facie mea niculus pec
factæ sunt,quia nulla pœnitentię satisfactione illa delere curauerunt.Tales sunt adinuentiones catorum in
eorum,quæ illos circumuenerunt,taliter causas mortis in vno homine adinuenerūt,vt merito Iudæis.
dictum sit & meritò fieri debuerit illud dictum, veniēt hæc omnia super generationem istam.
Omnibus enim,quicunque à sanguine Abel iusti iustos homines vel prophetas occiderunt,si Gene.4.
miles sese fecerunt Cain qui Abel interfecit, similes Saul qui Dauid persequutus est.& pro
pter illum sacerdotes domini. LXXXV. viros trucidauit, & ciuitatem illorū percussit in ore
gladij. similes Iezabel & Achab,qui Naboth iustum & cæteros propheras domini occiderūt. 1.Reg.21.
Atq; ideirco rectè iniquitates illorū & omnium quicunq; tales extiterūt,isti in generatione sua 3.Reg.2.
portauerunt.Quænam sunt adinuentiones illæ,quæ eos circumuenerūt,& per quas omnibus
“ illis similes sefecerunt?Ait. [In malitia sua lætificauerūt regem,& in mendacijs suis principes.
“ Omnes adulterantes quasi clibanus succensus à coquente.Quieuit paululū ciuitas à cōmixtio
“ ne fermenti,donec fermētaretur totū.Dies regis nostri.Cœperunt principes furere à vino. Ex
“ tendit manum suam cum illusoribus, quia applicuerunt quasi clibanū cor suum cum insidia
“ recur eis.Tota nocte dormiuit coquēs eos,mane ipse succensus quasi ignis flammæ.] Quis iste
suit rex,& qui isti principes,quos & in malitia sua & in mendacijs suis lætificauerunt adulte
rantes, sic succensi quomodo succenditur clibanus à coquente? Et quidem sensus est vtilis,qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hieroboam regis astutia

cti non palam inuenitur,in gestis tamen potest conijci,quòd ita factum sit,Rex Hieroboam & principes eius,qui fauentes illi ad omne facinus paruerunt, hoc modo lætificauerunt.Mysterium propheticum de nece saluatoris,de quo nunc loquebamur,paululum differimus, ne coiecturam vtcunq; rationabilem atq; probabilem nos neglexisse videamur.Omnes adulterantes,id est,à proprio viro,deo,recedentes,quasi clibanus à coquente,quia sicut clibanus succenditur vt coquat panes,ita illi succensi sunt malitia Hieroboã & igne idololatriæ.Quieuit paululum ciuitas à commixtione fermenti, donec fermentaretur totum. Fabricatis quippe idõlis, non vim fecit Hieroboam populo,vt ea coleret,ne forte quibusdam causa dei religionis resistentibus,cultura idolorum euacuaretur.Ideoq; paululum quieuit ciuitas, donec propria voluntate populus regi consentiret,vt primùm principes,deinde satellites illorum regi & principibus fauentes, ad vltimum omnis populus corrumperetur.Et hoc est quod dicit, donec fermentaretur totum.Quæ enim sponte fiunt,diu permanent.quæ aũt necessitate,citò soluũtur. Hoc considerans Hieroboam, maluit sponte, quàm coactè populum subire nouam idolorum cultu ram.Itaq; succensa toti populi massa in veneratione vitulorum, cœperũt dicere ad socrem Hieroboam .Dies regis nostri,subauditur,iste est,& quem nobis festiuum noster constituit imperator.Hunc celebramus,in hoc gaudemus,in hoc vitulos aureos adoramus,ita clamãte populo,cœperunt (inquit)principes furere à vino,id est,non solùm non sunt irati, qui debuerant rectores esse populi,sed insuper intelligentiam suæ mentis amittentes,cœperunt furere à vino, videlicet amentiam passi,tam luxuriæ quàm idololatriæ.Quid ad hæc ille rex? Extendit (inquit)manum suam cum illusoribus,quia applicuerunt quasi clibanum cor suum,cum insidiarentur eis.Illusores quippe erant principes,qui populo nequiter illudebãt,eumq; à deo suo longè abducebant,errori eius consentiendo.gratulãtes quòd applicuissent cor suum quasi clibanum,vt eos succenderet ille rex,& idololatriæ flãmis ardere faceret. Cum illis illusoribus,cum eiusmodi principibus manum suam extendit, quasi benedicendo & pro facili consensu grates agendo,cum insidiaretur eis,id est,cum iniquũ penes se haberet consiliũ,vt eos omnino auerteret à templo domini, ne pergendo Hierosolymam causa adorandi & sacrificandi, paulatim resipiscerent,& vnum eundemq; cum Iuda regem rursus susciperent.talia machinando, tota (inquit)nocte dormiuit,coquens eos,mane ipse succensus quasi ignis flammæ.Et est sensus,Postquam ignem malitiæ cordibus eorũ immisit,& vidit eos furere,nullumq; esse qui suæ resisteret voluntati, tota nocte dormiuit, hoc est,securus iacuit,versutus in tenebris, coquens eos igne impietatis.mane aũt ipse succensus flammis suorum scelerum venit ad immolandum. Hæc secundum cõiecturam magis quàm secundum historiam de præterito tempore narrata vtcunq; valeant.nos illud attendentes,quia propheta est,& tantæ profunditatis sibi conscius, vt in fine voluminis dicat illud,quod iam sæpe commemoratum est.Quis sapiẽs & intelliget ista,intelligens & sciat hæc? Nos ad mysterium saluatoris supra cœptum recurramus,& in futurum tempus respicientem prophetam, intellectuali oculo sequi contendamus. Istæ sunt adinuentiones eorum,adinuentiones Iudæorum,quę illos circunuenerunt, quas effugere non potuerunt. propter quas bellica Romanorum falce vt secarentur, vt arida messis, iudicati atque damnati sunt.In malitia sua lætificauerunt regem,& in mendacijs suis principes,omnes adulterantes quasi clibanus succensus à coquente.Isti adulterãtes illi sunt, quorum scelus alius propheta prænidens.Audite(inquit)verbum domini principes Sodomorum,percipite auribus legem dei mei populus Gomorræ. Præuidebat namq; sacrilegium Iudæorum, & illam noctem qua insanierunt aduersus dominum & aduersus Christum eius, non sine quadam similitudine Sodomorum.Nota quippe vetus historia est,quia cum hospitaretur dominus apud Loth,viri ciuitatis vallauerunt domum ipsius ipsa nocte à puero vsq; ad senem omnis populus simul. vocauerunt Loth & dixerunt ei.Vbi sunt viri qui ad te introierunt nocte?&c. Secundum similitudinem illorum,isti quasi clibanus succensi à coquente diabolo,illa nocte paschali post esum agni sui,crapulati & ebrij circundederunt domum,& tenuerunt eum, vt traderẽt gentibus ad illudendum & flagellandum & crucifigendum.In illa malitia sua lætificauerunt regem.Quem regem? Vtiq; Pontium Pilatum siue etiam ipsum Cęsarem,quæm se lætificare putauerãt adulando,& dicendo,non habemus regem nisi Cęsarem. Nam Pilatũ rectè hic regem dici confirmat illud de Actibus apostolorum, vbi cum dixissent fideles, orantes, Domine tu qui fecisti cœlum,& terram,mare, & omnia quę in eis,qui spiritu sancto per os patris nostri Dauid pueri tui dixisti. Quare fremuerunt gentes,& populi meditati sunt inania? Astiterunt reges terræ, & principes conuenerũt in vnum aduersus dominũ & aduersus Christum eius, continuò subiunxerunt. Conuenerũt enim verè in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum Iesum,quem vnxisti, Herodes & Pontius Pilatus cum gentibus,& populus Israel.Reges illos,de quibus scriptum fuerat,astiterũt reges terræ. Pontiũ Pilatum & Herodẽ ille scripturæ locus testatur fuisse. Et rectè,tetrarchæ enim erant,id est,singuli quartæ partis regni Iudaici reguli isti. Pontius Pilatus,Herodes,Philippus,& Lysanias,illũ talem suum regẽ in malitia sua Iudæi lætificauerunt

Mystica de Christo expositio textus.

Esaiæ.1.

Sodomorũ similes Iudęi in nocte Paschali.
Genes.19.

Iohn.19.
Pilatum rectè regem dici.
Acto.4.

in eo quod dominum Iesum comprehenderunt,eiq; crucifigendum tradiderunt. Loquebatur quidem verba quasi tristia,dicendo.Ego in eo nullam inuenio causam,& cętera his similia,lauans etiam manus suas & dicens, Mundus ego sum à sanguine iusti huius, vos videritis. sed mentiebatur homo expers veritatis, & propria possessio mendacij.Etenim is qui, dicente domino, Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum,vt testimonium perhibeam veritati, omnis qui est ex veritate,audit meã vocem.continuò procaciter dixit,quid est veritas, & non expectato responso,iterum exiuit,Quam longè putas à veritate,& quàm mendax extitit? Imò non solùm mendax,verumetiam simulator & callidus,simulans tristitiam quasi pius,cum impiè lætaretur. Dicit aliquis. Quæ causa vel necessitas illi erat,vt cum lætaretur, tristitiã simularet? Nimirum Romani imperij,quæ tunc vigebat,secularem iustitiam timebat,ne vocaretur in ius,eò quòd hominem occidisset innocentem,pœnamq; subiret homicidij.Quod tamẽ postea cõtigit.Hic erat timor eius,quem & Euangelista memorat,vbi cum dixissent Iudęi,nos legem habemus,& secundum legem debet mori,quia filiũ dei se fecit.cõtinuò subiunxit.Cum ergo audisset Pilatus hunc sermonem,magis timuit. Sed adhuc videtur illum excusare dominus ipse,cum dicit.Propterea qui tradidit me tibi,maius peccatum habet.Non excusat homicidam,sed in comparationem eius Iudaicum scelus magis condemnat. Pilatus nanq;,qui neq; legem,neq; prophetas accepit, sic in nece domini accusatur tanquã reus homicidij, quia nihil aliud,quàm hominem illum esse scire potuit.Iudæus autem ex lege & prophetis conuincitur, quia non tantùm hominem,sed & regem & deum suum tradidit,ac perinde maius peccatum habet,de quo & excusationem non habet.Igitur in malitia sua lætificauerunt Pilatum regem siue tetrarcham aut præsidem,imò non tantùm regem,sed & reges,Pilatum & Herodem. Vt enim cognouit Pilatus(ait Euangelista)quòd de Herodis potestate esset, remisit eum ad Herodem, qui & ipse Hierosolymis erat illis diebus.Herodes viso Iesu,gauisus est valde, scilicet visu miraculorum eius sperans regiam ac superbam oculorum suorum curiositatem pascere vel saciare.Sequitur enim.Erat enim cupiens ex multo tempore videre eum,eò quòd audiret multa de illo, & sperabat signum aliquod videre ab eo fieri. Cumq; nihil respõderet,spreuit illum Horodes cum exercitu suo, & illusit, indutumq; veste alba,remisit ad Pilatũ.Et facti sunt amici Herodes & Pilatus in ipsa die. Nam antea inimici erant ad inuicem. Hæc fuit lætitia illorum, conuenire in amicitiam & consensum ad illudendum & perdendum dominũ. Porrò principes, quos in mendacijs suis itidem lætificauerunt, maximè principes sacerdotum Annas & Caiphas extiterunt,qui iniquè lætabantur,quando secundum voluntatem ipsorũ turbæ mentiebantur,clamantes illum seductorem magnum,malefactorem,dicentes,quia inuenimus hũc subuertentem gentem nostram,& prohibentẽ tributa dare Cæsari,& cætera his similia.Quieuit(inquit)paululum ciuitas ex commixtione fermenti, donec fermẽtaretur totum. Festiuitas Iudæorum,qua imminente dominus quærebatur ad occidendum, notũ est quia festiuitas erat azimorum,& ab illa vespera,qua traditus est vsq; ad diem octauum,iuxta præceptũ legis fermentatum non inueniebatur in domibus eorum. At illi fermentati in semetipsis erant fermẽto veteri,fermento malitiæ & nequitiæ.Opportunè ergo tunc ciuitas habuisse denotatur cõmixtionem fermenti,quando vanissimè cauebat exterius fermentũ in panibus,& non timebat fermentari intrinsecus malitiosis & sanguineis apparatibus. Ab eiusmodi fermenti commixtione paululum ciuitas conquieuit,quia postquam illo consilio malignantium fuere fermentati,cogitantes vt interficerent eum,paululum se continuerunt & quieuerũt Iudæi Hierosolymitani, propter turbas,quæ ascenderant de ciuitatibus vel regionibus alijs,quæ & susceperũt illũ cum ramis palmarũ,clamantes osanna filio Dauid.Hinc est illud,quòd cum consiliũ fecissent,vt eum dolo tenerent & occiderent,Dicebant(inquit Euangelista) Non in die festo, causamq; subiungit.Ne fortè tumultus fieret populi.Quod vtiq; non dicebant intentione religionis,vt haberet festiuitas ornamentum pacis,sed ne de manibus eorum tolleretur auxilio eius, qui ad diem festum conuenerat,populi.Nam vbi traditor accessit,qui traderet illum sine turbis, in ipsa festiuitatis nocte exierunt ad comprehendendum illum,contra morem religionis,contra ędictum legis.Cum enim dixisset lex,fasciculumq; hysopi tingite in sanguine qui est in limine, & aspergite ex eo superliminare & vtrunq; postẽ.Istud quoq; addidit. nullusq; vestrũ egrediatur hostiũ domus suæ vsq; mane.Ira male & maligna intentione ciuitas,quæ epulari debebat in azymis,quieuit, ex quo fermentari cœperat commixtione illius fermenti,quod commixtũ fuerat maligni collectione concilij,agentibus hoc senioribus & scribis & Pharisæis,& Principibus sacerdotum, vt quiesceret donec fermentaretur totum, id est, donec magis ac magis omnes in eundem confirmarentur iniquitatis consensum.His dictis repentè prophęta voces eorum, qui dominũ comprehenderant,horribiles inclamat,Dies regis nostri.Puta illos dixisse.Honor regis nostri,honor & fidelitas cæsaris,non enim habemus regem,nisi Cæsarem,& illi honorem in hac die fecimus, capiendo hunc qui prohibebat tributa dari Cæsari. Dies hic memorialis illi fit,pro cuius honore & fidelitate istũ,qui se dicit regem esse,illudimus,cõpuimus,spinis coronamus,

Mendax Pilatus. Matth.27.

Iohan.18.

Cur simulabat iustitiã Pilatus.

Iohan.19. Maius peccatũ Iudęorum,quàm Pilati.

Lucæ.23.

Deute.14. 1.Cor.5.

Iohan.11.

Non in die festo.

Exodi.12.

Universidad de Deusto
Biblioteca

namus,flagellamus,crucifigimus.Hæc & huiusmodi dicentes. cœperunt(inquit)principes furere à vino. Veraciter animo cœperunt furere,quia nō ieiuni aut sobrij mane,sed crapulati & ebrij comprehenderunt illum in vespera,clauso iam die,in illa festiuitate, in illa paschali nocte, quando nimirū delectabile illis de more fuisse nemo ambigat, opulenter cœnare atq; affatim potare.Poti & pleno ventre resoluti,modum furori nescierunt ponere, persequētes hominem inopem & mendicum,& compunctum corde mortificare.Hinc illud est inter cętera in persona eius dictū. Aduersum me loquebantur siue exercebantur,qui sedebant in porta,& in me psallebant qui bibebant vinum. Biberant enim(vt iam dictū est)illa nocte vinum, atque perinde ebrietate augente furorem,psallebant in eum. psallebant(inquam)non sicut Dauid laudē dei, sed strepebant vocibus horrisonis, opprobria decantantes & blasphemiam nominis dei,sicut ait ipse.Et opprobria exprobrantium tibi ceciderūt super me.Sequitur. Extendit manū suam cum illusoribus,qui applicuerunt quasi clibanū cor suum cum insidiaretur eis.Tota nocte dormiuit coquens eos.mane ipse succensus quasi ignis flammæ.Quis extendit manum suam cum illis illusoribus?Nimirum Pilatus iam dictus.Quomodo extendit manum suam?Profectō cohorte mittēdo ad capiendum dominum,sicut testatur Euangelista cum dicit. Iudas ergo cum accepisset cohortem,& à Pontificibus & Pharisęis ministros,venit illuc cum laternis & facibus & armis.Nam cum sic distinguit,cum accepisset cohortem, & à Pontificibus & Pharisæis ministros,palam dat intelligi,quia ministros quidem à Pontificibus & Pharisæis accepit.cohortē verō à præside,penes quem & cohortes & cęteri militares imperij Romani erant ordines.Itaq; manum suam extendit cum illusoribus,manum vtiq; militarem,id est,cohortem misit,Pharisæis & Pontificibus suos pariter ministros mittentibus. Et rectē hic illusores appellantur,quia nocte illa,cum tenuissent dominū,illuserunt eum,expuendo in faciem eius,colaphis cædendo, & palmas dando in faciem eius,& cætera faciendo,quæ in euāgelio legimus. Qua fiducia fretus,taliter extendit manum suam?Quia applicuerunt(inquit)quasi clibanum cor suum,id est, quia bene conscius erat,quōd per inuidiā tradidissent eum.Illo inuidiæ consilio incendio manum suam extendit, in eo quōd ad comprehendendum illū,cohortem misit, cum insidiaretur eis,id est ita,vt insidiaretur eis, ita vt flammā inuidiæ magis ac magis accrescere faceret in eis. Dicebat enim.Quid igitur facīā de Iesu,qui dicitur Christus?Item, cum adduxisset eum foras, & sedisset pro tribunali. Ecce(inquit)rex vester,Clamantibus illis,tolle tolle crucifige eum,Regem vestrū(inquit)crucifigā? Talia dicendo nimirū insidiabatur eis,id est,hoc agebat, vt inuidiæ flammam magis ac magis augescereet in eis.Et vide nequitiam hominis mendacissimi,callidi,& insidiatoris. Tota,inquit,nocte dormiuit coquēs eos, mane ipse succēsus quasi ignis flammæ. Qua nocte tota illa dormiuit? Nimirum eadem nocte qua manū suam extendit,id est,cohortem misit. Nusquam enim affuit persona eius vel interfuit tota nocte illa,qua illi velut clibanus succensi,furiosē in illum ardentes insanierūt,conclamando,conspuendo,colaphis cędendo,palmas in faciem eius dando. Inter hæc intus continuit se vsq; mane, & tunc apparuit ipse succensus quasi ignis flammæ.Siquidem mane facto(inquit Euangelista)vinctum adduxerunt eum & tradiderunt Pontio Pilato præsidi, videlicet consiliū ineuntes, vt eum morti traderēt. In illo consilio is,qui tota nocte dormierat,Pilatus quasi ignis flammæ succensus in verba prorupit, ardens pariter & succendens, & ardentes instigans verbis supra memoratis, ne ab illo, quo ardebant,inuidiæ incendio refrigescerent.Quid multa? [Omnes calefacti sunt quasi clibanus,& deuorauerunt iudices suos.] Omnes(inquit)calefacti sunt,seditio conualuit,& vidit ipse Pilatus,imō videre gauisus est gaudio maligno, quòd seditio cōualescereet, nihilq; ꝓficeret negitando quòd vllam in eo causam inueniret, & fingendo mirarise quōd instarent,vt regē ipsorum crucifigeret.Ita omnes calefacti flamma zeli & inuidiæ,quasi clibanus omnes,in quā principes sacerdotum & ipse Pilatus, scribæ & Pharisæi persuadentes turbæ Iudæorū conclamātes, milites præsidis illudentes,& omnia quę scripta sunt peragentes.Sed quid?Et deuorauerūt,inquit,iudices suos.Miro modo dictū,quōd iudices suos deuorauerunt. Væ deuoratoribus illis, quia deuorauerunt,id est,condemnauerūt illos,à quibus iudicandi sunt.Iudicū primus ipse est dominus Iesus Christus,venturus iudex viuorum & mortuorum. cæteri verò iudices apostoli sunt,quibus ipse loquutus est.Sedebitis & vos super sedes duodecim,iudicātes duodecim tribus Israel.Istos, quantū in ipsis fuit,deuorauerunt, quia videlicet ipsum dominū sic se occidere putauerūt,vt omnino moreretur & periret nomen eius. Apostolos aūt in fugam conuerterūt, & maximū ex illis Petrū negare compulerūt.Igitur miseri, atq; à misericordiæ foribus excludendi,mira infelicitate illos deuorauerūt,quos iudices habituri sunt.illos iudices habituri sunt quos deuorarūt,quomodo vel inquantū potuerunt.Sequitur. [Omnes reges eorū ceciderunt, non est qui clamet in eis ad me.] Hoc & de illius temporis statu,quo vitulos aureos coluerūt, & de tempore iam dictæ passionis dominicæ rectē intelligendum est.Nam & tunc ita ceciderunt omnes reges decem tribuū, vt non esset vel vnus qui recederet à peccatis Hieroboam. & itidē quando Christū condemnauerunt,ita reges eorū ceciderunt,ita rectores vel principes eorum

Iudæi furentes à vino.

Pſal.102. Pſal.68.

Pilatus manū extēdit.

Matth.27.

Iudices, Christus & apostoli.

eorum exęcati sunt,ac velut rami fracti corruerunt,vt non sit in eis qui clamet ad dominum. Clamāt quidem,sed non ad dominum. imō contra dominum,blasphemando Christum deum & dominum. Quōd & si extunc clamare & sacrificare contendunt,resultat eis illud propheticum.Et cum extenderitis manus vestras,auertam oculos meos à vobis.& cum multiplicaueritis orationem,nō exaudiam.manus enim vestræ sanguine plenę sunt, ita cadendo quales facti sunt? Ait. [Ephraim in populis ipse commiscebatur.] Ephraim omnis ille dicitur, qui recessit à domo Dauid.magis autem ille populus,qui crucifixit Christum filium Dauid,quia veraciter sic faciēdo recessit à domo Dauid.Sed & de hac & de illa recessione iam superius diximus,quia hæc illi similis est,imō illic cœpta recessio,hic consummata est.Ergo Ephraim,id est, omnis carnalis Israel & carnalis iudaismus,apud quē non est Dauid,neq; semen eius Christus, in populis commiscebatur & cōmiscetur,id est,inter gentes reputatur.Nam contra,Israel verus,inter gentes reputatur.sed habitat solus,iuxta illud.Populus solus habitabit,& inter gentes non reputabitur. Item & Moses benedicendo loquitur.Habitabit Israel confidenter & solus.Hic Israel sanctus & mundus est.Is autem,qui nomine Ephraim in prȩsenti loco denotatur, immundus est & sordidus,in populis commixtus. Hoc est quod sequitur. [Ephraim factus est subcinericius panis,qui nō reuersatur.] Quod idem est ac si dicat,inuidiæ flammis quasi in clibano decoctus,sub cinere peccatorum suorum premitur,& ad pœnitentiam non conuertitur. Nam sicut panis subcinericius à cinere nō emundatur,nisi reuertetur.Ita Iudaicus populus,qui (vt sæpe iam dictum est) veraciter recessit à domo Dauid, atq; idcirco à nomine Ephraim per spiritum propheticum denotatur,à peccatis suis non liberatur,quia ad fidem Christi non conuertitur.Itaq; in populis commiscetur,populorum nominibus,quibus commixtus est & similis factus est,iure censetur,iuxta illud.Pater tuus Amorræus,& mater tua Chetea.Nec verō tantummodo in populis commiscetur, verumetiam in malis meritis præfertur. Exempli gratia, cum dominus dicit.Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione ista,quia pœnitentiam egerunt ad prædicationem Ionæ. Et ecce plus quām Iona hic.Et his similia. Diligenter verba propheticæ veritatis persequamur,quibus iste Ephraim vehementer culpatur. [Comederunt alieni robur eius,& ipse nescivit.Sed & cani effusi sunt in eo,& ipse ignorauit.] Verē manifestū est quia comederunt alieni robus eius,id est,abstulerūt omnem dignitatem regalem siue principalem,qua olim tanquam in iuuentute sua roborabatur.Ecce enim hodie nō est illi rex neq; princeps aut dux, & ipse,(inquit)nescivit Quid nescivit? Nimirum illud quod non nescire, sed magnopere scire debuit,quia non prius comederetur, nō prius omnino deuoraretur tale illud robur eius,donec veniret verum robur & verē princeps fortitudinis Christus. Sic enim patriarcha Iacob fuerat præloquutus.Non auferetur sceptrum de Iuda,& dux de fœmore eius,donec veniat qui mittendus est. Quo tempore venit ille,quem venisse credimus,natum ex vtero virginis,quem negauit iste Ephraim,factum est istud. Alieni,scilicet gentiles Romani,comederūt robur eius,id est,regnum eius ablatum tradiderunt suis satellitibus, scilicet Herodi & posteris eius.& postmodum venientes insuper tulerunt locum & gentem illius. Hoc ipse nescivit,imō nescire noluit,vt diceret aut dicat quia Christus iam venit, si verus est sermo quem tantus patriarcha dixit.Nec verō taliter comederūt alieni robur illud,vt possit recuperari, sed ita vt irrecuperabile sit.Hoc est quod ait.Et cani effusi sunt in eo,& ipse ignorauit. Ac si dicat,Sicut homini prę senectute canescenti iam non est spes vt recuperetur in eo robur iuuentutis. ita populo illi,ex quo regnum sic perdidit, non est spes recuperandi, nisi illa quæ vana est, & fallax erit,& frustrabitur eum,quando videlicet pro Christo suscipiet Antichristum.Hoc ipse ignorauit, canos istos in semetipso non attendit.Vir autem quicunq; verus Israelita extitit vel nunc est,ipse non ignorat,quia sic senuit & incanuit Ephraim, vt iam non sit sicut heri & nudiustius,quando toties victus vel captus ab hostibus post fatigationem captiuitatis regnum quasi iuuenile robur recuperare potuit. Eruditus homo canos istos sic intelligit, vt ad similitudinē respiciat Abrahæ senis,& Saræ iamiam decrepitæ matris. Sicut enim illi tunc Isaac genuerūt, quando in illis cani effusi sunt,cum ante Sara sterilis fuisset.ita tūc demū Christus nasci debuit de populo illo,quando regno ablato inualidus factus est.Quomodo hæc ipse nescivit,aut quo modo ignorauit?Malo nimirum & pessimo insciti vel ignorantię modo,nolendo intelligere, nolendo scire,repellendo scientiam hanc,sicut superius dominus dicit.Quia tu scientiam repulisti,repellam te,ne sacerdotio fungaris mihi. Ergo quod dicitur,& ipse nescivit & ipse ignorauit,idem est,ac si diceretur,propter culpam superbiæ cæcatus est,quia scire contempsit. Vndè & protinus subditur. [Et humiliabitur superbia Israel in facie eius.] Superbia nanq; Israel patriarcha iam nunc est quōd in faciem eius humiliata sit,quia propter superbiam cæcitas contigit in Israel, vt Apostolus ait. Velamen quod positum est super cor eorum, sicut præsignabat velata exterius facies Mosi,humiliatio superbiæ Israel est.In cōspectu omnium,qui reuelata facie contemplantur gloriam domini.humiliatio quæ propter superbiam contigit, cognoscitur in facie eius, in corde & sensu eius. Præterea sic quoq; humiliata est eadem superbia in faciem eius, vt

Esaiæ.1.

Ephraim.

Israel verus. Num.23.

Deute.33.

Ezech.16. Matth.12.

Supra.4.

Roma.11. 2.Cor.3.

Spes Iudęorum vana & fallax.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Seruitus Iudæorum.

tunc ab Assyrijs & Babylonijs captiuitatis iugo premeretur, pro eo quòd prophetas occidit, & postea miserabilius à Romanis disperderetur, pro eo quòd prophetarum dominum Chri-
Iohan.8. stum crucifixit. Quamuis in eadem humiliatione ceruicem subrigeret aduersus dominum, di-
cendo, semen Abrahę sumus, & nemini seruiuimus vnquam, tamen nihilominus serui peccati,
sub hominibus quoq; seruile iugum ferebant, Romanis seruiebant, vt cæteris regnis seruirẽt,
& seruitutis eiusdem graue adhuc experimentum capere habebant, cadentes in ore gladij, &
in omnes gentes ducti captiui. In his omnibus humiliatur quidem, sed nihilominus perseverat
superbia, dum in synagogis suis ipsum quem experti sunt victorem Christum blasphemant.
Hoc est quod sequitur. [Nec reuersi sunt ad dominum deum suum, vt non quæsierunt eum in »
omnibus his.] Veré duræ ceruicis populus, qui tot flagellis coercitus, ad dominum nõ reuer- »
Esaiæ.1. titur. Super hoc admirãs ipse dominus in Esaia loquitur. Super quod percutiam vos vltra ad-
dentes prȩuaricationẽ. Nimirum velut districtus dominus, cum omnes virgas & flagella cun
cta castigando consumpserit, miratur seruum incorrigibilem & contumacem. Vndè hoc? Vi-
delicet, quia velatum & obduratum habent cor, imò quia nec habent cor. Sequitur enim. [Fa- »
ctus est Ephraim quasi columba seducta, non habens cor.] In eo quod non absolutè ait, factus »
est quasi columba, sed addidit, seducta, bonam columbæ significationem prȩsenti loco penitus
exterminat. Amplius aũt cum apponit adhuc, non habens cor, seductionẽ eiusdem & vacuita
tem totius boni miro exprimit modo. Siquidem aduersus id, quod de columba pro bona simi
litudine dici vel scribi soler, nõ habens fel. dicitur hic, non habens cor. Quanta putas distantia
Carnalis Israel & Iudas est inter non habentem fel, & non habentem cor? Quanta (inquam) differentia, columba habẽs
fel & non habens cor, à columba non habente fel & habente cor, seiuncta est? Magna profectò
& omnino contraria. Sic planè & tanta dissimilitudine seiunctus est carnalis Israel à spirituali,
qualis tunc erat ille Ephraim, qui seductus est vt recederet à domo Dauid, & nũc est iste Iudas
qui negauit Christũ filiũ dei. Columba esse debuit manendo in simplicitate atq; vnitate pater-
næ fidei, sed & tunc & nunc seducente diabolo recessit in felle amaritudinis, in inopia cordis. »
Exodi.32. Quo recessit? Quo abijt? [Aegyptum inuocabant, & ad Assyrios abierunt.] Quomodo Ae- »
gyptum inuocabant? Deos Aegyptios colebant, ex quo corpore & non mente de Aegypto
exierunt. Tunc enim cum vix exirent, vitulum in deserto fecerunt, & adorauerunt more Ae-
Exodi.14. gyptiorum, sicut inter eos facere consueuerant. Verba quoq; ipsorum Aegyptum inuocantiũ
hæc fuerunt. Vtinam mortui essemus per manum domini in terra Aegypti, quando sedeba-
mus super ollas carnium, & comedebamus panes in saturitate. Item, Constituamus nobis du-
Num.14. cem, & reuertamur in Aegyptum. Et his similia. Postquam autem terram adepti sunt tam bo
nam, vt Aegyptiacis carnibus vel panibus non indigerent, nihilominus tamen Aegyptum
inuocauerunt. Duos enim vitulos fecerunt eãdem, imò & maiori dementia, quàm olim in de-
serto fecerant & adorauerant vnum. Hoc modo propter suam ingluuiem, atque luxuriam Ae
gyptum inuocantes, ad Assyrios quoque abierunt & similes illis facti sunt, videlicet per super-
biam, atque ita in populis commixti, non tam Israelitæ, quàm Aegyptij vel Assyrij dici me-
ruerunt. Amplius autem, quando (vt sæpe iam dictum est) Christum negauerunt, regemq; suũ
esse Cæsarem professi sunt, & non alium, Aegyptum inuocabant & ad Assyrios abierũt, id est,
hominum sine deo, qui solum diligũt hoc seculum, & malignorum spirituum sese socios in da-
mnatione fecerũt. Sed quid sequitur? [Et cum profecti fuerint, expandam super eos rete meũ, »
quasi volucres cœli detraham eos.] Secundum metaphoram columbæ seductæ, & non haben »
tis cor, pulchrè significat quòd comprehendantur in superbia sua, qui per superbiam quidem
quasi volando sese extollere ausi sunt, sed nihilominus infirmi sunt atque inualidi, vt columba.
3.Reg.12. Cum (inquit) profecti fuerint, videlicet olim, dicendo. Non est nobis pars in Dauid, neque hæ-
Iohan.10. reditas in filio Isai, & nunc clamando, non habemus regem nisi Cæsarem. tunc expandam rete
meum, & quasi volucres cœli detraham eos, vt neque cum glorioſis & liberis quos æmulan-
tur, penna libertatis volare possint, neque apud me liberi sint, sed pœnas dent vanæ spei &
prȩsumptionis. primùm in Assyrijs & Chaldæis captiui, & deinde sub Romanis per totum or-
bem vinculis & retibus captiuitatis distracti atque compediti. His dictis æquam protinus &
Lucæ.11. iustam accumulat sententiam, dicens. [Cædam eos secundum auditionem cœtus eorum.] Au- »
ditio namq; cœtus eorum illa extitit, quam hodieq; audimus & legimus, quia vanũ sibi finxe-
runt timorem, & dixerunt, Si dimittimus eum, sic omnes credent in eum, & venient Romani,
& tollent nostrũ & locum & gentem. Hunc timorem Pontifices & Pharisæi collecto concilio
finxerunt, & totum consilium cœtus vniuersus audiuit, & aurem libenter apposuit, vt quasi ex
necessitate viderentur occidere Christũ. Sed quid econtra illis euẽnit? Non quia occiderũt illũ,
cum Romanis regnauerũt, sed potius hoc exigente, sub Romanis pœnas dederũt, venerunteq;
Romani, locumq; illis & gentẽ tulerunt. Igitur cædã (inquit) eos secundũ auditionẽ cœtus eorũ,
id est, inducã super eos formidinem quam formidauerũt, quam sibimet confinxerunt, non veré
formidãtes, sed formidinem ciusmodi veram videri volẽtes. [Væ eis, quoniam recesserũt à me, »

Vastabuntur,

« Vastabuntur, quoniam prȩuaricati sunt in me. Et ego redemi eos, & ipsi locuti sunt cõtra me
mendacia.] Ita cædam eos, vt & secundum animam ve illis sit, quoniam recesserunt à me. &
secundũ corpus vastentur, quoniam prȩuaricati sunt in me. Neq; enim tantummodo in legem
meam prȩuaricati sunt, in meipsum manus miserũt, meipsum tradiderunt ad crucifigendũ. Et
vide cẽ ingrati sint. Ego redemi eos, & olim ex Aegypto, & nunc à peccatis in sanguine meo.
scelus quoq; meæ mortis ignoscens illis ita vt dicerem. Pater dimitte illis, non enim sciunt qd Lucæ 23.
faciunt. & ipsi pertinaciter contra me mendacia loquuti sunt. Nam & militibus copiosam de-
derunt pecuniam, dicentes. Dicite, quia discipuli nocte venerũt, & furati sunt eũ, nobis dormi- Matth.28.
entibus. & si hoc auditũ fuerit à prælide, nos suadebimus ei, & securos vos faciemus. At illi ac-
cepta pecunia, fecerunt sicut erant docti. Et diuulgatũ est apud Iudæos verbũ istud vsq; in ho-
diernum diem. Hæc & huiusmodi mendacia contra me loquuti sunt & loqui non desinunt.
« [Et non clamauerunt ad me in corde suo, sed vlulabant in cubilibus suis. Super triticum &
« vinũ ruminabant, & recesserunt à me.] Diligenter in verbis istis diuinam perpendamus iu-
stitiã, quia hic causa est propter quam carnalis Israel existimeẽ vel reputetur Edom siue Esau,
& non Israel. Et non clamauerũt (inquit) ad me, sed vlulabant. Quidnam est clamare ad dñm,
nisi desiderare dominũ? Cæterum, si quis orationem multiplicet, quantumuis clamando, & la- Clamor ad
chrymando, non habens intentionem in hoc, vt ipsum mereatur habere deũ, sed vt aliud quid deũ pro ter
obtineat terrenũ siue transitoriũ, non veraciter dici potest clamare ad dominũ, id est, ita cla- renis, vlula
mare, vt clamor eius ad domini dei peruenìat auditũ. Iste qui sic clamat, nimirũ similis est Esau, tus est.
de quo scriptũ est. Auditis Esau sermonibus patris, irrugijt clamore magno & cõsternatus ait. Genes.27.
Benedic etiam & mihi pater mi. Non vtiq; aliũ quærebat benedictionis fructũ, nisi hunc, vt in
isto seculo diues ac potens existeret. Idcirco postmodũ sequitur. Cumq; eiulatu magno fleret,
motus Isaac dixit ad eũ. In pinguedine terræ & in rore cœli desuper, erit benedictio tua. Scie-
bat enim quid quæreret, & idcirco illius benedictionem eiusmodi præsiniuit. Ait ergo, Et non
clamauerunt ad me in corde suo, sed vlulabant in cubiculis suis, id est, non fuerũt mihi deuoti,
cor eorũ mecum rectum non fuit, non meipsum, sed quæ mea sunt quæsierunt, & propter hæc
eiulabant in cubiculis suis, id est, in synagogis suis, quæ nimirũ non ecclesia mea, sed cubicula
ipsorũ sunt. Veré vlulabant, quia super triticum (inquit) & vinũ ruminabant, sola quæ ventris
sunt quærebant, & recesserunt à me, videlicet nõ quærendo habere me. Hoc modo reuera non Psalm.23.
ad generationem pertinent quærentium dominũ, quærentium faciem dei Iacob, sed ad gene- Hebr.12.
rationem Esau. Hoc sentiens Apostolus dicit ad Hebrȩos. Ne qua radix amaritudinis rursum
germinans impediat, & per illã inquinentur multi. ne quis fornicator aut prophanus vt Esau,
qui propter vnam escam vendidit primitiua sua. Scitote enim, quoniam & postea cupiens hæ
reditare benedictionem, reprobatus est. Non enim inuenit pœnitentiæ locum, quanq; cum la-
chrymis inquisisset eam. Vsq; hodie infelices Iudæi sic vlulant in cubiculis suis, neq; inueniunt
pœnitentiæ locũ, vt benedictionem hæreditare possint, quanquam cum lachrymis inquirant
eam. Quare? Quia non clamant ad dominũ in corde suo, sed super triticũ & vinum ruminant,
id est, non cœlestem quærunt gratiam, non peccatorum optant remissionem, non regni futuri
suspirant gloriam, sed vlulant & ruminant, propter illius terræ iracundiam, in qua tritici &
vini se habuisse recolunt abundantiam, sicut in psalmo scriptũ est. & in iracundia terræ loquen Psal.54.
tes dolos cogitabant. Nam quia terram illam ab aduentu saluatoris nostri, propter sanguinem
eius se amisisse non ignorant, idcirco irascuntur, & zelo maligno inflammati blasphemant il-
« lum. Et recesserunt à me inquit. Veré recesserunt, imò & legationem miserunt post ipsum, di- Lucæ.1.
« centes. Nolumus hunc regnare super nos. [Et ego erudiui eos, & confortaui brachia eorũ,
& in me cogitauerunt malitiam.] Sententia hæc magnæ admirationis habet sensum. Idem
enim est ac si dicat. Ego, in quem cogitauerunt nequitiam, ego ille sum qui erudiui eos, ego
ille qui confortaui brachia eorũ. Erudiui nimirũ dando legem, & docendo, non esse viram ho-
minis tantum in tritico & vino, super quod nunc ruminant, sed in sermone dei, quemadmodũ
Moses dicit. Afflixit te penuria, & dedit tibi cibum manna, quem ignorabas tu & patres tui, Deute.8.
vt ostenderet tibi, quòd non in solo pane viuat homo, sed in omni verbo quod egredit ex ore
dei. Postquam erudiui eum, postquam legem dedi illis, & circumduxi & docui, custodiendo
quasi pupillam oculi mei, tunc demum confortaui brachia eorum, constituendo super excel- Psal.104.
sam terram vt comederet fructus agrorum, & ita confortati sunt, vt reges fortes occiderent,
duces, principes, & reges eorum, & longo tempore possiderent labores populorum. Ille qui
hæc feci illis, ego ipse sum in quem cogitauerunt malitiam, videlicet hanc, vt me crucifige-
rent. Dixerunt enim, Suspendamus eum in ligno, & proinde maledictus erit, nec reputabitur Psal.117.
filius benedicti, de quo Psalmista cecinit. Benedictus qui venit in nomine domini. Moses nan- Deute.21.
que scripsit, quia maledictus à deo est qui pendet in ligno. Hanc in me malitiam cogitaue-
runt, sed hæc ipsa malitia eorum excæcauit eos, vt non viderent ac scirent, quòd econtrario Iohan.12.
per crucem eius in omnes gentes benedictio, id est, peccatorum daretur remissio. & per eam

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnia traheret ad seipsum. [Reuersi sunt vt essent absq; iugo, facti sunt quasi arcus dolosus.] »
Matth.11. Mira rebellio peruersorum, quibus quod in rectis corde suaue est & leue, importabile videtur & ferre non possunt. Iugum quippe domini suaue est, & onus eius leue. duræ autem ceruices & malè fortes humeri illorum ferre non potuerūt. Idcirco reuersi sunt vt essent absq; iugo, vt non haberent legem aut regem, malis voluntatibus suis contradicentem. sed ita reuertendo facti
Arcus dolosus. sunt quasi arcus dolosus, id est, semetipsos interfecerunt ac perdiderunt in modum arcus dolosi, qui retrocidente sagitta, ipsum à quo tenditur, percutit. Fugiendo nanq; iugū dei siue imperium Christi, pernicioſum sibi subierunt iugum hominum, mortiferum sibi fecerunt iugum
Psalm.93. Matth.27. Romani imperij. Imò & intendentes arcum rem amaram, vt sagitarent in occultis immaculatum. eodē arcu sagittis ipsis in semetipsos reuersis perierunt, sese æterna damnatione percusserunt, dicendo, Sanguis eius super nos & super filios nostros. Hoc est quod continuò sequitur,
[Cadent in gladio principes eorum à furore linguæ suæ.] Furor nanq; linguæ illorū quasi »
gladius acutus extitit, quemadmodū Psalmista cecinit, quia acuerunt vt gladiū linguas suas.
Psalm.63. Item, Filij hominum dentes eorum arma & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus. furor linPsalm.56. guę eiusmodi ille sermo nequam extitit, quem firmauerunt sibi clamando. Tolle tolle, crucifige crucifige. Et hic linguæ gladius sic acutus Mariæ quoque animam pertransiuit, iuxta dic-
Lucæ.21. tum Simeonis. Ab illo furore, id est, propter illum furorem linguæ suæ, cadent (inquit) in gladio principes eorum, & sic factum est. Legimus, & miramur Iosephum narrantem illud miserabile excidium Hierosolymorum, in quo sic ceciderunt, vt nunquam suum possint recupera-
re statum, foris Romanorum, intus gladijs concisi suorum conciuium & contribulium, vt multò aliter quàm gladijs cecidissent Assyriorum siue Babyloniorum. Et meritò, quia nimis
longum traxerant peccatorum funiculum. Ait enim. [Ista substannatio eorum in terra »
Aegypti.] Et est sensus. Ista peccantium insania non noua est, sed inueterata, ex quo gens »
Rebellio Iudæorū contra Mosen. ista nata est in terra Aegypti. Illic nanq; patres istorum, qui subsannauerunt Christum domini legis & prophetarum, subsannauerunt Mosen missum sibi à deo, vt liberaret eos de manu Aegyptiorum. Licet enim clamarent ad dominum propter afflictionem & duram seruitutem, tamen mira dementia missum sibi liberatorem subsannauerunt, dedignando intelligeActo.7. re quòd visitarentur, & saluandi essent per illum. Hinc Stephanus protomartyr, cū premisisset,
Exist imabat autem intelligere fratres suos, quoniam deus per manus ipsius daret salutem illis.
Nume.16. At illi (inquit) non intellexerunt. Et post pauca. Hunc Mosen, quem negauerunt dicentes, quis te constituit principem & iudicem? Hunc deus principem & redemptorem misit, qui ac-
cepit verba vitæ dare nobis, cui noluerunt obedire patres nostri, sed repulerunt & auersi sunt
Exod.32. cordibus suis in Aegyptū, dicentes ad Aaron. Fac nobis deos qui præcedant nos. Mosi enim huic, qui eduxit nos de terra Aegypti, nescimus quid factum sit. Et vitulū fecerunt in illis die-
bus. Ergo quòd in Aegypto subsannatio illorum iam sæuierit, palàm est, & ex ipsorum quoque verbis attestantibus potest colligi. Cum enim persequeretur eos Pharao, illi videntes exerci-
Exod.14. tum eius, dixerunt, Forsitan non erant sepulchra in Aegypto, ideo tulisti nos, vt moreremur in solitudine. Quid hoc facere voluisti, vt educeres nos ex Aegypto? Nōne iste est sermo quem loquebamur ad te in Aegypto, dicētes, recede à nobis vt seruiamus Aegyptijs? Illic nimirū te-
stantur, se illum repulisse mira inuidentiæ crudelitate, vt cum clamarent ad dominū ob suam liberationem, personam liberantis odirent. & cū sibi salutem cuperent, illi personæ, quam no-
Malitię eorum contra Dauid. uerant gloriam ministerij salutaris inuiderent. Eodem morbo corrupti, cum regem nimis importunè quæsissent, datam sibi secundum cor domini personam odere regnantem, inuide-
2.Reg.15. bantq; gloriæ triumphatoris, cuius contra gentes inimicas gloriabantur triumphis, in tantum vt contra illum susciperent filium eius Absalon, deinde Seba filium Bochri, deinde Hieroboam filium Naboth semel & iterum dicentes, non est nobis pars in Dauid, neq; hæreditas in filio Isai. Eadē iniqtate siue subsannatione perseuerāte, cū regem magnū per prophetas prænunciatum expectassent Messiam, ad magnam generis sui gloriā venientis odēre personam, &
illam quam ex lectione poterant animaduertere Christi gloriā stanti in medio ipsorū personæ nimis crudeliter inuidebant. Igitur ista subsannatio eorū in terra Aegypti, id est, sic subsannauerunt Mosen in terra Aegypti, sic subsannauerūt Christū filiū dei, sic subsannauerunt Dauid, sic subsannando negauerunt Mosen, negauerūt Dauid, negauerūt Christū ante faciem Pilati. Et
idcirco cadēt in ore gladij (vt iā dictū est) propter istū linguæ suæ furorē, propter istā suā subCap. VIII. sannationem. Quid proinde facias ô prophera? [In gutture tuo sit tuba quasi aquila super »
domū domini, pro eo q transgressi sunt fœdus meū & legē meam præuaricati sunt. Me inuo- »
cabant, deus meus, cognouimus te. Proiecit Israel bonū, inimicus persequetur eū.] Hæc an- »
nuncia, & annunciando in gutture tuo sit tuba, qa videlicet populo huic bellū est, & nō pax.
Aquila nanq; veniet super domū dñi. i. Romanū imperiū, cuius militare signū agla erat, veniet
Aquila contra Iudæos. super ciuitatē, in qua est domus dñi. In Ezechiele, vbi cōtra Iudā, pphetia dirigit, decē tribubus iam in Assyrios translatis, per aquilā Nabuchodonosor significat his verbis. Aquila grandis

alarum magnarum longo membrorum ductu, plena plumis & varietate, venit ad Libanū & tulit medullā cedri, summitatē eius auulsit, &c. Nescitis quid ista significēt? Dic. Ecce venit rex Ezech.17.
Babylonis in Hierusalē, & assumet eos ad se in Babylonem. Hic autē vbi non aduersus Iudam tantū, sed aduersus omnē Israel prophetia texitur, & quasi tuba declamare iubetur, rectè secundū supra dicta per aquilā excellentia Romani intelligitur imperij, cuius (vt iam dictū est) militare signū aquila fuit, ante susceptum vexillum crucis, eo q aquila rex auium esse dicatur, & cuius ob honorē Herodes quoq; auream fixit aquilam super templū domini, vt refert Iosephus. Hæc aquila (inquit) super domū domini, id est, Romanū imperium ad destruendam irrecuperabiliter gloriā sacerdotij Iudaici venit. Quam ob causam?
Pro eo (inquit) q transgressi sunt pactum meū, & legem meā præuaricati sunt. Poterat enim Pactum dei cū Salomone.
obijcere quis & dicere, quòd istud deus faceret vel fieri sineret, contra suū statutum, contra fœdus vel pactum quod pepigit cū patribus eorum. Nam, vt de cæteris taceamus, nunc ad Salomonem, qui primus ædificauit illam domū domini, taliter dixit. Exaudiui orationem tuam 1.Reg.9.
& deprecationem, qua deprecatus es coram me. Sanctificaui domū hanc quam ædificasti, vt ponerem nomen meū ibi in sempiternum. Sed vide quid postmodū sequitur. Si autem auersione auersi fueritis vos & filij vestri, non sequentes me, nec custodientes mādata mea, & cærimonias quas proposui vobis, sed abieritis & colueritis deos alienos, & adorauerit is eos, auferam Israel de superficie terræ quam dedi eis, & templum quod sanctificaui nomini meo, proijciam à conspectu meo, eritq; in prouerbium & in fabulam cunctis populis, & domus hæc erit in exemplum. Ergo in pacto domus illa steterit, id est, sub cōditione seruandæ iustitiæ, quam profectò seruandam ab illis non esse, deus præsciuit. Nam si seruandam esse præsciret, nequaq; conditionaliter illis bona sua promitteret, toties dicendo, si præcepta mea seruaueritis, si in vijs meis ambulaueritis, quod in lege frequēs, sed absolutè & modo prædicatiuo vel promissiuo, sicut ad Abraham locutus est in promissione seminis, quod est Christus. Non enim dixit, si egressus fueris de terra tua, sed egredere (inquit) de terra tua, &c. & benedicam tibi, atq; in te benedicentur vniuersæ cogitationes terræ. Item q;, in repromissione non dixit, si feceris rem hanc, & non pepercris filio tuo vnigenito, benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ. Quæ vniuersaliter Genes.12.
populo pro cultu tabernaculi vel domus domini, pro cærimonijs seruandis promissa sunt, sub Genes.22.
conditione posuit prouidentia dei præscientis, quod conditionem vel pactum promissionis nō
essent seruaturi, & q pactum istud irritum facturi essent, sicut & Hieremias verbis declarat Hiere.11.
manifestis. Cum enim præmisisset, Audite verba pacti huius, & facite illa, postmodum hæc intulit. Et hi ergo abierunt post deos alienos vt seruirent eis, irritū fecerunt domus Israel & do-
mus Iuda pactū meū, quod pepigi cū patribus eorū. Item q; alio loco dicit. Et nolite confidere Hiere.7.
in verbis mendacij, dicentes. Templū domini, templū domini, templū domini est. quoniā si bene direxeritis vias vestras, & studia vestra, habitabo vobiscū in loco isto. Igitur cū dixisset, In gutture tuo sit tuba, quia aquila super domū domini, ne quasi de mutabilitate argueretur, q ab-
iceret domū quam prius elegisset, vel in pactū suscepisset, causam reddidit protinus dicēs, pro eo q transgressi sunt fœdus meū, & legē meā præuaricati sunt, quod idē est ac si diceret, qa pactū meum irritū fecerunt. Et ista quidē causa contra Iudaicos satis sufficiens est, nec aliā audiri dignī sunt, quamdiu suā volentes statuere iustitiam, iustitiæ dei non sunt subiecti, dū inter cętera, Aquila super domū domini.
quibus sese aduersus fidē Christi defendunt, illud quoq; subsannant dicendo consequenter, esse mutabilem deū, si domum suā nomini suo sanctificatam abiecit, apud Christianos quæsiturus aliam. Qui autē iam pro emerita fide dignus est, vt intret in sanctuarium domini, & intelligat in nouissimis eorum, causas alias audit & reddit, intelligit & dicit, quare super illam domum domini aquila semel & iterum venire debuerit. Semel nanq; venit super illā Nabuchodonosor, quē in Ezechiele (vt iam dictū est) per aquilā oportet intelligi, & eandē domum incen-
dio conflagrauit. Iterum venit Romanum imperium cū victricibus aquilis, & non solummodo 4.Reg. vlti.
domum illam, sed & locum & gentē irrecuperabiliter tulit. Semel vel primo permittente deo, idcirco factum est, vt verus illud sacerdotium corriperetur. Secundo idcirco factum est, vt omnino tolleretur. Corripiendi nanq; atq; instruendi erant illius temporis tam populus q; sacer-
dotes, vt scirent ipsi & ipsorum posteri, quia non propter locum gentē, sed propter gentem lo- 2.Macha.5.
cum elegit dominus. & quia auro & lapidibus, quibus præfulgebat illa domus, non magis q;
fumo aut fauilla delectatur, nisi cordium corporumq; templa sibi ad habitandum præparentur. Tollendum autem omnino erat in aduentu Christi domus vel templi illius sacerdotiū, qa Sacrificium Iudęorū nō iussum sed permissum fuit.
temporis illius sacrificiū nō fuerat iussum, sed permissum, donec cū iussu & præsentia Christi veniret sacerdotiū necessarium secundū ordinem Melchisedech. Nam quod illud sacrificium non fuerit iussum (vt iam dictum est) sed permissum, testatur ipse dominus in Hieremia, dicens. Holocaustomata vestra addite victimis vestris, & comedite carnes, quia non sum locutus cū pa-
tribus vestris, & non præcepi eis in die, qua eduxi eos de terra Aegypti, de verbo holocausto- Hiere.7.
matum & victimarū, sed hoc verbū præcepi eis, dicens. Audite vocē meam, & ero vobis deus,

& vos

Universidad de Deusto
Biblioteca

& vos eritis mihi populus,& ambulate in omni via, quam mandaui vobis, vt bene sit vobis. Ergo sacrificiū illud nō iussum erat,sed permissum. Ad quid autē permissum? Ad hoc maxime,vt ordo illius carnalē retineret populū, ne citius dilaberetur ad Aegyptiorū,cęterarumq; sacrificia gentiū,vt saltem sub nomine veri dei pingues hostias carnium sacrificarent,à quibus omnino auelli nequaq; possent. Hoc ipsum interea testari cœpit spiritus sanctus per os Dauid, quamuis ille in eadem religione sacrificantium,studiosissimus fuit. Ait enim. Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinē hircorū potabo? Immola deo sacrificiū laudis. Nimirum istæ voces parum profecissent ad decutiendum supercilium illius sacerdotij, si post aduentum Christi stetisset & locus,& gens,& non venisset talis aquila super illā domū domini. Denicq; adhuc,posteaq; lapis super lapidem nō remansit,Christum blasphemant vbicq; terrarum captiui,& blasphemando impedimentū facere moliuntur currentibus quadrigis euangelij Christi. Quid facerent,si roborati in terra sua consistentes,domumq; illā splendidā superstitem habentes,tale suæ perfidiæ fulcimentū digito demonstrare possent. Tali ergo debuit aquila veniente domus domini destrui,quemadmodū & Danieli angelus prædixit. Et post hebdomadas(inquit)sexaginta duas occiditur Christus,& nō erit eius populus qui eū negaturus est. Et ciuitatē & sanctuarium dissipabit populus cū duce venturo,& finis eius vastitas,& post finē belli statuta desolatio. Et deficiet hostia & sacrificiū,& in tēplo erit abominatio desolationis, & vsq; ad cōsummationem & finē perseuerabit desolatio. Nunc ad literæ textū reuertamur. Cū causam reddidisset,cur aquila venire permitteretur super domū domini, dicendo, pro eo quòd transgressi sunt fœdus meū,& legē meā præuāricati sunt,continuò subiunxit. Me inuocabant,deus meus cognouimus te. Et est sensus. Mira impudentia,cū sint transgressores, cum sint prœuaricatores, inuocant me,dicētes. Deus meus,deus meus cognouimus te. Tale est & illud in Esaia. Me etenim de die in diē quærunt,& scire vias meas volunt,quasi gens,quæ iustitiā fecerit, & iudicium dei sui nō dereliquerit. Mentiuntur ergo,dicendo,deus meus cognouimus te. Ipse dei filius rescellit eos in hoc dicto. Est (inquit)pater meus qui glorificat me,quē vos dicitis, quia deus noster est,& nō cognouistis eum. Quare? Nimirū quia iuxta & illud quod prophetauit Esaias. Populus hic labijs me honorat,cor autē illorum longè est à me. Ira modis omnibus verbis ipsorum opera contraria sunt. Idcirco protinus hic propheta subiungit. Proiecit Israel bonum, inimicus persequetur eū. Quod bonū,vel quē bonum Israel proiecit,nisi deū qui summum bonum,qui solus & summè bonus est,cui dicit oretenus,deus meus cognouimus te? Denicq; illum proiecit,nō modò quia dudum dixit,nō est nobis pars in Dauid,neq; hæreditas in filio Isai,& vitulos sibi pro deo statuit. verumetiam quia quod maius est, dei filiū extra ciuitatē proiecit, negans eum ante faciē Pilati, & foris inter sceleratos proiectū,crucifixit. Idcirco inimicus persequetur eum,inquit,nimirū iuxta maledictiones quas præscius Moses in lege præscripsit. Tradat te dominus corruentē ante hostes tuos. Per vnā viam egrediaris contra eos,& per septem fugias,& dispergaris per omnia regna terræ, sitq; cadauer tuū in escam cunctis volatilibus cœli & bestijs terræ,& nō sit qui abigat. Quod ita factum sit,assertione nostra nō indiget. Seqtur.

[Ipsi regnauerunt & nō ex me. principes extiterunt,& nō cognoui. Argentum suū & aurum suum fecerunt sibi idōla vt interirent.] Qui regnauerunt non ex me? Nimirum ipsi qui bonum proiecerunt, primùm qui cum Hieroboam recesserunt à domo Dauid, deinde qui crucifixerunt, vel negauerunt filium dei,filium Dauid. Primò videndum de illis regibus,qui regno scisso à domo Dauid,super decem tribus regnauerunt,vtrū verò ex deo regnauerunt, an non. Videtur nanq; repugnare verbis istis illud,quod in illa diuisione regni scriptum est. Apprehendensq; Ahias pallium suum nouum,quo opertus erat,scidit in duodecim partes, & ait ad Hieroboam. Tolle tibi decem scissuras. Hæc enim dicit dominus deus Israel. Ecce ego scindam regnum de manu Salomonis,& dabo tibi decem tribus. Item, cū congregasset Roboam multitudinem exercitus,vt reduceret regnum sibi, factus est sermo domini ad Semeiam virū dei, dicens. Loquere ad Roboam,& ad omnem domum Iuda,dicens. Non ascendetis, nec bellabitis contra fratres vestros, filios Israel. Reuertatur vir in domum suam, à me enim factum est verbum hoc. Hæc (vt iam dictum est)repugnare videntur verbis istis. Ipsi regnauerunt, & non ex me. principes extiterunt, & non cognoui. Sed absit,vt sanctæ scripturæ verba sibimet repugnantia vel contraria sint. Quærimus ergo, qualiter & veritas historiæ consistat, & nihilominus vera sit hæc sententia prophetica. Hoc intendentes, originem perpendimus illius mali, vel schismatis, quia nimirum facto illo prior extitit, quod historia narrat expletum per manus Ahiæ Sylonitis, & confirmatum per Semeiam virum dei. Quænam illius mali origo fuit, nisi odium quo Israel regem suum Dauid semper odio habuit? Nunquam enim volens sapientiam, fortitudinem,atq; humilitatem,qui fuêre tres primi sortes Dauid populus ille sustinuit,vtpote malis intentus studijs,& idololatriæ cultui, cui seruire non poterat, regnante Dauid. Huius rei summum illud indicium fuit, quòd cū non haberē alium, quē statuere possent super illum depellendum,filium eius Absolon susceperunt. Verùm quamdiu vixit

Psalm.49. Oportuit tē plū deitrui.

Daniel.9.

Esaiæ 58.

Iohan.8.

Esaiæ 29.

Proiecit Israel bonum

3.Reg.12.

Deute.28.

Obiectio.

3.Reg.12.

2.Para.11.

Solutio.

Odiū Israel contra Dauid.

vixit Dauid,quamdiu filius eius Salomon cum sapientia processit, peccata illorum consummari non potuerunt, vt liceret eius iudicio dei peruenire ad effectum. At vbi merita domus eiusdem Dauid,quæ peccatis illorum præponderauerant,sic infirmata sunt, vt Salomon per fornicationes deprauatus,seruiret dijs alienis,tunc demum manū suam deus subtraxit, & prœualens Israel contra domū Dauid,velut equus indomitus sese excutiens,frenum rupit,& abijt, suisq; studijs congruum sessorem Hieroboam suscepit. Hoc nimirum ex deo non fuit,& idcirco nunc dicit. Ipsi regnauerunt,& non ex me. principes extiterunt,& non cognoui. Vt autē non posset eos retinere vel reuocare Roboam,diuino factum est iudicio,atq; idcirco illic ait, à me enim factum est verbum hoc. Ad summum eius sententiæ,qua dictum est,ipsi regnauerūt & non ex me,illud pro foribus argumentum est, quia regnauerunt absq; legitima dei vnctione. Vnctio nanq; regalis in domo Dauid, & in tribu Iuda remansit. reges autem decem tribuum absq; vnctione regnauerunt. Sané vnus Iehu filius Iosaphat filij Namsi, quantulacunq; vnctione rex constitutus est,& hoc ex domino,veruntamen non eundem Iehu comprobante, sed condignam de domo Achab vltionem exigente. Tantummodo lenticulam olei fundens super caput eius vnus de filijs prophetarū dixit. Hæc dicit dominus deus Israel. Vnxi te regem super populū domini Israel,& percuties domū Achab domini tui, & vlciscar sanguinem seruorum meorū prophetarum,& sanguinē omnium seruorū domini de manu Iezabel, perdam omnem domum Achab,&c. Iste vnus regnauerit ex domino, & principem illum cognoscere deus vtcunq; dignatus sit,veruntamen tantummodo ad vindictam, quia domū Achab deleuit,& Baal exterminauit,non autē ad gratiam,quia peccata Hieroboam, id est, vitulos aureos,non dereliquit. Quapropter vera vndiq; est sententia. Ipsi regnauerunt & nō ex me. principes extiterunt,& non cognoui. quia præter istum vnum vnctum vnctionis imperfectæ, cœteri omnes,sicut absq; vnctione,ita regnauerūt absq; vocatione diuinæ gratiæ. Nunc demū & de illis animaduertendū, qui vsqueadeo recesserunt à domo Dauid, vt crucifigerent filiū Dauid,filiū dei,q̄ verè dictū sit. Ipsi regnauerunt & nō ex me. principes extiterunt & nō cognoui. Rectè enim hoc in reprobationē illorū debuit prophetari, qui vtiq; voluerūt temporaliter in hoc seculo extolli absq; adiutorio viuentis gratiq; dei,sicut in euangelica parabola ipse dñs innuit,cū dicit. Agricolæ autē videntes filiū,dixerunt intra se. Hic est hæres, venite occidamus eū,& nostra erit hæreditas,& apprehēsum eū,eiecerūt extra vineā,& occiderūt. Quid hæc parabola innuit,nisi quia scribæ & pharisæi vidētes Iesum,nō ignorauerūt, sed oderunt illū,quē admodū & ipse dicit. Nūc autē& viderūt & oderūt & me,& patrē meū. Cū enim agricolæ dixerunt,hic est hæres,nemo est in eis qui se dē ignorantia excuset. Ergo cū dicunt,venite occidamus eū,& nostra erit hæreditas. rectē & veraciter dicat is qui occiditur. Ipsi regnauerūt & non ex me,id est, voluerunt sine me regnare,& sine me diuites esse, sedendo super cathedram Mosi,& prædā faciendo de populo,ita vt mentam quoq; & anetū decimarent,nō curando iustitiam & fidem,&c. quæcunq; grauiora sunt legis. Sed cū illi ore suo semetipsos iudicantes dixissent. Malos malè perdet,& vineam suā locabit alijs agricolis,quid iste intulit? Ideo dico vobis(ait)quia auferetur à vobis regnū dei,& dabitur genti facienti fructus eius. Igitur quod ait. Ipsi regnauerūt & nō ex me,principes extiterunt & nō cognoui,idē est ac si dicat. Ipsi quidem regnare voluerunt,sed auferetur ab eis regnū dei,quia nō regnare voluerūt ex me,& in principatu suo cognoscere noluerūt me,suæ modis omnibus studentes auaritiæ. Nā hoc est quod sequitur. Argentū suum & aurum suum fecerunt sibi idōla,vt interirent. Et est sensus. Argentum & aurum plus dilexerunt q̄ deum, imò ne vllum auri & argenti detrimentum paterentur,oderunt Christum & patrem eius deum,oderunt & crucifixerunt Christum dei filiū. Latrocinabantur enim in illo dei tēplo, aurumq; & argentū sibi congregabāt, prædam facientes de populo. Nonne autem Apostolus Christi testatur, quia auaritia simulachrorū est seruitus? Rectè igitur ait,quia argentum suum & aurum suum fecerunt sibi idōla, quia simulachrorum seruitus est auaritia,maximè in illis qui præsentes habentes Christum dei filium, contra ipsorum auaritiam disputantem,argento & auro magis fauerunt, & aduersarium mammonæ, id est,contemptorem argenti & auri Christum interfecerunt. Quo fructu? Qua mercede? Vt interirent,ait. Etenim fructus idolorum eiusmodi,fructus mammonæ,fructus argenti & auri,interitus est animæ illorum & corporis. Interierunt spiritualiter inuisibilibus malignorum spirituum phantasijs,interierunt corporaliter visibilibus Romanorum gladijs. Itaq; vicit domus Dauid,victi sunt omnes,qui recesserunt à domo Dauid. Sequitur ergo. [Proiectus est vitulus tuus Samaria,iratus est furor meus in eis.] Longa quidē cōcertatio facta est inter domū Dauid,& vitulos aureos quos Hieroboam fecit,sed tandē vicit domus Dauid,vicit(inq̄)quando Christus filius Dauid in crucē ascendit. Ibi cornu Dauid,cornu saluris productū & erectum nobis in domo Dauid confregit,proiecit,atq; contriuit vitulū Samariæ,id est, omnē impietatem diuidentē se à domo Dauid. In qua princeps sedet nūc ipse filius Dauid,cuius videlicet diuisionis initiū,sæpe dictus ille materialis vitul? Samariq; extitit. Et pulchrè,cū duo fuerint vituli, singula

3.Reg.11.

Matth.23.

Iohan.15.

Matth.23.

Ibidem 21.

Coloss.3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

singulariter nunc proiectus est, vitulus inquit. Plus enim significat, quàm si dixisset duo vituli. Sicut interdum singulariter per militem plus intelligimus, quàm per milites pluraliter. Militem namq; dicere solemus, exercitum significantes. Proiectus ergo (inquit) est vitulus tuus Samaria, id est, cecidit omnis idololatria, & ab illo principe domus Dauid, deo & homine Christo sententiam acceperunt. Omnes dij gentium dæmonia, & princeps mundi huius eiectus est foras. Illud quoq; pulchrum est attendere, quòd loco præsenti Samariam compellat, quia videlicet quando passionis Christi sacramento destrui cœpit error siue idololatria, fieri hoc cœpium est à Samaria. Cum enim Hierusalem non susciperet, imò persequeretur fidem Christi, sicut scriptum est. Facta est autem persecutio magna in ecclesia, quæ erat Hierosolymis, & omnes dispersi sunt per regiones Iudææ & Samariæ. Samaria verbum dei cum gaudio magno suscepit, sicut ordo lectionis in actibus Apostolorum patenter depromit. Iratus est (inquit) furor meus. In quibus vel contra quos iratus est, nisi in illis vel contra illos qui vitulum fecerũt, qui idololatriam pertinaciter sectati sunt, qui propter simulachrorum seruitutem à domo Dauid recesserunt, imò natum de domo Dauid Christum negauerunt? Nimirum inter istos conclduntur, & maximè sunt vel fuerunt scribæ, vel pharisæi. Et idcirco iam extunc templi vel altare illorum, non altare dei, sed vitulus Samarię meretur dici. Ecce furor domini iratus est in eis, & vitulus eorum proiectus est, domus autem Dauid magnificata est. Templum quippe & sacrificium illorum ablatum est, Christus autem & ecclesia eius in æternum manet. Et quare iratus est furor meus in eis? Videlicet, quia non possunt emundari. Nam hoc est, quod admirando pariter & interrogando confestim subiungit. [Vsquequo non poterunt emundari? Quia ex Israel ipse est, Artifex fecit illũ, & non est deus.] Cum interrogando dicit. Vsquequo non poterunt emundari, subaudiri vult in æternũ. Et causam reddit, cur in sempiternum non possunt emundari. Quia ex Israel ipse est (inquit) artifex fecit illum. Causa hæc diligenter animaduertenda est. Sciendum in primis, incorrigibilem esse illum, qui non per ignorantiam in mendacium cadit, sed per malitiam de corde suo mendacium confingit. Ille namq; verbum dicit contra spiritum sanctum, qui sciens veritatem dei, cõtra mendacium cogitat, & veritatem in mendatio detinet, sicut Apostolus dicit. Quicunq; talis est, reus est æterni delicti, & non remittetur ei, neq; in hoc seculo, neq; in futuro, quia ex ipso est quod facit, aut dicit, nõ ab alio seductus, sed de corde suo seductionem confingens, & proprio iudicio condemnatus. Nimirum talis ille Hieroboam extitit, & hoc sacræ scripturæ conditor spiritus sanctus nobis intimatum esse voluit, peccatum eius exprimens verbis huiusce modi, dixit Hieroboam in corde suo. Nunc reuertetur regnum ad domũ Dauid, si ascenderit populus iste, vt faciat sacrificia in domo domini in Hierusalem, & conuertetur cor populi huius ad dominum suam Roboam regem Iuda, interficientq; me, & reuertentur ad eum. Et excogitato consilio fecit duos vitulos aureos, & dixit eis. Nolite vltra ascendere in Hierusalem. Ecce dij tui Israel, qui eduxerunt te de terra Aegypti. Vera igitur impossibilis emundationis causa, quam dixit, quia ex Israel ipse est, artifex fecit illum, id est, quia Israel & rex eius Hieroboam nõ aliundè inductus, aut ab alio seductus, aureum vitulum putauit esse deum, sed artificio malicioso confinxit illum, sciens eum non esse deum, & hoc solum intendens, vt populus sibi subditus, tali præstigio fascinatus, verum nequaquam requireret deũ. Idcirco non poterunt emundari, & in illo peccato cuncti reges Israel cordis fuêre impœnitentis. Porrò, Baal non ita susceptus est, vt dici posset, quia ex Israel ipse est, quia videlicet nequaquam Israel siue rex Israel illũ de corde suo artifici commento confixit, sed Iezabel à Sydone adueniens, secum illum aduexit, & suscepit eũ Israel pro fauore reginæ, & regis Achab, pellecti nimiumq; proni ad seruiendum fœuitię muliebri, & idcirco quandóq; potuerunt emundari, vt non colerent illum, sicut in eisdem sacris habemus literis. Iehu namq; studiosè super hoc fecit quod rectum erat, & placebat in oculis domini, & deleuit Baal de Israel. Non ita peccatum Iudæ extitit, quamuis & Baal & cætera idolorũ portenta coluerit. Nullum quippe illorum ex ipso fuit, sed aliundè accepit, & idcirco emũdari potuit, aliquoties emundatus est, sicut legimus, quia rex ille, & ille statuas, vel simulachra confregit, lucosq; subuertit, & fecit quod rectum erat in oculis domini. At postquam eo peruentum est, vt peccatum peccarent Iudæi, de quo veraciter dicas, quia ex ipsis est, & quia peccati eiusdem fuêre artifices, iam non possunt emundari. Quod illud peccatum est? Nimirũ illud mendacium aureolum, quod fabricati sunt, dicentes. Blasphemauit, quia dixit se filium dei benedicti, & si dimittimus eum, sic omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent nostrũ & locum, & genrem. Quod (inquam) fabricati sunt, dando pecuniam copiosam militibus, vt dicerent, quia discipuli eius nocte venerunt, & furati sunt eum, nobis dormientibus. Sicut veraciter illic de vitulo dictum est, quia ex Israel ipse est, artifex fecit illum, & non est deus. Ita & hic veraciter dicas de hoc mendacio, quia ex Israel, siue ex Iudæis est, artifex fecit, id est, malicioſa mens excogitauit, & confinxit illud, & nõ est verum. Vtrunq; etenim excogitato siue accepto consilio, factũ esse, scriptura refert. Et sicut illic, cũ lingua foris vitulum ostentãs diceret, isti

Pſalm.97. Iohan.12.

Actor.8.

Peccatũ in ſpiritũ ſanctum. Matth.12.

Tit.3.

3.Reg.12.

Baal nõ ex Iſrael fuit, ſicut vituli aurei.

4.Reg.10.

Marc.14. Iohan.11. Matth.vlti.

isti sunt dij tui Israel, conscientia testis intus refragabatur, sciens & dicens, quia non est deus. Ita & hic, dum consultarent, & per pecuniã obtinerent, quatenus verbum hoc diuulgaretur, furati sunt eũ nobis dormientibus, sciebant, & conscientiam refragantẽ intus audiebant, quia non est verum. Postq; sic peccauerunt, non veritatẽ ignorando, sed mendaciũ excogitando, iã emundari non potuerunt, iam non remittitur eis, neq; in hoc seculo, neq; in futuro, quia tale peccatum consequitur impœnitens cor, semper reluctens spiritui sancto. Vtrunq; proiectũ est, & ille vitulus, ad quẽ transuersi sunt olim, recedentes à domo Dauid, & illud simulachrum auaritiæ, cui seruientes crucifixerunt Christum filiũ Dauid, & iratus est furor domini in eis. Verè proiectus est vitulus. Sequitur enim. [Quoniã in aranearum telas erit vitulus Samariæ.] Item. « Verè iratus est furor eius in eis. Vndè & protinus subiungit. [Quia in ventum seminabunt, « & turbinẽ metent. Culmus non est in eis germen, non faciet farinam. Quod & si fecerit, alieni « comedent eam.] Ab his experimentis vtrunq; cõprobatur, & quod vitulus proiectus sit, & quod furor domini iratus sit in eis. Magnam quippe proiectionem siue abiectionẽ demonstrat hoc argumentũ, quòd vitulus quondam præcultus aureolus, & ob frequentiã festiuitatũ perpolitus, derelinquitur in telas aranearũ, id est, ita negligitur, vt vacet araneis, suarũ cõtextione telarum totũ cooperire & sordidare vitulũ. Hoc ita vt dicitur, factũ est per passionis Christi triumphum, nõ tantum in vitulo Samariæ, sed in cunctis simulachris gentium. Nihilominus & vitulus mendacij Iudaici, de quo iam dictũ est, factus est in telas aranearũ, id est, tam infirmum est atq; inualidũ contra veritatẽ, vt sint telæ aranearũ. Hinc Esaias dicit. Ova aspidum ruperunt, & telas araneæ texuerunt. Telæ eorũ non erunt in vestimentũ, neq; operientur operibus suis. Exempli gratia, vt appareat cũ facilé mendaciũ illorũ solui possit, dicimus eis. O milites vigiles, qui dicitis, vt estis docti, quia discipuli eius venerunt nocte, & furati sunt eũ nobis dormientibus, si dormistis, (vt dicitis) vndé hoc ipsum scire potestis, quod venerint & eũ furati sint? Ergo telas araneæ texuistis vos, & cõsiliarij vestri, quia cũ facilé soluitur tela araneæ, dissipatur & vestri cõpositio mendacij. Item. Magnã innuit iram, quod ait, quia ventũ seminabũt, & turbinem metent, culmus stans non est in eis germen, non faciet farinam. Et, quod & si fecerit, alieni comedent eã. Belli quippe turbinẽ & famem panis sonant hæc sono literali, sed lõgè grauiora sunt, quæ intelligimus sensu spirituali, scilicet turbinẽ iudicij æterni, & famẽ audiẽdi verbum dei. At ille populus eiusmodi erat, qui spiritualia siue inuisibilia hæc mala non pertimesceret, præsentia tantum & corporalia cupiens bona, metuens mala. Ergo secundum eius puerilẽ intellectum, bene literã hoc modo contexuit, vt exterius sonet famem panis, interius significet famem audiendi verbum dei, qua videlicet fame nunc ille populus perijt. Ventũ autem seminabunt, id est, opera inutilia facient, & sicut ventum solet sequi turbo tempestatis, sic opera illorum sine dubio sequetur valida tempestas iudicij dei. Culmus stans apud eos, litera est legis & prophetarum, & iste culmus non est germen, siue non habet germen in eis. Notandum diligenter, quòd cum dixisset, culmus stans, nequaquam ait, non est in eo germen, sed nõ est in eis germen. Denicq; in culmo sacræ literæ est germen, siue granum spiritualis intelligentię, sed non in eis, quia non intelligunt spiritũ viuificantem, solamq; ruminat literã occidentem. Hoc ipsum repetit verbis aljs, dicendo, non faciet farinam, quod & si fecerit, alieni comedent eã. Nam non faciet farinam, subauditur in eis, sicut iam dixerat, non est in eis germen. In quibus autẽ est germen, aut facit culmus ille farinam? Nimirum in alienis, id est, in gentibus, siue populis qui in Christum credentes, de culmo literæ illius comedunt spiritualis intelligentiæ farinam. Nã hoc est quod ait. Quod & si fecerit, alieni comedent eam. Pro minimo esset infidelibus illis talẽ pati famem siue sterilitatem, nisi etiam corporaliter nunc præsentia mala sustinerẽt. Sequitur ergo. « [Deuoratus est Israel, nunc factus est in nationibus, quasi vas immundum, quia ipsi ascende- « runt ad Assur.] Et est sensus. Deuorauerunt hostes Israel, ita vt iam nõ sit populus, sicut prędictum fuerat, & ego prouocabo eos in eo qui non est populus. siue & ego ad emulationem vos adducam in non gentem, & cum ceciderint in ore gladij, qui superfuerint ex eis, captiui ducentur, in omnes gentes, & vbicunq; fuerint pro immundis habebũtur, vt verè sunt. Ipsi enim sunt qui cum blasphemarent dominum, dicentes. In Belzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia, taliter denotati sunt, Cum immũdus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca inaquosa, quærens requiem & non inueniens, dicit. Reuertar in domum meam vndè exiui. Et cũ venerit, inuenit scopis mundatam, & nunc vadit, & assumit septem alios spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi. Et sunt nouissima hominis illius peiora prioribus. De homine namq; immundus spiritus exiuit, & per loca inaquosa ambulauit, quando de populo Israel per Mosen & Aaron cultum dei susciepiente recessit, & gentes possedit. Ibi requiem quærens, non inuenit, quia veniens Christus expectatio gentium, fortiter istum inquietauit, & foras misit. Reuersus ergo est in domum suam, id est, in illius populi synagogam, quàm quia inuẽit scopis mundatam, & ornatam, id est, per hypocrisim pulchram, suamq; volentes statuere iustitiam, nõe ingressus habitat ibi, cum septem aljs spiritibus nequioribus se, scilicet cum omni spiritu impietatis

Tela araneæ mendaciũ Iudęorum. Pſalm.59.

Culmꝰ ſtãs litera eſt legis.

Pſalm.77.

Iudæi in nationibus immundi. Matth.12.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pietatis & blasphemiæ. Rectè ergo dictum est, nunc factus est in nationibus quasi vas immundum, habitantem quippe habet in se spiritum immundum. ipsæ autē nationes vasa immunda sunt, direpta illi sorti armato, quemadmodum ait ipse Christus, semetipsum significans. Aut
Lucæ 11. quomodo potest quisq; intrare in domū fortis & diripere vasa eius, nisi prius alligauerit fortē, & tunc domū illius diripiat. Sic immundus Israel cur factus est? Quia ipsi (inquit) ascenderunt
Esaiæ 10. ad Assur. Assur, quod interpretatur dirigens plerisq; scripturarū locis superbū diabolū significat, vt illic. Væ Assur, virga furoris mei, & baculus ipse, in manu eius indignatio mea. Et post pauca. Et erit cū impleuerit dominus cuncta opera sua in monte Sion & in Hierusalē, visitabo
Iohan. 3. super fructum magnifici cordis, regis Assur, & super glorū altitudinis oculorū eius. Ergo quia ipsi ascenderunt ad Assur, id est, quia sese in superbiam extulerunt, ita vt filij sint Assur, sicut dominus ait, vos ex patre diabolo estis, idcirco quasi vas immundū facti sunt in nationibus.
Lucæ 2. Completa est igitur & illa beatæ Mariæ prophetia, quam dixit. Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles. Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes. Quia videlicet propter superbiā & dispersi sunt, factiq; contemptibiles vbiq; terrarū, & culmus stans (vt iam dictum est) non facit in eis farinam. Quod & si facit, nos alieni esuriētes comedimus eam. Ascensum illum quo ascenderunt ad Assur, adhuc denotat, ita subiungens. [Onager solitarius sibi Ephra-
Iob. 11. im, munera dederunt amatoribus, sed & cū mercede conduxerunt nationes.] Onager, id est, agrestis asinus, hominem stultū atq; superbū significat, sicut in Iob scriptū est. Vir vanus in superbiam erigitur, & quasi pullū onagri liberū se natum putat. Rectè ergo per Onagrū carnalis Israel siue Iudæus hic intelligitur, qui vinculo domini ligari, & ad præsepe eius duci contempsit, sicut in Esaia ipse dominus dicit. Cognouit bos possessorē suū, & asinus præsepe domini
Esaiæ 1. sui, Israel autē me nō cognouit, & populus meus me nō intellexit. Nam sicut per bouem, qui possessorem suū, & per asinū, qui præsepe domini sui cognouit, credens ac fidelis quisq; intelligitur, ille de Iudæis, iste de gentibus. sic Israel, qui dominū eundē nō cognouit, vel populus qui
Onager populus Iudaicus. eum nō intellexit, imò cognoscere aut intelligere noluit, rectè onager dicit, id est, asinus quidē, sed superbus. asinus præ stultitia, sed in frenis & præsepij dominici contēptor, vel ignarus præ superbia. Iste onager solitarius, id est, populus à rectore deo profugus & solus, vtpote dei deferror, & à deo desertus, quid fecit, aut quo declinauit? Munera (inquit) dederunt amatoribus, sed & mercede conduxerunt nationes. Qualibus munera dedit amatoribus? Profectò amatoribus sine fide, amatoribus amantibus in simulatione, qui sic amant, vt amantes faciant, qui sic amare simulant, vt decipiant, vt videlicet cum animas deuocauerint à deo vero creatore suo, protinus denudatos, & auxiliū non habentes inuadant, vt possideant, suamq; tyrannidē in eos exerceant. Ergo ironicè dictū amatoribus, nam veraciter dicere posset hostibus. tales Assyrios cæteraq; nationes fuerunt, quibus Israhel misisse munera refert historia sacra, diuinū non sperantem auxiliū. Vt verò de futuris more prophetico dictū intelligas, tunc amatoribus munera dederunt, quando Christum filiū dei crucifigentes, Barraban quasi pro munere diei festi, non vtiq; deo, sed diabolo cunctisq; malignis spiritibus, falcissimis amatoribus, certissimis deceptoribus, reseruauerunt, & ob destruendā dominicæ resurrectionis veritatē mendaciū supradictum copiosa pecunia militibus data cōparauerunt. Quid faciat dominus onagro huic, populo huic, qui taliter effugit? Ait. [Nunc congregabo eos, & quiescent paulisper ab onere regis & prin-
Quiescent paulisper. cipum.] Et est sensus. Quoniā ipsi effugerunt à me, congregabo eos in obsidionē & in gladium, prius Assyriorū, & Chaldæorum, & deinde Romanorū, & deinde (sicut superius iā dixi) multis diebus sine rege & sine principe se debunt. Et nota quod dixit, quiescent paulisper, quia videlicet labor illis erat, & grande onus, habere reges & principes, qualiū scueritas onagrum illum ad præsepe domini religaret, quales fuēre iudices vsq; ad Samuel, per quos Israel saluatus est, quales fuēre reges, Dauid, Ezechias, & Iosias. ac deinde rursus principes, vsq; ad Machabæos duces, & ad vltimū ipse Christus, regum rex, & principū princeps. Isti omnes onus fuēre illis, nec eos ferre poterant impatientes, tanq; sub nimio pondere curui & anheli, propriæ voluntatis amatores. quomodo pueri lasciui, & adolescentes petulantes, magistros sæueros & pædagogos odisse solent austeriores. Quiescent paulisper ab eiusmodi onere requietione nimis damnosa. nunc enim dimittā eos secundum desideria cordis eorū, vt eant in adinuentionibus suis. Quiescent quidem, si paulisper. quia cum excusserint se occidendo, scilicet maximū regem & principem suum, Christum, atq; hoc facto quiescere se putauerunt diu ab onere velut importabili, tunc alio prementur onere, nec requiescent grauissimis hostibus suppositi. [Quia multiplicauit Ephraim altaria ad peccandum, factæ sunt aræ ei in delictum, scribam ei multiplices leges meas, quæ velut alienæ reputatæ sunt.] Causa hęc est malorū sequentiū. Quomodo multiplicauit altaria ad peccandum? Videlicet in eo, quòd aliud quid coluit extra vnū deum quod sacrificauit extra sanctuarium vel ordinem legitimū. Siquidem vnus erat deus, & vnū altare eius, quocunq; in loco vel quantiscunq; in locis vna side nomen eius inuocatur. Ille autem altare aliud fecit vitulo suo, qui (vt supra dictū est) non est deus. Hoc vtiq; fuit multiplicare altaria

altaria ad peccandum, & taliter extructæ factæ sunt ei aræ in delictum, quando Baal quoque & cætera deorum portenta suscipiens, tot aras habuit, quot dæmonibus sacrificauit. Reddam ei multiplicitatis vicē. nā ea multiplicauit altaria, multiplicabo & ego leges meas, noua lege
" reprobādo sacrificia quę illis lex vetus instituerat. Vndè & sequitur. [Hostias afferent, immo
" labunt carnes, & comedent, & dominus non suscipiet eas.] Istæ leges carnium & hostiarum velut alienæ computantur ei, sed tamen meę sunt. Nonne & Dauid hoc idem testatur cū dicit. Tu es sacerdos in æternum secundū ordinem Melchisedech? Reprobauerunt illi altare meum, Psal. 109.
& altaria sua multiplicauerunt. reprobabo & ego sacrificia carnium illorum, & multiplicabo leges meas, quas illi per cæcitatem mentis intelligere non poterunt, & velut alienas computabunt, sed tamen meæ sunt. Immolabunt carnes, & dominus non suscipiet. immolabitur sacrificium nouum, & dominus suscipiet. Non erunt veteris & noui sacrificij leges contrariæ, sed multiplices. Ipsi autem dicunt esse contrarias, quia cæ[illegible] sunt. Scribere nihilominus, & scribere non desinit eidem populo dominus leges suas, leges euangelicas. Notandum hoc est, quia non Excæcatio Iudæorū.
dixit tantū scribā leges. sed scribam (inquit) ei, qui videlicet leges ipse multiplices, quas velut alienas computant, continentur in ipsius libris, testificatæ sunt à lege & propheris. Magna est hic vindicta peccatorū præcedentiū, quòd sic cæci facti sunt, velut alienas cōputent leges istas, 2. Corin. 3.
quascunq; per doctores vel scribas euangelicæ veritatis, per ministros noui testamēti deus scribit, non litera, sed spiritu. magna (inquam) damnatio, cp à claritate ista sub velamine cordis
" abscondunter. Hoc est quod protinus subiungitur. [Nunc recordabitur iniquitatis eorū, &
" visitabit peccata eorum.] Nunc enim, id est, in hoc ipso, quòd velut alienas computant & nō suscipiunt, non intelligunt, aut intelligere nolūt leges istas, recordatur dominus iniquitatis eorum, & exæcatio hæc, visitatio est peccatorū eorum quæ fecerunt à die cp primùm in deserto vitulum formauerunt, vsq; ad illam diem, quo Christi sanguinem fuderunt, sicut vindex præ-
dixit deus ad Mosen. Ego autem in die vltionis visitabo & hoc peccatū eorum. Hæc est vin- Exod. 32.
dicta quam in psalmo sanguinis Christi exposcens, cū dixisset. Et dederunt in escam meam fel, & in sitī mea potauerunt me acето, Continuò subiunxit, Fiat mensa eorū coram ipsis in la- Psal. 68.
queum, & in retributiones, & in scandalū. Obscurentur oculi eorū, ne videant, & dorsum eorū semper incurua. Hoc idem & in præsenti loco prophera secretius innuens, continuò subiungit.
" [Ipsi in Aegyptum conuertentur.] Aegyptus nanq; in tenebras trasfertur. Est ergo sensus, Ipsi excæcabūtur & aggrauabūt cor sicut aggrauauit Pharao & Aegyptus. Vndè & Apostolus, cū de ipsis dolore intimo loqueretur, repentè Pharaonem pro exemplo intulit hoc modo. Dicit enim scriptura Pharaoni. Quia in hoc ipsum exciraui te, vt ostendam virtutē meam, Roma. 9.
& vt annuncietur nomē meū in vniuersa terra. Est enim hoc simile illi, quia videlicet sicut Pharao & Aegyptij videndo magnalia dei, magis ac magis præ inuidia sunt indurati & excæcati, sic isti, qui debuerant esse Israel, quanto maiorem ex iam dictis legibus audiunt gloriā Christi, tanto magis indurantur & scandalizantur, & in blasphemias offendunt & corruunt cæcis
oculis. Veraciter ita dictum, ipsi in Aegyptij cōuertentur, id est, sient Aegyptus. sicut Aegyp-
" tij superbiendo atq; inuidendo excæcabuntur atq; indurabuntur. Vndè sequitur adhuc. [Et
" oblitus est Israel factoris sui, & ædificauit delubra.] Idē enim est ac si dicat. Et cæcitas contigit in Israel, qua nimis obscuratus, oblitus est factoris sui, spē suam in deo non posuit. Et quid egit ille oblitus dominē? Et ædificauit (inquit) delubra. Verè ergo in Aegyptum conuersus est, quia spirituali Pharaoni, id est, diabolo ædificauit habitacula, maiori seruituris miseria, cp olim Pharaoni illi ciuitates Phytō & Rameses ædificauerāt. [Et Iudas multiplicauit vrbes munitas.] Exod. 1.
Et est sensus, Nō in dño confisus est, sed in ciuitatibus munitis, quasi possint illū munitiōes eiusmodi deo aduersante tueri. Sed vide quid contradicat deus. [Et mittam ignem in ciuitate
" eius, & deuorabit ædes illius.] Hæc secundum præteriti temporis historiam ita vt dicuntur gesta sunt, quia sicut historia Regum narrat. Quartodecimo anno Ezechiæ ascendit Sennacherib, & omnes ciuitates munitas cœpit, destruxit, & igne cōbussit. Deinde multò magis Na- 4. Reg. 18.
buchodonosor rex Babylonis, & ciuitatem Hierusalem, templū quoq; combussit. Ad postre- 4. Reg. vlti.
mum verò Romanus exercitus prophetiam hanc maximè adimpleuit, quia tunc ignis illius populi ædes irrecuperabiliter deuorauit. Spiritualiter delubra & vrbes munitæ, quas ille Israel siue Iudas ædificauit & multiplicauit, superstitiones fuēre, & machinamenta impietatis, quibus sese defendunt, ex quo Christus veritas, & veritatis propugnator aduēnit, in qbus adhuc sese quasi muniri protegūt aduersus prædicationē euangelicæ fidei. Propter quod & igni dupliciter sunt traditi, iuxta illud de
cantico Deuteronomij. Ignis succensus est in furore meo, & ar- Deute. 32.
debit vsq; ad inferni nouissima.

FINIS LIBRI TERTII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

RVPERTI ABBATIS

TVITIENSIS IN OSEE PROPHE-

TAM COMMENTARIORVM LIBER QVARTVS.

Lucæ.23. PROLIXA inuectione peccata Iudę siue Israel aut Ephraim spiritus propheti-
cus præsenti loco declamans, mala illis ventura denunciat acerba nimis & diu-
turna, non ante finienda, donec veniret Romanus exercitus, & cumulatã in vl-
Osee.10. tionem sanguinis Christi miseriarum mensuram in illis compleret. Testatur hoc
ipse, qui in prophetis olim loquebatur Christus, cum per semetipsum testimo-
nium de præsenti propheræ huius declamatione sumens, ita loquitur ductus ad crucifigendũ.
Matth.23. Filiæ Hierusalem nolite flere super me, sed super vosipsas flete, & super filios vestros, quia ecce
dies venient, in quibus dicent. Beatæ steriles, & ventres quæ non genuerũt, & vbera quæ non
lactauerũt. Tunc incipient dicere mõtibus, cadite super nos. & collibus, operite nos. Hoc nanq;
propheta hic ante prædixerat, & sic infra scriptum est. Lappa & tribulus ascendet super aras
eorum, & dicent montibus, operite nos. & collibus, cadite super nos. Dicebat autem dominus
de tribulatione & ira, quæ ventura erat per manus Romanorum populo illi in vltionem san
guinis sui. Igitur quocunq; nomine propheta hic vrat. siue Iudam, siue Israel, siue Ephraim vo-
cet eos, ipsi sunt Iudæi illius temporis, quod propheta prospicit intendens in aduentũ Christi.
& maximè illis mala ista denunciantur, qui patrum suorum recedentium â domo Dauid, men
suram impleturi erant, crucifigendo magnum & verum Dauid. Nunc itaq; cœpto tenore, or-
CAP. IX. dinem prophetiæ persequamur. [Noli lætare Israel, noli exultare sicut populi, quia forni- 10
catus es â deo tuo. Dilexisti mercedẽ super omnes areas tritici. Area & torcular non pascent 11
eos, & vinum mentietur eis. Non habitabunt in terra domini.] Notum est, quia lætari &
exultare voluit Israel sicut populi, & hoc peccatum eius manifestum est, vt inferius hic prophe-
1.Reg.3. ta dicit, ex diebus Gabaa, id est, ex diebus Saul, qui fuit de Gabaa. Tũc enim Israel hoc ipsum,
quòd vellet lætari & exultare sicut populi, manifestauit Samueli his verbis. Ecce tu senuisti, &
filij tui non ambulant in vijs tuis. Constitue nobis regem vt iudicet nos, sicut & vniuersæ ha-
bent nationes. Cumq; diceret dominus, audi vocem populi in omnibus, quæ loquuntur tibi,
non enim abiecerunt te, sed me, ne regnem super eos. iuxta opera sua quæ fecerunt â die, qua
eduxi eos de Aegypto vsq; ad diem hanc, sicut dereliquerunt me & seruierunt dijs alienis, sic
faciunt etiam tibi. Cum (inquam) hæc & cætera diceret dominus, & Samuel illi cuncta conte-
staretur, iterum firmius manifestauit Israel quòd vellet lætari & exultare sicut populi, dicens
illi, Nequaquam. Rex enim erit super nos, & erimus nos quoq; sicut omnes gentes, & iudicabit
nos rex noster, & egredietur ante nos, & pugnabit bella nostra pro nobis. Nimirum hæc læ-
titia populorum, hæc exultatio est gentium, regem alium habere quàm deum, & hac lætitia
lætari, tali exultatione exultare voluit Israel, quando regem Saulem expetiuit, quando secutus
est Hieroboam, relicta domo Dauid, quando Christum negauit ante faciem Pilati, dicens. Nos
non habemus regem nisi Cæsarem. Verùm taliter lætari, tali modo exultare non conceditur
populo illi qui legem accepit, & cultum professus est dei, qualiter lætantur vel quomodo ex-
ultant cæteri populi, qui nunquam habuerunt notitiam dei, vt vacet illis, quemadmodum &
cæteris gentibus, deserto deo prosperari in temporalibus bonis. Ait ergo, Noli lætari Israel,
noli exultare sicut populi, subauditur, quia non conceditur tibi. Quare? Quia fornicatus es à
deo tuo inquit. Ac si dicat, Aliter enim iudicas vt adultera, quæ fornicando recessit à viro suo,
atq; aliter meretrix quę nulli fidem dederat, neq; vnquam astricta fuerat vinculo coniugali. Tu
virum deum sortita fueras, & tali marito contempto dormisti cum altero viro, imò cum plu-
ribus viris, olim in deserto & in Samaria, siue etiam in Hierosolimis, cum vitulis aureis, & cum
Num.25. Baal, cęterisq; portentis, & nouissimè cum Barraba latrone, quem tibi negato Christo præele-
gisti. & hæc adulteria maritus deprehendit. Præcipit autem lex ipsa, quam tu professa es. Si spi-
ritus zelotipiæ concitauerit virum contra vxorem suam, adducet eam ad sacerdotem. Cumq;
steterit mulier in conspectu domini, discooperiet caput eius, & ponet super manus eius sacrifi-
cium recordationis & oblationem zelotipiæ. Ipse autem tenebit aquas amarissimas, in quibus
cum execratione maledicta congessit. adiurabitq; eam & dicet. Si declinasti â viro tuo, atque
polluta es, & concubuisti cum altero, his maledictionibus subiacebis. Det te dominus in male-
dictionem, exemplumq; cunctorum in populo suo. Putrescere faciat femur tuum, & tumens
vterus tuus dirumpatur. Ingrediantur aquæ maledictæ in ventrem tuum. & vtero tumescente
putrescat femur tuum. Et respondebit omnis populus, Amen, Amen. Non sic examinatur,
vel in isto seculo iudicatur meretrix, cui non est vir, quem iure aduersus eam spiritus zelotipiæ
conci-

concitare possit. Noli igitur lætari, noli exultare sicut populi tui, quia deo tuo fornicatus es,
quia videlicet lætitiam siue exultationem populorum non concedunt tibi, quæ in te conscri-
ptæ sunt legis maledictiones. Maledictus eris in ciuitate, maledictus in agro, maledictum hor- Deute.28.
reum tuum, & maledictæ reliquiæ tuæ, maledictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ,
armenta boum tuorũ, & greges ouium tuarũ, &c. Porrò, populis saltem ista concedũtur tem-
poralia bona, vt (verbi gratia) sint promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud. vt sint
oues eorum fœtosæ, abundantes in egressibus suis. boues eorum crassæ. Cur ita? Qua ratione Psal.143.
sic apud deum iudicatum est? Videlicet quia populi suos labores possident, tu autem labores
aliorum pro mercede accepisti conseruandæ legis dei, sicut in psalmo scriptum est. Et dedit il- Psal.104.
lis regiones gentium, & labores populorum possiderunt, vt custodiant iustificationes eius. Hac
mercede accepta, datorem deum diligere, & legem eius custodire debueras. Sed quid? Dilexi-
sti mercedem (ait) super omnes areas tritici. Peruersa dilectio tua. Nam deũ diligere, mercede Peruersa di
autem vti debueras. Tu autem econtrario, mercedem dilexisti, deum contempsisti. Ergo for- lectio Iu-
nicatus es à deo tuo. quia dilectionem, qua deum diligere debueras, ad diligendam mercedem daeorum.
detorsisti. & hoc non parcè, non quomodocunq;, sed super omnes areas tritici, id est, tam im-
mensa cupiditate, tam profunda auaritia, vt te explere non queant omnes areæ tritici. Tua
nanq; auaritia ignis est, qui nunquam dicit sufficit. Talem tamq; peruersum tuæ dilectionis or- Matth.23.
dinem dominus ipse detestans in euangelio, dicit. Væ vobis scribę & pharisæi hypocritæ, qui
decimatis mentam & anetum & cyminum, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicium &
misericordiam & fidem. Item, Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras Lucæ.11.
in synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi. Tam honoris quàm pe-
cuniæ mercedem te dilexisse redarguit, quia nimirum in vtroq; peruersa est dilectio animæ
fornicantis à deo, diligentis rem dei, neglecto deo. Quid igitur? Quid fieri censet propheticus
sermo? Area (inquit) & torcular non pascet eos, & vinum mentietur eis. Ad auditores se con-
uertens, totusq; auersus à fornicante populo spiritus, qui hæc dicit, alijs annunciat, quid iustè
propter hoc euenturum sit. Ac si dicat, Quoniam dilexit mercedem meam & meipsum con- Deute.23.
tempsit, ipsa merces tolletur ei, scilicet triticum & vinum. & cum in illis sperauit, mẽtientur ei,
sicut continetur in maledictionibus legis. Sementem multam facies in terra, & modicũ con-
gregabis, quia locustæ omnia deuorabunt. Vineam plantabis & fodies, & vinum non bibes.
nec colliges ex ea quippiam, quoniam vastabitur vermibus. Parũ hoc erat, vt area tritici non
pasceret eos, & vinũ pariter mentiretur eis. nisi etiam & olim Assyrio vastante. & post, Roma-
no exercitu debellante, ducerentur captiui. Ait ergo, repentè sententiam complens. Non ha-
bitabunt in terra domini, subauditur, sed in omnes gentes ducentur captiui, & nusquam re-
quies erit illis, quemadmodum itidem Moses prædixit. Disperget te dominus in omnes po-
pulos, à summitate terræ vsq; ad terminos eius. In gentibus quoq; illis non requiesces, neq; erit Vbi supra.
requies vestigio pedis tui, & cætera. Et notandũ, quòd non dixerit, non habitabunt in ter-
ra sua, sed non habitabunt (ait) in terra domini. Non vult profiteri, quòd terra illa, ad quam Terra do-
possidendam ingressi sunt filij Israel, terra ipsorum fuerit aut esse debuerit, sed terra domini. Et mini.
rectè, nam hoc ipsum confirmatur authoritate ipsius domini dicentis inter cætera legitima
terræ quæ obseruari iussit. Terra quoq; non vestra in perpetuũ, quia mea est, vos autem ad-
uenæ & coloni mei estis. Neq; enim terra fuit ab initio illius populi, sed neq; suis eandem ter-
ram adquisiuit meritis, cũ fuerit populus durissimæ ceruicis. Vndè & Moses dicit in Deutero-
nomio. Ne dicas in corde tuo, cum deleuerit eos dominus deus tuus in conspectu tuo, propter
iustitiam meam introduxit me dominus, vt terram hanc possiderem, cum propter impietates
suas istæ deletæ sint nationes. Neq; enim propter iustitias tuas & æquitatem cordis tui, ingre-
dieris vt possideas terras eorum, sed quia illæ egerunt impietatem, introeunte te deletæ sunt.
& vt compleret verbum suũ dominus, quod sub iuramento pollicitus est patribus tuis Abra-
ham, Isaac, & Iacob. Scito igitur, quòd non propter iustitias tuas dominus deus tuus dederit
tibi terram hanc optimam in possessionem, cũ durissimæ ceruicis sis populus. Rectè igitur di-
ctum, non habitabũt in terra domini, pro eo vt diceret, non permanebunt in terra, quam do-
minus dedit illis, quæ nequaquam ipsorum erat, sed terra domini, quia videlicet nec ipsorũ ab
initio fuit, nec eam pro vllis adepti sunt meritis suis. Porrò, & alia est terra, quæ dignius dica- Psal.141.
tur terra domini, scilicet terra viuentium, in qua & Psalmista portionem suam esse dicit, & cre- Psal.26.
dit videre bona domini. Num ergo saltem in illa terra poterunt habitare coloni isti, & susci-
piet eos illa terra viuentium, quos ista terra Chanaan euomuit? Nequaquam. Sequitur enim,
« vinum, & non placebunt ei. Sacrificia eorum quasi panis lugentium, omnes qui comedẽt eum,
« contaminabuntur. quia panis eorum, animæ ipsorum. non intrabũt in domũ domini.] Rectè
ergo non specialiter dixerat, non habitabunt in ista terra domini, sed generaliter, non habita-
bunt in terra domini. quia videlicet sicut de illa corporaliter electi sunt in terra domini, sic

FACULTAD
DE
TEOLOGIA
Univ. de Deusto
BILBAO

Universidad de Deusto
Biblioteca

spiritualiter atq; inuisibiliter damnati sunt, vt animæ ipsorū nō intrent in illam cœlestem domum domini. Quare? Quia reuersus est (inquit) Ephraim in Aegyptum, id est, qui debuerant esse filij Abrahæ, Aegyptij facti sunt, videlicet superbiētes in peccatis suis, & propter superbiam suam excæcati & indurati. Notandum, quia tertio iam in ista inuectione hoc ipsum dixit, licet verbis aut syllabis parumper demutatis. Supra nanq; dixerat, Aegyptum inuocabant, & ad Assyrios abierūt, Ac deinceps, Ipsi in Aegyptum conuertētur, & oblitus est Israel factoris sui, Nunc tertio dicit, Reuersus est Israel in Aegyptum, & in Assyrijs pollutum comedit. Notanda sunt etiam incrementa mali, secundum modos cuiusq; dictionis. Nam quod secundo ait, Ipsi in Aegyptum conuertentur, plus est q̄ id quod primo dixerat, Aegyptum inuocabant. & quod tertio dicit, reuersus est Ephraim in Aegyptū, plus est q̄ id quod secundo dicit, ipsi in Aegyptū conuertentur. Præterito nanq; tempore dicendo, reuersus est in Aegyptū, consummatā dilectionem exprimit. atq; addendo, & in Assyrijs pollutū comedit, peccati vel apostasiæ eius delectationem vehementer coarguit. Secundum hæc dicta nimirum populus ille de malo in deterius atq; in pessimum declinauit. Quando primùm de Aegypto exierant, facientes vitulum, Aegyptum inuocabant, dicentes, faciamus nobis ducem, & reuertamur in Aegyptum, sed suæ voluntate permissi non fuerunt. Quando verò peccatum illud auexerunt, & recedentes à domo Dauid, non vnū tantum, sed duos vitulos fecerunt, & suæ voluntati permissi sunt, rectè secundum illud prophetico spiritui dicere conueniebat, quia ipsi in Aegyptum conuertentur. Sed eiusdem conuersionis nondū finis erat. Adhuc enim suos ad eos dominus propheras mittebat, adhuc lucerna Dauid reseruabatur in tribu Iuda. Vbi tandem crucifixerunt Christum, illuc demum propheta intuitū intendens, iam præterito vtitur tempore, dicendo. reuersus est Ephraim in Aegyptum, id est, Iudæi excæcati sunt, tenebræ facti sunt, obscurati sunt oculi eorum, & sic Pharao & Aegyptus aggrauauit cor suū. addendo, Et in Assyrijs pollutū comedit, non libabunt deo vinū, & non placebunt ei, Euidenter astruit, quia quicquid extunc quasi sacrum Iudæi comedunt, cū Assyrijs, id est, malignis spiritibus pollutum comedunt. quicqd extunc libant, quicquid sacrificant, non deo placitū, sed deo est aduersum, secundum quod & per Esaiam dicit idem deus. Quo mihi multitudinem victimarū vestrarum? Holocausta arietū, & adipem pinguiū, & sanguinē vitulorū, & agnorū, & hircorū nolui. Ne afferatis vltra sacrificium frustra. Hæc & cætera cū dicit, profectò confirmat præsentem prophetiæ locū, dicentis. Non libabunt deo vinū, & non placebunt ei. Et vt exprimeret, quàm pollutū comedit in Assyrijs, id est, cū spiritibus malignis, qui per Assyrios solent designari, protinus ait. Sacrificia eorū quasi panis lugentiū, omnes qui comedunt eū, contaminabūntur. Apud Iudæos, cū pro mortuo sacrificium offerebatur, ipsum sacrificiū vocabatur panis lugentiū, videlicet propter hoc, q̄ pro mortuo erat oblatū, in cuius morte parentes lugebant. Et quisquis in domo mortui comedisset aliquid vel tetigisset, reputabatur immundus. Vndè & aliorsum comedebant vsq; ad septimum diem. Est ergo sensus, Sicuti ea quæ in domo mortui erant, immunda fiebant, & quisquis ea comedisset aut bibisset, reputabatur immundus. sic istorum sacrificia, quæ dominus in Esaia sese odisse testatur, immunda sunt; & quisquis inde comedit, contaminatur. Quare? Quia panis (inquit) animæ ipsorum, subauditur, repositus. iuxta illud. Quæ enim seminauerit homo, hæc & metet. non intrabit in domum domini, videlicet quia sacrificatur vel offertur extra gratiam domini, extra fidem Christi. Hæc propheta quasi ad circumstantes respiciens dixerat, nunc ad ipsos, quibus ante loquebatur, iterum oculos sorti zelo terribiles conuertit & dicit. [Quid facietis in die solenni, & in die festiuitatis domini?] Hæc sub interrogatione, vt eos euigilare faceret exclamauit, cunctisque qui audiunt in attentionem excitatis, rursum se conuertit, & causam reddit, cur eos tam grauiter percunctatus sit. Ait enim.

[Ecce enim profecti sunt à vastitate, Aegyptus congregabat eos, Memphis sepeliet eos, desiderabile argenti eorum vrtica hæreditauit, lappa in tabernaculis eorum. Venerunt dies visitationis, venerunt dies retributionis.] Tanquam diceret, Derident isti me quasi prominentem longinquum diem, dum dico. Quid facietis in die solenni, & in die festiuitatis domini. sicut mos eorum est, illudere propheris. Exempli gratia, sicut in Esaia dicunt. Manda remanda, manda remanda. expecta reexpecta, expecta reexpecta. modicum ibi, modicum ibi. Quoniam ergo non credūt diem illum, aut certè contemnūt, quasi non propè, sed longè venturum. ecce de propinquo molestium datur illis argumentū, vt non vacet eis dissimulare diem illum quandóq; venturū, quem dico solennem, quem dico domini festiuitatem. Ecce enim profecti sunt, id est, sine dubio in proximo proficiscētur à vastitate decem tribus in Assyrios, & reliquæ duæ in Babylonios. Illuc proficiscentur à vastitate, id est, hic relinquentes solam vastationē terræ, vastata enim remanebit gladio & igne. Qui superfuerunt ex eis, Aegyptus congregabit eos, Memphis sepeliet eos. Hoc ita factum est. Reliquiæ ex Iudæis interfecto Godolia, quem rex Babylonis terræ præfecerat, contra domini præceptum fugientes Chaldæos, ingressi sunt Aegyptum, & postea (sicut Hieremiæ testatur liber) ibi à Nabuchodonosor interempti

Supra.7. Supra.8.

3.Reg.12.

Assyrij, maligni spūs.

Esaiæ 1.

Panis lugētium.

Gala.6.

interempti sunt. Memphis, cuius habitatores sepelierunt eos, ante conditam Alexandriā metropolis erat Aegypti. Cur cum dixisset, ecce profecti sunt, subiunxerit à vastitate, satis aperit his verbis, Desiderabile argenti eorum, vrtica hæreditauit, lappa in tabernaculis eorū, Longā nimirum & magnam his verbis significat vastitatem, quia vbi erant quondā domus pulcherrimæ, desiderabiles, & desiderabili argēto comparatæ, ibi lappæ ortæ sunt atq; vrticæ. Ab isto præsentium vel citius venientium malorum argumento, maiorum fidem capere poterāt malorum de longinquo, vt non libēret eos ridere vel subsannare ad percunctationē dicentis, quid facietis in die solenni, & in die festiuitatis domini. Sanè dies ille solennis, dies festiuitatis domini quis sit, manifestius aperit, cum repetit, & dicit. Venerunt dies vastationis, venerūt, id est, certissimè venturi sunt dies retributionis. Siue cum singulariter diem, siue cum pluraliter dies dicit, idipsum intendit. Etenim quod hic dies dicitur, alibi dicitur etiam annus. Nam in Esaia Christus ipse dicit, Dies enim vltionis in corde meo, annus retributionis meæ venit. Dicitur etiā tempus, vt verè extitit quando dominus noster in hūc mundum venit, quando & ciuitati, quæ illum venientem cognoscere noluit, flens super illam, dixit, Et non relinquent in te lapidē super lapidem, eo quòd non cognoueris tempus visitationis tuæ. Quod illic dicitur tempus visitationis, & in Esaia annus retributionis, hic dicuntur dies visitationis, dies retributionis. Istud tempus visitationis, iste dies vel annus retributionis, visitanti domino solennis, dies est festiuitatis, quia extunc gloria & honore coronatus est filius hominis, & sicut in Canticis Canticorū legimus, dies desponsionis eius, dies lætitiæ cordis eius extitit. Illis aūt phreneticis, qui visitantis medici gratiā nō cognouerunt, imò repulerūt, dies est retributionis, dies interfectionis, sicut de eiusmodi die Esaias dicit, Dies enim interfectionis & conculcationis & fletuum, à domino deo exercituum in valle visionis. Sequitur. [Scito te Israel stultū, prophetā insanum, virum spiritualem, propter multitudinem iniquitatis tuæ & multitudinem amentiæ tuæ.] Iterum conuersus ad eum, de quo præcedentia quasi ad auditores loquebatur, consiliū illi præbere atq; sensatas cogitationes insinuare nititur. Consilium quippe sanum est dicētis, scito te stultum, scito te insanum, scito te spiritualem, id est, amentē post spiritualia nequitiæ euntē, spiritū erroris sequentem. Istud nanq; scire, via vel principiū est sapientiæ. Hoc ille de semetipso scit, quē respexit, quē eruditione sua dignū iudicauit spiritus timoris domini. Hinc nanq; Salomon dicit. Visio quam loquutus est vir, cum quo est dñs, & qui deo secū morante, confortatus ait. Stultissimus sum virorū, & sapiētia hominū nō est mecū. Non didici sapientiā, & non noui sanctorū scientiā. Ad magnam ergo visionē illum excitare intendit, adhortando, vt sciat se esse stultū, quia videlicet hæc est visio quā loquutus est vir, cum quo est deus. Hoc & Apostolus intendēs. Si quis (ait) sibi videtur inter vos esse sapiēs, stultus fiat, vt sit sapiens. Nec verò abs re taliter, sed pro negocio magno illum populū admonet, quia videlicet ferè nullius gentis homines adeò delectantur videri sapientes aut sciētes & magistri, vt homines populi Israel. Ideirco spiritu superbiæ decepti, magistri facti sunt erroris, quia nolunt esse discipuli veritatis. Inde est illud vę, quod illis dominus enunciat his verbis. Væ vobis legisperitis, quia tulistis clauem scientiæ. Ipsi non introistis, & eos qui introierūt prohibuistis. Est igitur sensus, O Israel qui tibi sapiēs videris, qui cum multa mentis elatione propherasti, & propheris tuis arrisisti, dicentibus, pax pax, & nō venient super vos mala. scito te & confitere stultū, scito & confitere te prophetā insanū insanias falsas sequutū, iniquitatis tuę, & propter multitudinē amentię. Si enim hoc scieris, si istud confessus fueris, tūc loquēte tecū deo, sapiens fieri poteris, & iniquitates tuæ remittētur tibi. Quod si nunc scire nolueris, scies quandoq;, & sine fructu pœnitētiæ pœnitebit te quòd stultus fueris, iuxta illud sapientis. Ergo errauimus à via veritatis, & iustitiæ lumen nō luxit nobis, & sol intelligentiæ nō est ortus nobis. Lassati sumus in via iniquitatis, & ambulauimus vias difficiles, viā aūt domini ignorauimus. Clamauit ad Israelē suggerens, imò & inculcās, vt sciat & confiteatur quòd stultus sit. At ille pertinaciter stultitiā suā defendit, dicēs quòd sapiens sit. Itaq; rursus ad auditores conuertitur, & conquerendo dicit. [Speculator Ephraim cum deo meo propheta loquēs ruinæ factus est super omnes vias eius, insania in domo eius. Profundè peccauerūt, sicut in diebus Gabaa. Recordabitur iniquitatis eorū, & visitabit peccata eorum.] Magna vehementer malitiæ vel præsumptionis admiratio, dum dicit, speculator Ephraim cum deo meo. Quid enim est, speculatorem esse cum deo, nisi speculationis subtilitate contendere cum deo? Denicq; sicut pugnare cum inimico, idem est quod pugnare contra inimicum, ita speculari cum deo, idem est hoc loco quod speculari contra deum. Non enim dixit speculator dei, quod bonum esset. Hoc enim deber esse is, quemcunq; deus vice sua pro animarum custodia vigilaturū posuit. sed dixit, speculator cum deo, quod malū est. sic enim rectè denotatur ille, quicunq; aliquo machinamento diuinis molitur obuiare consilijs. Hoc egit Ephraim, hoc Hieroboā fecit. Dixit enim in corde suo, Nunc reuerteretur regnum ad domum Dauid, si ascēderit populus iste, vt faciat sacrificia in domo domini in Hierusalem, & conuerteretur cor populi huius ad dominum suum

4.Reg.19. Hiere.42. Esaiæ.63. Lucæ.19. Esaiæ.22. 1.Cor 3. Inflati scientia Iudæi. Hiere.6. Sapient.2. Speculator cum deo. 3.Reg.12.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Roboam regem Iuda,interficientq; me & reuertent ad eum. Et excogitato consilio,fecit duos vitulos aureos,& dixit eis.Nolite vltra ascendere in Hierusalem.Ecce dij tui Israel,qui eduxerunt te de terra Aegypti.Posuitq; vnum in Bethel,& alterū in Dan. Talis fuit speculator,& sic astutè (vt putabat) speculatus Ephraim, & hāc speculationem cum speculatione dei contulit, prætulitq; illius consilio vel speculationi dicentis sibi. Si igitur audieris omnia quæ præcipio tibi,& ambulaueris in vijs meis,& feceris quod rectum est coram me, custodiēs mandata mea & præcepta mea,sicut fecit Dauid seruus meus.ero tecum,& ædificabo tibi domū fidelem,quomodo ædificaui Dauid,& tradam tibi Israel,& affligam semen Dauid super hoc,veruntamen non cunctis diebus. Nunquid nō melius se sibi prouidere putauit, consiliū aliud excogitando sibi? Ait ergo,Speculator Ephraim cum deo meo. Dictum hoc admirantis pariter & dolentis sonat affectū.Non enim tantùm dixit,speculator cum deo,sed speculator cū deo meo. Habuit & prophetas Ephraim, videlicet quales erant illi quadringenti quinquaginta viri, quos vno die Helias interfecit,& quales postea Iehu sacrificio simulato Baal,quotquot erant,omnes occidit.Imò & ab initio,factis vitulis aureis,sicut sacerdotes,ita & prophetas Hieroboā sibimet instituit.De quibus erat ille,qui virum dei venientem de Iuda in sermone domini contra Hieroboā fefellit,& reduxit secū vt comederet & biberet in domo eius.propter quod cum abisset, inuenit eum leo in via,& occidit.Cum ergo dixisset speculator Ephraim cū deo meo,subiūxit atq; ait.Propheta laqueus ruinæ factus est super omnes vias eius. Propheta dixit Ephraim,id est,prophetas habentem.Et quia prophetæ illi verè insanierant,& nihil quod ad sanitatē pertineret,prophetabant. sed tantummodo inutilia quædā insana mente diuinabant, idcirco subiunxit atq; ait. Insania in domo dei eius. Quis aūt erat deus eius? Vtiq; vitulus aureus,& talis domus dei erat ea quæfuerat vocata Bethel,id est,domus dei.Illic insaniam,id est,insanā prophetiam iam tunc fuisse manifestū est.Scriptum est enim sic. Prophetēs aūt quidam senex habitabat in Bethel,ad quem venit filius suus, & narrabat ei omnia opera quæ fecerat vir dei illa die in Bethel,& verba quæ locutus fuerat ad regem,&c.Fiusmodi prophetia quam illi prophetabāt,rectè hic dicitur insania.Quid enim insanius,vt exempli gratia de eodē,quem nūc commemorauimus,aliquid proferamus? Quid(inquam)insanius, quàm quòd & illū virum dei decepit,& in inobedientiam ruere fecit.sciens & hoc intendens quod euenit? Exclamauit enim & dixit.Quia inobediens fuisti ori domini,& nō custodisti mandatū,quod præcepit tibi,nō inferetur cadauer tuum in sepulchrū patrū tuorum.Item cum occidisset illum leo, & ille sepelisset eum,dixit ad filios suos. Cum mortuus fuero,sepelite me in sepulchro,in quo vir dei sepultus est,iuxtà ossa eius ponite ossa mea. Profectò enim veniet sermo, quē prædixit in sermone domini. Verè iste insanus erat,taliter nequā alij,nequior sibi.Quid enim iste,nisi per insaniam semetipsum occidit,suæq; animæ mortem cum morte aliena apertis perpetrauit oculis? Etenim o insanè, si propterea nō infertur cadauer eius in sepulchrū patrū eius, quia inobediens fuit ori domini,Tibi quid fiet,qui hoc scienter fecisti,quòd factus es inobediens ori domini? Talis prophetia sic insaniēs propheta,laqueus(inquit)ruinæ factus est super omnes vias eius, subauditur Ephraim,& ad illaqueandū intenti omnes erāt prophetæ illi,& prœualebāt decipiendo sub nomine propheterū diuinando aliquid.Quid enim dicebāt,nisi quod ille iam dictus dixit.Et ego propheta sum similis tui,& angelus locutus est mihi in sermone domini? Si hoc dicēdo laqueus factus est viro dei,ita vt falleret eum,& reduceret secū.quanto magis populū fallebāt, & super omnes vias eius laqueū deceptionis tendebāt? Nec enim sinebāt,vt authoritatē haberet quispiam de ꝓphetis domini,cum se conferre auderet illi pseudopropheta,diceretq;,& ego propheta sum similis tui. Deniq; pugno etiā interdū sibi authoritatē contrarius propheta contra prophetā domini vendicare nō dubitabat.sicut alio loco scriptū est.Nunc igitur(ait Michæas ad regē Achab)ecce dedit dominus spiritū mēdacij in ore omniū prophetarū tuorum, qui hic sunt,& dominus loquutus est cōtra te malū. Accessit aūt Sedechias filius Chanaan,& percussit Michæam in maxillā & dixit.Me ne ergo dimisit spiritus domini,& loquutus est tibi? Iam vt ad rem summā recurrā,id est,ad tempus dominicę passionis,quo totius prophetię caput intendit. Tunc verè propheta laqueus ruinæ factus est,quando prophetauit Caiphas,quòd Iesus moriturus erat pro gente.Hoc nimirū intendēs populo insinuare,quòd nisi illū interficerēt,futurū esset,vt venirēt Romani, & tollerēt eorum locū & gentem. Sic nanq; propherando cūctos illaqueauit,& attraxit in cōsensum peccati, quod velut laqueus inexplicabilis, & loco,& genti (sicut iā apparet)magnę ruinę causa extitit.Illic populus Iudaicus rectè dicēdus erat Ephraim, quia(sicut superius iam dictū est)illic Ephraim,id est,decē tribuū recedentiū à domo Dauid,peccata consummauit,crucifigēdo Christū filiū & dominū Dauid. Dicat ergo speculator Ephraim cum deo meo,ꝓpheta laqueus ruinę factus est super omnes vias eius,insania in domo dei eius. Speculatus est enim & quasi speculādo cōtendit cum deo, putās quòd consiliū dei suo destruere posset consilio.Dixit enim,Quid facimus,quia hic homo signa multa facit? Si dimittimus eum sic omnes credent in eum. Deus autem econtra speculabatur,quòd si non dimitterent eum, si omnes

3.Reg.13.

Caiphas speculator cum deo. Iohan.11.

omnes crederent in eum.Sed & in omnibus quęcunq; agebat vel dicebat dominus,speculator aderat ille Ephraim,ille salsitatis fabricator pharisaicus liuor, vt illius admirāda opera vel negarent,vel siniſtra interpretatione deprauarent, & vt eum aliquando saltem in sermone caperent. Vndè Psalmista,cum dixisset. Inimici mei dixerunt mala mihi,quando morietur,& peribit nomen eius,continuò de quolibet illorum subiunxit. Etsi ingrediebatur foras,vt videret, vana loquebatur,cor eius congregauit iniquitatem sibi. Egrediebatur foras, & loquebatur in idipsum. Et est sensus,Si quis illorum accedebat ad sermonem vel conuictū meum,ad hoc tantùm accedebat,vt insidiaretur mihi,& egrediens ad eos,loquebatur in idipsum,id est,secundū ipsam iniquitatē,quam cor eius cōgregauit sibi.Nimirum,quia sic malitiosè egit ille Ephraim, Ecce insania in domo dei eius.insania(inquā)quam totus orbis audiuit.Insanierunt enim extunc horribiliter seditiosi.& illam seditionem quam in Barraba latrone maluerūt hæreditare, condemnato Iesu pacis principe,sic ventilauerūt intus obsessi (vt sicut Iosephus testatur) admirationem simul & dolorem facerent obsidentibus Romanis.Fiebat aūt hoc maximè in templo,cuius præsidio firmissimo seditiosi male vtebantur.Rectè ergo dictum,insania in domo dei eius.Et quis erat deus eius,nisi mammon,cui seruiendo,domū illam fecerant speluncam latronum,& in eo diu latrocinati fuerant? O inexcusabilem malitiam illorū.Profundè(inquit)peccauerunt,sicut in diebus Gabaa,id est, Sicut facere cœperūt in diebus Saul, qui fuit de Gabaa, quando dominus, non ignorans quantū in profundum peccati descendere cœpissent, ac peruenturi essent,dixit ad Samuelem.Audi vocem populi in omnibus quæ loquuntur tibi. Non enim te abiecerunt,sed me,ne regnē super eos.Deniq; non statim factū est,vt non regnaret dominus super eos, præsertim cum postmodū,amoto Saul, Dauid illis regem dederit secundum cor suum,sed certissimè futurū erat, vt quod facere cœperat,dicendo. Constitue nobis regem, sicut & vniuersæ habent nationes,itemq; nequaquam audiemus te. rex enim erit super nos,& erimus nos quoq; sicut omnes gentes.Hoc ipsum perficerent,negando Christum regem,& dicendo,nō habemus regem nisi Cæsarem. Horū quidem mediū fuit,quòd decem tribus recesserunt à domo Dauid,Hieroboam & vitulos aureos secuti,sed tota serie temporū vel generationum,vnus idemq; extitit funiculus peccati,quo meritò deberent, domino flagellante,de templo & de regno eius eijci. Hoc est quod protinus dicit. Recordabit iniquitatis eorū, & visitabit peccata eorū,vt videlicet,quemadmodum dixit.veniēt hæc omnia super generationem istam.duplicem recordationis,& visitationis recipiant vindictam,temporalē pariter & ęternā. Et vt manifestū sit,hoc idem intendere spiritū propheticū quod dominus intendit, dicendo (vt iam dictum est)venient hæc omnia super generationem istam, quòd scilicet superiora patrum « peccata portare debeāt imitatores filij,repetit altius,& dicit. [Quasi vuas in deserto inueni Is- « rael,quali prima poma ficulneæ in cacumine eius vidi patres eorū. Ipsi autem intrauerunt ad « Beelphegor & abalienati sunt in confusionem,& facti sunt abominabiles,sicut ea quæ dilexe- « runt Ephraim,quasi auis auolauit,gloria eorū à partu & ab vtero & à conceptu.] Hic iam ipsa dei persona loquens in propheta, peccata ipsa quæ visitanda erant, commemorans,prius suadinem illorū contra quos sermo est,quilibet perpendens,admiretur cum Mose,& dicat.Generatio praua atq; peruersa,hęccine reddis domino populo stulto & insipiēs? Quasi vuas(inquit)in deserto inueni Israel. Israel hoc loco totum bonum,totum electū oportet intelligi.Nam ecōtra per Ephraim,qui quasi auis auolauit,omnes illi sunt intelligendi, qui tantummodo filij carnis & non filij sunt promissionis,quorum ideirco gloria dicitur esse à partu & ab vtero & à conceptu,quia in sola carne gloriantur Abrahæ,atq; ideirco non æstimantur in semine, Israel ego quasi vuas inueni,id est,sic super filijs Israel credentibus,in me gauisus sum,quomodo gaudet quispiā cum in transitu vel itinere dulces ad comedendū vuas inuenerit. Ista inuentio gratiæ fuit. Vbinam inuenit? In deserto,id est,in tali loco,vbi mirū fuit vuas nasci,vbi pro magno habendum sit Israelem,id est,animas deum videtes siue rectas potuisse inueniri.Desertū illud, fuit terra Aegypti,quia videlicet desertū est terra, vel gēs omnis,quæ deum verū deserens,vel nō habens,ab eodē iustè deserta est.Non solùm aūt desertū,verumetiā locus erat horroris,iuxta illud Deute.Inuenit eam in terra deserta,in loco horroris,& vastæ solitudinis. Et quidem illud quoq; desertū,per quod circumduxit eos quadraginta annis,hic valet intelligi,sed magis horridū erat illis desertū ipsa Aegyptus,vbi seruientes in operibus luti & lateris hoc ipsum vapulabāt,quòd quasi desertos se esse,gemētes ad dūm vociferabantur. Quòd illic inuenit Israel quasi vuas,id est, quòd audiuit gemitū eorū,propter dilectionē patrū fecit, sicut scriptura testat,vbi prœmisso,quia ascendit clamor eorū ad dominū pro operibus,& audiuit gemitū eorū, cōtinuò subiunctum est. Ac recordatus est fœderis quod pepigerat cum Abraham, Isaac,& Iacob, respexitq; dominus filios Israel,& liberauit eos. Bene ergo cum dixisset,quasi vuas in deserto inueni Israel,cōtinuò subiunxit, Quasi prima poma ficulneæ in cacumine eius vidi patres eorū. Et est sensus,Quando gemitū eorū audiui,recordatus sum fœderis q̄d pepigi cū patribus eorū.

Deute.11. Israel bonus. Ephraim malus.

Quomodo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ficulnea genus humanum. Genes.3.

Quomodo autem patres illi,vel qua significatione quasi prima poma ficulneæ dicãtur,ille locus scripturæ nos instruit,quòd Adam & Eua cum admisso peccato cognouissent se esse nudos,consuerunt folia ficus,& fecerunt sibi perizomata. Rectè namq; genus humanum propter hoc ipsum ficulnea dicitur,quia primi patres generis humani transgressores facti,soliis ficulneq; pudenda contexisse noscuntur.Cuius nimirum ficulneæ quasi prima poma fuerunt patres eorum,quia videlicet primis seculi tẽporibus isti de humano genere deo placuerunt. Non quasi prima folia,sed quasi prima poma(inquit)inueni patres eorum. Quanto meliora sunt soliis poma,tanto vtiliores cætera multitudine hominum inueni patres eorum. Etenim,quod non sine gemitu recolendum est,ficulnea hæc multũ in soliis luxuriata est,multa citò folia dilatauit, pauciora verò poma tardius protulit. Homines quos more suo natura produxit extra benedictionem vel gratiam creatoris dicentis, Crescite & multiplicamini,& ad illam pertinentes iram, qua mulieri post admissum peccatum dixit, Multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos,huius ficulneæ nõ poma,sed folia sunt.Porrò,filij benedictionis poma sunt eiusdẽ arboris, & patres Israel (de quibus iam dictum est) quasi prima poma fuerunt in summitate arboris, quia pro merito primæ fidei principatum obtinent,& summi sunt in vniuersitate generis humani.Ipsi autem(inquit)intrauerunt ad Beelphegor. Non solùm hoc fecerunt,sed inter omnia quę fecerũt,hoc fuit turpissimũ,quòd spiritu fornicationis seducti per mulieres Madian initiari sunt Beelphegor, quem Latini nuncupant Priãpum.Et hoc facientes abalienati sunt(ait)in confusionem,id est,alieni facti sunt,& non filij patrum talium quos vidi,quos cognoui, quos elegi, vt essem deus eorum,& ab illa gloria traducti sunt in confusionem,in ignominiam dei sui,veris sui,& eorum quæ sub ventre sunt,comedendo sacrificia mortuorũ & fornicando cum mulieribus, quæ illos ad sacrificia sua vocauerunt. Vis scire,quantam in confusionem abalienati sunt?Et facti sunt(ait)abominabiles,sicut ea quę dilexerunt.Ergo facti sunt sicut Beelphegor, ad quem intrauerũt.Et reuera sic facti sunt,testãte alio propheta,cum dicit de simulachris eiusmodi.Similes illis fiant qui faciũt ea,& omnes qui confidunt in eis.Et notandum,quòd neque iste dixit,& facti sunt abominabiles sicut quę fecerunt,sed sicut ea quæ dixerunt,neq; ille tantummodo dixit,similes illis qui faciũt ea,sed addidit,& omnes qui confidũt in eis. Talis vnusquisq; est,quale illud est quod diligit,vel in quo confidit.& hoc adeò verum est,vt qui deũ diligunt,vel qui deo confidunt,authoritate sanctæ scripturæ dicantur etiam dij vel filij dei. Cæterùm si quis faciat iniquitatem,& non etiã diligat, nondũ rectè dicitur abominabilis sicut illa quæ fecit.Potest enim fieri,vt recuperet honestatem & beatitudinem,deo contegẽte mala eius facta,iuxta illud Psalmistæ.Beati quorũ remissę sunt iniquitates,& quorum tecta sunt peccata. Nomen eorum qui dilexerunt mala quæ fecerũt, confestim exprimit,dicendo. Ephraim quasi auis auolauit. Etenim peccata Ephraim,id est, Hieroboã, qui fuit de tribu Ephraim, tempore illo erãt vituli aurei,& peccata illa sic dilexerũt, vt ne vnus quidem de regibus decem tribũ recesserit ab eis,atq; ideirco cuncti quicunq; vel prius vel posterius fuerũt suam diligentes iniquitatem,rectè hic denotantur nomine Ephraim.Et vide qualiter opposuerit,Israel quasi vuas inueni(inquit)& patres eorum quasi prima poma in cacumine ficulneæ vidi.Ephraim autem quasi auis auolauit. Secundum similitudinem hanc sæpe contingit in eadem vite,qua dependet vua, super eandem ficulneam in qua duleia insunt poma,plerunq; auis sedet sibi,sed longè aliter ad votum vel commodũ agricolæ propius accedentis.Deniq; vua pomumq; manũ eius expectat,vt carpat & in os suum mittat,auis autem exiliens euolat.Sic nimirũ Ephraim,quicunq; ille est filius carnis non promissionis,non expectauit manum domini,non volũtati eius paruit,sed indomitus effugiens, regem suum Dauid dereliquit, Christum filium Dauid denegauit.Israel aũt,quicunq; extitit filius promissionis,radici bonæ inhærens,atque inde trahens amoris pinguedinem præstitit,& tanquam vua,vel vt pomum ficulneæ,colligentem atq; eligentẽ dominũ delectauit. In quo gloriatur vua ista,vel pomũ istud, sociũ radicis, quod poterat illa paternæ fidei radix,in eo gloriari nequaq̃ illa poterit auis, ille volatilis & refuga Ephraim. Sed quidẽ?Gloria eorũ(inqt)à partu & ab vtero & à cõceptu.Et est sensus,In eo gloriãtur quòd secundũ carnem semen sunt Abrahæ,quòd secundũ carnẽ semen faciunt in Israel, quòd vxores eorũ multum pariunt, quòd vteri nuptiarũ steriles non sunt,quòd conceptus eorũ multiplices sunt.In huiusmodi gloriãtur,& dicũt.Semen Abrahæ sumus, pater noster Abrahã est. [Quòd & si enutrierint filios,absq; liberis eos facia in hominibus.] Ac si dicat,Gloriãtur ipsi tanq̃ commodi,& multũ prole sua conferẽtes Israeliticæ carni,sed palã faciam, quòd non delecter ego in multitudine filiorũ,qui nõ promissionis vel fidei,sed tantũmodo carnis sunt filij. Nam & si enutrierint & educauerint,si vsq; ad adolescentiã,& vsq; ad iuuenile robur,gloriã partus,gloriã vteri & conceptus sui perduxerint,facia vt absq; liberis sint,vt cadãt in gladio filij coram parentũ oculis,nullosq; genuisse filios,illis potius optabile sit.Non aũt isto cõtentus ero. [Sed & vę eis cũ recessero ab eis.] Ac si dicat,Nõ solùm hoc malũ erit eis,vt sint absq; liberis,vt cadãt in ore gladij materialis filij q̃s enutrierint,sed posti̇q̃ sic recessero ab eis,posti̇q̃ sic tradidero illos in manu hostili,

Plura folia, quam poma huius ficulneæ.

Nume.25.

Psal.113.

Psal.81. Iohan.10.

Iohan.2.

hostili,sequitur adhuc væ,id est, iudicium æternæ damnationis,iuxta quod & Psalmista cum dixisset. Tradentur in manus gladij, confestim addidit,partes vulpium erunt.Idem enim est, ac si diceret.Corpora illorũ gladijs,animę verò tradentur spiritibus malignis.Quam ob causam? Air. [Ephraim(vt vidi)Tyrus erat fundata in pulchritudine.] Et est sensus,Idcirco tam terribile portabunt iudicium,corpore & anima damnati, quia peccatum eorum non ex ignorantia vel infirmitate procedit,sed ex superbia,quam per Tyrum notum est significari. Exempli gratia,cum ad Ezechielem dominus dicit.Fili hominis,dic principi Tyri.Hæc dicit dominus deus. Eo quòd eleuatũ est cor tuum,& dixisti,deus ego sum,& in cathedra dei sedi in corde maris,cum sis homo & non deus,& dedisti cor tuũ,quasi cor dei.Et subinde,Hæc dicit dominus deus.Tu signaculum similitudinis,plenus sapientia. & perfectus decore in delicijs paradisi dei fuisti,Cum ergo præmittẽs,absq; liberis eos faciam in hominibus,sed & væ eis,cum recessero ab eis,statim subiungit,Ephraim Tyrus erat,fundata in pulchritudine miro modo iustæ damnationis causam reddit sufficientem, id est, superbiæ magnitudinem. Et rectè per Tyrum vitium designatur peccatoris superbientis,peccata sua defendentis, quia videlicet sicut Tyrus circumuallata mari,nõ sine periculo pugnantium poterat impugnari.ita quicunq; eiusmodi est,non sine periculo redarguentium solet redargui.vt hic idem populus,qui redarguentes prophetas,& ipsum dominum prophetarum occidit.Et notanda qualitas distinctionis,cum dicit,Ephraim(vt vidi)Tyrus erat.Idem est ac si dicat, Ephraim in oculis meis superbus apparebat.Grauissimæ namq; denotationis est,superbum quemq; dici in oculis domini. Sicut econtra humilem esse vel dici in oculis domini,magnæ approbationis est. Porrò,pulchritudo est de qua dicit, fundata in pulchritudinem. falsa est & vana, qua superbi omnes sibimet pulchri videntur,dum suas sordes cognoscere dedignãtur.quin & iraisci solent,dum illis à corripiẽte,quòd sordidi sint,aliquo modo suggerit. Sic Tyrus fundata est,sic sibi stare videtur,qui superbus & arrogãs est.Propterea iustum est Ephraim pati id quod iam dictũ est.Et hoc ipsum repetitur,cum protinus subiungit. [Ephraim educit ad interfectionem filios suos.] Ac si dicat.Propterea,sicut iam prǫmisi,dicens,absq; liberis faciã eos.ita nunc repetens dico.Ephraim educit ad interfectionem filios suos, id est,interficiendos & morti destinatos generat filios, imò & ipse interficit eos malo exemplo,vt perinde interficiantur gladio.Sequitur. [Da eis domine. Quid dabis eis? Da eis vuluã sine liberis,& vbera arentia.] Mira inclamatio, mira postulatio, Audierat propheta magnam iustæ sententiæ sæueritatem, iustam filiorum interfectionem, & mirabiliter infelicium parentũ miseratus angustiam exclamauit,& dixit. Da eis domine.Statimq; sermone nondum peracto, datum quod quærit dolenter apud semetipsum perpendens percunctatur,& dicit.Quid dabis eis? Quid volo vt des illis? Nunquid vt salui sint?Nunquid vt vę nõ sit illis,aut vt viuant cum liberis?Non vtiq; tale quid postulare ausus sum,sed da eis vuluam sine liberis & vbera arentia.Quare?Nimirum quia dies illi tales erunt vt dicãt. Beatæ steriles & ventres quæ non genuerunt & vbera quę non lactauerunt.Hoc sciens ipse dominus, cum ad crucifigendum duceretur,dixit mulieribus, quæ plangebant eum, & lamentabantur. Filię Hierusalem,nolite flere super me,sed super vosipsas flete,& super filios vestros,quoniã ecce venient dies,in quibus dicent.Beatæ steriles & ventres quæ non genuerunt,& vbera quæ non lactauerunt.Itaq; ideirco da eis vuluam domine sine liberis,quia beati ventres qui nõ genuerunt.& ideirco da eis vbera arentia,quia beata vbera quæ non lactauerunt.O infelix fœcunditas,& fœcunda infelicitas,cuius in comparatione sterilitas,quę in illa gente pro maledictione reputabatur,beatitudo est. Hęc interlocuto propheta,rationem suam prosequitur in sua persona diuina maiestas,& dicit. [Omnes nequitiæ eorũ in Galgalis,qa ibi eos exosos habui.] Supra dixerat. Væ eis cum recessero ab eis,&c.nunc dicit,Omnes nequitię eorum in Galgalis.Et est sensus. Non mireris o propheta, nec tibi pius iusto dura videatur sententia siue vltio nimis festinata, quia nequitiæ eorum quæ vindicantur, propter quas sententia profertur, non nouæ sunt,sed inueterauerunt,& ab antiquis diebus semper in peius profecerũt. Peius namq; in Galgalis,quàm in Bethel idôla coluerunt,quia videlicet idôlum vitulinũ in Bethel coluerunt temporibus Regum, sed suprà iam temporibus Iudicũ in Galgalis nequiter egerint, habendo illic idôla,sicut scriptũ est in libro Iudicũ. Cumq; obtulisset Ahoth regi Eglon munera, prosecutus est socios qui cum eo venerãt, & reuersus de Galgalis vbi erant idôla, verbũ(ait)secretũ habeo ad te o rex.Et post pauca, Ahoth aũt, dum illi turbarentur,aufugit,& pertransijt loca idôlorũ vndè reuersus fuerat. Et pulchrè dictũ,quia de loco idolorũ, id est,de Galgalis,reuersus fuerat. animo quippe idololatriam,quam secutabatur Israel,reliquerat.Et miro modo ante hæc in eodẽ libro scriptũ est. Ascenditq; angelus domini de Galgala ad locũ flentiũ,& ait. Cur hoc fecisti? Deniq; ideirco de Galgala,vbi erant idôla(sicut iam dictũ est)angelus domini ad eos ascendisse dicitur, vt subintelligas eum ad videndas nequitias descendisse,illuc eodẽ descensionis modo, quo alibi dictũ est.Clamor Sodomorũ & Gomorrhę multiplicatus est,descendã,& videbo vtrũ clamorem, qui venit ad me,opere compleuerint,an non est ita,vt sciam. Præterea,regem sibi fecerunt

Pſal.81.

Ezech.28.

Tyrus superbiæ symbolum.

Pulchritudo vana superborum.

Galgala vetus idolorũ locus. Iudic.3.

Iudic.2.

Genes.18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fecerunt Saulem, contra voluntatē domini,& cum dominus non lætaretur in eis, imò diceret
ad Samuelem, non te abiecerūt, sed me, ne regnem super eos. iuxta omnia opera sua quę fece-
1.Reg.11. runt à die, qua eduxi eos de Aegypto vsq; ad diem hanc, sicut dereliquerūt me,& seruierunt
diis alienis, sic faciunt etiam tibi. Ipsi tantum contemnentes offensionem siue conquestionē do-
mini, lætabantur, sicut illic manifestè scriptū est. Et immolauerunt ibi victimas pacificas coram
Prouerb.2. domino,& lętatus est ibi Saul,& cuncti viri Israel nimis. Verè nimis, quia nimium est, homines
lætari cum malefecerint,& exultare in rebus pessimis. sicut lætabantur hi cum tam malefeci-
1.Reg.11. sent, vt dominū abijcerent, ne regnaret super eos. Vndè & hoc valdè notandum, quia lęti-
tia taliter lætantiū ibidem in confusionem versa est. Illic enim Saul prę sumptuosè contra legē,
qui non erat de tribu Leui, holocaustū obtulit,& propter hoc audire meruit. Nequaquam re-
gnum tuum vltra cōsurget. Quæsiuit dominus sibi virū iuxta cor suum,& præcepit ei domi-
nus, vt sit dux super populū suum, eò quòd non seruaueris quæ præcepit dominus. Igitur non
nouæ sunt nequitiæ, propter quas nunc prædico, væ illis, quia iamdudū istæ illorū nequitię fue
runt in Galgalis,& ibi lętati sunt in rebus pessimis. Et idcirco nō plus iusto festina nunc est sen
tentia iudicantis, quia sicut lætati sunt in malis, ita non desinent lætari, donec loquantur super
me labijs,& moueant capita sua, dicentes. Vah qui destruit templum dei,&c. Ibi (inquit) exo-
sos eos habuf. Vbi? In ipsis nequitijs, quia sic nequiter egerūt & agūt, vt etiam exultēt in rebus
pessimis. [Propter malitiam adinuentionū eorum de domo mea eijciam eos, non addam vt di »
ligam eos.] Hoc iam tertiò factū est. Prius nanq; in Assyrios decē tribus eijcit dominus de do- »
mo sua, id est, de Bethel, quod interpretatur domus dei, quod nomen Iacob vrbi imposuit. Hie
roboā verò fecit illam esse domum idōli, ponendo illic vnū de vitulis aureis. Deinde tribū Iuda
eiecit de domo sua, id est, de templo, quod erat in Hierosolymis, & in Babylonē transmigrare
fecit. Veruntamē tūc addidit, vt diligeret eos, reduxit enim eos soluta captiuitate post septua-
ginta annos. Porrò, iam tertiò sic eiecit eos de domo sua, vt hoc ipsum terribili signo significa-
re dignum duceret, cum flagello eijciens vendentes & ementes de templo, dicens eis. Scriptum
Matth.21. est. Domus mea domus orationis vocabitur, vos aūt fecistis illam spelūcam latronū. Ita eiectis
Iohan.2. illis, postmodū (sicut illic significatū est) vt caderent in ore gladij, & captiui ducerentur in omnes
gentes, non addam (inquit) vt diligā eos, quia videlicet cum in præsenti puniantur, non eue-
niet illis remissio saltem in futuro seculo. Sciendū aūt, quia de domo sua neminem deus eijcit,
nisi eum qui sponte sua mente auersa, recedit. Sequitur ergo,& causam dicit, cur de domo sua
sese illos eijcere prædixerit. [Omnes principes eorū recedentes.] Idem enim est ac si dicat. Idcir »
co de domo mea eijciam illos, quia principes eorū omnes recedentes sunt. Omnes animo re-
Esaiæ.28. cessierunt,& quamuis labijs me honorent, cor eorū longè est à me. Et quidem de regibus decem
tribuū palam scriptura refert, quia omnes recedentes à deo fuerunt. Nullus enim illorū recessit
à peccatis Hieroboam, qui peccare fecit Israel. Porrò de scribis & Pharisæis & Principibus sa-
Lucæ.16. cerdotū, quòd verè recedentes fuerint, deus ipse iudex fuit & testis, dicente Saluatore. Vos estis
qui iustificatis vos coram hominibus, deus autē nouit corda vestra,& cætera huiusmodi. Iraq;
si quæris, cur de domo sua illos deus eiecerit, cur in ecclesia, vel in domo dei non sint recepti,
dicit tibi. quia omnes ipsi recedentes sunt, id est, quia priusquam corpore visibiliter eijcerētur,
mente recesserūt, animo longè fuerūt,& idcirco etiam corporaliter electi sunt, & ipsa (quæ sola
diligebant) terrena, domus dei lucra vel cōmoda perdiderunt. His dictis,& tali causa reddita,
confestim sententiam quam præscripserat, confirmat, repetens ita. [Percussus est Ephraim, ra- »
dix eorū exiccata est, fructū nequaquam facient. Quod & si genuerint, interficiam amantissi- »
ma ventri eorū. Abijciet eos deus meus, quia non audierūt eum,& erunt vagi in nationibus.] »
Quid enim supra dixerat, quod & si enutrierint filios, absq; liberis eos faciā in hominibus, idem
nunc repetijt, dicendo, quod & si genuerint, interficiam amantissima ventri eorum. Porrò, quod
ait, percussus est Ephraim, radix eorū exiccata est, fructū nequaquam facient, multū erat secun-
dum sensum ipsorum, vt superius dixerat, gloria eorum à partu est,& ab vtero,& à conceptu.
Dum enim gloriantur in carnis fructu,& multiplici partu siue conceptu contendunt non im-
pleri in se, quod nunc ait, radix eorum exiccata est, fructum nequaquam faciēt. Cum ergo hoc
dixissent, rectè & opportunè, quasi dicta corrigens, sententiamq; integram perficiens, continuò
subiunxit. Quod & si genuerint, interficiam amantissima ventri eorum. Ac si dicat, Quamdiu
genuerint,& fructum ventris multiplicant, videtur eis quòd fructum faciant, non putant quòd
radix eorum exiccata sit, vel quòd sint percussi ferro ablcisionis, & de terra viuentiū eradicati,
sed amantissimorum occisione filiorum discrutiari, clamabūt & dicent, quod filios nō genuisse
melius fuisset sibi. Hæc deo dicente, statim in sua persona propheta, veræ ac instæ sententiæ te-
stis consonat,& dicit. Abijciet eos deus meus, quia non audierunt eum, & erunt vagi in natio
nibus. Quibus vtiq; verbis vtramq; damnationem exprimit, de qua iam superius dictum est,
quia videlicet & secundum animam regno dei priuati sunt, quos deus abiecit,& secundū cor-
pus captiui, suoq; loco expulsi, qui vagi sunt in nationibus, idcirco quia non audierunt eum, id
est, non

« est, non quia non intellexerunt, sed quia intelligere noluerunt. Sequitur. [Vitis frondosa Israel, CAP. X.
« fructus adæquatus est ei. Secundum multitudinem fructus sui multiplicauit sibi altaria, iuxta
vbertatem terræ suæ exuberauit simulachris.] Supra dixerat, radix eorum exiccata est, fructū
nequaquam facient. nunc autem dicit, vitis frondosa Israel, fructus adæquatus est ei. Et expo-
nens quid dixerit, fructus adæquatus est ei, subiunxit atq; ait. Secundum multitudinē fructus
sui multiplicauit altaria, iuxta vbertatem terræ suæ exuberauit simulachris. Ergo vbi di- Duplex fru
cit, fructum nequaquam facient, subaudiendum est, bonum. & exiccata est radix eorum, subau ctus, bonus
ditur ab omni pinguedine fidei vel dilectionis dei. hic autē vbi nunc dicit, vitis frondosa Israel, scilicet, &
fructus adæquatus est ei, subauditur malus. Fructus nanq; malus altaria sunt multiplicia, simu malus.
lachra exuberantia, fructus ille, cuius secundū multitudinem altaria vel simulachra multipli-
cauit, altaria subiungens, iuxta vbertatē terræ suæ exuberauit simulachris. fructus iste, scilicet
vbertas terræ in rationibus diuinitatis, nec bonus est, nec malus est. sed vtriusq;, scilicet boni
& mali medius, videlicet qui boni fructus, id est, bonorū meritorū, quædam temporalis merces
esse debuerit. sed per prauitatē malè vtentium quoddā malorum operum instrumentū factus
sit. Proinde suapte natura in iudicio diuinitatis neq; malus neque bonus iste fructus meretur
addici, sed (sicut iam dictū est) vtriusq;, scilicet boni ac mali medius. ille aūt, de quo dixerat, ne-
quaquā fructū facient, sine dubio bonus. & ille, de quo subiunxit, Fructus adæquatus est ei, se- Esaiæ.3.
cundum multitudinem fructus sui multiplicauit altaria, sine dubio fructus intelligitur malus.
Fructus bonus & fructus malus mira inuectione discernitur in Esaia, dum in illo dicit deus de
ista vitę frondosa. Et expectaui vt faceret iudicium & ecce iniquitas, & iustitiā & ecce clamor. Et
quidē quo tempore vitis hæc frondosa, scilicet Israel, à domo Dauid recesserat, non valde mul-
tum deorū altaria enarratur fecisse sibi siue simulachra. nisi tantum vitulorū duorū alterum po
suit in Bethel, & alterū in Dan, sed hoc ipsum iure multiplicitatis arguitur, quia multū est, ex
ra vnius dei altare habere vel vnū altare aliud. Sic eo tempore quo in tantum recessit à domo
Dauid, vt ipsum crucifigeret filiū Dauid, non alios legitur habuisse deos, quinimo de vnius veri
dei cultu plurimū superba religione gloriabatur, sed in hoc altarium atq; simulachrorū multi- Ephes.5.
plicitas rectè condemnatur, quòd veri & summi sacerdotes Christi secundū ordinem Melchi-
sedech, altare vel sacrificiū refugiens, altare aliud, altare suum,& sacrificiū sanguinis hircorum
& vitulorū sibi obfirmauit, nimiū intendens auaritię, quæ est simulachrorū seruitus. Porrò fru-
« ctum suum vitis hęc in eo malè sibi adæquauit, quòd secundū amaritudinem radicis siue cordis
« sui, aceto siue vino myrrhato sitiētem in crucē potauit. [Diuisum est cor eorū, nunc interibūt.]
Recto & valde iusto iudicio cor eorum diuisum est, qui seipsos à deo diuiserūt. Palam ex histo- Iudæorum
riæ Regum seriè cognoscitur, quàm verè, quàm multipliciter cor eorū diuisum fuerit, ex quo di diuisio in-
uiserūt sese à domo Dauid. quippe qui ferè decies cōtra semetipsos diuisi, reges alios, percussis ter sese
alijs, sibi locauerūt,& tandē iuxta vocem hanc propheticā (nunc interibūt) in captiuitatē irre-
runt, mirū dictu est, quàm crudeli discordia contra semetipsos diuisa fuerit multitudo Iudæorū,
sicut miserabilis excidij illorū tragœdia testatur, Iosepho scribente, per totum vulgata mundū.
Multò quippe crudeliores sibimet per inpacabiles seditiones intus exticerunt, quàm esse po-
tuerit foris obsidens exercitus Romanorum. Et reuera iustè, quia principem pacis Iesum con-
demnantes, Barrabam sibi prælegerāt seditionis authorem. Illos ergo prophetali oculo præ-
uidens, breui quidē, sed alta declamatione, iustam in illos depromit dei sententiam, diuisum est
(inquiens) cor eorum, nūc interibunt. Diuisionē nanq; consequitur interitus, iuxta illud. Omne Matth.12.
« regni siue cordis eorum diuisi, sequentibus verbis exprimit, ita dicens. [Ipse confringet simula
« chra eorū, depopulabitur aras eorum.] Hoc & tunc de prope factū est, quando Assyrijs capti-
uantibus depopulatione merita vastati sunt,& tunc de longè futurum erat, quando venientes
Romani tollerēt & locū & gentē eorū. Tunc enim cōfracta sunt durissima confractione simula-
chra eorū. Et notandū, quòd nō dixit. Hostiles exercitus cōfringet, sed ipse scilicet deus meus,
qui (vt supra dictum est) abijciet eos, confringet simulachra eorum, depopulabitur aras eorum.
Non vult deus, vt homini attribuatur, quando per hominem secundum merita peccantiū Regula no-
vindicta diuinitatis exercetur. Sed & si quis sibimet attribuit, quod deo permittēte contra po ratu digna
pulum dei quippiam facere præualuit, ipse cœlestem contra semetipsum indignationē magis cōtra super-
adducit, fitq; interdum, vt propter hoc ipsum minus nocere possit. Vndè in cantico Deutero- biam.
nomij, cum dixisset, cessare faciam ex hominibus memoriā eorum. cōtinuò subiunxit. Sed pro- Deute.32.
pter iram inimicorū distuli, ne forte superbirent hostes eorū,& dicerent. Manus nostra excelsa, Esaiæ.10.
& non dominus, fecit hæc omnia. Assur ille, per quem tunc temporis deus confregit simula-
chra eorum,& depopulatus est aras eorum, sibimet arrogauit quod sua hoc virtute fecerit,&
idcirco dicitur in eum cum indignatione dei. Væ Assur. Virga furoris mei & baculus ipse, in
manu eius indignatio mea. Super hoc ille gloriabatur, quasi omnia suis faceret viribus,& id-

Universidad de Deusto
Biblioteca

circo postmodum dicitur contra eum. Nunquid gloriabitur securis cõtra eum qui secat in ea, aut exaltabitur serra contra eum, à quo trahitur? Dicebat enim, quemadmodũ idem propheta præmisit. In fortitudine manus meæ feci, & in sapiẽtia mea intellexi, & abstuli terminos populorum, & principes eorum depredatus sum. Nimirum ita gloriando, sic se exaltando, cœlestem (vt iam dictum est) super semetipsum indignationem adduxit, quæ protinus intẽtatur in eum verbis estis. Propter hoc mittet dominator deus exercituum in pinguibus eius tenuitatem, & subtus gloria eius succensa ardebit quasi combustio ignis. Cum igitur sic vehementer sermo propheticus enunciat. Ipse confringet simulachra eorum, & depopulabitur aras eorum, idem esse intelligamus ac si dicat, non manus hostium excelsa, sed dominus fecit hæc omnia. Ipse & tunc per Assyrios confregit & depopulatus est, & deinde per Romanos confracturus erat simulachra eorum & depopulaturus aras eorum, quia à domo Dauid recesserũt, quia filium Dauid Christum crucifixerunt. Quam ob causam? Ait. [Quia nunc dicent, non est rex nobis. Non » enim timemus dominum, & rex quid faciet nobis.] Grandis nimirum & vehemens causa da- »
Contẽptus & contumacia Iudæorũ 3. Reg. 12. mnationis est, quia dicere, non est rex nobis, & hoc peccantium conscientiam dicere. nõ enim timemus dominum, id est, propositum habemus non timere dominũ, & proinde cum rumore cordis effari, rex quid faciet nobis. quemadmodũ dixerant prius, quæ pars nobis in Dauid, vel quæ hæreditas in filio Isai. Sicut enim hoc illi dixerant, sic & sequaces illorum aduersus verum Dauid dicturi erant. Nolumus hunc regnare super nos. Hoc enim apertis vocibus conclamauerunt, ita vt dicente Pilato, regem vestrũ crucifigam, responderunt. Non habemus regẽ nisi
Luc. 19. Iohan. 19. Cæsarem. Profectò hæc dicentes pariter quoq; dicebant, non enim timemus dominum, id est, propositũ habebant non timere dominũ, non portare timoris eius iugum, sed contumaciter dirumpere, & proijcere omnia vincula sanctorum eius mandatorũ. Nimirum vbi conscientia rebellis sese tali & tanta præsumptione induit, consequebatur vt dicerent etiã hoc, & rex quid faciet nobis? Consequebatur nanq; vt regem contemnerent dei filium, quibus propositũ est non timere deum. Neq; enim non ignorauerunt, sed contempserunt & oderunt. Vndè ipse rex, reprobatus ab eisdem, dicentibus, & rex quid faciet nobis, cum dixisset, Si opera nõ fecissem in
Iohan. 15. eis quæ nemo alius fecit, peccatũ non haberẽt, continuò subiunxit. Nunc aũt & viderũt & oderunt & me & patrem meum. Propter hoc, ecce ipse destruxit simulachra auaritiæ eorũ, & depopulatus est templum & altare eorũ. His dictis iterum qui loquebatur de ipsis, cõuertitur ad ipsos, & dicit. [Loquimini verba visionis inutilis, & ferietis fœdus, & germinabit quasi amari- »
tudo iudicium super sulcos agri.] Manifestum est hic, cum dicit, loquimini, non imperiũ volen »
tis, sed permissionem esse indignantis, & auersionem dimittentis, vt sit sensus. Iam docendi non estis quid vtile sit, siue monendi vt vtilia loquamini. vos enim non per ignorantiã errando inutilia loquimini, sed scientia & cum profundo malignitatis consilio mendacia construitis, & arrogantia deprauari prophetatis de cordibus vestris, veram aũt & vtilem prophetiam intelli-
Signa pseudoprophetarum inutilia sunt. Apoc. 13. gere non vultis. Loquimini igitur qualia potius vos eligitis, loquimini verba visionis inutilis. nam vtilia verba loqui vel signa facere quæ prosint, neq; vos quæritis, neq; datum aut permissum est vobis. Sciendum quippe de pseudoprophetis, quòd & si aliquando futura diuinant, nihil tamen vtile prophetant, & licet nonnulla signa & prodigia fecisse vel facturi esse legãtur, nihil tamen vtilitatis aliquod eorũ signum habere comprobatur. Vndè & Iohannes in Apocalypsi cum dixisset, & fecit signa magna, & seduxit habitantes in terra propter signa quę data sunt illi facere in conspectu bestiæ. Eandem signorũ magnitudinem vanã, totamq; inutilẽ fore insinuans, determinando sic ait. Ita vt etiã ignẽ faceret de cœlo descendere in terrã in conspectu hominum. Quid enim vtilitatis habet, ignem in conspectu hominũ vel super homines de aere
Matth. 11. ministerio dæmoniaco cadere? Eiusmodi signa non sunt illius generis, cuius illa quę nobis dominus in semetipso designauit, euntes (inquiens) renũciate Iohanni, quæ auditis & videtis. Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundant, surdi audiũt, mortui resurgũt, pauperes euan-
Esaiæ. 28. gelizantur. Hæc vtilia sunt, sicut & verba ipsa, quibus propter hæc eadem signa iustũ est credi. vos aũt o prophetæ vitulorũ (quos Hieroboam fecit, quos Ephraim coluit) loquimini verba visionis inutilis, quoniam ita vultis, & ferietis fœdus, subauditur nequaquam cum deo, sed cum mendacio, quemadmodũ & Esaias talibus illusoribus dicit. Dixistis enim. Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Flagellum inundans cum transierit, nõ veniet super nos, quia posuimus mendaciũ spem nostram, & mendacio protecti sumus. Huiusmodi fœdus ferietis, & propter hoc germinabit quasi amaritudo iudiciũ, vt videlicet fœdus vestrũ deleatur, & in inimicitias impacabiles cõuertatur, fiatq; vobis sicut ibidẽ apud eundem Esaiã dominus dicit. Et subuertet grando spem mendacij, & protectionem aquæ inundabunt. Et delebitur fœdus vestrũ cum morte, & pactũ vestrum cum inferno nõ stabit. Flagellum inundans
Deute. 29. cum transierit, eritis ei in conculcationem, &c. Hoc iudicium germinabit fœdus vestrum (ait) quasi amaritudo, id est, vt verè amaritudo, vt verè amara radix, iuxta illud Mosi, Ne forte sit inter vos vir aut mulier, familia aut tribus cuius cor auersum est, vt vadat & seruiat dijs gentiũ, & sit

& sit inter vos radix germinans fel & amaritudinem seruitutem deorum alienorum, & Moses radicem dixit esse generantẽ fel & amaritudinẽ. Et iste, cum dixisset, & germinabit quasi amaritudo iudiciũ super sulcos agri, videlicet remaneant inculti, cultoribus in captiuitatẽ ductis, « continuò subiunxit. [Vaccas Bethauen coluerunt habitatores Samariæ.] Nam hæc est amaritudo germinans iudicium. Hæc est radix (vt ait Moses) germinans fel & amaritudinem. Ad auditores rursus sese conuertit sermo propheticus, miro modo clamãs causam, propter quam « Israel iudicetur. Vaccas (inquit) Bethauen coluerunt habitatores Samariæ. [Quia luxit super « eum populus eius, quia migrauit ab eo. Siquidẽ & ipse in Assur delatus es munus regi vltori, « Confusio Israel capiet, & confundetur Israel in voluntate sua.] Cum irrisione non vitulos sexus masculini, sed vaccas, id est, fœminas appellauit, vt videlicet Israel non solùm deos vitulos, sed deas vaccas coluerit. Nec dixit tantùm vaccas coluerunt, sed vaccas Bethauen coluerũt. Magna quippe distinctio vaccarũ est earum quæ sigi poterant in Bethauen, id est, in domo idôli, & earum quæ gradiuntur in armentis & spatiantur in pascuis. Istę nanq; vaccæ viuunt & sentiunt, illæ aureæ siue ex alio quodcunq; metallo formatæ, non solùm insensibilia, verùm & inanimata simulachra sunt. Constat aũt quia corpore inanimato corpus animatum viuens & sentiens longè præstantius est. Pulchrè igitur & vehementer redarguit nimis depressam hominũ stultitiã dicendo, vaccas Bethauen, id est, vaccas non saltẽ viuentes & lactis alimoniã præstãtes, sed inanimatas vaccarũ similitudines coluerũt. Notandum & hoc, quia non dixit, coluerũt reges Samariæ, sed coluerunt habitatores Samariæ. Colere nanq; rectè dicitur, qui sua voluntate & animi diligentia celebrat & adorat siue veneratur. Non ergo populum excusabilẽ vi-
Populus inexcusabilis, quia spontè coluit vitulos. deri sermo hic propheticus patitur, cum dicit, vaccas Bethauen coluerunt habitatores Samariæ. Hoc enim non propriè dictũ esset aut dici posset, si regibus vitulos colentibus, metu tantũ & non propria suissent obsecuti volũtate. si inuiti paruissent, & non sponte consentissent. Et vndè constat, quòd habitatores Samariæ vaccas illas coluerunt? Ait. Quia luxit super eum populus eius. Vt ostenderet vaccas Bethauen, vnum in Bethel vitulum sentiendũ, non intulit, luxit super eis populus, sed super eo, id est, vitulo aureo. Quando vel quã ob causam luxit populus super eo? Videlicet, quia tempore necessitatis & angustiæ vituli quoq; aurei inter munera cætera regibus Assyrijs directi sunt. Legimus in Regum volumine, Regẽ Israel Manahen regi Assyriorum Phul misisse argenti talenta mille, vt ei præberet auxiliũ. Inter quæ nonnulli arbitrantur etiam vitulos aureos esse directos. Et vt sciamus (inquiunt) hoc esse quod dicimus, perspicuè sequẽs versus ostendit. Siquidem ipse in Assur delatus est munus regi vltori. Idcirco populus luxit, qui vtiq; non lugeret nisi volẽs, nisi cum amore magis quàm pro regum timore tali idololatriæ deseruisset. Cum ergo dixisset, vaccas Bethauen coluerunt habitatores Samariæ, vt confirmaret eos reuera vitulũ coluisse, voluntariè vitulo deseruisse, causam reddidit non firmã, dicendo, quia luxit super eo populus eius. Consequitur enim, quòd cum amore possederint vel habuerint qui luxerunt, quando ablatus est eis. Populus eius, subauditur vituli, nõ sine magno improperio dicitur, qui debuerat esse vnius veri dei populus. Porrò, & hoc tradunt Hebræi, quòd à sacerdotibus vituli aurei furto sublati, & pro his æneĩ deauratifuerint repositi. Cum igitur lugeret populus tẽpore necessitatis & angustiæ, sicut iam dictũ est, vitulos aureos regibus Assyrijs esse directos. exultabant æditui, quòd fraus eorum nequaquam potuisset ar- « gui vel deprehendi. Hoc est quod continuò subiungit. [Et æditui eius super eum exultauerũt « in gloria eius, quia migrauit ab eo.] Lugente populo exultabant æditui in gloria eius, subauditur populi, hoc est, in vitulo quem habebant pro gloria. nam gloriã incõmutabilis dei commutauerant in similitudinem imaginis corruptibilis, non hominis, sed vituli. Et quæ pars vitę detestabilior habetur, populus ne qui luxit super vitulo tanquam super deo sibi ablato, an æditui vel sacerdotes qui exultauerunt, eo quòd non esset deprehensum furtũ quod fecerãt in illo tali deo? Profundius baratrũ damnationis meritò illusoribus illis arbitramur destinatum, quia populares fortè errando luxerũt, illi autem irridendo, in rebus pessimis exultauerũt, quia migrauit ab eo, id est, à populo. Et est sensus. Exultauerũt quòd migrasset, quòd sic Assyrijs regibus datus esset, quasi iam vltra deprehendi nõ posset, vtrum aureus an æreus esset. Sed quid deinde? Confusio (inquit) Ephraim capiet, & confundetur Israel in voluntate sua. Postquã enim in Assur pro munere vitulus velut aureus delatus est, deprehensa fraus regi Israel literis indicatur. & vndè se placere æstimauerunt, inde vel maximè confunduntur, & offendunt eos, quibus munera miserant, æstimantes non furto sacerdotũ, sed fraude regũ atq; consilio hoc esse perfe- « ctum. Inde confusio cœpit Ephraim, inde confusus est Israel. Sequitur. [Transire fecit Samaria « regem suum, quasi spumam super faciẽ aquæ & disperdentur excelsa idôli, peccatũ Israel.] Siquidem pro merito iniquitatis perseuerantis hoc emeruit Samaria siue decem tribus, vt rex
Rex Israel sicut spuma aquæ. eius transiret, & regnũ eius solueretur, sicut spuma super faciem aquæ. quę vera nimirum similitudo est. Sicut enim in olla feruente superiores aquæ in spumã bullasq; surgentes irrumpunt, ipsæq; bullæ subsilientes colliduntur, & alijs emergentibus, alię crepant & dissiliũt. ita Samaria

Universidad de Deusto
Biblioteca

vel decem tribus,iugi feruētes igne discordiæ,reges alios super alios creauerunt, & vsq; ad decem vices(sicut ex ipsa libri regum lectione colligi promptum est)percussis regibus, alij reges supersederunt, secundum numerum scissurā decem pallij, quo discisso,propheta,scilicet Ahias Sylonites,dixerat ad Hieroboam. Tolle tibi decem scissuras. Hæc enim dicit dominus deus Israel. Ecce ego scindam regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem tribus. Decies nanq; (sicut iam dictum est)regnū illud decem tribuum per discordiam scissum fuit,decies quasi spumam siue bullam super faciem aquæ transire fecit regem suū,alio percusso suscipiens aliū. Primò nanq; scissum est Hieroboā. Secundò, Baasa percussit Nadab filiū Hieroboam, & regnauit pro eo. Tertiò,Zambri dux mediæ partis equitum percussit Ela filiū Baasa,& regnauit pro eo.
4.Reg.9. Quartò, Amri, qui erat princeps militię super Israel,rex factus est ab exercitu, & illo mortuo in peccatis suis, Achab filius eius regnauit pro eo.Quinto loco Ioram filiū Achab occidit Iehu, & regnauit pro eo.Sextò,Zachariam abnepotem Iehu percussit Sellū,& regnauit pro eo.Septimò,eundem Sellum percussit Manahen,& regnauit pro eo.Octauò Phacee filius Romeliæ, percussit Phaceiam filium Manahen,& regnauit pro eo. Nonò,Phacee filiū Romeliæ,percussit Osee filius Ela,& regnauit pro eo. Decimo, tandē discidio scissum est regnū in rege Assyriorū, qui Osee iam dictum obsedit,& vinctū misit in carcerem,& transtulit Israel in Assyrios. Sic & sic Samaria malis suis regem suum tranlire fecit. Et disperdentur (ait)excelsa idôli, de quibus videlicet toties scriptura refert. veruntamen adhuc populus immolabat & adolebat incensum in excelsis,quod erat peccatū Israel. Cuncta hæc,vt cætera superiora, altius(sicut prophetalem decet dignitatem)nos animaduertere commonet illud,quod continuò subiunctum est. [Lappa & tribulus ascendet supra aras eorū & dicēt montibus,operite nos, & collibus,cadite super nos.] Hoc enim nequaquā de angustia captiuitatis illius,qua tunc in Assyrios translati sunt, sed potius de excidio penè inenarrabili,quo Iudæi propter scelus dominicæ mortis subuersi,& in omnes gentes captiui ducti sunt. prædictū esse authoritate sua dominus ipse comLucæ.23. probat,qui sequentibus & lamentantibus mulieribus,dum ad mortem duceretur,dixit. Filiæ Hierusalem nolite flere super me,sed super vosipsas flete & super filios vestros,quoniam ecce venient dies,in quibus dicent. Beatæ steriles & ventres quæ non genuerunt, & vbera quæ nō lactauerunt. Tunc incipient dicere montibus,cadite super nos.& collibus,cooperite nos. Notandum quippe,quòd non sic ait.tunc dicent montibus, sed incipient dicere montibus, cadite super nos,& collibus operite nos.Idem nanq; est ac si diceret. Tunc in illa tribulatione siue angustia incipiet impleri quod per Osee prædictum est.Quod si tunc cœpit impleri,& tūc dicere inceperunt montibus,cadite super nos,quando venerunt illi dies,quos tunc venturos esse dicebat dominus noster,non vtiq; ad illa tēpora sua, vel ad mala quæ præsens ipse vidit propheta intendebat,quando hæc dixit vel scripsit.Et reuera,si ritè perpendas,illud quod tunc Israel passus est,quòd anno nono Osee regis Israel cœpit rex Assyriorum Samariam, & transtulit Israel
4.Reg.17. in Assyrios,posuitq; eos in Haila & in Abor iuxta fluuium Gozam in ciuitatibus Mœdorum. non tale vel tam grande fuit malū, vt propter illud propheticus dignaretur sic exclamare spiritus,& dicent montibus,operite nos.& collibus,cadite super nos. Quinimo etiam si in seruos & ancillas venundare illos rex Assyriorum maluisset,quàm ponere in ciuitatibus suis,tolerabile, imò & optabile fuisset malum, comparatione tam miserabilis Hierosolymorum excidii.
Hester.7. Quemadmodum Hester quoq; cum dixisset regi,traditi enim sumus ego & populus meus,vt conteramur,iugulemur,& pereamus,continuò ubiunxit.Atq; vtinā in seruos & famulas venderemur,esset vtcunq; tolerabile malum,& gemens tacerem. Igitur quoniam & illa, quæ de verbis istis propheticis tractauimus,partim nō ex nota rei gestæ historia,sed ex Hebræorū traditione sumpta sunt,vt supra meminimus.Ipse autem propheta non Iudæis perfidis,sed sapienti hæc intelligibilia fore insinuat, cum dicit. Quis sapiens & intelliget ista, intelligens & sciet hæc.rursus eadem repetere libet,& propheriam secundū tempora, quę tunc futura erant, notis conferre vel proferre rebus vel sensibus eodem tenore vel cursu,quousq; ad præsentē locū peruenimus, Christū & eius tempora non dubitantes huius vel omnis sanctæ prophetię summam esse vel caput. Vaccas(inquit)Bethauen coluerunt habitatores Samariæ. Habitato-
Repetita ex potiorio præcedentiū. Iohan.8. Ibidem.4. Habitatores Samarię res Samariæ veraciter Iudæi fuēre,qui ciuitatem sanctam Hierusalem & templum in illa diuini nominis videbantur inhabitare non vtique corde, sed tantum corpore. Si enim dominum nostrum non dubitauerunt Samaritanum dicere,qui vtique secundum carnem Iudæus ex Iudæis erat,& hoc idcirco dicere ausi sunt,quòd in ciuitate Samaritanorum duos dies mansērat. postquam loquutus est cum muliere Samaritana. quanto magis ipsa scriptura dicere debuit habitatores Samariæ,qui nimis crudeliter imitati sunt, atq; impleuerunt peccatum Samariæ. Samaria nanq; recessit à domo Dauid,regemq; alium & deos alios sibi fecit. Iudæi verò negauerunt & crucifixerunt filium Dauid, filium dei, regemq; suum Cæsarē esse professi sunt,& tūc quidem Barrabam sibi dimitti petierunt, & Antichristum pro Christo suscepturi sunt. Verè ergo habitatores Samariæ,id est,alieni à Dauid & à ciuitate eius Hierusalē, & à templo, quod est in

est in ea,& templo dominici corporis, in quo corporaliter inhabitat omnis plenitudo diuinitatis.Isti coluerunt vaccas Bethauen,videlicet qualibus alius propheta loquitur.Audite verbum hoc vaccæ pingues,quæ estis in monte Samariæ, quæ calumniam facitis egenis, & confringitis pauperes, quæ dicitis dominis vestris, afferte & bibemus. Iurauit dominus in sancto suo, quia ecce dies venient super vos & leuabunt vos in contis, & reliquias vestras in ollis feruentibus.& per aperturas exibitis altera contra alteram,& proiciemini in Armon,dicit dominus. Vaccæ itaq; illius temporis altera contra alteram principes sacerdotum Annas & Caiphas extiterunt.ita deuorantes plebem, sicut herbam virentem vaccæ deuorare solent, & hoc in Bethauen,quod interpretatur domus idôli,id est,in illo templo,quod dicebatur templū domini,& debebat esse domus orationis,sed erat domus mammon, quippe quā ipsi fecerant spelunçam latronum.Istas vtiq; vaccas Iudæi coluerunt,voluntaria nanq; crudelitate illis principibus sacerdotum sese submiserunt & consenserūt ad occidendum dominum in illa Bethauen, id est,propter illam domum idôli sui,scilicet mammonæ vel pecuniæ suæ. & quasi diuino oraculo crediderunt vaccis illis,dicentibus sibi. Occidamus eum,ne forte veniant Romani,& tollant nostrum & locum & gentem. Talia sibi immugientes vaccas pingues illi coluerunt,id est, libenter audierunt. Vndè hoc comprobatū.Quia luxit(inquit)super eo populus eius. Hoc manifestum est. Luctum nanq; spontaneū populus sibimet assumpsit super eo,subauditur deo suo, videlicet mammona iniquo,cui nimirum seruiens nequaquam seruiebat deo, & quodammodo lugebat,talem inter se haberi hominem qui deceretur Christus,qui ex Israel acclamaretur, quem nisi occiderent,venirent Romani,& tollerēt ipsorum locum tam pulchrum tantarumq; diuitiarum.Hoc illi simile fuit,quòd impia Iesabel iubente,primates populi luctum simulauerunt,& prædicauerunt ieiunium,vt quasi necessario iustitię iudicio interficerent Naboth,summittentes duos viros filios Belial contra eum,qui falsum dicerent testimoniū. Et populus quidem totus crudelitati intentus,voluntariam necessitatem occidendi dominum quasi tristis suscepit,sed principes sacerdotum scribæ & Pharisæi gaudebant intra cordis sui secretum,quòd prævaluisset malitiæ suæ commentum. Ait ergo.Et æditui eius super eum exultauerūt in gloria eius,quia migrauit ab eo.Siquidem & ipse in Assur delatus est munus regi vltori. Aeditui nanq; tunc erant illi,non veritatis,sed erroris & malitiæ,iuxta illam sententiam domini,quia tulistis(inquit)clauim scientiæ.Ipsi non introistis,& eos qui introibant,prohibuistis. Exultauerunt(ait)in gloria eius, quia migrauit ab eo,id est,exultauerūt in pecuniis populi, quia prædā faciebant de populo,sperantes quòd deinceps sua lucra facerent occiso Christo, qui reprehendebat auaritiam ipsorum.Nam quòd tali spe vel intentione Christum occiderunt, illa probat parabola,in qua videntes agricolæ filiū patrisfamilias,dixerunt.Hic est hęres,occidamus eum, & nostra erit hæreditas. Cui autem dubiū, vel quis nesciat,quomodo migrauerit ab eo,scilicet populo deus suus mamnon, cui seruiebat, vt meritò veniret in manus Romanorum argentū ipsorum & aurum & locus & gens? Siquidem ipsi hoc emeruerunt,quando congregati cum senioribus,consilio accepto,pecuniā copiosam dederunt militibus dicentes. Dicite,quia discipuli eius nocte venerunt,& furati sunt eum nobis dormientibus. Hoc nempe modo deus ipsorum, qui non est alius,nisi mammon iniquus,in Assyriis delatus est munus regi vltori,quia profectò pecunia ipsorum malignis spiritibus,& diabolo patri mendacij dedicata est,quando tale mendacium coemerunt. Proinde iusto valde iudicio prouēnit,vt traderētur illi regi vltori,vt & super eos rex atq; pater mendacij regnaret,& in eos vltionem per manus Romanorum exerceret.Et illi quidem ad horā nimis paruā exultauerunt,putantes quòd deinceps liberius copiosa pecunia migrare deberet à populo in marsupia ipsorum. sed exultatio illa in verū conuersa est luctū,quia magnam & miserabilem,toto mirante seculo,vltionē sustinuerunt. Vndè & subditur. Confusio Israel,capiet,& confundetur Israel,sicut nunc palam factum est,quando ceciderunt in ore gladij,& in omnes gentes captiui ducti sunt, & in residuis eorum totī mundo spectaculum est,nō solùm dispersio qua dispersi sunt,verumetiā cæcitas mentis,quæ in Israel contigit, Et bene cum dixisset,confundetur Israel,addidit,in voluntate sua,quia, videlicet sic voluerunt Iudæi,sic electione præfinxerunt ac præscripserunt sibi,Christū regem negantes,& Cæsarem profitentes,Christū occidentes & Barrabam dimittentes,& clamantes coram Pilato,sanguis eius super nos & super filios nostros.Sequitur. Transire fecit Samaria regem suū quasi spumam super faciem aquæ,& disperdentur excelsa idôli,peccatū Israel.Samaria(sicut iam dictum est)hoc loco rectè dicitur etiam Iudæa,quia reuera secundū supradictas rationes Samariæ,quæ à domo Dauid scissa fuerat,similem sese in petus fecit Iudæa, quæ verum Dauid Christum regē habere recusat. Transire ergo fecit regem suū, id est, regē habere maluit transitorij, quàm regem suum. Verùm non conceditur ei,vt saltem transitorium regem habere possit,sed omnino ablatū est illi regnū, & dux pariter & rex ab ea transiuit. Nec enim saltem dignatus est Cæsarum quisquā regnare super eos, aut in regno suo ciues habere illos,sed tantum modo captiuos,licet adulati sint dicentes,non habemus regē nisi Cæsarē.Sicut repentè transit spuma

Iohan 19. Matth.27. Coloss.2. Vaccæ Bethauen. Amos.4. Matth.21. Mammon deus Iudęorum. Iohan.11. 3.Reg.21. Matth.21. Iudęi traditi sunt regi vltori diabolo. aliàs, Ephraim. Iudæi absq; rege.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Excelsa idô li templum Iudæorum.

super faciem aquæ,sic in breui dissipatum & adnihilatum est regnum Iudææ,& disperdita sunt excelsa idôli peccatum Israel,lapis quippe super lapidem non remansit,& destructum est,subuertentibus Romanis illud,quod debebat esse templum domini, erat autem excelsum idôli & peccatum Israel,ex quo pollui sunt sanguine Christi,homicidæ,& serui peccati,serui mammonæ dei vel idôli sui. Et quid mirum, si iam post necem Christi templū illud vocetur excelsum idôli,cum antea domus eadem spelunca latronū facta vocata fuerit? Disperdentur ergo excelsa idôli, id est, adnihilabitur caput superbiæ Iudaicæ & fundus auaritæ pharisaicæ. pulchritudo templi,de quo salus exiuit,sicut significatur in euāgelio,cum dicitur, Iesus autem abscondit se & exiuit de templo. Quanta autem perditione,quanta cum tribulatione gentis hoc deberet fieri,verbis sequentibus exprimit,cum dicit.Lappa & tribulus ascender super aras eorum, & dicent montibus,operite nos.& collibus;cadite super nos. Quod enim dicit,lappa & tribulus ascender super aras eorum,signum est vltimæ solitudinis, vt ne parietes quidem & extrema ædificiorum vestigia relinquantur. Cum autem subiungit,& dicēt montibus, operite nos. & collibus,cadite super nos,iram & tribulationem illam vehementer edicere nititur.quę tanta extitit,vt satis declamari non possit.Horum nanq; erat dicere montibus,operite nos,& collibus cadite super nos.quippe qui magis mori optarent,quàm cernere quæ asserūt mortem. Et reuera satis pulchrè atque eleganter exprimit litera hæc, quanto desiderio latere voluisset, si possibile fuisset. Etenim eum per omne tempus obsidionis (vt Iosephus refert) occisorum,siue fame, cæteriscq; cladibus mortuorum numerus ad decies centena milia collectus fuerit,qui superfuerunt ad valles,& in specus subterraneos confugerunt,& in cloacis quoq; delitescere frustra conati sunt.Sic delituisse vel delitescere voluisse, nimirū dixisse fuit montibus,operite nos, & collibus, cadite super nos. Quare autem dominus noster hoc testimonium de propheta sumens,sic dicere maluit,tunc incipient dicere? Cur non ait dicent,sed dicere incipient? Videlicet,quia non illic finis,sed initium dolorum extitit,quando sic eciderunt in ore gladij. Tempus alius erit,veniet dies alius,dies iudicij, quo maiori cum angustia dicent montibus,operite nos.& collibus, cadite super nos, dicent sanctis patribus & patriarchis, protegite nos, dicent Mosi & prophetis, excusate nos. Verūm id frustra dicent.nam econtra est, qui accuset vos(ait dominus)Moses in quo vos speratis.Et verba quidem diuersa de montibus & collibus prædicata sunt, dicendo montibus, operite nos. & collibus, cadite super nos.sed sensu eadem sunt. Nam propheta quidem, dicēt(ait)montibus operite.& collibus,cadite. dominus autem,tunc (inquit)incipient dicere montibus cadite super nos;& collibus,operite nos.Sequitur.[Ex diebus Gabaa peccauit Israel.Ibi steterunt.Non comprehendet eos in Gabaa prælium super filijs iniquitatis. Iuxta desiderium meum corripiam eos. Congregabuntur super eos populi cum corripientur propter duas iniquitates suas.] Semel & iterum ac tertio,imò & quarto antiquitatem siue vetustatem peccati illorū commemorat, vt nulli videatur nimium festina,vel plus iusto seuera punientis sententia. Primò namq; superius dixit, ista subsannatio eorum in terra Aegypti.& post aliqua rursus ait,Profundè peccauerūt sic in diebus Gabaa. Item, Omnes nequitiæ eorum in Galgalis,quia ibi exosos habui eos.Nunc quarta iam vice secundum eandem intentionem dicit. Ex diebus Gabaa peccauit Israel, id est, ex eodem tempore,quo in Gabaa peccare nō desijt Israel. Peccauit autem illic semel & iterum Israel peccata,quorum in scriptura sæuum & horribile monumentum est. Venit leuita in ciuitatem illam cum vxore sua,illucq; diuertit, & ecce homines ciuitatis illius circundederunt nocte domum in qua manebat, volētes eum occidere,& vxorem eius incredibili libidinis furore vexantes. Denicq; mortua est. Vbi tanta regnabat corporalis nequitia fornicationis, iam increuerat nequitia quoque spiritualis, & hoc nihilominus eadem scriptura denarrat,referens præcedenei lectione, idôlum factum in domo Michæ. Et quanta illud instantia,qua violentia rapuerunt ad se filij stirpis Dan cum sacerdote,dicentes ei. Veni nobiscū,vt habeamus te patrem & sacerdotem,& cætera.Sed filij Israel illam fornicationem idololatriæ pro nihilo ducentes; imò & ipsi faciētes pro illa corporali fornicatione ascenderunt oppugnare Gabaa,contra filios Beniamin.& semel atque iterum bello concisi,tandemq; victores,penè vnam ex Israel tribū deleuerunt. Post hæc Saul, ex eadem vrbe rex assumptus est, tanta cum offensione dei,vt diceret ad Samuelē. Non enim te abiecerūt,sed me,ne regnem super eos.Nimirum sic & sic peccante Israel, filij quoque postmodum nati simul peccauerunt,vero & iusto iudicio dei sic enunciante,sic eos arguente,vt dicat.Ibi steterunt.Idem enim est ac si dicat.Filioli,quamuis post multa tempora nati illic peccauerunt,in illis patribus suis præuaricati sunt,quia videlicet à peccatis eorū non recesserūt, imò peiora faciendo mensuram illorū impleuerunt.Idcirco etiam durius atq; fortius super eos dari debuit iudiciū. Quod intendens,continuò dicens. Non comprehendet eos in Gabaa prælium super filijs iniquitatis.Et est sensus,Quod malum passuri sunt,nō tale erit quale fuit illud prīū in Gabaa, quod habuerunt cōtra filios iniquitatis, quorum incredibilis furor libidinis mulierē vexādo interfecit,sed multò vehemētius,incōparabiliter maius.Hoc est quod ,ptinus ait.Iuxta desiderium

Iohan.8.

Fuga Iudæorum in obsidione.

Iohan.5.

Peccatū Israel duplex in Gabaa. Iudic.19.

1.Reg.8.

desiderium meum corripiam eos. Magna & vehemens comminatio, quæ secundum literæ sonum hoc significat,quòd vindictæ magnitudinem facere deus (qui vtiq; impassibilis est)habeat in desiderio.Simile est huic illud quod in Esaia dicit.Heu consolabor super hostibus meis. Dictum est autem ad similitudinem hominis multum exacerbati, & vltionem videre adeò desiderantis,vt antequam fiat,nullo modo possit consolari.Et quid facturus sit, protinus breuiter innuit. Congregabūtur(ait)super eos populi, cū corripient propter duas iniqtates suas.

Esaiæ.1.

Propter duas iniquitates corripiendum dicit Israel, iuxta illud quod in Hieremia loquitur idem deus.Duo mala fecit populus meus.Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ,& foderunt sibi cisternas,quæ continere non possunt aquas. hoc de gente alia,de populo quouis deum ignorante,dici non poterat.Gens enim quæcunque verum ignorans deum, falsos deos colebat, vnam tantum fecisse iniquitatem rectè dicitur.gens autem hæc, in qua deus notus erat, declinando in idololatriam, duas habere iniquitates veraciter culpatur,id est, deū verum reliquisse,& pro illo vel contra illum deos alienos coluisse. Dupliciter nanq; reus est,qui bonum sciens,malum potius eligit.ille verò simpliciter, qui bonum nesciens, malum pro bono suscipit. Itaq; & quando vitulum vnum populus ille fecit in deserto & coluit, post multa quæ viderat magnalia veri dei.& quando deserens domum Dauid & templum domini, duos vitulos sibi statuit,imò & quoties illos vel illos gentiū deos adorauit. Amplius autē quando Barrabam sibi dimitti,Christum autem crucifigi petiuit,duas iniquitates fecit, dupliciter peccauit,bonum reprobans,& malum eligens.dulce amarum,& amarum dulce ponens.tenebras lucem,& lucem tenebras appellans.Cum igitur corripientur propter duas iniquitates suas,congregabuntur(ait)super eos populi,vt videlicet propter seditionis authorem, quem sibi eligerunt, tradanē in manus gladijs. & ,pter hoc quod Christiū negauerūt,vulpiū,id est, maligno
« rum spirituum partes sint.Sequitur. [Ephraim vitula docta diligere triturām, & ego tran
« siui super pulchritudinē colli eius. Ascendam super Ephraim,arabit Iudas, confringet sibi sul
« cos Iacob.] Quærebas fortè admirans,quæ causa vel quod vinculum tam fortè populum illum idololatriæ subligatum,tam diu tenuerit ex diebus Gabaa,imò ex diebus Aegypti. sicut superius ait,ista subsannatio eorum in terra Aegypti.Quasi istud quæreres,causam veram habili atq; eleganti similitudine conuenienter exprimit. Ephraim (inquit) vitula docta diligere triturām.Consuetudo hic terræ promissionis tangitur, vbi vitulæ cū cæteris animalibus fruges terere consueuerūt. Cum autem grauissimo labore fatigantur,solent prodire ab area.Iterum autem diligentes aream,eo quòd frūges in ea comedant,vndè est illud,Non alligabis os boui trituranti,sponte ad aream redeunt.Igitur Ephraim similis est vaccæ vitulæ,quia didicit aream terere.Et non solum didicit,verumetiam à nimia consuetudine cœpit amare quod docta est,licet trituratio laborem inferat.Sic & populus Israeliticus, licet frequenter affligeretur, & multa aduersa pateretur propter idololatriam,tamen voluntates suas & ingluuiem ventris sequi desiderans, vltro ad idôla reuertebatur. Poterat hoc ipsum alia quacunq; similitudine quàm per eiusmodi vitulam designari, sed mira proprietate vsus est intuitus spiritus prophetici,dum talem proponere similitudinem maluit. Nam quia vitulos colebat Ephraim siue Israel scissus à domo Dauid,imò & coluit ab initio vitulum,quando egressus est de terra Aegypti,pulchrè nimis eadem gens hic vitula dicta est,dum arguitur, quod à vero deo fornicando cultui vitulorum succubuerit.Magnam deinde sonat iram dicendo, & ego transiui super pulchritudinem colli eius,ascendam super Ephraim. Pulchritudo nanq; colli superbiam designat eorundem peccantium,& in peccaris suis complacentium sibi. Porrò,transitus siue ascensus, de quo dicit.Ego transiui siue ascendam Ephraim, tam futuro quàm præterito tempore certissimum esse significans quod facere intendit, vindicta est eadem quam in Exodo legimus prænscriptam his verbis.Populus duræ ceruicis es,semel ascendam in medio tui, & delebo te. Nec vana illa comminatio extitit.Semel enim ascēdit,semel humanatus est,semel passus, mortuus est,& resurrexit,& in cœlum ascendit. & tunc demū illum populū dura ceruice ascensus sui minis impatientem deleuit. Quod hic pulchritudo colli, hoc ibidem dicitur ornatus, cū dominus dicit.Iam nunc depone ornatū tuū,vt sciam quid faciam tibi.Deposuerunt ergo filij Israel ornatum suū à monte Oreb.Quamdiu peccator ornatus incedit, id est, in peccatis suis superbit,quamdiu pulchram ceruicem erigit,cōplacendo sibi,lætabundus quòd malè fecerit, & exultans in rebus pessimis.quodammodo nescit deus qd faciat illi, nescit misericordia quali aditu ad illū veniat remota seueritate iudicij, atq; idcirco cū dixisset sententiam iudicialem, populus duræ ceruicis es, semel ascendam in medio tui & delebo te. protinus consilium offerens, iam nunc(ait) depone ornatum tuū,vt sciam quid faciam tibi,id est,humiliare poenitendo, vt miserear tui.Igitur qd hic ait,& ego ascendi siue ascendam super pulchritudinem colli eius,videlicet vitulæ diligentis triturām,id est,populi toties tamq; pertinaciter recurrentis ad idololatriam,illā designat iram,quam tūc idē populus bibit vsq; ad fundū calicis, quando deus homo factus in medio eius ascendit. Extunc enim confracta est pulchritudo ceruicis,qa eciderunt in

Duę iniquitates Iudæorum. Hiere.3.

Exod.33.

Prouer.2.

Cur vitulæ similitudo affert hic.

Pulchritudo colli superbia est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ore gladij,& in omnes gentes captiui ducti sunt peccatores superbi.Porrò idem ascensus,sicut in ruinam superborum blasphemantium,ita & in resurrectionem positus est humiliū credentium atque confitentium.Sequitur ergo.Arabit Iudas,confringet sibi sulcos Iacob,Ecce videmus, & orbis vniuersus nouit, quia contrita ceruice Ephraim,arauit Iudas,& Iacob sulcos sibi confregit.quia diſperditis incredulis Iudæis, qui negauerunt filiū Dauid, sicut olim receſſerat Ephraim à domo Dauid,euangelicæ prædicationis vomer corda gentium exarauit.& Iacob, id est,supplantator,videlicet gentilis populus,sulcos sibi confregit,agriculturā exercens ad seminandum vel recipiendum semen verbū dei.Iudas arauit,quandoquidem Iudæis erāt Apoſtoli secundū hoc ipsum nomen quod est Iudas,id est,confessio primi confitentes Christū filium dei viui gentibus prædicauerunt.ipsæ autem gentes Iacob effectæ sunt,quia supplantauerunt Esau,dum primogenita salutis tulerunt,quæ fuerant Iudæorū.Arando sulci fiunt,confringendo autem sulcos id quod aratum est, idoneum sit ad semen contegendum atq; confouendum. Congratulat protinus propheticæ gratiæ spiritus agricolis siue aratoribus istis,& dicit. [Seminate vobis in iuſtitia,metite in ore misericordiæ,innouate vobis nouale.] Seminant qppe prædicatores,quando verbū annuntiant,metunt autem quando de credentiū confessione exultant,Idcirco sic pulchrè distinctum est.seminate vobis in iuſtitia,metite in ore misericordiæ, quia videlicet(sicut Apostolus ait)corde creditur ad iuſtitiam,ore autem confessio fit ad salutem. Et quia sua quisq; iuſtitia vel salute contentus esse non debet ,sed dare operam vt etiam alios saluet,subiungit atq; ait.Innouate vobis nouale.Nouale qppe innouare,est inculta prius loca excolere,vtpote saltibus explanare.Porrò gentes prius erant quasi syluæ , nimirū à feris, videlicet malignis spiritibus obsessæ. Nam econtra comparatione gentium Iudæi domus erāt pulchræ, terra culta & ciuitates opulentæ. Vndè Psalmista cū dixisset. Ecce audiuimus eam, scilicet ecclesiam,siue dominicæ incarnationis & sanctificationis eius arcam,in Ephrata,quę est Bethleē,per Ephratā,Iudæos intelligi volens,statim quia de Iudæis ad gentes eadē sanctificationis arca transiuit,subiunxit atq; ait.Inuenimus eam in campis syluæ,id est, in gentibus qui de syluā campi, de infructuosis culriles facti sunt & foecundi . Igitur innouate vobis nouale,id est,gentibus euangelium Christi prædicando nouam ecclesiam, nouū acquisitionis populum, vobis parate deo ad vestram salutem & gloriam acquirite . Et quia cum plenitudo gentium subintroierit,futurum est vt cum misericordia respiciat vitulam,id est,synagogam illam,cuius super pulchritudinem colli nunc tam seuerè transiuit.Sequitur & dicit. [Tempus autem requirendi dominum cum venerit qui docebit vos iuſtitiam.] Tempus quippe requirēdi dominum reliquijs Israel tunc erit,cum plenitudo gentium subintroierit. Tunc enim veniet dominus & docebit eos iuſtitiam, iniquitate auersa, quemadmodum & Apostolus cum dixisset, quia cæcitas ex parte contigit Israel,donec plenitudo gentium subintroierit, & sic omnis Israel saluus fieret,testimonium propheticum apponens, sicut(ait)scriptum est.Veniet ex Sion, qui eripiat & auertat impietatem ab Iacob.

Gētiles facti sunt Iudas.

Rom.10.

Nouale ex gentibus.

Psal.131.

Rom.11.

Esaiæ 59.

FINIS LIBRI QVARTI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, IN OSEE PROPHETAM COMMENTARIORVM, LIBER QVINTVS.

Supra.4.

Supra.6.

PROPTER prophetiæ præsentis ordinem illustrius retinendum,iam dictū , & iterum atq; iterum dicendum est, qa ab eo quod ait,non est veritas , & non est scientia in terra , septies vsq; ad finē voluminis peccata cōmemorat atq; replicat, & per singulas vices in Christum sermo recurrit. qui solus omniū credentiū atq; pœnitentiū iuſtitia est.Secunda iā vice ab eo qđ ait.Ipsi autē sicut Adā transgressi sunt pactum,longa & vehementi declamatione peccatorum declamauit abundantiam sic concludens.Tempus autē requirēdi dominum cū venerit,qui docebit vos iuſtitiā . Tertio nūc eadē peccata reperēs dicit. [Arastis impietatē,iniqtatem messuistis, comedistis fructum mendacij, quia confisus es in vijs tuis.] Aptissimè per similitudinem arantium,metentiū , & fructus suos comedētium,pertinaciā incorrigibilium denotat peccatorū,qui malè incipiendo,in peius proficiunt,& pessimè finiētes deficiūt.Sicut enim hęc per incremēta differūt,arare,metere,& comedere fructum,sic in peccatoribus distantiā per incremēta peccati diuinum perpendit iudicium. Denicq; cū ꝓposito peccati opere corruptus laborat animus,versatq; cogitatu intimo,qualiter voluntatem impiam ad operis perducat effectum,aranti vel seminanti similis est.Cum autem expleto iniquitatis opere exilit lætabundus cp malè fecerit,& exultans in rebus pessimis, similis est metenti.Cum deinde ad hoc etiam eruperit,vt superbo spiritu,sua cōtra redarguentem legem dei peccata defendat & securus incedat corde impœnitēti, similis est ei qui post messem reconditos fructus comedit.Proinde cum dixisset, comedistis fructū mendacij, continuò quasi quæreretur ab aliquo illorū cui hæc dicit. quomodo vel quare dicit quòd comederim fructum mendacij,subiungit atque ait. Quia confisus es in vijs tuis . Idem enim est ac si dicat. Quia tu peccata tua superba ceruice defendis.Eisdem incrementis originale,id est, Adæ peccatū, peractum est.Primo quippe impietatem arauit,quando dei similitudinē appetiuit . Nisi enim intus prius tumuisset,nisi diuinitatem vel diuinæ maiestatis similitudinem appetisset , foris tentatus tam facilè non cæderet.Deinde iniqtatem messuit, quando positū sibi præceptū de ligno scientiæ boni ac mali transgressus est , inobediens voci domini . Deinde comedit fructū mendacij,quando in ipso peccato sibi complacuit,séq; aduersus redarguentē deū defendit . Exinde omnis vitiosa propago vitiati parentis eadem incrementa contraxit , exempli gratia , vt ille Ephraim siue Hieroboam , cuius peccatū toties in sanctis & propheticis commemorat literis. Arauit nanq; impietatem,quando excogitauit consiliū & dixit . Nūc reuertetur regnū ad domum Dauid,si ascenderit populus iste , vt sacrificia faciat in domo domini in Hierusalem, &c. Messuit iniqtatem,quando excogitato consilio fecit duos vitulos aureos,& dixit . Ecce dij tui Israel,qui te eduxerunt re de terra Aegypti. Comēdit fructū mendacij , dū ita regnando non cum deo , prophetas ad se missos in sermone dei(sicut scriptura refert)incorrectus contempsit, & confisus est in vijs suis,in vitulis suis.Ad summū scelus ille Iudaicus, qui non vreunq; recessit à domo Dauid,sed etiam crucifixit filiū Dauid,cūe arauit impietatem quando quærebant principes sacerdotū & scribæ quomodo illū interficerent. Messuit iniqtatem , quando petierunt & obtinuerunt à Pilato,vt interficerent eū,Fructū mendacij nūc vsq; comedunt,cp videlicet mendacium siue mendacij fructū data militibus pecunia copiosa cōparauerunt,vt dicerēt,qa discipuli eius nocte venerūt, & furati sunt eū nobis dormientibus . Diuulgatū est enim verbū istud apud Iudæos vsq; in hodiernū diem.Et confidunt in vijs suis,dū iuſtitiam suā statuere volentes, iuſtitiæ dei non sunt subiecti.Vbi lic arando,sic metendo,sic nihilominus comedendo,siue consentiendo peccatū cumulatū atq; roboratū est,iam profectò iudicij vel sententiæ vindicis tempus & locus est.Sequitur ergo. [In multitudine fortiū tuorū consurget tumultus in populo tuo,& omnes munitiones tuæ vastabuntur.] Quicunq; modis supradictis peccata sua consummat, recté fortes suos habere dicitur,fortes vtiq; malos,bonis fortibus contrarios . Quales fuēre forte Dauid fortes primi,ad quos cæterorū fortiū nullus peruenit. Tres illi fortes,tres eius fuēre virtutes,videlicet sapientia,humilitas,& fortitudo,quas scriptura taliter designat,breuiterq; comprehendit.Hæc nomina fortiū Dauid,Dauid sedens in cathedra sapientissimus inter tres . Sedens in cathedra sapientissimus,hoc est sapiētia . Ipse enim quasi tenerrimus ligni vermiculus. Hæc est humilitas,Qui octingentos interfecit impetu vno,Hęc est fortitudo.fortibus illis contrarios fortes habent isti,videlicet insipientiam,superbiā,& temeritatem , quam putant veram esse fortitudinem,& proinde nullā merenť clementiā,citamq; experiuntur vindictā. Hoc est qđ ait.In multitudine fortiū tuorū consurget tumultus in populo,& omnes munitiones tuæ vastabuntur.Sic factū est & quando decē tribus captiuæ translatæ sunt in Assyrios,sic factū est quando Iudæi,vincentibus Romanis,ceciderūt in ore gladij, & in omnes gentes captiui ducti sunt. Consurrexit enim tumultus in populo illo,triplici discordia(sicut historiæ referunt)contra semetipsum diuiso,& omnes munitiones eius vastatæ sunt,ita vt non relinqueretur lapis super lapidem.Hoc euēnit in multitudine fortiū,id est,propter multitudinem fortium eius,de qualibus iam dictū est,quia videlicet tales fuēre Iudæi malè fortes , sicut testatur ipse saluator in psalmo, dicens.Quia ecce cœperunt animam meam,& irruerunt in me fortes.Nunc ad ipsos deuastandos apostraphā faciens,dicit propheticus sermo. [Sicut vastatus est Salmana à domo eius qui iudicauit Baal in die prælij, matre super filijs allisa.sic fecit vobis Bethel à facie malitiæ nequitiarum vestrarum.] Nota rei gestæ historia est , cui vastationem illorū similem fore denuntiat.In libro nanq; Iudicum scriptū est,angelum apparuisse Gedeoni, qui dixit ei . Vade in hac fortitudine tua,& liberabis Israel de manu Madian.Ac deinceps.Tolle taurum patris tui, & alterum taurum annorum septem,destrueśq; aram Baal, quæ est patris tui, & nemus quod circa aram est, succide . Hoc facto iubente domino perrexit cum trecentis viris , & vicit Madian mirabili genere prælij . Diuisit trecentos viros,& dedit tubas in manibus eorum , lagenasq; vacuas ac lampades in medio lagenarum.Ingressusq; ipse & trecenti viri qui cū eo erant in parte castrorum incipientibus vigilijs noctis mediæ,& custodibus suscitatis,cœperunt buccinis clangere , & complodere inter se lagenas: Cunq; per gyrum castrorū in tribus personarent locis,& hydrias confregissent,tenuerūt sinistris manibus lampadas, & dextris sonātes tubas,clamaueruntq;,Gladius dñi & Gedeonis.Omnia itaq; castra turbata sunt,& mutua se cędentes trunca-

Incrementa peccati.

Peccatū Iudæorum in Christum.

1.Reg.12.

Universidad de Deusto
Biblioteca

truncabant fugientes, conclamantibus & persequentibus viris Israel. Apprehensi sunt & interfecti duo viri Madian, Oreb & Zeb, & deinde Sebee & Salmana reges Madian. Diem illū appellat hic propheta diem prælij, cū dicit. Sicut vastatus est Salmana à domo eius qui iudicauit Baal in die prælij. Nam qui iudicauit Baal, ipse est Gedeon. Vndè vocatus est Hieroboal, eo q̄ dixisset pater eius, vlciscatur se Baal de eo qui suffodit aram eius. Porrò, Esaias diē eundē, diem appellat Madian. Iugū (ait) oneris eius, & virgā humeri eius, & sceptrū exactoris eius superasti, sicut in die Madian. Vterq̄, tam iste q̄ ille, triumphū Christi, quo triumphauit tam de inuisibilibus q̄ de visibilibus hostibus suis, triumpho illo assimilauit, quo taliter triumphauit Gedeon de Madian cū illis. CCC. viris. Nimirū Psalmista quoq; inimicos dei hostes & aduersarios Christi, illis principibus Madian, quorū vnus fuit hic Salmana, similes imprecatur fore in ruina. Deus (inquit) pone principes eorū sicut Oreb & Zeb & Zebee & Salmana. Magnū & memorabile prælium, cuius secundū similitudinē spirituale bellū domini, tribus prophetis testibus, Esaia, Dauid, & isto Osee confirmatū & prænunciatū est fore gerendum. Nam sicut à catholicis atq; orthodoxis est tractando depromptū. Gedeon Christi. CCC. cum eo viri prędicatorū sanctæ trinitatis typū gesserunt, Madian verò cunctorū Christi inimicorū, q̄ viri illi non gladios, sed sinistris quidem manibus, atq; in lagenis lampadas, dextris verò sonantes tenuêre tubas, eius rei typus extitit, q̄ sancti prædicatores in minore suorū salutem, corporū, in maiore verò cura verbū prædicationis habuerunt. Confractis hydrijs siue lagenis lampades micuerunt, concrepante sonitu tubarū, & hostes in fugā versi disperierunt, qa prostratis in morte corporibus, magnitudo gratiarum, quæ in illis erat occultior, magis claruit per signa miraculorū, & sic dissipata sunt contraria Christo molimina hostiū, malignorū spirituū siue impiorum hominū.

Esaiæ. 9. Triumphus Christi similis triūpho Gedeonis.

Psalm. 82.

Salmana vastatus.

Nunc secundum literæ præsentis ordinē siue tenorem cœptū prosequamur intellectū. Sicut vastatus est (inqt) Salmana à domo eius qui iudicauit Baal in die prælij, matre super filios allisa, sic fecit vobis Bethel à facie malitiæ nequitiarū vestrarum. Non dixit, sicut vastatus est Madian, sed sicut vastatus est Salmana, qui fuit rex Madian. sic enim ibidem scriptū est. Dixitq; Gedeon ad viros Sochot. Date (obsecro) panes populo qui mecū est, qa valde defecerunt, vt possimus persequi Zebee & Salmana reges Madian. Quomodo vastatus est ille Salmana? Cū comprehendisset eos Gedeon, videlicet Zebee & Salmana dixit ad eos. Quales fuerunt viri quos occidistis in Thabor? Qui responderunt. Similes tui, & vnus ex eis quasi filius regis. Quibus ille ait. Fratres mei fuerunt, filij matris meæ. Viuit dominus si seruasletis eos, nō vos occiderem, & cætera quæ concludunt sic. Surrexitq; Gedeon, & interfecit Zebee & Salmana. Ideirco propheta cū dixisset, sicut vastatus est Salmana à domo eius qui iudicauit Baal in die prælij, addidit, matre super filijs allisa. qa videlicet matrē ipsius Gedeon vehementer allisserant super filijs, quorū mors maternorū viscerum allisio nō esse nō poterat. quam etiā ob causam noluit seruare Gedeon, sed interfecit eundē Salmana. Sic fecit vobis (ait) Bethel à facie malitiæ nequitiarū vestrarum. Siue ad illius tēporis statum respicias, quo decē tribus in Assyrios translatæ sunt, siue ad illius, quo Iudæi Romanorū gladijs excisi sunt. vera est vtrobiq; similitudo, qa proinde hæc passi sunt, q̄ & priores illi prophetas occiderunt, & iuniores isti Christum & Apostolos interfecerunt. & hoc faciendo matrē super filijs allisserunt, id est, ecclesiā dei grauiter contristauerunt. Illis fuit Bethel ciuitas eiusdē nominis, in qua vnū posuerāt de vitulis quos coluerunt. istis autē Bethel extitit ipsa domus domini, quæ erat in Hierosolymis secundum interpretationē nominis, interpretat enim Bethel domus dei, in qua nō deo, sed māmonæ seruierunt. Illa domus fecit eis à facie malitiæ negtiarum ipsorū, vt sicut vastatus est Salmana, sic ipsi vastarent & vltimum paterent exterminium. Quare? Quia videlicet iā non erāt sicut Abrahā vel sicut Israel, sed sicut Salmana qui rex erat Madianites, quod nomē interpretat consummatio, significās eos in omni negtia consummatos modis omnibus, de qbus supra dictū est, arando impietatem, metendo iniqtatem, comedendo fructum mendacij, & cōfidendo in vijs suis, Dicat illis igit Gedeon, sed interpretat circuīs vterū, scilicet dās noster Iesus Christus, qui nō de virili semine cōceptus, sed per semetipsum de cœlo veniēs, introiuit & impleuit virginis vterū. Quales fuerunt viri quos occidistis in Thabore? Et sit sensus. Quid vobis conscientia vestra respondet, quales fuerunt illi quos misi ad vos, ex quibus occidistis & crucifixistis, ex qbus flagellastis in synagogis vestris, & persecuti estis de ciuitate in ciuitatem? Non enim veritas ream illorū cessat conuenire conscientiam, sed semper accusantes secum cogitationes circumferunt. Dicuntur autem hoc fecisse in Thabor. Et rectè, quia Thabor interpretat veniens lumen, & ipsi in aduentu & propter aduentum veri luminis, quod est Christus, hoc fecerunt, nolentes videre aut ab aliquo videri sue demonstrari tantum lumen. Respondent illi. Similes tui & vnus ex eis quasi filius regis. Neq̄quaquam enim respondere non possunt, quia non ignoranter, sed scienter peccauerunt, & liquidò sciebant eos similes fuisse Christi, videlicet prophetas, & sapientes, & scribas, & vnum ex eis quasi filium regis, imò verum filium regis qui hoc ipsum requirit, qui conscientias eorum conuincit, qui ad iudicium mortis iubet eos produci, fratres (inquit) mei fuerūt, filij matris

Iudic. 8.

Bethel.

Matth. 23.

Roma. 1.

matris meæ. Si seruasletis eos, non vos occiderem. Verè fratres suos esse Christus beatos Apostolos dicit, quia & anteq̄ clarificassent eum passionibus vel mortibus suis, dixit Mariæ cū resurrexisset à mortuis. Vade ad fratres meos, & dic eis. Ascendo ad patrem meū & patrem vestrum. Sunt & filij matris eius, videlicet supernæ Hierusalem, quæ est mater omnium nostrum, cuius & Christus secundum carnem filius factus est, filius singularis, primogenitus ex mortuis. Si seruasseris eos (inquit) nō vos occiderem, quia videlicet dimissus fuisset Iudæis reatus quoq; mortis Christi, si post resurrectionem eius apostolis eius credidissent, secundū orationem qua orauit, quando illum crucifixerunt. Pater dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt. His præmissis, continuò saluatoris eiusdem gratiā, qua iustificantur credentes electi, sic eloquitur per sona dei patris. [Sicut mane transit pertransijt rex Israel, quia puer Israel, & dilexi eum, & ex Aegypto vocaui filium meum.] Sensus iste est. Rex Israel non nisi deus esse debuerat, & Christus dei filius, quem patriarcharum fides expectauerat. Vndè cū quærerent regem filij Israel, dilplicuit sermo in oculis Samuelis, domino quoq; dicente ad eum. Non te abiecerunt, sed me, ne regnem super eos. Verùm nequaq̄ expectauit tempora legitima regni dei, quisquis in Israel regnare potuit, sed certatim in alterutros insurgendo, regeq; alios percutiendo alij regnauerunt quousq; regnaret Herodes, qui non erat de genere Israel. In illo cessauit homo transiturus regnare in Israel, quamuis quidam de posteris eiusdem Herodis aliquas post illum lacerauerint potius quàm rexerint eiusdem regni patres, quia tunc rex Christus natus, cuius regnum non transijt, sed in æternum permanet. Igitur transire & cessare debuit rex Israel, eo maximè tempore, quando talis erat rex Herodes, qui neq; de Iuda, neq; de vlla esset tribu Israel, quo tempore verus rex Christus natus est. Nimirum ita factum est. Nam sicut mane transit, pertransit rex Israel, & finitum est terrenum regnum Israel. Et quidem cito mane transit, veruntamen iterum reuertitur. rex autem eiusmodi siue regnum Israel non reuertetur amplius. Rectè ergo cum dixisset, sicut mane transit, non contentus fuit dixisse, transit rex Israel, sed omnimodum & irreuocabilem exprimens transitum, pertransijt (inquit) rex Israel, quia iam vltra non rediturus est. sicut mane transit quidem, sed iterum transmissa nocte rediturum est. Quare? Quia puer (inquit) Israel, subauditur natus est, qui solus cœlesti imperio regnare debeat in Israel, quem quærebat ad perdendum Herodes ille alienigena rex. Et dilexi eum, ait, videlicet iuxta aliū propheram, per quem hic idem deus pater loquutus est. Ecce puer meus, suscipiam eum, electus meus, complacuit sibi in illo anima mea. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Et rectissimè puer iste præsenti loco dicit Israel, propter illud quod sequitur, & ex Aegypto vocaui filium meum. Iste nanq; puer pertulit tentationes siue tribulationes Israel incipiens ab eo, quod fugit ex Israel in Aegyptum, vbi quondam ille peregrinatus est Israel. Quod sciens diuinus Euangelista, cum dixisset. qui consurgens accepit puerum & matrem eius nocte, & recessit in Aegyptum, & erat ibi vsq; ad obitum Herodis, continuò testimonium hoc ita subintulit. Vt adimpleretur quod dictum est à domino per prophetam dicentem. Ex Aegypto vocaui filium meum. Vbi seruiuit propter peccata sua domus Israel, quia vendiderāt fratrem suum Ioseph, illic exul factus est iste rex Israel. Vocatus ex Aegypto, quadraginta diebus tentatus est in deserto. Illic quondam Israel, egressus ex Aegypto, tentatus est, quia tentauit deum in deserto quadraginta annos, quia deliquit detrahendo terræ repromissionis, quam per quadraginta dies explorauit. & ideireo diem pro anno computauit, sed tentatus est, statim post quadraginta dies in veram repromissionis terrā introire suosq; auditores introducere cœpit, prædicando, dæmones eijciendo, & cætera miracula faciendo. mortem patiendo, & à mortuis resurgendo, atq; in cœlum ascendendo. Rectè igitur hic filius præsenti loco Israel dictus est, & pulchrè ad illam eius fugam in Aegyptum & reditū hoc pertinet testimonium ab euangelista sumptum. Ex Aegypto vocaui filium meum. Et quidem populus quoq; Israel, cū vocaretur ex Aegypto, filius dictus est, sicut scriptū est. Diceq; ad Pharaonem, Hæc dicit dominus, Filius meus primogenitus Israel. Dixi tibi, dimitte filium meum vt seruiat mihi, & noluisti dimittere eum. Ecce ego interficiam filium tuum primogenitū. Ergo populus quoq; Israel pro parte electorum filius quidem dictus est, sed hoc non nisi gratia huius qui filius est vnicus, non adoptatus, sed genitus, qui de populo illo secundum carnem nasciturus erat, vt multos filios per passionem suam in gloriam adduceret, nō dedignatus eos habere fratres & cohæredes. Alioqui nisi venisset qui venturus erat hic dilectus filius dei, Israel quoq;, sicut cæteræ gentes, nequaquam poterat tanti patris filius dici, restante Apostolo, qui ceri. Quod si quæras, quid olim factum sit, quando Israel de Aegypto ascendit. quoniam quidem (sicut Euangelista dicit) tunc quando puer Iesus in Aegyptum fugit, & inde rediit. impletum est illud quod dictū est à domino per hūc prophetam dicentem. Ex Aegypto vocaui filiū meū. Audi quod sequitur. [Vocauerunt eos, & sic abierunt à facie eorū, Baalim immolabant, & si-

Iohan. 20.

Galat. 4.

Lucæ. 23.

CAP. XI.

1. Reg. 8.

Trāsitorius rex Israel.

Exod. 4.

Puer Israel Christus. Matth. 12.

Esaiæ. 42. Matth. 17.

Matth. 2. Ex Ægypto vocaui filiū meum.

Gene. 37.

Nume. 14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& simulachris sacrificabant.] Hic iam quarto peccata eiusdem populi replicãs, ad superiora tempora sermo recurrit. Et est sensus, Ego quidem vocaui tunc temporis filios Israel ex Aegypto, at illi tunc non exierunt ex Aegypto, præterq; paucissimi. Corpore quidem exierunt, sed animo non exierunt. Alij vocauerunt eos, & ipsi me contemnentes, potius sequuti sunt illos. Denicq; cũ corpore ex Aegypto exirent, vsqueadeo mente in Aegypto remanserunt, vt simulachris Aegyptijs sacrificarent, insuper & Baalim immolarent. Et quidem Hieroboal, qui & Gedeon, destruxit idôlum Baal, sed postea ad immolandũ illi reuoluti sunt, vocantibus maxime regibus suis & impia Iezabel. & à facie illorum taliter abeundo, nequaq; ex Aegypto se exisse testati sunt, qui peccata Aegyptiaca non deseruerunt. [Et ego quasi nutricius Ephraim portabam eos in brachijs meis, & nescierũt quòd curarem eos.] Miram dei patientiam, cuius & Paulus in actibus Apostolorum meminit his verbis, & per quadraginta annorũ tempus, mores eorũ sustinuit in deserto. præsens locus, quamuis breuiter, magnificè satis innuit, Et ego (inquit) quasi nutricius Ephraim portabam eos in brachijs meis. Sicut enim nutricius puerulũ, qui nondum ad intelligibilem ætatem peruenit, sed nec discretionem adhuc habere potest boni ac mali, patienter suffert, & infantiles eius ineptias, quamuis interdũ commotus reuerberet, adhibitis sæpius consolatur blandimentis, & quamlibet ingratum portat in brachijs, sic dominus deus, qui hæc loquitur populũ rudem & spiritualia nescientem mysteria cœlestis regni dei, patienter sustinuit. & quamuis multorũ ex illis corpora prosterneret in deserto, residuis tamen multis & magnis blandiebatur miraculis, circũducendo illos & docendo (vt Moses ait) & custodiendo quasi pupillam oculi sui. Hoc est quod ait, & portabam eos in brachijs meis. per brachia nanq; fortitudinem eorũ, quæ facta sunt miraculorũ vult intelligi. Vndè scriptura cũ dixisset, indurauitq; dominus cor Pharaonis regis Aegypti, & persequutus est filios Israel, continuò subiunxit, At illi egressi erant in manu excelsa. Et Psalmista. Et eduxit Israel (inqt) de medio eius in manu potẽti & brachio excelso. Nec verò ab re per nomẽ hic Ephraim exprimit, cũ hęc vna tantũ tribus fuerit illius populi. sed qa maior ingratitudo tribus illius extitit, in eo q̃ Hieroboam de tribu Ephraim vitulos aureos fecit, rectè grauius eadẽ tribus denotatur, vbicunq; potiora super ingratam gentem commemorantur beneficia dei. Et nescierunt (inquit) quòd curarem eos. Reuera nescierunt, in tantum, vt dũ ipse quędam curationis ligamenta, id est, legalia daret illis præcepta, illi perterriti & pauore concussi, starẽt procul dicentes Mosi. Loquere tu nobis & audiemus. Nõ loquatur nobis dominus, ne fortè moriamur. Econtra Moses vt scirent, q̃ dominus non occidere, sed curare vellet eos, Nolite (ait) timere. Vt enim probaret vos, venit deus. & vt terror illius ac pauor esset in vobis, & non peccaretis. Secundum sensum verborum eorundem, quæ tunc locutus est dominus, sequitur in prophetа & dicit. [In funiculis Adam traham eos, in funiculis charitatis.] Cum enim dixisset Moses, Prophetam de gente tua & de fratribus tuis, sicut me suscitabit tibi dominus deus tuus, ipsum audies. subiungens protinus, vt petisti (ait) à domino deo tuo in Oreb, quando concio congregata est, atq; dixisti. Vltra non audiam vocem domini dei mei, & ignem hũc maximũ amplius non videbo, ne moriar. Et ait dominus. Bene omnia sunt loquuti. Prophetam suscitabo eis de medio fratrũ suorũ simílem tui, & ponam verba mea in ore eius, loqueturq; ad eos omnia quæ præcepero illi. Qui autem verba eius, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego vltor existam. Denicq; sicut illic in eiusmodi verbis, ita & hic dicendo, in funiculis Adam traham eos, in funiculis charitatis, incarnationem vnigeniti filij sui deus pater hominibus repromittit. Quando enim hoc factum est, tunc reuera prophetam suscitauit deus hominibus de medio fratrũ suorum, simílem Mosi, id est, deũ talem factũ cui possent homines loqui sicut loquuti sunt Mosi, cui dixerat, Loquere tu nobis, & audiemus. Non loquatur nobis dominus, ne fortè moriamur. Et nunc in funiculis Adam traxit nos, vtpote factus filius Adam siue filius hominis, qui funiculi sunt charitatis. In eo nanq; quòd factus est ex carne Adam filius hominis, miro modo sibi nos colligauit, & traxit ad se in funiculis charitatis. & ex eo scimus quòd curet nos, nam eatenus & nescierunt (ait) q̃ curarem eos. Funiculorũ eorundem attritionè in eo maximè tandem intendit, q̃ veniens in hunc mundũ peccatum gulæ (per quod primus homo perijt, & per quod iam dicti filij Israel tentauerunt deũ concupiscendo concupiscentiam in deserto) corrigeret in electis suis, informando illos ad operandũ cibum, qui non perit, ad manducandum & bibendũ sacramentũ corporis & sanguinis sui. Sequitur ergo. [Et ero eis quasi exaltans iugum super maxillas eorum, & declinaui ad eũ vt vesceretur.] Maxillis nanq; dentes radicati continentur, & per eas primùm cõminutus ad interiora cibus transmittitur. Rectè ergo per maxillas gula denotatur, per quam primus (vt iam dictum est) homo perijt. & per quam filij Israel deum tentantes, dixerunt. Nunquid poterit deus parare mensam in deserto, & cętera huiusmodi. Sed & cum præsens adesset, diceretq; illis, Hoc est opus dei, vt credatis in eũ, quem misit ille. Dixerunt ei. Quod ergo tu facis signum, vt videamus & credamus tibi? Quid operaris? Patres nostri manducauerunt manna in deserto. Hoc nimirum intendebant, vt vel eodem modo,

Ephe.2.

Iudic.2.

Act.13.

Nutricius Ephraim.

Deute.18.

Exod.20.

Psal.105. Iohan.6.

Maxilla gula designat.

Psal.77. Iohan.6.

modo, quo patres eorum sine opere suo panem illum manducauerũt, vel sicut ipse paulò ante de quinq; panibus & duobus piscibus sariauerat quinq; milia hominũ, ita pasceret eos, atq; hoc modo quasi maxillis hiantibus, ciborũ quam habebant, expromebant concupiscentiam. Cum ergo dicit, Et ero eis quasi exaltans iugũ super maxillas eorũ, & declinaui ad eũ vt vesceretur. Hic est sensus, Et ego trahens illos in funiculis Adam, in funiculis charitatis (sicut iam dictũ est) reprimam atq; coercebo in illis intemperatam edendi apperentiam, per quam primus homo perijt, & cui secundũ exemplũ eius nimiũ sunt dediti, dicẽdo illis, Operamini non cibũ qui perit, & cætera huiusmodi. Etenim ego sum panis viuus qui de cœlo descẽdi. quo nimirũ descensu declinaui ad eũ vt vesceretur, atq; vescendo pane hoc, viueret quisq; in fide & in obedientia bene operans, infidelitatem atq; inobedientiam cuperet in semetipso euadere, per quam in primo parente male comedente fuerat mortuus. Sequitur. [Non reuertetur in terrã Aegypti, & Assur ipse rex eius, quoniam noluerunt conuerti. Cœpit gladius in ciuitatibus eius, & consumet electos eius, & comedet capita eorũ, & populus meus pendebit ad reditũ meũ. Iugũ autem imponetur eis simul quod non auferetur.] Quando, vt supra dictũ est, in brachijs suis populum illũ portabat per desertũ, & panem, id est, manna dabat illi, viui & viuificí panis figuratiuum, tũc multoties murmurando contendebant dicendo. Constituamus nobis ducem, & reuertamur in Aegyptũ. Quando autem ipse per semetipsum declinauit ad eũ vt vesceretur, quando se descendisse de cœlo testatus est panis viuus, vt qui manducauerit ex eo, non moriatur, eo tempore non erat tumultus iste in populo, vt constituens sibi ducem in Aegyptũ reuerteretur, quinimò in ciuitate & templo illo plurimũ gloriabatur, sed nihilominus ipse Assur, id est, diabolus rex est eius. Quare? Quoniam noluerunt (inqt) conuerti, subauditur, vt vescerentur pane illo, qui (vt iam dictũ est) declinauit, id est, qui de cœlo descendit ad hoc, vt vesceretur operarius q̃quis operis dei. Quod autẽ reuera rex eius extunc sit Assur, id est, diabolus, pro eo q̃ regem suũ, regem iustitiæ & principem pacis negauit & blasphemauit, & ad eũ noluit cõuerti, clarùit ex subsequentibus. Cœpit enim (inqt) gladius in ciuitatibus eius, videlicet quando populus ille à Romano exercitu circũdatus est. Miro nanq; modo, anteq; hostilibus machinis muri deforis pulsarentur, intus seditiosorũ gladijs innumera miserabiliũ ciuiũ corpora necabãtur. sicut mira & cunctis seculis peruulgata Hierosolymitani excidij tragœdia Iosepho describente testatur. Rectè ergo & veraciter dictũ, cœpit gladius in ciuitatibus eius, q̃ prius vastauit eos intus gladius, cui pauor foris ex hostiũ præsentia clausis incuteretur. Quod sequit dicens, Et consumet electos eius, & comedet capita eorũ, id est, ac si dicat, q̃ destruet non solũ duces aut principes, sed & omnem principatũ eorũ, secundũ Danielis quoq; prophetiam, qui cum dixisset, & post hebdomadas. LX. occidetur Christus, & non erit eius populus qui eũ negaturus est, prosequutus est ita dicens, Et ciuitatem & sanctuariũ dissipabit populus cũ duce venturo, & finis eius vastitas, & post finem belli statuta desolatio. Et deficiet hostia & sacrificiũ, & in templo erit abominatio desolationis, & vsq; ad consummationem & finem perseuerabit desolatio. Cũ autem (vt ait ille) & non erit eis populus qui eũ negaturus est, Iudæi cum Christo nihil habeant, Christum autem se expectare contendunt. Hoc est quod præsenti loco nunc dicit, & populus meus pendebit ad reditũ meum. Pendẽt enim nunc inter vtrumq;, vtpote neq; deũ patrũ suorum habentes, neq; idôla colentes, sicut quondam Baal & vitulos coluerunt. Et redibit qdem quod non auferetur, iugũ peccati & iugũ captiuitatis, qua in omnes gentes captiui ducti sunt. Hoc intendens ac prospiciens, vt videlicet reliquiæ saluæ fiant, continuò dicit. [Quomodo dabo te Ephraim, protegã te Israel? Quomodo dabo te? Sicut Adama ponam te, vt Seboim. Conuersum est in me cor meũ, pariter conturbata est pœnitudo mea. Non faciam furorem iræ meæ, non conuertar vt disperdam Ephraim. quoniam deus ego, & non homo in medio tui sanctus.] Notum est, Adama & Seboim ciuitates fuisse Sodomorũ. Quinq; nanq; ciuitates fuerunt, Sodoma & Gomorra, Adama, & Seboim, & Balla, quę & Segor. Vndè & ipsa regio Pentapolis dicta est. Illæ ciuitates per ignem & sulphurem ita subuersæ sunt, vt nullæ ex eis reliquiæ superessent. Cum ergo dicit, quomodo dabo te Ephraim, protegam te Israel? subauditur, qui protegi non mereris, statimq; meritam subiungit sententiam dicens, Sicut Adama ponam te, vt Seboim. tantam illi populo comminatur repulsam, vt ne reliquiæ quidẽ ex eo deberent saluari. Hoc dicto, confestim quasi dolore cordis tactus intrinsecus, nimiam ipse sui sæueritatem censet esse iudicij, & dicit. Conuersum est in me cor meũ, pariter conturbata est pœnitudo mea. Et est sensus, Statim vt loquutus sum aduersum te malũ, & crudelem protuli sententiam, retigit me pietas vincente misericordia, veluti austeritatem iudicij pietas mitigat patris. Non faciam (ait) furorem iræ meæ, non conuertar vt disperdam Ephraim, subaudit eo modo quo disperdidi Adama & Seboim, nullis reliquijs earũ reseruatis. Non ita conuertar, nõ ita mutabor ab insita mihi clementia, vt taliter compleam furorem meum, quoniam deus ego & non homo in medio tui sanctus. Homo dum irascitur, accepta iniuria profundè læsus, eo totus

Exod.16.

Nume.14.

Iohan.6.

Assur diabolus.

Daniel.9.

Quomodo nũc pendẽt Iudæi.

Roma.11.

Gene.14.

Clementia dei.

Deus ego, & non homo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

totus intendit vt vindictam exigat,& de pœnis satietur eius qui læsit.nec enim pœnitentiam, sed solam(vt iam dictū est)quærit vindictam.Ego autē deus sum in medio tui sanctus, nō pro furore vindictam aut pœnā, sed pro misericordia peccatorū desiderans pœnitentiam. [Non ergo ingrediar ciuitatem.] Id est,nō indiscretè percutiam ad modū hominis,qui cum iratus (vt sæpe factum est)offensam irruperit ciuitatē, furore ardens nullā ætatum aut ordinum siue conditionum habet discretionē,omnes pariter inuoluens,vniuersos indiscretè percutiens, & fugientes insequens,& obuiantes iugulans.Secundum hunc sensum dicit & Apostolus. Nunqd repulit deus populū suum? Absit.Nā & ego Israelita sum,ex semine Abraham,de tribu Beniamin.Non repulit deus plebē suam quam præscisit.Et subinde.Quid dicit Heliæ responsum diuinum?Reliqui mihi septem milia virorum,qui non curuauerunt genua ante Baal.Sic ergo & in hoc tempore reliquiæ secundum electionem gratiæ saluæ factæ sunt. Non ergo deus gētē iratus est,sed incredulitati.quia non sic iratus est, vt nullas ex illo populo suo reliquias,si conuertantur suscipere velit.Non(inquam)idcirco Iudæus quisquam repellitur,quia gens Iudaica Christum occidit.sed qui Christū negat,siue Iudæus,siue Gentilis,ipsemet seclusit in sua persona repelli.Vndè loco supra memorato,cum dixisset Daniel, & post hebdomadas sexaginta occidetur Christus,subiungens,& non erit ei populus(ait)qui eum negaturus est. Non dixit, non erit eius populus qui eum occisurus est,sed qui eū negaturus est. Nam occisio Christi ocLucæ.23. cisoribus confitentibus sine dubio donatur,secundum ipsius precem dicentis;pater dimitte illis,non enim sciunt quid faciunt.negationis autem pertinacia damnatur,nullamq; venia meretur.Itaq; non vt Adama & Seboim,quarum corporale incendium nullus euasit inhabitantium,posuit deus illum populum suum,quia corporali excidio multi superfuerunt, & reliquiæ ex illis subuerterentur cum intrauerit plenitudo gentium,nisi sponte sua; nisi gratuita misericordia furorem iræ suæ repressisset,iusto valde iudicio,sicut Adama & sicut Seboim,nullis reEsaiæ.1. seruatis reliquijs,perdidisset.Vndè & Esaias loquitur.Nisi dominus exercituū reliquisset nobis semen,quasi Sodoma fuissemus,& quasi Gomorra similes essemus.Sequitur. [Post dominum ambulabunt,quasi leo rugiet, quia ipse rugiet, & formidabunt filij maris;& auolabunt quasi aues ex Aegypto,quasi columba de terra Assyriorum.Et collocabo eos in domibus suis,dicit dominus.] Idcirco(ait)non omnino disperdam,quia post dominum reliquiæ ambulabunt, id est,credent in Christum.Etenim Christus ab eis in tempore beneplacito cognoscetur & timebitur, sicut ex suo rugitu leo cognoscitur,& formidatur. Ipse enim quasi leo rugiet, inquit. Dominus vt leo rugit. Hoc ipsum,non semel contentus,repetit & dicit,quia ipse rugiet,& formidabūt filij maris.Dominus noster Iesus Christus quasi leo rugijt,quando infernum contriuit,& mortem vicit, seGene.49. cundum prophetiam Iacob dicentis.Catulus leonis Iuda,ad prædam fili mi ascendisti.Requiescens accubuisti vt leo,& quasi leæna.Quis suscitabit eū? Itaq; post dominū rugientem,quemadmodum rugit leo,ambulabunt,& formidabunt,id est,in Christum deuicta morte,& spoliatis inferis glorificatum credent,eiusq; vestigia sequentur,& in timore illi subditi erunt. Filij maris. Sed quinam sunt,qui ita post dominum ambulabunt,& ita formidabunt? Filij maris,inquit.Non dixit,filij Ephraim siue filij Israel,quibus supra dixerat,quomodo dabo te Ephraim?protegam te Israel?Filij maris inqt,id est,quicunq; crediderint & baptizati fuerint. Moriturus enim erat Iesus non tantum pro gente siue pro reliquijs gentis,sed vt filios dei,qui erant dispersi,congregaret in vnum.Bene ergo magis vniuersali enunciatione dixit, filij maris,id est,filij baptismi, filij gratiæ regenerantis,quacunq; ex gente siue natione sint.Reliquiæ filiorū cum istis post dominum ambulabunt & formidabunt,& ita qui dispersi erant filij dei, congregabuntur in vnū.
Iohan.11. Istam vnitatis eorum congregationem prophetа pulcherrimè exornat, cum dicit, Et auolabunt quasi auis ex Aegypto,& quasi columba de terra Assyriorum,& collocabo eos in doAuolare ĩpfi auis. mibus suis;dicit dominus. Aegyptus siue terra Assyriorum mundus iste est omnibus erantibus,& principem huius mundi sectantibus,qui intelligitur per Assur. Pulchrè nanque quasi auis auolare dicitur,qui terrenas cupiditates relinquendo,cœlestem gratiam sequuntur, & sic euadunt,vt vestigia culpæ nulla in eis inueniat insequutor diabolus,sicut auolatus auium vestigia nulla supersunt, dum liberis per aera pennis feruntur. Quasi columba. Nec verò contentus est dixisse nomine generali,& auolabunt quasi auis,sed continuò specialiter exprimit eius auis similitudinem, cui competenter assimiletur gratia cœlestis,dicendo, & quasi columba de terra Matth.3. Assyriorum. Columba nanq; maximè pro eo quòd in hac specie spiritus sanctus super dominum nostrum cum baptizaretur, apparuit, regenerantem eiusdem spiritus sancti gratiam significat ,cuius vtiq; sacramentis viuificari, auolauimus ex Aegypto & de terra Assyriorum, id est,de ignorantiæ tenebris,& de terrenarum affectibus cupiditatum. Et sic auolantes collocabo eos in domibus suis,dicit dominus.In domibus suis,id est, in mansionibus sibi præparatis.Nam ab origine mundi,quando creatis hominibus primis benedixit illis & ait. Crescite & multiplicamini,& replete terram, præparauit illis domos siue mansiones æternas, de quibus continuò moriturus dixit. In domo patris mei multæ mansiones sunt, & in nouissimo die dicturus

dicturus est.Venite benedicti patris mei,percipite paratum vobis regnū à constitutione mun- Iohan.14.
di.Sequitur. [Circumdedit me in negatione Ephraim,& in dolo domus Israel.Iudas autem testis descendit cū deo suo,& cū sanctis fidelis Ephraim pascit ventum & sequitur æstum.Tota die mendaciū & vastitatem multiplicat,& fœdus cū Assyrijs inijt,& oleū in Aegypto ferebat.] Matth.25. CAP. XII.

Quinta iam declamatione peccata populi,sese iustificare volentis,sermo propheticus accusat,& ante tribunal suū reum addicit maiestas,cuius manus non est qui effugiat, si iudicio cum hominibus contendat.Circūdedit me(ait)in negatione Ephraim,& in dolo domus Israel. Secundum euidentem literæ sonū ad illa tempora lectorem mittit, quando(vt sæpe iam dictum est)Hieroboam,qui erat de tribu Ephraim,vitulos aureos fecit. Tūc enim & ipse in negatione, & domus Israel in dolo deū circumdedit,quando eiusmodi consilium excogitauit,tam ipse,q̄ domus Israel,quatenus depellerent à se domū Dauid.Ibi reuera dolus extitit,qui nō per ignorantiam,sed per maliciam Israel peccauit,ibi manifestè deū negauit, qui eduxit Israel de terra Aegypti,quando & hoc nomen & hoc opus vitulis illis ascripsit dicendo,isti sunt dij tui Israel, qui te eduxerunt de terra Aegypti.Sed nunquid is qui hęc loquitur solos in isto propheta vitulos illos attendit,quos illo tēpore fecerat Ephraim,& non magis illos vitulos multos & tauros,de quibus in alio prophetа iam dixerat,circūdederunt me vituli,multi tauri pingues obPsalm.21. sederunt me?Ergo ad illa magis tempora prospicientem,spiritū propheticū sequamur, quando peccatū illius Ephraim,qui tunc negauit Dauid,imò dominū ipsum in Dauid, ad quē promissio facta fuerat,dicendo,quæ nobis pars in Dauid,aut quæ hæreditas in filio Isai.sic imitati 3.Reg.12. sunt desertores filij dei,filij Dauid, vt circūdarent eū dicētes. Quousq; animam nostram tollis? Si tu es Christus,dic nobis palam.Tunc enim in negatione circūdederunt eū, & hæc dixerunt Iohan.10. ei.qa profectò talis eorū intentio fuit, vt constitentem se esse Christū accusarent eū & negarent. quod & fecerunt ante faciem Pilati.Item, quando miserunt ad eū quosdam ex Pharisæis cum Matth.22. Herodianis dicentes,magister,scimus qa verax es,& viam dei in veritate doces,dic ergo nobis,licet censum dari Cæsari,an non? Tunc vtiq; in dolo circūdedit eū domus Israel.qppe qui consilium inierant,vt caperent eū in sermone.Hæc & his similia facturos siue dicturos hæredes peccati illius Ephraim siue Israel,qui recessit à domo Dauid,veraciter nūc dicit, circūdedit me in negatione Ephraim,& in dolo domus Israel.Porrò,his qui illū susceperūt & confessi sunt, secundum præsentem Petri & Apostoli confessionem dicētis.Tu es Christus filius dei viui.con- Matt.16. gruit illud quod protinus dicit,Iudas autem testis descendit cū deo suo,& cū sanctis fidelis.Iudas nanq; confessio interpretatur, & idcirco confessores virtutis vniuersi rectè hoc nomine significantur.Et notanda diligenter hæc oppositio,Ephraim in negatione dominū circūdedit,Iudas autem hoc ipsum quod est Iudas,id est,in confessione est testis cū deo suo descendit.Nimirum negatio & Iudas,id est,confessio,contraria sunt. Item, circūdare dominū,& descendere cū domino,contraria sunt.Nihil verius hoc præconio prophetali.Qui enim in negatione dominū circundat,contra dominū superbit,& superbiendo incidit in iudiciū diaboli.& ecōtra, qui confitetur dominū filiū dei,in humilitate filij hominis confitendo descendit,vndè & meretur exaltari.Iste Iudas rectè dicit testis,non qualiscunq;,sed fidelis, videlicet ex opposito domus Israel, quæ dām in dolo circūdedit. Dolus nanq; & fidelitas contraria sunt. Confessor igitur & testis fidelis cū deo suo,& cū sanctis descendit.Exempli gratia,quando vnus ex illis qui venit in testimonium,vt testimoniū perhiberet de lumine,confessus est & non negauit. & confessus est qa Iohan.1. non sum ego Christus.Item,qui post me venturus est(ait)ante me factus est,qa prior me erat, & de plenitudine eius nos omnes accepimus.Hoc modo nimirū oēs sancti descendūt,& cū illis omnis confessor & testis fidelis descendit,confitendo scilicet,q̄ ille prior omnibus extiterit, & q̄ de plenitudine eius omnes ipsi acceperūt.Econtra,superbi oēs,quales erant illo tempore scribæ & pharisæi,tolluntur in sublime.vndè & facti sunt sicut puluis,quem proijcit ventus à facie terræ.Ait ergo,Ephraim pascit ventū,& sequitur æstum. Ventū nanq; pascere,est superbię spi- Pascere ventum. ritu inflari.sequi verò æstum,luxuria corrumpi.quæ peccata vel vitia cōsequentia sunt,ita vt cum superbia spiritū erexerit,carnem quoq; corrumpat spiritus fornicationis.Quod itēsequtur, Tota die mendaciū & vastitatem multiplicat,quam veraciter eisdē cōgruat palam est qui tota die,id est,pertinaciter fingendo mendaciū,vanumq; timorem,ac dicendo, si dimittimus eū sic,oēs credent in eū,& venient Romani,& tollent nostrū & locū & gentē. Vastitatē vtiq; multiplicauerunt,id est,multiplicē suis vrbibus euersionem cōparauerunt.Quomodo autē ille tarebat, nisi malignorū spirituū voluntatem faciendo, & imperio mundi huius malè adulando, ita vt dicerent,non habemus regē nisi Cæsarem?Oleū nanq; interdū adulationis significat suauitatem,vt illic,Oleū autē peccatoris non impinguet caput meū,id est,adulatio cuiuscunq; nō delectabit mentē meam.Et quidē ille,dicendo,non habemus regē nisi Cæsarē,& si hunc dimittis, Iohan.8. nō es amicus Cæsaris,& cætera huiusmodi,oleū in Aegyptū ferebar,sed nec saltē ad rēpus illis Aegyptijs,id est,gentilibus principibus Romanis acceptum fuit. Nam pro suauitate talis olei

Universidad de Deusto
Biblioteca

nullam societatis gratiam, imò magnam euersionis suæ pœnam consequuti sunt. Sequitur.
[Iudicium enim domini cum Iuda,& visitatio super Iacob.Iuxta vias eius & iuxta adinuen 11
tiones eius reddet ei.In vtero supplantauit fratrem suum,& in fortitudine sua directus est cum 12
angelo,& inualuit ad angelum,& confortatus est,fleuit & rogauit eum.] Dixerat dominus, 13
circúmdedit me in negatione Ephraim, & in dolo domus Israel, Iudas autem testis descendis
cum deo suo,& cum sanctis fidelis.Nunc quasi quærat aliquis, quę causa iurgij fuerit Ephraim,
vt negaret,quę causa domus Israel,vt idôlum excogitaret,cum Iudas econtra testis fidelis cum
deo suo descenderet,subiungit ipse propheta dicens in sua persona. Iudicium enim domini cum
Iuda,& visitatio super Iacob.Et est sensus,Idcirco dominum circũdederunt negãtes, & in dolo
loquentes,quia dominus ipse iudicium posuit cum Iuda,& visitationem egit super Iacob, dis-
Apoca.3. cernendo videlicet,& discernendum esse docendo, quinam sint veraciter Iudæi,& qui econtra
Iudæos se esse dicant cum non sint,sed sint in synagoga satanæ.Qui(inquam)sint veraciter Ia-
cob,& qui econtra Iacob siue Israel se esse dicant cum non sint,sed sint Esau. Tale nanq; iudi-
cium cum Iuda,talem visitationem adueniens dominus noster exercuit super Iacob, vt nõ eos
Roma.9. reputare velit Iudæos,siue filios Iacob,pro eo quòd sunt filij carnis, nisi sint etiam filij promis-
sionis vel fidei.Vndè & Apostolus dicit.Non enim omnes qui sunt ex Israel, hi sunt Israelitæ,
neq; quia semen sunt Abrahæ,omnes filij dei.sed in Isaac vocabitur tibi semen, id est, non qui
filij carnis,hi filij dei.sed qui filij sunt promissionis,æstimantur in semine.Denicq; quod nihil pro-
sit esse filios carnis,qui non sunt filij promissionis, iustissima confirmat sententia,cũ dicit. Iuxta
vias eius,& iuxta adinuentiones eius reddet ei. Cui ei? Nimirum ei, qui cum deberet esse Ia-
cob siue Iudas testis fidelis,factus est Ephraim qui recessit infideliter à domo Dauid,imò & Cha
Roma.2. naan dici meretur,sicut habemus in sequentibus.Cum ergo dicit,Iuxta vias eius,& iuxta ad-
inuentiones eius reddet ei,subintelligendum est, æquè vt gentili. Ira enim & indignatio(in-
quit Apostolus)tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malũ, Iudæi pri
mùm,& Græci.Non est enim personarum acceptio apud deum. Veritatem iudicijsiue veram
sententiam iudicis discernentis,quis verè Iacob dicatur & sit,verbis istis breuiter diffinit.In v-
tero supplantauit fratrem suum,& in fortitudine sua directus est cũ angelo, & inualuit ad an-
gelum,& confortatus est,fleuit & rogauit eum.Cum enim hæc dicit, valde subtiliter exigit,vt
Gene.25. similiter faciat,quicunq; hoc astruere vult quòd ex Iacob sit. & hoc declamat, quòd populus
Verè Iacob quis est,& dicitur. ille veraciter Iacob dicatur & sit,qui similiter agit. In vtero(inquit) supplantauit fratrẽ suum,
vndè dictus est Iacob,id est,supplantator. Ergo qui vult veraciter dici vel esse Iacob, in huius
vitæ angustijs, confligat sensu veritatis contra populum istum,qui cum sit crudelitate rufus,
cupiditate terrenus, moribus hispidus,deum sibi arrogat, cum dei filium non habeat, & pu-
Gene.25. gnando vsq; ad victoriam,tollát eius primogenita.Item & in fortitudine sua(inquit) directus
est cum angelo,& inualuit ad angelum,& confortatus est,& fleuit & rogauit eum. Notam hi-
storiam cõtingit,videlicet cum Iacob reuerteretur de Mesopotamia,traductisq; omnibus,quæ
ad se pertinebant,trans vadum Iacob remansisset solus,Ecce vir luctabatur cum eo vsq; mane.
Qui cum videret quòd eum superare non posset,dixit ad eum.Dimitte me, iam enim ascendit
aurora.Respondit.Non dimittam te,nisi benedixeris mihi.Et benedixit ei in eodem loco. Et-
go & qui non solum Iacob, verumetiam Israel veraciter dici vel esse vult, similiter in fortitu-
dine sua, id est, in fide sua dirigatur cum Christo, magni consilij angelo, & inualescat ad an-
Fortes vt Iacob fiũt pœnitentes. gelum hunc,videlicet & agendo pœnitentiam,& faciendo dignum pœnitentiæ fructum. Nam
Matth.11. quod ait,& confortatus est,subiungens,fleuit & rogauit eum, rectè dicas de fortitudine pœni-
tentium,quia reuera fortes sunt,flendo instanter, & rogando perseueranter remissionem pec-
catorum,iuxta illud.A diebus autem Iohannis regnum cœlorum vim patitur,& violenti di-
ripiunt illud.Quisquis taliter imitatur patrem Iacob,qui cum angelo luctatus est,& tanquam
victor benedictionem exigit ab eo,hic nimirum quacunq; ex gente vel natione sit,verè est iam
Iacob,& dici meretur Israel.Addit adhuc. [In Bethel inuenit eum, & ibi loquutus est nobis 13
cum,& dominus deus exercituum, dominus memoriale eius.] Patenter hic angelum,cum 14
quo directus est,siuè luctatus ille patriarcha Iacob, ipsum asserit fuisse dominum, dicendo. In
Bethel inuenit eum,& dominus deus exercituum dominus memoriale eius. Nam eum,quem
superius inuenerat in Bethel,ipsum fuisse dominum,scriptura testis est. Sic enim scriptum est.
Gene.28. Viditq; in somnis scalam stantem super terrã,& cacumen illius tangens cœlum,angelos quoq;
dei ascendentes & descendentes per eam,& dominum innixum scalæ, dicentem sibi. Ego sum
dominus deus Abraham patris tui,& deus Isaac. In Bethel ergo inuenit eũ, scilicet angelum,
cum quo luctatus est postmodum,qui & dixit ei.Quoniam si contra deum fortis fuisti, quanto
Extra ecclesiã nõ inuenitur peccatorum remissio. magis contra homines prævalebis? Interpretatur autem Bethel domus dei. Ergo & quis-
quis inualescere cupit ad illum talem angelum,vt fletibus tanquam victor obtineat remissio-
nem peccatorum,in Bethel quærat vt inueniat eum,id est,in domo dei, quæ est ecclesia. Nam
extra istam dei domum nullus est locus in quo inueniat quis eum, vel in quo suum cuiquam
impar-

impartiatur alloquium.Vndè nunc ait.Et ibi locutus est nobiscum.Quis vel quantus iste sit,
quem vel tunc ille Iacob in Bethel inuenerit, vel nunc inuenire debeat in domo dei, quisquis
eiusdem Iacob siue Israel semen veraciter meretur nuncupari,manifestius exprimit, cum pro-
tinus dicit.Et dominus deus exercituũ dominus memoriale eius. Nam reuera hic magni con
filij angelus dominus est,deus est.Dominus(inquam)deus exercituum,omniũ videlicet crea-
tor & rex angelorum,& omnium electorum hominum.Et hoc nomen,quod est dominus, ita
est memoriale eius, sicut & dei patris eius. Nemo enim in spiritu dei loquens, dissitetur aut
obliuiscitur,sed memoriter tenet,& dicit,dominus deus. Nũc ad auditorem propheta sese con
" uertit, dicitq; ei. [Et tu ad dominũ deum tuum conuertêris, misericordiam & iudiciũ cu-
" stodi,& spera in deo tuo semper.] Cum dicit & tu,subintelligendum est, quemadmodũ il-
le,siue secundum exemplum illius. Et quemadmodum tunc ille Iacob ad dominum deũ suum
conuersus est? Quomodo misericordiam & iudicium custodiuit, & sperauit in deo suo sem-
per? Nimirum,cum peregrinaretur,fratrem suum Esau fugitans,qui iam non peregrinus, sed
prępotens factus erat,accipiendo vxores de filiabus Chanaan, inter quas Isaac pater suus ha
bitabat.tunc omni humano solatio destitutus, flendo(vt iam dictum est) & rogando conuer-
tit se ad dominum deum suum, inualuitq; ad angelum, confortatus cum flebili oratione hac.
Deus patris mei Abraham,& deus patris mei Isaac.Domine tu dixisti mihi, reuertere in ter-
ram tuam,& in locum natiuitatis tuæ,& bene faciam tibi, minor sum cunctis miserationibus
tuis,& veritate quam expleisti seruo tuo.in baculo meo transiui Iordanem istum,& nunc cum
duabus turmis regredior,eruе me de manu fratris mei Esau,quia valde eum timeo. Ita ergo
& tu,quoties te persequitur Esau,id est,quilibet frater falsus, cuiuscunque exemplum fuit Esau.
imò & quoties spiritum tuum caro tua persequitur,conuertere ad dominum deũ tuum, & ora
eum,atq; vt exaudiri merearis,rogando fortiter, sicut ille in fortitudine sua cum angelo dire-
ctus est,perseueranter esto fortis,quemadmodum ille,cum dixit. Non dimittam te,nisi bene-
dixeris mihi. Misericordiam & iudicium ille custodiuit, videlicet ambulando in vijs domini.
Nam vniuersæ viæ domini misericordia & iudiciũ,siue misericordia & veritas.Proinde & me-
ritò sperauit in domino deo suo semper,id est, in omnibus aduersis quæ multa passus est, nec
spe sua frustratus est.Nam & de manu Esau,quem timebat,eruit eũ dominus, & tandem post
dies peregrinationis suæ plurimos, post annos vitæ suæ CXXX. visa rursus facie filij sui Io-
seph,consolatus est semetipsum,dicens,quòd iam lætus moriturus esset. Huiusmodi iudicium
cum Iuda,& hæc visitatio super Iacob, vt quisque secundum hæc exempla viuit patris illius,
ille dumtaxat dicatur & sit Iudæus,ille Iacob, imò & Israel verè vocetur. Quid contra is qui
cũ sit fidei vel meritis eiusdem patris contrarius, in sola carne Iacob, siue in carnali rantũ lu-
" daismo gloriatur? Audi quòd sequitur. [Chanaan est, in manu eius statera dolosa, calum-
" niam dilexi.] Mira & condigna secundum cuiusq; merita nominũ siue appellationũ posi-
tio,imò oppositio. Illi qui secundũ exemplũ patris iam dicti in fortitudine sua dirigitur cũ an-
gelo,& inualescit ad angelũ,rectè dicitur, nequaquam Iacob appellabit nomen tuũ, sed Israel,
quoniam si contra deũ fortis fuisti,quanto magis contra homines prævalebis? Huic autem,qui
similiter non facit,imò inuider similiter facienti, dicitur secundũ sensum sermonis huius prophe
tici.Nequaquam Iacob appellabitur nomen tuũ,sed Chanaan.Hoc & in alio propheta confir-
mat idem deus,cũ dicit. Pater tuus Amorrhæus, & mater tua Cethæa. Amorrhæus nanq; & Ezech.16.
Cethæus posteri Chanaan extiterunt. Quam ob causam maximè meretur vocari Chanaan,
quisquis secundũ carnem Iudæus dicatur, siue Israhelita, secundũ mores à tali vel tanto patre
degenerat.Nimirũ propter malicio sam terrenæ cupiditatis duplicitatem,quæ pulchrè talibus
exprimitur verbis.In manu eius statera dolosa,calumniam dilexit. Hoc nanq; contrarium illi
est,quod de patre illo scriptura dicit.Iacob autẽ vir simplex, habitabat in tabernaculis. Sim- Gene.25.
plicitas eo prouexit illũ,vt vocari mereretur Israel.dolositas eo deuoluit filios carnis illius, vt
vocentur Chanaan.Quòd si habendo in manu sua stateram dolosam contra iustitiam legis dei
dicentis,sit tibi æquus modius,iustusq; sextarius, merentur appellari Chanaan,quanto magis Leuit.9.
pro eo quod consilium facientes,vt Iesum tenerent & occiderent,statera hoc peregerunt, ap-
pendenda triginta argenteis sanguinis eius preciũ,non iam Iudæi, sed Chananei dicendi sunt?
Nimirũ de Iudæis illius temporis veraciter propheticus sermo dicat.Chanaan calumniam di-
lexit,quia maiori diligentia vel instantia calumniati sunt,vt crucifigerent Christũ regem, ve-
" rum Dauid, quàm olim sese scidisset à domo Dauid ille Ephraim, de quo hic propheta proti-
" labores mei non inuenient mihi iniquitatem quam peccaui.] Manifestus expressit quem
in præcedenti versiculo nomine Chanaan denotauerit,subiungendo,& dixit Ephraim. Nam
qui nascendo erat Ephraim,& pro discessione à domo Dauid, non qualiscunque, sed notabilis
Ephraim,ipse stateram dolosam in manu habendo,& idôlum sibi inueniendo, Chanaan rectè
dici meruit.Et vide quàm mira fatuitatis consolatio. Cum haberet iste Chanaan in manu sua

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iudæorum auaritia.

Vę diuitib⁹. Lucæ.6.

Iaco.5.

Acto.6.

Iaco.5.

Tabernacula Iacob. Psalm.83.

Exod.23.

1.Corin.10.

stateram dolosam,& accusantem se nusquam posset euadere peccati conscientiam, consolatus est semetipsum,& dixit. Veruntamen diues effectus sum. Vndecunq; (inquit) vel quomodocunq; acquisierim, siue iusta siue dolosa in manu mea statera fuerit, diues effectus sum, quod quærebam adeptus sum,inueni idolum mihi. Et hoc quidem ille dixerit Hieroboam de tribu Ephraim,qui euincere potuit,vt pro deo vitulum faceret coli. Iudæi verò temporis illius, quod maximè propheta respicit, quo videlicet venit vt regnaret verus Dauid, cum audissent eum contra auaritiam suam disputantem,maximéq; scribæ & pharisæi,cum illū crucifixissent, gauisi sunt,quasi illo interempto,deinceps vacaret sibi seruire idolo suo,scilicet mammonæ,id est,vacare lucris suis.Cum itaq; conscientia crudeli torqueretur hic talis Chanaan siue Ephraim,consolabatur semetipsum, veruntamen(inquiens)diues effectus sum. Econtra ille dicebat. Veruntamen,væ vobis diuitibus,quia habetis consolationem vestram. Væ vobis,qui saturati estis,quia esurietis. Væ vobis qui ridetis nunc,quia lugebitis,& flebitis.Iacobus quoq; apostolus contra diuites eosdem dicit. Agite nunc diuites,plorate vlulantes in miserijs, quæ aduenient vobis. At ille diues Chanaan,id est,Iudaicus siue Pharisaicus cœtus,dicebat sibi,quemadmodum hic propheta præscribit.Omnes labores mei non inuenient mihi iniquitatem meam, quam peccaui.Et est sensus.Omnia peccata mea non potuerunt vindicari,necq; fieri potest vt iniquitas,quam peccaui,puniatur euersione ciuitatis & templi. Nunquid enim crederet, vel audire posset quòd locus ille,tam lucrosus, propter sanguinem Iesu Christi destruendus foret? Denique hoc Stephano prothomartyri pro crimine ascriptum est, quòd ita prædicaret sicut scriptura refert. Et statuerunt falsos testes qui dicerent. Homo iste non cessat loqui verba aduersus locum,& sanctum,& legem. Audiuimus enim eum dicentem, quoniam Iesus Nazarenus destruet locum istum.Agite ergo diuites (inquit Apostolus iam dictus) plorate vlulantes in miserijs quæ aduenient vobis.Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt, & vestimenta vestra à tineis comesta sunt.Et subinde. Epulati(ait) estis super terram & in luxurijs enutristis corda vestra. In die occisionis adduxistis,occidistis,& non restitit vobis. Vanè ergo se consolatus est hic, qui stateram habens dolosam,calumniam dilexit,dicendo. Veruntamen diues effectus sum, quia nec diuitiæ suæ proderunt illi, nec malè commutati nominis Chanaan hæreditare carebit. Sequitur. [Et ego dominus deus tuus ex terra Aegypti, adhuc sedere te faciam in tabernaculis,sicut in diebus festiuitatis.] Hoc anterioribus coniungitur dictis, neq; enim Chanaan illi,cuius in manu statera dolosa est,aut Ephraim,qui sibi idolum inuenit,& gloriatus est diuitem se esse,gratiam istam repromittit,sed ei cui dixerat,& tu ad dominum deum tuū conuertêris,misericordiam & iudicium custodi, & spera in deo tuo semper.Hic ille est qui habito iudicio cum Iuda,seu visitatione super Iacob,verè Iudæus, & verus esse Israelita repertus est, imitando illum,qui in vtero supplantauit fratrem suum, & in fortitudine sua directus est cum angelo,sicut iam dictum est.Itaq; ad illud quod dixerat,& spera in deo tuo semper, coniungitur id quod ait.Et ego dominus deus tuus ex terra Aegypti,id est,ex eo tempore, quo egressus ex ignorantiæ tenebris verum mihi fidei sacrificium obtulisti. Tabernacula illa quæ repromittit,dicendo,adhuc sedere te faciam in tabernaculis,illa sunt,de qbus Psalmista.Quam dilecta(inquit)tabernacula tua domine virtutū,subiungens, concupiscit & deficit anima mea in atrijs domini.Tabernacula quippe,id est,tegumenta peregrinantium, siue in malitia laborantium,discreti in ecclesia sunt ordines deo seruientiū, in quibus posita anima concupiscit & deficit in atria domini, desiderando ab istis angustijs transmigrare in illam amplitudinē Hierusalem supercœlestis. vbi tanta amplitudo est, vt nullius possessio alterius possessione possit arctari,sufficiatq; vnicuiq; quod possidet,ita vt amplius nolit. Notandus ergo ordo dictorum, quia cū dixisset,ego dominus deus tuus ex terra Aegypti, adhuc ait, sedere te faciam in tabernaculis,sicut in diebus festiuitatis.Notum quippe est,q; egressi de terra Aegypti filij Israel, in tabernaculis habitauerunt. Vndè & festiuitatem tabernaculorū scœnophegiam celeberrimam habuerunt singulis annis.Est itaq; sensus.Olim patres tuos,ascendentes de terra Aegypti,habitare feci in tabernaculis,donec introducerem eos in terram promissionis.Sed sicut alia est Aegyptus,quam illa Aegyptus significauit. & alia terra promissionis, cuius illa terra typum prætulit.ita adhuc alia sunt tabernacula, quorum illa tabernacula significatiua fuerunt, & in illis te sedere faciam,sicut in diebus festiuitatis,id est, sicut significatum est illis tabernaculorum festis,quia omnia in figura contingebant illis. Et reuera quicunq; credēdo in Christum de spirituali Aegypto exiuit,in alijs, id est,in spiritualibus sedet tabernaculis, dicitq; sedens, concupiscit, & deficit anima mea in atrijs domini. His dictis protinus subiungit. [Et locutus sum per prophetas, & ego visionē multiplicaui, & in manu prophetarū assimilatus sum.]

Hoc ita sensui coniungitur præcedenti.Ego(Inquam)dominus deus tuus ex terra Aegypti, & extunc ita factis & dictis innotui,vt nemo se de ignorāria nominis mei excusare possit.Nam vt innotescerem visionem extunc multiplicaui, ex quo Moſi apparui de medio rubi,in flamma ignis,& ille dixit. Vadam & videbo visionē hanc magnam, quare nō comburatur rubus.

Et nūc

Et tunc per illum propheram,& per alios prophetas locutus sum,& visionem multiplicaui,id est,videndus atq; cognoscendus prophetis multipliciter apparui,& in manu prophetarū assimilatus sum,videlicet opera multa faciendo, quæ mei ipsius quasdam similitudines prætulerunt.Exempli gratia,In manu Moſi decem plagis contraria quidem Aegyptus & Pharao flagellatus est,sed non nisi per immolati sanguinem agni ad perfectū victoria perduci potuit.Illic nimirum in manu Moſi assimilatus sum,hoc denique tunc assimilatum vel præfiguratū est,quòd decem iustitiæ præceptis legalibus,qui illa ante meū seruaret aduentū, sancti homines,vexarent quidē spiritualē Pharaonem,id est,diabolū,repugnando & resistendo illi,atq; contendendo exire de regno mortis,sed nō prævalerent.Nihil enim ad perfectū adductura erat lex (sicut Apostolus dicit)donec tandem ingrederer mundū immolandus,& sacrificium iustitię futurus verus agnus dei,qui per meū sanguinem solus implerem,vt per iustitiam hominū,quantumuis fortiter præcepta legis adimplentium fieri nō potuit.Eiusmodi factis multiplicibus multisq; similitudinibus in manu Moſi & prophetarū assimilatus sum.De ignorantia talium,quoniā scripta sunt,maximè tribus Iuda,penes quā & templū,& religionis siue sacerdotij cultus erat, ex-
« cusari nō poterat.Sequitur ergo, [Si in Galaad idolum,tamen frustra errāt in Galgal bobus im-
« molantes.] Et est sensus.Si decem tribus idola colunt,quæ remplo de sacerdotibus & dei religione carent.tu tamen o Iuda frustra deū dereliquisti,& in Galgal idola colis,cum habeas templum & sacerdotiū,& cætera quæ ad diuini cultus pertinent ritum.Galaad nanq; & mons est, & ciuitas iuxta eundem montem sita trans Iordanem in tribu Gad,de qua superius legimus. Galaad ciuitas operantiū idolum,supplantata sanguine. Galgal verò in tribu Iuda prope Bethel,de qua supra dictum est. Omnes nequitiæ eorum in Galgalis. Itaq; & per Galaad decem tribus, & per Galgal tribus Iuda rectè denotatur,secundū tropum, qui synecdoche dicitur,id est,cōceptio,cū à parte totī,vel à toto pars intelligitur. Aliter & sic intelligi potest, etiā si Galaad idolum sit,siue quamuis Galaaditæ abundent idolis,tamen in Galgal errant mira superstitionis insania,nō contenti vno in loco fixa portēta venerari,sed semper de loco ad locū curritantes,& idolorū loca diuersa visentes,quasi præclaris festiuitatibus inuitati.Nam & ,ptinus subiungit, [Nam & altaria eorum quasi acerui super sulcos agri.] Quod est dicere,Cum enim vno in loco,hoc est,in Hierosolymis vni deosacrificia vel primitias offerre debuerint.adeò multipli
« cauerunt altaria(sicut superius iam dictū est)& ita exuberauerunt simulachris, & in vicis tam multa stabāt altaria,vt solēt manipulorū congesti stare acerui.Hoccine est hæreditariū paternę fidei,quod habito iudicio domini eū Iuda,& visitatione super Iacob, filij Iuda vel filij Iacob me-
« rēarur nuncupari?Non vtiq;.Sequitur enim. [Fugit Iacob in regionem Syriæ,& seruiuit Israel
« in vxore,& in vxore seruiuit. In prophera aūt eduxit Israel de Aegypto,& in prophera serua-
« tus est.] Causa ista non minimè operatur in illo iudicio,siue operatione domini super Iacob,in discernendo,quis veraciter & quis fallo dicatur esse semē Iacob. Cur enim ille fugit in regionē Syrię,& seruiuit in vxore? Videlicet ne quando ad eiusmodi perduceretur altaria per mulieres Chanaan.Dixit enim Rebecca ad Isaac. Tædet me vitæ meę propter filias Eth,Si acceperit Iacob vxorem de stirpe huius terræ,nolo viuere.Vocauit itaq; Isaac Iacob,& benedixit,præcepitq; ei,dicens. Noli accipere coniugem de terra Chanaan,sed vade,& proficiscere in Mesopotamiā Syriæ ad domū Batuel patris matris tuæ, & accipe tibi inde vxorē de filiabus Laban auunculi tui. Itaq; mulieres terræ illius fugit, quæ possent illi scandalū esse & causa peccati.& exemplū eius sequendum esse,propter causam eandē,Moses ita scripsit. Non inibis cum eis fœdus,nec misereberis eorū, necq; sociabis cum eis cōiugia. Filiam tuā nō dabis filio eius, nec filiā filius accipies filio tuo. quia seducet filiū tuum, ne sequatur me,& vt magis seruiat dijs alienis, iraſceturq; furor domini,& delebit te cito.Isti aūt ecōtra de Galaad in Galgal,de Galgal in Galaad curritabāt,quærendo & sequendo idola, quæ ille de gente in gentē,& de regno in populū alterū perrtranseundo fugiebat.Falso igitur filios illius se esse dicūt,cum sint potius Chanaan(sicut supra dictum est)cuius opera sectari sunt.Magnū profectò præconiū est sugiēris,in eo quod dicitur, & in vxore seruiuit. Maluit vxorē iuxta beneplacitū dei patris ac matris ,ppria seruitute acquirere,quàm filias Chanaan ducere cum offensione,sicut fecit Esau, de quo scriptū est. Esau verò quadragenarius duxit vxores.Iudith filiam Beheri Ethęi,& Basemath filiā Heloym eiusdem loci,quę animæ offenderant animū Isaac & Rebeccæ. Vxor illa in qua seruiuit Rachel extitit.Non pro Lia seruiuit,aut conuentionē fecit,sed pro Rachel,quam solam diligēs à patre periuit. Ideirco aūt repetijt dicendo,& seruiuit in vxōre,& in vxore seruiuit. quia videlicet bis pro vna eademq; Rachel septennem seruitutem subijt. Septem quippe annis seruiuit, antequā coniugem duceret, & debito cōiugio fraudatus est, sed querela deprompta,protinus post Lyę copulam,quam non quęrierat,optatis potius nuptijs Rachel,rursus seruiuit septem alijs annis. Et notandum,quòd sic repentè nomen commutatur,dicendo. fugit Iacob in regionem Syriæ, & seruiuit Israel in vxore.Quando,fugit dicebatur Iacob,quando autem seruiuit,meruit vocari Israel.auctis vtiq; meritis,sicut narratio continet reuersionis eiusdem de seruitio redeuntis.

Tabernacula Iacob.

Deute.4.

Laus Iacob abvxoribus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ad eandem distinctionem tanti patris,& eorum,qui,quamuis carnis eius filij, nequaquam tamen merentur in semine reputari, spectat ad illud, quod protinus subiūgit.In propheta autem eduxit dominus Israel de Aegypto,& in propheta seruatus est.Nam econtra subaudiendū est. Isti aūt de Aegypto mente nequaquam sunt egressi, imò ipsi sunt Aegyptus faciendo sibi, & colendo deos Aegypti,scilicet vitulos,quorum cultū didicerunt in terra Aegypti. Vndè con-

CAP. XIII festim in sua persona deus conquerendo dicit. [Ad iracundiā me prouocauit Ephraim in amaritudinibus suis,& sanguis eius super eum veniet.] Statimq; propheta subsequitur. [Et opprobrium eius restituet ei dominus deus suus. Loquente Ephraim horror inuasit Israel,& deliquit in Baa,& mortuus est.Et nunc addiderunt ad peccandū, fecerunteq; sibi conflatile de argento suo, quasi similitudinem idolorum.Factura artificum tota est. His ipsi dicunt,immolate homines vitulos adorātes.] Hæc omnia quæ hic dicta sunt declamatione vehemēti prophetę iudiciū domini,& visitationem super Iacob iustificantis,fortiter conuincunt eos,quòd non sint aut mereātur dici Israel, qualē dominus in propheta veraciter de Aegypto eduxit. Alij nanq; & longè diuersi,imò & contrarij Israel vero & fideli, quem in propheta Mose dominus eduxit de Aegypto,vero corde dicente. Eamus & sacrificemus domino deo nostro.Illi fuerunt qui in amaritudinibus suis eundem dominū ad iracundiā prouocauerunt,tentando,& male loquendo de ipso,sempereq; murmurando contra eum.Et ille quidem Israel,qualis erat Iosue siue Caleph,in eodem propheta seruatus est,ascendendo per mare rubrū,illorū aūt corpora prostrata sunt in deserto. Illorum omnium deterrimus & maximè notabilis extitit Ephraim,id est,Hieroboam de tribu Ephraim,qui populum scindens à domo Dauid, vitulos aureos pro deo colendos instituit.Ideirco confestim in illū sermo recurrit, dicente domino. Ad iracundiam me prouocauit Ephraim in amaritudinibus suis,& sanguis eius,id est,peccatū eius,super eum veniet, vt scilicet intereat, & regnum perdat in posteris suis, quod tali modo retinendū putauit. Et quia præsens pœna non sola redditur impœnitēti,subiungens propheta. Et opprobriū(inquit)eius restituit ei dominus deus suus,id est, in futuro quoq; seculo tanti opprobrij memoria nō delebitur,qui in tantum se defecit,vt deserto creatore deo,coleret nō tam vitulū,quàm inanimatam & insensibilem similitudinem vituli. Nec verò sui solius,sed & omniū, quos ad tantū opprobrium induxit,perditio in illū redundabit.Ideirco peccatū eius amplius declamās. Loquente(inqt)Ephraim,horror inuasit Israel,& deliquit in Baal,& mortuus est.Et est sensus,Di-

3.Reg.12. cente Hieroboam,isti sunt dñi tui Israel,qui te eduxerūt de terra Aegypti. Horrendus horror, & erroneus pauor inuasit Israel,vt aut verū putaret,aut obloqui nō auderet.& nō solùm vitu-

Dñi aurei & argentei. los illos,sed & Baal, agente Achab cum Iezabel, coleret,atq; hoc modo mortuus est. Extunc vsus idololatriæ tantū excreuit, vt penè in omni loco singuli propria pro posse sibimet fabricarent idôla in agris & in domibus suis.Hoc est quod ait.Et nunc addiderūt ad peccandū,fecerunteq; sibi conflatile de argēto suo, quasi similitudinē idolorū, vt scilicet haberēt ipsi quoq; suos vitulos. Nam quia rex deos habebat aureos,ipsi secundū suam possibilitatem fecerūt sibi deos argenteos.Totū hoc(ait)factura est artificū,sicut alibi scriptū est.Simulachra gentiū argentum

Psal.113. & aurū,opera manuū hominū.Quod cum ita sit,rectè admirat, & dicit. His ipsi dicūt,immo late homines vitulos adorantes. Nam verè mira,& nimis misera stultitia,mandare homines,

Homines immolari idôlis, olim apud Iudæos. qui sunc opus dei,tali facturæ artificum immolari.Hoc tam grande malū nequaquam illis fuit inusitatum.Scriptum est enim,Et immolauerunt filios suos & filias suas dæmoniis.Et effuderūt

Psal.105. sanguinem innocentum, sanguinem filiorum suorum & filiarum suarum, quas sacrificauerunt sculptilibus Chanaan.Qui aūt sunt ipsi qui hęc dicunt?Nimirum sacerdotes siue artifices quorum illa factura est. Vos(aiunt)o cultores idolorum,quid non suppetunt hostiæ, filios vestros, & filias vestras,idôla siue vitulos nobiscū adorātes,eisdem vitulis immolate. Tantis ac talibus causis redditis,quibus in iudicio domini cum Iuda siue visitatione super Iacob conuincantur, quod potius semen Chanaan, quàm semen Iacob mereantur dici. nunc superest pronunciare condignas iudicij sentētias,& diffinire,qualem pœnam isti falsi filij,& qualem gratiam iure recipiāt veri filij patris illius Iacob,cuius deus dominus dicatur esse vel dici.Sequitur ergo [Idcirco erunt quasi nubes matutina,& sicut ros maturinus prēteriēs.Sicut puluis turbine raptus ex area, & sicut fumus de fumario. Ego aūt dominus deus tuus ex terra Aegypti.& deū absq; me nescies,& saluator non est præter me.Ego cognoui te in deserto,in terra solitudinis.] Prior nanq; sententia super illos filios carnis,& non fidei Iacob depromitur,quòd ipsorum memoria sit peritura, sequens ad istos, non tamtùm carnis, sed & fidei filios, quòd in aduentu saluatoris Christi saluandi sint in domino salute æterna.In illorū qui reprobantur,sententia,quatuor ista pro similitudine posita sunt,nubes,ros,puluis,& fumus. Notandū verò,quòd nullū horū si mpliciter positum est, sed cum adiectione,quæ malum significet, quia videlicet vnumquodque horum simpliciter positum, in bonam partem accipi plerunque solet. Scriptum est enim.Qui sunt isti, qui vt nubes volant?Item. Concrescat in pluuia doctrina mea.fluat vt ros eloquium meum,Vel,vt Abraham loquitur ad deum.Loquar ad dominum,cum sim puluis & cinis. Et

Psalmista

Psalmista dicit.Qui respicit terrā,& facit eam tremere,qui tangit montes & fumigant. Itaq; quatuor hæc omnia simpliciter in scripturis posita,in bonā partem accipi possunt, ideirco singula hic cum adiectionibus congruis posita sunt, per quas à sempiterni boni significatione distinguūtur.Nubes matutina,ros item matutinus,& mane pertransiens,puluis turbine ex area raptus,fumus item de fumario turbine raptus dicitur.atq; ita hæc omnia peritura conuenienter significant memoriam illorum,qui cum deberent esse semen Iacob,ipsi per suum vitium in illum Chanaan,qui à patre sancto maledictus est,degenerauerunt. Et quidem hoc,scilicet,delendam esse memoriam illorum,quatuor ista pariter significant.verumtamen in propriis significationibus diuersa sunt.Etenim duo postrema,videlicet puluis turbine raptus ex area,& fumus defumario,manifestam exprimunt iram.duo aūt præcedentia,nubes matutina,& ros matutinus præteriēs,temporalem,licet & cito transiturā quandam misericordiā, iuxta illud,quod supra in hoc eodem propheta dictum est.Quid faciam tibi Ephraim;quid faciā tibi Iuda?Misericordia vestra quasi nubes matutina,& quasi ros mane pertransiēs.Denicq; & hic & illic nubes matutina & ros mane pertransiens temporalia significant genti illi collata, bono quidem secundū se, sed malo illorū cirò transitura. Duo sequentia manifestè sempiterna significāt mala, sicut iam dictū est.Etenim hæc imporū retributione perire,sicut disperijt puluis turbine raptus ex area,& sicut deficit fumus turbine raptus defumario. Psalmista quoq; dicēte,Non sic impij nō sic,sed tanquā puluis, quem proijcit ventus à facie terræ.Item,Inimici verò domini, mox vt honorificati fuerint & exaltati,deficientes,quemadmodum fumus,deficient. Sit itaq; nubes illa matutina,siue ros ille mane pertransiens,talium pars filiorum, qualis fuit Esau, cui dixit pater Isaac?In pinguedine terræ,& in rore cœli desuper erit benedictio tua.Nam illorū qui sunt semē Genes.27. Iacob,vel reputantur in semine,suntq; Israelitæ,pars dominus est,sicut protinus verbis sequentibus exprimitur. Ego aūt dominus deus tuus ex terra Aegypti,& deum absq; me nescies, & saluator nō est præter me.Ecce cognoui te in deserto in terra solitudinis.Qui enim hæc loquitur dominus deus,dicens,& saluator non est præter me, Christus est dei filius, fructus benedictionis illius,quam non meruit Esau.Iacob aūt adeptus est secundum verba hęc.Et seruiāt tibi populi, & adorent te tribus. Esto dominus fratrum tuorum, & incuruentur ante te filij matris tuæ. Qui maledixerit tibi,sit ille maledictus. & qui benedixerit tibi,benedictionibus repleatur. Hoc nimirū in spiritu sancto agebatur,vt quando diuidendi erāt Iacob & Esau,iuxta illud Genes.25. diuinum oraculum,Duę gentes in vtero tuo sunt,& duo populi ex ventre tuo diuidentur.non de Esau,sed de Iacob semen Abrahę,quod est Christus,nasceretur.Hic ergo cum dicit,ego aūt dominus deus tuus.Notandū quod addit,ex terra Aegypti.In hoc nanq; breuiter astruit,quòd non sit deus recēs,quamuis in nouissimis diebus de virgine natus sit. Poterat aūt dicere sic,ego aūt dominus deus tuus ex Abraham,quemadmodum & Iudæis dicentibus,quadraginta annos nondum habes,& Abraham vidisti? Respondēs,Amen amen(inquit)dico vobis, antequā Abraham fieret,ego sum.Cur ergo dicere maluit,ex terra Aegypti? Videlicet quia tunc magis innotuit,& potentiā suam ostendit in signis & prodigijs,qualia Abrahæ nō ostendit, propter quod & Mosi tunc ait.Ego dominus qui apparui Abrahā,& Isaac,& Iacob in deo omni- Exodi.6. potente,& nomen meū Adonay nō indicaui eis. Tunc etenim fœdus pegigit cum illis in mōte Synai,vt esset deus eorum.Qui dixerūt ad Mosen,Omnia quæ locutus est dominus,faciemus, & erimus obedientes. Ille verò sumptum sanguinē respersit in populum,& ait. Hic est sanguis Exodi.24. fœderis,quod pepigit dominus vobiscum super cūctis sermonibus his. Sermonum eorundem initium erat hoc.Non habebis deos alienos coram me,Rectè ergo & hic ait.Et deum absq; me nescies. Continuò quoq; addit,Et saluator non est præter me.Iste deus & saluator Christus est. Deus quia creauit, saluator qa factus homo saluauit. Vndè & Iesus,quod interpretatur saluator,nuncupari voluit.Verè præter hūc saluator nō est,quia nō est in alio aliquo salus.nec enim nomen aliud sub cœlo datū hominibus,in quo oporteat nos saluos fieri. Gratiosa valde cōmoratio est,qua tandem dicit.Ego cognoui te in deserto in terra solitudinis.Neq; enim exiguū quid est ei,qui omnia scit,& omnes per scientiā nouit, notū esse per gratiam illa notitia, iuxta quam vni illorum verò Israelitæ,scilicet Mosi dicit.Inueniisti enim gratiam coram me,& reipsum noui ex nomine.Et quod tūc vni illi dictum hoc esse legimus,sed quod vni dicit,omnibus dicit.quos tunc temporis,imò & ante & post tempus illud præscitos,atq; prædestinatos eligit, quia cunctorū nomina in libro vitæ scripsit. Proinde & hoc sciendū,quia quicq; electi,in deserto cognoscuntur,maximè & in terra solitudinis, in deserto huius seculi,vbi deum nemo vnquam vidit,in solitudine cordis & occulto conscientiæ latentis, vbi solus deus animam tentationibus circumuentam prospiciens, exercet, & probat, & legitimè currentem cognitione sua dignam ducens,profitetur quia cognoscit. Talibus & ita cognitis siue nominatis ipse in euangelio dicit.Gaudete,quia nomina vestra scripta sunt in cœlis.

Christ.deus filiorum Iacob,non recens.

Iohan.8.

Matth.1.

FINIS LIBRI QVINTI.

RVPERTI

Universidad de Deusto
Biblioteca

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN OSEE PROPHETAM COMMENTARIORVM LIBER SEXTVS.

SEXTA nunc repetitione peccata gentis eiusdē dominus depromens ad auditorem sese conuertit & dicit. [Iuxta pascua sua adimpleti sunt,& saturati sunt.Et » eleuauerunt cor suum & obliti sunt mei.] Dictum hoc,dei quidem beneficentiā » commendat bonitatem, sed nihilominus eorum quibus beneficiū est vehemen
Psal.77. ter condemnat ingratitudinem.Simile nanq; illi est quod de eisdē Psalmista dicit. Et manducauerunt & saturati sunt nimis,& desiderium eorū attulit eis,non sunt fraudati à desiderijs suis.Et subinde,In omnibus his peccauerunt adhuc,& non conuertētur inimici mei rerorsum.Nunc ipsorum proprietatem dictorum consideremus. Iuxta pascua sua(inquit)adim
Iudæi sequebantur deū propter pascua sua, nō propter ipsum. pleti sunt,& saturati sunt.Quendam non bonum siue laudabilem adimplectionis & saturitatis modum insinuat,ita determinando,adimpleti sunt & saturati sunt iuxta pascua sua.Quænam vel qualia fuerunt pascua suae Nimirum ea quæ desiderauerunt,propter quæ murmurauerūt, & de deo malè loquuti sunt.Exempli gratia,quando dixerūt,Quis dabit nobis carnes ad vescendum? Recordamur piscium,quos comedebamus in Aegypto gratis.In mentem nobis ve
Nume.11. niunt cucumeres & pepones,porriq;,& cepe, & allia. Anima nostra arida est,nihil aliud respiciunt oculi nostri,nisi man.Quia taliter & talia desiderauerūt,& desiderantes vsq; ad nauseam impleti sunt,rectè pascua sua hæc dicta sunt. neq; enim deū propter ipsum, sed propter ista sequuti sunt. Cæterùm, qui deum sequuntur propter ipsum, non hæc talia dicuntur pascua
Deute.8. ipsorum,sed sermo dei cibus vel pascua ipsorum est,iuxta illud Deuteronomij.Quia nō in solo pane viuit homo,sed in omni verbo quod procedit de ore dei. Cum ergo dicit,iuxta pascua sua adimpleti sunt,& saturati sunt,vehementer illos reprehendit.Idem enim est ac si dicat,Mandu
Iohan.6. cando & bibendo totam receperunt mercedem suam,pro eo quòd exierunt de terra Aegypti, & ad tempus susceperunt legem dei. Omnino delictum est,propter talia pascua deū sequi. Idcirco tales vituperans in euangelio,dicit.Amen amen dico vobis,quæritis me,non quia vidistis signa,sed quia manducastis ex panibus,& saturati estis. Operamini non cibum qui perit,sed qui permanet in vitam æternam.Similiter & omnes sese existiment vituperari,quicunque altari Christi præsto sunt non propter dilectionem sacramentorum quæ concelebrant,sed propter hoc solùm,vt de altaris sumptibus viuant.Igitur quod ait, iuxta pascua sua adimpleti
Psal.77. sunt & saturati sunt, illi simile est(vt iam diximus)quod Psalmista dicit, Et desiderium eorum attulit eis dominus. Nimirum talis plenitudo ventris mētis elationem, talis saturitas obliuionem dei generat.Notum & manifestum est,quia taliter illis accidit.Vndé & continuò dicit,Et eleuauerunt cor suum,& obliti sunt mei.Nam quia terram optimam in possessionem accepe-
1.Reg.8. runt,cuius fructibus adimpleti,& diuites facti sunt,elati in superbiam,regem sibi petierunt,nolentes audire vocem domini & Samuelis,sed dicentes. Nequaquam.Rex enim erit super nos,
3.Reg.12. & erimus nos quoq; sicut omnes gentes,& iudicabit nos rex noster.Eadem mētis elatione repulerunt domum Dauid,vt fecerunt sibi regem Hieroboam,qui pro deo vitulos illis fecit.quę nimirum res magna fuit obliuio dei.Idcireo nunc dicit,& obliti sunt mei. Subaudiendum verò est,sed non licuit aut licebit eis penitus obliuisci.Sequitur enim. [Et ego ero eis quasi leæna; »
Quatuor regna. sicut pardus in via Assyriorum.Occurram eis quasi vrsa raptis catulis,& dirumpam interiora » iecoris eorum,& consumam eos ibi quasi leo,bestia agri scinder eos.] Sensus iste est. Tradam » illos regnis quatuor, quæ intelligūtur per leænam & pardum & vrsam & bestiam agri,quam sine nomine posuit, vt ab illis oppressi atq; conscissi, magnitudine miseriarum cogantur remi-
Danic.7. nisci mei,cuius sunt obliti. Per istas nanq; quatuor bestias regna quatuor,scilicet Babylonicū, Persicum,Macedonicum,atq; Romanū,illa maximè Danielis visio dat intelligi,qua dicit. Videbam in visione mea nocte,& ecce quatuor venti cœli pugnabant in mari magno,& quatuor bestiæ grandes ascendebant de mari diuersæ inter se.Prima,quasi leæna,& alas habebat quasi aquilę.Alia similis vrso.Alia quasi pardus.Quarta terribilis atq; mirabilis,& fortis nimis.Sicut ille,ita & hic bestiam quartā sine nomine posuit,dicendo,bestia agri scinder eos. Igitur ero (inquit)eis quasi leæna,& sicut pardus,id est,tradā eos Babylonijs atq; Macedonibus in via Assyriorū,id est,pro eo quòd superbè incedēdo contra me direxerūt,Assyrij nanq; dirigentes intercantur,Occurram eis quasi vrsa raptis catulis.Aiunt,qui de bestiarū scripsere naturis,inter omnes feras nihil esse sæuius vrsa,cū perdiderit catulos vel indiguerit cibis.Cum ergo per vrsum apud Danielē regnū Persarū atq; Medorū significetur,nō incongruè per huiusmodi vrsæ se
Hester.3. rocitatē illius Aman Agagitæ crudelitas pessima intelligitur,qui indignās,q; Mardochęus nō se adoraret,

se adoraret nec sibi genu flecteret, pro nihilo duxit in vnum Mardochæū mittere manus suas, audierat enim quòd esset gentis Iudææ,magisq; voluit omnē Iudæorū,qui erant in regno Assueri,perdere nationē. Et quia mala hæc sub regnis iam dictis propter peccata sua erāt passuri. Et dirumpam(ait)interiora iecoris eorum.In iecore nanq;,iuxta physicos,voluptatis & concu Interiora iecoris.
piscentiæ consistit vis.Itaq; per interiora iecoris,omnem concupiscentiā,quę peccatū parit,breuiter innuit,quæ videlicet interiora quasi per eiusmodi feras dirupta sunt,quia peccata illorum regnis illis opprimentibus punita sunt.Et quia peccata ipsa in tribulatione confitentibus,tandem parcere habebat,subiungit atq; ait, Et consumā eos ibi quasi leo. Tradunt nanq; physici, leonem prostrato parcere homini.Ergo ibi,id est,sub regnis illis,non vtiq; siue absque vlla discretione,sed quasi leo consumam eos,ait, quia videlicet ira mea terribilis quidem super eos erit,sed prostratis & peccata sua in tribulatione confitentibus parcam illis. Quid tandem fiet? Bestia agri scindet eos,bestia quarta terribilis(vt ait Daniel)atq; mirabilis & fortis nimis, den Danic.7.
tes ferreos habens magnos, comedens atq; comminuens, & reliqua pedibus suis conculcans, & omnino dissimilis cæteris bestijs. Quomodo scindet eos? Nimirum exscindendo miserabili excidio, & in omnes gentes ducendo captiuos. Nunc ad ipsum populum taliter scindendum » conuertitur,& dicit. [Perditio tua Israel, tantummodo in me auxilium tuum.] Ac si dicat,Tu » ipse perditionis tuæ causa es,tu tibi perditionē thesaurizasti,recedendo à me, qui solus tibi poteram & consueueram auxiliari,& nusquam tibi auxilium est,nisi apud me,si pœnitentiā egeris.Et quòd verè tantummodo in ipso auxilium sit,increpando confirmat sequentibus verbis. » [Vbi est rex tuus? Maximè nunc saluet te in omnibus vrbibus tuis,& iudices tuos,de quibus » dixisti,Da mihi regem & principem.Dabo tibi regem in furore meo,& auferā in indignatione » mea.] Vehementer vanam populi percutit æstimationem,qui regem sibi petiuit,cum regem deum haberet,& ab hoc percunctatur,vt ad considerandū excitet & scire faciat,quia tantummodo in deo auxiliū est.Similis huic percunctationi illa est.Vbi sunt dij eorum in quibus habe Deute.32.
bant fiduciā,de quorū victimis comedebāt adipes,& bibebant vinū libaminum? Nam quemadmodum illic deficiente responsione,competēter subiungit.Videte quòd ego sim solus,& nō sit alius deus præter me.Ita & hic,cum dicit,vbi est rex tuus & iudices tui,de quibus dixisti,da mihi regem & principem,subiunxit atq; ait. Dabo tibi regem in furore meo,& auferam in in- 1.Reg.8.
dignatione mea. Factum nanq; hoc fuerat in primo rege Saul, quem petenti populo dederat. Denicq; in furore suo regem illum dedit,sicut ipsa eius verba indicāt,cum dicit.Hoc erit ius regis,qui imperaturus est vobis. Filios vestros tollet & ponet in curribus suis, facietq; sibi equites & præcursores quadrigarū suarū,& cętera quæ hoc modo concludit, Greges quoq; vestros addecimabit,vosq; eritis serui,& clamabitis in die illa à facie regis vestri,quem elegistis vobis, & non exaudiet vos dominus in die illa,quia petistis vobis regem.Ita in furore suo darū,abstulit in indignatione sua,dicens ad Samuel.Pœnitet me,quòd constituerim Saul regē.Et subinde Ibidem.15.
dicit scriptura. Spiritus aūt domini recessit à Saul,& exagitabat eum spiritus nequam à domino. Iridem de Hieroboam cæterisq; regibus decem tribuū sentiendum, quia volentibus illis & scindētibus sese à domo Dauid,in furore suo dedit illos & in indignatione sua abstulit. Alios in vita sua, alios percutiēs in posteritate sua. Porrò Dauid neq; populus prior petiuit neq; dominus in furore suo dedit,sed dominus prior in misericordia elegit, in gratia dedit,in summa dignatione firmauit & custodiuit. Itaq; cum dicit,de quibus dixisti,da mihi regem & principem, subaudiendū est,& ego respondi tibi in occulto iudicio,dicens.Dabo tibi regem in furore meo, » & auferam in indignatione mea.Sequitur. [Colligata est iniquitas Ephraim,absconditum pec » catum eius. Dolores parturientis venient ei.Ipse filius non sapiens.Nunc enim nō stabit in con » tritione filiorum.] Iam sæpe dictum est, Ephraim,id est, reges decem tribuū,ita pariter viam Hieroboam sequutos fuisse,qui peccare fecit Israel,vt nullus eorum,scriptura testante,à peccatis eius recederet.Ergo quasi quæreres,quænam furoris & indignationis causa fuerit,colligata Absconditū peccatum.
est(ait)iniquitas Ephraim,id est,soluta non est, neq; solui poterat iniquitas regum illorum,eo quòd incorrigibiles & impœnitentes fuerint,semperq; iniquitatē quisq; illorū defenderit.Nam hoc est quod sequitur.Absconditum peccatum eius. Absconditum nanq; peccatum dicit,vbi nulla voce confessionis aperitur,imò & superbiæ defensionis scuto contegitur. Ibi iniquitas ita Psal.31.
colligata est,vt solui aut dimitti non possit.Econtra sanctus dicit. Delictum meum cognitum tibi feci,dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam domino,& tu remisisti impietatē peccati mei.Ille talis filius est sapiens.de isto autem dicitur,ipse filius non sapiens.Quomodo enim Exodi.4.
sapiens filius,qui à patre recessit à quo fuerat adoptatus,dicente ad Pharaonem,filius meus primogenitus Israel? Et quidem nunc corā hominibus peccatū suum absconditur,& corā deo eum abscondere non possit impœnitenti corde defendit.sed dolores(inquit)parturientis venient ei. Sicut enim mulier conceptum suum ad tempus quidem dissimulare potest,sed tandem partu riendo doloribus attestantibus,occulta prodit. sic quisquis eiusmodi est,peccatū suum vtcunq; dissimulare ad tēpus & abscondere potest,sed in tēpore suo cūcta cordis eius occulta cū dolore manife-

Universidad de Deusto
Biblioteca

manifestabuntur,iuxta illud. Nihil opertum quod nō reueletur,nec occultū quod nō sciatur. Tunc vtiq; parebit sibi,quia ipse filius non sapiens. Et vndè hoc probatur quod sit filius non sapiens? Ait,Nunc enim nō stabit in contritione filiorum. Et est sensus,Qui enim verè filij sunt, ipsorum est contritio,& ipsi in tribulatione stant, id est,pœnitentiam agunt habentes cor contritum & humiliatum. Denicq; ita conteri siue confringi,hoc verè stare est, sicut de quodā eiusmodi filiorum scriptum est. Et dixit vt disperderet eos,si nō Moses electus eius stetisset in contractione in conspectu eius. Nam confractionem nimiam & vehementem dicit humilitatem,in qua sic stetit,vt deum teneret homo fortis dicentem,dimitte me. In huiusmodi contritione qui stant,& filij sapientes sunt. ita enim se conterendo per pœnitentiam sapientes filij fiunt. Is autē qui (vt iam dictum est) corde impœnitenti suam iniquitatē colligauit, filius quidē dici potest, dum iactat se & dicit,vnum patrem habemus deum,sed nō sapiens filius dicitur aut est. Restat igitur,vt quemadmodum illi furorem debitum adiudicauit atq; indignationē,sic econtra filijs istis,quorū est cōtritio,id est,cor contritum & humiliatum, dignam & gratiosam repromittat consolationem. Audiamus illam verè magna & sonora declamatione depromptā. [De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos. Ero mors tua o mors, morsus tuus ero inferne.] Christus dei filius,victor mortis & author vitæ,Hoc in persona sua magna voce,magna veritatis eloquitur authoritate. Liberabo eos(inquit)de manu mortis,redimā eos de morte. Quos eos,nisi filios,quorum(vt iam diximus)contritio est,quorum cor contritum in pœnitentiæ studio est? Horū in catalogo primus est Abel,cuius ipsum nomen pœnitentiæ significat lamentū, transfertur enim in luctum. Ab illo vsq; ad vltimum electū cuncti pœnitentiā agentes,& peccatores se esse confitentes.(Omnes enim in Adam peccauerunt)consolationem istam accipiūt, de manu mortis liberati, de morte redempti. Nec verò ab re ita semel & iterum depromitur miserationis dignatio, de manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos. sed pro duplici morte,qua omnes mortui sumus in Adā,alia corporis,alia verò animæ. Itaq; de manu mortis scilicet eius,qua mortuus est Adam,in qua die præceptū transgressus est;quæ mors est animæ, liberabo eos. De morte quam indixit deus his verbis,quia puluis es & in puluerem reuerteris, quę mors est corporis,redimā eos. Quomodo liberabo? Quali redimam precio? Ait,Ero mors tua o mors,morsus tuus ero inferne. Non auro nec argento,sed morte mea mortem ipsorum interficiendo. Moriar,vt ipsi viuāt,& ad infernū descendam. Nam hoc est quod dicit ad ipsam mortem,ad ipsum infernū apostrophā faciens,mortis & inferni potens debellator. vitæ & mortis dominator,Ero mors tua o mors,morsus tuus ero inferne. Qualiter deberet vel posset mors mortis esse,breuiter innuit dicendo,morsus tuus ero inferne. Et est sensus,Tu deceptus morde mo capiet eum. Itē,An extrahere poteris Leuiathan hamo? Ego factus homo tibi hamus ero, quia quemadmodum in hamo carnis teneritudo ostenditur, & acumen ferri occultatur,sic humanitatis infirmitas te humani generis inimice inuitabit,vt mordeas. & diuinitatis interior fortitudo trāsfiget,vt captiuus pendeas. Quia taliter morsus tuus efficiar,mors mortis ero. quia viscera mortis interiora tua in inferne non sustinebunt,cum vitā momorderis,& dirupto ventre vitam remittes, morte mortua euadentibus viuis quicunq; vita ista sunt digni. Aliter infernū Christus momordit,quando partem,suos videlicet electos liberauit. partē aūt, id est,reprobos reliquit. Nam ex eo quod mordemus,partem consumimus,partē relinquimus. Sequitur. [Consolatio abscondita est ab oculis meis,qa ipse inter fratres diuidit.] Vbi audiuit prophetā de graria liberatoris & redemptoris quod gauderet, vidit etiā quod carne sua de gente sua vel fratribus suis Israelitis,quod meritò doleret. Illud videlicet quod & Apostolus penè inconsolabiliter gemit his verbis, Veritatem dico in Christo,non mentior,testimoniū mihi perhibente conscientia mea in spiritu sancto,quoniam tristitia mihi est magna,& continuus dolor cordi meo. Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnē, qui sunt Israelitæ,quorū adoptio est filiorū,& gloria,& testamentū, & legislatio,& obsequiū,& promissa,quorū patres,& ex quibus Christus secundū carnē,qui est super omnia deus benedictus in secula amen. Diuisionem inter fratres,quā illic Apostolus continuo dolore gemit,hic futurā luget,dicens. Consolatio abscondita est ab oculis meis. Quis inter fratres diuisit, nisi infernus,cuius morsum se fore liberator & redemptor dixit? Diabolus nanq;,qui designatur nomine inferni,ludæos excęcando,à fratribus ipsorū, & apostolis eius diuisit, vt eijcerent eos, & oporteret illos euangelizare potius gentibus extraneis. Propter hoc (inquit)abscondita est consolatio ab oculis meis. Non dicit,periit cōsolatio,sed abscondita est, id est,non citò potest inueniri,non leuiter possum consolari. Inuenit aūt in illa spe,qua & Apostolus seipsum consolatus est,qui cum dixisset,Cęcitas ex parte contigit in Israel,subiūxit. donec plenitudo gentiū subintraret, & sic omnis Israel saluus fieret. Ad hunc sensum pertinet id, quod continuò hic prophęta subiungit. [Adducet ventū vrentē dominus de deserto ascendentem, & siccabit venas eius, & desolabit fontē eius, & ipse diripiet thesaurū omnis vasis desiderabilis.]

Matth.10. Contritio filiorum. Psal.105. Exod.32. Iohan.8. Abel primus pœnitentium. Roma.3.5. Duplex mors. Genes.3. Morsus tuus ero inferne. Iob.40. Roma.9. Diuisio inter fratres luctuosa.

« rabilis.] Ventum vrentem hoc loco spiritum sanctū dicit,quemadmodum & illic iuxta mysticum sensum gratiæ,quæ nos in baptismo Christi saluauit. Cumq; extendisset Moses manū super mare,abstulit illud dominus vento flante vehementi & vrente tota nocte,& vertit in siccū. Ventum ergo vrentem,id est,spiritum sanctū vehementer ardentem adducet dominus,subauditur, cum plenitudo gentiū introierit,& siccabit venas eius, subauditur, inferni. & desolabit fontem eius,auferendo scilicet omnes causas & abundantiam incredulitatis, vt reliquiæ Israel saluæ sint. Interim & ipse(inquit)diripiet thesaurū omnis vasis desiderabilis,quia videlicet ipse est ille qui fortior superuēnit,cum fortis armatus custodiret atrium suum, & vniuersa arma illius distribuit. Vas desiderabile & thesaurus pretiosus vtiq; est omnis electus. Et quia neminē relinquit,siue gentilis siue Iudæus sit,quicunq; inuocat nomen domini, rectè vniuersali enunciatione dictum est,& ipse diripiet thesaurum omnis vasis desiderabilis. Hoc fit & fieri nō desinit per ventum de deserto ascendentem,scilicet per spiritū sanctum de humilitate Christi procedentem,qui à suis desertus fuerat. Ventum vrentem,id est,carnis petulantiā & humores vitiorū suo calore desiccantem. Tandem & huius sextæ repetitionis fine in Christū,qui iustitia nostra est,reductio. Septimo,quæ & vltima,sic inchoatur peccatorū & eiusdē iustitiæ com-
« memoratio. [Pereat Samaria,quoniam ad amaritudinem concitauit deum suū. In gladio pe- Cap. XIIII
« rcat,paruuli eorū elidantur,& fœtę eius discindantur.] Dissimile hoc initiū est cęteris omnibus, quia videlicet illa talia sunt,vt peccata replicent,& præ oculis ostendant. hic aūt tanquam desperata correctione statim in primo sermone,non tam peccata quàm idolorum vindicem depromit sententiā. Pereat(inquit)Samaria. Quare? Quoniam ad amaritudinem concitauit deū suū. Magna hæc & terribilis causa siue accusatio est. Deus enim naturaliter dulcis est,nec parua potest esse causa,per quam ad amaritudinem concitatus esse videatur. Cor impœnitēs hoc effecit,& huius criminis rea fuit Samaria,cuius de regibus nullus omnino recessit à peccatis Hieroboam,qui peccare fecit Israel. Pereat ergo(inquit)quia iustitiæ concedendū est, nullū quippe cor impœnitens consequitur veniam. Nec verò solummodo secundū animam,verumetiam secundū corpus vt pereat concedendū est. Idcirco cum dixisset,pereat Samaria,corporalē quoq; concessit perditionem,dicendo,in gladio pereat,&c. Hic à nomine vel condemnatione Samariæ synagoga illa nō excipitur,quæ peccatū Samariæ supergressa est,dum non tantummodo vt illa scidit se à domo Dauid, verumetiam(vt sæpe iam dictū est)crucifixit Christū filiū Dauid filiū dei,& idcirco perijt,quoniam ad amaritudinem concitauit deū suū,in tantum vt sitientem in cruce potaret aceto,siue(vt alius euangelista scribit)vinū daret ei bibere cū felle mixtū. Iohan.19. Matth.27. Proinde vt periret illa,dominus ipse concessit,& ore proprio prędixit. Et quia iustitiæ ratio postulabat,vt periret,per humanitatis quidem affectū fleuit super illam,& flendo prędixit,sed per Lucæ.19.
« diuinitatis virtutem impassibilem,super ipsam quam flebat,fixam & immobilem sententiam
« tenuit. Dixit Samariæ vt pereat,dicat nunc Israeli quid faciat, ait. [Conuertere Israel ad do-
« minū deū tuū,quoniam corruisti in iniquitate tua.] Qui hæc loquit in calce voluminis,ipse est Christus,finis omnis consummationis,qui missus ad oues quę perierunt domus Israel, sic prędicare exorsus est. Pœnitentiam agite,appropinquabit enim regnum cœlorum. Secundū eun Matth.3.
dem sensum hic dicit. Conuertere Israel ad dominum deum tuum. Causam confestim,cur con Ibidem.4.
uerti oporteat,vel vndè pœnitentia sit agenda,subiungit,quoniam corruisti in iniquitate tua. Cum dicit,in iniquitate tua,breuiter insinuat,quòd omni peccanti iniquitas,quamcunq; perpetrauit,sibimet à seipso sit imputāda,ne vllo modo se excuset aut defendat,sicut fecit Adam, in quo omnes peccauimus & corruimus,tam gentes quàm Iudæi,quemadmodum Apostolus dicit. Eramus enim aliquando & nos filij iræ,sicut & cæteri. Illi originali peccato actuali iun- Ephes.2.
gendo peccata, non minus Israel quàm gens aliqua corruit, sicut hactenus sermo propheticus peccata eius toties commemorando comprobauit. Conuertere igitur o Israel tu primus,conuersione quippe opus est,quia corruisti. & hoc ipsum confitere,quia in iniquitate tua corruisti, nam confessio hęc initium est conuersionis. Dicant fortè aliqui, quemadmodū & illi, qui compuncti corde dixerunt ad Petrum & ad reliquos apostolos. Quid faciemus viri fratres? Ad hęc Act.2.
vel huiusmodi quæcunq; perterriti dicere possunt,compuncti,& iniquitatem suam cognoscen-
« tes protinus occurrit & dicit. [Tollite vobiscum verba,& cōuertimini ad dominum,& dicite
« ei. Omnem auser iniquitatem, & accipe bonum, & reddemus vitulos labiorum nostrorum.]
Qui conuertimini ad dominum,verba(inquit)tollite vobiscū. Quare verba & non potius munera? Videlicet,vt sciatis,quia non est difficultas apud deum, non exigit à vobis illa quæ fortè non possetis consequi pro redemptione animarum vestrarum. Non ergo dico,tollite aurū,tollite vobiscum argentum,seu multitudinem hircorum aut vitulorum, & cætera talia,quæ non omnibus præsto sunt, sed verba quæ consequi potestis absq; dispendio rerū, verba confessionis & precum tollite vobiscum. & hæc vobis in promptu adesse possunt,deo autem pro salute vestra sufficiunt,& pro iniquitatibus vestris satisfaciūt. Cum istis subsidijs conuertimini ad dominum deum,qui vestrorum non eget bonorum. & sicut iam dixi,non solicitemini,quasi munera

Universidad de Deusto
Biblioteca

nera non habentes grandia preciosi auri & argenti, quibus honoretis propiciandã faciem tam
1.Iohan.1. magni,tamq; potentis domini,sed dicite illi,Omnem auser iniquitatem,& accipe bonum.Non
Psal.49. dicatis,nõ habemus iniquitatẽ,quia tũc mentimini & vosipsos seducitis,sed dicite ei, Omnem
auser iniquitatem,quia iniquitates nostræ multæ sunt. Confidenter dicite,& accipere bonum,
scientes quale requirat bonum, & hoc sciendo subiungite, & reddemus vitulos non armento-
rum,sed labiorum nostrorum.Sufficiens nanq; es,plenus es.Atq; idcirco non opus habes man-
ducare carnes taurorum, aut potare sanguinem hircorum, sed tantummodo vt immolentur
Vituli labio rum. tibi vituli labiorum,id est,sacrificium laudis.& hoc melius placebit tibi, quia testimonium est
Psal.68. bonę voluntatis.Proinde Psalmista cum dixisset,Laudabo nomen dei cum cantico,& magni-
ficabo eum in laude,quod nimirum est vitulos labiorum reddere,subiunxit atq; ait. Et place-
bit deo super vitulum nouellum, cornua producentem & vngulas. Hoc interea prouidendum
est, ne post redditos labiorum vitulos, id est, post verba confessionis & laudis iterentur opera
iniquitatis. Itaque sequitur,& super hac re instruit eos quid dicant,quid promittant,dum ex
persona ipsorum verba infert huiusce modi.[Assur non saluabit nos,super equos non ascende-
mus,hæc dicemus vltra,dij nostri opera manuum nostrarum,quia eius qui in te est miserebe-
ris populi.]Subaudiendum nanq; est,& hoc dicite ei.Et quid est hoc dicere ei? Assur non sal-
uabit nos,nisi ac si dicant.Non sicut hactenus fecimus,confidemus in homine,neque ponemus
carnem brachium nostrum.Sæpe nanq; Israel(sicut sacræ testantur historiæ)consilus est in prin
cipibus,& in filijs hominum,& auxilia quæsiuit ipsorum, quorum Assyrij potentissimi fuerunt.
Psal.19. Item,quid est dicere ei,super equos nõ ascendemus,nisi ac si dicãt.Hi in curribus,& hi in equis,
nos autem in nomine domini dei nostri inuocabimus?Denicq; & in hoc Israel peccauit,quod su
per equos ascendere nimium affectauit,male æmulando currus,& equitatum Pharaonis, cum
filij Israel de Aegypto pedites exierunt, & gloriose saluati fuerint. Pharao verò cum curribus
& equitibus suis in mari demersus perierit.Propterea redarguit eos alio loco scriptura,dicens.
Aegyptus enim homo & non deus & equi eorum caro,& non spiritus.Idcirco rex Israel,quan
do venit benedictus in nomine domini, nõ super equum aut super currum ascendit, sed super
pullum asinæ filium subiugalis,in contemptum superbiæ seculi maximè gloriantis in curribus
& in equis. De tertio quod dicunt,nec dicemus vltra,dij nostri opera manuum nostrarum,no
tum est ex quo cœperint vt dicerent,isti sunt dij tui Israel,qui te eduxerunt de terra Aegypti,
cum formassent vitulum in ipso exitu de terra Aegypti. quomodo extunc peccauerũt in idõ-
Psal.105. lis,sicut scriptum est. Et commixti sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum, & seruerunt
Tria scelerã Israel. sculptilibus eorum. Super tribus itaq; sceleribus emendationem promitte,inquit,de qui-
bus omnia pendent peccata,quorum vnum est confidere in filijs hominum, aliud magnificari
in multitudine equorum & curruum. Tertium cõtaminari in sordibus idolorum. Et istis enim
omnia generantur peccata, quæcunq; populum Israeliticum non minus quàm cæteras gen-
tes admisisse,scriptura tam historica quàm prophetica narrat aut reprehendit.Qua verò fidu-
cia, qua virtutis vel possibilitatis conscientia tantam tantorum criminũ emendationem pro-
Roma.9. mittere debetis?Nunquid confidere potestis,quod viribus vestris excutere possitis iugum cu
iuscunq; peccati,cui vos semel tradidistis.Non vtiq; quia non volentis,neq; currentis,sed mi-
serentis est dei. Cum ergo dixeritis,Assur non saluabit nos,super equos nõ ascendemus,nec di
cemus vltra dijnostri opera manuum nostrarum, quod est omnimodam spõdere peccatorum
emendationem,etiam dicite ei,quia eius qui in te est,misereberis populi,vt sit sensus. In tuę mi
serationis auxilio sperantes hæc promittimus,quia tuum est,& honorem tuum condecet,vt il-
lius populi,qui in te est,qui in te credit,miserearis,manumq; porrigas,vt mala consueta relin-
quere,pristinamq; conuersationem possint in melius mutare.Quicunq; hæc verba vobiscũ tol-
litis,quicunq; huiusmodi labiorum vitulos redditis,pœnitentię studio dediti,audite quid ipse,
qui ad pœnitentiam inuitat,consilio salutis vestrę iamdudum elocutus sit.[Sanabo contritio-
nes eorum,diligam eos spontaneè, quia auersus est furor meus ab eis.Ero quasi ros, Israel ger-
minabat quasi lilium. Erumpet radix eius vt Libani. Ibunt rami eius, & erit quasi oliua gloria
eius,& odor eius,vt Libani. Conuertentur sedẽtes in vmbra eius viuent tritico,& germinabũt
quasi vinea. Memoriale eius sicut vinum libani.] Manifestius hic ipsa loquitur persona salua-
toris, suum ad salutem pœnitentium repromittens aduentũ,promissione dulcisona, dulcedine
gratiosa.Sanabo(inquit)contritiones eorum,id est,in gaudium conuertam tristitiam illorum
quicunq; ad pœnitentiam contristati sunt, habẽtes cor contritum & humiliatum. Tales nanq;
contritiones eorum sanatione dignæ sunt, tales contritiones paracletum, id est,consolatorem
Roma.11. merentur habere spiritum sanctum. Non pro muneribus,quæ ipsi priores mihi dederint.Quis
enim prior dedit mihi,& retribuetur ei?Sed gratis sanabo eos,gratuita peccatorum remissio-
ne curabo eos.Et hoc est quod ait,diligam eos spontaneè.Sponte veniam,& homo factus spon
taneum subito sanandi officium. Quia auersus est(inquit) furor meus ab eis, iuxta quod alibi
Psal.84. scriptũ est super hac eadem re. Benedixisti domine terram tuam,auertisti captiuitatem Iacob,

Remisisti

Remisisti iniquitatem plebis tuæ,operuisti omnia peccata eorum.Mitigasti omnem iram tuã,
auertisti ab ira indignationis tuę.Iratus quippe fuerat deus humano generi in Adam,& iram
illã omnes portauimus. Vndè & alibi dicit, Quia defecimus in ira tua,& in furore tuo turbati Psal.84.
sumus. Meus ille furor auersus est ab eis, in plenitudine temporis, quando completũ est,quod
prędictum fuerat.Benedixisti domine terram tuam,vt videlicet de sacra virgine nascerer ego
nouus Adam.Nam eandem intendens benedictionem,ero(inquit)quasi ros,Israel germinabit
quasi lilium. Etenim quasi ros extitit,quando per spiritus sancti gratiam,virginem obum-
brans,in vterũ eius descendit.Tunc veraciter germinauit Israel quasi liliũ,quia veri Israhelitæ, Christus
scilicet Apostoli non in carne, sed in spiritu fructificauerunt, noua conuersatione imitantes li- quasi ros in
lium,id est,magistrũ & præceptorem suũ Christũ, virgineæ pulchritudinis filiũ.In illa pulchri- vtero virgi-
tudine fortitudo nihilominus aderit, vt constantissimæ sint fidei,propter quod continuò dicit. nis.
Erumpet radix eius vt Libani. Libanus quippe mons est, cuius ligna excellẽtissima, quãtum Libanus.
ad auras extendũt verticem, tantum radicem in ima demergunt,vt stabili mole consistant,&
nulla tempestate quatiantur.Libanus quoq; nomine suo eandem,quam & liliũ,mundiciæ pul
chritudinem significãt,interpretatur enim candidatio. Ergo erumpet radix eius vt Libani,id
est,Apostoli, cæteriq; prædicatores de radice Israel, quæ Christus est, tales consurgent, vt sint
fide fortes, conuersatione mundi. Ibunt rami eius, id est, proficient de virtute in virtutem Zacha.6.
auditores eius. Et erit quasi oliua gloria eius, id est, loquetur (sicut alibi scriptum est)pacem
gentibus. Oliua nanq; pacem significat, & apud gentiles quoq; in medio bellorũ furore pacis
insigne esse consueuit.Erit ergo gloria eius,quasi oliua,inquit,id est,pacem euangelizabit, pacẽ
inter deũ & homines confirmabit.sicut & tũc significari voluit,quando veniens ad passionem, 2.Cor.2.
per quam nos deo reconciliauit, cum ramis palmarũ & oliuarũ susceptus est à turbis. Et odor
eius vt Libani,subauditur erit,id est,bonam vbiq; opinionẽ habebit,dicente Apostolo,Christi
enim bonus odor sumus in omni loco.Iste odor,ista pacis & misericordiæ gloria,gentes ad cre Sedere hu-
dendũ inuitabit.Sequitur ergo,Conuertentur sedentes in vmbra eius. Conuertentur sedẽtes, milium est.
id est,conuersi sedebunt in vmbra eius, & propter hoc ipsum quòd sedentes erũt, protegentur
sub vmbra eius. Sessio nanq; humilitatem significat, iuxta illud quod Psalmista cum dixisset. Psal.122.
Vanum est vobis ante lucem surgere,subiunxit atq; ait,surgite postquam sederitis,id est,tunc
demum sperate exaltari,postquam vosmetipsos humiliaueritis. Taliter sedentibus vitalis ali-
monia cœlitus administratur, & de bono semper proficiũt in melius. Dicit itaq; continuò.Vi-
uent tritico, & germinabũt quasi vinea. Triticũ nanq; quo interior homo viuit,est sermo dei,
cuius nimirũ intelligentia,nõ erectis,sed sedentibus,id est,non superbis,sed humilibus dari con
sueuit. Sanè vinea,cuius secundũ similitudinem germinare dicũtur,à mala vinea distinguenda Deute.32.
est. Est enim mala vinea, de qua dicitur in cantico Deuteronomij. De vinea Sodomorũ vinea
eorũ,& de suburbanis Gomorrhę.Ait ergo,Memoriale eius sicut vinũ Libani.Multũ nanq; vi-
nea hęc per hoc ipsum,quod dicitur,memoriale eius sicut vinũ Libani,ab illa discernitur vinea Vinũ libani
Sodomorũ,cuius vua dicitur & est vua fellis,cuius botrus dicitur & est amarissimus.Deniq; vi
num Libani,imò & ipsum Libanũ serpẽtes fugere dicũtur,maximè propter odorẽ cedri,quem
non possunt ferre.illic aũt dictũ est,Fel draconũ vinũ eorũ,& venenum aspidũ insanabile.Potest
tamẽ vinũ Libani, vinũ mixtũ dici & diuersis pigmẽtis conditũ, vt odorem habeat suauissimũ,
quorum videlicet pigmentorum thus maximè odoriferũ est, Libanus nanq; apud Græcos & Ephraim o-
Hebræos, & mons dicitur & thus. Sequitur. [Ephraim quid mihi vltra idôla.Ego exaudiam omnis aduer
& dirigam eum,ego vt abietem virentem,ex me fructus eius inuentus est.] Triumphaliter in sarius veri-
vltimis aduersariũ percutit,consummatam prospiciens victoriam in proposito suo,gratia dei. tatis.
Siquidem Ephraim iste est omnis aduersarius veritatis, quisquis vsquà scandalũ vel offendi-
culum animabus posuit,aut ponere non desinit, ne pertingat ad noritiam veritatis,secundum
exemplũ illius Ephraim,id est, Hieroboam de tribu Ephraim,qui aureos fecit vitulos, hoc in-
tendens ne filij Israel ascendendo frequenter ad orandũ in Hierusalẽ, aliquando reuerterentur
ad domum Dauid. Et quidem tunc ille secundum intentionem suam prævaluit, & in peccato
idololatriæ populum detinuit. At verò cum modo supradicto factus fuero quasi ros, & Israel
germinauerit quasi lilium,o tu Ephraim,quid mihi vltra idôla?Nunquid in via prædicationis Spiritualis
euangelicæ mihi ostendere poterunt? Nunquid spiritualem Israel ab oriente & occidente ve- Israel.
nientem ad fidem euangelij,vt credat in me filium Dauid,auertere poterũt simulachra vel fig-
menta mendacij tui,sicut carnalem in Israel,ne ascenderet in Hierusalẽ, & reuerteretur ad re-
gem suũ Dauid,auerterunt aurei vituli?Non.Sed quid?Ego exaudiam & dirigam eum,ego vt
abietem virentem,subauditur,dirigam eum. Via recta conscendet ille spiritualis Israel in cœ-
lestem Hierusalem secundum similitudinem abietis virentis,& recta statura sursum tendentis, Iohan.14.
vt perueniat ad regem suum Dauid,ad me deum & saluatorem suum filium Dauid.Eo tenden
tem ego exaudiam, & dirigam eum, & hic fructus eius vt,scilicet perueniat eo quo tendit,ex
me inuentus est,quia videlicet sine me nihil facere potest.& hoc ipse confitens, multum carnali

Universidad de Deusto
Biblioteca

Roma.10. Humilis cõfessio autoris.

Israeli dissimilis est,qui suam iustitiam statuere volens,iustitiæ dei subiectus non est. [Quis sa-
piens,& intelligit ista,intelligẽs,& sciet hæc?] Hunc versiculum ab exordio voluminis semper
præ oculis habuimus,& idcirco semper scripturam hanc,tanquam verè cœlestis thesauri clau-
sam venerantes checam,nihil condignum nos effari posse perspeximus,siue aliquem quicunq;
ille sit,nisi cui aperire dignatus sit sanctus & verus qui habet clauem Dauid, qui aperit & ne-
mo claudit.claudit & nemo aperit.Si enim ipse qui scripsit,vel difficile,vel impossibile confite-
tur,intelligere & scire hæc.quid nos facere possumus,qui lippientibus oculis & peccatorum sor
dibus obscuratis clarissimũ iubar solis non possumus intuerie? Veruntamen quæcunq; illa sunt,
quæ adhuc clausa nos latent, quantulacunq; illa sint, quæ exinde nos intelligere vel scire po-
tuimus,dicamus cum ipso in conclusione id quod verum est. [Quia rectæ viæ domini,& iusti
Roma.10. ambulabunt in eis. Prævaricatores verò corruent in eis.] Viæ domini, de quibus maximè in
hoc propheta tractatur,illa sunt iudicia domini verè incomprehensibilia, quibus à Iudæis re-
cessit,& ad gentes transiuit.In istis viis iusti ambulant.exẽpli gratia,Paulus apostolus vas ele-
ctionis,qui quamuis dolore continuo doleat pro eisdem fratribus suis, nihilominus tamen re-
Ibidem.11. ctas confitetur vias domini,& dicit. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei,quàm in-
comprehensibilia sunt iudicia eius,& inuestigabiles viæ eius.Prævaricatores verò maximè Iu-
dei corruunt in eis,dum se iustificant,& veritati resultant,inuidentes gentium saluti. Animad-
uertimus quippe,maximè ex hoc propheta (sicut suo iam loco diximus)conuinci,non minus
Roma.2. illos,quàm gentes peccasse,& indiguisse gratia dei,quòd Apostolus ad Romanos scribens ve-
Deute.28. hementer affirmat,dicendo.Eadem enim agis,quæ iudicas.Deniq; super hoc septies,(sicut nos
distinximus) in isto conuincuntur propheta, quia videlicet septies peccata illius populi repli-
cans,per singulas vices in gratiam vel aduentum Christi recurrit,cuius solius omnem hominẽ,
tam Iudæum,quàm Gentilem iustificat. Proinde illud quod populo prævaricatori Moses im-
precatur, cum dicit. Tradat te dominus corruentem ante hostes tuos, per vnam viam egre-
diaris contra eos,& per septem fugias.In ista quoq; quãuis habili scriptura delectabiliter spe-
ctari potest, viri prævaricatores iam dicti, seipsos iustificantes,conuincuntur repetitione sep-
templici,atque ita corruunt septies.

FINIS LIBRI SEXTI ET VLTIMI IN OSEE PROPHETAM.

PROLOGVS RVPERTI IN IOHELEM PROPHETAM.

Eccli.24. 2.Cor.1.

VI operantur in me (ait sapientia) non peccabunt, & qui elucidant me,vitam
æternam habebunt.Sapientia quæ hæc loquitur,Christus est,quem & Apostolus prædicat dei virtutem & dei sapientiam, quæ & alibi protestatur. Ego (in-
quiens) ex ore altissimi prodiui primogenita ante omnem creaturam. Hæc sa-
pientia maximè in prophetis latet,& idcirco elucidari postulat.magnam eluci-
Meditatio in scripturis dantibus sese remunerationem,id est,vitam æternam repromittẽs. Tantæ remunerationis spe,
studium nostrum nos exigui sanctorum patrum coniungimus studijs,qui summopere desuda-
uerunt, tam in propheticis, quàm in cæteris sanctis scripturis, hoc studentes, vt sapientia dei
Christus,quæ latebat in illis,posset agnosci,& faciem eius expositio clara legentibus insigniter
ostendere, quam sub literæ grosso velamine prouidentia sancti spiritus indignis occultam esse
voluit. Hanc vitæ æternæ spem,prima iam & præparatoria merces corroborat atq; lætificat,
si fiat nobis quod promisit,dicens. Et qui operantur in me,non peccabũt. Sicut enim multam
malitiam docuit ociositas, sic econtra occupatio bona, & meditatio scripturarum sæpe cogi-
tationes nequam,& grandia quæ subintrare poterant,excludit peccata.Ferè de omnibus quæ
scripticare audemus,vel hactenus ausi fuimus,hæc apud omnes nostra responsio vera esse po-
test,vt nequaquam præsumptioni seu vanæ temeritati deputent,quòd nos postremi homines,
post magna sanctorum patrum opera in scripturis sapientiæ quicquam operamur,quia vide-
licet idcirco taliter exercemur,vt secundum promissiones eius,& in præsenti non vsquequaq;
peccemus,& in futuro vitam æternam habeamus. Igitur oculo simplici,id est,intentione fideli
te requirentes, teq; elucidare cupientes, nos aspirando præueni, & adiuuando prosequere sa-
pientia dei, quæ in te operantibus, teq; elucidantibus,tantam remunerationem repromittis,
& post Osee secundum Iohel,qui illum in ordine duodecim prophetarum sequitur,reuelata fa-
cie nobis annue contemplari.

FINIS PROLOGI.

RVPERTI

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, IN IOHELEM PROPHETAM COMMENTARIORVM, LIBER PRIMVS.

et VERBVM domini, quod factum est ad Iohel filium Phatuel.] De eo quod ad prophetas dicitur,vel scribitur esse,factum est verbum domini,in initio prophe-
tæ præcedenti, scilicet Osee diximus, secundum patrum sanctorum sententiam, fideiq; catholicæ regulam, quia videlicet ad prophetas quidem factum est,id est, in tempore vel ex tempore accessit hoc verbũ. Ad deum autem nequaquam fa-
ctum est,neque enim factura est,sicut Arriani garriunt,sed in principio erat apud ipsum. Hoc nanq; verbũ est Christus filius dei,quem & hic Iohel filius Phatuel,tam proprio quàm paterno nomine significat nõ minus quàm præcessor eius Osee filius Beheri.Iohel nanq; est deus. Pha-
tuel latitudo dei interpretatur.Porro de verbo domini,de Christo filio dei, iamdudum longo victrix certamine fides obtinuit,& prædicat quia est deus. Et quæ est latitudo dei,nisi dilectio vel Charitas dei. Etenim Psalmista cum dixisset.Omnis consummationis vidi finem,charitatẽ intelligi volens,de qua & Apostolus.Finis(inquit)præcepti est charitas,continuò subiunxit,la-
tum mandatum tuum nimis. Huius nimirũ latitudinis dei Christum esse filiũ,apostolus idem confirmat his verbis.Qui eripuit nos de potestate tenebrarum,& transtulit in regnum filij di-
lectionis suæ. Igitur & huius tam proprium,quàm paternum vocabulũ, hoc innuit,quia hi ad quos factus est sermo dei,per gratiã sunt dij & filij dilectionis dei,sicut & ipse vnicus dilectionis filius scriptum esse meminit,dicens Iudæis.Nonne scriptum est in lege vestra,ego dixi dij estis, & filij excelsi omnes?Non pauca vel parua esse existimanda sunt,ea quæ dicturus est propheta
et tãti nominis,licet sermone breui,præsertim quia sic incipit. [Audite hęc senes,& auribus per-
et cipite omnes habitatores terræ. Si factum est in diebus vestris,aut in diebus patrũ vestrorum
et super hoc filijs vestris narrate, & filij vestri filijs suis, & filij eorum generationi alteræ. Residuum
et eruce comedit locusta, & residuum locustæ comedit bruchus,& residuum bruchi comedit ru-
et bigo. Expergiscimini ebrij,& flete, & vlulate omnes,qui bibitis vinũ in dulcedinem,quoniam
et perijt ab ore vestro.] Hęc & cętera quæ sequunt verè multa & magna sunt, taliśq; modus ipse dicendi quo enunciãtur, imò fortiter auribus nostris illidunt,vt verè nõ solùm dormientes,ve-
rumetiam præ ebrietate absorpti & sepulti reputentur, quicunq; ad clamores istos tam terri-
ficos non excitantur. Prædicit enim, tam primum quàm secundum domini nostri Iesu Christi
aduentum,diem magnum & horribilem,hoc vehementer intendens, vt homines ad eius ad-
uentum per pœnitentiam sese præparent.Summa hæc prophetæ intẽtio est. Etenim quæcunq;
alia prius vel citius ventura prædicit,idcirco & à deo fieri,& per prophetas prænunciari opor-
tuit, vt citius adimpleta, fidem mortalibus facerent de maioribus longè post futuris. No-
randa igitur mira discretio prophetæ, imò spiritus sancti per propheram loquentis, qui apud
multitudinem nõ vnius moris sese verba facere persentiens, ita in exordio quo attentos facere
intendit cũctos auditores,bifariam discernit ac distinguit. Audite(inquit)hæc senes,& auribus
percipite omnes habitatores terræ.Senes & habitatores terræ,hoc differunt, quo cœli & terra
apud Esaiam dicentem.Audite cœli & auribus percipe terra.Senum quippe talium tam vene-
rabilis senectus est, vt etiam cœli merito vocentur. Senes videlicet, propter mentis caniciem
vel sensuum maturitatẽ,iuxta illud Sapientis. Senectus enim venerabilis est,nõ diuturna,neq;
annorum numero computata.cani enim sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immacu-
lata.Cœli aũt pro eo quod dicere possunt,nostra aũt conuersatio in cœlis est. Porrò,habitato-
res terręcum reprehensione hic dicuntur omnes illi, qui tam terrena corda gerũt,& adeò ter-
rena sapiunt,vt terra quoq; vocari mereantur,de qualibus & ad serpentem dictum est,terram
comedes cunctis diebus. In duas partes istas omne hominũ genus diuiditur,& vtraq; pars
hic in isto propheta inuenit vel audit vndè excitetur siue terreatur. Nam alij sunt quorum ita
incanuit fides, exemplo senis Abrahæ patris ipsorum,vt de actibus hominum curam esse deo
non dubitent,& audientes promissionem de Christo venturo,minasq; de iudicio futuro,quan-
uis temporalibus prosperis abundent,nihilominus tamen ventura credant atq; formidẽt. Alij
verò & istis multum dissimiles sunt,qui dummodo præsentibus bonis affluant,de futuris bonis
aut malis nullum habent respectum. Illos nimirum temporalibus oportet aduersis excitari,
vt salrem vexatio sola intellectum det auditui.Itaq; iam in exordio postulata attentione,vt o-
mnes habeãt aures audiendi,confestim dicit. Si factum est istud in diebus vestris, aut in diebus
patrum vestrorum, super hoc filijs vestris narrate, & filij vestri filijs suis,& filij eorũ generationi
alteræ.Ac si dicat.Nulla hæc meminit ætas,quæ dicturus sum,nec vestro,nec patrum vestro-

 rum atq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum atq; maiorum facta sunt tempore. Quę sunt illa? Residuum (inquit) erucæ comedit locustæ & residuū locustæ comedit bruchus, & residuū bruchi comedit rubigo. Mala de proximo ventura præmisit habitatoribus terræ, postea dicturus de Christo iudicioq; futuro, qualia debeant expectare, vt dubitare illis nō liceat de rebus maioribus procul venturis, cum ista de rebus minoribus prophetię pars cito completa fuerit. Denicq; per erucam Assyrios, Babylonios, atq; Chaldęos intelligimus, qui de vno orbis climate procedentes, tam decem tribuū, quas Hieroboam seperauit à domo Dauid, quàm duarum, hoc est Iuda & Beniamin, cuncta vastarūt. Per locustam Mœdos, Persas, qui subuerso imperio Chaldęorū, Iudæos habuêre captiuos. Per bruchum Macedones & omnes Alexandri successores, maximéq; regem Antiochū cognomento Epiphanem, qui instar bruchi sedit in Iudæa, & omnes priorū regum reliquias deuorauit, sub quo Machabæorum bella narrantur. Per rubiginem imperium Romanorū, qui quarti & vltimi in tantum oppressêre Iudæos, vt de suis eos sinibus protrahentes ducerent vel transmitterēt captiuos. cuius rei mirabilem atq; miserabilem tragœdiā plenius scribit Iosephus septē voluminibus Vespasiani & Titi denarrans triumphos. Hæc quatuor regna subuerterūt Iudæam.

Quid eruca, locusta, bruchus, & rubigo significent.

Quatuor præcipua regna. Danie. 7.

Nec mirum, quòd hic ipsa eadem regna sub nominibus eiusmodi vermium prænunciātur, quæ apud Danielem per feras terribiles, Leænā, vrsum, pardū, & aliam quę sine nomine mirabilis & fortis dicitur, dentes ferreos habens magnos, significātur. Etenim contra hominū quidē, maximè Iudæorū imbecillitatē, regna illa quasi bestiæ fortes atq; feroces extiterūt. sed corā omnipotentia diuinitatis infirma & fragilia, siue etiam exigua tanquā locusta, velut eruca, quasi bruchus, & seu rubigo reputata sunt, & vana fuit omnis pulchritudo eorum. Saltem hęc auribus percipite omnes habitatores terræ. Si iā dicerē vobis illud, quod post aliqua dicturus sum senibus, de aduentu domini, & de die eius venturo magno & horribili, nihilq; mali siue aduersi contingeret vestris diebus, dormitaretis lasciuiētes in stratis vestris, & cōuersi in latus aliud diceretis mihi, in tempore longo fieri istud, sed nec fidē adhiberetis meis sermonibus. Aliter audiunt senes. Neq; enim afflictionibus excitati, sed pro sola dilectione ad custodiā euigilāt mandatorū dei. Abraham senex bonę senectutis & plenus dierū, sicut scriptura testatur, nullā adhuc tubā audierat futuri per ignē iudicij, & pro sola dilectione creatoris, de terra & cognatione sua dicto obaudiēs exiuit. Similiter cęteri senes quicunq; secundū exemplum illius senectute bona seruierūt, nequaquā præsentibus malis indigēt, vt excitētur, sed futura sponte credūt, quęcunq; bona probis, quæcunq; mala reprobis, pmittit, vel cōminatur deus. Vos habitatores terrę, q̄a nō spōte auditis, eruca, locusta, brucho, & rubigine (de quibus iam dictū est) oportet circūcingi, vt nō dormiatis. Expergiscimini ebrij & flete, & vlulate omnes qui bibitis vinū in dulcedine, quoniā periit ab ore vestro. Notandū, quo sensu dicat, qui bibitis vinū, addēdo, in dulcedine. Nō enim vini creaturā, sed bibentiū tali sermone condēnat luxuriā, eo q̄ nō tantùm ad necessitatē implendā, sed ad voluptatē concitandā, vinū, quia dulce est, immoderatè hauriāt. Nunquā aūt sine doloris amaritudine amittitur, quod cum dulcedine possidet aut bibitur. Quoniā ergo periit ab ore vestro, expergiscimini (inqt) o ebrij qui (sicut alius propheta dicit) potētes estis ad bibendū vinū, & viri fortes ad miscendā ebrietatē. Expergiscimini. i. hoc argumēto finite vos perdoceri, quòd curasit deo de hominū factis, & quòd in nouissimo die suo magno & horribili (sicut prædiximus vobis) cūcta in iudicio adducturus sit, quia iam partim iudicat, & partim punit, dum ab ore vestro dulce vinū perit. Sic expergefacti, tūc demū flete & vlulate. i. pœnitentiā agite, vt mala ventura, mala his multo maiora possitis euadere. Quomodo periit vinum? Ait. [Gens enim ascēdit super terrā meā fortis & innumerabilis. Dentes eius vt dētes leonis, & molares eius vt catuli leonū. Posuit vineā meā in desertū, ficū meā decorticauit. Nudās spoliauit eā, & proiecit, albi facti sunt rami eius.] Sub metaphora locustarū hostiū describitur aduētus, hoc loco magis Assyriorū & Babyloniorū, qui tunc imminebāt. Nam de regno Mœdorū atq; Persarū, qui post futuri erāt, & Macedonū, quos multò post fuisse cognouimus. Romanorū quoq; qui victimi cūcta deleuerūt, posterius per ordinē agere videtur. singularumq; superuentura Iudæis prænuntiare mala per declamationes singulas. Sicut enim quatuor præmisit, erucā, locustā, bruchū, & rubiginē, quatuor illa significās regna, sic etiā quatuor inclamat mala, considerās sub eisdē regnis, euentura. Primò nanq; sic dicit, Expergiscimini ebrij, & flete, & vlulate omnes qui bibitis vinū in dulcedine, quoniā periit ab ore vestro. Deinde secundò, Plange quasi virgo accincta sacco super virū pubertatis tuæ. Periit sacrificiū & libatio de domo domini, &c. Deinde tertiò, Accingite vos & plāgite sacerdotes, vlulate ministri altaris, ingredimini, cubate in sacco ministri dei mei, quoniā interiit de domo dei vestri sacrificiū & libatio, &c. Deinde quartò, Canite tuba in Sion, vlulate in mōte sancto meo. Conturbent omnes habitatores terrę, &c. Quatuor istas inclamationes secundū regnorū quatuor fieri pręsuras arbitramur, de q̄bus iā dictū, & adhuc plenius per ordinē dicendū est. Nā quod deinde sequit. Nūc ergo dicit dās, Cōuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu, & plāctu, euangelicā pœnitētię prędicationem p̄cinit ac personat, quę primò Hierosolymis inceptа, deinde in omnes gentes p̄dicata est. Nūc iam

Bibere vinū in dulcedine.

Esaiæ. 5.

Ezech. 12. Genes. 12.

Quatuor mala à quatuor regnis contra Iudæos.

iam ad ordinē reuertamur. Gens enim (inquit) ascēdat super terrā meā fortis & innumerabilis. Quomodo fortis, quæ erucæ cōparat? siue locustis? Sed verē (vt iā dictū est) gēs vel regnū Assyriorū siue Babyloniorū vere fortitudinis dei respectu, iure exiguis & segnibus cōparat vermiculis. attamē cōtra Iudæorū imbecillitatē veraciter gēs fortis prædicat & innumerabilis. Proinde & locustam & bruchū & rubiginē & erucam in hoc eodē propheta dās fortitudinem suā nuncupat his verbis. Et reddā vobis annos quos comedet locusta, bruchus, & rubigo, & eruca, fortitudo mea magna, quam misi in vos. Est ergo in his quædā fortitudo dei, sed non illa fortitudo, quæ nō possit infirmari. Infirma est fortitudo, sed tamen sufficiens contra infirmitatē hominis, qui ne pulici quidē resistere valet, vt dormire possit. Itaq; non minus locustarū siue erucarum multitudine q̄ ipsum qui per illas figuratur exercitū Chaldæorū fortē dicas & innumerabilē. Quid enim locustis innumerabilius & fortius, q̄bus humana resistere nō potest industria.

Gēs fortis.

Infra. 2.

Infirmitas hominis,

Protinus fortitudinem gentis eiusdē exprimit iuxta cœpram metaphorā locusticæ mulcitudinis. Dentes (inqt) eius vt dentes leonis, & molares eius vt catuli leonū. Nam qa locusta dente exiguo nocere consueuit, pulchrē genti, quam per locustā figurauit, nō arma ferrea, sed dentes nocuos asscribit. Miro autē modo dētes locustæ hic dicunt esse, vt dentes leonis. Sic & in Apocalypsi similitudines locustarū similes dicūtur equis paratis in prælū, & dentes eorū sicut leonum. Quàm parua corpuscula, q̄ magnos, q̄ valentes in ore suo dentes habere dicūtur. Imò q̄ infirmi, q̄ breuis actus homines, quantā potestatē irato deo contra populū peccatorem habere permittuntur. Narratur q̄ppe impietas hostiū sub figura locustarū. & rursus sic de ipsis locustis dicitur, quasi si hostibus comparentur cū locustas legeris, hostes cogites, cū hostes cogitaueris, redeas ad locustas. Dentes ergo eius videlicet gentis locustarū (quæ omnia tropicè intelligēda sunt) quasi dentes leonū, & molares illius vt catuli leonū, vt qui multitudine, & breuis virę iuuenili saltu locustis coæquantur, in ferocitate & crudelitate leonibus cōparent. Hæc (inqt) gens posuit vineam meā in desertū, videlicet illā, de qua Psalmista. Vineā (inqt) de Aegypto transtulisti, eiecisti gentes, & plantasti eam. Et sicū meam decorticauit, scilicet eundē populū Iudæorū, ad quē & ego tandē veni, vt ex ea comederem fructus, & nō inueni, maledixiq; ei & aruit, propter perseuerantē eandē sterilitatē, ob quam & illud contigit, q̄ eandē sicum olim taliū multitudo locustarū decorticauit. Nudans (inquit) spoliauit eam, & proiecit, albi facti sunt rami eius. Omnia sub metaphora locustarū dicta noscamus, quæ in tantū cuncta populantur, vt derodant arborū cortices, exuraſq; proijciant, & omni virore consumpto albos ramos aridosq; derelinquant. Sic factū est, & sic periit ab ore vestro vinū, ô vos habitatores terræ qui bibitis vinū in dulcedine, vt expergiscamini vos ebrij, diutina ebrietate sepulti, id est, vt recogitet vnusquisq; vestrū, & dicat, q̄d feci, & pœnitentię ad fletū atq; vlulatū cōfortamini. Sequitur. [Plange quasi virgo accincta sacco super virū pubertatis* tuæ, periit sacrificiū & libatio de domo domini, luxerunt sacerdotes ministri domini.] Post regnū Assyriorum atq; Chaldæorum, siue Babyloniorū, regnū Mœdorum atq; Persarū Iudæos captiuos tenuit. Sub illo regno Neemias planxit & fleuit, quemadmodū ipse inter cætera refert his verbis. Ego enim (inqt) eram pincerna regis, factū autem in mense Nisan anno vicesimo Artaxersis regis, & vinū erat ante eum. Et leuaui vinū, & dedi regi, & eram quasi languidus ante faciem eius. Hæc & cætera quæ sequuntur legentes, planè aduertimus illi tēpori & rei congruere, quod hic prophetа declarās, Plange (inqt) quasi virgo, accincta sacco, super virū pubertatis tuæ. Quam ob causam? Periit sacrificium (ait) & libatio de domo domini, luxerunt sacerdotes ministri domini. Denicq; & istam causam suæ mœstitiæ Neemias idem præmiserat, dicens. Et venit Aman vnus de fratribus meis, ipse & viri Iuda, & interrogaui eos de Iudæis qui remanserant & supererant de captiuitate, & de Hierusalem, & dixerunt mihi. Qui remanserunt & derelicti sunt de captiuitate ibi in prouincia, in afflictione magna sunt & in opprobrio, & murus Hierusalem dissipatus est, & portæ eius cōbustæ sunt igni. Cumq; audissem verba huiusceмodi, sedi, & fleui, & luxi dies multos, & ieiunabam & orabā ante faciem dei cœli. Recē igitur & hic & quicunq; talē ob causam plangebant, assimilari iubentur virgini plangenti super virū pubertatis suæ. flebant enim nō, vt illi supradicti, pro eo q̄ perijsset ab ore ipsorū vinū & nō iam biberent illud in dulcedine, sed pro eo q̄ perisset, & sacrificiū, & libatio de domo domini in Hierusalē. Porrò, deū qui in Abraham, Isaac, & Iacob despondit sibi virginē sponsam, nulla idololatriæ sorde maculatā, viro pubertatis assimilat, dicendo, super virum pubertatis tuæ. Vir nanq; pubertatis siue vir virginis dici quilibet consueuit, qui virginem sponsam siue vxorem duxit. Secundum hanc similitudinem, & per Hieremiam redarguendo loquitur deus. Non vt dominum me vocasti & patrem, & principem virginitatis tuæ. Nec verò prætereundum, quod cum dixisset, plange quasi virgo, addidit, amicta sacco. Deniq; sub eodem regno Persarū, scilicet & Mœdorū, cum vellet Aman omnem Iudæorū, qui erant in regno Assueri, perdere nationem, eo quòd Mardochæus non sibi flecteret genu, nec se adoraret. Mardochæus hoc audiens, scidit vestimenta sua, & indutus est sacco, spargens cinerem capiti, & in platea mediæ ciuitatis voce magna clamabat,

Alids, suæ.

Luctus sub Assuero.

Hester. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ostendens amaritudinem animi sui. Similiter & cæteri Iudæi flebant, & ieiunabant, regina Hester præ cæteris id agente, quæ & Mardochæo verba hæc mandauit. Vade & congrega omnes Iudæos, quos in Susis repereris, & orate pro me. Non comedatis, & non bibatis tribus diebus ac noctibus, & ego cū ancillulis meis similiter ieiunabo, & tunc ingrediar ad regem. Tunc profectò gens ipsa, cui nunc dicitur, plange quasi virgo, erat amicta sacco, & plangebat super virum pubertatis suæ, id est, super deum patrum suorum, quòd offendisset eum. Hester ipsa sic inter cætera confitente, ac dicente. Peccauimus enim in conspectu tuo, & idcirco tradidisti nos in manibus inimicorum nostrorum, coluimus enim deos eorum. Iustus es domine. Hæc & huiusmodi dicentes, nimirū reminiscebantur etiam terræ optimæ quam dederat eis deus, & condolebant sibimet, quòd ipsis in captiuitatem ductis, terra ipsa vastitatem diutinam pateretur. Rectè ergo subiungitur. [Depopulata est regio, luxit humus, quoniam vastatum est triticum, confusum est vinum, elanguit oleum. Confusi sunt agricolæ, vlulauerunt vinitores super frumento & hordeo, quia perijt messis agri. Vinea cōfusa est, & ficus elanguit. Malogranatum, & palma, & malum, & omnia ligna agri aruerunt, quia confusum est gaudium à filijs hominū.]

Neem.2. Hæc omnia secundum prophetiam hanc accidisse sub iam dicto Babyloniorū regno, & perseueraſſe vsq; ad Persarum & Medorum imperium, illa præmemorati Neemiæ conquestio manifestat, cum dicit. Et timui valde ac nimis, & dixi regi. Rex in æternum viue. Quare non mœret vultus meus, quia ciuitas domus sepulchrorum patris mei deserta est, & portæ eius combustæ sunt igni? Vbi ergo quasi virgini super viro pubertatis suæ cōmemoratio facta est quém offendit, quamobrem & plangere iubetur. congruè cuncta hæc vtilia, quæ gignit humus optima, depopulata siue deuastata & confusa esse, elanguisse atq; perijsse commemorantur, vt ex istis quoq; causa planctus illi dignè augeatur. Pertinent enim ista quoque ad dotem, quam illa Dos gentis Iudaicę terra Chanaā. Psal.104. de tali viro consequuta est, quando egressa de Aegypto & illum sequuta, legitimas matrimonij tabulas suscepit in monte Sinaï. Terram enim Chanaan pro hoc ipso talis ille vir dedit illi, vt seruaret fidem coniugij, sicut Psalmista testatur his verbis. Et dedit illis regiones gentiū, & labores populorum possederunt, vt custodiant iustificationes eius, & legem eius requirant. Et vide in hac commemoratione, quàm valida reprehensio est, licet breuis. Nam & si quæreres, quare depopulata est regio, & luxit humus, quam ob causam vastatum est triticum, confusum est vinum, elanguit oleum, & cætera perierunt siue aruerunt. confestim causam reddens, quia confusum est (inquit) gaudium à filijs hominum, id est, quia confuderunt gaudiū, siue non Rectè ordo gaudij. seruauerunt ordinem gaudij filij hominum. Primùm enim & principaliter gaudere debuerant in domino. secundariè verò non in bonis, sed de bonis domini, super frumento, vino, & oleo, & cæteris quæ dantur à domino. Hic erat rectus ordo gaudij. Hunc ordinem ita confuderunt filij hominum, vt in domino gaudere negligerent, in bonis autem domini gaudere cuperent. Hoc fecerunt filij hominum, & idcirco plange quasi virgo, quia tales tecum vel apud te fuerunt, qui virum pubertatis tuæ tibi offensum, & illi domum suam quasi extraneum fecerunt. Sequitur.

[Accingite vos & plangite sacerdotes, vlulate ministri altaris, ingredimini, cubate in sacco ministri dei mei, quoniam interijt de domo dei vestri sacrificium & libatio. Sacrificate ieiunij, vocate cœtum, congregate senes, omnes habitatores terræ in domum dei vestri, & clamate ad dominum, a, a, a dei, quia prope est dies domini, & quasi vastitas à potente veniet.] Post regnum Persarum atq; Medorum, de quo iam dictum est, talia nimirum Iudæis acciderūt sub regno Græcorum, propter quæ sic inclamare debuerit spiritus prophetícus, non minus, imò & plus quàm inclamauerat propter mala quæ futura erant sub duobus regnis præcedentibus. Tunc enim secundū prophetiam Danielis, de vno ex quatuor cornibus hirci magni, qui arietem misit in terram & conculcauit, egressum est cornu vnum modicum, & factū est magnum contra meridiem, & contra orientem, & contra fortitudinem, & magnificatū est vsq; ad fortitudinem cœli, & delecit de fortitudine & de stellis, & conculcauit eas, & vsq; ad principem fortitudinis magnificatus est, & ab eo tulit iuge sacrificiū, & deiecit locū sanctificationis eius. Hic fuit Antiochus illustris, filius Antiochi regis, vt testatur liber Machabæorū, radix peccati. qui & ædificauit abominandū idōlum desolationis super altare dei, & tanta fecit quāta legentes horremus, tam in primo q̄m in secūdo Machabæorū libris. Tūc vtiq; interijt de domo dei sacrificiū & libatio, & propter hoc accinxerunt se & planxerūt sacerdotes, & vlulauerūt ministri altaris, & ingressi sunt & cubauerūt in sacco ministri domini. Exempli gratia, Et congregati sunt (inquit) & venerūt in Maspha, & ieiunauerunt, & induerūt se cilicijs & cinere in capite suo, & destituerunt vestimenta sua, & expanderunt libros legis, & attulerunt ornamenta sacerdotalia, & primitias & decimas, & suscitauerunt Nazareos, qui impleuerūt dies, & clamauerūt voce magna in cœlū, dicentes. Quid faciemus istis, & quo eos ducemus? &c. Hos propheta prospiciens ieiunantes, & ieiunandi necessitatem habentes, sanctificare (inquit) ieiuniū, vocate cœtum. Nimirum quod ait, sanctificate ieiuniū, tale est quale illud apud Esaiam. Nolite ieiunare sicut vsq; in hanc diem. Et subinde, Nonne hoc est magis ieiunium quod elegi? Dissolue colligationes impietatis,

Luctus Iudęorum sub regno Grę corum. Daniel.8.

1.Macha.1.

1.Macha.3.

Sanctificare ieiuniū. Esaiæ.58.

impietatis, solue fasciculos deprimentes. Dimitte eos qui confracti sunt liberos, & omne onus dirumpe, Frange esurienti panem tuum, & egenos vagosq; induc in domum tuam. Ita sanctificantes, id est, sanctum facientes ieiunium, vocate (inquit) cœtum, congregate senes, omnes habitatores terræ. Cœtum conuocatum in duos greges dispares diuidit, scilicet senum & habitatorū terræ, dicendo, congregate senes, omnes habitatores terræ. de quorum distantia supra diximus, vbi ait. Audite hæc senes, & auribus percipite omnes habitatores terræ. Cum ergo congregati fuerint, clamate (inquit) ad dominum & dicite, a, a, a dei, quia prope est dies domini, & quasi vastitas à potente veniet. Malis præsentibus commoniti, & senibus attestantibus certificati, credāt & clament oēs habitatores terræ, qa prope est dies domini, qa veniet dies iudicij, qa veniet dies domini magnus & horribilis. Nā sicut longè posterius ꝓpheta testat, hæc omnia fient antequā veniet dies domini magnus & horribilis. & idcirco fient antequam veniat, vt sine dubio credatur venturus, cum fuerint facta ista quæ per eosdem prophetas sunt prænunciata. Si quis enim de illa parte prophetiæ, id est, de die domini magno & horribili dubitare voluerit, ostendatur illi pro argumento completa hęc prophetiæ pars, scilicet eruca & locusta & bruchus, de quibus iam diximus, vt compellatur scire, quòd ille quoq; dies quasi vastitas à potente veniet, quasi vastitas inquam, vt videlicet (sicut Elias ait) ponat vniuersum orbem desertum, & peccatores perdat ex eo. Dicaturq; eis qui eiusmodi sunt. Nunquid non coram oculis vestris alimenta perierunt, de domo dei vestri lætitia & exultatio? Et est sensus, Quid adhuc increduli permanetis? Quid adhuc aduentum diei domini magni & horribilis dubitabilem esse vultis? Nunquid non vidistis, aut videtis oculis vestris prophetiæ partem completam esse quam prophetauimus vobis? Nunquid non iam venerunt eruca, locusta, & bruchus, atq; illis deuastantibus perierunt alimenta, perijt de domo dei vestri lætitia & exultatio? Adhuc aliqbus in impœnitentia permanentibus, conuersus idem prophetię spiritus conuersus ad suos. [Computruerūt iumenta in stercore suo.] Iumēta nanq; in stercore suo putrescere est, carnales quosq; & luxuriosos in sœtore luxuriæ vitam finire, quales vtiq; fuerunt illi, tempore iam dicti Antiochi, sicut idem liber Macha. testatur. Exempli graria, cū dicit. Et enim ausus est Iason sub ipsa arte gymnasium constituere, & optimos quosq; Epheborū in lupanaribus ponere. Item. Pessima autem & vniuersis grauis malorum erat incursio. Nam templum luxuria & comessationibus erat plenum, & scortantium cum meretricibus, sacratisq; ædibus mulieres se vltro ingerebant, introferentes ea quæ non licebant. Iraq; secundū illud tempus congruè sic exclamat, computruerunt iumenta in stercore suo. luxuriantibus illis mira cordis impœnitentia, cū perissent coram oculis ipsorum alimenta, & de domo dei lętitia & exultatio. Deniq; iam Antiochus ciuitatē armis cœperat, erantq; tototriduo octoginta milia interfecti, quadraginta milia vincti. Desolationem eiusmodi adhuc declamans. Sequitur & dicit. [Demolita sunt horrea, dissipatæ sunt apothecæ, quoniam confusum est triticum, quid ingemuit animal, mugierunt greges *armenti? Quia non est pascua eius, sed & greges peccorum dispererunt. Ad te domine clamabo, quia ignis comedit speciosa deserti, & flamma succendit omnia ligna regionis. Sed & bestiæ agri, quasi area sitiens imbrem, suspexerunt ad te, quoniam exiccati sunt fontes aquarum, & ignis comedit speciosa deserti.] Quoniam (inquit) confusum est triticum, idcirco horrea demolita sunt, & quia vinum periit, apothecæ dissipatę sunt, qa bi vult, quod percunctatur & dicit, quid ingemuit animal, mugierunt greges armēti. statimq; causam illorum respondet dicens, quia non est pascua eius? Nimirū brutis animalibus & gregibus armenti similes eos vult haberi, quamuis homines sint, qui ingemiscere nesciunt, nisi propter penuria cibi, nullum habentes dolorem de peccatis suis. & hoc solum esse miserum siue dolendum reputantes, si ventri quippiam desit. Huiusmodi animalia siue greges non solum ingemiscunt, quando non est pascua eis, sed & greges (inquit) pecorum disperierunt, id est, eiusmodi homines, qui multi sunt, quasi greges pecorum in tempore tentationis recedunt. murmurantes si non fuerint saturati, & blasphemantes deum. Quod si aliquis quærat, dicens. Tu autem quid agis ô propheta, vt exemplum tuum sequatur homo rationalis, quem non vis aut censes brutum esse animal? Ad te (inquit) domine clamabo, quia ignis comedit speciosa deserti, & flamma succendit omnia ligna regionis? Et est sensus, Tibi domine peccata mea confitebor, ego vel omnis rationalis & sensatus homo, quia propter peccata nostra tradiri sumus in manu hostili, qui terram nostram vastauerunt & succenderunt igni. Non solum autem hoc, sed & bestiæ agri (inquit) quasi area sitiens imbrem suspexerunt ad te, quoniam exiccati sunt fontes aquarum, id est, tanta siccitas est & defectus imbrium, vt exiccatis fontibus, bestiæ quoque agri siti pereant, pœnam sustinentes propter peccata hominum. Et ignis (inquit) deuorat speciosa deserti, id est, loca prius speciosa comburendo, in desertum redegit. Hoc non semel dixisse contentus est, sed secundo repetiuit. Nam ante iam dixerat, quia ignis comedit speciosa deserti, & flamma succendit omnia ligna regionis. Postmodum idem tertio dicturus

Dies domini ex præcedētibus malis credi debet.

Esaiæ.33.

In stercore suo computrescere. 2.Macha.4. 2.Macha.6.

2.Mach.5.

Aliàs, arietum.

Infra.2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicturus est his verbis. Populus multus & fortis, similis ei non fuit à principio, & post eũ non erit vsq; in annos generationis & generationis. Ante faciem eius ignis vorans, & post eũ exurens flamma. Quasi hortus voluptatis terra coram eo, & post eũ solitudo deserti. Quòd enim semel & iterum ac tertio ciuitas illa Hierusalem incendio conflagrauit, Primùm, succedentibus Babyloniis, secundo rege Antiocho, sicut scriptũ est de illo, & irruit super ciuitatem repentè, & percussit eam plaga magna, & perdidit populum multum ex Israel, & accepit spolia ciuitatis, & succendit eam igni. Tertio, concremata est instantibus Romanis, quod excidium nimis hor

CAP. II. ribile perspiciens, quarta iã vice vehemẽtissimè clamat, & dicit. [Canite tuba in Sion, vlu- "
late in monte sancto meo. Conturbentur omnes habitatores terræ, quia venit dies domini, qa "
prope est dies tenebrarũ & caliginis, dies nubis & turbinis, quasi mare expansum super mon- "
tes populus multus & fortis, similis ei non fuit à principio, & post eum non erit vsq; in annos "
generationis & generationis. Ante faciem eius ignis vorans, & post eũ exurens flamma. Quasi "
hortus voluptatis terra coram eo, & post eum solitudo deserti, neq; est qui effugiat eũ.] Po-
pulus hic multus & fortis, non incongrue populus intelligitur Romanus. De quo enim alio po
pulo rectius, quàm de isto dicitur, similis ei non fuit à principio? Denicq; neq; populus fuit Ba-
bylonius, neq; Assyrius, neq; populus secundi regni Persicus aut Medus, neq; populus tertij
Daniel.7. regni Macedo siue Græcus similis ei fuit. sicut & Daniel de quarta bestia, quæ quartũ hoc re-
gnum significabat, asserit his verbis, Et ecce bestia quarta terribilis atq; mirabilis & fortis ni-
mis, dentes ferreos habens magnos, comedens atq; comminuens, & reliqua pedibus suis con-
culcans. Dissimilis autem erat cæteris bestijs quas videram. Canite ergo (inquit) tuba in Sion,
vlulate in monte sancto meo, & cætera vt supra. Tribus exclamationibus quæ præcesserant,
acrior hæc quarta, multòq; vehementior est, videlicet secundum dissimilitudinem quartæ be-
stiæ, de qua testatur Daniel, vt iam dictum est. Nam terrible quidẽ est, quod dixerat. exper-
giscimini & flete, prospiciens Assyrios siue Babylonios. & q; dixerat, plange quasi virgo ami-
cta sacco, intuens Persas & Medos. & q; clamauerat, accingite vos & plãgite sacerdotes, præ-
uidens regnum Græcorum, sub quo Iudæos attriuit Antiochus Epiphanes. sed multo terribi-
lius est, quod nunc ait, Romanorum aduentum præmuncians, Canite tuba in Sion, vlulate in
monte sancto meo. Conturbentur omnes habitatores terræ, quia venit dies domini, qa prope
est dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & turbinis. Vndè simul attendendum, quia tria
quidem exterminia, quæ tria regna fuerunt, propheræ prædixerunt. quòd autem à quarto Ro
manorum regno factum est excidium, propheræ simul & euangelium. Exempli gratia, Cum
ducerent dominum Iesum ad crucifigendũ, & sequeretur illum turba multa populi & mulie-
Matth.24. rum, quæ plangebant & lamentabantur eum. conuersus ad illas, dixit. Filiæ Hierusalem nolite
Marc.13. flere super me, sed super vosipsas flete, & super filios vestros, quoniam ecce venient dies, in qui-
bus dicent. Beatæ steriles ventres quæ non genuerunt, & vbera quæ non lactauerunt. Tunc
incipient dicere montibus, cadite super nos, & collibus, operite nos. Item quibusdam dicen-
tibus de templo, quòd lapidibus bonis & donis esset ornatum, dixit, Hæc quæ videtis, venient
dies, in quibus non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur. Pulchrè igitur non ip-
se propheta ex persona sua nunc edicit, sicut edixerat de cæteris malis quæ ventura erant sub
tribus anterioribus regnis, expergiscimini & flete, plange quasi virgo, accingite vos & plan-
gite sacerdotes, sed alijs committit hoc annunciandum, Christo videlicet & Apostolis eius, di-
cendo, canite tuba in Sion. Stephanus protomartyr, dum tuba caneret euangelica, super can-
Acto.6. tu isto siue nuncio accusatus est à dicentibus, Homo iste non cessat loqui verba aduersus locum
sanctũ & legem. Audiuimus enim eũ dicentem, quoniam Iesus Nazarenus hic destruet locum
istum, & mutabit traditiones quas tradidit nobis Moses. Ibidem quoque scriptum est, Tunc
submiserunt viros, qui dicerent se audisse eum dicentem verba blasphemiæ in Mosen & de-
um. At ille subsequenti oratione, de verbo quidem blasphemiæ in Mosen & deum siue legem
sese insigniter expurgauit. de verbo autem hoc, quomodo Iesus Nazarenus hic destruet lo-
cum istum, nullam excusationem protulit, sed hæc tantum dixit. Salomon autem ædificauit
illi domum, sed non excelsus in manufactis habitat. Verùm quippe erat, destruendum esse lo-
cum illum, & hæc euangelica tuba canere in Sion, magnumque exinde vlulatum veraciter
Dies domini cõtra dormientes. prædicare porerat in illo monte dei sancto. Quòd autem tempora eiusmodi dicuntur do-
mini, quemadmodum hic, cum dicitur, quia venit dies domini, aduersus dormientes & ebrios
dictum valde cõgruit, qualibus supra dixit. expergiscimini ebrij. Qui enim dormiunt, nocte
dormiunt. & qui ebrij sunt, nocte ebrij sunt, videlicet suimet obliti, & immemores dei, atq; ita in
peccatis mala securitate circũmdati, vt clausis oculis non videant, quòd de actibus hominum
1.Thess.5. deo cura sit. Nimirum quando coguntur per aduersitatis pœnam, malorum actuum suorum
reminisci, & videre quid fecerint, tunc illis dies fit. veruntamen non simpliciter dies aut dies
solis siue splendoris & claritatis, sed dies (inquit) tenebrarum & caliginis, dies nubis & turbi-
nis, qualis vtiq; Iudæis futurus erat dies ille, siue tẽpus illud, quo circũmdarentur ab hostibus

Roma

Romanis. Tũc (inquit) conturbentur omnes habitatores terræ, & hæc vtiq; per concessionem dicit, quia sic oportet euenire. Et rectè hic illos appellat habitatores terræ qui Christũ occide-
runt, quasi propter habitationem terræ, sicut dixerat ipse per Psalmistam. Et in iracũdia terræ Psalm.34.
loquentes dolos cogitabant, videlicet eũ dicerent, Si dimittimus eũ sic, omnes credent in eũ, & Iohan.11.
venient Romani & tollent nostrũ & locũ & gentem. Et illud qdem tempus (licut iam dictũ est)
dies domini dicit, veruntamen nondũ magnus, quod tantũ de vltimo die iudicij soler dici, quẽ-
admodum & hic propheta postmodũ, anteq; (inquit) veniat dies domini magnus & horribilis.
Tenebras & caliginẽ, nubem & turbinem illius diei, cuius cunctis vocibus magnitudo gran-
diter declamat, venturæ calamitatis magnæ rei comparat dicendo, quasi mare expansum su-
per montes. Quid enim maius siue formidabilius in hoc mundo ante finẽ eius euenire potest q;
si expandat mare super mõtes, sicut in diluuio factũ est? Est ergo sensus, sicut in diluuio nõ ma-
gis montes sese fluctibus eximere potuerũt q; valles, ita in illa Romanæ multitudinis vel for- Pop.Ro. si-
titudinis inundatione, non magis superbi principes sacerdotũ sibimet consulere quiuerunt, q; cut mare ex
exigui quiq; siue populares. Et vide q congrua cõparatio vel similitudo sit. Seqtur enim, Po- pansum su-
pulus multus & fortis, similis ei nõ fuit à principio, & post eũ nõ erit vsq; in annos generationis per mõtes.
& generationis. Congrua nanq; similitudo est maris & populi Romani tam multi & tam for-
tis, qui vniuersas ferè orbis terræ nationes multitudine operuit, fortitudine conuulsit, more flu-
ctuũ iens & rediẽs, & cõtra mõtes vniuersos intumescẽs, eosq; operiẽs, id est, cũctos reges vel reg
na gẽtiũ suis viribꝰ opprimẽs. Huic nimirũ populo similis nõ fuit ab initio, & post eũ nõ erit vsq;
in annos generatiõis & generationis. Daniele quoq; (vt supra dictũ est) attestãte de bestia quar
ta, qua Romanũ figurabat imperiũ, qa dissimilis erat cęteris bestijs, videlicet leęnæ, vrso & par-
do, qbus regna præcedentia significabantur. Ante faciẽ eius (inqt) ignis vorans, & post eum
exurens flamma. Hoc (vt dicit, ita factũ esse legẽtibus excidiũ illud Hierosolymorũ, Iosepho nar
rante, luce clarius est. Nam & anteq; ciuitatẽ Romanus circũdaret exercitus, ipsi qui quasi pro
defensione fuerant introducti, triplici discordia debacchantes intus, & ædificia ciuitatis, & plu-
rimos sumptus, qui diuturno porerant sufficere bello, multis consumpserũt incendijs, & positq;
hostes ingressi sunt victores victi vsq; ad consummatũ exitũ rebelles, donec & tẽplũ & qcquid
supererat intra mœnia miseræ ciuitatis concremaretur, furore incredibili persiterũt. miseran-
tibus & parcere volentibus aduersarijs. Qualis ante aduentũ populi tam sortis regionis facies
extiterit, & qualis per aduentũ eius affecta sit, breuiter exprimit, cũ subiũgit, Quasi hortus vo-
luptatis terra coram eo, & post eũ solitudo deserti, neq; est qui effugiat eũ. Et est sensus, Cũ ve-
niret exercitus hostilis, talis erat regio corã illo, siue illa terra promissionis, quasi hortus volu-
ptatis, videlicet vinetis, palmetis, atq; oliuetis, cæterisq; consita arboribus diuersi generis, &
præterea templo augustissimo insignita, quo nihil pulchrius aut gloriosius in mũdo esse potuit.
Cũ autem victor discederet, id est, exercitus talis post eũ remansit, vt solitudo deserti, secundum Luc.2.
verba domini flentis super Hierusalem, & dicentis. Quia si cognouisses & tu. Et quidem in hac
die, quæ ad pacem tibi. Nũc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Quia venient dies in te, &
circũdabunt te, & congustabunt te vndiq;, & ad terram prosternent te, & filios qui in te sunt,
& non relinquent in te lapidem super lapidẽ, eo quòd nõ cognouisti tempus vilitationis tuę. Et
filios tuos (ait) prosternent qui in te sunt, videlicet ita, vt nõ sit qui effugiat, quemadmodũ hic
eũ dixisset, & post eũ solitudo deserti, subiunxit, neq; est qui effugiat eũ. Nullus quippe ex tanta
multitudinę, quæ dinumerari non poterat, effugisse legitur, quin fame & gladio perirent foris
& intus, & qui reliqui esse potuerunt, in captiuitatem ducerentur. Adhuc de fortitudine popu
" li tam multi grandissimo eius amore loquitur. [Quasi aspectus equorum aspectus eorum,
" & quasi equites sic current. Sicut sonitus quadrigarum super capita montiũ exilient, sicut so-
" nitus flammæ ignis deuorantis stipulam, velut populus fortis præparatus ad prælium. A facie
" eius cruciabuntur populi, omnes vultus redigentur in ollam. Sicut fortes current, & quasi viri
" bellatores ascendent murũ. Viri in vijs suis gradientur, & non declinabunt à semitis suis. Vnus-
" quisq; fratrem suum non coarctabit, singuli in calle suo ambulabunt. Sed & per senestras cadẽt,
" & non demolientur. Vrbem ingredientur, in muro corruent. Domos conscendent, per sene-
" stras intrabunt quasi fur.] Fortitudinem atque velocitatem tam multi populi breuibus &
celeriter currẽtibus declamauit sentẽtijs. O ergo senes & habitatores terrę, qbus in exordio di
xerat, audite hæc, & auribus percipite omnes. quamuis erucam, locustam, bruchum & rubigi-
nem nominauerit, ne subsannetis quasi viles & paruas res orator iste inepte vos attentos
fecerit, quia nimirum erucæ istæ siue locustæ, bruchus hic siue rubigo ista, vobis non paruæ res
aut vermiculi sunt viles, quamlibet apud cœlestem fortitudinem regnorum omnium vani ho-
mines propter suam vanitatem sint contemptibiles. Vobis enim homines, de quibus agitur,
imò contra vos viri fortes, viri veloces sunt. Nominauit quidem locustas & cætera huiusmodi,
sed nihilominus fortes atque veloces sunt. Hoc est quod ait, Quasi aspectus equorum, aspectus
eorum, & quasi equites sic current. Nam in equis & in equitibus fortitudo simul & velocitas

vsu re

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iohan.1.

Psalm.25.

Quales sint equi dæmonū.

Iob.39.

Alias, Vah. Abacuc.3.

Rom. Imperiū, equus fortis. Iob.39.

Eloquentiæ prophetiæ decor.

Vultus refacti inollatio nimia fame.

vlu requiruntur. Et hic quidem cum dicitur, quasi aspectus equorum aspectus eorum, dictiuncula quasi, similitudinem significat. hic autem, & quasi equites sic currunt, veritatē siue rei proprietatem. Non enim quasi vel sicut semper tantūmodo significat similitudinē, sed interdū quoq; rei veritatem. Exempli gratia, Et vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre, id est, verè vnigeniti à patre. Item in psalmo. In conuertendo dominus captiuitatem Sion, facti sumus sicut consolati, id est, verè consolati. Itaq; & quasi equites sic current, id est, non sicut erucæ aut locustæ vulgares, segnes erūt, aut breuiter fallent. sed viri bellatores erūt, & eqs currentibus ibunt. Quòd autem equis similes pronunciantur, dicendo, quasi aspectus equorum, superbiam atq; fortitudinē, simulq; præliandi auiditatem illos habere innuit, secundū gestus eiusmodi animalis, naturaliter ferocis & superbi, dicente domino ad beatum Iob. Gloria narium eius terror. Terram vngula fodit, exultat audacter. In occursum pergit armatus, contemnit pauorem, nec cedit gladio. Super ipsum sonabit pharetra, vibrabit hasta & clypeus feruens & fremens sorbet terram, nec reputat tuba sonare clangorem. Vbi audierat buccinam, dicet * ּשַׁא. Procul odoratur bellum, exhortationem ducum, & vlulatum exercitus. Hæc dicta sint de quolibet equo domini, de qualibus scriptum est. Qui ascendis super equos tuos, & quadrigæ tuæ saluatio. sed mystice intelliguntur, vt nihilominus de equo quadrupede secundū literam congruè vel veraciter enunciari non dubitentur. Quòd si de quolibet sancto & forti prædicatore, cuius sessor est dominus, & idcirco pericula mūdi non timet, spiritualiter ista rectè intelliguntur, cur non etiam superbia regnorū supra dictorū, maximéq; Romana potentia carnaliter similis esse dicatur? Itaq; quasi aspectus equorū aspectus eorū, qa quemadmodū dicit idem dominus. Nunquid præbebis equo fortitudinem, aut circūdabis collo eius hinnitum? solis ipse regnis iam dictis, & maximè Romano imperio præbere potuit fortitudinem, & collo circúmdare hinnitum, vt præsola superbia vel cupiditate, quasi hinniendo consurgeret aduersus omne regnū, donec sibi faceret esse subditū, vt gloria narium eius esset terror, id est, gloriaretur quoties terrifici belli sibi daretur occasio, vt terram vngula foderet, regū orbis terrarū inimis cupidè conquirendo thesauros, vt exultans audacter armatis in occursum pergeret, vt contemneret pauorem, & gladio non cederet. Quod deinde sequitur, sicut sonitus quadrigarū super capita montiū exilient, certam designat illorū gloriam triumphalem, quòd sine dubio victoriam perficiant, & cū quadrigis victricibus more suo ducant triumphi pompam nobilem. & quodammodo superbiam siue temeritatem subsannat Iudaicam, dicendo, super capita montium exilient, & deo sibimet irato ausi sunt contra semetipsos prouocare ad bellū victores omnium gentiū, quasi ipsi montes intransmeabiles essent. Deinde quod ait, sicut sonitus flammæ ignis deuorantis stipulam, igni proculdubio consummandam esse declamat eandem victoriā. Vltima declamationis clausula qualitatem pulchrè eximit erucæ siue locustarū, dicendo, vt lut populus fortis præparatus ad prælīū, inculcās & replicans, qa nō realiter locustę existimandæ sunt, sed sub nomine illo multitudo hominum. Et vide in ipsa superficie sermonis prophetici, quantus eloquentiæ decor sit. Quinq; etenim similitudines positæ sunt, & semper sequens præcedente vehementius sonat, & plus terroris exhibet, quasi aspectus equorū aspectus eorū. Hoc iam terribile est. sed amplius id quod sequitur, & quasi equites sic current. Plus enim equitem constat esse, q̄ equum. Quod deinde sequitur multo plus est, sicut sonitus quadrigarū super capita montiū exilient. Itemq; multo amplius ac terribilius, sicut sonitus flammæ ignis deuorantis stipulam. Ac deinde quod sequitur, manifestius atq; abūdantius est, velut populus fortis præparatus ad prælīū. Ita quasi ascendo atq; crescendo in maius per singulos gradus, vis perficit atq; acrimonia grandisona plus q̄ rhetoricæ declamationis. & post excursum, quasi resumpto spiritu, breuiori processu prosequitur & dicit, A facie eius cruciabūtur populi, omnes vultus redigentur in ollam. Quod quomodo, vel quàm verè factum sit, legentibus palam est ex iam dicti narratione historiographi. Dira nanq; obsidione cruciati, fame incredibili denigrati & tumefacti, vultus redacti sunt in ollā, qui prius viuidi & pulchri fuerant. Hæc & cætera quæ sequuntur intellectui plana sunt, qa videlicet Romani, sicut viri fortes cucurrerunt, & sicut viri bellatores ascenderunt murū, & in vijs suis gradientes, id est, ab incepto non deficientes, à semitis suis non declinauerūt. neq; enim propter difficultatem aliquā victoriæ spem deposuerūt, & vnusq̄sq; fratrem suū non coartabit, quod facere solent fugientes, erumpendo quapossunt, inordinati atq; confusi. sed in suo calle ambulabant singuli, quod maximè in illo populo laudabile fuit, tenendo videlicet ordines suos, semperq; procedendo cum disciplina militari.

Hoc tantū paruula quæstione indiget, quod deinceps ait, per fenestras cadent, & non demo lientur. & deinde subsequutus, vrbem ingredientē, in muro current, domos conscendent, tādem p erij congruit, ve per fenestras cadere, per fenestras intrare, in modū furis dicantē. Tam forti q̄p e imperio similitudo furis vel ascensus per fenestras incongruè ascribi videt, Sed sciendū, Romanū imperiū sicut fortitudinis laudē, sic econtra profundę auaritię meruisse vituperationem, & hoc

& hoc vitium in illo denotari, dum dicitur, per fenestras ascendent siue intrabunt quasi fur. Et reuera de fenestris eiusmodi in illo excidio non omnino tacetur, Iosepho inter cætera narrante ac dicente. Hic itaq; tūc militū quidem non expectato cuiusquam edicto, neq; tantū facinus veritus, sed diuino quodā motus impetu, à contubernali suo sustollitur, & ex ardente materia raptum ignem in fenestram infert auream, vndé ad mœnia circū templū ędificata de septentrionali regione aditus erat, & post pauca, Plerosq; autem prædarū spes incitabat, suspicātes intus omnia pecunijs esse referta, quoniā fores auro factas conspicerent. Propter huiusmodi causam illos nō meritò sic denotatos dubitauerim, vt per fenestras ascendere dicanē in modū furis. Sed & vt de isto, si parū videtur, taceam, quam furis nequitiam vel cupiditatē nō excedit illud quod idem scribit. Quidam enim (inqt) apud Syros ex transfugis deprehendit è fimo ventris aureos colligens, transglutientes autē eos veniebant, qa cunctos seditiosi scrutabantur, & maxima vis auri erat in ciuitate. Verùm hac arte per vnum detecta, toris castris fama percrebuit, q̄p auro transfugæ pleni venirēt. Arabum ergo multitudo & Syri scissos ventres supplicū rimabantur. Et hac ego (inqt) clade nullam credo sæuiorem contigisse Iudæis. Vna denicq; nocte duorū millium patefacta sunt viscera. Hæc nimirū considerando, nō inepte quisquā dicat, hostes illos pro fortitudine quidem viros bellatores. sed pro cupiditate nimia crudelissimis furibus fuisse comparabiles. Sequitur. [A facie eius contremuit terra, moti sunt cœli, sol & luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum. Et dominus dedit vocem suam ante faciem exercitus sui, qui multa sunt nimis castra eius, quia fortia & facientia verbū eius. Magnus enim dies domini, & terribilis valde, & quis sustinebit eū?] A facie (inqt) eius. Cuius eius? Nimirū populi multi, & fortis populi Romani, cui similis à principio nō fuit. A facie talis populi, id est, in lignū venturi, & hæc omnia quæ dicta sunt facturi, terra contremuit, & tremore suo magnam iram Iudæis venturā significauit. videlicet quando scelere illorū pendens in cruce dominus, spiritum tradidit. Nec verò solūmodo terra tremuit, sed & cœli (inqt) mori sunt, sol & luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suū. Tunc enim à sexta hora tenebræ factæ sunt super vniuersam terram vsq; ad horā nonam, & sicut iam dictū est, vbi clamans voce magna, emisit spiritū, terra mota est, & petræ scissæ sunt. Hoc factū est à facie, id est, in signū eiusdē populi venturi, ad vlciscendū sanguinē domini, sicut tunc quoq; ibidem ipse dixit. Filiæ Hierusalem nolite flere super me, sed super vosipsas flete, & super filios vestros, quoniam ecce venient dies, in qbus dicent. Beatæ steriles & ventres quæ non genuerunt, & vbera quæ non lactauerunt. Tunc incipient dicere montibus, cadite super nos. & collibus, operite nos. Vndé notandum, quòd cum dixisset hic, terra contremuit, sol & luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerūt splendorem suū, continuò per coniunctionem celerrimam, & dominus (inqt) dedit vocem suam ante faciem exercitus sui. Per hoc nanq; animaduertere licet, quòd cū illo terræ motu & tenebris illis dominus noster, dū tradens spiritū, voce magna clamauit hæc significauit, quòd iustitia eius illū exercitum suū exercitum Romani Imperij vocaret ad vindictam sanguinis sui, & q̄p sanguis eius de terra nō ante clamare desineret, donec idē exercitus aduenirēt. Et vide q̄p magnificè dictū sit vel dici cōueniat de hoīe crucifixo, & quasi derelicto atq; dicēte. Deus meus vt quid dereliquisti me, quòd haberet exercitū, cuius ante faciē talem vocē suam daret. Quòd si miraris, q̄p dicatur de paupere illo tale quid, subiunxit amplius & copiosius verbis huiusce modi, quia multa sunt nimis castra eius, quia fortia & facientia verbū eius. Nam verè in illa quoq; hora, qua sic videbatur derelictus, multa nimis erant & fortia castra eius, non solum castra angelorum, de quibus ait Petro. Conuerte gladium tuum in locum suum, an putas quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modò plus quàm duodecim legiones angelorum. Veruntamen castra Romanorū quæ venirent, & facerent verbū eius, circūdando ciuitatem, vallo circūdando illam, & coangustando vndiq;, & prosternēdo illam ad terram, & filios eius qui erant in ea, & non relinquendo lapidem super lapidem secundum verbum eius. Non mireris quia maius his videbis. Magnus enim (inquit) dies domini, & terribilis valde, & quis sustinebit eum? Nimirū & hoc ibidem ipse testatus est. Dixit enim. Veruntamen dico vobis, amodo videbitis filiū hominis sedentē à dextris virtutis, & venientem in nubibus cœli, subauditur, cū potestate magna & maiestate, quemadmodum alibi dixit. Nam virtutes (inqt) cœlorum mouebuntur, & tunc videbunt filium hominis venientē in nube cum potestate magna & maiestate. Itaq; nō mirum, quod dictum est, quia multa sunt nimis castra eius, qa fortia & facientia verbum eius, nō (inquam) mirum cōparatione maiorū. Magnus enim dies domini & terribilis valde, & quis sustinebit eum? Quod idem est, ac si dicat. Ipse enim constitutus est à deo iudex viuorum & mortuorum, & magnus erit ille dies eiusdē domini, quando ad iudicandum viuos & mortuos veniet eum nubibus cœli. His clamoribus prœmissis de malis imminentibus, quæ propter peccata fieri oportebat sub illis quatuor principalibus regnis, cōuertitur ad reliquos, & dicit. [Nunc ergo dicit dominus, conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu, & planctu, & scindite corda vestra, & nō vestimenta vestra, & conuertimini ad dōm

Iohan.1. Verba Iosephi. Psalm.25. Scissi vêres & aurū inde quæsitum. Iob.39. Castra Christi morientis magna & fortia. Matth.26. Ibidem.25. Matth.27. Lucæ.23. Actor.10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

deum vestrum, quia benignus & misericors est, patiens & multus misericordia, & præstabilis super malitia. Quis scit, si conuertatur & ignoscat, & relinquat post se benedictionem? Sacrificium & libamen domino deo nostro.] Ergo (inquit) quoniã perit vinũ ab ore bibentium in dulcedinem, quoniam perijt sacrificiũ, & libatio de domo domini, quoniam item interijt de domo dei nostri sacrificiũ & libatio, quoniam itidem ascendit populus multus & fortis, cui similis à principio non fuit, atq; ita secundũ verbũ domini, quod locutus est per os nostrũ, contriuerũt vos regna, Babylonicũ, Persicũ, siue Mœdicũ, Macedonicũ, atq; Romanũ, nunc vos, qui hæc videris fieri, conuertimini, non dubitantes de illo die iudicij, siue die domini magno & horribili, quoniam futurus sit secundũ testimoniũ eiusdem propheticæ veritatis, cuius pars magna impletur sub illis regnis, videntibus oculis vestris. Conuertimini (inq;) ad me dicit dominus in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu, & planctu. Nã hæc est vera conuersio, primùm cor per pœnitentiam mutare interius. Cæterùm ieiunare, flere, & plãgere, & hoc habitu foris incedere, corde interius pristinã peccandi intentionẽ retinente, nõ est veraciter conuerti ad me. Prius itaq; in toto corde vestro conuertimini ad me, & tunc demũ animi pœnitentiam, ieiunio, & fletu, & planctibus indicate. vt nũc ieiunantes, post ea saturemini. nũc flentes, postea rideatis. nũc plangentes, postea consolemini. Et qa consuetudinis est, vt in tristitibus atq; aduersis scindatis vestes, quod & pontifex ad dñi saluatoris crimen augendũ in euangelio fecisse memorat, & Paulũ & Barnabam audientes verba blasphemiæ, legimus perpetrasse. idcirco ego præcipio vobis, vt nequaq; scindatis vestimenta, sed corda, quæ plena sunt peccatorũ, quæ instar vtrium, nisi scissa fuerint, sponte rũpuntur. Cũ hoc feceritis, redite ad dñm deũ vestrũ, quem vobis priora peccata alienũ fecerant, nec desperetis veniã scelerum magnitudine. qa magna peccata, magna delebit misericordia. Est enim benignus & misericors, malens pœnitentiã peccatorũ, q̃ mortẽ. Patiens & multus misericordia, qui non humanã imitetur impatientiã, sed longo tempore nostrã pœnitentiam præstoletur. & præstabilis, siue pœnitens super malicijs, vt si nos egerimus super peccatis pœnitentiã, & ipsum pœniteat cõminationis suæ, & mala, quæ cõminatus est nobis, non inferat, nostraq; mutatione sententiæ, & ipse mutetur. Et notandũ, q̃ diligenter in ipsa pœnitentia cautos esse cupit, & securitatẽ tollit, cũ dicit. Quis scit, si conuertatur & ignoscat, & relinquat post se benedictionẽ. Ac si dicat. Ego quidẽ horror (quod meũ est) ad pœnitentiã, & deum ineffabiliter noui esse clementẽ, dicente Dauid. Miserere mei deus secundũ magnã misericordiã tuam. Et secundũ multitudinẽ miserationũ tuarũ, dele iniquitatẽ meam. Sed quia profundũ diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei nosse nõ possumus, sententiã temperet, & opto potius q̃ præsumo. Tantùm interim sacrificiũ & libamẽ deo nostro, subaudis, offeratur, sacrificiũ cõtriti cordis, & libamen piæ cõfessionis ac boni operis. & quod nescimus, videlicet si conuertatur, & ignoscat, & relinquat post se benedictionem, in eius arbitrio relinquamus, pendentes in spe miserationis.

Vera ad deũ conuersio.

Matth.26. Acto.14.

Sperãdũ nõ præsumendũ in pœnitentia.

Psalm.50. Esaiæ.49.

Exod.12.

Quomodo nũc deus conuerti, & post se benedictionẽ relinquere dicat vel speretur, illud pro exemplo est, quod ipse in Exodo loqtur. Erit autẽ sanguis vobis in signũ in ædibus, in quibus eritis, & videbo sanguinẽ, & transibo vos, nec erit in vobis plaga disperdẽs, quando percussero terrã Aegypti. Deniq; verbis istis sese ad sanguinis signũ conuerti, & videre sanguinẽ, ac trãsire, atq; benedictionẽ & vitã post se relinquere, sese profitetur. Secundũ hanc similitudinẽ post passionem domini nostri Iesu Christi, sanguine eius postes suos, id est, frõtes suas signantes cuncti, qui pœnitentiã in nomine eius prædicatã susceperũt, spem habẽt non vanã, quòd conuertatur deus ad signum istud, & relinquat post se benedictionẽ, transiens, & Aegyptios, id est, cunctos superbos atq; impœnitentes æterni iudicij sententia percutiens. Hanc pœnitentiã & remissionẽ peccatorũ prædicandam in omnes gentes incipi oportebat ab Hierusalem, sicut & ipse restatus est, postq̃ resurrexit, loquens apostolis suis. Quoniã sicut scriptũ est, & sic oportebat Christũ pati, & resurgere à mortuis die tertia, & prædicari in nomine eius, pœnitentiam & remissionẽ peccatorũ in omnes gentes, incipientibus ab Hierusalẽ. Sequitur ergo. [Canite tuba in Sion, sanctificate ieiunium, vocate cœtum, congregate populũ, sanctificate ecclesiam, coadunate senes, congregate paruulos, & sugentes vbera. Egrediat sponsus de cubili suo, & sponsa de thalamo suo.] Hoc totũ sic futurũ esse prophetat, vt simul hortetur, quatenus intentè & studiosè fiat. Sion nanq; hæc est Hierusalẽ, vndè oportebat, (vt iam dictũ est) incipi pœnitentiæ prædicationem, quam prædicare vtiq; tuba canere est, quia rem valde magnã euangelica prædicatio pẽrsonat, scilicet, iram venturã, vt eam quisq; pœnitendo effugiat. Petrus apostolus ista primus tuba cecinit in illa Sion, ab istius prophetæ testimonio, quod postmodum sequitur, incipiens. & post tandem dicens. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisq; vestrum in remissionem peccatorum, aliis etiam verbis plurimis testificans, & exhortans eos, & dicens. Saluamini à generatione ista praua. Quid nisi tuba canebat, dicẽdo. Saluamini à generatione ista prauæ Venturos quippe Romanos, futurumq; illius prauæ generationis excidiũ significabat, vt agentes pœnitentiam, non solum remissionem peccatorum & vitam futuram, sed etiam saluationem præsentem sibi adquirerent, vt præsentia quoq; mala mererẽtur euadere venientia super genera-

Psalm.50. Esaiæ.49.

Tuba euangelica i pœnitentiam.

Acto.2.

generationem illã, quod & factũ est. Imminentẽ nanq; ex excidio, diuinitus admoniti sunt fideles, vt exirẽt, atq; ita saluati sunt à generatione illa, sicut saluatus est Loth ab incẽdio Sodomorũ, nullusq; cõ illis conciusus vel obsessus est Christianorũ. Notandũ quoq;, q̃ ita canentibus tuba in Sion, sanctificate (inqt) ieiunium. Multo nanq; plus est sanctificare, q̃ prædicare ieiunium, qa videlicet ieiunare vel ieiunium prædicare, impijs quoq; possunt, qui non remissionẽ peccatorũ, sed tantùmodo malorũ præsentium ieiunando quærũt remedium. Tale fuit ieiunium Achab, qui occidit Naboth, vt vineã eius possideret. Cũ enim audisset sermones Heliæ, scidit vestẽ suã, & operuit cilicio carnẽ suam, ieiunauitq; & dormiuit in sacco, & ambulabat demisso capite. Quam ob causam? Nunqd vt peccatorũ remissionẽ acciperet, & salutẽ æternam obtineret. Non vtiq;, sed ne temporali regno viuens careret. Ergo ieiunauit quidẽ, sed nõ sanctificauit ieiunium, atq; idcirco non mercedẽ recepit sanctorũ, sed mercedẽ suam, mercedẽ transitoriam, dicẽte domino ad Heliam. Nonne vidisti Achab humiliatũ coram me? Quia igit̃ humiliatus est mei causa, nõ inducam malũ in diebus eius, sed in diebus filij sui inferam malũ domui eius. Igitur sanctificate ieiunium, id est, idcirco vt sancti sitis, celebrate ieiunium, & ad illud vocate cœtũ, congregate populũ, sanctificate ecclesiã, id est, sanctificando per baptismũ nouã Christianitatis constituite ecclesiam, atq; in sinu eius pariter & coadunate senes, & congregate paruulos ac sugẽtes vbera, vt videlicet senũ, id est, sapientiũ maturitas, paruulos qbus adhuc lacte opus est, erudiat, & ad solidum vsq; cibũ perducat. Quod deinde subiungit. Egrediat̃ sponsus de cubili suo, & spõsa de thalamo suo, idẽ est quod & Apostolus dicit. Hoc itaq; dico fratres, tẽpus breue est. Reliquũ est, vt qui habent vxores, tanq̃ non habentes sint. Item. Volo vos sine solicitudine esse. Qui sine vxore est, cogitat q̃ domini sunt, quomodo placeat deo. Mulier innupta & virgo cogitat quę domini sunt, vt sit sancta, & corpore & spiritu. Nimirũ secundũ huiusmodi prædicationẽ euangelicã siue apostolicã viuere, hoc est spõsum de cubili suo, & spõsam de thalamo suo exire. Sequitur. [Inter vestibulũ & altare plorabunt sacerdotes ministri domini & dicent. Parce domine, parce populo tuo, & ne des hæreditatẽ tuam in opprobriũ, vt nõ dominentur eis nationes. Quare dicunt in populis, vbi est deus eorũ?] Copiosior ad pœnitentiã & conuersionem hæc admonitio est, post illa grandia populi multi & fortis, cui similis à principio nõ fuit, bella siue incẽdia, quẽ populũ Romanũ intelligimus, q̃ in cæteris superioribus locis, vbi regna priora Babylonicum, Persicũ, atq; Macedonicũ significari animaduertimus. Et rectè, qa videlicet vbi quartũ hoc regnũ, quarta hæc bestia terribilis atq; mirabilis, & fortis nimis, dentes ferreos habens magnos, gentes cæteras, & maximè Iudæos comedit atq; comminuit, & reliqua pedibus suis conculcauit, multo maior, multoq; celebrior pœnitentiæ prædicatio siue pœnitentialis religio per mundũ vniuersum audita & suscepta est. Nõ desijt eadẽ bestia, quę impios puniebat Iudæos, persequi & conterere martyres pios, & quanto magis illos afflixit, tãto magis fideles oõs ad orationẽ & pœnitentiæ fletũ excitauit. Hoc ergo futurũ præuidens. Inter vestibulũ (inqt) & altare plorabunt sacerdotes ministri dei, & dicent. Parce dñe, parce populo tuo, & ne des hæreditatem tuã in opprobriũ, vt dominentẽ eis nationes. Quod dicit inter vestibulum, quod nos ante fores porticũ possumus dicere, & altare, assiduitatẽ significat religionis & continentiæ sacerdotũ, & leuitarũ cæterorumq; ministrorũ dñi, qui vt parati sint semper ad orationes & hostias deo iugiter offerendas, circa templum, vel ecclesias deo dicatas in sacris, castisq; domibus, hoc diéq; regulari eĩ disciplina commanent, quẽadmodẽ hic ꝓpheta, cũ hęc diceret, futurũ esse prævidebat. Qui eiusmodi sunt, & sui nõ obliuiscunt̃ ꝓpositi, quo proposuerũt esse sacerdotes vel ministri dñi, plorant & orant die ac nocte, crebris noctiũ vigilijs, dierumq; ieiunijs, pro peccatis populi Christiani, maximéq; tũc illis hoc egisse non dubiũ est, quando iam dicto Romano Imperio sqiente, nimius perurgebat feruor persecutionis. Parce (inqt) dñe, parce populo. In quo? In eo videlicet vt nõ des hęreditatẽ tuam in opprobriũ. Quod si quæras, quale metuent opprobriũ? vt dominẽtur (ait) eis nationes, id est, vt vincant eos & animis eorũ imperent impij gentiles, te deũ viuũ & verũ Christumq; filiũ tuũ blasphemantes. Hoc idẽ in psalmo metuentes ipsi dicunt. Adiuua nos deus salutaris noster, & propter gloriã nominis tui domine libera nos, & ꝓpitius esto peccatis nostris ꝓpter nomẽ sanctũ tuũ. Deniq; & q̃d illos sequunt̃, & dicũt, ne forte dicãt in gẽtibus, vbi est de⁹ eorũ. Hoc ipsum hic conq̃rendo & percũctãdo loquunt̃. Quare dicũt in populis, vbi est deus eorũ? Et est sensus. Quare ita ꝓpter te mortificamur tota die, & æstimamur vt oues occisionis, vt vacet hostibus atq; persecutoribus Christianorũ insultare, & dicere, vbi est deus eorum. Intendũt digitum suũ in solem aut lunam, aut in aliquod simulachrum aureum vel argenteum, aut certè lapideum, & dicunt. Ecce dij nostri isti sunt, deus autẽ ipsorũ vbi est? Nusquam comparet, nec̃ enim videre illum, aut ostendere possunt, & nullũ de illo habentes adiutorium, toto die inter manus nostras mortificantur, & pereunt. Hæc opprobria inter innumera mortium tormenta sustinentes, & peccatis suis humiles sancti reputantes, Parce (inquiunt) domine, parce populo tuo, subaudirur in eo, vt (sicut alibi scriptũ est) non relinquas, id est, nõ nimis diu manere permittas, virgã peccatorũ super sortẽ iustorũ, vt nõ extendãt iusti ad

Gene.19.

Plus est sanctificare, q̃ prędicare ieiunium.

3.Reg.21.

Sãctificare ecclesiam.

1.Cor.7.

Pſal.78.

Assiduitas religiõis & cõtinentiæ in ministris domini.

Opprobria gentiliũ cõtra nos.

Pſal.122.

Universidad de Deusto
Biblioteca

iniquitatem manus suas. Huiusmodi gemitus competitorū, vt verius aduertamus, piorū passiones martyrum recolamus, quarū in aliquibus scriptū est, qa latentes in cryptis, & in spelunceis fideles, corpora sepelibant, plorātes, & multū tristes, & per multos dies nō cessabāt mugitus lachrymarū dantes. His ita conquerentibus, consolatorio protinus oracolo respōdetur. [Zelatus est dominus terrā suam, & pepercit populo suo. Et respōdit dominus, & dixit populo suo. Ecce ego mittā vobis frumentum, & vinum, & oleum, & replebimini in eis, & non dabo vos vltra in opprobrium in gentibus. Et eum qui ab aquilone est, procul faciam à vobis, & expellam eum in terram inuiam & desertam, faciem eius contra mare orientale, & extremum eius & ad mare nouissimum. Et ascendet fœtor eius, & ascendet putredo eius, quia superbè egit.] Insipientium erat ô sacerdotes & ministri domini, insipientium erat dicere in populis, vbi est deus eorum, pro eo q; videbant virgam peccatorum admissam super sortem iustorum, & cædi corpora eorum visibiliter, deo non apparente ad defendendum, & putare illos non habere deum, aut certè non posse adiuuare deum ipsorum. Nō ita est. Sed quidē Zelatus est dominus terram suam, zelo bono, zelo paterno, & sicut pater percutiens miseretur filiorum suorū, & parcit eis, ita percussit, & percutiendo pepercit populo suo tanq; filijs. Notandum, q; cum diceret. Zelatus est dominus terram, addidit suam. Terram nanq; suam dicit, literaliter quidem terrā Chanaan à semetipso filijs Israel datam. vndè & quodam loco dicit. Terra enim mea est, & vos coloni mei estis, spiritualiter autem ecclesiam, quam suo sanguine adquirendo fecit suam. Sicut terram illam zelatus est dominus super filios Israel, eo q; ingressi contaminassent eam, & tradidit eos in manus gentium, & tamen pepercit populo suo, dando illos in misericordias in conspectu omnium qui cœperant eos. sic ecclesiam suam sæpe zelatus est, ne sacramenta eius indigni indignè tractarent, & permisit fieri persecutiones, vt electi eribrarentur sicut triticum, discedente palea, qualis in initio fuit proditor Iudas, oportere iudicans hæreses quoq; esse, vt qui probati essent, fierent manifesti. & tamen inter ipsas tribulationes fierent clariores, glorificati virtutibus & signis. Hanc disciplinā patris ignorantes dicebant in populis, videntes corpora martyrum discruciari. Vbi est deus eorum? Et illi quidem, qui foris erant, verum nescientes deum, dicebant. vbi est deus eorum. Qui autem intus esse videbantur, quasi eundem profitendo deum, dicebāt, vbi est sanctitas, vel perfectio viarum illorum. Malæ huius coniecturæ magnū & euidens est in amicis B. Iob iudicium. Illi nanq; ex eo quòd percussus erat malè conijcientes, quòd coram oculis domini impius extitisset, qui coram hominibus pij vel iusti opinionem obtinuerat, dicebant. Vbi est timor tuus, fortitudo tua, & perfectio viarum tuarū? Recordare, obsecro te, quis vnquam innocens perijt, aut quādo recti deleti sunt? Quin potius vidi eos, qui operantur iniquitatem, & semināt dolores, & metunt eos, flante deo periisse, & spiritu iræ eius esse consumptos, lubauditur, vt tu nunc consumptus es. Sic incipientes longa concertatione contendebant, vt cogerent eum sibi cedere ad constituendum sibi, quòd de vita illius nullatenus bene æstimandū sit, quemcunq; aduersis opprimi, vel flagellis diuinitus cingi contigerit, & quòd neminem contingat secundū corpus consumi, nisi pro merito propriæ iniquitatis. At ille plus aliquid sentiens q̄ quod hic dictum est, zelatus est dominus terram suam, & pepercit populo suo, videlicet quòd nec; vt existimare volunt qui eiusmodi sunt, semper peccatores aut impij reputandi sint, quos deus afflixerit. nec; omnes quos deus percutit, aut percuti permittit, percuti zelo corripientis ad purgationem, verùm nonnullos ad probationē, vt coronæ illis multiplicentur, dicit inter cætera. Saltem nunc intelligite, quòd deus non æquo iudicio afflixerit me, & flagellis suis cinxerit me. Nam quod ait, non æquo iudicio, idem est ac si dicat, non sicut vos putatis pro malitia vel impietatis meæ recōpensatione. Vbi nanq; pro impietate sua percutitur impius, æquum iudicium est. vbi autē peccantem filium pater zelatur & parcit, iudicium ad æquitatem non peruenit, quia misericordia iudicium superexaltat. vbi verò vir simplex, & rectus, ac timens deum, & recedens à malo, percussionibus probatur, vt coronetur, iam non iudicium æquum, aut iudicium misericordia superexaltatum, sed gratia & gloria est. Quapropter sciendū, vbi erat, q; deus non æquo iudicio afflixerit me, æquū nō poni pro iustitia, vel rectitudine, sed pro æqualitate. Deus nanq; siue impiū superbientē puniat, siue excedentē filiū corripiat, siue sanctū & perfectū per patientiā probare intendat, semper iustus & rectus est. Sed iā ac cœpta prophetiæ verba reuertamur. Cū dixisset, zelatus est dñs terrā suā, & pepercit populo suo, vt ostēderet in quo pepercerit, subiunxit atq; ait. Et respōdit dñs, & dixit populo suo. Ecce ego mittam vobis frumentū, & vinū, & oleū, & replebimini in eis, & non dabo vos vltra opprobrium in gentibus. Sicut & in cæteris, ita & in isto quoq; auditu senes & habitatores terræ, qui in exordio sunt inuitati ad audiendum, discernuntur, & diuersè audiunt. Denicq; habitatores terrę frumentum hic tantummodo illud intelligunt, quo venter impletur. & vinū illud, quo carneū cor lætificatur. & oleū illud, quo carnea facies exhilaratē. Senes autē considerantes maiestatē eius, qui hęc pro magno repromittit, digniora vt illū decet, sentiūt, videlicet frumentū illud, & oleū illud, quo edentes & bibentes, & quo delibuti, omnes æternitatem gloriæ

Iniquū iudicū de flagellis piorū. Iob. 4.

Triplex modus flagellandi.

Carnales & spirituales iuditores.

Frumētum, & vinū, oleumq; duplex.

gloriæ consequantur, præsertim, quia sic habes postmodum in istorum promissione bonorū, & non confundetur populus meus in æternum. Et istud quidem frumentū corporale, vinumq; & oleū dona dei sunt, & nonnunq; timentibus deū pro quadam cōsolatione dantur, & data sunt, sed frustra dantur, & frustra sumuntur, nisi vtentes istis operemur, vel quæramus frumentū illud, quod est verbū dei, scilicet Christus qui de semetipso dicit. Nisi granū frumenti cadens in terram mortuū fuerit, ipsum solū manet. si autē mortuū fuerit, multū fructū affert. Et vinū, & oleū illud quod Samaritanus vulneribus eius, qui in latrones inciderat, infundit. Quia nimirū de talibus veraciter dicat maiestas promittentis, & replebimini in eis. Sola nanq; hæc sunt, quibus repleri possit vsq; ad sufficientiam vacuitas nostræ mortalitatis. Huiusmodi sensu præeunte, sequentia quoq; dignè intelliguntur. Et non dabo vos vltra opprobriū in gentibus, & eū qui ab aquilone est, procul faciam à vobis, & expellam eū in terram inuiam & desertam, faciem eius contra mare orientale, & extremū eius ad mare nouissimum. Et ascendet fœtor eius, & ascēdet putredo eius, quia superbè egit. [Noli timere terra, exulta & lætare, quoniam magnificauit dominus vt faceret. Nolite timere animalia regionis, quia germinauerunt speciosa deserti, quia lignum attulit fructū suum, ficus & vinea dederunt virtutem suam. Et filij Sion exultate & lætamini in domino deo vestro, quia dedit vobis doctorem iustitiæ, & descendere faciet ad vos imbrem matutinum, & serotinum in principio, & implebuntur areæ frumento, & redundabūt torcularia vino, & oleo, & reddam vobis annos quos comedit locusta, bruchus, & rubigo, & eruca, fortitudo mea, quam misi in vos, & comedetis vescentes, & saturabimini, & laudabitis nomen domini dei vestri, qui fecit vobis mirabilia. Et non confundetur populus meus in æternū, & scietis, quia in medio Israel ego sum, ego dominus deus vester, & non est amplius, & nō confundetur populus meus in æternum.] Nulli dubium esse debet, doctorem iustitiæ, quē hic prophetica gratulatio commemorat, dicendo, & lætamini in domino deo vestro, quia dedit vobis doctorem iustitiæ, Christum dei filium esse. pro quo nimirum, quia datus est, in domino deo patre eius, qui illum dedit, exultandum & lætandum est. Nunc ergo literæ ordinem repetentes propheticū, qui in illo est spiritū, quocunq; nos ducit, quoad possumus sequi desideremus. Propter eos qui dicūt in populis, vbi est deus eorū. propheta, vt corrigat sensum illorum peruersum, zelatus est (inqt) dominus terrā suam, & pepercit populo suo, id est, nō sicut illi arbitrari volūt, nullus est, aut dereliquit eos deus eorū, sed more patrisfamilias zelo paterno filios suos castigans castigauit, & deinde pepercit, nō eos tradendo morti, imò promissiones vitæ dando illis. Nā hoc est quod sequitur, & respondit dñs, & dixit populo suo. Nō præmiserat, q̄d dominū consuluisset populus suus, & tamen ait. & respondit dominus, & in ipsa responsione repromissionem habemus doctoris iustitiæ, qui est Christus, & spiritus sancti, sicut in sequētibus continet luce clarius. Cū itaq; talē literæ ordinē legimus, zelatus est dñs terrā suā, & pepercit populo suo, & respōdit dominus, rectè subintelligimus, qa zelante domino excitatus populus, & paterno verbere cōmonitus, clamauit ad dominū, & tum demū pariter & pepercit, & respōdit dominus, vt Christū suū liberatorē, & æternæ salutis authorē vigilantibus opportunè promitteret auribus, quosdā erā tēporales interim dando saluatores, qui saluarēt eos in typū venturi eius, quē erat missurus. Exempli gratia. Quando in Aegypto seruiebant filij Israel dijs alienis, immemores dei patrū suorū, zelatus est excitādo Pharaonē, vt esset rex qui ignorabat Ioseph, & qui opprimeret eos operibus duris, sicut ipse testat cū dicit. Idcirco autē posui te, vt ostendā in te fortitudinē meā, & narretur nomen meū in omni terra. Ita zelante domino excitati sunt, ingemiscentes enim propter opera vociferati sunt, ascenditq; clamor eorū ad dominū, & audiuit gemitū eorū, & respondit eis, videlicet per Mosen, secundū hæc ipsa verba propheræ huius dicentis, & respondit dñs, & dixit populo suo. Ecce ego mittā vobis frumentū, & vinū, & oleū, & ecce ego mittā vobis frumentū, & vinū, & oleū, verbi gratia, dicendo. Audi Israel præcepta mea, & in corde tuo quasi in libro scribe, & dabo tibi terrā fluentem lac & mel. Et manifestius promisit eis istum doctorē iustitiæ, dicente Mose. Prophetā de gente tua, & de fratribus tuis, sicut me, &c. quēadmodum ad ipsum Mosen dominus ipse dixerat. Prophetā suscitabo eis de medio fratrū suorū similē tui, & ponā verba mea in ore eius, loqueturq; ad eos omnia quæ præcepero illi. Qui autē verba eius, quæ loqtur in nomine meo, audire noluerit, ego vltor existam. Itē, quando zelatus est dominus, & tradidit eos in manus regis Babylonis, eodē zelo excitati, clamauerunt ad dominū, maximéq; Daniel cum sociis suis, & respondit ei dominus, multa & manifesta de hoc eodē doctore iustitiæ, maximéq; illud quod taliter narrat ipse. Adhuc me loquente in oratione, ecce Gabriel cito volans tetigit me in tēpore sacrificij vespertini, & docuit me, & locutus est mihi, dixitq; Daniel nūc egressus sum, vt docerē te, & subinde septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt super populū tuum, & super vrbem sanctā tuam, vt cōsumatur præuaricatio, & finē accipiat peccatū, & deleat iniquitates, & adducatur iustitia sempiterna, & impleatur visio & propheta, & vngatur sanctus sanctorū. Paucisq; interiectis. Et post hebdomadas (inqt) sexaginta duas occidetur Christus, & non erit eius populus, qui eum negaturus est. Non multis opus est exemplis, sed hoc indubitanter notan-

Doctor iustitiæ. Christus.

Saluatores quidā temporales. Exod. 3. Roma. 9.

Deute. 6.

Deute. 18.

Daniel. 9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

notandum, quia quoties siue ante siue post aduentum suum zelatus est dominus terram siue ecclesiam suam, zelando excitauit electos suos ad inuocationis suę maiorem instantiā, & in ipsa iræ misericordiæ recordatus. sic respondit eis, & taliter egit cū eis, vt nō vacaret dicere in popu lis, vbi est deus eorum. Replebimini ergo (inqt) & nō dabo vos vltra opprobriū in gētibus. Cū hæc dicit, subintelligendū est, quinimò cessare faciā principē opprobrij vestri. Sequtur enim. Et eū qui ab aquilone est, repellā à vobis. Etenim qs ab aquilone est, nisi diabolus princeps op probrij, qui dixit in corde suo, sedebo in mōte testamēti in lateribus aquilonis? Et quidē regno rum suprādictorū princeps Nabuchodonosor rex Babylonis, Aman de stirpe Agag, qui vni uersum ludęorū genus delere voluit, Antiochus Epiphanes, & Nero Romani macula Imperij, suo quicq tēpore princeps fuēre opprobrij, quē vtiq tunc deus cessare fecit, quādo per passionē Iesu Christi filij sui, doctoris iustitiæ, cuius clara hic cōmemoratio fit, foras misit, dicēte illo. Nūc iudiciū est mundi, nūc princeps huius mundi eiicietur foras. In typū eius, & Nabuchodonosor de regno suo eiectus, fœnū vt bos comedit, & Aman in patibulo, q̄d Mardochæo parauerat suspensus, & Antiochus sine manu contritus est. qui ita ab aquilone fuerūt, vt aquilonis, id est, diaboli typū in semetipsis exprimerēt manifestiū. Cū ergo dicit, & eū qui ab aquilone est, ꝓcul faciā à vobis, subintelligendū est, quemadmodū illos similitudinis eius bajulos suo quemq; in tēpore procul feci. Istius aquilonaris. i. perfida & frigida malitia cōgelati diaboli, maximē Baby lonius Nabuchodonosor, typū gessit, pro eo qa loco quoq; aquilonaris extitit, id est, secundum situ terræ Iudææ venit à parte aquilonari. Porrò, cp cū dixisset, & expellā eum in terrā inuiam & desertā, continuò subiunxit, faciē eius cōtra mare orientale, & extremū eius ad mare nouissi mum, secundū literalē sensum nō valet intelligi de vllo ex sæpe dictis quatuor regnis. Nusquā enim sacræ referunt literæ, quòd Iudææ siue Israelis hostes ita dñs repulerit, vt exercitū illorū inter duo maria concluderet, quorū alterū orientale siue primū (vt in alia translatione scriptū est) mare illud dicit quod iuxta solitudinē est, & vergit ad orientē, in quo fuit quondam Sodo ma & Gomorrha, Adama & Seboim, quod nunc mortuū nominatur, eo quòd nulla ibi viuant animantia. Nouissimū autē illud quod ad occidentē est, & quod ducit in Aegyptū, in cuius lit tore Gaza & Ascolon Azotusq; & Ioppe & Cæsarea, & cæteræ vrbes maritimæ sitæ sunt. In ter hæc maria (sicut iam dictum est) hostes Israel dño repellente conclusos fuisse, nulla scriptura refert. Quòd si aliquando factū fuisset, delectabiliter (vt in cæteris vel in plerisq; scripturarum locis fieri solet) super literæ vel historiæ fundamentū allegorici sensus ædificium collocandum esset. Nunc ergo spiritualiter dicta, & spiritualiter intelligenda vel exponenda sunt, scilicet non de corporali occisione vel cruore inimicorum, sed tantummodo de spirituali captiuitate nudati inimicorum capitis, id est, diaboli, quem dominus Iesus expulit, & misit foras in terram inuiam & desertam, vt in illis tantummodo commaneret vel potestatem haberet, qui fidē il lius, qui illum expulit, foraseq; misit, & euangelicæ prædicationis non reciperent gratiam, de sertores & deserti. & idcirco deserti, quia desertores dei. Facies (inquit) eius, subauditur, expulsi, vel foras missi, contra mare orientale, & extremum eius ad mare nouissium, Primum siue orientale mare, & mare nouissimum. Prima & secunda est regeneratio vel resurrectio mortuo rum. Prima nanq; regeneratio gratia baptismi est, qua renascimur ex aqua & spiritu sancto. Secunda verò vel nouissima regeneratio mortuorum est corporalis resurrectio, domino atte stante. In regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ. Prima regeneratio, quæ est baptismi gratia, de patefacto Christi latere profluens, siue originē ducens, idcirco mare dicitur, quia in similitudinem maris, per quod filij Israel merso Pharaone cū curribus & equi tibus transierunt omnes filios dei de morte ad vitam regeneratos, suffocato diabolo & omni bus populis eius transmittit ad salutis portū, spem beatam restituens consequendi vitam, re gnumq; aperiens immortalitatis, sine dubio percipiendū post huius vitæ temporalis exitum. Secunda regeneratio, quæ est resurrectio mortuorum, idcirco mare dicitur, & mare nouissimū, quia sine dubio & angelis eius & omnibus qui à sinistris erunt, mare profundū erit, imò (sicut in Apocalypsi legimus) stagnum ignis ardentis & sulphuris, in quod iste aquilonaris, id est, diabo lus (sicut ad beatum Iob dicit dominus) vidētibus cunctis præcipitabitur. Igitur facies expulsi siue foras missi huius contra me orientale siue primum, & extremū eius ad mare nouissimum. Notanda proprietas dictionum, quia facies eius non ad mare, sed contra mare primum. & ex tremum eius, non contra, sed ad mare nouissimum. Etenim facies eius, id est, nequissima inten tio eius, non ad istud, sed contra istud mare tendit (quod salutaris baptismi gratiam dicimus) omnibus baptizatis in Christo Iesu insidians, vt eos iterū inquinet, & de illis quoq; præsumit, sicut ad beatū Iob dicitur. Et habet fiduciam quòd influat Iordanis in os eius. Extremum au tem siue finis eius ad illud mare nouissimum, ad illud ignis ardentis stagnū sulphureum, sub audis per iudicium adducetur, & in illud sicut iam dictū est) vidētibus cunctis præcipitabitur. Et ascendet (inquit) fœtor eius, quia superbè egit. Quo ascendet, vel quomodo ascendet fœ tor eius & putredo eius? Nimirum ad visum siue notitiam sanctorum vel electorum omnium

Princeps opprobrij nostri diabolus est. Esaiæ.14.

Iohan.12. Daniel.4. Hester.7. 1.Macha.6.

Mare orientale. Mare nouissimum.

Diabolus à Christo expulsus.

Duplex regeneratio.

Matth.19.

Apoca.19. Iob.40.

ibi supra.

sicut

sicut in Esaia tam de ipso, quàm de cunctis sequacibus eius angelis & hominibus scriptum est. Et egredientur, subauditur, sancti & electi, & videbūt cadauera virorum, qui præuaricati sunt in me, & vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur, & erunt vsq; ad satie tatem visionis omni carni. Hoc idcirco, quia superbè egit, id est, quia contra creatorem sese tu midus erexit. De vtroque, id est, & de culpa superbiæ eius, & de pœna fœtoris vel putredinis eius, Item per Esaiam cōtra istum sub nomine regis Babylonis dicitur. Detracta est ad inferos superbia tua, cōcidit cadauer tuum. Subter te sternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes. Quomodo excidisti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris? Corruisti in terram, qui vul nerabas gentes, qui dicebas in corde tuo, In cœlum conscendam, supra astra dei exaltabo soliū meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis, ascendam super altitudinem nubiū, similis ero altissimo, &c. Et rectè cadauer eius propter superbiam concidisse, & fœtor, imò ipse cadauer & putredo esse dicitur. Vitam nanq;, id est, deū, perdidit, & mortuus per mali tiam, licet viuat per essentiam. Sicut enim corpus ab anima relictum mortuum est, sic ratio nalis creatura à deo separata veraciter mortua est. Vndè quia cadauerū receptoria sepulchra dicuntur. ipse autem diabolus deo (vt iam dictum est) mortuus in impiorum mentibus cubat, rectè per propheram dicitur. Ibi Assur & omnis multitudo eius, & in circuitu eius sepulchra il lius. Quod idem est, ac si apertè dicatur. Ibi diabolus, cuius per superbiam typum gessit Assur & omnes angeli eius, & ibi sociabuntur ei cuncti reprobi qui illum secuti sunt, dicente iudice his qui à sinistris eius erūt, Ite maledicti in ignem æternū, qui præparatus est diabolo ab angelis eius. Magna sunt hæc, & idcirco ad credendum magna nimirum fide opus est. Idcirco se quitur & dicit. Noli timere terra, exulta & lætare, quoniam magnificauit dominus vt faceret. Quod dicit, noli timere, idem est ac si dicat. noli diffidere. Timiditas nanq; pro infidelitate po nitur, vt in Apocalypsi cum præmisisset. Qui vicerit possidebit hæc, & ero illi deus, & ille erit mihi filius. Continuò subiunxit, Timidis autem & incredulis & execrabilibus & homicidis & fornicatoribus & veneficis & idololatris, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ignis ardentis & sulphuris. Nam quia timidi sociātur incredulis, sine dubio timiditas mala in telligitur & contraria fidei, quæ & hæsitatio vel dubietas rectè potest dici, iuxta illud Iaco bi Apostoli. Postulet autem in fide nihil hęsitans. Qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento mouetur & circumfertur. Non ergo ęstimet homo ille, quòd accipiat quicquam à deo. Vir duplex animo, inconstans est in omnibus vijs suis. Rursus exultatio, siue lætitia pro hi laritate fidei ponitur, iuxta quod ad Iudæos dominus dicit. Abrahā pater vester exultauit, vt videret diem meum, vidit & gauisus est. Nam exultauit, id est, exultanter credidit, hilarem fi dem habuit. Igitur cum dicit, Noli timere terra, exulta & lætare, idem est ac si dicat. de omni bus quæ tibi dicuntur o homo noli hæsitare, vel diffidere, noli terra esse graui corde, sed alacri ter crede, ac spei lætitiam habe. Quoniam magnificauit dominus vt faceret, id est, magnificus est, qui tanta proposuit & perficere potest. iuxta quod & Psalmista testatur, cum dicit exultans & lætabundus de futuro, ac si iam factum sit. In conuertendo dominus captiuitatem Sion, facti sumus sicut cōsolati. Tunc repletum est gaudio os nostrum, & lingua nostra exultatione. Tunc dicent inter gentes, magnificauit dominus facere cum eis. Magnificauit dominus facere nobis cum, facti sumus lætantes. Sed fortè adhuc superesse videtur, quod timeāt quicunq; modicæ sunt fidei, dicentes. Quid manducabimus, aut quid bibemus interim, dum in isto corpore su rubigo vniuersa consumīt, & ignis comedit speciosa deserti. Sequitur ergo. Nolite timere ani malia regionis, quia germinauerunt speciosa deserti, quia lignum attulit fructum suum, ficus, & vinea dederunt virtutem suam. Ac si dicat, Pars ista, de qua vos o animalia solicita estis, & propter hoc ipsum animalia potius quim homines rectè dicimini. quia vos angustat solicitudo eiusmodi. Pars (inquā) ista recuperabilis est, quia cum exusta fuerint, rursus germinabunt spe ciosa deserti, iterumq; ficus & vinea cæteraq; ligna fructum & virtutem suam dabunt. Quærite ergo primùm regnum dei & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Et in hoc solum modo gaudete, quòd regnū dei primùm quæritis, & inuenire speratis, non in omnibus his quę adijciuntur vobis. Hoc est quod continuò dicit. Et filij Sion exultate & lætamini in domino deo vestro, quia dedit vobis doctorem iustitiæ, & descendere faciet ad vos imbrem matutinum, & serotinum à principio. Ac si dicat, Animalibus dixi, vt non timeant, consolationem hanc illis ostendens, quia germinauerunt speciosa deserti, quia lignum attulit fructum suum, tamdiu illos esse animalia iudicans, qui homines esse deberent, quàm diu pro ventre suo nimium sunt soliciti. vobis autem o filij Sion, id est, homines rationales, & spe lucrandis cœlestibus in tenti, Hoc dico, vt exultetis & lætemini, non in ficu vel vinea, siue in quibuslibet germinibus deserti quantumcunque speciosis, sed in domino deo vestro. & hæc summa sit causa exultatio nis & lætitiæ, quia dedit vobis doctorem iustitiæ, videlicet Christum, quem fecit vobis nas ci ex virgine, qui iustificet & iustificari vos doceat non ex operibus legis, sed ex fide, & huius

Esaiæ.vlt.

Diabolus deo mortuus, viuit in impijs.

Ezech.32.

Matth.25.

Apoca.21.

Iacob.1.

Iohan.8.

Animalia regionis.

Matth.6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

doctrinæ gratiam descendere faciet ad vos in principio velut imbrem matutinum & serotinum. In principio(inquam)id est,primùm Iudæo,deinde Græco. Filij nanq; Sion rectè intelliguntur Iudæi,primitiuæ ecclesiæ filij quicunq; receperunt verbum salutis,quia prius oportuit illis prædicari verbum dei,Propterea prædicationem siue doctrinam eandem matutinum imbrem nuncupauit. Et quia cum plenitudo gentium subintrauerit, tunc iterũ prædicabitur illis,& reliquiæ saluæ sient ex eis, rectè imbrem illum & matutinum dixit & serotinum. Et implebuntur,ait,areæ frumento,& redundabunt torcularia vino & oleo. In area frumentũ quæritur,in torcularibus verò vinum ab acino,& oleum ab amurca premendo separatur. Significat autem vtrunq;, scilicet area & torcular,pressuras siue tribulationes sanctorum,quas exemplo iam dicti doctoris iustitiæ Christi, propter prædicationem doctrinæ eius,sustinere habebant. Implebuntur igitur(ait)areæ frumento, & redundabunt torcularia vino & oleo,id est, quanto magis tribulati fuerint, quanto grauiores pressuras sustinuerint, tanto maiorem verbi abundantiam, & copiosiorem spiritus sancti gratiã desuper accipient atq; effundent,à prædicatione non cessando. Et reddam vobis annos, quos comedit locusta, bruchus & rubigo & eruca, fortitudo mea magna quam misi in vos. Hęc iuxta literam,quia à domino repromissa sunt,ita creduntur accidisse, vt sterilitas præterita nouis frugibus compensaretur,& quicquid locusta, bruchus,rubigo & eruca consumpserant,annis sequentibus impleretur. Sed vt de regnis quatuor sæpe dictis,quę sub nominibus istis figurantur,ista redditio intelligatur,difficile aut etiam impossibile est. Quomodo enim illis qui in Babylonia captiuitate,vel sub cæterorum iugo regnorum vita excesserunt,redditio temporalis fieri potuit annorum,id est,messium vel fructuũ annualium,quos ignis vel manus hostilis eisdem viuentibus abstulit? Spiritualem ergo & æternam redditionem oportet intelligamus,quę in aduentu saluatoris,qui hic doctor iustitiæ dicitur,reddita est omnibus qui expectantes regnum dei,sub eisdem regnis iniuste fuerãt oppressi. Omnes enim illos in passione sua saluator liberauit,descendens ad inferos, & educens eos in illas æternas delitias paradisi. Ibi Daniel & socij eius,cæteriq; temporis illius electi,quibus Babylonia captiuitas annos suos abstulit. Ibi Hester & cæteri quos Persici vel Medici regni superbia nequaquam à cultu dei separare potuit. ibi Machabæi, quos auertere non potuit Antiochus opprobrium regni Macedonici. ibi Apostoli & martyres sancti, quos Romani imperij bestialis sæuitia vincere non potuit. Reddam igitur vobis annos(ait) quos comedit locusta, bruchus,rubigo & eruca,id est,consolabor vos super omnibus malis quæcunq; intulerunt vobis regna illa regno dei contraria. Interea valde notandum est, quòd regna illa tam fortia, tanq; potentissima,tam mirabiliter & magnificat & deprimit. vt & minimis vermiculis,locustæ,brucho,erucæ & rubigini comparet,& tamen fortitudinem suam nuncupet dicendo. fortitudo mea magna quam misi in vos. Nec verò istud adeò mirũ videbitur,si vt longè superius perstrinximus ita distinguamus,vt æternæ maiestati comparata hęc regna mundi, quantũuis fortia nequaquam dubitemus nimis esse exilia. Humanæ autem infirmitatis respectu, quotics vanitatem hominum flagellari oportet,sufficere manu dei locustas paruissimas. & flagella esse fortissima nõ minus quàm regna ipsa,quæ hic significantur per illas. Nónne potentia dei contra superbiã Aegyptiorum plagis ostensa est per muscas & locustas, & præcipuè per scyniphes, qui tam parui sunt culices,vt vix cernantur oculis? Nónne multitudo talium tanta fuit fortitudo dei,vt non posset resistere exercitus Pharaonis. Si ergo locustæ ipsæ tantę potuêre esse fortitudinis, quid mirum, regna quæ per istas significantur dici fortitudinem dei? Porrò aliter vel alia dicitur & est fortitudo dei Christus, virtus & sapientia dei. Quod malæ intelligentes, imò praue intelligere laborantes hæretici Arriani,cum in Nicena synodo requirerẽtur ab episcopis catholicis(vt ecclesiastica narrat historia) si dicerẽt filium dei nõ esse creaturam, sed dei virtutem & dei sapientiam secundũ verba Apostoli, innuebãt alterutris dicẽtes. quia hæc etiã veniunt ad nos. nam eruca & locusta dicitur virtus dei magna. Sed nos eorum mentẽ corruptam detestantes,locustam quidem & cętera huiusmodi,quibus maximè Aegyptus attrita fuit, magnam dei fortitudinem esse faremur. magnam(inquam) & valentem vsq; ad euincendã superbiam Pharaonis duntaxat carnei,Christũ autem dei virtutẽ siue fortitudinẽ solam sufficientem ad destruendam tyrannidẽ Pharaonis spiritualis,Pharaonis,id est,diaboli. Non enim locusta siue eruca,sed sola hæc virtus dei,Christus,illũ foras mittere potuit. Illud quoq; notandũ, quod cum dixisset,fortitudo mea magna,addidit,quam misi in vos. Veraciter nanq; & regna iam dicta & cęteros hostes misit in eos,& venire permisit dominus in populũ suum,ppter multas præceptorum suorũ transgressiones. sed nihilominus væ illis,quos propter eiusmodi causas cõtra electos suos ad tempus pręualere permisit, sicut exempli gratia,testatur ipse quodã loco cum de vno talium dicit. Vę Assur. Virga furoris mei & baculus ipse in manu eius indignatio mea. Tali modo,vt iam dictum est,redditis annis, quos locusta & bruchus & rubigo & eruca comederunt. comedetis(ait) vescentes & saturabimini,& laudabitis nomen domini dei vestri, qui fecit vobiscum mirabilia,& nõ confundetur populus meus in ęternum. Manifestè hic ęternę gloriæ

Roma.2. Imber matutinus & serotinus.

Area & torcular præsura sanctorum.

Reddam vobis annos.

Regna mũdi & fortia & exilia.

Exodi.8.9.

Aliter Christus est fortitudo dei, quàm bruchus aut locusta.

1.Cor.1.

Esaiæ.10.

gloriæ promittitur saturitas,de qua & Dauid. Satiabor(inquit)cum apparuerit gloria tua. Edent pauperes & saturabuntur,& laudabunt dominum qui requirunt eum, viuent corda eorum in seculum seculi. Vbi enim aliàs est vel esse potest saturitas electorum dei,quibus dicit,& comederis vescentes & saturabimini, nisi in delitijs paradisi? Ibi nanq; ex quo pariete inimicitiarũ Christus per passionem suam soluit,saturabuntur beati perfruentes visione dei,& ibi laudant nomen domini. nam cibus ipsorum est ipsa laus dei, qui ipsos mirabiliter reformabit, & non confundentur in æternũ. quia liberati à confusione peccati,& æterna gloria glorificati sunt. Et scietis,inquit,quia in medio Israel ego sum,& ego dominus deus vester, & non est amplius, & non confundetur populus meus in æternum. Videlicet quod hic sciebatis ex parte,& videbatis per speculum & in ænigmate,ambulantes per fidem. tunc scietis & videbitis facie ad faciem ambulãtes per speciem. Delectabile nimirum sanctis patribus, & cæteris gentis illius electis fuit & est,scire hoc quomodo dominus deus esset in medio eorum. Quomodo enim est in medio eorum, vel quid est esse in medio eorum? Profectò in medio eorũ esse, est in veritate naturæ humanæ carnem de carne illorum assumpsisse. Hoc scire & videre, quia hic est dominus deus ipsorum,& nõ est amplius. neq; enim extra illum est deus,cum pater & filius nõ duo sunt dij,sed filius in patre deus vnus. Hoc inquam,scire & videre,deum filium,deo patri æqualem secundum diuinitatem, sibi consimilem secundum veram humanitatem, ineffabilis felicitatis & gloriæ est. Idcirco quod paulo ante dixerat,repetiuit,& nõ confundetur populus meus in æternum. Repetitio nanq; confirmatio est. Non confundetur,imò gloriosus erit,magnificus & honorificatus erit populus,cui promissus & ex cuius carne natus est talis filius, gloriosumq; erit eis illud Apostoli,nusquam enim angelos apprehendit,sed semen Abrahæ apprehendit,& gloria hæc æterna erit. Remota omni confusione,quæ per peccatum Adę humano generi accessit. Gloriosa hæc dicta sunt hactenus filijs Sion,quos in aduentu suo iste doctor iustitiæ Christus requisiuit,& per passionem suam eduxit de tenebris, secundum fidem patrum qui illũ expectauerant,sicut testatur Paulus Apostolus defuncti omnes non acceptis promissionibus,descendens quippe ad inferos,& resurgens ex mortuis, omnes introduxit in veram terrã repromissionis. Constat autem,quia post expletam suæ glorificationis dispensationem, maiorem atq; abundantiorem gratiæ vel spiritus sancti dedit effusionem, scilicet non vni genti, vt prius, sed vniuersis gentibus secundum veritatem repromissionis, qua Abraham dictũ est, atq; in semine
« tuo benedicentur omnes gentes. Sequitur ergo, [Et erit post hæc effundam spiritum meum su-
« per omnem carnem,& prophetabunt filij vestri & filiæ vestrę. Senes vestri somnia somniabunt,
« & iuuenes vestri visiones videbunt. Sed & super seruos & ancillas meas in diebus illis effundã
« spiritum meum.] Quod enim dicit,super omnem carnem,nullam sinit fieri gentis vel personarum exceptionem. Priusquam glorificatus esset Iesus,super filios tantùm Sion effuderat spiritũ suum,& de illa solummodo gente prophetæ & sapiẽtes erant. Postquam autem glorificatus est resurgendo, & in cœlum ascendendo, cum tanto fructu seculorum præteritorum, nullam fecit Iudæorum & Gentilium distinctionem, sed omnibus communiter euangelizari voluit peccatorum remissionem. Hoc est quod nunc dicit, Et erit post hæc, Effundam spiritum meum super omnem carnẽ. Veruntamen hoc loco meminisse libet,quòd Apostolus cum dixisset, Gloria autẽ & honor & pax omni operanti bonũ,confestim ita subordinauit,vt diceret. Iudæo primùm & Græco, videlicet Iudæo credenti vel bonum operanti glorię honoris & pacis gradum concedens primum,vtpote cuius est adoptio filiorum & gloria & testamentum & legislatio & obsequiũ & promissa, cuius patres ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia deus benedictus in secula,amen. Græco autem,id est,gentili,gradum ferè secundum,quamuis nulla distinctio sit in largitate remissionis peccatorum. Hanc subordinationem & hic propheta videtur innuere, cum præmisso Effundam spiritum meum super omnem carnem,protinus ita subiungit. Et prophetabunt filij vestri & filiæ vestræ,senes vestri somnia somniabunt,& iuuenes vestri visiones videbunt, sed & super seruos & ancillas meas in diebus illis effundam spiritum meum. Loquebatur nanque filijs Sion,quorum vtique filij Apostoli erant, & filię mater domini nostri Iesu Christi & cæterę mulieres eodem tempore commanentes & orantes cum eisdem Apostolis,sicut Lucas meminit, Hi omnes (inquit) erant perseuerantes vnanimes in oratione cum mulieribus & Maria matre Iesu & fratribus eius. Isti filij & filiæ filiorum Sion,accepto spiritu sancto prophetauerunt, id est, de cœlestibus mysterijs varijs linguis loquuti sunt. & isti sermones, quales erat inter eos prior Petrus vel deinde Paulus, somnia somniauerunt. & iuuenes, qualis erat Iohannes visiones viderunt. Nec verò cõtentus ero hãc filijs vestris dedisse gratiam, sed & super seruos meos(inqt)quacunq; ex gente sint,effundã spiritũ meũ. Laxior nimirũ hęc appellatio,est seruorũ atq; ancillarũ dei,cũ filiorũ Sion. Filij nanq; Sion vnius,id Iudaicę sunt gentis. seruí aũt & ancillę dei,omniũ gentiũ sunt electi. qui etiã nõ tantùm serui,sed filij quoq; appellantur dei,quemadmodũ Iohãnes cum dixisset. quia Iesus moriturus erat pro gente,subiũxit atq; ait. Et nõ tantùm pro gente,sed vt filios dei,qui erãt dispersi,congregaret in vnũ. Profectò causa

Pſal.18. Pſal.21.

Epheſ.2.

Deus in medio eorum.

1.Cor.15.

Gloria patrum ex carne Chriſti.

Hebr.2.

Hebr.11.

Geneſ.22.

Iudæo primũ & Græco. Roma.1.

Roma.9.

Actо.2.

Serui dei etiã filij dei vocantur Iohan.11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

causa ista effusionis spiritus sancti dignior & locupletior est,quòd sint serui & ancillæ dei,quàm illa quòd sint filij Sion,id est,Iudæi.Non enim Iudæo tantùm,sed omnibus seruis & ancillis suis bonus dominus gratiã debet.primùm tamẽ(vt iam dictum est)Iudæo,deinde Græco. Notandum præterea, quòd cum dixisset,sed & super seruos & ancillas meas effundã spiritũ meũ, non addidit,& prophetabunt.neq; ait,senes eorũ somnia somniabunt,& iuuenes eorũ visiones videbunt,sicut dixerat de filijs filiorũ Sion. Sciendum quippe,quia licet multi de ecclesia gentium prophetiæ spiritum habuerint,& somnia memorabilia somniauerint, & visiones memoria dignas viderint.soli tamen filij Sion & filij filiorum,scilicet propheræ priores,& Apostoli succedentes,soli(inquam)hi sunt, quorum prophetiæ & somnia seu visiones canonicæ authoritatis tenent apicem summum,tamq; probatæ veritatis atq; certitudinis sunt,quàm lex & euangelium.Rectè igitur sic dictum est, sed & super seruos & ancillas meas in diebus illis, effundam spiritum meum,& non additum est, & prophetabunt siue somniabunt aut visiones videbunt, quia videlicet cum sanctis doctoribus & omnibus qui in ecclesia Christi post ꝓphetas & Apostolos sanctum intelligentiæ spiritum accipere meruerũt,satis bene actum est,quòd somnia seu visiones propheticas atq; apostolicas,scienter & fideliter interpretari siue explanare potuerũt.

Libri canonici solùm ex filijs Siõ, non ex gentilibus.

Effusionis huius rem simul & signũ in die Pentecostes, quando super discipulos Christi spiritus sanctus descendit,contigisse dubium non est.Rem videlicet,quia tunc Apostolis,qui erãt filij filiorum Sion(sicut iam dictũ est)quicq; catenus homines erant sine literis & idiotę, prophetica imò plus quàm prophetica gratia data est,& extunc somnia somniare(de qualibus nõnulla in Actibus apostolorum legibus) & visiones videre cœperũt, quales maximè in Apocalypsi Iohannis admiramur.Signum autem in eo fuit,quòd omnium gentium loquebantur linguis. Per hoc nanq; significabatur,quòd super omnem carnẽ, siue super seruos & super ancillas domini in omni gente & natione oporteret eandem spiritus sancti effusionẽ deriuari. Quod iam tunc sciens Apostolus Petrus,dixit.Viri Iudę & qui habitatis Hierusalem vniuersi.Hoc vobis notum sit,& auribus percipite verba mea. Non enim,sicut vos æstimatis,hi ebrij sunt,cum sit hora diei tertia, sed hoc est quod dictum est per Prophetam Iohel. Et erit in nouissimis diebus dicit dominus,effundam de spiritu meo super omnem carnem,&c.Sequitur, [Et dabo prodigia in cœlo & in terra,sanguinem & ignem & vaporẽ fumi. Sol cõuertetur in tenebras,& luna in sanguinem, antequam veniat dies domini magnus & horribilis.] Quod hic de solis videtur dixisse prodigijs,scilicet danda fore illa in cœlo & in terra,antequam veniat dies domini magnus & horribilis, qui est dies vniuersalis iudicij.de cæteris quoq; omnibus, quæ hactenus hic idem Propheta prædixit,sentiendum pariterq; subaudiendum est. Nam & eruca & locusta & bruchus & rubigo,scilicet quatuor regna erant ventura.& deinde effusio spiritus sancti,& hæc iam venerunt antequam veniat ille dies magnus & horribilis.Vndè sicut iam superius dictum est,& illi quibus Petrus apostolus præsens prophetæ huius apposuit testimonium, & quicunq; extunc vsq; ad nos audierunt, & extunc audituri sunt, nimirum magnum esse illum & horribilem diem domini,certi esse debent,imò dubitare non sinuntur,quin ita sit quia venier. quia iam tanta pars eorum completa est,quæ vno eodemq; ore iste Propheta loquutus est. Deniq; magnum super hac re certamen est deo & verbo eius Iesu Christo, qui est testis fidelis. magnũ (inquam) & acre certamen in exigendo vt credatur sibi quia veniet talis & tãtus ille dies tremendi iudicij,post quem iam nullum pœnitentiæ tempus erit,iuxta quod & in Apocalypsi Iohannes dicit. Et angelus quem vidi stantem supra mare & supra terram,leuauit manum suam in cœlum,& iurauit per viuentem in secula seculorũ.quia tempus amplius non erit, sed in diebus vocis septimi angeli,cum cœperit tuba canere,consummabitur mysterium dei. Super hac re concertans,vt scilicet credatur sibi, quia reuera grandè nimis negotium est, & nimium expedit hoc scire miseris, vt tantam iram effugere possint. nunc dicit,Et dabo prodigia in cœlo & in terra sanguinem & ignem & vaporem fumi. Sol conuertetur in tenebras & luna in sanguinem, antequam veniat dies domini magnus & horribilis.Ac si dicat. Non credent homines,curam esse deo de actibus suis,& quòd statutus sit ad iudicandum de illis dies ille magnus & horribilis.non(inquam)credent, non audient,non animaduertent, nisi magna & multa viderint prodigia fieri. Effundam igitur spiritum meum (sicut iam dixi) & per virtutem eius dabo prodigia in cœlo & in terra, & quòd prædicatio iudicij confirmetur vbique sequentibus signis . Dabo sanguinem, dabo ignem, subauditur in testimonium illis, vt videlicet non solummodo miraculorum prodigijs , sed etiam magnitudine perseuerantiæ commoti , cum tot milia testium vsque ad sanguinem perseuerare viderint , & ignem charitatis dei nullis persecutionum aquis , nullis fluminibus , quamuis multa sint , posse in illis extingui. vt credant eorum testimonio, aut inexcusabiles sint. Dabo & vaporem fumi , similiter in testimonium illis . Fumum hic , aut cæcitatem , quæ in Israel contigit, aut certè quoniam fumus lachrymas excitare solet compunctionem pœnitentium licet intelligi. Etenim vtraque hæc vim prodigiorum obtinent, & euidenter astipulantur, futurum esse iudicium, Hæc prodigia

Act.2.

De die domini magno dubitandum nõ est.

Apoca.10.

Apoca.10.

Dabo sanguinem in ignem.

Dabo vapotem fumi.

dantur

dantur in terra.Quæ verò sequuntur?Sol conuertetur in tenebras,& luna in sanguinem. prodigia sunt,quæ dãtur in cœlo.His quoq; versiculis nos reminisci facit eorũ,quæ dominus dixit. Et erunt(inquiens) signa in sole & luna & stellis,&c.vsq; ad id, & tunc videbũt filium hominis venientẽ in nube cum potestate magna & maiestate.Idem nanq; est quod hic nunc dicitur. Sol conuertetur in tenebras,& luna in sanguinem,antequam veniat dies domini magnus & horribilis.Iam quemadmodum illic dicitur,& tunc videbunt venientem filium hominis, ita & hic eodem modo dici poterat, & tunc veniet dies domini magnus & horribilis. Quicunq; prodigijs talibus excitati,pœnitentiam egerint siue conuersi fuerint,salui erũt. Nam & ipsa prodigia (sicut iam dictum est)ideireo sient,vt conuertãtur & salui sint. Hoc est quod sequitur. [Et erit, omnis quicunq; inuocauerit nomen domini,saluus erit.] Cum dicit omnis,subaudiendum est, absq; distinctione Iudæi & Græci.Etenim Apostolus cum hoc intẽderet,ac diceret,nõ est enim distinctio Iudæi & Græci.nam idem dominus omnium,diues in omnes qui inuocauerit illum, testimonio ꝓsenti vsus est.omnis enim(inquiens)quicunq; inuocauerit nomen domini,saluus erit.Eandem distinctionẽ Iudæi & Græci iste quoq; aufert pariterq; confirmat, quòd rectè vniuersaliter dixerit.omnis,vno eodemq; versiculo,quẽ protinus subiungit. [Quia in monte Sion & in Hierusalẽ erit saluatio,sicut dixit dominus,& in residuis quos dominus vocauerit.] Nam in monte Sion & in Hierusalem,id est,in Iudæis,& residuis,id est,in Græcis, saluatio erit quoscunq; inuenerit dominus,id est,vocante gratia præuenerit,vt inuocẽt nomen domini. Interea sciendum est, certum esse ordinẽ siue tenorem inuocationis nominis domini, vt scilicet ad hoc inuocetur primùm vt largiatur spiritum cogitandi & agendi quæ recta sunt. deinde vt in illo die suo magno & horribili non intret deus cum homine in iudicium , sed superexaltet misericordia iudiciũ. Subtiliter atq; fideliter adhuc intuendum est,quomodo cum dixisset,& erit omnis quicunq; inuocauerit nomẽ domini saluus erit,quia in monte Sion & in Hierusalem erit saluatio,sicut dixit dominus.& in residuis,ita clausit vt diceret,quos dominus vocauerit.Nempe hoc ipsum,quòd inuocatur nomen domini,non inuocantibus, sed gratiæ vocantis(vt dignum est) attribuit. Quod apostolus confirmans, cum hoc exemplo vsus fuisset.omnis enim quicunq; inuocauerit nomen domini,saluus erit,pulchram nimis gradationem continuò fecit. Quomodo inuocabunt in quem non crediderunt?Aut quomodo credent ei,quem nõ audierunt?Quomodo autem audient sine prædicante?quomodo verò prædicabunt nisi mittantur? Sic nimirum ascendendo,vsq; ad deum recurrit,comprobans totum esse ascribendum gratiæ vocantis,quòd inuocatur nomen domini.quia videlicet nisi ille misisset,nõ venissent neq; prædicassent.si non prædicaretur,non audiretur.si non audirent,non crederent. si nõ crederent,nõ inuocarent. Vbi porrò dixit hoc dominus,quòd in monte Sion siue in Hierusalem, & in residuis,id est,in Iudæis & in Græcis à domino vocandis deberet esse saluatio?Nimirum in prescientia sua,in prædestinatione sua,ante tempora secularia. Etenim quos in tẽpore vocauit,eos ante omnia tempora prælciuit & prædestinauit, vt idem apostolus ait,conformes fieri imaginis filij sui.Nunc superest causam reddere,vndè vel in quo ille dies domini magnus sit & horribilis.Sequitur ergo. [Quia ecce in diebus illis & in tempore illo,cum cõuertero captiuitatem Iuda & Hierusalem,congregabo omnes gentes,& educam illas in vallem Iosaphat,& disceptabo cum eis ibi super populo meo & hæreditate mea Israel, quas disperserunt in nationibus, & terram meam diuiserunt,& super populũ meum miserũt sortem, & posuerunt puerum in prostibulo,& puellã vendiderunt pro vino vt biberent.] Magna verè & horribilia sunt hęc,vt merito pro ipsis dicat ille dies domini magnus & horribilis. Dies ille pro sui magnitudine,& dies multi multorum dierum siue annorum dicitur tempus, vtpote cui nulla lucis & tenebrarum vicissitudo siue alternatio succeſſura est.Dicitq; quia ecce contestans in proximo adesse,quanuis cuilibet stulto longè esse videatur, qui dicit in tempora longa fiet istud. Mentitur sibi,quia nimirum(sicut & alius propheta dicit)iuxta dies domini magnus,iuxta est & velox nimis.Et reuera iuxta esse & velociter venire diem illum sentit, qui æternitatem attendit,cuius comparatione velut momentum & inane reputatur omne tempus prætereuntis seculi, cuius finis ille dies erit. Cum conuertero(inquit)captiuitatem Iuda & Hierusalem.Hoc loco Iuda & Hierusalem vna est,sola est generatio electorum siue confessorum dei,vnica est ciuitas Hierusalem cœlestis, cuius captiuitas tunc cœpit, quando inuidia diaboli decepti primi homines expulsi sunt à paradisi delicijs,in anima mortui,corpore morituri, Eorum captiuitas conuersa tũc erit, quia resurgent incorrupti,liberati tam à iugo peccati,quàm à debito mortis,anima & corpore viui, & in neutro iam morituri. Tunc congregabo (ait)omnes gentes. Hoc ipsum est quod in euangelio dominus idem dicit , Cum autem venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cum eo,tunc sedebit super sedẽ maiestatis suæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes. Sed quid sibi vult quod ait,& educam eas in vallem Iosaphat?Nimirum tam propter nominis interpretationem loci huius nunc meminit, quàm propter rem quæ recenti memoria fuerat gesta,quando iste prophetauit. Tempora nanq; quibus prophetauit hic,eadẽ debemus

accipere

Lucæ.21.

Roma.10.

Ad quid inuocandus est deus.

Psal.142.

Salus ex gratia vocantis & mi ferentis dei.

Roma.10.

Prædestinatio dei.

Roma.8.

CAP. III.

Dies domini prope est

Ezech.12.

Deute.32.

Captiuitas nostra quando cœpit.

Genes.3.

Matth.25.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Osee.1. 2.Paral.2.

acciperè quæ in Osee legimus,ipso dicente, in diebus Oziæ, Ioathan,& Achas, & Ezechiæ regum Iuda & in diebus Hieroboam filij Ioas regis Israel. Porrò ante annos plus minus octoginta regnante Iosaphat,congregati sunt filij Moab & filij Ammon,& cum eis de Moabitis ad Iosaphat,vt pugnarent contra eum,& de his locis quę trans mare sunt,& mons Seyr,sicut ipse Iosaphat in oratione sua dicit.Nunc igitur ecce filij Ammon & Moab,& mons Seyr, per quos non concessisti filijs Israel vt transirent quando egrediebantur de Aegypto,sed declinauerunt ab eis, & non interfecerunt illos.econtrario agunt, & nituntur eijcere nos de possessione,quam tradidisti nobis domine deus noster,Ergo non iudicabis eos?Cum hæc & cætera perorarèt,omnisq; Iuda staret corã domino cum paruulis & vxoribus & liberis suis, factus est sermo domini super Ihazihel filium Zachariæ in medio turbæ & ait.Attendite omnis Iuda & qui habitatis in Hierusalem, & tu rex Iosaphat. Hæc dicit dominus vobis.Nolite timere.non est enim vestra pugna, sed dei. Cras ascenderis contra eos, tantummodo confidenter state,& videbitis auxilium domini super vos.O Iuda & Hierusalem nolite timere,ne paueatis,cras egrediemini contra eos & dominus erit vobiscũ, factumq; est vt dominus loquutus est. Nam filij Ammon & Moab consurrexerunt aduersus habitatores montis Seyr, vt interficerent & delerent eos. Cumq; hoc opere perpetrassent,etiam in semetipsos versi,mutuis concidêre vulneribus,nec superfuit quisquã, qui necè posset euadere. Idcirco vallis illa dicitur vallis Iosaphat,siue secundũ interpretationem nominis Iosaphat, vallis iudicij domini. quia videlicet miro modo secundũ nomen suũ,quod interpretatur domini iudiciũ,dixerat idem Iosaphat,ergo domine deus non iudicabis eos? & ita iudicauit eos dominus, vt versi in semetipsos mutuis concíderent vulneribus, nec superesset quisquam(sicut iam dictũ est)qui necem potuisset euadere. Dicitur etiam vallis benedictionis pro eo quòd liberati filij Iuda ibi benedixerũt dominũ,sicut ibidem scriptũ est. Per tres(inquit)dies spolia non potuerunt auferre pro prædæ magnitudine. Die aũt quarta congregati sunt in valle benedictionis. Etenim quoniam ibi benedixerũt dominũ,vocauerunt locũ illũ vallis benedictionis vsq; in prsentem diem.Igitur cum dicit congregabo omnes gentes, & educam illas in vallem Iosaphat.rem gestam magni miraculi nobis ad memoriam reducit,pulchreq; innuit,quòd secundũ eius similitudinem futurũ sit in die iudicij,vt nullus eorũ sententiam damnationis euadere possit, qui mala inferunt seruis dei propter hoc ipsum, quòd sunt serui dei.sicut nullus eorũ necem euadere potuit, qui contra Iudam & Hierusalem illic fuerant congregati, proprijsq; fiũt ex conscientijs iudicandi, sicut illi armis suis & mutuis vulneribus conciderũt. Illud quoq; non prætereundũ,quia sicut vnus idemq; locus propter causas memoratas,& vallis Iosaphat,id est,iudicij domini,& vallis dicitur benedictionis.ita & illa sessio maiestatis domini ad iudicandũ congregatis gentibus, erit sinistris quidem ad damnationem,dicendo,Ite maledicti.dextris aũt ad benedictionẽ,dicendo, venite benedicti patris mei.

Disceptatio dei cum hominibus horribilis.

Cætera prosequamur. Et disceptabo(inquit)cum eis super populo meo & hæreditate mea Israel. Mira & grauissimi sensus plena dictio, cum dicit fortissimus deus,disceptabo. Qui habet aures audiendi ipse audit & intelligit, quia horribile est hoc, propter quod & ille dies domini magnus dicitur & horribilis. Quid enim horribilius, quàm tali in tẽpore disceptatio dei cum hominibus? Signanter nanq; dicit ibi,ac si nunquam aliàs cum hominibus disceptauerit,licet multa terribilia post illud aquæ iudicium,id est,diluuium, cum hominibus vel cõtra homines fecerit.Post illud nanq; & super Sodomam & Gomorram ignem & sulphurem pluit,& Pharaonem cum curribus & equitibus suis in mari rubro demersit,& filios Israel omnes à viginti annis & supra qui egressi fuerant ex Aegypto,prster paucissimos,in deserto prostrauit,tam terribiliter vt quoldam ex illis viuentes terra deglutiret. & ipsos,quos introduxerat in terrã repromissionis,filios Israel quinquies in seruitutem propter transgressiones tradidit,primò videlicet in manus Cusanrasathaim,regis Mesopotamiæ.Deinde in manus Eglon regis Moab,tertiò in manus Iabin regis Chanaan, quartò in manus Madian, quintò in manus Philistijm. & post hęc tradidit eos in manus regnorũ quatuor,scilicet Babylonij,Persici siue Mœdici,Macedonici atq; Romani.futurum aũt est,vt Antichristum quoq; in suo tẽpore permittat prosperari tantamq; fieri tribulationem,qualis nõ fuit ab initio seculi.Nimirum vniuersa hæc parua sunt, comparatione illius diei magni & terribilis,idcirco signanter nunc dicit de illo die.Disceptabo ibi,ac si illa priora facere,nondum fuerit disceptare. Super qua re tandem erit illa disceptatio? Super populo meo(inquit)& hæreditate mea Israel. Verus profectò Israel est,de quo tantã curam habet deus,vt super illo discepret. & propterea non contentus est dixisse,super populo meo,sed addidit, & hæreditate mea Israel. Et quidem omnis electorũ multitudo,quorquot ad vitam æternã prædordinati sunt,populus dei & hæreditas eius & vnus ac verus Israel.sed nunc interim peculiarem illũ populũ attendamus, ex quo Christus secundũ carnem, vt ea quæ hic commemorantur mala intulisse gentes, certis ex scripturarũ locis ostendamus. Primùm quòd cum dixisset,& disceptabo eum eis super populo meo & hæreditate mea Israel, subiunxit atq; ait,quos disperserũt in nationibus,& terram meam diuiserũt.Assyrij & Chaldæi fecisse legũtur, quia

Genes.29. Exodi.14. Num. 14.16. Iudic.3.

Matth.24.

Hæreditas mea Israel.

quia translatis filijs Israel & filijs Iuda,gentes alienigenas in ciuitatibus eorũ pro illis collocauerunt. Etenim de populo ipso vix vllas reliquias dimiserunt, excepto quòd de plebe pauperũ, qui penitus nihil habebant, dimisit Nabuzardan magister militum regis Babylonis in terra Iuda,& dedit eis vineas & cysternas. Quod deinde sequitur, & super populum meum miserũt sortem,scilicet Persarum &Medorum regnum fecisse legitur.Sic enim scriptum est.mense primo,cuius vocabulum est Nisan, anno duodecimo regni Assueri, missa est sors in vrnam, quæ Hebraicè dicitur Phur,coram Aman, quo die & quo mense gens Iudæorum deberet interfici, & exiuit mensis duodecimus qui vocatur Adar.Quod deinde subiungitur,& polluerunt puerum in prostibulum,tertium respicit regnum scilicet Græcorum,sub quo ita corrupti sunt Iudæi quoq; ex imitatione illorum,vt puerum ponerent in prostibulum. Sic enim in libro Machabæorum legimus. Super hæc promittebat Iason frater Oniæ,& alia talenta centum quinquaginta,si potestati eius concederetur, gymnasium & ephœbian ibi constituere. Et subinde, Etenim ausus est sub ipsa arce gymnasium constituere, & optimos quosq; ephœborum in lupanaribus ponere.Hoc(vt manifestius dicamus)illud est quod Apostolus horribiliter detestãs in gentibus. masculi(inquit) eorum relicto naturali vsu fœminę,exarserunt in desideriis suis in inuicem,masculi in masculos turpitudinem operantes, & mercedẽ quem oportuit erroris sui, in semetipsis recipientes.Quod adhuc sequitur,dicens. Et puellã vendiderunt pro vino vt biberent,hoc lenonum est facere,qui puellas meretricari cogentes,luxuriam de luxuria mercantur,dum de corporum illarum turpi & infami mercimonio, fœda, &(vt ita dicam)canina sibi conuiuia faciunt, & exinde bibentes vinum, alienæ luxuriæ pretium propriæ faciunt libidinis incendium. Hoc ibidem sub eodem Græcorum regno non omnino tacetur factum. Sic enim scriptum est illic.Nam templum luxuria & comessationibus erat plenum,& scortantium cum meretricibus, sacratisq; ædibus mulieres se vltro ingerebant,introferentes ea quæ non licebãt. Quartum regnum Romanorum grauius quidem Iudaicum populum attriuit,magisq; in nationibus dispersit,sed merito in disceptatione sua de pressura illa, quam tunc populus ille pertulit,nullam deus mentionem facit. quia videlicet nullum electorum dei, qui ad gratiam eius pertineret,vel ad vitam eius prædestinatus esset,illa calamitas inuoluit.Prius enim quàm Romanus veniret exercitus,prmoniti sunt ab angelo fideles,vt loco hoc cederent,sicut Egesippus refert. His dictis contra gentes omnes vniuersaliter,eiusdem iudicij comminationem specialiter intorquet,& dicit. [Quid mihi & vobis Tyrus & Sydon,& omnis terminus Palæstino rum? Nunquid vltionem vos redderis mihi? Et si vlciscimini vos contra me,citò velociter reddam vicissitudinem vobis super caput vestrum. Argentum enim meum & aurum tulistis, & desiderabilia mea,& pulcherrima intulistis in delubra vestra,& filios Iuda,& filios Hierusalem vendidistis filijs Grçcorũ,vt longè faceretis eos de finibus suis. Ecce ego suscitabo eos de loco, in quo vendidistis eos,& cõuertam retributionem vestram in caput vestrum, & vendam filios vestros,& filias vestras in manibus filiorum Iuda,& vendãdabũt eos Sabæis genti longinquę, quia dominus loquutus est.] Nisi post Tyrum & Sydonem sermo diuinus omnem quoq; terminum Palæstinorum nominasset, nõ inuenirem us vbi vel quando factum sit secundũ literam id quod nunc ait,argentum enim meum & aurum tulistis,& desiderabilia mea & pulcherrima intulistis in delubra vestra.Nusquam enim Tyrus & Sydon.sed tantùm Palestini,id est,Philistijm hoc fecisse leguntur in primo libro Regum.Pugnauerunt (inquit)Philistijm & ęcsus est Israel,& arca dei capta est.Et subinde. Philistijm autem tulerunt arcam dei,& intulerunt eam in templum Dagon,& statuerunt eam iuxta Dagon.Arca ipsa & tabulæ testamẽti in ea,simulq; vrna aurea habẽs manna,& virga Aaron,quæ fronduerat,& propitiatorium,duo quoq; Cherubin obumbrantia propitiatorium.argentum & aurum erant,quæ quodammodo & desiderabilia eius dici poterant.Hæc Palæstini tunc in delubra sua intulerunt.quando(vt iam dictũ est)inferentes arcam in templum Dagon, statuerunt eam iuxta Dagon. Porrò hic iam non prætereundum,quia Iudæi de hoc sermone,quo hic dicitur. Ecce ego suscitabo eos videlicet filios Iuda & Hierusalem,quos vendidistis filijs Cirçcorum,de loco in quo vendidistis eos,& conuertam retributionem vestram in caput vestrum, & vendam filios vestros in manibus filiorũ Iuda,& vęnundabunt eos Sabæis genti longinquę.quia dominus loquutus est.Ex hoc(inquã) sermone vanam sibi imò miserabilem consolationem assumunt. Illa nanq; de Romanis sub nominibus Tyri & Sydonis atq; Palæstinorum hęc intelligi volunt,eo quòd Vespasianus & Titus Romæ templo pacis ædificato vasa templi & vniuersa donaria in delubro illius consecrauerit.Promittitur ergo sibi,imò somniant,quòd in vltimo tempore congregarentur à domino, vt reducantur in Hierusalem,necq; hac felicitate contenti,ipsum deum manibus suis Romanorum filios & filias asserunt traditurum,vt vendant eos Iudæi non Persis & Aethiopibus & cæteris nationibus, quæ vicinæ sunt,sed Sabæis genti longinquissimę,quia dominus loquutus est, vt populi sui vlciscatur iniuriã. Nos econtra non Romanos,sed ipsos qui se dicunt esse Iudæos & non sunt, sed sunt synagoga satanæ,dicimus designari, ac percuti sub nominibus Tyri & Sydonis,

1.Reg.4. Hebr.9.

Iudæorũ vana spes de futuro ipsorũ imperio.

Matth.24. 2.Mach.4. Roma.1. 2.Mach.6. Tmesis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Apoca.2. Ezech.16. & Sydonis,& intra omnem terminum Palestinorum concludi eandem ob causam,quam & in alio propheta deus considerans,cum eundem populū redargueret.pater tuus(inquit) Amorræus,& mater tua Cæthea.Etenim sicut Amorræi & Cæthei, ita Tyrij quoq; & Sydonij atque Palæstini, non de Sem ait de Iapher, sed de Cham, qui reprobus extitit,posteritate generati sunt.Et quia deus non stirpem carnis,sed mores attendit animi. Iudæi quoq;,quanuis secundū carnem de stirpe Sem per Abraham processerint, nihilominus tamē inter posteros Cham reputantur, illi duntaxat,qui veri patris Noe,quod interpretatur requies, scilicet Christi,qui est requies omnibus sanctis, humanam propter eos assumptam despiciunt infirmitatem, sicut ille Cham derisit,& foris nunciauit patris nuditatem. Causam dicimus,cur præsenti loco Iudæi in synagoga Satanæ remanentes (vt iam dictum est)sub nominibus Tyri & Sydonis recte intelligantur. Tyrus & Sydon,sicut & cæteræ regiones terræ Chanaan,populo Israel forte distributæ siue designatæ fuerunt.sed quia in corde maris sitę,non facile ab hostibus obsiderentur,minimè capi vel possideri ab eis potuerunt. Sic nimirum Iudæi prædicationis euangelicæ armis capi debuerunt,imò & illis prius verbum dei prædicari oportuit.sed quia profunditate malitiæ semetipsos circundantes, & quasi in abyssо scientiæ nequam se absconden tes, reppulerunt illud, & expugnari veritatis & iustitiæ armis non potuerunt. ideirco relictis illis Apostoli ad gentes conuersi sunt.Item caulam dicimus,cur ijdem Iudæi intra Palæstinorū terminum concludantur. Palæstini, id est, Philistijm,ascendentibus ex Aegypto,& transeuntibus mare rubrū filijs Israel, Primi inuiderunt,& deinde cæteri,sicut Moses in cantico suo cum dixisset. Dux fuisti in misericordia tua populo quem redemisti.Et portasti eum in fortitudine tua,ad habitaculum sanctum tuum. Ascenderunt populi & irati sunt,dolores obtinuerunt habitatores Philistijm.Deinde de cæteris.Tunc(ait)conturbati sunt principes Edom,robustos Moab obtinuit tremor, obrigescerunt omnes habitatores Chanaan. Ita nimirum credentibus in Christum & mare baptismi transeuntibus,primum Iudæi(sicut in Actibus legimus)inuiderūt,deinde gentes cæteræ quæ & exemplo crebrisq; seditionibus illorum in hoc ipsum excitatæ sunt. Et illi quidem Palæstini siue Philistijm,quod interpretatur potione cadentes,argētum & aurum domini in sua delubra,id est, in templum Dagon derulerunt,scilicet arcam undiq; auro circumtectam, & cætera desiderabilia siue pulcherrima, vt erant propitiatorium & duo Cherubin. Isti autem auream siue argenteam dominicæ incarnationis veritatem in mendacio, quantum in ipsis est,detinent,atq; hoc faciendo desiderabilia domini reposuerūt in templo Dagon,quod interpretatur piscis tristitiæ,qui videlicet piscis est Leuiathan serpens,vectis tortuosus,& hic in templo suo cubat habitando in incredulis illorum cordibus.Igitur quod hic dicit Tyro & Sydoni atq; Palæstinis,& filios Iuda,& filios Hierusalem vendidistis filijs Græcorum,vt longè faceretis eos de finibus suis.Istud quoq; contra se Iudæi dictum sciant.Filij nanq; Iuda,& filij Hierusalem Apostoli,cæteriq; discipuli Christi extiterunt, quos illi vendiderunt filijs Græcorum,id est,repellendo verbum dei,seq; indignos vitæ æternæ iudicantes ad gentes expulerunt, quæ omnes sub vno intelligendæ sunt nomine Græcorū,testante Apostolo,cum dicit.Non est enim distinctio Iudæi & Græci.Item,Ira & indignatio,tribulatio,& angustia in omnem animam hominis operantis malum Iudæi primùm & Græci. Gloria autem & honor & pax omni operāti bonum,Iudæo primùm & Græco.Per Græcum vtiq; omnem gentilem vult intelligi.Illa verò expulsio Apostolorum ad gentes,rectè venditio dicitur, quia videlicet pro eadem spe temporalis commodi illos expulerunt, pro qua etiam occiderant dominum ipsorum. Quænam erat illa spes? Nimirum ipsa quam innuit euangelica parabola, dicentibus colonis vineæ ad inuicem cum vidissent filium patrisfamilias, Hic est hæres. Venite occidamus eum & nostra erit hæreditas.Hæc fuit spes illorum,quòd si Christum dei filium occidissent,& discipulos eius expulissent, terræ & templi illius commoda liberius obtinerent. Itaque vendidistis(ait)illos filijs Græcorum, vt longè faceretis eos de finibus suis, id est, terrena tantùm sperantes & amantes, cœlestium prædicatores longè in nationes expulistis,ne prædicarēt suæ genti,id est,vobis quibus primùm oportebat prædicari verbum dei.Hoc autē facientes,dicebant & dicere non cessant,deum ad se pertinere,suumq; deum esse,seq; persecutionem cunctam pro eius obsequio facere.Idcirco sic exorsus est.Quid mihi & vobis? Nunquid vltionem vos redditis mihi? Ac si dicat. Quid me deum vestrum esse dicitis,cum constet,quia me non cognouistis? Quid me labijs honoratis,cum cor vestrum longè à me sit? Dicitis vnum patrē habemus deum,sed quid mihi & vobis? Arbitramini vos obsequium præstare,& vltionem reddere,quando veritatis euangelicæ prædicatores persequimini? Faciebat hoc vnus ex vobis quondam Saulus,simpliciter errans,& abundantius æmulator existebat paternarum suarum traditionum,sed ideo misericordiam consecutus est,quia ignorans fecit in incredulitate. Vos autem per malitiam hoc facitis, excusationem nō habentes de peccato vestro,quia vidistis & odistis filium, & me patrem eius. Nunquid ergo vltionem vos redditis mihi, sicut vultis arbitrari? Non vtiq;,sed crudele odiū exercetis, & vos ipsos contra me vlciscimini. Dico ergo, Et si vlciscimini vos contra me, citò

Iudæi nunc Tyrij dici possunt.

Acto.13.

Possunt & Palestini vocari.

Deuter.32.

Acto.14.

Roma.10.

Expulsio apostolorū ad gentes. Matth.22.

Matth.15. Iohan.8. Galat.1. 1.Timo.1. Iohan.15.

velociter reddam vicissitudinem vobis super caput vestrum, vlciscendo me contra vos,quoniam vlciscimini vos contra me. Non enim per ignorantiam delinquitis,sed argentum meum & aurum,& qualibus scriptum est,Eloquia domini,eloquia casta,argētum igne examinatum, itemq; alibi.Desiderabilia super aurum & lapidem preciosum multum,siue super aurū & topazion. Hæc(inquam)desiderabilia mea & pulcherrima tulistis cum violentia, & incidistis in delubra vestra,id est,deprauastis doctrina peruersa in cordibus vestris,quæ iam nō sunt dei templa,sed dæmonum delubra. & eos qui non aliter docebant, quàm sicut ex me docti sunt,quia ratione superare non potuistis,furore persecuti estis,& longè fecistis eos de finibus suis.Sed qdē Sicut iam dixi,vicissitudinem ego reddam vobis. Nam ecce ego suscitabo eos de loco,in quo vendidistis eos. Quomodo vel quando suscitabo eos?In nouissimo die, de quo ante iam dictū est,suscitabo illos,vt resurgant mortui,& venient singuli apostolorum siue prędicatorum de locis ad quæ illos eiecistis,& iam dicta venditione vendidistis. Venient(inquā)nō soli vel pauci, sed adducentes gentium multitudinem,copiosos exercitus,tenentes arma salutis,quos adquisierunt per verbum dei,quod reppulistis vos,& indignos æternę vitæ vosipsos iudicastis.Tunc conuertam retributionem vestram in caput vestrum, & vendam filios vestros & filias vestras in manibus filiorum Iuda. Digna & iusta retributionis conuersio in caput vestrum. Vos enim sicut pro Barraba Christum commutastis,& sanguinem eius vendidistis,atq; propseudoapostolis veros apostolos tradidistis, & ad gentes eiecistis, ita fiet vobis in illa die resuscitationis. Vos nanq; iuxta illud, quod scriptū est, Iustus de angustia liberatus est,& tradetur impius pro eo,trademini in sententiam damnationis,& illis in sinum Abrahæ,Isaac,& Iacob receptis,vos foras expellemini.Talis venditio,talis commutatio fiet de vobis in manibus filiorum Iuda,id est,in manibus Apostolorum,quia ipsi iudices vestri erunt,sedentes super sedes duodecim iudicātes duodecim tribus Israel. Nec verò vendemini genti propinquę,sed ab eis genti longinquissimæ, id est, malignis spiritibus, quæ gens longinquissima est à communione naturæ vestræ,ab omni fœdere conditionis humanæ.Per Sabæos nanq;,quod interpretatur captiuantes,malignos spiritus intelligi licet.sicut illic, iuxta sensum mysticum accipiendum est in libro Iob.Boues arabant,& asinæ pascebantur iuxta,& irruerunt Sabæi, tuleruntq; omnia,& pueros percusserunt gladio.Moraliter nanq; per Sabæos maligni spiritus intelligūtur,qui vbi illis potestas diuinitus data est,labores animæ cunctosq; sensus vtiles auferunt, & percutiunt gladijs inuisibilibus. Itaq; vendent eos(ait)Sabæis,id est,crucíandos sociabunt eos spiritibus ma-
« lignis, quia dominus loquutus est, cuius loquutio vera,cuius sermo veritas est. [Clamate hoc
« in gentibus,sanctificate bellum,suscitate robustos,ascendant omnes viri bellatores.Concidite
« aratra vestra in gladios,& ligones vestros in lanceas.Infirmus dicat,qa fortis ego sum. Erum-
« pite & venite omnes gentes de circuitu,& congregamini, ibi occumbere faciet dominus robu
« stos tuos.Consurgant & ascendant gentes in vallem Iosaphat.quia ibi sedebo,vt iudicē omnes
« gentes in circuitu.] Grandis & fortis hic rhetoricæ,imò plus quàm rhetoricę,declamationis impetus, quia videlicet grandis est res,& dicenda nequaquā exiliter. Hoc(inquit)quod prædixi, congregaturum me esse omnes gentes,& deducturum eas in valle Iosaphat,& cætera quæ sequuntur vsq; ad illud,& vænundabūt eos Sabæis genti longinquæ,quia dominus loquutus est. clamate,id est,prædicate in gentibus,iuxta illud.Euntes in mundū vniuersum,prędicate euangelium omni creaturæ.Item,Euntes docete omnes gentes.Et sanctificate(inquit)bellum,videlicet baptizando eos in nomine patris & filij & spiritus sancti, quatenus ad illud bellum vniuersalis iudicij,sanctitatis & iustitiæ sint armis induti & præparati.Et quia ad concursum illius belli sola baptismatis sanctificatio non sufficit,suscitate robustos,ascendant omnes viri bellatores,id est,docete eos seruare omnia quæ mandaui vobis,vt tunc demum fiduciam habeant in die iudicij,tanquam robusti,& ascendant tanquam viri bellatores,tanquam iudices terribiles, gladios ancipites in manibus suis habentes ad faciendam vindictam in nationibus,increpatio nes in populis. Ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorū in manicis ferreis, vt faciant in eis iudicium conscriptum. Et quia rex belli huius nimium grandis est,eumq; negligi nimis damnosum est. Concidite(inquit)aratra vestra in gladios, & ligones vestros in lanceas,id est,labores seculi,& vsum huius mundi,cuius figura præterijt,postponite euāgelio Christi & verbo dei,vt in illo studenres arma vobis optima circūponatis, quibus in illo bello opus erit.Infirmus dicat,quia fortis ego sum,id est,quisquis ad illud bellum sese pręparatum esse cupit,tunc demum fortem sese speret in domino inueniri,cum humiliter cognouerit,quàm in semetipso infirmus sit.Nam virtus in infirmitate,hoc est,in infirmitatis propriæ cognitione perficitur. Taliter erumpite(inquit)& venite omnes gentes in circuitu,id est,ab oriente & ab occidente,& à septentrione & meridie.omnes,inquam,gentes,quia videlicet apud deū nulla personarum acceptio,vel distinctio est,sed omnes pro meritis discernens,probos remunerabit,improbos puniet.Itaq; venite & congregamini,alij ad dexteram,alij ad sinistram separandi.

Hæc proloquens spiritus propheticus, cum hactenus de multis vel ad multos pluraliter

Argentum & aurū domini sacra scriptura est Psal.11. Psal.18.

Ephes.6. Acto.13.

Prouer.11.

Matth.22.18

Sabæi mystice maligni sunt spiritus. Iob.1.

Marci vlt. Matth.vlt. Sanctificate bellum.

Psal.149.

1.Cor.7.

Virtus in infirmitate perficitur, 2.Cor.12. 2.Cor.13.

Acto.10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iob.41. loquutus fuerit,miro modo ad quendam singulariter, repentè apostropham facit,dicendo. Ibi occumbere faciet dominus robustos tuos.Quis iste est robustorum possessor,quos ibi dominus faciet occumbere,nisi is qui ad beatū Iob dictus est esse rex super omnes filios superbiæ?Nempè ibi robustos eius omnes,id est, superbos,cum eodem rege ipsorum vel principe faciet dominus occumbere,dicendo sicut in Euangelio legimus,Ite maledicti in ignem æternum,qui præparatus est diabolo & angelis eius.Nec plura cum illo robusto robustorū loqui dignatus,prio rem repetit sermonem,& dicit idem dominus. Consurgant & ascendant gentes in valle Iosaphat,quia ibi sedebo vt iudicem omnes gentes in circuitu.De valle Iosaphat iam superius dictum est. Notandum verò,quod cum ille dixerit,congregabo omnes gentes,& educam eas in vallem Iosaphat, & disceptabo cum eis ibi.nunc aliter hic pronunciat. Consurgant & ascendāt omnes in vallem Iosaphat, quando incredulos quosq; vel aduersarias potestates dominus ad iudicium prouocat,& disceptat cum eis pro populo suo. Deducam eos(inquit)in vallem Iosaphat,quando autem credentes ad prælium coiorratur. Ascendent(ait)omnes viri bellatores, Consurgant & ascendant gentes in vallem Iosaphat. Qui enim iudicatur, in valle positus est, qui autem viri bellatoris nomen obtinebit illic stando à dextris,amplius autem quicunq; sedebit in ordine sedium duodecim,nimirum in alto erit.Quod tandē ita subinfert.quia ibi sedebo vt iudicem omnes gentes in circuitu,verbis euāgelicis satis aperitur.Cum autem venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes,& cætera.Sequitur. [Mittite falces,quoniam matu- »
Matth.25. ruit messis. Venite & descēdite,quia plenum est torcular,& exuberant torcularia, quia multi- »
Expositio per verba Christi. Matth.13. plicata est malitia eorum.] Quis dicat,quibus dicat,& quid significet quod dicit.Mittite falces, »
& quoniam maturuit messis,illa satis indicat Euangelica parabola seminantis,vel boni semi- »
nis & zizaniorū agri. De quibus cum dixissent serui patrisfamilias, vis imus & colligimus ea, »
finite(inquit)ille vtraq; crescere ad messem, & in tempore messis dicam messoribus. Colligite primùm zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreū meum.Messis(inquit dominus)consummatio seculi.Mitter filius hominis angelos suos, & colligēt de regno eius omnia scandala.Igitur qui hæc dicit,mittite falces quoniam maturuit messis,filius hominis est,qui & antequam fieret filius hominis,erat vt nunc est filius dei,& hæc & cætera loquebatur in prophetis.Et quibus hæc dicit,messores eius angeli sunt,& ipsa maturitas messis finis est seculi, quando secundum præscriptam disceptationem iudicij facienda est separatio tritici & zizaniorum agri. Quod autem sequitur & dicit. Venite & descendite, quia plenum est torcular & exuberant torcularia, rem eandem per aliam similitudinem nihilominus congruè significat.quia videlicet tunc vniuersaliter fiet,quod nunc interdum particulariter fit,vt à reprobis omnino separentur electi, sicut in torcularibus vinum in apothecis reponendum, separatur ab acinis foras proiciendis. Vndè quod ait,quia multiplicata est malitia eorū,
Matth.14. sic intelligendum est,ac si diceret.Quia sic abundante malitia,multorum charitas refriguit,vt amplius differri non debeat expressio iudicij,qua electi à reprobis,simplices sequestrenē à malitiosis. His dictis terribiliter inclamat & dicit. [Populi in valle concisionis, quia iuxta est dies »
domini in valle concisionis.Sol & luna obtenebrati sunt,& stellæ retraxerūt splendorem suū.] »
Idcirco populi vel gentes, de quibus supra dictum est, in valle iudicij siue concisionis congregantur,vt à dextris atq; à sinistris dispertiti,à domino iudicentur. Cuius mœrorem dici & tormenta pereuntium ne sol quidem & luna,astraq; cætera poterunt intueri.sed retrahent fulgorem suum, & seueritatem iudicantis, reddentisq; vniuscuiusq; opus in caput suum, aspicere nō audebunt,non quòd clementiora sint dei iudicia,sed quòd omnis creatura tormentis aliorū pertimescat.Eodem sensu quo hic ait,sol & luna obtenebrati sunt,& stellæ retraxerunt lumen suū,
Amos.5. Sopho.1. Alius propheta dicit,Dies domini ista,tenebræ & non lux.Nunquid nōtenebræ dies domini, & non lux?Et caligo,& non splendor in eaclemq; alius,Dies iræ,dies illa,dies tribulationis & angustiæ,dies calamitatis & miseriæ,dies tenebrarum & caliginis,dies nebulæ & turbinis.

Vallis concisionis. Porrò,quod semel & iterum dicit,in valle concisionis,idem intelligi volens,quod supra,vbi dixit, in valle Iosaphat, meminisse nos facit historiæ supra memoratæ, quia in valle Iosaphat congregati filij Ammon & Moab & montis Seir vt pugnarent cōtra Iudā,versiconrra semetipsos,mutuis cōcidere vulneribus.vndè & propter hoc ipsum, quòd ,ppriis gladiis conciſi sunt, rectè vallis concisionis. sicut econtra pro eo,quòd illic filij Iuda benedixerunt dominum, dicta est vallis benedictionis. Sicut illi mutuis vulneribus semetipsos conciderunt, sic in illa die reprobi omnes propriis ex conscictijs condemnandi sunt.Sequitur. [Et dominus de Sion rugiet, »
& de Hierusalem dabit vocem suam. Et mouebuntur cœli & terra,& dominus spes populi sui, »
& fortitudo filiorum Israel.] Quoniam de illo die domini magno & horribili hactenus sermo »
1 Iohan.5. est,rectè rugitus iste & vox ista domini illa intelligitur,de qua ipse in euāgelio dicit.Nolite mirari hoc, quia venit hora,in qua omnes qui in monumētis sunt,audient vocem filij dei,& procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicij.

iudicij. Nam vox illa, de qua præmiserat dicens. Amen amen dico vobis, quia venit hora & nunc est,quando mortui audient vocem filij dei,& qui audierint,viuēt.ille rugitus, & illa vox est, qua infernum moriendo ac resurgendo terruit ac vicit,prædámque ex eo tulit, secundum propheriam Iacob,dicentis.Catulus leonis Iuda,ad prædam fili mi ascendisti,&c. Ab illo ru- Genes.49.
gitu Amos propheta incipit,dicendo.Dominus de Sion rugiet,& de Hierusalem dabit vocem suam. Quod idem est, ac si dicat, De Sion egredietur lex, & verbum domini de Hierusalem. Nam quod illic sequitur,& luxerunt speciosa pastorum,& exiccatus est vertex Carmeli,quod Esaiæ.2.
interpretatur scientia circuncisionis, intelligitur de superbia scribarum & pharisæorum, qui se profitebantur pastores populi,qui propter suas traditiones reliquerant traditiones dei,videlicet quòd illa quasi speciosa doctrina illorum, corrusante Christi euangelio, lugere deberet & exiccari.Igitur dominus de Sion rugiet,& de Hierusalem dabit vocem suam,videlicet quando de medio factorum,quorum cum millibus venient,& de medio angelorum,qui cum eo venient,quorum nimirum vna societas rectè Sion dicitur & Hierusalem, sedens in sede maiestatis suę,dicet his qui à dextris erunt. Venite benedicti patris mei,possidete regnum.His autem Matth.25.
qui à sinistris. Ite maledicti in ignem æternum. Tunc vtiq; mouebuntur cœli & terra,sicut ait ipse dominus.Nam virtutes cœli mouebuntur. Nec verò parius erit terræmotus in occursum Matth.24.
eius, sed tantus, vt mortui omnes impulsi tanquam dormientes excitentur. Et electi quidem ipsi quoque timebunt & trement, sed in ipso timore vel tremore fortem & firmam retinebunt spem.Hoc est quod protinus ait,& dominus spes populi sui,& fortitudo filiorum Israel.Omnis nanq; populus electorum dei rectè dicitur & est, quos omnes tunc eadem mæiestate sua miro modo & terrebit & confortabit,quia videlicet nunquam in semetipsis,sed in domino speraue- Roma.10.
runt.nunquam de sua,sed de domini fortitudine præsumpserunt.Quo contra falsi Israelitæ in semetipsis sperant, & de semetipsis sortes videri volunt, dum quærentes suam statuere iustitiā, iustitiæ dei subiecti non sunt. Hæc omnia gentibus prædicata sunt, secundum præceptum di-
« centis superius,clamate hoc in gentibus, & quæcunq; ab eo loco dicta sunt, propheta de per-
« sona dei loquebatur. Nunc tandem ipse deus in persona sua loquitur & dicit. [Et scietis quia
« ego dominus deus vester, habitans in Sion, in monte sancto meo, & erit Hierusalem sancta,&
« alieni non transibunt per eam amplius. Et erit in die illa stillabunt montes dulcedinem,& col-
« les fluent lacte,& per omnes riuos Iuda ibunt aquæ. Et fons de domo domini egredietur,& ir-
« rigabit torrentem spinarum.Aegyptus in desolationem erit,& Idumęa in desertum perditio-
« nis, pro eo quòd iniquè egerunt in filios Iuda, & effuderūt sanguinem innocentem in terra sua.
« Et Iudæa in æternū habitabitur,& hierusalem in generationem & generationem,& mundabo
« sanguinem eorum quem nō mundaueram,& dominus commemorabitur in Sion.] Miro modo verba suæ personæ verbis prophetæ dominus subiungit per coniunctionem, &, Ac si dicat, Ista omnia, quæ iussi clamari in gentibus,fient,& tunc vos qui estis populus meus,qui dicimini & veri estis filij Israel,scietis quia ego dominus deus vester.Scietis,inquam,quia videbitis. videbitis autem,non adhuc per speculum in ænigmate, sed facie ad faciem. Ego ille dominus deus vester, tunc cognoscar à vobis habitās in Sion,in monte sancto meo,& quemadmodum alius propheta testatur,tunc loquar ad inimicos meos in terra mea,& in furore meo con-
turbabo eos,ego(inquiens)constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctū eius. Et tunc Ephes.5.
erit Hierusalem sancta, videlicet quam(vt Apostolus ait) exhibui mihi sponsam gloriosam nō Apoca.21.
habentem maculam aut rugam,& de qua Iohānes in Apocalypsi. Vidi ciuitatem Hierusalem Alieni à ce-
nouam descendentem de cœlo, à deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo. Et alieni(in- lesti Hieruſa
quit)non transibunt per eam amplius. Alieni,inquam,scilicet timidi & increduli & execrabi- lem.
les & homicidæ & fornicatores & venefici & idolólatræ & omnes mendaces, qui anrehac per eam transibant,eamq; fatigabant,amplius per eam transire non poterūt,quia foras missi erūt, & sicut illic scriptum est,pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure,quod est mors secunda. Item,illic scriptū est,Foris canes & malefici,& impudici,& homicidæ,& idōlis seruiētes, Apoca.22.
& omnis qui amat & facit mendacium. Igitur alieni non transibunt per eam amplius, & neq; mors vltra erit,neq; luctus,neq; clamor,neq; dolor, quæ prima abierunt. Et erit in die illa(inquit)stillabunt montes dulcedinem,& colles fluent lacte,& per omnes riuos Iuda ibunt aquæ.

Montes illius ciuitatis prophetæ & apostoli, colles autem cæteri sancti sunt,quorum quia doctrinam subiectæ plebes hic susceperunt,ideirco illic gloriæ quoq; communicabunt,& insi- Montes &
tam illis dulcedinem diuinæ charitatis videndo bibent,& conuiuendo hauriēt. quia nimirum colles illius
plenius in illis gloriam dei videbunt, per quorum doctrinam gloriam dei cognouerunt. Hoc Hierusalē.
breui versiculo Psalmista significat dicens, Inebriabuntur ab vbertate vultus tui, & torrente Psal.35.
voluptatis tuæ potabis eos. quoniam apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbunt lumen. & quidem de montibus dulcedo,& de collibus fluet lac,& per omnes riuos Iuda,id est, per omnium fidelium siue confessorum corda ibunt aquæ salientes in vitam æternam, sed eiusdem dulcedinis, eiusdem lactis,earundemq; aquarū fons & in montes & in colles,& in omnes riuos

Universidad de Deusto
Biblioteca

Proger.

filios,de domo domini(inquit)egredietur,quæ videlicet domus rectè intelligitur fabrica corporis Christi,etenim ipsa est domus quam sapientia sibi ædificauit.Ait ergo,Et fons de domo domini egrediebatur,& irrigabit torrentem spinarū, fons vitæ,& torrens voluptatis de illa domo domini egrediens,irrigabit torrentem spinarum,id est,vniuersitatem electorum,vt iam nō sit quod erat,decurrendo ab ortu ad occasum,inter spinas tribulationum atq; peccatorum,sed

Apoca.22.

Flumen pacis,spiritus sanctus.

torrens delicíarum,abundans vbertate bonorum sempiternorum.De hoc item in Apocalypsi legitur.Et ostendit mihi flumen aquæ viuæ,lympidum sicut cristallum,procedens à sede dei & agni,in medio plateæ ciuitatis. Et ex vtraq; parte fluminis lignum vitæ,afferens fructus duodecim,per menses singulos reddens fructū suum.Breuiter hic dicendum,quia fons ille,siue flumen spiritus sanctus est,qui & in propheta dicit.Ecce ego declino in eos vt flumen pacis,& vt

Esaiæ.66.

torrens inundans gloriæ gentium. Hoc(inquam)flumen pacis,hic torrens gloriæ,hoc flumen lætitiæ,hic torrens voluptatis,hæc vbertas domus dei,spiritus sanctus est. Ipse nanq; amor est sponsi & sponsę,quo nimirum inundatus & sanatus,qui erat torrens spinarum,torrens erit delitiarum,id est,conditio nostra, quæ mortalis erat & misera, immortalis erit & beata. Ciuitati huic Aegyptus & Idumæa spiritualiter secundum nouam interpretationem, & secundū rem contrariæ sunt,& idcirco cōtrariè recipient. Aegyptus nanq; tenebræ,Idumæa terrenitas interpretatur,omnesq; illos significant,quos excæcauit malitia ipsorum,& qui propter cupiditatem corda terrena gerunt.Ait ergo,Aegyptus in desolationem erit, & Idumæa in desertum perditionis.Quare?Pro eo(inquit)quòd iniquè egerunt in filios Iuda,& effuderunt sanguinem innocentem in terra sua.filios Iuda,sicut Hierusalem & Sion,non carnaliter,sed spiritualiter intelligimus,scilicet omnes qui vnum & verum deum confitētur, secundum nomen Iuda,quod interpretatur confessio,& propter eandem confessionem iniqua patiuntur ab Aegypto & à filijs Edom. Qui dicunt,exinanite, exinanite vsq; ad fundamētum in ea,subauditur Hierusalem.

Filij Iuda spiritualiter

Psal.136.

Vellent nanq; exinanire ciuitatem,id est,ecclesiam dei, nullamq; ex ea penitus audiri vocē Iuda,id est,confessionis, ac proinde domino habitante in illa cum abundātia dulcedinis,fluuioq; lactis, ac per omnes riuos Iuda euntibus aquis, ipsi econtra erunt in desolationem,& in desertū perditionis.Vndè adhuc sequitur.Et Iudæa in æternum habitabitur,& Hierusalem in generationem & generationem, & mundabo sanguinem eorum quem nō mundaueram,& dominus commorabitur in Sion.Cuncta hæc spiritualiter dicta,miro modo carnali Iudææ siue Israeli in carne glorianti blandiuntur. Cum enim cōtra ipsos maximè hæc dicantur,vtpote qui terreni sunt,& terrena diligunt,& sanguinem sanctorum prophetarum in terra sua effuderunt,& proinde excæcati merito,redacti sunt in Aegyptum,ipsi pro semetipsis dicta esse gloriantur. Hæc

Carnalis sensus Iudæorum de mille annorum regno.

enim ad opinionem illorum multum accedere videntur,qua mille annorum regnū in Iudææ sibi finibus pollicentur.& auream Hierusalem,& victimarum sanguinem,& filios ac nepotes,& delitias incredibiles,& portas gemmarum varietate distinctas, In illa pulchra annorum longitudine habitaturos se putant secundum hanc prophetiam, de montibus stillas carneæ dulcedinis,& de collibus candidi fluuios lactis, & per omnes riuos Iuda saliētes aquas purissimas, tanta vbertate,vt torrentes quoq; spinarum ita commutentur,quatenus circum circa nō spinæ,sed ligna pulcherrima atq; fructifera nascantur,velut in paradiso delitiarum.Iuxta literam hæc omnia somniant,& errant, sed hic error propheticis prosuit semper & prodest literis,vt à

Iudæi gaudent in superficie literæ.

Esaiæ.8.

suis conseruentur inimicis. Deniq; tanta sunt quæ contra illos dicuntur, vt odio nimis impatienti illos sine dubio concitarent, si manifestis expressa fuissent vocibus.Itaq; sicut in Esaia loquitur dominus,Liga testimonium,signa legem in discipulis meis. ita & hic necessariò factum credamus, vt ligaretur testimonium hæc mysticum, discipulis Christi repositum, ab inimicis Christi conseruandum propter ligaturæ pulchritudinem,propter blandientem illis literæ superficiem.Ligaturæ eiusdem summa clausura hæc est. Et mundabo sanguinem eorum, quem non mundauerunt,Et dominus commorabitur in Sion.Quorum eorum mundabo sanguinē Aegyptiorū videlicet & Idumæorum,quos semetipsos esse Iudæi non sentiunt,cum sint maximi homicidarum, qui sanguinem innocentem effuderunt. Eorum(inquit)sanguinem mundabo,quem non mundauerunt,id est, homicidia cæteraq; peccata illorum vindicabo,de quibus pœnitentiam non egerunt. Nam si mundauissent ipsi per remporalem pœnitentiam,ego non

Psal.82.

mundarem aut punirem per æterni iudicij sententiam. Succinit propheta personę loquentis domini,conuersus ad nos ac dicēs, Et dominus commorabitur in Sion, in illa videlicet,cuius fundamenta sunt in montibus sanctis, cuius portas diligit dominus super omnia tabernacula Iacob,de qua tam mirabiliter,quàm veraciter loquitur spiritus sanctus,& homo natus est in ea, & ipse fundauit eam altissimus. Ibi commorabitur, ibi moram faciet æternam, ibi semper videbitur deus deorum,semperq; desiderabilis erit ad videndum.

FINIS LIBRI IN IOHELEM PROPHETAM.

PROLOGVS

PROLOGVS RVPERTI, IN AMOS PROPHETAM.

Magisterij sancti spūs in Amos.

TERTIVS in ordine duodecim prophetarum, sanctus Amos, magnam doctoris & eruditoris sui spiritus sancti gratiam commendat,ad gloriam ipsius referendo,quis & vndè in propheram fuerit assumptus. Ait enim ipse in titulo prophetiæ suæ. Verba Amos,qui fuit in pastoralibus de Thecue.Et alibi.Nō eram

Amos.7.

propheta,nec filius prophetæ,sed armentarius vellicans sycomoros, & tulit me dominus,cum sequerer gregem,& dixit ad me. Vade,prophera populo meo Israel. Magnum quippe est præconium gratiæ & glorię domini,in eo q̄ pastorem implendo,propheram facere & dignanter voluit,& efficaciter potuit.Porrò nos temeritatis argui veremur, qui verba non

Difficultas in hoc prophera.

hominis,sed dei verba,nō ab humo prolata,sed cœlesti magisterio deprompta, tractare nitimur, quorum sub maiestate magni & antiqui,multóq; maiores q̄ nos,intellectus propriq; vires succūbere fatentur.Quis enim(inquiunt)dignè exprimat tria & quatuor scelera Damasci,Gazæ,Tyri,Edom,filiorū Ammon & Moab,in septimo octauoq; gradu Iudæ & Israel?Quid igitur?Remittemus laxas manus,& verborum dignitatem atq; difficultatē,dormitionis ac somnij nobis vt pigri occasionem faciemus?Si hoc agimus,cōtra nos est illud dictum sapientis,vt

Prouer.6.

excusari non possimus.Vade ad formicam ô piger,& considera vias eius, & disce sapientiam. quæ cum non habeat ducem vel præceptorem,nec principem,parat æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat. Vsquequo piger dormis?Quādo cōsurges ex somno tuo?Paululum dormies, paululum dormitabis? Paululum conseres manus vt dormias, & veniet tibi quasi viator egestas,& pauperies quasi vir armatus.Si verò impiger fueris, veniet tibi vt fons messis tua,& egestas longè fugiet à te.Quo nā hæc dicta tendūt,nisi vt spē suggerāt inopi animæ,quatenus de adiutorio dei cōfidens properet,exemplo formicæ,maiora humeris suis onera subire,cibumq; sibi pararet?Ventura nanq; est fames pigris & somnolentis, in hoc tempore

Psalm.36.

dormitantibus,& occurret illis quasi vir armatus.quam & Psalmista prospiciens,cum dixisset. Nouit dominus dies immaculatorum,& hæreditas eorū in æternū erit,subiunxit atq; ait.Non

Deute.8.

confundentur in tempore malo, & in diebus famis saturabuntur. Tempus malum & dies famis nimirum appellat diem iudicij,quando mali & pigri,qui hic neglexerunt omnem sermonem procedentē ex ore dei,in quo viuit,& sine quo non viuit homo,esurient & sitient in æternum. Exurgamus igitur etiam ad hanc partem sermonis dei, & quisquis hæc opuscula nostra legerit,exoratum se nouerit, vt cum beniuolis arridens oculis dicat de nobis illud eiusdem sa

Prouer.30.

pientis,Formicæ,populus infirmus,qui præparat in messe cibum sibi.

FINIS PROLOGI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, IN AMOS PROPHETAM COMMENTARIORVM, LIBER PRIMVS.

Verbū dñi factum ad Amos durum Israeli præsagiū.

VERBA Amos,qui fuit in pastoralibus de Thecue,quę vidit super Israel in diebus Oziæ regis Iuda, & in diebus Hieroboam filij Ioas regis Israel,ante duos annos terræmotus.] Amos,quod interpretatur populus auulsus, ex ipsa sui nominis interpretatione durū præfert præsagiū Israeli ad quem mittitur, quòd videlicet proxima captiuitate de terra sua foret auellendus, quin aureos colendo vitulos,à domo & stirpe Dauid,quem elegerat dominus,fuerat auulsus.Huius verba sunt hæc, de viuo nimirum fonte(quod est vnicum verbum dei)prolata, & idcirco omni veritati rerum sequentiū necessariò adimplenda. Qui videlicet Amos fuit in pastoralibus Thecue. Est autē Thecue vocabulū oppidi,distantis à Bethleem sex milibus ad meridianam plagā, & vltra nullus est vinculus,ne agrestes quidē casæ,quales Aphri appellant Mapalia, furnis potius q̄ domibus similes. Tanta est heremi vastitas,quæ vsq; ad mare rubrū, Persarumq; & Aethiopū atq; Medorū terminos dilatat.Et quia humo arida atq; arenosa nihil omnino frugū gignitur, cūcta sunt plena pastoralibus,vt sterilitatē terræ compensent pecorum multitudine.Ex hoc numero pastorū & Amos propheta fuit,imperitus sermone,sed nō scientia.Idē enim qui per oēs prophetas spūs sanctus, per istū quoq; locutus est. Porrò Thecue tuba interpretat.Vndè & hoc ipsum nomē viculi multū cōgruit rei,scilicet huic ꝓphetiæ,quę nimirū si bene audit,si aures audiendi habem⁹, tāta & tam fortis est,vt meritò vocet tuba dei.Hęc verba vidit super Israel, subauditur

Universidad de Deusto
Biblioteca

2. Para. 26.

venientia velut grande pondus. Cæterùm nisi Israel prævaricatus fuisset, & idcirco nō aduersa, sed prospera nunciaret, rectius diceretur ad Israel siue pro Israel. Vidit autē visione illa qua possunt verba videri, scilicet visione mentis, quæ vera visio est, ob cuius excellentiā & prophetæ dicitur videntes. Ozias cuius in diebus hæc vidit cognomento Azarias dictus est, rex Iuda, qui indebitum sibi sacerdotiū vendicare conatus, lepra in fronte percussus est, quando irā domini nō solum pœna eius, sed & terræmotus ostendit, quē Hebræi tunc accidisse cōmemorant. Ante duos annos illius terræmotus hæc verba se vidisse testatur. Cur autē terræmotus eiusdem nunc fecerit mentionē, si ratio quæritur, opportunius in proximo dicetur, quando pro necessitate mystici sensus inueniendi, seruabimur vertici Carmeli, cur præmisso, dominus de Sion rugiet, & de Hierusalem dabit vocē suam, & luxerūt speciosa pastorū, subiunxit atq; ait, & exiccatus est vertex Carmeli. Porrò Hieroboam iste nō est filius Naboth, qui peccare fecit Israel, sed filius Ioas, filij Ioathan, filij Iehu, pronepos eiusdem Iehu, sub quo prophetauerunt, Osee, & Iohel, & Amos. Verba ipsa iam nunc aggrediamur. [Dominus de Sion rugiet, & Hierusalem dabit vocē suam, & luxerunt speciosa pastorū, & exiccatus est vertex Carmeli.] Ab eo, quo summa sanctorū prophetarū intentio tendit, verborū suorū initiū facit, scilicet ab aduētu, qui tunc expectabatur, & euangelio Christi filij dei. & quid propter eius reiectionem siue repulsionem infelicibus euenturū foret Iudæis, mirabiliter atq; terribiliter propheta de pastore assumptus edicit. Nam dominus de Sion rugiet, hoc est, Christus dei filius, deus & dās, homo factus, & mortē passus, infernū conringet, & mortem euincet, tanq; leo fortissimus, tanq; catulus leonis, id est, fortissimus, filius fortissimi dei, secundū prophetiam Iacob dicentis. Catulus leonis Iuda, ad prædā fili mi ascendisti, Requiescens accubuisti vt leo, & quasi leæna. Quis suscitabit eum? Tanto rugitu emisso de Sion, deinde de Hierusalē (quæ vna eademq; ciuitas est) dabit vocem suā, id est, emittet prędicationē euangelicam, quòd & fieri oportere secundū scripturas ipse testatus est. Quoniam sic scriptū est, & sic oportebat Christū pati, & resurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remissionē peccatorū in omnes gentes, incipientibus ab Hierusalem. Quid deinde miseris euenturū erat Iudæis? Nimirū geminum malum, duplex contritio, alia temporalis, alia æterna. siue alia corporalis, alia spiritualis. De temporali siue corporali, & luxerunt speciosa pastorū, inquit. De æterna siue spirituali, & exiccatus est (inquit) vertex Carmeli. Quæ enim vel quorū speciosa pastorū luxerunt, & quomodo luxerunt? Vtiq; speciosa ciuitas illa Hierusalē, quæ & prophetas & ipsum dominū prophetarū occidit, & augustum in ea templum, quo nihil in orbe fuit augustius, & cætera quæcunq; speciosa siue delectabilia potuerant habere pastores illi falsi, scilicet scribæ & pharisæi, qui se profitebantur esse pastores, cū essent lupi rapaces. Luxerūt luctu inconsolabili, circūdantibus & vastātibus cuncta Romanis, qbus vincētibus, quicunq; ex Iudæis gladio, fami, & igni superesse potuerūt, in oēs gētes captiui ducti sunt. Hęc fuit & est cōtritio tēporalis, cōtritio corporalis. Quis porrò erat Carmelus, & quis Carmeli vertex, & quomodo exiccatus est? Interpretatio nominis Carmeli rem cito aperit. Interpretatur enim Carmelus, scientia circuncisionis. Ergo Carmelus secundum suum nomen significat circuncisionem, id est, Iudaismū carnalem multū in sua scientia gloriantem. Vertex eiusdem Carmeli illa fuit generatio, quæ saluatorem crucifixit, generatio cuius (vt sapientia dicit) excelsi erant oculi, & palpebræ in altū resurrectæ. Illa nanq; generatio circuncisionis, summū sibi visa est esse vel habere culmen scientiæ, ita vt & claues scientiæ dixerit eam dominus tulisse. Væ (inquit) vobis, quia tulistis clauim scientiæ. Ipsi nō introistis, & eos qui introibant, prohibuistis. Talis ille vertex Carmeli, post rugitū domini de Sion, & vocem eius de Hierusalem, exiccatus est. quia videlicet extunc ab illis recessit omnis ros supernæ gratiæ, & nubibus suis mandauit dominus, ne pluerent super eos imbrē, quia repulerunt verbum dei, & indignos se iudicauerūt æternæ vitæ. Super illū verticem, id est, super illam generationē omniū cæterarū generationū omnia peccata venerūt, secundū sententiam ipsius domini, qui cū dixisset. Ecce ego mitto ad vos prophetas & sapientes & scribas, & ex illis occidetis & crucifigetis, &c. subiunxit atq; ait. Vt veniat super vos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terrā à sanguine Abel iusti, vsq; ad sanguinē Zachariæ filij Barachiæ, quē occidistis inter templū & altare. Amen dico vobis, venient hęc omnia super generationē istam. Seqtur ergo. [Hæc dicit dominus. Super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor non conuertā eū, eo q; triturauerit in plaustris ferreis Galaad.] Hæc est contritio æterna cōtritio spiritualis in eo q; dicit, nō conuertā eū. Quem enim dicit eū, nisi verticē Carmeli, id est, (sicut iam diximus) superbiam scientiæ circuncisionis, cuius illa generatio vertex quidā extitit, nempe cū dicit, nō conuertam eū, non licet subaudire Damascū, cū Damascus sit fœminini generis, sicut & cū dicitur, super tribus sceleribus Gazæ, & super quatuor non conuertā eum, non licet referri ad Gazam, cū Gaza nomen ciuitatis & fœminei sit generis. Et sicut cū dicit, super tribus sceleribus filiorū Ammon, & super quatuor nō conuertā eū, nō conuenit singulariter eū referri ad pluralitatē filiorū Ammon. Igitur non conuertā eū cū dicit, subaudiri necesse est Carmelū siue verticē Carmeli, id est, populū

Hieroboam hic, pronepos Iehu.

Gene. 49.

Lucæ. 24.

Speciosa pastorū Hierusalem.

Vertex Carmeli, scribæ & pharisæi.

Prouer. 30.

Lucæ. 11.

Matt. 23.

Nō conuertam eum.

populum Iudaicum circuncisum, maximéq; illam, quæ dominum crucifixit, generationem eiusdem populi, cuius scientia denotatur reprehensibilis ex interpretatione (vt iam dictū est) nominis Carmeli. Neq; enim leuiter ac sine magnæ indignationis pondere illa generatio hic dicit vertex Carmeli, sed eodē spiritu, & eadē ira, qua & diabolus sub nomine principis Tyri, in propheta propter prælumptionē scientiæ dicitur Cherub, quod interpretat plenitudo scientiæ. Tu (inquit) signaculū similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore, in delicijs paradisi dei fuisti. Tu Cherub extēctus & protegēs, & posui te in mōte sancto dei. Item, Et eiecit te de monte dei, & perdidi te ô Cherub protegens de medio lapidū ignitorum. Homo quoq; cui persuasit in precium transgressionis scientiam plenariam, dicendo, Et eritis sicut dij scientes bonū & malum, super eodem vitio denotatur in ligno prævaricationis, dum pro eo quod accidit, nomen ironicé ascriptum est illi, vt diceretur lignū scientiæ boni & mali. Ita nimirū per verticem Carmeli, secundū iam dictam interpretationē, terribiliter hic denotari arbitramur superbiā illius generationis siue circuncisionis, nimium de scientia præsumentes. cuius tanta præsumptio, vt Christum virtutem & sapientiā dei speraret se circumuenire posse dolis, & ita exinanire consilium dei, vt illū qui venisset benedictus in nomine domini, faceret haberi maledictū in manu legis domini, pro eo q; dixerat lex, quia maledictus est à deo qui pendet in ligno. Proinde terribiliter dictū, & cum metu ac reuerentia cogitandum, q; propter scelera Damasci, propter scelera Gazæ, propter scelera Tyri, propter scelera Edom, propter scelera filiorū Ammon, propter scelera Moab, propter scelera Iuda, & propter scelera Israel, sic iudicet dominus, & damnet illū verticem Carmeli, vt nō conuertat eum, id est, omnino repellat & cæcitati tradat eum secundū alterius propheticæ testimoniū, qua idem dominus dicit. Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, ne forte videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & conuertatur, & sanem eum. Quis hoc animaduertere posset, nisi dominus ipse in luce euangelij consonanter & manifestius dixisset, illud quod iam præmisimus, vt veniat super vos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terrā à sanguine Abel iusti. Itemq; Amen dico vobis, veniēt hęc omnia super generationē istam. Deniq; si omnia, ergo & Damasci & Gazæ, Philistijm & Tyri, & Edom, & Moab, & patrū suorum Iuda, atq; Hierusalē scelera venire debuerunt super generationem illam secundū prophetiam hanc. Porrò quamuis dicantur venire super illius generationis verticē, non tamen remoueri dicuntur ab eisdem, quorū priorum scelera fuerunt, vel à quibus incœpta sunt. Nam & illi onus suū singuli portare debuerunt, illa autē infelicissima generatio, & onera omniū illorum, & suū debuit portare onus proprīū. Verē generatio infelix, in malum tēpus separata, quemadmodū hic idē propheta quodā loco, cū exclamasset, vę qui opulenti estis in Sion, inter cætera subiunxit, Qui separati estis in diē malū, & appropinquatis solio iniquitatis. Nempe sicut dominus noster apostolos suos beatificans & dicens. Ego misi vos metere quod nō laborastis, alij laborauerunt, & vos in labores eorū introistis. mercedē illorum non excludit qui laborauerunt & nō messuerunt, videlicet sanctorū patriarcharū, qui expectauerunt, & nō acceptis promissionibus, oēs defuncti sunt. sed istorum præfert qui sine labore expectationis ipsum præsentē beatis oculis videre meruerunt. Ita nimirū cum dicit. Veniēt hæc omnia super generationē istam, pœnā Damasci & cæterorū non aufert, sed generationis eiusdē, quæ mensurā illorum impleuit, maiorē sore censet. Iam literæ ordinē prosequamur. Super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor nō conuertā eū. Recté in initio scelera ponit Damasci, sanguis iustus, qui effusus est super terrā à sanguine Abel iusti. Is nanq; locus esse dicit, vbi Cain eundem Abel occidit, & ex eo traxisse causam nominis sui. Damascus nanq; bibēs sanguinem proprijs. Primum scelus est voluntas peruersa, quæ & si opere cōplere nequeat, tamē scelus vtiq; est. Vndē & propter odiū, quoniā & occidendi voluntas est, iam quisq; dicitur & est homicida. Omnis enim qui odit fratrē suum, homicida est. Iam ergo mortuus est qui odit, sed mors eius intrinsecus latet, & rursus ad vitam conuerti potest, sicut illā puellam dominus suscitauit, quæ nondum erat elata, sed in domo iacebat. Secundum scelus est, voluntatē operere complesse, & hoc facto mortuus est peccator, & foras elatus. Sed adhuc suscitari potest, sicut illum iuuenem dominus suscitauit, qui per portam ciuitatis mortuus efferebatur. Tertium scelus est, opus malum in consuetudinem vertisse, & tunc peccator mortuus & sepultus est. Sed adhuc ad vitam suscitari potest, sicut Lazarum sepultum iam quatriduanum & fœtentem dominus suscitauit. Quarrum scelus est, in suo sibi peccato cōplacere, deóq; ad pœnitentiā reuocāti, & legi eius redargueti, superbiæ spiritu resistere. Hoc scelus diabolicū est, quod & in psalmo breui versiculo designatur. Qui dixerunt, linguā nostrā magnificabimus, labia nostra à nobis sunt, quis noster dominus est? Hoc scelus perpetrare & sic loqui, est dicere verbum contra spiritum sanctum, & non remittetur neque in hoc seculo neque in futuro. Non placet sancto spiritui, vt conuertat illum qui sese in hoc scelus erexit. Nunc iam literæ huius distinctionem siue renorem diligenter

Ezech. 28.

Gene. 3.

Terribilis dei sententia contra occisores Christi.

Esaiæ. 6.

Matth. 23.

Infelicissima generatio.

Iohan. 4. Hebr. 11.

Iosu. 7.

In Damasco primū fusus est sanguis, scilicet Abel. 1. Iohan. 3. Matth. 9. Lucæ. 7.

Iohan. 11.

Psalm. 11. Iohan. 11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tria scelera aliorũ,verticis Carmeli quatuor.

diligenter attendamus. Super tribus(inqt)sceleribus Damasci,& super quatuor. Non dicit,super tribus sceleribus & super quatuor Damasci, sed nomẽ Damasci tribus & quatuor interponit,& tria & quatuor scelera subiũgit.Hic tenor in oĩbus vigilãter cõsiderandus est.Ita enim super tribus Gazæ dicit,demumq; & super quatuor,adiungit.Super tribus sceleribus Edom(inqt)ac deinde & super quatuor ait.Sic omnino & in cæteris.Nusq; tria & quatuor scelera cõiungit.Quòd si faceret & tria & quatuor viderenẽ esse scelera Damasci,& Gazę,& Tyri, & Edõ,& filiorũ Ammon,& Moab,& Iudæ,& Israelis.Nũc autẽ hoc perpendere operępretium est,ęp singulorũ illorũ,Damasci videlicet & cæterorũ,tria tantũ scelera sint, quatuor verò verticis Carmeli.i.sæpedictę generationis,cuius tẽpore dñs venit.Deniq; nec illa quartũ scelus habuisset,nisi dñs ad eã venisset,sicut & ipse testatus est. Si nõ venissem,& locutus fuissem eis,peccatum nõ haberẽt.Nunc autẽ excusationẽ non habẽt de peccato suo. Item,si opera nõ fecissem in eis,quę nemo alius fecit,peccatũ non haberẽt.Nunc autẽ & viderũt & oderũt & me & patrẽ meũ.Igitur quoniã dominus ad Damascũ,ad Gazã,ad Tyrũ,ad Edom,ad filios Ammon,& ad Moab nõ venit.sed neq; ad Iudã,neq;ad Israel prioribus tẽporibus venerat,sicut venit in tempore illius generationis,tria ramẽ sunt scelera Damasci & cæterorũ,quatuor autẽ verticis Carmeli.i.illius malæ & adulteræ generationis Iudæorũ siue scribarũ & pharisæorũ, qa filiũ dei & opera eius viderũt,ipsumq; & patrẽ ipsius oderunt. Deniq; & Damascus,& Gaza,& Tyrus,& Edom,& filij Ammon,& Moab,tria hæc scelera,malã voluntatẽ,& malũ opus , & mali operis consuetudinẽ habuerũt,sed de quarto .i. de superba defensione scelerũ aliquã habere defensionẽ sibi videri possunt,qa neq; Christũ viderunt,neq; patrẽ eius bonũ cognouerũt , sed neq; legem eius,vel redarguentẽ audierũt.Iuda quidẽ & Israel ante generationẽ istã legẽ habuerũt,& transgressi sunt atq; in transgressionis suæ defensionẽ prophetas occiderũt.veruntamẽ nõ ita, sed in cõparatione illius sępedictę generatiõis,multo magis excusabiles sunt.Etenim & de Iuda,& de Israel,qualiacunq; exẽpla sunt,ęp pœnitentiam egissent,si factæ fuissent virtutes in illis , quæ in illa generatione factæ sunt.Deniq; & Achab rex Israel, cũ audisset sermones domini per Heliã Thesbiten,pro sanguine Naboth quẽ occiderat,pœnitentiã egit, ieiunauitq; & dormiuit in sac co,& ambulabat demisso capite.Et idcirco nõ inducã(ait dominus)malũ domui eius in diebus eius.Et Manasses rex Iuda,cũ impiẽ gessisset,multũq; sanguinẽ innoxiũ fudisset,positq; coangustatus est,orauit dominũ,& egit pœnitentiã valde corã deo patrũ suorum . Illa autẽ generatio (de qua nũc sermo est) neq; sicut Achab rex Israel de futuris malis prædicẽti domino credidit, neq; sicut Manasses rex Iuda,positq; mala ipsa venerũt, ,ppter tãtas angustias pœnitentiã egit, q̃uis perirent fame,gladio,& igni.q̃uis qui erãt residui,ducerent in oẽs gentes captiui.Cæteris qui in hoc loco præscribunt,Damasco,Gazæ,Tyro,Idumææ,filijs Ammon, ęp si annunciatum illis fuisset,testis est ipse dominus,qa pœnitentiã egissent . Cũ enim exprobraret ciuitatibus, in quibus factæ sunt plurimæ virtutes egissent pœnitentiã.Væ tibi(inquiens)Corozaim,væ tibi Bethsaida,subiunxit,atq; ait.Quia si in Tyro & Sydone factę essent virtutes,quę factę in vobis, olim in cinere & cilicio pœnitentiã egissent.Quod de Tyro testatus est,hoc idẽ de cæteris ciuitatibus siue gẽtibus,inter quas Tyrus tertio loco hic nominatẽ,licet intelligi. Quòd si quęras, cur ergo nõ fuit annunciatũ,quare virtutes nõ sunt factæ in illis, quoniã crederẽt & pœnitentiã agerẽt.Breuiter hic pro tẽpore respondendũ est,qa deus de tali illorũ pœuitẽtia nõ curauit , aut curare debuit,quæ non agereẽ pro æterna salute futuri seculi , sed pro vitanda aduersitate,pro retinenda prosperitate vitæ præsentis. In hoc dũtaxat cunctis illis generatio sæpedicta magis inexcusabilis extitit,& iceleratior cunctis illis,qa neq; tẽporalis miseriæ cõminationibus (quã illaturi erant Romani, neq;æterni iudicij vel gehennæ ignis auditui domino prænunciãte credidit,semper incredula,semper dura cerulce rebellis.Igit̃ tria tantũ Damasci & cæterorũ,verticis autẽ Carmeli quatuor scelera sunt, qa quartũ est cor impœnitẽs,siue rebellio atq; defensio scelerum. Porrò,tria & quatuor,septẽ sunt,qa numerus impar insolubilis,neq; enim in partes æquas potest resolui,sicut plerunq; vniuersitatẽ significat,ita in Cain,qui typus fuit illius generationis,insolubilẽ siue interminabilẽ vindictã designat,dicẽdo Lamech.Septies vltio dabit de Cain.de Lamech verò septuagies septies.Et quidẽ vindicta videẽ extendi,cũ dicit. de Lamech, septuagies septies,quia numerus prolixior est,sed ecõtra,solubilẽ significat vltionẽ de Lamech, qui numerus solubilis est,septies verò insolubilẽ vltionẽ de Cain,quia numerus insolubilis est. Deniq; septẽ nullus alius metitur numerus præter vnitatẽ,septuagintaseptẽ alij quoq; mẽtiuntur numeri,videlicet septẽ & vndecim . Nam septies vndecim,siue vndecies septẽ,septuaginta septem sunt. Itaq; cũ dicit,septies vltio dabit de Cain insolubilis,& idcirco maior vltio denuntiatur.dicendo autem,de Lamech verò septuagies septies,solubilis , & idcirco minor vindictæ modus appẽditur.Proinde cũ dicit dominus,sed omnis qui occiderit Cain,septuplũ punietur, subaudiendũ est,nisi pœnitentiã egerit.Et in lege quoties dicitur,qui hoc vel illud fecerit,morte moriatur,Et in euangelio,omnes enim qui acceperint gladiũ,gladio peribũt,necessariò subaudiendũ est,nisi pœnitentiam egerint.Iste cor non pœnitens se habuisse ostendit , qui nemine

Iohan.15.

1.Reg.21.

Matth.15.

Mysterium in numeris 7.&.77. Gene.41.

Matth.26. Lamech. Gene.4. Cain.

vocante

vocante in ius,reum se esse confessus est, quoniam(inquiens)occidi virum in vulnus meum, & adolescentulum in liuore meo.Ille autem & requisitus domino,negauit,proteruè dicẽs, nescio, nunqd custos fratris mei sum,& conuictus desperauit.Maior est(inquiens)iniquitas mea, q̃ vt veniam merear.Igitur & generationis illius vltionẽ interminabilẽ significat hic numerus septenarius,cũ dicitur,super tribus sceleribus gentiũ istarũ, & super quatuor nõ conuertã , quod idẽ est,ac si diceretur. Proprer omnẽ sanguinem iustum qui effusus est super terrã,proijciam gene rationem illã,quoniã tribus sceleribus alienis addendo sua quatuor,sicut patrũ suorũ,ita & omnium gentiũ mensurã impleuerũt. Scelera Damasci in hoc vno facto cõprehendit , eo quòd trituraverit in plaustris ferreis Galaad.Hoc Damascũ fecisse constat,regnante Azahel secundũ prophetiã Helisæi.Scriptũ est enim.Stetitq; cũ eo, & conturbatus est vsq; ad suffusionẽ vultus, fleuitq; vir dei,Cui Azahel ait.Quare dñs meus fleᵗ At ille respondit,Quia scio quæ facturus es filijs Israel mala.Ciuitates eorũ munitas igni succendes,& iuuenes eorũ interficies gladio,& paruulos elides,& prægnantes diuides.Dixitq; Azahel. Quid enim sum seruus tuus canis , vt faciam rẽ istam tã magnamᵉEt ait Helisæus. Ostendit mihi dñs,te regẽ Syriæ fore. Factũ est vt prophetã prædixerat,& in facto eius tria scelera,de quibus supra dictum est,hoc modo distinguuntur. Primum scelus vltroneũ eius odiũ fuit,quo aduersus populũ dei cor suũ indurauit, nihil ab eo ięsus,imò & deo & prophetis eius ingratus,Heliæ scilicet & Helisæo,per quos fuerat rex præsignatus. Nã ad Heliã dominus. Vade (inqt)reuertere in viã tuam per desertũ in Damascũ.Cumq; perueneris illuc,vnges Azahel regẽ super Syriã. Ad Helisæũ autẽ idẽ reuelatum fuerat,cũ diceret ad eũ(vt iam præmissum est)ostendit mihi dñs,te regẽ Syriæ fore. Secundũ scelus fuit,quòd odiũ illud opere expleuit,dũ contra regẽ Israel Achab ad præliandum in Ramoth Galaad ascẽdit,mala vtiq; reddẽs pro bonis,sicut & præcessor eius Benadab.Quid enim boni fecerat cũ illo rex Israelᵉ Victi Syri cũ dixerũt.Ecce audiuimus , quod reges domus Israel clementes sint.Ponamus itaq; saccos in lumbis nostris,& funiculos in capitibus nostris , & ingrediamur ad regẽ Israel,forsitan saluabit animas nostras.Egressus est ergo ad eũ Benadab, & leuauit eũ in currum suũ.Qui dixit ei.Ciuitates quas tulit pater meus à patre tuo,reddã.& plateas fac tibi in Damasco,sicut fecit pater meus in Samaria,& ego fœderatus recedã à te.Pepigit ergo fœdus,& dimisit eum.Hoc fœdus vterq; irrupit,qa propter Ramoth Galaad,quæ ciuitas erat Israel,vterq;.Benadab scilicet & Azahel,suo quisq; tẽpore ad prẽliandũ cõtra Israel ascẽdit.

Tria scelera Damasci. Primum. 1.Reg.8. Secundum. 1.Reg.20. 1.Reg.20. Tertium. 4.Reg.10. 1.Reg.19. Gene.4.

Tertium scelus eiusdẽ Azahel regis Syriæ siue Damasci illud fuit,ęp nõ vna victoria contẽtus in Ramoth Galaad,quotiescunq; & quantũcunq; potuit,percussit Israel,& concidit in vniuersis finibus eius,sicut postmodũ eadẽ sacra historia testatur.Et percussit eos(inqt)Azahel in vniuersis finibus Israel,à Iordane contra orientalẽ plagam,omnẽ plagam Galaad & Gad,& Ruben,& Manasse,ab Azoer quæ est super torrentẽ Arnon,& Galaad, & Basan. Porrò,Galaad interpretatur acervus testimonij,significatq; hoc nomẽ martyres,id est,testes Christi,quorũ in persecutione ille sępedictus vertex Carmeli superauit crudelitatem huius Damasci siue regis Damasceni,& tria eius scelera quatuor suis sceleribus abundantius impleuit.Proinde sicut omnis sanguis iustus,ita ille,quem tunc Damascus fudit,super illum verticem venire debuit.Sed iam hic quæri potest,quomodo inter sanguinẽ iustũ sanguis ille possit reputari,quem tunc Damascus effudit. Certum est enim , quia tunc temporis miserabilis Israel,nimirum idololatriæ cultibus sordebat,quam ob causam tradebatur in manus hostium, iustam domini sustinent iram. Ad hoc breuiter respondendum,quia rũc quoq; in Israel non nihil iusti sanguinis erat,testante domino,cum dicit ad Heliam.Et derelinquam mihi in Israel septem milia virorũ,quorum genua non sunt incuruata Baal.Septenario numero milium vniuersitas significabatur illorũ, qui etiam in illo tempore malo,regnantibus Achab & Iezabel,impietati non consenserunt,latẽtes apud semetipsos, & colentes deũ verũ deũ patrũ suorũ . Ex illis nonnullos ille Damasci beluinus furor triturauit.Cæterùm & in omnibus,quos peruagando dilecuit,non merita vitæ, sed veri dei mentionem tam illi q̃ & cæteri persecuti sunt inimici,hoc maximè inuidentes,ęp dicerentur habere deum verum,secundũ inuidiã Cain,quifratrem suũ odio habuit , ob illã solummodo causam,quòd visus est illi dignior esse cultor dei. Ego nec illorũ sanguinem ab omni sanguine iusto,qui effusus est super terram,ratio excipit , sentitq; iudicio domini venisse super illã Carmeli verticem,vt exiccaretur,& vt non conuerteret eũ dominus, id est,super illius tẽporis populũ Iudaicũ,sub quo,& à quo domini & propheratũ,sapientiumq; & scribarũ,quos ipse misit,sanguis est effusus,occidendo,crucifigendo,flagellando,& de ciuitate in ciuitatẽ persequendo.Sequitur. [Et mittam ignem id domũ Azahel,& deuorabit domos Benadab , & conteram verticem Damasci , & disperdam habitatorem de domo idôli , & tenentem sceptrũ de domo voluptatis,& transferetur populus Syriæ Cyrenen,dicit dominus.] Sicut iam supra dictum est,cũ dicit dominus omnia venire super generationem illam à sanguine Abel iusti, quã intelligimus per exiccatum verticem Carmeli.nequaq̃ tamen à pœna liberi,vel immunes sunt quicunque sanguinem iustum fuderunt , sed in propriis personis pœnam quoque receperunt,

cuius

Universidad de Deusto
Biblioteca

cuius videlicet pœnæ sicut & culpæ, nonnullam hæreditatem generationi illi transmiserunt. Itaq; quod nunc ait,& mittam ignem in domum Azahel,&c. sic de illa Damasco, & de illa Syria facta intelligamus super tribus sceleribus suis,id est,propter tria scelera sua, quæ iam supra diximus,vt ignem illum & dispersionem,qua illa generatio disperijt super eis tribus sceleribus Damasci,& quatuor,quæ suo tempore adiecit,pariter respiciamus. Legimus quippe,q; Teglath Falasar rex Assyrius, interfecto Rasin rege Damasci, omnem Syriæ populũ in Cyrenẽ transtulerit. Ob hoc nunc ait,& conteram vectem Damasci, & disperdam habitatorẽ de domo idõli, omnem videlicet Syrorum fortitudinem, qua veluti quodam vecte aduersariorũ impetus submouebat,& vt ostenderet vana idolorum auxilia,cum populus Damasci Assyrio veniente ceperetur,signanter ait,& disperdam habitatorem de campo idõli. Simulq; luxurię populum arguit,dicendo & tenentem sceptrum de domo voluptatis, quem intelligimus Rasin. Quod autem præmissum est,& mittam ignem in domũ Azahel, & deuorabit domos Benadab, datur intelligi,quòd Azahel regnantibus,Ozia & Hieroboam,iam in Syria mortuus erat,& ei in regnum successerat filius suus Benadab, à quo postea omnes reges Syriæ & Damasci Benadab vocabulum possederunt. Quapropter non dixit, mittam ignem in Azahel,sed in domũ Azahel,id est,in domum eius regiam,cui Benadab filius eo tempore præerat. Verùntamen hoc aperte scriptura non dicit,quòd ignis materialis domũ eius conflagrauit,siue quando regnante iam dicto Benadab filio Azahel,Ioas filius Ioahaz Syriam percussit,siue quando rex Assyriorum Rasin interfecit. Sic enim scriptum est. Mortuus est autem Azahel rex Syriæ, & regnauit Benadab filius eius pro eo. Porrò, Ioas filius Ioahaz tulit vrbes de manu Benadab filij Azahel, quas tulerat de manu Ioahaz patris sui iure prælij,tribus vicibus percussit eum Ioas,& reddidit ciuitates Israeli. Ascendit enim rex Assyriorum in Damascum,& vastauit eam,& transtulit habitatores eius Cyrenen. Rasin autẽ interfecit. Nusquam hic vel illic mentio fit ignis,vt possimus ostendere materialis incendij magnitudinem secundum altitudinem prophetici præconij. Simulq; notandum, quòd contra omnes istas scelerum declamationes(excepto loco octauo vbi dicitur, super tribus sceleribus Israel) eadem pœna ignis eodem modo subscripta est,& mittam ignem in domum Azahel,& deuorabit domos Benadab,& mittam ignẽ in murum Gazę,& deuorabit ædes eius,& mittã ignem in Theban,& deuorabit ædes Bosræ,& succendam ignem in muro Rabath,& deuorabit ædes eius. & mittam ignem in Moab, & deuorabit ædes Carioth. & mittam ignem in Iudam,& deuorabit ædes Hierusalem. Istæ sunt septẽ vindictæ ignis,secundum tria & quatuor scelera,quibus omnis iusti sanguinis mensuram Iuda siue Hierusalem illa sæpedicta generatione impleuit,cuius materialem ignem siue incendium totus orbis audiuit. Quapropter si historia deficit, qua materialis ignis secundum prophetiam hanc,illis & illis ædibus atq; muris immissus possit ostendi, nihilominus,imò & multò magis, veritatem prophetiæ miremur atq; veneremur adimpletam,iuxta subtilitatem suæ intentionis,quia nimirum quarum scelera gentium impleuit,earundẽ vindictas igneas illa infelix generatio super semetipsam transtulit,ignemq; commeruit,qui hic incipiens,nullum haberet finẽ secundum illam in Deuteronomio domini sententiam,qua dixerat. Ignis succensus est in furore meo,& ardebit vsq; ad inferni nouissima. Sequitur. [Hæc dicit dominus. Super tribus sceleribus Gazæ,& super quatuor non conuertam eum,eo quòd transtulerit captiuitatem perfectã, vt concluderet eam in Idumæa,& mittam ignem in murum Gazæ,& deuorabit ædes eius, & disperdam habitatorem de Azoto,& tenentem sceptrum de Ascalone, & conuertam manum meam super Accaron,& peribunt,reliqui Philistinorũ,dicit dominus deus.] Quinq; ciuitates Philistinorum plerisq; locis nominatæ sunt. Exempli gratia,vt illic. Hi sunt autem anni aurei,quos reddiderunt Philistijm pro delicto suo, Azotus vnum, Gazа vnum, Ascalon vnũ, Geth vnum, Accaron vnũ. Istas hic omnes præter vnam Geth sermo propheticus nominatim commemorat, sed eandem videlicet Geth non omnino præterit, dum cæteris nominatis tandem ait,& peribunt reliqui Philistinorum. De ista gente,id est,de Philistijm,hoc sciendum, quia filijs Israhel ascendentibus de Aegypto per mare rubrum prima inuidit. Primam enim hanc inter cæteras gentes tunc temporis nominatã audimus in illo dolore inuidiæ ex cantico Mosi. Ascenderunt(inquit)populi,& irati sunt,dolores obtinuerunt habitatores Philistijm. Tũc conturbati sunt principes Edom,&c. Inter dolentes dolorem inuidiæ, primos posuit habitatores Philistijm. Videretur ergo in ordine gentium sceleratarum prius debere posuisse scelera Philistijm,q; scelera Damasci,siue Syriæ. Sed ad hoc sciendum, quia etiam ante exitum de Aegypto,imò & ante discessum Israel in Aegyptum,Syriam in persecutione sanctorum proprius inuor excitauit,testante eodem Mose,cum in Deuteronomio dicit. Suscipiensq; sacerdos cartallum,ponet ante altare domini dei tui, & loquêris in conspectu domini dei tui. Syrus persequebatur patrem meum,qui descendit in Aegyptum,& ibi peregrinatus est in paucissimo numero,creuitq; in gentem magnam & robustam,&c. Syrus(inquit)id est, Laban de Mesopotamia Syriæ, assumptis fratribus suis persecutus est patrem meum Iacob, quem & comprehendit in monte

Benadab regnante scripsit Amos.

4.Reg.4.

4.Reg.14.

Septem hic vindictæ ignis.

Deute.32.

Quinq; ciuitates Philistijm, 1.Reg.6.

Drute.32.

Deute.26.

Gene.31.

monte Galaad,sed vidit in somnis dicentem deum. Caue ne quicq; asperè loquaris contra Iacob. Illa persecutio Syri iam tunc,& periculosa fuit,& magnã persecutionem significauit, qua iam humiles persequi incipiebant superbi secundũ interpretationẽ ipsius nominis Syri. Syrus interpretatur sublimis. Rectè igitur,non ante,sed posit Syriam,siue Damascũ hic ponitur Philistijm,nõ ob istam solũmodo causam, verumetiã qa sic iam superius dictũ est, vbi initiũ effusum est iusti sanguinis,quando fratrẽ suum Abel iustum Cain sunestus occidit. Item, rectè quęritur,cur in capite condẽnationis Philistijm,Gaza potius q; Azotus,siue Ascalon,aut certè Accaron posita sit,dicendo,super tribus sceleribus Gazę? Ad quod dicendũ,qa Gaza potius Iudaici sceleris simul & damnationis triste præsagium prætulit,videlicet in eo q; apud illã Sanson fortissimus & occubuit,& plures q; viuus occiderat, moriens occidit. Quo tandẽ in facto Gazæ, siue Philistijm scelera,quorũ de numero iam dictum est,denotatur? Eo quòd(inqt)transtulerit captiuitatẽ perfectam,vt concluderet eã in Idumæa. Hoc videtur dicere,quòd Gaza captiuitatẽ ex populo Iudæorum duxerit, & quod Idumęis vendiderit quos cœperat ex Iudæis. Verùm hoc etiã factum est,tamen nõ tam clarè factum est,nec tanta captiuorũ, siue venditorũ multitudine,vt sacris historijs traditũ sit, atq; idcirco res minor videt,q; vt prophetica declamatione, siue conquestione digna sit. Altius ergo quærendum,qd Gaza siue Philistijm conspiratione habita cum Idumæis,contra populũ dei fecerit. Iam ante dictum, qa filijs Israel ascendentibus de Aegypto per mare rubrum,gens Philistijm prima inuidit. Sciendum autẽ,nec dubium est, quòd ũ Idumæi,filij videlicet Esau,filijs Israel tanq; fratribus suis,vt iure debuissent,auxiliũ ferre voluissent,& Philistijm & Chananæi,de quibus postmodũ dicẽdum erit, nõ tam facilè illis obsistere tentauissent. Proinde item & illud nõ dubium est,quin prima illis cura fuerit, antiquam inuidiæ flammã,quã habuit Esau contra fratrẽ suum Iacob, resuscitare in gente eiusdẽ Esau, id est,in Idumæis,imò & augere malis persuasionum flatibus, vt sibi cæteris gentibus potius q; Israelitis Idumæi consentirent,secumq; contra illos cõmunes inimicitias susciperent. Hoc primi fecisse Philistijm vigilanter attendentibus scriptura indice probantur. Scriptũ est enim. Igitur cum emisisset Pharao populũ, nõ eos duxit dãs per viã terræ Philistijm,quæ vicina est,reputãs, ne forte pœniteret eum,si vidisset aduersum se bella cõsurgere, & reuerteretur in Aegyptum. Si vidisset(inqt)aduersum se bella consurgere,quòd vtiq; fieret,nã iam tunc(vt supra dictũ est) dolores obtinuerunt habitatores Philistijm. Nec verò absq; consensu fratrum Israelis,id est,Idumæorum,hoc facere leuiter ausi fuissent, imò & communẽ cum illis conspirationem eandemq; præparauerant voluntatem. Hoc ex eo satis liquet,q; filijs Israel declinantibus Philistijm,primi ex cunctis gentibus armati occurrerunt eisdem sui fratres Idumæi,sicut scriptũ est. Misit nuncios Moses de Cades ad regem Edom,qui dicerent. Hæc mandat frater tuus Israel. Obsecramus,vt nobis transire liceat per terram tuam. Ad hæc respondens Edom,non transibis (inqt) per me,alioquin armatus occurram tibi. Rursus supplicantibus respondens,ait. Non transibis. Statimq; egressus est obuius cum infinita multitudine & manu forti,nec voluit acquiescere deprecanti,vt concederet transitum per fines suos. Quamobrem diuertit ab eo Israel. Igitur dubitare opus non est,quin illuc propheta respexerit, vt diceret, eo quòd transtulerit captiuitatem perfectam,vt concluderet eam in Idumæa. Perfectam nanq; captiuitatem,id est,filios Israel cõsummata atq; transacta captiuitate siue peregrinatione de Aegypto ascendẽtes transtulerit per terram Philistijm duxisset,vtiq; concluusissent eos Philistijm in Idumæa, id est, armatis occurrentibus Idumæis(sicut iam dictum est) ipsi à tergo insecuti fuissent, & ita conclusos oppressissent,ac proinde pœniteret Israelem de Aegypto exisse, cum videret vndiq; aduersum se bella consurgere. Horum scelerum, quæ in hoc facto numerantur, mensuram illa generatio Iudaici populi,de qua sæpe dictum est,taliter impleuit. Credentibus in Christum plurimis, & ad prædicationem euangelij transeuntibus rubrum mare baptismi,dolores obtinuerũt Iudæos cum scribis & Pharisæis,& transferre conati sunt illos,vt concluderent in Idumæam,nimirum quando instituerunt,summittendo pseudoapostolos, vt inducerent eos in suas terrenas & carnales cærimonias,sicut in actibus Apostolorum scriptum est, & quidã descendentes de Iudæa docebant fratres,quia nisi circuncidamini secundum legem Mosi,non poteritis salui fieri. Item, surrexerunt autẽ quidã de hæresi pharisæorũ,qui crediderũt, dicentes qa oporteret circuncidi eos,præcipere quoq; seruare legẽ Mosi. Hæc & similia dicẽtes & facientes,nõ minimas euangelio Christi seditiones excitauerunt. Itaq; super tribus sceleribus Gazæ, & super quatuor nõ conuertam eum,inquit,subaudit vertice Carmeli,id est,illã generationẽ Iudaici populi, super quã, sicut cætera omnia,ita & ista tria scelera Gazæ,cũ suis quatuor iustè venerũt. Quia sicut Gaza siue Philistijm,& mala voluntate inuiderunt,& facto persecuti sunt,& quoad potuerunt,aduersari non destiterunt. ita ipsi quoq; euangelio Christi,& mala voluntate inuiderunt,& facto aduersati sunt, & nunc vsq; blasphemare non desinunt,quartũ habentes scelus in eo,quòd legẽ & prophetas econtra testificantes audire contemnunt. Et mittã(ait)ignẽ in murum Gazæ, &

Iudic.16.

Cõspiratio Philistijm, & Edõ contra filios Israel.

Exod.13.

Deute.32.

Nume.20.

Nume.20.

Actо.15.

Universidad de Deusto
Biblioteca

devorabit ædes eius,& disperdam habitatorem de Azoto,& tenentē sceptrum de Ascalone,& conuertam manū meam super Accaron, & peribunt reliqui Palæstinorū dicit dñs. Hæc iuxta literam vbi vel quando insigniter facta sint,sacra nō narrat historia. Cæterūm in illā generationē ita factū est. Misit nanq; dominus ignē in murū eius per Romanorū manus, & devorauit ædes eius,& dispersit habitatores de Hierusalē,& tenentē sceptrū vt iam non habeant regē siue regnū,qui regē suum Christū negauerunt. Et conuertit manū suā super eos, quicunq; igni iam dicto superfuerunt,ita vt dispergerent,& in oēs gentes captiui ducerētur. Nomina ipsa,Gaza, Azotus,Ascalon,& Accaron,& Philistiim generationi tali cōgruunt. Gaza quippe sonat fortitudinē,& Iudæorū designat rebellionē aduersus veritatē. Azotus interpretat ignis vberis siue patrui,& ardentē in illis significat inuidiā patris eorū diaboli,quæ exuberat in eis. Ascalon interpretatur ignis homicida,& homicidialē illorū furorē designat. Accaron sterilitas,& inopiam illorū,quia fructū spiritus fugiunt,& paleā literæ sectant,significat. Philistiim potione cadentes & illorū verē ebriosum hoc nomine intelligimus scandalū, iuxta illud ḡd in psalmo scriptū est. Fiat mensa eorū coram ipsis in laqueū,& in retributionē,& in scandalū. Obscurentur oculi eorū, ne videant,& dorsa eorū semper incurua. Seqtur. [Hæc dicit dominus. Super tribus sceleribus Tyri,& super quatuor nō conuertam eū, eo q; concluserit captiuitatē perfectā in Idumæa, & non fuit recordata fœderis fratrū,& immittam ignē in murū Tyri, & devorabit ædes eius.]

Interpretatio quinq; vrbiū Philistiim.

Psalm.68.

Nume.20.

Eandem impietatē quam imputauerat Gazæ,imputat & Tyro dicens,eo q; concluserat captiuitatē in Idumæa. Quod vt idē clarescat ex autoritate scripturæ, quādo vel quomodo factū sit supra memoratæ sequentia historiæ respiciamus. Præmisso quòd rex Edom postulāri Israeli transitū per terrā suā negauit, statimq; egressus est obuiā eū infinita multitudine & manu forti, protinus subiungitur. Quod cū audisset Chananæus rex Arath,qui habitabat ad meridiem, venisse scilicet Israel per exploratorū viā, pugnauit contra illū, & victor existens duxit ex illo prædā. Pro Chananæo Tyrū hic positā arbitramur,dictumq; esse super tribus sceleribus Tyri, pro eo vt diceret,super tribus sceleribus Chananæi,Tyrij nanq; & Sydonij de Chananæis sunt.

Gentes quæ oderūt Israel gratis.

Quid si quæritur, cur nomen Tyri potius q; Chananæorū vocabulum hic scribere placuit, scire debemus, quia solas gentes illas propheticus spiritus in hoc ordine condemnare proposuit,quæ nihil ab Israel læsæ sunt,& gratuitas contra illū inimicitias susceperunt,cū ille nō quæreret terras eorū. Porrò,terrā Chanaan obtinere quærebat, & ad possidendā illam ex Aegypto ascenderat,& idcirco Chananæus vniuersus non ita gratuitas contra Israel inimicitias exercebat. Tyrum & Sydonem,quis & ipse(vt iam dictū est)de Chananæis essent, Israel, vt possideret,intendisse vel contra eas pugnasse nō legitur. Itaq; suppresso vniuersali nomine Chananæi, nomen ponitur Tyri,eo q; Israelem gratis oderit,sicut Syria & Philistiim,& Edom,& filij Ammon,& Moab,quorū terras dominus neq; promiserat,neq; dare volebat illi. Nunc demum videamus vtriusq; loci nonnullam in eodē scelere distantiam. Dixerat de Gaza,eo q; transtulerit captiuitatē perfectam,vt concluderet eam in Idumæa. de Chananæo,id est,de Tyro, nunc dicit,eo q; concluserit captiuitatē perfectam in Idumæa. Deniq; transtulisse intentione concludendi minus est,q; conclusisse. Sic in memoratis rebus euenisse manifestum est. Illic enim Philistiim perfectam captiuitatē illam de Aegypto ascendentem in Idumæa nō conclusit, sed tantummodo concludere parata fuit, quamobrem & dominus Israelem circunduxit per viam deserti,vndē & imputatur Philistiim,q; captiuitatē transtulerit, & deinde Idumæa illi armata occurrit. Porrò,de Chananæo,pro quo intelligimus hic positū nomen Tyri,scriptū est,quia conclusum inter se & Idumæam Israel oppugnauit. Tunc nanq; venerat in monte Hor, qui est in finibus terræ Edom. Præmissóq; quamobrem diuertit ab eo Israel, cumq; castra mouissent de Cades,venerunt in montem Hor,qui est in finibus terrę Edom,ita subsequitur. Quod cum audisset Chananęus rex Arath,qui habitabat ad meridiem,venisse scilicet Israel per exploratorum viam pugnauit contra illū. Hoc nimirum conclusisse fuit. Illud autem tantummodo in voluntate fuit Philistiim,& idcirco de Gaza dictū est,quia transtulit, vt concluderet. Hic autē de Tyro dicitur,quia conclusit. Notandum quoq;,quàm congruē tali in loco, tali in tēpore, vel re mentionem faciat captiuitatis. Deniq; hoc verbo crudelitatem viscerū illorum valde percutit,qui captiuitatem perfectam,vel consummatā longo tempore protractam inuidebant solui, nihil læsi à captiuis illis,quorū captiuitas talis fuerat, vt omnes homines deberent saltem pro communi humanit[illegible]mmiseceri,& dicere tale quid vt ille Ietro de Madian,cognatus,id est, socer Mosi. Benedictus dominus qui liberauit vos de manu Aegyptiorū, & de manu Pharaonis. Nūc cognoui,quia magnus dominus super omnes deos,eo quòd superbè egerit cōtra illos.

Crudelitas earum contra Israel.

Exod.18.

Item & illud notandū, q; cum dixisset, eo quòd concluserit captiuitatem perfectam in Idumæa,addidit pluraliter,& non sunt recordati fœderis fratrum. Quinam erant qui non sunt recordati fœderis fratrum? Nimirum Tyrus siue Chananæus & Idumęa. Ambo nanq; consilium ineuntes,vnam eandemq; voluntatem habuerunt Idumæa siue Edom,vt cōtra fratrem de captiuitate reuertentem armatus exiret. Chananæus,vt Idumææ malitiam aduersus fratrem approbares

approbaret,pariterq; accurrendo cum armis fraternum odium sibi placere ostenderet. Ita fœdus fraternum,fœdus naturale,alter istorū impugnauit,alter vt impugnaretur,adiuuit. Præterea,fratres quodammodo Iudæorum Tyrij fuerunt, eo quòd Hyram princeps Tyri cū Dauid atq; Salomone habuerit amicitias,in tantum,vt & ille in ædificationem templi atq; palatij ligna cedrina ratibus loppen vsq; perduceret,& hi frumentum & oleum Tyrijs largirentur,& viginti vrbes in Basan ei dono darent,quas ille, quia graminibus plenæ erant, suscipere noluit. Verùm quid post illam societatem, ante tempora prophetiæ huius fecerit Tyrus contra Israel,siue contra Iudam,& quomodo vel quando concluserit captiuitatē persectam,sacra non narrat historia. Item,quod dicit deinde. Et immittam ignem in murū Tyri, & devorabit ædes eius,sacris literis apertè traditum non inuenitur. Et quidem Nabuchodonosor Chaldæorum rex Tyrum expugnauit & cœpit,secundū propheriam Ezechielis dicentis. Circúndabit te munitionibus,& comportabit aggerem in Aegypto. Et rursus. Nabuchodonosor rex Babylonis seruire fecit exercitum suum seruitute magna aduersus Tyrum,&c. sed cuncta hæc absq; ignis conflagratione fieri vel persici potuerunt. Iraq; quoquo modo in illam Tyrum vindicatum sit,illud dubium non est,quin super generationem illam sæpe dictam scelera eiusdem Tyri, sicut & cætera omnia, venerint. quia q; Tyrus fecisse arguitur, illa spiritualiter impleuit persequendo(vt superius iam dictū est)fidem euangelij Christi. Proinde cum dicit, super tribus sceleribus Tyri,& super quatuor non conuertam eum,subaudiendum est(vt in cæteris)verticem Carmeli. Neq; enim,q; dicit eum,referri potest ad Tyrum,cum Tyrus forminini sit generis. Cur autem vertex Carmeli illam,quæ dominum crucifixit,generationem significet Iudaici populi, sæpe dictum est, & in hac serie lectionis memoriter tenendum est. Sequitur. [Hæc dicit dominus,super tribus sceleribus Edom,& supra quatuor non conuertam eū,eo q; persequuturus sit in gladio fratrem suum,& violauerit misericordiam eus, & tenuerunt vltra furorem suum, & indignationem suam seruauerit vsque in finem. Et mittam ignem in Theman,& devorabit ædes Bosræ.] Ecce iam tertio culpatur Edom,primò cum Gaza siue Philistiim,deinde cum Tyro sceleribus arguebatur,nunc in sua tantum persona dicitur,quid fecerit, & quid recipere mereatur. & merito,cū singulæ gentes singulis vicibus coarguantur,iste Israelis frater impius, tertiò in iudicium sermonis diuini protrahitur,eo q; fratrem suum in gladio persequutus sit,& misericordiam eius violauerit. Leuemus oculos nostros superius,& statum illius consideremus temporis, quando Edom transitum (sicut iam dictum est)fratri suo Israeli per terram suā non concedens,etiam armatus contra illum exiuit cum infinita multitudine & manu forti, & tunc intelligemus, quanta misericordiæ violatio fuerit. Israel de captiuitate dimissus egrediebatur, ipse autem Edom in suo monte habitabat diues,& robustus. Cumq; esset illius frater vterinus, ex eodem patre, & vno(vt Apostolus ait) concubitu pariter generatus, sic vniuersos germanitatis naturales occlusos tenuit affectus, vt crudelior contra illum nulla esset ex cunctis gentibus,& cæterarum gentiū roboraret manus, persecutionis & odij primus author & præuius. Nec verò contra hominem fratrem,sed contra deum erat odium eius. Quam enim ob causam tali vel tanto contra Israelem odio ferebatur? Nimirum propter benedictionem,qua sibi frater ita domino disponente fuerat prælatus,ideirco cum dixisset propheta, eo q; persequutus sit in gladio frattrem suū,& violauerit misericordiam eius,addidit,& tenuerit vltra furorem suum,& indignationem suam seruauerit vsq; in finem. Furorem & indignationem illam dicit, qua furens & indignans Edom,id est,Esau,semper odio habēs Iacob,dixit in corde suo. Venient dies luctus patris mei, vt occidā Iacob fratrē meū. Hoc propositum odij paterni, posteritas de qua nunc sermo est,vsq; in finem seruauit, agēdo pro posse quicquid furor & indignatio suggessit. Et quidē quamdiu filij Israel in Aegypto seruierunt, & tam duræ seruituris pensum Pharaonis & Aegyptijs illudentibus in luto & latere soluerunt,consolabatur se nequiter in illo fratre maligno Edom,paululumq; requiescebat odij spiritus, non dubiū sibi fore existimans, quòd cassa semper deberet esse benedictio,qua iunior Iacob sibi priori fuerat prælatus, cum ipse iam regnaret, ille autem miserè peregrinaretur. At vbi magnalia dei facta sunt in Aegypto pro illo fratre suo. Vbi illū egressum esse audiuit in manu potenti & brachio excelso, vtiq; nō dubium quin renouatus sit liuor,exarserit furor,efferbuerit indignatio. qppe qui primus in gladio,pernitus in odio, frequēs contra illū fuit in bello,donec vincente Dauid persensit,q; benedictionibus domini inualidior,Iacob infirmior,Israel esset indignior,facta est nanq; vniuersa Idumęa seruiens Dauid sub tributo,& ipse posuit in Idumæa custodes,statuitq; præsidium. Ideirco mauersi persequutores piorum, nomen eius hæreditauerunt vt vocentur Edom, quia videlicet cunctorum ipse fuit exemplum. Exempli gratia,Memento domine (inquit Psalmista) filiorum Edom in die Hierusalem, qui dicūt, exinanite exinanite vsq; ad fundamentū in ea. Idem enim est ac si dicat,omnes clues regni dei,exultantes super flumina Babylonis, id est, super decursum confusionis huius seculi. Memento domine tribulationum, quas sustinemus illatas à filijs

Tyrij quasi fratres erāt Israel.

3.Reg.5.6.

Ezech.26.

Crudelitas Edom contra Israel.

Roma.9.

Gene.27.

1.Reg.8.

Psalm.13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Edom,id est,ab imitatoribus Esau,qui propter seuitiæ magnitudinem dictus est Edom, quòd interpretatur terrenus,siue sanguinolentus,quia ipsi cupiunt exinanire Hierusalē vsq; ad fundamentum,vt totum funditus destruatur fidei & veritatis ædificium. Cunctorum talium hominidarum maximi & notissimi carnales Iudæi sunt,Abrahæ siue Israel filij sunt. Illi etiam secundum exemplum prioris Esau,primogenita sua perdiderunt, scilicet adoptionem filiorum
Roma. & gloriam,& testamentum,& legislationem,& promissa,quæ illorum (vt Apostolus ait) esse debuerunt.gentes autem,secundum exemplum iunioris Iacob,eadem hæreditauerunt. Et sicut ille ascendenti ex Aegypto Israeli,quanto per carnem propinquior, tanto per odium fuit cæteris gentibus nequior.sic Iudæi,quanto per carnem Christo propinquiores,tanto per inuidiam Christiano populo,ex quo cœpit prædicari fides euangelica,fuerunt perniciosiores,primiq; ante omnes gentes,& maximi inter omnes gentes inimiciae persecutores. Itaq; & quod nunc dicit, super tribus sceleribus Edom, & super quatuor non conuertam eum, ad vtrumq; quidem est referendum,maximè autem ad illum,qui non carne,sed spiritu est Edom,scilicet Iudaicum populum,qui per verticem Carmeli sæpe dictum,& adhuc dicendum,est significatus.
Deute.32. Huius Edom pœna ignis est,de quo iam sæpe diximus,qui illi generationi,quæ saluatorem crucifixit,taliter immissus est, vt succensus à Romanis, in furore domini ardeat vsq; ad infernī nouissima,sicut ipse in Mose prædixit. Mittam ergo ignem in Theman, quæ Idumæorū regia est,nominis autem interpretatione vertitur in austrum.& luminosam quondam ciuitatis Hierosolymæ templi significat gloriam.Quodq; dicit,deuorabit ædes Bosræ,non alteram ciuitatem,sed ipsam Idumæam secundum literam significat.secundum sensum verò mysticum eandem significat Hierosolymam, dei quondam & angelorum præsidio munitam. Bosra nanq;
Esaiæ.63. interpretatur munita, vndé & in Esaia vox admirantium illa est. Quis est iste, qui venit de Edom,tinctis vestibus de Bosra?Iste formosus in stola sua,gradiens in multitudine fortitudinis suæ. Admiratio nanq; est,quòd de Idumæis,id est,de Iudæis,& de ciuitate Hierosolyma,quam suo præsidio munierat,talia passus,& suo sanguine aspersus veniat.Sequitur. [Hæc dicit dominus.Super tribus sceleribus filiorum Ammon,& super quatuor non conuertam eum, eo quòd dissecuerit prægnantes Galaad,ad dilatandum terminum suum.Et succendam ignem in muro Raboth,& deuorabit ædes eius in vlulatu,in die belli,& in turbine,in die belli commotionis,& ibit Melchon in captiuitatem, ipse & principes eius simul,dicit dominus.] Ammon iste & Moab,cuius scelera protinus dicturus est,ex propinquitate Abrahæ fuerunt,scilicet filij Loth,qui filius fuit fratris Abrahæ. Debuerant ergo & ipsi filijs Israel clementiores cæteris gentibus esse, præsertim cū illi nihil eos læsissent, neq; terras eorum quæsissent. Nam isti sunt quorum terras Israeli dominus nominatim interdixit, iam dictus Edom & hic Ammon, & sequens Moab.Sic enim Moses in Deuteronomio cōmemorat.Dixit dominus ad me,Transibitis per terminos fratrū vestrorū filiorū Esau.Videte ergo diligēter,ne moueamini cōtra eos. Neq; enim dabo vobis de terra eorum,quantum potest vnius pedis calcare vestigium;quia in possessione Esau dedi montem Seir.Et rursum. Venimus(inquit)ad iter quod ducit in desertū Moab,dixitq; dominus ad me. Non pugnes contra Moabitas, nec ineas aduersus eos prælium. Non enim dabo tibi quicquam de terra eorū,quia filijs Loth tradidi eam in possessionem. Ac deinceps.Locutus est(ait)dominus ad me dicens.Tu transibis hodie terminos Moab, vrbem nomine Ar,& accedes in vicinam filiorum Ammon.Caue ne pugnes contra eos,nec moueris ad prælium.Nō enim dabo tibi de terra filiorum Ammon, quia filijs Loth dedi eam in possessionem.Cum ergo propinqui essent Israeli filij Ammon & Moab(vt iam dictum est)& nihil ab Israel siue à deo Israel læsi fuissent, clementiorem erga illum cæteris gentibus gerere affectum debuissent.At illi,sicut Edom, inclementiores econtra & impietatis principes extiterunt,re-
Psal.82. stante Psalmista,qui cum dixisset. Simul aduersus testamentum tuum disposuerunt tabernacula Idumæorum,& Ismaelitæ,Moab & Agareni,Gebal & Ammon & Amalech, alienigenæ cum habitantibus Tyrum.Etenim Assur venit cum illis,subiunxit atq; ait,facti sunt in adiutorium filijs Loth.Iam inter cæteras gentes nominauerat filios Loth,dicendo Moab & Agareni,Gebal & Ammon,sed non dixerat,quænam gentes in illa conspiratione magis fuissent vehementes.Vt ergo illud quoq; non latēret nos,facti sunt(inquit)in adiutorium filijs Loth. Notandum quippe,quòd non dixerit,cæteris factos esse in adiutorum filios Loth, sed cæteros in adiutorium filijs Loth.Non ergo tam cæteri filios Loth,quàm filij Loth,ceteros ad inimicitias pertrahebant contra Israel exercendas. Rectè igitur sceleris arguitur Ammon in hoc facto,
Dissecuerūt prægnantes ob cupiditatem. eo quòd dissecuerit prægnantes Galaad ad dilatandum terminum suum.Non dicit ad vindicandum iniuriam suam,siue ad recuperandum incommodum suum,sed ad dilatandum terminum suum,quod cupiditatis est indicium,iniuriæ intemperamentum, crudelitatis argumentum.Quid enim cupidius,quid iniuriosius,quid crudelius, quàm pro sola eiusmodi intentione pregnantes dissecuisse? Propterea non crudelitatis Dauid arguendus, sed de iustitia ac soreitudine est collaudādus in eo, q; & ipse similia vel maiora fecit eis,sicut scriptū est. Cōgregauitq;

itaq; Dauid omnem populū,& profectus est aduersus Rabbath.Cumq; dimicasset,cœpit eam, 2.Reg.12.
populum quoq; eius adducens serrauit,& circumegit super eos carpenta ferrata,diuisitq; cultris,& transduxit in typum laterum.Sic fecit vniuersis ciuitatibus filiorum Ammon.Non,inquam,crudele hoc,sed iustum fuit,quia sicut fecerunt, ita reddidit eis. Porrò filij Ammon hoc
fecisse videntur,regnante Saul,quando ascendit Naasammonites & pugnare cœpit aduersum 1.Reg.11.
Iabes Galaad,supplicantibusq; ac dicentibus,habeto nos fœderatos & seruiemus tibi. In hoc (inquit)feriam vobiscum fœdus,vt eruam omnium vestrum oculos dextros.At illos percussit Saul,& dispersi sunt,ita vt non relinquerentur ex eis duo pariter,& nihil tale tūc fecisse legūtur filij Ammon,quod tanta prophetici spiritus conquestione sit dignū. Arbitramur ergo,prophetam superiorem magis respexisse historiam, scilicet ad tempora Iudicum, quando Iepthe Iudic.11.
expetitus est,vt filios Israel iudicaret,eo quòd vir fortissimus atq; pugnator esset,natus de Galaad. Tunc siquidem iratus dominus contra filios Israel,tradiderat eos in manus Philistiim & filiorum Ammon, afflictiq; sunt & vehementer oppressi per annos octodecim. Pugnabant(inquit scriptura)filij Ammon cōtra Israel,afflictusq; est Israel nimis. Quibus acriter instantibus, perrexerunt maiores natu de Galaad,vt tollerent in auxilium Iepthe. Cætera legentibus, & disceptationem Iepthe contra filios Ammon vehementem perspicientibus claret, q; afflictionem illam fecerint filij Ammon,maximè in Galaad,& inter cætera prægnantes quoq; dissecuerunt,licet hoc ipsum verbum non ibi scriptum sit.& quòd ita fecerint,ad dilarandū terminum suum.Mandanti nanq; Iepthe regi filiorum Ammon ac dicenti,quid mihi & tibi est, quia venisti contra me.ille respondit,& falsum locutus est, quia tulit Israel terrā meam,quando ascendit de Aegypto à finibus Arnon vsq; in Iaboc atq; Iordanem, propterea comminatur dominus succenturum se ignem in muros Rabath,quæ fuit metropolis Ammonitarum,vt deuoretur ædes illius in clamore & in vlulatu vincentis exercitus,in die cōmotionis & turbinis,quando captiui eius Nabuchodonosor vincente ducentur,& idōlum Ammonitarū, quod vocatur Melchon,id est,rex eorum feretur in Assyrios,& principes eius pariter abducentur.Eodē modo quo cætera super generationem illam sæpedictam, ista quoq; venire habebant quæ fecerūt filij Ammō. & idcirco q̄d ait dominus,super tribus sceleribus filiorū Ammō, & super quatuor non conuertam eū,referendum est ad verticem Carmeli(de quo iam dictū est)& propter fastidium vitandum,non toties oporteret replicari,nisi memoriæ videretur expedire legentis.Se-
" quitur. [Hæc dicit dominus.Super tribus sceleribus Moab, & super quatuor nō conuertam CAP. II.
" eum,eo q̄ incenderit ossa regis Idumææ vsq; ad cinerem.Et mittam ignem in Moab,& deuo-
" rabit ædes Carioth,& morietur in sonitu Moab,& clangore tubę,& disperdam iudicē de me-
" dio eius,& omnes principes eius cū eo,dicit dominus.] De Moab & Ammon,maximéq; de Edom iam dictū est,quanti rectè arguantur sceleris,pro eo q̄ contra Israel de Aegypto ascendentem inimicitias exercuerunt,cū essent carne propinqui.De isto quærentibus,quid sit dictū, eo q̄ incenderit ossa regis Idumææ iam sepulti(qui cū Ioram rege Israel & Iosaphat rege Iuda ascenderat aduersum Moab)in vltionē doloris à Moabitis postea fuisse conuulsa atq; succensa. Hæc Hebræorū traditio est.Ob hanc ergo,inquiunt, causam deus missurū dicit se esse ignē in 4.Reg.3.
Moab,quo nomine vel Metropolis Moabitarū,vel vniuersa significatur prouincia, vt deuoret ædes Carioth,q; nomen est ciuitatis.Verùm hoc parū videtur ad magnitudinē propheticę dignitatis,vt quod spiritus sanctus loqtur in eis,ex opinione tantū Iudaica,& nō ex sanctis comprobetur scripturis. Aliud ergo quærimus incendiū quod fecerit Moab, sacra referente scriptura,legimus in libro Numeri,quia Balach filius Sepphor rex Moab misit & accersiuit Ba- Nume.22.
laam filiū Beor ariolū,vt veniret & malediceret Israel.Quod cū ille,deo prohibente, facere nō Nume.23.
posset,tandem dixit. Veruntamen pergens ad populū meū dabo consiliū, quid populus tuus huic populo faciet.Postmodū scriptū est,& fornicatus est populus cū filiabus Moab,quę vocauerūt eos ad sacrificia sua. At illi comederūt & adorauerūt deos earū,initiatusq; est Israel Beelphegor.Magnū illud fuit incendiū,magna libidinis flamma, quæ concremauit populū. Et qd illi homines siue illæ filiæ Moab,nisi regis Idumææ ossa fuerunt? Quis enim est rex Idumææ,nisi Rex Idumææ,spūs superbiæ.
spiritus superbiæ,qui dicantur super omnes terrenos,id est,deditos cupiditati terrenæ secundū nomen Idumææ? Nam q̄ per spiritū superbiæ peruenerint ad illud incendiū carnis suæ, vnus pro exemplo est, de quo scriptura refert. Et ecce vnus de filijs Israel intrauit corā fratribus suis ad scortū Madianitē,vidente Mose & omni turba filiorū Israel,qui flebant ante fores tabernaculi. Magnæ nimirum erat procacitatis & superbiæ,tali in tempore, cum iam dixisset dominus ad Mosen. Tolle cunctos principes populi, & suspende eos contra solem in patibulum, itemq; Moses ad iudices Israel,occidat vnusquisq; proximos suos,qui initiati sunt Beelphegor, & ob istam causam flerent filij Israel ante fores tabernaculi,magnæ(inquam)erat procacitatis, & intolerabilis superbiæ,virū ad scortū ingredi in contemptū iræ cœlestis,videntibus cunctis.
Quo ergo melius nomine dignitas prophetici spiritus fornicatores eiusmodi nuncuparet,q̄ ossa regis Idumææ. Nunquid filios Israel debuit nuncupare? Et quidem ambobus, scilicet

Universidad de Deusto
Biblioteca

Apoca.2.

Balaam & Balac commune consilium,& vna fuit intentio,incendere filios Israel, sicut in Apocalypsi commemoratur,dicendo,quia habes illic tenẽtes doctrinam Balaam,qui docebat Balac mittere scandalum coram filijs Israel,edere & fornicari.sed nõ ita scandalizare ipsos potuit filios Israel, sicut scandalũ mittere coram filijs Israel. Aliud nanq; est scandalũ videre coram se, aliud scandalizari,& ardentis scandalo libidinis inflammari. Vndé sicut hi qui eiusmodi scandalo non vruntur,rectè membra dicuntur & sunt Christi regis gloriæ, sicut econtra illi qui ea liter scandalizati vel succensi sunt,membra dicuntur & sunt principis huius mundi regis Idumææ.Conuenientius autem hic dicunt.ossa,q̃ membra,licet & membra sint vel habeant ossa, quia videlicet ignis genuinus ossibus ac medullis insitus est,qui tunc adhibita foris palea, scilicet filiabus Moab & Madian,illicito flammauit incendio. Tale nimirũ seciſſe incendium sceIus est,ea præsertim intentione,vt offensus recederet deus ab Israel,& pro hoc rectè redarguitur,vt sceleratus Moab.At verò vt iuxta supradictam Hebræorũ opinionem,ossa mortui hominis igne materiali vsq; ad cinerem incenderet, nescio vtrũ pro magno haberi potuerit scelere,cũ ferè apud omnes gentes solenne fuerit, corpora mortuorũ vsq; ad cinerem comburere, cinereſq; ipsos sepelire. Hinc & sepulchra dicũtur busta,videlicet à cõbustione vt combustorũ

Iudęi carnales,dicũtur Moab. Iohan.8.

cadauerum continerent reliquias. Rursus ad illam generationem quæ dominũ crucifixit,propter quod & omnia mala præteritarũ generationũ venire debuerũt super eam,istud quoq; scelus incendij pertinere non dubiũ est.Ipsi enim & Moab & Idumæi rectè dicũtur & sunt. Moab quippe interpretatur ex patre,quo autem ipsi ex patre sint vel fuerint, dominus ostendit dicens.Vos ex patre diabolo estis.Ipsi incenderũt ossa regis Idumææ, imo & ossa ipsi regis fuerũt

Esaiæ.1.

Idumææ,regis omniũ filiorũ terrenitatis & superbiæ,ossa incensa libidinis igne, testante Esaia, qui generationem illam prospiciens.Audite(inquit)verbũ domini principes Sodomorũ, percipite auribus legem dei mei populus Gomorrhæ.Idcirco sicut peccati Moab plenitudo,ita & pœnę eiusdem super generationem illam venit adimpletio.Nam quod dicit,& mittam ignẽ in Moab,& deuorabit ædes Carioth,quod nomen erat ciuitatis in Moab, & morietur in sonitu Moab,& clangore tubæ,& disperdã iudicẽ de medio eius, & oẽs principes eius interficiã cũ eo. Quis nesciat totũ Romano peractum esse excidio? De tribus sceleribus & de quatuor & de eo quod dicit,non conuerã eũ , & sæpe dictũ & semper repetere fastidiosum est.Sequitur. [Hæc dicit dominus.Super tribus sceleribus Iuda & super quatuor non conuerram eũ,eo q̃ abiecerit legem domini,& mandata eius non custodierit.Deceperunt enim eos idôla sua,post quę abierunt patres eorum. Et mittam ignem in Iuda, & deuorabit ædes Hierusalem.] Ecce & in isto nulla est distinctio gentilis & Iudæi.Sermo diuinus,iudex equus,nulli personę parcit,dum Iudam æquè vt Syrum,vt Allophylum,vt Tyrium,vt Idumæum,vt Ammonitem,vt Moabitem,librata ferit sententia iudicij,nec in pœna disiungit,quos culpa coniunxit.Quod si subtilitas quæritur rationis,quis dignius debet puniri,q̃ illi,qui non tantùm naturalem,vt cęteræ gentes,sed scriptam quoq; legem accepit. Vndé notandum,q̃ prædictis gentibus non exprobrat abiectionem legis dei,& contemptum mandatorũ illius,sed violationem propriorũ viscerum,& q̃ sine affectione,absq; misericordia cuncta crudelia fecerint, nullũ habentes respectum communis humanitatis, nullũ saltem attendentes affectum notæ propinquitatis. Iudæ autem exprobrat,q̃ abiecerit legem domini,& mandata eius non custodierit. Quæ quia abiecit atq; contempsit ordinem & viam, deceperunt eum idôla sua.Quamuis enim dicit,deceperũt eum idôla sua,nihilominus & illud constat,quia non poterat ante ab idôlis decipi,nisi legem domini repulisset,& mandata eius non fecisset.Hæc sunt idôla,post quæ abierunt patres eorũ in Aegypto,bouis Aegyptij simulachra fugientes & adorantes Beelphegor,& colentes Astaroth & Ba

4.Reg.21.

alim.Nec verò leuiter decepti fuerunt, sed adeò pro idôlis suis insanierunt, vt prophetas occiderent reges eorum,& sanguine innoxio replerent Hierusalem vsq; ad os. Vndé & comminatur dominus, in Iudam se ignem fore missurum, qui deuoraret ædes & fundamenta Hierusalem,quod & factum est. Quòd si omnia venire debuerunt super generationem illam à sanguine Abel iusti(sicut iam sæpe diximus)quanto magis ista,quæ hic Iuda feciſſe culpatur? Nempe ita diximus & dicimus,omnia venire super generationem illam,quæ passi sunt sancti à sanguine Abel iusti,quibuscunq; gentibus vel hominibus sanguinem iustum effundentibus. Vt il-

Matth.23.

lum maximè sanguinem,quem Iuda effudit,illuc redundare non ignoremus. Vtrunq; namque dixit dominus. Væ(inquit) vobis scribæ & pharisæi hypocritæ , qui ædificatis sepulchra prophetarum, & ornatis monumenta iustorum, & dicitis . Si fuissemus in diebus patrum nostrorum , non essemus socij eorum in sanguine prophetarum . Itaque testimonio estis vobismetipsis, quia filij estis eorum qui prophetas occiderunt . Et vos implete mensuram patrum vestrorum,serpentes, genimina viperarũ. Hoc nimirum generationi illi dixit de patribus illis,quorum & secundum carnem & secundum iniquitatem posteri siue hæredes homicidæ Iudæi fuerunt.qui ipsum,qui hæc loquebatur,postea Christum occiderunt.Iterum vt veniat (inquit)super vos omnis sanguis iustus , qui effusus est super terram à sanguine Abel iusti , & cætera.

Prius

Prius nimirum fusus fuit sanguis Abel iusti, quàm fierent patres, quorum de carne genitos se esse gloriantur Iudæi.Ergo & cæterarum gentium,de quibus iam supra dictum est,& Iudę,de quo nunc sermo est,scelera vel mala super generationem illam venire debuerunt. Igitur super tribus sceleribus Iuda,& super quatuor non conuertam eum,id est, Iniquum filiorum cœtum, qui per verticem Carmeli designatur,derelinquam propter scelera patrum,quorum ipsi mensuram impleuerunt.factum est & quod hic in prophęta dicit dominus.Mittam ignem in Iudã, & deuorabit ædes in Hierusalem,& quod per semetipsum ait idem dominus. Ecce relinquetur
" vobis domus vestra deserta.& ferè nemo est qui hoc factũ esse nesciat.Sequitur. [Hæc dicit do-
" minus.Super tribus sceleribus Israel,& super quatuor non conuertam eum,pro eo quòd ven-
" diderit argento iustum,& pauperem pro calciamentis,qui conterunt super puluerẽ terræ ca-
" pita pauperum,& viam humilium declinant,& filius ac pater eius introierunt ad puellam vt
" violarent nomen sanctũ meũ,& super vestimentis pigneratis accubuerunt iuxta omne altare,
" & vinum damnatorum bibebant in domo dei sui.] Circa montem Carmeli arduã quasi ascen-
sus viam terimus,toties eundo & redeundo illuc,quoties dicit dominus,non conuertã eum super tribus & quatuor sceleribus.Denicq; vbicunq; vel quotiescunq; in hoc ordine scelerum siue sceleratorũ,nõ conuertã eum, audiuimus siue legimus, montẽ Carmeli, qui in exordio præcriptus est,subintelligimus.per quẽ & superbiã significari diximus Iudaismi carnalis,secundũ nosaluatorem crucifixit.Sequentem nos lectorem(si quis est qui legendo sequi,vel sequendo hęc legere velit)fatigatũ esse arbitramur,dum toties ad eundẽ Carmeli verticem reuertitur.velut si altè subrectũ & nubibus imminens castrum,in montis vertice,toties adire cogatur anhelo spiritu. Verùm quisquis ille est, æquanimis vt sit rogamus, iam finis est, circunductione hac vel recursu nõ fatigabitur vlterius. Super tribus(inquit)sceleribus Israel & super quatuor nõ conuertã eum. Memores propositi iam nos esse cõuenit,quo initio ,pphetæ huius præmissus, tunc dicturos esse nos,cur terræmotus fecerit mentionẽ, quando pro necessitate mystici sensus inueniendi scrutaremur Carmeli verticẽ,videlicet vbi præmisso,verba Amos,qui fuit in pasto ralibus de Thecue,quæ vidit super Israel in diebus Oziæ regis Iuda,& in diebus Hieroboã filij Ioas regis Israel,subiunxit atq; ait,ante duos annos terræmotus.Tunc Hebræi terræmotũ accidisse memorãt,quando Ozias rex Iuda indebitũ sibi vendicãs sacerdotium lepra in frõte percussus est.In cõmemoratione ergo terræmotus,mentionẽ quoq; fecit lepræ illius.Cur hoc? Idcirco videlicet,quia frons Oziæ regis,quę sublimior atq; erectior est pars corporis,idem significat quod hic vertex Carmeli, & lepra frontis.i. quod siccatio verticis Carmeli, scilicet abiectionẽ superbiẽtis & elatæ generatiõis,quę dominũ crucifixit.Sicut in Maria sorore Moſi,quando cõtra Mosen superbiẽdo murmurauit,& ob hoc plaga leprę percussa est.ita & in rege Ozia, qui sacerdotiũ superbiẽdo vsurpauit,& ob hoc lepra in frõte percussus est.vna eademq; significatione superbiæ illius generationis. Differt tamen in eisdẽ significatio pestis eiusdẽ. Maria nanq; propter læpræ immunditiã separata septẽ diebus extra castra,& postea reuocata,recipiendã nouissimè significat synagogã ab infidelitatis lepra curatã, cum plenitudo gentiũ intrauerit, sicut Apostolus ait.Ozias aũt leprosus permanẽs vsq; ad diẽ mortis suę,incurabile significat peccatũ eiusdẽ synagogæ pro parte illius sæpedictæ generationis & omniũ Iudæorũ,qui nunc interim vita excedũt, leprã habẽtes perpetuã,nec in hoc seculo nec in futuro curandã. Et Ozias quidẽ fortitudo domini interpretatur, sed hoc nomẽ generationi illi nõ nisi per antiphrasim,siue per ironiã cõgruit,quia falliẽ quasi fortiter agẽs,dum blasphemãdo Christũ,deo sese obsequiũ præstare profiteẽ. Filius eius Ioathã, quod interpretatẽ dñi cõsummatio siue perfectio,regẽs domum regis leprosi,iuniorẽ significat ex gentibus populũ cõsummatæ & perfectę fidei,cui datũ est regnũ dei,sicut prędixerat dominus,Auferẽ à vobis regnũ dei,& dabit genti faciẽtifructus eius. Nec illud à mysterio vacat, q̃ illa plaga leprę in summitate regiæ frontis cum terræmotu accidit.Sic etenim quãdo infelix generatio tali sese lepra dãnauit,dicendo,Sanguis eius super nos & super filios nostros,domino postmodũ spiritũ tradẽte,terra mota est. & deinde ad excidium gentis eiusdẽ Romanus orbis cõmotus est. Interim cõstat, prophetã synagogæ vnã eandemq; abiectionẽ propter superbiã paucis in verbis,& per leprã regiæ frõtis,& per siccitatẽ denotasse verticis Carmeli.Sunt aũt duo mõtes,qui vocãtur hoc nomine,alter in quo fuit Nabal Carmelus maritus Abigaĩl, ad australẽ plagã.alter iuxta Ptolomaidem mari imminẽs,in quo Helias propheta flexis genibus pluuias impetrauit. Carmelũ hũc,vbi post siccitatẽ triũ annorũ & semissis pluuia data est,hic placet intelligi.Nec enim dubitandũ est,spiritũ sanctũ in prophęta Iosuentẽ,rem gestã respexisse illius miraculi, quod ante annos nõ valdè multos acciderat filijs Israel,nimirũ in figura,sicut & cætera ferè omnia.Quid enim fuit,quòd Helias cœlum clausit,nisi quia Christus apostolorũ ora synagogæ peccatrici occlusit & populo,qui illũ reiecit, & recessit relicta illis siccitate & fame audiendi,siue intelligeudi verbum dei?Item quid est,quòd rursum orãte Helia in vertice Carmeli,facta est pluuia grãdis, nisi quòd rursus recipiet Israel rorẽ fidei,

Terræmotus tẽpore Amos.

Nume.12.

Roma.11.

Matth. 12

Matth. 11

Matth.27

Carmelus duplex.

3.Paral.26.

1.Reg.17. 1.Reg.18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Matth.12. Septem vindictæ ignis iuxta septẽ gentes hic positas.

pluuiamq; salutis, cum plenitudo gentium venerit? Tanta nunc interim est infidelitatis siccitas, quantã merentur scelera tria & quatuor toties hic repetita, quę cum septem sint, illos arbitramur esse spiritus, de quibus in euangelio dominus, prǽmisso, cum immundus spiritus exierit ab homine, ita concluſit. Et tunc vadit, & assumit septem alios spiritus nequitiores se, & ingressi habitant ibi. Item pœna propter eandem infidelitatis siccitatem tanta est, quantã intelligi oportet per septem ignis vindictas in hac lectione ordinatas, pœna vniuersalis, pœna interminabilis, secundum significationem numeri septenarij, numeri insolubilis. Quia videlicet, sicut scelera omnium gentium, sic & vindictæ super illam generationem venerunt omnium gentium, quę cunq; sanguinem iustũ fuderunt. Notandum quippe, quòd tantùm hic in octauo loco, cum dicitur, super tribus sceleribus Israel, non repetitur vindicta ignis, vt (sicut iam dictum est) tantummodo septem sint, quo numero solet vniuersitas significari. Simulq; sciendum, septem tantummodo gentes hic esse nominatas, quia videlicet Iuda & Israel gens vna est natura, sed scismate diuisa, ex quo scidit Hieroboam decem tribus à domo Dauid, & à regia tribu Iuda. Ad illam maiorem scissionis partem, id est, ad decem tribus quæ vocantur Israel, hic propheratre missus erat, & ideireo vltimum posuit Israel, quia de illo vel contra illum plura dicturus est. Septem igitur gentes, septem gentium scelera, septemq; scelerum vindictas igneas hactenus pro

Scelera Israel.

posse transegimus. nunc tandem causas Israel in iudicio domini audiamus. Præmisso, vt in cęteris, super tribus sceleribus Israel, & super quatuor non conuertam eum, protinus ait. Pro eo quòd vendiderit pro argento iustum, & pauperem pro calciamentis, qui contriuit super puluerem terræ capita pauperum, & viam humilium declinant, & filius ac pater eius introierunt

Vendidit pro argẽto iustum. Genes.37.

ad puellam, vt violarent nomen sanctum meum, & super vestimentis pigneratis accubuerũt iuxta omne altare, & vinum damnatorum bibebãt in domo dei sui. Mirum forsitan cuiuis videatur, quòd in exordio scelerum Israel, aliud ponere maluit, quàm illum (quo sordebat tunc temporis Israel) idololatriæ cultum, præsertim, cum pręter cætera nimis graue atq; irremediabile esset scandalum in vitulis, quos fecit Hieroboam, à quo peccato post illum nullus recessit regum Israel. At verò pulchrum & valde ordinatũ est, hoc primùm poni, quòd vendiderit argento iustum, quia videlicet primùm in illa domo peccatũ hoc admissum est, quòd filij Iacob (qui & Israel) vendiderunt Ioseph fratrem suũ. Tunc vtiq; vendiderunt argento iustũ. Et in illa nimirũ venditione duplex fuit culpa, quia & frater eorũ, & iustus erat. Vendiderunt aũt eum viginti argenteis. Quantum erat hoc tot fratribus pro precio fratris iustiꝰ Cum enim decẽ essent ipsi venditores vndecim (Beniamin quippe duodecimus, idemq; paruulus, nõ erat illic) nõ nisi duo argentei potuerunt obtingere singulis. Bene ergo, cum dixisset, quia vendiderunt iustũ argento, addidit, & pauperẽ pro calciamentis, quia videlicet vix calceos, qui valerent, cõparare sibi potuerunt singuli de precio tantæ venditionis. Hoc scelus sic inceptũ in illa gente, in tantũ processit, vt Christũ summe iustum & sanctũ sanctorum, Iudæi & venundari persuaderẽt & ipsũ emerẽt triginta argenteis, quo videlicet precio cum referente Iuda recepissent eos, nõ potuisset saltem Caiphas, pontifex illius anni, satis insigniter calciari. At verò potuerũt omnes exinde discalciari, perdendo locũ & gentem & gloriã templi, qua incedebant nimis superbè calciati. Prosequens propheta. Qui conterũt ait super puluerem terræ capita pauperũ, & viam humiliũ

Exod.1.

declinant. Hoc facere nimirũ superborũ est, præsertim cum manifestè prohibeat lex, pauperem opprimi. Lex (inquã) primùm data illis, qui maximè pauperes fuerãt, & per misericordiã dei de Aegypto paupertatis camino exierãt. Hoc fecerant ipsis Aegyptij, subigendo eos operibus duris luti & lateris, & contriuerãt capita ipsorũ super puluerem terræ, id est, plus quàm puluerem

Genes.46.

terrę. Illorũ videlicet Aegyptiorũ fuerat viam humiliũ declinare, quod pulchrè & breuiter scriptura innuit, dicẽte Ioseph. Cum (inquit) vocauerit vos Pharao, & dixerit, quod est opus vestrũ, respondebitis. Viri pastores sumus serui tui ab infantia nostra vsq; in præsens, & nos, & patres nostri. Hæc aũt dicetis, vt habitare possitis in terra Gessen, quia detestanꝰ Aegyptij omnes pastores ouium. Nónne ergo ipsi in Aegyptios conuersi sunt, conterendo capita pauperũ, & declinando viam humiliumꝰ Nempe & illud scelus apud eos in tantum processit, vt Christi pau

Matth.13.

peris, & singulariter humilis caput & frontem lingua iniuriosissima, nimis contumelioſa verbe rarent & contererẽt, Exempli gratia, cum dicerent. Vndè huic sapiẽtia hæc, & virtutes? Nónne hic est fabri filius? Nónne mater eius dicitur Mariaꝰ & fratres eius Iacobus, & Ioseph, & Symon, & Iudasꝰ & sorores eius apud nos suntꝰ & his similia. Et filius (inqt) ac pater eius introierunt ad puellam, vt violarent nomen sanctum meum, & hoc nimirum scelus est, & abominatio detestabilis, damnata per iustam sententiã legis dicentis. Qui dormierit cum nouerca sua & reuela

Leuit.20. Genes.35. Genes.49.

uerit ignominiam patris sui, morte moriãtur ambo, sanguis eorũ sit super eos. Hoc primus in illa gente fecisse legitur Ruben, qui abiit, & dormiuit cum Bala concubina patris sui. Verùm hoc patri quoq; imputari non potest, cum dicatur, & filius ac pater eius introierũt ad puellam, vt violarent nomen sanctum meum, quia solus filius hoc scelus perpetrauit, pater autem iniuriam passus est, & ipse vindicauit. Effusus es (inquit) sicut aqua, nõ crescas, quia ascendisti cubile

patris

patris tui, & maculasti stratum eius. Porrò, scelus hoc ipsum in posteris non dubium est excreuisse, cum præuidens Esaias dixerit illos principes Sodomorum & populum Gomorrhæ. Nempe nihil eorum quæfecerant Chananæi, prætierierunt Iudæi. Alioquin nõ eos euomuisset terra illa, sicut & Chananæos euomuerat, deo iudice. qui vbi hoc scelus vt cætera, inter dixit, tandem ait. Custodite leges meas atq; iudicia, & facite ea, ne vos euomat terra, ad quam intraturi estis & habitaturi. Nolite ambulare in legitimis nationum, quas ego expulsurus sum ante vos. Omnia enim hæc fecerunt, & abominatus sum eas. In hoc scelere violationem asserit esse sancti nominis sui, quia videlicet fœdare patrem fœditate eiusmodi, sicut Absolon quoq; fœdauit patrem suum Dauid, violare est nomen sanctum eius, ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur. Et super vestimentis (inquit) pigneratis accubuerunt, iuxta omne altare. Nimirum pignus pauperis saltem retinere, contra legem est. Nam in lege dominus dicit. Sinaũt pauper est, nõ pernoctabit apud te pignus, sed statim reddes ei ante solis occasum, vt dormiẽs in vestimento suo benedicat tibi, & habeas iustitiã coram domino deo tuo. Quanto magis scelus super vestimentis pigneratis accubare, & hoc iuxta omne altare? Duplex nanq; crimen in hoc denotatur, scilicet turpitudo libidinis, & seruitus idolatriæ, Intelligitur nanq; quòd passim habentes altaria, fingentes vitulorũ simulachra, & adorãtes Beelphegor, & colentes Ascaroth & Baalim, cæteraq; deorum & dearum portenta, funibus tenderent vestimenta pigneratа iuxta omnium illorum altaria, & facerent parapetasmata, id est, velamina, quo fornicantes in templo nullus posset aspicere, & inebriati ac libidini seruientes, etiam ipsum vinum quod bibebant, non de proprio labore, sed de calumnijs emerẽt. Vndè & protinus ait, & vinum damnatorum bibebant in domo dei sui. Hoc faciebant in phano dei sui, vt quos putabant deos, turpitudine ac stupris polluerent. Huius quoq; sceleris mensuram in vestimẽtis pauperum detinendis Iudæi sic impleuerunt, vt saluatorem tradentes, scripturam pariter implerent, dicentem. Diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem. Tunc vinum quoq; damnationis eius biberunt, iuxta quod ipse in psalmo conqueritur, dicens. Et in me psallebant qui bibebant vinum. Neq; enim dubium est, seniores illos & pontifices ebriosos, maximeq; illa nocte paschali ebrios, cum dominum nostrum cœpissent, quasi pro victoria lætos, foecundiores sibi inuicem propinasse calices, & eo cuiq; alacrius vinum porrexisse, quo visus fuisset properantior atq; promptior minister illorum, pro sacrilega illorum voluntate, ad comprehendendum illum, ad tenendum illum, ad cohortandũ socios, vt cautè ducerent illum, ad insultandum illi, ad congratulandum principibus super hoc, quasi victoribus magnis. Sequitur,

Pſal.11. Pſal.48.

« [Ego autem exterminaui Amorræum à facie eorum, cuius altitudo cedrorum altitudo eius,
« & fortis ipse quasi quercus, & contriui fructum eius desuper, & radices eius subter. Ego sum qui
« ascendere vos feci de terra Aegypti, & eduxi vos in deserrum quadraginta annis, vt possideretis terram Amorræi, & suscitaui de filijs vestris in prophetas, & de iuuenibus vestris Naza-
« ræos. Nunquid non ita est filij Israel, dicit dominus? Et propinabitis Nazaræis vinum, & pro-
« phetis mandabitis, dicentes. ne propheretis.] Mira & terribilis oppositio. Quorsum enim tendit hæc per oppositionem facta exterminationis Amorræi, & altitudinis eius commemoratio, nisi vt ostendat deus sese ex aduerso stare, & repugnantem esse declinantibus viam humilium, & per superbiam conterentibus capita pauperum, quo pro scelere arguit Israelem factum de paupere superbum? Ego autem (inquit) exterminaui Amorræum. Vtique poterat dicere, ego autem propter superbiam de cœlo deieci diabolum. Amorræus nanq; amaricans interpretatur, & diabolũ significat, qui totus felle odij, & omnis nequitiæ semper & incurabiliter est amarus, omniq; dulcedini diuinitatis omnino contrarius. Hunc talem Amorræum nimirum deus exterminauit, de terminis suis eiecit, & exterminationis eius immutabilem tenet sententiam, dicens in Psalmo. Non habitabit in medio domus meæ; qui facit superbiam. Nam ne dubites, quem dicat Amorræum illum, inquit, cuius altitudo cedrorum altitudo eius. Profectò illum esse diabolum alius propheta testatur, dicens Pharaoni in sermone domini. Cui similis factus es in magnitudine tua? Ecce Assur quasi cedrus in Libano pulcher ramis & frõdibus nemoroſus; excelſuſq; altitudine, & inter condensas frondes eleuatum est cacumen eius. Et subinde cedri non fuerunt altiores illo in paradiso dei, abietes non adæquarũt summitatem eius, & platani non fuerũt æquales frondibus illius. Omne lignum paradiſi non est assimilatũ illi. Ergo hic Amorræus diabolus est, cuius erat typus ille Amorræus, quẽ occidit Israel viuẽte adhuc Mose, cuius & Psalmista meminit, dicendo. Et occidit reges fortes Seon regẽ Amorræorũ, & Og regẽ Basan. Isti duo reges fuerunt Amorræorũ, quorum Moses in Deuteronomio reminiſcẽs. Solus (inquit) Og rex Basan restiterat de stirpe gygantũ. Monstrat lectus eius ferreus, qui est in Rabath filiorũ Ammon, nouem cubitos habẽs longitudinis, & quatuor latitudinis, ad mensurã cubiti virilis manus. Vtrorunq; reminiſci cõuenit hic in vno Amorræi nomine, scilicet & hominis regis superbi, & diaboli omniũ regis ac principis, cuius nimirũ altitudo quasi cedrorũ fuit, imò & cedrus omnib? in paradiso dei. i. cũctis angelicis potestatib? altiorẽ se esse voluit, & fortis ipse

Amorræus diabolus.

Pſal.100. Ezech.31. Deuter.3.

quasi

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fortes quasi quercus.

quasi quercus,quia videlicet sub deo flecti,& creatori suo contẽpsit esse subditus. Mira igitur(vt iam dictum est)& terribilis oppositio,cum præmisso peccato superbiæ Israel declinantis viam humiliũ. Ego(inquit)exterminaui Amorræũ,&c. Per hoc enim terribiliter innuit,quòd elati in superbiã infelices Iudæi,in iudicium incidere diaboli,sicut & Amorræus homo qui(vt iam dictũ est)typus erat diaboli,quòd scilicet auferretur illis regnũ dei,de quo Amorræus diabolus excidit,& tolleretur eis locus siue terra,vndè Amorræus homo deo exterminante dispsit.Cum itaq; dicit,ego exterminaui Amorræum,subintelligendum est,& mutabilis nõ sum, & ea quæ destruxi,nõ reædificabo,ita vt qui superbos exterminare consueui,vobis superbientibus,& viã humilium declinãtibus,nunc fauere incipiã,pro eo quòd secundũ carnẽ filij Abrahæ estis. Non erit ita, sed sicut Amorræo,id est,amaricãre diabolo, propter superbiã deiecto, multas mansiones in domo patris mei suscitãdis de terra humilibus reseruaui,& sicut percusso
Matth.11 homine Amorræo & gygante superbo,patribus vestris, cum essent pauperes & humiles,terrã eis dedi. ita vobis, quoniã viam humilium declinatis,regũ dei auferetur, & dabit genti humili faciẽti fructus eius,& locus quoq; vester terrenus & gens simul auferet. Nomen quoq; Amorræi,id est,amaricantis, nónne Iudæo congruit,qui totus in felle positus amaritudinis, sicut ipse
Iohan.15. Christus ait,& Christũ cuius opera vidit & audiuit,& deũ patrem eius odit? Vtranq; vindictã, vndè iam prefati sumus,breuibus verbis per similitudinẽ altitudinis cedri,siue quercus sese intentare significat,cum subiungit.Et cõtriui fructus eius desuper,& radices eius subter.Fructus enim Iudaici populi desuper,cœlestia fuêre dona dei,& radices eius subter, terrena fuêre bona, in quibus cordis radicẽ fixit,quod facere nõ debuit,& hunc vtrunq; fructũ dominus contriuit, quia(sicut iam dictũ est)vtraq; bona perdidit in illo Amorræo,cuius terrã ad tempus possedit, ita & fructus contritus est pariter & radix,vt nõ solùm terra eius tolleretur,sed & ipse ferro succideretur,& omnis posteritas eius deleri iussa est.Porrò,& Amorræi diaboli tunc fructus desuper contritus est, quando de cœlo in hunc aerẽ deiectus est. tũc aũt radices eius cõterentur subter,quando de isto quoq; aere siue mundo,vbi malè fructificar,imperfidorum cordibus penitus euelletur,& in infernũ præcipitabit. Vtraq; bona,quæ Israheli cõtulerat,quæq; propter su-
Israel & cœlestia & terrena dona amiserunt. perbiã ablaturus erat, hoc modo ingratis cõmemorat. Ego sum(inquit)qui ascendere vos feci de terra Aegypti, & eduxi in desertum quadraginta annis, vt possideretis terram Amorræi. Hoc nanq; beneficium terrenum est. Et suscitaui de filijs vestris prophetas,& de iuuenibus vestris Nazaræos.Hoc beneficium cœleste est,Nazarços,id est,sanctos & prophetas de illa gente dominus quàm multos suscitauit,qui fecerũt fructum regni dei.Quis hoc negare possit? Vtiq; nemo.Idcirco fidẽter interrogat.Nunquid nõ ita est filij Israel,dicit dominus? Sciẽs quòd illi respondere nõ possunt aliud,nisi quia ita est. Vtrunq;(sicut iam supra dictũ est)perdiderũt,scilicet & cœleste dei regnũ,de quo est multiplicitas prophetarũ & Nazarçorũ,id est,sanctorũ,& eum, qui fuit Amorræi,locũ terrenum. Verùm illa dona regni dei,sicut nemo inuitus,nemo nisi volens amittit,ita nec illi. Volentes nanq; amiserũt,volẽtes repulerunt. Hoc est quod cõtinuò sequitur,& propinabatis Nazaræis vinũ & prophetis mandabatis dicẽtes,ne prophetetis,Nazaræis nanq;,habẽtibus super se cõtinentiæ votũ,propinare vinũ,& voti reos facere,satis pro argumẽto est,nullũ velle habere sanctũ. & prophetis mandare, vt nõ prophetarẽt, hoc nimirum erat,nõ solùm loqui, sed etiã agere contra spiritum sanctum, qui loquebatur per os prophetarum.Cum aũt ita spernerent cœleste dei regnum,nihilominus tamen semper possidere voluissent locum Amorræi terrenum. Profectò supernæ iustitiæ nõ sic erat complacitum. Sed quid? Continuò sequitur. [Ecce ego stridebo subter vos,sicut stridet plaustrum onustum fœno,& pe » ribit fuga à veloce,& fortis nõ obtinebit virtutẽ suam,& robustus nõ saluabit animam suam, » & tenens arcum nõ stabit,& velox pedibus suis nõ saluabitur,& ascensor equi nõ saluabit ani- » mam suã, & robustus corde inter sortes nudus fugiet in illa die, dicit dominus.] Breuiter cum » dicit. Ecce ego stridebo super vos,sicut stridet plaustrum onustum fœno,illud innuit quòd retinere non queant illum iam sæpedictum Amorræi locum,sed transmigrare debeant ad alium, quoniã contempserunt illud quod melius est dei regnum, sicut fœnũ succisum, plaustroq; impositum ad comburendum, eo quòd sit aridũ, & nullum ex rore cœli iam possit concipere, vel reddere florem aut fructum. Porrò, plaustrum stridens,eo ipso quòd stridet,& longè exulat, semetipsum onere prægrauatum esse indicat.Illud ergo per hanc similitudinẽ significare videt, quòd quandocunq; Israel succidatur,& de terra sua transferaẽ,taliter fiat, vt sciãt gentes longè per circuitum,quia sic eius promeruit iniquitas. Vndè ad Salomonẽ de huiusmodi loquẽs do-
2.Paral.7. minus, Omnis(inqt)qui transierit,stupebit,& sibilabit,& dicet. Quare sic fecit dominus terræ huic,& domui huic? Et respondebũt.Quia dereliquerũt dominũ deũ suũ,qui eduxit patres eorũ de terra Aegypti,& secuti sunt deos alienos,& adorauerũt eos & coluerũt,idcirco induxit super eos dominus omne malum hoc.Nimirum hoc est dominũ,quasi plaustrũ onustũ fœno,stridere,& causas excidij vel captiuitatis illorũ latere nõ sinere. Et quia plaustrum tardius procedit,atq; idcirco citius ab insequentibus potest cõprehendi,fœnumq; comprehensum facilè est dispergi,

dispergi,aut etiam igne succendi,peribit(ait)fuga à veloce, & fortis nõ obtinebit virtutem suã. Hæc & cætera,si ad decem tribuum,quæ tunc imminebat,captiuitatem respicimus,singula de singulis taliter intelligenda traduntur. Peribit fuga à veloce,quem Hebræi Hieroboam filium Naboth intelligunt,qui prius in Aegyptũ fugerat. Hic aĩt nõ ipsos principes,sed domos eorum & sobolem accipiamus.Et fortis non obtinebit virtutem suam.Fortem Baasa interpretantur,qui fuit ad bella prõptissimus.& robustus non saluabit animã suam,hunc Amri sentiũt. Et tenens arcum,non stabit,de Iehu filio Namsi,qui Ioram regem Israel sagitta percussit,dictũ putant.Et velox pedibus suis non saluabitur,Manahen intelligũt,qui frustra festinans regi Assyriorum dona direxit.Et ascensor equi non saluabit animam suam, Hunc Phaceæ filium Ro-
4.Reg.17. meliæ interpretantur, qui iuncto sibi Syro,sub rege Achaz Iudæ,multa vastauit. Et robustus corde inter fortes nudus fugiet in illa die,dicit dominus,solus Osee,qui vltimus rex decem tribuum fuit, & errantem populum ad dei cultum reuocare conatus est,quasi nudus egredietur de incendio.Nudum aũt vocat,quia sub ipso decem tribus captæ sunt. Hoc Hebræi autumãt, ait beatus Hieronymus. Cæterùm si ista quoq; referre cupimus ad tempus illud,quod propheta prospiciens in initio dixit.dominus de Sion rugiet & de Hierusalem dabit vocem suam, scilicet ad tempus euangelicæ prædicationis, quod extrema subsecuta est captiuitas illius populi,cœtus ille pharisaicus siue Iudaicus rectè cunctis denotatur nominibus istis.Ille nanq; vesuimet æstimatione velox,fortis,robustus,tenẽs arcum,velox pedibus suis,ascensor equi,& robustus corde,ad tempus potuit videri.Vndè notandum,& consideratione dignũ est,quia quoties hic malum eis intentat per enuntiatiua verba hæc, stridebo subter vos, peribit fuga, non obtinebit fortis virtutem,non saluabit robustus,non stabit tenens arcum,nõ saluabit velox, nõ saluabit ascensor equi,fugiet robustus corde.totidem vicibus,id est,octies. Væ generationi illi,inclamat dominus noster. Væ(inquit)vobis scribæ & Pharisæi hypocritæ,qui clauditis regnum cœlorũ ante homines.væ vobis scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui comeditis domos viduarum,oratione longa orantes.væ vobis scribæ & Pharisæi hypocritæ,qui circuitis mare & aridam,vt faciatis vnũ proselytũ.væ vobis duces cæci,qui dicitis,quicunq; iurauerit per templum,nihil est.qui aũt iurauerit in auro templi,debet. væ vobis scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui mundatis quod deforis est calicis & parapsidis.intus aũt pleni estis rapina & immunditia. Væ vobis scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris apparent hominibus speciosa,intus verò plena sunt ossibus mortuorũ & omni spurcitia.Væ vobis scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulchra prophetarũ,& ornatis monumenta iustorum. Econtra respiciendũ,quia totidem,id est,octo vicibus sanctos suos beatificat idem dominus.Beati(inquit)pauperes spiritu.Beati mites.Beati qui lugent.Beati qui esuriũt & sitiũt iustitiam.Beati misericordes.Beati mundo corde.Beati pacifici. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiã. Item,damnationis infeliciũ quot verba sunt superius digesta,stridebo subter vos,&c.totidẽ, id est,octo beatitudinis sanctorum prædicationes sunt, quoniã ipsorũ est regnũ cœlorum,quoniã ipsi possidebunt terrã,quoniam ipsi consolabuntur,quoniã ipsi saturabuntur,quoniam ipsi misericordiã consequentur,quoniã ipsi deum videbũt,quoniã filij dei vocabuntur,quoniã ipsorũ est regnũ cœlorũ. Nec frustra & hic numerus octonarius in remuneratione piorũ,& illic in damnatione consideratur impiorũ,quia videlicet vtraq; pars octaua mundi ætate consummabitur,& tunc manifestè scierur,quia iudicia domini iusta & vera sunt. nec ex parte,vt nũc,sed integrè cognoscẽt,quàm vero iudicio fiat vel factũ sit illud,quod hactenus itidem octo vicibus ait,nõ conuertã eum,quæ summa trium & quatuor scelerũ vindicta est.

Octo væ cõtra scribas & Pharisæos Matth.23.

Octo beatitudines. Matth.5.

Octonarij numeri mysterium.

FINIS LIBRI PRIMI IN AMOS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, IN AMOS PROPHETAM COMMENTARIORVM, LIBER SECVNDVS.

MAGNA valde, & nihilominus iusta iudicia domini maximè circa gentem Israeliticam admiranda sunt,quia videlicet gens illa,sicut pro parte electorũ cunctis insignior, ita pro parte reproborum, cũctis coram deo & coram hominibus facta est vilior, damnata tam in præsenti, quàm in futuro seculo. & hæc iudicia sunt quidem dignè admiranda,sed nõ nimis importunè scrutanda.Scriptum est enim.Et qui nimius scrutator est maiestatis,opprimẽt ab ea.Quis porrò nimius scrutator maiestatis

Expositio Hebræorũ.

4.Reg.17.

Melior expositio.

Prouerb.25.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ieſtatis eſt iudicandus,niſi qui extra quàm deber,maieſtatem ſcrutatur? Certus quippe eſt locus,in quo tantūmodo illam ſcrutari nobis conceditur,qui videlicet locus ſancta ſcriptura eſt. Pſal.108. In illa & per illā tantummodo licere nobis iudicia domini ſcrutari, Pſalmiſta teſtatur,cum dicit. In labijs meis pronunciaui omnia iudicia oris tui,addendo nanq; oris tui, contētum ſe eſſe iudicat authoritate vel teſtimonio ſcripturæ ſacræ,quam vtiq; locutum eſt os domini. & quis extra illam iudicia domini ſcrutatur,niſi qui proprij cordis ſuſpitionem teſtatur? Talis vtique ſcrutator maieſtatis nimius eſt,vndè & oppreſſus ab ea,diuerſas & contrarias incurrit hæreſes.
CAP. III. Contenti igitur competenti loco mentem benevolam,auremq; attentam diuinæ authoritatis vocibus accommodemus. Quæ profectò de oraculo ſancti ſpiritus cum admiranda ſubtilitate taliter proferuntur. [Audite verbum quod locutus eſt dominus ſuper vos filij Iſrael, ſuper omnem cognationem,quam eduxi de terra Aegypti,dicens. Tantummodo vos cognoui ex omnibus cognationibus terræ, idcirco viſitabo ſuper vos omnes iniquitates veſtras. Nunquid ambulabunt duo pariter,niſi conuenerit eis? Nunquid rugiet leo in ſaltu,niſi habuerit prædā? Nunquid dabit catulus leonis vocē ſuā de cubili ſuo,niſi aliquid apprehenderit? Nunquid cadet auis in laqueum terræ abſq; aucupe? Nunquid auferetur laqueus de terra,antequam quid cœperit? Si clanget tuba in ciuitate,& populus nō expaueſcet? Si erit malum in ciuitate,quod dominus nō fecit? Quia non facier dominus deus verbum, niſi reuelauerit dominus ſecretum ſuum ad ſeruos ſuos prophetas. Leo rugiet,quis non timebit? Dominus deus locutus eſt,quis non prophetabit?] Dicta hæc verè clariſſima & valde ſplendida ſunt,ſed ſplēdor & claritas eorum propterea minus lucet, quia noſtram caliginem patimur, & á nimia claritate lippientes oculi reuerberantur. Quòd ſi ſenſum eorum,ipſo aſpirante cuius dicta ſunt,aliquatenus conſequi meruerimus,profectò iudicia domini non ſolùm humiliter,verumetiā ſcienter laudare poterimus. Audite(inquit)verbum quod locutus eſt dominus ſuper vos filij Iſrael. Magna dictaturus iſte,paulo antè Thecuites paſtor,& ſtatim cœleſtis rethor,competenter attentum poſtulat auditorem, & hoc agit cum commemoratione magni & noti beneficij, dum præmiſſo audire verbum quod locutus eſt dominus, ſubiungit,ſuper omnem congregationē quam eduxit de terra Aegypti. Scit nanq;,quia maximè beneficium commemorando debet hoc effici,vt audiores,qui iam poterant eſſe attenti,ſint etiā benevoli. Locutus eſt autem dominus,dicens,tantummodo vos cognoui ex omnibus cognationibus terræ, idcirco viſitabo ſuper vos omnes iniquitates veſtras.

Procax defenſio Iudæorum in plagis.

Iam ad iſtam domini locutionem Iſrael impœnitens, non tamen impunitus ſeſe in ſua pœna erigit,& de ipſa pœna, quàm diſſimulare vel abſcondere non poteſt culpam adhuc defendit,& gloriabundus dicit. Idcirco nos tantùm præ cęteris gentibus á deo corripimur,ducti in omnes gentes captiui,quia nos ſolos præ cęteris gentibus diligit,ſicut ipſe in propheta dicit. Tantummodo vos cognoui ex omnibus cognationibus terræ,idcirco viſitabo ſuper vos omnes iniquitates veſtras. Non enim ſicut in alijs nationibus dominus patiēter exPectat,vt eas,cum iudicij dies venerit, in plenitudine peccatorū puniat. ita & in nobis ſtatuit,

Inœtio dei corripiētis.

vt peccatis noſtris in finem devolutis,tūc demum in nos vindicet. Hoc modo ſemetipſos corpore & anima captiui conſolantur adhuc,ſed verè fruſtra,quamdiu impœnitentes ſunt,neque peccato abrenunciant pro quo puniuntur. Quo enim corripiendo deus,quo viſitando iniquitates tendit dominus,niſi vt flagellis commonitus peccator,peccatū agnoſcat, veniamq; precetur ad meliora conuerſus? Illud omnino intendit,vt peccator in quo diſplicuit deo,diſpliceat etiam ſibi. Quòd ſi adeò rebellis eſt & durę ceruicis,vt flagellando id effici non poſſit,tunc demum non iam vt pater pius,ſed vt iudex iratus contumacem foras mittit & abijcit,nullo modo conuenientem vel conſentientem ſibi. Hanc intentionem ſuam deus notam eſſe volēs,poſt

Infra.4.

aliqua in hoc eodem propheta dicit. Vndè & ego dedi vobis ſtuporem dentium in cunctis vrbibus veſtris,& indigentiam panū in omnibus locis veſtris,& non eſtis reuerſi ad me,&c. Igitur tantis oppreſſus malis ille populus, non eſt vndè ſe conſoletur, dum de pœna nequaquam ad correctionem eruditur.

Iſrael duriꝰ puniri debet,quàm cęteri gẽtes

Et quia ſibimet in hoc blanditur,quod dicit dominus, tantummodo vos cognoui ex omnibus cognationibus, fœueriori ſenſu hoc idem in ipſum taliter retorquendū eſt. Ira vos cognoui (ait dominus) ex omnibus cognationibus, vt cognitione mei vos habere facerem,dando vobis legem ſcriptam,quam cæteris non dederam nationibus. Eſt autem dignum,vt ſeruus ſciens voluntatem domini ſui,vt non faciens,dignè plagis vapulabit

Lucæ.12.

multis. neſciens autem,plagis vapulet paucis. Igitur viſitabo ſuper vos omnes iniquitates veſtras inſtante iudicio,remota miſericordia,tanta cum ſęueritate,vt ne ſaltem commonitorium vobiſcum ſermonem conferre libeat. Quòd ſi adhuc quęritis,ecce hoc ipſum quàm rationabile ſit,per hoc ſimile intimo cuilibet auri audienti. Nunquid ambulabunt duo pariter,niſi conuenerit eis? Vtiq; diceris mihi,Non. Ad hęc,inquam,Nos duo ſumus,ego qui arguo vel corripio deus, & Iſrael qui corripitur, nimirum non conuenit nobis, quia me corripientem deum coreptus Iſrael non audit. In hoc nobis nimium diſconuenit,quia ego arguo,ille ſe defendit. Ecce tot anni ſunt, & tot reges fuerunt, ex quo Hieroboam vitulos aureos fecit, niſi propheras, & nullus

nullus conſenſit, nullus enim regum à peccatis Hieroboam receſſit. Item, & per memetipſum veni arguens & corripiens deus homo factus. Vos autem iuſtificatis vos coram hominibus,& cum ſitis infirmi,dicitis medico,non es tu nobis neceſſarius. Igitur non pariter ambulabimus, ſed & Iſrael in Aſſyrios,& Iuda in omnes gentes ductus captiuus,nulla per pphetas aut prædicatores aliquos mei confabulatione dignus iudicabitur,quia ſcriptū eſt. Ne effundas ſermonem vbi non eſt auditus. Quod ſi & adhuc ſimile vel exemplū quæritur. Ecce aliud. Nunquid rugiet leo in ſaltu,niſi habuerit prædam? Leonis quippe natura eſt,quamdiu prædam non inuenerit,ſilere. inuenta aūt præda,rugire. vt quodcunq; illud ſit animal,rugitu tremefactū & attonitum concidat,& in prædam ſortiori non tam patienter quàm impotenter cædat. Porrò,leo per ſimilitudinē deus fortiſſimus eſt,cuius iræ reſiſtere nemo poteſt. Præda verò eius eſt,omnis electus,qui vbicunq; ſit,quoniam ad vitam eſt prædeſtinatus,ab ipſo deo requiritur,vt ad vocem eius,ſiue per angelū,ſiue per prophetam,ſiue per ſcripturas,auditā ille cōtremiſcat,diemq; iudicij vel pœnam gehennalem paueſcēs,totus humiliter ſuccumbat,pœnitentiam apprehendat. ſicq; in partem eius cædat,vt vnus cum eo ſpiritus ſiat,bene deuoratus,iuxta illud. Macta & manduca. Igitur quod ait,Nunquid rugiet leo in ſaltu niſi habuerit prædam? idem eſt ac ſi dicat, Nunquid dignum deo eſt,illic verba facere,vel illuc prophetam mittere,vbi ſcit nō eſſe quenquam dignū vitæ æternæ? Ad quod cum ratione exigente reſponderis,Non. conſequēter, vt iuſtū eſt, concedas eſſe dei iudiciū,in eo quòd clauſit Iſraeli ora prophetarū, nullumq; ſuper eum ſuæ prędicationis emittit rugitū. Hoc ipſum & in ſuo aduētu attendit dei filius. Vndè & ſequitur,Nunquid dabit catulus leonis vocem de cubili ſuo,niſi aliquid apprehenderit? Catulus leonis Chriſtus eſt filius fortiſſimus dei fortiſſimi,ſecundū illud patriarchæ Iacob. Catulus leonis Iuda,ad prædam fili mi aſcendiſti. Cubile eius ſepulchrū eius extitit,de quo idem continuò ſubiungit. Requieſcens accubuiſti vt leo,& quaſi leæna. Quis ſuſcitabit eum? Vox quam dedit iſte catulus leonis de illo ſuo cubili,euangelij prædicatio eſt,quam cūctis gentibus auditā fecit,poſtquā de illo cubili,id eſt,de ſepulchro exiliuit,reſurgendo ex mortuis. Ait ergo,Nunquid dabit catulus leonis vocē de cubili ſuo,niſi aliquid apprehenderit? Ac ſi dicat,Nunquid euangeliū ſuum illis gentibus vel illis in locis prędicabit,aut prædicari iubebit, vbi nullū ſciat eſſe qui ad ſe pertineat,& ſuſcipere debeat gratiā prędicationis? Non vtiq;,imò tacebit,& prędicatores ſuos illic vocem dare prohibebit. Hinc enim de ipſis prædicatoribus ſcriptū eſt, Transeuntes aūt Phrygiam & Galatiæ regionem, vetiti ſunt à ſpiritu ſancto loqui verbum in Aſia. Cum veniſſent aūt in Myſiam,tentabant ire Bythiniā,& non permiſit eos ſpiritus Ieſu. Ibi ergo vel eo tempore vocem dat iſte catulus leonis, vbi vel quando nouit inueniendū eſſe quod apprehendat,id eſt,aliquem qui credendo ſaluus fiat. Vndè iterū ibidem ſcriptū eſt. Cum aūt pertranſiſſent Myſiam, aſcenderunt Troadem,& viſio per noctem Paulo oſtenſa eſt. Vir Macedo quidam erat ſtans,& deprecans eum dicens. Tranſiens in Macedoniam adiuua nos. Vt autem viſum vidit,ſtatim quæſiuimus proficiſci in Macedoniā,certi facti,quia vocaſſet nos deus euangelizare eis.

Ecclī.12. Leo deus, Præda electi

Actō.10.

Catulus leonis Chriſtus.

Actō.16.

Interea notandum eſt, quod præcedenti verſiculo,cum dicit. Nunquid rugiet leo,ſignanter addit,in ſaltu,& tūc demum ſubiungit,niſi habuerit prædam. Quod itidem ſubaudiendum eſt,in hoc ſequēti verſiculo cum dicit. Nunquid dabit catulus leonis vocem ſuam, videlicet in ſaltu? Quid enim per ſaltum intelligi oporteat,niſi multiplicitatem generis humani, quæ ſuper numerum creuit,cuius abundantia tota ſyluestris & ſterilis eſt? Leo quippe ſiue catulus leonis nō ſaltū,ſed in ſaltu aliquid apprehendere quærit,id eſt,deus ſiue Chriſtus dei filius non illos,quorum vt naſcerētur cauſa peccatum fuit,ſed tantùm filios benedictionis per legem ſiue per euangelium ſuum requiſiuit,& requirit,& vbi vel quando requirere debeat,vel quinā illi ſint,ipſe nouit. Quos aūt dicimus filios benedictionis? Nimirū illos,quos creatis primis hominibus benedicendo iuſſit naſci,ſicut ſcriptum eſt. Et creauit deus hominem ad imaginē ſuā, ad imaginem dei creauit illum,maſculū & fœminam creauit eos. Benedixitq; illis deus,& ait. Creſcite & multiplicamini,& replete terram,& ſubijcite eam. Solos nimirum electos ſuos tunc iuſſit naſci,& niſi peccatum incidiſſet,ſoli nati fuiſſent vel naſcerentur electi. Quicunq; naſcuntur ſuper numerum electorum,vt naſcātur,propter peccatum fit, & peccatum cauſa eſt multiplicatis eorū,ſiue multitudinis,quia videlicet propter peccatum mulieri dominus dixit. Multiplicabo erumnas tuas, & conceptus tuos. Iſta multiplicitas coram leone iſto,ſiue catulo leonis quidam ſaltus eſt,in quo devoluti ſunt, & diſperſi errauerunt omnes electi dei, vt non poſſent inueniri vel diſcerni, niſi magna vigilantia requiſiſſet eos deus,vel filius dei, tanquam famelicus leo,vel vt eſuriens catulus leonis. Igitur tribus his verſiculis, Nunquid ambulabunt duo pariter,niſi conuenerit eis. Nunquid rugiet leo in ſaltu,niſi habuerit prędam. Nunquid dabit catulus leonis vocem de cubili ſuo,niſi aliquid apprehenderit. tribus(inquam)iſtis verſiculis,ſi rectè intelliguntur,ſatis excuſatum arbitramur deum,quòd non ſine præiudicio dixerit ea ties ſuperius,non conuertam eum. & quòd perditionis aliquorum hominum cauſa non ſit eius ſilentiū. Non enim propterea,quia ſiluit ipſe,aliqui perierunt. ſed propterea,quia conuerti non

Saltus ſuperexcreſcens numerus hominū

Filij benedictionis. Geneſ.1.

Geneſ.3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sapien.12. Obiectio. Matth.11.

Solutio. Supra in Osee lib. 2.

poterant, continuit ab illis vocem suam, non ignorans (vt ait sapientia) quoniam iniqua est natio eorum, & naturalis malitia ipsorum, & quoniam non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum, Semen enim erat maledictū ab initio. Sed fortè dicit aliquis. Iste idem catulus leonis suo ore dixit. Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiā egissent. Item, Quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, fortè mansissent vsq; ad hanc diem. Cur ergo saltem illic leo nō rugijt, quandoquidē erat ibi, quod apprehendere potuit? Verùm de hoc iam alibi diximus. Et idcirco nō diu immorandum est, breuiter tamen repetimus, quia deus de tali illorū pœnitentia non curauit aut curare debuit, quæ nō ageretur pro æterna salute futuri seculi, sed pro vitanda aduersitate, pro retinenda ꝓsperitate vitę ꝓsentis. Vt ergo verba prophetica prosequamur, sciendum prius est, quia sicut ad spiritum propheticum pertinuit, iustificare deum & excusare de his qui pereunt. ita nihilominus ad eundem pertinuit, gratiam dei commendare in his qui salui fiunt. Hoc animaduerso videamus quid sequitur. Nunquid cadet auis in laqueum terræ absq; aucupe? O quàm vilium similitudines rerū, quàm precioſum prędicant sacramentum. Prophęta hic de pastoralibus assumptus, qualia videre vel agere solitus erat in pascuis, talibus contentus est ad commendanda per aliquas similitudines diuina mysteria, sic incipiendo. Et luxerunt speciosa pastorum, & deinde dicendo, dominus de Sion rugiet, & nunquid rugiet leo in saltu, & nunquid cadet auis in laqueū, & cætera his similia, quæ cūcta ferè pastoralia sunt. Sufficiunt cœlesti magisterio res siue instrumentum nō solùm piscatorū, verumetiam pastorum, vt per eorum similitudines docti sint & doceant conuenienter gloriā rerū cœlestium. Nunquid cadet (ait) auis in laqueū terrę absq; aucupe? Videlicet respondebitis non, nisi enim auceps arte sua laqueum diligēter tendat, & omni satagat industria quatenus auem sit, aut certè turdus pinguis, prius (inquam) accipitri cedet in prædam, quàm sua sponte ad regis inclyti deuolet mensam, quam ergo gratiam prouidus auceps habeat illi eum suo illā laqueo cœperit? Vtiq; nullam, sed eiusdem potius industriæ res omnis attribuēda est. Sic profectò dum animam errantem & per vanitates & insanias falsas volitantem, veritas dei suo laqueo comprehenderit, ita vt consentiat veritati, bene illaqueata verbo salutis, cui contradicere non possit, & idcirco nec etiam velit, totū gratiæ dei attribuendum est, qui boni verbi sui laqueum tendit, vt auicula vaga, scilicet anima prius deueniat in manū domini dei, quàm fauces incurrat diaboli. Ergo per hanc similitudinem versiculus iste dei gratiā, sequens aūt dei potentię efficaciam, efficacem dei commendat potentiam. Ait enim, Nunquid auferetur laqueus de terra, antequam quid cœperit? Hoc enim idem est, ac si dicat, deus intendens opus bonū, opus perfectum. Nunquid verbū meum redibit ad me vacuū? Non vtiq;, nam etiam in alio propheta dicit ipse. Et quomodo descendit imber & nix de cœlo, & illuc vltra non reuertitur, sed inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit, & dat semen serenti, & panē comedenti. sic erit verbum meum quod egredietur de ore meo. Non reuertetur ad me vacuū, sed faciet quęcunq; volui, & prosperabitur in his ad quæ misi illud. Secundū sensum eundē dictū hoc accipiamus, ac si dicat propheta. Sic laqueus nō auferetur de terra, antequam quid capiat. sic verbum meū inuacuū non ibit, sed in eo prosperabitur, vt omnē electorum numerū ad me reducat. Sed num quid in collectione electorum, quę per laquei captionem rectè intelligitur, sicut & per laxationem retium piscantium sola operata est, vel operatur sapientiæ ratio, & nō etiā fortissimus iudicij terror auditus in omni mundo. Sequitur ergo, Si clanget tuba in ciuitate, & populus non expauescet? Tuba nanq; belli signū, reuelationem iræ dei significat venturę super omnem impium, quæ tūc temporis quidem nunciabatur vocibus legis & prophetarum, tandem aūt reuelatur per Christi euangelium. Iustitia enim dei (inquit Apostolus) in eo reuelatur. Item, Reuelatur enim ira dei de cœlo super omnem impietatem & iniustitiā hominū eorum, qui veritatem dei in iniustitia detinent. Ergo quod ait, si clanget tuba in ciuitate, & populus nō expauescet, idem esse videtur, ac si dicat. Quanuis verbū vel sapientiā dei comprehendentē & simplices in simplicitate eorum, & sapientes in astutia eorū, per similitudinē laquei significauerūt. nequaquam tamen existimes, quòd semper suppressè resonare, vel in angulis susurrare, & de humo audiri debeat verbū dei. Sic enim terribiliter in toto audietur orbe, sicut tuba clangens in ciuitate, quam cum populus audierit, sine dubio expauescit. Porrò ciuitas diabòli contraria ciuitati dei, nec; per subtilitatem laquei, nec; per terrorem tubæ clangentis conuertitur, vt respiscat & effugiat iram dei, & propter hoc nec; in hoc seculo, nec; in futuro, malū deest illi, faciente iudicio dei. Sequitur ergo, Si erit malū in ciuitate, quod dominus non fecit? Et quidē in ciuitate illa, id est, in hoc mundo, qui in maligno positus est, malum esse nō potest negari, sed quod dominus malum ipsum faciat, negare contendunt ciues eiusdē ciuitatis, deo rebelles & incredulli. Exempli gratia, Malum venit in ciuitatem Samariæ propter vitulos aureos, quos fecit Hieroboam, cuius à peccatis nullus regum Israel recessit, illud videlicet malū, quòd Israel ab Assyriis captiuus

Anima vt auis, verbū dei v. laqueus.

Esaiæ.55.

Roma.1

captiuus ductus est. Malum itidem venit in ciuitate Hierusalem, vt primùm à Babyloniis, & deinde excinderet à Romanis. Nonne huiusmodi malū dominus fecit? Etenim malū quidē, quod est iniquitas, dominus nō fecit, sed malum, quod est afflictio propter iniquitatem, dominus induxit. Vndē hoc comprobari poterit? Ait. Quia non faciet dominus deus verbū, nisi reuelârit dominus secretū suū ad seruos suos prophetas. Nimirum ad comprobandum, ꝙ dominus fecerit eiusmodi malū, magnum & euidens est argumentū, quòd priusq; faciat illud, priusq; veniat ipsum malū, dum adhuc in dispositione domini latet secretū, reuelat illud seruis suis prophetis, vt illi prænuncient futurum, vt audientes aliqui metuant, sibiq; caueant, & fugiant, iuxta illud. Dedisti metuentibus te significationem, vt fugiant à facie arcus. Sic non fecit dominus deus diluuiū, nisi prius reuelaret secretū suum ad Noe seruū suum. Sic non pluit ignem & sulphurem super Sodomam & Gomorrham, nisi prius reuelaret secretū suū ad Abraham amicum suum. Sic non percussit Aegyptum, nec; submersit Pharaonē in mari rubro totumq; eius exercitum, nisi prius reuelaret secretum suum ad Mosen seruū. Sic & de cæteris omnibus sentiendum, quæcunq; acta vel agenda sunt vsq; ad nouissimam tubam, qua personante, vltimū celebrabitur iudicium. quia nihil actum vel agendum est, ita vt non sit ante reuelatū. Itaq; non erit malum in ciuitate, quod dominus non fecit, quod exinde comprobari potest, ꝙa non facit quicquam dominus deus, nisi prius ad seruos suos prophetas secretum suum reuelauerit. Hæc isto dicente qui pastor fuit, subaudiendum est, ac si dicat, ꝙa malum in Israel faciet dominus, & antequam hoc faciat, ad me seruum & propheram suū secretum suum reuelauit. Item & illud memoriter tenendum est, quia rebellis & contemptor Israel cum regibus suis, silentium innū, & prophetis mandabatis, dicentes. ne prophetetis. Et cui ex omnibus prophetis proteruius dicebat prophetis, sicut superius in persona sua dominus dixit. Et propinabatis Nazaræis vinum, & prophetis mandabatis, dicentes. ne prophetetis. Et cui ex omnibus prophetis proteruius mandaret, ꝙ isti qui pastor fuit. Itaq; pecorum quidem pastor, sed regū imperator fortè authoritate sese accingit, & dicit. Leo rugiet, quis non timebit? Quam similitudinem vt quid arripuerit, sequenti protinus percunctatione aperit, cū dicit. Dominus deus loquutus est, quis non prophetabit? Est enim hic sensus, Vos reges & principes, & superbi diuites, assueti estis mandare prophetis, & dicere, ne prophetetis. Quis est hic? Ego autem dico vobis, quia loquēte domino & dicente, vade & propheta, ego ita quasi ad rugitum leonis timeo, & tacere non audeo, & prophetandi necessitatem habeo, quamuis vos reges, & ego sum pastor. Et quid vultis? Si iustum est in conspectu dei vos potius audire ꝙ deum, iudicate. Sed nunquid spectandum erat illi ad arbitrium siue iudiciū illorum, quibus consuetudo erat mandare & dicere prophetis, ne prophetetis? Nonne secundum velle illorum non deo potius quàm hominibus, sed hominibus potius quàm deo putaret esse obediendum? Nempe deum præferre homini regi, rebellionem esse conferent. Hinc enim longè inferius scriptū est, & misit Amasias sacerdos Bethel ad Hieroboam regem Israel, dicens. Rebellauit contra te Amos in medio domus Israel, nō poterit terra sustinere vniuersos sermones eius. Rectè igitur non expectata responsione, cum dixisset, Leo rugiet, quis non timebit? Dominus deus locutus est, quis non prophetabit? confestim ipsum dominī rugitum, ipsam domini dei loquutionem constanter adiecit. [Auditum facite in ædibus Azoti, & in ædibus terræ Aegypti, & dicite. Congregamini super omnem montem Samariæ, & videte insanias multas in medio eius, & calumniam patientes in penetralibus eius, & nescierunt facere rectum, dicit dominus, thesaurizantes iniquitatem, & rapinas in ædibus suis. Propterea hæc dicit dominus deus. Tribulabitur & circuietur terra, & detraheť ex te fortitudo tua, & diripientur ædes tuæ.] Hic est rugitus leonis, hæc est loquutio domini terrentis prophetam, ne tacere audeat, prophetare ne differat, iubetur vt annunciet Azoto & terræ Aegypti quæ sequunť. Dicite (inquit) vt congregenť quæ in vicino sunt, & videāt scelera Israel, ne iniquum putent esse iudicium. Ac si dicat, Prius videre quæ faciunt, & tunc meam sententiam comprobate. Propter huiusmodi solicitudinem Moses sese habere ostendebat, quādo iratus domino propter vitulum quem fecit Aaron, & dicente. Dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamq; te in gentem magnam, stans in confractione, id est, in nimia cordis humilitate in conspectu eius orabat, dicens. Ne quæso dicant Aegyptij; callidè eduxit eos, vt interficeret in montibus, & deleret è terra. quiescat ira tua, & esto placabilis super nequitia populi tui. Igitur quoniam tunc, vt videbatur amico meo Mosi, nō expediebat honori meo delere illos. ne tale quid dicerent Aegyptij. quia nondum innotuerant illis causę, propter quas iustè deberem contra populū meum irasci. nunc insaniæ, quas faciunt, innotescant & Aegyptijs & Azoto, id est, Philistijm, qui Israelis inimici sunt perpetui. & videant magnitudinem insaniæ, imò multas insanias in medio Samariæ, vt pro deo adorent vitulos, & immolent filios suos, & præterea calumniam faciant in penetralibus suis, ita calumniosi, ita iniusti, vt rectū facere nesciant, id est, nullo modo approbent rectitudinem siue iustitiam. Denicq; hoc nescire, contemnere est. Secundū hūc modū Pharao nō intelligens. nescio (inqt) deū, & Israel non dimittā. Iudæi quoq; videtes dominū & opera eius, qualia nemo alius fecit. nos scimus (aiunt) ꝙa Moſi locutus est do-

Quod malū facit dominus.

Psal.19. Genes.6. Ibidem.18. Exodi.3.4.

Suprà.2.

Exodi.32.

Nescire per contemptū. Exodi.5. Iohan.9.

Actio.5.

Infra.7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Exodi.27. est dominus,hunc autem nescimus vndé sit.Porrò nescire istorum præsenti loco maximé cupi
ditas,quæ excæcat oculos etiam sapientium,fecisse innuitur,cum protinus subditur, Thesau-
rizantes iniquitatem,& rapinas in ædibus suis.Quantę hoc damnationis sit,videlicet thesau-
ros congerere de iniquitate & de rapinis,præsertim in illo populo,qui pauper in Aegypto fuit,
quē misericordia liberatoris dei de illo camino paupertatis eduxit, nō satis digné potest edici.
Superbia hæc maximé detestabilis est in seruis illis de paupertate & seruitio redēptis. Idcirco
pulchré, congregamini(inquit)super omnem montem Samariæ, & videte.montium nomine
magnitudinem volens intelligi superbiæ.Nam prouincia quidē Samariæ in montuosis sita est,
sed ad cognoscendam dei iudicij dei iustitiam,plus valet considerare altitudinem Samaritanę
superbiæ,quàm terrenos siue locales mōtes Samariæ. Propterea tribulabitur,ait,& circuietur
terra,& detrahetur ex te fortitudo Iudæ,& diripientur ædes tuæ. Parum esset dixisse,tribula-
Iudic.1. bitur & circuietur terra,nisi addidisset,& detrahet ex te fortitudo tua. Denicp & ante tem-
pora illa tribulata fuerat terra.tunc videlicet,quando (sicut in libro Iudicum legimus)tradidit
dominus Israel in manu Chusanrasathaim regis Mesopotamiæ, seruieruntq; ei octo annis. &
tunc quando confortauit aduersus eos Eglon regem Moab, seruieruntq; ei octodecim annis.
& tunc quando tradidit illosin manus Iabin regis Chanaan, & per viginti annos vehementer
oppressit eos . & tunc quando tradidit eos in manus Madian septem annis, & oppressi sunt
valdé ab eis. & tunc quando tradidit eos in manus Philistijm & filiorum Ammon, afflictiq;
sunt & vehementer oppressi per annos octodecim. Tot siquidem vicibus,id est,quinquies tri-
bulata fuerat terra.sed nondū ex te o Israel detracta fuerat fortitudo tua,nondū enim captiuus
migraueras de terra tua.Nunc detrahetur ex te fortitudo tua,& diripiēt ædes tuæ.quia ca-
ptiuus migrabis omni tua supellectili captiuantibus Assyrijs in prędā cedente.Nam ac si quę-
rat aliquis,ergo ne nullæ supererūt reliquiæ,continuò subiūgit. [Hęc dicit dominus,quomodo "
si eruat de ore leonis duo crura,aut extremum auriculæ,sic eruentur filij Israel, qui habitant in "
Reliquię Is- Samaria in plaga lectuli & in grabato Damasci.] Reliquiæ istę,videlicet duo crura & extremū "
rael miserę. auriculæ cuiuscunq; pecoris paruę sunt.sed hoc prosunt erutæ de ore leonis, quòd ex eis potest
Psal.58. agnosci quale fuerit pecus quod leo deuorauit,vtrum ouis an vitulus,vtrum asellus an pullus
equinus. Quanuis quatuor sint crura transeuntium sub virga pastoris,duo tamen crura proiu
dicio sufficiunt,alterum de anterioribus,alterum de posterioribus.Sic,inquit,eruētur filij Israel,
id est,magnæ deuorationi, multisq; mortibus supererunt aliqui,quorum calamitas memorari
faciet quid olim fuerint,qualem gratiam pro peccatis suis amiserint. Recordamur nūc illius in
psalmo versiculi.Deus ostendit mihi super inimicos meos,ne occidas eos,ne quando obliuiscan
tur populi mei,disperge illos in virtute tua. Neq; enim dictum illud arbitramur tantummodo
de illa dispersione Iudęorum,quæ facta est imperio Vespasiani & Titi,verùm etiam de illa ca-
ptiuitate decem tribuum, quæ tunc instabat & facta est captiuantibus Assyrijs. Spiritus pro-
phetiæ captiuitatem vtranq; præuidit,quæ idcirco facta,vt non tantùm vno in loco,sed in o-
mni terra fidem gentium confirmaret, & idcirco pars eorum tanquam duo crura aut extre-
mum auriculæ de ore leonis,id est,de cæde vastātium eruta est,& viuere permissi sunt, vt etiā
eorum testimonio,siue monimento dei iustitia propagetur,& scripturarū veritas vbiq; sit,illis
circunferentibus, ex quibus Christus dei filius testimonium habens, ex lege & prophetis eo-
gnoscitur.Miseræ ergò reliquiæ,quæ sic erutæ sunt,quæq; alijs & non sibi vtiles sunt. Cau-
sam tantæ deuorationis continuò subiungit,dicendo.Qui habitāt in Samaria,in plaga lectuli,
& in grabato Damasci. Causa magna est,& magni reatus criminis,quam significat verbis hu
iusce modi.Illo nanq; tempore quo prophetante istio decem tribuum captiuitas imminebat,fce
derati erant filius Romeliæ rex Israel,& Rasin rex Syriæ, & pariter ascenderunt ad prælīandū
4.Reg.16. Esaiæ.7. in Hierusalē.Cumq; obsiderent Achas,non valuerunt superare eum. Arguitur ergo filij Israel
Hiere.17. siue habitatores Samariæ, quòd requiescerent in plaga lectuli, & in grabato Damasci, id est,
quòd fiderent in homine,derelicto auxilio dei,cum scriptum sit,maledictus qui confidit in ho-
mine,& ponit carnem brachiū suum, vt à domino recedat cor eius. Et quis vim sensuū verbis
valeat dignè consequi,dum dicitur in plaga lectuli,& in grabato Damasci? Damascū vult esse
in grabatum,imò in grabato iacentem ægrotum,vt verè erat, cum esset rex eius homo mor-
talis & obnoxius peccato atq; corruptioni, quod mirabiliter significatur per plagam lectuli.
Hominis nanq; sine deo quæ videtur esse firmitas,tanta est infirmitas,vt plaga lectuli,id est,li
Plaga lec- cui plaga vehementissima propter quam plagatus,in lectulo necessariò decumbit, & neq; sibi
tuli. subuenire potest neq; alij.Nam si nullū in corpore vulnus recepisset Damascus,id est, Damasci
4.Reg.19. Exitus Ra- rex Rasin,tamen nihilominus ad increpandam stultitiam Israel, qui posuerat carnem brachiū
sin regis suum, vt à domino recederet cor eius,pulchré & veraciter auxiliū illud dici poterat grabatus,
Damasci. qui est lectulus ægroti. Poterat(inquam)dici plaga lectuli,siue lectulus plagati. At verò Rasin
etiam corporaliter plagatus fuit.Mittente nanq; Achas nuncios ad regem Assyriorum,& di-
cente.ascende & saluum me fac de manu regis Syriş,& de manu regis Israel,qui consurrexerūt
aduersum

aduersum me, ascendit rex Assyriorum in Damascum,& vastauit eam, & trāstulit habitatores
eius Cyrenen.Rasin autem interfecit. Itaq; per plagam lectuli plagatum,imò & interfectū in-
telligimus Rasin.per grabatum autem Damasci vastationem atq; translationem habitatorum
eiusdem Damasci,quæ nimirum magna fuit ægritudo,velut in grabato decumbentis.Stultitiq;
igitur Israel redarguitur,qui in tali & tanta infirmitate fiduciam habuit, qua(vt dignū erat)fru
stratus, ipse quoq; postmodū captiuus discessit tanquam in deuorationē leonis, ita vt quicquid
extunc de illo superfluit,totū pro duobus eruribus & pro extremo auriculę reputetur,ad com
" parationem priscæ integritatis. Sequitur. [Audite & contestamini in domo Iacob,dicit domi-
" nus deus exercituū,quia in die cum visitare cœpero præuaricationes Israel super eum, visitabo
" & super altaria Bethel,& amputabuntur cornua altaris,& cadent in terram,& percutiam do-
" mum hyemalem cum domo æstiua,& peribunt domus eburneæ,& dissipabūtur ædes multæ,
" dicit dominus.] Mira & iusta verba domini & spiritus sancti authoritas,quomodo de ore pa-
storis non minus quàm de ore imperatoris portonat. Supra dixerat,auditum facite in ædibus
Azoti, & in ædibus terræ Aegypti, nunc audite(inquit) & contestamini in domo Iacob dicit
dominus deus exercituum.& deinde tertiò dicturus est,audite hoc verbū vaccæ pingues,quæ
estis in monte Samariæ.Si de pastore iam in regem fuisset assumptus,vt Dauid,quid vellemus
addi ad tantam maiestatem eloquutionis? Et vide quàm pulchré, quàm congruè nunc inter-
ponit,dicit dominus deus exercituum,dum visitationem prænunciat super altaria Bethel,vi-
delicet vbi colebat Israel similitudinem vituli comedentis fœnum.Nónne opportuna comme-
moratione suum declamat patronum dominum deum exercituū. contra illum tunc temporis
patronū Israelis,non dominū aut deum exercituū,sed vitulum cornutum. non solùm brutum,
verùm etiam sensu carentem.nec solùm sensu carentem,verùm etiam inanimatū. Audite ergo Quàm ridi-
(inquit)& contestamini in domo Iacob,ne quis de ignorantia se excuset,& hoc, non quia dico culus deus
ego pastor armentarius,vel pastor vitulorum,sed quia hoc dicit dominus deus exercituū,con- in Bethel.
tra vestrum deum, nō saltem vitulū succo vel sanguine plenum,sed inanē vituli simulachrum.
Et quid dicit,Quia in die,cum visitare cœpero præuaricationes Israel,in die(inquam)id est,in
manifesto,ita vt causæ visitationis,scilicet præuaricationes Israel,luce vel die clariores sint,etiā
in ędibus Azoti,& in ædibus terrę Aegypti,vt nō sit opus dicere,quare sic fecit dominus terrę
huic & populo huic.tunc visitabo etiā super altaria Bethel,vt videlicet memoria vitulorū pe-
rear,quorum vnus est in Bethel,quæ debuit esse domus dei, secundū hoc ipsum nomen,quod
dicitur Bethel.Et vide,quàm magnificé talem deum,quàm elegāter vitulum cornutū percutit,
dicendo.& amputabūtur cornua altaris,videlicet propter cornutā,quam colebat Israel,formā
vituli,fœnū comedētis.Amputata ergo cornua altaris,id est,desolati cultores simulachri cor-
nuti,cadent(inquit)in terrā,subauditur,nō suam,quia captiui ducētur in terram alienā.Quod
deinde subiungit,& percutiā domum hyemalem cum domo æstiua,simpliciter iuxta literā ac-
cipere possumus, tantarum videlicet eos fuisse opum,vt duplices haberēt domos, hyemales &
æstiuas,quarum aliæ versæ essent ad aquilonem,aliæ ad austrū, vt pro varietate temporū fri-
goris & caloris,cœlicp temperiē prouiderēt.Itidem quod ait,& peribūt domus eburneæ,iuxta 3.Reg.22.
historiam stare potest.Legimus enim Achab regem Israel tātis fluxisse deliciis,vt domū ebur-
neam sibi fecerit.Meritò contra tales cœlestis irę seueritas,quibus cum idcirco dedisset domi- Psal.105.
nus regiones gentiū & labores populorū in possessionem, vt custodirēt iustificationes eius,& le
gem eius requirerēt. ecōtrario cōtra iustificationes eius & legē eius modis omnibus incedētes, Deuter.32.
vitulis quoq; aureis nefario cultu applaudebāt,iuxta illud,Incrassatus est dilectus,& recalcitra
uit.incrassatus,impinguatus,dilatatus,dereliquit deū factorē suum.Propter eiusmodi crassitu-
dinem,siue incrassationem, impinguationem,dilatationē, atq; recalcitrationem tam pulchré,
quàm veraciter,tam iustè quàm fortiter,inuectione mirabili consurgens sermo diuinus clamat
" & dicit. [Audite hoc verbū vaccæ pingues,quæ estis in monte Samariæ, quæ calūniam facitis CAP. IIII
" egenis,& confringitis pauperes,quæ dicitis dominis vestris,afferte & bibemus.] Hoc ipsum &
quod dicit,audite iam tertio fragore infeliciū auribus illidit.Primò nanq; dixerat,auditū facite
in ædibus Azoti. Deinde quasi propius accedens, audite(inquit)& contestamini in domo Ia-
cob.nunc velut ad summū perueniens,id est,ad ipsos sacerdotes,audite(inquit)hoc verbū vac-
cæ pingues.Nempe acrius atq; animosius dignū erat percuti tales dæmonū sacerdotes, rerū &
animarū hominū voratores,qui assumpti de extremis populi,veritatē in mendacio detinebāt, Roma.11.
tanquam in hoc ipsum precio conducti. Fecit enim Hieroboā sacerdotes de extremis populi, 3.Reg.12.
callidé nimirum agens,& sciens quàm libenter cum suo fauore repentinas homines extremi di
uitias exciperent. Ecce vaccæ pingues rectè dicuntur eiusmodi sacerdotes.Porerant autem Vaccæ pin-
dici vituli pingues,satis congruū hoc illis esset,vt vituli dicerētur vitulorū cultores,& in viru- gues,sacer-
lorum simulachris confidentes,atq; ex eorū cōmercio pingues.Quare ergo cum essent sexu vi- dotes vitu-
rili,vaccas fœminas,quàm vitulos masculos eos dicere maluit? Videlicet ob augmentū confu- lorum.
sionis,quia vitulis erant subacti miro genere fornicationis,vaccæ debuerunt dici,quia sicut vi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſtibiliter adorando ſubſternebant ſe talibus vitulis,ita & inuiſibiliter animę illorum erant proſtitutæ tauris,id eſt,ſpiritibus malignis.Itaq; non parui ponderis habet,quod dicit,audite hoc verbum vaccæ pingues.Simul nanq; tria hæc vehementer aſtruit.& ſimilitudinẽ,de qua Pſalmiſta,Similes(inquit)illis fiant,qui faciunt ea,& omnes qui confidũt in eis.& fornicationẽ,qua deſerto creatore fornicabãtur cum vitulorũ ſimulachris. & turpem ventris impenſionẽ,quam in ocio fouebãt,affluentibus de cuncto populo diuitijs,veraciter incraſſati,impinguati,dilatati, & exinde recalcitrantes,vtpote pingues vaccæ,nõ tantùm pingues, verùm etiam cornupetæ. Nam & ſuperbia pinguium deſignatur in eo quod ait,quæ eſtis in monte Samariæ,& cornu perarum feritas vaccarũ in eo quod protinus ſubiungit.Qui calumniam facitis egenis,& confringitis pauperes.Deinde quod ait,quę dicitis dominis veſtris,afferte & bibemus,quis ſatis dignè admiretur?Quis alius,niſi ſpiritus ſanctus taliter per os paſtoris loqueretur? Vaccæ pingues & nimiũ delicatæ,longius à præſepibus, ſaltem ad adaquandum,nõ patiuntur educi,ſed ad ipſa præſepia iubẽt ſibi lympidas de puro fonte aquas deportari.Et quibus hoc iubẽt? Dominis ſuis?Quibus verbis vel qua ſimilitudine magnificẽtius indignitas rei potuit explicari.Sacerdotes illi de extremis populi(vt iam dictum eſt)aſſumpti,& per illam aſſumptionẽ ſupremi ac diuites effecti,atq; velut vaccæ pingues ocioſo ventre dilatati,accumbebant plenis epularũ menſis,ſatiſq; agebant pro imperio dicẽtes dominis ſuis, regibus ſuis,afferte vt bibamus,& de cætero ſecuros vos faciemus.Etenim dummodo ſumptus nobis & pocula nõ deſint,ſtatura iugiter regalibus edictis,noſtri ſtudij,noſtræ erit prouidentiæ,præoccupatos tenere animos huius populi,nẽ velit aſcendere vt faciat ſacrificia in domo domini in Hieruſalem, quod ſi fieret, interficerent regem ſuum,& reuerteretur regnum ad domum Dauid.De hoc periculo ſecuros vos faciemus,tantummodo videte ne deſit quod bibamus.Pocula diſertos facient nos,vt ſubornatis vitulis aureolis, pulchrè & elegãter dicamus in auribus populi. Ecce dij tui o Iſrael,qui eduxerunt te de terra Aegypti,& nõ erit,qui nobis aſſertoribus aliud ſcire poſſit.Audite igitur,inquit. [Iurauit dominus deus in ſancto ſuo,quia ecce dies venient ſuper vos,& leuabunt vos in contis,& reliquias veſtras in ollis ſeruentibus,& per aperturas exibitis altera cõtra alteram,& proijciemini in Armon dicit dominus.]Quis eſt iſte ſanctus,in quo iurauit dominus deus. Vtiq; non debet eſſe minor aut inferior,quàm ipſe dominus deus. Homines enim(inquit Apoſtolus)per maiorem ſui iurant, & omnes controuerſiæ eorum finis ad confirmationem eſt iuramentum. Abrahæ promittens deus,quoniam neminem habuit per quem iuraret maiorẽ, iurauit per ſemetipſum. Ergo hic ſanctus ſuus,in quo iurat deus,ſuus eſt filius, quem vtiq; ſanctum dei etiam malignus quoq; ſpiritus cum ſuo tormento euangeliſta teſtãte confitetur.Erat (inquit)in ſynagoga homo habens dæmonium immundũ,& exclamauit voce magna dicens, Sine,quid nobis & tibi Ieſu Nazarene? Veniſti perdere nos? Scio te quis ſis,ſanctus dei. Igitur in ſancto ſuo non in minore aut in maiore,ſed in coæquali ſuo iurauit dominus deus? Quo autem pertinuit,vt tali pro cauſa iuraret dominus in illo ſancto ſuo? Videlicet quia certamẽ erat domino deo contra Iſrael pro illo ſancto ſuo à domo Dauid, ad quem ſancti illius facta fuerat repromiſſio,& illius promiſſionis veritatem detinere valebant illæ pingues vaccę in illo quod colebant mendacio,nec erat pars illis in eadem promiſſione dei dicentium,non eſt nobis pars in Dauid, neq; hæreditas in filio Iſai. Quid iurauit dominus deus in illo ſancto ſuo? Quia ecce dies(inquit)venient ſuper vos, & leuabunt vos contis, & reliquias veſtras in ollis feruentibus, & per aperturas exibitis altera contra alteram, & proijciemini in Armon. Senſus iſte eſt,Aduentura eſt non longè & poſt multa ſecula, ſed iam imminens dies captiuitatis & anguſtiæ, in quo capiemini in prælio, & porrabimini atq; auferemini iure victoriæ, iamq; viæ captiuitatis ſpiciatis miſeriã,& proijciemini in locis Armeniæ,quæ vocatur Armon, & in ciuitatibus Medorum.Mirari autem magis poſſumus quàm eloqui,quãtum plus habeat decoris,in eo quòd metaphoram vaccarum cœpram ſeruauit,vt quas pingues dixerat eſſe vaccas,earũ carnes dicat in contis & in feruentibus ollis eſſe portandas. Hoc ipſũ nonnunquã fieri vidimus,vt præcoctis carnibus ferũs & fumans caçabus in contis leuaretur, & de loco ad locũ,id eſt,de culina longius deferretur ad domũ conuiuantiũ. Hoc ergo mirabiliter declamat ſermo propheticus, quòd feruenti captiuitatis anguſtia decocti transferantur illuc,vbi ſub dominis hominibus captiui,à malignis quoq; ſpiritibus(quoniã ſunt impœnitentes)deuorentur.Sequitur. [Venite ad Bethel,& impiè agite ad Galgala,& multiplicate prœuaricationem,& offerte victimas veſtras, tribus diebus decimas veſtras,& ſacrificate de fermentato laudẽ,& vocate volũtarias oblationes,& annũciate.Sic enim voluiſtis filij Iſrael.]Grauiſſimus eſt hic modus loquutionis,quo nũc dicit. Venite & facite ſic & ſic,& eadẽ illorũ facta ipſe oderit qui hæc dicit.Non eſt hoc volẽtis & relinquentis.nõ inuitãtis,ſed expellẽtis.nõ adhortantis,ſed indignãtis. Idcirco rectè ſubiũxit & ſubiũgere debuit,ſic enim voluiſtis filij Iſrael. Ac ſi dicat,Propterea dico,venite ad Bethel vbi eſt deus veſter,vitulus veſter,quia ſic voluiſtis,& hactenus veniſtis.propterea dico,impiè agite quia im-

Iurauit dominus in ſancto ſuo. Hebr.6. Luc.1.

3.Reg.12.

Iudic.7.

quia impiè agitis,& impiè agere vultis.dico,venite ad Galgala, vbi etiam longè ante vitulos Hieroboam erant idõla,quia venitis & venire vultis.dico,multiplicate prœuaricationem,quia multiplicatis & multiplicare vultis.dico , offerte mane victimas veſtras tribus diebus decimas veſtras,quia offertis & offerre vultis eis,quibus non debetis. Trium nanq; dierum ſolennitates adulteraſtis,de quibus lex dicit,imò de quibus ego in lege dixi.Tribus vicibus per ſingulos annos mihi feſta celebrabitis,ſcilicet azymorum,& ſolennitatem menſis primitiuorum, & ſolennitatem in exitu anni.Solennitates iſtas ita vos adulteraſtis , vt nõ mihi ſed veſtris eas vitulis celebraretis.ne quid vulgo deeſſe videretur diuinæ iucunditatis.Siquidem & in menſe octauo , quintadecima die menſis , conſtituit rex veſter Hieroboam diem ſolennem phanis ſuis & vitulis in excelſis,in ſimilitudinem ſolennitatis quæ celebrabatur in Iuda.Item dico,ſacrificate de fermentato laudem,quia ſic facitis & facere vultis fermentati fermento veteri, fermento malitiæ & nequitiæ , contra omnem ſanctæ & ſpiritualis legis authoritatem , quæ fermentatum quid in ſacrificio prohibet offerre . Diis veſtris ita placet, vt ſitis fermentati, & ſine azymis ſynceritatis & veritatis.Illis ergo de fermentato ſacrificate laudem , quia mihi ſpecioſam de ore veſtro,cum ſitis peccatores,non poteſtis ſacrificare laudationem. Hæc omnia facientes , vocate voluntarias oblationes & annunciate. quia ſic facitis , & ſic facere vultis,vt ſacrificia quæ veſtris offertis vitulis , eiſdem nominibus honoretis, quibus ea quæ mihi offeruntur,nuncupat authoritas legis . Holocauſtum, & pro peccato , & pacifica , & hæc annunciate in ſono tubæ,& cytharæ,in tympano & choro, in chordis & organo , in cymbalis clarè ſonantibus,in cymbalis ſubilationis,ita vt fortius & altius cantaſſe iudicemini,quàm tribus Iuda vel domus Dauid in templo domini , quia plures eſtis. Hæc omnia(ſicut iam dictum eſt)non intentione volentis , ſed indignatione dicta ſunt derelinquentis, ſicut & alia multa quæ reperiuntur.Exempli gratia,vt illud,quod traditori ſuo dixit idem dominus.Quod facis,fac citius. Item.Amice,ad quid veniſti?Et in Apocalypſi legimus . Et qui nocet,noceat adhuc. & qui in ſordibus eſt,ſordeſcat adhuc.Deniq; hçe & cætera huiuſmodi non ſunt dicta iubentis ſiue voluntarie concedentis,ſed permittentis, & derelinquentis, eo ꝙ nõ ignoret (ſicut Sapientia dicit)quoniam iniqua eſt natio eorũ,& naturalis malitia ipſorum,& quoniam non poteſt immutari cogitatio illorum in perpetuum.Quid iongius petitis dei iuſtitiam , excuſare oportet reſponſis?Semetipſum præſenti loco cautius excuſat ipſe ſubiunctis.Ait enim. [Vndè & ego dedi vobis ſtuporem dentium in cunctis vrbibus veſtris,& indigentiam panum in omnibus locis veſtris.Idem enim locis veſtris,& non eſtis reuerſi ad me dicit dominus.] Nimirum cum dicit,& non eſtis reuerſi ad me, conuincit eos incorrigibiles fuiſſe , ſeipſum autem curam competentem vt corrigerentur per flagellum famis adhibuiſſe . Magnitudinem flagelli , magnitudinem famis , qua illos corripuit , mirabiliter exprimit , dicendo . Et ego dedi vobis ſtuporem dentium in cunctis vrbibus veſtris,ſubiungendo,& indigentiam panum in omnibus locis veſtris.Idem enim eſt, ac ſi dicat , quia fames non tam diutina,cibus tam rarus extitit , vt cum quippiam reperiretur qualiſcunque cibi , dentes obſtupeſcerent , velut re inſolita offenſi . Legimus quippe, regnante Ioram filio Achab ſuper Iſrael,famem tam magnam factam eſſe in Samaria,vt venderetur caput aſini octoginta argenteis , & quarta pars cadi ſtercoris columbarum quinque argenteis . Subſequuta eſt eueſtigio fames annorum ſeptem , quam & Heliſæus prædixit , loquens ad mulierem , cuius viuere fecerat filium , dicens . Surge & vade tu , & domus tua , & peregrinare vbicunque repereris . Vocabit enim dominus famem , & veniet ſuper terram ſeptem annis . Cum tanta eſſet ſeueritas diſciplinæ corripientis , mirum quòd nullus regum Iſrael receſſit à peccatis Hieroboam , id eſt , ab aureis vitulis, quòd Iſrael tam pertinaciter re-
« bellis tamque duræ ceruicis extitit , vt ad dominum deum ſuum nequaquam reuerteretur.
« Vndè & dignè improperans , & non eſtis reuerſi ad me , dicit dominus . Sequitur . [Ego
« quoque prohibui à vobis imbrem , cum adhuc tres menſes ſupereſſent ad meſſem , & pluui ſu-
« per vnam ciuitatem, & ſuper ciuitatem alteram non plui . Pars vna compluta eſt , & pars ſu-
« per quam non plui, aruit,& venerunt duæ & tres ciuitates ad vnam ciuitatem , vt biberent a-
« quam,& non ſunt ſatiatæ,& non rediſtis ad me dicit dominus.] Non ſolum ſtuporem dedi dentium in cunctis vrbibus veſtris , & indigentiam panum in omnibus locis veſtris, ſed & prohibui à vobis imbrem cum adhuc ſupereſſent tres menſes vſque ad meſſem , quæ appellatur pluuia ſerotina, & agris Paleſtinæ aruiſq; ſitientibus,vel maximè neceſſaria eſt, vt quando herba turgebat in meſſem,& triticum parturiebat,nimia ſiccitate marceſceret , & ita peruenite frumento & fame vrgente,ſitis quoq; ardorem , & bibendi penuriam ſuſtinerent . In illis nanq; locis præter paruos fontes oẽs ciſternarũ aquæ ſunt. Et ſi imbres diuina ira ſuſpenderis, maius ſitis,q; famis periculũ eſt.Et ne forſitan putarent,hoc lege naturæ,& aſtrorũ curſu ac varietate temporũ vrbibus & populis accidiſſe,ſuper vnam vrbem , & ſuper agros eius pluere ſe dicit,& ab altera imbrẽ ſuſpendere,vt duæ & tres ciuitates pergant ad aliam ciuitatẽ, & tamẽ non ſatientur aquarũ potibus. Talis diſpenſatio imbriũ ſatis pro argumento eſſe poterat ad

Exod.23.

3.Reg.12.

Lucæ.2.

Iohan.13. Matth.26. Apoca.22.

Sapien.12.

4.Reg.6.

4.Reg.13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

comprobandum,quòd non casu,sed cœlestis iudicij ratione illa siccitas euenisset.Habebant autem firmiorem propheticum sermonem,cui non attenderunt. Propter quod & magis inexcusabiles sunt.Denicp & famem illam siue stuporem dentium,de quo supradictũ est,Heliseus propheta prædixit,loquens ad mulierem,cuius viuere fecerat filiũ,& dicens.Surge,vade tu & domus,& peregrinare vbicunq; repereris.Vocabit enim dominus famem,& veniet super terram septem annis.Et siccitatem siue prohibitionem imbrium Helias prędixit,& quodammodo fecit,dicens ad Achab.Viuit dominus deus Israel, in cuius conspectu sto, si erit annis his ros & pluuia , nisi iuxta oris mei verba . Cui vacabat interea saltem suspicari , quòd casu mala illa contingerent,vel dubitare an cœlesti iudicio prouenirent . Adde quòd ijdem prophetæ tanti nominis,tantarumq; virtutũ,simul cum sermone prophetico cœlestia signa dederunt,per quæ miserabilis Israel,nisi rationẽ omnino perdidisset,instrui poterat,quod neq; vituli Hieroboam, neq; Baal,neq; portenta quæ pro dijs colebant,quicquã essent aut valerent,sed solus esset deus qui eduxerat illos de Aegypto per Mosen & Aaron. Siquidem Helias,qui oratione orauit vt non pluerer,si numeres,octo præclara signa fecit,Heliseus verò sedecim,dupla videlicet quantitate secundũ postulationem qua postulauit,dicente Helia.Postula quod vis vt faciã tibi anteq; tollar à te,& dixit.Obsecro vt fiat duplex spiritus tuus in me.Quoniam intendebat Heliæus hoc postulans, nisi illo, vt per miraculorũ efficaciam erranti populo veri dei declararet gloriã. Et tamen non redistis ad me dicit dominus,quia videlicet per hæc omnia non potuit elici, vt illorũ vitulorũ miserabilis cultus saltem vnius regis tempore relinqueretur.Sequitur. [Percussi vos in vento vrente, & aurugine multitudinẽ hortorũ vestrorũ , & vinearum vestrarum, oliueta vestra,& ficeta vestra comedit eruca,& non redistis ad me dicit dominus.] Intemperantis erat luxuriæ hortos multiplicare,maximè cũ peccato siue ex inigratе,sicut fecit Achab, qui locutus est Naboth,& dixit.Da mihi vineam tuam,vt faciam mihi hortũ holerum.& quia ille dare noluit,occidit,& possedit.Bene igitur in talibus percussit eos vento vrente,& aurugine & eruca comedente, quia non sine magno dolore perire viderent quęcunq; tali vel tanta sibi instantia multiplicauerant,sed non profuit eis adhibita correptio, non enim redistis ad me dicit dominus.' [Misi in vos mortem in via Aegypti,percussi in gladio iuuenes vestros vsq; ad captiuitatem equorum vestrorũ,& ascendere feci putredinem castrorum vestrorũ in nares vestras,& non redistis ad me dicit dominus.] Per omnia flagella , & tormenta eruditur Israel. Vndè & eo tempore,quo ab Aegyptijs auxilia postulabant,mittitur in eos mors, & percutiuntur gladio iuuenes eorum , & equos quos sibi contra præceptum dei multiplicauerant, captiuitas sæua concludit, vt putredo castrorum viuentiũ nares impleat. Veruntamen hæc via Aegypti potest & altius intelligi,videlicet quæ non sit excursus corporis,sed mentis,iuxta quod & in alio propheta dominus dicit.Et nunc quid tibi vis in via Aegypti, vt bibas aquam turbidam.Eiusmodi viam Aegypti,quæ videlicet(vt iam dictum est)non corporis est,sed mentis dominus per Mosen interdixit,his verbis.Non poteris alterius gentis hominem regem facere,qui non sit frater tuus.Cumq; fuerit constitutus,non multiplicabit sibi equos , nec reducet populum in Aegyptum equitatus numero subleuatus;præsertim cum dominus præceperit vobis , vt nequaquam amplius per eandem viam reuertamini . Nimirum statim vt constituerunt super se regem Hieroboam filium Naboth,ille equitatus numero subleuatus (super plures enim q̃ domus Dauid,id est,super decem tribus regnauit) populũ reduxit in Aegyptũ, non pedibus eundo in Aegyptum,sed faciendo vitulos aureos secundum morem Aegyptium.

Igitur & vbi dixit primo , ego dedi vobis stuporem dentiũ , & deinde vbi dixit . ego quoq; prohibui à vobis imbrem,& cũ dicit,percussi vos in vento vrente, non incongruè subauditur, in via Aegypti,quàm hic tandem expressit, dicendo, misi in vos mortem in via Aegypti , id est,propter viam Aegypti,propter peccata Hieroboam,qui peccare fecit Israel,vt eũ similem faceret Aegyptijs in colendis vitulis,sicut iam dictũ secundũ morẽ Aegypti . Etenim propter causam illam mala omnia venerunt super eos , quæ hic se fecisse dominus cõmemorat , intentione corrigendi.Et non redistis(inqt)ad me, nunq; enim vitulos eosdem reliquerũt cuiusliber mali siue afflictionis oppressi magnitudine. Sequitur. [Subuerti vos sicut subuertit deus Sodomam & Gomorrham,& facti estis quasi torris raptus de incendio,& non redistis ad me dicit dominus.Quapropter hoc tibi faciam Israel.] Ante illa prophetę huius tẽpora nihil tale illi populo euenerat,quale fuit illud quod Sodomã & Gomorrhã subuertit deus.Ergo quamuis præterito tẽpore dicat,subuerti vos,de futuro intelligendũ est,ac si dicat,subuertam vos. Hoc enim prophetis non inusitatũ est,vt præteriti tẽporis verba annuncient vẽturas res . Nec verò dubiũ,quin decẽ tribuũ præuidẽs captiuitatem,Iudæ quoq; siue Hierosolymæ præuiderit subuersionem,præsertim cũ postmodum dicat ipse, Væ qui opulenti estis in Sion, & confiditis in monte Samaria.Cũ ergo dicat , subuerti vos sicut subuertit deus Sodomã & Gomorrham,simul & decẽ tribuũ captiuitatẽ & Iudæorũ prænunciat subuersionẽ , quæ nimirũ magis , q̃ decem tribuum captiuitas subuersioni Sodomæ & Gomorrhæ similis extitit,qa incendio ciuitas Hierusalẽ

Inexcusabiles filij Israel.

3.Reg.17.

Helias octo Heliseus sedecim mira cula ędidit.

4.Reg.2.

3.Reg.21.

Via Ægypti,euagatio mentis.

Hiere.2.

Deute.17.

Subuerti.id est,subuertam.

Infra.6.

Hierusalem,tam à Babyloniis q̃ à Romanis conflagrata est. Et quoniã subiungit . Et facti estis quasi torris raptus de incendio,& nõ redistis ad me,magis de vltima q̃ fecerunt Romani,q̃ de prima per Babylonios facta,placet intelligi subuersione . Nam in illa Babylonica subuersione non adeò cordis duri fuerunt,sed redierũt mente ad dominũ,ita vt per annos septuaginta corpore mererentur redire in locũ suũ, post istam verò quæ à Romanis facta est , in incredulitate & duritia cordis persistunt. Et quis non miretur,q̃ congrua similitudine deuorati sunt.Facti estis(inqt)quasi torris raptus de incendio.Etenim sicut torris de incendio raptus,manifesto signo demonstrat id quod est,scilicet de incendio se esse raptũ,neq; dubitari aut dissimulari potest quin arserit,ita Iudæi ducti in oẽs gentes captiui non sinit eos obliuisci,qualiter vel quãdo ob causam deus illos subuerterit. Nec mirum aut iniustum , q̃ sicut Sodoma & Gomorrha sunt subuersi, quia videlicet iniquitas eorũ peccato Sodomæ & Gomorahæ maior extitit , testante Hieremia,cũ dicit.Et maior effecta est iniquitas filiæ populi mei peccato Sodomorũ quę subuersa est in momento . Nam q̃ verè maior effecta sit iniquitas Iudæorũ q̃ Sodomæ peccatum,probat subiungendo,& nõ cœperunt in ea manus.'Quid enim est quod dicit,& nõ cœperunt in ea manus?Legimus,quòd in ea,dum apud Loth iustum hospitaretur dominus, vallauerunt domũ à puero vsq; ad senem omnis populus simul,& dixerunt.Educ huc viros , vt cognoscamus eos.Magna inigras,sed nõ cœperunt in ea manus,id est,nõ vsq; ad effectum operis progressum est.Iniquitas autẽ Iudæorum quousq; progressa est? Cũ hospitaretur in Hierusalẽ, & pascha celebrasset dominus,vallauerunt eũ exeuntes,cũ gladijs & fustibus,& cœperũt in ea manus,videlicet eũ quem in Sodoma non cœperunt manus,cœperunt(inquam)cõprehendere,illuserunt,flagellauerunt, occiderunt . Igitur iure sicut Sodoma subuersi sunt, nisi q̃ pars eorũ,quasi torris raptus de incendio,superfuit,quod in eo valet vt celebrior per totum orbem sit memoria Christi,maximè ex monimento cõbustionis eiusmodi, cunctis commendata populis,iuxta illũ iam superius memoratũ versiculum psalmi. Deus ostendit mihi super inimicos meos,ne occidas eos,ne quando obliuiscant populi mei. Disperge illos in virtute tua. Quod deinde subiungit,quapropter hoc faciã tibi Israel,eiusdẽ tantæ subuersionis arbitramur esse cõminationem,& idcirco vtroq; illã tempore videlicet præterito & futuro denunciari , quia nimirum iam tunc quidẽ factum vel fixum erat in proposito dei.in re autẽ nondũ factũ,sed longè post erat futurum,eo q̃ perseuerarent in malis,sicut tories iam improperauit,scilicet per vices quinq; dicendo,& non redistis ad me.Sequitur. [Postq̃ autẽ hæc fecero tibi,præparare in occursum dei tui Israel,quia ecce formans montes,& creans ventũ,& annuncians homini eloquiũ suum,faciens matutinã nebulã,& gradiẽs super excelsa terræ,dominus deus exercituũ nomen eius.] Notandum in primis,& vigilanter intuendũ, quòd cum hactenus ad pluralẽ numerũ sermo factus sit,dicendo.Et ego dedi vobis stuporẽ dentium,& nõ estis reuersi ad me,ego quoq; prohibui à vobis imbrem,& non redistis ad me,missi in vos mortẽ in via Aegypti, & non redistis ad me.subuerti vos sicut subuertit deus Sodomã & Gomorrham , & non redistis ad me. Nunc vbi magnæ gratiæ magnã consolationem promittit,vocẽ suã quodammodo mutat, ita vt omisso plurali numero,ad singularẽ sermo fiat,dicendo.Quapropter hæc faciam tibi, postq̃ hæc fecero tibi,præparare in occursum dei tui Israel. Ostium nobis aperiente illo , qui habet clauẽ dauid,primũ illud sentimus,quod præsenti loco per singularẽ numerũ Israel,ab illis pluralis numeri filijs suis toties percussis,& taliter subuersis,& non reuersis ad dominum tantum differt quantũ bonæ oliuæ radix à ramis suis,ramis reprobis , ramis per incredulitatẽ fractis, sicut Apostolus dicit.Oportebat autẽ fractis naturalibus ramis,ramos oleastri sanctæ & bonæ radici eiusdẽ oliuæ inseri,vsq; ad plenitudinẽ numeri electorũ,id est , eorũ qui ad vitã sunt prædicit.Quod si aliqui ex ramis fracti sunt,tu autẽ cũ oleaster esses,insertus es in illis,& socius radicis,& pinguedinis oliuæ factus es;noli gloriari aduersus ramos. Quod si gloriaris,non te rapręcentis,quod ramos naturales propter incredulitatẽ frangere debeat . quod verò subiungit,Postq̃ autẽ hæc fecero tibi,præparare in occursum dei tui Israel , bonitatis est eiusdem dei, promittentis illi bonæ oliuæ,scilicet Israeli,qui per fidẽ meruit, vt esset hæres mũdi , q̃ oleastrũ inserere debeat eius radici,tanto bonorũ prouentu ramorũ qui inserunt, vt nullũ sentiat damnum de naturalibus ramis suis,qui fracti sunt.Præparare ergo(inqt)in occursum dei tui,id est, in tua fide suscipe aduentũ Christi filij dei , dei tui,saluatoris tui. Et quasi quæreret Israel , ad quid sibi dictũ sit,in occursum dei tui,subiungit,& dicit.Quia ecce formans montes,& creans ventũ,& annuncians homini eloquiũ suum,faciens matutinam nebulam,& gradiens super excelsa terræ, dominus deus exercituum nomen eius . Ideirco dixi , præparare in occursum dei tui,quia ecce subauditur,venit.quia in proximo est talis ac tantus , qualem ac quantũ ista descriptio mirabilis postulat intelligi,quem cum susceperis præparatus in paucis , occurrens in Apostolis radicem tuam aperiet ferro vel sarculo verbi euangelici,de qua, quia fracti sunt tot naturales

Sicut torris raptus de incendio.

Maior Iudęæ q̃ Sodomæ iniquitas.

Tren.4.

Gene.19.

Psalm.58.

Apoca.3.

Roma.11.

Aduentus Christi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

naturales rami,& damna tua restituet secundum admirandam elocutionem eius,quæ ex vetbis præsentibus intelligenda est propheticæ veritatis. Primo illud clarè videndū,& cū amore suscipiendum,firmiterq; renendū est,qa cum persona altera de altera loquitur,& ipse qui loquitur est dominus,& illū de quo loqtur,cōmendans dicit,dominus exercituū nomē eius.Quid aliud optaremus, nisi vt dei filiū Iesum Christū æquè vt patrē eius deū esse dūm deū exercituū, spiritus sanctus per os prophetarū testificaretur.Res nimirū quæ prædicantur,cōgruunt rāto nomini eius.nec enim alius potest eas facere,nisi qui sit dominus deus. Formans(inqt)montes. Poterat dicere,formans lucē,& extendens cœlos,liue fundans terrā, & effudens maria. nam de filio prædicari hæc æquè vt de patre,verum est. sed magis ad rem præsentem pertinuit vt diceret,formans montes.Quare? Videlicet quia de Sodoma sermo cœptus est, dicendo. subuertit vos sicut subuertit deus Sodomam & Gomorrham.Legimus autem,vbi Sodoma subuersa est, dixisse dominum ad Loth.Salua animam tuam,noli respicere post tergū,nec stes in omni circā regione,sed in monte saluū te fac,ne & tu simul pereas.Dixit quoq; Loth. Quæso domine mi, quia inuenit seruus tuus gratiam coram te,& magnificasti misericordiā tuam,quam fecisti mecum vt saluares animā meam,nec possum in monte saluari,ne apprehendat me malum & moriar. Est ciuitas hæc iuxta,ad quam possum fugere, parua,& saluabor in ea. Igitur ad illā scripturam nos mitti arbitramur, dum in ista posiquam dictum est, subuerti vos sicut subuertit deus Sodomam & Gomorrham,subiungitur. Præparare in occursum dei tui Israel, qa ecce formans montes.Nimirum qui illic dixit,in monte saluum te fac, ipse hic dicitur formans mōtes, cū dicit de illo pater.Ecce formans montes.Subuertens nanq; gentem illā Iudaicam sicut subuertit deus Sodomam & Gomorrham,formauit euangelicæ perfectionis mōtes,& dixit Loth, id est,homini declinanti à malo(Loth enim interpretatur declinatio)& dixit(inquam)homini volenti declinare à malo Sodomę & Gomorrhæ,in monte saluū te fac,id est,fruere perfectione euangelica,ita vt ne saltē vxorem quæras.Et ille quidem in illorū persona qui infirmi sunt,my stica nobis verba formauit dicēs,nec possum in monte saluari,quod est à nobis dici, nō possimus euangelica perfectione frui,ne forte vramur,& melius est nubere q̄ vri. Veruntamen multi ascenderunt in montes illos,quos iste dominus formauit,id est, apprehenderūt propositū euangelicæ & apostolicæ perfectionis,videlicet neq; nubētes,neq; vsti,sed in proposito virginali,ita viuētes sicut angeli dei.Mons primus & maximus omniū montiū,quos in aduētu suo formauit iste dūs deus exercituū,beata est virgo Maria,de cuius carne carnē assumpsit Christus dei filius absq; opere coniugali, secundū visionem propheticā qua visum est, quod abcisus esset lapis de mōte sine manibus,& comminueret omne regnū mūdi.Et quidē mirabile est, quod formauerit montē,de quo ipse tanq; lapis abcideretur. sed nihilominus mirandū est,quod de illa sancta ciuitate Siō cœlesti alia scriptura dicit. Et homo natus est in ea,& ipse fundauit eā altissimus.Post istum montē & alios montes in aduētu suo formauit idē dūs deus exercituū,scilicet Apostolos suos,quorū ad perfectionē quicunq; efficaciter tendit,subuersionis,qua illā Sodomā,id est, perfidiam Iudaicā subuersam esse constat,periculū magnificè euadit, simulq; & securus est à tribulatione carnis,magnū habens refrigeriū,quod præsenti loco significat,dū prēmisso, ecce formās montes,subiungit,& creans ventū.Quid enim per ventū loco præsenti delectabilius placet intelligi,quàm bonā temperiem carnis cōtinentis, velut auram dulciter spirantē in illis mōtibus sanctis.Hæretici ex hoc loco creaturā esse argumentati sunt spiritū sanctū, videlicet propterea quia verbum Hebraicum, latinè interpretatur spiritus. At verò & ventus & spiritus eodem verbo appellat,ait beatus Hieronymus. Cum ergo essent peruersæ intentionis,nec; ventū,nec; saltē spiritū hominis,sed spiritū sanctū voluerunt intelligi tam paruo tamq; fragili instrumento tam magnā roborare volētes impietatem,q; spiritus sanctus creatura sit. Quapropter placet magis castæ fidei talis translatio verbi prædicti,& creans ventū,q; & creans spiritū. Licet legendo spiritū possemus & deberemus nequaq; spiritū sanctū,sed spiritū intelligere,vel hominis, vel quorumlibet animantiū,aut certè nihilominus ventū iuxta illud.Ignis,& grando,nix,glacies,spiritus procellarū.Pulchrè igitur post Sodomorū subuersionē atq; incendiū,q; qui euadere cupit,dicitur illi,in monte saluū te fac. Et creans ventū,id est, instruens summ os euangelicæ prædicationis viros,& casto illorū proposito dulce præstans refrigeriū, vt ne saltē molestiē incalescant aliquando carnis ardore,vsq; ad tentationis impatientiam. Montes isti nimirū sancti & pulchri sunt,& possunt suis meritis his qui tentantur auxiliari.Quapropter & Psalmista dicit.Leuaui oculos meos in montes,vndè veniet auxiliū mihi.Et quia posse hæc non à semetipsis habent,sed à domino,continuò subiungit.Auxiliū meū à domino.Montibus istis,id est,sanctis apostolis & cuilibet homini,qui secundū illorū exemplum tendens ad perfectionem.Dignū est,accipere ventum roris flantem,siue contra Babylonicam fornacem, siue contra ardentem Sodomiticum sulphurem,familiarius reuelari solet illud,quod est in sanctis scripturis occultū, sicut de illis Euangelista narrat, quia tunc aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas.

Bene ergo cum dixisset,formans mōtes,& creans ventos,subiunxit.Et annuncians homini eloquiū

Christus verè deus.

Formans montes.

Gene.19.

2.Corin.7.

Mōtes quos Christ⁹ formar.

Daniel.2.

Psal.86.

Hæresis contra spiritum sanctum.

Psal.148.

Vētus refrigeriū cōtra tētationes.

Psal.120.

Daniel.3.

Lucæ.24

eloquium suum.Idem enim est,ac si dicat.Et ipse est sanctus & verus,qui habet clauem Dauid, qui aperit & nemo claudit,claudit & nemo aperit,& cui vult aperit sensum vt intelligat arcana scripturarū.Cui autem angelorū vel hominū,cui(inquam)præter solum & verū deū, prædicatio ista cōuenit,annuncians homini eloquiū suū? Denicq; & angelus sanctus & homo sanctus eloquiū sæpe annunciauit,nunq; autem eloquiū suum, sed tantùm eloquiū dei annunciauit aut annunciare debuit.Nam omnes quotquot venerūt annunciando eloquiū suū,fures sunt & latrones. & idcirco non audierūt eos oues,neq; audire debuerūt, vtpote à semetipsis loquentes,de cordibus suis prophetantes.Illū qui eiusmodi est,contemni,& non timeri,imò & interfici sacra lex iubet.Propheta(inqt)qui arrogantia deprauatus,voluerit loqui in nomine meo,quæ ego non præcepi illi vt diceret,aut in nomine deorū alienorū,interficietur. Item,quod in nomine domini propheta ille prædixerit, & non euenerit,hæc dominus non locutus est, sed per tumorem animi sui prophera confinxit,& idcirco non timebis eū. De tali modo suū eloquium annunciandi,vel sermonem suū faciendi,dominus ipse apud calumniatores suos excusat se, cū dicit.Mea doctrina non est mea,sed eius qui misit me.Quid est enim,mea doctrina nō est mea, nisi ac si diceret,nō est sicut vos existimare vultis à meipso conflicta,& nulla rerū veritate subnixa?Subiungit enim,& dicit.Si quis voluerit voluntatem eius facere, cognoscet de doctrina, vtrū ex deo sit,an ego à meipso loquar.Item discipulis suis dicit. Et sermonē quem audistis nō est meus,sed eius qui misit me patris.Igitur eū dicit.Et annuncians homini eloquiū suū,magnā paucis syllabis authoritatem diuinitatis eius astruit, qa solus est deus qui suū eloquiū annunciando verax sit. Cum autem annunciaturus est,magnā plerunq; præire finit ignorantiā,vt postq̄ annunciauerit,sciat quicunq; ille cui annūciauit,qa nihil habet quod nō acceperit.Vndè eū dixisset.Et annuncians homini eloquiū suū,pulchrè subiunxit,faciens matutinā nebulā.Ex empli gratia.Huic Amos prius q̄ annunciaret eloquiū suū,matutinam fecerat nebulam,id est, prius pastorē rusticū q̄ illustrē fecit prophetā.Item, & Apostolos prius permisit obcæcatū cor habere,ita vt diceret illis.Adhuc & vos sine intellectu estis,quomodo nondū intelligitis,quem sensum aperiret eis,vt intelligerent scripturas.Hoc verè magnū est,& in laudē sapientiæ eius, hic decuit commemorari,q; illis,quibus annunciando eloquiū suū,proposuit ostendere clarum scientiæ solem, prius obducit vel obduci permittit hebetudinem cordis & ignorantiam quasi matutinam nebulam,vt cum depulsa nebula solem viderint, non glorientur quasi non acceperint. Quod deinde subiungit.Et gradiēs super excelsa terrę,licet in bonā partem possit intelligi, quòd scilicet ista excelsa sint montes,quos ipse(sicut iam dictum est)formauit. tamen qa nō dixit.Et habitans in excelsis,sed gradiens super excelsa terræ, & excelsa sæpius in malo insecuta est Hierusalem terrenam generationem excelsam,pro eo quòd annuciatum sibi iam dictum domini non recepit sed repulit eloquium.Denicq; & alius propheta dicit,quod scelus Iacob:nonne Samaria? & quæ excelsa Iudæ:nonne Hierusalem? Super hæc excelsa gradiens dicitur dominus siue ascendens scilicet ad delendū ea, sicut dixit ad Mosen. Loquere filijs Israel, populus duræ ceruicis es,semel ascendam in medio tui, & delebo te. Hoc denicq; tunc factum est,quando venit desolatio eiusdem populi circumuallantibus Romanis, quam & ipse dominus præuidens.Erit enim(inquit)pressura magna super terram,& ira populo huic. Vndè cum dixisset. & gradiens super excelsa terræ, miro modo subiunxit, dominus deus exercituum nomen eius. Nam verè iste est dominus deus exercituum, cui non solum in cœlo scientes famulantur legiones angelorum,sed etiam in terra nescientes cum seruierunt exercitus Romanorum,& vindicauerunt sanguinem ipsius,& sanguinem prophetarum eius, omnemque sanguinem iustum qui effusus est super terram,à sanguine Abel iusti,sicut prædixerat ipse dominus. Sequitur. [Audite verbum istud quod ego leuo super vos planctum domus Israel. Cecidit,non adijciet vt resurgat,virgo Israel prolecta est in terra sua,non est qui suscitet eam.]

Miro modo, vbi præmiserat, & gradiens super excelsa terræ, dominus deus exercituum nomen eius, verba ipsius annunciantis homini eloquium suum, cum grandi exclamatione pronunciat. Audite(inquiens) verbum istud quod ego super vos planctum domus Israel.

Nonne sic habemus in euangelio, quod iste dominus annuncians eloquium suum, & non auditus, leuauit planctum, prædicendo futurum, vt ad subuersionem illorum mitteret Romanum exercitum, leuauit (inquam) planctum. Hierusalem.Hierusalem (inquiens) quæ occidis prophetas,& lapidas eos,qui ad te sunt missi, subiungens. Ecce relinquetur domus vestra deserta? Nonne planctus erat super eos in altum eleuatus,cum toties diceret ibidem.Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qui clauditis regnum cœlorum ante homines. væ vobis qui comeditis domos viduarum.væ vobis qui circuitis mare & aridam,vt faciatis vnum proselytum, & cum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo quàm vos. væ vobis qui dicitis, quicunq; iurauerit per templū nihil est,qui autē iurauerit in auro templi, debet. væ vobis qui decimatis mentā & anethū & cyminū.vę vobis q mūdatis q̄d deforis est calicis,& parapsidis.

væ vo-

Apoca.3. Annunciās eloquium suum.

Iohan.10.

Deute.18.

Iohan.7.

Iohan.14.

Matth.13.

Plāctus domini super Hierusalē. Matth.23.

Micheæ.2.

Exod.32.

Lucæ.11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Væ vobis qui similes estis sepulchris dealbatis. vę vobis qui ædificatis sepulchra prophetarum, & ornatis monumenta iustorum. Verè planctus est magnus, & quod maius est, non sine lachry
Lucæ.11. mis. Nam sicut alius Euangelista narrat. Videns ciuitatem fleuit super illam, dicens. Quia si cognouisses, & tu. Igitur quod nunc dicit. Audite verbum istud, quod ego leuo super vos plan
Matth.3. ctum domus Israel. Verba esse domini rectè intelligimus formantis montes (vt supra dictum est) & creantis ventum, & annunciantis homini eloquium suum, facientes matutinam nebu
Lucæ.11. lam, & gradientis super excelsa terræ. quia causam, cur leuet planctum super domum Israel, plangendo ipse in euangelio declamans. Ecce (inquiens) relinquetur vobis domus vestra de serta. Etenim quod ait. Cecidit, non adijciet vt resurgat virgo Israel. Proiecta est in terrā suam, non est qui suscitet eam. De naturalibus ramis oliuæ intelligendum est, qui, vt supra meminimus ex Apostolo, propter incredulitatem fracti sunt, nec inseri possunt. nec enim est qui proiectos in terram suscitare possit, sicut Apostoli experti sunt, hic iam subaudiendū est illud, quod radici bonæ dictum esse supra tractauimus. Tu tamen præparare in occursum dei tui Israel, vt secundū sensum continuetur litera, quæ protinus sequitur. [Quia hæc dicit dominus deus. Vrbs de qua egrediebantur mille, relinquentur in ea centum, & de qua egrediebantur centū, relinquentur in ea decem in domo Israel.] Magna ista consolatio est fideli Israeli bonæ radici, quæ in fractura vel excisione ramorum naturalium grande damnū pertulit, ne propter hęc tristitia magna, & continus dolor sit cordi eius, quia inferentur alij, domino dicēte. sic vrbs de qua egrediebantur mille, relinquentur in ea centum. & de qua egrediebantur centum, relin
In Sodomis ne decē qui dem boni sunt inuēti. Gene.18. quentur in ea decē in domo Israel. Quod vt possit vtiliter intelligi, meminisse oportet, quod supra dixit, subuerti vos sicut subuertit deus Sodomam & Gomorrham, & scire, quia sicut carnalis domus Israel similis Sodomæ in damnatione facta est, sic econtrario plenitudo gentium (quæ Sodoma erat) spiritualiter domus Israel effecta est. Simulcę memoriter recolendū, quia in Sodomis non sunt relicti saltem decem iusti, propter quos dimisisset dominus omni loco, & nō deleuisset eos. Sic enim Abraham loquens ad dominum, & incipiens à quinquaginta, numerumcę paulatim decerpens atcę diminuens, tandem finiuit. Obsecro (inquit) ne irascaris domine, si loquar adhuc semel. Quid si inuenti fuerint ibi decem? Ait. Non delebo propter decem. Hoc animaduerso, iam nunc dixit, subuerti vos sicut subuertit deus Sodomā & Gomorrham. simul intendisse illū non dubitemus, vt diceret illam quæ Sodoma fuerat, scilicet ecclesiam de
Mysteriū in numeris mille & decē. Ephe.2. Psalm.104. Marth.18. 2.Macha.5. gentibus, non subuertam. Quam ob causam? Videlicet propter antiquam sententiam. Debeo enim fidelis esse amico meo fideli Abrahæ, vt vbicunce inuenero decem iustos, non deleā ciuitatem propter eos. Ecce autem non solùm decem in ecclesia gentium iustos inueniam, verum etiam centum, vndè prius egrediebantur mille, id est, vndè nullus ante relinquebatur, sed abibant omnes in vias suas, sine deo, alieni à salute, qui videlicet omnes intelliguntur per mille. Millenario nancę numero vniuersitas significari solet, vt illic. Memor fuit in seculum testamenti sui, verbi quod mandauit in mille generationes. Porrò centenario & denario numero perfectio significari solet, vt illic. Centuplum accipiet. Et in libro Machabæorum legimus. Iudas autē Machabæus, qui decimus fuerat, secesserat in desertū locum. Decimus nancę, id est, in paterna decem præceptorū lege perfectus. Tales vticę scilicet centesimi & decimi, id est, perfecti, in vrbe vel ecclesia gentiū relinquentur, vndè prius mille egrediebantur, id est, vniuersi condemnabantur. & propter eos qui perfecti erunt, cæteri peccatores quidem sed pœnitentes, in die iudicij seruabuntur, & relinquentur in domo Israel, velut oleastri in bonam oliuam inserti pro naturalibus ramis, qui fracti sunt. Quantitate quidem plus est in centum de mille, cę in decē relin
Decima, pars domini. Leui.27. Esaiæ.4. quendis de centum. sed ratione æqualitas in vtroce est, quia videlicet sicut centenus milleni, ita decenus centeni, decima pars est. Bene autem per decimam sanctificatio iustitiæ siue iustorū intelligitur, quia nimirum ex decreto legis, rerum omniū decimatio, pars domini est. Eadem quæ præsenti loco dicimus siue intelligimus, ex alterius prophetæ, scilicet Esaiæ lectione comprobantur. Cum enim dixisset, excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claude, ne forte videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & conuertatur, & sanem eum. vsquequo domine, donec desolentur ciuitates absę habitatore, & domus sine homine, & terra derelinquetur deserta. Quibus vticę verbis frangendos esse ramos naturales (de quibus iam diximus) significabat, continuò subiunxit. Et multiplicabitur quæ derelicta fuerat
Iacob deo primus decimas vouit. Gene.28. in medio terræ, & adhuc erit in ea decimatio, & conuertetur, & erit in ostensionem sicut Therebinthus, & sicut quercus, quæ extendit ramos suos. Semen sanctū erit id quod steterit in ea. Nil mirum eadem in isto & in illo iustorū sanctificatio siue multiplicatio sub sacramento decimationis (quæ pars domini siue altaris eius legitima est) rectè intelligitur. Et pulchrè Israeli bonæ radici inferendorum multiplicitas ramorum de cunctis gētibus, ranū ex oleastro, subnomine decimationis repromittitur, quia videlicet ille primus decimas rerum suarum deo vouisse legitur. Si fuerit dominus mecum (ait) & custodierit me in via per quam ambulo, & dederit mihi panem ad vescendum, & vestimentum ad iuuendum, reuersusq; fuero prosperè in domū patris mei,

mei, erit mihi dominus in deum, & lapis iste quem erexi in titulū, vocabitur domus dei. cunctorumcę, quæ dederis mihi, decimas offeram tibi. Pulchra vicissitudo, pulchra recompensatio. Israel in domo dei decimas gentiū se relicturū promittit. Cum enim dixisset, vrbs de qua egrediebantur mille, relinquentur in ea decem, addidit, in domo Israel. Profectò qui tantas illi salutis siue saluandorū copias destinabat, non vanè sic præmisit & sic prælocutus est, præpara te in
" occursum dei tui Israel. Sequitur. [Quia hæc dicit dominus domui Israel, quærite me, & viuetis, & nolite quærere Bethel, & in Galgala nolite intrare, & in Bersabee non transibitis, quia
" Galgala captiua ducetur, & Bethel erit inutilis. Quærite dominū & viuite, ne forte cōburatur
" vt ignis domus Ioseph, & deuorabit, & non erit qui extinguat Bethel.] Locus iste per conIunctionem, qua sic incipit, quia hæc dicit dominus domui Israel, ad superiora nos remittit, vbi sic dictū est ex persona domini. Venite ad Bethel & impiè agite, ad Galgala & multiplicate præuaricationem, &c. quæ ita finiuit. Sic enim voluistis filij Israel. Et est sensus. Dixi vobis superius, quasi verbo adhortantis. Venite ad Bethel, & impiè egite. sed non est hoc adhortantis Supra.4.
siue volentis, imò indignantis & odientis. quia si voluntas quæritur domini, hæc potius vult, & hæc pro voluntate sua dicit. Nolite quærere in Bethel, & in Galgala nolite intrare. Ibi quærentes nō vticę viuetis, sed potius moriemini. quia videlicet non ibi sum ego deus viuus & vIuificans, sed ibi est aureus vitulus, non dico mortuus, nec enim aliquando fuit viuus, siue animatus. sed dico vbi est vitulus vester deus vester necę mortuus necę viuus, sed tamen mortificans, quia qui quærunt illū, moriuntur. Nolite ergo quærere Bethel, & in Galgala nolite intrare, qui est locus idololatriæ, & in Bersabee non transibitis, vbi pertinaci errore idōla adorare consueuistis. Notandum deinde, cę cum dicit, ga Galgala captiua ducetur, & Bethel erit inutilis. de Bersabee tacet, qa videlicet victis decem tribubus vrbs nomine Bersabee, quæ erat in tribu Iuda, illo tempore necę capta necę destructa est. Hæc domino dicente, statim suā prophetā per propriam personam, pro bona voluntate adhortationem subiungit, quærite (inqiens) dominum & viuite, ne forte succendatur vt ignis domus Ioseph. quam propter Hieroboam, qui de tribu Ephraim, & de domo fuit Ioseph, decem tribus sentire debemus, quæ appellaban- Domus Ioseph.
tur Israel, & ex maiore populi parte nomen pristinū possidebant. Duæ autem tribus, quæ regebantur à stirpe Dauid, qui de tribu Iuda fuit, vocatæ sunt Iudas, & possidebant Hierusalem, in qua erat templū dei. Cumcę succensa fuerit domus Ioseph, deuorabit atcę consumet Bethel, & non erit qui extinguat, cum à regibus suis fuerit succensa. Hæc omnia sic dicta sunt, vt cū in superficie literæ vel vocis propheticæ, temporis tunc instantis captiuitatem denuntient, qua decem tribus in Assyrios postmodum transferendæ erant, nihilominus subtiliter inspecta iudæorum captiuitate, quæ nunc vsq; dispersa manet, conueniant. Quod vt intellectui planius fiat, prius dicendū, quia Bethel domus dei, Galgala volutabrum, Bersabee puteus iuramenti
Hiere.7. interpretatur. Quis autem illam nesciat quondam domū dei, de qua vanè gloriabantur Iudæi confidentes verbis mendacij & dicentes, templū domini, templū domini, templum domini est. Porrò volutabrum illorū, cærimoniæ carnales erant, imò sunt, ex quo Christum crucifixerunt. volutabrum inquam, ita vt Apostolus pro detrimento illos habeat, & arbitretur vt stercora, Philip.3.
non sine authoritate prophetica. Nam in Malachia, Ecce ego (inqt dominus) proficiam vobis Malach.2.
brachium, & dispergam super vultum vestrū stercus solennitatū vestrarum. Puteus autē iuramenti erat illis profunda cupiditas auri & argenti, & in tantū puteus iuramenti, vt iuramentū in auro nimiè præferrent iuramento quod iuratū esset in altari, siue in templo. vndè dominus. Væ vobis (inqt) duces cæci qui dicitis, quicunce iurauerit per templū, nihil est, qui autē iurauerit in domo quod est super illud, debet. Igitur quærite me & viuetis (ait Christus qui verè vita Matth.23.
est) & nolite quærere in Bethel, id est, in illa domo dei, quæ cū debuisset esse domus orationis, Iohan.2.
facta est spelunca latronū. quia sicut per prophetam prædixeram. Reliqui domū meam, dimisi Hiere.12.
hæreditatem meā, facta est mihi hæreditatio mea quasi spelunca hyenæ. Nolite me quærere ilIohan.8.
lic, qa sum ibi, ex quo volentibus illis me lapidare, abscondi me & exiui de templo. Et in Galgala nolite intrare, id est, volutabrum veterū cærimoniarū contemnite, & habete iam pro stercore, vt ne saltē circūcidamini illa carnis circumcisione, qua Iosue potulum circumcīdit in Gal Galat.5.
galis. quia si circūcidamini, Christus vobis nihil prodest. Et in Bersabee non transibitis, id est, auaritiæ pharisaicæ profunditatem, quam periuria consequuntur, non sectabimini. Talia prędicantibus Apostolis Christi post passionem eius, quem illi audire noluerunt, futurū erat quod sequitur, quia Galgala captiua ducetur, & Bethel erit inutilis. simulcę & quod subiūgitur, quærite dominū & viuite, ne forte comburatur vt ignis domus Ioseph, & deuorabit, & non erit qui extinguat Bethel. Illa nancę Bethel, quæ debuit esse domus dei siue Christi, cuius typum tenuit Ioseph, non solū inutilis facta, verūm etiam propter inutilitatem igni combusta est, & deuorauit eam ignis, & non fuit qui extingueret, quin etiam inuisibiliter quocę nunc ardet vsq; ad inferni nouissima, ignis qui in furore domini succensus est, & illa iam non verè Iudea, sed Galgala supradicto modo dicēda, in omnes gētes captiua ducta est. Sequitur. [Qui conuertitis Deute.32.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Peruertere iudiciũ grãdis culpa est. Esaiæ.5.

in absynthium iudicium,& iustitiam relinquitis in terra,& facientẽ Arcturum & Orionem, & conuertentem in mane tenebras,& diem nocte mutantem,qui vocat aquas maris,& effundit eas super faciem terræ,dominus nomen est eius.Qui subridet vastitatem super robustum,& vastitatem super potentem affert.] Hic subaudiendũ est,vobis dico,loquor,qui conuertitis in absynthium iudiciũ.Grandis culpa,magna damnationis causa,conuertere dulcedinem iudicij in absynthium siue amaritudinem iniquitatis,& pulchritudinem siue suauitatẽ iustitiæ in horrorem clamoris. Hoc ipsum apud Esaiam verbis alijs per figuram vineæ conqueritur dicens. Et expectaui vt faceret vuas,& fecit labruscas,& exponens quid diceret,& expectaui(inquit) vt faceret iudicium,& ecce iniquitas.& iustitiam,& ecce clamor. Verè infelices,qui tam longũ iniquitatis & clamoris traxerunt funiculũ,vt vsq; ad ipsum peruenirent Christum, iniquo iudicio & clamore condemnandum,clamando,reus est mortis,clamando,crucifige crucifige, clamando,sanguis eius super nos,& super filios nostros.Debemus enim sic illa,quæ præsentia vel instantia tunc erant tempora respicere, vt non dubitemus spiritũ propheticum potius futurũ tempus prospexisse,quo filij pessimi occidendo Christum, impleturi erãt mensuram patrũ suorum . Nam & si illa potissima prophetiæ pars in isto & in cæteris prophetis & abscondita siue operta est.propterea nimirum operta est , quia crudeles atq; rebelles illi patres,non solũmodo prophetantes aut scribentes,occiderent,quod fecerunt.verùm etiam scripturas incenderent & perderent, si tale sacramentum in obscura litera non fuisset absconditũ . Proinde quod sequitur.Et facientem Arcturũ & Orionem,& conuertentem in mane tenebras, & diem nocte mutantem,qui vocat aquas maris,& effundit eas super faciẽ terræ,dominus est nomen eius.Oportunum de eodem Christo testimonium esse non dubitemus , quia videlicet persona hæc magis ꝙ persona patris,opus habebat propter nos defendi scripturarũ testimonijs;ꝙ sit factor syderũ noctisq; & diei,imò & omnium quæ facta sunt,quia sine ipso factũ est nihil.Quare autem cũ omnium factor sit , præsenti loco tantummodo dicitur factor Arcturi & Orionis,diei & noctis, & pluuiæ super terram effundendæ:videlicet vt cum potentia creatoris, gratiam quoq; mystice commender eiusdem saluatoris . Arcturus nanq; qui in cœli axe constitutus,septem stellarum radijs fulget,semper versatur,& nunquam mergitur,imò & dũ versatur,erigitur. Orion autem in ipso pondere temporis hyemalis oritur , suoque ortu tempestates excitat , & maria terrasq; perturbat. Vndè apud beatum Iob,vbi dicit,qui facit Arcturum & Oriona & Hyadas & interiora austri . per Arcturum qui (vt iam dictum est)semper versatur , & nunquam mergitur (exponente beato Gregorio) sanctam intelligimus ecclesiam , quæ septiformi spiritu stabilita, persecutiones iniquorum sine cessatione tollerat. sed tamen vsq; ad mũdi terminũ sine defectu perdurat.Per Orionem verò sanctos martyres,qui pondus persequentiũ,molestiamq; passuri, ad cœli faciem quasi in hyeme venerunt. At verò quoniam antiquam noui hominis Christi diuinitatem istis vel his similibus testimonijs confirmare & confirmatam esse cupimus, dulcius & delectabilius esse arbitramur, si intra vniuersitatẽ eiusdem sanctæ ecclesiæ personas illas quasi digito demonstremus , quarũ propter similitudinem competenter hic Arcturũ & Orionem fecisse dicatur,qui personis illis posterior est homo natus. Itaq; per Arcturum , qui(vt iam dictũ est)septem stellis fulget,pristinos intelligimus patres , ex ꝙbus Christus secundũ carnem,scilicet Abraham Isaac & Iacob,eorumq; coniuges Saram & Rebeccam,Rachel & Liam. Iste namque septem personæ,veluti Arcturus septem stellis fulgidus,semper versabant,& nunq; mergebantur,id est,per omnem vitam suam,propter fidẽ dei peregrinando,de loco ad locũ proficiscebantur,neq; diffidentes vnq; in terram pristinæ natiuitatis suæ reuertebantur . Nunq; Abraham in Chaldæam reuersus est,cũ tot in locis & interdũ fame vrgente peregrinaretur.quin etiã ad seruum suũ,caue(inquit)ne quando filium meũ reducas illuc,cũ de Mesoporamia loqueretur,vbi habitabat cognatio eius,ex quo tẽpore Thare pater eius de Chaldæa fuerat egressus. Quanto magis hęc vetuisset,ne in Chaldæam filius suus reduceretur.Igitur cũ dicit,facientẽ Arcturum, perpulchrum est intelligi de deo & homine Christo,ꝙ anteq; nasceretur, & in cœlo factor stellarum,& in terra factor extitit patrũ & matrum suarum,velut septẽ stellarũ fulgentium Abraham & Saræ,Isaac & Rebeccæ, Iacob & Rachelis atq; Liæ. Per Orionem verò Mosen intelligimus,qui nimirum sicut Orion in ortu suo(vt iam dictum est)tempestates excitat , & maria terrasq; perturbat, ita vt in aduentu suo decem plagarum tempestatibus Aegyptũ quassauit, maria diuisit,& Pharaonem cũ curribus & equitibus eius submersit. Hoc verò multũ ad cõmendandam maiestatem diuinitatis hominis Iesu Christi,ꝙ talem Orionem fecerit, quẽ rantopere aduersarij eius præferebant ei,dicentes. Nos scimus, quia Mosi loquutus est deus , hunc autem nescimus vndè sit.Hoc ipsum,ꝙ videlicet illũ Orionem fecerit, pulchrè & sapienter ipse innuit, quando illis dicentibus,in lege autem Moses mandauit nobis huiusmodi lapidare,inclinans se deorsum digito scribebat in terra, significans seipsum esse , cuius digito scriptæ fuissent tabulæ quas Moses accepit , cuius sibi insidiosè obijciebatur authoritas. Post illum Arcturum & Orionem fecit & illud quod mirabiliter significatur dicendo, & conuertentẽ in mane tenebras, & diem

Cur pphetiæ sunt obscuræ.

Arcturus & Orion.

Moses vel Iut Orion.

Iohan.8.

Ibidem.9.

& diem nocte mutantem.Etenim quando fecit talem Arcturũ & talem Orionem,id est,quãdo condidit patres supradictos,& Moli dedit legem,gentes tenebræ fuerunt,quia dei notitiã non habuerũt.sed quãdo factus est homo,tenebras illas in mane cõuertit,qa gẽtes euangelica prædicatione illuminauit.Econtra,diẽ nocte mutauit,quia Iudæam, in qua prius notus erat deus, cuius notitia deus est , propter perfidiam in cæcitate reliquit. Post hæc etiam & illud mirabile fecit,ꝙ doctores ex gentilitate assumpsit,quorũ doctrina mundum omnem repleuit. Hoc significat subiungendo, qui vocat aquas maris & effundit eas super faciem terræ . Secundũ literam istud ferè quotidie est.Aquas enim maris amarissimas,ætherео calore suspensas excolat & eliquat in dulcem pluuiarũ saporem,instar medicinalis cucurbitæ,quæ calore superioris gyri humorem & sanguinem sursum trahit . Ex quo discimus vndè sunt pluuiæ . Nimirum iuxta hanc similitudinem ꝙ multos de profunditate seculi, de falsis & amaris gurgitibus gentilitatis literalibus & philosophis redundantes studijs,superna gratia vocauit,eorumq; aquaticam scientiam in dulcedinem cœlestis sapientiæ conuertit,eisq; & ore loquentibus,& calamo scribentibus,faciem terræ,fidem ecclesiæ,plurimis libris,tractatibus copiosis , quasi compluendo sufficienter inebriauit.Hinc Psalmista dicit. Visitasti terram & inebriasti eam . Item pluuiam voluntariam segregabis deus hæreditati tuæ. Quod dicit voluntariũ,hoc est, voluntarię,nullisq; precedentibus meritis datam.Dominus inquit nomen est eius. Constanter,verè,& fiducialiter confitendum est coram hominibus,coram regibus & corũ ducibus,siue iudicibus,coram cunctis gentibus,& contra Iudæos inimicos eius , quia talis & tantus talia & tanta faciens dominus est, & hoc est nomen eius , quamuis ad tempus fuerit despectus , quamuis ad horam fuerit crucifixus, & in sepulchro iacuerit mortuus. Sed perseuerauerunt negare illum inimici eius, dicentes.Nolumus hunc dominum esse,nolumus hunc regnare super nos.Quid ergo sequitur? Qui subridet vastitatem super robustum & depopulationem super potentem affert.Quis vastitatem & depopulationem non audiuit illius populi robusti & potentis? Robustus nanq; & potens præsenti loco mirabiliter dicitur,videlicet pro eo,ꝙ cum robusto superbia,cũ potente audacia contra istum,cuius(vt iam dictũ est)nomen est dominus,populus infelix consurrexit, non vt verè fortis contra infirmũ,sed vt verè freneticus contra medicũ . & malè robustus eiecit, malè potens occidit, malè robustus & malè potens post resurrectionẽ eius Apostolos eius persecutus est,& eiecit & reppulit ipsum quòd volebant illis loqui verbum dei.Idcirco vastitatem super talem robustum,& depopulationem super talem potentem attulit,in hoc ipsum seruientibus Romanis, multo plusquam fecerat famulantibus Assyrijs,obsequentibus iudicio eius Babylonijs,vt & decem tribus in Assyrios irreuocabiliter,& Iudã & Babyloniam tempore statuto reuocandus transmigraret.Hoc maximè,quòd quasi per Romanos passus est,ille robustus & potens fecit,hic dominus non parcendo aut compatiendo,sed quasi subridendo, propter illud quod dixerant tanquam cauti & prouidi , ne forte veniant Romani & tollant nostrum & locum & gentem,subridendo inquam iuxta quod in persona eius sapientia dicit. Ego quoque in interitu vestro ridebo,& subsannabo cum vobis quod timebatis aduenerit . Propriè subridere dicitur,qui personis illis posterior est homo natus. Itaq; per Arcturum , qui(vt iam dictũ est)septem stellis fulget,pristinos intelligimus patres , ex ꝙbus Christus secundũ carnem,scilicet Abraham Isaac & Iacob,eorumq; coniuges Saram & Rebeccam,Rachel & Liam. Iste namque septem personæ,veluti Arcturus septem stellis fulgidus,semper versabant,& nunq; mergebantur,id est,per omnem vitam suam,propter fidẽ dei peregrinando,de loco ad locũ proficiscebantur,neq; diffidentes vnq; in terram pristinæ natiuitatis suæ reuertebantur . Nunq; Abraham in Chaldæam reuersus est,cũ tot in locis & interdũ fame vrgente peregrinaretur.quin etiã ad seruum suũ,caue(inquit)ne quando filium meũ reducas illuc,cũ de Mesoporamia loqueretur,vbi habitabat cognatio eius,ex quo tẽpore Thare pater eius de Chaldæa fuerat egressus. Quanto magis hęc vetuisset,ne in Chaldæam filius suus reduceretur.Igitur cũ dicit,facientẽ Arcturum, perpulchrum est intelligi de deo & homine Christo,ꝙ anteq; nasceretur, & in cœlo factor stellarum,& in terra factor extitit patrũ & matrum suarum,velut septẽ stellarũ fulgentium Abraham & Saræ,Isaac & Rebeccæ, Iacob & Rachelis atq; Liæ. Per Orionem verò Mosen intelligimus,qui nimirum sicut Orion in ortu suo(vt iam dictum est)tempestates excitat , & maria terrasq; perturbat, ita vt in aduentu suo decem plagarum tempestatibus Aegyptũ quassauit, maria diuisit,& Pharaonem cũ curribus & equitibus eius submersit. Hoc verò multũ ad cõmendandam maiestatem diuinitatis hominis Iesu Christi,ꝙ talem Orionem fecerit, quẽ rantopere aduersarij eius præferebant ei,dicentes. Nos scimus, quia Mosi loquutus est deus , hunc autem nescimus vndè sit.Hoc ipsum,ꝙ videlicet illũ Orionem fecerit, pulchrè & sapienter ipse innuit, quando illis dicentibus,in lege autem Moses mandauit nobis huiusmodi lapidare,inclinans se deorsum digito scribebat in terra, significans seipsum esse , cuius digito scriptæ fuissent tabulæ quas Moses accepit , cuius sibi insidiosè obijciebatur authoritas. Post illum Arcturum & Orionem fecit & illud quod mirabiliter significatur dicendo, & conuertentẽ in mane tenebras, & diem nocte mutantem.Etenim quando fecit talem Arcturũ & talem Orionem,id est,quãdo condidit patres supradictos,& Moli dedit legem,gentes tenebræ fuerunt,quia dei notitiã non habuerũt.sed quãdo factus est homo,tenebras illas in mane cõuertit,qa gẽtes euangelica prædicatione illuminauit.Econtra,diẽ nocte mutauit,quia Iudæam, in qua prius notus erat deus, cuius notitia deus est , propter perfidiam in cæcitate reliquit. Post hæc etiam & illud mirabile fecit,ꝙ doctores ex gentilitate assumpsit,quorũ doctrina mundum omnem repleuit. Hoc significat subiungendo, qui vocat aquas maris & effundit eas super faciem terræ . Secundũ literam istud ferè quotidie est.Aquas enim maris amarissimas,ætherео calore suspensas excolat & eliquat in dulcem pluuiarũ saporem,instar medicinalis cucurbitæ,quæ calore superioris gyri humorem & sanguinem sursum trahit . Ex quo discimus vndè sunt pluuiæ . Nimirum iuxta hanc similitudinem ꝙ multos de profunditate seculi, de falsis & amaris gurgitibus gentilitatis literalibus & philosophis redundantes studijs,superna gratia vocauit,eorumq; aquaticam scientiam in dulcedinem cœlestis sapientiæ conuertit,eisq; & ore loquentibus,& calamo scribentibus,faciem terræ,fidem ecclesiæ,plurimis libris,tractatibus copiosis , quasi compluendo sufficienter inebriauit.Hinc Psalmista dicit. Visitasti terram & inebriasti eam . Item pluuiam voluntariam segregabis deus hæreditati tuæ. Quod dicit voluntariũ,hoc est, voluntarię,nullisq; precedentibus meritis datam.Dominus inquit nomen est eius. Constanter,verè,& fiducialiter confitendum est coram hominibus,coram regibus & corũ ducibus,siue iudicibus,coram cunctis gentibus,& contra Iudæos inimicos eius , quia talis & tantus talia & tanta faciens dominus est, & hoc est nomen eius , quamuis ad tempus fuerit despectus , quamuis ad horam fuerit crucifixus, & in sepulchro iacuerit mortuus. Sed perseuerauerunt negare illum inimici eius, dicentes.Nolumus hunc dominum esse,nolumus hunc regnare super nos.Quid ergo sequitur? Qui subridet vastitatem super robustum & depopulationem super potentem affert.Quis vastitatem & depopulationem non audiuit illius populi robusti & potentis? Robustus nanq; & potens præsenti loco mirabiliter dicitur,videlicet pro eo,ꝙ cum robusto superbia,cũ potente audacia contra istum,cuius(vt iam dictũ est)nomen est dominus,populus infelix consurrexit, non vt verè fortis contra infirmũ,sed vt verè freneticus contra medicũ . & malè robustus eiecit, malè potens occidit, malè robustus & malè potens post resurrectionẽ eius Apostolos eius persecutus est,& eiecit & reppulit ipsum quòd volebant illis loqui verbum dei.Idcirco vastitatem super talem robustum,& depopulationem super talem potentem attulit,in hoc ipsum seruientibus Romanis, multo plusquam fecerat famulantibus Assyrijs,obsequentibus iudicio eius Babylonijs,vt & decem tribus in Assyrios irreuocabiliter,& Iudã & Babyloniam tempore statuto reuocandus transmigraret.Hoc maximè,quòd quasi per Romanos passus est,ille robustus & potens fecit,hic dominus non parcendo aut compatiendo,sed quasi subridendo, propter illud quod dixerant tanquam cauti & prouidi , ne forte veniant Romani & tollant nostrum & locum & gentem,subridendo inquam iuxta quod in persona eius sapientia dicit. Ego quoque in interitu vestro ridebo,& subsannabo cum vobis quod timebatis aduenerit . Propriè subridere dicitur,qui personis illis posterior est homo natus. Itaq; per Arcturum , qui(vt iam dictũ est)septem stellis fulget,pristinos intelligimus patres , ex ꝙbus Christus secundũ carnem,scilicet Abraham Isaac & Iacob,eorumq; coniuges Saram & Rebeccam,Rachel & Liam. Iste namque septem personæ,veluti Arcturus septem stellis fulgidus,semper versabant,& nunq; mergebantur,id est,per omnem vitam suam,propter fidẽ dei peregrinando,de loco ad locũ proficiscebantur,neq; diffidentes vnq; in terram pristinæ natiuitatis suæ reuertebantur . Nunq; Abraham in Chaldæam reuersus est,cũ tot in locis & interdũ fame vrgente peregrinaretur.quin etiã ad seruum suũ,caue(inquit)ne quando filium meũ reducas illuc,cũ de Mesoporamia loqueretur,vbi habitabat cognatio eius,ex quo tẽpore Thare pater eius de Chaldæa fuerat egressus. Quanto magis hęc vetuisset,ne in Chaldæam filius suus reduceretur.Igitur cũ dicit,facientẽ Arcturum, perpulchrum est intelligi de deo & homine Christo,ꝙ anteq; nasceretur, & in cœlo factor stellarum,& in terra factor extitit patrũ & matrum suarum,velut septẽ stellarũ fulgentium Abraham & Saræ,Isaac & Rebeccæ, Iacob & Rachelis atq; Liæ. Per Orionem verò Mosen intelligimus,qui nimirum sicut Orion in ortu suo(vt iam dictum est)tempestates excitat , & maria terrasq; perturbat, ita vt in aduentu suo decem plagarum tempestatibus Aegyptũ quassauit, maria diuisit,& Pharaonem cũ curribus & equitibus eius submersit. Hoc verò multũ ad cõmendandam maiestatem diuinitatis hominis Iesu Christi,ꝙ talem Orionem fecerit, quẽ rantopere aduersarij eius præferebant ei,dicentes. Nos scimus, quia Mosi loquutus est deus , hunc autem nescimus vndè sit.Hoc ipsum,ꝙ videlicet illũ Orionem fecerit, pulchrè & sapienter ipse innuit, quando illis dicentibus,in lege autem Moses mandauit nobis huiusmodi lapidare,inclinans se deorsum digito scribebat in terra, significans seipsum esse , cuius digito scriptæ fuissent tabulæ quas Moses accepit , cuius sibi insidiosè obijciebatur authoritas. Post illum Arcturum & Orionem fecit & illud quod mirabiliter significatur dicendo, & conuertentẽ in mane tenebras, & diem

Doctores ex gẽtibus velut pluuia ex mari.

Psalm.64.

Psalm.67.

Lucæ.16.

Malè robusti Iudæi.

Iohan.8.

Prouer.1. Subrisio.

Sapien.8.

Peccatũ irremissibile.

1.Reg.12. Christũ prę oĩbus oderũt gratis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psalm.119. Ipse enim loquitur in Psalmo. Aduersum me loquebantur qui sedebant in porta. Item. Cum
his qui oderunt pacem, eram pacificus, cū loquebar illis impugnabant me gratis. Vndè me-
Iohan.15. mor ipse cum abominarētur eum, & propter hæc diceret, qui me oderunt & patrem meum
oderunt, & deinde, nunc autem & viderunt & oderunt & me & patrem meum, continuò sub-
iunxit. Sed vt adimpleatur sermo qui in lege eorum scriptus est, quia odio habuerunt me gra
Iohan.18. tis. Christum ergo præ omnibus etiam hic intelligimus, quem oderunt corripientem in por-
Lucæ.11. ta, id est, in aperto siue in publico, quemadmodum ipse dixit. Ego palam loquutus sum mun-
Christus. do, & in occulto loquutus sum nihil. Et rectè taliter in porta, id est, non in occulto corripiebat,
Solus Chri- qui semetipsum portam siue ostium dicebat, & eos qui claues portarum scientiæ tulerant, de
stus pfectè iniustitia redarguebat. Ipsum solum perfectè loquentem veraciter dicamus, qui peccatum
locutus est. non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Et pro ista quidem parte, pro isto modo perfectio-
nis, quia non est inuentus dolus in ore eius, perfectè loquens rectè dicatur. sed nihilominus in
sapientia siue doctrina solus hic est perfectè loquutus, perfectè (inquam) & tam mirabiliter, vt
Iohan.7. dicerent ministri principum & pharisæorum, qui missi fuerant vt apprehenderent eum. Nun-
quam sic loquutus est homo sicut hic homo. Sequitur. [Idcirco pro eo cp diripiebatis pau-
perem, & prædam electam tollebatis ab eo, domos quadro lapide ædificabitis, & non habita-
bitis in eis. Vineas amantissimas plantabitis, & non bibetis vinum earum, quia cognoui mul-
ta scelera vestra, & fortia peccata vestra. Hostes iusti accipientes munus, & pauperes depri-
mentes in porta. Ideo prudens in tempore illo tacebit, quia tempus malum est.] Hic ma-
Præda quā nifestius indicat, quòd quamuis verbis præteriti temporis vratur, dicendo, odio habuerunt in
à Christo porta, corripientem, & loquentem perfectè abominati sunt, diripiebatis pauperem, & prædam
tulerūt Iu- electam tollebatis ab eo. de futuro tamen prophetiam texit, & in verum pauperem Christum
dæi. tendit, dum subiungit, prudens in tempore illo tacebit. At ille pauper nihil in hoc mundo pos-
sedit. Quomodo ergo illum diripuerunt, vel quam prædam electam ab eo tulerunt? Nimirū
quando crucifixerunt eum, diuiserunt sibi vestimenta eius, & super vestem eius miserunt sor-
Matth.11. tem. & hæc quidem præda magna fuit pro quantitate sacrilegij, non pro quantitate supelle-
Psalm.40. ctilis. Sed altius intuentibus prēda illa occurrit, quam per parabolam euangelicam ipse signi-
Psalm.108. ficauit, in qua agricolæ videntes filium patrisfamilias, dixerunt intra se, Hic est hæres, venite
occidamus eum, & habebimus hæreditatem eius. Pauperem ergo illum, de quo in psalmo le-
gitur. Beatus qui intelligit super egenum & pauperem. Itemcp. Et persecutus est hominem
inopem & mendicum & compunctum corde mortificare. Pauperem (inquam) id est, humilem
Christum diripuerunt, & prædam electam ab eo tulerunt, quando plebem ab illo auerterunt,
implentes mensuram patrū suorū regum Israel, quos imitati sunt. Sicut enim illi decem tribus
sciderūt à domo Dauid, & à templo domini, & fecerūt eos adorare simulachra vituli, quod iam
factum fuerat, quando texebatur hæc prophetia. sic isti plebem auerterunt à filio Dauid, filio
dei, & fecerūt eos credere suis mendacijs magis quàm veritati dei. Idcirco (inquit) domos qua-
dro lapide ædificabitis, & non habitabitis in eis. vineas amantissimas plantabitis, & non bibe-
Deute.28. tis vinum earum. Vides quale experimentum hic iam ponit supradictæ conuersionis, de qua
dixit, qui conuertitis in absinthium iudicium? Nam in lege clemens dominus, exeuntibus ad
bellum audiente exercitu taliter proclamandum esse iudicauit. Quis est homo qui ædificauit
domum nouam, & non dedicauit eam? Vadat & reuertatur in domum suam, ne forte moria-
tur in bello, & alius dedicet eam? Quis est homo qui plantauit vineam, & necdū eam fecit esse
communem, & de qua vesci omnibus liceat? Vadat & reuertatur in domum suam, ne forte mo-
riatur in bello, & alius eius fungatur officio. Hoc nimirū pro sua dulcedine tunc iudicauit. nunc
autem conuerso in absinthium iudicio contraria discernit. Domos (inquiens) quadro lapide ædi
ficabitis, & non habitabitis in eis. neq; enim captiuator tale quid indulgebat, sed & domos di-
ruens atq; succendens, & vineas succidens, ædificatores atq; plantatores quos gladio non oc-
cidet, in captiuitatem properare compeller, atq; ita neq; domos dedicabitis, quas pulchras fa-
Peccata for cietis, neq; bibetis vinū de vineis amantissimis, quas ordine consitas diligenter coluistis. Quæ-
tia. re? Quia cognoui (inquit) multa scelera vestra, non solum multa, verumetiam (quod peius
est & venia indignum) fortia cognoui peccata vestra. Nam peccata vestra non de infirmitate
sine de ignorantia, sed de superba fortitudine, de forti prodeunt superbia, iuxta illud in psalmo.
Psalm.72. Ideo renuit eos superbia, operti sunt iniquitate & impietate sua, prodijt quasi ex adipe iniqui-
tas eorum. Illam vestram iniquitatem in proximum, impietatem in deum, quæ non ex infir-
Hostes iusti. mitate, sed ex adipe prodijt, ô malè fortes in peccatis, ecce breuiter depromo vobis. Hostes iu-
sti, accipientes munus, & pauperes in porta deprimentes. Nam cum hostis ab obsistendo dica-
tur, lubiungendo hostes iusti, accipientes munus, & pauperes in porta deprimentes, non in-
congruas reddidit causas cur dixerit, & fortia cognoui peccata vestra. Verè hostes iusti, maxi-
mè illi, qui mensuram patrum suorum in eo impleuerunt, vt nō solum munus acciperent ad-
uersus pauperes in porta, id est, in iudicio deprimendos, quod sæpe fecerunt tam ipsi quàm
patres

patres eorum. verumetiam vt sibi traderetur iustus, munus, id est, triginta argenteis spopon-
derunt & dederunt. Ideo (inquit) quia taliter fortes sunt & hostes iusti, prudens in tempore illo
tacebit. quia tempus malū est. Reuera & in isto sermone valde veracem istum prophetam suū
iustus ac prudens ille fecit, quando coram iudicibus iniquis, quia tempus malum erat, tacuit,
sicut euangelica narrat historia. Cum enim dixisset Euangelista, quia surgens princeps sacer- Matth.26.
dotum ait illi, nihil respondes ad ea quæ isti aduersum te testificantur. Iesus autem (inquit) ta-
cebat, & verè tanq; prudens tacebat, sciens, quia quicquid responderet insidiantibus, in calum
retorqueretur. Vndè & secundum alium Euangelistam dixit. Si vobis dixero, non cre- Lucæ.22.
detis mihi. Si autem & interrogauero, non respondebitis mihi, nec; dimittetis. Porrò illa taci-
turnitas aliam vtiq; significabat, qua nunc tacet illis, mandando nubibus suis, ne pluant super
vineam illam imbrem, id est, prohibendo suos, vt ab illis contineant euangelij prædicatio-
nem, quia tempus malum, iuxta quod sapientia loquitur, Ne effundas sermonem, vbi non est
auditus. Nam inde malū est ibi tempus, quia non est ibi auditus. his dictis de certa condem- Eccle.32.
natione hostium iusti, quia possunt esse inter eos aliqui, licet paucissimi, qui errore peccant &
« non odio iusti, conuertitur ad eos sermo propheticus & dicit. [Quæritæ bonū & non ma-
« lum vt viuatis, & erit dominus deus exercituū vobiscū, sicut dixistis. Odite malum & diligite
« bonum, & constituite in porta iudicium, si fortè misereatur dominus deus reliquijs Ioseph.]
Huius nimirū adhortationis fructus non omnino perijt, quia videlicet & tunc temporis ali-
qui bonum quæsierunt, ita vt dicerer dominus ad Heliam, Reliqui mihi septem milia virorū, 3.Reg.19.
qui non curuauerunt genua coram Baal, & in tempore euangelicæ gratiæ similiter factum est, Roma.11.
Sic enim inquit Apostolus. Et in hoc tempore relīquiæ secundum electionem gratiæ saluæ fa-
ctæ sunt. Pulchrè nimirum nunc meminit Ioseph, dicendo, si fortè misereatur dominus deus Ioseph Ty-
reliquijs Ioseph. Hieroboam nanq;, qui peccare fecit Israel, de tribu fuit Ephraim, qui filius fuit p9 Christū.
Ioseph. cuius vita, sicut in semetipsa laudabilis extitit, sic in his quæ gessit vel pertulit typū do-
mini nostri Iesu Christi prætulit, in quo reliquiæ saluæ factæ sunt. Verùm ista pars quam dicit,
& constituite in porta iudicium, non habuit effectum. Nunquam enim vel tunc ex quo vitu-
los fecit Hieroboam, publicum celebrauerunt iudicium, vt vitulos desererent, & vt redirent ad
Dauid regem suū. nunquam hoc tempore, quo Christū crucifixerunt, ita constituerunt in por-
ta iudicium, vt paterentur sibi publica prædicatione demonstrari de scripturis quodlibet ve-
« ritatis Christi testimonium. Sequitur. [Propterea hæc dicit dominus deus exercituū domi-
« nator. In omnibus plateis planctus, & in cunctis quæ foris sunt, dicetur, væ, væ, & vocabunt a-
« gricolam ad luctum, & ad planctum eos qui sciunt plangere, & in omnibus vijs erit planctus,
« quia pertransibo in medio tui, dicit dominus.] Hoc expositione non indiget, quia res nota
& manifesta est. Nam vt de captiuitate decem tribuum in Assyrios, de transmigratione Iuda
taceamus in Babylonios, quibus in plateis planctus, quibus in vijs non fuit luctus, & in quibus
non fuit dictum, væ, væ, quando illi hostes iusti scilicet Christi, Romana circundati sunt obsi-
dione? Mirum & illud fuit, & hoc loco non prætereundum videtur, quòd priusquam pro re ab
omnibus diceretur, væ væ, mirabili prodigio quidā (vt refert Iosephus) in cunctis plateis, & in
omnibus vijs clamauit, væ, væ. Iesus (inquit) filius Anaī plebeius & rusticus, quadriennium pri- Verba Iose-
usquam bellum gereretur, in summa ciuitatis pace atq; opulentia, cum ad festum diem veniisset phi.
repentè exclamare cœpit. Vox ab oriēte, vox ab occidente, vox à quatuor ventis, vox in Hie-
rusalem & templum, vox in maritos, nouasq; nuptas, vox in omnem hunc populum. Atque
hæc interdiu noctuq; per omnes ciuitatis vicos clamitās circuibat. Propter hoc plagis ad ossa
vsq; laceratus, ad singulos ictus respondebat. Væ væ Hierosolymis. Interroganti præfecto tunc
temporis Albino, quis esset vel vndè ortus, aut cur ista diceret, nihil aliud retulit, sed velut o-
rationem quandam meditatus, væ væ Hierosolymis querebatur. Id per annos septē & quinq;
menses continuè fecit, donec obsidionis tempore paululum requiescens, & deinde supra murū
circuiens, iterum, væ væ ciuitati, magna voce clamauit. Cum autem ad extremum addidisset,
væ etiam mihi, lapis tormento emissus statim peremit. Quod tandem subiungitur, quia per- Trāsitus do
transibo in medio tui dicit dominus, iram sonat magnam & desertionem illam, quam in euan mini ab Hie
gelio significatam esse animaduertimus, vbi cum duxissent illum vsq; ad supercilium montis, rusalem.
supra quem ciuitas illorum erat ædificata, vt præcipitarent eum, ipse autem (inquit Euangeli- Lucæ.4.
sta) transiens per medium illorum ibat. Sic nanq; transeundo & eundo, significabat facto, illud
sine dubio futurum, quod pauloante in mysterio comminatus fuerat illis dicendo. In veritate
dico vobis, multæ viduæ erant in diebus Heliæ in Israel, quando clausum est cœlum annis tri-
bus & mensibus sex, cum facta esset fames magna in omni terra, & ad nullam illarum missus
est Helias, nisi in Sarepthō Sydoniæ ad mulierem viduam. Et multi leprosi erant in Israel sub
Helisæo propheta, & nemo eorum mundatus est, nisi Naaman Syrus. Terribiliter nanq; quasi
cum interpositione iuramenti, in veritate inuebat illis, quòd nimiam famem verbi dei forent
passuri, quam pertranseundo relinqueret eis. Hydria farinæ & lecitho olei (quod est euangelica

Universidad de Deusto
Biblioteca

doctrina & gratia spiritus sancti) apud gentilitatem quandam viduam non deficientem, Helia, id est, deo domino scilicet Iesu Christo presente. & quòd in lepra peccati sui morituri essent, curato Syro Naaman, id est, gentili populo per Heliæi, id est, Iesu Christi lauachrum, Helisæus nanq; dei mei salus interpretatur, quæ videlicet salus nobis est dominus Iesus Christus. Illud tandem non prætereundum, quòd in tali pertransitione domini dicuntur vocare agricolam ad luctum. Arbitramur nanq; hoc mira cum reprehensione esse dictum. Quid enim? Nunquid agricolæ veraciter sicut oportet, sciunt lugere? Aut quem æstimare debemus esse agricolam, nisi illũ qui ita rusticus est, vt lugendi non habeat scientiam? Verè nanq; scientia lugentes facit. Et idcirco sicut in ordine spirituũ, à spiritu timoris domini sursum tertius est spiritus scientiæ, ita in ordine beatitudinum, tertio loco beatitudinem lugentium ponit dominus. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Stulti igitur, qui pertranseunte domino agricolã vocant ad luctum, & non potius vrbanum siue ecclesiasticum in sancta scientia bene exercitatũ, d est, qui temporalium tantummodo & non spiritualium damna bonorum, qui corporũ tantummodo, & non potius mortuarum funera lugent animarum. Deniq;, quòd cum dixisset & vocabunt agricolam ad luctum, subiunxit, & ad planctũ eos qui sciunt plangere, non pro suo iudicio, sed pro vana illorum dixit æstimatione.

Vocare agricolã ad luctum.

Esaiæ.11.

Matth.5.

FINIS LIBRI SECVNDI IN AMOS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, IN AMOS PROPHETAM COMMENTARIORVM, LIBER TERTIVS.

Cant.4.

NOTA pulchra es amica mea, dicit sponsus in Canticis. Et notum est, q; sponsus ille Christus, & amica eius sancta prophetica atq; apostolica ecclesia sit. Quæ autem illius amicę pulchritudo maior esse potest, q; sensus veritatis & scientię dei, quæ in sacris literis latet? Sicut enim ex collocutione dei splendida facta est exterior facies Moſi, sic & Mosi & prophetarũ & Apostolorũ fideles animę interiori

Exod.34.

facie sancto scientiæ spiritu illustratæ splenduerunt, pulchrum & fulgidũ habentes sensum veritatis. Item sicut oportuit Mosen velare faciem suam, quando loquebatur ad populũ, videntes enim Aarõ & filij eius claritatẽ vultus eius, timuerũt prope accedere. sic & Mosen & prophetas

Cur prophetæ loquuti sunt tã obscurè.

oportuit grossiori subtegere sensus intimi claritatẽ, quia videlicet illius tẽporis homines Iudæi siue filij Israel nullatenus sustinerent, si sacramenta Christi & ecclesiæ, quæ nouerant, planis & apertis vocibus prædicarent. Quomodo enim tunc sustinerent, quomodo scripturas saluas esse vellent rebelles & increduli, cũ nunc quoq; ad videndũ vel audiendum quippiam spirituale nimis impatientes sint? Hæc ideirco dicimus, ne nobis mirũ videat, q; hic Amos & prophetæ

Psalm.17.

cæteri tã obscurè locuti sunt, iuxta illud Psalmi. Tenebrosa aqua in nubibus aeris, id est, occulta scientia in prophetis. Nã hoc ipsum q; quasi tenebrosè locuti sunt, oculo fecerũt simplici, & nullam habente partẽ tenebrarũ, id est, nõ propter inuidentiã, sed propter cautelã. nõ inuidendo le

Matth.7.

gentibus intelligentiam, sed præcauendo legentiũ malitiam, quibus nõ omnia credẽda sunt, sicut margaritæ ante porcũ mittẽdæ nõ sunt. Igitur cũ audimus dilectũ dicentẽ. Tota pulchra

Cant.4.

es amica mea, & macula nõ est in te, & deinde, surge propera amica mea, veni de Libano, veni coronaberis. arbitremur Christũ desiderare, vt appareat pulchritudo sanctæ scripturæ, pul-

Psalm.67.

chritudo veritatis propheticæ, pulchritudo columbæ, cuius (vt Psalmista dicit) pennæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri. Et quia non decet, adducatur siue veniat illa per alios, nisi per illos qui diligunt munditiam cordis. Veni (inquit) de Libano, veni, quod idem est ac si dicat. Illi te tractent, qui secundũ nomen Libani, quod interpretatur candidatio, id est, mundi essent. Huiusce laboris, si dignè fiat, primum breuiter exprimit, dicẽdo, coronaberis. Hoc satis debet esse amatori sapientiæ, quæ vera pulchritudo est sanctæ ecclesię, q; ipsa videlicet sapientia coronetur. In quo enim sapientia, nisi in sapiente coronabitur? Proinde sicut in psalmo

Psalm.113.

dominus. Non nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam, ita & nunc inclamantes, non nobis domine nõ nobis, sed verbo tuo, sapientiæ tuæ, scripturis veritatis tuæ, præpara coronam. Cœptũ peragamus studij cursum. Posti; roriens dixit propheta, siue in propheta dñs. Quærite me & viuetis, quærite dominũ & viuite, quęrite bonũ & non malũ vt viuatis, &c. repentè terribiliter inclamat & dicit. [Væ desiderantibus diẽ domini, Ad quid eã vobis? Dies domini ista tenebræ & lux. Quomodo si fugiat vir à facie leonis, & vrsus occurrat ei, ingrediat domum & innitatur manu super parietem, & mordeat eum coluber. Nunquid non tenebræ dies do-

dies domini, & non lux? & caligo, & nõ splendor in ea?] Magna exclamatio, mira inuectio dicentis. Væ desiderantibus diem domini. Non adeò mirum videretur, si ita diceretur. Væ nõ timentibus diem domini. Nam nõ timere, est omnino malorũ siue impiorum hominum. desiderare aũt potest esse bonorum, adeò vt Apostolus dicat. Cupio dissolui & cum Christo esse. Denię talium quoq; desiderium nõ sine quodam timore est. Quis enim gloriabitur, castum se habere cor? Verùm timor ille non seruilis, sed filialis est, non pœnam habet, quia magna illi in spe consolatio est. Cum ergo dicit, væ desiderantibus diem domini, quid nisi audaciam illorũ percutit, qui in se confidunt tanquam iusti? Non dubium, quin valdè fatigatus illorum insania, qui erant eiusmodi, taliter inclamauerit. Quid enim prophetis resistendo & contradicendo dicere soliti fuerint, qualiter subiannare & irridere, suamq; confidentiã ostentare consueuerint, ex alijs colligimus scripturæ locis. Exempli gratia. Cum dixisset Esaias. Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quasi vinculum plaustri peccatum, subiunxit atq; ait. Qui dicitis, festiner, cito veniat opus ei?, vt videamus & appropiet, & veniat consiliũ sancti Israel, & sciemus illud. Nimirum hæc dicere est malè & proteruè desiderantiũ, malè & stultè audientiũ. Et quis habitũ malè confidentis, & audacis animi satis in talibus mirari possit. qualiũ vnus Sedechias percussit Micheam in maxillam, & dixit. Me ne ergo dimisit spiritus domini, & loquutus est tibi? Sed & illud meminisse nunc ad rem pertinet, quòd prophetis insultabant, iuxta illud, quod cantãtes & ludentes dicunt apud Esaiã. Manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi. Sic nanq; cantabant quasi desiderantes, & velut moræ impatientes, tanquam non concedentes veracem debere prophetam videri, eo quòd non citò res consequerenter verba prophetantis, siue domini mandantis, & post verba nimiũ expectantis. Sentire ergo possumus, qualiter vel à qualibus defatigatus, siue exasperatus iste sic exclamauerit. Væ desiderantibus diem domini. Ad quid eam vobis? Dies domini ista tenebrę & nõ lux. Laborat clamans, clamat laborans, vt illius diei domini, antequã veniat, sentire & effugere possimus angustiam. Nam ibi angustię peccatoribus erunt vndiq;, quomodo si fugiat (inquit) vir à facie leonis, & vrsus occurrat ei, ingrediatur domũ & innitat manu super parietẽ, & mordeat eum coluber. Multa sunt quæ ex istis similitudinibus conijci possunt. Nam iuxta historiã, & secundũ Iudæorũ opinionẽ iste sensus videtur, Fugientibus à facie Nabuchodonosor leonis, occurret Assuerus, sub quo Hester narratur historia, siue destructo Assyriorum & Chaldæorũ imperio, Mœdi, Persiq; consurgent. Curq; regnante Syro fueritis reuersi, & præcipiente Dario cœperitis ædificare domum domini, & omnem fiduciã habueritis in templo, ita vt requiescatis in eo, & lassas manus super parietes inclinetis, tunc veniet Alexander rex Macedonũ, siue Antiochus cognomento Epyphanes, qui moretur in tẽplo, & vos instar colubri mordeat, nequaquam foris in Babylone & in Susis, sed intra terminos terræ sanctæ. Hæc Hebræorum opinio nimis angusta est & tenuis, nec altitudinem attingit diei domini, sed neq; ad tempora Romani pertingit imperij, sub quo multo magis væ illis fuit, quàm sub Assyriorum, siue Chaldæorum, Persarum & Mœdorum atq; Macedonum regnis. Referamus ergo cuncta hæc ad diẽ domini, ad aduentum domini. Nam terror maiestatis eius leoni & vrso nõ incongruè potest assimilari, præsertim cum Hieremias in lamentationibus præmittẽs, sed & cum clamauero & rogauero, excluſit orationem meam, concluſit vias meas lapidibus quadris, semitã meam subuertit, continuò subiunxerat. Vrsus insidians factus est mihi, leo in absconditis. Itaq; cum dicit, quomodo si fugiat vir à facie leonis, & vrsus occurrat ei, in vtraq; similitudine diem intelligimus domini, primum & secundum aduentum domini. Nam in primo aduentu suo tanquam leo super illos venit. Deniq; occisus quidem est velut agnus, & non aperuit os suum, sed tanquam leo resurrexit, & in omnem terram rugitũ dedit. vndè & in exordio hic idem propheta dixit. Dominus de Sion rugiet, & de Hierusalem dabit vocem suam. A facie leonis huius tunc quidem fugerunt, sed non effugerunt. nam fugere volentibus occurrit, siue occurret vrsus, id est, ineuitabilis terror secundi aduentus, & meritò talis vrsus illis occurrit, quoniam fugerũt à facie leonis. Debuerant nanq; potius coram illo leone prosterni, id est, agere pœnitentiam ad prædicationem euangelij Christi. Sicut enim leo prostrato parcere dicitur homini, sic parcit Christus peccatori pœnitentiam agenti. Fugerunt ab eo tanquam rebelles & increduli, & fugiendo exierũt de domo domini, de ecclesia sanctorum dei, illo insequente, & vindictam exigẽte eius, qui essuis est super terram omnis sanguinis iusti. sicut significauit eis, quando facto flagello de funiculis, vendentes & ementes omnes de templo eiecit. Ita fugientes ille leo insequutus est, & vrsus occurrit, dum & sicut prænunciauerat dicens. Erit enim pressura magna super terram, & ira populo huic, venientibus Romanis ceciderunt in ore gladij, & in omnes gentes ductí sunt captiui. & quod futurum est, videbunt in quem transfixerunt, & de angustia auolare non poterunt. Interea dum ita inter leonem & vrsum, id est, inter iram primi & iram secundi coartantur aduentus, siue diei domini, ingrediunt domũ, & innituntur manu super parietẽ, confidendo in cærimonijs carnalibus, & patronum se putãtes habere Mosen. Nam super illum, quasi super

Philip.3.

Prouer.20.

Subsannatio Iudæorum contra prophetas.

3.Reg.vlt.

Esaiæ.28.

Threñ.3.

Leo prostrato homini parcit.

Iohan.7.

Lucæ.21.

Zacha.12.

Esaiæ.8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

parietem manu innituntur,dum circuncidendo & sabbatizando in Mose gloriantur,sicut auribus nostris eos iactitantes frequenter audimus. Hoc sciens dominus, est qui accuset vos(ait)
Iohan.5. Moses,in quo vos speratis.Nimirū spes illa non vera spes,sed diaboli deceptio est. idcirco cum dixisset,ingrediatur domum & innitatur manu super parietem, addidit,& mordeat eum coluber,ita nanque præsumentes & Antichristus hoc seculo seducet,& in futuro diabolus cruciare non desinet.His dictis protinus inclamando percunctatur & dicit. Nunquid non tenebrę dies domini & non lux, & caligo & non splendor in ea? Acriter interrogat,districtè percunctatur, sciens quia negari non potest quod prædixerat,dies domini ista tenebræ & nō lux.Sciens(inquam)confusionem esse tenebrosam,caliginemq; confusam, nullamq; splendore consilij lucem,
Duo aduentus domini, Iudæis reprobis vterque in damnationem. Iohan.9. Roma.11. Esaiæ.6. Ibidem.29. vbi dum leo fugitur,vrsus occurrit,& dum vterque declinatur,adest mordens coluber.Et bene percunctationis acrimoniam vimq; geminauit verbis paululum diuersis, dicendo, Tenebrę & non lux, caligo & non splendor. Nunc(sicut iam ante diximus)dies domini nō vnus, sed duo. siue aduentus domini, non vnus tantùm sunt, sed duo. alter quo iam venit, alter sine dubio quo venturus est. Vterque Iudæis incredulis prouenit in Iudicium damnationis;in damnationem cæcitatis. Nam de primo, in Iudicium (inquit) ego veni in hunc mundum,vt qui non vident, videant. & qui vident,cæci fiant. Et Apostolus,Cæcitas(ait)contigit in Israel,& dedit illis spiritum compunctionis,oculos vt non videant,& aures vt non audiant.Et in Esaia, Excæca cor populi huius,& aures eius aggraua,& oculos eius claude.Item,Miscuit vobis dominus spiritum saporis, & claudet oculos vestros, prophetas & principes vestros, qui vident
Ibidem.8. visiones,operiet. Et multa his similia. Porrò de secundo aduentu post multa dicit. Et suspicies sursum,& ad terram intuebitur,& ecce tribulatio & tenebræ,dissolutio,angustię,& caligo persequens, & non poterit auolare de angustia sua . Rectè igitur non contentus fuit semel dixisse. Nunquid non tenebræ dies domini & non lux. sed reperiuit, & caligo & non splendor in ea, quia videlicet in vtroque die,siue aduentu domini,cum exteriori angustia tribulationis,intus habent tenebras confusionis,& in vtroque obscurantur oculi eorum ne videant, in vtroque fit via illorum tenebræ & lubricum. Sequitur. [Odi & proieci festiuitates vestras, & non capiam » odorem cœtuum vestrorum. Quod si attuleritis holocaustomata & munera vestra, non suscipiam,& vota pinguium vestrorum non respiciam. Auser à me tumultum carminum tuorum, » & cantica lyræ tuæ non audiam. Et reuelabitur quasi aqua iudicium & iustitia quasi torrens » fortis.] Secundum sensum quem à pariete paulò ante habuimus. Vbi dixit, quod innitentem » manu mordeat eum coluber,ista satis congruè subiunguntur. Nam sicut illic diximus, paries cui innituntur,carnales cærimoniæ sunt . Quomodo autem staret,siue innitentem super se portaret paries festiuitatum, quas deus odisset? Odi enim(inquit)& non solum odi, verumetiam proieci festiuitates vestras . Rectè ergo & non sine magno mysterio Paulus, cum sta-
Sacerdotiū Iudæorum proiectū. Acto.23. ret in concilio Iudæorum pro se rationem reddens, & principes sacerdotum Ananias præciperet astantibus sibi,percutere os eius, tunc dixit ad eum. Percutiat te deus paries dealbate. Cumq; qui astabant dicerent,summum sacerdotem dei maledicis? Nesciebam(inquit)fratres,
Paries dealbatus. quia princeps sacerdotum est . Verè enim nesciebat, neque scire volebat aut debebat , quòd princeps ille sacerdotum esset, cuius sacerdotium secundum prophetiam hanc odisset & proiecisset, eo quòd esset paries, super quem qui inniteretur manu,morderet eum coluber. Necdum verò percussus erat,stabatq; adhuc paries illius sacerdotorij dealbatus,vtpote stante templo pulcherrimo, solitaq; religione turbis locum frequentantibus atque concelebrantibus,sed
Infra.7. postmodum futurum erat, vt per arma Romanorum percuteret atque deleret eum deus. Ita paries ille percussus ex tunc neque dealbatus, neque superinductus est, vt gloriam pristinam recuperaret. Vndè postmodum hic idem prophèta dicit. Hæc ostendit mihi, & ecce dominus stabat super murum litum,& in manu eius trulla cementarij.Et dixit dominus ad me. Quid tu vides Amos? Et dixi,trullam cementarij. Et dixit dominus ad me. Ecce ponam trullam in medio populi mei Israel, non adijciam vltra super inducere eum . Cuncta hæc quæ nunc reprobat dicens. Odi & proieci festiuitates vestras, & non capiam odorem cœtuum vestrorum, holocaustomata & munera vestra non suscipiam,& vota pinguium vestrorum non respiciam, auser à me tumultum carminum tuorum, & cantica lyræ tuæ non audiam. cuncta(inquam) hæc, dum adhuc starent & celebrarentur, paries superinductus erat & dealbatus. nunc autem palàm est, quia proiecit ea deus . Odisse autem,& projecere,& non odorari, humana dicitur similitudine, vt nos effectum dei nostris sermonibus cognoscamus.

Proiectio Iudaicarum cærimoniarum. Notandum interea qualiter dixerit,quòd si attuleritis mihi holocaustomata vestra & munera vestra, non suscipiam. Mihi dixit,Non vitulis, quibus sacrificabant in Bethel & in Dan, Hoc aduersus Iudaicam dicimus defensionem , quoniam illi dicunt , ideirco sic deum loqui & dicere , odi & proieci festiuitates vestras , & cætera. quia tunc temporis sacrificabant vitulis quos fecerat Hieroboam . Et pulchrè dicit, Auser à me tumultum carminum tuorum, & cantica liræ tuæ non audiam, videlicet cantica Leuitarum,quibus laudabant dominum,tu-

num,tumultum vocans,sonitumq; confusum,quia non est pulchra laudatio in ore peccatoris.

His dictis,quibus reprobationem manifestè denuntiat illius populi siue carnalis Iudaismi, non ab re continuò subiungit, reuelabitur quasi aqua iudicium, & iustitia quasi torrens fortis. Veraciter nanq; reuelatione indiget, nec ab alio intelligi potest profunditas huius iudicij,quo Eccli.39.
sic iudicatum & sic factum est,vt fractis(sicut iam supra diximus)naturalibus ramis,insereretur alij bonæ radici. non(inquam) ab alio potest intelligi,nisi ab illo cui deus per spiritum suū reuelare dignatus sit. Vndè Apostolus, cum de hac re diu disputasset,tandem sic exclamauit. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & Roma.11.
inuestigabiles vię eius.Non ab re ergo(vt iam dictū est)Et reuelabitur,inquit,quasi aqua iudicium,& iustitia quasi torrens fortis, quia videlicet sicut aqua latentem quidem habet originem,sed cursum manifestum & conspicabilem.sic profunditas iudiciorum dei incomprehensibilis quidem est,sed ex multis rebus apparentibus cognoscitur,quia iudicium eius omne iustū est.Et bene cum dixisset,reuelabitur quasi aqua iudicium,addidit,& iustitia quasi torrens fortis.hæc videlicet inuens,quòd iustitiæ,siue iusto iudicio dei nullus resistere, nullus saltem respondere possit. quemadmodum idem Apostolus de hac ipsa re concertans, cum præmisisset, Roma.9.
Dicitis itaq; mihi,quid ergo adhuc quæritur,voluntati enim eius quis resistit? repentè iusta cum indignatione inclamauit.O homo,tu quis es,qui respondeas deo? Nunquid dicit figmentum ei qui se finxit,quid me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti,ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem,aliud verò in contumeliam? Rectè igitur vtrunq; dixit. Et reuelabitur quasi aqua iudicium,& iustitia quasi torrens fortis. quia videlicet sanctæ scripturæ authoritatę, quæ vbique iustitiam dei defendit,& procacem inquisitorem proterue respondentem fortiter repellit,& humilem auditorem aliquantula reuelatione strauiter instruit,quemadmodum idem apostolus, vbi reppulit hominem proteruū,dicendo.O homo,tu quis es qui respondes deo, conuersus ad humilem auditorem, blandius loquitur illi dicens. Quod si volens deus ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum,& cætera. Nimirum ad eandem iudicij vel iustitię reuelationem pertinet id quod se-
« quitur in isto propheta, cum deus ipse percunctatur & dicit. [Nunquid hostias & sacrificium
« obtulistis mihi in deserto quadraginta annis domus Israel?] Statimq; subiungit. [Et portastis
« tabernaculum Moloch vestro & imaginem idolorum vestrorum,sydus dei vestri,quæ fecistis vo-
« bis. Et migrare vos faciam trans Damascum, dixit dominus deus exercituum nomen eius.]
Hoc(inquam)ad reuelationem pertinet iudicij vel iustitiæ dei. Per hæc nanq; multum excusatur deus, quòd non iniustè populum illum proiecerit, vel quòd nō mutabilitate animi vsus sit, & nouo consilio in eo quòd taliter gentē reliquerit, quam olim bonis exigentibus meritis sibi Exodi.19.
peculiarem elegerit.Nunquam enim cor illorum cum eo rectū fuit(ait psalmus)nec fideles habiti sunt in testamento eius.Inde illos conuincit sub interrogatione dicendo. Nunquid hostias & sacrificium obtulistis mihi in deserto quadraginta annis,& cętera. Pſal.77.
Ergo nobis quoq; iudicium & iustitiam dei in hac seueritate, qua naturalibus(vt superius iam dictū est)ramis non Verus Iudepepercit, recurramus apertis oculis ad illa tempora, ad quæ nos per præsentia dicta remittit. orum idolatria in
Egressi de terra Aegypti,trànsito mari rubro,statim fecerūt caput vituli conflatilis,& ei prius deserto.
altare fecerunt,quàm deo. prius holocausta & hostias pacificas illi obtulerunt, quàm domino.
Adhuc enim Moses in monte cum deo loquens, de tabernaculi constructione, & constituendo Exodi.32.
sacrificiorum ritu instruebatur, & inter moras illas fecerunt hoc scelus.& tunc quidem Moses, quasi vindictam aliquam fecit,dicendo,ponat vir gladium super fœmur suum, ceciderunt; in die illa quasi viginti tria milia hominū.sed illa nōfuit vindicta vel sententia domini,nec;enim dominus hæc fieri iussit, sed Moses bono zelo districtè pius,pię districtus irā dei præuenire accelerauit,vindictam dei penitus auertere conatus est. At illie sciens,quòd non cessarent ab huiusmodi peccatis,illa quam fecit Moses vindicta contentus esse noluit,sed dixit. Ego autem in Exodi.33.
die vltionis visitabo & hoc peccatum eorum.Item, Populus duræ cervicis es, semel ascendam in medio tui, & delebo te. Cum ergo præmisso, & reuelabitur quasi aqua iudicium & iustitia quasi torrens fortis,subiungit.Nunquid hostias & sacrificium obtulistis mihi in deserto quadraginta annis? Satis excusatum se esse vult,quòd non nouis pro causis murato animo nouam sententiam quæsierit vel dederit in reiectione illius populi.Et vt competenter sermo sequens congungatur,cum dicit.Nunquid hostias & sacrificia obtulistis mihi,subaudiendum est,non,sed vitulo quem fecistis.ac fortè legendum , Sed portastis tabernaculum Moloch vestro, & imaginem idolorum vestrorum,sydus dei vestri,quem fecistis vobis. Et est sensus,Moses quidem arripiens vitulum quem fecistis,combussit & contriuit vsq; ad puluerem,sed vos in cultu idolatriæ perseuerastis,& illas vobis figuras proposuistis,quas confringere,vel cœlestes esse negare non posset, id est, sydera cœli. Hoc respiciens Stephanus prothomartyr, cum dixisset,& vi- Acto.7.
tulum fecerunt in illis diebus,& obtulerunt hostiam simulachro,& lætabantur in operibus manuum suarum,continuò subiunxit. Conuertit autem deus, & tradidit eos seruire militiæ cœli,

sicut

Universidad de Deusto
Biblioteca

sicut scriptum est in libro prophetarum. Nunquid victimas & hostias obtulistis mihi, & cetera. Qualis autem illa conuersio fuit, qua deus illos ita cõuertit? Nunquid hęc tota fuit intentio dei vel Mosi vitulum confringentis, vt non formam vituli, sed potius militiam adorarent vel sydera cœli? Nam cum dixisset hic, & portastis tabernaculum Moloch vestro, & imaginem idolorum vestrorum, quæ sit ipsa imago vel idôlum, sequenti sermone demonstrauit, dicendo, sydus dei vestri, id est luciferi, quẽ huc vsq; venerantur Sarracæni. Qualis ergo illa conuersio fuit? Nimirũ dolenda & longé diuersa ab eo quod deus intendebat. Idem enim est ac si dicat. Deus quidem vel Moses, confringendo vitulum, hoc intendit, vt potius conuerterentur ad adorandum sydera cœli, ad portandum non tabernaculum dei, quod Moses fecit ex præcepto dei, sed tabernaculum Moloch, id est, regis sui, scilicet luciferi, quem honorabant vt deum, nuncupantes eum regem suum. Ex eo tempore omnia quę fecerunt, non deo, sed idôlis fecisse monstratur. Nam quod, postquam vitulum fecerunt, quædam domino legimus eos obtulisse, non voluntate, sed pœnarum metu fecerunt. & eorum interfectione, qui propter idôla corruerunt. Reuelatum est ergo iudicium, videlicet illi, qui attendunt in scripturis merita rerum præcedentium, & idcirco migrare (inquit) vos faciam trans Damascum, id est, in Babylonem ducemini, quę vtique vobis secundum situm terræ est trans Damascum. Hoc dixit dominus. hæc facere proposuit ac præsiniuit dominus. Quis vel qualis dominus, Vultis scire nomen eius? Deus exercituum nomen eius. Et quam ob causam præsenti loco tali nomine illum nuncupari decuit? Videlicet quia multos iudicio vel iustitiæ suæ famulantes habet exercitus, vt iuste contra vos sermo compleatur. Habet exercitus Assyriorum atque Chaldæorum. habet exercitus Mœdorum atque Persarum, habebit exercitus Macedonum siue Græcorum, habebit exercitus Romanorum, per quos vtique manifestum omni mundo de vobis agetur iudicium.

Deus exercituum.

CAP. VI. & tunc vobis væ. Sequitur enim. [Væ vobis, qui opulenti estis in Sion, & confiditis in monte Samariæ, optimates capita populorum ingredientes pompaticè domum Israel. Transite in Calamne & videte, & ite inde in Emath magnam, & descendite in Geth Palestinorum, & ad optima quæq; regna horum, si latior terminus eorum termino vestro est, Qui separati estis in diem malum, & appropinquatis solio iniquitatis. Qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris. Qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti. Qui canitis ad vocem psalterij, sicut Dauid putauerunt se habere vasa cantici, bibentes in phialis vinũ, & optimo vnguento deliburi, & nihil patiebantur super contritione Ioseph.] Manifestè istud væ contra sacerdotes impios declamatur. Illud autem væ superius, Væ desiderantibus diem domini, communiter omnibus contemptoribus iudicij dei declamatum est, cuiuscunq; ordinis sint. Non præterire libet hoc loco, magnum esse miraculum eloquentiæ præpollentis in scripturis sanctis, quia videlicet cum intellectu interno magna sit maiestas mysteriorum cœlestium, nihilominus in superficie pulcherrimum nitet eloquium, tanquam si pretiosam inuenias thecam, quę extrinsecus argentea, pretiosum intus aurum retineat, iuxta illud Psalmi. Pennę columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri. Quod idem est ac si dicat. Sanctæ scripturæ litera pulchra extrinsecus est & lucida, intrinsecus autem multo pulchriora, multo pretiosiora continet spiritualis intelligẽtiæ mysteria. Sed nunquid ista res assertione nostra indiget? A sanctis patribus magnificè perspectum atque animaduersum est, quòd nec in isto propheta, qui de pastore assumptus est, desuerit aut desit illa, qua seculares multùm tument, eloquentia, sapientiæ cœlestis comes. Beatus pater Augustinus, diuini sermonis ponderator fidissimus, inter cætera locum hunc pro exemplo tractandum suscipiens, Dicendum (inquit) mihi aliquid esse video & de eloquentia prophetarum, vbi per tropologiam multa obteguntur, quæ quanto magis translatis verbis videntur operiri, tanto magis, cum fuerint aperta, dulcescunt. Et ex illius prophetæ libro potissimùm hoc faciam, qui se pastorem vel armentarium fuisse dicit, atque inde diuinitus ablatum, missumq; vt dei populo prophetaret. Cum igitur argueret impios, superbos, luxuriosos, & ideo fraternæ negligentissimos charitatis, rusticus vel ex rustico iste propheta exclamauit dicens. Væ qui opulenti estis in Sion, & confiditis in monte Samariæ, & cætera. Nunquid nam isti qui prophetas nostros, tanquã ineruditos & locutionis ignaros velut docti deterrìq; contemnunt, si aliquid eis tale vel in tales dicendum fuisset, aliter se voluissent dicere, qui tamen eorum insanire noluissent? Quid enim est, quod isto eloquio aures sobrię plus desiderent? Primò ipsa inuectio quasi sopitis auribus vt euigilarent, quo fremitu illisa est? Væ vobis, qui opulenti estis in Sion, & confiditis in monte Samariæ, optimates, capita populorum ingredientes pompaticè domum Israel. Deinde vt beneficijs dei, qui eis ampla spacia regni dedit, ostenderet ingratos, quoniam confidebant in monte Samariæ, vbique vtique idôla colebantur. Transite (inquit) in Calamne & videte, & ite inde in Emath magnam, & descendite in Geth Palestinorum, & ad optima quæq; regna horum, si latior terminus eorũ, termino vestro est. Simul etiã cum ista dicũtur, locorũ nominibus tanq̃ luminibus ornatur eloquiũ, quæ sunt Sion, Samariç, Calamne, Emath magna, & Geth Palestinorũ. Deinde verba, quę his adiun-

Mira in sactis literis eloquẽtia. Psal. 67.

Augustin. de doct. Christiana, lib. 4. cap. 7.

Artificium eloquentiæ in hoc propheta.

his adiunguntur locis, decentissimè variantur. Opulenti estis, confiditis, transite, ite, descendite. Consequenter denũtiatur futura sub iniquo rege appropinquare captiuitas, cum adiungitur, qui separati estis in diem malum, & appropinquatis solio iniquitatis. Tunc subiiciũtur merita luxuriæ. Qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris. Qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti. Ista septem membra tres bimembres circuitus ediderunt. Non enim ait, qui separati estis in diem malum, qui appropinquatis solio iniquitatis, qui dormitis in lectis eburneis, qui lasciuitis in stratis vestris, qui comeditis agnũ de grege, qui vitulos de medio armenti. Quod si ita diceretur, esse quidem & hoc pulchrũ, vt ab vno pronomine repetito omnia sex membra decurrerent, & pronunciãris voce singula finirentur. sed pulchrius factum est, vt idem pronomini essent bina subnexa, quæ tres sententias explicarent. vnam, ad captiuitatis prænunciationem, qui separati estis in diem malĩ, & appropinquatis solio iniquitatis. alteram, ad libidinem, qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris. ad voracitatem verò tertiam pertinentem, qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti. vt in potestate sit pronunciãtis, vtrum singula finiat, & membra sint sex, an primum & tertium & quintum voce suspendat, & secundum primò, quartum tertiò, sextum quinto connectendo, tres bimembres circuitus decentissimè faciat, vnum quo calamitas imminẽs, alterum quo lectus impurus, tertium quo prodiga mensa monstratur. Deinde luxuriosam remorderat uirium voluptatem, vbi cum dixisset. qui canitis ad vocem psalterij (quoniam potest exerceri sapienter à sapientibus musica) mirabili decore dicendi, inuectionis impetu relaxato, & non ad illos, sed de illis loquens, Vt nos musicam sapientis à musica luxuriãtis distinguere cõmoneret, non ait, qui canitis ad vocem psalterij, & sicut Dauid putatis vos habere vasa cantici, sed cum ad illos dixisset illud quod luxuriosi audire deberent, qui canitis ad vocem psalterij, imperitiã eorum alijs quoq; quodammodo indicauit, adiungens, sicut Dauid putauerunt se habere vasa cantici. Bibentes in phialis vinum, & optimo vnguento deliburi. Tria hæc melius pronunciantur, si suspensis duobus prioribus membris, circuitus tertiò finiatur. Iam verò quod his omnibus adijcitur, Et nihil patiebantur super contritione Ioseph, miro decore dictum est. Non dixit, nihil patiebantur super contritione fratris, sed positus est pro fratre Ioseph, vt quicunque frater proprio significaretur eius nomine, cuius ex fratribus fama præclara est, vel in malis quæ pendit, vel in bonis quæ rependit. Hæc de pulchritudine literæ præsenti loco dictæ sint, cum opportuna commemoratione tanti doctoris, qui sanctę scripturę venustatem cognoscens, & cognitam esse volens, capitulum hoc pro exemplo assumpsit, & quodammodo digitis suis lippientes oculos tersit, vt clarè videamus, quàm splendida comitetur eloquentia sapientiã dei, loquentem in propheris, non intenta in eloquentiam sapientia, sed à sapientia nõ recedente eloquentia. Nunc ad sensuum mysteria recurramus. Væ (inquit) qui opulenti estis in Sion, & confiditis in monte Samariæ. Vtrunq; excidium, siue vtranq; captiuitatem denunciat, id est, & Iudæorum duarum tribuum, quarum regia ciuitas erat Sion. & decem, quarum metropolis erat Samaria. Cum autem dicit, Væ qui opulenti estis in Sion, non illam arbitremur solummodo denunciari captiuitatem, qua transmigrauerunt duæ tribus in Babylonem, redituręq; post septuaginta annos, sed multo magis illã, qua nunc dispersi sunt in toto mundo destructa ciuitate & templo, quo stante sacerdotes impij nimis opulenti erant in Sion, qui & de opulentia superbientes pauperem Christum crucifixerunt propter hoc solum, quia disputabat contra opulentam auaritiam illorum. Illius nanq; temporis optimates & capita populorum, Annas & Caiphas, cæterìq; principes & seniores, reuera separati fuerunt in diem malum, & appropinquauerunt solio iniquitatis, qui malo tempore male nati (melius enim illis erat si non fuissent nati) adiudicauerunt morti filium dei, quod veraciter fuit appropinquasse se solio iniquitatis. De illo iniquitatis solio furor præcipitem dedit pontificem, quando dicenti, adiuro te per deum viuum, vt dicas nobis, si tu es filius dei, respondit Iesus, tu dixisti, & ille scidit vestimẽta sua, dicens, blasphemauit, iamq; ex tunc nec soliũ illud iniquitatis subsistere, nec pontifex in eo sedere potuit. Non dubitamus, quin illi iam præsentes fuerint, pphetico spiritui, ita vt videret eos miro modo appropinquantes, imò irruentes, & impetũ clamoris inordinati facientes, solio iniquitatis, quando sedente Pilato pro tribunali, & dicente. Ecce rex vester, tolle tolle clamabant, crucifige eum, nõ habemus regem nisi Cæsarem, si hunc dimittis, nõ es amicus Cæsaris. Illius ergo temporis optimates reuera (vt iam dictum est) separati fuerunt in diem malũ, & appropinquauerũt solio iniquitatis, & illis nihilominus sequentia liquet ascribi, qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris, qui comeditis agnũ de grege, & vitulos de medio armẽti. Nam & Iacobus apostolus secundũ hunc ipsum sensum, cum præmisisset, agite nunc diuites, plorate ylulãtes in miseriis, quæ aduenient vobis, postmodũ subiunxit, Epulati estis super terrã, & in luxurijs enutristis corda vestra. In die occisionis adduxistis, occidistis iustũ, & nõ restitit vobis. Cætera quę sequuntur, qui canitis ad vocẽ psalterij, sicut Dauid putauerunt se habere vasa cantici, bibentes in phialis vinum, & optimo vnguento deliburi, & nihil patiebãtur super cõtritione Ioseph, tam grauiter

Iudæorum duplex captiuitas.

Marc. 14.

Matth. 26.

Iohan. 19.

Iacobi. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Matth.15. Esaiæ.29. graviter,quàm veraciter eisdem congruit.quippe de quibus(vt ipse dominus testatus est)bene prophetauit Esaias.Populus hic labijs me honorat,cor autem eorum longè est à me.Et idcirco fallò putauerunt se habere vasa cantici, sicut habuit Dauid, quamlibet claré vel altè canerent ad vocem psalterij labijs suis.Et quis illos dubitet illa nocte,qua dominum comprehenderunt, bibisse vinum vsq; ad vomitum,cum esset paschalis vespera illorum:Idcirco rectè & hic redarguuntur dicendo,bibentes in phialis vinum. Et in psalmo,cum ex persona ipsius prophetæ loquens,Aduersum me(inquit)loquebantur qui sedebant in porta, & in me psallebant qui bibebant vinum. Quàm maximè autem & illud verum est,quod tandem infert, & nihil patiebantur super contritione Ioseph,siquidem ritè perpendas, quòd ipse pulcherrimè censeatur nomine Ioseph;cuius typum prætulit,in seruum venundatus est Ioseph, & humiliatus in compedibus & afflicti,ita vt ferrũ pertransiret animam eius.Et deinde princeps Aegypti factus.Etenim dum contritus in cruce penderet dominus,nihil patiebãtur super contritione eius. Deniq; vt taceam,quòd pendentem irridebant, quòd prætereuntes blasphemabant eum, insultantes & mouentes capita sua,& dicẽtes. Vah,qui destruit templum dei,& in triduo illud reædificat, salua temetipsum.Vt(inquam)hæc taceam.Illud satis indicat,quàm verè nihil paterẽtur super contritione eius,quòd cum diceret,sitio,spongiam plenam aceto, hyssopo circumponẽtes,obtulerunt ori eius.Quis enim nõ miretur,quàm longè à compassione eius fuerint,qui tali in hora,tanta in angustia,tali in siti,dicentem sitio,potauerũt acetoc Magna igitur & subtili statera ponderandum est,quod dicit,Et nihil patiebantur super contritione Ioseph.Dicat itaq; istis impijs dormientibus & lasciuientibus, comedentibus & bibentibus, comedendo & bibendo canentibus,& nihil super contritione Ioseph patientibus, Transite in Calamne & videte, & ite in Emat magnam,& descendite in Geth Palestinorum,& ad optima quæq; regna horum,si latior terminus eorum termino vestro est. Et quidem satis scitis, quòd regnorũ omnium vniuersitas termino vestro,id est,terra repromissionis,latior sit,sed aliter scire habetis,sed oculis vestris vidēdis inuiti & longa ad videndũ captiuitate detenti.Hæc irrisio talis est,ac si cum quis proijcitur in caminum ignis,dicatur ei,Vade & vide vtrũ caleat.Aut si illi,qui in mare proijciendus est,dicatur,Vade & vide vtrum profundum sit.Calamne ciuitatẽ Persidis,Et Emath magnam,quæ nunc Antiochia nominatur,magnam videlicet ad distinctionem minoris Emath, quæ appellatur Epiphania,& Geth Palestinorum & optima quæq; regna horũ,satis est dixisse pro cunctis gentibus, ad quas ducendi erant captiui, de qua videlicet captiuitate & protinus subiungit. [Quapropter nunc migrabunt in capite transmigrantium,& auferetur factio lasciuientium.] Quid enim est dicere,in capite transmigrantium nunc transmigrabunt,nisi ac si diceret.mirabilius,imò miserabilius, & maiori cum spectaculo totius orbis migrabũt, quàm migrauerunt vnquã homines alij siue populi,quicunq; transmigrauerũt siue transmigraturi sunt? Siquidem multi victi,alijs vincentibus,de suis sedibus migrauerũt,& captiui ducti sunt, sed isti ita caput fuêre & sunt omnium transmigrantiũ, vt nullus vnquam transmigrationis tale fuerit vel esse potuerit miraculum. Quod ipse Iosephus perpendens,cum excidium illorum miserabile,meritaq; illorum miserias describeret. singillatim quidem(ait)iniquitates eorum narrare nõ potero, vt autem breuiter dicam, neq; aliam ciuitatem vnquam talia perpessam esse puto, neq; vllam nationem post memoriam hominũ malitiæ ferociorem fuisse. Itaq;(inquit)in capite transmigrantium nunc migrabunt,id est,pro qualitate & quantitate transmigrationis,omniũ transmigrantium siue captiuorum eminentissimi & notissimi erũt. Et quidem,quoniam dicit, nunc migrabunt,de captiuitate quæ tunc instabat decem tribuum rectè intelligitur dictũ. sed nihilominus,imò multo amplius de ista postrema captiuitate est sentiendum,qua Iudæi ducentibus Romanis captiuati & dispersi sunt.Neq; enim ista latebat spiritum propheticũ,cum tota sine dubio propheticæ speculationis intentio maximè spectaret in Christi aduentum. Et auferetur(ait)factio lasciuientium.Factio,coniuratio vel consensus est malorum.Coniurasse autem vel consensisse illos in Christi necem,notum est, agentibus pontificibus & senioribus, qui turbis persuaserunt,& hoc cum nimia nimisq; crudeli lasciuia,siue lasciua crudelitate,qua illũ nocte illa illuserunt,colaphizantes,alapis cædentes,conspuentes,genas illius vellentes,spinis coronantes,& ad vltimum crucifigentes. Ergo quod ait,auferetur factio lasciuientium,magnam denunciat futuram imbecillitatem illorum,quifecerunt ea quę iam dicta sunt.Videlicet in eo, quòd(sicut nunc videmus)factiosi esse nequeãt,conspirare siue coniurare nõ valeant, vt quenquam illorum,qui inuocant Christum,interficiant. Et quidem tempore, quo Christum interfecerunt,iam ita diminuti capitis erant,vt de semetipsis iudices non haberent.Vndé & Pilato dicente,Accipite eum vos,& secundum legem vestrã iudicate. Respondérunt,Nobis non licet interficere quenquam.verùm tamen adhuc ita factiosi erant & esse poterant, vt cõcilium colligerẽt,& coram Romanæ potestatis præside petendo illum crucifigi,tumultum facere auderent. & deinde quosdam ex illis sapiẽtibus & prophetis, quos post resurrectionẽ suam misit ad illos, occidere, crucifigere, in synagogis suis flagellare, & de ciuitate in ciuitatem persequi auderent.

Transmigrantiũ caput,Iudæi.

Factio lasciuientium.

Iohan.18.

Matth.23.

auderent. At verò post annos quadraginta duos migrauerunt(sicut iam dictum est)in capite transmigrantium, & extunc sic eorum ablata est factio,vt iam fremere,siue aduersus dominũ & aduersus Christũ eius palam assistere non audeant,videntes publicè contra se,& circa se adorari Christum, & esse dominum, iuxta illud. Dominare in medio inimicorum tuorum. Sequitur. [Iurauit dominus deus in anima sua,dicit dominus deus exercituum.Detestor ego superbiam Iacob,& domum eius odi,& tradam ciuitatem cum habitatoribus suis.] Mirum dictu est,quod iurauit dominus,& hoc in anima sua,non quòd deus animam habeat,sed quo humanis loquitur affectibus,quid iurauit dominus deus in anima sua? Videlicet quòd detestor superbiam Iacob,& domũ eius odio habeat,sicut & in Esaia dicit.Neomenias & sabbata vestra, & dies festos odiuit anima mea.& quòd tradat ciuitatẽ cum habitatoribus suis. Quod dixerat,detestor ego superbiam Iacob,repetiuit, & quæ fuerit superbia Iacob exposuit dicendo,& domũ eius odi.domũ eius,id est,templum quod singulare tunc erat,superbiam eius fuisse dicit. Hoc ita esse ex alijs eiusdem domini dei verbis apud Ezechielem comprobatur. Ecce ego (inquit)polluam sanctuarium meum,superbiam imperij vestri.Nimirum hoc vel illud nõ diceret dominus deus,nisi superbiam intolerabilem deprehendisset illos habere propter templũ illud. Gloriabantur enim in templo dei gloriatione peruersa,dum non quærerent,aut curarent,vt in templo suo glorificaretur deus, & in despectũ omnium gentiũ spiritus illorũ erigebatur propter templum illud,propter nomen illud quòd apud illos deus verus nominaretur,licet non honoraretur. Hanc superbiam detestari se & odisse iurauit dominus deus in anima sua, id est,in semetipso,quoniam neminem(vt ait Apostolus)habuit,per quem iuraret,maiorem. Homines enim per maiorem se iurant,& omnes controuersiæ eorũ finis ad confirmationem est iuramentum.Poterat autem credi verbo eius,etiã si non iurasset.At ipse abundantius voluit ostendere immutabilitatem consilij sui,& idcirco interposuit iusiurandũ,vt per duas res immobiles,quibus impossibile est mentiri deum,fortissimũ solatium habeamus.Firmissimam igitur fidem teneamus de reprobatione(vt ait Apostolus)præcedentis mandati,siue sacerdotij,vel tẽpli veteris,& de introductione melioris spei,quòd videlicet illud deus cum odio reprobauerit.fidem autem euangelicam cum dilectione approbauerit.Sub eodem iuramẽto confirmatur id quod subiungit,& tradã ciuitatem cum habitatoribus suis. Nec vtiq; leuis,aut parua debuit esse traditio,quam ita comminatus est non sine interpositione iuramenti.Sed & cętera quæ sequũtur, sub eodem iuramento denunciantur. [Quod si reliqui fuerint decem viri in domo vna,& ipsi morientur.Et tollet eum propinquus suus,& comburet eum,vt efferat ossa de domo,& dicet ei qui in penetralibus domus est.Nunquid adhuc est apud te?Et respõdebit,Finis est.Et dicet ei, Tace,& nõ recorderis nominis domini.Quia ecce dominus mandauit,& percutiet domũ maiorem ruinis,& domũ minorẽ scissionibus.] Memoriter tenendũ est quod supra dixit,Subuerti vos sicut subuertit deus Sodomam & Gomorram,& nõ redistis ad me.Ecce hic in subuersione aliquid est seueritatis plus quàm illic. Vbi enim de facienda subuersione Sodomorum sermo erat,cum ad vltimũ dixisset Abraham,Quid si inuenti fuerint decem iusti,non delebo(ait dominus)propter decem.Nunc autem hic dicit,quia si reliqui fuerint decem viri in domo vna,& ipsi morientur. Reliquos hic intelligimus iustos, sicut & superius vbi dictum est, Vrbs de qua egrediebantur mille,relinquentur in ea centum, & de qua egrediebantur centũ, relinquentur in ea decem.Nimirum verbis istis,cum dicit.si reliqui fuerint decẽ viri in domo vna,& ipsi morientur. Hoc denunciat,quòd nullam iustorum & iniustorũ discretionem in ira sua foret habiturus.sed iustos pariter & iniustos Iudæos vna mortis sententia dãnaturus.Hoc ipsum in Ezechiele verbis manifestioribus comprobatur,vbi dicit dominus deus. Ecce ego ad te,& etiã gladium meũ de vagina sua,& occidam in te iustum & impium. Quid igitur? Num suæ deus oblitus est iustitiæ,cuius illum memorem esse volens Abraham,stetit coram domino & appropinquans Nunquid(ait) perdes iustum cum impio? Itemq; ait,Si fuerint quinquaginta iusti in ciuitate, peribunt simul, & non parces loco illi propter quinquaginta iustos si fuerint in eo? Absit à te,vt rem hanc facias & occidas iustũ cum impio,fiatq; iustus sicut impius. Non est hoc tuũ,qui iudicas omnem terram. Annuit dominus, & dimittam(inquit) omni in loco propter quinquaginta,non delebo si inuenero ibi quadraginta quinq; non percutiam propter quadraginta, non faciam si inuenero ibi triginta, non interficiam propter viginti, non delebo propter decem.Num(inquam)tantæ suæ propitiationis oblitus est,cum dicit,quòd si reliqui fuerint decem viri,& ipsi morientur,non in ciuitate,sed in domo vna? Non vtique,sed iusti illi nimium sunt iniusti. Reliqui illius iustè sunt relicti, quia taliter iusti sunt, vt suam iustitiam statuere volentes,iustitiæ dei non sint subiecti,sicut Apostolus dicit. Testimonium enim perhibeo illis, quòd æmulationem dei habent, sed non secundũ scientiam. Ignorantes enim dei iustitiã, & suam quærentes statuere,iustitiæ dei non sunt subiecti. Quænam sit illa iustitia dei,manifestans continuò subiungit,Finis enim legis Christus ad iustitiam omni credenti. Iustitiam hanc quàm rebelli, quamq; pertinaci odio forent concepturi,scilicet Christum, cuius ex fide iustificati sunt

Esaiæ.1. Superbia Iudæorũ erat templum quod habebant. Ezech.24. Iuramentũ dei. Hebr.6. Hebr.7. Supra.4. Genes.18. Supra.5. Ezech 11. Quæstio. Genes.18. Responsio. Roma.10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Implacabile Iudæorũ odium contra Christũ.

cati sunt omnes sancti & iusti,miro modo insinuat,cum dicit.Et tollet eum propinquus suus & comburet eum, vt efferat ossa de domo, & dicet ei qui in penetralibus domus est, Nunquid adhuc est apud te?& respondebit,finis est. Et dicet ei,Tace,& non recorderis nominis domini.

Legat qui vult historiam Iosephi, vbi excidium Hierosolymorum describit, & sciet,quàm veraciter pro re prædictum fuerit malum illud sermonibus huiusmodi. Tollet eum propinquus suus,& comburet,& dicet. Nunquid adhuc est apud te? Et respondebit,Finis est. Neque enim modus, aut numerus erat intus morientium,& fame pereuntium. nec sufficere poterant viui mortuis efferendis.Cum autẽ scire possint, nec dissimulare valeant, hoc illis accidisse propter sanguinem Iesu Christi,mirum valde est,quòd indomabili corde & tunc dixerunt, & nũc vsque dicunt,singuli ad alterum,tace & non recorderis nominis domini,nominis eiusdem Iesu Christi, quem deum & dominũ esse publica confessione confitentur Christiani. Malunt damnati esse,& damnationem æternam expectare,quàm confiteri,vel audire nomen huius domini, suffusi mirabiliter felle amaritudinis, odiumq; spirantes implacabile contra nomen domini nostri Iesu Christi,gentiumq; inuidentes saluti.

Iustitiæ carnis.

Attamen iusti sibi esse videntur nonnulli ex eis,obseruando iustitias carnis,& profitendo præcepta decalogi,quæ sunt,nõ habere deos alienos,non facere sculptile,nõ assumere nomen domini in vanum,sabbata custodire,patrẽ & matrem honorare,non occidere,non mœchari,non furtum facere,non loqui falsum testimonium, non concupiscere.Sed qualis est hęc iustitia illorum,cum illum oderint,per quem vnum & solum iustificãtur omnes quicunq; veraciter iusti sunt?Illum vnum quærit deus vbi sit,vel apud quos commoretur,vt parcat illis, & quia non est apud illos, idcirco super eos indignationem suam effudit, quemadmodum apud Ezechielem ipse dicit, Et quæsiui de eis virum, qui interponeret sepem, & staret oppositus cõtra me,propterea ne dissiparem eos,& nõ inueni.& effudi super eos indignationem meam,& in igne iræ meæ consumpsi eos.Igitur morientur(ait)etiam iusti,siue(vt apud eundem Ezechielem)& occidam,inquit,in te iustum & impiũ,etiamsi in domo vna reliqui fuerint viri decem.Moriẽtur(inquam)quia ecce dominus mandauit,id est,per prophetas locutus est,& sermonem suum complens,percutiet domum maiorem ruinis,& domum minorem scissionibus.Maiorem domum decem tribus,quæ appellabantur tribus Israel, domum minorem duas tribus dicit,quæ regebantur à stirpe Dauid. Et hoc in percussione domus vtriusq; notandũ,quòd maiorem ruinis,minorem verò scissionibus percutiendam fore dicit.Nam Israel,quia maiora peccauerat,feritur ruinis.domus aũt Iuda,in qua erat templum(& quę minora peccauerat,non ruinis percutitur,sed scissionibus,dum septuaginta annorũ captiuitate retinetur.

Ezech.22.

Ibidem.22

Domus maior & domus minor.

Sed econtra potest dici,quia domus Iuda maiora peccauit. Nam & apud Ezechielem cum præmisisset dominus.Fili hominis notas fac Hierusalem abominationes suas. Deinde inter cætera dicit,Et Samaria dimidiũ peccatorũ tuorum non peccauit,sed vicisti eam sceleribus tuis,& iustificasti sorores tuas, Sodomam videlicet & Samariam,in omnibus abominationibus tuis,quas operata es.Ergo & scissiones domus Iuda maiores intelligi conueniet ruinis domus Israel.Quod vt liquidò clarescat,non illam tantùm captiuitatem septuaginta annorum, sed illam potius attendamus, qua nunc in omnes gentes Iudæi Romano excidio dispersi sunt. Tunc nanq; domus Iuda, nec scissionibus tantùm,nec solummodo ruinis,sed & scissionibus & ruinis percussa est, quia ciuitas Hierusalem vt rueret, primùm in semetipsa scissionibus percussa est.Tito nanq;,vt refert Iosephus, adhuc apud Alexandriam imperiũ disponẽre,contigit etiam seditionem,quæ apud Hierosolymam erat,auctam trifariam diuidi,ducibus Eleazaro,Iohanne,& Simone,quorũ Eleazarus superiora,Simon aũt inferiora ciuitatis loca, Iohannes verò media tenebat.His ducibus à seditione nunquam quiescentibus, quàm miserabilibus domus Iuda scissionibus percussa fuerit,qui plenius nosse cupit,narrationem iam dicti legat historiographi. Porrò iustitiam quoq; iudicij dei,quæ domum illam tantis scissionibus percussit, scire desideranti prius animaduertendum est,in quo domus hęc minor,id est,domus Iuda,domum maiorem,scilicet domum Israel,peccando superauit,sicut supra diximus cum testimonio prophetæ dicentis ad Hierusalem,Et Samaria dimidium peccatorũ tuorum non peccauit, sed vicisti eam sceleribus tuis.

Hierusalem à scissionibus & minis percussa

Grauis upec cauit Hierusalem,quàm Samaria. 3.Reg.11.

Peccata, siue scelera vtriusq; confitenda, & comparanda sunt,vt appareat quàm veraciter dictum sit.Et Samaria dimidium peccatorũ tuorũ non peccauit.Nimirum peccata Samariæ fuerunt,quòd decem tribus,quorum Samaria metropolis extitit,sciderunt sese à domo Dauid,& negauerunt eum dicentes.quæ pars nobis in Dauid,vel quę hæreditas in filio Isai, & sicut Dauid negauerunt, ita deum quoque relinquentes, vitulos aureos pro deo coluerunt. At verò peccata Hierusalem ista fuerunt,quòd Christum filium dei verum Dauid,& secundum carnem filium Dauid, & secundũ diuinitatem dominũ Dauid.Christũ(inquam)deum & hominem,regem & saluatorem,non solum modo dixerunt,non est nobis pars in isto filio dei,filio Dauid,siue non habemus regem nisi Cęsarem,verumetiam pro illo dimitti sibi petierunt Barrabam seditionis authorem.Ista si ritè considerentur,reuera dimidiũ Samaria nõ peccauit,quia videlicet quanto iste deus & homo filius Dauid maior eodem patre Dauid, tantò

tantò peccatum quod in eum admissum est maius debet æstimari,præsertim cum Hierusalem non solũmodo negauerit hunc,sicut Samaria negauit,verumetiam occiderunt, & pro eo Barrabam (sicut iam dictũ est)seditionis authorem dimitti sibi petierit.Idcirco quoniam taliter se scidit à regno Iesu Christi filij Dauid,nimirũ valde iusto iudicio scissionibus percussa est ita vt in malũ suũ sese à regno Romanorũ scindẽdo victores orbis terrarũ cõtra se cõcitaret.&,q̃d valde mirũ fuit,foris obsessa, intus trifariã(vt iã dictũ est)scissa magis seditionibus,q̃ obsidione deperiret.Sequitur. [Nunquid currere queunt in petris equi,aut arari potest in bubalis. Quoniam conuertistis in amaritudinem iudiciũ,& fructũ iustitiæ in absinthiũ.Qui lætamini in nihili,qui dicitis . Nunqd non in fortitudine nostra assumpsimus nobis cornua?] Ad quid istas similitudines equorũ & bubalorũ induxerit,ipse penè exposuit, dicendo. qui lætamini in nihili, qui dicitis , Nunqd non in fortitudine nostra assumpsimus nobis cornua ? Vanitatem atq; superbiam miro hic modo percutit,interrogando de equis & bubalis. Irridet illos sapientia dei, qui confidunt in curribus & in equis,sicut eo tempore confidebat Ephraim,& qui superbiæ cornubus arrectis steterũt contra fortitudinem cœli, sicut in psalmo testat iste Christus per os prophetæ.Circũdederunt me vituli multi,tauri pingues obsederunt me . Irrisio grauissima sonat in verbis huiusmodi.Idem enim est,ac si dicat sapientia spiritus propherici. Vos quidẽ,prędicente me,q̃ maior domus ruinis,& minor scissionibus percutiẽda sit,nihilominus equitando contenditis esse similes Aegyptijs atq; Assyrijs,sed vos bene scitis q̃ equi currere possunt in petris.Hoc dixisse satis est,subaudiri enim potest id, quod longè superius dixit , qa fuga à veloce peribit,& non poteritis effugere,Multis aduersitatũ præpediti offendiculis , sicut equi vestri nõ queunt currere in petris.Habetq; talis dictio mixtũ cũ fœueritate iocum,cũ dicitur . Lætantibus in equis,vos reuera lætamini in nihili,quia vestri equi non queunt currere in petris,id est, fallaces ad salutẽ erũt vobis in tẽpore angustiæ,quando ruinis & scissionibus feriemini. Item q̃d dicit , aut nunqd arari potest in bubalis,si respicias quod subsequit,qui dicitis. Nunqd non in fortitudine nostra assumpsimus nobis cornua, nihilominus iocum in verbis habet amarũ, & ad illũ pertinentem risum,de quo sapientia Ego quoq;(inquit)in interitu vestro ridebo, idẽ est acsi dicat.Quoniã estis superbi,quapropter(sicut supra dictũ est) iurauit in anima mea , dicens. Detestor ego superbiam Iacob,& domũ eius odi.quoniã(inquam)in fortitudine vestra cornua vos assumpsisse dicitis,eritis ergo mihi sicut buball, qui tam indomiti sunt , vt iugũ cerucibus non recipiant, & cũ syluestres boues sint,nolint propter feritatem vomere scindere terram. Ita vos mihi eritis vtiq; inutiles operi vel regno dei, vobisq; euagantibus atq; dispersis, adhibebo mihi boues alios,boues domitos,dicamq; illis.tollite iugũ meũ super vos,& regno dei fructum operabuntur,iuxta illud. Amen dico vobis,qa auferetur à vobis regnũ dei,& dabitur genti facienti fructus eius.Reuera dicunt isti bubali, Nunquid nõ in fortitudine nostra assumpsimus nobis cornua,dũ quærentes suam statuere iustitiam,iustitiæ dei non sunt subiecti,& pro hac feritate conuertunt sibi in amaritudinẽ iudicium,& fructũ iustitiæ in absinthium,quæ herba amarissima est.Nam quia suam(vt iam dictum est)statuere volentes iustitiam, proiciunt à semetipsis Christi iugum.merito amarum,id est,sine misericordia ferunt iudicium.& quia dulcedinem iustitiæ dei non quærunt,iustitiæ suæ metunt absinthium,vt nec saltem in isto seculo requiẽ habeant,vel in terra sua commanere valeant. Vndẽ & sequitur. [Ecce ego suscitabo super vos domus Israel,dicit dominus deus exercituum,gentem,& conteret vos ab introitu Emath,vsq; ad torrentem deserti.] Hæc est amaritudo iudicij quam biberunt,q̃ in isto quoq; seculo contriti atq; subuersi sunt,à principio vsq; ad finem,à capite vsq; ad caudam, à terminis terræ suæ, quisolem respiciunt,vsq; ad torrentem deserti,quod occidentem respicit,id est,ab Emath (quę & ab Epiphania dicitur ab Antiocho cognomentũ Epiphanes nomen sortita) vsq; ad Rinocoruram,inter quam & Pelusium,riuus Nili, siue torrens de heremo veniens , mare ingreditur. Sicut dictũ,ita & factum est,quia de cunctis terminis suis contritus atq; subuersus est Israel. Primùm decem tribus ab Assyrijs. Deinde Iudam & Beniamin à Chaldæis atq; Romanis.Illa cornutorum siue iugũ ferre recusantium bubalorum contritio siue subuersio, qualiter futura,qualibus vel quantis incrementis ad consummationem peruentura foret,sequentia propheţ dicta præsignant, Ait enim. [Hæc ostendit mihi dominus deus.Et ecce fictor locustæ in principio germinantium serotini imbris,& ecce serotinus post tonsionem gregis.Et factum est,cum consummasset comedere herbam terræ,& dixi.Domine deus propitius esto obsecro.Quis suscitabit Iacob quia paruulus est ? Misertus est autem dominus super hoc , sed & istud non erit dixit dominus deus. Hæc ostendit mihi dominus deus , & ecce vocabat iudicium ad ignem dominus deus,& deuorabit abyssum multam,& comedit simul partem,& dixi . Domine deus quiesce obsecro.Quis suscitabit Iacob,qa paruulus est? Misertus est dominus super hoc,sed & istud non erit,dixit dominus deus.Hæc ostendit mihi,& ecce dominus stans super murum litum, & in manu eius trulla cemẽtarij,& dixit dominus ad me.Quid tu vides Amos? Et dixi. Trullam cementarij. Et dixit dominus ad me.Ecce ego ponam trullam in medio populi mei Israel.Non

Prouer.1.

Matth.11. Ibidem.21. Roma.10.

CAP.VII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

adijciam vltra superinducere eum,& demolientur excelsa idôli, & sanctificationes Israel desola
Tria incrementa mali Iudęorum. 4.Reg.17. 18.19. buntur.] Tres istæ ostensiones,siue visiones agnoscendæ sunt,& idcirco totum præsens capitu
lum poluimus,vt præsentior sit intellectus rerum,quæ futuræ prænostrabantur,id est,trium
incrementorum mali, siue contritionis atq; subuersionis iam dictæ, quæ de sacris historijs nota
habentur.Illa nunc incrementa prius commemoranda sunt,& tunc demũ præsentis literæ cal
4.Reg.vlt. canda vestigia. Primum fuit,quòd ascendit rex Assyriorum, & transtulit Israel in Assyrios,
Hiere.vlt. nec multo interiecto tempore ascendit ad vniuersas ciuitates Iuda munitas, & vsq; ad Hierusa
lem peruenit,sed non præualuit,dicente domino ad Esaiam. Ponam circulum in naribus tuis,
& hamum in labijs tuis, & reducam te in viam per quam venisti. Venit enim angelus domini
in nocte illa & percussit castra Assyriorũ centum octogintaquinq; millia. Secundum fuit,quan
do venit Nabuchodonosor rex Babylonis ipse,& omnis exercitus eius in Hierusalem & cœ
pit eam,& succendit Nabuzardan princeps exercitus domum domini,& domũ regis,& mu
Matth.24. Lucæ.19. rum in circuitu destruxit omnis exercitus Chaldęorum. Tertium fuit, quũ venerũt Romani,
& tulerunt locum & gentem,templum & ciuitatem, ita vt non relinqueretur lapis super lapi
dem.Horum futurorum mirę imagines huic prophetæ tribus istis ostensionibus prœmonstratę
Fictor locustæ. sunt. Cum enim dicit,Hæc ostendit mihi dominus deus. Et ecce fictor locustæ,venturũ in
telligit, & intelligi vult exercitum Assyriorum pro multitudine simul & vanitate breuis &
transilientis vitæ locustis comparabilem,nihilominus & pro depopulatione cunctorũ nascen
tium quam facturi erant in morem locustarum.Huius nimirum locustæ fictor est dominus,fi
ctor,inquam, id est, creator est idem qui magnorum,id est, sanctorum siue electorum hominũ
conditor & deus.Nec verò indigne fictor prœsenti loco dicitur,quia videlicet talium exiguitas
hominum, qui æternam gloriam non quærentes vanitatem huius seculi breui saltu pertran
sierunt,talium(inquam)paruitas siue exilitas hoc meretur, vt eorũ non conditor,sed fictor di
Esaiæ.40. cator deus.Hinc apud Esaiam legimus, Qui sedet super gyrum terræ,& habitatores eius sunt
quasi locustæ. Et cur vel quàm rectè hoc dixerit, post aliqua breuiter aperit dicens Israeli, cui
Exodi.10. prælocutus fuerat,& tu Israel serue meus Iacob quem elegi,semen Abraham amici mei in quo
apprehendi te ab extremis terræ.Ventilabis eos,& ventus tollet,& turbo disperget eos.Nam
qui leui euentu, & in breui multitudo hominum vanitatem sequentium tollitur, & perit me
moria eorum,sicut nonnunquam flante vento locustam arreptam,& in mare,iubẽte domino,
proiectam legimus.rectè & Assyrij,& quilibet eiusmodi homines locustarũ nomine designan
Tonsor Israel,rex Sennacherib. 4.Reg.19. Esaiæ.37. tur. Quod autem cum dixisset,ecce fictor locustæ, in principio germinantium serotini im
bris,tempus indicat,quo illa locusta venerit,id est, quando cuncta virent, & parturit omnis
ager, & diuersarum arborum flores in sui generis poma rumpũtur, cunctarumq; abundantiã
rerum flores arborum,atq; herbæ segetum pollicentur.Nimirum illo tempore deuastari quasi
conderi est,vt ablata pulchritudine rerum,nuda inopia velut manifestum in fronte pareat cal
uitiũ.Idcirco quia post eandem depopulationẽ sufficiens vbertas reddita est, siue tunc tempo
ris dominus Ezechiæ per Esaiam loquens.tibi aũt (inquit) erit hoc signum,comede hoc anno,
Esaiæ.7. quæ sponte nascũtur,& in anno secundo pomis vescere,in anno aũt tertio seminate,& metite,
& plantate vineas,& comedite fructum eorũ.Idcirco(inquam) cum dixisset in principio germi
nantium serotini imbris,subiunxit,Et ecce serotinus post tonsorem gregis,subauditur Senna
cherib. Nam quod dictum est, in anno aũt tertio seminate & metite,supplementũ quidem sed
serotinũ fuit,& hoc post tonsuram gregis,id est,post deuastationem Sennacherib.Hunc tonsorẽ
siue tonsuram Esaias acutam nouaculam vocat,quæ pilos omnes & capillos Israelitici corpo
ris raserit.In die illa(inquit)radet dominus in nouacula conducta,in his qui trans flumen sunt
in rege Assyriorũ caput,& pilos pedũ,& barbam vniuersam.Iam cuncta vastauerat,iam vni
4.Reg.19. Esaiæ.37. uersas ciuitates Iuda munitas cœperat,& Hierusalem quæ sola erat residua tonsor ille obside
bat,vt post tonsuram siue rasuram caput quoq; præcideret,cum(sicut scriptura refert)orauerit
Ezechias rex & Esaias filius Amos ,ppheta aduersus blasphemias eius, ac vociferati sunt vsq;
ad cœlum,Hoc est quod protinus ait. Et factũ est,cum consummasset comedere herbam terræ,
& dixi, Domine deus propitius esto obsecro. Iuxta metaphoram locustæ dixit, cum consum
masset comedere herbam terræ, id est,cum iam omnia deuastasset,& terram operiens exerci
Vbi supra. tus multitudine.Quod se dixisse narrat,Domine deus propitius esto obsecro.Futurum erat vt
dicerent Ezechias rex, & Esaias propheta,orantes(vt iam dictum est)& vociferantes vsque ad
cœlum.Item,quòd hic ait.Misertus est dominus super hoc,sed & istud non erit,dixit dominus,
futurũ erat vt fieret, scilicet vt misereret, & sic loqueretur dominus. Illic eternim ita scriptũ est,
Quam ob rem hęc dicit dominus de rege Assyriorũ. Non ingredietur vrbem hanc,nec mittet
in eam sagittam,nec occupabit eam clypeus, nec circũdabit eam munitio. Per viã qua venit,
reuertetur,& ciuitatem hanc non egredietur,dicit dominus,protegam q; vrbẽ hanc,& saluabo
eam propter me,& propter Dauid seruũ meum. Itaq; cum dicit,sed & istud non erit,sensus hic
est, Erit quidem vt cæteras ciuitates Iuda capiat,& cuncta in circuitu Hierusalem deuastet ille
tonsor

tonsor siue tonsura gregis,id est,exercitus Sennacherib,sed non istud etiam erit, vt vrbem hãc
ingrediatur. Porrò, quod cum dixisset Propheta, Domine deus propitius esto obsecro, Iacob pa-
subiunxit atque ait. Quis suscitabit Iacob quia paruulus est,quis dignè possit exprimere quali uulus,id est,
discussione dominũ excitet atq; percellat,vt memor sit misericordię suę?Cum enim dicit,Quis humilis.
suscitabit,quodammodo cõsurgere videtur ac percellere deum, percunctando ipsum,quisnam
ille fuerit,qui toties Iacob de angustijs,& de cæde vastantiũ liberauit,& vtrum ipse à semetipso
demutatus sit oblitusq; naturæ suæ,cui propriũ fuerat misereri.Subiungit etiam causam,pro
pter quã toties Iacob suscitasset,& adhuc suscitare de periculo deberet,dicendo,quia paruulus
est.Paruulus(inquam)id est,humilis.Quod si humilitas & cõtritio cordis causa extitit,propter Vbi supra.
quam deus toties illũ suscitauit,nimirum & tunc suscitare illum dignũ fuit, quia semetipsum &
suos Ezechias rex corã domino humiliauit, sicut scriptũ est. Et factũ est cum audisset Ezechias
verba Rapsacis,scidit vestimenta sua, & obuolutus est sacco,& intrauit in domum domini,&
misit Heliachim,qui erat super domum,& Sennam scribam,& seniores de sacerdotibus oper
tos saccis ad Esaiã.Nec verò solũmodo habitu tũc Iacob paruulũ sese ostendit,verùm etiam ver
bis testatus est,secundũ hæc verba regis eiusdẽ dicentis ad Esaiam,Leua ergo orationẽ pro re
liquijs quæ repertæ sunt.Iam enim decẽ tribus in Assyrios translatæ fuerãt,& idcirco paruulus
Iacob nõ tam gentẽ,quàm reliquias gentis se esse memorauit. Cum deinde dicit.Hæc osten
dit mihi dominus deus, Et ecce vocabat iudiciũ ad ignẽ dominus deus, & deuorauit abyssum
multã,& comedit,simul partẽ intelligit vel intelligi vult, quòd Nabuchodonosor regẽ Babylo
nis vocaturus foret dominus, vt veniret contra Iudã & Hierusalẽ,templumq; & Hierusalẽ igne
succenderet,quod erat vocare iudiciũ ad ignem,id est,iudicare vsq; ad ignẽ. Non enim sic di
cendũ erat de Nabuchodonosor,sicut dictũ fuerat de Sennacherib,& vrbem hãc nõ ingredieẽ,
Iusto nanque iudicio tradenda erat ciuitas in manus regis Babylonis & seruorum eius,vt igni
succenderetur. Multa abyssus,id est,vniuersitas Iudææ, siue ipsa ciuitas quæ propter profundã Abyssus
auaritiã,abyssus multa dici merebatur, in tantum vt domũ quoq; domini spelunca latronũ fe multa,auari
cissent,sicut in Hieremia conquestus est dominus deus.Cumq; subiungit, Et comedit simul par tiæ scilicet.
tem, subaudiendum est dei, quia videlicet templũ ipsum pars dei esse debuerat, quod propter Hiere.7.12.
profunditatẽ auaritię abyssus multa,siue spelunca latronũ dici poterat.Quod deinde sequitur.
Et dixi,domine deus,quiesce obsecro,quis suscitabit Iacob,quia paruulus est.futurũ erat,vt di
cerent Daniel & socij eius post illud iudiciũ ignis in Babylone captiui.Exempli gratia,In anno
primo Darij filij Assueri,ego Daniel (inquit)intellexi in libris numerũ annorum, de quo factus Danie.9.
est sermo domini ad Hieremiã prophetã, vt complerẽtur desolationis Hierusalem septuaginta
anni, & posui faciẽ meã ad dominũ deũ meũ,rogare & deprecari in ieiunijs, sacco,& cinere,&c.
Orare nanq; vt solueretur captiuitas post prænũciatos septuaginta annos,hoc erat dicere,do
mine deus quiesce obsecro. Non hic ita dictũ est,vt supra,Domine deus propicius esto,sed di
ctum est domine deus quiesce obsecro. Futurum nanq; erat,non vt propitio domino repelle
retur Nabuchodonosor, sicut repulsus fuerat Sennacherib, sed vt saltẽ post vindictã quiesceret
cœlestis iræ commotio. De eo quod iterum ait,Quis suscitabit Iacob,quia paruulus est,iti- Humilitas
dem sentiendum(vt supra diximus)quia videlicet qui præcipitare,& de angustijs liberare con Iudæorum
sueuerat Iacob propter humilitatẽ eius, qua dicitur paruulus,ipse consequenter de Babylonia in captiui-
captiuitate illũ suscitare debuit,quoniã captiui humiliter deprecabantur,exempli gratia,cum tate Babylo
in oratione supra memorata diceret Danieli,Propter peccata enim nostra,& iniquitates patrũ nia.
nostrorũ Hierusalem, & populus tuus in opprobriũ sunt omnibus per circuitũ nostrum. Item,
Quia imminuti sumus plus quàm omnes gẽtes,sumusq; humiles in vniuersa terra hodie pro
pter peccata nostra,& non est in tempore hoc princeps,& propheta,& dux,neq; holocaustum,
neq; sacrificiũ,neq; oblatio,neque incensum,neq; locus primitiarũ corã te,vt possimus inuenire
misericordiã,sed in animo contrito,& spiritu humilitatis suscipiamur. Sic paruulus Iacob sæpe
suscitatus,adhuc suscitãdus erat,& ideirco nũc dicit.Quis suscitabit Iacob pro eo quia est par
uulus,vt respondẽte domino,ego sum qui illũ sæpe suscitaui, pro causa huiusmodi quodãmodo
concludantur à dicẽte, Ergo tu idem de Babylonia captiuitate nunc illũ suscita,quia paruulus
est adhuc,id est,humilis.Quàmdiu paruulus & nõ impœnitens fuerit,tam diu illũ suscitare de
bebis. Cum deinde dicit,hæc ostendit mihi,& ecce dominus super murũ litum,& in manu
eius trulla cementarij,valde notandũ est,quia percunctationẽ domini subinfert,dicentis,Quid
tu vides Amos?Hoc in prœmissis ostensionibus dictũ,vel factũ nõ est.Nam vbi dixit,hęc osten
dit mihi dominus deus,Et ecce fictor locustæ.nõ dictũ est,Et dixit dominus ad me, quid tu vi
des Amos? Item,vbi dixit, Hæc ostendit mihi dominus deus,& ecce vocabat iudiciũ ad ignẽ,
nõ dictum est,Et dixit dominus ad me,Quid tu vides Amos?Grauissima res denunciatur per
trullam cementarij ponendam in medio populi. Et idcirco vt attentus sit inspector propheta,
dicitur ei,Quid tu vides Amos?Item & illud vigilanter animaduertendum,quia cum dixisset
dominus,ecce ponam trullã in medio populi mei Israel,nõ adijciam vltra superinducere eum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& demolientur excelsa idoli, & sanctificationes Israel desolabũtur, nõ fuit vltra spiritus in propheta, vt diceret, vel sicut primò dixerat, domine deus propitius esto obsecro, vel sicut secundò dixerat, domine deus quiesce obsecro. Hoc (inquã) valde notandũ & diligenter animaduertendum est, quia nimirum non ab re taliter demonstratũ, & taliter depositũ est. Extrema nanq; & irrecuperabilis destructio hac offensione tertia Prophetæ ostensa est, quę accedit ad vltionẽ sanguinis Iesu Christi, quæ per manus Romanorum facta est. Quo ex tempore iam nõ est propheta, qui pro gente illa intercedat, quatenus propitius sit, & quiescat, quemadmodum Esaias deplorans. Non est (ait) qui inuocet nomen tuũ, qui cõsurgat & teneat te. Siquidem & quando Sennacherib rex Assyriorum vsque ad Hierusalẽ venit, tũc & Ezechias rex & Esaias propheta dixerat, Domine deus propitius esto obsecro. Et quando in Babyloniã transmigrauerãt filij Iuda, Daniel & socij eius dixerunt, Domine deus quiesce obsecro. Nunc aũt pro templo illo vt restituatur, siue pro sacrificijs illis vt iterum celebrẽtur, nõ est qui intercedat, aut intercedere debeat. Hac igitur obseruata diuersitate tam literæ quàm intelligentię, nunc demum cœpta scripturæ vestigia diligentius percurramus. Et ecce (inquit) dominus super murũ litum, & in manu eius trulla cementarij. Murum litum ita dixit, ac si diceret parietem dealbatum. Quid aũt paries dealbatus, siue murus litus significare existimãdus sit, Paulus apostolus mirabiliter innuit, dum stans in concilio, principe sacerdotum Anania præcipiẽte astantibus sibi, percutere os eius, dixit, Percutiet te deus paries dealbate. Igitur murus siue paries dealbatus sacerdotium illud extitit, quem videlicet murum siue parietẽ tam diu dominus induxit siue dealbauit, Habens in manu trullam cementarij, quàm diu carnalem Iudaismum permisit gloriosum videri, stante templo & florente religione in carnalibus cærimonijs. Sed ecce ponam (inquit) trullã in medio populi mei Israel, non adijciam vltra superinducere eum. Nudus erat Israel, nudus & indecorus atq; infirmus, qui solebat à me superinduci & solidari, sicut superinducitur, & confirmatur paries cum trulla cementarij, & non solùm pulchritudine, sed & contra iniuriam imbriũ & creberrimas tempestates fortitudinem accepit. Et quidem semetipsos arbitrantur esse cementarios, suumq; parietem proprio superinducere gestiũt ingenio, sed neq; superinductio pulchra est, quæ ex deo nõ est, neq; paries stare potest. Vnde & apud Ezechielem, cum de hac ipsa re loqueretur, ait idem dominus, Dic ad eos qui liniunt parietẽ absq; temperatura, quòd casurus sit. Erit enim imber inundans, & dabo lapides prægrandes desuper irruentes, & ventum procellę dissipantem. Siquidem ecce cecidit paries. Nunquid non dicetur vobis, vbi est litura quam liuistis? &c. Verè vt ait illic, Ecce cecidit paries, nec adijciet dominus superinducere eum. Quod illic dicit, Ecce cecidit paries, hoc idem in isto loquitur, Et demolientur excelsa idoli, & sanctificationes Israel desolabuntur. Et quidem cum in Ezechiele loqueretur, iam nõ solùm in decem tribubus ceciderat paries, verumetiam Iuda partem in Babyloniam transmigrauerat, & ipse Ezechiel vnus de captiuis erat, sed adhuc futurum erat, vt iterum in Iuda caderet paries irrecuperabiliter, quod post passionem domini factum est. Idcirco cum præterito tempore dixisset, illic siquidem ecce cecidit paries, subinde futuri temporis verbis subiunxit. Propterea erumpere faciam spiritum tempestatum & in indignatione mea, & imber inundans in furore meo erit, & lapides grandes iræ in consummationem, & destruam parietem quem leuistis absq; temperamento, & adæquabo eum terræ, & reuelabitur fundamẽtum eius, Ruinam hãc siue desteuctionem parietis, & desolationem sanctificationum Iudaicarum, Danieli loquens angelus Gabriel, luce clarius exprimit his verbis, Et post hebdomadas sexaginta duas, occidetur Christus, & nõ erit eius populus, qui eum negaturus est, & ciuitatem & sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo, & finis eius vastitas, & post finem belli statuta desolatio. Et deficiet hostia, & sacrificium, & in templo erit desolationis abominatio, & vsque ad consummationem & finem perseuerabit desolatio. His dictis, quibus vtiq; communia totius gentis mala prænunciata sunt, consestim propria quarundam personarum mala terribiliter subiũgit, scilicet, Hieroboam regis, & Amasię sacerdotis illius temporis. Sequitur, [Et consurgam super domum Hieroboam in gladio. Et misit Amasias sacerdos Bethel ad Hieroboam regem Israhel, dicens. Rebellauit contra te Amos in medio domus Israel, nõ poterit sustinere terra vniuersos sermones eius. Hæc enim dicit Amos, In gladio morietur Hieroboam, & Israel captiuus migrabit de terra sua. Et dixit Amasias ad Amos, Qui vides gradere, fuge in terram Iuda, & comede ibi panẽ, & ibi prophetabis, & in Bethel non adijcies vltra vt prophetes, quia sanctificatio regis & domus regni est. Et respondit Amos, & dixit ad Amasiam, Non sum propheta, & non sum filius prophetæ, sed armentarius ego sum, vellicans sycomoros. Et tulit me dominus deus, cum sequerer gregem, & dixit ad me dominus, Vade & propheta ad populum meum Israel. Et nunc audi verbũ domini, Tu dicis, non propherabis super Israel, & non stillabis super domum idoli, propter hoc hæc dicit dominus, Vxor tua in ciuitate fornicabitur, & filij tui & filiæ tuę in gladio cadent, & humus tua funiculo metietur. Et tu in terra polluta morieris, & Israel captiuus migrabit de terra sua.] Sicut iam dictum est, regis illius temporis, qui erat Hieroboam, & sacerdotis Amasiæ mala

Esaiæ.64.

Murus litus seu paries dealbatus. Acto.23.

Ezech.13.

Esaiæ.64.

Danie.9.

fiæ mala propria vaticinatur hæc prophetię pars. Et hoc ad laudem iudicij dei considerandum est, quia quisquis eorum quanto maior in crimine, tanto amplius percutitur districtione vindictæ sententiæ. Consurgam (inquit) super domum Hieroboam in gladio. Zacharias filius Hieroboam filij Ioas, filij Iehu gladio percutiendus additur, quod & factum est. Coniurauit enim contra illum, videlicet Zachariam, Sellum filius Iabes, percussitq; eum palam & interfecit, regnauitq; pro eo iuxta verbum, quod locutus fuerat dominus ad Iehu, Quia studiosè fecisti omnia, quæ erant in corde meo contra domum Achab, filij tui vsque ad quartam generationem sedebunt super thronum Israel. Vndè notandum, quòd non dixerit, consurgam super Hieroboam, sed super domum Hieroboam in gladio. Porrò, Amasias dum prophetæ rebellionis crimen impingere nititur accusando illum, noluit purum eius referre sermonem, sed auxit de suo quippiam adijciens, in quo maius videretur crimen. Videlicet parum illi videbatur ad excitandum regis furorem, quòd dixerat ex ore domini, & consurgam super domum Hieroboam in gladio. Posset enim hoc intelligi, quòd non diceret Hieroboam esse feriendum gladio, sed post mortem eius posteros (quod & factum est) & ideirco deprauauit dictum testis mendax & fallus accusator, dicendo, rebellauit contra te Amos. Hæc cum dicit in gladio morietur Hieroboam. Hoc agendo satis indicat, quàm nequissima intentione ori eius eatenus insidiatus fuerit, vt inueniret vndè accusaret eum sacerdos aurei vituli, & exinde dues, imò vacca pinguis, sicut superius hic idem propheta dixit, Audite hoc verbum vaccæ pingues, quæ estis in monte Samariæ. Sacerdotes intelligi volunt, quorum vnus vel maximus erat iste. Tandem inuenit vndè accusaret eum vbi regem nominauit, & (sicut iam dictum est) ne paruum videretur crimen, quod de domo regis propheta dixerat, in ipsam regis personam detorsit, corrumpens puritatem sermonis. Idcirco miranda retributio sæueritatis vel iustitiæ dei, dum fornicario sacerdoti cum vitulis aureis fornicanti, & in eadem fornicatione populum detinenti dicitur, propter diuini vel prophetici sermonis corruptionem, vxor tua in ciuitate fornicabitur, & filij tui & filiæ tuæ in gladio cadent, & humus tua funiculo metietur, & tu in terra polluta morieris. Nimirum quia rege ipso maior erat in scelere, maior etiam esse debuit in vltione, vt videlicet rex Hieroboam non in seipso, sed in domo vindictam corporalem reciperet, id est, in succedente filio, quatenus percuteretur gladio. Hic autem & in semetipso mortem, & in vxore propria fornicationis cladem, & in filijs ac filiabus suis gladij reciperet vltionem. Hæc de prope ventura citoq; complenda erant, vt in præsentiarum completa, fidem cæteris faceret, quæ longius erant differenda. vt propheta, quem ille falsum essicere nitebatur, fidelis, & verax haberetur ex ipsis aduersarij sui malis, quæ pphetasset, citò comprobatus, quòd non ex corde proprio, sed ex ore domini cuncta esset locutus. Quomodo autem dicit, vel dicere auder, Qui vides gradere, fuge in terrã Iuda, & comede ibi panem, & ibi prophetabis, & in Bethel non adijcies vltra vt prophetes, quia sanctificatio regis est, & domus regni? Non enim parcè loquitur, non leniter sese aduersus deum erigit cornutus bubalus, vibrans superbiæ cornu, nec recipiens iugum domini, iuxta veritatem eiusdem supra dicentis, Nunquid arari potest in bubalis. Videntem, id est, prophetam illum appellat, dicendo, qui vides. & tamen se potius & regem suum audiri imperat quàm deum, cuius voluntatem videt, & à quo iussus est vt prophetaret. Quid hic econtra? Non sum, inquit propheta, nec filius prophetæ, sed armentarius ego sum vellicans sycomoros, & tulit me dominus deus, cum sequerer gregem, & dixit ad me, Vade & propheta populo meo Israel. Quid aliud iste loquitur? nisi illud idem quod apostoli dicentes, Obedire oportet deo magis quàm hominibus. Quantam putas in corde suo sæueritatem gerebat iustè indignatus homo propheticæ authoritatis. Et sancto nobilitatus spiritu, dum cœlo tonante & imperante vt prophetaret, ranam econtra in limo coaxantem audiret, & dicentem, non adijcies vltra vt prophetes? Dignam igitur vilissimi hominis superbiæ pœnam de oraculo pectoris huius, spiritus sanctus protulit, dicendo illi. Et nunc audi verbum domini. Tu dicis, non prophetabis super Israel, & non stillabis super domum idoli, ego autem non solummodo non desinam prophetare super Israel, & non stillare super domum idoli, verumetiam prophetabo tibi, Propriam prophetiæ tuam partem nunc audi. Vxor tua in ciuitate fornicabitur, & cætera, vt supra. Quod verò hæc dicturus in spiritu fortitudinis præmittit, dicens, Non sum propheta, & non sum filius prophetæ, sed armentarius ego sum vellicans sycomoros, & tulit me dominus deus cum sequerer gregem. Et dixit ad me, Vade, & propheta populo meo Israel. Magnum est testimonium sanctę humilitatis, & bene compositæ mentis, quòd videlicet non turbato animo, vel cum rancore talia prolaturus sit, vxor tua in ciuitate fornicabitur, & filij tui & filiæ tuæ in gladio cadent, & cætera. Præmittit humiliter quid fuerit, & quid factus sit gratia, non meritis, quòd videlicet non hæreditario iure propheticum ministerium assumpserit, vel de corde proprio prophetare cœperit. sed necessitatem habens obediendi, gratiam aspirantis, imperiumq; mittentis domini executus sit. Reuera qui benuolis hunc cæterosque prophetas aspicit oculis, intelligit, quàm sine præsumptione,

Amasias falsus accusator.

Supra 4.

Supra 4.

Acto.5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Humilitas & timor prophetarū Threū.3.

quanto in timore prophetauerint,sicut dicit vnus ex illis. Si occidēt in sanctuario domini prophetа & sacerdos,formido & laqueus facta est nobis vaticinatio & cōtritio. Quod idem est,ac si dicat,Pro eo quòd occiduntur propheтæ & sacerdotes corripientes peccata populi, nec saltē in sanctuario domini queunt esse turi, nō absq; formidine vaticinamur, siue prophetamus, sed ipsam formidinem mortis siue contritionis superat terror,& imperiū domini, & angustiæ nobis vndiq; sunt,quia si prophetauerimus,occidimur.si nō prophetauerimus væ nobis est, quia dispensatio nobis à deo credita est. Cum igitur dicenti sibi idololatræ sacerdoti, nō adijciet vltra vt prophetes in Bethel,quia sanctificatio regis est,& domus regni,respōdet. Et nūc audi verbum domini, propter hoc vxor tua in ciuitate fornicabitur, & filij tui & filiæ tuæ in gladio cadent,& humus tua funiculo metietur, & tu in terra polluta morieris, & Israel captiuus migrabit de terra sua,concedendum veritati & compatiendum est necessitati, quia videlicet nō impatientis morus animi,sed iudicantis est verbū domini,cuius authoritas necessitatem prophetæ facit,licet voluntas nō desit obsequendi.Et in hac sęueritate quanta iustitia sit,vt ritè perpendas,considera quis prior ista dixerit, & Israel captiuus migrabit de terra sua. Si superiora cuncta respicias, nusquam istud propheтam dixisse reperies ad verbum,licet verba eius eundē habeant sensum.Calumniator eius iste sacerdos,vt cōtra illum augeret inuidiam,præripiendo detulit accusationem tota intentione libratam.Hæc(inquiens)dicit Amos,in gladio morietur Hieroboam,& Israel captiuus migrabit de terra sua.De primæ partis falsitate qua dixit,in gla

Ars calumniatoris.

dio morietur Hieroboam,iam superius diximus. Porrò de hac parte, & Israel captiuus migrabit de terra sua,dicendum est,quia verum quidem erat,licet nō eadem verba dixisset propheta. nam de verbis eius animaduerti poterat,sed in eodē vero valde notabilis atq; damnabilis est accusatoris calumnia.Quid enimē Nunquid nō & illud de verbis eius animaduertere potuisset,quòd eandem captiuitatē condolens prædiceret, prædicendo condoleretq; Nónne de proximo & illud propheтam dicentē audierat.Et factū est,cum consummasset comedere hetham terræ,Dixi, Domine deus propitius esto obsecro. Itemq;, Domine deus quiesce obsecro. Verè ergo calumniosus accusator & testis, qui tantùm illa,de quibus poterat inuidia conflari detulit,& amaris vocibus expressit.quæ aūt dignè possent mereri gratiā,omnino reticuit.Proinde & in sentētia condemnati sacerdotis laudabilis est iustitia dei, & in propheta prædicanda est fortitudo veritatis,qui loquente in se deo confortatus, & quod senserat confessus est,& non

Non omnia enarrat scriptura. 3.Reg.vlti.

negauit, & quod nondum dixerat superadiecit, meritā dictando iram impio sacerdoti. In quē quando vel quomodo præscriptæ sententiæ completæ sint,scriptura non refert,sed in congerie malorum latet. Non enim sanctæ scripturæ vacauit cuncta denarrare, quę singulis accidērūt personis vilioribus & obscuris.Sic & illud quod Michæas Sedechiæ percutiēti se in maxillam,& dicēti.Me ne ergo dimisit spiritus domini,& locutus est tibi? Confestim respondit,Videbis eum in die illa,quando ingredieris cubiculum, intra cubiculum vt abscōdaris,singulari relatione dignum nō fuit referre,qualiter completū sit,quia(sicut iam dictum est)nō ita se deprimit sanctæ scripturæ maiestas,vt cuncta denarret,vilibus ab re immorando personis.

FINIS LIBRI TERTII IN AMOS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, IN AMOS PROPHETAM COMMENTARIORVM, LIBER QVARTVS.

Epilogus ostensionū.

MEMORITER tenendum est, quas vel quales sibi factas ostensiones propheta iam narraueric.Prima est hæc,Ostendit mihi dominus deus,& ecce fictor locustæ in principio germinantiū serotini imbris,& ecce serotinus post tonsuram regis,& cætera,per quē intelligimus Assyrios qui translatis decem tribubus vsq; Hierusalem aduersus Iudā erant venturi, & cuncta vastaturi in modū tonsoris,siue nouaculæ caput & pilos pedū barbamq; vniuersam radentis, sicut Esaias quoq; prædixit. Secunda est hæc.ostendit mihi dominus,& ecce vocabat iudicium ad ignem dominus deus,&c.per quę intelligimus Babylonios,qui erāt venturi, & ciuitatem Hierusalem pariterq; domum domini igne cōflagraturi.Tertia est hæc,Ostendit mihi dominus,& ecce dominus stās super murū litū, & in manu eius trulla cemētarij,&c.per quæ intelligimus desolationē vltimam,quam fecerunt Romani,quæ nunquam recuperanda sit secundum verba dicentis domini,Ecce ego ponā trul

Esaiæ.7.

Auari maximi Iudæi.

lam in medio populi mei Israel,non adijciam vltra superinducere eum. Post istas malorum ostensiones principalem quoque malorum eorundem causam ostendi dignum, erat ostensione siue ima

siue imagine propria.Hæc autem causa auaritia est,radix omnium malorū,qua infecti maximè Iudæi ad omne scelus proruentes tandem ad hoc peruenerunt, vt dominū gloriæ crucifigerent,ob istam maximè causam,quia disputabat contra auaritiam ipsorū,comprobans illius generationis esse homines,qui domū patris,quæ debuerat esse domus orationis,fecissent spe-
" luncam latronū,iuxta Hieremiæ vaticinium.Sequitur ergo. [Hæc ostendit mihi dominus,& CAP.VIII.
" ecce vncinus pomorū.Et dixit.Quid tu vides Amos?Et dixi.Vncinum pomorū.Et dixit do-
" minus ad me,venit finis super populū meum Israel, non adijciam vltra , vt pertranseam eum.
" Et stridebunt cardines templi in die illa dicit dominus deus,multi morientur,omni loco pro-
" icietur silentium.] Nimirum dū ostenso vncino pomorū dicit dominus,venit finis super populum meū Israel,subaudiendū est, propter vncinum istum , siue propter illud quod significat
" vncinus iste pomorū . Hanc autem esse auaritiam(sicut iam dictū est) sequentia declarant . Se-
" quitur enim. [Audite hoc qui conteritis pauperes,& deficere facitis egenos terræ, dicentes,
" quando transibit messis,& vęnundabimus merces & sabbatū,& aperiemus frumentū,vt immi-
" nuamus mensuram,& augeamus syclū,& supponamus stateras dolosas,vt possideamus in argento egenos,& pauperes pro calceamentis,& quisquilias frumenti vęnundemus?] Itemq; post aliqua. Vidi(inquit)dominū stantē super altare,& dixit. Percute cardinē,& cōmoueantur superliminaria. Auaritia enim in capite omniū. Igitur dū causam malorū,quæ ventura erāt, esse asserit auaritiæ crimen.mira & miserabiliter congrua similitudine illā denotat,præostendēs vncinum pomorū.Vncinū,quo arboris rami attrahi solent ad carpenda poma,quæ manu attingi non possunt.Vnca profectò est auaritiæ manus, nec vncę nisi ad accipiendū extenditur. Porrò,homines aliquid habētes,veluti rami sunt,poma candida siue rubicunda,visuq; pulchra, & ad vescendū delectabilia gerentes.Talibus auaritia callidè insidiatur , cuiuslibet artis vncinum innectens,crebróq; conuoluens silenter dū timet audiri,vt & damnū fiat pomo detracto, & tamen possessor non percipiat,donec iam saturato sure , damnū suū tardè reperiens gemat. Vera & conueniens in hac ostentione similitudo,dū & auaritiæ dolus vncino,& bona temporalia,circa quæ laborat auaritia,pomis assimulantur . Pomum quippe res leuis est, maximeq; pueros mulcet.viris autē,& maximè sanis pro minimo est. Sic nimirū bona præsentis seculi leuia sunt,& eos quidē qui sensu paruuli sunt,nimis oblectant.sapientibus autem,qui cœlestia sapiunt,contemptibilia sunt . Quoties autē ecclesiastici viri animā,terreni homines attentauerint,vt sibi conformem faciant,rectè conquerendo,de illo dicas illud Dauiticū.Posuerunt Hierusalem in pomorum custodiam.Et alibi. Sanctus vir,respiciens,& enumerans vacuos mensęs suos.Dies mei(inquit)velociores fuerunt cursore,fugerunt,& non viderunt bonū,pertransierūt quasi naues poma portantes.Ad summū vt perpendas bona omnia temporalia,quæ sibi vncus auaritiæ sitienter attrahit,rectè ob vilitatem nomine pomorū denotari,sciendum est. quia primus homo cupiditatis crimen,per quod periit,non per aurū neq; per argentū, sed per exiguum pomū admisit.Nunc eœpram persequamur literam.Quid(inquit)tu vides Amos?Vncinum pomorū.Paruam vtiq; rem,sed magni vides mali signū.Significat nanq;(vt iam dictum est)auaritiæ malū, propter quod venturus erat finis super illū populū . Hoc enim protinus ait, Venit finis super populum meum Israel.Quis vel qualis finis? Profectò malus finis,& eę malus vel quali nomine sit censendus,apud Danielē reperimus his verbis,& post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus,& non erit eius populus,qui eum negaturus est. Et ciuitatem & sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo,& finis eius vastitas,& post finem belli statuta desolatio,& deficiet hostia & sacrificium,& in templo erit abominatio desolationis,& vsq; ad consummationem & finem perseuerabit desolatio.Rectè ergo cum dixisset,venit finis super populum meum Israel,non adijciam vltra vt pertranseam eum,continuò subiunxit.Et stridebunt cardines templi in die illa dicit dominus deus.Quis enim non audiuit stridorem cardinū illius templi,id est,subuersionē ciuitatis & sanctuarij factam vincentibus Romanis?Porrò quòd pro illo auditu siue fama tanti excidij stridorem posuit cardinum templi ,quid decoris,quantū habet grauitatis?Quod verò addit,multi morientur,eę verum sit, testis est Iosephus , qui tragœdiam illam describens,mortuorū multitudinem refert penè incredibilē. Deinde quod ait,in omni loco proijcietur silentium, idem est ac si dicat.Et qui superfuerint ex eis,ducti in omnes gentes captiui,abiecti & silentes erunt,authoritatem loquendi non habebunt.Christum,quem confiteri nolunt,palam blasphemare non audebunt. At verò quod interposuit,non adijciam vltra vt pertranseam eum,videlicet populū meum,breuiter satis innuit, nihil iam prodesse illis ritum paschæ sui siue immolationem paschalis agni, cuius sanguine postes suos signare consueuerant.Olim hic idem dominus ita dixit.Erit autē sanguis vobis in signū in ædibus,in quibus eritis,& videbo sanguinē,ac transibo vos,nec erit in vobis plaga disperdens,quando percussero terram Aegypti.Nunc autē dicit,super eundem populū,non adijciam,vt pertranseam eū.Etenim ex quo fulus est ab eis sanguis agni dei, sanguis Christi filij dei , iā nō recipitur apud deum sanguis agni illorū bruti pecoris,sed quæ signatæ sunt signo sanguinis Christi,signaculo crucis

Infra.v. Vncinus pomorū auaritiā designat

Bona tēporalia sicut pomum.

Psalm.75. Iob.9.

Gene.3.

Finis malus populi Israel. Daniel.9.

Vetus pascha inutile. Exod.12.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Roma.2. crucis filij dei,illæ sunt domus Israel.ille autẽ populus,qui prius dicebatur Israel, inter Aegyptios reputatur,quia non habet hoc signũ,& propterea nõ adijciam(ingt)vt pertranseam eũ,& subaudiendum est,sed percutiam sicut olim terram Aegypti, ita & nunc omnem animam hominis increduli & malum operantis tam Iudæi, q̃ Græci,imò prius & durius Iudæi q̃ Græci. Auaritia Iudæorũ diutium contra pauperes. Hæc intelligens propheta in illo quem viderat vncino pomorũ, & in his audierat verbis dicentis,venit finis super populũ meũ, annunciat protinus & dicit. Audite hæc qui conteritis pauperem,& deficere facitis egenos terræ,dicẽtes, Quando transibit messis,& venundabimus merces.& sabbatũ,& aperiemus frumentũ,vt imminuamus mensurã, & augeamus syclũ & supponamus stateras dolosas,vt possideamus in argento egenos,& pauperes pro calciamentis,& quisquilias frumenti vendamus? Hoc(inquit)audite quod locutus est dominus ad me,ostendẽs mihi vncinũ pomorũ. De vobis enim sermo est qui estis auari,qui hæc talia facitis, qui pauperes diripitis in dolo,sicut vncinus ob carpenda poma ramusculos attrahit. Dũ enim inhianter desideratis,vt transeunte,id est,consumpta messe,quæ pauperibus paruula est,possitis merces carius venundare,dum desideratis sabbatũ adesse,id est, septimũ annum, quo secundũ legem sabbatizat,nec licet seminare aut metere,vt tũc demum repositũ aperientes frumentũ pro libitu vestro vendatis,minuentes mensuram,& augentes syclum,id est, precium,compulso pauperem per inopiam, vt ipsas quoq; frumenti vestri emat quisquilias, & in mercimonio tam infelici stateras quoq; supponatis dolosas,dum inquam taliter efficitis, vt in argento possideatis egenos fratres vestros,vendunt enim sese vobis necessitate compulsi.& pauperes factos possidetis pro calciamentis,id est,pro precio modico & leui,quanto vix calciamenta possint comparari,nimirum vncino dolosо poma carpitis, & idcirco venit super vos finis,qui dicitur vastitas,sicut Daniel ait.Hæc enim agendo,non cessabitis donec Christum occidatis propter auaritiam vestram,quia contra illam ipse disputabit,& extunc erit super vos finis, extũc inquam vsq; ad consummationem & finem desolatio perseuerabit. Vos,inquam, qui tales estis & talia facitis,audite hæc. Quid audiemus? Nimirũ & illud quod iam dixi,quia mihi vncinum pomorum dominus ostendit,in quo sermo est de vobis, & hoc quod protinus dicturus sum. Quid est illud? [Iurauit dominus in superbia Iacob. Si oblitus fuero vsq; in finẽ omnia opera eorum.Nunquid super isto non commouebitur terra & lugebit omnis habitator eius? Et ascender quasi fluuius vniuersus,& ejiciet,& defluet quasi riuus Aegypti. Et erit in die illa dicit dominus,occidet sol in meridie,& tenebrescere faciam terram in die luminis. Et conuertam festiuitates vestras in luctum, & omnia cantica vestra in planctum, & inducam super omne dorsum vestrum saccum,& super omne caput caluitium, & ponam eam quasi luctum vnigeniti, & nouissima eius quasi diem amarum. Ecce dies veniunt dicit dominus,& emittam famem in terram,non famem panis neq; sitim aquæ,sed audiendi verbum domini. Et commouebuntur à mari vsq; ad mare, & ab aquilone vsq; ad orientem circuibunt, quærentes verbum domini, & non inuenient.] Hoc totum audite vos auari & rapaces, non in attractione pomorum, de qualibus iam dictum est,vobismetipsis complacentes. Iurauit dominus. Hoc iam tertio dixi,quia iurauit dominus. Primo dixi, quia iurauit dominus deus in sancto suo. Secundo dixi, quia iurauit dominus deus in anima sua. Et ecce nunc tertio dico, quia iurauit dominus in superbia Iacob. Trina iuramenti repetitio,valida vestræ condemnationis est confirmatio. Quale autem est hoc iuramentum,iurare dominum in superbia Iacob? Siquidem iurauit dominus in sancto suo,idem est ac si dicat,iurauit per animam suam,id est,per semetipsum. Porrò, q̃ nunc ait,iurauit dominus in superbia Iacob,nõ rectè sic intelligitur,ac si dicat,iurauit per superbiam Iacob. Quale est enim iurare deũ per cuiusquam superbiam? Denicq; nec hominẽ iurare decet, imò nec licet,per causam siue rem indignam & sanctitati contrariam. Est ergo sic intelligendũ, iurauit dominus in superbia Iacob,ac si diceret,iurauit propter superbiam Iacob. Sic & in psalmo cũ dicit,Quadraginta annis offensus fui generationi illi, & dixi, semper hi errant corde. & isti non cognouerunt vias meas,quibus iurau in ira mea. Intelligendum est ac si diceret,iurau propter iram meam,propterea quia me prouocauerunt ad iracundiam, non intrabunt in requiem meam. Sic(inquam)præsenti loco cum dicit,iurauit dominus in superbia Iacob, si oblitus fuero vsq; in finem omnia opera eorũ,intelligendũ est ac si dicat,iurauit dominus propter superbiam Iacob,non obliuiscar vsq; in finem omnia opera eorum. Reuera nanq; superbia causa est,cur dominus iuret,cur sententiam super peccatorem iuramento firmet,cuius simplex sermo veritas est. Exacerbat enim superbiendo peccator dominũ vt iuret, iuxta illud in psalmo. Exacerbauit dominũ peccator, secundum multitudinem iræ suæ non quæret. Quamdiu per ignorantiam quis peccat, quamdiu per iuuentutem siue per infirmitatem quis delinquit, ingemiscens, eo q̃ videat aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis suæ, & captiuum se ducentem in lege peccati, quæ est in membris suis. nondum dominũ exacerbauit, nondum dominus sententiam super illum iuramento firmauit. Idcirco Psalmista spem habens, dicit. Delicta iuuentutis meæ & ignorantias meas ne memineris domine. Sola superbia est, cuius

Supra 4.
Supra.6.
Quid est iurare in superbia Iacob.
Psalm.94.
Supbia deũ exacerbat, non infirmitas.
Psalm.9.
Roma.7.
Psalm.24.
Leuit.25.
Daniel.8.

cuius delicta dominus non vult obliuisci, propter quam exacerbatus non quærit secundum multitudinem iræ suæ,id est,non requiret peccatorem,quia multum iratus est illi. Notandum verò qualiter dicat,iurauit dominus in superbia Iacob. Scimus nanq; ga Iacob ille patriarcha, cuius secundum carnem erant vel sunt isti filij,magnæ fuit humilitatis, superbiam verò nõ habuit. Alioquin,quomodo putamus illum potuisse cum deo luctari,& inualuisse cũ angelo, nisi per magnæ humilitatis virtutem,quæ vera est fortitudo? Moses quoq; quomodo deum tenere potuisset,dicentem, Dimitte me,nisi quia virtute humilitatis confortabatur, stans(sicut Psalmista dicit)in confractione,id est,in nimia mentis humilitate in conspectu eius? Iacob ergo nõ superbus,sed humilis fuit, & inde cum deo valide luctari potuit. Notandus igitur (vt iam dictum est)modus dictionis,dum non dicit,iurauit dominus in superbia populi, de quo dixerat. Venit finis super populum meum, sed iurauit dominus(inquit) in superbia Iacob. Breuiter nanq; innuit,valde esse incongruam, magnaq; animaduersione dignam superbiam in filijs hominis pauperis,qui tota vita sua fuit humilis,qui suo fratri Esau longè dissimilis, cum ille foris venaretur,simplex domi habitauit, qui ad imperium patris & matris vt vxorem accipe-
ret,peregrè profectus in baculo suo Iordanem transiuit,qui non in lecto eburneo, sed nuda humo decubans,lapidemq; habens suppositũ capiti,visionem magnam,scilicet scalam cœlos tangentem,& dominum scalæ innixum vidit, qui pro vxore semel & iterum seruiuit annis septenis,& pro mercede de ouibus sumenda,sex annis soceri gregem pauit,quicq; deinde cum duabus turmis regrediens,ciuitatemq; hic manentem non habens,sed futuram inquirens,peregrinum cum omni domo sua deueniẽs,stansq; in conspectu Pharaonis, peregrinationẽ suam confiteri non erubuit,dies(inquiens) peregrinationis vitę meæ centum triginta annorũ sunt parui & mali,& pastores ouium sumus serui tui,& nos & patres nostri. In filijs,inquam,patres eiusmodi,qui tam humiliter vixit,superbia est valde reprehensibilis,imò & execrabilis. Et idcirco sa-
ris congruè iurauit dominus(inquit) in superbia Iacob.breuiter innuens, q̃ grauiter dominus tulerit,quòd à patre tam humili,tam longè superbiendo degenerassent filij. Et quid iurauit? Si oblitus fuero(inquit)id est,nullo modo obliuiscar omnia opera eorum,subauditur quæcunque fecerunt ex quo egressi ex Aegypto vitulũ formauerunt,& adorauerunt. Nam licet tunc Moses tenuerit dominum,& placatus fuerit,ne faceret malum, quod locutus fuerat aduersus populum suum. tamen postmodum dixit, Ego autem in die vltionis visitabo & hoc peccatũ eorum. Extunc omnia quæcunq; fecerunt non obliuiscar opera eorum. imò & à sanguine Abel iusti, omnia venient super impiam generationem eorum. Ita iuramento præmisso, quasi quæreres qualiter operum illorũ memor eris,quæ iurasti te non debere obliuisci,adhuc in ipso feruore quo iurauit,interrogat,& dicit. Nunquid super isto non commouebitur terra,& lugebit omnis habitator eius? Ac si dicat,Nunquid operum illorum recordatio leuis est adhibenda? Nunquid huic populo talia facienti parua debetur iræ? Nonne merito reuelabit cœli iniquitatem eius,& terra aduersus eum consurget? Vtiq; sic fiet,quia sic fieri iustum est. Iurauit & immutabilis est sententia,vt super isto vel pro causa ista,quòd superbus factus est Iacob,commoueatur terra,commoueatur caput terræ Romanum imperium & aduersus eum consurgat, & ita commota terra, vbi mouebitur tanti imperij terrena potestas, lugebit omnis habitator eius,videlicet,quia finxit sibi timorem,quòd non posset habitare terram,nisi vnus homo mo-
reretur. Dixerunt enim,Si dimittimus eum sic,venient Romani, & tollent nostrum & locũ & gentem. Idcirco lugebit omnis habitator eius,subauditur terræ, quod & factum est in illa obsidione,vbi confluxerant multitudine incredibili,diuino illos ad pœnã iudicio trahente. Vndè & congruè mox subditur. Et ascendit quasi fluuius vniuersus,& adijcietur & defluet quasi riuus Aegypti. Mirum nanq; hoc fuit,q̃ venturis Romanis ad obsidendam Hierusalem,instante iam solennitate paschali, tantam in illo multitudo confluxit, fiduciam habens in magna firmitate amplæ ciuitatis, vt rectè dicat, & ascendit quasi fluuius vniuersus, subauditur habitator eius. Abundanter enim quasi fluuius venit,& muros ciuitatis confluendo impleuit. Quia verò futurum erat,vt post innumerabilem mortuorum congeriem,ruptis & patefactis muris, reliqui caperentur, & in omnes gentes ducerentur captiui, rectè subiungit, Et ejicietur & defluet quasi riuus Aegypti. Ejecti sunt enim residui(sicut iam dictum est) & per totum orbem defluxerũt, qui quasi fluuius confluxerant, putantes se intus posse tutos contineri. Et quomodo defluxerunt? Quasi riuus Aegypti inquit. Miro modo dictum,mirumq; innuit mysterium. Noluit discedismulto vicinior,q̃ aliquis riuus terræ Aegypti. Quare? Videlicet quia noluit ille populus esse sicut Iordanis,noluit suscipere sacramentũ baptismi Christi,qui baptizatus est in fluento Iordanis. Idcirco defluxit sicut riuus Aegypti, nam ecce reuera Iudæi & apud deum & apud homines reputantur & sunt sicut Aegyptij, imò & verè Aegyptij, id est,tenebrosi, quia corde sunt excæcati. Vndè & protinus subiungit, Et erit in die illa dicit dominus, occidet sol in meridie,

Exod.32. Gene.32. Osee.12. Exod.32.
Psalm.105. Detestabilis in filijs Iacob superbia.
Gene.27.28.
Gene.46.
Exod.32. Matth.23.
Iohan.11.
Iudæi nunc vt Ægyptij sunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sol Christ⁹ in die luminis.

meridie,& tenebrescere faciam terrā in die luminis.Quis enim est iste sol,nisi sol iustitiæ Christus,sol verus & æternus,qui in ista die,in isto tẽpore mundū vniuersum illuminauit. Et quando cœpit iste dies luminis, nisi quando visitauit nos oriens ex alto sol iste, quem miro modo Maria,id est,maris stella peperit? Nox erat & stella consurgens de spiritu creatoris sui concepit.cum paruula esset,magnū solem peperit,& exinde est dies luminis.meridies autem,ex quo idem sol exaltatus est à terra,& resurgens à mortuis in cœlum ascendit. In isto meridie siue die luminis,dominus terram,id est,Iudæam tenebrescere fecit,vt iam non dicantur aut sint Iudæi, sed Aegyptij,id est,tenebrosi & cæci,quia sol Christus illis occidit, eo ꝙ non credant ꝙ mortuus resurrexerit.Huius obscurationis & cæcitatis cordium illorū signum illud fuit,ꝙ meridie, id est,hora sexta dum crucifixissent illū,iste diurnus siue quotidianus sol obscuratus est,& tenebræ super terram factæ sunt.

Festa Iudæorū in luctū conuersa.

Tantum scelus in festiuitate sua,quæ dicit phase,id est, pascha commiserunt. Sequitur ergo,& dicit firmiter sub eodem firmamento secundū iustum iudicū, Et conuertam festiuitates vestras in luctū,& omnia cantica vestra in planctū, & inducam super omne dorsum vestrū saccum,& super omne caput caluitium. Hoc ita planū & notum est, vt expositione non indigeat.quia festiuitates illorum in luctum conuersæ sunt, eo ꝙ in paschali festiuitate sua Christum occidendo, Christi discipulos & matrem eius(iuxta quod prædixerat Simeon,Et tuam ipsius animam pertransibit gladius)lugere fecerunt. Idcirco imminente (vt iam dictum est)paschali festiuitate obsessi lugere cœperunt,cunctasq; festiuitates annuas luguLucæ.2. bres habuerunt, & omnia cantica illorū in planctum conuersa sunt. Tanta vtiq; tunc miseria fuit,vt nunquam meliorem causam habuerint induendi saccū super dorsum suū, & decaluandi caput suum,quod facere consuetū erat in luctu, ob magni doloris indicium.

Plāctus vnigeniti incōsolabilis.

Quod deinde subiungit,Et ponam eam quasi luctū vnigeniti,& nouissima eius quasi diem amarum, insanabilem fore denunciat dolorem,irrecuperabilem desolationem. Qualis est enim planctus vnigeniti? Vtiq; inconsolabilis. quia consolatio non est alterius filij,illi cuius vnigenitus mortuus fuerit. Vnigenitus autem Christus est,non solum deo patri, verūm etiam synagogæ, cuius de carne carnem assumpsit.Mortuus est illi,ipsa nanq; mater crudelis eū occidit, nec vult audire ꝙ resurrexerit,imo nec vult scire ꝙ ille Christus sit vnigenitus dei. Porro deus aliū vnigenitū non habet,nec alium mittet,quia iste vnigenitus est.Idcirco luctus synagogæ,quæ vnigenitum occidit, inæternū inconsolabilis erit,quemadmodū & in Zacharia ipse dicit.Et aspicient ad me quem confixerunt,& plangent eum quasi vnigenitū,& dolebūt sicut doleri solet in morte primogeniti. Et nunc quidem super eum lugere nolunt, sed futurum est in nouissimo vt lugeant.

Zacha.12.

Nouissima quasi dies amarus.

Idcirco cum dixisset,& ponam quasi luctū vnigeniti,continuò subiunxit, & nouissima eius quasi diem amarum.Nouissima nanq; sunt ea quæ sequuntur præsens seculū.In illis nouissimis promittit illis luctum,& ea fore quasi diem amarum,id est, verè diem amarū, quemadmodum econtra,cum dicent sapti,facti sumus sicut consolati,id est,esse constat.ac si dicant verè consolati.Etenim ille dies in quo(vt iam dictum est) videbunt in quem confixerunt siue aspicient ad eū quem confixerunt,verè illis amarus erit,sicut alius propheta dicit. Vox diei domini amara, & tribulabitur ibi fortis. Tunc dissimulare non poterunt luctum vnigeniti,quem nunc dissimulant dicentes ad alterutrum in malis suis. Tace & non recorderis nominis domini.Interim miseri sunt vbiq; terrarū,neq; vllum merentur reperire consolationis verbū, sicut olim in Aegypto & in Babylonia,vel quoties afflicti sunt, consolationem inueniebant clamantes ad dominum.Hoc est quod continuò dicit,Ecce dies venient dicit dominus,& mittā famem in terram, non famem panis,neq; sitim aquæ,sed audiendi verbū domini.Et commouebuntur à mari vsq; ad mare,& ab aquilone vsq; ad orientē circuibunt,quærentes verbū domini,& non inuenient, Hoc mirum est & miserabile,quòd ipsi, quorū de terra panem scripturarū nos aduenæ manducamus & comedimus,famem patiuntur & siti pereunt, esuriunt & non comedunt, sitiunt & non bibunt.Etenim quod amplius mirandū est,ipsi panē hunc nobis deferunt,& circūferunt,& tamen nō inueniunt,sicut in euangelio mystice significatū est,vbi maxima multitudine veniente ad dominū,cū vellet illis dare ad manducandū, erat ibi puer vnus habēs quinq; panes ordeaceos,& duos pisces.Habebat & non manducabat,portabat & non esuriebat,sed accepit ab illo Iesus & fregit,deditq; illis quos reficere volebat.Sic denicq; Iudæi,quoniā sunt sensu pueriles, nescientes quid ferant,panē ferunt verbū dei,mente ieiuni,& secundū animam aridi,quia dūs immisit eis famē audiendi verbū domini.Hoc inquam mirū & miserū est,ꝙ onusti verbo domini circueūt à mari Athlantico vsq; ad mare Britannicū,id est,à meridie ad occidentē,& ab aquilone vsq; ad orientē(quæ orbis terrarū quatuor plagæ sunt)quærentes verbū domini & nō inueniunt. Videlicet quia cæci sunt,idcirco idipsum quod portant videre nō possunt. Excæcauit enim illos malitia ipsorum. Quomodo autē contingit eis,vt quærant & nō inueniant, cum dominus dicat,quærite & inuenietis,itemq; & qui quærit,inuenit? Quomodo istud conuenit, nisi qa non quærūt sicut est quærendū, quia non illo quærunt in quo est quærendū. In Christo qui quærit,inuenit quod comedat vt nō esuriat,inuenit quod bibat vt nō sitiat.Ideo dicit.Qui

Iohan.6.

Matth.7.

venit

venit ad me non esuriet.& qui credit in me,non sitiet vnquam.Item.Si quis sitit, veniat ad me & bibat.At illi Christum oderunt,consortium nullū cū Christo habere volunt. Quomodo ergo inuenirent,qui miro modo sine verbo dei(quod Christus est)verbū dei quærūt? Mira quærentium dementia,dum ita quærunt verbū domini,vt velint exurgere sibi aliquē prophetam, dolentes,ꝙ non aliquam habeant in homine gloriam, qui signa faciat,& ventura prędicet,ad satisfaciendum cupiditati iplorū,vt iterū congregentur,& in illam terrenā Hierusalem redeant nō iam lapideam,sed aureolam atq; gemmatam,secundū vanam nimisq; auaritiæ spem suā. Taliter esurientes nunq; comedent,taliter sitientes nunq; bibent,taliter quærentes verbū domini nunq; inuenient,sed pro verbo domini spiritū recipiūt erroris, pro Christo Antichristum sunt recepturi.Sequitur. [In die illa deficient virgines pulchræ & adolescentes in siti, qui iurant in delicto Samariæ,& dicunt,viuit deus tuus Dan,& viuit via Bersabee.& cadent,& non surgent vltra.] Quamuis paulò ante præmisso,& emittam famem in terram, statim subiunxerit,non famem panis neq; sitim aquæ,sed audiendi verbū domini.tamen eū dicit,in illa die deficient virgines pulchræ & adolescentes in siti,recte vtrunq; intelligitur,scilicet tam fames panis & sitis aquæ,q; fames & sitis audiendi verbū domini. Nā etsi nunc Iudæi,quamuis captiui, panem habent & aquam,tunc vtiq; non habuerūt,quando(sicut iam supra dictū est)ab hostibus circūdati sunt in vindictam sanguinis Christi. Tūc(inquam) corporaliter quoq; defecerunt virgines adolescentes in siti,tanta tamq; mira defectione, vt mirū sit si quisq; calamitatē illam absq; horrore animi perlegere possit. Verūm quia fames & sitis corporalis comparatione famis & sitis audiendi verbū domini, quæ fames vel sitis animæ est, pro leui reputari debet, idcirco eū dixisset,Et emittam famē in terram,ne putaretur hanc paruā vindictam famis corporeæ rependere illorū auaritię,Non famem(inquit)panis,neq; sitim aquæ,sed audiendi verbum domini,vt sit sensus,Non primū famem panis & sitim aquæ immitto illis,sed prima erit vindicta fames audiendi verbū domini.fames autē panis & sitis aquæ superadiiciet eis. Narrat autē vetus historia,tam Latina ꝙ Græca,& omniū gentiū Barbararū,nihil fame durius, quæ sæpe compellit obsessos humanis vesci carnibus & in suam sæuire naturā, ita vt nec parentes parcant paruulis liberis,sicut nec illa infelix Maria pepercit, quæ in illa obsidione paruulū suum coxit & comedit.Quid igitur de fame dicendum est animarū,quæ post vitam præsentem procul dubio sentitur,si hoc facit fames corporū? Vtraq; tūc oppressit populū Iudæorū,& nūc vsq; opprimit illa quæ deterior est fames & sitis verbi domini.Quæ vel quales sunt virgines,& qui adolescentes ita deficientes? Ait.Qui iurant in delicto Samariæ,& dicūt,viuit deus tuus Dan, & viuit via Bersabee. In illo tempore,quando hæc prophetabantur, vitulus aureus colebatur in Dan,qui terminus est terræ Iudaicæ,& ibant illuc per viam Bersabee, lōgo videlicet itinere propter reges Iudæ,declinantes eos.quin & idcirco vitulos illos fecerat Hieroboam,ne ascenderent decem tribus ad orandū in Hierusalem,reputans, ne conuerteretur cor populi ad dām suum regem Iuda. In tantam autem venerationem venerat illis talis factura,scilicet facies vitulina,vt quomodo solitū fuerat iurari,viuit dominus deus, Verbi gratia, veluti cū Ionathas dixit,Viuit dominus, & viuit anima tua rex si noui,Siue Helias, viuit dominus deus in cuius conspectu sto, ita vulgo iurantes iam dicerent, Viuit dominus deus Dan, & viuit via Bersabee,per quam itur in Dan.Aureus erat ille vitulus, & indefacilè persuaderi poterat populo ꝙ esset deus. Quare? Nimirū quia mentes eorū obtinuerat auaritiæ spiritus,& idcirco apud cogitationes eorū non parua res erat aurū,multóq; plus placebat aspectibus eorū tale metallū, q; mentibus deus eorū. Ergo deus illorū erat aurum, deus illorū erat Mammon. Nunquid à tali scelere queunt immunes existimari scribæ & pharisæi temporis illius, quo passus est dominus noster,in quem sanctorū prophetarū tota intentio tendit? Nonne illorū mentes maximè obtuerat Mammon,& per eundem deū iurabant,per quē & illi,dicentes. Viuit deus tuus Dan? Vę vobis(ait ipse dominus)duces cęci,qui dicitis,Quicunq; iurauerit per templū,nihil est. qui autem iurauerit in auro templi,debet.Nonne isti deo præferebant aurum? Qui enim iurat in templo(inquit)iurat in illo & in eo qui habitat in ipso.Ergo sicut templo,ita & illi qui habitat in templo,præferebant aurū,dicendo,quicunq; iurauerit per templū nihil est, qui autem iurauerit in auro templi,debet.Igitur cū dicit,qui iurant in delicto Samariæ,& dicunt, Viuit deus tuus Dan,non omittamus illos,qui in auro iurare docebant,quia videlicet multo cupidius isti aurum coluerunt,q; illi patres eorum.Illi nanq; idcirco colebant aurū, ne ascendendo adorare in Hierusalē discederet reuerti ad Dauid regē suū.isti autē,vt licentius possiderent aurū,per quod docebant esse iurandum magis q; per deū vel per dei templū,occiderunt verum Dauid,filiumq; Dauid,filium dei regem suum. Talis eorum deus est deus Dan, quod interpretatur iudicium. traxit enim illos ad iudicium æternum.Item talis illorum via est via Bersabee,quod interpretatur pureus iuramenti siue pureus satietatis, quia iurabant in auro, quo volebant quidem, sed non poterant saciari. Proinde cadent(inquit)& non surgent vltra, consumpti fame supradicta,fame audiendi verbum dei, sicut comperimus ex his qui supersunt ex illis. Denique

Fames corporalis grauis qdē est, sed leuior multo, q; est fames aiæ.

Iurare in deo Dan.

3.Reg.12.

1.Reg.17.

3.Reg.17.

Iudæorum deus, aurū.

Matth.23.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iob.1e. maximè his conuenit,quod sanctus Iob dicit.Egestate & fame steriles, qui rodebant in solitudine squalentes calamitate & miseria,& mandebant herbas & arborum cortices, & radix iuniperorum erat cibus eorum.Qui de conuallibus ista rapientes,cū singula repperissent, ad ea cum clamore currebant. Nimirū herbis & arboribus & radici iuniperorū comparare possumus fabulas & genealogias eorū. Quoties cum illis sermonem conferimus,si qua de fabulis ac genealogijs occasio incidit,ibi clamosi atq; diserti sunt,& veluti quippiam herbarū siue corticū aut radicum iuniperi de conuallibus rapientes, ad singula cum clamore currunt,dum aliquid nugarum retexentes declamant,suoq; arbitratu magistri sunt.Porrò ad enucleandum scripturæ sensum,ita egestate & fame steriles,ita squalentes & miseri sunt,vt non solū dolere,verum etiam admirari possimus imbecillitatem puerilis sensus eorum. Sequitur. [Vidi dominum stantem super altare, & dixit. Percute cardinem & commoueantur superliminaria. Auaritia enim in capite omniū,& nouissimum eorū in gladio interficiam.Non erit fuga eius. Fugiet & non saluabitur ex eis qui fugerit.] Adhuc depromitur, & magis ac magis declaratur sententia vindex cōtra supradictam superbiam Iacob,cū dicit. Auaritia énim in capite omniū.Nam cum auaritia de superbia quoq; tractari testis est sapiens vir, qui cum dixisset, Auaro nihil est scelestius,continuò subiunxit,Quid superbis terra & cinis? Diuitiarum nanq; comes superbia est.Idcirco Apostolus.Diuitibus(inquit)huius mundi præcipe,nō superbè sapere.Sed iam admirandæ huius visionis sacramentum ingredientes,literæ ordinem prosequamur. Vidi(inquit)dominum stantem super altare.Magna verè visio,& magnæ rei significatio extitit. Prophetico spiritu vidit,& reuera futurum erat,quod illi talis visio præostendit. Quærimus ergo, vbi vel quando factum sit tale quid,cuius in signum stans dominus super altare videri debuerit. Quærentibus autem in toto Christi euangelio,vel in omni euangelicæ gratiæ sacramēto, nihil tam magnum,nihil tam euidens secundū huius visionis proprietatem nobis occurrit,q̄ schæma vel habitus domini nostri Iesu Christi crucifixi. Crucifixus nanq; & sacrificiū pro nobis factus,super altare crucis stetit,statione difficili,statione laboriosa sibi. Diligēter animaduertendum,nec vnquam oculis mentis nostræ debet abesse stationis illius spectaculum.Pendebat & stabat manibus ad crucis cornua confixis,pedibus ligno suppedaneo per clauorū fixurā cohærentibus in modum stantis.Taliter stans ipse hostia, crux verò altare erat. Propter talem eius stationem futurum erat, vt destrueretur illud Iudaicæ superbiæ templum, iustè profectò, quia taliter stanti crudeles insultantes dicebant.Vah qui destruis templum, & in triduo illud reædificas.Dixit ergo ita stans.Percute cardinem & commoueantur superliminaria.Cuicunq; dixerit,siue videnti hæc propheræ,siue angelo, nimirū illa in visione percussio cardinis & commotio superliminarium certissimè afuturum significabat templi exterminiū tanta percussione,tanta commotione, vt hodieq; admiretur orbis terrarum. Quam ob causam? Auaritia enim(inquit)in capite omnium,cui videlicet auaritiæ crudelissimæ fructus fuit auaris & impijs scelus istud,vt taliter dominum super altare crucis stare fecerunt. Nam cum quotidie disputaret contra auaritiam illorum,illud maximè concitauerat eos, quòd diutius non serens pertinaciam auaritiæ, propter quam domum patris domum orationis, speluncam fecerūt latronum, scripturam impleuit dicentem,Zelus domus tuæ comedit me,mensas nummulariorum,cathedrasq; vendentiū colūbas conuertens,sacq; de resticulis quasi flagello cunctos eijciens.Auaritia ergo in capite,id est,in summa intentione omniū,& idcirco percusso cardine & motis superliminaribus,id est,destructo summo sacerdotio,summis scribarū pharisæorumq; ordinibus, nouissimum quoq; eorū,id est, plebeium in gladio interficiam. Non erit fuga eius. Circundatinanq; erunt & coangustati vndiq;.Quòd etsi fugerit,non saluabitur qui fugiet ex eis. [Si descenderint vsq; ad infernum,inde manus mea educet eos.Et si ascenderint vsq; ad cœlum,inde detraham eos.Et si absconditi fuerint in vertice Carmeli, inde scrutans auferam eos. Et si celauerint se ab oculis meis in profundo maris, ibi mandabo serpenti, & mordebit eos. Et si abierint in captiuitatem coram inimicis suis,ibi mandabo gladio,& occidet eos. Et ponam oculos meos super eos in malum.] Mirabiliter dominus, qui super altare crucis stare habebat(vt iam dictum est)simul cum præostentione stationis illius omnipotentiam suam depromit,mira declamatione asserit,quòd manus suas nullus inimicorum eius effugere possit.Nunc vt verba hæc melius perpendere queamus,simul recordemur illud quod idem homo factus,iamq; passus, siue super arā crucis staturus dixit.Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me. Hoc illis dixit,qui iam illum in crucem leuare cogitauerant. Et quidem si solius gratiæ attractionem cogites,cum dicit,omnia traham ad me,subaudiendum est vtiq; electa.Si autem hoc attendas, quòd per illam in cruce exaltationem filij hominis iudiciariam super viuos & mortuos accepit potestatem.accepit enim secundum humanitatem,cui nihil deerat secundum diuinitatem,cum dicat,omnia traham ad me,subintelligendum est attractione potentiæ,vt manus meas nullus vestrum possit effugere.Habens enim potestatem iudicium facere,sedebo super sedem maiestatis meæ, atque omnes gentes congregabuntur ante me, & omnia electa

CAP.IX.

Fabulę & genealogiæ Iudæorum.

Ecclę.10.

1.Timo.6.

Dñs stās super altare, Christus est stās in cruce.

Matth.27.

Auaritia in capite omnium.

Psalm.65. Matth.21.

Iohan.12. Omnia traham ad me.

statuam ad dexteram,reproba verò ad sinistram meam. Nimirum quod illic idipsum intelligendum est,& hic, videlicet quòd nullus effugere possit manus huius domini, qui super altare crucis taliter tamq; dolendo habitu,pendendo stetit,stando pependit. Si descenderint(inquit)vsque ad infernū,&c.Ista quinq; dixit,quorū tria quidem impossibilia erāt fieri,vnum impossibile non fieri,itemq; vnum possibile fieri. Etenim vt angustiam fugiens homo viuens,ad infernū descendat,ibiq; viuat vita incolumi,impossibile est.Attamen dicit,Si descenderint vsq; ad infernum,inde manus mea educet eos.Item,impossibile est,vt homo pennas volucris assumat,& in cœlum volet.Attamen dicit, Et si ascenderint vsque ad cœlum,inde detraham eos. Item,impossibile est,vt homo in piscem mutetur,& profundū maris subintret. Attamen dicit, Et si cælauerint se oculis meis in profundo maris,ibi mandabo serpenti,& mordebit eos.Quid igitur per ista quæ impossibilia sunt,contendit, nisi quòd manus suas homo nusquam effugere possit, cum inde quoq; detrahere, vel illuc vsque persequi posset,quo nullus viuens profugere potest? Vnum eorū quæ dixit, possibile est(vt iam diximus)fieri,scilicet ascendere in verticem Carmeli,Sed vide quanta cum irrisione dicat, si absconditi fuerint in vertice Carmeli. Valles enim & defossa terrarum potius,quàm vertices montiū captare solet qui cupit abscondi, ciuitas aūt vel aliud quid in monte positum non potest abscondi. Est tamen modus quidam infernum descendendi,quo possit homo descendere,refuga vultus domini, scilicet cum desperans à deo,diabolo sese maligno fœdere tradit.Nonnullos eiusmodi fuisse in populo. Esaias insinuat,cum dicit, Dixistis enim,Percussimus fœdus cum morte,& cum inferno fecimus pactū. Flagellum inundans,cum transierit,non veniet super nos, quia posuimus mendacū spem nostram,& mendacio protecti sumus. Item,modo quodam quasi in cœlū ascenditur,cum quis superbiæ pennis vltra semetipsum eleuatur. Et modo quodam in profundum maris intratur, videlicet sectando curiosa, nimiasq; subeundo curas seculi huius.Quocunque modo siue illum ad infernadescensum,siue illum ascensum ad cœlū, siue demersionem illam in profundū maris intelligas,illud Dauidicum semper decantandū est. Quo ibo à spiritu tuo,& quo à facie tua fugiā?Si ascendero in cœlū tu illic es,si descendero ad infernū ades.Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, Etenim illic manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Est etiam quidam abscondendi modus in vertice Carmeli,videlicet secundum nomen ipsum Carmeli,quod interpretatur scientia circuncisionis. Cum enim inimici Christi quasi scienter disputant & contendunt de circuncisione carnis,vt videantur rationabiliter repellere à se fidem euangelij,ecce absconditi sunt in vertice Carmeli,sed inde scrutans auferet eos Christus,dum scrutando scripturas nos Christiani falsos illos esse cōuincimus. Vltimum eorum quę dicta sunt,Et si abierint in captiuitatem coram inimicis suis,impossibile erat nō fieri, nec enim ipsi dimittere poterant,quin abierint ducti in omnes gentes captiui. Ibi(inquit)mandabo gladio,& occidet eos.Hoc sæpe factū est,vt ex his,qui dispersi sunt Iudæis cædes plurima fieret,domino vtiq; mandante gladio,cuius in arbitrio gladius omnis est.quia nō est potestas, nisi à deo. Quod deinde subiungit,& ponam oculos meos super eos in malum,& non in bonū, modis duobus iam dictis perficit,dum mandat serpēti & mordet eos inuisibiliter morsu malo, qui æterna mors animę est.dum mandat gladio,& occidit eos occisione visibili,quę corporalis mors est. Vtrunq; hoc intelligimus,& in psalmo,cum dicit, Tradentur in manus gladij Romanorum, & secundum animam partes vulpium,id est,malignorum spirituum sunt. Et secundum animam quidem omnes,quoniā impœnitentes sunt,morsu serpentis moriuntur,& partes vulpium sunt,secundū corpus verò non de omnibus gladio mandatū est vt occidat eos,quia præter hoc,quòd reliquiæ saluandæ sunt,etiam memorię & honori Christi prodest vita & dispersio illorum,quemadmodum ipse dicit in psalmo, Deus ostendit mihi super inimicos meos,ne occidas eos,ne quando obliuiscantur populi mei.Disperge illos in virtute tua.Multū enim Christum colentibus confert hoc, quòd Christi inimici Iudæi inter eos viuunt. Secum nanq; libros baiulant,in quibus inueniūtur cuncta, de quibus confirmamus fidem Christianam,nec dicere poterit quis,quòd noua doctrina sit,dum antiquam proferimus authoritatem ex libris quos habent illi.Sequitur,[Et dominus deus exercituū,qui tangit terrā,& tabescit,& lugebunt omnes habitantes in ea.Et ascendet sicut riuus omnis,& defluet sicut fluuius Aegypti.Qui ædificat in cœlo ascensionem suam,& fasciculum suum super terram fundauit. Qui vocat aquas maris,& effundet eas super faciem terræ,dominus nomen eius.] Quia dixerat ibi mandabo gladio, & occidet eos,valde conuenienter de illo prophetа subiunxit,& dominus deus exercituū,subauditur,ipse est,qui hoc se facturū dicit,quia profectò mandare potest gladio,qui dominus exercituum est,qui non vnum tantùm,sed multos exercitus habet, quia videlicet Assyriorū,atque Chaldæorum,præsertim & Mœdorum,Græcorum,atque Romanorū,& omnium gentiū exercitus seruierunt & seruiūt ei,quamuis nescientes, vt videlicet regnū aliud alio superueniente destruatur,iusto eius iudicio,sicut postmodum dicturus est,ecce oculi domini dei super regnū peccans,& conterā illud à facie terræ.Cum ergo dicit,& dominus deus exercituū,subditur ipse est,

Duplex mors Iudæorum in captiuitate.

Roma.15.

Psal.43.

Roma.11. Psal.58.

Dominus exercituū, Christus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mirari te nō vult,quòd dixerit se gladio mandare, qui quando stetit(vt iam dictum est)super
Matth.26. altare,id est,patibulū crucis,gladium nullum ostendit,nec saltem patrē rogare voluit,vt quod
facere poterat,plus quàm duodecim legiones angelorū exhiberet sibi. Quod protinus sub-
Alij bene a- iungit,qui tangit terram & tabescit,in vtranq; partem,scilicet in bonā & in malā intelligi po-
lij malè ta- test,quia post quam à terra exaltatus est, alij tangentes illū salui facti sunt, alij perierūt. Siquidē
bescunt. tangentes illi pauci ex Iudæis,multi ex gentibus tabescentes,& compuncti corde,pœnitentiā
egerint.itemq; multi,tam Iudæi quàm gentiles,malè tabescētes & inuidētes,euangelio Christi
tangente,id est,percutiēte illo,tam in anima quàm in corpore perierunt & pereūt. Etenim ta-
bescere tam in bona quàm in mala significatione poni,non est dubiū.In bona vt illic,tabescere
Psal.118. me fecit zelus meus,quia obliti sunt verba tua inimici mei.In mala vt alibi,Peccator videbit,
Psal.111. & irascetur,dentibus suis fremet,& tabescet. Item quod sequitur, & lugebunt omnes habi-
tantes in ea,similiter in vtranq; partē rectè intelligitur.Nam qui compuncti corde pœnitentiā
Matth.5. egerunt,bonū luctū habuerunt,iuxta illud,Beati qui lugent,quoniam ipsi consolabuntur.Qui
vero pœnitentiā nō egerunt maximè Iudæi,malū luctū habuerūt,videlicet de quo superius di-
Supra.8. ctum est.Et conuertam festiuitates vestras in luctū,& omnia cantica vestra in planctū. Item
quod sequitur,& ascēdet sicut riuus omnis,& defluet sicut fluuius Aegypti, in vtranq; partem
diuidendū est.Nam ascendere bonū,defluere malū est.In his qui pœnitentiā egerūt,fides euan-
gelij,gratia spiritus sancti de fonte Christo procurrēs,sicut riuus ascendit.in his,qui impœniten
tes fuerunt vel sunt,maximè in Iudæis,cuncta carnalis cęrimoniarum vanitas & inutilitas de-
Defluāt ce- fluit,& est vbiq; contemptibilis,nullusq; iam verus dei cultor illas suscipit.Defluit(inquam)sic
rimoniæ. cut fluuius Aegypti,quia videlicet nō vrcunq; contemnūtur cærimoniæ carnalis Iudaismi,sed
ita,vt quicunq; illas exercent,reputentur,& sint velut Aegyptij,id est,tenebrosi,& omnino ru
bri maris,quod est baptisma Christi,tranſitu indigni. In his quoq; qui ex gentibus crediderūt
istæ prophetię versiculus sic impletur,vt quod valde timendū est,multi vocati,pauci verò sint
Matth.22. electi.Nam quia pauci electi sunt,rectè dicitur,& ascēdet sicut riuus omnis,qui videlicet riuus
minor est quàm fluuius.& quia multi sunt vocati, qui nō pertingūt ad electionis ascensum re
ctè subiungitur,& defluet sicut fluuius Aegypti. Ex ipsis qui ascendūt sicut riuus(vt iam di-
Ephes.1. ctum est)complerū propositum dei in ædificationem ecclesiæ Christi,quod est corpus eius,ple
Coloss.1. nitudo eius,cuius ipse caput est,sicut Apostolus dicit. Rectè ergo subiūgitur,qui ædificāt in
cœlo ascensionem suā.Ascensio nanq; riui omnis, id est,electi omnis, spiritualē ex ipso gratiā ha
Psal.121. bētis,ascensio ipsius est. Quod enim illuc ascenderūt tribus tribus dñi, nō ascendentiū facultas,
Iohan.3. sed gratia vocātis agit.Et nemo ascendit in cœlū,nisi qui descēdit de cœlo filius hominis qui est
Ephes.4. in cœlis.Et Apostolus cum dixisset,qui descendit ipse est,& qui ascendit super omnes cœlos,vt
impleret omnia,& ipse dedit quidē quosdā apostolos,quosdā aūt prophetas,alios verò euāgeli-
stas,alios aūt pastores & doctores, ita sententiā compleuit ad consummationē sanctorū in opus
ministerij,in ędificationē corporis Christi.Pulchrè ergo dictū est, qui ędificat ascensionē suam in
cœlo.quia videlicet ascensus sanctorū,corporis Christi ædificatio est.& quòd mēbra sequuntur
ascēdendo,gratia capitis est prœcuntis,quod solùm propria virtute ascēdit. Et fasciculū suū
(inquit)super terrā fundauit.Nimirū quādo Christus in cœlū ascendit,paruū apostolorū nume-
rum in terra reliquit,& eosdē misso sancto dilectionis spiritu,quasi in fasciculum ligauit vinculo
charitatis,& vnitate fidei,& eiusmodi fasciculū fundauit,id est,in fundamēto posuit,& super il-
lum ecclesiā suam ædificauit. Deinde & de gentibus nōnullos tanta impleuit vbertate cœ-
lestis gratię & verbo doctrinæ,vt secundū apostolorum imitationē possent ecclesiā Christi in-
struere. Hinc protinus subiūgit, Qui vocat aquas maris,& effundit eas super faciē terræ.Maris
nanq; nomine interdū gentilitas significatur,vt illic.Propterea nō timebimus,dum turbabitur
Psal.45. terra,& transferuntur mōtes in cor maris.Hoc enim hīc habet sensum,Non timebimus tribu-
lationes futuras,quæ tunc erūt,quando turbatis & repellentibus verbū domini Iudæis,quibus
primùm oportebat prædicari euangelium,transferentur apostoli in mediū gentiū.Itaq; qui vocat
aquas maris,& effundit eas super faciē terrę,idē est ac si dicat,qui homines gentiles,fallax & in-
sipidas habētes aquas secularis scientiæ, sursum vocat & cœlestia facit sapere,constituitq; docto-
res,vt tam loquendo,quàm scribēdo compluāt terrā ecclesiæ.Quis hęc tanta & talia faciet Do-
minus(inquit)nomē eius,quia reuera nō posset talia facere,nō posset de mortuis resurgēs in cœ
lo ascensionē suam ædificare,nisi esset dominus.Idcirco & Dauid cum dixisset. Iter facite ei,qui
Psal.67. ascendit super occasum,cōtinuò subiūxit,dominus nomē illi.Hoc Iudæi multū grauiter tulerūt,
quòd gentiles vocati & recepti sunt,inuidētes saluti illorū.Exempli gratia,ita vt Petro dicerēt,
Actor.11. Quare introisti ad viros prœputij habētes? Et multa his similia.Rectè ergo sequitur, [Nunquid »
nō vt filij Aethiopū vos estis mihi filij Israel,ait dominus? Nunquid non Israel ascendere feci de »
terra Aegypti, & Palestinos in Cappadocia, & Syros de Cyrene. Ecce oculi domini dei super »
regnū peccās,& conterā illud à facie terrę,] Ac si dicat,Quid gloriamini vos Iudęi de proprie- »
Roma.3. tate dei,& gentibus derogatis? An Iudęorū deus tantùm? Nonne & gentiū? Imò & gentiū sicut

Aethyopes,

Aethyopes, ita & vos mihi estis nec magis aut minus propinqui,quia sicut Iudæos,ita & Ae-
thyopes ego creaui. Quod si in hoc gloriamini, & propter hoc vos potius quàm alias gentes
ad me pertinere iactatis,quia feci vos ascendere de terra Aegypti.Nunquid propter hoc alte-
rius naturæ siue conditionis quàm cæteri homines estis? Nempe & Palestinos de Cappadocia,
& Syros ascendere feci de Cyrene. Non ergo erigamini in superbiam,quòd vos de Aegypto
eduxerim,& quasi peculiarem populū meū, Pharaoni seruire nō passus sim, neq; arbitremini,
quòd propter hoc solis vobis debeatur regnum dei,quia videlicet & in hoc seculo Aethyopes,
Palestinos,Syros, atq; Iudæos, distantes locis atq; corporibus,mortalitatis lege sociaui,& pro
arbitrio meo seruos meos huc illucq; committo, & in vniuersas prouincias transfero, & in illa
cœlesti Sion,cuius fundamenta sunt in montibus sanctis,similiter omnes,siue ex omnibus gen
tibus quoscunq; fides commēdauerit, congruis mansionibus collocet,sicut per Psalmistā dicit,
Memor ero Raab & Babylonis,scientiū me.Ecce alienigenæ,& Tyrus,& Populus Aethyopū, Psal.86.
hi fuerūt illic.Ecōtra,sicut æquali conditione omnes sunt facti,ita quicunq; peccauerint,æquali
iudicij mei sententia punientur,& omnia absq; discretione personarū impia regna subuertam.
Nam ecce(inquit)oculi domini super regnum peccans,& conteram illud à facie terræ. Quod
autem vel cuius gentis regnum tantùm peccauit,quàm illius quæ prophetas occidit,& ipsum
prophetarum dominum crucifixit? Ne ergo in superbiam erecti,peccatores ex gentibus ad fi- Roma.8.
dem venientes,repellendos esse censearis,quia Iudæi non minus quàm Græci,imò primùm siue
magis quàm Græci, iram & indignationem, tribulationem,& angustiam sunt recepturi,qui-
cunq; non acquieuerunt veritati, ita vt regnum quoq; illorum temporale destruatur, etenim à
« facie terræ conteram illud. [Veruntamen conterens non conteram domum Iacob,dicit do-
« minus,Ecce enim mandabo,& concutiam in omnibus gentibus domū Israel,sicut concutiunt
« in cribro,& non cadet lapillus super terrā. In gladio morientur omnes peccatores populi mei
« qui dicunt,non appropinquabit,& nō veniet super nos malum.] Certam & quæ falli nō possit
suam deus commendat prouidentiam,dum præmisso,ecce oculi domini dei super regnum pec
cans,& conteram illud à facie terrę,subiungit,verùm conterens non conteram domum Iacob.
Idem enim est ac si dicat, Conteram quidem domum Iacob in reprobis,sed non conteram in
electis. Impossibile nanq; est,dum conteritur regnum Iudaicum contritione Romanæ virtutis,
dum occidunturdum dispergunturin omnes gentes captiui,perire deo quenquā ex illis quos
præsciuit & prædestinauit.Non enim regnum vel gentem illam sic contriuit,vt nullum ex illa Roma.11.
saluum esse velit.Hinc Apostolus dicit,Nunquid reppulit deus populum suum? Absit.Nam &
ego Israelita sum ex semine Abrahæ de tribu Beniamin.Non reppulit deus plebem suam quā
præsciuit,&c.Pulchra valde similitudine ipsum mysterij innuit,de quo Apostolus,Nolo enim Vbi supra.
(inquit)vos ignorare fratres mysterij hoc,vt nō sitis vobisipsis sapientes,quia cæcitas ex parte
contigit in Israel,donec plenitudo gentium intraret.Pulchra(inquā)similitudine idipsum pro-
pheratur hic dicendo, Ecce enim mandabo, & cōcutiam in omnibus gentibus domum Israel,
sicut concutitur in cribro, & non cadit lapillus super terram. Cuncta tribulatio siue angustia,
qua coangustati & contribulati Iudæi,in omnes gentes sunt euentilati ac dispersi, velut con-
cussio cribri extitit, quomodo si puluerulenta collapsi muri cribro congesta concutiantur, vt
puluere in terram cadente soli remaneant lapilli in opus restaurationis conferendi.Vndè præ-
missō,in gladio morientur omnes peccatores populi mei,qui dicunt,nō appropinquabit,& nō
« veniet super eos malum,continuò subiungit,[In die illo suscitabo tabernaculum Dauid quod
« cecidit,& reædificabo aperturas murorum eius,& ea quæ corruerāt instaurabo,& reædificabo
« eum sicut in diebus antiquis,vt possideant reliquias Idumææ,& omnes nationes,eo quòd in-
« uocatum sit super eos nomen meum dicit dominus faciens hæc.] Quem enim sensum hæc ha- Actor.15.
beant apostoli probant,vbi quæstione suscitata,cur homines ex gentibus Paulus & Barnabas
absque circuncisione & obseruantia sabbati susceperissent. Petrus respondit vt debuit,Cuius sen
tentiā probans Iacobus hæc locutus est,Viri fratres audite me,Symon narrauit,quemadmo-
dum primùm deus visitabit sumere ex gentibus populum nomine suo,& huic concordāt ver-
ba prophetarū,sicut scriptum est,Post hæc reuertar,& reædificabo tabernaculum Dauid,quod
cecidit,& diruta eius reædificabo,& erigam illud vt requirāt cæteri hominū dominū,& omnes
gentes super quas inuocatū est nomen meū,dicit dominus,faciens hæc,Notum à seculo est do-
mino opus suum. Igitur domus Israel,quæ cōcutitur in cribro,ruinosa domus,& collapsum Domus Is-
tabernaculū est,quia dominus stans super altare,id est,in ara crucis appensus,ab illis(sicut iam rael nunc
superius dictum est)percuti iussit cardinem,vt commouerētur superliminaria,& lapilli residui, ruinosa est
quorū nullus cecidit super terrā.reliquiæ sunt, de quibus Apostolus cum præmisisset, sed quid 3.Reg.19.
dicit Heliæ responsum diuinum.Reliqui mihi septem milia virorum,qui nō curuauerūt genua Roma.11.
ante Baal,sic ergò(inquit)& in hoc tempore reliquiæ secundū electionē gratiæ saluæ factæ sunt.
Porrò,peccatores eiusdē populi omnes in eo sunt peccatores, quòd dicūt,nō appropinquabit,
& nō veniet super nos malū,& idcirco in gladio morientur,inquit.Ergo non parui criminis est

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicere non appropinquabit,& non veniet super nos malum.cum deus vel spiritus sanctus di-
Genes.3. cat per os prophetarū,appropinquabit & veniet super vos malum. Veraciter crimen hoc esse
magnū antiquo & nimis dolendo exemplo est comprobatū. Nam deus dixit,In quocunq; die
comederis ex eo,morte morieris.Econtra serpēs,Nequaquam(inquit)morte moriemini. Itaq;
qui per serpentem dixit,nequaquā moriemini,cum deus dixisset,moriemini. idem spiritus ma
lignus per os pseudoprophetarū dicebat,nō appropinquabit & non veniet, cum spiritus san-
ctus per prophetas suos diceret,appropinquabit & veniet super vos malum. Proinde ipsi qui-
dem pseudoprophetę serpenti similes,& maledictione digni sunt.peccatores autem,qui magis
credunt pseudoprophetis quàm prophetis domini, tam iustè in gladio moriuntur, quàm iustè
Adam siue mulier eius,pro eo quòd serpenti magis quàm deo credidit, sententiam excepit,vt
Duplex gla dius. de paradiso expelleretur. Gladium aūt hic nō solùm Romanorum intelligimus, quia videlicet
eo nō omnes peccatores illius populi mortui sunt,sed potius gladium inuisibilem,qui percutit
interiora omnis impœnitentis animæ,quē Psalmista metuens.De gladio(inquit)maligno erue
Esaiæ.14. me.Ecce in die isto,qui dies salutis est,& tempus acceptabile, suscitat illud tabernaculū Iacob
quod cecidit, quia pro Iudæis incredulis ponuntur gentiles creduli, tanquā lapides viui super
1.Petri.2. fundamentum viuorum apostolorum & prophetarū, & hoc modo reædificatur verus Dauid,
lapis angularis sicut in diebus antiquis,id est,non ex operibus legis,siue cęrimonijs carnis,sed
Ephes.2. Hebr.11. ex fide,per quam Abraham iustificatus est,per quam Noe complacuit,per quam Abel plurimam
deo hostiam obtulit, & possident nunc posteri huius Dauid reliquias Idumeæ & omnes
nationes,sine acceptione personarum,eo quòd inuocetur nomen domini super eos. Vbi enim
inuocatio nominis domini,nulla est distinctio Iudęi & Græci.Et vt scias,quia quicquid audisti
stabile & ratum est,nec infectum remanere potest,non alius,sed ipse,dicit dominus,faciēs hęc.
Quæ sunt hæc? Quænam nobis ostendis,dicendo,faciens hæc? Nimirum stans super altare,&
percutiens cardinem, & superliminaria commouens,in gladio interficiens omnes, quorum in
capite auaritia est,tangens terram vt tabescat, & lugere faciens omnes habitantes in ea,ædi-
ficans in cœlo ascensionem suam,& fasciculum suum super terram fundans,vocans aquas ma-
ris,& effundens eas super faciem terræ,& conterens regnum peccans.& concutiēs in omnibus
gentibus domum Israel, suscitās tabernaculum Dauid,id est, ecclesiā suam(ipse est enim verus
Dauid)& reliquias Idumęæ possidens,id est,de terrenis,& terrena sapientibus hominibus cœ-
lestes faciens,cuius dixisse fecisse est.Sequitur, [Ecce dies veniunt,dicit dominus,& comprehen- »
det arator messorem, & calcator vuæ mittentem semen. Et stillabunt montes dulcedinem,& »
omnes colles culti erunt. Et conuertam captiuitatem populi mei Israel,& ædificabunt ciuita- »
tes desertas,& habitabunt in eis,& plantabunt vineas & bibent vinum earum. Et facient hor- »
tos,& comedent fructus eorum.Et plantabo eos super humum suam,& non euellam eos vltra »
de terra sua,quam dedi eis,dicit dominus deus tuus.] Ecce finis loquendi in hoc propheta vi-
de qualis sit. Si solùm respicias literæ corticem, vile est & exiguum,quod à glorioso & magno
1.Cor.8. deo promittitur,quia bonis & malis commune est,& bonis quidem non magnopere curandū,
non magna solicitudine quærendum. malis aūt concupiscibile,quorū deus venter est,de qua-
Esaiæ.64. libus Apostolus,Esca(inquit)ventri,& venter escis,deus aūt & hunc & illā destruet.Si aūt cor-
ticem discutias,quemadmodum hic idem propheta sycomoros vellicabat,& sub vtilitate lite-
ræ preciosum, id est, spiritualem sensum requiras,glorioſum est,& præclarum quod deus glo-
riæ promittit in hac sermonis consummatione sperantibus in se,quod oculus non vidit, quod
auris nō audiuit,quod in cor hominis nō ascendit.Dicit aliquis,Quę fuit necessitas,vt maximè
Duplex se- ductio,bo- na.f.& mala Hiere.20. in calce sermonis talis promeret litera, quæ maximè carnales mulceat? Videlicet quia sic ex-
pediebat,vt pueros illos,apud quos seruāda erat sancta scriptura, seduceret seductione bona,
propter eos quibus proficere habebant mysteria, quæ continentur in prophetis suo tempore
reuelanda. Est enim seductio bona, qua non solùm reprobus,verumetiam probus aliquis,ne-
sciens diuinis consilijs obsequium pręstat,in tantùm,vt Hieremias dicat,Seduxisti me domine,
& seductus sum,fortior me fuisti,& inualuisti.Idem enim est ac si dicat,Proposueram ego tacere
Iudæi vole- bāt sibi pro pheтari bo- na carnalia. de huiusmodi,tu aūt,vt tacere non possem,motum quasi impatientis animi,id est, zelum bonū
& fortem impegisti.Sequitur nanq; postmodum & dicit.Et dixi,Non recordabor eius,neq; lo-
quar in nomine illius.Et factus est in corde meo quasi ignis exæstuās, claususq; in ossibus meis,
& defeci ferre non sustinens. Econtra pueris & carnalibus istis dicamus, qui scripturas sanctas
nunquam custodissent,si vim illarum intellexissent.Seduxit vos dominus & seducti estis,fortior
vobis fuit & inualuit.Si enim ita locutus fuisset in prophetis,vt nihil boni sonare videretur li-
tera vobis pessimis,irascemini contra spiritum prophetícum, quemadmodum iratus est rex
3.Reg.vlt. iuere.32. vester Achab contra Michæam propheтam,dicens,ad Iosaphat regem Iuda,Nunquid nō dixi
tibi,quia non propheтat mihi bonum,sed semper malum?Ira irari sanctam scripturam succen-
deretis,sicut fecit rex Sedechias,qui cum legerentur sibi verba Hieremiæ,lectis iam tribus pa-
gellis aut quatuor,scidit volumen scalpello scribæ,& proiecit in ignem qui erat super arulam,
donec

donec consumeretur omne volumen ígni qui erat in Arula. Bonum ergo fuit vos seduci tan-
quam pueros,& sic repromitti spiritualibus spiritualia,vt putaretis vobis carnalibus promitti
carnalia,qualia sunt hæc,vt arator messorem, & calcator vuæ mittentem semen comprehen-
dat,sicut per bonam temperiēfieri solet,dum statim post messem impletis horreis ad sufficien-
tiam præsentis anni, subsequens arator semen iaciat in spem futuri, nec mora vlla intercedēte
vindemiæ tempus sit, quam non sinat vuarum maturitas vltra differri. Hæc enim carnaliter
intelligentes,vobismetipsis blandimini,dicentes,Vobilipsis post aduersa rursus prospera pro-
mitti cum impœnitentes sitis. Et per hanc quidem occasionem scriptura sancta penes vos ha-
ctenus seruata est,& seruatur. Vos autem interea captiui,& dispersi estis, & in peccato vestrō
moriemini. Nunc tandem literam hanc discutientes sensum quæramus, qui intrinsecus later.
Ecce(inquit)dies veniunt dicit dominus, & comprehendet arator messorem, & calcator vuæ
mittentem semen.Isti dies iam venerunt, sicut restatus est ipse dominus ad discipulos suos lo- Iohan.4.
quens & dicens, Ecce dico vobis, leuate oculos vestros,& videte regiones,quia albæ sunt iam Aratores pa
triarchę,mes sores apo- stoli. ad messem,& qui metit,mercedem accipit,& congregat fructum in vitam æternam.Vt & qui
seminat simul gaudeat & qui metit.In hoc enim est verbum verum,quia alius est qui seminat,
& alius qui metit.Ego misi vos metere,quod nō seminastis. Alij laborauerūt,& vos in labores
eorum introistis.Breuiter dicendō,quia qui laborauerunt,& seminauerunt patriarchę & pro-
phetæ,qui autem in labores illorum introierunt,apostoli sunt.Patriarchæ nanq; laborando,id
est,peregrinando,& de gente in gentem,& de regno ad populū alterum pertránsiendo,semi-
nauerunt,id est,promissiones beati seminis futuri(quod est Christus)accipere meruerūt, ipsum Psal.104.
autem oculis suis non viderunt,tantummodo spe inhiantes,& per hoc seruiētes in modū aran-
tium & seminantium.Apostoli autem præsentem Christum eundem beatis oculis viderunt.&
receperunt eum in modum metentiū.Propterea dixit illis,Beati oculi qui vident,quæ vos vi-
detis.Dico enim vobis,quòd multi prophetæ & reges voluerunt videre quæ vos videtis,& nō Lucæ.10.
viderunt,& audire quæ auditis,& non audierunt.Igitur quod nunc ait,& comprehendet ara-
tor messorem,idem est, ac si dicat, patriarchæ simul & apostoli gaudebunt in semine Abrahæ
quod est Christus,in quo promissam pariter accipiant benedictionem,vt quemadmodum di-
cit, & qui seminat simul gaudeat & qui metit. Neq; enim sic apostoli in labores eorū introie-
runt,vt eos excluderent,sed ecce simul gaudent, & illi qui ante aduentum eius seminauerūt,&
isti qui in aduentu eius messuerunt. Porrò,calcator vuæ, qui comprehendit mittentem se- Calcator
men,idem est qui & messor.& mittens semē,idem est qui & arator. Nam(sicut iam dictum est) vuæ.
anteriores patres sancti,& arantes & mittētes semen fuerunt.Apostoli verò & messores & cal-
catores vuæ sunt,messores quia præsens Christus maturum fuit illis frumentū,calcatores vuę,
quia mustum sancti spiritus de illo sumpserunt, vel quia passioni eius præsentialiter communi-
cantes,calicem eius biberunt. Et stillabunt(inquit)montes dulcedinē,& omnes colles culti
erunt. Montes ijdem apostoli sunt, propter excellentiam meritorū, qui per totum mundū dul
cedinem pacis,& remissionis peccatorum stillauerunt,prædicando in nomine Iesu Christi pœ
nitentiam & remissionem peccatorum.Isti autem audientes,& audiendo iustificati,tanquā col-
les bene culti,fructum bonum reddiderunt.Et conuertam(ait)captiuitatem populi mei Israel,
id est,soluam vincula peccatorum,& diruam erroris & ignorantiæ carcerem, quæ vera capti-
uitas erat,in qua detinebamur nos,qui nunc dicimur & sumus Israel. Quod deinde subiun- Ecclesiæ
Christi di- cuntur,ciui- tates,vineæ, & horti. git,Et ædificabunt ciuitates desertas,& habitabunt in eis,& plantabunt vineas,& bibent vinū
earum,expositione iam non indiget,cum videamus vbiq; terrarum per desertum gentilitatis,
quæ prius à deo deserta fuerat,surrexisse Christi ecclesias, quæ & ciuitates propter charitatis delicias
tem,& vineæ propter spei quæ non confundit hilaritatem, & horti propter fidei firmita
rectè dicuntur, in quibus habitant qui verbo illas ædificauerunt, vndè bibunt vinum lætitiæ,
qui præceptis illas informauerunt,vndè comedunt fructus,qui consilijs prouexerunt, quia sicut
qui metit, ita & qui ædificat huiusmodi ciuitates,& qui plantat huiusmodi vineas, & qui facit
eiusmodi hortos,mercedem accipit,& cōgregat fructum in vitam æternam.Vndè & sequitur,
Et plantabo eos super humum suam,& non euellam eos vltra de terra sua quam dedi eis.Hu-
mus nanq; quam dedit sanctis suis paradisus delitiarum est, in quo primum hominem posuit,
Quia ergo in Adam omnes humum siue terram illam perdiderunt,& exortes facti sunt regni
cœlorum,per aduentum autem Christi ita recuperauerunt,vt amplius non perdāt, rectè cum
dixisset,& plantabo eos super humum suam,protinus addidit,non euellam eos vltra
de terra sua quam dedi eis,vertitq; se ad aurem cuiuslibet nostrum gratula-
bundus dicendo,dicit dominus deus tuus.

FINIS LIBRI QVARTI ET VLTIMI IN Amos Propheтam.

Universidad de Deusto. Biblioteca

PROLOGVS RVPERTI, IN ABDIAM PROPHETAM.

Abdias fuit tẽpore Heliæ. 3.Reg.18.

VARTVS in ordine duodecim prophetarum Abdias est. Hic ille esse perhibetur, qui in libro Regum loquitur ad Heliam, Et nunc dicis mihi, Vade, dic domino tuo, adest Helias. Cumq; recessero à te, spiritus domini asportabit te in locũ quẽ ignoro, & ingressus nunciabo Achab, & nõ inueniẽs te, interficiet me. Seruus aũt tuus timet dominũ ab infantia sua. Nunquid nõ indicatum est tibi domino meo, quid fecerim cum interficeret Iezabel prophetas domini, quòd absconderim de prophetis domini centũ viros, quinquagenos & quinquagenos in speluncis, & pauerim eos pane & aquat? Dicitur etiã hic fuisse tertius ille princeps quinquagenarius, cui pepercit Helias dicenti, Homo dei, noli despicere animã meam, & animã seruorũ tuorũ, qui mecũ sunt. Ecce descendit ignis de cœlo, & deuorauit duos principes quinquagenarios primos, & quinquagenos, qui cũ eis erãt. Sed nunc obsecro, vt miserearis animæ meæ. Postmodum relicto Ochoziæ regis ministerio, factus Heliæ discipulus prophetauit, qui etiam morte propria obijt, sepultus cum patribus suis in Sebaste ciuitate, vbi & Helisæus propheta, & Iohãnes Baptista venerabiliter requiescũt. Igitur quia centũ prophetas aluerat, accepit gratiã prophetalẽ, & de duce exercitus dux ecclesiæ factus est. Vndè rectè & probabiliter in euangelio suo loquit̃ dominus noster, Et qui recipit prophetã in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet. Etenim quàm verè dicat, præcedẽs in isto exemplũ probat, qui pro eo q; paruũ propheratũ gregẽ tunc pauerat in Samaria, factus & ipse ,ppheta nũc in toto orbe Christi pascit ecclesias. Et hoc notandũ, quòd sicut in actibus apostolorũ, qui primus martyrio coronandus erat, diuino quodã præsagio vocatus est Stephanus, quod interpretat̃ coronatus. ita iste, qui taliter dño seruire talemq; seruitutis mercedẽ recipere habebat, vocatus est Abdias, quod interpretat̃ seruus dñi. Accedamus ad hũc seruũ dñi, & audiamus quid per eum dicat ipse, qui per sanctos ,pphetas locutus est spũs dñi, non dubitantes, q; quãuis versuũ supputatione paruulus ,ppheta sit, sensibus tamẽ sit magnus. i. totus spũalis.

Matth.10.

Abdias seruus domini

4.Reg.1.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, IN ABDIAM PROPHETAM COMMENTARIORVM, LIBER VNICVS.

Ezech.1.

1.Reg.9.

VISIO Abdiæ.] Quæ visio dicitur Abdiæ, visio est dei, id est, quam deus Abdiæ ostendit. Vndè & Ezechiel, Aperti sunt (ingt) cœli, & vidi visiones dei. Propterea qui nunc propheræ dicuntur, olim dicebant videntes, eo quòd viderẽt dei visiones. Nam in libro Reg. ita legimus, Olim in Israel sic loquebatur, vnusquisq; vadens consulere deum. Venite & eamus ad videntem. Qui enim prophera dicitur hodie, vocabatur olim videns. Visiones aũt hęc differũt, quòd alibi monstrãte deo, significatiuæ videntur imagines, quales maximè viderũt iam dictus Ezechiel & Daniel, alibi sine imaginibus diuinę suo modo vidẽrur & percipiuntur locutiones, quemadmodũ hic de semetipso dicit, Visio Abdię, & tamen nullam se similitudinem siue imaginẽ narrat vidisse. Et de ista quidẽ visione in ipsis loquente. De illa verò qualitate videndi, qua præmonstrabãtur imagines, illud scien dum, quia nõ statim intellectus sequebatur visum, sicut de semetipso testat̃ Daniel. Cum enim vidisset quatuor bestias grandes de mari ascendentes, accessi (inquit) ad vnum de assistentibus, & veritatem quærebam ab eo de omnibus his. Item, cum vidisset arietem cornibus ventilantem contra occidentẽ, & contra aquilonẽ, & contra meridiẽ, & aduersus eum currentem hircũ, qui habebat cornu insigne inter oculos suos, postmodũ subiunxit, Cum viderẽ ego Daniel visionem & quærerem intelligentiã, ecce stetit in conspectu meo quasi species viri, & audiui vocem viri inter Vlai & clamauit & ait, Gabriel fac intelligere istam visionẽ. [Hęc dicit dominus deus ad Edom. Auditum audiuimus à domino, & legatum ad gentes misit. Surgite & consurgamus aduersus eum in prœliũ.] Edom ipse est Esau, qui & alio nomine dicit̃ Seir. Cur aũt vocatus sit Edom, historia prodit dicẽs, Coxit aũt Iacob pulmentũ. Ad quẽ cum venisset Esau de agro lassus, ait, Da mihi de coctione hac rufa, quam ob causam vocatũ est nomen eius Edom. Edom quippe interpretatur rufus, & est nomen hoc gulæ eius monimentum, eo quòd pro coctione rufa vendiderit primogenita sua. Attamen idem colore quoq; rufus erat, sicut scriptum est, Qui primus egressus est, rufus erat, & totus in morẽ pellis hispidus. Vndè notandũ, quòd nõ naturæ accidens color reprehensibilis iudicatus est, vt propter hoc tali vocabulo denotaretur & diceretur

Duplices visiones.

Daniẽ.7.8.

Edom, Esau, & Seir, trinomina, res ma.

Genes.25.

Reg.16.

& diceretur Edom, præsertim cum & sanctus Dauid rufus fuerit, sed animi vitium & immoderatus ruſæ coctionis appetitus meruit, vt nominis eiusmodi hæreditatem sortiretur. Quid aũt genus illius Edom tunc temporis agebat, vel in quo merebat̃, vt contra illũ visio tam dura prophetæ, siue sermo domini demonstraret̃? Valdè nanq; dura est, sicut ex tota serie lectionis huius manifestum est. Si temporum illorum gesta reuoluimus, constat quia fœderatus erat Israeli Edom, in tantum vt cum Iorã filio Achab, sub quo iste Abdias pauerat prophetas domini, pergeret ad prælium contra Moab. Quid igitur super hoc animaduertendum, nisi quia verba visionis huius, cum nõ hominis, sed spiritus sancti verba sint, spiritualiter pensanda sunt? Edom quippe (quod interpretat̃ rufus, siue sanguinolentus) nõ solus iste homo fuit Isaac & Rebeccæ filius, sed omnis quicunq; vitium eius imitatur, sectando gulã, & fraternũ gerendo odiũ, sicut ille fecisse nõ ignorat̃. Si hoc ita nõ esset, Apostolus nequaquã diceret his, qui vtiq; secundum carnẽ, qui ex Esau qui & Edom, sed ex Iacob geniti fuerant. Contemplantes ne quis desit gratiæ dei, ne qua radix amaritudinis rursum germinans impediat & per illam inquinẽtur multi, ne quis fornicator, aut profanus vt Esau, qui propter vnam escã vendidit primogenita sua. Itaq; si verba visionis ritè perpendas, quę nulla testatur historia dignè, & sicut propheticam condecet tubam, completa esse in illo Edom. Itemq; recolas, qualis fuerit rerum status in Israel, quo tempore prophetauit hic Abdias, dubitare nõ debes, quin sub nomine Edom visio sit contra carnalẽ Israel. Tunc enim regnante Achab & impia Iezabel cœperunt occidi prophetæ domini, ita vt diceret Helias, Domine derelíquerũt pactum tuum filij Israel. Altaria tua destruxerunt, & propheras tuos occiderunt gladio, & relictus sum ego solus, & quęrunt animã meam. Nimirum qui occidebãtur, & ipse Helias qui fugiebat, cæteriq; de quibus ait dominus, Reliqui mihi septem millia virorum, quorum genua nõ sunt curuata ante Baal, ipsi sunt Iacob & Israelitæ. qui aũt occidebant eos, ipsi erant Edom, vtpote opere perpetrãtes odiũ quod mẽte conceperat ille, cuius propter imitationem filij sunt, dicens in corde suo. Venient dies luctus patris mei, vt occidam Iacob fratrẽ meũ. Alioquin quomodo stabit illud, quod in hoc propheta, cum præmissum esset, vt intereat vir de monte Esau, subiunctũ est, propter interfectionem, & propter iniquitatem in fratrem tuũ Iacob? Nam ille Esau siue Edom quem Rebecca peperit, oderat quidẽ semper Iacob pro benedictione qua benedixerat ei pater, sed nõ interfecit eum. Hi aũt qui ex Iacob secundum carnem geniti, odiũ imitati sunt Esau, fratres suos interfecerũt, nec destiterunt interficiendo, donec ipsum interficerent Christũ. Quod si quæras, quę fuerit necessitas vt significarentur nomine Edom, cum possent manifestius exprimi nominibus alijs quæ propria viderẽtur Iudaicæ siue Israeliticæ gentis. Nos ad hæc dicimus, quia nimis incauti & indiscreti fuisset hominis, nudo sermone proprijsq; vocabulis declamare perditionẽ gentis, apud quam solam oportebat interim prophecicas visiones, & in omnes sanctas scripturas conseruari, donec glorificato Iesu, & dato spiritu, per totũ mundũ diffunderent̃ per linguas omniũ gentiũ, & clarescerẽt aperto credentiũ sensu ad intelligendũ. Nunc iam textum visionis huius ingrediamur. Præmisso, hæc dicit dominus ad Edom, statim subiungit, Auditum audiuimus à domino, & legatũ ad gentes misit. Hæc ex sua cæterorumq; prophetarũ persona interloquitur, priusquã narrare incipiat, quęnã sint ea quę dicit dominus ad Edom. Sic Lucas in actibus apostolorũ præmisso, exurgẽs Petrus in medio fratrum dixit, priusquã ea narrare incipiat, quę Petrus dixit, ipse ex sua persona interposuit, Erat aũt turba hominũ simul ferè centũ viginti. Itaq; quasi quęreret, quis tu, quomodo vel vndè scis, quid dicat dominus ad Edom? A domino (inquit) audiuimus auditũ nos prophetæ, qui ferè omnes loquimur contra Edom. Et ipse misit, id est, certissimè missurus est legatũ ad gentes, qui dicat. Surgite, & consurgamus aduersus eum in prœliũ, legatus iste Christus est, missus ad gentes & desideratus gentibus, sicut in Aggæo scriptum est, Mouebo omnes gentes & veniet desideratus cunctis gentibus. Legatus iste nõ sic ad gentes missus dicitur, vt per suam ipse personã ad gentes venerit, aut venire debuerit, quippe qui in Iudæa consummatus est, & peragendũ ad gentes suæ legationis officiũ, suis apostolis imposuit, sicut vnus ex eis Paulus dicit, Pro Christo ergo legatione fungimur, tanquã deo exorãte per nos. Obsecramus pro Christo, recõciliamini deo. Legati huius verba sunt hæc, O vos gentes, surgite & consurgamus aduersus Edom in prœliũ. Nimirum hoc & corporaliter factũ est, quando ex Romano imperio consurrexerunt gentes ad excidium Iudæorũ, & nunc vsque sit, dum credentes ex gentibus contra illos verbo veritatis dimicãt, tela sumẽtes ex armario scripturarum sanctarum. Hunc auditum nos à domino audiuimus, qui legatũ illũ expectamus & recipimus, Edom aũt, qui illũ non recipit, imò qui illum occidit, sicut & ante & post illum prophetas & sapientes & scribas interfecit, quos ille misit, audiat alia quæ dominus ad eum dicit. Quæ sunt illæ? [Ecce paruulum dedi te in gentibus, contemptibilis tu es valde.] Quale initium eorum, qui dicuntur ad istum Edom, Paruulum (inquit) dedi te in gentibus. Potest quidem paruulus in bono interdum accipi, sed non hic. Sequitur enim, Contemptibilis tu es valde. Ergo paruulum dedi te, id est, inuidum esse ostendi te, de quo rectè dixerit alia scriptura paruulum,

Quæstio.

3.Reg.vlt.

Responsio.

Hebr.12.

Carnalis Israel dicitur Edom.

Genes.27.

Cur obscurè scripsit prophera.

Acto.1.

Legatus missus ad gẽtes, Christus est. Aggæi.2.

2.Cor.5.

Paruulus hic, id est, inuidus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iob.5. paruulum occidit inuidia. Inuides enim gentibus, quia videlicet comparatione tui magnæ effectæ sunt gentes Christum suscipientes, & ob hoc in fide patris Abrahæ rectè gloriantes. Hinc est illud, Ego ad æmulationem vos adducam in non gentem, in gentem insipientem, in iram vos mittam. Aemularis enim & inuides gentibus, videns impletum esse in eis illud propheticũ. Inuentus sum à non quærentibus me, palam apparui his qui me non interrogabant. Cum ita sis paruulus, consequenter & rectè contemptibilis tu es valde, subauditur, propter interfectionem & propter iniquitatem & fratrem tuum Iacob, quam postmodũ dicturus sum, quia videlicet inuidisti vt paruulus, occidisti vt inuidus. Idcirco nanq; ita contemptibilis es, vt sis veluti Cain vagus & profugus super terram, eiectus à facie domini, quia sicut ille fratrem suũ Abel, sic & tu Christũ & prophetas eius per inuidiã occidisti. Idcirco (inquã) tu contemptibilis es valde, non solùm deo, verùm etiam hominibus, inter quos captiuus & dispersus teneris, notam habẽs tui sceleris ipsam captiuitatem ac dispersionẽ, quæ tuam iniquitatem latére non sinit. Nimirũ vt ita contemptibilis fieres, præcedens culpa superbiæ causa extitit. Dico ergo. [Superbia cordis tui extulit te, habitantem in scissuris petræ, exaltantem solium suũ, qui dicis in corde tuo, quis detrahet me in terrã. Si exaltatus fueris vt aquila, & si inter sydera posueris nidum tuũ, inde te detraham dicit dominus.] Et quidem ille alter Edom, cuius odiũ tu imitaris, qui secundũ carnem diceris Iacob, ita vt litera sonat, in petris habitat. Nam omnis australis regio Idumęorum de Eleutheropoli vsque ad petram & Zailam (hæc est enim possessio Esau) in specubus habitat, sed tu qui omnia quæ de Esau dicuntur, in petis imitaris, in alia petra gloriaris, in alterius petra habitas scissuris. Quæ est illa petra? Tuus secundũ carnẽ pater Abrahã. Hinc nanq; Esaias,

Petra Iudęorum, caro Abrahæ. Iohan.8. Attendite (inquit) ad petram vndè excisi estis, & ad cauernam laci de qua præcisi estis. Abraham & Saram volens intelligi. Subiungit enim protinus & dicit. Attendite ad Abraham patrem vestrum, & ad Saram, quæ peperit vos. In scissuris illius petręu habitas, & inde superbia te extulit. Verbi gratia dum dicis, Semen Abrahæ sumus, pater noster Abrahã est. Hæc & huiusmodi, superbia te extollente, dicis, scilicet superbiendo contra petrã illam, quę in fundamẽto posita & Abraham & cæteros omnes sanctos, qui petræ siue lapides viui, propter fidẽ dici merentur, portat.

Scissuræ illius petræ. Genes.25. Nec verò dixi aut dico, te in petra, sed in scissuris petræ habitantem extolli. Scidisti nanq; petram illam, id est, carnem Abrahæ scissuris irreparabilibus, & tũc quando decem tribus scindente Hieroboam scissæ sunt à domo Dauid, qui possidebat hæreditatem benedictionis, quo post Abraham & Isaac, simplex Iacob benedici meruit, vt de semine eius Christus nasceretur, & hinc quando negasti filium Dauid, filium dei dicens, nõ habemus regem nisi Cęsarem. Sic habitans in scissuris petræ, exaltasti solium tuum, magis eligens nominari super te regnum Romanum, siue nomen Cæsarum, quàm regnum siue nomen pauperis Christi, cuius regnum non de hoc mundo, sed de cœlo est. Nimirum frustra decipieris, dicens in corde tuo, quis detrahet me in terram. Deniq; si exaltatus fueris vt aquila, & si inter sydera posueris

Iohan.8. nidum tuum, inde te detraham dicit dominus. Exaltare nunc vt aquila, & inter sydera pone nidum tuum, Verbi gratia, dicendo, Nos ex fornicatione non sumus nati, vnum patrẽ habemus deum, qui volatus animi superbientis nimis est altus, ego verò inde te detrahã, falsum compro bando & conuincendo, quòd nõ deus pater tuus sit, sed ex patre diabolo tu sis, cuius desideria facere voluisti. Sequitur. [Si fures introissent ad te, si latrones per noctem, quomodo cõticuisses? Nonne furati essent sufficiẽtia sibi? Si vindemiatores introissent ad te, Nunquid nõ saltem racemos reliquissent tibi? Quomodo scrutati sunt Esau, inuestigauerũt abscondita eius?] Grauissima

Irrisio. irrisio, dicere illi, cuius omnia fures scrutari sunt, & abscondita quęq; inuestigauerũt, si fures introissent ad te, quomodo cõticuisses? Quisnã ita debet irrideri, nisi is qui valde est contẽptibilis, ita vanus, vt cum à furibus dormiẽs omnino spoliatus sit, hoc ipsum adhuc nesciẽs quia dormiuit, iactitet quòd prouidus sit, & furis aduentũ toto prius mense olfacere possit? Vt manifestior sit huiusce irrisionis modus, exem plũ vndecunq; sumamus. Ethnicus in fabula Terentiana, dum

n Adelph. cõtra fratrẽ stomachat, eo quòd filiũ perdat, sinendo illũ amoribus vacare, taliter à seruo irridet. Tu (inquit) quantus quãtus, nihil nisi sapientia es. Ille futilis somniũ, Sineres verò illum tuũ facere hæc? Ille respondens ait, Sinerem illum? An non sex totis mensibus prius olfecissem, ẽ ille quicq̃ inciperet? Et seruus pertinaciter deludẽs, vigilantiã (inquit) tuã tu mihi narras? Tanq̃ diceret. Non opus est vt mihi narres, noui enim qa filius à te vigiliter custoditus est hactenus ne amaret. At ille videlicet filius, quẽ pater vanus tantopere se custodisse iactitabat, amori cuiusdã

Psal.44. psaltrię totus deditus erat, sed amoris famã alio in se trãstulerat. Sed omissis iã nugacibus exemplis, veniamus ad rẽ, ac demõstremus, qui fures quive latrones ad istũ Edõ introierũt. In psalmo, gẽtes oẽs iussę plaudere manibus, & iubilare deo in voce exultatiõis. elegit nobis (ait) hęreditatẽ suã, speciẽ Iacob quẽ dilexit. Hæc dicẽdo spũs sanctus ad historiã mittit nos. Sicut enim

cob & gẽ ; qũo dicitur fures. Esau siue Edõ, q prior natu erat, à deo reprobatus est, & Iacob dilect⁹ sic Israeliticus populus, q prius quadã familiaritate deo acceptus erat, postmodũ reiectus est. Gentes verò, quę nullis eius cognitionẽ pri⁹ habuerãt, eius benedictionẽ receperũt. Nimirũ illic Iacob, & hic gẽtes rectè fures dicuntur,

dicuntur, non pro suo vitio, sed pro illius, siue illorum improperio, quibusin mortifera negligentia dormientibus primitiua sublata sunt. Quis enim, vt interim secundum historiam dicamus, Rebeccam & Iacob fures in illo facto dicere dubitet, præsertim cum dicat ipse Isaac pater, venit germanus tuus fraudulenter, & accepit benedictionem tuam? Eã dem ratione Iacob dicatur fur, qua dicitur fraudulentus. Amplius dicimus, quia dominus ipse furi sese assimilat, dicendo, Si ergo non vigilaueris, veniam ad te citò tanquam fur & nescies qua hora veniam ad te. Notum vtiq; est, quia sic dicitur, non in reprehensionem venientis, sed in subsannationẽ dormientis. Itaq; & quando (sicut iam dictum est) venit germanus fraudulenter, & accepit benedictionẽ, conscia & cooperante matre Rebecca, tunc fures introierunt ad Edom, & quando contingente in Israel cæcitate, subintrans plenitudo gentium tulit neglectam à Iudęis benedictionem, id est Christum, nihilominus, imò per amplius fures introierunt, imò introire non desinũt ad Edom. Diximus de furibus, de latronibus quid dicemus? Siquidem vtrunq; dixit, si fures introissent ad te, etsi latrones per noctem. Nomen latronis nusquã in scripturis recolimus similitudinem gerere alicuius boni. Nam furi quidem (vt iam dictũ est) dominus sese assimilauit, latroni autem nunquam, vel ipse, vel pius aliquis assimilari debuit, cum sit nomen crudelitatis. Ergo gentes in Christum credentes, & credendo incredulum & crudelem Edom, scilicet Iudaicum populum supplantantes, fures fuerunt sicut Iacob, qui vt benedictionem acciperet, fraudulenter venit. Iatrones autem scribæ & pharisæi, qui latrocinando suam exercentes auaritiam, animas trucidauerũt eiusdem populi. Nam reuera si latrones non fuissent, nequaquam dominus præmisso, quia scriptũ est, Domus mea domus orationis vocabitur, diceret in eos. vos autem fecistis eam speluncam latronũ. Nonne illic præ latrocinando in templo & agendo prędam de populo, ad hoc peruenerũt, vt animas illorum trucidarent, suadendo, vt Christum interficerent? Nonne hoc suadendo, introierunt latrones per noctem? Obduxerunt enim miseris nimiam deceptionis caliginem, ita vt cum essent latrones, viderentur esse consultores. Dixerũt etenim, Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum. Et venient Romani, & tollent nostrũ locum & gentem. Ad hæc vnus ex ipsis, Caiphas, pontifex illius anni. Vos, inquit, nescitis quicquam, nec cogitatis, quia expedit vobis, vt vnus moriatur homo, & non tota gens pereat. O suauissimum consultorem, crudelissimum latronem. Ad hęc conticuit ille Edom, id est, acquiuit sequens crudele consilium. Nam ab illo die cogitauerunt vt interficerent dominum Iesum. Rectè igitur cum irrisione, & ioco amarissimo dicitur in eum. Si fures introissent ad te, si latrones per noctem, quomodo conticuisses? Hoc enim amarius dicitur, & acerbius sonat, quàm si diceretur admirando, dum fures introirent ad te, dum latrones per noctem, quomodo conticuisti? Item quod sequitur, nonne furati essent sufficientia sibi, multò vehementius eundem Edom percutit, quàm si ita diceretur, furati sunt sufficientia sibi. Hoc de gentibus supradictis Iudæos supplantantibus, secundum typum qui in Iacob præcessit, Rectè dicat spiritus prophetícus, quia furati sunt sufficientia sibi, id est, ea tantùm tulerunt Iudæis, quę ad salutem sufficiant sibi. Neque enim holocaustomata arietum, & adipem pinguium, & sanguinem virulorum & agnorum & hircorum, neque neomeniam & sabbatum, & festiuitates alias, & Kalendas, cæterasq; carnales cærimonias fures isti furari dignati sunt, imò respuerunt & arbitrati sunt vt stercora, sufficere sibi credentes fidem & iustitiam, secundum quod sancti apostoli scripserunt eis. Visum est enim spiritui sancto & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, quàm hæc necessaria, vt ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & sufficato, & fornicatione, & ea quæ vobis fieri non vultis, alij ne feceritis. A quibus custodientes vos bene agetis. Nimirum tale hoc est quale est, vineam introire, & racemos diligenter colligendo, sola folia relinquere. Idcirco conuenienter adhuc proloquens, si vindemiatores (inquit) introissent ad te, nunquid nõ saltem racemum reliquissent tibi? Denique vineam domini fuisse Israeliticam gentem, passim scriptura concinit, Exempli gratia illud in Esaia, Cantabo dilecto meo canticum patruelis mei vineę suæ. Vinea facta est dilecto in cornu, filio olei, & sepiuit eam, & lapides elegit ex ea, & plantauit eam electam, & cætera vsque, vinea enim domini exercituum domus Israel est. Nunquam sic à vindemiatoribus demessa fuit alicuius hominis vinea insensibilis, quomodo ista domini vinea viuens & sensibilis despoliata est à furibus istis. Vindemiatores quippe quamuis diligentes sint, nonnunquam saltem racemum inter folia latentem relinquunt. At veèd fures isti sępe dicti, scilicet gentiles ad fidem vocati, & vineam legis & propheturum ingressi, totum rapuerunt, nihilq; præter folia literę occidentis reliquerunt illitacenti & dormienti Edom. Nullum omnino iam habent reliquum viuificantis spiritus racemum. Inde admirando percunctans, & percunctando admiras dicit. Quomodo perscrutati sunt Esau, inuestigauerũt abscondita eius, subauditur, fures isti, qui ad eum introierunt? Quæ autem erant abscondita illius, videlicet Iudaici populi, qui (vt sæpe iam dictũ est) nomine & operibus prefiguratus est Edom siue Esau? Quæ (inquam) erant illius abscondita, nisi spiritualia legis & propheturum sacramenta, qualia congruè significari potuerũt vestibus Esau valde bonis, quas apud se Rebecca domi habebat?

Furati sunt sufficientia sibi.

Philip.3.

Act.15.

Esaiæ.5.

Iudæis in vinea solùm folia relicta sunt.

Abscondita Esau.

Multum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Multum scrutati sunt,miro modo abscondita Esau fures isti inuestigauerunt,quando legem & prophetas spiritualiter intelligentes,pelliculis quoq; hœdorum manus & colli nuda protexerunt,id est,priorum operum veteriscq; superbiæ manifestam confessionem facientes,pœnitentiã egerunt.Ista sunt abscondita Esau,ista sunt valde bona vestimenta eius,quæ Apostolus commemorãs,quorũ(inquit)adoptio est filiorũ, & gloria,& testamentũ,& legislatio,& obsequium, & promissa,quorũ patres ex quibus Christus secundũ carnẽ, qui est super omnia deus benedictus in secula.Hæc omnia scrutati sunt,& inuestigauerunt,& ad semetipsos transtulerunt.Sequitur.[Vsque ad terminũ emiserunt te omnes viri fœderis tui,illuserunt tibi,inualuerunt aduersum te viri pacis tuę, qui comedunt tecum,ponent insidias super te.]Grandis reatus extitit huic Edom,quòd multos fœderatos habuit,grandis offensio carnali Israeli,quòd toties cum profanis gentibus fœdus pepigit,prohibente domino in lege,ac dicẽte. Non inibis fœdus cum eis,nec; sociabis cum eis coniugia, quia seducent filium tuum ne sequatur me, & vt magis seruiat dijs alienis,irascetur; furor meus,& delebit te citò,ita factũ est.Commixti sunt inter gentes & didicerunt opera eorum,& seruierũt sculptilibus eorum,& factum est illis in scandalum. Hoc faciendo & perseuerando, ad hoc vsque peruenerunt, vt Romanæ gentis imperio nimis vltronei se ingerentes atq; dicentes. non habemus regem,nisi Cæsarem,Christũ dei filium regẽ suum crucifigerẽt . Multi per diuersa temporum curricula taliter fœderati fuerũt huius Edom, quibus dum similis esse contendit, propheras & ipsum dominũ prophetarũ occidit . Porrò illusores veraciter,falsò autem viri pacis,de quibus nunc ait, illuserunt tibi,inualuerũt aduersum te viri pacis tuæ, qui comedunt tecum ponent insidias super te,sacerdotes fuerunt,maxime; Annas & Caiphas, qui multo pernicioſius illi populo illuserunt, suadendo vt peterẽt dimitti sibi Barrabam,& crucifigi Christũ,quàm olim illuserant Hieroboam & sacerdotes eius, fabricando vitulos aureos vt illos colerent,& regem suum Dauid derelinquerent,ostendentes vitulorum pulchras effigies,ac dicentes,isti sunt dij tui Israel.Comedebant enim cum illo infelici Edom,& suam de illo explebãt auaritiam, & vt liceret eis comedere prædamq; de populo facere,idcirco sic illuserunt,idcirco insidias super eum posuerunt. Illusorum maximus iam dictus extitit illusor Caiphas. Expedit(inquiens)vobis, vt vnus moriatur homo pro populo,& non tota gens perear. Notanda interim diligenter dictionis huiusce qualitas,quia nõ dixit, insidias ponent sub te vel contra te,sed insidias(inquit)ponent super te.Nimirum satis edici nõ potest,quàm nequissima sit illusio,quàm pertinaces in illudendo insidiæ, quando is qui suadet vt decipiatur, cum calliditate suasionis magnitudinem quoq; habet potestatis,sicut habuit idẽ Caiphas & principes alij,qui suaserunt turbis.Superbia etenim plebe superiores,scelerato populo erant sceleratiores,ad suadendum callidi, & ad prouocandum factiosi. Idcirco contra illos spiritus propheticus per Esaiam dicit,Propter hoc audite verbum domini viri illusores,qui dominamini super populum meum, qui est in Hierusalem. Dixistis enim, Percussimus fœdus cum morte,& cum inferno fecimus pactum,&c. Huiusmodi fœderati,siue viri pacis vsq; ad terminum emiserunt te. Cuius vsq; ad rei terminũ illũ emiserũt? Nimirum vsq; ad terminum benedictionis,extra terminos promissionis, quæ ad Abraham facta est secundum hæc verba. In semine tuo benedicentur omnes gentes,& in Isaac vocabitur tibi semen.Extra terminos illius tantæ hęreditatis viri fœderati,viri illusores illum emiserunt, quia videlicet iniqua consederatio illorum causa extitit, vt emitteretur extra tantum videlicet bonum, nec reputaretur in semine,quia non erat ex fide.Nonne illum priorem Edom,siue Esau talis causa emisit vsque ad terminum,vt non sequeretur benedictionem,vt non remaneret intra terminos hæreditas, quam illi tanquam primogenito pater Isaac præscribere deliberat? Nam quia fœderatos habere voluit homines seculi,idcirco exterminatus est extra fines supernæ benedictiõis.Sic enim scriptum est,Esau verò quadragenarius duxit vxores Iudith filiam Beheri Aethei,& Basemath filiam Elom eiusdem loci,quæ ambę offenderant animũ Rebeccæ.Nonne offensus animus Rebeccę indignum iudicauit filium benedictione,qui sicut prius primogenita sua propter escam vendiderat,sic & postmodum vxores ducens alienigenas concupiscentiæ seruiuit,quia benedictionem seminis Abrahę cõtempsit?Nominatus quippe esse,& in terra roborari apperẽs, peccatorũ se affinitatibus immersit,super quibus præcauẽs Abraham,seruum fidelem astrinxerat iuramento, vt non accipias(inquiens)vxorem filio meo de filiabus Chananæorum,inter quos habito.Sed nec illud prætereundum,quod videns idem Esau,quòd pater suus benedixisset Iacob, probans quoq; quòd non libenter aspiceret filias Chanaan pater suus, iuit ad Ismahelem & duxit vxorem ablatis quas prius habebat Malalehel filiã Ismahel filij Abraham sororem Nabioth. Nimirum hoc erat illi magis ac magis vsq; ad terminum emitti & foras eijci, quòd electo Ismaheli taliter se consociauit. Sic enim Sara locuta fuerat, Eijce ancillam & filium eius. Non enim erit hæres filius ancillæ cum filio meo Isaac,& sic factum fuerat.Secundum hanc similitudinem(vt iam diximus)propter fœderatos suos accidisse carnali Israeli Apostolus testis est,qui ad Galatas scribens,Sed quomodo(inquit)tunc is,qui secundum carnem natus fuerat, persequebatur

Roma.9.
Exodi.32. Danie.7. Psal.105.
Viri pacis tuæ Annas & Caiphas.
3.Reg.12.
Iohan.11.
Esaiæ.28.
Genes.22.
Vxores Esau.
Genes.26.
Genes.24.
Genes.34.
Genes.21.
Galat.4.

persequebatur eum qui secundum spiritum,ita & nunc. Sed quid dicit scriptura? Eijce ancillã & filium eius,Non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ.Nimirum & Ismahel & Esau, qui secundum carnem nati,persecuti sunt Isaac & Iacob,qui nati sunt secundum spiritum,typũ prætulerunt carnalium Iudæorum,qui spiritualem Ismahelem persequi & occidere non desisterunt,donec ipsi emitterentur,vt iam dictum est,vsque ad terminum.Sequitur.[Non est prudentia in eo,Nunquid non in die illa,dicit dominus,perdam sapientes ex Idumæa,& prudentiam de monte Esau? Et timebunt fortes tui à meridie,vt intereat vir de monte Esau. Propter interfectionem & propter iniquitatem in fratrem tuum Iacob operiet te confusio,& peribis in æternum.]Cum ad ipsum Edom fieret sermo propheticus vsque ad hunc locum,qui comedũt tecum,ponent insidias super te,auditorẽ quoq; attentum esse,& in admirationem excitari volens super his quæ dicebantur,repentè conuersus dicit de eodem Edom. Non est prudentia in eo. Verè nõ est in eo prudentia, qui iam dictas super se positas non cauit insidias, sed fauit insidiantibus,sicut imprudens,sicut improuidus,bona ergo non est in eo prudentia.Cęterùm iam dicti insidiatores eius malè prudentes fuerunt, sicut in eosdem per alium prophetam dictũ est, Væ qui sapientes estis in oculis vestris,& coram vobismetipsis prudẽtes. Item,Sapientes sunt vt faciant mala,bene autem facere nesciunt.Cum igitur dixisset,non est prudentia in eo,quoniam est prudentia siue patientia quædã non bona,quæ rectius dicitur malitia, continuò subiunxit,Nunquid non in die illa,dicit dominus,perdam sapientes ex Idumæa de monte Esau? Denicq; sapientia siue prudẽtia,quæ meritò perdenda iudicatur, malitia siue stultitia est.Scriptũ est enim,Perdam sapientiam sapientum,& prudẽtiam prudentum reprobabo.Hoc apud beatum Iob scriptum est,Cuius scripturæ cum meminisset Apostolus,continuò dixit,Nonne stultam fecit deus sapientiã huius mundi? & in alio loco dicit,Nam prudẽtia carnis mors est.Item, Quoniam sapientia carnis inimica est deo. Hæc idcirco dicta sunt,quoniam alia prudentia est, quam conqueritur non esse in illo Edom scilicet bona, & alia quam se prodituram esse dicit de monte,id est,de superbia eius,scilicet mala,quæ vero nomine dicitur malitia. Simul notandum,quòd cum dicit,nunquid non in illa die perdam sapientes ex Idumæa,de futuro tempore sese vaticinari satis indicat,quamuis hactenus verbis præteriti temporis vsus fuerit. Ecce videmus,ecce mirantes legimus, legentes miramur in historijs plus quàm tragicis,quàm terribiliter semetipsos iudicio domini perdiderunt sapientes & prudentes illi,id est,malitiosi, qui secundum exemplum Esau fratrem suum simplicem Iacob odientes illos,qui verè sapientes erant & prophetæ,persecuti sunt & occiderunt,tandemq; ipsum dominum,fratrem suum secundũ carnem effectum,diu tentantes,vt eum caperent in sermone ad vltimum tale consilium sapiẽtiæ suæ reppererunt,vt eum suspenderent in ligno, maledictũ illum esse volentes propter hoc.Sciebant enim praue sapientes, & peruersè prudentes, scriptum esse in lege, quia maledictus à deo est qui pendet in ligno . Veruntamen vbi scriptum hoc est, si verè saperent, si verè prudentes essent,illud quoq; sapuissent,quia maledictũ non facit pœna,sed culpa. Proinde ipsam legis sententiam ponere non pigeat.Quando peccauerit homo,quod morte plectendum est,& adiudicatus morti,appensus fuerit in patibulo,non permanebit cadauer eius in ligno, sed in eadẽ die sepelietur,quia maledictus à deo est qui pendet in ligno,& nequaquam contaminabis terram, quam dominus deus tuus dederit tibi in possessionẽ.Non tantùm dixit,quando appensus fuerit homo in patibulo,quod pœna est,sed etiam præmisit culpã,quando peccauerit homo quod morte plectendum est. Hoc illi sapientes & prudentes non viderunt,aut videre voluerũt,quia nimirum nõ erat illorum sapientia quæ illuminat,sed malitia, quæ excæcat,sicut scriptum est. Hæc cogitauerunt & errauerunt,excæcauit enim illos malitia eorum, & nescierunt sacramẽta dei.Perdam igitur(inquit)in illa die sapientes & prudentiam de monte Esau,id est,ludęos terrena sapientes,& secundum similitudinem Esau superbientes condemnabo sicut Esau, vt comprobentur insipientes,non vtcunq;, sed ita vt ferre non possint lucem sapientiæ. Nam hoc est,quod rursus ad ipsum conuersus sermo propheticus,& timebunt fortes tui à meridie,vt intereat vir de monte Esau. Meridies hoc tempus gratiæ est,ex quo sol iustitiæ Christus in altum ascendit,suæq; diuinitatis radios,id est,spiritus sancti dona diffundens mundum illuminauit,& calefecit.Vndè Psalmista,In sole(inquit)posuit tabernaculũ suum, & ipse tanquã sponsus procedens de thalamo suo. Exultauit vt gigas ad currendam viam, à summo cœlo egressio eius. Et occursus eius vsq; ad summum eius,nec est qui se abscõdat à calore eius.Ab isto meridie sic timent fortes huius Esau, vt præfiguratũ est quando splendida facta facie Moysi ex consortio sermonis dei,videntes Aaron & filij eius,timuerunt prope accedere.Sic(inquam)timẽt isti fortes, id est,luminis rebelles,de qualibus in psalmo scriptum est,Et irruerũt in me fortes.Timor eorũ malignus est, vtpote qui ex inuidentia procedit. Inuident enim charitati solis huius æterni,& quicquid de gloria eius audiuit,contra se putant dictum,qui talem extinguere voluerũt.Inde fit,vt intereat vir de monte huius Esau,qui dum lumen refugiunt,eunt in interitum viri in suis viribus confidentes,in monte superbiæ caput attollentes,nec iam dici merẽtur viri,sed potius mulieres,

Esaiæ.5. Hiere.4.
Duplex prudentia.
Esaiæ.29. 1.Cor.1. Iacob.3. Roma.8.
Historia de Iudęis plus ꝙ tragica. Matth.22.
Deute.2.
Lex de pendente in ligno.
Sapien.2.
Meridies tẽpus gratiæ.
Psal.18.
Exodi.34.
Psal.52.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mulieres,iuxta quod in Esaia dicit idem dominus,Populum meum exactores sui spoliauerũt, & mulieres dominatę sunt eius. Peccatum huius Esau manifestius sermo propheticus exprimit,cum protinus dicit,Propter interfectionem & iniquitatẽ in fratrem suum Iacob,& peribis in æternum. Si ad illas tantummodo duas respicimus personas, quæ proprijs nominibus istis priores nuncupatę sunt Iacob & Esau,litera non stabit,quia videlicet Esau frarrem suum Iacob odio quidem habuit,sed non etiam interfecit. At verò de carnalibus filijs Israel,siue Iudæis notum nimis est,quia fratres suos prophetas domini, & ipsum dominum secundũ carnem fratrem suum interfecerunt, & propter hoc confusio operuit eos, & peremit in æternum. Non tantùm quia interfecerunt,sed quia insurgentem credere noluerũt. Valdè quippe notandum est,quod nõ dixit hoc solùm propter interfectionem,sed addidit, & propter iniquitatem in fratrem tuũ. Nulli denique nocuisset scelus interfectionis,si nõ perseuerasset & iniquitas incredulitatis.Igitur (vt sæpe dictũ est)hoc nomen Esau,siue Edom cunctos significat imitatores illius primi,& nomen Iacob cunctos illius sequaces,quem ille odio habuit. Cuncta quæ in istũ crudelem Edom hæc prophetia declamat ventura,concedit Psalmista vt fiant,quia iustum est,dum voce imprecantis dicit,Memor esto domine filiorum Edom in die Hierusalem,qui dicunt,exinanite exinanite, vsque ad fundamentũ in ea, id est, qui semetipsos inuicem cohortantes atq; inflammãtes in odium eorum,qui cœlestia sapiunt,dicunt,Euacuate & auferte illa quæ sunt nobis,vel moribus nostris contraria,& hoc vsque ad fundamentum,id est,vsque ad finem,vt omnes cedant in morem nostrũ.Hoc est,quod illi improperat sermo præsens,cum protinus subditur, [In die » cum stares aduersum eum, quando capiebant alieni exercitũ eius, & extranei ingrediebantur » portas eius,& super Hierusalem mittebant sortem,tu quoq; eras quasi vnus ex eis.] Regnan- » tibus Achab in Samaria,& Iosaphat in Hierusalem,quo tempore hic Abdias absconditos prophetas domini pauerat, tale quid fecisse legimus hũc Edom, Congregati nanq; sunt filij Edom cum filijs Moab,& filijs Ammon,vt pugnarent contra Iosaphat. Veruntamen tunc neq; cœperunt exercitum eius vt voluerũt,neq; ingressi sunt portas Hierusalem. Nanq; orante Iosaphat, ac dicente, Nunc igitur domine ecce filij Ammon & Moab,& mons Seyr nituntur eijcere nos de possessione,quam tradidisti nobis,factoq; sermone domini super Ihaziliel filiũ Zachariæ leuitam dicentem, O Iuda & Hierusalẽ nolite timere,cras egrediemini,& dominus erit vobiscũ, filij Ammon & Moab consurrexerunt aduersum habitatores montis Seyr, vt interficerent, & & delerent eos.Cumq; hoc opere perpetrassent etiã in semetipsos versi,mutuis concidere vulneribus.Itaq; veraciter quidem,quando capiebãt alieni exercitum Hierusalem,siue capere volebant, alieni(inquam)& extranei,scilicet filij Moab & Ammon, Edom qui & Seyr erat,quasi vnus ex eis,sed(sicut iam dictum est)neq; cœperunt,neq; ingressi sunt portas Hierusalem.

Esaiæ.3. Iudæi imitati sunt Esau.

Psal.136.

3.Reg.18.

2.Para.20.

Proinde totam visionem hanc propheticam quoniam spiritualis est,spiritualiter(vt corpũ est)persequamur,quia(sicut sæpe iam dictum est)carnalis Israel spiritualem persequẽs fratrem suum Israelem,& prophetas domini occidens,ipse est Edom.Et reuera quandocunq; cœperunt alieni exercitum eorum qui veraciter Israelitæ fuerũt vel sunt, quandocunq; extranei ingressi portam super Hierusalem mittebãt sortem,ipse Israel carnalis erat quasi vnus ex eis, imò peior atq; infestior quàm vnus quilibet ex eis. Primùm circa ipsa tempora, quibus iste prophetauit, alieni,id est,Syri præliabantur aduersus Israel,regibus Benadab & Azael,sed multò sceleratius agebant intra ipsum Israel ipsi qui spiritualiter dici merenẽ filij Edom. Domine(inquit Helias) prophetas tuos occiderunt,& altaria tua destruxerunt,& relictus sum ego solus,& quærũt animam meam.Deinde vsque ad euangelica tempora,quotiescunq; alieni siue extranei cœperũt, siue ingressi sunt portas Hierusalem,videlicet quando venerunt Babylonij,& post illos Antiochus,& portas eius non solùm ingressi sunt,verumetiam propter testamentum dei persecutores,multos occiderunt,viri iniqui ex ipso Israel extiterũt,qui amplius quàm gentiles pernicioſi fratribus fuerunt. Testis est tribulatio Hieremiæ,quem Babylonij seruauerunt, & suę gentis homines tribulãuerunt,testis Machabæorum afflictio, quibus viri iniqui ex Israel,maximeq; impius Alchimus amplius,quàm Grecorũ aliquis nocuerunt.Post hęc tam sacra euangelia, quàm apostolorum actus testantur,quàm verissimè dictum sit contra istum Edom,id est,carnalem Iudæum,tu quoq; eras quasi vnus ex eis,scilicet alienis siue extraneis gentibus,quibus & Christum tradidit ad illudendum & flagellandum & crucifigendum , & Christi discipulos vbique odiosos facere contendit,seditiones concitando, & turbas inflammando quocunq; ibant prædicantes Christi euangelium.Fecerunt etenim hoc Iudęi tamdiu,quàm diu licuit eis,quàm diu gens & locus eorum stetit. At verò diuinitas prouida(sicut alibi scriptum est) præcauens in futurum deleuit eos,& exterminauit per excidium Romanorum,& desolatæ sunt ciuitates eorũ absque habitatore,& domus sine homine,& terra derelicta est deserta,vt auferretur eis vocandi & sæuiendi facultas,quibus esset pertinax & insatiabilis voluntas.Hoc certissimum habens in isto propheta spiritus veritatis,protinus constantissimè dicit, [Et non despicies in die fratris » tui,in die peregrinationis eius.Et non lætaberis super filios Iuda,in die perditionis eorũ,& non » magnificabis

3.Reg.19.

Hiere.38.39.

1.Macha.7. 2.Mach.14.

Actor.13.

Carnalis Israel spiritualẽ semper vt extraneus persecutus est.

« magnificabis os tuum,in die angustiæ, neq; ingredieris portam populi mei,in die ruinæ eorũ,
« neq; despicies,& tu in malis eius, in die vastitatis illius, & non emitteris aduersum exercitum
« eius in die vastitatis illius,neq; stabis in exitibus vt interficias eos qui fugerint,& non claudes
« reliquos eius in die tribulationis,] Ad illud quod pauloante dixerat, propter interfectionẽ, & propter iniquitatem in fratrem tuum Iacob,operiet te confusio,& peribis in æternum, confutabitur,& non despicies in die fratris tui.Miro autem modo hæc omnia,quę nequissima sunt,iste Edom fecisse affirmatur,cum facturus esse negatur.Quid enim nequius,peregrinum,non quamlemcunq;,sed peregrinum fratrem suum despicere in die peregrinationis eius.Lętari in perditione eius, magnificare omnes in angustia eius, ingredi portas eius subsiliendo in ruinas eius, despicere eum in malis eius,stare in exitibus vt fugiẽtem interficiat, siue claudat reliquos eius. Cum sapientiæ sit ædictum,super inimici siue odientis ruina non esse gaudendum,quis nõ videat,quàm veraciter supra sit dictum,non est prudentia in eo,qui talẽ contra fratrem gerit animum? Igitur versa vice insultet illi is,qui in prophetis loquitur spiritus sanctus,irrideat eum,& subsannet qui habitat in cœlis dominus,dicens,Et non despicies,non lætaberis,non magnifica bis os tuũ,&c. Quem enim despicere potest hic Edom,id est,terrenus,scilicet Iudæus, qui tam despicabilis est in toto orbe,sicut eidem supra dictum est, ecce paruulũ te dedi in gentibus,contemptibilis tu es valdè.Perdidit locum & gentem,quem si nõ perdidisset despicere,& os suum magnificare,imò & interficere non desisteret,sed vtiq; captiuus est. Nunc diligẽter animaduertendum,quot vel quantis nominibus,cum dixisset in die fratris tui,diem eundem descripsit & illustrauit.Septem quippe dies vni diei subordinauit,dum præmisso,non despicies in die fratris tui,subiungit,in die peregrinationis eius,in die perditionis,in die angustiæ,in die ruinę,in die vastitatis,itemq; in die vastitatis,in die tribulationis.Nimirum septenario numero multitudinem cunctarum significat miseriarum siue tribulationum,quas sustinet frater ille simplex, & lenis,siue mitis,& humilis corde,quicunq; viuit secundum exemplum Christi,quicunq; viuit in hoc die vel tempore peregrinus in præsenti seculo,quod septem diebus voluitur.Hunc eundem numerum tribulationum apud beatum Iob legimus, In sex(inquit)tribulationibus liberabit te,& in septima tanget te malum.Septenario quippe(vt iam dictum est)numero,tribulationum significatur vniuersitas,quas in hoc seculo sancti patiũtur,quarum septima,id est vltima cuiusq; electi tribulatio certam consolationem habet, sicut in conditione seculi septimus dies vesperam non habet. Diem igitur fratris quem Edom persequitur,septiformiter distinctũ legentes, non frustra factum arbitremur, qui ciuitatem hic manentem non habens peregrinatur,quia animam suam perdit propter deum,siue propter Christum, vt inueniat eam qui angustiatur,spem habens,quia stabit in magna constantia aduersus eos,qui se angustiauerũt, qui ruinam patiens præsentium bonorum,patienter sustinet,propter spem futurorum,qui despicabilis videtur, in vastitate sua, errando in solitudinibus, in montibus, & in speluncis, & in cauernis terræ,vt testimonio fidei probatus inueniatur, qui item vastirate quadã desertus videtur,dum occiditur,& respiciens ad dexteram siue ad sinistram, & nõ inuenit à quo defendatur, qui fugit,& non inuenit qui occurrat,vel apud quem possit latere securus.Poterat dicere,sed & talis dies fratris tui,dies peregrinationis eius,dies perditionis, quæ vera tibi videtur perditio, dum perdit animam suam,vt inueniat eam,nõ diu permanebis. Hoc(inquam)dicere poterat, & quamuis nõ dixerit,tamen subaudiendum est.Sequitur enim,[Quoniam iuxta est dies domini super omnes gentes.] Hic quoq; cum dicit,super omnes gentes,subaudiendum est,& primùm super te. Nam protinus sequitur, Sicut fecisti,sic fiet tibi,retributionem tuam conuertet in caput tuum.] Ac si dicat, Interim antequam finiatur dies peregrinationis fratris tui, antequam veniat super omnes gentes ille magnus dies domini,scilicet dies iudicij, tu hic in isto seculo vindictam recipies publicam,audientibus,videntibus, atq; admirantibus gentibus cunctis,vt despicere iam non possis,imò despicabilis sis,& omni populo Christiano peregrinante, & angustiam patiente,licet claudatur & interficiatur,valdè contemptibilior sis.Post hanc priuatam atq; propriam portionem tuam, communem sortieris vindictam cum gentibus cæteris in illa(quæ iuxta est)die domini,die iudicij,die amara,die tribulationis & angustiæ,die calamitatis & miseriæ,die tenebrarum & caliginis,die nebulæ & turbinis, die tubæ & clangoris, sicut propheta Sophonias dicit, Quibus ex enuntiationibus illius diei tam terrificis, si præcedentem coniungas,qua dicit,vox diei domini amara,tribulabitur ibi fortis,ecce totidem vicibus,id est,septies declamaram habes diem vindicis domini in consolationẽ huius fratris,cuius die,in quo tribulatur,septies ille declamauit.Quapropter quoniã iste,de quo loquimur, Edom & primum singularem,siue priuatam perpessurus erat vltionẽ à gentibus Romanis,& deinde vniuersalem cum cæteris gentibus in die iudicij,pulchrè sic dictum est,sicut fecisti, sic fiet tibi, & deinde repetitum,tribulationem tuam conuertet in caput tuum.Quid enim est dicere,sicut fecisti sic fiet tibi, nisi secundũ merita tua retribuetur tibi? Attamen addidit retributionẽ tuã, conuertet in caput tuum, quia videlicet huius Edom terreni & sanguinolẽti, qui Christum & Christi

Nequissima Edom, contra fratrem suum.

Prouerb.24

Septem nomina vnius diei.

Iob.5.

Hebr.11. Iohan.12. Sapien.5.

Soph.1.

Duplex retributio & contritio Iudæis debetur. Hiere.17.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christi prophetas occidit,duplex est retributio,duplex contritio,secundum & alium prophe-
tam,qui cum dixisset,Induc super eos formidinem,subauditur,qua formidauerunt,dicentes,ne
forte veniant Romani,& tollant nostrum & locum & gentem, vt fiat eis sicut formidauerunt,
non contentus hac sola retributione,& æternam adhuc intendens eisdem incredulis, atq; im-
pœnitentibus, & duplici(inquit)contritione contere eos domine deus meus. Hoc dicto ad istũ
Edom,conuertitur ad eos,de quibus & propter quos loquebatur,qui primùm ab isto,& deinde
à cæteris gentibus tribulantur,& dicit eis,confirmando quod dixerat in consolatione eorum,
quoniam iuxta est dies domini super omnes gentes. [Quomodo enim bibisti super montẽ san »
ctum meum,bibent omnes gentes iugiter,& bibent,& absorbebunt,& erunt quasi non sint.] »
Esaiæ.51. Hæc si adhuc ad ipsum Edom dicuntur,hunc sensum habent. Sicut enim super montem sanctũ
meum Syon bibisti,atq; in perditione,siue ruina filiorũ Iuda lætatus es.sic omnes gentes versę
contra te bibent,& de malis tuis satiabuntur. Si autem ad ipsos,qui(vt supra dictum est)tribu
lantur ab impijs in hoc seculo,in consolationem ipsorum dicta intelligere malumus.sensui no-
stro succurrit illud ex Esaia,Eleuare(inquit)eleuare,consurge Hierusalem,quæ bibisti de manu
domini calicem iræ eius,& vsque ad fundum calicem soporis bibisti, & potasti vsque ad fecem.
Et subinde,Ecce tuli de manu tua calicem soporis,fundũ calicis indignationis meæ.Non adij-
cies, vt bibas illum vltra, & non ponam illum in manu eorum, qui te humiliauerunt. Igitur
quomodo bibistis vos omnes,quorũ de perditione inimici lætati sunt, siue tu frater qui despi-
ceris,qui & diceris Hierusalem.Hæc est vniuersa generatio quærentium dominum, quomodo
(inquam)bibisti,permittẽte deo affligi,sic bibent omnes gentes persecutrices,æquam,imò du-
Apoca.18. plam computationis vicissitudinem recipientes,sicut in Apocalypsi pronunciatur contra Ba-
bylonem,quæ istarum gentiũ vniuersitas est,Reddite illi,sicut ipse reddidit vobis. & duplicate
duplicia secundum opera eius.in poculo quo miscuit vobis,miscete illi duplum. Bene ergo
cum dixisset hic, quomodo bibistis super montem sanctũ meum, id est, persequutionem passi
estis propter nomen meum,bibent omnes gentes, addidit iugiter, quia videlicet non tam de
retributione temporali,quàm de æterna sermo est,& hoc ipsum repetitur atq; amplificatur,di-
cendo,bibent,& absorbebunt,& erunt quasi non sint. Duplum enim(vt iam dictum est)misce-
bitur illis,quia videlicet durum & amarum sanctis poculum miscuerunt,veruntamen tantùm
corpus occiderunt. Ipsis autem ita miscebitur,vt & corpus & anima mittantur in gehennam.
Ita non quomodocunq; bibent,sed totũ damnationis iudicium(quod est in calice iræ domini)
ore patulo & grandi absorbebunt vsque ad fundum. Cum hoc euenerit,tunc erũt quasi nõ sint.
Erunt enim per substantiam quidem,sed non erunt per vllam possibilitatẽ. Nam persequi vl-
tra non poterũt,regno dei nullum facient scandalum. Econtra,sanctorum vera & felix erit el-
sentia. Vndè protinus sequit,[Et in mõte Syon erit saluatio,& erit sanctus.] Mõs Syon illa glo »
riosa est ciuitas Hierusalẽ cœlestis,de qua Dauid. Fundamẽta eius(inquit)in montibus sanctis,
Psal.86. gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei. In illa Sion erit saluatio, & erit sanctus,ipse videlicet Chri-
stus,qui est salus & saluator eius. Quomodo erit in ea iste sanctus? Multum bene,multum feli-
citer,quia permanebis in sempiternũ particeps naturę eius,qui est conditor siue fundator eius,
sicut in psalmo memorato scriptũ est, Et homo natus est in ea. Et ipse fundauit eam altissimus.
Psal.121. Illud esse saluationis Sion eius incommutabilitas erit, quia videlicet & de ipsa ciuitate Sion,
Exodi.3. siue Hierusalem alibi scriptum est,Cuius participatio eius in idipsum.& ipse sanctus dicit,Ego
sum qui sum. Aduersa nimirũ hæc est oppositio,quia gentes sic erũt quasi non sint. Sanctus aũt
erit,& saluatio ciuitas eius erit,tali essentia quæ nullis casibus subiacebit,nullũ finem habebit.
[Et possidebit domus Iacob eos,qui se possederant. & erit domus Iacob ignis,& domus Ioseph »
flamma,& domus Esau stipula,& succendentur in eis,& deuorabunt eos,& non erũt reliquiæ »
Edom no- domus Esau,quia dominus locutus est.] Mira inuectione sermo prophetic⁹ nomen Esau,qui »
men pessi- & Edom,persequitur. Prius contra illũ loquebatur,& paulisper cæterarum quoq; pronunciata
mum habet damnatione gentium, rursus nunc in illũ inuehitur. Malæ nimis memoriæ est in scripturis san-
in scripturis Psal.136. ctis hoc nomen Edom,plus quàm alicuius cęterarum gentium. Exempli gratia,in psalmo cum
dicit Dauid,Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus,per Babylonem gentes omnes
volens intelligi,quarum in medio omnes sancti ciues regni dei,dum in corpore viuunt,tenen-
tur captiui,quid tibi acerbius sonare videtur, verum illud quod vniuersaliter de Babylone,an
id quod singulariter de Edom conqueruntur? Denicq; de Babylone, siue ad ipsam Babylonem
mitior sermo est, Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus. Itemq; Filia Babylonis
misera, beatus qui retribuet tibi retributionem tuam quam retribuisti nobis. At verò de isto
Edom non ita parcè aut suauiter conquestio deprompta est. Saucius animus dolorẽ suũ acer-
rimum nõ ferẽs,suspirisi de profundo suscitat,vocemq; altius in cœlũ subleuat ad eum,qui solus
Genes.27,37. laborem & dolorem considerat. Memor esto(inquiẽs)domine filiorũ Edom in die Hierusalem.
Acerbius nanq; fertur vulnus,quod à fratre(vndè consolatio contra cæteros sperari debuerat)
infligitur. Sic Iacob,quando illũ in persona sua persequebatur germanus suus Edom. sic Ioseph
quando

quando à fratribus suis venditus est.sic sancti prophetę & apostoli quando à contribulibus suis Hęretici fal-
Iudæis persecutionẽ passi,& occisi sunt.sic Christiani catholici,quando ab hęreticis,falsis vtique si fratres.
fratribus, tribulant amarius atq; acerbius patiũtur, quàm cum ab exteris gentibus,cum qui-
bus nullam generis aut professionis habent communionem,infestãtur. Hinc est illud,Quoniam Psal.54.
si inimicus maledixisset mihi,sustinuissem vtiq;. Et si is qui oderat me,super me magna locutus
fuisset,abscondissem me forsitan ab eo,Tu verò homo vnanimis,&c. Nunc ordinem prosequa-
mur. Et possidebit(inquit)domus Iacob eos,qui se possederant. Ista possessio non in bonum
intelligitur eorum qui possidentur. Sequitur enim,Et erit domus Iacob ignis,& domus Ioseph
flamma, & domus Esau stipula, & succendetur in eis,& deuorabit eos. Malo ergo suo possi-
buntur, videlicet quomodo stipulam possident ignis & flamma. Talis possidentium eminentia
potestas iudiciaria est. Denicq; in iudicio persecutores suos fratres falsos consumẽt sancti omnes,
quorum exemplaria prima fuerunt patriarcha Iacob,& filius eius Ioseph, in eo quod alter eo-
rum persecutionẽ passus est ab ipso fratre, qui nomine & re fuit Esau, alter verò à fratribus suis,
qui non quidem nomine,sed & re & imitatione fuerunt Esau. Quomodo isti possederunt Iacob,
id est,dei seruos,isti(inquam)scilicet persecutores,falsi fratres, quorũ prima (vt iam dictum est)
exemplaria fuerunt,ille Rebeccæ primogenitus Esau & illi fratres Ioseph. Videlicet crudeli in-
uasione possederunt eos,suo tempore Iudęi,& suo tempore hæretici. Habendo potestatem oc- Domus Ia-
cidendi,& de ciuitate in ciuitatem persequendi eos. Possidebit ergo eos domus Iacob,id est,ser cob.
uorum dei vniuersitas,possessione condigna. non vt eis vtantur, sed vt illi confundantur,& ad
iudicium oris eorũ igni perpetuo tradantur. Hoc est enim quod ait,Et erit domus Iacob ignis,
& domus Ioseph flamma,& domus Esau stipula,quæ nimirum valde congrua confirmatio est.
Nam quia ignis flammam generat,Iacob qui genauit ignis. & Ioseph, qui ab illo generatus
est,flamma dicitur. ipse autem Esau, qui in terra radicatus est, secundum infimã partem bene- Genes.27.
dictionis,dicente patre,in pinguedine terræ,& in rore cœli desuper erit benedictio tua, stipulę
comparatur,cuius viror omnis pertransijt,& species emarcuit,& ad nihil vtilis est, nisi vt tra-
datur igni. Sicut omnes sancti veteris testamenti rectè dicantur ignis, & omnes sancti noui te-
stamenti,ex quo venit Christus,cuius figuram Ioseph tenuit,rectè vocẽtur flamma. nam per-
secutores eorum,similes Esau erunt stipula,& succendentur in eis,& deuorabũt eos,& nõ erunt
reliquiæ domus Esau,quia dominus locutus est. Ob magnum sententię firmamentum ita con-
clusit,quia dominus locutus est,vt subaudias,cuius locutio vel sermo veritas est, & quod loqui
tur,infectum esse non potest,quemadmodum ait ipse,futurum prænuncians iudicium. Cœlum & Matth.24.
« terra transibunt,verba autem mea non transibunt. Sequitur,[Et hæreditabunt hi qui ad au-
« strum montem Esau,& qui in campestribus Philistijm,& possidebũt regionem Ephraim,& re-
« gionem Samariæ,& Beniamin possidebit Galaad,& transmigratio exercitus huius filiorũ Israel
« omnia Chananæorum vsque ad Sareptham,& transmigratio exercitus huius Hierusalem,quę
« in Bosphoro est,possidebit ciuitates Austri. Et ascendent saluatores in montem Sion, iudicare
« montem Esau,& erit domino regnum.] Cuncta hæc iuxta literã adimpleta esse,nulla testatur
historia,videlicet quòd carnalis Israel,siue Iudæus post hanc prophetiã possederit montẽ Esau,
sed nec vel istud vel cætera quę sequuntur tanta esse potuerunt(si tamen vnquam acciderũt)vt
dignatus fuerit spiritus sanctus ea prænunciando,propheticam implere tubam toto orbe au-
diendã. Maximè de eo quod ait,& trãsmigratio exercitus huius filiorũ Israel possidebit omnia
Chananæorum vsque ad Sareptham,si simplicem sequamur literam,stare nõ potest,quia vide-
licet certum est quòd nunquã acciderit, neq; accidere debuerit, vt captiuitas decẽ tribuũ,quæ
tunc imminebat,qua in Assyrios transmigrauerunt,reuocaretur & omnia Chananæorũ possi-
deret. Neq; enim contrarius sibi esse poterat spiritus propheticus,vt in isto promitteret,quod Osee.1.
in alio denegasset,scilicet in Osee dicendo,voca nomen eius absq; misericordia, quia non addã
vltra misereri domui Israel,sed obliuione obliuiscar eorũ,& domui Iuda miserebor,id est,filios
Iuda de Babylonia captiuitate post annos septuaginta reuocabo. Sed nec transmigrationem
Hierusalem in Bosphoro vsquã fuisse legimus, quæ regio est maris septentrionalis, vt secundũ
literam,& trãsmigratio Hierusalẽ,quæ in Bosphoro est,possidebit ciuitates Austri. Cuncta Septem pro-
ergo,quia spiritualia sunt,spiritualiter examinantes, promissionũ istarũ primò numerũ consi- missiones.
deremus,quia septem sunt. Prima est,& hæreditabũt hi qui ad austrũ montem Esau. Secunda,
& qui in campestribus Philistijm. Tertia,& possidebũt regionem Ephraim,& regionẽ Samariæ.
Quarta,& Beniamin possidebit Galaad. Quinta,& transmigratio exercitus huius filiorũ Israel
omnia Chananæorum vsque ad Sarepthã. Sexta,& transmigratio Hierusalẽ,quæ in Bosphoro
est,possidebit ciuitates Austri. Septima,& ascendẽt saluatores in montẽ Sion, iudicare montẽ
Esau. Istæ septẽ salutares,atq; cõsolatoriæ ,promissiones laudẽ domini cõplent,dicendo,& erit do-
mino regnũ. Erant aũt superius totidẽ,id est,septẽ dies miseriarũ, conscriptæ aduersus hũc sæpe
dictum persecutorẽ fratris Edom, vbi præmisso, & non despicies in die fratris tui,subiuncta est
septiformis descriptio diei eius, dicendo, in die peregrinationis eius, in die perditionis, in die

 angustiæ,

Universidad de Deusto
Biblioteca

angustiæ,in die ruinę,in die vastitatis,in die tribulationis eius,quia videlicet descriptio dicitur completa est,quoniam iuxta est dies domini.Igitur quemadmodū illic in septenaria repetitione dicit,id est, temporis,quo sancti in hoc mundo peregrinantur, vniuersitatē intelligimus malorū quæ patiuntur.ita & hic in septem istis promissionibus vniuersitatē perpendimus consolationū,quibus à domino inter omnes vel post omnes pressuras consolātur.Et istę promissiones fiunt aduersus eundem Edom,id est,Iudaicum populum,interfectorē fratris,scilicet dominū & sanctorū prophetarū. Ille nanq; propter causas multiplices, quamuis consimiles,dicitur hic,& Esau,& Philistijm,& Ephraim,siue Samaria,& Galaad,& Chanaan.Ipsi aūt sancti similiter,propter causas multiplices, id est, gratiarum diuisiones,& habitare ad austrum dicūtur,& esse in cāpestribus, & nominanē Beniamin,& exercitus filiorū Israel,& Hierusalē,cuius translatio sit Bosphoro,& saluatores, quibus pro re nomen suū cōmunicet Iesus Christus,summus & vnicus saluator.Dicamus ergo,& hęreditabit(inquit)qui ad austrū montem Esau verus Iacob,id est,supplantator Iudaici populi,qui dicitur Edom,siue Esau,ad austrum,quem sancti spi- Roma.10.
ritus gratiā intelligimus,habitat.Ille aūt in mōte se subrigit, dum iustitiam suam volēs statuere, Genes.27.
iustitiæ dei non est subiectus, secundū similitudinem germanorū illorum, quorū alter videlicet Iacob, domi cum Rebecca matre habitabat, quæ sancti spiritus gratiam significat.alter verò, scilicet Esau,in montibus & saltibus se exercebat,vir gnarus venandi,& homo agricola.Quomodo ille cum matre habitans,benedictionem hæreditauit & primogenita fratris. ita Christi Matth.21.
discipuli sancti spiritus secuti gratiam,hæreditauerunt ablatū Iudæis regnū dei,vt facerent fructus eius,sicut in euangelio prædixit eis ipse dominus. Proinde ad austrū habitare dicūtur, Ad austrum habitare.
id est,ad meridiem,per quem sapientiæ clara lux intelligitur. Sequitur,Et qui in campestribus Philistijm,subauditur,hæreditabunt.Ipsi qui in nomine Esau denotantur,& in monte superbiæ sunt,volēdo iustitiam suam statuere,sicut tam diximus,rectè & Philistiim dicūtur pro eo,quòd à gratia exciderūt,dum ex operibus legis & sine fide Christi sese iustificari arbitrātur.Philistijm Esaiæ.19.
nanq; potione cadentes interpretātur,Dominus enim miscuit illis,videlicet Iudęis,spiritū ver- Roma.11.
tiginis.Dando illis(vt Apostolus meminit)spiritū cōpunctionis,oculos vt nō videant,& aures Psal.68.
vt non audiāt,& facta est mensa eorū corā ipsis in laqueū,& in retributionem,& in scandalum.

Porrò in campestribus habitantes hi sunt humiles,quibus pro humilitatis gratia datus est intellectus vt intelligāt scripturas,& spiritualiter intelligendo nō de sua,sed de dei confidāt iu- 1.Reg.17.
stitia.Isti ex fide iustificati obtinēt Philistijm secundū mysticā victoriam Dauid, qui Philistæum percussit,mittendo vnū de quinq; lapidibus in frontem eius,per quem videlicet vnū lapidem, Per Ephraim scribę,& Pharisęi denotantur.
vna fides Iesu Christi figuratur, in qua sola iustificamur, quæ & in quinq; libris Mosi mystice & figuratiuè prædicatur. Et possidebūt,ait,regionem Ephraim & regionē Samarię.Ephraim, ex qua tribu Hieroboam scidit Israel à domo Dauid,& vitulos aureos pro deo colendos instituit. Hoc etiā loco scribatū & pharisæorū cœtus rectè intelligatur, qui populū aduersus verum Dauid Christū filium dei concitauerūt,& mendacium suum contra veritatem euangelicę fidei excogitare non destiterunt. Similiter Samaria, quoniā ab eodem Hieroboam in peccatū illud seducta regnum habuit diuisum, cōtra regnū Dauidicū,Diuisum significat à Christo populum Iudaicum,sic à senioribus & principibus sacerdotum seductū,quomodo seduxit Samariam ille de tribu Ephraim rex Hieroboam.Regionem igitur Ephraim & regionē Samariæ possidebūt, id est,malitiā tam principū,quàm populi superabunt habentes sanctū consilij spiritū,ad destruenda consilia quæ contra dominū cogitauerūt,& eosdem in die iudicij condemnabūt.Et Ben- Genes.31.
iamin possidebit Galaad. Galaad mons ad quē septimo die profectionis è Charris Iacob profu- Osee.6.
gus venit,à quo monte & ciuitas in ea condita vocabulū sortita est. In illa maximè idololatria regnabat.Vndè & in Osee scriptum est.Galaad ciuitas operantium idôlū supplātata sanguine, & quasi fauces virorum latronū.Porrò Beniamin interpretatur filius dextræ. Igitur Beniamin possidebit Galaad, id est, habētes spiritū fortitudinis nō solùm Iudaicā perfidiā,sed & cūctos idolatras iustè iudicabūt,cōtra quos fortiter vsq; ad mortē certauerūt.Et transmigratio exercitus Filij Israel,filij promissionis,Chananæi.
huius filiorū Israel omnia Chananęorū vsq; ad Sarepram. Filij Israel filij promissionis omnes electi sunt illius prioris populi,quorū Israel patriarcha,qui & Iacob secundū carnē pater extitit,quorum Apostoli fuerūt optimi. Chananæi verò secundū hoc ipsum nomen quod est Chanaan, & interpretatur motus eorū,hi sunt qui moto pede per superbiā ceciderūt,etiā si ex eadem carne orti sunt,testante domino cum dicit in propheta,Pater tuus Amorræus & mater tua Cæthea. Ezech.16.
Amorræus nanq; & Cætheus filij Chanaan fuerūt. Iudæi aūt secundū carnem filij Israel sunt,& 1.Reg.17.
tamē Iudæo per prophetā illud improperatur.Porrò Sarepta oppidū est Sydoniorū, qui & ipsi Chananæi sunt in via publica situ,vbi quondā vidua pauit Heliū.Cuius videlicet viduæ mysterium in schola ecclesiæ Christi notū est,in eo quod ait,En colligo duo ligna,vt ingrediar & faciam panē mihi & filio meo.Itaq; transmigratio(inquit)exercitus huius filiorū Israel,id est,Apostoli Christi veraciter filij Israel,populū suū,populū Iudaicū se repellentē relinquētes,& ad gentes transmigrātes,Chananæos,qui se dicūt Iudęos condemnabūt,& eorū iudices erūt,gentibus autem

autem salutem administrabunt,ita vt impleatur per eos illud quod in illa vidua Sarephtana fuit præfiguratū,sicut & dominus terribiliter innuens,ore proprio locutus est.In veritate dico vobis,multæ viduæ erant in diebus Helię in Israel,quando clausum est cœlum annis tribus & mensibus sex,& ad nullam illarum missus est Helias,nisi in Sareptā Sydonię ad mulierem viduam.Ecce & nunc & vsq; ad finem seculi Helias,quod interpretatur deus meus,scilicet dominus Iesus Christus, apud istā viduā pascitur,& pascit hydriā farinæ eius, id est,modicū scientiæ quod per naturā habere poterat gentilitas,multiplicando per spiritū scientiæ spūalis,& coquendo per mysteriū crucis,cuius sacramentū meditat,profectò duo ligna colligit, & vitalē de scripturis panē facit. Et transmigratio Hierusalē,quæ in Bosphoro est,possidebit ciuitates australis.Hierusalē in scripturis nō ignotū est significare ecclesiā,quę est ciuitas cœlestis.Huius nimirum maxima portio fuit à verò sole remota in errore gentilitatis ante aduentū saluatoris,& idcirco rectè intelligitur per transmigrationē quæ in Bosphoro est.Bosphorus enim(sicut iam superius dictū est)regio est maris septētrionalis,quo transmigrationē terrenæ Hierusalē fuisse abductā nulla scriptura meminit. Possidebit ergo ciuitates austri,id est,meridiei,quod nūc videmus fieri,dum plenitudinē veri luminis & caloris possidēt,qui prius erāt absq; notitia dei,obscuri & frigidi.quod tale est,ac si de septētrione transferātur homines ad meridiē,ciuitates lucidas habitaturi propitio deo,qui sola gratia,& pietate sua gentes visitauit. Et ascendēt saluatores in montē Sion, iudicare montē Esau.Saluatores rectè dicūtur hi, per quorū ministeriū cōuersi peccatores saluātur,iuxta quod Apostolus Iacobus dicit,Quoniā q; cōuerti fecerit peccatorē ab errore viæ suæ,saluabit animā eius à morte,Hoc maximè post Christū Apostoli fecerunt,per quorū prædicationē gentes ab errore viæ suæ cōuersæ sunt. Saluatores igitur sunt,& ipsi ascendēt in montē Sion,iudicare montē Esau,id est,sedebūt super sedes duodecim,iudicātes duodecim tribus Israel,qui videlicet carnalis Israel(vt sępe diximus)propter hoc ipsum quòd infidelis & persecutor est fratris,dicitur & est Esau.Illorū mons,in quem ascendēt,Sion dicitur, & eminentia virtutū est.Huius aūt Esau mons superbiæ tumor est.Illius expectatio iudicij plena timoris est.Et erit domino regnum,domino(inquam)cuius hæc omnia dona sunt,quod sancti sic hæreditabūt,sic possidebūt,sic iudicabūt,& post iudicabūt,& post iudiciū in regno ęternę mensæ eius participes erūt,iuxta illud fidele eius promissum.Et ego dispono vobis,sicut disposuit mihi pater meus,vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. Lucæ.4.
Hierusalē in Bosphoro.
Saluatores Apostoli. Iacob.5.
Matth.19.
Lucæ.22.

ABDIÆ LIBRI FINIS.

PROLOGVS RVPERTI, IN IONAM PROPHETAM.

ANIMA quæ Christum quęrit,intentionem suam cur illū quærat hac voce depromit. Quis mihi det te fratrē meum, sugentem vbera matris meæ, vt inueniā te foris & deosculer, & iam me nemo despiciat ? Magnæ enim despectionis sibi conscia,suoq; iudicio multum despicabilis ac despecta per hunc solum se nobilē & inclytā fieri confidit,si talem dilectū inuenire,apprehendere,& deosculari meruerit,nō tantùm intus in secreto conscientiæ cubiculo,verumetiam foris,id est,ita vt ad amicos quoq; dilecti illius perueniat,quòd illum viderit, quòd agnouerit,quòd in eum crediderit, quòd eum dilexerit.Deniq; iam tunc despicabilis esse nō potest in oculis dei patris,in cōspectu amicorū,videlicet angelorū & hominū sanctorū.Vbi aūt vel illa quęrit,aut quęrere debet,vbi illę inuenitur aut inuenire potest,nisi in scriptura? maximéq; prophetica,quæ vtiq; verbū domini est?Ibi quærię & inuenitur,quia profectò,qualis sit ille dilectus,Prophetæ testantur. Et in alijs quidē citius,in alijs difficilius inuenitur.In Iona verò quem nunc ingredi cupimus manifestissimè claret,quòd miraculum in illo celebratum fuerit præconiū eius. Ipse enim ore proprio dixit, & totus orbis audiuit. Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus . Igitur & hunc prophetam tanto alacrius ingrediamur,quanto clarius atq; pulchrius in eo Christi testimoniū nouimus,quem in scripturis legis & prophetarum quærere propositum habemus. Obsecrantes,vt qui typus est saluatoris, & tribus diebus ac noctibus in ventre ceti moratus præfiguraret domini resurrectionem, nobis quoq; feruorem obtineat sanctię spiritus gratiā secundū hoc ipsum nomen suū,quod est Ionas,interpretatur enim columba.Et quis nesciat sæpe in scripturis per columbam sanctus spiritus gratiam significari? maximè quia super dominū nostrū idem spiritus sanctus in specie columbæ apparuit. Cæterùm totum hunc prophetam ad intelligentiam referre saluatoris,quòd fugerit,quòd nauim ascendens naulū dederit, quòd dormierit, laboriosum,& vt ante nos dictum est, sudoris est maximi. Veruntamen quāto difficilius,tanto & pulchrius fieri posse speramus,cooperante secundum beneplacitum suum digito dei. Labor attentus splendida de obscuris mysteria Christi proferre tentabit. Cantic.8.
In scripturis & prophetis deus inuenitur.
Jonas typus saluatoris. Matth.12.
Lucæ.2. Intentio authoris.

Universidad de Deusto
Biblioteca

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, IN IONAM PROPHETAM COMMENTARIORVM, LIBER PRIMVS.

Cur à coniunctione incipiat.

ET FACTVM est verbum domini ad Ionam filium Amathi, dicens, Surge » & vade in Niniuen ciuitatem magnam, & prædica in ea, quia ascendit clamor » malitiæ eius coram me.] Mirentur fortasse grammatici, quod per coniūctionem » sic incipit, Et factum est verbum domini, cum de litera nihil præcesserit. Nos autem si causam attendimus, cur Ionas ad gentes missus sit prędicare illis, non miramur. Nam non solùm bene, verumetiam mirabiliter & grauissimè sonat auribus nostris initium huiusmodi. Quæ enim causa extitit? Illa nimirum, quia filij Israel prophetas domini non audierunt. Tot prophetæ missi sunt, tot mirabilia facta sunt, toties prænunciata est illis captiuitas propter multitudinem peccatorum, nec vnquam pœnitentiam egerunt. Neque enim saltē vnius regis tempore vitulos aureos colere cessauerunt, & ne vnus quidem ex omnibus regibus decem tribuum recessit à peccatis Hieroboam, qui peccare fecit Israel. Vt de cæteris taceā, Helias missus in sermone & spiritu domini mira multa fecit, & nequaquam effecit, vt relinquerentur vituli illi, licet propter signa tandem hoc obtinuerit, vt sciret populus quòd Baal nō esset deus, clamaretq; Dominus ipse est deus, dominus ipse est deus. Successit illi discipulus Helisæus, qui & pro hac intentione vt populum reuocaret, plura quàm ille fecerat volens signa facere, Obsecro (inquit) vt fiat spiritus tuus duplex in me, factumq; est quod petiuit. Nam si ritè numeres, Helias quidem octo, Helisæus verò sedecim signa fecit, & hoc duplum fuit. Post hæc mortuus est, & sicut ante mortem, ita & post mortem eius vitulorum cultus in Israel perseuerauit. Mirabatur autem dominus, & tędebat eum super Israel, sciens quòd si ad gentes mitteret, multo faciliores ad credendum eas inueniret. Vndè ad quendam illorum taliter loquutus est, Fili hominis vade ad domum Israel, & loquêris verba mea ad eos. Non enim ad populū profundi sermonis & difficilis linguæ tu mitteris ad domum Israel, neque ad populos multos, & profundi sermonis, & ignotæ linguæ, quorum non possis audire sermones, & si ad illos mitterem te, ipsi audirent te, Domus autem Israel nolunt audire te, quia nolunt audire me. Experimento illud comprobari decebat, quòd taliter dominus in vituperationem Israelis gentes de facilitate audiendi & credendi præferebat. Ad huius experimenti ministerium electus est hic Ionas, cuius post mortem Helisæi, taliter scriptura libri regum mentionem fecit. Ipse videlicet Hieroboam filius Ioas filij Iehu regis Israel restituit terminos Israel ab introitu Hemath vsque ad mare solitudinis, iuxta sermonem domini dei Israel, quem loquutus est per seruum suum Ionam filium Amathi propheram. Igitur dum per coniunctionem incipit, dicendo, Et factum est verbum domini ad Ionam, ad ea nos mittit quæ iam diximus, vt sit sensus, Filij Israel non audierunt quæ præceperat dominus, mittens ad eos in manu seruorum suorum prophetarum, sed indurauerunt ceruicem suam, & tradiderunt se vt facerent malum coram domino, & irritarent eum, & idcirco factum est verbum domini ad Ionam. Surge (inquiens) & vade in Niniuen ciuitatem magnam, & prædica in ea, quatenus in comparatione gentium damnabilis Israel amplius ostenderetur. Et idcirco iudicium domini tradentis vel traditurí illos in captiuitatem irreprehensibile comprobaretur, Niniuitis pœnitentiā agentibus, filijs autem Israel in impœnitentia persistentibus. Hic Ionas dicitur filius Amathi, id est, veritatis. Tradunt enim Hebræi, hunc esse filium viduæ Sareptanæ, quem Helias propheta mortuum suscitauit, matre postea dicente ad eum. Nunc cognoui, quoniam vir dei es tu, & verbum domini in ore tuo verum est. Et ob hanc causam etiam ipsum puerum sic vocatum filium Amathi. Amathi enim in nostram linguam veritatem sonat. Et ex eo quòd verum Helias loquutus est, ille qui suscitatus est, filius esse dicitur veritatis. Porrò, quod ait dominus, Quia ascendit clamor malitiæ eius coram me, hoc ipsum est quod in Genesi dicitur, Clamor Sodomæ & Gomorrhæ multiplicatus est. Et ad Cain, Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.

Propter duritiā Israelis Ionas ad gentes missus.

3.Reg.12.
3.Reg.17.18.
4.Reg.2.
Ezech.3.
4.Reg.14.
3.Reg.17.

Verbū quomodo ad Christū factum sit.

Nunc iam, quoniam Ionas iste missus ad Niniuen typus est saluatoris mittendi ad gentes, dicendum est, quando vbi vel quomodo factum sit ad eum verbum domini, qui vtique ipse secundum diuinitatem vocatur, & est verbum domini, Si quæris vbi, nimirum ad fluenta Iordanis. Si quæris quando, videlicet prædicante Iohanne, & baptizante baptismum pœnitentiæ. Si quæris quomodo, vtique apertis cœlis, & descendente in eum spiritu sancto in specie columbæ, simulq; personante voce patris, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Tunc (inquam) & taliter factum est ad eum verbum domini, quemadmodum & ipse ore proprio confirmauit. Veniens quippe Nazareth, vbi erat nutritus, intrauit secundum consuetudinem suam die sabbathi in synagogam, & surrexit legere, & traditus est illi liber Esaiæ prophetæ.

Lucæ.4.

prophetæ. Et vt reuoluit librum, inuenit locum vbi erat scriptum. Spiritus domini super me, propter quod vnxit me, euangelizare pauperibus misit me, prædicare captiuis remissionem, prædicare annum domini acceptum. & hæc scriptura (inquit) hodie impleta est in auribus vestris, Vndè quòd spiritus sanctus super eum in specie columbæ descendit, pulchrè ipso quoque nomine figurauit eum Ionas. Interpretatur enim columba (vt iam dictū est) interpretatur etiā dolens. Quæ nimirum interpretatio & ipsa nihilominus ad mysterium pertinet, quia ipse est, quem Esaias virum dolorum prænunciauit, & scientem infirmitatem, subiungens, Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Ab ipso baptismo pœnitentię, quem suscęperat, ieiunium ingrediens, & deinde prædicando, & persecutiones sustinendo pœnitentiā continuans, & pro nobis dolens, & dolores nostros vsque ad patibulū crucis portās. Nunquid autem nesciebat, quibus pauperibus euangelizare, quibus captiuis remissionem mitteretur prædicare? Nunquid nescire poterat, quòd ad gentes pertineret suæ prædicationis officium, quod scire & prænunciare prophetę potuerint? & nouissimus ille Symeon, qui dixit eum salutare domini paratum ante faciem omnium populorum, Lumen ad reuelationē gentium. Attamen ad gentes tunc ire noluit, imò & discipulos ne irent prohibuit dicens, In viam gentium ne abieritis. Et mulieri Chananeæ clamanti post se non citò respondit, sed tantummodo » Iudæis prædicauit, excepto quòd in Samaria duos dies mansit. Sequitur ergo, [Et surrexit Jonas vt fugeret in Tharsis à facie domini,] Durè quidem sonat, nec; saluatori conuenire videtur quod dicitur, vt fugeret Ionas à facie domini. Sed si fugiētis intentionem consideres, nec in ipso propheta valde est fuga reprehensibilis, quia non eam infidelitas sed pietas fecit. Condolebat enim pio affectu, suæ, id est, Hebrææ genti, eo quòd in condemnationē eius mitteretur ad prædicandū Niniuitis, vt in comparatione Israelis iustificarentur Assyrij, & in comparatione Assyriorum condemnatus Israel perpetuæ traderetur captiuitati. Non gentium salutē oderat, sed licet nec; Ionas, nec; Christus salutē gentibus inuidit, sed vterq; gentis suæ condemnationē imminere condoluit. [Et descendit in Ioppen, & inuenit nauim euntem in Tharsis, & dedit naulū eius, & descendit in eam, vt iret cum eis in Tharsis à facie domini.] Ioppen portum esse Iudææ in Regum quoq; & Paralypomenon libris legimus, ad quem Hyram rex Tyri ligna de Libano ratibus transferebat, quæ Hierusalē terrestri itinere perueherētur. Iuxta regionis naturā, de montanis & arduis ad Ioppen & campestria veniens, refiē descendisse dicitur. & notanda fugitiui & timidi festinatio. Non locum fugæ otiosè elegit, nec; enim ad certum fugere cubiebat Iodinem dominus noster synagogā introiens quondā speciosam. Hoc enim nomen Ioppe interpretatur speciosa, nauim sibi, id est, euangelicæ prædicationis scholam instituit. Illius nauiculæ remiges duodecim Apostoli fuerunt, quibus & dedit naulū, id est, dona gratiarū, scilicet virtutem & potestatem super omnia dæmonia, & vt languores curarēt, promisitq; regnum cœlorū, vt ingressi

Fuga Ionæ pia & placens deo.

Exodi.32. Roma.9.

Ioppe. 3.Reg.5. 2.Para.2.

Lucæ.9. Christus ex duabus naturis duas etiā habuit voluntates.

Matth.27.

Tharsis magnè dicitur generaliter. Psal.47.

Lucæ.8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt ingressi mare,id est,inquietum populum Iudæorum,per ciuitates & castella circueundo,& euangelizando fortiter remigarēt.Illud quoq; ad hoc mysterium pulchrè alludit,quòd pleroſq; illorum, quibus eiusmodi naulū dedit, de puppibus vocauit. Erant enim piscatores, & ad hoc vocauit eos,vt mutato remigio de piscatoribus piscium faceret piscatores hominū.Igitur pas-
Lucæ.v. Hebr.5. sibilis adhuc & infirma caro nondum fortiter obediebat,quia voluntatem diuinitatis de repel lenda Iudæa gentibusq; assumendis exequi tardabat,& sicut iam dictū est super ciuitatē ruitu-ram flebat.Sed didicit(ait Apostolus)ex his quæ passus est obedientiam. Nam per passionem consummatus,talis effectus est,vt fortiter obediret, nullumq; iam dolorem siue compassionem extunc, nisi solis pœnitentibus impendere posset, quippe cum ante passionem suam super impœnitentes fleuerit,nunc impios in inferno ardentes siccis oculis videt. Qualia pati,vel qualiter ex his quę patefieret obedientiā discere haberet,præsens mystice prefignauit historia. [Do- »
minus autem misit ventū magnū in mare,& facta est tempestas magna in mari, & nauis peri- »
clitabatur conteri.Et timuerunt nautæ & clamauerunt ad deum,& miserunt vasa quę erant in »
naui in mare,vt alleuiaretur ab eis.Et Ionas descendit ad interiora nauis, & dormiebat sopore »
graui.] Quantum ad historiam,& omnipotentia domini quo aduersante nihil securum est,& »
nautarum timiditas,& prophetę magnanimitas describitur,qui non tempestate,non periculis conturbatur,eundem & in tranquillo & imminente naufragio animum gerens.Denicq; alij clamant ad deos suos,vasa proiiciunt,nititur vnusquisq; quod potest,iste tam quietus est & securus animicq; tranquilli,vt ad nauis interiora descendens,somno placido perfruat. Veruntamen quòd dormit,nō securitatis est,sed mœroris.Nam & Apostolos legimus in passione domini prę tristitiæ magnitudine somno fuisse depressos. Porrò,iuxta cœptum mysterium turbatio maris,siue magnitudo tempestatis,& periclitatio maris,Iudaicæ sunt seditiones & persecutiones,
Somnus Ionæ ex magno mœrore obrepsit. Matth.26. Matth.8. & vniuersæ domini passiones.Timor nautarū,timor est Apostolorū.& dormitio Ionæ,magna est tranquillitas diuinæ in Christo patientiæ, qua semetipsam continens fortitudo maiestatis, humanitatem suam suosq; discipulos periculis eximere distulit. Quod vt amplius perpendere delectet,simul ad memoriā reuocandū est,quia ipse dominus deus noster in sua persona quodā tempore nauiculā ascendit,& secuti sunt eum discipuli eius,& motus magnus factus est in ma-
Psal.43. Matth.14. ri,& timuerunt discipuli,ipse verò dormiebat.Et hic & illic motus maris vim persecutionis,& dormitio taciturnitatem patientiæ eius significauit,quam non ferentes, in nostra tribulatione dicimus,Exurge,quare obdormis domine. Alibi quoq;,cum itidem nauicula iactaretur fluctibus,legimus eum ad discipulos venisse ambulādo supra mare,quo miraculo significabat,quòd potenter superaret easdem passiones suas. Nunc rem secundum ordinem literæ persequamur.
Ventus in mari. Dominus(inquit)misit ventum magnū in mare,& facta est tempestas magna in mari.Quis ille ventus fuit, qui turbas Iudæorum quasi mare turbauit, nisi spiritus seductionis, qui illos in odiū domini nostri concitauit? Ille intus eos perflauit, vt aduersus eum fremerēt,& semetipsos seditionibus turbarent.Sed quomodo eiusmodi ventum dominus misit?Iusto videlicet iudicio, quia suo illos sancto spiritui semper restitisse cognouit.Nónne propter eandem causam ad de-
3.Reg.22. cipiendum Achab regem Israel misit spiritum mendacij?Dixit enim,Quis decipiet Achab regem Israel, vt ascendat in Ramoth Galaad? Et dixit vnus verba eiusmodi,& alius aliter.Egressus est igitur spiritus,& stetit coram domino,& ait, Ego decipiam illum, Cui loquutus est dominus.In quo& ille ait, Egrediar & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarū eius. Et dixit dominus, Decipies & prævalebis. Egredere & fac ita.Quomodo tunc misit spiritum mendacij ad decipiendum illū,qui cum vxore sua Iezabel occiderat prophetas domini,sic spiritum malū misit quo concitarentur Iudęi,Sicut mare vento solet moueri,vt aduersus dominū
Quæstio. Solutio. fremerēt,& mensuram patrum suorum implerent.Dicit aliquis? Ergo ne Iudæos dominus tam malos esse fecit,aut tam malos esse voluit,vt occiderent Christum filium dei? Non vtique
Exodi.7. malos illos fecit,aut malos esse voluit,sed cum mali essent,facultatem malitiæ complendæ illis permisit. Sic & de Pharaone oportet intelligi. Non enim illum deus malum esse fecit, sed cum malus esset,in regem illū excitauit,vt in ipso ostenderet fortitudinē suā,id est, vt de nota perso-
na daret exemplū,quàm bene posset deijcere hominum superbiā.Itaq; sicut quærenti,Cur deus Pharaonē cum esset malus excitauerit in regem, rectè respondet. Idcirco,vt in ipso ostenderet fortitudinem suam.Ita quærenti,Cur Iudæos cum essent mali permiserit habere potestatē occi-
Esaiæ.53. dendi Christū,rectè respondetur,vt in illorū scelere terminaret iram suā vleiscendo super genus humanū in Christo,in quo posuerat iniquitates omniū nostrū.Igitur ventus magnus,quē misit dominus in illud mare,id est,in illū populum amarum & profundæ malitiæ,ille immundus
Lucæ.11. spiritus est,de quo ait Christus eodem loco,vbi tentantibus & signū quærētibus, respondēs nō esse signum illis dandum nisi signum huius Ionæ,hęc interlocutus est,Cum immundus spiritus exierit ab homine,ambulat per loca inaquosa,quærens requiem & nō inueniens dicit. Reuertar in domum meam vndè exiui.Exierat enim de populo illo,quando in monte Synai legē accepit,reuersus est in eum,quando videns filium dei dæmonia eijcientem blasphemauit,dicens.

In Beelzebub

In Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia.Idcirco tunc dixit,Cum immundus spi-
Exodi.12. Matth.12. ritus exierit ab homine,&c.Illa reuersio dicentis,Reuertar in domum meam vndè exiui.Talis missio fuit domini,qualis loco vel tempore supra memorato, quando spiritui mendacij dicēti, 3.Reg.22. Ego decipiā Achab sic,& sic ipse respondit.Decipies & prævalebis.Egredere & fac ita. Eodem inquam modo dicēti,Reuertar in domum meam vndè exiui,& faciam nouissima illius peiora prioribus, Dixerit iustus iudex dominus. Reuerteris & prævalebis, siue, Reuertere & fac ita. Nam eo quòd veritatem carnis non receperunt vt saluifierent,idcirco misit in mare illud ven-
Rom.1. tum eiusmodi, idcirco misit & mittet illis deus operationem erroris(vt Apostolus ait)vt credant mendacio,& iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.
Tempestas magna in mari. Et facta est,inquit,tempestas magna in mari,& nauis periclitabatur conteri, Propter naufragationem Ionæ facta est in mari tempestas magna. Propter prædicationem Christi facta est in populo Iudæorum commotio magna.Hinc est accusatio illa tumultuantium atq; dicētium. Commouit populum docens per vniuersam Iudæam,incipiens à Galilæa vsque huc.Nauis pe-
Lucæ.23. riclitabatur conteri, & nautæ timuerunt. Euangelica doctrina à contradicentibus & blasphemantibus sæpe imperita est,& Apostoli in timore fuerunt. Et illi quidem deum verum adhuc nescientes,ad deum suū clamauerunt, Apostoli autem in ipsa periclitatione inter blasphemias Iudæorum Christum filium dei confessi sunt.Et interim idem nautæ mittebant vasa quæ erant in naui in mare,vt alleuiaretur ab eis,id est,omnia quæ in hoc seculo haberi possunt vel concu piscibilia sunt,negligebant contemnebant atq; abijciebant,vt magis essent liberi atq; expediti secundum consiliū dicentis,Nolite portare sacculum,neq; peram,neq; calceamenta, neq; duas
Lucæ.10. tunicas habeatis.At ipse dormiebat,quia cum esset omnipotens,suam omnipotentiam continebat,neq; Iudaicæ tempestatis vleiscebatur iniurias.Sequitur ergo. Et Ionas descendit ad
Dormire sopore graui. interiora nauis,& dormiebat sopore graui.Quomodo enim in tāta inquietudine quietus dormire potuisset,nisi quia in figura contingebat illi,& dei nutu agebatur vt dormiret? Denique futurum erat(vt sicut iam dictum est)inter tempestates Iudaicas dominus noster cum esset fortissimus deus valdè patienter sese haberet,quod dormire quodammodo est. Ille sopor rectè dicitur grauis, quia nimirum graue fuit Apostolis, graue est & nobis, illum qui custos Israel est dormire in aduersis,dū tam blasphemias illatas nomini suo,quàm pressuras,quas in hoc mun-
« do habent eius,non citius compescit. [Et accessit ad eum gubernator,& dixit ei, Quid tu so-
« pore deprimeris?Surge,inuoca deum tuum,si forte recogiter deus de nobis,& nō peream.] Gubernator Petri typum gerit, Matth.10. Gubernator vt naturale est vnumquemq; in suo periculo de alio plus sperare, cum deberet vectores timidos consolari,cernens discriminis magnitudinem excitat dormientem,& arguit improuidę securitatis,commonetq; vt ipse quoq; pro virili portione deprecetur deum suum.Hic Petri Apostoli typus est.Ille enim dicente domino, Quem dicūt homines esse filium hominis? Itemq;, Vos aūt quem me esse dicitis? Respondens ante cæteros,vel primus inter cæteros. Tu
Matth.16. es(inquit)Christus filius dei viui.Et pro hoc meritò sic inter cęteros Apostolos in ecclesia,quomodo inter cæteros nautas gubernator,siue proreta præeminet in nauicula. At ille talis desiset ostendere discipulis suis, quia oporteret eum ire Hierosolymam, & multa pati à senioribus, & scribis,& principibus sacerdotum,& occidi,& die tertia resurgere, assumens eum cœpit increpare illum,dicens, Absit à te domine propitius esto tibi,non erit tibi hoc.Hęc nimirum dicens,quasi gubernator Ionam cur dormiret,increpabat, quia dominum pati prohibebat,suadens vt sua potius virtute tanquam vigilans verteretur, vtpote dei filius potēs & fortissimus.
« Sequitur. [Et dixit vir ad Collegam suum, Venite, & mittamus sortes, vt sciamus,quare hoc
« malum sit nobis,& miserunt sortes,& cecidit sors super Ionam,] Nouerant illi naturam maris, & tanto tempore nauigantes,sciebant tempestatem ventorumq; rationes. Et vtiq; si solitos,& quos aliquando experti fuerant,fluctus vidissent consurgere,non cum sorte authorem naufragij quærerent, & per rem incertam certum cuperent deuitare discrimen. Nec statim debemus sub hoc exemplo sortibus credere,vel illud de actibus Apostolorum huic testimonio co-
Sordibus non credendum. Acto.1. pulare,vbi sorte Mathias in Apostolatum eligitur,cum priuilegia singulorum non possint legem facere communem. At verò iuxta cœptam tropologiam, quotiens aduersus Christi
Sors quando,& qualiter mittēda Christianis nauiculam Christicq; discipulos, mundanorum consurgit tempestas fluctuum, talis sors & taliter mittenda est, vt sciat vnusquisque cuius causa malum illud sit, vel quæ sibi causa sit patiendi. Potest enim esse vt in persecutione Christiani nominis non tam ipse Christus, quàm
1.Cor.13. aliud quid in intentione vel conscientia repositum sit.Propter quod patiatur homo qui Christianus dicitur, & vndantibus fluctuet aduersis. Quod si ita non esset, nequaquam Paulus diceret. Et si tradidero corpus meum vt ardeat,charitatem autem non habuero,nihil mihi prodest.Potest etiam euenire vt in Christum credens,quis pro suo malefacto patiatur quid ab infideli. Hinc Petrus ait, Melius est benefacientes si velit voluntas dei pati, quàm malefacientes.
1.Petri.3. Item, Nemo vestrum patiatur quasi homicida,aut fur, aut maledicus,aut alienorū appetitor.
1.Petri.4.

Beata

Universidad de Deusto
Biblioteca

Beata illa conſcientia,in qua teſtimonium habet quis,quòd patiatur vt Chriſtianus,quòd patiendi vel paſſionis cauſa ſit ei Chriſtus. Tunc reuera cadit ſors ſuper Chriſtum,ſicut cecidit ſuper Ionam,quòd ipſe ſeuientium eſſet cauſa fluctuum. Talem conſcientiã ſancti habebant Apoſtoli inter Iudæos procelloſos. Exempli cauſa. Quando dixit Thomas ad cõdiſcipulos,Eamus, & nos moriemur cum illo. [Et dixerunt ad eum, indica nobis,cuius cauſa malum iſtud nobis ſit. Quod eſt opus tuum? quę terra tua? & quo vadis? vel ex quo populo es tu?] Notanda breuitas,quæ apud inſignem Poetam placere ſolet verbis iſtis. Iuuenes quę cauſa ſubegit, Ignotas tentare vias? quo tenditis? inquit, Qui genus? vndè domo, pacem ne huc fertis, an arma? Interrogatur perſona, regio, iter, ciuitas, vt ex his cognoſcere,& cauſa diſcriminis. Indica (inquiunt) nobis,cuius cauſa malum iſtud ſit? quid operis agis? De qua terra? de quo populo profiſciſcaris? quo abire feſtines? Porrò dominum noſtrum non ſolùm ſui nautæ, id eſt, Apoſtoli ſui ſecretis percunctationibus ſciſcitabantur, vt ſcirent, verumetiam publicis tumultibus aduerſarij eius eadem percunctati ſunt, vt viderẽt quis eſſet, quid operis ageret, vndè eſſet, quo tenderet, Cum enim diceret eis, Si nõ crediderit is, quia ego ſum, moriemini in peccato veſtro. Dicebant ei, Tu quis es? item cum diceret. Adhuc modicum tempus vobiſcum ſum, & vado ad eum qui miſit me. Quæretis me & non inuenietis, & vbi ſum ego vos non poteſtis venire. Dixerunt ad ſemetipſos. Quo hic iturus eſt, quia non inueniemus eum. Nunquid in diſperſionem gentiũ iturus eſt, & doctурus gentes? Sed & genus eius proteruè quęſierunt, cum, eo dicente Et teſtimonium perhibet de me qui miſit me pater, dixerunt, Vbi eſt pater tuus? Nihilominus quęſierũt, Quod eſſet opus eius cum, eo dicente, Hoc eſt opus dei, vt credatis in eum quẽ miſit ille, dixerunt. Quod ergo tu facis ſignum, vt videamus & credamus tibi? quid operaris? Sed & Pilatus audito ſermone dicentium, Nos legem habemus, & ſecundum legem debet mori, quia filiũ dei ſe fecit, Ingreſſus prætorium, iterum dixit ad eum, Vnde es tu? Attamen ante interrogauerat & audierat, quòd de Herodis poteſtate, id eſt, homo Galilæus eſſet. Si ergo illi, quos myſticè per tumentes maris fluctus intelligimus, interrogauerũt eum quis eſſet, quod opus eius, quæ terra eius, quo iret, vel quo iturus eſſet. quanto magis hęc interrogaſſe conſtat Apoſtolos familiares & collaborãtes illi in remigio ſiue nauigatione euangelij, quibus, vt eũangelium refert, ſeorſum loquebatur de regno dei. Sequitur ergo. [Et dixit ad eos, Hebræus ego ſum, & dominũ deum ego timeo, qui fecit mare & aridam.] Multum quippe ad myſterium pertinet, quòd non dixit, Iudæus aut Iſraelita ſum ego, quæ nomina ſcilicet Iudæi & Iſraelitæ diſcordia diuiſerat, quę per Hieroboam ſcindentem decem tribus à domo Dauid acciderat, ſed dixit, Hebræus ego ſum. Hebræus nanq; tranſitor interpretatur. Et hoc nomen valdè Chriſto congruit, qui non venit in hunc mundum ad manendum ſiue ad regnandum, ſed ad pertranſeundũ tanquam viator, nõ habens hic manentem ciuitatem aut regnum, vt tranſiret, & tranſeundo ſalutis opus miniſtraret, quemadmodum de ſemetipſo tanquam de alio dicit, & tranſiens miniſtrabit illis. Et Euangeliſta, Sciens (inquit) quia venit hora eius, vt tranſeat ex hoc mundo ad patrem. Et deinde dicit, Et dominum deum cœli timeo, nihilominus humanitati eius cõgruit, quia ipſe eſt de quo propheta prędixit, Et replebit eum ſpũs timoris domini. Verè timore ſancto timoratus & reuerentiſſimus extitit, timore qui & verè humilitas debet dici & æſtimari, Huius timoris, id eſt, humilitatis magiſterium profitetur ipſe dicendo, Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde.

Simul notandum in prophęta, quòd non dixerit, Et dominũ deum cœli ego fugio, ſed ego timeo. Licet enim fugeret à facie domini, nequaquã tamen deum fugit aut fugere voluit. Aliud nanq; eſt fugere dominum, aut fugere à facie domini. Semper malum eſt velle fugere dominũ, & eorum eſt maximè, qui illum oderunt, licet effugere non poſſint ſicut ſcriptum eſt, Dextera tua inueniat omnes qui te oderunt. Fugere autem à facie domini, id eſt, refugere ſentẽtiam, vel tremendum propoſitum dei poteſt interdum qui deum diligit, quemadmodum iſte, qui refugiebat adminiſtrare prophetale officium ad condemnationem ſuæ gentis. Quo autem pertinuit, tali in articulo dicere, qui fecit mare & aridam, præſertim illum qui à facie domini fugiẽs, ierat in mare, relinquens aridam? niſi vt oſtenderet, ſe certam ſecundum rationem de omnipotentia creatoris habere fidem vel ſententiam, quamuis ſecundum carnis affectum fugitans declinare tentaſſet impendentẽ ſuæ genti pro meritis iram? Sic & dominus noſter ſine dubio rationalem habens animam, ſecundum ipſam rationem ſciebat, inſitæ ſibi diuinitatis iuſtam eſſe ſententiam, quę ſaluari gentes & derelinqui cenſebat Iudæam, quanuis per humanitatis affectũ gentes differens æmularetur Iudæam, ita vt fleret ſuper eam. Et ille quidem fluctibus circundatus, & illa tempeſtate correptus, dominũ deum (inquit) ego timeo. Ipſe aũt Chriſtus ex his quæ patiebatur, diſcens obedientiam, ſicut mandatum dedit mihi pater (inquit) ita facio, ſubiungẽs protinus, ſurgite eamus, quod idem erat ac ſi diceret (vtpote cœleſtibus ſemper myſterijs intentus) quoniam ſic eſt volũtas patris, Iudæa relicta ad gentes tranſeamus.] Et timuerunt viri timore magno, & dixerunt ad eum. Quid hoc feciſti. Cognouerant enim, quòd à facie domini fugeret, quia indicauerat eis Ionas.] Hiſtoriæ ordo prępoſterus eſt, Quia enim poterat dici, nulla cauſa

Lucæ.11.

Chriſtus de omnibus illis, de quib? & Ionas interrogatus eſt.

Iohan.8.
Iohan.7.
Iohan.7.
Iohan.6.
Iohan.19.
Marci.4.
Hebræi aptius nomen hic, quàm Iudæi, aut Iſraelis.
3.Reg.12.
Iohan.6.
Iohan.12.
Eſaiæ.31.
Lucæ.12.
Iohan.13.
Eſaiæ.11.
Matth.11.
Fugere dominum, & à facie domini, differũt.
Pſal.20.
Hebr.5.
Iohan.14.

cauſa timoris fuit, ex eo quod eis confeſſus eſt, dicens, Hebræus ego ſum, & dominũ deum cœli ego timeo, qui fecit mare & aridam, ſtatim quòd idcirco timuerũt, quia indicauerat eis, ſe domini fugere conſpectũ, & eius non feciſſe præcepta, cauſantur & dicunt. Quid hoc feciſti? id eſt, ſi times dominum, cur fugis? Si tantæ prædicas potentiæ quem colis, quomodo putas te eum poſſe euadere? Sic & Apoſtoli Chriſti nõ ex hoc timere habebãt, quia dicebat, Quis nam ipſe eſſet, niſi etiam dixiſſet eis, quòd veniſſet dare animam ſuam redemptionem pro multis; quaſi qui fugiſſet à facie domini, quod ipſe quidem in ſua perſona, nunquam (vt ſuperius iam dictum eſt) inobedienter fecit, ſed fecerunt illi, quorum ipſe ſuper ſe peccata tulit, propter quos oportebat eum pati vel mori. Cum enim audiſſent Adam & vxor eius vocem domini dei deambulantis in paradiſo ad auram poſt meridiẽ, abſconderunt ſe à facie domini dei in medio ligni paradiſi. In Adam (inquit) Apoſtolus omnes peccauerunt, & idcirco rectè dicas, quia omnes in eodem à facie domini ſe abſconderunt. Chriſtus autem non quidem in anima peccauit, aut ſeſe abſcondit, ſed eorum qui in illo peccauerunt, & in illo ſeſe abſconderunt à facie domini, ſuper ſe (vt iam dictum eſt) peccata tulit. Hoc Apoſtolis ſuis indicauit, quòd oporteret ipſum mori, & animã ſuam dare redemptionem pro illis, & idcirco timuerunt, tam propter ſemetipſos, quàm propter eum, quia cum eſſent adhuc infirmi, non erant ad moriendum pro illo parati. Sequitur ergo. [Et dixerunt ad eum, Quid faciemus tibi, & ceſſabit mare à nobis? Quia mare ibat & intumeſcebat. Et dixit ad eos, Tollite me, & mittite me in mare, & ceſſabit mare à vobis. Scio enim, quia propter me tempeſtas hęc grandis eſt ſuper vos. Et remigabant viri, vt reuerterentur ad aridam & non valebant, quia mare ibat & intumeſcebat ſuper eos.] Secundum hanc enim ſimilitudinem nautarum, ſic timentium & talia dicentium, quis non videat, pios egiſſe aut dixiſſe Apoſtolos, quando mare ibat & intumeſcebat ſuper eos, id eſt, quando turba impacabiliter ſeditioſa dominum quærens circundabat illos? Videntes enim ait Lucas, quod futurum erat, domine inquiunt, ſi percutimus in gladio? Et percuſſit vnus ex illis ſeruum pontificis, & amputauit auriculam eius dextram, videlicet Petrus, cuius hic in nauclero ſimilitudinem intelligimus. Reſpondens autem Ieſus ait, Sinite huc vſque. Et apud aliud euangeliſtam, Conuerte (inquit) gladium tuum in locum ſuum, An putas, quia non poſſum rogare patrem meum, & exhibebit mihi plus quàm duodecim legiones angelorum? Quomodo ergo implebuntur ſcripturæ? Sed & pauloante dixerat, Ecce veniet hora, & iam venit, vt diſpergamini vnuſquiſque in propria, & me ſolùm relinquatis. Nimirum hæc & cætera huiuſmodi ſimilia ſunt ſermoni, quem hic Ionas mira magnitudine dixit, Tollite me, & mittite me in mare, & ceſſabit mare à vobis. At illi remigabant, vt reuerterentur ad aridam. nam etiam in gladio (ſicut iam dictum eſt) percutere cœperant, vt cum ipſo domino ſimul euaderent turbam illam, & non valebant, quia mare ibat, & intumeſcebat ſuper eos. Paucis enim fortiores erant qui perſequebantur eos, præſertim ipſo propter quem tempeſtas grandis erat, ſponte patientiam exhibente, quia neceſſaria mundo erat eius paſſio vel mors. [Et clamauerunt ad dominum, & dixerunt, Quæſumus domine, ne pereamus in anima viri iſtius, & ne des ſuper nos ſanguinem innocentem, quia tu domine quemadmodum voluiſti, feciſti. Et tulerunt Ionam, & miſerunt in mare, & ſtetit mare à feruore ſuo. Et timuerunt viri timore magno, & immolauerunt hoſtias domino, & vota vouerunt.] Clamor iſte naurarum, dolor ſiue luctus & fletus eſt diſcipulorum, quando neceſſariò tulerunt Ionam, & in mare miſerunt, tunc clamauerunt, quia quando conſummata ſunt omnia, & corpus eius permiſſum ſuſcipientes ſepelierunt, doloris ſui voces emiſerunt, primò centurione (ſicut Euangelium refert) dicente, Verè hic homo iuſtus erat, & verè homo hic filius dei erat, omneſq; noti eius qui ſtabant à longe, & mulieres quæ ſecutæ eum erant à Galilæa, omniſq; turba eorum, qui percutientes pectora ſua reuertebantur, hæc quodammodo dicebant, Quæſumus domine, ne pereamus in anima viri iſtius, & cætera. Sed & in eo, quòd relicto eo, diſcipuli omnes fugerunt, dominum in mare miſerunt, quia diſtulerunt, quia ſolùm reliquerunt. Quòd ita dimiſerunt infirmitatis. quòd aurem ſepelierunt, fuit officij. Vtrolibet modo completum intelligis. congrua ſimilitudo iſtorum, videlicet Apoſtolorum in illis nauigantibus præceſſit, qui laborauerunt quantum potuerunt, remigauerunt, quantum valuerunt. Et quia nihil proficiebant, tandem triſtes & gementes, prophetam in mare miſerunt. Et mare quidem ſtetit à feruore ſuo, ſed viri timuerunt timore magno, id eſt, ſatiati Iudæi, ſcelere ſuo, ceſſauerunt perſequi diſcipulos. At illi propter magiſtrum & dominum ſuum, fuerunt in dolore maximo, Et immolauerunt (inquit) hoſtias domino, & vouerunt vouerunt. Hoſtias immolauerunt Apoſtoli, hoſtias pœnitentiæ & confeſſionis cum luctu & lachrymis, & ipſi hoſtiæ ſunt facti viuentes, præcipuéq; Petrus, qui illum negauerat, deflendo ipſam negationem. Hoſtiam immolauit in euangelio (quod ſcribitur ſecundum Hebræos) Iacobus frater ipſius domini, quando deuouiſſe ferrur, ſe non manducaturum panem, niſi prius videret eum à mortuis reſurgentem. [Et præparauit dominus piſcem grandem, vt deglutiret Ionam. Et erat Ionas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus.]

Iohan.13.
Euangeliũ ſecundum Hebræos.
CAP. II.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Matth.12. Piscis iste siue venter piscis huius, authore domino cor terræ, id est, sepulchrum significat. Dixit enim, Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ita erit filius hominis in corde terræ, tribus diebus & tribus noctibus. Quamuis ergo dicat ipse Ionas

Vēter inferi cor terræ. in oratione sua. De ventre inferi clamaui, & exaudisti vocem meam. Sic inde intelligimus, & sic intelligendum est, quod non infernum quo anima descendit, sed sepulchrum quo corpus reconditum est, venter piscis significet. Quod si per cor terræ infernum quis intelligendum esse contendat, eo quod profunda, siue inferiora terræ credantur in-

Num.16. ferius esse, iuxta quod de Dathan & Abyron, quos terra sorbuit, ibidem scriptum est, Descenderúntque viui in infernum, operti humo, respondeat; Quomodo anima domini, tribus diebus & tribus noctibus in inferno fuisse credenda sit, cum potius eadē die, qua de cor-

aute legen dus. pore emissa est, confracto inferno, paradisum introierit, iuxta quod ipse latroni confitenti dixit,

Lucæ.23. Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Igitur præparauit dominus piscem grandem, vt degluriret Ionam, id est, prouidit, vt dominicum corpus in terra, quæ grandi ventre morientes cunctos suscipit homines, paratam haberet sepulturam. Quomodo vel quando præpa-

Lex de pendente in ligno. rauit? Equidem inspirando Ioseph iustum, quatenus eum sepeliret, hoc præparauit. Sed est aliud præclarius, in quo huius rei præparationem admireris, videlicet decretum, siue authoritas sanctæ ac mysticæ legis. Quando (inquit) peccauerit homo, quod morte plectendum est, &

adiudicatus morti appensus fuerit in patibulo, nō permanebit cadauer eius in ligno, sed in eadem die sepelietur. quia maledictus à deo est, qui pendet in ligno, & nequaquam contaminabis terram tuam, quam dominus deus tuus dederit tibi in possessionem. Prouidentiam dei taliter decernentis, satis dignè non possumus admirari. Per hoc enim legis decretum scribæ & pharisæi miro modo decepti sunt in sua malitia, vt dominum nostrum verè & singulariter benedictum, putarent maledictum fieri pro tali genere mortis, & capti sunt, vt vellent nollent, sepultura non careret ipse quem insatiabili odio sunt persequuti. Decepti, inquam, sunt quia legentes maledictus à deo qui pendet in ligno, non attenderunt quod præmissum est, quando peccauerit homo, quod morte plectendum est. Hoc enim præmittendo sacra & iusta lex maledictum astruit, non ex pœna esse, sed ex causa siue culpa. Ipsi autem æstimari voluerūt, quod ma-

Vtilitas sepulturæ Christi. ledictū faceret talis pœna. Quæ autem poscebat causa siue vtilitas, vt taliter deus filio suo Iesu Christo sepulturam prouideret? Illa nimirum vt sicut anima eius ad inferos descendendo, animas omnium electorum eriperet, ita corpus eius in terra sepultum, corporibusq; per sepul-

turam sociatum, resurrectionis gratiam illis afferret, resurgendo in primis, vt cætera corpora sequerentur, quod futurum est. Magno itaque & venerando consilio de sepeliendis omnibus crucifixis data est lex, dicendo hæc quæ prædicta sunt, vt dum omnes sepelirentur, vnus cru-

Maledictus à deo, solus Christus est cifixus sepultura non careret. Sed in eadem (inquit) die sepelietur. Quam ob causam? Quia maledictus (inquit) à deo est, qui pendet in ligno. Duré quidem sonat, enunciatio maledicti, vt ipse qui venit benedictus in nomine domini, maledictus dicatur cum præscripto legis, sed si ritè

perpendas quod additum est à deo, magna suauitas latet in verbo aspero. Longé enim aliud est esse maledictum à deo, & aliud esse maledictum à suo peccato. Nam quicunque damnatione maledicti sunt, non à deo maledicti sunt, licet eos deus ipse aliquando maledictos esse præ-

Genes.4. nunciauerit, sicut Cain, cui dixit quidem, Nunc igitur maledictus eris super terram, sed non dixit. maledictus es à me, siue ego maledico te. Talium nanque maledictio, peccatum ipsorum est. Peccatum autem non est à deo. Vnus ergo & solus dominus noster Iesus Christus maledi-

Esaiæ.53. Quæstio. Galat.3. ctus à deo fuit, quia maledicta, id est, peccata omnium nostrum super se tulit, & hoc à deo, Dominus enim (inquit Esaias) posuit in eo iniquitates omnium nostrum. Quare ergo (inquit) in lectione Apostoli sic habemus, Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis ma-

ledictum. quia scriptum est, Maledictus omnis qui pendet in ligno? Vbi scriptum hoc esse me-

Responsio. minit, non habetur omnis, & econtrario quod illic habetur à deo est, in Apostolo non inuenis. Sed est sciendum, quia non secundum Hebraicam veritatem, sed secundum vulgatam tunc apud Græcos septuaginta interpretum translationem testimonium posuit, & hoc necessario, quia videlicet nimis importunum fuisset demonstrare, tunc aliquid corrigendum esse scripturis, quando veritatem dei Græcis incipiebat commendare de scripturis, & gratiam Christi, qui vt in gentibus benedictionem daret, maledicti opinionem sustinuit apud Iudæos, malè in-

telligentes decreta bonæ & sanctæ legis. Igitur (inquit) in eadem die sepelies eum, & non con-

Hiere.22. taminabis terram tuam, quam dominus deus tuus dederit tibi in possessionē. Quæ est illa terra, quam dominus deus nobis in possessionem dedit, nisi caro Christi, quam (vt iam dictum est) sepeliri sanctæ legis author spiritus curauit. Nam terra quam calcamus, quomodo magis sepulto, & in suo sinu suscepto, quàm in sepulchro crucifixi cadauere cōraminaretur. Illud potius corpus contaminatur, id est, pro contaminatione & immunditia sua abijcitur, cui meritò contingit, vt non sepeliatur, sicut de quodam pro parte vindictę dictum est, sepultura asini sepelietur. Hæc idcirco prolixius dicta sunt, vt præparatam legis authoritate sepulturam Domino nostro

nostro monstraremus, secundum illam præparationem mysticam, siue figuratiuam, de qua sic dictum est, Et præparauit dominus piscem grandē, vt deuoraret Ionam. Illa præparatio, id est, decretū legis, viam fecit alteri præparationi, cuius Ioseph vir iustus minister esse meruit, de qua videlicet præparatione sic Euangelia referunt. Erat autem in loco, vbi crucifixus est, ortus, & in orto monumētum nouum, in quo nondum quisquam positus fuerat. Et erat Ionas in ventre piscis tribus diebus, & tribus noctibus. Hoc quæritur, quomodo secundū hunc typum tres dies & tres noctes dominus in corde terræ fuerit, cum hora nona diei parasceues emisso spiritu sepultus, prima sabbati media nocte surrexerit. Ad quod dicendū idem est quod à sanctis patribus est iam dictū, quia totum à parte intelligimus, ita vt ex eo quod in parasceue mortuus est vnam diem supputemus & noctem & sabbati alteram, tertiam verò noctem, quæ diei dominicæ mancipatur, ad alterius diei referamus exordium. Nec verò incongruè secundum tropum qui dicitur synecdoche, in tali re totū à parte intelligimus. Dixit enim adhuc viuēs mortalis cum mortalibus. Et iam non sum in mundo, & hi in mundo sunt, & ego ad te venio. Cum essem cum eis, ego seruabā eos in nomine tuo. Quamcunq; causam dicas, siue intelligas propter quam veraciter dixerit, quia iam in mundo non erat, propter eandem causam consequenter intelligis. quia iam in ventre ceti erat. Erat autem iam vespera, siue nox illum diem præcedens, qua crucifixus, mortuus & sepultus est. Rectè ergo totus ille dies parasceues cum prœūte nocte sepulturæ deputat, quia videlicet ab illá vespera, siue hora, qua lactus in agonia, siue cum morte agonizās, traditus & comprehensus est, quicquid de illo vel circa illum actum est, quicquid passus est, descendere fuit in ventre ceti, ire in cor terræ, & quippe cum secundum cor suū terræ. De sabbato & præcunte ipsius nocte, nulla est quæstio quin toto die illo quieuerit in sepulchro. Tertij diei media nocte surrexit, sed nō fuit creditum quod resurrexisset vsque ad vesperam eiusdem tertij diei, quando stans in medio discipulorum suorum dixit eis, pax vobis. Proinde & ille dies connumeratur duobus cæteris, vt tres dies sint, & verum est, quod de semetipsa veritas dixit. Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus, ita erit filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus. Hic illud quoque non prætereundum libet, quia si ab hora qua spiritū tradidit computes vsq; ad horam qua surrexit, id est, vsq; ad medium noctis inuenies quia tam in quantitate horarum, quàm in quantitate dierum, ternarius fulget numerus sacer & venerabilis. Nona quippe hora spiritum tradidit, & restabāt horæ tres eiusdem diei. Quæ coniunctæ noctis & diei sequentis horis vigintiquatuor & illius qua surrexit, noctis medio, id est, horis sex, nimirum faciunt trigintatres, qui in numero ambo sunt ternarij, alter decenus, alter verò singularis. Item in annis eodem modo, idem numerus considerandus est, quia videlicet is in quo passus est, annus eius tricesimustertius erat, anno ætatis suæ tricesimo baptizatus est, anno prædicationis suæ tertiò passus est. Quid sibi vult talis vel tanta obseruatio numeri ternarij, in dispensatione sanctę eius humanitatis? Triginta nanq; annis, qui numerus (vt iam dictum est) ternarius decenus est, secretus vixit, & tertiò, suæ prædicationis anno passus est, triginta tribus horis exanimis iacuit, & tertia die resurrexit. Veneramur temerandum est, quia videlicet is in quo passus est, annus eius tricesimustertius erat, anno ætatis suæ tricesimo baptizatus est, anno prædicationis suæ tertiò passus est. Quid sibi vult talis vel tanta obseruatio numeri ternarij, in dispensatione sanctę eius humanitatis? Triginta nanq; annis, qui numerus (vt iam dictum est) ternarius decenus est, secretus vixit, & tertiò, suæ prædicationis anno passus est, triginta tribus horis exanimis iacuit, & tertia die resurrexit. Veneramur temporum obseruationem ineſſe non dubitantes mysterij dignitatem, quod & si totū, vt est comprehendere non possumus, illud tamen occurrit, quo non minime delectamur, quia videlicet sanctæ trinitati patri, & filio, & spiritui sancto, quem offendit Adam primus, semetipsum ad satisfaciendum pro nobis offerebat iste Adam secundus. Ille nanque factus cooperante simulq; quodammodo studium venerabiliter adhibente omnipotentia totius trinitatis ad gloriam suam, secundum hæc verba, faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, sic offendit, vt propositam dei contemneret similitudinem, perdendo fidem, amittendo spem, non habendo charitatem. Fidem quippe perdidit, qui serpenti magis quàm deo credidit, serpenti dicenti, nequaquam morte moriemini, magis attendit quàm deo dicenti, in quocunque die comederitis ex eo morte moriemini. Spem amisit qui peccati conscius ad latebras confugit, vt absconderet se à facie domini. Charitatem non habuit, qui requirentem se, & arguentem deum à se superba defensione reppulit. Sic ille offendit sanctam trinitatem, & dei perdidit similitudinem hic autem ad hoc venerat, ad hoc homo natus erat, vt susceptra à deo humanitas, homini sanctam placaret trinitatem, & in hominibus reformaret dei similitudinem. Delectet ergo, quod satisfaciens diuinitati in omnibus supradictis ternarium numerum obseruauit.

Iohan.19. Quæstio de tribus diebus Christi in sepulchro.

Iohan.17.

Ibidem.20.

Mysterium numeri, scilicet triginta tres.

Peccatum Adæ.

Genes.3.

Adde quòd adhuc pulcherrimum est, quia tribus idem dominus noster passionibus est consummatus, & flagellis cæsus, crucifixus, lancea transfixus, inter duos latrones ipse tertius pro latrone Barraba commutatus. Meritò ergo placata trinitas suam confestim generi humano faciem cœpit ostendere, eductis omnibus de regione tenebrarum qui venturi huius fidē habentes ex hac vita migranerant, & prædicari voluit nobis redituis vt baptizaremur in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Nunc cætera persequamur. [Et orauit Ionas de ventre piscis ad dominū deū suum, & dixit. Clamaui, de tribulatione mea ad dominū & exaudiuit me.]

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal.10. Esa.58. Oratio Ionæ.

Quod dixit & orauit Ionas ad dominū deum suum de vtero piscis, & dixit, Intelligimus eum » postquam in vtero piscis sospitem se esse senserit, non desperasse de domini misericordia, & to- tum ad obsecrationem esse conuersum. Deus enim qui dixerat de iusto, cum ipso sum in tribu- latione, & cum inuocauerit me dicam ad eum, adsum, adsuit ei. Et dicere potest, quia exaudi- tus est, in tribulatione dilatasti me, & orauit (inquit) Ionas. Si Ionas domini typus est, & ex eo, quòd tribus diebus & tribus noctibus in vtero cetifuit, passionem eius indicat, debet & oratio illius typus esse dominicæ orationis. Proinde primò secundum ipsius Ionę, deinde secundū per- sonam saluatoris hanc orationem pertractemus. Clamaui de tribulatione mea ad dominū, & exaudiuit me. [De ventre inferi clamaui & exaudisti vocem meā.] Non dixit, clamo, sed cla- » maui. nec de futuro precatur, sed de præteriro gratias agit, indicās quòd eo tempore quo prę- » cipitatus in mare vidit cetum, & tantam corporis molem, & immanes rictus aperto ore le sor- bere, domini recordatus sit, & clamauerit vel aquis cedentibus, & clamore inueniente locū, vel toto cordis affectu, qui vtique in auribus dei clamor est magnus, clamauerit ei, qui solus nouit corda hominum, qui loquitur ad Mosen, quid clamas ad me, cum vtique nil ante hanc vocem

Exod.4. Rom.8. clamasse Mosen scriptura commemoret. De huius mundi clamore & Apostolus, clamātes (in- quit) in cordibus vestris abba pater. Ventrem inferi, aluū ceti præ magnitudine eius dicit. [Et » proiecisti me in profundum, in cor maris, & flumen circundedit me.] Coniunctionis per quam » sic dicit, & proiecisti me, hic est sensus. Me clamante exaudisti vocem meam, & cum exaudires, nihilominus proiecisti me in profundum, subauditur, vt ad maiorem virtutis tuæ gloriam eri- peres me. quia rursus videbo templum sanctum tuum. Proiecisti me in profundum, & non so- lùm in profundum, quod potuisset fieri, vel esse prope littora, vel non longè ab arida, sed in cor

Cor matis maris, id est, in medio maris. Nam cor animalis in medio est. Et ideirco per metaphoram cor maris intelligimus medium maris. Et flumen (ait) circūdedit me, id est, inundatio maris fluens » ac refluens vndiq; vallauit me. Hoc ipsum repetens dicit. [Omnes gurgites tui, & fluctus tui » super me transierunt.] Tuos autem gurgites, & tuos fluctus dico, nō solum quia tu fecisti eos, sicut supra dixeram, & dominum deum ego timeo, qui fecit mare & aridam, verumetiam qui » nec eos mouisti propter me, nec intumescere iussisti super me. [Et ego dixi. Abiectus sum à con- » spectu oculorum tuorum, veruntamen rursus videbo templum sanctum tuum.] Notandum » quòd non tunc primum dicere, sed dixisse se asserit, abiectus sum à conspectu oculorū tuorum, veruntamen rursus videbo templum sanctum tuum. Constat ergo, quòd quando in mare mit- rebatur, in illa tribulatione secundum multitudinem dolorum eius, & consolatiões domini læ- tificauerunt animam eius, prophetica illi gratia sese infundente abundantius atq; clementius, vt sciret quoniam de tam profunda abiectione adhuc mirabiliter subleuaretur, & adhuc viuēs inter viuentes veniret ad templū domini cum hostiis & muneribus, competentes gratias mi- rabili deo relaturus. Quod in illa se dixisse asserit, confirmat in ventre ceti his verbis. [Circun- » dederunt me aquæ vsq; ad animā meam, abyssus vallauit me, pelagus cooperuit caput meum. » Ad extrema montiū descendi, terræ vectes concluserunt me in æternum. Et subleuabis de cor- » ruptione vitam meam, domine deus meus.] Cunctis istis declamationibus, quibus rem veris- simam veraciter astruit. Circundederunt me aquæ vsq; animam meam, abyssus vallauit me, pelagus operuit caput meum, Ad extrema muntium descendi, terræ vectes concluserunt me. Cunctis, inquā, istis declamationibus subiungendo, Et subleuabis de corruptione vitā meam, competenter altissimo deo dat gloriam, plenissimè sciens, & fideliter astruens, quia quæcunq; vult ille, potens est & facere, & quia possibile est apud eū quod apud homines impossibile erat in æternum. Nam propter impossibilitatē hominum, cum dixisset, & terræ vectes circūderunt me, addidit, in æternum. & propter possibilitatem dei subiunxit. Et subleuabis de corruptione vitam meam, pariterq; addens cum blandientis affectu, domine deus meus. Corruptionem, de qua subleuari sperat animam suam, vterum ceti dicit, in quo naufragia dirigebātur, inter quæ potuisse hominem seruare, magna est gloria diuinæ omnipotentiæ. Quemadmodum & illud,

Dan.3. quòd tres pueri missi in caminum æstuantis incendij, in tantum illæsi fuerunt, vt ne vestimenta quidem eorum odor ignis attingeret, & multa alia quæ supra naturam, à domino naturæ facta sunt. Quàm dulce, quàm salubre est homini qui post continentis vitæ tranquillitatem, ten- tationum fluctus incidit, & forassis pudicitię naufragiū passus, opus peccati tanquam rictus vel in vtrem ceti incidit, propheticæ huius orationis reminisci, vt eadem fide, simili cordis contritione, tam humili pietatis affectu, domino deo suo blanditur, qui solus aquas consti- derat circundantes, & vsque ad animam intrantes, aquas passionum carnalium & humani cordis abyssum, pelagus concupiscentiæ, vimq; sæuientis & bullientis naturæ, & angustias animæ siue conscientiæ, quæ cum infirma sit, per semetipsam non potest euadere vt respiret & resumat auras salubres castitatis & pudicitiæ, cupiditatibus vel prauis amoribus conclusa, velut quibusdam vectibus terræ. Sequitur. [Cum angustiaretur in me anima mea, » domini recordatus sum, vt veniat ad te oratio mea ad templum sanctum tuum.] »

Hoc

Hoc quod iam supra diximus planè hic astruit, quia videlicet hora vel momento, quo mitteba tur in mare, dixerit, aspiratus gratia spiritus prophetici, abiectus sum ab oculis tuis, veruntа- men rursus videbo templum sanctum tuum. Hoc nanq; est, quod nunc ait, cum angustiaretur Fidei firmi- tas in Iona. in me anima mea, domini recordatus sum, vt veniat ad te oratio mea, ad templum sanctū tuū. Et considerandum, quòd nouo genere oratio fiat pro oratione, dum precatur vt oratio sua con scendat ad templū dei. Et in hoc magnæ fidei firmitas animaduertenda est. Circundatus aquis, vallatus abysso, coopertus pelago, conclusus vectibus terræ, non dubitat aut interrogat vtrū orationem suam possit deus audire, vtrum auris eius illic possit adesse, & de ventre ceti, quid sibi dicatur auditu percipere, sed certum habens apud se, quia dum nihil vsquam latere potest, orat fideliter, vt orationi deum tantis tamq; profundis angustijs ad se erumpere gestiēti, viam ipse faciat, venientem ipse suscipiat. Magna hæc fides magnum meritum habet, coram deo ho norabilis est, quia docta siue erudita est, sanctamq; scientiam habet. Quid enim? Nónne oratio fidelis de boni verbi radice procedit? Vbi autem verbum radicatum, siue vndè natum est, nisi Verbum fi- dei, verbum bonum. de corde dei patris, qui, vt fides catholica firmiter tenet, verbi boni genitor est, verbi æterni, quod & ipsum deus est? Vbicunq; ergo conclusus homo siue hominis spiritus, vbicunq; fuerit coangustatus, siue inferni, siue terræ vectibus, si apud se habet verbum fidei, dum orat, non po- test nesciri, quinimo ipso fidei verbo viscera dei, cor patris altissimi fortiter tangit, vndè est ori- go verbi boni. Nos ergo ex eo quod ait, cum angustiaretur in me anima mea, domini recor- datus sum, hanc eruditionem capiamus, vt nouerimus eo tempore, quo deficit anima nostra, & à corporis compage diuellitur, non nos debere alio cogitationem vertere, nisi ad eum qui & in corpore, & extra corpus noster est dominus. quia sic nostra oratio perueniet ad templum san- ctum eius, ad ipsam altitudinem cœli, cuius immensitas magna domus, & sanctum est templū eius. Hoc facere possunt, hanc fidē penes se in illo mortis articulo illi habere vel retinere queūt, qui in corpore viuentes veritatem dilexerunt. Econtra qui mendacium diligūt, in illa hora ma gnitudine horroris præfocati, verbum bonum inuenire non possunt. Vndè & protinus sequi- « tur. [Qui custodiunt vanitates, frustra misericordiam suam derelinquunt.] Non dixit qui fa- Eccli.2. « ciunt vanitates. vanitas quippe vanitatum, & omnia vanitas. ne damnare videretur vniuer- Custodire vanitates. « sos, & cuncto generi humano denegare misericordiam, sed qui custodiunt vanitates siue men- dacium, qui transierunt in affectum cordis, qui vanitates non solùm faciunt, sed ita custodiunt, quasi diligant, & putent se inuenisse thesaurum. Misericordiam (inquit) suam derelinquunt. Li- cet offensa sit misericordia, quam nos ipsum possumus intelligere deum, Deus enim meus misericordia mea, inquit Psalmista, tamen eos qui custodiunt vanitates non derelinquit, non detestatur, sed expectat vt redeant. illi verò stantem misericordiam, & vltro se offerentem « sponte propria derelinquūt. [Ego autem cum voce laudis immolabo tibi, quæcunq; vouì, red- Correctio, « dam pro salute mea domino.] Sensus iste est, Ego autem & si vanitatem feci, non custodio illā, & confessio Ionæ. sed potius vorum voueo tibi, vorum corrigendi, vorum obediendi & pergendi quocunq; ius- seris, & hanc obediētiam immolabo tibi in voce laudis, hæc vota pro salute mea domino. Va- nitas quippe fuit, quòd te præcipiente, vt irem in Niniuen ciuitatem magnam, & prædicarem in ea, præoccupaui vt fugerem à facie tua in Tharsis, metuens ne condemnaretur Israel impœ- nitens, pœnitentiam agente Niniue, & affectum gentis meæ præferens voluntati tuæ. sed hanc ipsam vanitatem non custodiam, id est, in hac intentione non perstitā, præsenti vexatione com monitus, quòd tua voluntas sequenda sit magis, quàm carnis affectus. Infelix Israel tantis tanq; crebris malis flagellatus, adhuc vanitates custodit pertinaciter, colendo vitulos aureos, quos Hieroboā fecit artifex vanitatis. nullius quippe regis fui, tempore aliquo à peccatis suis recessit, & hoc agendo, misericordiam suam dereliquit. Ego autem adhuc illi condolens, vanum habui consilium, vt à facie tua fugerem, sed nunc in tribulatione hac, vanitatem illam non custodio, intentionem huiusmodi abijcio. Quod si non facerem, misericordiā meam frustra derelinquerē, frustra, inquam, quia nullum exinde fructum consequerer. neque is, propter quē fugi à facie tua, refuga dei sui Israel. Igitur misericordia mea consequenter me non derelinquat, quam ego mi- sericordiam non derelinquo, quæ non nisi derelinquentes se derelinquere consueuit, & non, nisi « impœnitentibus vnquam se abscondit. [Et dixit dominus pisci, & euomuit Ionam in aridam.] Magnum hoc opus, & testimoniū euidens bonitatis, & omnipotentię dei, qui aurem suam illuc vsque inclinauit, & quid in ventre ceti ageretur, quid fides loqueretur, quod oratio moliret, au- diuit & appendit, dixitq; & dicere potuit pisci vt euomeret Ionam, & hoc vtiq; non in aquam, vbi periclitaretur, sed in aridā, vbi seruaretur. Dixit hoc planè non motis labris, quę nō habuit, necq; voce elementari, sed illo verbo, per quod & cetum, & ipsum mare fecit. Illius verbi virtute pressus venter belue, prophetam reddidit, quomodo & vbi ipsum verbū voluit. Nunc iam Oratio Christi, o ad domini nostri Iesu Christi personā, iuxta propositū, reuertētes, hanc ipsam orationē, secundū nione Ion ipsum reuoluamus, quia (sicut iam diximus) hęc oratio prophetæ, orationis eius typus est. Cla- præfigura mauì de tribulatiõe mea ad dominū, & exaudiuit me. Apostolū in primis loquentē audiamus, Heb.5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quis in diebus (inquit) carnis suę preces supplicationesq; ad eum qui possit saluū facere à morte, clamore valido & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia. Dicat ergo Christus, clamaui, quia reuera clamore valido cum lachrymis clamauit. Vndé clamauit? De tribulatiõe mea (inqt) de ventre inferi. Duo dixit, de tribulatione, & de ventre inferi. Tribulatio fuit illi angustia passionis, & de qua clamauit ita vt euãgelista refert, quia positis genibus, factus in agonia, prolixius orauit, & factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrẽtis in terram. Ab illa hora vsque dum clamãs voce magna spiritum traderet, clamore valido clamauit. Venter inferi, descensus eius ad inferos fuit, totaq; absconsio siue depressio corporis eus, quamdiu in sepulchro iacuit. Equidem de tribulatione quid clamauerit, ab hominibus præsentialiter auditũ est. Dixit enim inter alia quæ audita sunt ex ore clamantis, Heli, heli, lamazabatani, hoc est, Deus meus, deus meus, vt quid dereliqsti me? Et in cõsummatione tribulationis clamãs dixit, Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Porrò de ventre inferi quid clamauerit, audiri non potuit à quoquam mortali, sed antequam ipse in hunc mundum veniret, spiritus eius sanctus in sancta scriptura prædixit, quid clamaturus esset, sicut & illa quæ (sicut iam diximus) clamãs auditus est, deus meus, deus meus, vt quid dereliquisti me, &, pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Deniq; psalmus ille, Domine deus salutis meæ in die clamaui & nocte coram te, Intret in cõspectu tuo oratio mea, &c. vsque ad finem eiusdem psalmi, verba sunt clamoris eius de ventre inferi, postulantia celebrem glorificationem resurrectionis, quod sine dubio prudens lector aduertit. Igitur de tribulatione mea (inquit) clamaui ad dominum, subauditur, pro transgressoribus exorans, vt nõ perirẽt. Et exaudiuit me, vt videlicet propter passionem meam solueretur peccatum præuaricationis Adæ, & omnia delerẽtur peccata credentiũ in me. De ventre inferi clamaui, & exaudisti vocem meam, subauditur, vt non derelinqueres in inferno animam meam, nec dares sanctũ tuum videre corruptionẽ. Et proiecisti me in profundum in cor maris, & flumen circundedit me. Omnes gurgites tui, & fluctus tui super me transierũt. Sensus iste est, Secundum rei veritatem exaudisti me, & secundum æstimationem hominum proiecisti me, iuxta psalmum prę memoratum, æstimatus sum cum descendentibus in lacum, & iuxta alterius psalmi versiculum, Tu verò repulisti, & despexisti, distulisti Christũ tuũ. Hoc enim videbatur illis, qui insultantes & capita sua mouentes dicebant, Confidit in deo, liberet eum nunc si vult. Itaque secundum æstimationem illorum proiecisti me in profundum, in cor maris, id est, in omne quod voluerunt de me facere seditioli Iudæi similes mari, & flumen circundedit me, videlicet affluens tribulatio, qua non parcentes afflixerũt me. Illi omnes gurgites tui, illi omnes fluctus tui, quos passus sum, super me transierũt, id est, sine dubio transibũt, neque enim permanebunt, sed celerem finem habebunt. Tui nanq; fuerũt gurgites, tui fluctus, quia videlicet non in ipsorum qui me afflixerunt, sed in tua potestate erat, quousq; inundarẽt super me fluctuantes insaniæ illorum. Et ego dixi, Abiectus sum à conspectu oculorum tuorũ, veruntamen rursus videbo templum sanctũ tuũ. Sicut iam dixi, quia proiecisti me in profundum, ita nunc repetens, & ego dixi, inquit, Abiectus sum à conspectu oculorũ tuorum, subauditur, secundum æstimationem illorum, sed secundum rei veritatem, rursus videbo templũ sanctum tuum, id est, ego anima quæ descendi ad inferos, rursus ingrediar & resumã corpus meũ, quod est templum sanctum tuum, iuxta illud, Soluite templum hoc, & tribus diebus excitabo illud. Hoc autem, inquit euangelista, dicebat de templo corporis sui. Videmus factũ, credimus, propter quod & loquimur, adimpletũ. quia gurgites tui deus, gurgites mortalitatis, & omnium fluctus miseriarum qualcunq; induxisti super nos, propter præuaricatoris Adæ gentium, super eum transierunt, & finem habent, & ipse rursus vidit templum sanctum tuum, id est, resumpsit corpus, quod principaliter est templum sanctũ tuum, & nunc in medio ecclesiæ est, quæ & ipsa secundariè dicitur, & est templum sanctum tuum, & nunc in gaudio videt illud templum sanctum tuum. Quemadmodum dixerat, Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrũ. Vbi autem vel in quo dixerit, quod nunc se dixisse memorat his verbis, & ego dixi, Abiectus sum à conspectu oculorum tuorum. Psalmista iam ante hunc Ionam, in quo idem Christus loquitur, prędixerat in persona ipsius, Ego autem dixi in excessu mentis meæ, proiectus sum à facie oculorum tuorũ. Nam quod ait, ego dixi in excessu mentis meæ, idem est ac si dicat, ego præuidi in profunditate intellectus, qui excedit intelligentiam omnis creaturæ, subiungens, ideo exaudisti vocem orationis meæ, dum clamarem ad te, quod & in isto præmissum est, de ventre inferi clamaui, & exaudisti vocem meam, siue clamaui de tribulatione mea ad dominũ, & exaudiuit me. Interea considerare perpulchrum est, quomodo item in alio dicat ipse. In die tribulationis meæ clamaui ad te quia exaudisti me. Maiorem quippe habet vim in sensu talis dictio, clamaui ad te quia exaudisti me, quàm si ita dictum esset, exaudisti me, quia clamaui ad te. Denique omnes sancti ideirco exauditi sunt, quia clamauerunt, Iste autem sanctus sanctorum solus est qui veraciter dicat, clamaui quia exaudisti me. Ipse est enim electus ex millibus, qui solus ideirco venit in hunc mundum clamare pro omnibus, quia sciuit quòd pro sua reuerentia

Lucæ.22.
Matth.27.
Lucæ.23.
Psal.87.
Psal.15.
Exodi.27.
Psal.68.
Matth.27.
Corpꝰ Christi, templum sanctum dei
Iohan.2.
Iohan.14.
Psal.30.
Psal.85.
Ius Christ
s verè di-

rentia foret exaudiendus. Hoc ipse in psalmo innuens, per os prophetę loquitur, Holocaustum & pro peccato non postulasti, tunc dixi, ecce venio. Et est sensus. Cum ego intelligerem, quòd illa de brutis animantibus sacrificia nolles, quòd nullus ex omnibus iustis de peccato ad plenum satisfaceret, tunc dixi, ecce venio, sciens sine dubio futurum esse, quòd satis facientem pro omnibus & clamantem exaudires me. Hinc est quòd clamans magna voce ad monumentum Lazari, non orat exaudiri se. sed, pater, inquit, gratias ago tibi quoniam exaudisti me, ego autem sciebam quia semper me amasti, me audis. Breuiter autem concludendum est, quia solus iste est qui dicat, clamaui ad te, quia exaudisti me, sanctus autem quilibet dicat, quia clamaui ad te, exaudisti me. Sequitur, Circundederunt me aquę vsque ad animã meam, abyssus vallauit me, & pelagus cooperuit caput meum, ad extrema montium descendi, terræ vectes concluserũt me in æternum, & subleuabis de corruptione vitam meam domine deus meus. Quoniam in typo Christi propheta eius & passus est & precem fudit, perpulchrum est, singulas voces istas ostendere prolatas, secundum ordinem passionis Christi, sicut actuum passionis eiusdẽ ordo processit. Circundederunt me, inquit, aquæ vsque ad animam meam. Nimirum quando collegerũt pontifices & pharisæi consilium dicentes, Quid facimus, quia hic homo multa signa facit, &c. atque ab illo die cogitauerunt vt interficerent eum, tunc circundederunt eum aquæ vsque ad animam, quia mortis eius quasi iudiciariam præsinierũt sententiam. Abyssus (inquit) vallauit me. Iudas enim qui tradebat eum cum accepisset cohortem, & à pontificibus & pharisæis ministros, venit cum laternis & facibus & armis, tunc vtique dominum nostrum abyssus vallauit, abyssus videlicet iniquitatis, tenebrosum machinãs secretum, secundum quod & ipse iudicans dicit. Sed hęc est hora vestra & potestas tenebrarũ. Et pelagus cooperuit caput meũ. Profectò quando principe sacerdotum dicente, Adiuro te per deum viuũ, vt dicas nobis, si tu es Christus filius dei. Respondit, tu dixisti. Et propter hoc conclamauerunt dicentes, Reus est mortis, & expuerunt in faciem eius, & colaphis eum cæciderunt, & palmas ei in faciẽ dederunt, tunc pelagus caput eius operuit. Ad extrema montium descendi, Veraciter quando ad petitionem dicentium, Tolle tolle, crucifige eum, & non hunc dimitras nobis, sed Barrabam, & inter sceleratos reputatus est, & medius duorum latronũ crucifixus est, tunc ad extrema siue nouissima montiũ descendit, ita vt veraciter de illo propheta prædixerit, Non est species ei neq; decor, & vidimus eum, & nõ erat aspectus, & desideravimus eum despectũ & nouissimũ virorũ. Terræ vectes concluserunt me in æternum. Reuera quando conuenerunt principes sacerdotũ, & pharisęi ad Pilatum dicentes, Iube ergo custodiri sepulchrum eius vsque ad diem tertium, ne forte veniant discipuli eius & furẽtur eum. & illo dicente, Habetis custodiam, ite custodite sicut scitis, illi abeuntes munierunt sepulchrum, signantes lapidẽ cum custodibus, tunc terræ vectes concluserunt eum in æternum secundum æstimationem illorum, qui gauisi sunt super eo, nõ putantes quòd resurgeret, sed quòd periret nomen eius in ęternum. Hoc erat falsum gaudium, & vana spes illorum. Porrò secundum rei veritatem futurum erat, vt non videret caro eius corruptionem. Ait ergo, Et subleuabis de corruptione vitam meã domine deus meus, id est, concluſum vectibus terræ, oppressum signato lapide resurgere facies me tu, qui es dominus & deus meus, cuius ego seruus & creatura sum secundum formam serui, secundũ humanitatem, cuius exanime corpus vectibus terræ concludi potuit. Sequitur. Cum angustiaret in me anima mea, domini recordatus sum, vt veniat ad te oratio mea, ad templum sanctũ tuum. Angustiã animę suæ verbis patentibus ipse indicauit dicens, Tristis est anima mea vsque ad mortem. Amplius aũt sudor eius angustiam animæ eius patefecit, qui (iuxta alium euangelistã) factus in agonia, dum prolixius oraret, sudorem emisit, & factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram. Tunc, inquit, domini recordatus sum, in eo videlicet, vt consilio, siue proposito diuinitatis postponerem sensum, vel affectũ carnis dicendo, veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat. Quænam illa volũtas erat? Vt veniat, inquit, ad te oratio mea, ad templum sanctũ tuum. Hoc volebas tu, vt per passionem meam gentes saluarem, quemadmodum in persona mea spiritus sanctus per os Dauid prælocutus est dicens, Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te, Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatẽ tuam, & possessionẽ tuã terminos terræ. Hoc erat beneplacitũ coram te, vt taliter postularem, imò ego ipse & sacrificiũ, & oratio pro gentibus moriendo fierem. Iudæos aũt quamuis cognatos, siue contribules meos pro humanitatis affectu illis non præferrem, imò relinquerem. Quare? Nimirum quia gentibus pœnitentiam agentibus, isti impœnitentes permanent, & hoc est quod continuò sequitur. Qui custodiunt vanitates, frustra misericordiã suam derelinquunt. Quomodo Iudæi vanitates custodierũt? Verè multo labore, & mira obstinatione, cuius cum indicia multa sint, hæc duo tantùm pro testimonio cõmemorare, ad præsentem pertinet locum. Postquam illum occiderũt, solliciti fuerunt munire sepulchrum, signantes lapidem cum custodibus, causam istã fingentes, ne forte veniant discipuli eius & furentur eum. Veraciter aũt hoc intendẽtes, quod etsi post tres dies resuiuisceret, sicut recordabantur eum prędixisse, non posset prodire lapide oppressus, & sicut hic

Psal.38.
Exod.32.
Iohan.18.
Matth.26.
Esaiæ.53.
Matth.27.
Matth.16.
Lucæ.22.
Psal.2.
Matth.28.

Universidad de Deusto
Biblioteca

habemus,vectibus terræ conclusus.Deinde cum quidam de custodibus venissent in ciuitatem, & nunciassent principibus sacerdotum,omnia quæ facta fuerant, illi congregati cum senioribus consilio accepto,pecuniã copiosam dederunt militibus,dicentes,Dicite quia discipuli eius venerunt nocte,& furati sunt eum nobis dormientibus. Ita laborauerunt custodire vanitatem suam,vt etiam pecuniam darent copiosam,propter vanitatem custodiendam,vt in mendacio detinere possent veritatẽ dei.Quæ vanitas magna est,& maior,quàm vt verbis eam quis possit consequi.Hoc ergo facientes,misericordiam suam reliquerunt,id est,gratiã remissionis peccatorum sperauerunt. Vndè notandum, quia non dixi, qui faciunt vanitates, frustra misericordiã suam derelinquent.Neque enim aditum misericordiæ perdidissent,pro eo quòd occidendo Christum,vanitatem fecerunt,nisi etiam permanendo in incredulitate, suamq; perfidiam ponendo contra fidem euangelij,vanitates custodissent. Proinde multo melius dictũ est, misericordiam suam dereliquerunt, quàm si dicas, misericordia sua illos dereliquit,quia videlicet misericordia nullum derelinquit, sed eam derelinquunt omnes custodes vanitatis,omnes defensores perpetratæ iniquitatis. Illud quoq; non prætereundum, quòd dicendo,derelinquent misericordiam,addit suam, quia videlicet propheticus (vt iam tractauimus de Iudæis) Roma.9. sermo est,quorum Christus primùm misericordia est. Eorum enim adoptio est filiorum, vt ait Apostolus,& gloria,& testamentum,& legislatio,& obsequium,& promissa, quorum patres & ex quibus Christus secundum carnem,qui est super omnia deus benedictus in secula.amen.Igitur Iudæi vanitates custodiendo,idem verbum dei repellendo,& indignos vitę æternæ semetipsos iudicando,misericordiam suam dereliquerunt.& misericordiam nõ derelinquentem,imò visitantem eos repulerunt,tempus visitationis suæ cognoscere nolentes,non misericordiã sempiternam,sed gloriam temporalẽ quærentes. Sed vide adhuc,quia dicturus,misericordiam suam derelinquent,præmisit frustra.Neq; enim saltem hoc seruare potuerunt,quòd occidendo Christũ,sibimet reseruare putauerũt,scilicet locũ & gentẽ,imò & lucrosum templi vel sacerdotij sui priuilegium,pro quo contra omnes gentes spiritu superbiæ nimis elati, nomen magnum & grande emolumentũ,tanquã peculiaris vnius dei populus,capiebãt de toto orbe terrarum. Non est factum secundum spem illorum,sed sicut ipsi verbum dei repellendo, vt iam dictũ est, indignos vitæ æternę semetipsos iudicauerunt,ita etiã felicitate prȩsentis vitæ indigni iudicati sunt,vt caderẽt in ore gladij,& amisso loco ducerẽtur in omnes gentes captiui.Ego aũt in voce laudis immolabo tibi, quæcunq; voui reddã pro salute mea domino.Illi aũt misericordiã suam derelinquũt,sed propter eos misericordiæ laus & gloria minor nõ erit.Nam ego in voce laudis immolabo tibi,linguas alias pro linguis eorum acquiram,vt cantent tibi,sicut alibi scriptũ Psal.50. est,Propterea confitebor tibi in populis,& psalmũ dicam tibi in gentibus.Quęcunq; voui reddam pro salute mea domino,id est,ita gentes notitia tui nominis instruam, ita tuæ dilectionis igne accendã,vt vota multo plura,quàm vnquã Iudæi vouerũt, pro salute sua voueant & reddant.Hæc ita dicit vt obediẽs,quippe vt Apostolus ait,didicit ex his quæ passus est obedien- Hebr.5. tiam.Siquidem passionibus & ipsa morte eruditus est ad impassibilitatẽ,qui eatenus passibilis pro carnis affectu fleuerat super gentem suam, sicq; immutatus est cunctis affectibus eiusmodi depositis,vt paratam voluntatẽ haberet,relinquere illis domũ suam desertã,& cõuerti ad gen- Psal.107. tes.Eius taliter eruditi vox illa per Psalmistam deprompta est, Paratum cor meum deus,paratum cor meum,cantabo & psallã in gloria mea.Nam quod protinus sequitur, Exurge gloria mea,exurge psalterium & cithara,vox est patris siue diuinitatis,carnẽ de sepulchro suscitans. Vndè & in hoc propheta in typũ eius cõtinuò subiunctũ est, Et dixit dominus pisci,& euomuit Acto.2. Ionã in aridã.Dixit enim dominus terræ & morti,& hũc dominũ nostrũ Iesum Christũ qui erat mortuus,reddidit ad vitã,solutis inferni doloribꝰ,iuxta quod impossibile erat,teneri illũ ab illo.

FINIS LIBRI PRIMI IN IONAM PROPHETAM.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, IN IONAM PROPHETAM COMMENTARIORVM, LIBER SECVNDVS.

IAM in typum domini nostri Iesu Christi,qui(vt supra memorauimus)secundũ Apostolum didicit ex his quæ passus est obedientiam, Ionas quoq; doctus erat per tribulationis magnitudinẽ,obediendũ esse imperio cœlesti,& ad hoc promptam gerebat voluntatem,voto astrictus in ventre ceti,sicut & ipse indicat, dicendo,Quæcunq; voui,reddam pro salute mea domino. Hoc votum prospiciẽs dixerat dominus pisci, & euomuit Ionam in aridam. His enarratis,sequitur scriptura & dicit.

[Et factum

« [Et factum est verbum domini ad Ionam secundo,dicens.Surge & vade in Niniuen ciuitatem CAP.III.
« magnam, & prædica in ea prædicationem quam ego loquar ad te.] Magna instantia clemens deus Niniuitarum quærebat pœnitentiam,quam vtiq; sciebat,tanquam deus omnia sciens,audita prædicatione non defuturam. Sed dicit aliquis, Quare dominus non solùm Niniuitarum,sed omnium gentiũ deus,magis de Niniuitis, quàm de cæteris gentibus curauit. Poterat enim fieri,vt aliæ quoq; gentes conuerterentur ad pœnitentiã,si prędicatores mississet illis deus, sicut per semetipsum testatur ipse dei filius. Væ tibi,inquit,Corozaim,væ tibi Bethsaida,quia Matth.11. si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes,quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent.Item,quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes,quę factę sunt in Capharnaũ, permansissent forsitan vsque in hanc diem. Quare ergo Tyro & Sidoni,Sodomis quoq; prædicatorem,aut prophetam nullum misit, sicut hũc Ionam tantopere ad Niniuitas ire cogit,cum & illas gentes sicut & Niniuitas ad pœnitentiam conuerti posse præscierit? Nunquid illos saluos fieri noluit,& idcirco nullum ad eos misit? Videtur quinq; hoc cõsequi,quòd eos saluos esse noluerit,quoniam testimonium perhibet illis,quòd pœnitẽtiam fuissent acturi,si prædicatores mississet eis, quod non fecit. Sed econtra dicit Apostolus, quia vult omnes homines saluos fieri. 1.Timot.2. Formosa quæstio,quæ & nostris maximè tẽporalibus solicitauit quàm plurimos.Proinde præsenti loco paulisper immorandum est.Primò dicendum,quia cum dicit dominus de illis,quia si Responsio. factę fuissent virtutes in eis,olim in cinere & cilicio pœnitentiam egissent,quibus vtiq; nõ procurauit, vt fierent virtutes eiusmodi, non est consequens,vt dicas, quia noluit illos saluos fieri, sed hoc tantùm,quia de pœnitentia illorum non curauit.Esset quidẽ consequens,si omnis pœ- Quæ pœnitentia ad salutẽ sufficiens esset.nunc autem non ita est, ille nanq; solummodo pœnitentiæ tenor ad salutem perducit,cum idcirco quis pœnitentiam agit,quia iudicium vniuersale & cœlorum regnum futurum esse credit, à quo excludendi sunt, & in gehennam mittendi peccatores. Cum ergo quis idcirco pœnitentiã agit,vt mala æterna euadat,& bona consequatur sempiterna,fidelis iudicatur,& per fidem agendo pœnitentiam,saluatur. Nulli ex omnibus, quos ad talem pœnitentiam conuerti posse præsciuit,deus vnquam prędicatores mittere seu notitiã veritatis ostendere neglexit.Est alia pœnitentia siue pœnitendi intentio,cum quis idcirco pœnitẽtiam agit,vt præsentia tantùm siue præsentis seculi mala effugiat,bona retineat,fidem aut curam non habens futurorum atque æternorum bonorum siue malorum.Si exempla requiras talis pœnitẽtia fuit Achab,qui solummodo de sanguine Naboth, quem interfecerat ipse & Iez- 3.Reg.21. abel vxor sua,pœnitentiam egit, quia pro illo comminatus fuerat illi dominus per Heliam dicens,Ecce ego inducam super te malum,& demetam posteriora tua,& dabo domum tuam, sicut domũ Hieroboam filij Naboth filij Achia. Propter hoc scidit vestem suã, & operuit cilicio carnem suam,ieiunauitq; & dormiuit in sacco, & ambulauit demisso capite. Idcirco sic egit,ne regno priuaretur temporali.Huius intentionis pœnitentia si multum studiosa sit,adipisci meretur quod intendit,sicut prędictus Achab,de quo tunc dominus ad Heliam dixit,Nonne vi- 3.Reg.15. disti Achab humiliatum coram me? Quia ergo humiliatus est mei causa,non inducam malum in diebus eius,sed in diebus filij sui inferam malum domui eius. Quod si segnior sit,& à summis (vt ita dixerim)labijs proferat,peccaui,nil proficit,quemadmodum Saul dixit quidem ad Samuelem,peccaui,quia præuaricatus sum sermonem domini, sed nunc porta quæso peccatum meum,& reuertere mecũ vt adorem dominũ,sed nõ obtinuit.Ait enim Samuel, Non reuertar tecum,quia proiecisti sermonẽ domini, & proiecit te dominus ne sis rex super Israel. Porrò prior ille & melior pœnitentiæ modus, quo non propter temporalia bona, sed propter ipsum deum,& futuri seculi fidẽ de peccato quis compungitur,interdũ absq; magno opere siue labore, in prima confessione suscipitur,Exempli gratia,vt Dauid,qui cum dixisset ad Nathan,peccaui 2.Reg.12. domino,statim audiuit, Dominus quoque transtulit peccatum tuum,non morieris. Igitur cum de Tyro & Sidone, Sodomis quoque dicit dominus,quia si factæ fuissent virtutes in illis, Resolutio olim pœnitentiam egissent in cilicio & cinere,siue pertransissent forsitan vsque hodie,ne aliquẽ huius quæsuspitio perturber,quòd eos saluari noluerit,& idcirco virtutes in illis non fecerit,sciendum est stionis. duplicem esse modum, siue intentionem pœnitendi,id est, aliud esse cum pro metu mali temporalis siue præsentis, aliud cum pro fide regni dei pœnitentiam quis agat. Et iniusti quidem Iudęi omnium iniustissunt vel fuerunt,qui pœnitentiam egissent non nisi pro emolumẽto temporali, sicut egissent(vt simi. ait dominus)Tyrij vel Sidonij. Iniustissimi autem,qui neque propter temporalia, neq; propter æterna mala euitanda pœnitentiam egerũt, quales erãt Iudæi, quibus & gehennã ignis ęterni & excidium quod facturi erant Romani comminabatur dominus, & pro neutro ad pœnitentiam conuertebãtur.Idcirco Tyrij atque Sydonij, Sodomitæ quoque veraciter quidem iniusti, sed comparatione illorum iustificantur, ita duntaxat, vt non saluentur, sed vt sit eis remissius. Quid tandem de istis,id est,de Niniuitis dicemus,quibus hunc prophetam dominus ad præ- Niniuitæ dicandum tantopere mittere curauit? Nunquid pro fide regni dei pœnitentiam erant acturi? Non vtiq;,sed pro metu temporalis excidij. Vndè & in primo tempore ad hanc prædicationẽ

pœnitentiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

pœnitentiam egerunt,& veniam consecuti sunt. Postea verò mala securitate recepta, in pristinis vitijs perseuerãtes dei in se prouocauerũt sententiã,& Astiaxa rege Mœdorũ regnãre,apud Iudæos Iosia,subuersi sunt. Quod sciens Tobias ait ad filium suum. Prope erit interitus Niniue, non enim excidet verbum domini,quod locutus est Ionas propheta. Et subinde, Video enim, quia iniquitas eius finem dabit ei. Proinde excepto mysterio,quo in pœnitentia Niniuitarum recte plurimum delectamur,Signum quippe fuit pœnitentiæ gentium secundum deum,valentis ad consequendum regnum cœlorum. Excepto(inquam)hoc mysterio, nihil est in quo cæteris gentibus Niniuitas pœnitentes præferamus,aut præferre debeamus. Nam cæteræ quoque gentes similiter,id est,pro temporalium rerum intentione,pœnitentiã agere potuissent testante domino,qui de Tyro & Sydone prædictam sentẽtiam locutus est. Quod si quæritur adhuc cur eiusmodi experimentum contra impœnitentem Israel,de Niniuitis potius,quàm de cæteris gentibus dare complacitum est deo, & ostendere, quod in comparatione Israelis iustificati essent,quippe qui neque pro temporalium, neque pro æternorum metu malorum pœnitentiã ageret,vitulosq; aureos desereret,breuiter dicendũ est,Niniue ciuitas magna metropolis Assyriorum erat. Intendebat autem dei iustitia tradere Israelem in manus Assyriorum, quod & factum est anno nono Ozeæ. Cœpit enim Samanasar rex Assyriorum Samariam, & transtulit Israel in Assyrios. Translatusq; est Israel(ait scriptura)de terra sua in Assyrios,vsque in diẽhãc. Præmonstratũ ergo erat comparatione Israelis iustificatos esse Assyrios, ne videretur deus supplantare iudicium, tradendo in manus illorum Israelem, qui se profitebatur peculiarem esse dei populum. Iniustum nanq; columniatoribus videretur,vt Assyrijs in terra sua potenter consistentibus,Israel dei populus de terra sua transferretur,& in ciuitatibus Assyriorum perpetua captiuitate detineretur. Causa igitur rationabilis data est,quòd scilicet Assyrij,saltẽ pro amore sæ experimentum,per ministerium longe quæsitum,& inuentum est. Porrò,ad fidem futuri regni dei suscipiendam,tam isti,quàm illi nimis erant imparati, & idcirco neque manifestè Israeli siue Iudæis, neque vllo modo Assyrijs cæterisve gentibus tũc illud oportebat prædicari. Nunc ad ordinem prophetiæ reuertamur,sacramentum dominicæ resurrectionis in sequentibus pręoculis habentes,cuius in antecedentibus passionis mysterium spectabamus. Et factum est verbum domini ad Ionam secundo,dicens,Surge,& vade in Niniuen ciuitatem magnam,& prædica in ea prædicationẽ,quam ego loquar ad te. Non dicitur prophetæ,quare non fecisti quod tibi fuerat imperatum,sed sufficit ei naufragij & deuorationis sola correptio, vt qui imperãtem nõ senserat deum,intelligeret liberantem. De domino nostro homine Iesu Christo in quo cum sit deus,humanitas laborauit, illud notum esse debet, quia cum post mortis laborem in sepulchro quiesceret,secundò,verbum domini ad eum factum est,vt ad prædicandum surgeret. Primò nanq;(vt superius tractauimus)verbum domini ad eum factum fuerat, dum baptizaretur à Iohanne,quando visus est super eum spiritus sanctus in specie columbę,& impletum est illud Esaiæ,Spiritus domini super me,eo quòd vnxerit me dominus, ad euangelizandum pauperibus misit me,&c. Et illud quidem ipse de semetipso testatus est,dicendo,quia hodie impleta est hæc scriptura in auribus vestris. Illud autem, quod ad eum in sepulchro quiescentem,factũ vel dictum est verbum,non ipse eodem modo recitauit,sed nihilominus notum est ex psalmo iam supra memorato, vbi vox patris taliter dicit,Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara, subauditur ad confitendum mihi in populis,ad psallendum mihi in nationibus. Nam protinus persona filij secundum corpus in sepulchro iacentis respondens,exurgam(inquit)diluculo,subiungitq;,confitebor tibi in populis, & psallam tibi in nationibus, quod nimirum est prædicare in Niniue ciuitate magna. Prędicationem quam loquitur diuinitas,antiquum habens consiliũ de saluandis populis, siue rationibus sanctæ scripturæ testantur, [Et surrexit Ionas, & abijt ad Niniuen ciuitatem magnam,iuxta verbum domini. Et Niniue erat ciuitas magna,itinere triũ dierũ. Et cœpit Ionas introire in ciuitatẽ itinere diei vnius, & clamauit,& dixit, Adhuc quadraginta dies,& Niniue subuerterur,] Iuxta literam,Niniue ciuitas magna erat,& tanti ambitus, vt vix trium dierum posset itinere circumiri. At ille præcepti & superioris naufragij memor, viam trium dierũ vnius diei festinatione compleuit, quanquã & ita possit intelligi, quod in tertia tantùm parte vrbis prædicauerit,& ad reliquos confestim prędicationis sermo peruenerit. Quod ex eo maximè perpendi potest, quod protinus subiungitur, [Et crediderunt viri Niniuitæ in domino,& prædicauerunt ieiunium,& vestiti sunt saccis,à maiore vsque ad minorem peruenit verbum ad regem Niniue.] Non dixit, & peruenit Ionas,sed peruenit verbũ ad regem Niniue. Et quis super hoc dubitet quod fama tantæ rei pedibus prophetæ velocior fuerit,præsertim cum ille toto die ingrediens clamaret, & clamando vtique paucis in ipso primo introitu innotesceret? Videtur ergo facilitas Niniuitarum ad pœnitẽtiam in eo commendari, quod antequam Ionas perueniret ad regem Niniue præueniente fama verbi domini, ille credierit. In mysterio quoq; amplius sensus, iste placebit. Niniue quoq; ciuitas magna itinere trium

Tobiæ.14.

Niniuitę iustiores,ij Israel carnalis

4.Reg.17.

Mysterium resurrectionis Christi.

Verbũ domini ad Christum.

Matth.3. Esaiæ.61. Lucæ.4. Psal.107.

Niniue typus mundi.

trium dierum, mundus iste est,siue orbis notissimarum trium partium, scilicet Asiæ, Europæ, & Aphricæ. Hunc orbem terrarum trifidum Christus Iesus post passionem & resurrectionem suam,introiuit itinere dei vnius,id est,illustrauit illustratione dei vnius, vt gentes quæ multa falsorum portenta deorum sectabantur,vnum deum cognoscentes, ab errore suo liberarẽtur. Non quidem in persona sua ad gentes profectus est, sed in apostolis suis in quibus ipse vtique loquitur, quos cum mitteret dicens, Euntes,docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris,& filij, & spiritus sancti, hoc quoque dixit, Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Igitur ipse ad Niniue,id est,ad gentes venit, quia veraciter cum illis est,& in ipsis loquitur,quos ipse misit. Adhuc(inquit)quadraginta dies,& Niniue subuertetur. Et est sensus. Adhuc tempus pœnitentię vobis gentibus datum est,& hoc tempus in sua potestate posuit deus,quod implerum fuerit,consummabitur mundus,& per ignem iudicabit. Numerus quippe quadragenarius pœnitentialis est. Nam & Moses quadraginta diebus in monte Syna, & Helias fugiens Iezabel, quadraginta diebus ieiunauit,& ipse dominus verus Ionas,missus ad prædicationem mundi quadraginta diebus ieiunans, hæreditatem nobis ieiunij quadragenarij reliquit,vt per singulos annos sacramẽtum eius paschale celebraturi, ad esum corporis & potũ sanguinis eius per tot dies præparemur. Itaque adhuc quadraginta dies & Niniue subuertetur,id est, ad huc tempus pœnitentiæ breue datum est gentibus,post quod iam non erit tempus,sicut & Apocalypsi sua Iohannes angelum fortem de cœlo descendentem,qui est Christus,ipse dei filius,cum iuramẽto firmasse testatur,& angelus(inquit)quem vidi stantem super mare,& super terram,leuauit manum suam ad cœlũ,& iurauit per viuentẽ in secula seculorum,quia tempus amplius non erit,sed in diebus vocis septimi angeli cum cœperit tuba canere,consummabitur mysterium dei, sicut euangelizauit per seruos suos prophetas. Mysterium dei consummabitur,Niniue subuertetur,mundus per ignem iudicabitur, homines impij cum diabolo & angelis eius in ignem æternum mittentur,tempus pœnitentiæ nõ erit amplius. Talis vel tantæ rei prædicatio clamor vtique est,& fragor omni aures habẽti terribilis,ita vt nihil sit terribilius hoc auditu,quemadmodũ & ille senserat,qui ita loquitur. Reuelatur enim ira dei de cœlo super omnem impietatem,& in iustitia hominum eorum,qui veritatem dei in iniustitia detinent. Bene ergo & hoc ad mysterium pertinet, quod Ionas introiẽs ciuitatem clamasse dicitur,quia Niniue subuertetur. Et crediderunt viri Niniuitæ in dominũ, & prædicauerunt ieiunium,& vestiti sunt saccis à maiore vsque ad minimum. Et peruenit verbum vsque ad regem Niniue. [Et surrexit de solio suo,& abiecit vestimentum suum à se,& indutus est sacco,& sedit in cinere,& clamauit,& dixit,In Niniue ex ore regis & principum eius, dicens,Homines,& iumenta,& boues,& pecora non gustent quicquam,nec pascantur,& aquã non bibant,& operiantur saccis homines,& clament ad dominum in fortitudine,& conuertatur vir à sua via mala,& ab iniquitate, quæ est in manibus eorum. Quis scit si conuertatur,& ignoscat deus, & reuertatur à furore iræ suæ,& non pereamus?] Res gesta valde memorabilis expositione nõ indiget,sed hoc semper memoriter tenendũ est, quia in condemnationẽ Israelis hoc prouẽnit, quòd Niniuitæ pœnitentiam tam cito tamq; studiosè egerunt pro metu malorũ temporalium,Israel autem toties correptus,per prophetas commonitus,neque pro temporalium,neque pro æternorum timore malorum pœnitentiã egit, vt recederet à peccatis Hieroboam,& aureorum cultum desereret vitulorum. Porrò,in mysterio multo delectabilius est quod crediderunt viri Niniuitæ in dominum,id est,quod Iudæis contradicentibus & blasphemantibus,gentes Christi receperunt euangelium,& gauisę sunt,& glorificauerunt deum. Nam prædicauerunt quidem ieiunium,& saccis vestiti sunt,id est, omnimoda humilitatis compositione ad tantam gratiam sese comparauerunt,sed hoc cum gaudio fecerunt,pręoculis habentes iucundum præsentis tristitiæ fructum,scilicet remissionem,& apertum sibi regnum cœlorũ. Et peruẽnit (inquit)verbum ad regem Niniue. Si totus mundus Niniue,quid nisi Romanũ imperium intelligimus per regem Niniuee? Denię Romanum imperium sic terrore & potentia cunctis regnis præeminebat,quomodo ducibus siue satrapis in quolibet regno pręeminet regia potestas. Ad huiusmodi regem Niniue verbum priusquam ipse Ionas peruenit,quia videlicet Roma caput mundi,priusquam videret apostolos Christi,euangelium eius audiuit,& sapienter appendens,fidelem,& acceptione dignum sermonẽ iudicauit,magnumq; cæteris gentibus fuit exemplum credendi. Neque enim contemnendum putarent,quod sapientia Romanarationabile esse sua crudelitate comprobasset. Vndé gratulans Apostolus,Primùm quidem gratias ago deo meo semper per Iesum Christũ pro omnibus vobis, quia fides vestra annunciatur in vniuerso mundo, obsecrans,si quomodo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate dei,veniendi ad vos. Nondũ ergo ad eos venerat, sicut adhuc amplius subiungendo manifestat. Nolo enim vos ignorare fratres,quia sæpe ꝓposui venire ad vos,& prohibitus sum vsque adhuc,&c. Præueniẽte igitur verbo ad eiusmodi regem Niniue,ille surrexit de solio suo,&c. vt supra. Vsqueadeo,ꝓfecit auditus verbi,& paulatim inualuit, vt de altitudine gloriæ

Mysterium rei gestæ.

Roma.1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Constantinus magnus

Decretū donatiōis eius

gloriæ secularis demitteret,& subtus se curuaret genu verticemq; inclinaret tanti imperij baptizato Imperatore Constantino per beatum Syluestrum pontificem apostolicæ sedis. Nam in illo,quantum euangelio Christi terrena potestas assurrexerit,licet satis notum sit,paulisper tamen commemorandum est ex priuilegio sanctæ Romanæ ecclesiæ, quod idem Constantinus imperator constituit. In quo inter cætera sic dicit, Decreuimus quidem & hoc,vt idem venerabilis pater noster Syluester summus pontifex, vel eius successores omnes pōtifices diademate, videlicet corona quam ex capite nostro illi concessimus ex auro purissimo,& gemmis preciosis vti debeant,& corū caput ad laudem dei & domini nostri pro B.Petri apostoli gestare. Ipse verò beatissimus papa super coronā clericatus, quam gerit ad gloriā B.Petri apostoli, omnino ipsa ex auro non est pallus vti corona. Frigium verò candidi nitoris,splendidā resurrectionem dominicam designans,eius sacratissimo vertici manibus nostris imposuimus, & tenentes frenū equi ipsius pro reuerentia B.Petri apostoli,stratoris officium illi exhibuimus,statuentes,eodem Frigio omnes successores eius singulariter vti in processionibus,ad imitationem imperij nostri. Vndè vt nō pontificalis apex vilescat,sed magis amplius quàm terreni imperij dignitas & gloria potentiæ decoretur. Ecce tam palatium nostrum,vt prælatum est,quamq; Romanæ vrbis, & omnes Italiæ seu occidentalium regionum prouincias, loca, & ciuitates, præfato beatissimo pontifici patri nostro Syluestro vniuersali papæ tradentes atque relinquētes ei,& successoribus ipsius pontificatus,à quorum potestate & ditione per hanc nostram diualē & sacram pragmaticam constitutionē decernimus disponenda, atque iuri sanctæ Romanæ ecclesiæ concedimus permanenda. Vndé congruum prospeximus nostrum imperium & regni potestatem orientalibus transferri ac transmutari regionibus,& in Byzantij prouincia,in optimo loco, nomini nostro ciuitatem ædificari, & nostrum illic constitui imperium, quoniam vbi principatus sacerdotum,& Christianæ religionis caput,ab imperatori cœlestium constituitur est,iustum nō est, vt illic Imperator terrenus habeat potestatem. Nimirum cum hæc iam dictus Constantinus dixit,& fecit,nunc rex Niniue de solio suo surrexit,tunc Romanum imperium verbo domini assurrexit,& abiecit vestimentum suum à se,id est,illas quibus inuolutus fuerat,religiones phanaticas reliquit,susceptа Christiana religione,& induit saccum,& sedit in cinere,vt videlicet ordinare post asperitatē pœnitentiæ,circundaretur delectamento iustitiæ,dicens cum Psal. misita, Concidisti saccum meum, & circundedisti me lætitia. Religiosus nanq; mos & ordinata est traditio professionis euangelicæ,vt prius de pristinis erroribus pœnitētia susceptа catechizetur quisq; sacramento passionis dominicæ,& deinde Christo consurgat in sacro baptismate, gaudens de prima resurrectione,id est,peccatorum remissione. Huius sacramenti,& omnis ecclesiæ religionis lex & ordo multimodis iam antedictæ Romæ munitur ac roboratur decretis,eo quòd beati principis apostolorum Petri sedes facta sit,eiusdem & consortis eius Pauli, sicut prædicatione illustrata, ita & martyrio coronata, cunctis ecclesijs caput altius extulerit, latiusq; denominetur per omnes gentes sacra pōtificum eius lingua,quàm dominata fuerit Cæsarum siue Augustorū purpura. Bene ergo & hoc mysterio congruit,quod rex Niniue clamauit,& dixit,in Niniue ex ore regis & principum eius dicens, Homines & iumenta & boues & pecora non gustent quicquam, &c. Sicut enim tūc secundū edictum regis Niniue fieri oportuit,ita secundum fidem & traditionem beatorum Petri & Pauli,qui sunt vel esse debent os & lingua Romanæ sedis, ordinem ecclesiasticum oportet obseruari. Sanè homines & iumēta saccis operta, & clamantia ad deum rationabiles & irrationabiles, siue prudentes ac simplices intelligere debemus ad prædicationem euangelij pœnitentiam agentes,iuxta quod alibi dicitur,homines & iumēta saluos facies domine. Dicendo autem,quis scit si cōuertatur,& ignoscat deus,ambiguum ponitur & incertum,vt dum homines dubij sunt de salute,non tamen desperent,imò fortius agat pœnitentiam,& magis deum prouocēt ad misericordiam. [Et vidit deus » opera eorum,quia conuersi sunt de via sua mala,& misertus est deus super malitia quam locutus fuerat,vt faceret eis,& non fecit.] Non tunc primùm vidit,quando sic operati sunt,non(in» quam)tunc primùm vidit saccos eorum,quando se illis vestierunt,sed iamdudū viderat,priusquam mitteret illuc prophetam, quando propheras occidebat Israel prædicentes instantē sibi captiuitatem,& non incertus præscierat, quòd si longè ad gentes mitteret prophetas,tale quid nunciando,illi audirent,& pœnitentiam agerent. Vidit ergo,id est,videre fecit per hoc experimentum,quàm damnabilis esset Israel,in comparatione gentium, vt non solùm prophetæ,sed & totus orbis terrarum audiens,iustum comprobaret esse iudicium in eo,quòd gentibus deus misereretur,Israeli non misereretur,eo quòd cōuerterentur de via sua mala, Israel autem perseueraret absque pœnitentia. Maliciam hic pro afflictione accipimus,id est,pro subuersione Niniue,quam fuerat locutus, quam per prophetam fuerat comminatus. Nec verò mutabilitatis & animi est incommutabilis,quia videlicet illa intentione,vt pœnitentiam agār,solet comminari peccatoribus. Proinde & hic cum dicit,adhuc quadraginta dies,& Niniue subuerretur. Et

Psal.11.

Romana ecclesia caput omnium ecclesiarum Christi.

Psal.35.

Malitia pro subuersione

in lege

in lege dicit,qui fecerit hoc vel hoc,morte morietur. Sed & in euangelio cum loquitur,omnes enim qui acceperint gladium,gladio peribunt, prudens lector subaudire debet, nisi conuersus fuerit,nisi pœnitentiam egerit,iuxta illud. Nisi conuersi fueritis,gladium suum vibrauit,id est, Matth.26. qualis pœna vel sententia peccatum consequatur,iam præscripsit,quam profectò runc adim- Psal.7. « plebit, nisi conuersi fueritis. [Et afflictus est Ionas afflictione magna, & iratus est, & orauit ad CAP.IIII. « dominum,& dixit, Obsecro domine,nunquid non hoc est verbum, cum adhuc essem in terra « meā? Propter hoc præoccupaui vt fugerem in Tharsis. Scio enim quia tu deus meus clemens, « & misericors,patiens & multæ miserationis, ignoscens super malitia. Et nunc domine,quæso, tolle animam meam,quia melior est mihi mors quàm vita.] Afflictionem & iram prophetæ, sed & verba eius dicentis,& nunc domine,tolle quæso animam meam a me,&c. vt rite perpendamus, afflictionem quoq; Mosi & iram eius,& verba eius, præ oculis habere debemus, quia videlicet & ille afflictione magna afflictus est,& iratus fuit & dolenter locutus est,quando peccauit populus. Nam afflictionē suam ipse denarrans. Cumq; vidissem(ait)vos peccasse domino deo nostro, & fecisse vobis vitulum conflatilem, prócidi ante dominum sicut prius, quadraginta diebus & noctibus panem non comedens,& aquam non bibens,&c. Iram suam in eadē causa foris patefecit,dum stans in porta castrorum ait, Si quis est domini,iungatur mihi,congregatisq; ad eum omnibus filijs Leui,ponat(inquit)vir gladium super femur suum. Ite,& redite de porta vsque ad portam per mediū castrorum, & occidat vnusquisq; fratrem & amicū, & proximum suum. Feceruntq; ita, ceciderunteq; in illo die quasi viginti tria milia hominum. Porrò, verba eius nimium dolentis & afflicti ista sunt. Obsecro autem,dimitte eis hāc noxam, aut si non facis,dele me de libro tuo quem scripsisti. Itaque & huius afflictionē & iram & verba dicentis, Tolle quæso animā meam,eodem sensu ponderemus, quia videlicet inde afflictus est afflictione magna,quòd Israel iudicio diuino cadebat,& in cōparatione eius iustificabatur Niniue Assyriorum ciuitas,credendo & pœnitentiam agendo. nec refragari poterat, quin recta esset sententia,& iusta incumberet suæ genti captiuitas. Afflixit se Moyses pro populo,vt exaudiretur. afflictus est iste afflictione magna,eo quòd non exaudiretur. Iratus est Moses ira iusta, & zelo bono,dicendo, Ponat vir gladiū super fœmur suum,ceciderunteq; viginti tria milia, iste autem iratus quidem est, sed non potuit iram suam actu adimplere, vt auerteret iram domini à populo puniendo,id est,autores siue sacerdotes vitulorum,sicut Helias quoq; occiderat sacer- 3.Reg.18. dotes Baal quadringentos quinquaginta viros. Tædio ergo habens vitā suam,nō dilexit cum cōditione vt Moses, aut dimitte eis hāc noxā, aut si nō facis,dele me de libro tuo quē scripsisti, sed absolute, Tolle(inquit)quæso animā meam,quia melior est mihi mors quàm vita,subaudiatur,quia timor,quem timebā,euēnit mihi,& quod verebar,accidit. hoc timebā & hoc verebar, quia tu deus clemens & misericors,patiens & multę miserationis,parares ignoscere, & veniam dare pœnitentibus Niniuitis,& in illorū pœnitētia demonstrare quàm damnabilis esset impœnitens Israel,& quòd damnationē eius non tua inclemētia,sed ipsius faceret impœnitētia. Propter hoc præoccupaui vt fugerem in Tharsis,videlicet non quòd veniam Niniuitis,vel pœnitentiam inuiderem,sed quòd gentem meam quondā præ cæteris gentibus electā,nunc cæteris peiorē,& plus duræ ceruicis inueniri timerē. Porrò,cum Ionas typus Christi sit, quomodo Christo cōuenit affligi & irasci,postquam resurrexit à mortuis,sicut Ionas cum sic affligeretur, & sic irasceretur, exierat de ventre cœti? Nam ante resurrectionē suam,afflictus quidē fuisse,& iratus de suæ gentis perditione legitur, quando videns ciuitatem, fleuit super illā,& ingressus templum,vendētes & emētes in illo terribiliter eiecit. Sed postquam resurrexit à mortuis,sicut iam non moritur,ita etiam non affligitur. Ergo sicut non per suam personam ad gentes venit, & tamen rectè venisse dicitur,videlicet per Apostolos suos,in quibus ipse loquit,sic nihilominus in eisdem affligi rectè dicitur,qui afflicti & contristati sunt,licet in sua persona iam nō affligatur. Afflictorum vnus,in quo sine dubio Christus loquitur,ita dicit Paulus apostolus, Veri- Lucæ.19. « tatem dico in Christo,non mentior, testimoniū mihi perhibente conscientia mea in spiritu sancto,quoniā tristitia mihi est magna,& continuus dolor cordi meo. Optabā enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis,&c. [Et dixit dominus ad Ionā,Putas ne bene irasceris « tu?] Quod ad vnum Ionā dicit dominus,hoc ad omnes dicit,qui pro officio suo de hominibus Roma.9. curantes,irascūtur. In ipsa nanq; ira sua reuocandi sunt intus,vt causam siue intentionē suā respiciant,& attenta discretione perpendāt,vtrum bene irascantur,an nō. Nam si nō hominibus, sed hominū peccatis irascuntur. si non homines,sed hominū vitia oderunt,& persequūntur,bene irascuntur,& bonus est in eis zelus. Si aūt nō peccatis,sed hominibus irascuntur. si nō vitia, sed homines oderūt. & persequuntur,malè irascuntur,& malus est in eis zelus. Hoc igitur vigilāter « attendendū & discernendū est omnibus,dum vni dicitur,Puraſne bene irasceris tu? [Et egressus « est Ionas de ciuitate, & sedit contra orientē ciuitatis, & fecit sibimet ibi vmbraculū,& sedebat « subter illud in vmbra,donec videret quid accideret ciuitati. Et præparauit dñs deus hederā,& « ascendit super caput Ionæ,vt esset vmbra super caput eius,& protegeret eum,laborauerat enim,

Afflictio & ira Moysi. Deute.9.

Exodi.32.

Afflictio & ira Ionæ.

Afflictio & ira Christi.

Quæ est ira bona.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et lætatus est Ionas super hedera, lætitia magna. Et præparauit deus vermem ascensione diluculi in crastinum, & percussit hederam, & exaruit. Et cum ortus fuisset sol, præcepit dominus vento calido, & vrenti & percussit sol super caput Ionæ,& æstuabat, & petiuit animæ suæ vt moreretur,& dixit,Melius est mihi mori quàm viuere.] Afflicto & irato ,pphetæ amplius imponditur,vndè magis ac magis adfligatur & irascatur, quia videlicet per hanc similitudinem hederæ, tam citò exortæ,& tam citò arefactæ prophetico spiritu intelligere poterat antequam fieret,id quod intelligimus nos, quia factum est. videlicet,quod non solùm tunc instanti tempore decem tribus, Assyrijs tanquam iustioribus vtpote impœnitentes ad pœnitentiam pronis. Verùm & ipsa Hierusalem,& tota gente relicta,quandoq; ad gentes translatura foret salus. Et secundum historiam quidem hæc quæ nunc dicuntur, Et egressus est Ionas de ciuitate,&c. posteriora sunt præcedentibus.secundum mysterium autem anteriora siue priora sunt. Nam quòd egressus est Ionas de ciuitate,& sedit contra orientem ciuitatis, illud mystice nobis insinuat,quòd dominus siue verbum domini,totius mundi gentes in initio reliquit,vt Apostolus ait,Vias suas ingredi permisit. Fecitq; sibimet vmbraculum,scilicet patres Abraham,Isaac,& Iacob assumendo, & genus illorum eligendo, quia requiem sibimet inuenit in fide illorũ. Hoc est nanq; quod ait, Et sedebat subter illud in vmbra,donec videret quid accideret ciuitati. Sic enim intra generationem illorum sese continuit,donec veniret tempus reconciliationis gentiũ quod ipse præsciuit.Quòd deinde subiungitur,& præparauit dominus deus hæderã,& ascendit super caput Ionæ,vt esset vmbra super caput eius,& protegeret eum,laborauerat enim,illud mystice intelligimus,quòd posi suaue vmbraculum fidei patrũ legem dedit,& religionẽ sacerdotalem per Mosen instituit,vt sub illa cõtegeretur verbum domini,siue spiritus veritatis, adopertus figuris,& vilitate literæ,quæ congruè significatur per viriditatem lcuis hederæ,siue vt quidã volũt cucurbitæ. Denicq; cucurbita & hedera huius naturæ sunt, vt per terrã reptẽt, lata habentes folia,in modum pampini,& absq; furcis vel adminiculis,quibus innitãtur altiora non appetant.Sic nimirum litera legis cunctarumq; cerimoniarum lata est, & vmbra densissima,semetipsam obscurat.Et nisi spiritualis intelligentiæ adminiculis subleuet,neque alta,neq; preciosa est.Et lætatus est(ait)Ionas super hederã lætitia magna,quia videlicet verbũ domini, quod est Christus,in prophetis & sanctis hominibus habitans,priusquam incarnaretur,sub illa interim seruabatur,& honorabatur etiam ab ignorantibus,quibus pro ratione temporis celabatur,& cælari oportebat quod sub vmbraculo literæ contineretur.Nec verò incongruè lætitia magna in eiusmodi lætatus post laborem fuisse dicitur, quia nimirum pro parte illorũ, qui inter illas cærimonias complacuerunt lætabatur,qui per fidem suam illum lætificauerunt,imò & ipsius lætitia fuit lætitia ipsorũ,quando illi lætabanť in ipso,exempli gratia,vt Dauid quando reducens arcam domini ludebat coram domino in omnibus lignis fabrefactis, & citharis, & lyris,& tympanis,& sistris,& cymbalis,& subsiliebat,atque saltabat,& ludam (inquiẽs) & vilior fiã plus quàm factus sum,& ero humilis in oculis meis. In eiusmodi noster Ionas,id est,Christus siue verbum domini,necdũ incarnatũ,reuera tũc lætitia magna lætabatur,& requiescebat. laborauerunt enim, videlicet mores populi illius in deserto sustinendo, nec lætari desijt,donec inde carnem assumeret,& deus homo fieret. At verò vbi Christus passus est,& resurrexit,prædicari cœpit Niniuitis, id est,cunctis gentibus pœnitentia, & remissio omnium peccatorum in nomine eius. Tũc omne illud vmbraculũ legis & cerimoniarũ dissipatũ est,ita vt & ciuitas Hierusalẽ, & ipsum templũ omnino destrueretť, sicut toro orbi notũ est.Exaruit ergo hedera à verme percussa in ascensu diluculi.i. in reuelatione resurrectionis domini nostri,qui diluculo resurrexit. Vermis hic rectè Romanũ imperiũ intelligitur,sicut & in Iohel per erucã,locustã, bruchũ atq; rubiginẽ,quatuor principalia regna intelligũtur,quorũ vltimũ Romanũ fuit. Nam primũ Babylonicũ fuit,secundũ Persicum, tertiũ Macedonicũ extitit,à quibus locus & gens illa diuersis temporibus lacerata, tandẽ à Rom.imperio irrecuperabiliter est destructa, quod ad hoc ipsum vtiq; dominus præparauerat,iuxta quod hic dicitur,quia vermem parauit dominus.Itaq; sicut per pœnitentiã Niniuitarũ cõuersio gentiũ, sic per ariditatẽ hederæ significata est desertio Iudæorũ.Quod deinde sequit,Et cum ortus fuisset sol,præcepit dominus vento calido & vrẽti, & percussit sol super caput Ionæ, & æstuabat, illã significat tribulationẽ,quam in discipulis suis Christus pertulit,ab ipsis Iudæis interim dum parabatur vermis ad percutiendã hederã,id est, dum differretur Romanorũ aduẽtus ad subuertendã Iudæã, etiã priusquam ab hominibus subuerteretur,iam coã deo subuersam,& ex quo Christi sanguinẽ fudit omnino arefactã. Inde fuit illa grandis afflictio & ira Ionæ,de qua supra dictũ est,quia afflictione magna afflictus & iratus est. Tristitia nanq; magna fuit Apostolis,cæterisq; discipulis,ex ea gente, tam ex spiritu charitatis,quàm ex affectu consanguinitatis,ita vt illis tanquam fratribus afflicto corde condolerent, & ranũ ore sęuero increparẽt.Exẽpli gratia,vt prothomartyr Stephanus,qui magna charitate compatiẽs clamauit,dicẽs,Domine ne statuas illis hoc peccatũ,& magna sęueritate redarguẽs, Dura(inquit) ceruice,& incircũcisi cordibus,& auribus,vos semper spiritui sancto restitistis sicut patres

Mysterium huius facti Ionæ.

Hedera legis litera.

2.Reg.6.

Vermis Roma.imper.

Actо.6.

« eut patres vestri,&c. [Et dixit dominus ad Ionam, Putàs ne bene irascéris tu super hederamé
« Et dixit,Bene irascor ego vsque ad mortem. Et dixit dominus,Tu doles super hederã, in qua
« non laborasti,neque fecisti vt crescéret,quæ sub vna nocte nata est, & sub vna nocte perit. Et
« ego non parcam Niniue ciuitati magnæ, in qua sunt plus quàm centum viginti milia homi-
« num, qui nesciunt quid sit inter dexteram & sinistram suam, & iumenta multa] Manifestè hic tanquam argumentum à maiore factum est, ad constringendum propheţam, vt consentiat,& consentiendum esse censeat misericordię circa pœnitentiam Niniuitarum.Nam sine vlla contradictione maius est homo vnus, imò & iumentum vnum anima & sensu vigens, quàm centum viginti milia hederarum siue cucurbitarum,quæ & si aliqua qualicunq; vita viuunt,nullius tamen habent sensus officium . At ille super ariditate vnius hederæ siue cucurbitæ magis irascebatur,quàm super euersionem doleret,si euenisset secundum suam prophetiam,centũ viginti millia hominum multorumq; iumentorum, & qui irascebatur non seruari sibi hederam in qua ipse nõ laborauerat,æquanimiter tulisset,vt subuerteret deus tot homines, totq; iumẽta quæ creauerat. Sed obijci potest,quia tanquam propheta spiritu præsago prœuidebat,quid illa præsignaret cucurbitę ariditas Niniue seruata,scilicet quòd sua gens Israelitica in comparatione gentium, multò damnabilior esset iumento, & ob hoc irascebatur, & humano affectu propinquitati suæ condolebat. Ad hoc itaque scienter dicendum,quia tota illa propinquitas, omnis illa multitudo Israelitica,quæ verbum domini non recipiebat,imò prophetas verbi domini precones occidebat,& ob hoc in captiuitatem ducenda erat, iustè corã oculis domini reputabatur tanquam hedera siue cucurbita. Nam in alio propheta vocem audiuimus dicentis, Clama.Et illo dicente,quid clamabo?Omnis caro fœnum,& omnis gloria eius quasi flos fœni, & exiccatum est fœnum & cecidit flos, verbum autem domini manet in æternũ. Ergo & Israel quoniam non recipiebat verbum domini manens in æternum,fœnum erat,& idcirco congrua similitudine monstratum est Ionæ, quanti æstimari deberet illa carnalis propinquitas sua, pro qua æmulabatur contra Niniuitas,tanquam si diceret illi dominus,Israel sic mihi est tanquam hedera siue fœnũ,quia non manet in eo verbum domini.Niniuitæ autem qui audierunt & crediderunt homines sunt,iumenta sunt,id est,tantò superant Israelem incredulum,quantò hederam sensu carentem superant iumenta,quæ viuunt & sentiunt,siue homines qui viuunt,sentiũt atque discernunt. Adde & hoc,quòd tot homines viuentes nesciunt quid sit inter dexteram & sinistram suam,Israel autem habens legem & propheţas, excusationẽ habere de ignorantia nõ potest. Si ergo dolor admittat rationẽ,correptus propheta sine dubio fatetur,zelò hominis iustiorem esse dei clementiam. Vt tandem & hoc ipsum ad Christi personam in mysterio referamus,primùm illud reminiscamur,quod agonizãs in passione sua, Tristis est,inquit,anima mea vsque ad mortem. Deinde subiungens,Spiritus quidẽ promptus est,caro autem infirma.Contristabatur enim pro futura euersione Hierosolymorum in sanguinis sui vindictam,vndè & antea videns ciuitatem, fleuerat super illam. & illa tristitia siue fletus erat ex carne infirma. nam spiritus promptus erat,sciens non esse curandum de carnalitate,sed de sola iustitia diuina. Dicat ergo spiritus promptus carni infirmæ,Tu doles super hederam in qua non laborasti,neq; fecisti vt crescéret,&c. Denicq; tota pulchritudo ciuitatis,& cultus tẽpli speciosi, quasi hedera pro paruo haberi debuit in cõspectu diuinitatis, pro qua vticq; noster Ionas, id est, columba siue dolens Christus non laborauit. Neque enim idcirco deus homo factus est,laborẽ neque subijt passionis, vt in tali templo, siue in illis gloriaretur aut requiescéret carnalibus templi cærimonijs, sed idcirco vt saluaret Niniue, vt passione sua redimeret mundum, secundum illam dei patris propheticam vocem,Postula à me,& dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuã terminos terræ. Sed nec fecisti, inquit, vt crescéret herba,id est,nec exegisti vt tibi offerrentur eiusmodi victimæ & holocausta,iuxta illud Hieremiæ,Non sum locutus,ait,cum patribus vestris,& non præcepi eis in die qua eduxi eos de terra Aegypti,de verbo holocaustomatum & victimarum,sed hoc præcepi eis dicens,Audite vocem meam,& ero vobis deus,&c.Eiusmodi hedera sub vna nocte nata est,& sub vna nocte perijt,quia videlicet citò legem populus ille recepit,dicendo, omnia quæ locutus est dominus,faciemus, & erimus obedientes. Citò deseruit primùm sequendo Hieroboam,& dicendo, Non est pars nobis in Dauid, atq; seruiendo aureis vitulis,& deinde secundum persuasionem pontificum denegando & crucifigendo Christum filium dei. Dicat ergo(vt iam præfati sumus)spiritus promptus infirmæ carni, Tu doles super hederam,id est,super propinqua tua gente Iudæa,& ego non parcam Niniue ciuitati magnæ,nõ prouidebo saluti gentium in toto orbe,quæ ignorant & errant? Multa nanq; sunt in gentibus millia hominũ,qui ad simulachra muta prout ducunť,eunt,non per malitiã, sed per ignorantiã, & sine dubio vias suas corrigerẽt, si haberẽt veritatis notitiã, si ostensum fuerit illis quid sit inter dextrã & sinistram suam,id est, inter dei veritatẽ,& hominũ mendaciũ. Quod quia nondũ sciunt,similes sunt pueruliş,qui præ imbecillitate infantiæ nesciunt quid sit inter dextrã & sinistrã suã,id est,quæ manus,vtrũ dextera an sinistra valẽtior,& yiui cuilibet aprior sit,qa nondũ

Israel vt hedera & fœnum.

Esaiæ.40.

Matth.26.

Mysterium doloris super hedera.

Psal.2.

Hiere.7.

Exodi.24.

3.Reg.12.

Qui nesciũt quid sit inter dex.& sinist.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt experti,æqualiter enim adhuc pro tempore,quia nuper de vulua prodierunt vtrunq; brachiolum, vtraq; manus omnino imbecillis est. Talium plusquam centum viginti millia erāt in illa Niniue,vtpote ciuitate magna. Nam cum esset ampla trium dierum itinere, non incredibile est,tantam in ea fuisse multitudinem,solummodo paruulorum & lactantium,qui(sicut iam dictum est)nullum dexteræ & sinistræ suæ,quænam amplius valerent, cœperāt experimentū.

FINIS LIBRI SECVNDI ET VLTIMI
in Ionam prophetam.

PROLOGVS RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS IN MICHEAM PROPHETAM.

MICHEAS sextus in ordine duodecim prophetarum secundum nomen suum, quod interpretatur humilitas, in oculis suis fuisse humilis credendus est. Mysterium nanq; venturi Christi filij dei, quod non superbis, sed humilibus ab initio reuelatum fuit, iuxta quod ipsemet ore proprio pronuncians, Confiteor,inquit, Matth.11. tibi pater domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus,& reuelasti ea paruulis.ita huic reuelatum est, vt non solùm quòd venturus vel nasciturus Michæ.5. esset, verumetiam locum natiuitatis eius præsciret & prædicaret. Ait enim, Et tu Bethlehem Ephrata,paruula es in millibus Iuda,ex te mihi egredietur,qui sit dominator in Israel,& egressus eius ab initio à diebus æternitatis. Hoc de dominatore Christo, & de natiuitatis eius loco dictum esse per hunc humilem,nec superbi dubitare potuerunt, qui Herodi scisciranti ab ipsis vbi Christus nasceretur,respondentes,in Bethlehem Iudæ debere nasci,testimonio præsenti vsi Soli Dauid & Michææ reuelatus est locus natiuitatis Christi. Psal.131. sunt. Hoc plus cæteris prophetis hic accepisse videtur, vt locum quoque designaret natiuitatis eius præter sanctum Dauid,qui magna cum afflictione & vigilijs atque oratione se hoc ipsum quæsisse & inuenisse commemorat,cum dicit,Memento domine Dauid,& omnis mansuetudinis eius, Sicut iurauit domino, votum vouit deo Iacob, Si introiero in tabernaculum domus meę,si ascendero in lectum strati mei,Si dedero somnum oculis meis,& palpebris meis dormitationem, Et requiem temporibus meis, donec inueniam locū domino, tabernaculum deo Iacob. His nanq; verbis iuxta literalem sensum, declarat se cum accepisset promissiones Christi de semine suo nasciturj, locum quoq; scire voluisse vbi nasceretur, & pro hoc desiderio vouisse quòd nullam suo corpori requiem indulgeret,nisi prius desideratæ rei notitiam conseGenes.25. queretur.Etenim dum protinus subiungit,ecce audiuimus eam in Ephrata,oranti sibi reuelatum esse clara voce pronunciat,natiuitatem eius futuram in Bethlehem, ciuitate sua, quia videlicet Ephrata ipse est Bethlehem. Quod ergo Dauid tanta cum instantia supplicanti reuelatum est,non parua gratia percepit & hic secundum nomē suum humilis natus de Morasthi, quod interpretatur hæreditas,& erat viculus haud grandis. Cuius videlicet vocabuli mysPsal.118. terium eidem nihilominus congruit,quemadmodum & cæteris omnibus,quorum hęreditas est verbum domini,& dicere possunt cum Dauid.Hæreditate acquisiui testimonia tua in æternum, quia exultatio cordis mei sunt.Hic(vt iam dictum est)sextus sit in ordine duodecim prophetaRuperti humilitas in studio. rum,nimirum quasi in corde voluminis positus,profunda mysteria cōtinet, & in perscrutando difficultas est. Cum ergo & difficile sit, & temerarium possit iudicari, post magnorum studia patrū,nos extremos subsequentes aliquid in huiusmodi profunditatibus scrutari, iam cessandum putaremus ab intentione scribendi,sed talis interim mentis nostræ debilitas sese aperit,vt ex ipsius consideratione commoniti,illius recordemur versiculi,Dormitauit anima mea Ibidem. præ tędio,confirma me in verbis tuis. Tædium nanq; in ocio patimur vitæ præsentis,& quasi dormitando viam facimus vanis cogitationum phantasijs,nec est aliud præter huiusmodi studium,quod animi nostri statum confirmare possit,vtpote inopis atque inertis secundum similitudinem serui, qui neque quinque talenta neque duo, sed vnum tantùm accepit. Vnum taMatth.25. Lucæ.19. lentum est intellectus,quo nostra prauitas sese sentit esse muneratam,& propterea fugiendum est sibi exemplum serui nequam,qui fodiendo in terram talentum abscondit,& nullam saltem alicuius boni sermonis reportauit vsuram . Qualitercunq; autem alij de nostra intentione iudicent,hoc intendere nos profitemur,vt meditando atque scribendo presentis vitæ releuemus tædium,consolemur exilium,& hæreditate acquiramus testimonia Christi filij dei in æternum. Illum ergo attendētes,qui omnibus seruis suis dicit, Negociamini dum venio,lucrum aliquod conquiramus etiam de prophera isto.

FINIS PROLOGI.

RVPERTI

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS, IN MICHEAM PROPHETAM COMMENTARIORVM, LIBER PRIMVS.

"VERBVM domini quod factum est ad Micheam prophetam Morasthiten, in diebus Ioathan, Achaz, Ezechiæ regum Iuda,quod vidit super Samariā & Hierusalem.] Verbum domini quod descendere cōsueuit ad prophetas,descendit ad Micheam quoque,quod(vt iam dictum est)interpretatur humilitas,qui de Morasthi loco,videlicet humili & viculo non grandi ortus erat,quod nomen in nostra lingua hęredem sonat,vndeetiam supra dictum est,Huius verbi domini,verbi prophetici, summa intentio est, sicut & in cæteris prophetis declamare ruinas imminentes Israelitico populo, quas de multitudine gentium instaurari oporteat per aduentum Christi. Ruinæ autem Ruinę Israel duplices. eiusdem Israel duplices sunt,dum & interius à gratia dei,vel vita æterna cadunt,& exterius de terra,quam dominus dederat possidendam,captiui ducuntur per manus hostium. Vtraq; hæc mala,tam iste,quàm cæteri prophetæ prænunciantes ingemiscūt,& in Christo venturo, quem annunciant,consolationem recipiunt . Liber ergo in primis propetiam hāc per partes suas Diuisio huius prophetię in partes suas. distinguere,quia si ritè animaduertimus,terriò repetita sunt in hoc propheta ea quæ diximus, scilicet conquestio siue deploratio cadentium Israelitarum, qui tanquā naturales rami de bona Roma.11. radice producti,per infidelitatem fracti sunt,& consolatio de aduētu Christi,per cuius gratiam de gentibus,tanquam de oleastro rami non naturales inserti sunt. Primum in exordio, intentione ad audiendum excitata,quod sic se habet, Audite omnes populi,& attendat terra & plenitudo eius,Reiectionē illius gentis,& causas reiectionis sic incipit.In scelere Iacob omne istud, Infra.1. & in peccatis domus Israel.Quod scelus Iacob? Nónne Samaria? Et quæ excelsa Iudæ? Nónne Hierusalem? Ita incipiens & declamans vsque ad id, Vtinam essem vir nō habens spiritum,& mendacium potius loquerer,stillabo tibi vinum & ebrietatem,& erit super quem stillatur populus iste,cōtinuò fidem patrum super carnalium filiorum amissione consolatur in Christo,per quem damna illorum de gentibus recuperātur. Ait enim,Congregatione congregabo Iacob, totum in vnum conducam reliquias Israel;partem ponā illum quasi gregem in ouili,quasi pecus in medio caularum tumultuabuntur à multitudine hominum. Ascendet enim pandēs iter Infra.3. ante eos,diuidet,& transient portam,& egredientur per eam,& transibit rex eorum coram eis, & dominus in capite eorum. Deinde secundo repetens ac dicens, Audite principes Iacob, & duces domus Israel,nunquid non vestrum est scire iudicium,qui odio habetis dominum & diligitis malum,& cætera vsque ad id,propter hoc causa vestri.Sion quasi ager arabitur,& Hierusalem quasi acerruus lapidū erit,& mons templi in excelsa syluarum,continuò consolationem iam dictam in Christo repromittens dicit, Et erit in nouissimo dierum præparatus mons do- Infra.4. mus domini in vertice montium, & sublimis erit super colles, & fluent ad eum populi,& prophetabunt gentes multæ,& cætera,inter quæ locum quoque nātiuitatis eiusdem Christi prænunciat his verbis,Et tu Bethlehem Ephrata,paruula es in millibus Iuda,ex te mihi egredi- Infra.5. tur,qui sit dominator in Israel.Deinde tertiò repetens ac dicens,Audite quæ dominus loqui- Infra.6. tur, surge contende iudicio aduersum montes, & audiant colles vocem tuam, & cætera vsque ad id,quia filius contumeliam facit patri,filia consurgit aduersus matrem suam, nurus contra socrum suam, inimici hominis domestici eius, quibus vtique verbis condemnatio Iudaicæ siue Israeliticæ gentis propter incredulitatem declamatur protinus per os eiusdem prophetæ,taliter electio gentium semetipsam in Christo consolatur.Ego autem ad dominū aspiciā,& expe- Infra.7. ctabo deum saluatorem meum,& cætera vsque in hunc finē.Reuertetur & miserebitur nostri.Deponet iniquitates nostras,& proijciet in profundum maris omnia peccata nostra.Dabis verita tem Iacob,misericordiam Abrahā,quæ iurasti patribus nostris à diebus antiquis. His ani- Psal.77. maduersis,tenebras,de quibus in psalmo scriptum est.Tenebrosa aqua in nubibus aeris,id est, occulta scientia in prophetis,illuminatas esse arbitramur,quia à candelabro isto,quod est Christus,illuminat prophetā,dum ruinas seminis Abrahæ siue gentis Israeliticæ,quæ diuersis temporibus variisq; casibus acciderūt & prędicit & deplorat,& restauratione ex gentibus per Christum futurā præuidēs spiritualiter exultat.Igitur verbū domini scriptura hæc,id est,prophetica est testificatio de aduentu Christi,qui est verbū domini. Quod videlicet verbum factum est ad Micheam Morasthiten in diebus Ioathan,Achaz,Ezechiæ regum Iuda,eisdem nimirū temporibus, vel sub eisdem regibus sub quibus prophetauerunt, Osee,Esaias,excepto vno Czia,sub quo iste non prophetauit. Quod vidit super Samariam & Hierusalē, plus hic habet in titulo, quàm aliqs cęterorū. De nullo nanq; scriptū est vtrunq; hoc super Samariā & Hierusalē,sed aut Super Samariam & Hierusalē.

Universidad de Deusto
Biblioteca

super Iudam & Hierusalem, aut super Israel,id est,super decem tribus quæ à diebus Hieroboã
scisse fuerant à domo Dauid,& à Iuda,cuius metropolis erat Hierusalẽ.Hic vnus Micheas Mo-
rasthites secundum nomen suum humilis,& paruo de viculo natus,hæres verbi illius, quod nõ
in vrbe regia, neq; in aureo principum lectulo,sed in paruula Bethlehem,& in præsepi collo-
candum erat, de paupercula virgine incarnatum, magnam de spiritu fortitudinis sortitur au-
thoritatem,vt videat & sentẽtias detonet super vtrumq; regnũ, imo super vtranq; vnius regni
siue gentis diuisionem,id est,super Samariam & Hierusalem. Hoc ex subsequentibus manifestũ
est.Exempli gratia,cum dicit,Et ponam Samariam quasi aceruum lapidũ, in agro cum plan-
tatur vinea,&c. Item,Propter hoc causa vestri,Sion quasi ager arabit,& Hierusalẽ quasi acer-
uus lapidum erit. Nunc iam ordinẽ prophetici sermonis ingrediamur. [Audite populi omnes, »
& attendat terra & plenitudo eius,& sit dominus deus vobis in testẽ,dominus de templo san- »
cto suo,quia ecce dominus egredietur de loco sancto suo,& descendet & calcabit super excelsa »
terræ,& consumentur montes subter eum,& colles scindẽtur sicut cæra à facie ignis,sicut aquæ »
quæ decurrũt in præceps.] Quid sibi vult tale exordium? Cur omnes populos excitat ad au- »
diendum? Cuius rei testem illis optat esse dominũ deum? Quærimus & scire desideramus pro-
phetæ solicitudinem,pro qua re solicitus sit,vndè maxima cura sit illi.Iam profectò persentiscere
nos arbitramur,pro qua re angat fidelis & pius, ac diuini nominis amator animus. Nouit de-
nique leuitatẽ populorum,ignorantiam dei habentium,& hoc veretur ne hoc apud illos in op-
probrium diuini nominis redundet, quod deum sacturum esse præuidit in gente Israelitica, in
gente cum qua fœdus pepigerat,cuius deus erat,in qua notus fuerat. Hoc,inquam,veretur,ne
quando dicant gentes, vbi est deus eorum,aut certè vbi est fidelitas,siue potentia dei eorum?
Huiusmodi solicitudo veraciter hominem deo fidelem comprobat, qualem & sanctum Mosen
primùm habuisse legimus,qui in omni domo eius fidelis erat. Cum enim iratus dominus pro-
pter vitulum quem fecerant,diceret,Cerno quòd populus iste duræ ceruicis sit,dimitte me,vt
irascatur furor meus contra eos & deleam eos, faciamq; te in gentem magnam, ille orans do-
minum deum suũ,ne quæso,inquit,dicant Aegyptij,callidè eduxit eos,vt interficeret in mon-
tibus,& deleret è terra.quiescat ira tua,& esto placabilis super nequitia populi tui.Item & ali-
bi,cum detraxissent terræ,quam exploratores inspexerant,dicente domino,Feriam igitur eos
pestilentia atque consumam.Ille econtra,vt audiant,inquit,Aegyptij,de quorũ medio eduxisti
populum istum,quòd occideris tantam multitudinem quasi vnum hominem,& dicant,nõ po-
tuit introducere populum istum in terram pro qua iurauerat,ideirco occidit eos in solitudine.
Iosue quoq; dum protinus coram arca domini cadens clamaret,Mi domine deus,quid dicam
videns Israelem hostibus suis terga vertentem, istud quoq; quasi maximum post cætera sub-
iunxit,Et quid facies magno nomini tuo? Itaq; & istum hac solicitudine taliter proclamare sen-
timus,vt quoniam reuocari iam sententia non potest,neque placari ira domini, quin Israel de
terra sua migret,& in captiuitatem ducatur. Sciant saltem populi causas, & non blasphement
delitatis,sed iudicij,non potentiæ, sed iustitiæ. & cognoscant omnes, quia q̃uis populũ illũ re-
liquerit , cui vel pro quo patribus iurauit , nihilominus tamen fidelis dominus est in omnibus
verbis suis, & sanctus in omnibus operibus suis. Maximè autem propter Philistæos solicitus
erat, quæ gens & ante omnes inimica extitit Israel, ab ipso exitu de terra Aegypti, & plus illi
molesta fuit iam habitanti in terra promissionis. Et de ipsa gente Philistijm acerbiores inimici
erant Gethæi propter Goliam,cæteroſq; filios Arapha siue Orpha,qui ceciderãt in manu Da-
uid & seruorum eius, sicut in libro Regum legimus. Propterea postmodũ dicit, In Geth nolite
nunciare,lachrymis ne ploretis,subauditur,quia sine dubio non condolebunt, sed insultabunt
vobis & subsannabunt nomen domini. Igitur,inquit,audite populi omnes,& attendat ter-
ra & plenitudo eius,videlicet vt sciatis iudicij domini, propter quas causas in hostem sit con-
uersus illis, super quos inuocatum nomen eius fuit, quorum patres in amicitiã recepit, quibus
& iurauit dare terram,de qua nunc filios eorũ migrare facit. Malorum istorũ causas audite,&
sit dominus deus vobis in testem,videlicet pro semetipso testificans & semetipsum defendens,
quòd nõ ex parte sui,sed ex parte populi irritum factum sit pactum,quod cum eis pepigit. Si-
quidem malũ hoc antequam super eos induceret,ipse per prophetas suos non prædiceret,cau-
saue præscriberet,nõ mirũ ô populi,quòd videretur vobis deus reprehensibilis. nec enim esset
vndè apud vos iudicium vel iustitia eius adeo posset defendi.Cumq; aliquando vobis dicere-
tur,conuertimini ad hunc vnum & verum deum,qui deus scribitur Hebræorũ,& de quo psal-
mus loquitur, Notus in Iudæa deus, in Israel magnum nomen eius, forte esset vobis suspectus
tanquam deus non fidelis,qui nõ fuerit cognitus,& nunc absconderet faciem suam, fieretq; in-
cognitus, relinquendo illos quos aliquando suscepit, sine causa & fortuita mutabilitate animi,
& ideirco nõ apponeretis cor ad illum, neque vosmetipsos credere tis illi.Sit ergo vobis in te-
stem ipse dominus deus,dominus de templo sancto suo,scilicet de habitaculo pectorum fidelium

Quæ est so-
licitudo hu-
ius ꝓphetæ.

Exodi.32.

Nume.14.

Iosue.7.

Pia solici-
tudo pro
nomine do-
mini.

Psal.144.

.Reg.17.
.Reg.21.

Deus Iudęis
in hostem
conuersus.

Psal.75.

ꝓphetæ
mt templũ
omini.

prophetarum

prophetarum suorũ,qui templum eius sunt,quos per fidem inhabitat,& per os nostrum pro se
metipso loquatur,& de semetipso testificetur,quòd non sit suæ voluntatis,quòd Hierusalem re-
linquit,quodq; illam non relinqueret, nisi ab illo prior ipse relictus fuisset,& dicat ipse quòd cõ
tra se populus fecerit, quomodo recesserit, quomodo reuocantẽ audire cõtempserit,vt necessa
riò facere debuerit ipse deus id quod protinus sequitur. Quid est illud? quia ecce dominus egre
dietur de loco suo,& descender,& calcabit super excelsa terræ, & consumentur montes subter
eum,& colles scindentur sicut cera à facie ignis, sicut aquæ quæ decurrunt in præceps. Sensus
iste est,Quia ecce dominus recedet,& omne auxilium suũ auferet à populo quondam suo, vbi
vel in quo ita notus erat,sicut quilibet in loco suo,inde egredietur,& palam fiet ex ipso malo-
rũ euentu ac perpetuæ captiuitatis, quòd de illo tali loco suo veraciter egressus sit & recesserit.
Quod autem dicitur,& descender,sic accipiendum est,vt illud,clamor Sodomorũ & Gomor Genesis 18
ræ multus est,& peccatum eorum aggrauatum est nimis, descendam & videbo vtrum clamo
rem qui venit ad me opere complenerint,an non est ira,vt sciam.Descendet itaq;,subauditur,
nõ bono illorum, sed sicut descendit visitare siue vlcisci peccata Sodomorum , quoniam & isti
testante alio propheta,peccatum suum sicut Sodoma prædicauerunt,nec abscondere nt,& cal- Esa. 3.
cabit super excelsa terræ propter hoc ipsum quòd excelsi sunt.i. quòd superbiendo peccant,&
peccando superbiunt,& quod valde damnabile est,æstimatione sua extolluntur, cum conditi
one terra sint.Quid enim superbit terra & cinis? Calcabit ergo & conculcabit eos propter su- 3. Regũ, 12.
perbiam ipsorum, & consumentur montes,id est,ipsi peccatores superbi apud semetipsos alti,
quorum superbia primũ in eo manifestum fuit,quòd Hieroboam sibi prœponentes,contempse-
runt humilem Dauid, dicendo. Quæ nobis pars in Dauid, vel quæ hæreditas in filio Iaiæ? Isti
montes,id est, summi principes,& colles,id est, mediocres consumẽtur & scindentur sicut cera
à facie ignis subter eum, cuius ira non potest portari.& sicut aquæ quæ decurrunt in præceps,
sursum non reuertuntur, sic ipsi per captiuitatem in Assyrios semel delapsi non reuocabuntur.
Etenim Iudæ transmigratio in Babylonios ad tempus quidem reuocanda, sed postmodũ sub
Romanis omnino erat dispergenda.decem autem tribuum captiuitas in Assyrios facta,nunq;
erat vel est reducenda. Cum taliter de loco suo dominus deus egressus fuerit,nolite existima-
re o populi quòd mutabilitate vsus sit,vel quòd in eo culpa sit.Sed quidè? [In scelere Iacob om
ne istud,& in peccatis domus Israel.] Omnis culpa ex Iacob est,omnis causa ex Israel est.Iacob
per omne scelus præuaricatus est,Israel per multa peccata fœdus domini transgressus est.Deus Deute. 32.
autem fidelis,ait Moses,& absq; vlla iniquitate iustus & rectus,vt Psalmista dicit.Quoniam re Psalmo 91.
ctus dominus deus noster,& non est iniquitas in eo. [Quod scelus Iacob? nonne Samaria? Quę
excelsa Iudæ? nonne Hierusalem?] Ac si dicat,Non indiget ostensione scelus Iacob.i.decem tri
buum,quia videlicet notum & publicum est.Ipsa Samaria scelus est,quia in omni regno,cuius
Samaria metropolis est,vituli aurei publicè pro deo colunrur,& Baal cæteráq; portenta deo-
rum,& ibi prophetæ domini interfecti sunt,quorum plurimos Iezabel interfecit. Similiter Hie
rusalem metropolis Iudæ,& templum illud quondam domini,quoddam excelsum idolum fa-
ctum est, maximè ex quo Otholia filia Iezabel regnauit illic, & idololatriæ fluxum illic intro- 2. Para. 22.
duxit vel auxit. [Et ponam Samariam quasi aceruum lapidum in agro cum plantatur vinea,
& detraham in vallem lapides eius, & fundamenta eius reuelabo,& omnia sculptilia eius con
cident,& omnes mercedes eius comburentur igni,& omnia idôla eius ponam in perditionem
quia de mercedibus meretricis congregata sunt, & vsq; ad mercedem meretricis reuertẽtur.]
Per cõiunctionem,& ponam Samariam, paulo ante scriptis continuatur,vbi dixerat,Et valles
scindentur sicut cera à facie ignis,sicut aquæ quæ decurrunt in præceps.Congrua valde assimi Samaria
latio est,Samariã poni quasi aceruum lapidum in agro,cum plantatur vinea,quæ videlicet cõ quasi acer-
gestio lapidum,nimis est infirma structura,eo quòd sine cemento sit,& lapis lapidi nõ hæreat, uus lapidũ
Samaria nãq; semper dissentiones habuit,maximè in regibus suis,toties demutatis,aliis percus in vinea.
sis,& succedentibus,imo irruentibus aliis,atq; ita factum est,vt vsque ad diem extremæ capti-
uitatis nunquam sibi cohærerent,aduersus semetipsos scissi,qui semetipsos sciderant tam à deo,
quàm à domo Dauid. Porro illa quę dicitur vinea,tunc plantabatur,videlicet tot palmitibus, Psalmo. 79.
quot fuerunt electi homines gentis illius,ex quo de Aegypto translata,& electis gentibus plan
tata est,erantq; palmites eius qui dicit,ego sum vitis,videlicet habentes fidem eius adhuc futu
ri,sicut & nos credendo,quia venit, & manendo in eo palmites sumus eiusdem vitis. Tantum Joan. 15.
Samaria,tantumq; omnis multitudo carnis Israeliticę scissa & nõ permanens in ea fide vel pro
missione,quodammodo differebat iam dicta electione,quantũ differt lapidum aceruus à vinea
quæ plantatur , qui videlicet aceruus non est vinea, quamuis propter plantatã vineam congre
gatur.Conueniens ergo similitudo est,cum dicit. Et ponam Samariam quasi aceruum lapidũ
in agro cum plantatur vinea,subiungens,& detraham in vallem lapides eius,& fundamenta
eius reuelabo,quod idem est ac si dicat. Tradam decem tribus in captiuitatem,& captiuitatis
eiusdem causas manifestabo.Quod deinceps subiungit, Et omnia sculptilia eius concident,&

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnes mercedes eius cumburẽtur igni,& omnia idôla eius ponam in perditionẽ, ad eandem fundamentorum eius pertinet reuelationem,quia videlicet sculptilia siue idôla penes se habuisse tale est,ac si domum vitiolis constitui nixam fuisse fundamentis, & idcirco stare non potuisse. Quia de mercedibus(ait)meretricis congregata sunt,& vsq; ad mercedem meretricis reuertentur. Et est sensus,Quia Samaria tanq; meretrix, quæ de turpi mercimonio corporis sui plurima congerit,ita aurum & argentum sibi congregauit,testante domino,cum in alio propheta dicit.Quia fornicata est mater eorum,confusa est quæ concepit eos,quia dixit. Vadam post amatores meos, qui dant panes mihi & aquas meas, lanam meam & linum meum,oleũ meum & potum meum, & nesciuit quia ego dedi ei frumentum & vinum & oleum & argentũ multiplicaui ei,& aurũ, quæ fecerunt Baal & cætera,quæ ita concludit.De quibus dixit.Mercedes hæ meæ sunt, quas dederunt mihi amatores mei. Quamuis ergo dominus ipse aurũ & argentum multiplicauerit illi,de quibus sibi idôla fabricata est,tamen quoniam hoc illa nesciuit,magisq; amatoribus suis reputauit,& eorum mercedes esse dixit, recte nunc dicit,quia de mercedibus meretricis congregata sunt,statimq; subiungit,& vsq; ad mercedem meretricis reuertentur. Vsq; ad mercedem meretricis,idem est ac si dicat,vsq; ad nihilum,quia merces meretricis pro nihilo æstimatur,testãte scriptura quæ dicit,quia preciũ scorti vix vnius panis est. Et falso quidem illa mercedes amatorũ suorũ esse dixit,ea quæ deus dederat illi,sed reuera meretrix fuit,quia sicut historia libri Regum testatur, metropolis eadẽ scilicet Samaria quasi per fornicationem nata,id est,condita fuerat,& statim vt condita fuit, prostituta est Baal.Siquidẽ ita scriptum est.Emitq; Amri montem Samariæ à Somer duobus talentis argenti,& ædificauit eam, & vocauit nomẽ ciuitatis quam exrruxerat nomine Somer domini montis Samarię. Quo post sex annos mortuo, rursus scriptũ est. Et regnauit Achab filius Amri super Israel in Samaria viginti & duobus annis.Et fecit Achab filius Amri malum in conspectu domini,super omnes qui fuerũt ante eum,nec sufficit ei vt ambularet in peccatis Hieroboã filij Nabohi, insuper duxit vxorẽ Iezabel filiam Ethbaal regis Sydoniorum. Et abijt & seruiuit Baal,& adorauit eum,& posuit aram in templo Baal,quod ædificauerat in Samaria, & plantauit lucum.

Oſee. 2.

Vſq; ad mercedem meretricis. Prouer. 6.

3.Reg.16.

Vere meretrix Samaria.

Profectò enim & anima conditoris Amri meretrix fuit, vt cæterorum regum fornicantium cum vitulis aureis,& Iesabel meretrix dæmonum fuit,cum qua & anima viri eius Achab,& vniuersa nouæ ciuitatis plebs statim cœpit meretricari cum Baal. Verè ergo Samaria meretrix.Hæc omnia sic vaticinatur propheta, vt doleat verum esse & imperfectum remanere non posse,quod loquitur.Vnde protinus sequitur. [Super hoc plangam & vlulabo,vadam spoliatus & nudus,faciam planctum velut draconum,& luctum quasi strutionum,quia desperata est plaga eius,quia venit vsq; ad Iudam, tetigit portã populi mei vsq; ad Hierusalem.] Hoc sicut litera sonat,recte intelligitur,quòd videlicet plangens & vlulans propter instantem populi sui captiuitatem,vestimentis quoq; spoliatus & nudus incesserit,internum animi dolorem,habitu quoq; corporis indicans,sine captiuandorum miseriam,quod ad Esaiam quoq; fecisse legimus ex præcepto domini,dicentis. Vade & solue saccum de lumbis tuis,& calciamentum tuũ tolle de pedibus tuis,ac deinceps,sicut ambulauit seruus meus Esaias,nudus & discalciatus, trium annorum signum & portentum erit super Aegyptũ,& super Aethiopiam,sic minabit rex Assyriorum captiuitatem Aegypti,& transmigrationem Aethiopiæ. Quod deinde subiungit, faciam planctum velut draconũ,& luctum quasi strutionum,valde dolenter pronunciat,quòd luctus & planctus suus pro populo illo nequaquam sit profuturus siue exaudiẽdus. Quis enim draconibus terribili sibilo personantibus,quando vincuntur,aliqua miseratione compatitur? Quis strutionibus ova sua in puluere derelinquentibus misereatur,cum ipse sibimet,vel naturæ suæ non misereatur? Quod autem populus ille dignus fuerit huiusmodi similitudine, aliæ quoq; scripturæ testant.Nam Hieremias in lamentationibus. Filia(inquit) populi mei crudelis quasi strurio in deserto.Et Ioannes Baptista.Genimina viperarum,quis ostendit vobis fugere à ventura ira?Igitur faciam planctum velut draconum, & luctum quasi strutionũ, id est, planctũ nulla commiseratione dignum, & luctum nulla consolatione delintendum. Nam & si dolent dracones,non pium habent gemitum qui compassionẽ prouocet, sed iræ ardentis tumultum, & quem caueri oportet.Similiter & si mœrent strutiones,crudelitas innata permanet, nec ad naturalem curam siue diligentiam posteritatis inanis stultitia flecti potest. Quare hoc dicis. Quia desperata(ait)plaga eius,quia venit vsq; ad Iudam,tetigit portã populi mei vsq; ad Hierusalem.Idcirco sic loquor,quia spes misericordiæ à domino,siue soluendæ captiuitatis decem tribuum nulla est,dicente ipso per alium propheram. Quia non addam vltra misereri domui Israel.Vsq; ad Iudam venit,& tetigit portam populi mei vsq; ad Hierusalem,quod factum esse & regum & Esaiæ libri testantur. Assyrius quippe vastata Samaria, venit etiam in Hierusalẽ, eo tempore quo Rapsaces missus est insultans. Et tunc quidem non desperata fuit plaga Iudæ, siue Hierusalẽ,sicut plaga Israel,siue Samariæ. Nam egressus angelus domini,percussit in castris Sennacherib centum octogintaquinq; millia, sed postmodum à Chaldæis & Hierusalem subuersa,

Threno. 4. Luc. 23.

Oſee. 1.

subuersa,& populus eius in Babylonem ductus est. Amplius autem posterius in manibus Romanorũ plaga eiusdem Hierusalem desperata est, & magis plagati sunt Iudæi,ducti in omnes gentes captiui,quoniam decem tribus tunc Assyrius abduxit.Sequitur,[In Geth nolite nunciare,lachrymis ne ploretis.In domo pulueris puluere vos conspergite.] Ac si dicat,Hoc ad cumulum miseriarum vobis accidit,quòd patientibus nullus compatitur,cum offenso deo,cunctis quoq; gentibus sitis odiosi. Propterea dixi,Faciam planctum quasi draconum,quia sicuti quando dracones siue ab elephantis,siue ab hominibus vincũtur,& ob hoc ingenti sibilo personant,nullus hominum accurrit ad hoc, vt de nece illorum doleat. Habent etenim dracones & homines naturales inter se inimicitias . Ita dum vos ab hostibus capiemini, nulla ex vicinis gentibus erit quæ condoleat,nulla quin de malis vestris gaudeat. Amplius aũt gaudebit Geth Palestinę vrbs,vndè fuit Goliath & fratres eius,qui ceciderunt in manu Dauid & seruorũ eius, & idcirco plus cæteris in miseria vestra gaudendo semetipsam consolabitur. Nolite ergo nunciare in Geth, imò optare, quod impossibile est, ne audiat illa vestras clades, neque lachrymis ploretis,quia vester fletus gaudium & risus eius erit.Dissimulate fletum,nec in singultus dolor erumpat,ne aduersarij gratulẽtur. Nolite foras exire,sed in domo puluris puluere vos aspergite.In domo ruente,cinere ruinarum vosmet aspersos tantùm vosipsũ conspicite.Hæc quidem tanquam consulendo dicit,veruntamen verba hæc non rationis sunt,sed doloris,qui sæpe rationem non admittit. Nam quantumcunq; dissimulent,lachrymasq; teneant captiui,impossibile est vt calamitas eorũ aduersarijs maximè vicinis,vt erant Philisthiim,ignota sit. Nec moratur iudex,scilicet diuinitas,certam de pectore & ore prophetæ dare sentẽtiam,quæ hoc modo denotat. [Transite vobis habitatio pulchra, confusa ignominia] Habitationem pulchram Samariam appellat,quippe quæ in pulcherrimo atque vberrimo Iudææ loco sita est.Dixit ergo ad eam, O tu quæ habitas in regione vberrima, quæ confusa es ignominia,transi,& in captiuitatem ducere, iudicium portans ignominiæ tuæ,confestimq; ad nos conuertitur,& dicit, [Non est egressa quæ habitat in exitu.]Quod vtrum de eadem habitatione pulchra,id est,de Samaria,an certè de Hierusalem dicat,de qua versu sequenti manifestè loquitur, incertum est. Sed si de Samaria dicitur,hic sensus est, Non est egressa quæ habitat in exitu,id est,ipsis Assyriæ captiuitatis soribus sita est. Et statim vt mota fuerit de finibus suis,hostilem terram ingreditur.Verùm quantumcunq; vicina sit,non satis liquet,quomodo ipsa quæ transire iubetur,& transit, congruè dicatur,quòd nõ egressa sit.Si autem de Hierusalem hoc dictũ placet intelligi, sensus iste est,Vos transite iam habitatores habitationis pulchræ,scilicet Samariæ,Hierusalem autem hac vice non egreditur, quæ tamen habitat in exitu, id est,cuius egressio siue transmigratio iam quidem paratur, sed paululũ differẽ, videlicet Ezechia,simulq; Esaia propheta,deo supplicantibus,suisq; precibus eam retinentibus,dictumq; est hoc secundum similitudinem alicuius egressuri iamq; in ostio stantis,cuius egressio certa quidẽ est, sed retardatur aliquibus ex causis.Clarum hoc est respicienti,quòd tunc quidem Hierusalem liberata est de manu Assyriorum,qui decem tribus captiuauerãt,sed postmodum Chaldæis tradita,& in Babylonem ducta est.De qua videlicet Hierusalẽ protinus sequitur, [Planctum vicina domus accipiet à vobis quæ stetit sibimet,quia infirmata est in bonum,quæ habitat in amaritudinibus, quia descendit malum à domino in portam Hierusalem, tumultus quadrigæ stuporis habitantis Lachis.] Nam illa quæ interim stetit sibimet Hierusalẽ est,quæ(vt iam diximus) tunc egressa non est,domus autem vicina,imò cognata eius Israel erat,id est,decem tribus, cuius planctum accepit à vobis ô habitatio pulchra,cui dictũ est. Transite vobis,id est,abite captiui. Accepit(inquam)planctum, & ad suum traxit instrumentum vt infirmaretur,id est,coram deo humiliaretur,& idcirco stetit,quia infirmata est in bonum,quę habitat in amaritudinibus. Quam infirmitatem bono ipsius habitam,& has amaritudines eius scriptura libri Regũ,siue Esaiæ prophetæ manifestè testantur. Cum enim translatis decẽ tribubus, Sennacherib rex Assyriorum ascendisset super omnes ciuitates Iuda munitas, & cœpisset eas, misisseteq; Rapsacen de Lachis in Hierusalem ad blasphemandum deum viuentem,& exprobrandum clamosis vocibus. Audiens Ezechias per nuncios ingredientes ad se scissis vestibus,scidit & ipse vestimẽta sua,& obuolutus est sacco, & intrauit in domum domini. Et misit Eliachim, qui erat super domum, & Sobnam scribam,& seniores de sacerdotibus opertos saccis ad Esaiam filium Amos prophetã, & dixerunt ad eum,Hæc dicit Ezechias,Dies tribulationis & correptionis & blasphemiæ dies hæc,quia venerunt filij vsque ad partum,& virtus nõ est parturienti,&c. Taliter infirmata est pro eo quia descendit malũ à domino in portã ipsius Hierusalem. Et tumultus quadrigæ stuporis habitanti Lachis,quæ ciuitas erat in tribu Iuda,quam & cœperat Sennacherib, vndè & seruos suos misit ad Ezechiã,cuius quadrigæ tam multæ erant,vt rectè dicantur,quadrigæ stuporis.Malum illud à domino descendisse dicit,quia videlicet non venisset Sennacherib,nisi iudicio vel permissione domini.Quod ipse quoq; scire gestiens,eademq; scientia nimiũ aburens, non pa-

4.Reg.18. Esaiæ.36. 4.Reg.19.

2.Reg.21.

Habitatio pulchra Samaria.

4.Reg.19. Esaiæ.37.

Hierusalẽ infirmata in bonum. 4.Reg.18. Esaiæ.30.

Lachis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non parum de suo mendaciter adiecit. Dixit enim, Nunquid sine domini volũtate ascendi ad
Vbi supra. locum istum, vt demolirer eum. Dominus dixit mihi, Ascende ad terrã hanc, & demolire eam.
Descendisse autem illud malum in portam Hierusalem congruè dicit, quia nuncii Sennacherib
per quos talia mandauerat, venientes Hierusalem steterunt iuxta aquæ ductum piscinę superioris, quæ est in via agri fullonis, vocaueruntq; regem. Egressus est autem ad eos Eliachim filius Helchiæ præpositus domus, & Sobnas scriba, & Ioæ filius Asaph à commentarijs. Sed non
est egressa (inquit hic propheta) quę habitat in exitu, subauditur, quamuis clamaret Rapsaces.
Hæc dicit rex magnus rex Assyriorum, facite mecũ quod vobis est vtile, facite mecum bene-
dictionem, & egredimini ad me, &c. Habitat quidem in exitu (vt iam dictũ est) quia vicina erat
Vbi supra. Babylonia captiuitas, sed tunc egressa non est, nec ipse ingredi permissus est, dicente domino
per Esaiam, Non ingredietur vrbem hanc, nec mittet in eam sagittam, nec occupabit eam ely
peus, non circumdabit eam munitio, &c. Sequitur, [Principium peccati est filiæ Syon, quia in- »
uenta sunt in te scelera Israel. Propterea dabit emissarios super hæreditatem Geth, domũ men- »
dacij in deceptionem regibus Israel. Adhuc hæredem adducam tibi, quæ habitas in Maresa, »
vsque Adollam veniet gloria Israel] Nomina hæc sunt ciuitatũ in tribu Iuda, Lachis, Maresa, »
& Adolla. Porrò, Geth Palestinæ (vt iam dictum est) vrbis vocabulum est. Veruntamen totus
hic locus obscurus est, propterea, quia nihil rerum gestarum ex eis scriptura refert in illo ad-
uentu Assyriorum, nisi quod cum cęteris vrbibus commune est, quia ascendit rex Assyriorum
ad vniuersas ciuitates Iuda munitas, & cœpit eas, excepto quòd de Lachis Rapsacen missse
legitur in Hierusalem ad regem Ezechiam, cum manu graui. Itaque quia nihil suffragatur de
scripturis, quòd locum hunc splendidiorẽ reddere possit, nihil est amplius quod lector exigere
possit, quàm ipsa beati Hieronymi dicta dubiè pertractãtis & quasi nauicula, vt fatetur ipse, in-
ter saxa & acutissimos scopulos pro posse regentis. Venient igitur (inquit) ô Lachis vrbs idò-
lis dedita, & ad te quadrigæ & equites Assyriorum, quia & in te inuenta sunt scelera Israel, &
tu fuisti principium Idololatriæ in Iuda. Per te enim quasi per portam impietas decem tribuũ
migrauit Hierusalem. Non solùm autem per Lachis tumultus veniet quadrigæ, sed & super
Geth metropolim Palestinæ (de qua supra dixerã) in Geth nolite annunciare. Mittet enim As-
syrios latrunculos suos, quos vocat emissarios, & possidebit domum Idololatriæ vrbemq; men-
dacij: quæ in supplantationem fuit regibus Israel. Quod autem sequitur, Adhuc hæredem ad-
ducam tibi, quæ habitas in Maresa, pulchrè alluſit ad nomen. Quia enim Maresa hæreditas di
citur, aduentum in eam hostium pro hæredibus appellauit, & vsque Adollã vrbem Iudæ ve-
niet Maresa, id est, hæreditas, quæ gloriosa est in vrbibus Israel, vt vbi dicitur, gloriæ, genitiuus
casus sit numeri singularis huius gloriæ, & non nominatiuus pluralis hæ gloriæ. Vel certè ita
intelligamus, Captiuitas Israhel quæ euenit Lachis, & Geth, & Maresa, vsque Adollam quoq;
veniet, expressiusq; legendũ est gloria Israel, vt per antiphrasin ignominia, vel vastitas sentiat.
Nunc idem quod pauloante dixerat, transite vobis, habitatio pulchra confusa ignominia ver
bis alijs rursus edicit. [Decaluare & tondere super filios deliciarum tuarum, dilata caluitiũ tuũ »
sicut aquila, quoniã captiui ducti sunt ex te] Et illic transite, cum dicit, hoc est sine dubio transi- »
bitis, & hic, decaluare & tondere, & dilata caluitium tuum, idem est ac si dicat, Decaluaberis & »
tondeberis, & caluitiũ tuum dilatabis. Veruntamen cum dicit, sicut aquila, breuiter alios pro
alijs filijs restituendos significat, vt vel ipse propheta, vel quilibet alius spiritualiter intelligens,
Caluitium aquilæ. Psal.102. in ipsa pro qua dolere poterat decaluatione & tonsione Israelis consolatione non careat. Quo-
modo enim vel ad quid decaluatur, siue caluitiũ dilatat aquila? Nimirum certo tempore cum
senuerit, veteres pennas amittit, & remanet in plumis, sed nouis renascentibus, ipsa iuuenescit.
Vndè & Psalmista, Renouabitur (ait) sicut aquilæ iuuentus tua. Ergo spiritus illud propheticus
mysticè innuit, quod pro filijs deliciarum, id est, pro filijs carnalis Israel, qui & à fide exciderunt,
& de terra sua captiui mox traducendi erãt, alij nõ filij carnis, sed filij promissionis, & fidei sub-
rogandi forent, atque ita rursus iuuenescens Israel tanquam aquila renouata, plumis ac pennis
floridis ornata in cœlum volaret, quod nunc fit, & vsque in finem seculi fieri non desinit, rena-
scentibus ex omnibus gentibus fidelibus, tanquam nouis plumis, & carnalibus filijs, tanquam

CAP. II. veteribus plumis in omnes gentes perpetua captiuitate dispersis. Sequitur, [Væ qui cogitatis »
inutile, & operamini malum in cubilibus vestris. In luce matutina faciunt illud, quoniam con- »
tra dominum est manus eorum. Et concupierunt agros, & violenter tulerunt, domosq; rapue- »
runt, & calumniabantur virum & domum eius, virum & hæreditatem eius. Idcirco hæc dicit »
dominus, Ecce ego cogito super familiam istam malum, vndè non auferetis colla vestra, & non »
ambulabitis superbi, quoniam tempus pessimum est.] Hactenus dixerat, quòd propter scelus »
Iacob, & propter peccata domus Israel tradenda esset Samaria, malumq; descensurũ à domino
in portam Hierusalem, & omnes populos terramq; & plenitudinem eius scire optauerat iusti-
tiam domini, sic in populum quondam suum vindicantis, sed non dixerit modum sceleris siue
peccatorum, id est, vtrum taliter peccassent, vt iram tantam meritò sustinere deberẽt. Vt ergo
amplius

amplius iustitia dei manifestetur, & ipsi esse inexcusabiles cognoscantur, Væ (inquit) qui cogi-
tatis inutile, & operamini malum in cubilibus vestris, statimq; ad auditores conuersus, in luce
(ait) matutina faciunt illud, quoniam contra dominum est manus eorum, &c. Modum peccati
illorum in eo maximè exprimit quod ait. In luce matutina faciunt illud, quoniam contra domi
num est manus eorũ. Quid enim est in luce matutina, nisi ac si dicat, non in ignorãtiæ? Et quid
est, quoniam cõtra dominum manus eorum, nisi ac si dicat, non ex infirmitate, sed ex superbia,
vel (sicut Psalmista dicit) quasi ex adipe prodijt iniquitas eorum. Hic nanq; modus peccati est Psal.72.
deterrimus, cum quis non per ignorantiam, non per infirmitatem, sed scienter per superbiam
peccare cognoscitur. Denicq; si per ignorantiam quis peccat, si per infirmitatẽ delinquit, adhuc
venia proxima est illi. Vndè Psalmista firmiter tenens anchoram spei, Delicta (inquit) iuuentu- Psal.24.
tis meæ, & ignorantias meas ne memineris. Iuuentutem pro infirmitate posuit, quia videlicet
iuuentus ipsa magna carnis infirmitas est. Porrò, peccator superbus dominũ exacerbat, & do- Psal.9.
minus (sicut ait idem) secundum multitudinem iræ suæ non quæret, id est, pereuntem non re- Væ tibi Hie-
quiret, veniam illi non offert, quia multum iratus est. Vę igitur tibi ô Hieroboam, de cuius pec roboam.
catis nũc maximè agitur, vbi præmissum est, in scelere Iacob omne istud & in peccatis domus
Israel. Tu enim peccare fecisti Israel, & ideirco tu solus sufficis, vt (exempli gratia) venias ad me-
dium pro omnibus, quibusve minatur, quia cogitant inutilè, & operantur malum in cubilibus
suis, in luce matutina, id est, scienter, vel cum consilio & quasi sapienter faciunt illud, quoniam
contra dominum est manus eorum. De te nanq; sic manifestè scriptura testatur. Dixitq; Hiero- 3.Reg.12.
boam in corde suo, Nunc reuertetur regnum ad domũ Dauid, si ascenderit populus iste, vt fa-
ciat sacrificia in domo domini in Hierusalem, & cõuertetur cor populi huius ad dominũ suum
Roboam regem Iuda, interficientq; me, & reuertẽtur ad eum. Et excogitato consilio fecit duos
vitulos aureos, & dixit eis, Nolite vltra ascendere in Hierusalem. Ecce dij tui Israel, qui eduxe-
runt te de terra Aegypti. Hoc inutile cogitasti. Inutile (inquam) quia nõ profuit tibi, imò per- 3.Reg.12.
noxium, quia plurimum nocuit tibi. Nisi enim istud cogitasses, melius & diutius regnare po-
tuisses, quia sic per prophetã dixerat dominus ad te. Si igitur audieris omnia quæ præcepero
tibi, & ambulaueris in vijs meis, & ero tecum, & ædificabo tibi domũ fidelem, quam ædificaui
Dauid, & tradam tibi Israel. Quia verò cogitasti hoc, nõ solùm cogitando & faciendo, non con- 3.Reg.14.
firmasti regnum tibi, verumetiam nimis infeliciter te & thronum tuum deturbasti, secundum
verba eiusdem domini per eundem prophetam dicẽtis, Quia sic fecisti, ecce ego inducam mala
super domum Hieroboam, & percutiam de Hieroboam mingentem ad parietem, & clausum,
& nouissimum in Israhel, & mundabo reliquias domus Hieroboam, sicut mundari solet stimus
vsque ad purum. Qui mortui fuerint de Hieroboam in ciuitate, comedẽt eos canes, qui autem
mortui fuerint in agro vorabunt eos aues cœli, quia dominus locutus est. Ergo nimis inutile
fuit, quod cogitasti, & ideirco omnium illorum exemplum meritò fieri debuisti, qui similiter
inutile cogitant, & operantur malum in cubilibus suis. Quinam sunt illi? Nimirum omnes qui
eiusmodi sunt, vt non ab aliquo inducantur, sed proprio de corde malum confingunt, & adin- Malicioſi.
ueniunt de semetipsis, vtpote malicioſi, quod te fecisse scriptura manifestè redarguit, dum dicit, Osee.8.
Dixitq; Hieroboam in corde suo, &c. Vndè & alius prophetа cum de vitulo tuo loqueretur, Ex
Israel (inquit) ipse est, artifex fecit illũ. Tu es ille artifex notissimus inter omnes artifices, qui ma
lum operãtur, vel operati sunt in cubilibus suis, id est, adinuenerũt de cordibus suis, qui in luce
matutina, id est, cum deliberatione nõ ignoranter, sed scienter (vt iam dictum est) facilè illud,
quod ex eo maximè probatur, quoniam contra dominum est manus eorum, id est, quoniam
peccatum suum, dum redarguuntur, fortiter defendũt, quod feciſti tu, qui redargutus per pro-
phetam extendisti manum tuam contra dominũ, sicut scriptum est. Cumq; audisset rex sermo 3.Reg.13.
nem hominis dei, quem inclamauerat cõtra altare in Bethel, extendit manum suam de altari, Violẽtia re-
dicens, Apprehendite eum, & exaruit manus eius, quam extenderat cõtra eum, nec valuit re- gum Israel
trahere eam ad se. Huiusmodi vt contra dominum, ita & cõtra fratres & proximos, quibus contra pro-
prævalẽt impiè sortes, & fortiter impij sunt. Vndè & protinus subiungit. Et concupierũt agros, ximos suos.
& violenter tulerunt, domosq; rapuerunt, & calumniabantur virum & domum eius, virum &
hæreditatem eius. Talium quoq; quod væ illis sit, vnus pro exemplo satis est, videlicet Achab
rex Israel, qui cõcupiuit vineam Naboth, & quia noluit eam dare, calumniatus est cum vxore 3.Reg.21.
sua virum eundem & hæreditatem eius. Calumnia fuit eiusmodi. Sumite (inquit) duos viros fi-
lios Belial contra eum, & falsum testimonium dicãt, Benedixit Naboth deum & regem, & du-
cite eum, & lapidate, sicq; moriatur, & ira factum est. Talia fuerũt scelera Iacob, & talia peccata
domus Israel, cuius inter reges isti duo Hieroboam & Achab, cum vxore sua Iezabel notissimi
in sceleribus sunt, quorum à peccatis, neque reges neque populares recesserunt, imò vsqueadeò
rarentur malum, ita virum eiusmodi calumniarentur & hæreditatem eius, dicentes cum vi- Matth.21.
dissent eum, Hic est hęres occidamus eum, & nostra erit hęreditas. Vę igitur illis. Nam ideirco

hęc dicit

Universidad de Deusto
Biblioteca

hæc dicit dominus, Ecce cogito super familiam istam malum, vndè non auferetis colla vestra, & non ambulabitis superbi, quoniam tempus pessimum est. Videmus ita factum, quia videlicet decem tribus iugum Assyriæ potestatis subierunt, de quo auferre colla sua, nec potuerunt, nec possunt. tribus autem Iuda in Babylonem ducta, rursus quidem de illa captiuitate collum suum abstulit, sed rursum captiuantibus Romanis collum suum iam erigere, vel superbi amhulare non possunt, sunt enim contemptibiles coram omnibus hominibus, tempusq; passionũ est illis, maximè pro ciuitate qua sunt excæcati. Sequitur, [In die illa sumetur super vos parabola, & cantabitur canticum cum suauitate dicentium, Depopulatione vastati sumus pars populi mei cõmutata est. Quomodo recedit à me, cum reuertatur, qui regiones nostras diuidat? Propter hoc non erit tibi mittens funiculum sortis in cœtu domini.] Sensum scripturarum sensum verum quærere, & indagare cupientes, syluaticarum venationum recordamur, quarum in vsu quinam canes veraciter venatici sint, comprobantur. Nam qui eius naturæ, vel sagacitatis non sunt, vt venationis insatigabili dilectione trahantur, mox vt spinetis, aut paludibus, aut scopulis, vel rupibus offensi fuerint, fugientem capream, aut hinnulum ceruorũ segnes obliuiscuntur, & ad domestica cubilia vacui reuertuntur. Qui autem canes ingenui vel naturaliter sunt venatici, nullius difficultatis offensione superantur, sed eunt perniciter per aspera, per inuia, quo semel aspectæ venationis delectabili odore trahunt, quasi morituri nisi capiant, miserabiliter gemebundi, nisi apprehendãt. Si canes domini sumus, sensus veritatis in sanctarum scripturarum sylua densissima venatio nobis est. Currimus vt comprehendamus, & tunc læti sumus, tunc coram illo lætari gestimus, si inter omnes literæ difficultates perseuerãter intenti, sensum bonum & vtilem, qui lectorem ædificet, & velut conuiuam oblectet, reportamus. Capitulum præsens secundum saltuum iam dictam similitudinem, difficile est adeò, vt propter difficultatẽ eius dicat beatus Hieronymus, & studiosus sensuũ tractator, & fidelis literæ interpres. Si quis autem in lege domini die ac nocte meditatus, maius habuit studium, maius ingenium, ocium, gratiamq;, & potest de præsenti capitulo probabilius aliquid dicere, non sperno, nõ invideo, quin potius cupio ab eo discere, quod ignoro, & libẽter me discipulum profitebor, dummodo doceat, & non detrahat. Nihil enim tam facile, quàm otiosum & dormientem de aliorũ labore, & vigiliis disputare. Hæc ille pro difficultate dixit præsentis capituli, quo sic per hunc prophetam, dictum est. In die illa sumetur super vos parabola, & cantabitur canticũ cum suauitate dicẽtium, Depopulatione vastati sumus, &c. vt supra. Reddiderat autem hũc sensum. Sicut enim mala operati sunt contra dominum, sic mala captiuitatis perpetua sustinebunt, & in tantam venient angustiam, vt omnia eorum cantica, & psalmi vertãtur in luctum, nihilq; aliud nouerit loq populus, nisi hoc, depopulatiõe vastati sumus, siue miseria miseri facti sumus. Terram quippe repromissionis, quæ prius duabus & semis tribubus sorte diuisa fuerat, trans Iordanem Moysen mittente funiculum, & postea ab Iesu Naue tribubus reliquis dispertita. Hæc gentibus Romano mensore diuisa est. Et nemo fuit qui prohiberet, quin potius cum vniuersas obtineant nationes, nullus est in Iudæis qui antiquum pristina libertate possideat statum. Hęc ergo cum dicit, & cum plura similia diuersis in locis, hiantem atque latrantem canem auditorem fugientem velut capream aut ceruorum hinnulum non cesset insequi. Dicimus itaque quia dies illa, siue tempus pessimum, in quo parabolã super illos sumendam, canticumq; cum suauitate cantandum prędixit, tempus præsens est. Nunc enim super illos parabolam sumpsimus, videlicet, ex quo Apostolus sic præscripsit, vt diceret, Hæc autem omnia in figura cõtingebant illis. Nimirum quod & corpora illorum in deserto prostrata sunt, qui rubrũ mare transierant, & in Moyse baptizati fuerant in nube & in mari, & illud quod decẽ tribus à domo Dauid scillæ sunt, & in Assyrios captiuatę abierunt, & illud quòd Hierusalem ciuitas sancta Chaldaico igne conflagrata est, & Iuda in Babylonẽ transmigrauit, parabola magna, parabola sit per omnes illos sumpta nobis est. Denique secundum horũ similitudinem damna ecclesiæ, quæ de multitudine credentium, siue nomine tenus Christianorũ frequenter acciderunt, mater ecclesia considerat, & ad correctionem siue ad consolationem filiorum parabolas eiusmodi sæpius recitat, siue cum falsi fratres qui eandem profiteri fidem videntur, propter malos mores æternæ promissionis terra digni æstimantur, quasi in deserto prosternuntur, siue cum manifestè hæretici fidei veritatem abdicantes, veraciter sese scindunt à domo Dauid, & impiorũ dogmatum virgulos fabricantur, quasi aureo fulgore nitidi sermonis, ad simplices decipiendos semper intẽti. Quid de Babylonica captiuitate dicam? Nunquid solummodo parabola nobis est, & nõ etiam suaue canticum? Denique quoties cantamus, Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Syon, &c. canticum cantatur super illos sumptum, & nobis congruum, qui reuelatos in Christo habentes oculos in illa captiuitate, quæ tunc per Nabuchodonosor vni populo accidit, vniuersalem intelligimus captiuitatem humani generis quæ per diabolũ euenit in transgressione primi hominis. Et taliter cantare, est dicere, depopulatione vastari

Exempla à canibus venaticis.

Difficultas huius capituli.

Cantica Iudæorum in luctũ versa.

Nume. 32. Iosue. 14.

1. Cor. 10.

Vituli aurei hæreticorũ.

Psal. 136.

vastati sumus, quod verum est, ita vt etiam veraciter dicamus, morte mortui sumus. Nam in Adam omnes moriuntur. Quod autẽ subiungitur, pars populi mei cõmutata est, propius ad quempiam de gente illa electum & sanctum, verbi gratia, ad Apostolũ pertinet, cuius populus secundum carnem Iudaicus populus est. Nam illius populi sui quæ pars fuerit exprimit his verbis, Quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa, quorum patres & ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen. Dicat ergo siue idem Apostolus, siue quilibet alius ex illo populo sanctus & verus, pars populi mei cõmutata, id est, tota dignitas Iudęis ablata, & gentibus data est. Quod dum dicitur, & fit, sumitur super eos etiã in illa parabola, de duobus fratribus, Iacob & Esau, quia videlicet secundum rem illorum corporaliter gestã, sit hoc spirituale mysterium, dum spiritualia primogenita Iudæorum commutata, id est, supplãtatori populo gentium data sunt. Nimirum talis assumptio parabolæ vel cantici, digna est præsenti prœconio spiritus prophetici, quia magna est, & ad illã pertinet assumptionem, de qua cum loqueretur Apostolus, Quæ (inquit) assumptio, nisi vita ex mortuis? Dicit aũt huiusmodi parabola cum suauitate dicentiũ, Verè nanq; suaue est huiusmodi canticũ, eis duntaxat qui dicunt, & dicere sciunt. Nam econtra illis super quos dicitur, secundũ eiusmodi parabolã, nimis amarũ est tormentũ. Vbi aũt dicitur, cõmutata est pars populi mei, vt sequens versiculus cohæreat, subaudiendũ est eiulatis, atq; dicẽtis, Quomodo recedet à me, cum reuertatur qui regiones nostras diuidat? Sicut enim prædictus Esau, magno clamore irrugiens, & eiulatu magno flẽs, iuste (inquit) vocatũ est nomẽ eius Iacob, supplãtauit enim me in altera vice. primogenita mea ante tulit, & nũc secundo subripuit benedictionem meã. Sic populus Iudaicus credentẽ ex gentibus populũ, iam altera vice contra se reuersum esse, & nõ desistere vidẽs, dolet & torquetur, dicitq;, Quomodo recedet à me cum reuertatur, qui regiones nostras diuidat? Regiones nanq; Iudæorũ in eo reuertentes diuidimus, quòd gustata dulcedine primogenitorum quæ ante tulimus, id est, prædicatione euangelij, quã suscepimus, iterũ succingimur, & omnes scripturas eorũ, legem & prophetas & psalmos inuadimus, Christo regiones istas metiẽte ac diuidẽte, id est, sensum nobis aperiẽte, vt intelligamus. optaret nos Iudæus recedere saltẽ contẽtos primogenitis, id est, verbo euãgelij, ꝙd oportebat illũ primũ loqui, sed nõ desistimus, nisi omnes (vt iam dictũ est) scripturas rapientes, spoliatos illos, & ab omni veritate nudos esse ostendamus. Cum igitur secundum eiusmodi parabolã populus iste sit Esau, qui & antè primogenita, & secundò vniuersas æternæ benedictionis regiones perdidit, rectè mox dicit illi, Propter hoc nõ erit tibi mittẽs funiculũ sortis in cœtu domini. Et est sensus, Quoniã tu ô populę carnalis, qui te semen Iacob existimas, talis effectus es, vt rectè de te talis parabola sumpta sit, & canticum quo decantaris, quòd sis Esau. quòd sis multitudo incredula, quæ quãuis mare transierit, prostrata est in deserto, nec terrã promissionis intrauit. quòd sis illa turba, quæ scidit se à domo Dauid, & vitulos aureos fecit, ꝓpter hoc nullus de tuo cœtu cõputabitur inter eos, qui vocati sunt à domino, vt promissionẽ accipiãt ęternę hæreditatis. Sequitur, [Ne loquamini loquentes, nõ stillabit super istos, nõ comprehendet confusio. dicit dominus domus Iacob, Nunquid abbreuiatus est spiritus domini, aut tales sunt cogitationes eius?] Ordo verborũ est, O domus Iacob, dominus dicit, Ne loquamini loquẽtes, nõ stillabit super istos, nõ comprehendet eos cõfusio. Ne loquamini loquẽtes, nunquid abbreuiatus est spiritus domini, aut tales sunt cogitationes. Põrrò qui sensus sit quotidiano experimẽto ferè perdoceri possumus. Quoties nanq; illis loquimur dicẽtes, condẽnari omnem hominem in Christũ nõ credentẽ, nec Iudæũ pertinere ad salutẽ Christo incredulũ, iuxta illud, qui aũt incredulus est filio, nõ videbit vitã, sed ira dei manet in eo, quãto magis quoq; de scripturis antiquoribus istud comprobari nitimur. Tanto bellicosius scutũ cõtra arripiũt, scutũ cordis sibi faciunt magnitudinẽ patrũ suorũ, dicẽtes, impossibile esse, vt condẽnetur genus illorũ, & istud quoq; dicunt, Nunquid mendax est deus, aut mutabilis est deus? Nunquid sicut homo diuersis voluntatibus variatur, vt olim circuncisionem, nunc aũt baptismũ subire debeamus. vt olim firmauerit nobiscum pactũ & cum patribus nostris, & nunc ad inimicitias cõuersus sit? Nimirũ sicut nunc de iudicio futuro, ita & tunc quando prænunciabãt prophetæ aduentũ Assyriorum, siue Chaldæorum, & in captiuitatem iturũ esse propter peccata populũ illũ, totum quod dicebatur repellebant, & incredibile esse volebant. impossibile esse decertabant, taliter derelinqui sanctum populum, & sanctam progeniem patrum sanctorũ, locũ sanctũ, templum pulchrũ & gloriosum. Dicebant ergo secundum verba hæc. non stillabit super istos, & non comprehendet eos confusio. Nunquid abbreuiatus est spiritus domini, aut tales sunt cogitationes eius? dicebãt (inquam) mendaces & blasphemos esse prophetas, imò nec prophetas, sed audaces dici debere sycophãras, qui auderẽt dicere, quòd stillare deberet ira de cœlo super Abrahæ filios, super genus Isaac, ac super stirpẽ Iacob, quòd gentẽ sic magnificatã & honoratã cõprehenderet confusio. quòd tam breuis diceret esse ipũs domini, vt tam citò pœniteret eum super bonis quę promiserat illis. & ꝙ tales, i. tã mutabiles diceret habere cogitationes deus, qui est incõmutabilis

Pars populi mei cõmutata est. Roma. 9.

Genes. 25.

Roma. 11.

Genes. 27.

Responsiones Iudęorũ contra nos. Iohan. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Siquidem aiebant, homines isti non quæsierunt pacem populi huius, sed malum. Hæc ergo intuens propheta, imò per propheram dominus, ne (inquit) loquamini, loquentes verba huiusce modi. Quid enim? [Nonne verba mea bona sunt cum eo qui rectè graditur? Et econtrariò, populus meus in aduersarium consurrexit.] Ac si dicat, Vt quid talia loquimini, & quasi pro me æmulamini, declamando quòd ego sim deus fidelis, deus patiens & longanimis, quod non essem, si stillaret à me malum super vos, si comprehenderet vos confusio? Nonne & cum istud vobis fecero, nihilominus verba mea, cum quo esse debent, cum eo sunt bona & prospera. Et quis ille est, nisi is qui rectè graditur? Nimirum econtrariò debent esse dura & aduersa cum eo qui non rectè graditur, qui in contrarium consurrexit, quod fecit populus meus. Consulite ipsam, quam suscepistis legem, & ipsa respondebit vobis quales inter me & vos conditiones fuerint.

Deuter.7. Exempli gratia, Custodi ergo præcepta, & cærimonias, atque iudicia, quæ ego mando tibi hodie vt facias.

Ibidem.11. Si custodieritis & feceritis ea, custodiet dominus deus tibi pactum & misericordiã quam iurauit patribus tuis. Ecce (inquit) propono in conspectu vestro hodie benedictionem & maledictionem. benedictionem, si obedieritis mandatis domini dei vestri. maledictionem, si nõ audieritis mandata domini dei vestri. Ecce autem populus meus mandata mea nõ custodiuit, sed in contrarium consurrexit. Nunc ergo exigere potest aut debet, vt cum eo verba mea bona sint, vt esse debent cum eo qui rectè graditur, & non potius maledictionem subire, sicut in conditionalis legis decreto continetur? Ad hæc tanquam si quæreret populus in quo mandatis domini non obedierit, sed potius in aduersarium consurrexit, protinus subsequitur, & dicit. [Desuper tunicam pallium subtulistis, & eos qui transibant simpliciter, conuertistis in bellum. "
Mulieres populi mei eiecistis de domo deliciarum suarum, à paruulis earum tulistis laudẽ meã "
in perpetuum. Surgite & ite, quia non habetis hic requiem. Propter immunditiam eius cor- "
rumpetur putredine pessima.] Causas reddidit, ex quibus cõuincitur populus, quòd in aduersarium consurrexerit. Oportebat autem causas esse vniuersales, id est, ad vniuersum populum pertinentes, quoniam non de vno homine, quod in aduersarium consurrexerit, sed de vniuerso populo dictum est per apostrophen ad vniuersum populum, desuper tunicam pallium sustulistis, & cætera omnia verbis prçteriti temporis, quod non videretur adeò esse cõueniens, si tantummodo de quotidianis loqueretur iniurijs siue rapinis. Igitur vbi, quando, & quomodo populus domini ita in aduersarium consurrexerit, vt desuper tunicam pallium sustulerit, & cætera hæc faceret, de sanctæ scripturæ rationibus proferendum est, & nihilominus quis ille fuerit cuius desuper tunicam pallium sustulerunt. Hoc facere cupientes, primum quærimus, quid ra-

3.Reg.11. tionis fuerit, quòd Achias propheta loquens cum Hieroboam in sermone domini de regno, pallio nouo quo indutus erat, rem ipsam taliter significauit, vt scinderet illud in duodecim partes: tolle (inquit) tibi decem scissuras. Hæc enim dicit dominus deus Israel, Ecce ego scindam

Tunica regnum Iuda, pallium regnũ Israel. regnum Salomonis de manu eius, & dabo tibi decem tribus. Profectò per pallium suum regnum Israel satis manifestè significauit, atque idcirco factũ illud hic in præsenti loco cum dicitur, desuper tunicam pallium sustulistis, nos animaduertere facit, quia cœlestis gratia puero suo

2.Reg.5. Dauid, quasi pallium super tunicam dederat Israel & Iudam, vt super vtrum q; regnaret. Prius quasi tunica induerat illum, quando regnum dedit ei primũ super Iudam solum. Septem quippe annis reguauit in Hebron super domũ Iuda, priusquã regnaret super omnem Israel. Quando verò venerunt vniuerse tribus ad Dauid in Hebron & vnxerunt eum regem super se, cum iam septem annis (vt diximus) regnasset super domum Iuda, tunc dominus eidẽ Dauid, super tunicam pallium quoq; addidit. Et congruè sicut per Israelem pallium, sic & per tunicã domus Iuda intelligitur, quia videlicet sicut tunica propius hæret corpori, quàm palliũ. sic tribus Iuda propinquior quàm cæteræ tribus fuit ipsi Dauid. nam ipse ex illa tribu extitit. Igitur ô populeus si quæritis cur dixerim, & econtrariò populus meus in aduersariũ consurrexit, ecce dico vobis, quia desuper tunicã palliũ sustulistis, id est, vosmetipsos semini Dauid ademistis, vosipsæ decem tribus ab ipso recessistis, vt à me quoq; recederetis, sicut & fecistis. Nam relicto altari & templo meo, spretis promissionibus seminis quod est Christus, quæ dictę sunt ad Dauid, vitu-

2.Reg.15. los aureos, quos fecit Hieroboam, coluistis, & colere non destitistis. Hoc agentes siue agere iam

Ibidem.20. dudum intendentes, eos qui transibant simpliciter conuertistis in bellum. Quinam erant illi? Nimirũ ipse Dauid & viri eius, viri fortes, imò fortissimi, & quantum fortes, tantum simplices, id est, bona fide & simplici corde cum deo & hominibus ambulãtes. Illos (inquã) conuertistis in bellum, constituẽtes super vos regẽ Absalon aduersus patrẽ suũ. & illo mortuo, rursus sequẽtes Seba filium Bochri. Iam tunc penè desuper tunicã palliũ modo iam dicto sustulistis, quia videli

Scissio regni propter peccatũ Dauid & Salomonis. cet buccinãte Seba & dicente, Non est nobis pars in Dauid, nec; hæreditas in filio Isai, separatus est omnis Israel à Dauid, & ita sine pallio parumper remansit in sola tunica, quia soli adhęserũt ei contribules sui viri Iuda. Peccauerat nanq; in Vriam, & idcirco laborabar, subtrahẽte domino ad breue tẽpus pacẽ vestram, non tamen auxilij sui gratiã, quia citius illo propitio, ita recepit palliũ sicut & tunicam, id est, Israelem sicut & Iudã. At vbi peccauit filius eius Salomon,

non in

non in vnum hominẽ, sicut ipse Dauid in Vriam, sed in ipsum deũ, colendo deos alienos propter mulierum concupiscentiam, tunc infirmata est domus Dauid, & vos prævaluistis tollere illi pallium, nec enim vobis resistere potuit. Quare? A me enim (inquit dominus) factũ est verbum hoc, id est, iudicium hoc, videlicet vt non posset resistere domus Dauid exigentibus peccatis, vt dimitterem vos secundum desideria cordis vestri. Notanda proprietas dictionis, quia sic est dictum, vt eos qui transibant simpliciter, conuertistis in bellum. Transire nanq; sanctorũ Hebr.11.
& electorum est, qui manentem hic ciuitatem non habent, sed futuram inquirunt secundũ nomen Hebræorum, de quibus Dauid tam fide quàm carne ortus est. Hebræi nanq; latinè dicuntur transitores. Eiusmodi fuerunt Dauid, & Ezechias, & Iosias, & cætera domus Dauid fidelis, 3.Reg.14.
intra quam & domum Hieroboam, sicut scriptura refert, semper bellum fuit. Iuxta quam similitudinem nunc vsque semper bellum est, & erit vsque in finem seculi, inter eos qui in præsenti seculo animum figunt, & eos qui ad æterna futuri seculi bona transire satagunt. Igitur & eos, inquit, qui transibant simpliciter conuertistis in bellum, & in illo bello malũ obtinuistis triumphum. Quomodo? Mulieres, inquit, populi mei eiecistis de domo deliciarum suarum, & à paruulis earum tulistis laudem meam in perpetuum. Quænam erant mulieres populi mei, nisi homines infirmiores in vobis, qui populus meus esse debuistis? Quæ autem erat domus deliciarũ eiusmodi mulierum, nisi domus mea in Hierusalem, domus orationis in qua inuocabatur nomen meũ. De illa domo vos mulieres illas eiecistis, id est, infirmiores & pauperes, quibus prævaluistis, sicut mulieribus solẽt viri prævalere. Eiecistis, inquam, videlicet tenendo & teneri cogendo illud edictum Hieroboam, Nolite vltra ascendere in Hierusalem, sed ite ad adorandum 3.Reg.12.
vitulum vsque in Dan. Ita eiiciendo mulieres à paruulis earum, tulistis laudem meam in perpetuum, id est, ignorantem & errantem multitudinem fecistis in malo perseuerare, vt nunquã recederent à peccatis Hieroboam. Notanda hic trina distinctio peccantiũ, quam in sanctis Trina distinctio peccantium.
scripturis animaduertere solemus, ita vt eorum qui per ignorantiam, & eorum qui per infirmitatem, & eorum qui per superbiam peccant. Nam qui per superbiam peccant, ipsi sunt contra quos maximè inuehitur, sic incipiendo, & econtrario, populus meus in aduersariũ consurrexit. Qui autem per infirmitatem peccatis consentiunt, ipsi lequenti loco denotantur, dicendo, Mulieres populi mei eiecistis de domo deliciarum suarum. Porrò qui per ignorantiam delinquũt, ipsi sunt de quibus ait, A paruulis earum tulistis laudem meam in perpetuum. Omnes pariter inexcusabiles sunt, & illi fortes viri simplicium debellatores, qui fortiter despoliauerunt. & illæ mulieres quæ cum viri esse deberent, effœminatos tali in periculo animos habuerunt, timendo homines plus quàm deum. & illi paruuli sensu qui scientiam dei non habuerunt, & omnes pariter vna sententia seriuntur, quam protinus depromit, dicens, Surgite, & ite, quia non habetis hic requiem. Quod cum dicit, subaudiendum est illud, quod notissimum est & esse debet propter peccata Hieroboam, vel quia non recessistis à peccatis Hieroboam, qui peccare fecit Israel, vt sequens versiculus propter immunditiam eius. neque præsens est nominatiuus casus quem requirit hoc tertiæ personæ verbum corrumpetur. Non vtique accidit hoc per imperitiã siue incuriam eloquentis, sed per naturam & seuerã indignationem prophetici spiritus infame nomen execrantis, & superfluum esse iudicantis, in libro suo scribere vocabulum, quod toties historia sacra denotauit, dicendo de singulis regibus Israel, nõ recessit à peccatis Hieroboam, qui peccare fecit Israel. Itaque propter immunditiam eius, subauditur Hieroboam, quem tu ô lector quomodo ignorare potes. eius, inquam, qui peccare fecit Israel, putredine pessima corrumpetur ipse qui in immunditiam eius suscepit Israel? Vide ergo, vt sanctæ scripturæ sis familiaris ac domesticus, & tunc animaduertis, quàm familiariter ad te cõuersus spiritus propheticus qui dixerat, fugite & ite, quia nõ habetis hic requiem, dicit tibi propter immunditiã Hieroboam corrumpetur Israel putredine pessima. Quam propter immunditiam? Nimirum propter vitulorum cultũ, qui magna est immunditia eius qui fecit eos. Si enim de vno vitulo quem fecerũt in deserto veraciter dictũ est. Videns ergo Moses populũ quòd esset nudatus, spoliauerat enim Immũditia Israel, vitulorũ cultus. Exodi.32.
eum Aaron propter ignominiam sordis, quanto magis de duobus rectè dicitur propter immunditiam eius qui illos fecit? Igitur propter immunditiã eius, propter non dominos, sed vitulos eius, quia factus est immundus, Israel corrumpetur, non qualicunq;, sed pessima putredine, id est, nõ sola corporũ quæ nũc imminet captiuitate, sed animarũ quoq; abiectione, & irrecuperabili dãnatione, quia pœnitentiã noluerũt agere. His dictis ex imperio domini, statim ex affectu proprio subiungit. [Vtinã nõ essem vir habens spiritũ, & mendaciũ potius loquerer.] Non enim absq; dolore, sine misericordia, sine cõpassione circa genus suũ esse poterat homo dei, quantuis cõtra eos inueheret in sermone domini zelo tam vehemẽti, sicut nec Apostolus cũ aduersus idipsum genus suũ vehemẽter inueheret, declamãdo ejciatẽ ei⁹, ita plocutus est, Veritatẽ dico in Roma.9.
Christo, nõ mentior, testimoniũ mihi perhibẽte conscictia mea in spiritu sancto, quoniã tristitia est mihi magna, & cõtinuus dolor cordi meo. Nã quo pondere statim ibidẽ subiũgit, optabã enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratrib⁹ meis, q; sunt cognati mei secundũ carnẽ meã, qui

sunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

sint Israelitę. Eodem & iste, vtinam (inquit) non essem vir habens spiritum, & mendacium potius loquerer. Nempe qui facit hoc, anathema est à deo, vtpote pseudopropheta loquēs de corde suo, nō quod deus inspirat, sed quod mendacij pater diabolus serpens antiquus insibilat, Ad hæc dominus respondet. [Stillabo tibi vinum in ebrietatem, & erit, super quem stillatur populus iste.] Ac si dicat, Non erit ita, vt tu nunc optabas, sed tibi stillabo vt nunc vsque stillaui, nō aquam mendacij sicut pseudopropheteris, sed vinum veritatis sicut vatibus sanctis, & hoc vsque in ebrietatem, & vsque quo tu inebrieris, & tacere non possis, sed loquaris ex abundantia cordis, & super quem stillatur veræ prophetiæ pluuia, populus est iste pro quo tu doles, & quantumuis doleas iste est, iste (inquam) putredine pessima, sicut prophetasti, corrumpi habet. Huiusmodi dolor consolatione domini dignus est. Sequitur ergo, dicitq; & ipsi & per ipsum ęteris humilium seruorum suorum consolator dominus, [Congregatione congregabo Iacob, totum te in vnum conducam, reliquias Israel pariter ponam illū quasi gregem in ouili, quasi pecus in medio caularum tumultuabuntur à multitudine hominum. Ascendet enim pandēs iter ante eos, diuident & transibunt portam, & egredientur per eam, & transibit rex eorum coram eis, at dominus in capite eorum.] Profectò liquet verba consolatoria hæc esse, vt non doleat Iacob siue Israel, id est, quicunq; de illo patriarcha sancto secundum carnem natus, secundum fidem quoque filius eius, quemadmodum iste propheta dolens dixerat, vtinam mendacium loquerer, id est, vtinam nequaquam secundum prophetiam meam tanta Israeliticæ multitudinis amissio fieret. Vtinam cæcitas in Israel non contingeret. In eodem istum spiritus consolatur, in quo & Apostolus, qui dum loco supra memorato dixisset, quia cæcitas ex parte contigit in Israel, subiūxit, donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel saluus fieret. Illa plenitudo gentium hic dicitur Iacob, id est, supplantator, dicendo, congregatione congregabo Iacob, totum est. Nam reliquiæ Israel, quæ vt idem Apostolus ait, secundum electionem gratiæ saluę factæ sunt, manifestè hic sequentibus verbis exprimuntur, in vnum conducam reliquias Israel. Et est sensus, Iacob, id est, supplantatorem ex gentibus populū congregans, & reliquias Israel conducēs, vnum efficiam cœtum, vt in vnitate sint habendo vnam fidem, & vnum spiritū, vt nulla sit distinctio pro carnis origine, sed omnes tam Iudæi, quàm Græci filij sint Israel, & filij Abrahę, & indifferenter reputentur in semine. Hoc est, quod adhuc repetens pulchra exornat similitudine. Pariter (inquit) ponam illum quasi gregem in ouili, quasi pecus in medio caularum. Idem videtur esse quasi gregem in ouili, & quasi pecus in medio caularum, sed non sine causa repetiuit, quia videlicet nunc quidem est vnus grex & vnū ouile, sed aliundè grex Iudaici, & aliundè venit grex gentilis populi. Nam ipse pastor omnium dixit, Et alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnum ouile & vnus pastor. Igitur & reliquias Israel quasi gregem in ouili, & plenitudinem gentium, quasi pecus in medio caularum pariter ponam. & pariter (inquam) id est, habentes vnam fidem, & vnum spiritum, ita simpliciter obedientes vnicæ regulæ veritatis, sicut mansuetę oues subditæ sunt pastori. Nec verò parua multitudo erit, sed tumultuabuntur ait à multitudine hominum, quia videlicet oues istæ homines sunt, & homines hi tam multi erunt, vt magnum & publicum per orbem terrarum faciant diuinæ laudis tumultum, cum magno tumultu cœlum herbidumq; tarum siue apostolorum dolorem aut tristitiam habebit de amissione filiorum Israel carnalium. Talis vel tanta congregatio, quomodo vel per quam facienda foret exponens. ascendit enim (inquit) pandens iter ante eos, diuident, transibunt portā, & egredientur per eam, transibit rex eorum coram eis, & dominus in capite eorū. Iste pandens iter, iste rex & dominus transiens coram eis, ipse est, qui loco iam prælibato in euāgelio dicit, Ego sum pastor bonus. Quomodo iste ascendit, pandens iter ante eos? Cum, inquit, proprias oues emiserit, ante eas vadit, & oues illū sequuntur, quia sciūt vocē eius. Quomodo ante eas, nisi patiendo pro illis, relinquens exemplū patiendi, & aperiens aditū paradisi? Ascendet ergo, inquit, subauditur in crucē & exaltabitur à terra bonus pastor, ponendo animā suam pro ouibus suis, ascendet super occasum, id est, super mortē, resurgendo mortē quippe calcabit, & ascendet super cœlos cœlorū, & sedebit ad dexteram patris, pandēs iter ante eos, videlicet vt eo peruenīat humilitas gregis, quo præcessit celsitudo pastoris. Sic illo pandēte iter, extunc diuidēt & transibūt portā, & egredientur per eam, illā videlicet portā, de qua Psalmista. Hæc, inquit, porta domini, iusti intrabūt per eam. Quęnā hæc est porta, nisi ipsa eadē passio Christi, extra quam nulla est porta, nulla est via, qua in vitā quis possit ingredi? Portā illā quā fecit in latere crucifixi lancea militis inundationē illā sanguinis & aquæ, quæ inde profluxit, diuidēr, ait, & transibūt & egredientur per eam, nimirū secundū diuisionē maris rubri, per quā transierūt filij Israel, merso Pharaone cum curribus & equitibus suis. Hāc ita diuidere oportet, vt vnū eundemq; Christū, cuius in morte baptizati sumus, deū & hominē credētes, & naturā vtranq; certa discretione dinoscētes, impassibilē quidē ex diuinitate, passum aūt semel ex humanitate cōfiteamur, firmiterq; teneamus. Ita diuidētibus & trāseūtibus, transibit,

Roma.11.

ohan.10.

andēs iter
hristus est

ohan.10.

sal.117.

odi.14.

transibit, inquit, rex eorū coram eis, quod iam factum est, transiuit enim ex hoc mundo ad patrem, & dominus in capite eorum, quia videlicet dominus nomen est illi, & ipse caput, ipsi autem membra sunt, ille rex & isti populus, ille pastor, & isti oues pascuæ eius. De isto transitu atque egressu per portam hanc, ipse loco iam dicto loquitur, Per me si quis introierit, saluabitur, & ingredietur & egredietur, & pascua inueniet. Ingreditur enim quis, dum fidē suscipiendo sit ouis huius pastoris. & egreditur dum vitam præsentē finit, & tunc pascua inuenit vitæ ęternæ immarcessibilis. Sed & hoc ibidē dicit, Omnes quotquot venerunt, fures sunt & latrones. Item, fur non venit nisi vt furetur, & mactet, & perdat. Hoc est quod propheta dicturum illū certissimè esse sentiens, quasi iam dixerit, protinus ait. [Et dixit, audite principes Iacob & duces domus Israel, Nunquid non vestrum est scire iudicium, & odio habetis bonum, & diligitis malū? Qui violenter tulistis pelles eorum desuper eis, & carnem eorum desuper ossibus eorū. Qui comederunt carnem populi mei, & pellem eorum desuper excoriauerunt, & ossa eorum confregerunt & conciderunt, sicut in lebete, & quasi carnem in medio ollæ.] Postquam decęm tribuū peccata declamauit, & detrimentum carnis Iacob, quod contigit in illis tam anima perditis, quàm corpore in captiuitatem irreuocabilem abductis, consolatus est ex promissione regis & domini nostri, de quo nobis nunc sermo fuit, rursus ab altero exordio incipiens, peccata Iudæ & Hierusalem depromit, & pœnam prædicit, quam simili fine concludit, sicut sequens scripturę series ostendit. Præmisso nanque propter hoc causa vestri, Sion quasi ager arabitur, & Hierusalem quasi aceruus lapidum erit, protinus de Christo subiungit, Et erit in nouissimo dierum, erit mons domus domini præparatus in vertice montium, &c. Igitur dum præmissō, pariter ponam illum quasi gregem in ouili, & quasi pecus in medio caularum, dominum ascendētem & iter pandentem dixisse, & subiungit, Audite principes Iacob, & duces domus Israel, subintelligendum est, falso principes, & falso duces, nam veraciter fures, & latrones. Nam & illud quod sequitur, nunquid non vestrum est scire iudicium, qui odio habetis bonū & diligitis malum, melius daret quanti vel quam grauissimi sit ponderis, si ad eiusdem sermonis respiciamus initium, quod tale est. In iudicium ego veni in hunc mundum, vt qui non vident, videāt. & qui vident, cæci fiant. Sic incepti sermonis causa erat, quòd pharisæi, quos ipse interdum duces ęcos appellauit, illum à natiuitate cæcum, quem ipse illuminauerat propter testimonium veritatis, foras ęiecerant, & extra synagogam esse fecerant. Cum ergo sic incepisset, in iudicium ego veni in hunc mundum, vt qui non vident, videant. & qui vident, cæci fiant, illis contradicentibus, Nunquid & nos cæci sumus, verbis subsequentibus dignos esse illos cæcitate comprobauit, & nondum quidem videri sibimetipsis quòd essent cæci, sed mox futurum esse, vt eorum tanquam furum & latronum eruerentur oculi. Sequitur enim, Amen amen dico vobis, qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliundè, ille fur est & latro, &c. Igitur ô falsi principes, & falsi duces domus Israel, veri fures & veri latrones, qui non intrastis per ostium ouile ouium, sed ascendistis aliundè, neque enim intrastis per verum verbum dei, sed vestrum mendacium, sectantes turpe lucrum, qui odio habetis bonum & diligitis malū, eijcitis enim videntem & illuminatum, & omne pecus vultis esse cæcum, audite hoc, Nunquid vestrum est scire iudicium, subauditur, & non misericordiam? Misericordia nanque longè facta est à vobis, iudicium autem scietis, iudicantis sæuitatem experiemini, vt videlicet efficiamini, quemadmodum dixi, quia in iudicium veni, vt qui non vident videant. & qui vident, cæci fiant. Hoc vestrum est, hæc pars vestra vobisq; reposita est. Quare? Quia facitis quod furis est, qui non venit nisi vt furetur, & mactet, & perdat. Vos, inquam, hoc facitis quod furis est, nec ad aliud venistis, nisi ad hoc, vt furemini & mactetis & perdatis, quippe qui violenter tulistis pelles eorum desuper eis, & carnem eorum desuper ossibus eorum. Hæc dicendo, cœptam seruat metaphoram ouium, quas fur ideirco furatur vt mactet, & pellibus detractis, carnes earum deuoret. Sic enim illi fures & latrones qui sibi videbantur principes & duces, prædam de populo faciebant, & substantias eorum deuorabant. Sed parum erat res eorum corrosisse vel sorbuisse auaritia profunda, & insatiabili cupiditate, nisi seductas quoque animas eorum perpetuæ traderent gehennæ. Itaque quod minus dixerat sequenti versiculo suppler. Conuersus ad auditores, vt declamationis atque conquestionis vis acrius sonet. Qui comederunt (inquit) carnem populi mei & pellem eorum desuper excoriauerunt, & ossa eorum confregerunt, & conciderunt in lebete, & quasi carnem in medio ollæ. Verè ergo fures, verè latrones. Verè, inquam, fures, qui & furati sunt & mactauerunt & perdiderunt. Mactauerunt enim corporaliter eos, qui non consenserunt, nolentes audire vocem alienorum, & perdiderunt eos qui sibi consenserunt, occidentibus pastorem & episcopum animarum suarum. Vtrobique fures, vtrobiq; latrones. Comederunt (ait) carnem, id est, peccata populi mei, sicut per prophetam alium dictū est, peccata populi mei comedent. Nam per carnem & sanguinem peccata designari solēt, vt illic, Caro & sanguis regnum dei non possidebunt. Comederunt autem substantias eorum quibus saluebant ad peccandū, nō tantùm vltrò oblatas, verùm & per dolum, & per vim detractas. Hoc

CAP. III.

Principes & duces Iudæ, fures & latrones.

Iohan.9.
Matth.11.23

Iohan.9.

Ibidem.10.

Osee.4.

1.Cor.15.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pulchre per ordinem eiusdem metaphoræ cœlestis eloquētia figurauit, dicendo, Et pellem eorum desuper excoriauerunt, & ossa eorum confregerunt, videlicet vt fieri solet in mactatione & deuoratione ouium. Primùm quippe pelles arte lanistarum desuper excoriātur, deinde ossa, quia pro sua duritia dentibus & cultro resistunt, confringuntur, vt ad medullæ pinguedinem perueniatur. de eo quod medium est, id est, de carnibus, illę nanq; inter pellem & ossa sitæ sunt, nouissimè dicit, Et conciderunt sicut in lebete, vel hoc solùm, quasi carnem in medio ollæ. Verùm, quia non frustra putandus est vtrumq; dixisse, quærimus vtramq; concisionem, vtrum q; pœnalis officinæ instrumentum, lebetem & ollam. Primùm hoc animaduertendū, quia lebes & olla hoc differunt, quòd lebes os latum habet superius, olla oris angustias habēs, ventre dilatatur. Et de lebete quidem bulliente difficile quid manu educitur, de olla verò difficilius. Vtramq; ergo angustiam infelicium hic intelligimus, quarum causa illis, id est, principes & duces extiterunt, scilicet & eam quam à Romanis seruentissima obsidione, & eam quā à malignis spiritibus perpessuri erant gehennali igne. Duplici nanq; (iuxta prophetiam) contritione conterendi erant, quod & Psalmista clarius distinguens, Tradentur in manus gladij, partes vulpium erunt. Et de Romana quidem obsidione quasi de lebete nonnulli, quamuis difficile superfuerit, de gehennæ autem angustijs quasi de ollæ interioribus, vt euadant difficilius, imò omnino impossibile est. Multum dissimilia, quinimo & valde contraria sunt. Hæc supralcriptis illis, quæ à bono pastore dicta sunt, pariter ponam illum quasi gregem in ouili, quasi pecus in medio caularum. Qui illa dixit, ipse pascit, qui ista faciunt, ipsi occidunt. De quibus adhuc subiungitur. [Tunc clamabunt ad dominum, & non exaudiet eos, & abscondet faciem suam ab eis, in illo tempore, sicut nequiter egerūt in adinuentionibus suis.] Tunc, inquit, quando pœnā illos quasi gregem in ouili, & quasi pecus in medio caularum, quando alias oues, quas habeo, quę nō sunt ex hoc ouili, adducam, quia vocem meam audient, & fiet vnum ouile, & vnus pastor, nulla distinctione habita Iudæi & Græci, tunc & illis fures & latrones, & isti oues insipientes, imò hoc di magis quàm oues, siue oues errantes, quæ audierunt vocem alienorum, clamabūt ad dominū, & non exaudiet eos. Et non solùm nō exaudiet eos, verumetiam absconder faciem suam ab eis in tempore illo, sicut nequiter egerunt in adinuentionibus suis, id est, sicut meruerūt non ignoranter, sed nequiter malum operati, non casu vel imprudenter in peccatum lapsi, sed ad malū intenti, non ad deuitandum, sed ad concionandum omne quod iniquum est toto animo dediti & malè studiosi, sicut Psalmista cum dixisset, Corrupti sunt & abominabiles facti sunt, addidit, in studijs suis. Et ista profectò superioribus ex aduerso respondent, vbi cum dixisset, pœnā illos quasi gregem in ouili, quasi pecus in medio caularum, sequutus est, & ait, Tumultuabuntur à multitudine hominum, ascendet enim pandens iter ante eos, & transibit rex eorum coram eis, & dominus in capite eorum. Illi tumultuabuntur à multitudine hominum, & dominus ascendet, pandens iter ante eos. Isti clamabunt ad dominum, & non exaudiet eos. Coram illis transibit rex eorum, & dominus in capite eorum. Coram istis non solùm non transibit dominus, & non solùm in capite eorum non erit, verumetiam absconder faciem suam ab eis, quod proculdubio nunc factum est, & fit, posito insuper velamine super cor eorum, vt videre non possint. Sequitur. [Hæc dicit dominus super prophetas, qui seducunt populū meum, qui mordent dentibus suis, & prædicant pacem, & si quis non dederit in ore eorum quippiam, sanctificāt super eum prælium. Propterea nox vobis pro visione erit, & tenebræ vobis pro diuinatione. Et occumbet sol super prophetas, & obtenebrabitur super eos dies. Et confundentur qui vident visiones, & confundentur diuini, & operient vultus suos, quia nō est responsum dei.] Inter omnes poris, prophetæ mordaces, & populi seductores, videlicet Annas & Caiphas, quorū vnus qui erat pontifex anni illius prophetauit, quia moriturus erat Iesus prọ gente, & non tantùm pro quam, nec cogitatis, quia expedit vobis vt vnus moriatur homo pro populo, & nō tota gens pereat. Equidem cum hoc diceret, falsum erat, quod animo sentiebat. sed verū erat, quod voce sonabat. Sentiebat quippe, vel alios sentire volebat, quod nisi moreretur Iesus, qui rex & Christus dicebatur, causa fieret Romanis, quorū imperio subditi erant, vt venirent locumq; & gentium tollere venerat, siue occasionem dare inimicitiarum, vendicata sibi vlla potestate terrena. Verba autem illius hoc sonabant, quòd Iesus pro omnium filiorum dei redemptione moriturus esset, & hoc verum erat, & veraciter ita factū est. Igitur prophetæ illi, id est, pontifices, quorum vnus taliter prophetauit, non erant prætereundi quin aliquid audirent plusquam principes ac duces cæteri. Hæc ergo dicit dominus super prophetas qui seducunt populum meum, qui mordent dentibus suis, & prædicant pacem. Non dubium, quin prophetæ illi seduxerint populum plus quàm seduxerant vnquā prophetæ Baal, quales temporibus Achab & Iezabel exiterunt. Nam illi seduxerunt populum in tantum, vt derelinquerent dominum & colerent Baal.

Lebes & olla in quo differunt.

Hiere. 17. Psal. 62.

Psal. 13.

2. Cor. 3.

Prophetæ Iudæorum Annas & Caiphas. Iohan. 11.

Baal. Isti in tantum seduxerunt, vt crucifigerent dominum, & eligerent Barrabam. Quod autem subiungit, qui mordent dentibus suis, adeò verum est, & iuxta Psalmistam, Dentes eorū arma fuerint & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus. Itaq; cum tam mordaces fuerint homicidæ, quàm fictam prædicauerint pacem, cum multa indicia sint, illud admiratione facit, quòd dominus noster per pacis osculum traditus est illis. Et si quis (ait) non dederit in ore eorū quippiam, sanctificant super eum prælium. Breuis quidem sed alta nimis & vehemens declamatio auaritię illorum. Et quidem de multitudine valet intelligi, quia de multis verum est, quòd eos sibi hostes reputauerint, quando non dederunt, & amicos quando dederunt in ore eorum. Sed de domino nostro præ omnibus intelligendū est, quòd ideirco sanctificauerint super eum prælium, quia non dedit quippiam in ore eorum, imò disputabat contra auaritiam illorum. Denique si talis venisset iste Messias, id est, Christus qui per propheras promissus erat, vt terreno suffultus regno ampliaret domos, & augeret diuitias eorum, tunc placuisset eis, tunc pacem suam obtulissent ei. Quia verò pauper & cōtemptor diuitiarum venit, quia non diuites, sed pauperes beatos fore prædicauit, & sicut iam dictum est, contra illorum auaritiam disputauit, sanctificauerunt super eum prælium, id est, quoad potuerunt sanctum videri, & pertinens ad obsequium dei benedicti, elaborauerunt si interficerent illū. Hoc adeò verum est de prophetis eiusmodi, vt de pluribus quoq; certo experimento compertum sit. Quando enim quippiam dedit in ore eorum, quando de quinq; panibus hordeaceis, & duobus piscibus saturauit quinque milia hominum, tunc voluerunt eum rapere, & facere regem, sicut scriptum est. Iesus ergo cum cognouisset, quia venturi essent vt caperent eum, & facerent eum regem, fugit iterum in montem ipse solus. Vbi aūt persenserunt, quòd nollet amplius quippiam, vel quomodo vellet dare in ore eorū, dicente illo, Amen amen dico vobis quæretis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis. Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, &c. Cœperunt super eum sanctificare prelio murmurando, & dicendo, Nonne hic est Iesus filius Ioseph, cuius nouimus patrem & matrem? Quomodo ergo dicit hic, quia de cœlo descēdi? Si de popularibus ita est, quid putas de prophetis illis cupidis & profundis amatoribus diuitiarum, quando is qui prędicabatur Christus non solùm non promittebat eis, sicut vellent thesauros orbis terrarum, sed etiam disputabat cōtra auaritiam eorum? Nimirum desperauerunt de illo, dicentes, Quòd non daret quippiam in ore eorum, & ideirco sanctificauerunt super eum prelium, sanctum esse iudicantes, si crucifigerent eum, tanquam seductorem & magū. Quid dicit dominus super huiusce modi prophetas? Propterea nox vobis pro visione erit, & tenebræ vobis pro diuinatione. Et occumbet sol super prophetas, & obtenebrabitur super eos dies. Visio & diuinatio hoc differunt, quòd diuinatio nunquam in scripturis in bonam partem accipitur. Non erit (ait) augurium in Iacob, neque diuinatio in Israel. Cumq; hoc vtcunq; tollitur, siue effectum non habere denūciatur, dicendo, Nox vobis pro visione erit, & tenebræ pro diuinatione, sic intelligendum est. Vos nescientes siue scire nolentes, aliud esse prophetiam, aliud esse diuinationem, videmini vobis esse prophetæ vt vultis, vt estimemini visiones dei videre, cum sitis potius quasi augures & diuini siue arioli, pro eo quòd vbi quid ad mordendum accipitis, ibi pacem prædicatis. & si quis non dederit in ore vestro quippiam, super eum prælium sanctificatis. Sed siue visionem velitis nuncupare, quod loquimini, vestra visio nox erit. siue diuinationē dicatis, nō ibi lux, sed tenebræ sunt, tenebræ fallitatis, & nox mendacij, quia videlicet super nos sol occubuit, & dies obtenebratus est, Quis ille sol, nisi de quo scriptum est, Vobis autem timentibus nomen meum, orietur sol iustitiæ? Et quis ille dies, nisi ipse qui dicit, Ego sum lux mundi, qui sequitur me, nō ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ?

Videmus ita factum, quia ex quo iam dictus Caiphas sanguineam prophetauit prophetiū prophęta crudelis, & tendens ad sanguinem, Nihil est ibi visionis aut veritatis. Et sicut regalis dignitas interijt, & authoritas sacerdotij decidit, sic omnis quoq; ab illis prophetica gratia decessit. Diuinauerunt aliquoties, & adhuc diuinare nituntur infelices, prospera sibi promittendo posti finem malorum quæ nunc patiuntur, dispersi, & captiuitatis iugum portantes quasi ipsos quoq; Romanos veria vice possessuri sint in seruos, iuxta illud, Et possidebit domus Iacob eos qui se possederant. Sed huiusmodi diuinationes tenebræ sunt, & non lux, nox & non verę visionis dies. Contigit enim eis illud quod per Psalmistam iuxta concessionē dictum est, Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in retributiones, & in scandalum. obscurentur oculi eorum ne videant. Siquidem occubuit super eos, & obtenebratus est ille sol, & in ipso occubitu suo noctem & tenebras, de quibus hic sermo est, per tenebras illas significauit, quæ nunc factæ sunt super terram vniuersam ab hora sexta vsque in horam nonam. Et reuera quāuis ille resurrexerit, recte dicitur, quia super eos occubuit. non enim credunt eum resurrexisse à mortuis, & perinde iugiter in nocte sunt & in tenebris. In eo gloriantur illuminati omnes qui credūt, illi autem nō credentes confusi sunt, claritatem solis huius sese ingerentem, non ferentes, sicut quondam ferre non poterant claritatem vultus Moysi, sed fugiebant vultibus auersis & cordibus. Hoc innuēs hic, &

Pſal. 58. Dentes eorum.

Auaritia eorum.

Iohan. 6.

Visio & diuinatio, in quo differūt Deuter. 18.

Malach. 4. Iohan. 8.

Sanguinea prophetia Caiphæ.

Abdiæ. 1.

Pſal. 68.

Matth. 27.

Exodi. 34. 2. Cor. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hic, & confundentur, air, qui vident visiones, & confundentur diuini, & operirent vultus suos omnes, quia non est responsum dei. Rebus enim apparentibus conuincitur mendaces, qui videbant, id est, qui se vidisse fingebant visiones, quia quicquid loquuntur, aut locuti sunt, non erat responsum dei, sed prophetauerunt de cordibus suis, & nunc vsque operient vultus suos, veiamen malitię positum habentes super cor. His dictis super prophetas seductores atque mordaces, quorum deterrimi fuerunt Annas & Caiphas (vt iam dictum est) cōtinuò de semetipso dicit, [Veruntamen ego repletus sum fortitudine spiritus domini, iudicio & veritate vt annunciem Iacob scelus suum, & Israel peccatum suum.] Hoc plane non frustra, nec absque rationis pondere opposuit. Poterant enim obuiare illi, quibus moris erat prophetas domini continere, siue etiam irridere, & fortassis iam rapuerant verbum de ore eius, vt dicerent, Quoniam nox (vt tu dicis) pro visione, & tenebrę pro diuinatione sunt prophetis, iam nec de tua visione curamus, quia nō est responsum dei, sed diuinatio quam finxisti. Sic nanque ad Hieremiā dixerūt, Mendacium tu loqueris, Non misit te dominus deus noster, dicēs, Ne ingrediamini Aegyptū, vt habiteris illic, sed Baruch filius Neriæ incitat te aduersum nos. Amplius aūt eiusmodi prophetæ de qualibus iste dicebat. Propterea nox vobis pro visione erit, & tenebræ pro diuinatione, non dubium quin aduersus istum insanierint, quemadmodum insanierunt aduersus aliū prophetam, eius nominis, videlicet Michæam filium Iembla. Nam cum ille diceret ad Achab, Nunc igitur ecce dedit dominus spiritum mendacij in ore omnium prophetarum tuorum qui hic sunt, & dominus locutus est contra te malum, accessit Sedechias filius Chanaan, & percussit Michæam in maxillā, & dixit, Me ne ergo dimisit spiritus domini, & locutus est tibi? Itaq; hic cum dixisset, super prophetas ea quæ præmissa sunt, non abre de semetipso taliter edixit. Veruntamen ego repletus sum fortitudine spiritus domini, iudicio & veritate, &c. ac si diceret, Prophetæ qui prædicant pacem & dicunt, Pax pax, ipsi confundentur, quia responsum eorum, non est responsum dei, sed ego repletus sum fortitudine spiritus domini, qui annūcio quod verum est, & facio quod iudicantis est. In eo quod annuncio Iacob scelus suum, & Israel peccatum suum. Nec vllus mihi certior post deum testis est, quàm ipsa conscięntia Iacob, siue Israel, vtrum verum dicam, an non. Suum enim scelus & suum peccatum est, neque conscientiam eius latet, & inde cognoscit, vtrum de corde meo loquor, an fortitudo iudicij, & veritatis in meo sermone cōsistat. [Audite hæc principes domus Iacob, & iudices domus Israel, qui abominamini iudicium, & omnia recta peruertitis, qui ędificatis Syon in sanguinibus, & Hierusalem in iniquitate. Principes eius in muneribus iudicabant, & sacerdotes eius in mercede docebant, & propheтę eius in pecunia diuinabant, & super dominum requiescebant, dicentes, Nunquid nō dominus in medio vestrū? Non venient super vos mala. Propter hoc causa vestri Syon, quasi ager arabitur, & Hierusalem quasi aceruus lapidum erit, & mons templi in excelsa syluarum.] Hoc verè tanquam sortis, velut iudex, sicut verax declamauit iste, repletus fortitudine spiritus domini, principibus & iudicibus, sacerdotibus & prophetis. Singulis nanque scelus peccatū suum annunciauit, principibus quòd in muneribus iudicarent, sacerdotibus, quòd in mercede docerent. Prophetis quòd in pecunia diuinarent, quodq; muneribus incrassati, mercedibus impinguati, pecunia dilatati, super dominum tanquam crassæ boues, super præsepe suum requiescerent, dicentes, In medio sui euidenter esse dominum, quoniam nihil deesset ventribus eorum, ac si ipsos confortarent aduersus propheтas domini, dicendo, non venient super nos mala, dominus bonus est, prophetæ loquuntur falsa. Iam supra dixerat super principes & duces, tūc clamabunt ad dominum, & non exaudiet. dixerat super prophetas, propterea nox vobis pro visione erit. & licet grandis vindicta sit in vtriusque sententijs, nondum retigerat aures eorū iste fragor vltimus, quem dissimulare non possunt. Propter hoc causa vestri Syon, quasi ager arabitur, Hierusalem quasi aceruus lapidum erit, & mons templi in excelsa syluarum. Hoc ita factum est, sicut totus orbis audiuit, quia postquam talium principum ac iudicum, talium sacerdotum & prophetarum filij mensuram patrum suorum impleuerunt, crucifigendo Christum filium dei, Syon siue Hierusalem deserta facta est, nec remansit ciuitas, aut templi lapis super lapidem, qui nō destrueretur. De hac propheтia taliter in Hieremia mentio facta est. Surrexerunt ergo viri de senioribus terræ, & dixerunt ad omnem cœtum populi loquentes, Michæas demosthi fuit propheta in diebus Ezechiæ regis Iuda, & ait ad omnem populum, dicens, Hæc dicit dominus exercituum, Syon quasi ager arabitur, & Hierusalem in aceruū lapidum erit, & mons domus in excelsa syluarum. Nunquid morte condemnauit eum Ezechias rex Iuda, & omnis Iuda? Nunquid non timuerunt dominum & deprecati sunt faciem domini, & pœnituit dominū mali, quod locutus fuerat aduersus eos? Horum ideirco meminerim, quia visum est illis pœnituisse dominum, eo quòd non citò in diebus eorum euenisset, quod fuerat propheтatum. At ille propheta siue spiritus domini, cuius in fortitudine propheтabat, cuius iudicio & veritate repletū se esse sciebat, non præsentia regis Ezechiæ tempora, sed nec Babyloniā captiuitatem attendebat, quia Syon siue Hierusalem capta quidem, sed non ita funditus euersa, vt non re-

Hiere. 43.

2. Reg. viti. Verax propheta Michæas.

Matth. 23. Lucæ. 13. Hiere. 26. Prophetia Michęę quo modo intelligi debet.

non remaneret lapis super lapidem. Tempus illud aspiciebat, quo ille propheтarum dominus crucifigendus erat à principibus in muneribus iudicantibus, à sacerdotibus in mercede docentibus, à propheтis in pecunia diuinantibus, qui iudiciū abominati sunt, & omnia recta peruerterunt, intantum vt dicerent, In Beelzebub principe dęmoniorum eijcit dęmonia, & hoc, dixit, Possum destruere templum dei, & in tribus diebus reædificare illud. qui ita ædificauerūt Syon in sanguinibus & Hierusalem in iniquitate, vt meritò deberet venire super eos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram à sanguine Abel iusti. Non igitur, vt putauerūt illi, pœnituit dominum mali, quod locutus fuerat aduersum eos, quia videlicet sermo domini vindex sine pœnitentia in veritate fundatus est, sicut alibi scriptum est. Porrò, triumphator in Israel nō parcet, & pœnitudine non flectetur, neque enim homo est, vt agat pœnitentiā. Non pepercit, neq; pœnitudine flexus est, quia videlicet principes in muneribus iudicare, sacerdotes in mercede docere, propheтæ in pecunia diuinare non cessauerunt, intantum vt domum patris, quæ domus orationis erat, vel esse debebat, facerent speluncam latronum. Vndè animaduertendum, quòd qui taliter per istum prędixit, propter hoc Syon causa vestri quasi ager arabitur, & Hierusalem quasi aceruus lapidum erit, & mons templi in excelsa syluarum, ipse cum fleuisset super eandem ciuitatem, dicens, quia dies venient in te, & circundabūt te inimici tui vallo, & ad terram prosternent te, & non relinquent in te lapidem super lapidem, protinus ingressus templum, cœpit eijcere vendentes & ementes in illo, per hoc indicans euersionem ciuitatis & templi, maximè pro culpa sacerdotum futuram, qui in templo illo facti erant principes latronum.

Matth. 21.
Ibidem. 22.
1. Reg. 13.
Lucæ. 11.
Matth. 21.
Lucæ. 19.

LIBRI PRIMI IN MICHAEAM FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, IN MICHEAM PROPHETAM COMMENTARIORVM, LIBER SECVNDVS.

MEMORITER tenendum quod iam diximus, summam intentionis propheтarum in hoc esse, vt detrimētum Israeliticæ gentis, quod per infidelitatem contigit, ita declament, quatenus supplementum electionis de plenitudine gentiū, per fidem in Christo futuram annuncient. In hoc isto, iam secundo insistens, cum præmisisset audite principes Iacob & duces domus Israel, qui odio habetis bonū, & diligitis malum, & cætera quæ ita compleuit, propter hoc causa vestri, Syon quasi ager arabitur, & Hierusalem quasi aceruus lapidum erit, & mons templi in excelsa syluarum, confestim ita subiunxit, [Et erit in nouissimo dierum, erit mons domus domini præparatus in vertice montiū, & sublimis erit super colles, & fluent ad eum populi, & ibunt gentes multæ, & dicent, Venite, ascendamus ad mōtem domini, & ad domū dei Iacob, & docebit nos vias suas, & ibimus in semitis eius, quia de Syon egredietur lex, & verbum domini de Hierusalem. Et iudicabit inter populos multos, & corripiet gentes fortes vsque in longinquum. Et concident gladios suos in vomeres, & hastas suas in ligones. non sumet gens aduersus gentem gladium, & non discent vltra belligerari, & sedebit vir subtus vineam suam, & subtus ficum suam, & nō erit, qui deterreat eum, quia os domini exercituum locutum est, quia omnes populi ambulabunt, vnusquisq; in nomine dei sui, nos autem ambulabimus in nomine dei nostri in æternum & vltra.] Manifesta hæc de plenitudine gentium propheтia, quæ nunc intrat, dum cæcitas contigit in Israel, dum sicut in isto supra scriptum est, nox illis pro visione est, & tenebræ pro diuinatione. Et occubuit sol super propheтas, & obtenebratus est super eos dies, & prętereà Hierusalem, redacta in aceruum lapidum. qui ex eis gladio superfuerunt, captiui ducti sunt in omnes gentes, & ipsæ quidem gentes, quarum salus prænunciatur, manifestis nominibus exprimūtur, dicendo, & fluent ad eum populi, & properabunt gentes multæ & cætera. Christus autem ad quem fluunt populi, & properant gentes, non manifesto vel proprio, sed mystico significatur vocabulo, dum dicitur, mons domus domini præparatur in vertice montium. Nam quòd Christus nomine montis dignè debeat intelligi, cum ex multis scripturarum locis, tum maximè ex illa claret visione apud Danielem, vbi sic scriptum est, Lapis autem qui percusserat statuam, factus est mons magnus, & impleuit vniuersam terram. Miranda ergo & veneranda diligentia spiritus propheтici, quæ tali in loco Christum nuncupauit montem domus domini, vbi dixerat, & erit mons templi in excelsa syluarum. Quid enim? Nunquid parū offenderat, aut offendere poterat rebellionem aurium populariū, id quod dixerat, & erit mōs templi in excelsa syluarū?

CAP. IIII.

Supra. 3.

Christus, mōs domus domini.

Danie. 2.

Quos

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quos ergo exasperauit triste nuncium de monte templi, mitiget eosdem dulce oraculum de
monte domus domini, salubriter errantes in æquiuocatione montis, vt pariter sermone veruma
que esse de re vnius eiusdemq; montis, qui error illorum multũ profuit, in hoc quod non pro-
perauerunt eum percutere tanquam durum medicũ fortes phrenetici, & in hoc quòd scriptu-
ram propheticam seruauerunt, nec igni tradiderunt, multis deinde profuturam seculis. Nunc
diligenter istas animaduertamus, quas libenter audimus promissiones spiritus sancti de nobis
gentibus. Et erit (inquit) in nouissimo dierum. Quid hic dicit nouissimo dierum? Esaias dicit in
nouissimis diebus. Nouissimos autem dies siue nouissima tempora illius populi, contra quem
sermo hactenus fuerat, illa recte intelligimus, de quibus saluator in euangelio, cũ dixisset, Cum
immundus spiritus exierit ab homine, &c. ita cõclusit. Et fiũt nouissima hominis illius peiora
prioribus. Ergo non aliud, sed ipsum tempus quo implenda erant illa, quę ante hæc dixit, & sic
finiunt, & Hierusalem quasi aceruus lapidum erit, & mons templi in excelsa syluarum, nouissi-
mus est dierum. nouissimi dies, & nouissima tempora peiora prioribus in populo sunt. Cæterũ
eis qui Christum recipiunt plenitudo temporis est, quemadmodũ Apostolus dicit, At vbi ve-
nit plenitudo temporis, misit deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui
sub lege erant, redimeret. Igitur in nouissimo dierum, id est, eodem tempore, quo Hierusalem
quasi aceruus lapidum, & mons templi erit in excelsa syluarum, erit mõs domus domini, præ-
paratus in vertice montium, & sublimis super colles. Quod idem est, ac si diceret, Christus tũc
in omni mundo innotesceret, qui omnium sanctorum altitudo & dignitas est. Nam domus do-
mini, ecclesia domini. mons autem eiusdem domus Christus est. Psalmista vtrunq; præuidens,
scilicet, & domũ & montẽ, cum præmisisset rex virtutum, dilecti dilecti, protinus ait, & speciei
domus diuidere spolia, dum discernit cœlestis reges super eam niue dealbabuntur in Selmon
mons dei, mons pinguis, mons coagulatus. Alta nanq; & sublimis persona est, quippe qui deus
& homo est, rex & pontifex, rex regum, & pontifex manens in æternum. Mons ergo est præpa-
ratus in vertice montium, & sublimis super colles, quia patriarchis & prophetis, regibus, & sa-
cerdotibus cunctis, & sanctis omnibus præcellior est, qui & super illam domum domini, reges
vt in scripto Psalmi versiculo dictũ est, Reges (inquã) & prophetas discernit & ordinat, quem-
admodum & ipsi fatẽtur, dicendo, & de plenitudine eius nos omnes accepimus. Quousq; verò
sublimitas eius pertingit? Nimirum vsque ad dexteram patris, quam nullus montium, id est,
angelorum, nullus collium, id est, hominum sanctorum attingit. Ad quem enim angelorũ dixit
Apostolus) dixit aliquando, Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedũ
tuorum. Verè ergo præparatus super verticem montium, & sublimis super colles dum sedet
ad dexterã maiestatis in excelsis, tanto melior angelis effectus, quanto differentius præ illis no-
men hæreditauit, dicente deo, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Dicitur etiam, vt iam præ-
missimus, rex virtutum dilecti dilecti, id est, rex virtutum suarum, qui singulariter est dilectus
dei patris dicentis, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. & rex diuidere, id est, ad
diuidendum spolia, speciei domus ad dandum dona hominibus, de illa sede maiestatis, quæ vi-
delicet dona sic rectè dici possunt spolia, sicut & illæ vestes Eiau bonæ, quibus iuniorem filium
suum Iacob induit Rebecca. Nam secundum typum illum spoliati sunt, qui priores erant Iudæi
cœlestibus donis, quæ collata sunt speciei domus domini, id est, pulchritudini ecclesiæ de gen-
tibus per diuinam gratiam spiritus sancti, ex quo (sicut iam dictum est) præparatus in vertice
montium, & sublimis super colles factus est sedendo ad dexteram patris, iste mons domus do-
mini, mons pinguis, mons coagulatus, id est, deus homo factus, homo in deum assumptus, in
quo omnes niue dealbabuntur, dum remissionem peccatorum accepimus, eo quòd ipse sit o-
mnimoda sanctitate candidus, quod per nomen ipsius montis Selmon illic intelligitur. Ad istã
gloriam, ad istam sublimitatem præparatus dicitur, id est, ante omnia secula paratus, quod &
ipse innuens, si ergo (inquit) videritis filium hominis ascendentem vbi erat prius. Nam licet se-
cundum humanitatem & omnibus angelis & multis hominibus siue seculi ætatibus iunior sit
Christus, profectò secundũ diuinitatẽ omnibus & angelis & hominibus, cœlo q; & terra longè
antiquior esse non dubitatur. Cum igitur tantæ sit altitudinis iste mons domus domini, vt
supra illum nihil sit, quomodo fundamentum est domus domini? Nam in prophera, Ecce ego
mitram, dicit dominus, in fundamentis Syon lapidem, lapidem probatum, angularem, pretio-
sum in fundamento fundatũ, qui videlicet lapis absque dubio Christus est. Et in apostolo, Fun-
damentum (inquit) aliud nemo potest ponere præter id quod positũ est, quod est Christus Ie-
sus. Si ad ędificationem vulgarem siue terrenam respicimus, palam est, quia fundamentum to-
tius ędificationis imum atque infimum est. Ergo in hoc maximè similitudo deficit, quia terrenę
quidem ædificationis fundamẽtum in imo positum, structuram supra se subrigit, huius autem
spiritualis domus domini, fundamentum sursum est, vbi est Christus in dexterã dei sedens, stru
ctura verò sic suspensa est eidem fundamento inhærens, vt dicant adhuc in isto seculo siue mor-
tali corpore commorantes, nostra enim conuersatio in cœlis est. Quod deinde sequitur, &

Esaiæ.2. Nouissimi dies Iudæo rum plenitudo temporis est nobis Matth.12.

Galat.4.

Christus mõs in vertice montiũ Psal.67.

Iohan.1.

Hebr.1.

Rex virtutũ dilecti dilecti. Matth.3.17.

Genes.27.

Philip.3.

Iohan.1. Quæstio de fundamẽto, quod in supremo est. Esaiæ.28. 1.Cor.3. Responsio.

fluent ad eum populi, & properabunt gentes multæ, & dicẽt. Venite, ascendamus ad montem
domini, & ad domum dei Iacob, & docebit nos de vijs suis, & ibimus in semitis eius, extunc sa
ctum est, & fit, & vsque ad finem seculi fieri non desinit. Fluxerunt nanque ad illum montem Matth.vlt.
Christũ, & fluere non desinunt gentes & populi cum sacro flumine baptismi, ex quo dando re-
gulam baptizandi. Euntes (inquit) docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, &
filij, & spiritus sancti. Illi quibus hoc præsentialiter dixit, videlicet Apostoli, & qui per eos inui-
tati atque instructi sunt, vel post illos in euangelica fide sucreuẽre, prædicare & mutuo cohor
tari non desinunt, & vniuersæ prædicationis siue exhortationis eorum summa hæc est. Venite Fides sine
ascendamus ad montem domini, & ad domum dei Iacob, subauditur, vt ipsius & vnicæ eccle- operib⁹ nõ
siæ eius vnicam fidem teneamus, & docebit nos de vijs suis, & ibimus in semitis eius. quia vi- sufficit.
delicet non sufficit credere, nisi etiam secundum præcepta eius operemur, & per semitas eius, id
est, per arctam & angustam viam quę ducit ad vitam, intrare contendamus. Idcirco ipse cum
dixisset, Docete omnes gentes, baptizantes eos, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, addi-
dit, docentes eos seruare omnia quæcunq; mandaui vobis. Quodq; hic adiungit, quia de Syon Lucæ.24.
egredietur lex, & verbum domini de Hierusalẽ, Item, ipse in euangelio confirmat, dicẽs, Quo-
niam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis die tertia, & præ-
dicari in nomine eius, pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes, incipienti-
« bus ab Hierusalem, [Et iudicabit inter populos multos, & corripiet gentes fortes vsque in lon
« ginquum] Iudicabit, subauditur, verbum domini, quia videlicet, in hoc quoque seculo sermo
dei verus iudex est. Vndè Apostolus, Viuus est enim (inquit) sermo dei, & efficax, & penetrabi Hebr.4.
lior omni gladio ancipiti, & pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum Quomodo
quoque & medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis, & non est vlla crea- verbum do-
tura inuisibilis in conspectu eius. Mira efficacia, mira viuacitas sermonis domini iudicãtis, po- mini iudi-
pulos & gentes corripientis, qui cogitationes & intentiones cordis latère non sinit. Quocunq; car.
accedit, vbicunq; prędicatur, tale iudicium fit, talisq; discretio populorum siue gentium, vt do-
mestici quoq;, id est, qui in vna domo commorantur, contra semetipsos diuidantur, sanctq; ma-
nifesti, qui probati & qui improbi sunt, id est, qui pertineant, & non pertineãt ad deum. Quod Matth.10.
intuens ipsum verbum incarnatum, nolite (inquit) arbitrari, quia venerim pacẽ mittere in ter-
ram. Non veni mittere pacem, sed gladium. Statimq; testimoniũ subiungit fortasse de isto pro-
pheta sumptum. Veni enim separare hominem aduersus patrem suum, & nurum aduersus so-
crum suam, & inimici hominis domestici eius. Hoc modo iam iudicauit, & iudicat verbum do-
mini inter populos multos, & hoc modo gentes fortes corripit, dum & pater filium, & filius pa-
trem, mater filiam & filia matrem, socrus nurum & nurus socrũ suam redarguendo in fide vel
euangelio Christi, excusatum siue excusabilem esse non sinit, ne forte quis in futuro vniuersali
iudicio dicat, nesciui, non audiui, non fuit nunciatum mihi. Gentes autẽ (inquit) nõ qualescunq;,
sed fortes, scilicet Græcos & Romanos quoque corripit, addens adhuc vsque in longinquum, id
est, à solis ortu vsque ad occasum, sicut de huiusmodi in Psalmo scriptum est. In omnem terrã Psal.18.
exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Item, A summo cœlo egressio eius, &
occursus eius vsque ad summũ eius, nec est qui se absondat à calore eius. Quod nimirũ idem
est, ac si diceret, quia de ignorãtia nemo satis erit excusatus. His dictis protinus de illis quos nõ
contradicturos præuidet iudicanti & corripienti verbo domini, sed acturos pœnitentiam, ac-
« quiescendo veritati, ita subiungit, [Et concident gladios suos in vomeres, & hastas suas in ligo- Sacerdoti-
« nes. Non sumet gens aduersus gentem gladium, & non discent vltra belligerare.] Nónne istud bus nũc pu-
choruscante Christi euangelio passim per populos & gentes factum esse legimus, & fieri vide- gnare nõ li-
mus, dum viri prius inquieti & bellicosi, depositis armis bellicis, & ipso schemate, vel habitu cet, vt antea
immutato insignia fuerunt euangelicæ pacis, alij ad cœnobialem, alij ad heremiticam vitã con
uersi? Veruntamen de cæteris quomodocunq; fit, nónne sacerdotalis cunctusq; sacri altaris mi
nisterialis ordo, sic & gladios & lanceas concidit, vt ne saltem manibus attrectare licitum sit?
Non sic erat antequam innotuisset iste mons domus domini. Denicq; ante aduentum Christi sa
cerdotibus æque vt cætero populo licitum erat armis accingi, & ad prælium exerceri. Quin- Exodi.32.
imo & propter hoc maximè tribus Leuitica sacerdotium meruit, quia gladijs vtens, nec fratri-
bus suis pepercit, sicut scriptum est. Si quis est domini, iungatur mihi, ait Moyses, Congrega-
tiq; sunt ad eum omnes filij Leui. Quibus ait, Ponat vir gladium super fœmur suum. Ite, & re-
dite de porta vsque ad portam per medium castrorum, & occidat vnusquisq; fratrem suum, &
amicum, & proximum suum. Feceruntq; ita, ceciderunt q; quasi viginti tria milia hominum. Et
ait Moyses, Consecrastis manus vestras domino hodie vnusquisque in filio & fratre suo, vt de- Numeri.25.
tur vobis benedictio. Item, Phinees Eleazari filius, filij Aaron sacerdotis, pro eo quòd ingressus
est post virum Israelitem in lupanar, & perfodit ambos simul, virum scilicet & mulierẽ, idcirco
sic de illo dominus locutus est, Ecce do ei pacẽ fœderis mei, & erit tam ipsi quàm semini illius
pactum sacerdotij sempiternũ. Nunc ita non est, neque enim sacerdotibus occidere, aut de illis
qui occi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui occiderunt sacerdotes, fieri licitum est, ex quo euangelici sacerdotij princeps hic ipse Chris-
tus dixit Petro gladium educenti, cum percussisset seruum principis sacerdotū, & amputasset
Matth.26. auriculam eius. Conuerte gladium tuum in vaginam, omnes enim qui acceperint gladiū, gla-
dio peribunt. Igitur quicquid de alijs sit, qui cum sint laici, voluntario proposito arma depo-
nunt, sacerdotibus cunctisq; altaris Christi ministris decretum est necessariò seruandum, vt con-
cidant gladios suos in vomeres, & hastas suas in ligones, & nō discant vltra belligerare, quod
licitum erat prius (vt iam dictum.) Quod deinde sequitur, [Et sedebit vir subtus vineā suam,
1.Reg.4. & non erit qui deterreat eum.] Sic adim̄ pletur vt Apostolus ait, Habentes victum & vestitū,
his contenti sitis. Is enim rectè dicitur, sedere subtus vineam suam, & subtus ficū suam, qui pro-
prijs vel concessis contentus, rem non concupiscit aut inuadit alienā. Profectò nec in hac parte
antiquus ille populus iustificari potest, quia videlicet, nisi dominus vineas & ficus alienas pro-
Esaiæ.5. misisset ac dedisset, nequaquam legem eius tam facilè susceperisset. At verò septem mulieres qui-
virum vnum apprehendentūt, panem, inquiunt, nostrū comedemus, & vestimentis nostri ope-
riemur, tantummodo inuocetur nomen tuum super nos, aufer opprobrium nostrū, id est, vni-
uersæ gentes, de quibus hic sermo est, per septiformem spiritum ad Christum conuersæ, nequa-
quam pro susceptæ fidei mercede hoc expetūt, vt det illis regiones aliorum, & labores alienos
possideant, sed suis contentæ, quæ ante Christi Euangelium possederant, Hoc tantum expetūt
vt inuocetur nomen eius super eas, & remissione percepta, careant opprobrio peccatorū. Et
quia non sufficit ad perfectionem quod dixerat, & sedebit vir subter vineam suam, & subter fi-
cum suam, iungit quod perfectum est, & nō erit qui deterreat eum. Quod quàm verum sit, in-
numera probant milia martyrum, quos persecutores deterrere non potuerunt, tollendo non
solùm ficus & vineas, verumetiam & animas, tradentibus illis corpora sua propter deū ad sup
plicia. Hæc prophetia vera est, [Quia os domini exercituū loquutum est, quia omnes populi
ambulabunt in nomine domini vnusquisq; nos autem ambulabimus in nomine domini no-
stri in æternum & vltra.] Bona & firma ratio, confirmans quòd non sit qui deterreat eiusmodi
quia videlicet omnes populi, subaudiūr, illi duntaxat, qui nō confluxerunt ad illum montem
domini, quorum Christus deus nō est, ambulabunt in nomine dei sui, id est, in cura ventris sui,
1.Cor.6. qui videlicet venter eorum deus est, & idcirco potuerunt deterreri. nos aūt non sic. Nos enim
deum alium habemus, sicut scriptum est, Non enim est deus noster vt deus eorum, quia vide-
licet transitorius eorum deus venter est, secundum quem ambulāt temporaliter, noster autem
deus iste mons domus domini Christus est, cuius in nomine ambulabimus in æternum & vl-
tra, quia nobiscum est, & erit vsque ad consummationē seculi & vltra. Sequitur, [In die illa di-
cit dominus, congregabo claudicātem, & eam quam eieceram colligam, & quam afflixeram,
& ponam claudicantem in reliquias, & eam quæ laborauerat in gentem robustam, & regna-
bit dominus super eos in monte Sion, ex hoc nūc vsque in seculum.] Quæ hactenus dicta sunt
ab eo quod ait, & fluent ad eum populi, & properabunt gentes multæ, vsque ad præsentē ver-
siculum promissio & tantùm de electione gentium, præsens autem versiculus electionem & so-
Israel clau- dicantem, subauditur Israeliticam gentem, & eam quam eieceram & afflixeram, colligam scili-
dicans, gen- tilitas electa dicitur. cet aliam gentem, imò gentilitatem. Et rectè gens Israelitica claudicans, & gentilitas electa
Genes.32. dicitur & afflicta, quia videlicet Israel nō penitus electus à deo fuerat, neque omnino cum deo
ambulabat, sed in duas partes claudicabat, partim dominum deum, partim Baal colendo &
cætera deorum portenta. gentilitas autem penitus electa, continuò per omnes generationes,
errore fuerat afflicta. Amplius autem & deterius gens Iudaica, in illa die, de qua nūc sermo est,
claudicans apparuit, secundum typum vel figuram quæ in parte eius Iacob præcessit, quando
cum angelo luctatus est, & vicit, & ille tetigit neruum fœmoris eius. Cuius rei mysterium pau-
lisper nunc attingere libet. Iacob cum deo luctatus est, & victor benedictionem extorsit, quasi
Exodi.32. vt comminaretur deus, sese à semine eius recedere, propter peccata gentis eiusdem rebellis &
incredulæ. Quod vt primùm loquutus est ad Mosen his verbis propter vitulum quem fecerāt,
Dimitte me vt irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamq; te in gentem magnam,
ille consurrexit in constructione, id est, in nimia mētis humilitate, siās in conspectu eius, deumq;
reluctantē, homo colluctans tenuit ne hoc faceret. Ex hoc longo reluctamine detentus est deus,
quoties ab illa gente propter peccata est auersus. quia nullo tempore defuerunt fideles in po-
pulo illo, in quibus tam secundum fidem, quàm secundum carnem esset pater Iacob, quorum
meritis & precibus vehemētissimis fuit obstrictus, nec ante dimissus donec benediceret Iacob,
Genes.22. donec impleret benedictiones suas legislator, dando benedictionem illam in qua benedicerēn-
tur omnes gentes, sicut ad Abrahā loquutus est, quæ videlicet benedictio in semine eius, gra-
tia sancti spiritus est per passionē Christi effusa in omnes nationes. Tunc enim reuera deus Ia-
cob benedixit in sanctis Apostolis omni benedictione spirituali, neruus autem fœmoris eius
emarcuit,

emarcuit, quia quicquid carnaliter agere vel sacrificare solebant, reprobatum est. Omnes etiā
genealogiæ pro fabulis extunc reputatæ sunt, quoniam venit hic qui solus texendarum cau-
sa fuerat generationum. Sola fides prędicatur, & de carne eius siletur. Et quia in Apostolis,
& alijs quamlibet paucis fides comprobata est, tanquā firmus pes, in multis autem carnis sola
gloriatio est, vtique tanquam pes infirmus rectè nunc Iacob in posteritate sua claudicare dici-
tur. Igitur in die illa dicit dominus, congregabo claudicantem, & eam quam eiecerā colligā,
& quam afflixeram, id est, sic vtrunq; assumam, vt nullam Iudæi & Græci distinctionem faciā.

Et quasi quæreres, quomodo congregare se dicat claudicantem, & quomodo colligere ei-
ectam siue afflictam. ponam, inquit, claudicantem in reliquias, & eam quæ laborauerat, in gentē
robustam. Vt dictum, ita & factum est, quia claudicantem Israel, euangelica gratia non plena- Roma.11.
riè collegit, sed in reliquias posuit, id est, de illo reliquias assumpsit, de quibus & Apostolus scip
sum esse contestatur his verbis. Nunquid repulit deus populū suum? Absit. Nam & ego Israe-
lita sum, ex semine Abraham, de tribu Beniamin. Et subinde, Quid dicit Heliæ diuinū respon-
sum? Reliqui mihi septem milia virorum qui non curuauerunt genua ante Baal. Sic ergo & in
hoc tempore reliquiæ secundū electionem gratiæ saluæ factæ sunt. Item, Esaias autem, inquit,
clamat pro Israel. Si fuerit numerus filiorum Israel tanquam arena maris, reliquiæ saluæ fient.

Itaque claudicantem quāuis ex maxima parte claudicando offenderit, in reliquias ponam Esaiæ.10.
ait, illam autem quæ laborauerat non vtcunque resocillabo, sed ponam in gentem robustam, Electa in
id est, collectā de gentibus ecclesiam, sic spiritu fortitudinis induā, vt sicut multitudine fœcunda, gentem ro-
sic & victorijs sit gloriosa, siat res admiratione digna, vt dicatur de illa. Quæ est ista, quæ ascen- bustam po-
dit sicut aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorū acies ordinata? nitur.
Verè robusta, verè vt castrorum acies ordinata. Nam (vt de cæteris taceam) quorum tota spi- Cantic.6.
ritualis est pugna contra hostes inuisibiles, & contra carnis vitia. Quis milites eius, eos dun-
taxat quos martyres suos vel Christi nuncupat, dinumerare queat? Nouimus reliquias illas
scimus istam gentem robustam, totum quod sunt, esse gratiæ non debiti, vndè & gratias agen
tes dicunt in Apocalypsi, Quoniam occisus es, & redemisti nos deo in sanguine tuo ex omni Apoc.5.
tribu, & lingua, & populo, & natione, & fecisti nos deo nostro regnum & sacerdotes, & regna-
bunt super terram. Ergo dominus, de quo hic tandē dicitur. & regnabit dominus super eos in Dominus
monte Sion, ex hoc nunc & vsque in æternum. Veraciter nominatur rex regū & dominus do- rex regum.
minantium, quia quorum est rex, ipsi omnes reges & sacerdotes sunt, & in æternum regnabūt.
Quod aūt hic dominus regnās super eos in monte Sion, propria sit filij persona, ipse in psalmo
testis est dicens. Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius prædi- Psal.2.
cans præceptum eius. dominus dixit ad me, filius meus es tu. Mons aurem Sion nō dubiū,
quin sit cœlestis ecclesia, iuxta dicta Apostoli. Et accessistis, inqt, ad Sion montē & ciuitatē dei
viuentis, Hierusalem cœlestem, & multorum milium angelorum frequentiam, & ecclesiam pri
mitiuorum qui inscripti sunt in cœlis. Nec verò repetere opus est, quàm vtiliter nūc Christus,
nunc Christi ecclesia cœlestis montis Sion, siue montis domus domini appellatione in præsenti Supra.3.
prophetia significetur, videlicet propter illud quod præmissum fuerat, Sion causa vestri, quasi
ager arabitur, & mons templi erit in excelsa syluarum, vt offensio, vel odiū, quod contra pro-
pheras his auditis magis efferuescere poterat, sapiēter mitigetur, dum de rebus alijs sub eisdem
nominibus gloriosa dicuntur. Si tanta & tam gloriosa meritò dicuntur de gentibus ad istū
montē domini confluentibus, & de reliquijs claudicantis, id est, Iudaici populi, quæ in idipsum
congregandæ præuidebantur, Quid de primitijs eiusdem populi, id est, de primitiua ecclesia,
vel ad primitiuam ecclesiam patriarcharum & prophetarum, & omnium electorū dici debuit,
qui Christi aduentum præcesserunt & expectauerunt, & non acceptis promissionibus omnes
defuncti sunt, ex quibus ipse Christus secundū carnem? Nam de illa parte, siue ad illā partem
tam bonam, nihil proprié conueniens prælentis prophetię textus hactenus est elocutus, sed ni-
« mirum ad illam dicuntur ea quę continuò sequuntur. [Et tu turris gregis nebulosa filia Sion,
« vsq; ad te veniet, & veniet potestas prima regnū filiæ Hierusalem. Nunc quare mœrore cōtra-
« heris? Nunquid rex nō est tibi, aut consiliarius tuus periit, quia cōprehendit te dolor sicut par-
« turientem?] Filia nanq; Sion, siue filia Hierusalem præsenti loco ipsa est primitiua ecclesia, pa- Filia Sion
triarcharū & prophetarū, cæterorumq; sanctorū, quæ mœrore contrahebatur, dum ab ea Chri primitiua
stus expectaretē, quasi regem nō habens, aut consiliariū, cum in promissione & spe teneret eum. ecclesia di-
Dicitur aūt nunc idcirco filia Sion, siue filia Hierusalem, quia videlicet dum in hoc seculo pere- citur.
grinaretur, mente pendebat ad illam Sion ciuitatem dei viuentis Hierusalem cœlestē, & mul- Hebr.12.
torum milium angelorum frequentiam, vt Apostolus ait, quorū ministerio fruens, supernis vi-
sionibus, & crebris promissionibus, quasi materno lacte filia dulcis lactabatur, nutriebatur, &
beata spe consolata confortabat. Tali filię nūc dicit, Et tu turris gregis nebulosa, subaudit con-
solare, & habeto claritatē lætitiæ, quia veniet potestas prima vsq; ad te. Turris idcirco nūc Turris gre
vocat, quia & visibiliter & inuisibiliter tanq̄ forte pręsidiū firmauerat illā deus, visibiliter templo gis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Etiam.5. Cant.4. & altari, de quo Esaias. & ædificauit, inquit, turrim in medio eius, inuisibiliter autem angelorũ agminibus. Sed & in Cantico canticorum ad eam dicitur. Sicut turris Dauid collum tuũ, quæ ædificata est cum propugnaculis. Mille clypei pendẽt ex ea omnis armatura fortiũ. Hoc enim, si ritè perpendimus, tam pulchrè quàm verè ad illam dicitur, de qua omnem armaturã, id est, omnem canonicam scripturam accepimus, qua armati sumus, sine qua inermes essemus nos omnes, quicunq; de gentibus ad Christi militiam vocati quippiam fortiter loquimur aut agimus. Totum quippe vetus, totum nouũ testamentũ ex illa est. Rectè ergo dicitur turris, & turris gregis, quia videlicet nos, qui grex domini sumus, nos populus eius, & oues pascuæ eius, in illa protegimur, & defendimus. Et hæc quidẽ turris nebulosa dicitur, nimirũ propter crebras aduersitates, & propter mœrorem quo cõtrahebatur, eò quòd nondũ venisset suus qui sederat in eadẽ turri rex, & propter despectionem, qua sæpe ab inimicis insultantibus despecta est, sed

Infra.7. nihilominus lucida erat & est. Nam alibi, cum sedero, inquit, in tenebris, dominus lux mea est. Iram domini portabo, quoniã peccaui ei, donec iudicet causam meã, & faciat iudicium. Educet me in lucem, videbo iustitias eius. Siue etiam idcirco nebulosa, quia incredulorum multitudo semper inuenta est in illa, sicut præfiguratũ est & in templo, quod à Salomone ædificatum est,

3.Reg.8. Exodi.20. & in monte Sina, quando lex data est. Nam & illic montẽ nubes densissima operuit, & illic nebula impleuit domum domini, & non poterant sacerdotes stare, & ministrare propter nebulã. Quid tibi dicã ô talis filia Sion? Vsque ad te veniet, & veniet potestas prima regnũ filiæ Hierusalem. Quia parum videbatur esse quod dixerat, vsque ad te venier, subauditur ipse qui regnabit dominus, meliorauit bonum nuncium repetendo ac dicendo. Et veniet potestas prima, ve

Iohan.1. Matth.4. niet regnũ tibi primũ filiæ Hierusalem. Sic natq; futurũ erat, & sic factum est. Venit enim potestas in aduentu regis & domini, videlicet illa magna & miranda potestas, quam tam breuibus verbis Euangelista pulchrè exprimit dicendo, Quotquot autem receperunt eum, dedit eis

Roma.1.10. potestatem filios dei fieri, Et illud regnum, de quo ait, pœnitentiã agite, appropinquabit enim regnũ cœlorũ. Hoc regnũ tibi filia Hierusalẽ, hæc potestas ô filia Sion vsque ad te veniet prima, id est, primùm tibi danda. Nam licet Apostolus dicat, distinctionem nõ esse Iudæi & Græci, & non esse personarũ acceptionẽ apud deum, tamen idem dicit, primùm Iudæo & deinde Græco Item, Quid ergo, inquit, amplius est Iudæo, aut quæ vtilitas circuncisionis? Multũ per omnem modum. Primùm quidem, quia credita sunt illis eloquia dei. Quid enim si quidam illorũ non crediderunt? Nunquid incredulitas illorũ fidem dei euacuauit? Absit. Est aũt deus verax, &c. Igitur tibi potestas prima veniet, ô filia Sion, & primũ regnũ, quia videlicet vos sancti patriarchæ & prophetæ, vos sancti apostoli, & cæteri de illo populo sancti, rectè primum in regno &

Mœror filiæ Sion. potestate filiorũ dei, possidetis locum. Cum ita sit ô filia Sion, siue filia Hierusalem, nunc quare te dolor, sicut parturientem? Deniq; tũc temporis, & ex eo quo ad Abraham seminis quod est Christus, repromissio facta est, ita Sion siue Hierusalẽ, id est, multorũ animæ sanctorum patriarcharum & prophetarum, regum & omnium iustorum mœrore contrahebantur, cupientes vi-

Apoca.12. dere promissionis effectum, & comprehendit eos dolor velut parturientiũ, sicut mirabili signo significatur in Apocal. cum dicit, Et signum magnum apparuit in cœlo, mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarum duodecim, & in vtero habens, & elamabat parturiẽs, & cruciabatur vt pariat. Ista Sion, hæc ipsa Hierusalẽ erat, illa mulier amicta sole, & luna sub pedibus, id est, Christum habens in promissione, & abundans atque præeminẽs bonis temporalibus, & in capite eius corona stellarum duodecim, id est, in initio gentis filij Iacob, patres tribuum duodecim, & in vtero habens scilicet promissionis fidem, & spem in corde retinens clamabat parturiẽs, & cruciabatur vt pareret, quia videlicet magno desiderio videre desiderabat rem, cuius habebat spem. sicut mulier desiderat videre natũ, quẽ portat conceptũ. Hunc dolorem miro modo spiritus sanctus, sanctorum omnium cõsolator & arguit & excitat. Arguit enim dicendo. nunc quare mœrore contraheris? Nunquid rex nõ est tibi, aut consiliarius tuus perijt, quia comprehendit te dolor sicut parturientẽ? Excitat subiungendo confestim,

Reg.4. Genes.35. [Dole & satage filia Sion, quasi parturiens.] Sciendum ergo, quia dolentium in partu magna distantia est. Alicuius enim anima in partu præ dolore egreditur, & si dicatur ei, ne timeas quia filium peperisti, siue vt alibi legimus, noli timere, quia & hunc habebis filiũ, non respondet neque animaduertet. Secundum huiusmodi similitudinẽ, Spiritus sanctus ecclesiã venturi Christi matrem dolere noluit. Quamuis enim prius morerentur sancti, quàm viderent illum Christũ domini, tamen habere debebãt & habebant fidem resurrectionis & futuri seculi, quod videlicet quãuis expectãtes morerentur, nihilominus tamẽ illũ & extra carnẽ, & in carne sua postmodũ visuri essent. Igit cum dicit, Nunquid rex nõ est tibi, aut cõsiliarius tuus perijt, quia cõprehẽdit te dolor sicut parturientẽ, ab eodẽ hortat sanctos omnes, vt nõ contristẽtur sicut & cæteri qui spẽ nõ habẽt. Cum aũt ptinus subiũgit, dole & satage quasi parturiẽs. Ad hoc hortat, vt cõristent

1.Cor.7. secundum deum, id est, vt in tristitia siue dolore nõ amittãt spei fiduciã, & fidei rationem. Vndẽ

notandum,

notandum, quòd non dicit hic tantummodo dole quasi parturiens, sed dole, inquit, & satage, id est, in dolore spem firmam tene, additq; quasi parturiens, quia videlicet sicut parturiẽs tandem doloris sui videt fructum, & iam non meminit pressuræ propter gaudiũ, quia natus est homo Iohan.16. in mundum. ita tu videbis liberantem & redimentem te dominum, & dolor tuus conuertetur

" in gaudium. Hoc intelligendum est per id quod sequitur. [Quia nunc egredieris de ciuitate, &
" habitabis in regione, & venies vsque ad Babylonem, & ibi liberaberis, ibi redimet te dominus
" de manu inimicorum tuorum.] Quantum ad exteriorem literæ textum, istam intelligimus ludeorũ captiuitatem notissimam, qua in Babylonem ducendi, & de qua post annos septuaginta erant reducendi. At verò spiritualiter aliam nouimus Babylonem, sicut Sion istam scimus siue Hierusalem, de qua nunc loquimur, viuentis dei ciuitatem, id est, vniuersalem sanctorũ & electorum omnium societatẽ, cuius rex & consiliarius Christus est, qui in præsenti loco per prophetam prænunciatur. Vniuersalem ergo huius Sion captiuitatem, quæ in Adam accidit, præoculis habentes, dignius ac locupletius verba hæc intelligimus, dum præmisso, Dole ac satage filia Sion quasi parturiens, subiungit, quia nunc egredieris de ciuitate, & habitabis in regione, & venies vsque ad Babylonem, ibi liberaberis, ibi redimet te dominus de manu inimicorum tuorum. Nunc, inquit, id est, ante illud nouissimũ dierũ, in quo fiunt illa quæ prædixi manifestato mõte domus domini qui Christus est, interim dum moram facit, & nondũ venit qui venturus est, tu egredieris de ciuitate, & habitabis in regione, & venies vsque ad Babylonẽ, id est, præiudicata in Adam, nascẽris extra paradisum, vndẽ ille expulsus est, & tu pariter cum illo, cuius in lumbis eras, & manebis in præsentis seculi captiuitate, & post habitationem huiusce regionis venies vsque ad Babylonem scilicet moriendo, & per mortem descendendo ad tenebrarũ infer- Genes.37.
nalium confusionem, quo & sancti descenderunt patres tui, sicut vnus ex maximis illorũ dicit, Descendam ad filium meum lugens in infernum. Ibi liberaberis, ibi redimet te dominus de ma- Acto.2.
nu inimicorũ tuorum. Descendet enim illuc deus & dominus dei filius, liberator & redemptor tuus, propter te homo factus, & passus, crucifixus, mortuus, & sepultus, & deinde suscitatus à mortuis solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. Hoc modo redimet te de manu inimicorũ tuorum, scilicet malignorũ spirituũ, pretiũ dando pro te sanguinem suum, vt nihil iuris habeant in te propter originale peccatũ. Hoc de illa spirituali Babylone, & de inuisibilibus inimicis tuis dominus dixit. Nunc demũ de visibilibus inimicis tuis audi quid

" idẽ ipse dicat. [Et nunc congregatæ sunt gentes multæ, quæ dicũt, lapidetur, & aspiciat in Sion
" oculus noster. Ipsi verò non cognouerũt cogitationes domini, & non intellexerũt consiliũ eius,
" quia congregauit eos quasi fœnum areæ. Surge & tritura filia Sion, quia cornu tuum ponam
" ferreum, & vngulas tuas ponam æreas, & comminues populos multos, & interficies domino
" rapinas eorũ, & fortitudinem eorũ domino vniuersæ terræ.] Quis hoc nesciat, quòd super istã Genes.4.
Sion gentes multæ congregatæ sunt ab initio seculi, ex quo Cain funestus primum ciuem ciuitatis huius fratrem suum Abel interfecit? Pleni sunt sacri libri lachrymabilibus historijs, & passim per omnem ferè paginam diuinam gemitus huius Sion audiuntur, dum veniũt gentes Psal.78.
& ponant morticina seruorum tuorum deus escas volatilibus cœli, carnes sanctorũ tuorũ bestijs terræ, dum effundunt sanguinem ipsorum tanquam aquam in circuitu Hierusalem, & non est qui sepeliat. At illi nulla miseratione gementi Sion compatiuntur, sed pertinaci crudelitate semetipsos cohortantur dicentes, Lapideturista Sion, id est, nullus ei parcat. Et optando dicũt, Aspiciat in Sion oculus noster. Quo dicto vehemens innuitur odiũ & inuidia, quæ non leuiter exaturari possit, nisi multarum aspectu miseriarum. Quo cum potiti fuerint, maligno risu soluuntur, & crudeli plausu tripudiant dilatantes os suum, sicut scriptum est, atque dicentes, Eu- Psal.34.
ge euge viderunt oculi nostri, subauditur mala huius quæ desideranimus, & hoc bene contigit nobis. Ipsi autem, inquit, non cognouerunt cogitationes domini, & non intellexerunt consilium eius, quia congregauit eos quasi fœnum areæ. Et est sensus. Congregatæ sunt gentes super te, & in sua gloriantes multitudine, præsentia tantùm & manifesta potuerunt videre, scilicet & tuam calamitatem, & suam in hoc mundo prosperitatem, sed hoc non cognouerunt neque intellexerunt, quid in futurum dominus cogitauerit, & quale super te & super illos consilium inierit. Sed ecce consilium, & cogitationes eius dico tibi, quia congregauit eos quasi fœnũ areæ, subauditur, vt congregatis illis dicat tibi. Surge & tritura filia Sion, quia cornu tuum po- Esaiæ.40.
nam ferreũ, & vngulas tuas ponam æreas, & comminues populos multos, & interficies domino rapinas eorũ, & fortitudinem domino deo vniuersæ terræ. Et est sensus, Quãuis fortes & robustos esse arbitrentur, nimirũ cum sint caro, sic sunt quasi fœnum, quia omnis caro vt fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos agri. Et verè fœnum est populus. Itaq; sicut fœnũ in agro ad tempus viret, & in tempore suo aridũ deportatur ad aream, ibiq; ferris dentatis siue plaustris ferreis triturat ur, ac tritico recondito, stipula & paleæ proiectæ igni traduntur. Sic tu ô Sion omnes gentes quæ congregatæ sunt, super te superbientes atq; luxuriantes, velut viride fœnũ in iudiciũ domini triturabis atq; cõminues, ita duntaxat, vt quicunq; ex illis sese in humilitate

 depoluerint,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christus vt cornu ferreum, apostoli, vt vngulæ æreæ.

depoſuerint, eos tanquam triticum domino, vniuerſæ terræ conſecres, interficiendo quicquid in eis vitioſum erat, quicunq; autem pertinaci ſuperbiæ vento ſeſe ſubleuauerint, eos velut ſtipulam & paleam perpetuæ igni trades. Neque enim reſiſtere tibi poterunt cornu ferreum, & ungulas æreas vngulas habenti, quod videlicet cornu tuum inſuperabilis rex & magnificus triumphator Chriſtus eſt, quæ vngulæ tuæ Apoſtoli de tua carne geniti ſunt, fide ſolidi, verbo tinnuli velut æs, quod metallum valde ſonorum eſt. Nam in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum, & non ſunt loquelæ neque ſermones, quorū non audiantur voces eorum. Hactenus ad illam quæ vera eſt Sion & vera Hieruſalem ſermo eſt ſic incipiens, & tu turris gregis nebuloſa filia Sion. Nam de illa Hieruſalē terrena quæ occidit prophetas, & lapidauit eos qui ad ſe miſſi fuerūt, audi quid dicatur. [Nunc vaſtaberis filia latronis. Obſidionem poſuerunt ſuper nos, in virga percutient maxillam iudicis Iſrael.] Cuius vel quanti iudicis? Nimirum eius qui & magnus deus eſt, & humilis apparuit, quod multū cauté ſicut eo

Hieruſalē terrena, dicitur filia latronis.

CAP. V.

tempore opus erat, ſequentibus verbis prædicatur. [Et tu Bethleē Ephrata, paruulus es in milibus Iuda, ex te mihi egredietur, qui ſit dominator in Iſrael, & egreſſus eius ab initio a diebus æternitatis. Propter hoc dabit eos vſque ad tempus in quo parturiēs pariet, reliquiæ fratrum eius conuertētur ad filios Iſrael.] Sicut iam dictum eſt ad illam, & de illa Hieruſalem quæ prophetas occidit, ſermo eſt. Nunc (inquit) vaſtaberis ô tu nō verē filia Sion, ſed verē filia latronis, videlicet quę virum homicidam & latronem Barraban tibi dimitti petiſti, autorem verō vitę interfeciſti. Nunc inquā vaſtaberis, nunc circundabunt te inimici tui vallo, & circundabunt te & coanguſtabunt te vndiq;, & ad terram proſternent te & filios tuos qui in te ſunt. Quam ob cauſam ſic vaſtaberis, & cur proſternentur filij tui? Obſidionem (inquit) poſuerunt ſuper nos, in virga percutient maxillam iudicis Iſrael. Super nos prophetas & ſapientes & ſcribas obſidionem poſuerunt, id eſt, ex nobis occiderunt & crucifixerunt, & ex nobis flagellauerūt in ſynagogis ſuis, & de ciuitate in ciuitatem perſecuti ſunt. Nam hoc totum fuit obſidionem ponere ſuper nos, quia ſic voluerunt claudere ora noſtra, ne doceremus in nomine iudicis Iſrael, cuius maxillā in virga percuſſerunt, in virga inquam, id eſt, in arundine qua percutiebāt eum ſpinis coronatum, ſibi in poteſtate conceſſa quemadmodū ait, ſed hæc eſt hora veſtra & poteſtas tenebrarum. Per partem totā, id eſt, per maxillæ percuſſionē, totam eius ſignificabat paſſionem. Pulchrē nimirum, quia paſſionis eius hoc fuit initium, quod vnus aſſiſtens miniſtrorum, dedit illi alapā dicēs. Sic reſpondes pontifici? Proterua crudelitas, crudelis proteruia lictoris & ſeruę, qui dum adulatur domino ſuo pontifici, & ei placere vult, aſſiliens coram percutit in maxillā iudicem Iſrael, nec ſolius Iſrael, ſed & omnium hominum, quia ipſe eſt qui conſtitutus eſt à deo iudex viuorum & mortuorum. Et vt amplius perhorreſcas temeritatem nebulonis, qui percuſſit, ille iudex non tantum homo, ſed & deus eſt. Hoc enim verbis ſequentibus teſtatur. Et tu Bethleem Ephrata, paruulus es in milibus Iuda, ex te mihi egredietur, qui ſit dominator in Iſrael & egreſſus eius ab initio à diebus æternitatis. Quid enim eſt quod & egredietur ex te ô Bethleē, & nihilominus egreſſus eius ab initio à diebus æternitatis, niſi ga duæ ſunt eius egreſſiones, id eſt, natiuitates, altera ſecundum carnem, qua egredietur ex te ô Bethleem ex ſemine Dauid, altera ſecundum diuinitatem, qua non egredietur, ſed egreſſus eius, inquit, iamdudum exactus eſt, non ex mundo, ſed ab initio, nō in diebus temporalitatis, ſed à diebus æternitatis? Nam in principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum. hoc erat in principio apud deum. Igitur & deum & hominem teſtatur hic eſſe illum iudicem Iſrael, ſed hoc taliter edici, vt vulgo intelligeretur tunc temporis non expediebat. Quomodo enim audire paterētur, quod qui deus Iſrael erat homo futurus, & in maxilla percutiendus eſſet? Cautē ergo & prudenter propheticus ſermo diſpenſatur, dum à facie filiæ latronis, cui loquebatur dicens, nunc vaſtaberis filia latronis, &c. ſeſe repentè auertit, & ad aliam, id eſt, Bethleem ſeſe cōuertit eidem ſic loquitur, vt & veritatem vtriuſq; naturæ, ſcilicet diuinæ & humanæ in Chriſto teſtificetur, & eandem teſtificationem, talibus verbis enuncier, vt non ab illis qui ſurdi ſunt vel erant, & aures audiendi non habebant, tunc temporis facilè perciperetur. Quod aūt Bethleē & Ephrata vnius eiuſdemq; ciuitatis Dauid, ſiue caſtelli, vbi erat Dauid, vocabula ſint, habemus ex ſcriptura dicente. Mortua eſt ergo Rachel, & ſepulta in via, quæ ducit Ephratā, hæc eſt Bethleem. Porrō cum dicit, Et tu Bethleē Ephrata, paruula es in milibus Iuda, ſubaudiendum eſt apud homines, quorum in oculis vix paruus viculus es, qui non cœleſtem, ſed terrenā quantitatem attendunt, ſed profectō apud deum non minima es. Alioquin niſi cum eadē affirmatione qua dicit paruula es, & ex oppoſito iſta negatio in propheteę ſenſu intelligatur, ſed nō apud deum minima es, tanquam ſi dicat, Paruula ſiue minima videris, ſed nō minima es, diſſonanter teſtimoniū hic in Euangelio ſumptū videbitur, vbi principes ſacerdotū & ſcribæ ſciſcitanti Herodi ſic reſpondiſſe narrantur. Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda. Cum enim hic dicat paruula es, & illic ſcriptū ſit, nequaq; minima es, perſpicue lira diſſonat, ſed in ſenſu clara conſonātia eſt, vt cum ꝓpheta dicit, paruula es, ſubaudias in

Matth. 28. Lucæ. 19.

Matth. 27.

Iohan. 18.

Actor. 10.

Duplex Chriſti egreſſus.

Iohan. 1.

Bethleem et Ephrata vnius oppidi vocabula.

Geneſ. 35.

Matth. 2.

oculis

oculis omnium hominum, & cum Euangelium dicit, nequaquā minima es, ſubintelligas apud deum. Quod deinde ſubiungitur, propter hoc dabit eos vſque ad tēpus in quo parturiens pariet, & reliquiæ fratrum eius conuertentur ad filios Iſrael, manifeſtè completū, atque adhuc complendum eſt. Nam quia tanti iudicis Iſrael maxillam percuſſerunt, quiſecundum carnem de Bethlehem ex ſemine Dauid egreſſus eſt, & cuius egreſſus ſecundum diuinitatem, à diebus æternitatis eſt, idcirco dedit eos idem iudex ſubaudiſ. in manus gladij, & in captiuitatem in omnes gentes, & in partes vulpium, id eſt, malignorū ſpirituum. Vſquequo ſic dabit eos? Vſq; ad tempus (inquit) in quo parturiens pariet. Parturiens dicitur, non iſta filia latronis, id eſt, terrena Hieruſalem, quę deo ſterilis eſt, ſed illa ſpiritualis Hieruſalem, ſiue Sion, cui ſupra dixerat. Dole & ſatage filia Sion quaſi parturiens. Illa nanq; mater pariet, ſubauditur Iudæorum, ſiue Iſraelis reliquias iuxta illud. Si fuerit numerus filiorum Iſrael quaſi arena maris, reliquiæ conuertentur ex eis. Nam hoc eſt, quod hic protinus ſubiungit. Reliquiæ fratrum eius conuertentur ad filios Iſrael. Cuius eius? Nimirum ipſius iudicis Iſrael, quia fratres eius ſecundū carnem ipſi Iudæi ſunt, qui maxillam eius percuſſerūt. Tempus quo iſtud fiat tunc erit, cum plenitudo gentiū intrauerit. Sequitur, [Et ſtabit & paſcet in fortitudine domini, in ſublimitate nominis domini dei ſui, & conuertentur, quia nunc magnificabitur vſque ad terminos orbis terræ.] Iudex Iſrael ſicut iam dictum eſt propter hoc dabit eos, quia percuſſerunt maxillam eius, & ipſe ſurgens à mortuis ſtabit, ſubaudiē à dextris dei fortis & ſublimis, iuxta quod in Actibus apoſtolorum ſcriptum eſt. Cum autem eſſet Stephanus plenus ſpiritu ſancto intendens in cœlum, vidit gloriam dei, & Ieſum ſtantem à dextris dei, & ait. Ecce video cœlos apertos, & filium hominis ſtantem à dextris virtutis dei. Stabit ergo, id eſt, pro ſuis morientibus, pugnabit ipſe victor mortis, & paſcet ſubauditur populum ſuum, vtpote diues & prępotens rex in fortitudine domini, in ſublimitate nominis domini dei ſui, id eſt, ſicut fortis deus habens nomen ſublime, quod eſt ſuper omne nomen, videlicet quale nomen habet pater, qui propter aſſumptam humanitatem dicitur & eſt dominus deus eius. Nam & ipſe loquitur, aſcendo ad patrem meū, & patrem veſtrum, deum meum, & deum veſtrum. Et conuertentur ait, quia nunc magnificabitur vſque ad terminos terrę. Hoc ipſum quod hic dicit. & paſcet, & conuertentur, & c. manifeſtius in pſalmo expreſſum habemus. Ait enim, Edent pauperes & ſaturabuntur, & laudabūt dominum, qui requirunt eum, viuent corda eorum in ſeculum ſeculi. Reminiſcentur & conuertentur ad dominum vniuerſi fines terræ. Paſcet ergo ſcilicet terminos terræ, quoaduſq; magnificabitur, non qualiſcunq; edulio, ſed corporis & ſanguinis ſui ſacramento, quod edentes & bibentes, pauperes ſaturabuntur, nam corda eorum, id eſt, animæ viuent in ſeculū ſeculi, quemadmodum ipſe dicit, Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum, & panis quem ego dabo, caro mea eſt prō mundi vita. Sequitur. [Et erit iſte pax Aſſyrius cum venerit in terrā noſtram, & quando calcauerit in domibus noſtris.] In nonnullis codicibus legitur Aſſyrijs, & ordinatior litera videtur. Si enim legendum eſt Aſſyrius, cur præpoſtere & dicere maluit Aſſyrius cum venerit, quām dicere cum Aſſyrius venerit? Itaq; ſecundum vtranq; literam exponendum eſt, & primum ſecundum hanc literaturā, & erit iſte pax, Aſſyrius cum venerit in terram noſtram. Quando venerit diabolus, ait beatus Hieronymus, qui dicitur Aſſur ſuper terrā regionemq; credentium, & eorū quos paſcet dominus in fortitudine & in ſublimitate nominis domini dei ſui & calcauerit eos tribulationibus varijs, & domos animarum noſtrarum, id eſt, corpora quaſi ſuperbus aſcenderit atque depreſſerit, & tamē nos nihil ſeparauerit à charitate Chriſti, tunc Chriſti pax ſiue ipſe Chriſtus erit in nobis, & dicetur de ſancto, nihil proficiet inimicus in eo. Nunc vt ſecundum aliam literæ ſtructurā dicamus, ſcilicet ita legendo, & erit iſte pax Aſſyrijs, cum venerit in terram noſtram, primō ſciendum, quia quod dicitur, cum venerit in terram noſtrā, & quando calcauerit in domibus noſtris, ſiue vt rurſus poſt pauca habemus, & cum calcauerit in monte noſtro, rectè de ipſo domino intelligitur, præſertim cum in exordio ſermonis hic idē prophęta dixerit, Quia ecce dominus egredietur de loco ſuo & deſcendet & calcabit ſuper excelſa terræ, &c. vſque ad id quod ait, Quæ excelſa Iudæ, nōnne Hieruſalem? Eritq; hic ſenſus, Et erit iſte, videlicet dominus magnificus vſque ad terminos terrę, pax Aſſyrijs, id eſt, cunctis gentibus, quarū ꝛo tempore potentiſſimi erant Aſſyrij, vndē & pro cunctis gentibus rectè poſſunt hic accipi. Erit inquam, iſte pax Aſſyrijs, id eſt, loquetur pacē gentibus, euangelizabit pacem eis, qui prius erant inimici, cum venerit in terram noſtram, id eſt, cum nos viſitauerit, & cū calcauerit in domibus noſtris, ſubaudiſ. eo quōd nō cognouiſti tēpus viſitationis tuę, ô ſupra dicta filia latronis. Nā ideirco calcabit in domibus noſtris, ideirco conculcabit templū & ciuitatem, ita vt non remaneat lapis ſuper lapidem. Nam quod dominus calcet & conculcet, teſtatur ipſe dicens in alio propheta, Calcaui eos in furore meo, & conculcaui eos in ira mea. Væ ergo tibi, quæ tibi Barrabā latronē donari petiſti, & proinde rectè diceris filia latronis, & cuius ſeditiones hęreditare poſſediſti, væ tibi, quia tu cōculcaris quę diceris Iſrael, pax aūt tua Aſſyrijs, id eſt, gentibus pœnitentiā agentibus, ſicut ſignificatū eſt, vbi ad

Pſal. 22.

Eſaiæ. 10.

Aſſyrius i. diabolus.

Pſal. 59.

Pax Aſſyrijs, id eſt, cunctis gentibus.

Sup. 1.

Lucæ. 1.

Eſaiæ. 63.

Ionæ. 3.

 prędicatio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

prædicationem Ionæ Niniue magna ciuitas Assyriorum pœnitentiã egit. Sequitur. [Et suscitabimus super eum septem pastores, & octo primates homines, & pascent terrã Assur in gladio, & terram Nemroth in lanceis eus, & liberabit ab assur, cum venerit in terram nostram, & cum calcauerit in mente nostro.] Quorum in persona supra dixerat, obsidionem posuerũt super nos, eorundem vox ista est, & suscitabimus super eum septem pastores & octo primates homines, vox scilicet prophetarum, sapientum, & scribarum, quos ecce ego mitto ad vos, ait ille iudex Israel ad eos, qui maxillam ipsius percusserunt. Ipsi loquuntur etiam hæc, & suscitabimus super eum septem pastores & octo primates homines. Super quem dicũt, suscitabimus eum. Nimirum super eundem sæpe dictum iudicem Israel. Profectò non vile obsequium, non paruam honorificentiæ portionem de studio suo promittunt, ad clarificandum illum tantum iudicẽ, quem filij illius filiæ latronis sic inhonoraueruntvt maxillã eius percuterẽt. Quærendum est diligenter, qui nam sint septem pastores & octo primates homines, & deinde quid sit suscitari illos super hunc iudicem Israel, & tunc patebit, quia non leuis aut incerta hæc pollicitatio est. Septem iide claros & meritis insignes de sanctis scripturis nouimus, similiter & octo primates homines, quos licet hactenus nouerimus, necdũ tamen numerum, & proprias eorum causas animus adeò perpenderat, priusquam loci præsentis diligentia nos excitasset. Primum ergo septem pastores, deinde per ordinem recolamus octo primates homines. Primus pastor fuit, Abel, de quo scriptum est. Fuit autem Abel pastor ouium, & obtulit domino munera de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorũ, & respexit dominus ad Abel & ad munera eius. Secundus pastor fuit Abraham. Tertius Isaac. Quartus Iacob, qui stans coram Pharaone cum filijs suis, interrogante illo, quid habetis operis, pastores ouium sumus, inquit, serui tui, & nos & patres nostri. Erant autem patres eius Abraham & Isaac, qui profectò curã habuerunt alendorum gregum, ita vt non posset eos capere terra præ multitudine gregum, vnde & facta est rixa inter pastores gregũ Abraham & Loth, & fuit iurgium pastorũ Gerare aduersus pastores Isaac. Veruntamen nõ pro multitudine vel cura gregum, sed pro eo quod circa res horum pastorales, diuina sese commendauit authoritas, septem istos pastores excellentissimos numerauimus. Igitur (vt dicere iam cepimus) horum primus fuit Abel, qui de primogenitis gregum domino munera obtulit, quæ suo respectu dominus digna duxit. Secundus Abraham, qui de armẽto suo vitulum tenerrimum tollens, & optimum inclytis hospitibus scilicet tribus angelis, venientibus in figura sanctæ trinitatis, memorabile cõuiuium fecit. Tertius Isaac, qui velut aries ad immolandum ductus est, & pro quo arietem Abraham inter vepres hærentem cornibus, holocaustum obtulit. Quartus Iacob, qui de grege duos aferens hœdos in cibum patri benedictionem accepit, & deinde socceri greges pascens, auctus est benedictione domini. Quintus fuit Ioseph, qui cum sedecim esset annorum, pascebat gregẽ cum fratribus suis, & inde venditus fuerat, factusq; princeps Aegypti, professionem istam non erubuit, quamuis detestarentur Aegyptij omnes pastores ouium, dicens ad patrem & ad fratres suos. Cum vocauerit vos Pharao, & dixerit, quod opus est vestrum? respondebitis. Viri pastores sumus serui tui ab infantia nostra vsq; in præsens, & nos & patres nostri. Sextus fuit Moses, qui pascebat oues Ietro soceri sui sacerdotis Madian, & inter pascendũ, cum minasset gregem ad interiora deserti, venit ad montem dei Oreb, apparuitq; ei dominus in flamma ignis de medio rubi. Septimus fuit Dauid, qui de semetipso proloquẽs ad Saul, pascebat (inquit) seruus tuus patris sui gregem, & veniebat leo & vrsus, tollebatq; arietem de medio, & sequebar eos, & percutiebam eruebamq; de ore eorum. Et illi consurgebant aduersum me, & apprehendebam mentum eorum, & suffocabam, interficiebamq; eos. Nam & leonem & vrsum interfeci ego seruus tuus. Erit ergo & Philistæus hic incircumcisus, quasi vnus ex eis, qui ausus est maledicere exercitui dei viuentis. Ecce isti sunt septẽ pastores inclyti, quos, scriptura teste, authoritas diuina commendauit. Porrò octo primates homines hi sunt. Primus Iosue filius Nun. Secundus Caleph filius Iephone. Tertius Ottoniel filius Cænez. Quartus Aoth filius Gera filij Gemini. Quintus Barach filius Abinoem de Cades Neptalim. Sextus Gedeon. Septimus Iepte Galaadites, Octauus Samson. Isti octo idcirco dici merẽtur primates homines, quia authoritate diuina præeunte, & inducente illos spiritu domini, constituti iudices liberauerũt populum suum, vndè & meruerunt appellari saluatores Israel. Primus horum Iosue & secundus Caleph introduxerunt populum in terram promissionis, dicente domino ad Mosen, Tolle Iosue filium Nun, virum in quo est spiritus domini, & pone manũ tuam super eum, &c. De Caleph verò ait, Seruum meum Caleph, qui plenus alio spiritu, secutus est me, inducam in terrã hanc quam circuiuit, & semen eius possidebit eam. Primatum eius hoc diuinum testimonium commendat, & præter hoc alia quæ præsenti loco inserere longum est. Tertius Othoniel filius Cænez liberauit Israel de manu Cusamrasathaim regis Mesopotamiæ, cui seruierũt octo annis, scriptura dicente, Et clamauerunt ad dominum, qui suscitauit eis saluatorẽ, & liberauit eos Othoniel, videlicet filius Cænez, fuitq; in eo spiritus domini, & iudicauit Israel, &c. Quartus

Aoth

Septem pastores & 8. primates homines.

Septem pastores. Genes. 4.

Ibidem. 47.

Ibidem. 21.

Ibidem. 22.

Abel.
Abraham.
Ibidem. 18.
Isaac.
Ibidem. 22.
Iacob.
Ibidem. 27.
Ioseph.
Ibidem. 37.

Di.
Ch
Ibidem. 41.
Moses.
Exod. 3.
Num.
Aeg. 17.

Octo primates.

Iosue.
Nume. 27.
Caleph.
Ibidem. 14.

Othoniel
Iudic. 3.

Aoth liberauit Israel de manu Eglon regis Moab, cui seruierunt decẽ & octo annis, scriptura dicente, Et clamauerunt filij Israel ad dominũ, & suscitauit eis saluatorem Aoth filiũ Gera, &c. Quintus Barach filius Abinoem liberauit Israel de manu Iabin regis Canaan, qui per viginti annos vehementer oppresserat eos, & ipse authoritate diuina suscitatus per Debboram prophetem vxorẽ Lapidoth. Sextus Gedeon liberauit Israel de manu Madian, cui seruierant septẽ annis, præcipiente angelo, qui apparuit ei. Septimus Iepthe Galaadites liberauit Israel de manu filiorum Ammon, qui cum Philistijm vehementer oppresserãt eos per decẽ annos & octo. De isto scriptũ est, Factus est super Iepthe spiritus domini, transiuitq; ad filios Ammon, vt pugnaret contra eos. Quos tradidit dominus in manus eius, percussitq; eos plaga magna nimis, humiliatiq; sunt filij Ammon à filijs Israel. Octauus Samson per angelum domini prænunciatus est matri sterili, & hic erit (inquit) Nazaræus ab infantia sua, & ex matris vtero, & ipse incipiet liberare Israel de manu Philistinorum. Isti sunt octo primates homines, qui miro modo septem pastoribus ita inseruntur, & ita inter sextum pastorem, qui est Moses & septimum, qui est Dauid, surrexerũt, vt filios Israel, quos Moses sextus pastor (vt iam dictum est) de Aegypto eduxit, primus hominum primatum Iosue cum Caleph introduceret in terram repromissionis, & liberationem de manu Philistijm, quam octauus primas Samson incepit, perficeret septimus pastor Dauid. Habemus igitur & septem pastores, & octo primates homines, ex propriis causis notos & insignes, quos suscitabimus (inquit propheta) super eum, videlicet spe dictum iudicem Israel, cuius maxilla percussa est. Quomodo illos suscitabimus super eum? Videlicet eo modo, vt quæ per illos corporaliter gesta sunt, doceamus spiritualiter fieri vel impleri per ipsum. Doceamus (inquam) quia quarum rerum in illis præcessit figura, in isto succedit veritas. Hoc facientes suscitabimus illos super eum, nos prophetæ & sapientes, & scribæ, ex quibus ego sum. Nam & si secundum tempus corpore absens, spiritu cum illis præsens sum, quorum spirituali studio fit, vt in lectione talium pastorum, & primatuum nihil morruum remanear, aut otiosum, dum omnia referuntur ad Christum. Itaque & isti cum illo viuent, & illi qui tunc erunt, ex istis proficient. Vndè cum dixisset. Et suscitabimus super eum septẽ pastores, & octo primates homines, confestim subiunxit. Et pascent terram Assur in gladio, & terram Nemroth in lanceis eius. Quod est dicere, & omnes gentes quæ nunc sine deo sunt, neque verbi dei pabulum habent vllum, tunc ex mysticis istorũ exemplis, legendo proficient, quarũ videlicet gentium Assur & Nemroth, id est, Assyrij & Babylonij maximi deoq; magis aduersi tunc erãt. Principiũ nanq; regni Nemroth Babylon fuit in terra Sennaar, & de illa terra egressus est Assur, & ædificauit Niniuen. Nec verò dubium vel incognitũ est, quin Assyrij postmodum decem tribus transtulerint, Babylonij verò, pro quibus hic ponitur Nemroth, duas reliquas, Iudam & Beniamin. Magnificè ergo reconciliatio gentium promittitur, dum de illis, qui tunc erant infestissimi, talis prophetia texitur, & pascent terram Assur & terram Nemroth, & hoc non sine armis, sed in gladio & in lanceis eius, id est, in sermone dei, qui est viuus, & efficax & penetrabilior omni gladio ancipiti, Et in sententijs veritatis, quæ sunt lanceæ siue sagittæ eius, suo gladio & illis lanceis diabolum, qui prius terram obtinuerat, debellabit, & liberabit humanum genus. Hoc est quod ait, Et liberabit ab Assur cum venerit in terram nostram, & cum calcauerit in monte nostro. Ac si dicat, Eodem tempore quando veniet in terram secundum præsentem prophetiã, & conculcabit Iudæos subuersa ciuitate & templo, liberabit à diabolo gentes, quæ hactenus erãt terra Assur, & terra Nemroth, quod interpretatur tentatio, qui per hoc ipsum quod de illo scriptum est, erat robustus venator coram domino, significat diabolum, qui possidebat gentes tanquam fortis armatus custodiens atrium suum. Sequitur. [Et erunt reliquiæ Iacob in medio populorum multorum, quasi ros à domino, & quasi stillæ super herbam, quæ non expectant virum, & non præstolantur filios hominum.] Reliquiæ Iacob credentes ex Iudæis sunt, quorũ vnus ex optimis Apostolus cum dixisset, Nunquid repulit deus populum suum? subiunxit atque ait, Absit. Nam & ego Israelita sum ex semine Abraham, de tribu Beniamin. Etenim, licet illi, qui in futuro tempore crediturí sunt, cum plenitudo gentiũ intrauerit, reliquiæ dicantur, nihilominus tamen & hi rectè dicuntur reliquiæ, quę tunc crediderunt pauci, multitudine in incredulitate permanente, testante eodem, cum prœmisso exemplo de Helia, cui dixit responsum diuinum, Reliqui mihi septem milia virorum, qui non curuauerunt genua ante Baal, sic ergo (inquit) & in hoc tempore reliquiæ secundum electionem gratiæ saluæfactę sunt. Ergo reliquiæ Iacob erunt (inquit) in medio populorum multorũ quasi ros à domino, & quasi stillæ super herbã, id est, apostoli Christi, siue ministeriales iudicis ciuitãs, de quo hactenus sermo fuit, sanctam & diuinam de cœlesti conuersatione sua sumptam, stillabunt vel depluent gentibus scientiam. Ros enim suauiter cadens, & stillæ sensim decidẽtes super herbam, euangelicam vel apostolicam significant doctrinam à domino datam, & pro capacitate audientiũ discretè annũciatam, & dupliciter valentem nobis, scilicet ad refrigerandũ & sanctificandum. Terra quippe nostra calore vitiorum erat exusta, & a maligno spiritu quasi

Aoth. Ibidem. Barach. Ibidem. 4. Gedeon. Ibidem. 6. 7. Iepthe. Ibidem. 11.

Samson. Ibidem. 13.

Hebr. 4.

Genes. 11. Lucæ. 11.

Roma. 11.

Reliquiæ Iacob apostoli.

4. Reg. 17. Ibidem. 24.

Gene. 11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vento vrente percussa, ita vt cor hominis Babyloniæ fornaci non incongruè posset simile dici. Danie.3.
Tunc autem cœpit dominus mittere quasi ventum roris flantem, quando ad amorem cœlestium nos excitauit per apostolorum prædicationem. Item manus nostræ vacantes ab operibus bonis, sic erant quasi herba macra & sterilis, sed tunc quasi stillæ à domino super herbam ceciderunt, quando eadem doctrina nos ad dilectionem proximi reflorescere fecit, & in porrigendo eleemosynam facies nostras exhilarauit. Et bene de isto rore & de huiusmodi stillis ait. quia non expectant virum, & non præstolantur filios hominum, sed signanter cum dixisset, quasi ror, addidit a domino, quia videlicet Euangelium siue doctrina, quæ per apostolos administrata est, nō per institutionem vel magisterium hominum venit aliquando, sed cœlitus data est, docente illos inuisibiliter spiritu sancto, absque mora & momento, ita vt qui fuerant homines sine literis & idiotæ, repente fierent literarum periti, & potentes in omni sermone. Actor.4. Ibidem.7.

Hoc idem de prophetis sentiendum est, & primùm de Mose. Nam ille quidē humanā scientiam per homines didicit, & erat (vt ait Stephanus protomartyr) eruditus omni sapiētia Aegyptiorum, & potens in verbis, sed scientiam rerum diuinarum vt pentateuchū suum conscriberet, non per hominem, sed per solum deum didicit, qui illi in rubo apparuit. Sic & de Dauid cæterisq; prophetis, & de Christi apostolis omnino sciendum est, quos omnes & solos ecclesia Christi in canonico apice suscipit, Vndè & Petrus in epistola sua dicit. Hoc primùm intelligentes, quod prophetica scriptura propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata est aliquādo prophetia, sed spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti dei homines. 2.Petri.1.
Et de cæteris quidem apostolis, qui fuerūt illic, vbi spiritus sanctus in igneis linguis apparuit, sediteq; supra singulos eorum, certum est, quia non ab homine, neque per hominem, sed per reuelationem Iesu Christi didicerunt. De Paulo autem, qui tunc non erat illic, sed postea vocatus est, dubium voluerunt esse quidam aduersarij eius pseudoapostoli, dum vellent corrumpere veritatem euangelij, quam ex ore eius multi suscipiebant populi, ob hoc derogantes illi, & authoritatem eius diminuere volentes, quia domini nostri Iesu Christi, dum adhuc cum hominibus conuersaretur, discipulus non fuit. Hac pro necessitate plerisq; in locis apostolatū suū defendit, maximè autem in epistola ad Galatas cum dicit, Notum enim vobis facio euangelium fratres, quod euangelizatum est à me, quia non est secundum hominem, neque enim ego ab homine accepi illud neque didici, sed per reuelationē Iesu Christi. Bene ergo cum dixisset de reliquijs Iacob, Et erunt in medio populorum multorum quasi ros à domino, & quasi stillæ super herbam, addidit, quæ non expectant virum, & non præstolantur filios hominum. Ac si dicat, Et erunt apostoli Iesu Christi sapientes, & eloquentes, totum salutari doctrina imbuētes mundum, quam videlicet doctrinam non à magistris hominibus accipient, non studij vel ingenij proprij labore acquirent, sed occulta gratiæ cœlestis aspiratione percipiēt. De reliquijs (inquam) Iacob, id est, de apostolis, ita dūtaxat æque vt de prophetis, qui & carne & fide sunt filij Iacob, hoc dicere verum est. Cæterùm de aliis magistris ecclesiarū, quicunq; ex gentilitate surrexerunt, non eadem sententia est vel esse potest, quia videlicet sunt quidem & ipsi quasi ros à domino, & quasi stillæ super herbam, scripturas propheticas atque apostolicas tractando dulciter, & exponendo vtiliter, sed singuli horum vt hoc facere possent, expectauerunt virum, & præstolati sunt filios hominum. Multos enim post deum cathygetas vel magistros subierunt, Vndè quicquid dixerunt, non ideirco ratum habet ecclesia Christi, quia sic ipsi dixerunt vel senserūt, sed quia dicta vel sensus suos propheticis atq; apostolicis testimonijs, vel aliqua probabili ratione confirmare poterunt. Sequitur. [Et erunt reliquiæ Iacob in gentibus in medio populorum multorum, quasi leo in iumentis syluarum, & quasi catulus leonis rugiens in gregibus pecorū, qui dum transierit & conculcauerit & cōperit, non est qui eruat.] Quàm diuersarum, quàm longe dissimilium rerum similitudines eisdem reliquijs Iacob hic ascriptæ sunt. Dixerat & erunt reliquiæ Iacob quasi ros à domino, & quasi stillæ super herbam, & continuò nunc dicit, & erunt reliquiæ Iacob quasi leo in iumentis syluarum, & quasi catulus leonis rugiens in gregibus pecorum. Quid magis dissimile, quàm suauitas roris à feritate leonis? Quid magis diuersum, quàm lenitas stillarum stillantium super herbam, à sæuitia vel impetu catuli leonis rugiētis in gregibus pecorum? Attamen eisdem reliquijs Iacob, & suauitas roris, siue lenitas stillarum, & feritas leonis, siue impetus catuli leonis æquè per similitudinē ascribitur hic. Quare? Videlicet, quia magistri populorum, siue gentium Apostoli Christi, & lenes & seueri sunt, lenes in docendo, siue exhortando, sæueri in corripiendo & vlciscendo. Exēpli gratia, Paulus vbi docet inter cætera, sic loquitur. Quoniam quidem deus erat in Christo mundū reconcilians sibi, & posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo ergo legatione fungimur, tanquam deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini deo. Quid isto rore dilectionis suauius, quid hac stilla veræ & germanæ pietatis leniùs? Cætera quoq; vsque ad id, os nostrum patet ad vos ô Corinthij cor nostrū dilatatum est, talia sunt stillicidia, vel talis ros, vt nemo qui dubitet quin sic à domino patre misericordiarum & totius consolationis deo. At verò

Reliqui doctores ecclesiæ.
Diuersæ similitudines
Apostoli lenes & seueri 2.Cor.5.
Ibidem 6. Ibidem.13.

verò idem post plurima dicit, Ecce tertiò hoc venio ad vos. In ore duorum vel trium testium stabit omne verbū. Prædixi enim & prædico vt præsens vobis & nunc absens iis qui ante peccauerunt & cæteris omnibus, quoniam si venero iterum non parcam. An experimentū quæritis eius, qui in me loquitur Christus? Ecce sæueritas magistri tanquam leonis rugitus super iumenta syluarum & tanquam catuli leonis super gregem pecorum. Nam iumenta syluarum rectè illos æstimamus, quos redarguebat super immunditia & fornicatione, & impudicitia quam gesserunt. Nonne super huiusmodi, quasi leo fuit? Ait enim, Et vos inflati estis, & nō magis luctum habuistis, vt tollatur de medio vestrū, qui hoc opus fecit, id est, qui vxorem patris habuit. Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu iam iudicaui vt præsens eum, qui sic operatus est in nomine domini nostri Iesu Christi, cōgregatis vobis & meo spiritu cum virtute domini Iesu, tradere huiusmodi saranæ in interitum carnis, vt spiritus saluus sit in die domini. Porrò quasi greges pecorum eiusmodi fuerunt, qualibus veluti conterritis ad rugitum catuli leonis gratulatur & dicit, Quoniam & si contristaui vos in epistola, non me pœniter. Et si ad horam vos contristaui, nunc gaudeo, nō quia contristati estis, sed quia contristati estis ad pœnitentiam, contristati enim estis secundum deum, &c. Hæc verò quasi de austeriori Paulo exempla posuisse putemus, quasi cæteris Apostolis hunc amplius sæuitiam leonis exercuisse dicamus. Nam vt plura sermo prætereat, nonne Petrus quoq; quasi leo siue catulus leonis in gregibus pecorū rugit, quando in conuentu discipulorum Ananiam primum, & deinde Saphiram vxorem eius increpauit, & illi ceciderunt & expirauerunt, quia spiritui sancto fuerant mentiti. Verè igitur quasi leo reliquijs Iacob, quasi catulus leonis, qui cum transierit, subauditur ad nullius pauens occursum, & conculcauerit videlicet rebellātes, & cōperit subauditur mendaces, vt capti & deprehensi sunt iam dicti Ananias & Saphira, spiritui sancto mentiētes, non est qui eruat. His dictis de reliquijs Iacob, protinus ad illum conuertitur sermo propheticus iudicem Israel, de quo supra dixerat, in virga percutient maxillam iudicis Israel, & dicit. [Exaltabitur manus tua super hostes tuos, & omnes inimici tui interibunt.] Hostes publici siue inimici domini illi maiestatis adiudicantur, qui non solùm peccatores, verumetiam impij sunt odiendo nomen eius, quales maximè illi fuerūt, de quibus ipse in Euangelio loquitur. Nunc autem & viderunt & oderunt & me & patrem meum, Sed vt impleatur sermo, qui in lege eorum scriptus est, quia odio habuerunt me gratis. Super eiusmodi hostes exaltabitur (inquit) manus mea, subauditur, vt non videant gloriam tuam, imò vt videant & confundantur, quemadmodum alius propheta, cum sub interrogatione dixisset & nō videbit impius gloriā domini, protinus duplicem responsionem hoc modo ipse reddidit. Domine exaltetur manus tua vt non videant, videāt & confundantur zelantes populi, & ignis hostes tuos deuoret. Denique & per iustam increpationem dixit, Domine exaltetur manus tua, & nō videant gloriam tuam, & subaudiendum est, ita vt in gloria tua partem habeant vilam, & per sequeram nimisq; acerbam concessionem, ait protinus, videant & confundantur. Quodq; hic dicit, & omnes inimici tui interibūr, illic similiter conceditur, vt fiat dicendo, & ignis hostes tuos deuoret. Nam vbi exaltabitur manus tua domine, quando apparebis sedens in sede maiestatis tuę rex & iudex Israel, statutis ouibus ad dexteram, hœdis autem ad sinistram tuam, tunc omnes inimici tui interibunt, diabolus videlicet & angeli eius, tunc hostes tuos videlicet tam diabolum & angelos eius, quàm & homines impios sequaces eius, ignis deuorabit te dicēte. Ite maledicti in ignem ęternum, qui prępparatus est diabolo & angelis eius. Hoc nihilominus ad ecclesiā vniuersam referri potest, cuius caput est ille iudex. exaltabitur manus tua super hostes tuos, & omnes inimici tui interibunt, quia videlicet qui capitis, id est, hostes vel inimici sunt corporis, quod est ecclesia eius, & vbi caput, ibi minimum exaltabitur & corpus. Rectè ergo & ad ipsam dictū hoc rectè intelligitur, præsertim quia & supra illi dicebat. Surge & tritura filia Sion, &c. « & hic protinus eidem dicitur. [Et erit in die illa dicit dominus, auferam equos tuos de medio « tui, & dispergam quadrigas tuas, & perdam ciuitates terrę tuæ, & destruam omnes munitio« nes, & auferam maleficia de manu tua, & diuinationes non erunt in te. Et perire faciā sculptilia « tua, & statuas de medio tui, & conteram ciuitates tuas, & faciam in furore & indignatione vl« tionem in omnibus gentibus, quæ non audierunt.] Magnificè in verbis istis consoletur se ecclesia dei, considerando vitæ æternæ statum, qualis futurus sit ex die illa, qua omnes sui interibunt inimici. Siquidem hoc promittitur in his verbis, quod nō solùm mala omnia, verumetiā ipsa quoq; quæ in hoc seculo videntur, & sunt quædam bona, quamuis non vera vel sufficientia, penitus non erunt illic. Quis enim nescit maleficia, diuinationes, sculptilia, & statuas atque adorationes manuum operum, & lucos ad sacrificandum dæmonijs electos siue sacratos, vera esse mala? Quis item neget equos, quadrigas, ciuitates atque munitiones, falsa esse bona? Falsa lax equus ad salutem, ait Psalmista, & hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine domini dei nostri inuocabimus. Possunt quidē prodesse equi & quadrigæ, imò & necessaria sunt ad subuectionem tardis & infirmis corporibus, vel etiam sanctis ad fugiendum de ciuitate in ciuitatem,

Quasi iumenta syluarum. 1.Cor.5.
Quasi greges pecorū. 2.Cor.7.
Actor.5.
Iohan.15.
Esaiæ.26.
Matth.25.
Hostes ecclesiæ, Christi quoque hostes sunt.
Qualia bona equi & quadrigæ. Psal.32. Psal.19.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ciuitatem, si vrgente persecutore fugiendum est citius, sed eiusmodi vsus, non tam verum bonum, quàm veræ infirmitatis est solatium, sæpe nimium habens fallax experimẽtum, quia (sicut iam dictum est) fallax equus ad salutem, ad quod succinere possis, sed nõ fallax ad fatigationẽ. O quanto melius est, grauia vt nunc sunt corpora immutari, & velocitate angelorum perfrui, quàm grauedinem corporũ equis vel quadrigis vectitando fallaciter consolari. Igitur magnæ beatitudinis est, pmissio in verbis istis cum dicit, & erit in die illa, dicit dominus, auferã equos

Psal.32. Luc.10. tuos de medio tui, & dispergam quadrigas tuas, &c. Præmiserat enim, & omnes inimici tui interibunt. Ergo idem est ac si dicat, In die illa faciam illud, pro quo nunc clamas ad me dicens, de necessitatibus meis erue me. Primùm est, quòd equos tuos auferam, & quadrigas tuas dis-

Requies Sion in perditione ciuitatum terræ. Genes.4. Hebr.13. pergam, id est, quòd terreni corporis tantam velocitatem efficiam, vt sit quocunq; velit, quod fieri non posset cum equis & quadrigis. Tunc enim homines æquales erũt angelis, ait ipse dominus, & filij sunt dei, cum sint filij resurrectionis. Quod si æquales, nimirum & æque veloces, æque vt angeli erunt, equis & quadrigis non indigentes. Quid porrò de ciuitatibus & munitionibus dicam, cum dicit, & perdam ciuitates terræ tuæ, & destruã omnes munitiones? Notum est, quia Cain fratrem suum Abel per inuidiã occidit, & hic primus ædificauit ciuitatem, vocauitq; eam ex nomine filij sui Enoch. Porrò & Abel & cæteri sancti omnes hic manentem ciuitatem non habent, sed futuram inquirũt. Perdam igitur (ait) ciuitates terræ tuæ, & destruã omnes munitiones, non solùm spirituales, verumetiã manufactas & materiales, sine dubio subintelligendũ, & omnes ciuitatũ atq; munitionum seditiones atq; cupiditates, & vniuersas, quæ eisdem Cain mortalibus intulit clades, & malas solicitudines, quarum vniuersitas dicitur & est

Apoca.17. Ibidem.18. Babylon, cum qua, vt audimus in Apocalypsi vocem de cœlo dicentem, fornicati sunt reges terræ, & in delicijs vixerunt. Et de qua ibidem ita scriptũ est. Et sustulit vnus angelus fortis lapidem molarem magnum, & misit in mare dicens. Hoc impetu mittetur Babylon magna ciuitas illa, & vltra non inuenietur. Magna igitur requies sanctæ Sion, id est, ecclesiæ in perditione ciuitatũ, vel munitionũ terræ promittitur. quia videlicet cum perditione illarũ, perditio quoq; consequenter subintelligitur rerũ omnium concupiscibilium, quæ in ciuitatibus sunt (quarum ex intuitu sancti ciues regni dei peregrinantes in hoc mundo, tentati & fatigati sunt) videlicet

Ecclia. auri, & argenti, & lapidis pretiosi, & margaritarũ, & byssi, & purpuræ, & sirici, & marmoris, & cynamomi, & amomi, & odoramentorum, & vnguẽti, & thuris, & vini, & olei, & similæ, & tritici, & iumentorum, & ouium, & equorum, & redarum, & mancipiorum, & cæterorũomnium, de quibus rectè Sapiens dicat, Vanitas vanitatum & omnia vanitas, qualium cupidi mercatores, nunc diuites facti, pauperibus insultant filijs tuis ô sancta Sion. Sed tunc illis flentibus atq; lugentibus & dicentibus. Væ væ, isti exultabunt & libẽter videbunt, pariter perire suas quoq; munitiones, & quas hic pro necessitate habuerunt, nõ vt alios impugnarent, sed vt impugnantibus alijs aliquod refrigerij haberẽt. Et auferam (inquit) maleficia de manu tua. Et hic subintelligendum est, vt amplius mali quicquam non facias. Impossibile namq; erit ex die illa, vt sancta electorũ societas mali quicquam faciat vel admittat, & erit firma & incorruptibilis innocentia. Neq; enim erit vltra serpenti antiquo facultas siue licentia, vt sibilet quicquam, vel mali

Genes.3. aliquid alicui sanctorum suadeat, sicut fecit quando mulieri suasit, vt vetitũ comederet, & viro suo porrigeret, quo maleficio totum exinde genus humanum venenatum est. Vt breuiter dicã, sic auferet dominus de manu electorum suorũ maleficia, vt quibus dedit nũc malefacere nolle, tunc det quod amplius & perfectius est, scilicet malefacere non posse. Et diuinationes non erũt

Diuinatio prophetia mendax. 1.Cor.13. in te. Diuinatio prophetia mendax est. Hæc sine dubio feliciter tunc deerit, quando præsentia vel plena cognitio dei, prsenscq; facies veritatis cunctos illustrabit, & nihil incertũ vel incognitum sit. Hanc perfectionem in hac vita sancti non valent consequi, sed ex parte (inquiunt) cognoscimus, & ex parte prophetamus. Cum autem venerit quod perfectũ est, euacuabitur quod ex parte est. Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Et perirefaciam sculptilia tua, & statuas de medio tui, & non adorabis vltra opera manuum tuarũ. Hoc etiam ante diem illam prouidendũ est, vt opera manuũ suarũ, scilicet sculptilia & statuas adoret, quæcunq; anima deum verum colit, vel nomen eius inuocat, veruntamen magna pars populi dei, populi electi vnum deũ colentis, perfectionem huius rei non attingit, dum corpore viuit. Nam & si manus exterius vacat, vt visibilem sibi statuam non faciat, nonne animus eius terrimus artifex formam sibi aliquam perfepe fingit, dum recordatur creatoris sui, & eum contemplari cupit, cui dicit in oratione, Pater noster qui es in cœlis. Velociter namq; sibi ꝓponis,

Imaginatio simpliciũ de deo. Danie.7. aut velociter sibi occurrente delectabiliter excipit, quasi aliquem venerabilis formæ senẽ speciosum & magnum, magno consilio residentem, & forteassis ita putat esse in re, sicut legit vel audit in illa Danielis visione, Quia throni positi sunt, & antiquus dierum sedit, vestimentũ eius quasi nix candidum, & capilli eius quasi lana munda, & cætera, quæ quasi localem loquuntur deum, cum ipse localis non sit. Equidem sic simpliciter errare veniale est, sed errorem eundem pertinaciter defendere damnabile, quia hæreticũ est. Vndè & Humaniformij dicũtur hæretici, quid

qui deum forma humana membrisque distinctum asserere conati sunt. Quod igitur nunc dicit, Et perirefaciam sculptilia tua, & statuas de medio tui, & non adorabis vltra opera manuum tuarum, sic in illa die perfici credendum est, vt circa diuinam substantiam nemo taliter erret, videntibus cunctis qualis sit. Vndè Iohannes, Scimus (inquit) quia cum apparuerit, similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est. 1.Iohan.3. Quod deinde sequitur, Et euellam lucos tuos de medio tui, & conteram ciuitates tuas, itidem in die illa perfectè implebitur, quod nunc ex parte impletum est vel implendum est. Non enim iam in hoc perfectio est, quòd verũ colentes deum, non lucos frequentant, nec latebras vel tenebras quærunt ad sacrificandũ principibus tenebrarum, neq; ciuitates suas claudunt, id est, conscientias non occultant, sed opportunè peccata sua confitendo aperiunt, non (inquam) perfectio iam in hoc, sed inchoatio beatitudinis est, quia multa sunt adhuc non solùm malè erubescenda, verumetiã bona reuelanda quæ abscondunt & abscondere volũt, in his quæ reprehensibilia sunt, metuentes verecundiã. in his quæ laudabilia sunt, fugientes inanem gloriam. At verò tunc nihil erit, quod velint esse occultum, neq; inuitis illis fiet illud quod Apostolus ait, quia veniet dominus & illuminabit abscon- 1.Cor.4. dita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Nam de malis vbi certa remissio erit, non habebunt cur erubescant, imò multum habebunt quod gaudeant, scilicet magnam, & sine fine magnificandam remissoris gratiam & gloriam. Porrò de bonis vt abscondãt illa, nequaquam inanẽ opus erit fugere gloriam, quia talis ventus illic flare non poterit, vbi vera & stabilis gloria dei super omnes abundans cuncta superabit, vniuersosq; & angelorum & hominũ ordines infundamento suę visionis cum dulci tremore continebit. Igitur & lucorum euulsio, & ciuitatum contritio tunc ad plenum perfecta erit, quia nullus erit, qui occultè quicquam gerere, vel conscientiam suam ne videatur, aliquo modo circumseptam esse velit. Tunc econtra ibunt impij in supplicium & in opprobrium sempiternum, & hoc est, quod hic in calce sermonis enuncians, & tacitã, inquit, in furore & indignatione vltionẽ in omnibus gentibus quæ nõ audierũt,

LIBRI SECVNDI IN MICHAEAM FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, IN MICHEAM PROPHETAM COMMENTARIORVM, LIBER TERTIVS.

EORVM quę hactenus in hoc propheta, vel propter hunc prophetã dicta sunt, duo principia vehementer nostris auribus illisa sunt, dicendo videlicet in primo, Audite populi omnes, & attendat terra & plenitudo eius. In secundo autem, audite principes Iacob, & duces domus Israel. Et prima quidem prophetici sermonis inuectione Samaria, id est, decem tribus condemnantur, earumq; detrimentum recuperandũ ex gentibus, per Christum his verbis promittit. Ascendet enim pandẽs iter ante eos, diuident & transibũt portam, & egredientur per eam, & transibit rex eorũ coram eis, In secunda Hierusalẽ, vel tribus Iuda seuerius arguitur, dicendo ad principes eius, ad sacerdotes eius, & ad ꝓphetas eius, ꝓpter hoc causa vestri, Sion quasi ager arabit, & Hierusalẽ quasi acervus lapidũ erit, quibus verbis illa manifestè desolatio prænunciatur, quę facta à Romanis eandem filiam latronis vastantibus, eo quòd percusserit maxillam iudicis Israel, sicut manifestiè sermonis eiusdem sequentia vaticinantur, itemq; detrimentum Iudæorum, de salute gentium restaurandum, secundum hæc verba promittitur. Et fluent ad montem domini populi & properabunt gentes multæ. Et rursus, Et erunt reliquiæ Iacob in medio populorum multorũ, quasi ros à domino, & quasi stillæ super herbã, &c. Ecce nunc tertiò sermo propheticus quasi tubam vocem suam exaltans, neq; solam Samariam, vt prima, neque solã Hierusalem, vt secunda CAP. VI.
« inuectione conuenerat, sed ambas partes simul conueniens sic inchoat. [Audite quæ dominus
« loquitur. Surge, contende iudicio aduersum montes, & audiant colles vocem tuam. Audiant
« montes iudicium domini, & fortia fundamenta terræ, quia iudicium domini cum populo suo,
« & cum Israel dijudicabitur. Populus meus quid feci tibi, aut quid molestus fui tibi? Responde
« Mosen & Aaron & Mariã. Populus meus memẽto quæso, quid cogitauerit Balach rex Moab,
« & quid responderit ei Balaam filius Beor de Sethin vsque ad Galgala, vt cognoscerent iustitias
« domini.] Huiuscemodi verbis iudicium domini de magnis rebus agi incipit, & sicut iam dictũ est, ambę partes, scilicet Samaria & Hierusalem pariter conueniunt, & quodammodo assistunt, tanquam

Universidad de Deusto
Biblioteca

tanquam duo rei, diuersas secundum merita iudicij atque misericordiæ sententias excepturi. Sunt enim isti dissimiles sibi, veluti alter etiam sub iudicio rebellans, alter coram iudice prostratus, & veniã postulans. Etenim Samaria, quæse in perpetuo schismate detinuit à domo Dauid & templo domini, cuius ex regibus nullus recessit à peccatis Hieroboam, id est, à colendis vitulis, quos ille fecit, nec saltem comminãte deo iudice captiuitatem instantem, pœnitentiam egit, reus ille est, qui etiam in iudicio per contumaciam magis ac magis prouocat iram iudicis. Hierusalem verò, quæ tunc temporis nonnunquam pœnitentiã egit, cuius reges aliqui ad pœnitentiam conuersi sunt, vt Manasses. aliqui iusti fuerunt & sancti, vt Dauid & Ezechias & Iosias. nam præter istos, omnes in idolis peccauerunt. Reus ille est, qui corã iudice prostratus, fatetur culpam, poscit & meretur veniam. Neque enim de decem tribubus translatis in Assyrios aliquem pœnitentem, & deo satisfacientem legimus, sed de filijs Iuda ductis in Babyloniã multum est quod miremur & comparemur, dum & Daniel in lacu leonũ, & socij eius in fornace Babylonica prostrati, misericordem iudicem deum deprecantur. Igitur dum proposito iudicio ex persona domini, dicentis, Populemeus quid feci tibi, aut quid molestus fui tibi, respondemihi, &c. repente sese persona offert, dicẽs. Quid dignum offeram domino, curuare deo genua excelso. Hanc arbitremur esse Hierusalem, quæ (vt iam dictum est) illo tempore pœnitentiam erat actura. cætera verò quæ repetito clamore subsequuntur, inter quæ iudex proloquens, & custodisti, inquit, præcepta Amri, & omne opus Achab, contra Samariam dicta esse non dubitemus, quæ veluti reus rebellis veniam à iudice, nec postulat, nec meretur. Nunc per ordinem dicta sequamur. Audite, inquit, quæ dominus loquitur. Hoc in persona sua propheta clamat, videlicet tanquam preco iudici sedenti obsequens, vt paret silentium, & ad audiendum attentam faciat multitudinem. Hoc ergo præmisso, sequuntur ea quæ dominus loquitur. Surge contende iudicio aduersum montes & audiãt colles vocem tuam. De montibus & collibus istis, aduersum quos iudicio contendere iubetur, diuersi expositores diuersa senserunt. Nam alij angelos intelligunt, quibus rerum humanarũ commissa est procuratio, quicq; (vt Apostolus ait) administratorij sunt spiritus, missi in ministerium propter eos qui hereditatem capiunt, & inde aduersus eos iudicio contendi volunt, si non egerint cuncta quæ ad suum pertinebant officium. Alij verò Abraham, Isaac, & Iacob, & patriarchas reliquos interpretantur, quibus quasi auditoribus & ad iudicium cõuocatis, populi Israel negotium ventilandum est. Verùm neutra sententia liberum habet cursum, aut manifestis scripturæ vocibus comprobarum, præsertim cum Abraham, & Isaac, & Iacob sancti atque amici dei sunt, & sancti angeli præterito iam iudicio diuisi à malis angelis de salute sua securi, & in beatitudine sint firmati. Quomodo ergo vel aduersus istos, vel aduersus illos mõtes & colles libere affirmarim, q̃d fiat contẽtio iudicij diuini? Vt igitur expeditior sit sensus, illud sequamur, quo manifeste nos præsens litera ducit, dum in initio contentionis statim dicitur. Populus meus quid feci tibi? Denicq; populus Israel cuius ambas partes, videlicet Samariam & Hierusalem, paulò ante diximus ad iudicium cõuocari, sub nominibus montium & collium corripitur in his verbis. Nec verò incongruè per montes figuratur, quia pars vtraq; in montibus regnabat & superbiebat, decem tribus in monte Samariæ, & duę reliquæ Iuda & Beniamin in monte Sion. Vndé & per alium prophetam idem dominus. Væ igitur qui opulenti estis in Sion, & confiditis in monte Samariæ. Igitur aduersus montes, id est, aduersus Samariam & Hierusalem in montibus habitantibus, & in montibus confidentes. surge (inquit) & contende iudicio, & colles, id est, vrbes minores, illarum subappendices audiant vocem tuam. Ad hoc edictum domini iudicium proponentis, idem præco, id est, propheta, qui prælocutus fuerat, dicẽs. Audite quæ dominus loquitur. rursus pro officio suo magis ac magis attentam volens esse plebis multitudinem siue montium, id est, principum altitudinem, clamat, & dicit. Audiant montes iudicium, & fortia fundamenta terræ, quia iudicium domini cum populo suo, & cum Israel dijudicabitur. Montes (vt iam dictũ est) Samaria & Hierusalem dicuntur, quæ vtraq; metropolis in monte sita est. Porrò fortia fundamenta terræ, non incongruè partis vtriusq; reges intelligimus. Regia nanq; potestas quodammodo terræ, id est, populi fundamẽtum est. Vndé & græco sermone rex Basileis, id est, basis populi dicitur, eò quòd regibus suis populi vel cæteræ dignitates innitantur, veluti columnæ basibus. Igitur & fortia fundamenta terræ tumidæ, terræ montuosæ, id est, reges male fortes, reges in vestris viribus & opibus confidentes, qui subuehitis Samariam & Hierusalem, quæ in montibus sitæ sunt, & quod peius est, in montibus confidunt. audite, inquit, iudicium domini, quia quod valde timendum est, iudicium domini cum populo suo, & cum Israel dijudicabitur. Verè enim sensato homini hoc valdè timendũ est, ne cum illo deus dijudicetur. scit enim, quia nõ poterit illi respondere vnũ pro mille, ideoq; prostratus postulat, dicens. Non intres in iudicium cum seruo tuo domine, quia nõ iustificabitur in conspectu tuo omnis viuẽs. Hæc interlocuto propheta, protinus non ipse propheta, cui dictũ esse videbatur. surge & contende iudicio, sed ipse dominus in sua persona, hoc modo iudicio contendere incipit. Populus

Samaria.

Hierusalẽ.

4. Paralip. 33.

Daniel. 3. 6.

Montes & colles qui sunt. Hebr. 1.

Amos. 6.

Fortia fundamẽta terræ, regia potestas est.

Iohan. 5. Psal. 142.

pulus meus quid feci tibi, aut quid molestus fui tibi? Respondemihi, Quia eduxi te de terra Aegypti, de domo seruitutium liberaui te, & misi ante faciem tuam Mosen & Aaron & Mariã. Quis hic loquitur iudicio contendens, nisi dominus? Quis aũt dixerat, surge & iudicio contende, nisi dominus? Ergó ne & iubet & obedit vna eademq; persona, aut vnus idemq; est, & ille qui dicit, & ille cui dicitur? Hęc ideirco subtiliter percunctamur & quærimus, quia valde nobis optabile est, vt etiam hic appareat, qui persæpe in scripturis deus deo, dominus domino, pater filio loquitur, & multa sunt quę inter has personas dicta inuenimus, quorũ dulcissimũ atq; clarissimũ est illud, quod Dauid in spiritu audiuit, nobisq; retulit dicens. Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis. Sit igitur persona patris quæ dicit. surge contende iudicio, sit persona filij, quæ dicto obaudiens, iudicio contendit & dicit. Populus meus quid feci tibi, aut quid molestus fui tibi? Respondemihi. Quid enim? Nunquid quia de virgine Maria nondũ natus erat, ideireo de iudicio contendere nesciebat? Imò & prædari & spolia detrahere iam poterat. Hinc est enim quod de illo ad alium propheta dicitur. Voca nomen eius, accelera spolia detrahere, festina prædari. Quam ob causam? Quia antequã, inquit, sciat puer vocare patrem suũ & matrem suã, auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samariæ, quæ videlicet Damascus & Samaria tunc cunctis viribus Iudãoppugnabant. Quod est dicere, Ideireo voca nomen pueri, quẽ supra vocandũ esse prædixi Emanuel, accelera spolia detrahere, festina prædari, quia priusquã nascatur in mundo patremq; habeat & matrem. patrem quidem optatissimum, videlicet Ioseph, matrẽ aũt naturalem, scilicet Mariam. liberat & hactenus liberauit ab hostibus suis Iudã & Hierusalem. Mira acceleratio & inaudita festinatio. Nunquã fuit aliquis ita festinus, vt quippiã faceret antequã nasceretur vel conciperetur, præter istum solum, qui prius erat deus, de deo patre genitus, quàm fieret homo ipse de muliere natus. Igitur sicut vocari iussus est, accelera spolia detrahere, festina prædicari, ita & secundũ præsentẽ causam vocari poterat. accelera iudicio contendere, festina cum Israhel dijudicari. quia videlicet, in quo & toties iudicatus est, vt traderet hostibus, & toties liberatus est ab hostibus Israel vnum idemq; est verbũ domini, vnus idemq; filius dei, verus deus iudicans iustè, antequã fieret homo iudicandus iniustè. Nunc itaq; iudicio contendẽtis, quæstiones & rationes audiamus. Populus meus, quid feci tibi aut quid molestus fui? Respondemihi. Hac percũctatione præmissa, ne vacet populo molestias referre, quas passus est in eo quòd toties tradidit eum in manus gentium, & dominati sunt eius, qui oderũt eum. Causam quoque suam istam proponit, per quam ostendat, sese priorẽ fuisse in beneficijs, & mala recepisse pro bonis, dum dicit. Quia eduxi te de terra Aegypti, & de domo seruientiũ liberaui te, & misi ante faciẽ tuam Mosen & Aaron & Mariam. Nec verò illos tantùm qui erant fratres tui, verùm etiam alienigenam videlicet Balam filium Beor, qui non erat de gente tua, misi ante faciem tuam ad benedicendum tibi. Hoc est quod cõtinuò subiungit, Populus meus memento quęso, quid cogitauerit Balach rex Moab, & quid responderit ei Balaam filius Beor de Sethim vsque ad Galgalã, vt cognoscceres iustitias domini. Et est sensus, Num in eo molestus fui tibi, quòd hæc beneficia præstiti tibi? Quod dicit, de Sethim vsque ad Galgalam, sic intelligitur, ac si dicat, de loco ad locum pergens, mutansq; loca, vt totum exercitũ Israel lustrarẽt oculis, quasi ego non possem cum pergente pergere, & cum transeunte transire. Et hoc feci, vt misericordiæ meæ & iustitiæ notæ essent tibi. Cum itaq; præmisso quid feci tibi, aut quid molestus fui, statim subiungit, quia eduxi te de terra Aegypti per Mosen & Aaron, & deinde meminisse rogat, quomodo Balaam filiũ Beor à maledicendo cohibuerit, quæ vtraq; populo nõ molesta, sed valdè suère iucunda? simul meminisse oportet, qualia populus econtra fecerit, vt causis comparatis appareat in iudicio proposito, quàm iustus deus, & quàm iniustus Israel sit. Quid enim deo populus fecit? Nónne ipse potius molestus fuit? Vbi illum deus de Aegypto eduxit, ille vitulum conflatilem fecit, eiq; hostias immolauit, Mosen & Aaron ante faciem populi deus misit, populus eosdẽ acerbè affligens, penè lapidauit. Vbi Balaam deus cohibuit, ne malediceret populo, & populus continuò fornicatus est cum filiabus Madian, & initiatus est Beelphegor. Cętera percurrãmus, quãuis in præsenti iudicio nõ ea cõmemorauerit dominus, pauca cõmemorasse contentus, & in omnibus iniquã ex populo vicissitudinem reperiemus. Vbi deus populũ in terrã quã promiserat, introduxit. populus terræ eildẽ gentibus peiora fecit, inter quas cõmixtus, deos eorũ coluit. Dedit deus populo Dauid regem secundũ cor suum, populus à domo Dauid sese rescindẽs, & à templo dei, vitulos aureos coluit. Tandẽ quod maximũ est, deus homo factus de semine Abrahæ promissiones quas promiserat illi, adimpleuit, & populo se præsentauit, populus illũ negãs, crucẽ ei parauit, & lancea latus eius perforauit. Non vanè ergo iudiciũ domini cum populo suo, & cum Israel vult dijudicari, quia magna sunt & multa quæ venĩt in quæstionẽ ex iniqua parte populi, quorũ quædã propheticè hanc præcesserant, quędã sequuturæ erant. Nec verò quisquã nostrũ ab eiusmodi dijudicatione liberũ se putet, quia nos quoq; sumus Israel, quos dominus eduxit de Aegypto huius seculi, id est, de ignorãtię tenebris, & misit antefatè nostrã Molen & Aaron & Mariã, faciẽdo nos reuelata facie contẽplari, q̃ per illos facta

Deus pater & deus filius hic introducuntur loquentes.

Pſal. 109.

Esaiæ. 8.

Ibidem. 7.

Nume. 22.

Causa dei iusta, hominis iniusta. Exodi. 32. Nume. 11. Ibidem. 25. Iudic. 2.

1. Reg. 12.

Iohan. 19.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt,quia in figura contigerunt,& qualem vicissitudinẽ quisq; nostrũ deo reddiderit,conscientia cuiusq; nouit.Cum igitur audimus deum dicentem homini,quid feci tibi,aut quid molestus fui tibi,non sit in nobis cor durũ & indomabile,& ferrea ceruix,quia ad hoc se taliter apponit, & taliter loquitur altissimus deus misero homini,vt saltem propter humilitatem dei compunctus,dicat homo,peccaui domino,secundum exemplum Dauid, cum quo deus taliter dignatus

2.Reg.12. est dijudicari,cum ille peccasset in Bethsabee. Ego(inquit) vnxi te in regem super Israel, & ego erui te de manu Saul,& dedi tibi domũ Israel & Iuda,& si parua sunt ista,adjeciã tibi multa maiora. Taliter præloquendo mollire studuit,& per pietatem efficere tenerũ cor, vt melius & profundius vulnerare posset,protinus inferendo.Quare ergo contempsisti verbũ domini,vt faceres malũ in conspectu meo? &c.Quisquis ille similiter compunctus & in iudicio salubriter victus,loquitur ea quæ protinus hic in prophera sequũtur. [Quid dignum offerã domino? Cur » uem genua deo excelso? Nunquid offeram ei holocaustomata & vitulos anniculos? Nunquid » placari potest dominus in millibus arietum aut in multis millibus hircorũ pinguiũ? Nunquid » dabo primogenitum meum pro scelere meo, fructum ventris mei pro peccato animæ meæ?] » Ad singula horum præter illud quod ait,curuem genua deo excello, subaudiendũ est,nõ,quia videlicet deus holocaustomatibus,vitulis anniculis,arietibus & hircis pinguibus nõ delectatur, & etiam si talibus delectaretur,non esset condignũ preciũ,vel æqua redemptio,vt pro peccato

Iudic.11. rationalis animæ brutum pecus tanto iudici offerretur. Multò magis offerre primogenitũ vel fructũ ventris sui pro scelere suo,longè à ratione dissentit,præsertim cum hoc ipsum facere sceleris sit crudelissimæ gentilitatis, licet Iepthe vir fortis immolatione filiæ temerarium votũ soluerit. In singulis quidem & eorum qui ante nos ad pœnitentiã compuncti fuerũt, vnus idemq;

Rom.8. spiritus talia tractat,quid dignum offeram domino, &c.iuxta quod apostolus loquitur. Nam quid oremus sicut oportet,nescimus,sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.Veruntamen vt certum ordinem retineamus,& à superioribus nõ deuiemus, Vbi Samariam & Hierusalem tanquam duos discreuimus reos,quorum alter etiã sub iudicio perseuerat in culpa,alter fatagit pro venia.Nimirum persona hæc quę audito iudicio dicit,quid dignum offerã domino,&c.Hierusalẽ est.In illa nanq; taliter peccata sua cõfirendo emeruit,vt captiuitas

Osee.1. sua post annos septuaginta solueret,derentis in perpetua captiuitate decẽ tribubus,iudice deo per aliũ quoq; propherã,sic præloquto,Quia nõ addã vltra misereri domui Israel,sed obliuione obliuiscar eorũ,& domui Iuda miserebor, & saluabo eos in domino deo suo. Vbi captiuũ Iudã siue vapulantem Hierusalem piam de suo scelere habuisse legimus solicitudinem,secundũ verba hęc,nunquid placari potest dominus in millibus arietũ,aut in multis millibus hircorũ pin-

Danie.9. guium? Nimirum in illa oratione apud Danielẽ. Peccauimus domine,iniquè fecimus,impiè egimus,& recessimus,& declinauimus à mandatis tuis & iudiciis.Et alibi.Et non est in tẽpore hoc

Ibidem.3. princeps & propheta,& dux,neq; holocaustum,neq; sacrificiũ,neq; oblatio,neq; incensum,neq; locus primitiarũ coram te,vt possimus inuenire misericordiã,sed in anima contrita & spiritu humilitatis suscipiamur sicut in holocaustum arietum,& taurorũ,& sicut in millibus agnorũ pinguiũ.Quid tandẽ dicit huic diuinũ respõsum? [Indicabo tibi ô homo quid sit bonũ,& quid do- »
minus quærat à te. Vtiq; facere iudicium, diligere misericordiã,& solicitũ ambulare cum deo »
tuo.] Ne ergo sis anxius de holocaustomatibus,& vitulis anniculis,de millibus agnorũ & hir- »
eorum pinguiũ,neq; de vllis omnino rebus quæcunq; extra te sunt,quia nõ quęrit tua deus,sed

Iudicium facere quid est. teipsum,nõ rem tuam sed spiritũ tuum,nõ arietem vel hircũ tuũ,sed cor tuum. Illud offer,nam hoc est bonũ.offer(inquam)iudicium faciendo,misericordiam diligendo,& ambulando solicitè

2.Cor.11. dei,si temetipsum prior iudicas in conspectu dei,ne à deo iudiceris.Nã si nosipsos iudicaremus,

Osee.1. ait Apostolus,non vtiq; iudicaremur.Iam quidem hoc interest inter duos reos istos,quorũ alter Samaria,alter dicitur Hierusalem,quòd Samaria iudicio resistit,nunquã recedendo à vitiis suis,& ideirco nõ addam illi(ait dominus)vltra misereri, Hierusalem ait iudicio concedit,

Diligere misericordiam veniamq; poscit, & ideirco, sed domui(ingt)Iuda miserebor & saluabo eos in domino deo suo. Bonum ergo quidẽ est sequi iudicii,optimũ ait facere iudiciũ,scilicet priusquã iudicet deus iudicando semetipsum.Et deinde diligere,id est,diligẽter quærere misericordiã,quòd est esse mi-

Danie.9. sericordẽ,vt ipse misericordiã consequaẽ.Exempli gratia,sicut eo tempore fuerũt,maximè Daniel & Neemias,quorũ alter,videlicet Daniel completis annis septuaginta desolationis Hierusalẽ,multũ comparicus desolatæ suæ genti, & posui(inquit)faciẽ meam ad dominũ deum meũ,

Esdræ.1. rogare & deprecari, in ieiunijs,& sacco, & cinere, Alter videlicet Neemias,cumq; audisset,ait, verba dicentis,& murus Hierusalẽ dissipatus est,& portæ eius combustæ sunt igni,sedi & fleui, & luxi dies multos,& ieiunabam, & orabã ante faciẽ dei cœli,&c. Quod deinde dicitur hic in prophera,& solicitum ambulare cum deo tuo,idem est ac si dicat. & deinceps cauere à peccato. Eiusmodi solicitudo tanta Danieli & sociis eius in eadẽ captiuitate extitit, vt ne quidem de mensa regis, & de vino potus eius pollui paterentur. His dictis ad personam quæ percun-

ctata fuerat,dicendo.Quid dignum offeram domino,& cætera,confestim quasi quæreret, cum « igitur fecero hæc vt indicasti mihi,quid consequetur,subiunxit atque ait. [Vox domini ad ci- « uitatem clamat,erit salus timẽtibus nomen meum.] Personam expressit manifestius,quam supra diximus esse Hierusalem,veluti reum sub iudicio confitentem atque pœnitentem,altero in malis perseuerante,scilicet Samaria,id est,decem tribubus, contrà quas protinus nequaquam « remisso clamore taliter inuehit. [Audite tribus. Et quis approbabit illud? Adhuc ignis in do- « mo impij,thesauri iniquitatis,& mensura minor iræ plena.Num iustificabo stateram impiam, « & saccelli pondera dolosa, in quibus diuites eius repleti sunt iniquitate,& habitantes in ea lo- « quebantur mendacium, & linguæ eorum fraudulenta in ore ipsorum? Et ego ergo cœpi per- « cutere te, perditione super peccatis tuis. Tu comedes & non saturaberis, & humiliatio tua in « medio tui. Apprehendes,& non saluabis.& quos saluaueris,in gladium dabo. Tu seminabis,& « non metes.tu calcabis oliuam,& non vngeris oleo.& mustum,& non bibes vinum.Et custo- « disti præcepta Amri,& omne opus domus Achab,& ambulasti in voluntatibus eorũ, vt da- « rem te in perditionem,& habitãtes in ea in sibilum,& opprobrium populi portabitis.] Manifestè diuisus est clamor domini,verba consolatoria denuncians ciuitati scilicet Hierusalẽ,quòd sit salus timẽtibus nomẽ domini,filijs eius de captiuitate reuersuris. Decẽ verò tribubus qualia merentur? Audite(inquit)tribus, subauditur opus vestrum, quod nunc in iudicio domini arguitur.Et quis approbabit illud? Videlicet nemo probus,nemo nisi improbus,cuius & ſi cupiditas approbat,ratio tamen improbat. Veruntamen in iudicio,dum res ostenditur nuda,mirum est si vel improbus approbare audeat pertinaci impudentia.Quid est illud? Adhuc ignis 1.Timot.6. Auaritia fi- in domo impij,thesauri iniquitatis,mensura minor iræ plena.Quasi vnum crimen decem tribuũ cut ignis. in iudiciũ adducit,sed per illud vnum,cætera quoq; simul omnia comprehendit. Et rectè,nam Prouerb.10. radix omnium malorũ auaritia. Ipsam auaritiam conuenienter nomine ignis denotat.Sunt Ecclesiast.5. enim hęc similia.Denique ignis nunquam dicit,sufficit,ait Sapientia.& auarus non implebitur Coloss.3. pecunia,igitur adhuc ignis in domo impij,id est,adhuc auaritia,quæ est simulachrorum seruitus,adeò regnat in Samaria,vt aurum colat tanquam deum. colit enim aurea simulachra vitulorum.Quod dicit,adhuc,longiturnitatem,perseuerantiam peccati significat,quia videlicet ex quo Hieroboam illos fecit vitulos, per tot annos vel tempora, tot succedentibus vel demutatis regibus,tot signis & prodigijs per Helisęum & Heliam exhibitis,cultus eorundem vitulorum perseuerauerat, & nullus omnino regum à peccatis Hieroboam recesserat, vsque ad vltimum Osee filium Hela,qui regnare cœpit in Samaria anno duodecimo regis Iuda Achaz, 4.Reg.17. sub quo ipse prophetabat.Igitur adhuc ignis in domo impij,nimis diu perseuerauit insatiabilis auaritia in vobis ô decem tribus, quæ estis domus impij,scilicet Hieroboã, qui vos peccare fecit,cui vos tanquam domino domus ad malum deseruistis,cum debueretis esse domus domini dei. Quòd nomine ignis(vt iam dictum est)auaritia debeat intelligi,sequẽs litera satis innuit. Cum enim dixisset,adhuc ignis in domo impij,statim subiũxit,thesauri iniquitatis, & mensura minor iræ plena. Num iustificabo stateram impiam & saccelli pondera dolosa,in quibus diuites eius repleti sunt iniquitate,& habitantes in ea loquebantur mendacium, & linguæ eorum fraudulenta in ore ipsorum. Mensura minor,quam lex domini interdicit, & dolosa, id est,non æqua pondera,dum in alio pondere vendunntur,in alio emuntur. Mercimonia profectò auaritię instrumenta sunt.Et verè hic est ignis,qui & cuncta bona destruit,& nunquam dicit,sufficit. Num(inquit)hæc ego iustificabo? Non vtiq;,sed condemnabo. Minor mensura,minorem capiens venalem substantiam,maiorem capit iram in sinum vestrum refundendum.Siquidẽ pauperes hoc facerent,poterat inopia scelus necessitate defendere,nunc verò diuites(ait) in eis repleti sunt iniquitate,id est, diuitijs iniquis, quæ congregantur ex iniquitate,& habitãtes in ea, subauditur,domo impij.loquebantur(ait)mendacium,& linguę eorum fraudulenta in ore eorum, quia videlicet congregationem diuitiarum sequitur mendacium, & manus assueta thesauros condere fraudulentam linguam possidet. Veritas paupertatem parit. Et ego ergo (inquit) cœpi percutere te perditione super peccatis tuis, subauditur, & percutere non desinam vsque ad consummatam perditionem,quoniam perseueras in peccatis. Ac si dicat.Propterea iam sæpe misi contra regem Assyriorum,& quia tu in peccatis perseueras, mittam illum iterum. Nam quia iste in diebus Ioathan,Achaz,& Ezechiæ prophetauit,opportunè nunc historiæ series ad memoriam redit,pro eo quod ait.Et ego ergo cœpi percutere te perditione super peccatis tuis. Denique anno duodecimo Achaz regnauit Ozee in Samaria super Israel, Historia ascenditq; contra eum Salmanasar rex Assyriorum, & factus est ei Ozee seruus, reddebatq; ei tributa.Hæc fuit inceptio percussionis,de qua nũc dicit. Et ego ergo cœpi percutere te perditione.Sequitur autem. Cum autem deprehendisset rex Assyriorum Ozee,quòd rebellare nitrans,misisset nuncios ad Sua regem Aegypti, ne præstaret tributa regi Assyriorum,sicut singulis annis solitus erat, obsedit eum, & vinctum eum misit in carcerem, peruagatusq; est omnem terram,& ascendens Samariam,obsedit eam tribus annis. Anno aũt nono Ozee cœpit

transmigratiõis decem tribuum Israel.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rex Assyriorũ Samariam,& transtulit Israel in Assyrios,posuitq; eos in Ayla,& in Abor,iuxta fluuium Gozam in ciuitatibus Medorum. Hic annus erat sextus Ezechiæ,nonus aũt eiusdem Ozee,qui regnare cœperat anno duodecimo Achas. Nam vt illic infra rursus scriptum est,post annos tres anno sexto Ezechiæ,id est,nono anno Ozee regis Israel,capta est Samaria, & transtulit rex Assyriorum Israel in Assyrios. Igitur cum dicit,Et ego ergo cœpi percutere te perditione super peccatis tuis.statimq; subiungit,Tu comedes & non saturaberis,& humiliatio tua in medio tui, apprehendes & non saluabis, & quos saluaueris in gladium dabo.tu seminabis, & non metes.tu calcabis oliuam,& non vngeris oleo.& mustum,& nõ bibes vinum. Cum(inquam)& illa de præterito,& ista de futuro tempore dicit,hoc datur intelligi,quòd inter vtrunque ascensum Assyriorũ iste propherauerit hunc sermonem,qui sic incipit.Populus meus quid feci tibi,aut quid molestus fui tibi.& de primo quidem illorum ascensu dixerit dominus,& ego cœpi percutere te,scilicet in eo quòd hostibus tributarius es factus.de secundo aũt,tu comedes & non saturaberis,& humiliatio tua in medio tui,&c.videlicet quia & tu Israel captiuus migrabis,& rex tuus Ozee vinctus mittetur in carcerem. Quod dicit,& humiliatio tua in medio tui, quæ videlicet humiliatio eam carcer Ozee regis, quàm captiuitas totius populi valet intelligi, talis dictio est,qualis & illa.sanguis tuus super caput tuum erit,id est,perditio tua de semetipso erit,nec imputabit alij rectius quàm tibi, dum recipis quod mœreris,nec ignorare potes quin iustum sit. Quod deinde subiungit,apprehendes & non saluabis. & quod saluaueris,in gladiũ dabo,hoc improperare videtur Ozee regi,quòd nõ potius ad deũ conuersus est,sed misit nuncios(vt iam supradictũ est)ad regem Aegypti,vt apprehenderet eum,quasi paxillũ siue bacu-
lum cui posset inniti.Hoc facto vtique nec suos,nec semetipsum saluabit,subauditur, à tributis regis Assyriorum soluendis,imò quos ita saluare putauit,eos dominus in gladium dedit,quia maximè propter hoc rex Assyriorum iratus ascendit,& cœpit eos non sine volũtate & iudicio domini. Dum tandem dicit,tu seminabis,& non metes.tu calcabis oliuam,& non vngeris oleo.& mustum,& non bibes vinum. Per singula dicta magnum illis facit tormentum,quorũ cor omnino rebus eiusmodi erat deditum. Tanta cupiditate vel auaritia,quanta præcedentia verba denotauerunt. Nam quanto quisq; maiore laborat morbo auaritiæ, tanto magis cruciatur audiendo vel videndo,aliũ metere quod ipse seminauit,vngi oleo,& bibere vinũ, quod ipse vsque ad calcatorium elaborauit, & in apothecam recondidit. Quod verò per cõiunctionem apponit,dicendo.Et custodisti præcepta Amri,illi priori versiculo copulatur.Adhuc ignis in domo impij, thesauri iniquitatis,& mensura minor iræ plena. Fuit autem Amri pater Achab,& hic Samariam ædificauit,sicut scriptum est. Et regnauit Amri super Israel duodecim annis.In Thersa regnauit sex annis,emitq; montẽ Samariæ à Somer duobus talentis argenti, & ædificauit eam,& vocauit nomen ciuitatis quã extruxerat ex nomine Somer, domini montis Samariæ.Fecit autem Amri malum in conspectu domini,& operatus est nequiter super omnes qui fuerunt ante eum. In hoc denotantur præcepta eiusdẽ Amri,quæ custodisti(inquit) quia videlicet præcepta Hieroboam,quæ dederat formatis vitulis,dicẽs.Nolite vltra descendere in Hierusalem.Ecce dij tui Israel,qui te eduxerunt de terra Aegypti,iste confirmauit ædificando aliam metropolim,scilicet Samariam aduersus antiquã & legitimã metropolim Hierusalem ciuitatem Dauid.Et iste quidem præcepta Hieroboã taliter confirmando,sua præcepta esse fecit, Achab autem filius eius ampliauit.Idcirco cum dixisset,& custodisti præcepta Amri, addidit,& omne opus domus Achab. Quod enim fuit opus domus Achab? Regnauit in Samaria viginti & duobus annis, & fecit malum in conspectu domini, super omnes qui fuerunt ante eum.Nec sufficit ei vt ambularet in peccatis Hieroboam, insuper duxit vxorem Iezabel filiam Ethbaal regis Sydoniorũ,& abijt,& seruiuit Baal in templo,quod ædificauerat in Samaria,& plantauit lucum.Deinde & hoc,domus eius,id est,ipsius & vxoris eius Iezabel opus fuit quòd occiderunt prophetas domini,intantum vt diceret Helias,putans solùm se esse relictum.
Domine altaria tua destruxerũt,& prophetas tuos occiderunt gladio,& derelictus sum ego solus,& quærunt animam meam vt auferant eam.Illorum talia præcepta & opera tu custodisti. Nunquam enim à peccatis eorũ recessisti tu Israel, siue tu Ozee rex Israel, cuius in diebus tecti punitur Israel, & ambulasti in vanitatibus eorũ,prouocans me intantũ, vt darẽ te in perditionem,quod iustũ est,& habitantes in ea,subauditur domo Achab,quæ est Samaria.In sibilũ,id est,in derisum,& opprobriũ populi portabitis,videlicet vos reges impij, quia vestrũ scelus, vestrumq; deliramentũ est,quicquid paritur Israel. Siue vt econuerso dictũ sit,totũ paritur Israel quicquid vos deliraſtis.Sequitur,[Væ mihi,quia factus sum sicut qui colligit in autumno racemos vindemiæ.Non est botrus ad comedendũ,præmaturas ficus desiderauit anima mea. Perijt sanctus de terra,& rectus in hominibus nõ est.Omnes in sanguine insidiãtur,vir fratrẽ suum venatur ad mortẽ,malũ manuũ suarũ dicunt bonum.Princeps postulat,& iudex in reddendo est. Et magnus locutus est desiderium animæ suæ,& conturbauerũt eum. Qui optimus est in eis quasi paliurus,& qui rectus quasi spina de sepe.] Dicta hęc de fonte pietatis manãt,quia ꝓfecto zelus

2.Reg 17. Osee.13.

4.Reg.17.

Præcepta Amri regis. 3.Reg.16.

Ibidem.18.

CAP. VII.

zelus bonus quo sancti sæuire videntur,nunquam sine pietate est.Irascuntur peccatis,peccatoribus compatiuntur.Sic Moyses contra peccata sæuiens,& forti zelo accinctus. Ponat(inquit) vir gladium super fœmur suum,& ceciderũt in illa die, quasi viginti tria milia, & peccatoribus compatiens,ait ad dominum, Aut dimitte eis hanc noxã,aut si non facis,dele me de libro tuo, quem scripsisti.Sic & cęteri sancti fecisse noscuntur quàm plures,quorum exempla percurrere nimis longũ est.Vt de isto nõ prætereamus,quid fortius,quid vehementius inuectione,quam longè superius ita finierat,& omnia idôla Samarię ponam in perditionem;quia de mercedibus meretricis congregata sunt,& vsque ad mercedes meretricis reuertentur.Quid verò elementius dici potest,quàm id quod protinus subiungit.Super hoc plangam & ululabo,vadam spoliatus & nudus.Sic & in præsenti loco cum thesauros iniquitatis,& mensuram minorem,staterem impiam & pondera dolosa fortiter coarguisset,& velut aduersarius vindicem sententiam ex iudicio domini protulisset,continuò vulneratus vera compassione,Væ mihi(inquit)quia factus sum sicut qui colligit in autumno racemos vindemiæ,&c. Nimirum quid optaret,vera & competenti similitudine melius expressit,quàm si nudis ipsam rem eloqueretur verbis.Vinea enim domini exercituum,ait ipse dominus in Esaia,domus Israel est.Et Psalmista,Vineam(inquit)de Aegypto transtulisti,eiecisti gentes,& plantasti eam. At illa,cum expectaretur vt faceret vuas,fecit labruscas.Hoc iste expertus est,nec; enim eo prophetãte vel cæteris,quos dominus misit,quisquam ex regibus Israhel pœnitentiam egit. Congrua ergo similitudine vtès, factus sum,ait,sicut qui colligit in autumno racemos vindemiæ. Statimq; subiungit, Non est botrus ad comedendum,id est, qui facit pœnitentiæ fructum. Omnes enim impœnitentes deũ offendunt,sicut vuæ acerbę, quæ comedi nõ possunt,Pœnitentes verò quasi vuæ vel ficus maturę,dulces & suaues sunt,quas desiderauit anima mea,inquit,sed non inueni. Nã hoc est quod sequitur,Perijt sanctus de terra,& rectus in hominibus non est.De terra,id est,de Samaria,perijt sanctus,qui esset mihi quasi botrus ad comedendum,& in hominibus, id est,decẽ tribubus non est rectus,qui esset mihi quasi præmatura ficus.Quis enim fuit de cunctis regibus Samariæ vel decem tribuum, de quo scriptum non sit, fecitq; malum in conspectu domini? At verò de regibus Hierusalem non est ita, quæ & supra dixit, quid dignum offeram domino, & postmodum dictura est,ego aũt ad dominum aspiciam,& expectabo deum saluatorem meum. Nam & Dauid & Ezechias,& Iosias botri ad comedendum boni, id est,homines sancti fuerũt, & de cæteris nonnulli quamuis in primis acerbi fuerint, postea per pœnitentiam commutati, dulces & recti facti sunt. Audite nunc, reges Samariæ vel decem tribuum quàm acerbi & insuaues fuerint.Omnes(inquit)in sanguine insidiantur,vir fratrem suum venatur ad mortem. Profectò dira & longa tragœdia regũ Israel breuibus verbis insinuatur. Nam ferè omnes post illum vel ab illo,qui primus erat Hieroboam,in sanguine insidiati,& alterutros ad mortẽ venati sunt.Iam dicto Hieroboam,filius suus Nadab successerat,& insidiatus ei Baasa,percussitq; eum,& regnauit pro eo,& percussit omnem domũ Hieroboam. Eidem Baasa successerat filius suus Hela, rebellauitq; cõtra eum seruus suus Zambri,& occidit eum,regnauitq; pro eo,& percussit omnem domum Baasa. Regnauit idem Zambri septem diebus, & ascendit contra eum Amri,& ille videns quod expugnaretur ciuitas, succendit secum domum regiam & mortuus est.Tunc media pars populi sequebatur Tegni,& media pars Amri. Præualuit autẽ & regnauit Amri,mortuusq; est Tegni.Post hunc videlicet Amri regnauit filius eius Achab,cuius filiũ Iorã interfecit Iehu filius Manasi,& regnauit pro eo,& percussit omnes qui erãt de domo Achab, & notos eius vniuersos,& *Aaziam regem Iuda,& fratres eius,erant enim de genere Achab, Regnauitq; Hieu & filij eius vsque ad quartam generationem. Factumq; est post hæc,Sellum filius Iabes percussit Zachariam filiũ Hieroboam, filij Ioas, filij Ioachas,filij Hieu,& regnauit pro eo mense vno.Et hunc percussit Manaen de Thersa,& interfecit eum,regnauitq; pro eo.Huius filium Phacæ iam percussit Phaceæ filius Romelię,& regnauit pro eo.Coniurauit contra hunc, & insidias tetendit iste Ozee filius Hela, & percussit eum, & interfecit,regnauitq; pro eo,cuius nono anno Israel captiuus ductus est,vbi tanta fuit,tamq; cruenta regum diuisio, quanta potuit esse regni desolatio, & eorum qui partibus fauebant,conturbatio? Non ergo abs re dixit, omnes in sanguine insidiantur, vir fratrem suum ad mortem venatur. Porrò, cum omnes ita reprobi fuerint reges Israel, vt rectè dixerit hic, Perijt sanctus de terra,& rectus in hominibus non est, tres ex illis magis infames scriptura denotauit, videlicet priorem Hieroboam qui vitulos fecit.& Amri, qui Samariam condidit. & Achab, qui Baal coluit, & cum vxore sua Iezabel prophetas domini interfecit, quorum & hic propheta paulo ante meminit, dicendo. & custodisti præcepta Amri, & omne opus domus Achab. Horum trium malam memoriam hic rursus tangere videtur tribus sententijs, quas hoc ordine subnectit. Malum manuum suarum dicunt bonum, & princeps postulat, & iudex in reddendo est, & magnus locutus est desiderium animæ suæ, & conturbauerunt eum. Nam qui malum manuum suarum dixit bonũ,Hieroboam fuit,simulq; sacerdotes,quos ipse sibi de extremis populi instituit,

Quàlis ira sanctorum. Exodi.32.

Supra.2.

Esaiæ.5. Psal.79.

Reges Israhel insidiãtes sunt in sanguine. 3.Reg.15.

Ibidem.16.

aliàs,Ochiziam. Ibidem.17.

Ibidem.18.

Tres reges pessimi in Israel.

4.Reg.10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ibidem.16. quia formatis vitulis dixerunt. Ecce dij tui Israel, Principē qui postulauit, & iudex in reddendo fuit intelligimus Amri, qui vt contra Hierusalem metropolim Iuda, in qua erat templum domini, faceret suam metropolim, emit montem Samariæ à Somer, qui erat dominus montis, quanto pretio voluit, scilicet duobus talentis argenti, pro arbitrio suo iudicans de pretio, quia

Ibidem.21. princeps fuit. Magnum qui locutus est desiderium animæ suæ, Achab licet intelligi, quia proiectus se in lectum suum, & auertēs faciem suam ad parietem, & interrogatus ab Iezabel, quare non comedis panem, locutus sum (ait) Naboth Iezrahelitæ, & dixi ei. Da mihi vineam tuam accepta pecunia, aut si tibi placet, dabo tibi vineam aliam pro ea, & ille ait. Non dabo tibi vineam meam. Sic locutus est magnus ille desiderium animæ suæ, nimietatem cupiditatis suæ. Vt autem magnus vocetur tali in re, mira & iracunda facit irrisio vxoris suæ, quæ ad hæc taliter cum ironia respōdit. Grandis authoritatis es, & bene regis regnū Israel. Surge & comede, ego tibi dabo vineam Naboth Iezrahelitæ. Et conturbauerunt eum, inquit. Qui conturbauerunt, & quem conturbauerunt? Nimirum ipse Achab & vxor sua Iezabel cōturbauerūt Naboth, submittendo contra illum falsum testimonium dicentium. Benedixit deum & regem, & lapidauerunt eum, fiecq; mortuus est. Bene ergo cum dixisset, magnus locutus est desiderij animæ suæ, subiunxit, & conturbauerunt eum ponens pronomen relatiuum ad illum, cuius non posuerat nomen proprium, videlicet volens iustum Naboth optimè esse notum, ira vt quodammodo necessarium non sit nominatim exprimi illum, qui semper debeat esse in memoria omnium, cum sanguis eius semper clamet, & semper accuset impiorum sacrilegium. Vis adhuc audire, quàm reprobi reges illi omnes fuerunt? Ait, Qui optimus in eis est, quasi paliurus. & qui rectus, quasi spina de sepe. Optimus in regibus Israhel fuit Hieu, quippe qui solus ex omnibus illis vnctus fuisse legitur in regem per manum Helisæi, fundentis oleum super caput eius, atque dicentis. Vnxi te in regem super populū domini Israel, & percuties domū Achab domini tui, &c. quæ ille strennuè impleuit. Deleuit enim domum Achab, & præcipitauit Iezabel, quam & comederunt canes, & percussit in ore gladij cunctos sacerdotes Baal, & destruxit ædem Baal, & fecit pro eo latrinas, & ita deleuit Baal de Israel. Optimus itaque in eis Iehu, videlicet pro hac parte quam diximus. At idem à peccatis Hieroboam non recessit, sicut de illo quoque scriptum est. Veruntamen à peccatis Hieroboam filij Nabath, qui peccare fecit Israel, nō recessit, nec dereliquit vitulos aureos qui erant in Bethel & in Dan. Igitur optimus iste regnū sibi attrahens, & ob hoc sagittis pungēs, gladio vulnerans. Porrò, rectus in eis Ozee rex vltimus intelligitur, de quo sic scriptum est. Fecitq; malum coram domino, sed nō sicut reges, qui ante eum fuerant. Dicitur enim licentiam dedisse volentibus ascendere, vt facerent sacrificia in domo domini in Hierusalem, quod anteriores reges nō fecerant, perseuerātes in peccatis Hieroboam, qui prohibuerat, dicens: Nolite ascendere in Hierusalem. Fortassis vt hanc licentiam daret Ozee deliniabat aliqua gratia regis Iuda, cui nimirum non insuaue esse poterat illud, quòd idem Ozee Phacee filium Romeliæ interfecerat, & pro eo regnabat. Siquidem hostis fuerat Iudæ Phacee filius Romeliæ, quippe qui cum Rasin rege Syriæ ascendit in Hierusalem ad præliandum. Vndè & necessitate compulsus Achas misit nuncios ad Teglatfallasar regem Assyriorū, dicens. Ascende & saluum me fac de manu regis Syriæ, & de manu regis Israel, qui consurrexerunt aduersum me. Veruntamen quomodocunq; qualicunq; pro causa minus scriptura testis est. Igitur & qui rectus est, subaudit Ozee, quasi spina de sepe. Nam sicut in spineis auxilio vult sepire Hierusalem, per hoc ipsum parat Israeli captiuitatis occasionē. Idcirco maturas ficus desiderauit anima mea, & non inueni. Neq; enim de spinis colligunt ficus, neque de rubo, siue de paliuro vindemiant vuam. Sequitur, (Dies speculationis tuę, visitatio tua venit, non erit vastitas eorum. Nolite credere amico, & nolite confidere in duce, ab ea quæ dormit in sinu tuo, custodi claustra oris tui, quia filius contumeliam facit patri, filia consurgit aduersus matrem suam, nurus contra socrum suam, inimici hominis domestici eius. Ego autem ad dominum aspiciam, & expectabo deum saluatorem meum. Audiet me dominus deus meus.) & ambulasti in voluntatibus eorum, siue ad Hierusalem dicta hæc intelligas, secundū vtrunq; intellectum res manifesta est. Nam vtriusque, scilicet & Samariæ & Hierusalem captiuitas, quę hic visitatio siue dies speculationis dicitur, tunc veniebat & prope erat. Melius tamen ad Hierusalem dicta intelligi placet, quoniam ipsa est quæ respondet, & cuirespondere conuenit, ego autem

Optimus regum Israel fuit Iehu. Ibidem.9.10

Iehu quasi paliurus.

Iesa? Ozee quasi spina e sepe.

4.Reg.10. Isaiæ.7.

Matth.7.

Speculationis, dies visitatis

autem ad dominum aspiciam, & expectabo deum saluatorem meum, nimirum eādem & humilitate, qua superius dixit. Quod dignum est offeram domino, &c. De ipsis quoq; cōtra quos dixerat, qui optimus in eis est quasi paliurus, & qui rectus quasi spina de sepe, scilicet de regibus vel principibus Samariæ, sermo ad Hierusalē fieri per hoc maximè intelligitur, quod cum præmisisset, dies speculationis tuæ visitatio tua venit, statim subiunxit. Et hæc nunc erit vastitas eorum. Quorum enim eorum, nisi hominum, in quibus (vt supra conquestus est) rectus non erat, intantum, vt qui optimus in eis erat, esset quasi paliurus, & qui rectus quasi spina de sepe? Eorum nimirum tunc instabat vastitas, id est, irreuocabilis decem tribuū captiuitas. Iudæ autem vel Hierusalem non ita. Nam venturus quidem erit rex Assyriorum vsque ad ipsam, vndè & postmodum hîc dicitur ei, & vsque ad te nō veniet Assur, sed non vastaturus eam, dicēte domino per Esaiam prophetam. Non ingredietur vrbem hanc, neq; occupabit eam, Item tradenda quidem erat Babylonijs eadē ciuitas, sed præfinito tempore restituenda, id est, post annos septuaginta. Vndè & postmodum dicitur ei. Dies vt ædificentur maceriæ tuæ, subauditur, statuta est. Igitur quod deinde sequitur. Nolite credere amico, & nolite confidere in duce, ab ea quæ dormit in sinu tuo custodi claustra oris tui, quia filius contumeliam facit patri, filia consurgit aduersus matrem suam, nurus contra socrum suam, inimici hominis domestici eius. Magnitudinem calamitatis eorum exprimit, de quibus dixerat, Et nunc erit vastitas eorū, vt recogitet auditor, & perpendat, quanta fuerit vel esse poterit inordinatio rerū, & confusio hominum populariū, siue mediocrium, vbi regnum decem tribuū scissum à domo Dauid, tantis & tam crebris scissuris diuidebatur in seipsum, sicut supra perstrinximus, regibus interfectis, & succedentibus eorum interfectoribus. Ibi fictus amicus non defuisse credendus, quem temporis opportunitas, & occasio iniurię manifestum faceret, quales ante tempora illa regi Dauid fuit Achitophel. Nam quia insidijs vtitur maximè amicus fraudulentus, nō immeritò pro eiusmodi computentur, & Baasa filius Achia de domo Isachar, & Ozee filius Hela regū Israel vltimus, quorum alter insidiatus est Nadab filio Hieroboam, & percussit eum, regnauitq; pro eo. Item inter eos propter quorum exemplum ait. & nolite confidere in duce, rectè computetur Zambri qui cum esset dux Mœdiæ partis equitum, & seruus Ela filij Baasa rebellauit contra eum, percussitq; & occidit eum, regnauit pro eo. Sunt itaq; istis in exemplū omni mundo, quòd non sit omni amico credendum, neq; in omni duce confidendum, Propheta dicente, Nolite credere amico, nolite confidere in duce, id est, nolite spem vestram ponere in hominibus, ea consideratione, quia sunt duces, quia dicuntur amici. multi enim duces insidi, multi amici insidiosi, sicut experimento claruit temporibus istis. Ab ea quę dormit in sinu tuo custodi (inquit) claustra oris tui. Ante tempora illa grande exemplum cauendum, in huiusmodi præcessit in Dalila quæ Samson decepit, sed multò magis temporibus eisdem in Iezabel, quę virum suū Achab perdidit, dicendo illi facenti in lectulo, surge & comede panem, & æquo esto animo, ego dabo tibi vineā Naboth Iezraelitæ. Aperuerat enim illi claustra oris sui, narrando pro qua causa esset tristis, & omnino cōmiserat ei claues vniuersas animi sui, tam in illa re quàm in cęteris, testante scriptura, cum post modū dicit. Igitur non fuit talis alter vt Achab qui venundatus est, vt faceret malum in conspectu domini, concitauit enim eum Iezabel vxor sua, & abominabilis factus est, intantum vt sequeretur idōla quæ fecerant Amorræi, quos consumpserat dominus à facie filiorum Israel. Quamuis autem pauca taliū exempla certis ex personis scripta sint, multa tamen tunc euenisse talia nemo est, qui ambigat. Similiter & de eo quod protinus sequitur, quia filius contumeliam facit patri, quamuis duo tantùm exempla scripta sint, alterū vbi Ruben cubile patris ascendit, alterum vbi Absalon fœdauit patrem suū Dauid, qui ante tempora illa fuerunt. Multa tamen eisdem temporibus similia gessisse non dubitandum est (testante alio propheta) eum dicit inter cætera scelera Israel, id est, decem tribuum, & filius ac pater eius introierunt ad puellam, vt violarent nomen sanctum meum. Fœminarum res gestæ conscriptæ in sacris codicibus non sunt, exceptis illis, quę tanta fecerunt, vt absque illarum commemoratione non potuerint conscribi memorabilia gesta virorum. Nam idcirco quę Iezabel & Athalia filia eius gesserunt mala in Israel & in Iuda, conscripta sunt, quia maximè fuerunt causę tempestatum fœminæ illæ, in quibus viri naufragauerunt. Itaque de eo quod sequitur, filia consurgit aduersus matrem suam, & nurus cōtra socrum suam. Superfluum est quærere historiū temporum, cum constet omni tempore fœminas esse vel fuisse promptiores & ardentiores viris ad omne flagitium. Et quis dubitet in illa tempestate filiam aduersus matrem, & nurum contra socrum suam consurrexisse, cum & nunc tanta sint exemplā vitæ quotidianæ, vt magis lugere quòd tanta sint, quàm quærere debeamus? Similiter quod ait, Inimici hominis domestici eius, ita certum est, vt & eisdem temporibus nonnulli quoq; regum Iuda à coniurantibus seruis interfecti esse leguntur, & nunc plura sunt exemplā quàm vt testimonijs indigeamus. Hæc vltima sententia, inimici hominis domestici eius, cæteras omnes affinitates comprehendit quæ longinquiores sunt, & idcirco in inimicitijs minus habent miraculi, licet non minus periculi, vt

Ibidem.18.

Esaiæ.37. 4.Reg.19.

Ficti amici.

3.Reg.15. Ibidem.16.

Iudic.6. 3.Reg.21.

Genes.35. 2.Reg.16.

Amos.2.

Fœminarū res gestę raro scribūtur

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quæstio. sunt nepotes, vel consobrini. Quare autem generum præterm̃isit, qui de nuru nō tacuit, dicens, Et nurus contra socrum suam, cum gener & nurus in eodem affinitatis gradu sint? Similiter & dominus noster in euangelio cum easdem affinitates ita vt hic aduersum se diuidendas

Matth.10. Luc.12. propter euangelium prædicens, etiam reciprocauerit hoc modo. Erunt enim ex hoc quinq; in domo vna diuisi, tres in duos, & duo in tres diuidētur, pater in filium, & filius in patrem suum, mater in filiam, & filia in matrem suam, socrus in nurum, & nurus in socrum suam. Notandum, quòd de genero tacuit. Quod si dixisset, socer in generum, & gener in socerum suum, non tam tres tantū in duos, & duos in tres, sed quatuor in duos, & duos in quatuor separasset, & nihilominus verum dixisset. Nam sæpe quidem factum est, vt contra duos, scilicet contra parrem & matrem tres diuiderentur, videlicet, filius & filia & nurus. Sæpius autem accidit, & pene in vsu est, vt gener contra socerum, & socer contra generum separetur. Cum ergo de genero tacuit, il-

Responsio. quia non adeò mirū vel ratum est, ideirco de genero tacuit. cur de nuru non tacuit, cum etiam eius oderunt nurus? Ad hæc sciendum, quia superbia vel controuersia generi nō tantùm facit,

Genes.3. Ephes.5. vel habet inordinationis, quia videlicet nurus, ne cōtra socrum consurgeret, viri sui, cui secundum legem subiecta est, metu & reuerētia debuit coerceri, Gener autem, & si vxori affectū debet, tamen subiectionem non debet, & ideirco, si contra socerum & socrum suam coniugis parrentes sese erigit, non adeò mirum vel turpe est. Apud Matthæum dominus ipsis prophetę

Matth.10. huius verbis, sententiam magis edicit. Nolite (inquiens) arbitrari, quia venerim pacem mittere in terram. Non veni pacem mittere, sed gladium. Veni enim separare hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem suam, & nurum aduersus socrum suam, & inimici hominis domestici eius. Quid igitur? Nunquid saluator hoc in hominibus facere venit, quod ante

Duplex odium. aduentū suum per prophetam in hominibus reprehendit? Absit hoc. Aliud est homines odio peccati, neque aliud odio hominum separari. Illud odium, quo odimus peccata hominū bonū,

Psal.138. imò perfectum est, quod prædicatur in illo psalmi versiculo. Nónne qui oderūt te domine oderam, & super inimicos tuos tabescebam? Perfectō odio oderam illos. Illius odij gladium & separationem saluator mittere vel facere venit, vt qui discipulus eius esse cupit, neminem aspiciat, quamliber propinquum aduersantem sibi in via dei. Porrò, illud odium quo sanguis quæritur

Iudic.9. hominum, vel bonis inuidetur, homicidarum est. Illius odij separationem per hīc prophetam idem dominus reprehendit, quia videlicet pro eo, quod separauerant se à domo Dauid, tradiderunt spiritui discordiæ & seditionis, sicut & ante illa tempora contigit, quando constituerūt super se ducem Abimelech filium Hieroboal, qui omnes fratres suos septuaginta viros interfecit. Vndè scriptum est, Misitq; dominus spiritum pessimum inter Abimelech & habitatores Sichem, qui cœperūt eum detestari. Sequitur, [Ego autem ad dominum aspiciā, & expectabo »
deum saluatorem meum. Audiet me deus meus, Ne lęteris inimica mea super me, quia cecidi, » consurgam. Cum sedero in tenebris, dominus lux mea est. Iram domini portabo, quoniā pec- » caui ei, donec iudicet causam meam, & faciet iudicium. Educet me in lucem, videbo iustitias » eius, & aspiciat inimica mea, & operietur confusione quæ dicit ad me, Vbi est dominus deus » tuus? Oculi mei videbunt in eam, nunc erit in conculcationem vt lutum plateārum.] Mani- » festè hæc verba sunt confitentis & sperantis, & prolata sunt per prophetam in persona tribus

Supra.6. Iudæ, siue Hierusalē, quæ in Babylonem ducenda erat captiua, translatis prius in Assyrios decem tribubus, contra quas præcedens deprompta est sententia. Meminisse nanq; oportet iudicium esse domini, & Samariam & Hierusalem dijudicari ab eo loco, quo ait. Audiant montes iudicium domini, & fortia fundamenta terræ, quia iudicium domini cum populo suo, & cum Israhel dijudicabitur. Populus meus quid feci tibi, aut quid molestius fui tibi, respōde mihi, &c. Sub hoc iudicio tanquam duos reos adductos esse diximus, Israelem & Iudā, siue Samariam

Pœnitēs Iuda in captiuitate Babylonica. impœnitentem, & Hierusalem pœnitentiæ voces emittentem, & supra vbi sic incepit. Quid dignum offeram, & hic rursus, ego autem ad dominum (inquit) aspiciam, &c. Sic omnino futurū erat, & sic factum est, vt hæc verba prophetica futurum esse prænunciabant. Datis nanq; sententijs & decem tribubus in Assyrios, filijs autem Iuda in Babylonem ductis, illa captiuitas ad dominum per pœnitentiam non aspexit, hæc autem ad dominum aspexit, & expectauit dominum saluatorem suum, & audiuit eam deus suus, & dicere potuit contra Babylonem, quæ eam captiuauerat. Ne læteris inimica mea super me, quia cecidi, consurgam. Et quid verius eo quod ait. Cum sedero in tenebris, dominus lux mea est? Vbi nanque filij Iuda captiuitatis & mœroris tenebras subierunt, humiles & contemptibiles facti in conspectu Babyloniorū, ecce dominus lux eorum fuit, lux illuminans lucernam per gratiam propheticam, quam poneret super candelabrum, vt luceret omnibus, & regis Nabuchodonosor, & omnibus qui in regno ipsius erant, aduersarijs quidem eorum ad confusionem & opprobrium, ipsis autem ad consolationem & gaudium. Danielem loquimur & socios eius, quorum illuminatio nis hoc initium fuit, quòd somniū regis & interpretationem eius ipsis orantibus, Danieli reuelauit, quæ prima causa

causa illis extitit consolationis & honoris, intantum vt rex Nabuchodonosor caderet in faciem Danie.2 suam, & Danielem adoraret, qui & hostias & incensum pręcepit asserri, vt sacrificaret ei. Tunc in sublime illum extulit, & munera magna & multa dedit ei, & constituit eum principē super omnes prouincias Babylonis, & prefectum magistratuum super cunctos sapientes Babylonis. Daniel autem postulauit à rege, & cōstituit super opera prouinciæ Babylonis, Sidrach, Misach, Danie.3 & Abdenago, qui postmodum missi in fornacem ignis ardentis, & illæsi ambulantes in medio ignis, Nabuchodonosor dicente, Ecce ego video viros quatuor solutos ambulantes in medio ignis, & nihil in eis corruptionis est, & species quarti simulis est filio dei, profectò aliam diuinæ claritatis lucem profuderunt ad consolationem suimet, & concaptiuorum fratrum suorum Iudæorum. Cętera quoq; deinde circa illos maximè per Danielē celebrata mirabilia, tanta tamq; præclara fuerunt, & visiones quas vidit, tam magnæ tamq; splendidæ extiterunt, vt dubitare non oporteat illuc pertinere quod ait. Cum sedero in tenebris, dominus lux mea. Quod deinde sequitur. Iram domini portabo, quoniam peccaui ei, donec iudicet causam meam, & faciat iudicium, confessio est, & magna laus iustitiæ dei, quia reuera multum ipsa, cuius hæc verba sunt, Hierusalem peccauit, & multis peccatis iram domini meruit, non minus quàm Samaria, tamen hoc excepto, quòd de regibus quoq; Hierusalem nonnulli fuere iusti, & pœnitentes aliqui. Debuit ergo portare iram domini, maximè propter peccata Manasse, licet ille tandem 2.Para.33. pœnitentiam egerit. Nam de peccatis illius, quòd maximè propter illum ira venerit, scriptura 4.Reg.21. dicit. Factum est autē hoc per verbum domini cōtra Iudam, vt auferret eum coram se propter peccata Manasse vniuersa quæ fecit, & propter innoxiū sanguinem, quem effudit & impleuit Hierusalem cruore innocentium, & ob hāc rem noluit dominus propitiari. Portabo igitur (inquit) iram domini, consentiens iustitiæ, quoniam peccaui ei, donec iudicet causam meam, & faciat iudiciū. Quomodo? Educet me (ait) in lucem, videbo iustitias eius, & aspiciet inimica mea, & operietur confusione, quæ dicit ad me, vbi est deus tuus. Hoc iam fieri tūc cœptum est, quando & pueri tres educti sunt de camino ignis, & Daniel de lacu leonum, videntibus gloriam eo- Danie.3.6. rum, imò dei per eos, Babyloniis, & confusione opertis qui illos accusauerunt. Peractum est aūt 2.Para.36. quando Babylō à Persis & Mœdis subuersa vidit per alios solui captiuitatē & reędificari Hierusalem, quam succenderat igni. Nam subuersionem inimicæ illius, scilicet Babylonis, prquidē subiungit adhuc prophęta in persona Hierusalē. Oculi mei videbunt in eam, nunc erit in conculcationem vt lutū plateārū. Conculcata enim est à Mœdis & Persis, videntibus oculis Da- Danie.6 nielis, qui vnus erat ex captiuis illis, qui de Hierusalem adducti, nondum clauserāt oculos suos morte præuenti. Nam idem Daniel scripturam quoq; vidit oculis suis, quam & interpretatus est Balthasar regi. Mane, Tezel, Phares, id est, numerauit & compleuit & diuisit regnum tuū, & dedit illud Mœdis & Persis, & eādem nocte interfectus est Balthasar rex Chaldæus, & successit « in regnum Darius Mœdus. His dictis protinus subiungitur. [Dies vt ędificentur macerię tuę.]
Nimirum ea quæ ex persona Hierusalem spem habētis in domino dixerat prophetæ persona, imò per prophetam dominus confirmat, dicendo eidem Hierusalem. Dies, vt ædificentur maceriæ tuæ, subauditur, apud deum præfiniti sunt. Et per aliū prophetam, scilicet per Hieremiā, Hiere.25. præscribentē hoc modo. Et seruiēt omnes gentes istæ regi Babylonis septuaginta annis. Cumq; impleti fuerint septuaginta anni, visitabo super regem Babylonis, & super gentem illam dicit dominus, omnem iniquitatem eorum, &c. Etenim post finem annorum illorum suscitauit dominus spiritum Cyri regis Persarum, & transduxit vocem in vniuerso regno suo, etiam per scripturam dicens. Quis est in vobis de vniuerso populo domini dei cœli? Sit deus illius cum 1.Esdræ.1. ipso. Ascendat in Hierusalem, quæ est in Iudæa, & ædificet domum dei Israel. Ipse est deus qui est in Hierusalem. Tunc post aduersitatis noctem dies illuxit, quia videlicet ædificatio maceriarum ciuitatis vel templi quod destructū fuerat, pro die computari potuit. die (inquā) tam diutina, quamdiu reparationis illius lux perdurauit. At illi qui deinde suborti sunt Iudęi, illa die sua malè cœperunt vti, derelinquendo legem domini, donec iterum fieret desolatio irreparabilis.
« Sequitur ergo. [In die illa longè fiet lex, in die illa vsq; ad te veniet Assur, & vsque ad ciuitates
« munitas, & à ciuitatibus munitis vsque ad flumen, & ad mare de mari, & ad montē de monte.
« Et erit terra in desolationem propter habitatores suos, & propter fructū cogitationum eorū.]
Hoc deniq; historiæ temporum testantur, & maximè libri Machabęorum, quòd longè facta sit 1.Macha.1. lex in die illa, id est, in tempore illo, de quo nunc sermo est. Exierunt enim de Israel filij iniqui, & suaserunt multis, dicentes. Eamus & disponamus testamentum cum gentibus, quę circa nos sunt. Et ædificauerunt gymnasium in Hierosolymis secundum leges nationum, & fecerunt sibi præputia, & decesserunt à testamento sancto, & iuncti sunt nationibus. Hoc deniq; erat longè fieri legem decertantibus, & eam retentare volentibus, Machabęis fratribus, Iuda & Ionatha & Simeone Matathiæ filijs, & post eos Iohanne filio Simonis, qui cognominatus est Hircanus. Omnes decesserūt prosperati quidem aliquoties ad retinendam legem, sed nihilominus de die in diem longius atque longius fiebat lex, & nō erat rex. Iam dicti Iohannis posteri de regno & sacerdotio

Universidad de Deusto
Biblioteca

sacerdotio nimis cruenté & impiè contenderunt, donec se interposuit Romana potestas, re-
gemq; imposuit, non de gente illa, videlicet Herodem natū patre Idumæo & matre Arabica.
Facta sunt igitur, & longè lex, & contra legē alienigena rex, & deinde desolatio successit gen-
tis quæ nunc vsque permanet, de qua hic subiūgit. In die illa & vsque ad te veniet Assur, vide-
licet nomine Assur vniuersas consignificans nationes, per quas illa & gentis eiusdem metro-
polis Hierusalem destructa est. Primus itaq; Assur ante Babylonios contra Hierusalem ascen-
dit regnante Ezechia, sub quo iste prophetauit, sed repulsus est, percussis in castris eius ab an-
gelo domini centum octoginta quinq; millibus. Rectè ergo pro omnibus Assyrijs, Babylonijs,
Græcis, atque Romanis ponitur Assur, quia cōtra Hierusalem fuit omnium primus. Cum dici-
tur, In die illa & vsque ad te veniet Assur. Quid autem est, vsque ad te veniet, nisi ac si dicatur,
nunc quidem repelletur à te Assur siue rex Assyriorum Sennacherib, sed non semper ita repel-
lentur hostes tui? Quod deinde dicit, & veniet vsque ad ciuitates munitas, & à ciuitatibus
munitis vsque ad flumen, & ad mare de mari, & ad montem de monte, plenariam atque vni-
uersalem vehementer exprimit commotionem totius orbis, ad destructionem & desolationem
terræ vnius, de qua & protinus dicit. Et erit terra in desolationem propter habitatores suos, &
propter fructū cogitationum eorū. Nec mirum in iusto propheta tam cito post consolationem,
qua dictum erat, dies vt ædificentur maceriæ tuæ, tam repentè, tam magnam prophetari de-
solationem eiusdem terræ, cum & apud Danielem similiter cum oraret ille intelligens in libris
numerum annorū, de quo factus est sermo domini ad Hieremiam prophetam, vt compleren-
tur desolationes Hierusalem septuaginta anni, taliter ibidem concludatur visio. Et ciuitatem
& sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo, & finis eius vastitas, & post finem belli
statuta desolatio, & deficiet hostia & sacrificium, & vsque ad consummationem & finem perse-
uerabit desolatio. Quod extunc factum est & fit, iste sequentibus verbis orando prophetat, &
prophetando orat. [Pasce populum tuum in virga tua, gregem hæreditatis tuæ, habitantes so »
los in saltu. In medio Carmeli pascentur Basan & Galaad, iuxta dies antiquos secundum dies »
egressionis tuæ de terra Aegypti.] Cui enim hoc dicitur, pasce populum tuum, gregem hæ- »
ditatis tuæ, nisi illi qui hoc ipsum se facere, & huius officij ministrum se esse testatur, dicens. Ego
sum pastor bonus, ego sum ostium ouium, per me si quis introierit, saluabitur, & ingredietur &
egredietur, & pascua inueniet. Eratis enim (inquit Petrus) aliquando sicut oues errantes. Nam
& quod dicit, Habitantes solos in saltu, hoc est, errantes & pastorem nō habentes, & luporum
faucibus expositæ, quia non erat qui requireret, quippe cum & lex longè facta esset, vt supra
iam dictum est, essentq; praui pastores, pascendo legem non custodientes. Vndè & per alium
prophetam loquitur contra eos, id ipse cui dicitur in isto, pasce populū tuum in virga tua, gre-
gem hæreditatis tuæ, habitantes solos in saltu. Væ pastoribus Israel qui pascebant semetipsos.
Dispersæ sunt oues meæ, eo quòd non esset pastor, & factæ sunt in deuorationem omnium be-
stiarum agri, & dispersę sunt. Errauerunt greges mei, & dispersi sunt, & non erat qui requireret,
non erat (inquit) qui requireret. Ecce ego ipse requiram oues meas, & visitabo eas, sicut visitat
pastor gregem suum, quando fuerit in medio ouium suarum dissipatarum. Ego pascam oues
meas, & ego accubare eas faciam, dicit dominus. Huic ergo, quem tale propositum habere spi-
ritus propheticus nō ignorabat, rectè & constanter dicitur, vt pascat in virga sua, id est, in iu-
stitia sua. Respondet ille & dicit. [In medio Carmeli pascentur Basan & Galaad, iuxta dies an- »
tiquos, secundū dies egressionis tuæ de Aegypto. Ostendam ei mirabilia.] Magnum est quod »
in verbis istis pastor bonus promittit, in medio Carmeli pascentur Basan & Galaad, nimirum
eodem sensu quo in alio propheta iam prælibato, & pascam eas (inquit) in montibus Israel, in
riuis, & in cunctis sedibus terræ, in pascuis vberrimis pascam eas, & in montibus excellis erūt
pascuę earum. Ibi requiescent in herbis virentibus, & in pascuis pinguibus pascentur. Car-
melum quippe & Basan & Galaad regiones aptas fuisse alendis gregibus scriptura testatur. De
Carmelo vndè fuerit Nabal constat illud, quòd ibi oues pauerit insignis pastor Dauid, typum
gerens boni pastoris Christi. Scriptum est enim. Cum ergo audisset Dauid quòd tondēret Na-
bal gregem suum, ascendite, ait pueris suis in Carmelum, & venietis ad Nabal. Et post pauca.
Nunquam eis molesti fuimus, nec aliquando defuit eis quicquā de grege omni tempore, quo
fuerunt nobiscum in Carmelo. Porrò Basan & Galaad regiones quàm pascuosę fuerint, illud sa
tis innuit, quòd eas petierunt à Mose prece instantissima filij Ruben & Gad, eo quòd habentes
pecora multa, essentq; illis infinita substantia. Interpretatur autem Carmelus scientia circunci-
sionis, Basan confusio, Galaad transmigratio testimonij. Igitur tam rebus quàm vocabulis suis
Carmelus & Basan, & Galaad, illas significauit pascuas ouium Christi vberrimas, vbi pascun-
tur & impinguantur, in sacris nunc epulando scripturis, & post modum paradisi delicijs haben
tes primùm scientiam veræ & spiritualis circumcisionis, & deinde salubrem facientes confessio-
nem de peccatis pristinis, & deinde consequentes perfectionem fidei taliter, vt eandem fidē con
firmare & defendere valeant legis & prophetarum testimonijs. Quod deinde subiungitur,
iuxta

Assur pro cunctis nationib⁹ hic ponitur. 4. Reg. 19.

Desolatio totius terræ Iudæ.

Danie. 9.

Pastor ouiū Christus. Iohan. 10. 1. Petri. 2.

Ezech. 34.

Tria loca valdè pascuosa. Ibidem.

1. Reg. 25. Num. 32.

iuxta dies antiquos, secundum dies egressionis tuæ de Aegypto, ostendam ei mirabilia, tunc
demum rectè intelligimus, sed non obliuiscimur quòd Apostolus respiciens & commemorās 1. Cor. 10.
illos dies antiquos, illos dies egressionis tuę, ò antiqua ecclesia de Aegypto, & mirabilia quæ
in illis diebus ostendit dominus, hæc autem (inquit) omnia in figura facta sunt nostri. Nónne
omnis ecclesiasticus ordo legendo & scribendo prædicat atq; concinit, quòd nos populus do-
mini & oues pascuæ, siue grex hęreditatis eius, secundum illorum similitudinem dierum à spi-
rituali Pharaone, id est, à diabolo liberati, & à peccatis, in quib⁹ seruiuimus ei, de Aegypto hu-
ius seculi, id est, de ignorantię tenebris exiuimus, signatis frontibus nostris signo passionis Chri-
sti, qui & agnus verus & pastor bonus est, & transiuimus mare baptismi, & ecce spiritualem
escam manducauimus, & spiritualem potum bibimus, scilicet corpus & sanguinem eiusdē pa-
storis & agni. Hæc & cætera mirabilia ostendam ei, inquit, subauditur omni credenti, siue po-
pulo meo gregi hæreditatis meæ, quem pascere propolui in virga mea, id est, in iustitia mea,
« vel potestate mea, quam tunc significabat illa virga Mosi, in qua signa fecit. Sequitur. [Vidē-
« bunt gentes & confundentur super omni fortitudine sua. Ponent manus super os, aures eorum
« surdæ erunt, lingent puluerem sicut serpens. Velut reptilia terræ perturbentur de ædibus suis. Exodi. 15.
« Dominum deum nostrum formidabunt, & timebunt te.] Et hoc iuxta dies antiquos, secundū
dies egressionis de Aegypto, futurum erat, & factum est. Sicut enim illis diebus viderunt gen-
tes, vel confusæ vel conturbatæ sunt, ascenderuntq; populi & irati sunt, dolores obtinuerūt ha
bitatores Philistijm, & tunc conturbati sunt principes Edom, robustos Moab obtinuit tremor,
obrigauerunt omnes habitatores Chanaan, ita pastore isto pascente populum suum, gregē hę-
reditatis suæ, pro quo mori dignatus est, & quem acquisiuit sanguine suo, dum ostenderet mi-
rabilia quæ per apostolos & martyres eius facta sunt innumerabilia, viderunt gentes, & gen-
tium imperatores, viderūt Iudæi atque gentiles, & cōfusi sunt super omni fortitudine sua, quia
videlicet fortitudo illorum, quæ putabatur magna, legibus & armis suffulta, non poterat enim
cere virtutes quas faciebat in populo vel grege suo pastor bonus in virga sua, in potentia sua,
per infirmos & contemptibiles homines, non solùm per grandæuas personas, sed sæpe per pue
ros atque puellas. Confundebantur ergo super omni fortitudine sua, quæ solummodo poterat
rangere vasa fictilia, thesaurum non valens tollere qui in illis erat. Quid autem dicam de Ponent ma-
gentium earundem sapiętia. Nihilominus & super ea confusæ sunt. Hoc est quod protinus ait, nus super
Ponent manus super os. Nam in comparatione cœlestis sapiętiæ, quæ per illos locuta est, & lin os.
gua, eorum fecit differas, muta fuit & est omnis secularis eloquentia, ponitq; manum super os
suum, conuictam & confusam se esse suomet testans silentio. Et hoc nimirum factū est secundū
illos dies antiquos, dies egressionis de Aegypto. Tunc enim dicenti Mosi. Obsecro domine, nō Exodi. 4.
sum eloquens, ab heri & nudiustertius impeditioris & tardioris linguæ sum, quis (inquit domi-
nus) fecit os hominis, aut quis fabricatus est os surdum & mutum, nónne ego? Et rursum cum
diceret ille, en incircumcisus labijs ego sum, quomodo audiet me Pharao. ecce, inquit, constitui
te deum Pharaonis, & Aaron frater tuus erit propheta tuus. Quod deinde sequitur, aures eo-
rum surdæ erunt, tam de Iudæis intelligitur, quàm de gentibus incredulis maximè autē de Iu-
dæis, quorum aures detestabilius surdæ dicūtur & sunt, quia prius illis est annunciatum, & le-
gem & prophetas acceperunt. Spoliauerunt enim aures suas auditu bono, & hoc secundū eosdē
dies antiquos, dies egressionis de Aegypto, quando tulerunt inaures aureas de vxorum filio-
rumq; & filiarum suarum auribus, & attulerunt eas ad Aaron, fecerunteq; ex eis vitulum con-
flatilem, & adorauerunt. Nam & propter cætera peccata, & maximè propter illud, nunc aures
eorum surdę sunt, dicente domino. Ego autem in die vltionis visitabo & hoc peccatum eorum. Exodi. 32.
Tunc aures suas spoliauerunt auro ad iniuriam dei, nunc aures eorum spoliatæ sunt obedien-
tia filij dei. Deinde lingent (ait) puluerem sicut serpens, id est, terrena tantùm cupient, secun-
dum illam similitudinem serpētis, qua dictum est illi. Terram comedes cunctis diebus vitę tuę. Genes. 3.
Per verbum, quod est lingent, nimiam, nimisq; pronam pulchrè exprimit terrenorum cupidi-
tatem, iuxta Psalmistam quoq; dicentem. Et inimici eius terram lingēt. Verùm nec saltē illud, Psal. 71.
securè facere potuerunt. Sequitur enim. Velut reptilia terræ perturbabuntur de ædibus suis,
subauditur, tam gentiles quàm Iudæi. Nam & Iudæi de ciuitate & templo perturbati quod erat
in Hierosolymis, per omnes terras sunt dispersi, & gentiles de phanis suis ac delubris, in quibus
sacrificabant dæmonijs. Nimirum & hoc iuxta illos dies antiquos factū est, quando ad ingres-
sum filiorum Israel gentes Chananæorum gentes immundæ velut reptilia de terra illa, protur
batæ sunt. Nouissimum quod dictum est, dominum deum nostrum formidabunt & timebunt
te, subauditur, ô Christe. Repentè nanq; ad illum conuersionem fecit cum gratiarū actione, tam
de incredulis, quàm de credētibus Iudęis, atque gentibus. rectè potest intelligi, videlicet secun-
dum magnam distantiam formidinis, siue timoris. Nam & increduli accusante conscientia for Duplex ti-
midant quidem, sed inutiliter, quemadmodum dæmones, sicut scriptum est. Et dæmones cre- mor.
dunt & contremiscunt. creduli autē & pij timent vtili timore, qui est initiū sapientiæ. Sequitur. Iacob. 2.

[Quis

Universidad de Deusto
Biblioteca

[Quis deus similis tui, qui aufers iniquitatem, & transis peccatum reliquiarū hereditatis tuæ] » Hoc in laudem & admirationem dicitur, & dicendū est, inexhaustæ gratiæ quæ nunquam fa-
Roma.11. eigatur, suscipiendo ad se conuersos quamlibet multum peccauerint, quamliber in peccatis diu perseuerārint. Futurum enim est, vt omnis Israel, in quo nunc cæcitas contigit, saluus sit, cum plenitudo gentiū introierit. De hoc gratulabundus, quis, inquit, deus similis tui? Nō enim sub-
iunxit, qui fecisti cœlum & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt, vel qui eduxisti filios Israel de terra Aegypti, quod iam factum est, sed qui aufers (inquit) iniquitatem, & transis peccatum
reliquiarum hæreditatis tuæ, quod futurum est. Nec hoc taliter dixisse contentus, quasi quæ-
res, ad quid dixerit, Sequitur adhuc & dicit. [Non mittet vltra furorem suum, quoniam vo-
lis » misericordiam est. Reuertetur & miserebitur nostri. Deponet iniquitates nostras, & proiicet in »
Exodi.11. profundum maris omnia peccata nostra.] Hæc quoq; vt superiora dicuntur, & fiūt iuxta dies » antiquos, secundū dies egressionis de Aegypto. Nam in illis diebus antiquis, in illa egressione
de Aegypto, videbo sanguinem ait, & transibo vos, nec erit in vobis plaga disperdens, quando percussero terram Aegypti. Secundum illam similitudinem iudicaturus dominus hunc mun-
dum præmittit signa sua, vt reliquiæ Israel saluæ fiant, & transibit peccatum eorum, ne simul
Esaiæ.6. cum mundo damnentur. Volens enim est misericordiam, & idcirco prædicare nō desinit pœ-
nitentiam. Quam cum susceperint, non immittet (ait) vltra furorem suum, subauditur vt hacte-
nus fecit, excæcando cor populi huius, & aggrauando aures eius, & claudendo oculos eius, ne
forte videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & cōuertatur. Item in illis
diebus egressionis de Aegypto, percussit omne primogenitum in terra Aegypti, & omnem
exercitum Pharaonis cum curribus & equitibus eius in mari rubro dimersit. Secundum illam
similitudinem deponet (inquit) iniquitates nostras, & præiiciet in profundum maris, id est, dele-
bit in baptismo Christi omnia peccata nostra. Iam finem loquendi faciens, rursus ad ipsum fa-
miliariter conuertitur & dicit. [Dabis veritatem Iacob, misericordiam Abraham, quæ iurasti »
Psal.24. patribus nostris à diebus antiquis.] Istæ sunt vniuersæ viæ domini, misericordia & veritas, in »
Psal.84. quibus iste venerabiliter sermonem suum consummauit, loquens ad ipsum, in quo misericor-
Psal.11. dia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt. Iustitia ipsa est veritas, quam da-
bis (inquit) Iacob, videlicet reddendo vnicuiq; secundum opera sua. pax ipsa est misericordia,
quam dabis (ait) Abraham, benedicendo scilicet in semine eius omnes gentes, vt accipiant re-
missionem peccatorum per te eundem Christum dei filium, qui es ipsa veritas, cuius donū mi-
sericordia est, quæ iurasti (ait) patribus nostris à diebus antiquis, vt videlicet quenquam dubi-
tare de adimplendis misericordia & veritate nefarium sit. Porrò illud animaduertere pul-
chrum est, quòd in plures misericordia, in pauciores autem danda pronunciatur veritas, dum
nō dicit, dabis misericordiam Iacob, veritatem Abraham, sed veritatem Iacob, misericordiam
Abraham. Iacob quippe vnius tantum, id est, Israelitici gentis, Abraham autem pater multa-
Genes.17. rum gentium prædicatur, dicente deo. Ego sum & pactum meum tecum, erisq; pater multā
gentium, nec vltra vocabitur nomen tuum Abram, sed appellaberis Abraham, quia patrem
multarum gentium posui te. Sed & illud non omittendum, quia prius complacuit deo, quam
Roma.4. esset circumcisus. Vndè Apostolus. Quomodo (inquit) reputata est Abrahæ fides ad iustitiam?
in circumcisione, an in præputio? Non in circumcisione, sed in præputio. Et signum accepit cir-
cumcisionis, signaculum iustitiæ fidei, quæ est in præputio, vt sit pater omnium credentiū per
præputium, & sit pater circumcisionis. Iraq; dum dicitur, dabis veritatem Iacob, misericordiam
Abraham, in multos quidem veritas, sed in multo plures misericordia redundat, quod nimirū
Roma.11. nobis expedire spiritus propheticus bene perpenderat. Nam vt saluemur, non tam veritatem
iudicis, quàm misericordiā quærimus creatoris. Deniq; & si fuerint ex circumcisione sancti per-
fecti, quibus ad coronam veritas dei abundauit, nobis tamen gentibus misericordiæ est quod
Psal.102. idem deus impendit. Vndè idem Apostolus. Dico enim (ait) Christum Iesum ministrum fuisse
circumcisionis propter veritatem dei, ad confirmandas promissiones patrum, gentes autem si
per misericordia honorare deum. Quibus autem patribus iurauerit hæc dominus, vt iste
meminit dicens. quæ iurasti patribus nostris, à diebus antiquis, scire debemus, qa isti sunt præ-
cipuè pater Abraham & patriarcha Dauid. Iurauit enim dominus Dauid veritatem, de fructu
Genes.22. ventris tui ponā super sedem tuam. Iurauit misericordiā Abraham super miseris gentibus, ita
vt diceret. Per memetipsum iurauī, quia fecisti rem hanc, & non pepercisti filio tuo vnigenito
benedicam tibi, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ. Et hæc quidem, scilicet ve-
ritatem & misericordiam iam dedit, sed datum hoc in iudicio futuro palam cunctis apparebit.
Debemus enim sermonem hunc propheticum ita terminare, vt memores simus initij quo ita
supra.6. extremum cœpit. Audiant montes iudicium domini & fortia fundamenta terræ, quia iudicium domini
omni iu- cum populo suo & cum Israel dijudicabitur. Planè quod de vna gente Israelitica diximus,
icium. quæ tunc diuisa erat in duas partes, id est, in Samariam & Hierusalem, ide m de vniuerso ge-
nere humano sentimus & dicimus, Sicut enim tunc dominus iudicium proponens, sese inter
vtranq;

vtramq; partem exhibuit, Samariam tanquam reum impœnitentem perpetuę captiuitati ad-
iudicans, Hierusalem verò tanquam reum pœnitentem de Babylonica captiuitate soluendam
esse decernēs, sic ab initio seculi fecit, & facit, & facturus est in fine seculi. Nam vt de iudicio bre-
uiter dicam, inter Cain & Abel, qui ambo, sicut & nos omnes, in Adam peccauerant, taliter se Genes.4.
exhibuit, vt impœnitentem Cain omnino abijceret, pœnitentē verò & dignos pœnitentię fru-
ctus offerentem Abel susciperet. Porrò de fine seculi euangelium nō tacuit, quia gentes omnes Matth.25.
in duas diuisiones tanquam in duos reos diuidens, alteram partem positam à sinistris veluti
reum impœnitentem perpetuò tradet igni, pronuncians quòd pœnitentiæ fructum non fece-
rit, alteram verò partem constitutam à dextris, veluti reum, qui dignos pœnitentiæ fructus fe-
cit, ad regnum vocabit. Et vt sciamus, quàm constans in tali discretione iudex iste sit, in ipso suę Lucæ.23.
mortis articulo, dum inter duos latrones penderet, alterū impœnitentem & blasphemantem
reliquit, alteri pœnitenti & confitenti paradisi ianuam aperuit. & cōtinuò Iudaicum populum
impœnitentem derelinquens, gentium pœnitentiam suscepit.

FINIS.

PROLOGVS RVPERTI ABBATIS
IN SEX POSTERIORES PROPHETAS.

REFRIGVERAT in me feruor studij laudabilis, quod est vacare in prophe- Eccli.39.
tis, quemadmodū Iesus filius Syrach dicit. Sapientiam omnium antiquorū ex- Sapientia
quiret sapiens, & in prophetis vacabit. Hoc feruenti studio facere inceperam, & prophetarū
ante hoc biennium duodecim prophetarum volumen ingressus, & ex ipsis sex Christus est
anteriores, sicut in ordine sunt, quantum potui perscruratus, quantum se exqui-
rentem admisit sapientia ipsorum, quæ Christus est, quia reuera sapientia dei Christus, sapien-
tia ipsorum est, & in ipsum tendit omnis eorum prophetia, & omnis scriptura diuinitus inspi-
rata. Cum ad Naum peruenissem, qui in ordine septimus est, substiti, & velut offensus toto re-
frigescente studio nō vlterius procedere cupiui. Quæ causa properantem animum offenderit,
iam nunc dicam tibi ô Ekkenberte abba venerabilis, qui cœnobio Corbiensi præsidens, eandē
quam prædixi sapientiā antiquorū studiosè legendo exquiris. Tu quippe mihi scribere digna-
tus es, & scripto tuo commonere me, vt eodem studio, quo (vti tibi visum est) tractaueram sex
prophetas anteriores, tractarem & posteriores, vtiq; per hoc significans simplicem te habere
oculum, & partem nullam habentem tenebrarum, quales patiuntur nonnulli, qui nullam lu-
cernam, quamuis claré lucentem, videre possunt, inuidendo alijs quod ipsi assequuti non sunt.

Causa hæc est, cur opus illud intermissi, quia videlicet difficultas quasi de præsumptione re- Cur opus
darguēs, animū defessum reddidit, & interim Cuno reuerendus pater cœnobij Sygebergensis, biennio in-
putans me opus illud vsque ad finē perduxisse, & idcirco ociari, occasione de mutua collatione termissum.
accepta. Scribe, air, mihi librum De victoria verbi dei. Hæc dicens & sæpius repetens non de-
stitit, donec animum quo volebat intendi, & ecce. XIII. libellos deo adiuuante, consummaui.
illud opusculum De victoria verbi dei vix euaginaueram, vix ad portū consummationis per-
ueneram, & ecce admonitionis tuæ memor diligens animus iam dictos sex posteriores prophe
tas, quos omiseram, respexit, & amore illorum incaluit, & scīs vel sperans quòd meditatio sa-
pientiæ illorum mercede non carebit. Ipsi nanq; fundamentum posuerūt, & quicunq; super hoc
fundamentum aurum, argentum, lapides preciosos superædificauerit, mercedem propriam ac-
cipiet, Apostolus ait. Dicet aliquis, Ergo ne sensus tui aurei sunt, & sermones tui, tua æstima 1.Cor.3.
tione, argentei sunt? Non ego dico, sed tuum facit iudicium & multorum, qui, vt tu, benevoli Quid pen-
sunt, quibus etiā vix credo, quòd sensus nostri, sermones nostri, sensibus atq; sermonibus illorū nę columbę
similes sint, quibus in psalmo spiritus sanctus dicit. Si dormiatis inter medios cleros pennę co- deargentatæ
lūbæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri. Et est sensus, Si fueritis studētes in li- Psal.67.
bris veteris ac noui testamēti, qui medij sunt, qui cōmuniter de vtroq; testamēto à fidelibus eli-
guntur & in authoritate habētur, & si (inquā) fueritis studētes in illis, si perseueraueritis in illis vsq;
ad dormitionē mortis, tunc apparebit vobis, & per vos innotescet alijs, quòd pennæ columbę
deargentatæ sint, & posteriora dorsi eius in pallore auri, id est, quòd sanctæ scripturę sermo ex-
terior, qui nescientibus videtur vilis, ipsæ super omnē eloquentiā secularē præclarus sit, velut ar-
gentū igne examinatū, & mysticus qui sub verbis latet sensus, sicut sub pennis dorsum, ipse prę-
clarior sit velut aurū. Igitur quoniā & tu cōmones, & spes mercedis in deo est, iste quoq; vnus Nehe.4.
de filijs captiuitatis super fundamentū hoc, vt cœpit superædificet quod potest. Olim sic fuit di-
ctum, subiannādo filijs transmigrationis ædificātibus muros Hierusalē. Aedificēt, si ascēderit vul
pes, trāsiliet murū eorū lapideū, & illi ecōtra. Audi deus noster, quia facti sumus despectui. Con
uerte opprobriū super caput eorū. Nunquid iuxta opprobriū illorū ascendit vulpes, & transili-
uit murū, & quod sperātes in dño ędificauerunt? Imò cōuersum est opprobriū in caput eorū, & Aggæi.2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

magna erit gloria ciuitatis vel domus istius nouissimę,plus quim primæ,dicit dominus exercituum.Et in loco isto dabo pacem,dicit dominus exercituū,Vndé nobis suo loco plenius erit dicendū. Superædificare in scripturis. Ferè similia contigerūt eis,quicunq; fideli studio superædificauerūt quod potuerūt, super fundamentū apostolorū & prophetarū,quia dum viuerent,dum ædificarēt, opprobria de nonnullis sustinuerunt,sed de his qui exprobrabant decedentibus,ipsorum permanet ędificiū. Quæ hactenus dicta sunt,iam calamus scriptoris vsq; ad vltimā ferè dictiunculā perscripserat, & cum ecce duo fratres Helmuuardes,Busensis cœnobii superuenientes,breuē porrexerūt epistolam,quæ vel sola mihi suffragari posset,ne quis scripta mea legens,magis in me acculet presumptionē nimis vltroneā,quam circa verbū dei,per quod facti & refecti sumus,studiosam consideret benevolentiā. Verba Reginhardi. Ait enim inter cætera scriptor epistolæ,prior ipsorū scriba doctus,& sacrarum scripturarū fidelis alumnus,nomine Reginhardus,de quo non dubito,quōd priorū sex prophetarū exēplaria te, cui transmissa,fuerit consecutus. Sed debes(inquit)adhuc amori,debes honori & obsequio dilecti, per ipsum autē & propter ipsum nostro desiderio,vt verba oris eius sicut cœpisti vsq; ad finē aperias,ne si propter difficultatē eorū tepidius forte secuti nō fortiter cucurrerimus in odore vnguentorū eius,tibi imputetur,qui introductus in cellaria regis, occultasti diuitias sponsi,quas ibi conspexisti. Cant.1. Explanationē dico X II.prophetarū,cuius partē iam dudū tanta perscripsi auiditate,vt viderer tunc primùm tali me studio mancipasse.Quāto magis aūt in parte delector,tanto vehemētius in expectationē totius exęstuo. Cuno exactor operis. Hęc ille quē prędixi. Taceo de illo monitore,& penè præceptore meo Sygebergensi, qui me cunctantē,de solita admonitione parū proficit,grauius quasi ludibundus impulit. Imperio(ait) spiritus sancti præcipio tibi. Cant.8. Itaq; quoniam & ipse dilectus dicit. Quæ habitas in hortis,amici auscultāt te,fac me audire vocē tuā,tibi & cæteris monitoribus tanquam amicis dilecti auscultācibus obtemperans ingrediar,& hanc partē profundi totius nauigationis,cursum sancto cōmittens spiritui.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, IN NAVM PROPHETAM COMMENTARIORVM, LIBER PRIMVS.

Roma.1. NVS Niniue,liber visionis Naum Helchesæi,] Iram & indignationem,tribulationem,& angustiā,quā & Apostolus declamat in omnem animā hominis operantis malum denunciat onus à superna maiestate superpositū Niniuæ. Quæstio super asperitate huius prophetiæ. Quam ob causam? quibus culpis præcedentibus commeruit Niniue,vt iram declamaret super illam spiritus propheticus absq; vlla cōmiseratione? Nam si totū onus ritè perpendas,si totum textum prophetiæ diligenter consideres,non commisereſcens, aut de pœnitentia consulens,imò consuleabundus,& quasi de certissima vindicta plaudens ferè cuncta loquitur,exceptis paucis quæ interserit in consolationem populi dei,secundum nomen suum, quod est Naum.Interpretatur enim consolator. Exempli gratia. Vox flagelli & vox impetus rotæ,& equi frementis,& quadrigę feruentis & equitis ascendentis,& micantis gladij,& fulgurantis hastæ, & multitudinis interfectæ,& grauis ruinæ,& finis non est cadauerum. Item.Custodes tui quasi locustę,& paruuli tui quasi locustę locustarum,quę consident in sæpibus in die frigoris. Sol ortus est, & auolauerunt,& non cognitus locus earum vbi fuerint. Pauca hæc proexemplo posita sunt,quia talis est totus ferè prophetię textus,vt misericors irridere videat ipse, qui natura misericors est loquens in prophetis spiritus sanctus.Quam ergo ob causam,vel pro Responsio. quibus eorū meritis sic in eos inuehitur,Agnoscenda est causa,vt agnoscatur & dei iustitia,ac proinde magis ipsa pulchritudo prophetię presentis illucescat.Quōd enim obscura videtur & clausa, hoc maximè facit causa nondum intellecta.Dicamus ergo,Niniue ciuitas magna,metropolis erat Assyriorū.Porrò Assyrij tunc prę cęteris gentibus regnabant,easq; dominatione premebant,quod primus facere cœpit Ninus rex Assyriorum,à quo & ciuitas Niniue condita Isaię.10. vel denominata est. Propterea per Elaiam sic loquitur dominus. Væ Assur virga furoris mei & baculus ipse in manu eius indignatio mea. Nam sicut virga furoris,velut baculus indignationis domini,gentes cæcidit, & regna confregit, & iugo suo pressit annis fermè mille trecentis. Super cætera mala illud summum fuit sacrilegium superbiæ,& cordis eius magnifici,quōd captiuatis decem tribubus,super Iudam quoq; & Hierusalem inundauit,vbi erat verbū promissionis,vndè oportebat salutem venire,id est,Christū nasci iuxta veritatē dei,de semine Dauid, inde est ille prophetæ dolor,illa dolentis exclamatio. Et erit extensio alarum eius implēs latitudinem terræ tuæ ô Emanuel. Esa.8. Et est sensus,ad hoc tendet superbia eius,& ista erit intētio diaboli,cui militat superbia eius,vt nō fiat quod iurauit deus,tuū nobis aduentū promittēs,audite

inquiens

inquiens domus Dauid.Ecce virgo concipiet,& vocabitur nomen eius Emanuel.Num parua ista causa est?Reuocetur ad memoriā signū illud magnū & mirabile de Apocalypsi,quod apparuit in cœlo.Mulier amicta sole,& luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarum XII.& in vtero(inquit)habēs,& clamabat parturiēs,& cruciat vt pariat,& draco magnus rufus habēs capita septē,& cornua decē,sterit ante mulierē,quæ erat paritura,vt cum peperisset, filiū eius deuoraret. Mysteriū hoc rectè perspectū palā facit,quōd reuera grāde onus super se leuauerit,magnū super se iudiciū sumpserit Niniue,id est,regnū Assyriorū,& cętera regna singula suis rēporibus locū & gentē impugnātia,quæ videlicet gēs per illā mulierē in vtero habentē figurat,quia de ipsa Christus erat nasciturus,sicut econtra regna ipsa per septē draconis capita rectè intelligūtur.Nam ex quo mulier in vtero habere cœpit,id est, ex quo ad Abrahā factum est verbū ꝓmissionis de semine eius quod est Christus, vt in ipso omnes gentes benedicerentur, extūc septē regna numerātur per quę insidiāter agere conatus est diabolus,vt eadē promissio nō impleretur,vt salus nō veniret,vt Christus nō nasceret.Scilicet regnū Aegyptiorū,quod pueros Hebræorū masculos necari iussit.& regnū decē tribuū carnaliumq; Iudæorū, quod Achiab & Iezabel incipientibus,prophetas domini occidit. regnū Assyriorū atq; Babyloniorū, qui pro vno capite computātur,quia venientes ab eodē clymate,isti decē tribus,isti Iudā captiuauerūt. & deinde regnū Persarū & Mœdorū,sub quo voluit Aman delere vniuersum genus Iudæorū. deinde regnū Macedonū siue Græcorū,sub quo Machabæi laborauerūt.deinde regnū Romanorū,sub quo ipse Christus & martyres eius passi sunt. Caput septimū erit Antichristi regnū. Quomodo iniqui omnes membra diaboli dicūtur,& sunt,sic eadē regna draconis iam dicti capita fuerūt,quorū singula suis temporibus cōtra mulierē in vtero habentē, id est,contra ecclesiā in verbo promissionis sperantē,diabolico spiritu exagitata steterūt,plurimumq; sanguinē fuderunt. Hinc illud nostrū opusculū est,cuius supra in prologo mentionē feci,quod incipitur De victoria verbi dei. Nunc igitur velut ostio sermonis aperto,in altissimā prophetię huius seriem ingrediendū est. Esaię.9. Ibidem.7. Apoca.12. Septem regna contra semen Abrahæ. Genes.22. Exodi.1. 1.Reg.18. 4.Reg.22. Hester.3.

1 [Onus Niniue,liber visionis Naū Helchesæi.] Naum sicut iam dictū est, consolator interpretatur.Porrò Niniue hoc loco totus mundus est,mundus dānatus,id est,reproborū omniū totū corpus,& mundus qui electos dei persequitur,nō solùm propter interpretationē nominis,quia Niniue speciosa interpretatur,& mundus Græcè Kosmos, id est,speciosus siue ornatus dicitur,verùm & quia tūc Niniue mundi erat caput,& regnū Assyriorū super cætera regna principatū obtinēs,cōtra dominū,sicut apud Esaiā legimus,gloriabatur. Nonne iste igitur,cuius nomen quod est Naū,ita de Hebraico,sicut paracletus de Græco, vertit in consolatorē,& nūc inquā, iste consolator sub nomine Niniue arguēs mundū,illius & nomē gerit,& officiū agit, de quo saluator in Euangelio.Cum(inquit)venerit paracletus, ille arguet mundū de peccato, & de iustitia,& de iudicio? Et quod de peccato iam tunc arguebat mundū, nisi de eo quod nō solùm nō sperauerūt in te Assyrij, quorū(vt iam dictū est)metropolis erat Niniue, verumetiā impugnauerūt te,fuitq; extēsio alarū eorū implens latitudinē terræ tuæ ô Emanuel? Cuius de iustitia mundū arguebat,nisi de illa quā exoptabat Dauid Iustitia dei,dicēs.Miserere mei,vt iustificeris in sermonibus tuis? De illa nimirū iustitia iam tūc arguebat spiritus sanctus, tam in isto quàm in cæteris prophetis singula capita draconis hiantia crudeliter,ad perniciē suprādictæ mulieris in vtero habentis,ne illi nascereturhilius masculus, qui perueniret ad deū & ad thronū eius,quemadmodū dicit ipse. Naum,typus spiritus sancti. Iohan.16. Psal.50. Iohan.14. Psal.134. Quia ad patrē vado, & iā nō videbitis me.In hoc denicq; est iustitia dei, in hoc iustificatus est deus in sermonibus suis, quia sicut promisit,sic iurauit Dauid,ita de fructu ventris eius super sedē suā posuit, & de hac iustitia redarguebatur in prophetis,redarguit in euangelio mundus.quia laborabat,ne ita deus in sermonibus suis iustificaretur.quia laborauit amplius coruscāte euangelio,ne ita deus in sermonibus suis esse iustificatus prędicaret? Porrò,de iudicio quomodo iā tūc mundus arguebat? Nondū enim princeps huius mundi erat iudicatus,nondū erat illud iudiciū mūdi,de quo saluator dicebat.Nūc princeps huius mūdi eiicit foras.Quomodo ergo de iudicio mundū arguebat,nisi qa mūdo videre & admirāte singula draconis capita,ita condēnabat,vt in quandā similitudinē iudicādi principis mūdi Pharaonē obrueret mare, canes comederēt Iezabel, Nabuchodonosor quasi bos fieret,Aman in patibulo quod alteri parauerat ipse penderet,Antiochus Epiphanes sine manu intritus interiret.Ira nimirū de iudicio mundus iam tūc arguebat,quia videns prodigiosas impiorū vindictas,tamen ab impietate nō recedēs,secundū exemplū eorū,locū & gentē infestare nō desinebat vndè salus ventura erat. Iohan.12. Tandē & illud nō prætereundū,quia sicut alij sunt,in quibus spiritus veritatis arguit mundū, & alij quibus ipse est paracletus, ita titulus iste in aliud atq; aliud diuiditur Onus Niniue, liber visiōis Naum,quia profectò alij sunt quibus prophetia hęc onus est dānationis,& alij quibus liber est consolatoriæ visionis, nō abre quod in negotio vel officio tam grandi Helchesęi se dicit,à viculo Helchesæ admodū paruo,suā nimirū paruitatē humiliter agnoscēs,vt in magna gratia perseueraret mentis humilitas,quia dns deus noster qui in altis habitat, ipse humilia respicit in cœlo & in terra. Duplex ius huius prophetiæ. Oneris pondus siue pressura iam ex initio libri

Universidad de Deusto
Biblioteca

sentiri potest,cum dicit. [Deus æmulator,& vlciscens dominus,& habēs furorē. Vlciscēs dominus in aduersarios suos,& irascēs ipse inimicis suis.] Quòd deus æmulator sit,quodq; eius æmulatio sanctis imitanda sit, nouerat ille qui dicit. Aemulor enim vos dei æmulatione, despondi enim vos vni viro virginem castā exhibere Christo. Cum multa sint in scripturis exempla siue documenta æmulationis dei,magis hoc testimonio libuit vti, quia magis ad nostrā intentionē æmulatio dei sit vel fuerit. Intelligimus quippe circa ecclesiā æmulationē dei semper fuisse vel esse,& maximē ex quo ecclesia verbo promissionis ex ipso impregnata est,credēte Abrahā sibi promittenti,& hanc fidē genti suæ relinquente,quòd in semine eius quod est Christus vniuersę gentes benedicerētur. In quo circa dilectā eiusmodi extunc fuit æmulatio dei. In eo videlicet,vt eam virginē castā exhiberet sibi, vt nō fornicaretur cum dijs alienis,paritura filiū sibi, paritura mundo authorem salutis,cōtra quē erat hęc talis æmulatio dei. Nimirum cōtra hūc supradictū draconē,qui habēs capita septē,stetit ante illā mulierē,verbū promissionis in vtero habentē,vt eam aut corrūperet aut interficeret,id est,habēs regna septē,quæ supra tam memorata sunt,ste tit & egit contra Iudaicā gentē,aduersus Dauidicā stirpē,vt eam aut in anima per cultū idolo latriq; adulteraret,aut in corpore funditus occideret atq; deleret. Igitur æmulator,id est,ve hemēs amator deus,& vlciscēs dominus, qa videlicet in ipsa æmulatione peccata gentis ipsius sæpius est vltus. Exempli gratia. Quando gentē illā æmulatus est, in Aegyptiaca seruitute dijs alienis seruientē, & descendit liberare eam in manu potēti & brachio excelso, protinus eorum murmurationes sic vltus est, vt omnes qui numerati fuerāt à viginti annis & supra, prostraret in deserto. Deinceps ergo,per succedētia tēpora,quoties peccauerūt,tradidit eos in manus gen nō cōtentus,in anima quoq; est vltus. Vndē & repetit vlciscēs dominus,additq; & habēs furorē. De talibus alius prophera diuinæ concedēs iustitiq; dicit. Induc super eos diē afflictionis,& du plici cōtritione cōtere eos domine deus meus. Et in Deutero. dominus dicit. Ignis succensus est in furore meo,& ardebit vsq; ad inferni nouissima. Quæ hactenus dicta fuit,de illo populo con stat,qui se amicū dei & populū consitebat. Sequitur de illis,qui manifestē inimici sunt,vel hostes eius,quos ipse nō æmulatur,sciēs quòd cōtra ipsum sint, ira vt ne ore quidē ipsum confiteant, imò & nomē ipsius in cōfessoribus eius persequātur. Vlciscēs dominus in hostes suos & irascēs dominus dicit,& in eos qui ex illo populo eius reprobi fuerūt vel sunt,& vlciscēs esse,& furorē habere asserit,quē Psalmista pauescēs. Domine(inquit)ne in furore tuo arguas me, in ilio aūt,de æmulatione siue æmularoris nomine omnino tacet,tantumq; vlciscēs,& irascēs dicit dominus, & in quos vlciscit, quibus irascit,hostes & inimici manifestē pronunciant, qualis fuit Iezabel,qualis extitit Nabuchodonosor,quando dixit. & qs est deus qui eripiat vos de manu mea, quales sunt vel fuerūt omnes qui retenderūt aduersus deū manū suā, & cōtra omnipotentiā roborati sunt,qui cucurrerūt aduersus eum erecto collo, & pingui ceruice armati sunt. Non eos æmulatus,imò cōtra eos æmulatus est æmulator deus semē Abrahę quod erat ap prehensurus,æmulatus inquā & vltus est vlciscēs dominus. Aemulatus defendēdo & liberādo, vltus virga iniquitates eorū,& in verberibus peccata eorū visitādo. Nec ante desiit pro gēte illa æmulari & pēnā misericorditer vlcisci, donec ex ipsa carnē assumpsit. Quo facto,desiit æmulari, quia gens eadē in contrariū surrexit, futurū hic quasi præteritū in Ezechiele edixit. Zelus meus recessus à te,& vltra nō irascar tibi. Veruntamē in deū nulla passio cadit,nec more homi nis irascit,aut furorē habet, nec vllo modo passibilis est,sed quicquid his vocibus significat, agit iunxit. [Dominus patiēs & magnus fortitudine,& mundans nō faciet innocentem.] Cum dicit dominus patiens, talem asserit dominū, qui furoris vel iræ suæ impatientiæ nullā vnquā habet passionem. Similiter cum dicit, magnus fortitudine,talē illū prędicat,qui nulla frangatur dolo ris infirmitate. Sed dicet aliqs. Quomodo ergo misericors est,aut quomodo,qui in ipso vel ex ipso est spiritus pietatis,secundus in ordine septē spirituū,à spiritu timoris domini? Ad hæc in quatuor passiones animi humani, gaudium & dolorē, timorem & spem. Sed profectò quatuor sunt eorundē nominū nō passiones,sed magnæ virtutes in diuinis scripturis,quas breuibus dis cernimus vel determinamus differētijs. Etenim gaudiū seculi passio est. Gaudiū in spū sancto,vel gaudere in domino virtus est. Dolor vel tristitia seculi passio est. Quę secundū deū tristitia est,& salutē operat,virtus est. Timor seculi,timor qui pœnā habet,iuxta quē timidus quis dicit,passio est. Timor domini sanctus permanēs in seculū seculi,iuxta quē timoratus reuerens aut religio sus qs dicit,virtus est. Similiter spes seculi, dū sperat qs in seculo siue in principibus seculi, pas sio est. Spes quę in deo est,eque vt fides & charitas,virtus est. Hęc idcirco dicta sunt,vt dum in deo negamus quatuor passiones,non negemus in eo quatuor eorundē nominū virtutes, quas nisi ex

2. Cor. 11. Æmulatio dei.

Vlciscēs dominus.

Nume. 14.

Psal. 105.

Hiere. 16. Deuter. 32.

Psal. 6.

Hostes dei Danie. 3.

Zelus dei à iudæis re essit. Zech. 10. Auferetur zelus meus à te,& quiescā,nec irascar amplius.

Nulla in deo passio inuenit.

nisi ex deo, nisi ex spiritu dei nullus habere potest. Igitur dominus patiens,inquit,id est,cum tranquillitate iudicās & magnus fortitudine & mundās nō faciet innocentem, & magnus fortitudine & patiens,idem est ordo sensuum,qui & in illo psalmi versiculo. Deus iudex iustus,fortis,& patiens. Nam mundando nō facere innocentem,hoc est, iustum esse iudicem,& magnus fortitudine,& patiens,idē est quod fortis & patiens. Hæc tria illi conueniūt sedenti super thronum,qui iudicat æquitatem,vt sit iustus,& fortis,& patiens. Iustus in eo vt mundans non faciat innocentem,id est,vt quæcunq; mala,vel nociua sunt,auferens,nullam accipiat personam,sed solam respiciat causam,& eum,quem culpa facit nocentem. & si ille sit,qui simul secum dulces capiebat cibos,homo vnanimis,dux suus, & notus suus,non per propriū fauorem dimittat impunitum velut innocentē. Hęc consideratio valet in multis eiusmodi,quale illud fuit,quòd dominus videns ciuitatem Hierusalem,fleuit super illam,& tamen non liberauit eam, vt nō circúdarent eam inimici eius vallo,vt nō coangustarēt eam vndiq; & filios eius,qui in ipsa erāt, & ad terrā prosternerent,ita vt nō relinquerent lapidem super lapidem. Impossibile nanq; est, eum iniustē quid agere, iniustē misereri vel parcere,nisi præeunte pœnitētiæ humilitate. Non (inquit)possum ego à meipso facere quicquā, videlicet vt faciūt iniusti iudices, qui dicūt bonū malum,& malum bonum,propriam voluntatem sequentes,nō merita rerū,sed sicut audio,iudico, & proinde iudiciū meū verū est. Porrò,in eo fortis est, quòd nocēs quis est,vt causa eius se habet,pœnæ adiudicatus, effugere,vel manui eius resistere non potest, sicut postmodū hic idem propheta dicit. Ante faciē indignationis eius quis stabit,& quis resistet in ira furoris eius? sub auditur nullus,neq; homo,neq; angelus,neq; diabolus,neq; Antichristus,quem dominus Iesus Christus(ait Apostolus)interficiet spiritu oris sui,id est,eam facilē,vt tu sufflando ore tuo pulueré exiguū dispergis. Patiens in eo est,quòd peccantē ad pœnitentiā expectat,& antequā iudiciū proferat,ad misericordiā prouocat,interdū etiam illū quem impœnitentē esse nō ignorat, vt omnis pœnitens id quod saluatur,debere se sciat expectantis patientiæ,& nullus impœnitēs « in damnatione sua derogare valeat quasi festinātis impatientię,sequitur. [Dominus in tempe « state & turbine viæ eius,& nebulę puluis pedū eius.] Viæ domini sunt supradictæ æmulationes & vltiones eius. Vltiones quasi habētes furorē ad tollendos siue puniendos hostes eius,inimicos eius. Porrò tempestas & turbo maris siue aeris solē subtegūt, præsentemq; mortē minantur, & nebulæ terrā tegētes,prospectū oculorū impediūt,vt in die ferè sicut in nocte terra mariq; progredientibus anceps persępe fiat periculū. Iuxta horū similitudinē supradictæ viæ domini,oculis vel sensibus hominū dubiæ fuerunt vel sunt,eo quòd illæ vltiones domini iustos vt iniustos « inuoluūt,sicut figurata locutiōe per metaphorā protinus subiunctū est. [Increpās mare,& exic « cās illud,& omnia flumina ad desertū deducēs. Infirmatus est Basan & Carmelus,& flos Libani « elanguit. Montes cōmoti sunt ab eo,& colles desolati sunt,& contremuit terra à facie eius,orbis « & habitantes in eo.] Per tam diuersas res mare & flumina, Basan & Carmelum, atque Libanum,mōtes & colles,& terrā siue orbē diuersas habitantiū in orbe terrarū causas intelligimus, quia propter diuersas eorū causas penè similibus vltionibus vltus est in eos,vt vlciscitur æmulator deus,& vlciscēs dominus. Exempli gratia. Libanus,quo nomine nonnunq; templū vnicū domini quod erat in Hierosolymis intelligitur, vt illic Aperi Libane portas tuas, & comedat ignis cedros tuas. Libanus,inquā,id est,locus & gens,vbi notus erat deus,vbi magnū erat nomen eius,nunquid tūc temporis minus aduersa pertulit,minus cōmotus, vel desolatus est cæteris gentibus,quibus nō erat notus,à quibus nō adorabatur viuus & verus deus? imò & sęuerius vltus est in illū locū,vlciscēs & æmulator deus,quia pluribus malis obtritus nō soldm Israel in Assyrios,id est,decē tribus,sed & Iuda in Babylonē, ciuitate & tēplo ignibus dato,captiuus est translatus. Ibi sine dubio viæ domini in tempestate & turbine,& nebulæ puluis pedū eius, ibi sicut cæteræ gētes onera sua,ita & locus ille sanctus,imò & sæuerius coercitus,suū portabat onus,& cum peccatoribus pariter iusti captiui ducebātur,quorū fuere notissimi Daniel & socij eius. Multi peccatores & sine deo homines pacē habebāt,& illi flagellabant. Sicut in nebula, sicut in tempestate & turbine sol subtegitur,& dies obscurat,ita pulchritudo iustitię dei nō vidēbatur,prouidētia dei ab infirmis nulla esse putabatur,qualiū in persona Psalmista loquitur. Mei aūt penè moti sunt pedes,penè effusi sunt gressus mei,quia zelaui super iniquos,pacē peccatorum videns. Ac deinceps. Ergo sine causa iustificaui cor meum,& laui inter innocētes manus meas,& fui flagellatus tota die,&c. Ad summū,mare pariter increpante domino exiccat,id est, iuxta sententiā domini propter peccatū Adæ vniuersum genus humanū sub eadē mortis conditione tenetur,iusti & iniusti omnes moriūtur. Multæ & hac via domini sunt nebulę,& multi penè scandalizantur,quodāmodo irruēte in oculos eorū puluere pedū eius. Moritur doctus,ait Ecclesiastes,similiter vt indoctus,& idcirco tæduit me vitæ meę. Notandū interea,septē verbis,quo numero plerunque significatur vniuersitas,cunctas præsenti loco æmulatoris dei, siue vlciscētis domini vltiones esse declamatas. Mare increpante illo exiccatur,flumina ad desertū perducūtur,Basan & Carmelus infirmātur, & flos Libani elanguit, montes ab eo sunt cōmoti

Psal. 7. Deus iustus iudex.

Psal. 54.

Lucæ. 10.

Iohan. 5.

2. Thess. 2.

Viæ domini.

Nebulæ in vnis domi Psal. 72.

Zach. 11.

Eccles. 2. Septem v tiones de

Universidad de Deusto
Biblioteca

& colles sunt desolati, terra vel orbis contremuit. Et reuera si rité perpendas, sicut fuerunt septē capita draconis iam supra memorati, id est, septē principalia regna mundi in ligno positi, quæ steterunt contra mulierem in vtero habentem, ex quo factum est ad Abraham verbū promissionis, ita fuerunt septem vltiones, singulę in singula capita eiusdem draconis. Prima fuit vltio, Exodi.14. vbi increpante domino, exiccatum est medium maris, filijs quidem Israel peruium fuit, Pha- 4.Reg.11. raonem autem, & currus exercituum eius operuit. Secunda, vbi decem tribus propter cultum 4.Reg.17. vitulorum, & neces prophetarum, tanquam flumina defluentia ad captiuitatis desertum irrevocabiliter perducta sunt, & Assyriorum, qui eos captiuauerant, & Iudam captiuare volebāt, Danie.4. centum octogintaquinq; milia nocte vna cæsa sunt. Tertia, vbi succensa ciuitate, & templo do- Hester.4. mini, Nabuchodonosor quasi in bouē demutatus est, & Babylon subuersa est à Mœdis & Persis. Quarta, vbi ille hostis superbissimus Aman, & cęteri hostes Iudęorum in regno Assueri, ita infirmati sunt, vt ipse Aman in patibulo appenderetur, & septuagintaquinq; milia occisorum 1.Mach.8. implerentur. Quinta, vbi Machabæis multa iam passis superbus Antiochus Epiphanes, & cęteri montes, id est, Syriæ reges, magna (vt legimus) per auxilium domini cōmonitione in malum suum commoti sunt. Sexta, vbi post passionem domini colles maligni, id est, homicidę Iudęi omnino sunt desolati, ita vt caderent in ore gladij, & in omnes gentes ducerentur captiui. Septima, quæ futura est, quando interfecto Antichristo, & veniēte ad iudicium domino, reuera Nemini eorem deo sua sufficit iusti tia. contremiscet orbis, & contremiscent habitātes in eo, ita vt trepidi resurgant mortui. Cum igitur fortitudine tam magnus sit dominus, & quid restat, nisi vt sub potenti manu eius humiliemur? Hoc intendens, continuò percunctatur. [Ante faciem indignationis eius quis stabit, & Psal.142. quis resistet in ira furoris eius? Indignatio eius effusa est vt ignis, & petrę dissolutę sunt ab eo.] Iob.4. Ante faciem indignationis domini stare, est de iustitia sua quempiā confidere posse, & propter operum abundantiam seu virtutum conscientiam, misericordia non indigere. Sed quis in hoc sufficiens est? Ne (inquit Psalmista) in iudicium intres cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Et in Iob veraciter dictum est. Ecce qui seruiunt ei, non sunt sta- Exodi.34. biles, & in angelis suis reperit prauitatē. Quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenam habent fundamentum, consumentur velut à tineę? Moyses quoq; inuocans nomen domini. Dominator (inquit) domine deus, misericors & clemens, pariens & multę miserationis, ac verax, qui custodis misericordiam in millia, qui aufers iniquitatē, & scelera, & peccata, nullusq; Roma.3. apud te per se innocēs est. Ex abundanti est, nunc astruere, quòd nulli merita propria sufficientia sint, & quòd nō saluemur, nisi gratia dei, quia iamdudū hoc ex sanctis declaratū est scriptu- ris, & vera sententia est Apostoli, quia omnes peccauerunt, & egēt gloria dei. Et rectè in causa Psal.11. huiusmodi nominatur indignatio dei dicendo. Ante faciē indignationis eius quis stabit? quia Exodi.5. videlicet ille indignationem meretur, qui de suis confidit operibus, & iustè accidit ei, vt cadat, 3.Esdræ.10. dum se stare existimat. Porrò, resistere deo, est ipsam iniquitatem suam defendere, & in peccato Duo superbiæ modi contra deū. suo superbire, quales illi sunt, qui dixerunt (ait Psalmista) linguam nostram magnificabimus, labia nostra à nobis sunt, quis noster dominus est? Talis erat Pharao, cum diceret, nescio dominum, & Israel non dimittā. Cui dominus inter cætera per Moysen, Vsquequo (ait) non vis subijci mihi? Dimitte populum meum mihi. Sin autem renuistis, & non vis dimittere eum, &c. Contrarij sunt hi duo superbię modi, cum alius de iustitia sua præsumit, secq; in iudicio stare cū deo, & iustificari confidit. alius autem ipsam iniustitiam suam defendit, & ad satisfaciendum deo nō vult subijci. Et ille quidē iustitiæ præsumptor, hominibus quidem stare interdum videtur, sed deo cecidit. Iste autem iniustitiæ defensor, & si resistere ad horam dimittitur, non diu pacē habere potest, sed mox vbi ira furoris domini se exerit, in sua desolatione sentit, quàm inualidus ad resistendum est. Nam indignatio eius effusa est (inquit) vt ignis, subauditur in eum, qui prę- sumit, quòd ante faciem eius tanquā iustus stare possit. & petrę, id est, resistentes dura ceruice, & rebelles deo mentes dissolutæ sunt ab eo, videlicet vt ille Pharao, cuius cor vt petra induratū, vt cęra fluxit ab igne furoris domini. Restat igitur, vt is qui non tam sortem quàm bonum dominum experiri desiderat, in neutram partem sese erigat, id est, sicut defendendo iniquitatem suam non rebellat, ita de iustitia sua non præsumat, sed spem suam in deo ponat, & si in tribulatione est, peccata sua confitens, de dei misericordia nunquam desperet. Nam sequitur. [Bonus » dominus & confortans in die tribulationis, & sciens sperantes in se, & in diluuio prætereunte » consummationem faciet loci eius, & inimicos eius persequētur tenebræ.] Hactenus secundum » propositionem quam proposuerat primò dicens, Onus Niniue, multa & grauia locutus est de magna æmulatoris dei fortitudine, nunc secundum nomen suum, quod est Naum, consolatur eos, qui in hoc mundo sub pressura sunt, & tribulationē patiuntur ab hominibus, qui sine deo cę. 10. iuel 3. sunt, quales erant nonnulli in illis diebus, rege Ezechia, dum Hierusalem obsideret rex Assyrio rum, quales erant Daniel & socij eius in Babylone, nō obliti domini patrum suorum. Nam vel ab aliorum experimento claret, quàm veraciter dicat iste bonus dominus, & confortās in die tribulationis, & sciens sperantes in se, &c. Nam verè bonus dominus illis extitit, & bene con-

sortauit eos in die tribulationis, manifestis & gloriosis probati iudicijs, quòd sciret sperantes in se, quia misit angelum suum, & rore suo refrigerauit Babyloniæ fornacis incendium, misit angelum suum, & conclusit ora leonum, vt non contingerent Danielem, quem sciebat sperantem in se. Quod deinde sequitur. Et in diluuio prætereunte consummationē faciet loci eius, de eiusdem temporis experimento comprobatur. Nam in diluuio non permanente, sed prætereunte corripiet eos, & deinde consummationem fecit loci eius, subauditur diluuij. Quod fuit diluuiū illius temporis, & quis locus diluuij, & quomodo loci eius dominus consummationē fecit? Diluuium exercitus Assyriorū. Esaiæ.8. luuium illius temporis multitudo Assyriorum atque Babyloniorū fuit, quemadmodum Esaias dicit de illis. Ecce dominus adducet aquas fluminis fortes & multas, regē Assyriorū, & omnē gloriam eius, & ascendet super omnes riuos eius, & super vniuersas ripas eius, & ibi per Iudam inundans, & transiliēs vsq; ad collum veniet. Ergo quoddam diluuiū inundauit, quando tanta multitudine congregati sunt populi, sed diluuiū illud prætериit, quia multitudo illa disperiit. Porrò, locus diluuij Niniue extitit, Assyriorū metropolis, locus diluuij Babylonia fuit, vndè super eandem terram inundauerūt Chaldæi, Vtriusq; loci consummationem dominus fecit, quia volente domino, & Niniuem Chaldæi, & Babyloniā subuerterunt Persæ & Mœdi. Et no- Duplex vltio, vna transiens, altera permanens. Esaiæ.30. tandum, quòd nequaquam vt dixerat in diluuio prætereundum, ira & dixit consummationē loci eius prætereuntem. Nam aduersitas quidem, quam propter disciplinam suis deus electis superinduxit temporalis est, & prætерit. Vltima autem, qua vlciscitur in hostes suos idem deus æmulator, non prætерit, sed fundata permanet & super eos requiescit, id est, hic incipitur, & in æternū non finitur. A voce enim domini (inquit Esaias) pauebit Assur virga percussus, & transitus virgæ fundatus, quam requiescere faciet dominus super eum. Econtra, Psalmista de iustis dicit. Quia non relinquit dominus virgam peccatorum super sortem iustorum, vt non extendant iusti ad iniquitatem manus suas, id est, potestatē, quam permittit peccatoribus super iustos propter eorum correctionem siue probationem, non dimittet diuturniorē esse, quàm possunt ipsi iustinere, & ne afflictionis nimia vis compellat eos, peccatoribus in quo volunt consentire. Summa fundationis virgæ, qua percutitur Assur, consistit in hac breui dictione, quæ protinus in isto subiungitur, & inimicos eius persequentur tenebræ. Hoc sine dubio verum est, de cunctis dei hostibus, qui cum præsentem vitam malè finierint, nequaquam vltiones quibus in eos vlciscitur dominus, in mortis carne finiuntur, sed persequuntur animas eorum, & comprehendunt maligni spiritus, qui tenebræ sunt, & non lux. Econtra, de electis vel pro electis, quos « illi afflixerunt ad tempus, audi quid continuò dicat consolator spiritus. [Quid cogitatis con- « tra dominum, quòd consummationem ipse faciat? Non consurget duplex tribulatio.] Ad eos Cogitantes contra dominum. conuersus, de quibus loquebatur, acri inuectione malignam eorum percutit intentionem, dicendo. Quid cogitatis cōtra dominum, quòd consummationem ipse faciet. Respiciamus illius status temporis, & inuestigemus de scripturis, quàm maligne contra dominum cogitauerint inimici domini. Nec verò solummodo Assyrios siue Chaldæos ante vel circa huius prophetię tempora fuisse putemus inimicos domini & cogitasse cogitationem eiusmodi, propter quā sic in eos inuehitur spiritus domini, verùm & Syriam & alias gentes, maximéq; decem tribus, quę scissæ fuerant à domo Dauid. Quod vt competentibus cōprobetur testimonijs, iubente domino loquitur Esaias ad Achaz. Noli timere, & cor tuum ne formidet, à duabus caudis titionum fu- Esaiæ.7. migantium istorum in ira furoris Rasin, & Syriæ, & filij Romeliæ, eo quòd consilium inferit contra te Syria in malum, & Ephraim, & filius Romeliæ, dicentes. Ascendamus ad Iudam, & suscitemus, & euellamus eum ad nos, & ponamus regem in medio eius filium Tabeel. Interea dictis prophetię confirmabat domui Dauid, quod deus promiserat & iurauerat Dauid, Christum de semine eius nasci, vt ibidem cum inter cętera dicit. Audite ergo domus Dauid, dominus ipse dabit vobis signum. Ecce virgo cōcipiet & pariet filiū & vocabitur nomen eius Emanuel. Non dubium esse debet, quin inter cæteros hostes maximè decem tribus inuidentes Inuidia decem tribuū contra Iudā fuerint tribui Iudæ, & domui Dauid, eo quòd spem habētes in verbo promissionis de domo illa vel tribu adimplendę, gloriari interdum soliti fuerint, dicendo aliqua huiusmodi ad reges Samariæ, & omnem Israel, vt Abia rex Iuda quondam dixit. Num ignoratis, quod dominus deus Israel regnum dederit Dauid super Israel in sempiternum, ipsi & filijs eius in pactum salis? Ac deinceps. Nunc ergo vos dicitis, quòd resistere possitis regno domini, quod possidet per filios Dauid? Hæc idcirco dicta sint, vt non ignorum sit quàm magnam, & vndè magnam inuidiam draco diabolus, ex cęteris gentibus immiserat contra Iudam & domum Dauid, vt ipsorū quoque cognatæ decem tribus maximè inuiderint, & communicato consilio, cum Syrijs auellere Iudam, & transferre ad se, regemq; externum in medio eorum ponere voluerint. Contra eiusmodi consilia vel cogitationes gentibus immissas à diabolo intendente, vt gens illa non subsisteret, ex qua Christus nasciturus esset, grauissima inuectione dictum hoc accipiendū est. Quid cogitas contra dominum, quia consummationē ipse faciet? O quàm mala consummatio, si sublato Iuda, si aulla domo Dauid, non esset vndè impleretur illa beati seminis promissio. Tunc

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal.88. verè super filios Dauid conſurrexiſſet duplex tribulatio. At ille fidelis promiſſor ſic promiſerat, ſic iurauerat. Viſitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorũ, ſcilicet filiorũ Dauid. miſericordiam autem meam non diſpergam ab eo. Vt dictum, ita & factum eſt. Nam virgam ſuper Hieruſalem leuare, & filios Dauid quandoq; verberare potuerunt, ita vt incenſa ciuitate & templo ducerent eos in captiuitatem, quæ fuit vna & ſimplex eademq; temporalis tribulatio. ſed nõ conſurrexit alia, quam intendebat diabolus, vt fieret duplex tribulatio, & ſic omnino exterminaretur gens, quatenus non ſupereſſet vndè impleretur illa promiſſio. Omnes qui eiuſmodi conſummationem deſiderabant, qui & antequam Chriſtus veniret, & poſtquam venit, ad hoc laborauerũt, vt mentio nominis eius non eſſet, nuſquam eccleſia eius ſubſiſteret,

Psal.136. odit ſpiritus ſanctus, qui in Pſalmo loquitur. Memento domine filiorum Edom in die Hieruſalem, qui dicunt exinanite, exinanite, vſque ad fundamentum in ea. Hieruſalem vniuerſitas eorum eſt, qui venturum Chriſtum expectauerunt, & qui venientẽ ſuſceperunt & ſuſcipiunt. Filij

Filij Edom. Edom, id eſt, filij terrenitatis, vniuerſi ſunt vel fuerunt, qui illos perſequũtur vel perſequuti ſunt, & exinanitio, quam dicunt. Exinanite exinanite vſque ad fundamentum in ea, iſta conſummatio eſt, quam, vt propheta iſte ſubrogat, dominus nõ fecit, neque faciet. Num parua eſt iſta

Non conſurget duplex tribulatio. 2.Timot.2. conſolatio, quam dicit, Non conſurget duplex tribulatio? Omnes qui pie viuere voluerunt & volunt in Chriſto, ſiue in deo, perſecutionem patiuntur & paſſi ſunt. vt ſuo tempore Ezechias, quando Aſſyrii ſuper Iudam & Hieruſalem inundauerunt. vt ſuo tempore Daniel & ſocij eius, ſuo tempore Machabæi, ſuo tempore omnes Chriſtiani vel catholici, quorum multæ tribulationes in hac vita fuerunt vel ſunt. & hæc eſt vna & ſimplex tribulatio, quamlibet longa vel multiplex vnius preſentis vitæ afflictio. Ait autem hic. Non conſurget duplex tribulatio. Non igitur tribulabuntur in futuro ſeculo, & ſubaudiendũ eſt, vbi ſine dubio tribulabuntur, qui tribulauerunt, vel tribulant eos. Eſto nunc, vt illi qui tribulauerunt iuſtos, tribulationem nõ habuerint, vel habeant in præſenti ſeculo, quamuis multos, imò innumeros fuiſſe nouerimus, qui poſt perpetrata in ſanctos crudelitatis ſcelera, præſentem vitã cum amara tribulatione finientes, tranſierunt ad tribulationem æternã, vt Antiochus Epiphanes, vt impius Herodes, vt iu-

Hiere.17. Psal.62. dæi qui Chriſtum occiderunt, & ob hoc circũdati à Romanis duplici iuxta propheram contritione contriti ſunt, quia ſicut in Pſalmiſta prædixerat, & ſecundum corpus traditi ſunt in ma-

Tob.3. nus gladij, & ſecundum animam partes vulpium ſunt, id eſt, malignorum ſpirituum. Quemlibet ex impijs eiuſmodi, qui vitam præſentem in pace ſua finierit, conſer pio cuilibet, qui vitam in tribulatione finierit, quamuis peccator fuerit, de qualium peccatis ſcriptum eſt. Et omnium peccata hominũ in tribulatione dimittis. Ecce & huius ſimplex, & illius ſimplex tribulatio eſt,

Psal.125. ſed in hoc differunt, quòd huius temporalis ſiue momentanea, illius autẽ tribulatio ſempiterna eſt. Num igitur iſta cõſolatio per Naum, id eſt, conſolatorẽ deprompta, parua eſtẽ? imò magna & lætitiæ plena, vt audientes dicant iſti, quicunq; ſunt eis beneuoli, audientes inquam, eos dicere ſiue canere. Facti ſumus ſicut conſolati, reſpondeant atque ſuccinãt. magnificauit dominus facere cum eis. Adde vt compararentur iſta, piorum ſimplex tribulatio, & multorum impiorũ duplex tribulatio, qualis fuit ſupradictus Herodes, & omnes qui pœnam ſuſtinentes, & pœnitentiæ ſpiritum non habentes, abierunt in locum ſuum, & de temporali tormento ad tormentum æternum. Qualis iſta comparatio eſt? Res omnino ſunt incomparabiles. Dicant ergo iſti ſuam, ipſi ſuam conſolationem admirantes, & dicere non deſinẽt. magnificauit dominus facere nobiſcum, facti ſumus lætantes. Sequitur. [Quia ſicut ſpinæ ſeſe inuicem complectuntur, ſic conuiuium eorum pariter potantium. Conſumentur quaſi ſtipula aridítate plena.] Paulo ante dixerat de inimicis domini loquens, & inimicos eius perſequentur tenebræ. & in medio ſermonis non contentus de ipſis verba facere, repentè ad eos cõuerſus, & iuſto vehementis motu animi in eos inuectus, exclamauerat, quid cogitatis cõtra dominum, quòd conſummationem ipſe faciet? non conſurget duplex tribulatio, ſubauditur, electis eius, vt veſtrum quampluribus. nũc rurſus quaſi ſedato motu animi ad nos cõuerſus, tranquillius de ipſis, de quibus cœperat, perloquitur, cauſamq; reddit, cur inimicos domini tenebræ perſequantur, cur triplex tribulatio, dum in ſanctis denegatur, vt quoſdam impiorum principes ſurrexiſſe vel ſurrecturos eſſe ſubaudia-

Spinæ ſe inuicem complectentes qui ſunt. tur. Hæc (inquit) eſt cauſa, quia ſicut ſpinę ſeſe inuicem complectuntur, ſic conuiuium eorũ pariter potantium. Quale eſt vbi ſpinæ ſeſe inuicem complectuntur? Nimirum inſuaue & intractabile, quia ſi manibus attrectentur, pungunt, lacerant, ſcindunt. & ſi iactũ intra eas ceciderit ſemen, vbi cœperit oriri, ſuffocatur, vt ipſe dominus meminit. Tales fuerunt & ſunt inimici domini. Inſuaues ſunt, & intractabiles ſunt, & ſi quis eos attrectare voluerit, ſi quis inceſta eorum opera, vel rapinas arguerit in ſermone domini, non vtcunq; pungunt, non vtcunq; lacerãt aut ſcindunt. ſed ferreis interdum armati aculeis ſanguinem effundunt, corpora occidunt, animas non poſſunt. ſed vndè viuere debent animæ, verbi dei ſemen creſcere non ſinunt. Tales fuerunt inimici domini, ſeſe inuicem complectentes, id eſt, in malũ ſemetipſis complacentes. Et notandũ, quia non dixit, ſicut ſpinę ſeſe inuicẽ complectuntur, ſic ipſi ſunt, ſed dixit quod amplius eſt, ſic

eſt, ſic conuiuium eorum pariter potantiũ. Nam in conuiuijs & inter potationes abundantiori loquacitate ſeſe inuicem amare, & incitare conſueuerunt ad necem ſanctorum. Exempla quæ ſufficere poſſunt præſto ſunt. In conuiuio & inter potandum Herodes & Herodias verè ſpinę & ſeſe inuicem complectentes, male adiuncta ſaltatrice ſua Iohannem pupugerũt, Iohannem decollauerunt. In conuiuio & inter potandum Iudæorum pontifices iam temulenti, vtpote nocte paſchali, cohortem & miniſtros ad comprehendendum dominum noſtrum miſerunt, vndè & præſcius ſpiritus eius in pſalmo conquerens inter cætera, & in me (ait) pſallebant qui bibebant vinum. Et ne omnino ſuperiora prophetarum tempora ſermo prętereat, In captiuitate Babyloniea, quæ populo dei tribulatio fuit, iam temulentus Balthaſar præcepit afferri vaſa aurea & argentea tẽpli domini, & bibebant in eis rex & optimates eius, vxores eius & concubinę eius bibebant vinum, & laudabant deos ſuos argenteos & aureos, æreos & ferreos, ligneoſq; & lapideos. In tribulatione qua ſub Antiocho Machabæi tribulati ſunt, templum luxuria & comeſſationibus erat plenum, & ſcortantium cum meretricibus, ſacratiſq; ædibus mulieres ſe vltro ingerebant intro ferentes ea quæ non licebant. Rectè igitur, & vt debuit, dictum, ſic conuiuium eorum pariter potantium. Quomodo tandem digna, & ipſis competens tribulatio conſurgere habebat? Conſumentur ait, quaſi ſtipula aridítate plena. Verè digna tribulatio, vt quoniam ſicut ſpinæ ita ſuffocauerunt, quantum in ipſis fuit, ſemen bonum. & oderunt frumẽti granum, ipſi tales inueniantur, vt ſtipula omni grano vidua. conſumantur igni vt ſtipula aridítate plena. Mire dictum, aridítate plena. Quid enim eſt ariditas, niſi vacuitas? ergo ſtipula dicitur hic eſſe aridítate plena. Non abs re, non abſque ſenſus graui pondere ſic dixit, ſciès ſpiritus, qui mundum arguit, diuitum huius mundi falſam plenitudinem veram eſſe macrem, & fœni eiuſ-
" modi virorem (omnis enim caro fœnum) veram eſſe aridítatem. Sequitur. [Ex te exibit cogi-
" tans contra dominum malitiam, mente pertractans præuaricationem.] Hic familiariter ſe accommodat, & loquitur ad eor Hieruſalem, quæ non eſt intractabilis, vt eiuſmodi ſpinæ fuerũt vel ſunt, quę non repellit arguentem, nec in peccatis aſſumit excuſationem, & inſinuat illi, vndè vel in quo ſit iuſta circa illã ſeueritas dei, permittens illã tribulari, ſiue ab Aſſyrijs, ſiue à Chaldęis, ſiue à quibuſcunq; hoſtibus & inimicis dei. Ex te, inquit, exibit cogitans contra dominum malitiam, mente pertractans præuaricationẽ, non vnus quilibet homo tantùm, ſed multitudo hominum præuaricatorum, ſicut quodam loco habemus ita ſcriptum. In diebus illis exierunt ex Iſrael viri iniqui, & ſuaſerunt multis dicentes, Eamus & diſponamus teſtamentum cum gentibus quæ circa nos ſunt, quia ex quo receſſimus ab eis, inuenerunt nos multa mala, & bonus viſus eſt ſermo in oculis eorũ, &c. Hoc fuit initiũ dolorũ, Nec verò illo tantũ tẽpore, de quo hæc ſcripta ſunt, putemus taliter accidiſſe initium dolorum, ſed in omni tribulatione quæ accidit genti illi ſiue eccleſiæ dei, palam comprobari poteſt hoc fuiſſe initium, quòd ex ea exiuit cogitans contra dominum malitiam, mente pertractans præuaricationem. Ecce prima tribulatio, quòd in Aegypto extrema & miſera ſeruitute ſeruierunt. Nónne præceſſerat eiuſmodi cauſa? Nónne ex teõ Iacob ſiue Iſrael exierat inimica fraternitas, præuaricãs & tranſgrediens ius morale, ius naturale, & cogitãs contra dominum malitiam, mente pertractans, quatenus nõ fieret quod dominus decreuerat, quod dominus ſignificauerat, id eſt, vt fratri ſuo Ioſeph nihil proderent ſomnia ſua? Similiter de omni tribulatione, qua domus Iacob ſiue domus Iſrael tribulata eſt, exrunc vſque ad Chriſti aduentum ſentiendum eſt, quia tribulationis hoc fuit initium, quòd inde exiuit cogitans contra dominum malitiam, mente pertractans præuaricationẽ. De ſingulis certa poſſemus proferre teſtimonia, niſi vitanda eſſet nimia, quæ faſtidiũ ſolet părere, prolixitas. De tribulatione, qua tribulata eſt Hieruſalem, ſiue Iuda, circa prophetiæ huius tempora, id eſt, de eo quòd primò rex Aſſyriorum ſuperundauit, & deinde Hieruſalẽ obſedit, & deinde rex Babylonis ciuitatem obſedit, & Iudam captiuauit, non prætereundum qualiter vt ſic
" contingeret, exierit ex ea cogitans contra dominum malitiam, mente pertractans præuaricationem. Nónne fuit hoc exire de gente, vel radice ſancta, quòd reges Iuda ſuſceperunt, & in templo domini coluerunt Baal, & quòd poſt mortẽ Ioiadæ pontificis ingreſſi ſunt principes Iuda & adorauerunt regem Ioas, & ille delinitus obſequijs eorum, acquieuit eis. Et dereliquerũt, ait, templum domini dei patrum ſuorum, ſeruieruntq; lucis & ſculptilibus, & facta eſt ira cõtra Iudam & Hieruſalem, propter hoc peccatum. Nam & Zachariam filium Ioiadæ ſacerdotis interfecerunt, & nõ eſt recordatus rex Ioas miſericordiæ, quam fecerat Ioiada pater illius ſecum, ſed interfecit filiũ eius. Poſt hæc Amaſias allatos deos filiorũ Seyr ſtatuens ſibi deos, & adorãs eos, propheta dicẽte ſibi, cur adoras illos? num inquit, conſiliarius regis es? Quieſcene interficiã te. Poſt hũc Oſias, qui dũ ſacerdotale vſurpat officiũ, lepra in fronte percuſſus eſt, & poſt hũc Ioathã, & poſt hunc Achab, qui ambulauit in vijs regum Iſrael, inſuper & ſtatuas inſudit Baalim. Poſt hunc Ezechias, quo regnante venerunt Aſſyrij in Iudam, & ciuitatem obſederunt, exiuitq; ad eos Rapſaces filius Eſaiæ prophetæ, vt Hebræi volunt, de illo dictum exiſtimantes, exibit cogitans contra dominum malitiam, mente pertractãs præuaricationem. Sed exile videtur, hoc ſentire

Matth.14.

Psal.68.

Danie.5.

1.Macha.1. 2.Macha.4.

Aridítas ſit diuitijs.

1.Macha.1.

Tribulationem præcedit malitia cogitationũ cõtra dominum.

Geneſ.37.

4.Reg.14. 2.Para.24.

2.Para.25.

2.Para.26. 4.Reg.18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sentire de vno, de quo manifestè nō est ex scripturis comprobatū, cum nota sit malitia siue præ-
uaricatio regum vel principum ferè cunctorum, quia præter Dauid, & hunc Ezechiam & Iosiā
omnes peccauerunt. Igitur ad cor Hierusalem loquitur & conscientiā eius conuenit, ne nesciat
vel non imputet sibi causam tribulationis quæcunq; super eam consurrexit, vt tūc quando su-
per eam inundauerunt Assyrij, sed protinus adiungit consolator & dicit. [Hęc dicit dominus. »
Si perfecti fuerint, & ita plures, sic quoq; attondentur & pertranſibit.] Dictum vtiq; de Assyrijs »
& de rege eorum Sennacherib quod futurū esset, & ita factū est, quia cę facilè crines sorcipe suc-
ciduntur, tam facilè nocte vna succidente angelo domini, succisa sunt Assyriorum centū octo-
4.Reg.19. gintaquinq; milia, & Sennacherib mane surgens tanta multitudine prostrata, velut attonsus
& abrasus egressus est & abijt recepto sicut egerat, quia permittente iusto iudice deo, Iudā ipse
Esaiæ.7. raserat, id est, ascenderat super omnes ciuitates Iuda munitas, & cœperat eas. Hinc illud erat di
ctum contra Achaz. In die illa radet dominus nouacula conducta in his qui trās flumen sunt
in rege Assyriorum, caput & pilos pedum & barbam vniuersam. Quamdiu stetit Hierusalem
& templum, quantacunq; vastauerint in circuitu Assyrij, velut quædam rasura fuit, vbi autem
Ezech.23. ipsa ciuitas exusta & templum succensum fuit Chaldaico igni, plus quàm rasura fuit, vt cōgrue
per Ezech. ita prædicta sint sub nomine Oolibæ meretricis. Nasum tuum & aures præcidēt, &
qui remanserint gladio concident. Quid autem sibi vult quod ita præmisit, si perfecti fuerint,
& ita plures, & tunc demum subiunxit, sic quoq; attondentur & pertranſibit. Quæ est illa
Qualis per- perfectio, quæ Assyrijs cæterisve hominibus, & si adesse potuit, prodesse nō potuit? Potest quī-
fectio Assy- dem sic intelligi, ac si diceret, etiā si perfectè robusti vel in robore perfecti fuerint Assyrij, & for-
riorum. titudo eorum cunctarum gentium numero aucta fuerit, Veruntamen quoniam ita dixerat ad
Hierusalem. Ex te exibit cogitans contra dominum malitiam, mente pertractans præuarica-
tionem, per quod magna imperfectio iustitiæ suæ demonstratur ipsi Hierusalem, nō absurdè in-
telligimus, in eo quod ait, si perfecti fuerint, quandam Assyriorum putatiuæ iustitiæ perfectio-
nem. Quod ne mirum dictu, siue nouum videatur, scire debemus, quòd Assyrijs siue cęteris gen-
tes Iudæis inuidentes bonum deum, & legem sanctam se habere dicentibus, quoties aliquā ex
Esaiæ.52. ipsis audiebant malitiam, multum hostiliter insultabant, seq; in comparationem illorum ma-
2.Reg.22. gnificè iustificabant, insuper deum ipsorum blasphemabant. Hinc est quod apud Esaiam legi-
mus. Dominatores eius, subauditur Hierusalem, siue populi mei iniquè agunt dicit dominus, &
iugiter nomen meum blasphematur in gentibus. Et ad Dauid, cum dixisset, peccaui domino,
quia peccauerat in Vriam Aetheū, dixit Nathan. Dominus quoq; transtulit peccatum tuum,
non morieris. Veruntamen blasphemare fecisti inimicos domini propter verbum hoc, &c. Hęc
ideirco dicimus, vt liquidò constet, ecclesiam dei tunc ita vt nunc spectaculum fuisse hominibus
seculi, gentesq; semper suam impietatem, clausis imò cæcis, cultorum autem dei præuaricatio-
nes patentibus vidisse oculis. Nonne hodieq; videmus, quòd si quęlibet sanctæ professionis per-
sona, de præuaricationis cuiuspiā crimine diffametur, statim à secularibus, non illi tantùm per-
sonæ, sed toti professioni derogatur. non tamen volunt, vt si quælibet ex eorum coniugibus in
adulterio deprehenditur, dicamus nos tales esse alias omnes, qualis illa vna cōuincitur? Sed ad
nostra redeamus. Ex te quidem (ait dominus) exibit, & iamdudū exire consueuit cogitans con-
tra dominum malitiam, mente pertractans præuaricationem, & tanta diffamabitur malitia,
Qualis iusti- tanta perlæpe preuaricatio declamabitur, vt etiam dicant, nunquā sic auditum vel visum fuisse
tia gentilis. inter gentes, & vt Sodoma quoq; & Gomorrha putentur fuisse iustiores. Videbuntur As-
syrij iusti, comparatione tui. vt sunt vel videntur esse multi gentiles, secundum quandam iusti-
tiam seculi iustiores multis, qui vnius dei cultū sunt professi, & in domo eius sub lege eius edu-
cati, parentibus honorem deferendo, non occidendo, non mœchando, non furtum faciendo, nō
loquendo contra proximum falsum testimonium, & multa faciendo quæ apud fideles illius iu-
stitiæ, quæ ex deo est vera insignia sunt. Sed hæc dicit dominus, quia etiam si fuerint Assyrio-
rū aliqui, secundū hæc opera perfecti, & ita fuerint ex eis nō pauci, sed plures perfecti, sic quoq;
attendentur, id est, simul vna nocte percutiētur, & percussis centum octoginta quinq; millibus,
4.Reg.19. pertranſibit Sennacherib tonsus & abrasus, pertrānsibit (inquit) à filijs suis in domo dei sui inter-
Duplex tri- fectus. quod vtiq; pertransire est, ita vt non inueniatur locus eius. Nec verò sola morte cor-
bulatio re- poris deconsi morientur, sed & duplici contritione, id est, corporis simul & animæ morte mo-
probis. rientur, quantumuis perfecti, quantumuis iustificati in comparatione sanctorum, qui peccato-
res mei sunt? Quare? videlicet, quia passer non inuenit sibi domum, & turtur nidum, vbi repo-
Psal.83. nat pullos suos, id est, neq; cor eorum multa sapienter cogitando subditum est deo, neque caro
illorum bona quælibet operando mercedem ex deo sperat in futuro, sed sibimet vanitatē con-
Eccli.42. gregat in præsenti seculo. Propterea sicut à Sapiente dictum est, melior est iniquitas viri, quàm
Hebr.11. benefaciens mulier & iuxta sensum qui in hoc dicto latet, multo melius, multo vtilius est cum
paucis operibus habere fidem, quàm multa facere opera, & nō habere fidem. Nam de fide scri-
ptum est, quod sine illa impossibile est placere deo, de operibus aūt quamuis & ipsa necessaria
sint,

« sint, nusquam scriptum est, quòd sine illis impossibile sit placere deo. Sequitur. [Afflixi te, & nō
« affligam te vltra.] Ac si dicat, Te ô Hierusalem, ex qua exiuit cogitans contra dominum mali-
tiam, mente pertractans præuaricationem, impunitam non dimisi, sed afflixi, & sicut supra di-
ctum est, non consurget duplex tribulatio. ita nunc dico, non affligā te vltra. Afflixi te in præ- Duplex affli
senti vita, nō affligā te in futura. Magna in hoc est inter te & gentes quæ sine deo sunt, afflictio- ctio.
nis distantia, quòd & multi ex eis affliguntur in præsenti seculo, omnes autem affligentur in fu
turo, & ibi non temporalis, sed æterna erit afflictio. Quid valet, quòd nonnulli ex eis receperūt
bona in vita sua, & vsque ad finē vitæ præsentis licuerit eis explere voluptates suas? Tunc cru-
ciabuntur, quando tu consolaberis, qui similiter mala recepisti in vita tua. Sic absq; omni seru
pulo rectè intelligitur dictum, afflixi te & non affligam te vltra, ac si diceretur, afflixi te in præ-
senti, & non affligam te in futura vita. Sed adhuc parum est consolationis in hoc dicto, propter
infirmitatem illorum, qui adhuc imperfecti, & adhuc nutriendi sunt, & si hæc ipsa vitæ præsen-
tis afflictio continua sit, citò deficiunt, & prope in desperationē cadunt. Subiungit ergo & sup-
plet quod minus erat dictū in vtroq; & superiori & in præsenti loco, vbi dixerat, non consur-
get duplex tribulatio, & vbi dicit, afflixi te & nō affligam te vltra. Quid subiūgit, & quomodo
« quod deerat supplet consolator. [Et nunc conteram virgam eius de dorso tuo, & vincula di-
« rumpam.] Et nunc, inquit, id est, etiam in præsenti, priusquam vitam istam finias, finietur tribu-
latio ista, vt viuens in corpore vltionem de inimico Sennacherib videas, quia ponam circulum 4.Reg.19.
in naribus eius, & frenū in labijs eius, & reducam eum in viam per quam venit, & amplius non
reuerteretur huc. Notandum, quòd verba ista, conteram virgam eius de dorso tuo, & vincula di-
rumpam, ita solutionem siue liberationem ciuitatis Hierusalem sonāt, vt pariter iram in gen-
tem, super hostē propriis & valde congruis vocibus significent. Non enim contentus fuit dicere,
virgam confringam, & vincula soluam, sed virgam (inquit) conteram & vincula dirumpam.
Maioris nanq; indignationis est pedibus conterere, quàm manibus cōfringere. maioris itidem
animaduersionis repētè, vinculum dirumpere, quàm paulatim vel aliqua mora dissoluere. Ipse
ergo modus locutionis magnitudinem indicat indignationis, in eos qui potestate sibi permis-
sa in seruos dei pro arbitrio vel ratione arcani iudicij pascuntur eorum supplicijs, & insuper au
dent contra deum gloriari, vt ille Assur siuē Sennacherib, in fortitudine, inquiens, manus meæ
feci, & in sapientia mea intellexi, & cætera huiusmodi. Quid igitur per hæc dicta consolatoris
consectum est, nisi vt dum audis illud supra dictum ex ore arguentis, quid cogitatis cōtra do-
minum, quòd consummationem ipse faciet, non consurget duplex tribulatio, tam scias concla
mare illi & dicere, imò consurget duplex consolatio. Et reuera sicut verum erat & est, quòd Duplex con
super nullum electorum dei, consurget duplex tribulatio, ita de multis verū erat dicere, quia solatio ele-
consurget duplex consolatio, qualiū notissimus nobis est beatus Iob, cuius nouissimis post ten ctis.
tationem benedixit dominus, magis quàm principio eius, & addidit ad omnia, quæ erāt illius, Iob.42.
duplicia, in præsenti vita, sine dubio recepturo multo plura, multoq; meliora in futura vita. Psal.76.
Veruntamen quæ eiusmodi sunt, ipsi in talibus consolari renuunt, & si huiusmodi consolatio-
nes affluunt, cor apponere nolunt, vt ille qui dicebat, cum diues esset & potens, & gloriosus in
terra. Renuit consolari anima mea. Et quoniam, si aliquis quæreret, vbi vel in quo renuit
consolari, & in quo consentit consolari anima mea, imò (inquit) res transitorię pro consola- Ibidem.
tione mihi sunt, sed memor fui dei, & delectatus sum. De rege illius temporis Ezechia non prę- Ezechias.
tereundum, quòd rectè pro consolatione duplici recipere debuit illud, quod ad eum dictū est Esaiæ.38.
à domino per Esaiam prophetam. Audiui orationem tuam, & vidi lachrymam tuam. Ecce ego
adijciam super dies tuos quindecim annos, & de manu regis eruam te, & ciuitatem istam, &
protegam te. Nam præter illam communem consolationem, quæ illi cum omnibus electis in
futuro reposita erat seculo, magna in præsenti fuit ista quoq; consolatio, quòd adiecit dominus
super dies eius quindecim annos, quia videlicet per hoc factū est illi, vt locum vel nomen ha-
beret in libro generationis Iesu Christi filij Dauid. Nondū enim filium habuerat, & ad hoc reser
uatus est, vt generaret, & sicut dictum est in serie generationis Christi, parer cum patribus re-
sideret. Econtra nonnullos fuisse vel esse impiorum pessimos, super quos merito consurge-
ret duplex tribulatio, iam supra dictum est, & hic Sennacherib pro exemplo sufficere potest, in
quem continuò conuersus sermo propheticus taliter inuehitur, durus vtiq; duplicis tribulatio-
« nis nuncius. [Et præcipiet contra te dominus, nō seminabitur ex nomine tuo amplius, de do-
« mo dei tui disperdam sculptile & conflatile, ponam sepulchrum tuum, quia inhonoratus es.]
Quid enim, vel cui præcipiet dominus contra te, nisi angelo percutienti, vt egressus percutiat 4.Reg.19.
in castris tuis nocte vna centum octoginta quinq; millia, & deinde temetipsum adorantem in
templo deum tuum Nesrath, percutiant gladio filij tui Adramalech & Sarasar, sicq; fiat quod
dicitur. non seminabitur ex nomine tuo amplius? De illa tribulatione, quæ magna tibi fuit in Sepulchrū
præsenti seculo, translatus es vt tribuleris in alio seculo, sepultus in inferno. Vndè & hic di- in inferno.
ctum est, ponam sepulchrum tuum, quia inhonoratus es. Quod deus ponit, stat immobiliter,
mutari

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lucæ.16. mutari vel remoueri non poteſt, Ponit autem ſepulchrum tuum, ſubauditur in inferno, vbi nō ſolùm ille diues de Euangelio poſſidet ſepulchrum, ſed etiā omnes qui ſimiles eius ſunt vel fuerunt, & maximè tu Aſſur, de quo apud Ezechielem ſcriptum eſt. Ibi Aſſur & omnis multitudo eius in circuitu illius, ſepulchra eius, & omnes interfecti, & qui ceciderunt gladio, quorum data ſunt ſepulchra in nouiſſimis laci, & facta eſt multitudo eius per gyrum ſepulchri eius, vniuerſi interfecti cadentesq; gladio, qui dederant quondam formidinem in terra viuentiū. Quam ob cauſam ponam illic ſepulchrum tuum? Quia inhonoratus es. Inhonoratus, id eſt, ſuperbus. Superbia nanq; inhonoratio eſt, quantū quiſq; ſuperbus, tantū eſt inhonoratus. Vndé idem dominus cum dixiſſet ad Edom, contemptibilis tu es valdé, ſtatim cauſam hanc ſubiūxit. Superbia cordis tui extulit te. Igitur iſte ex illis eſt, ſuper quos meritò cōſurrexit duplex tribulatio, ſicut econtra Ezechias ex illis, quorum vt ſupra diximus, duplex eſt conſolatio. Quod interpoſitum eſt, de domo dei tui diſperdam ſculptile & conflatile, deuaſtationē denunciat ſubſequutu ram totius Niniue à Chaldæis ſubuertendæ. Vbi enim non parcitur ſculptilibus & conflatilibus, id eſt, deorum ſimulachris, qualia verebantur & colebāt tam Chaldæi quàm Aſſyrij, quālis eſt caſus domorum communium, vel fori, totiuſq; ciuitatis? Vaſtata eſt Niniue, dicturus eſt hic idem poſtmodum inſultabundus, & ego, dicit dominus exercituum, reuelabo pudenda tua in faciem tuam, & oſtendam gentibus nuditatem tuam. Quam eius nuditatem, iam hic breuiter præſignat, dum iudiciū intendit magnæ illius ſuperbiæ, de domo (inquit) dei tui diſperdam ſculptile & conflatile, vbi conſtat hominibus non eſſe parcendum, dum hoſtes nec ipſi parcunt reuerentiæ deorum, clamando mutua cohortatione, diripite aurum, diripite argentum. Et reté inſultatur ſuperbiæ, quæ tanta fuit, vt ſuperbiæ diaboli paſſim aſſimiletur in ſanctis ac prophetiis ſcripturis. Sanè ipſa quidem ciuitas Niniue mundus, rex autem eius diabolus in prophetis intelligitur, propter altitudinem magnifici cordis, & oculorum eius, exempli gratia, vt apud Ezechielem dominus loquitur. Ecce Aſſur quaſi cedrus in Libano pulcher ramis, & frondibus nemoroſus excelſuſq; altitudine. Cedri non fuerunt altiores illo in paradiſo dei, omne lignum paradiſi dei non eſt aſſimilatum illi, &c. Vndé autem hoc memoriale Aſſur meruit, vt nomen eius ita frequentetur in ratione vel iudicio damnationis diaboli? Videlicet ex eo quod inter cętera ſiue tyrannidis molimina præſumptuoſa, quibus gentes afflixit, adiecit & Iud, vt delere conaretur Hieruſalem, vbi repoſitum erat verbū promiſſionis, & domū Dauid, vndé oportebat Chriſtum naſci, ſecundum promiſſionem & iuramentū domini ad ipſum Dauid. Proindé de angustijs Iudææ latius ſermonem extendere cupimus, & ſic deinceps prophetiā perſequi, vt ea potius attendamus, quorum ſimilitudinem ſiue typum fuiſſe non dubium ſit, in omnibus, quæ pro Iuda & Hieruſalem contra Niniuen propheta vaticinatur.

Ezech.31. Inhonoratus, id eſt, ſuperbus. Abdiæ.1. Deuaſtatio Niniue. Infra.3. Ezech.31. Cur Aſſur pro diabolo ponitur. Pſal.13.

IN NAVM LIBRI PRIMI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN NAVM PROPHETAM COMMENTARIORVM LIBER SECVNDVS.

Nume.25. EOSTES vos ſentiant Madianitæ, ait dominus ad Moſen, & percutite eos, quia & ipſi hoſtiliter egerūt contra vos, & decepere inūdijs per idolū Phoge, & Cozbi filiam ducis Madian ſororem ſuam. Nunquid quia de ſolis Madianitis ſcriptum eſt, quòd contra eos dominus loquutus ſit, & taliter præceperit, de ſolis Madianitis putandum eſt, quod iure ſeruos domini, vt erat Moſes, hoſtes ſentire debuerunt? Imò & de cunctis gentibus, quæcunq; vt Madian hoſtiliter egerunt contra Iſrael, hoc indubitanter ſciendum eſt, quòd eis & Moſen & cunctos Moſi ſpiritum habētes, hoſtes eſſe voluerit, & eiuſmodi vltionem optare de illis, quam ipſe imperans Moſi, vlciſcere priùs (ait) filios Nume.31. Iſrael de Madianitis, & ſic colligeris ad populum tuum. Quam ob cauſam? Nónne omnes ſancti ſiue perfecti qui non altum, quàm illum habent ſpiritū, quem & illi habebant, iubentur cum Lucæ.22. Petro recondere gladium in vaginam? Quam igitur ob cauſam ita iuſſi tunc gladij ſęuiebant, aut ſæuire debebant? Nimirum propter Chriſtum eundem tunc ſęuire debebant, propter quē nunc ſæuientibus in nos Chriſti hoſtibus, inermem debemus habere patientiam. Tunc enim in periculo erat res, quia poſſibile erat deleri gentem illam, de qua Chriſtus expectabat naſciturus, niſi modis omnibus defenderet contra gentes, quibus diabolus ad auferendā ſpem mundi, quæ Chriſtus eſt, pertinaciter vtebatur. Nunc autem res eadem in tuto eſt, quia Chriſtus natus eſt,

natus eſt, & ſi tota generationis rectorum arbor bona corporaliter ſuccidatur, nullum ſalutis hominum detrimentū eſt. quia totus arboris bonæ fructus iam in cœlū aſſumptus eſt. Hæc idcirco dicta, & ſæpius dicenda, ſempercq; memoriter tenenda ſunt, quatenus iuſtiſſima cognoſcatur melius ſanctorū hoſtilis vehemētia, qui & quoad poterāt cum auxilio dei de hoſtibus ſuis, hoſtibus dei, gentibus impijs, vindictam & à deo quærebant, & manu exercebāt, & habita ſiue aſpecta vltione adhuc hoſtiliter inſultabant, vt iſte qui contra Aſſur, imò contra omnem hominem hoſtiliter (vt ſupra dictum eſt) agentem, tam lætam contexit prophetiam, vt quodam-
« modo triumphalem perſultare videatur cantilenam, ita proſequens. [Ecce ſuper mōtes pedes CAP. II.
« euangelizantis & annunciantis pacem. Celebra Iuda feſtiuitates tuas, & redde vota tua, quia
« non adijciet vltra, vt pertranſeat in te Belial, vniuerſus interijt. Aſcendit qui diſpergat in facie
« tua, cuſtodiēs obſidionem. Contemplare viam, conforta lumbos, robora virtutem valde, quo-
« niā ſicut reddidit dominus ſuperbię in Iacob, ſic reddet ſuperbię in Iſrael, quia vaſtatores diſſi-
« pauerunt eos, & propagines eorum corruperunt.] Hæc, & cætera quæ ſequuntur vſque in finē, magnum gaudium, magnum & triumphale reſonant tripudium, & totius lætitię cauſa hęc eſt, quoniam ſicut reddidit (inquit) dominus ſuperbiæ in Iacob, ſic reddet ſuperbiæ in Iſrael. Non ergo parua res eſt, quæ ſub verbis iſtis latet, ſicut reddidit dominus ſuperbiæ in Iacob, quoniā totius conſolationis vel gaudij cauſa ſiue materia in ipſis poſita eſt. Quid igitur eſt, vel quē ſenſum habet, quoniam ſicut reddidit dominus ſuperbiæ in Iacob, ſic reddet ſuperbię in Iſrael. Vnus nanq; & idem fuit pater Iacob, qui & Iſrael. vnus & idem populus Iacob, qui & Iſrael. Si quidem ita dixiſſet, quoniam ſicut reddidit dominus ſuperbiæ in Iudam, ſic reddet ſuperbię in Iſrael, ſenſus iſte abſque impedimento vel ſcrupulo ſeſe accommodaret, quòd ſicut vltus eſt dominus Iudam & Hieruſalem de rege Sennacherib & exercitu eius, ſic vlciſcetur decem tribus, quæ appellabant Iſrael, de Niniue ſiue Aſſyrijs, quod regnante Salmanaſar captiuauerat eaſdē decem tribus. Nunc autem quanuis & iſte ſenſus rationabilis ſit, & pro Iuda Iacob conuenienter poſſit accipi, liber adhuc iotuitum mentis extendere latius, vt ſub iſtis nominibus Iacob & Iſrael, omnes tam antiqui quàm noui, tam illi qui præceſſerūt, quàm illi qui ſubſequunt Chriſti aduentum, electi intelligantur. Iacob nanq; patrem ſecundum carnem, duodecim filiorum totidemq; tribuum Iſrael, libenter hic accipimus, Chriſtum patrem ſecundum ſpiritū duodecim apoſtolorum, & omnium qui per eos in ipſum crediderunt vel credunt. Erit igitur ſenſus am- 1.Cor.10.
pliſſimus, & omnino planus in iſtis verbis idem qui in illis apoſtoli, cum de priore loqueretur, omnia in figura contingebant illis. Nimirum ſicut illa, de quibus nominatim mentionē fecerat Apoſtolus, beneficia dei in figura contingebant illis, & veraciter implentur in euangelio Chriſti. ſic illa vltio de Aſſyrijs, in figura contigit illis, quorū temporibus accidit, & veraciter impletur in euangelio Chriſti. Magna plane cauſa & digna, propter quam ſic exclamet ſpiritus ſanctus in propheta. Ecce ſuper montes pedes euangelizantis & annunciantis pacem, propter quam congratuletur, & dicat. Celebra Iuda feſtiuitates tuas, & redde vota tua, propter quam excitet in gaudium atq; confidentiam, dicendo. Contemplare viam, conforta lumbos, robora virtutem valde, &c. Vt (inquit) & hoc faciat, & non id ſolùm attendas, quòd taliter reddidit dominus ſuperbiæ Aſſyriorum, quam exercuerunt in Iacob, quòd ciuitatem hanc Sennacherib non introiuit, nec iecit in eam ſagittam, nec occupauit eam clypeus, ſed occiſis ab angelo domini centū octoginta quinq; milibus, reuerſus eſt in viam ſuam, per quam venerat, & occiſus eſt, & Niniue ſubuerſa eſt. Non (inquam) hoc ſolùm attendas, ſed ſimul attēde, quia ſicut dominus reddidit ſuperbiæ in Iacob, vt Aſſyrij excinderentur. ſicut reddidit ſuperbiæ in Iacob, vt Pharao cum curribus & equitibus ſuis in mari mergeretur. ſicut reddidit ſuperbię in Iacob, vt à Perſis & Mœdis Babylonia ſubuerteretur. ſicut reddidit ſuperbiæ in Iacob, vt Aman, hoſtis Iudæorū, in patibulo, quod Mardochæo parauerat, appenderet. ſicut reddidit ſuperbiæ in Iacob, vt Antiochus Epiphanes ſine manu cōtereꝰ. Sic reddet ſuperbię in Iſrael, populū nouellū euangelica fide renatū, cuius generatio ſecundum ſpiritū de Chriſto eſt patre duodecim apoſtolorum, cuius in typū præceſſit ille Iacob pater ſecundū carnem duodecim filiorū. Quid reddet ſuperbiæ habitæ contra iſtum Iſrael, ſecundū ſimilitudinem eorū, quæ reddidit ſuperbiæ habitę contra illum Iacob? Nimirum vt princeps huius mundi diabolus, auſus venire ad iſtum Iſrael, in quo non habet quicquam, ita ſanguine & aqua de latere eius emanāribus enecetur, ſicut ille carneus Pharao cum ſuis omnibus ſubmerſus eſt in aquis vehemētibus. & ita ligno crucis tranſfigatur, ſicut fuit Aman ille transfixus. & ſicut cōtritus eſt Antiochus, tandemq; ita & ipſe diabolus, & omnis illi conſentiens mundus extremò iudicio dānetur. ſicut ille veniens cōtra Iudā & Hieruſalē ſuperatus eſt, qui ſibi videbatur inſuperabilis Aſſur, & ſubuerſa eſt Niniue caput ſuperbię eius. Ecce ô Iuda, ſuper mōtes, ecce pedes, id eſt, prædicatores, omnē ſeculi altitudinem ſupergredientes, pedes euangelizantis & annunciantis pacē, prędicatores dantis pœnitentiā & remiſſionē peccatorū, deſtructo peccato, conſummata iuſtitia, principe huius mundi iam iudicato. Secundum ſimilitudinem plagæ, quæ facta eſt in parte, idem in Aſſyrijs factū eſt, idem

Iacob pro Iudæis, Iſrael pro Chriſtianis hic ponitur. 4.Reg.19. Exodi.14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Celebra festiuitates ô Iuda.

sine dubio fiet in toto,scilicet hoc mundo, & in principe huius mundi. Celebra igitur ô Iuda,id est,confessor propheticæ & euangelicæ fidei,celebra festiuitates tuas,& redde vota tua,id est,à malis operibus vaca,& in bonis operibus perseuera.Festiuitates quæ dudū celebrabantur in figura,nunc in veritate celebra.Exempli gratia,vt agnum,quem dudum comedebas in vmbra, quem comedendo transitum maris, & demersionē carnei Pharaonis celebrabas,agni Christi signum fuisse scias.& cętera festa legis,euangelicæ gloriæ noueris extitisse exemplaria. Sed quid prodest qualescunq; festiuitates celebrare deforis,nisi festiuitas contēplationis in mēte fuerit? Proindē cum dico celebra Iuda festiuitates tuas, & redde vota tua, Psalmistā interroga, & ipse tibi dicet,quomodo facere debeas.Quoniā(inquit)cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquiæ cogitationis diem festum agent tibi. Vouete & reddite domino deo vestro omnes qui in circuitu eius affertis munera. Istæ sunt tuæ festiuitates ô Iuda,vt cogitatio tua deo conficeatur, & si non omnis cogitatio festiua esse potest & splendida, saltem reliquiæ cogitationis diem festum agant, id est, saltem aliquando post infestationes malarum cogitationum,locum mentis obtinēāt cogitationes bonæ,iuxta illud.peccasti,quiesce.Cum huiusmodi festo die reddere vota tua,quorum videlicet,votorum summum vel optimum est,calicē salutaris(iuxta Psalmistam)accipere,id est,imitari mortem saluatoris,qui moriendo pacem inter deum & homines fecit,ipsamq; euangelizauit & annunciauit pedibus,vt iam dictum est,id est,prędicatoribus siue apostolis per mundum vniuersum missis, & super montes incedentibus, id est, super omnem altitudinem sęculi. Profectò non vana festiuitas ita celebrare,& causam hanc festiuitatis habere,quia non adiiciet vltra vt pertranseat in te Belial,vniuersus interiit,videlicet secundum similitudinem Assur siue Sennacherib,qui reuersus in via, per quam venit,iam vltra in te pertransire non poterit.Ita nanq; Belial,quod interpretatur absq; iugo, scilicet diabolus, ab initio rebellis deo,ex quo tibi,ô Iuda,Christus moriendo ac resurgendo festiuitates tuas dedicauit,vltra iam in te pertransire non poterit.Nam ex tunc vniuersus interiit.Non quòd substantia eius esse desierit, sed quòd mors generis humani,quæ per inuidiam eius in hunc mundum introiuit,mors (inquā)vniuersa,mors gemina,tam animæ quàm corporis omnino interiit.Vbi vel quando iste Belial interiit? Vbi mortua est mors,quam intulit,vndè & appellatur & ipse mors? Videlicet vbi mortuus est Christus, ibi nostrarum mortua est mors animarū,& vbi resurrexit Christus,ibi nostrorum interiit mors corporū.Celebrando ergo festiuitates tuas ô Iuda,memento,quòd ille sit ipsa festiuitas tua,de quo dicis,qui mortem nostrā moriendo deuicit,& vitam resurgendo reparauit,& hinc esse quod dicitur.non adiiciet vltra vt pertranseat in te Belial,vniuersus interiit.Nam si illud solū respiciat,quòd Sennacherib nō reuersurus abiit, & interiit,non est verū proinde dicere.Belial vniuersus interiit,quia videlicet post illū plurimus Belial,qualis ille fuit,in te pertrāsiuit,qui multo amplius nocuit. Fortè dicis ô Iuda.Quamdiu stat Niniue, quomodo mihi dicis. quia Belial vniuersus interiit? Quamdiu stat mundus? quomodo consolabor de mortis interitu? Ecce enim Nero fæuit, Decius insanit,Maximianus morte armatus vesanit, & præter istos filij Belial multi, quorum Antichristus deterrimus erit. Quomodo ergo iam dicis,quia Belial vniuersus interiit? Ad hæc inquam.Ascendit qui dispergat in facie tua,custodiens obsidionē.Quis est ille qui ascendit? Ad illā qūippe Niniuen ascendit Nabuchodonosor rex Babylonis, & in facie tua ô Iuda, qui tunc temporis in mundo eras, id est,te præsente vel sciente dispersit Niniuen illam, circa illam custodiens obsidionem,donec illam caperet,sed in hoc parua,imò ferè nulla consolatio est.Peior nanq; tibi Nabuchodonosor postmodum extitit,quàm fuerit Sennacherib.Quis igitur ille est qui ascendit,qui q; in facie tua sic dispergat mundum istum,magnam vtiq; Niniuen,vt perfectā habeas consolationem? Profectò qui descendit Christus,ipse ascendit,& sicut ascendit,ita veniet Niniuen dispersurus.id est, mundū in facie sua iudicaturus.Quod interim facit Nero siue Diocletianus, imò ipse diabolus, siue Antichristus, nihil veritatē diminuit,gn veraciter dicas. Belial vniuersus interiit,foras missus est princeps huius mundi.Non hic agitur nec agi potest,quin mors,vtraq; mors,animæ & corporis absorpta sit in victoria istius ascensoris cœli.Quid enim si adhuc hostis corpus occidit in membris? Denicq; animam nō potest occidere viuificatam capitis,id est,Christi morte,& de ipsa morte corporis tam certum est,quòd interitura sit in membris,vt veraciter vel securè iam dicas,quia interiit,præsertim quia caput Christus resurrexit,& membra nonnulla,id est,multi cum eo sancti. Olim hoc intēdebat,hoc sperabat draco diabolus,quòd efficere posset,vt de illa muliere,quę erat gēs illa,quæ secūm carnē quoq; dicit Iuda siue Iudęa,nō nasceret masculus filius qui recturus esset gētes in virga ferrea,& idcirco illā delere conabat septē capitibus armatus,sed hoc iam sperare nō potest,quia iam natus est ille filius,& iā raptus est ad deū & ad thronum eius.Hoc tantū deinceps intēdit per Neronē & quoscunq; similes illi,vt nō expectet rediturus,sed tu firmiter tene,qa sicut ascēdit ita rediturus est,vt in facie tua dispergat Niniuē,vt te vidēte iudicet mundū nō credentē,recq; persequentē,ita custodiēs obsidionē,vt necq; ab oriente necq; ab occidēte, necq; à desertis mōtibus pateat cuiquā locus effugij, quoniam deus ipse iudex est,qui

Genes.4. Psal.115.

Belial diabolus,quomodo vniuersus interiit.

Iohan.12.

Draconis intentio. Apoca.12.

est,qui omnia concludit,cuius de manu nemo est qui eruere possit.Hoc futurum sciens,ad hoc illum rediturū credens,fac quod nunc dico. Contemplare viam,consorta lumbos,robora virtutem valde.Hæc(inquā)age,sic viue,quia nō hoc aliud est,quàm quod ipse in euangelio dixit, antequam ascenderet.Sint lumbi vestri præcincti,& lucernæ ardētes,& vos similes hominibus expectantibus dominum suum,quando reuertatur à nuptijs.Quidnam aliud est vigilare secundum similitudinem hominum expectantium dominum suum, quàm contemplari viam, cum solicitudine expectare illū,qui & venturus est & ipse via est. Et quid aliud est consortare lumbos,quàm succinctos habere lumbos,id est,cōtra libidinē siue luxuriam,quæ in lumbis est,castigatum habere corpus,& castum cor? Porrò virtutem valde roborare,id sine dubio est lucernas ardentes habere,id est,cum honore castitatis opera bona exercere, & in ipsis perseuerare. Quomodo autem vel vndè virtus eiusmodi valdè roboratur? quod est virtutis huiusce validū robur? Reuera humilitas,id est,non fallax,sed omnino verax infirmitatis conscięntia.Etenim in ea virtus omnis roboratur.nam virtus(inquit Apostolus)in infirmitate perficitur.Non hoc dicimus,quòd infirmitas ipsa sit humilitas,quæ nobis est necessaria,sed quod ad humilitatē proficiat,velut instrumentū quoddam,considerata,seu propriæ fragilitatis,seu cōmunis conditionis infirmitas.Propriæ fragilitatis,vt in Apostolo,dicēte.Ne magnitudo reuelationū extollat me,datus est mihi stimulus carnis meæ,angelus Satanæ.Communis conditionis,vt in Iob dicente.Memento quæso,quòd sicut lutū fecerīs me,& in puluerē reduces me,&c. Quòd si experimentū quæritur de humilitate, quòd omnis virtus ex ea valde roboretur, ecce & Iacob cum angelo luctari,& non vinci,& Moses deum dicentē,dimitte me,tenere potuit. Quòd vtriusq; tanta virtus ex humilitate roborata fuerit,euidentibus cōprobatur testimonijs.Nam de Iacob in Osee vbi præmissum est,& in fortitudine sua directus est cum angelo,& inualuit ad angelū, & confortatus est, statim subiunctum est, fleuit & rogauit eum. De Mose verò Psalmista cum diceret,& dixit,subauditur deus vt disperderet eos,statim subiunxit. Si nō Moses electus eius stetisset in confractione in conspectu eius.Quidenim est in confractione? nisi in nimis mentis humilitate? Iam ita perspecto,quod dicit,robora virtutē valdè,sensum rationabilē habere potest, id quod sequitur,sicut in plerisq; codicibus habet,& à.LXX.nō discrepat interpretibus.Quoniam sicut reddidit dominus superbiæ Iacob,sic reddet superbiæ Israel veteres & nouos,id est, & illos qui sub lege fuerunt,& eos qui in euangelio credūt,ita intelligimus, vt superius iam dictum est. Quæ fuit superbia Iacob,& quomodo reddidit dominus superbię Iacob? Sine dubio superbia Iacob fuit,vbi Chore,Dathan,& Abyron de sacerdotio contendentes,cum omni cœtu suo cōtra dominū steterunt,& ita reddidit dominus illi superbiæ, vt disrumperetur terra sub pedibus eorū,& aperiēs os suū,deuoraret Dathan & Abyron cum tabernaculis suis,& vniuersa superbia, descenderentq; viui in infernū operti humo, & perirēt de medio multitudinis. Sed & ignis egressus à domino,interfecit ducētos quinquaginta viros,qui offerebāt incensum. Item.Saul,cum esset Christus domini,superbiuit,& dominus superbię eius ita reddidit,vt manciparet eum maligno spiritui.Plura sunt exempla huiusmodi, quàm vt cōpendio cōcta possint ad præsens cōscribi.Cum igitur præmisso,robora virtutē valde,id est,humilitatē omnibus modis habe,statim subiungit, quoniā sicut reddidit dominus superbiæ Iacob,sic reddet superbiæ Israel,quę litera nō discrepat à.LXX.interpretibus(vt iam dictū est)terrorē magnū incuti vniuerso Israel,qui credendo in Christū meruit Israel nuncupari.Terribilis nanq; est deus in consilijs super filios hominū,atq; idcirco tunc vnicuiq; magis cauendū,& magis humilitati studendum,cum maiora supernę gratię dona percepit,nō tantùm in eo quod Apostolus pręmonuit dicens. Noli gloriari aduersus ramos qui confracti sunt,noli altū sapere,sed time, si enim deus naturalibus ramis non pepercit,ne forte nec tibi parcat, verùm & omnibus modis,vt nunquā alter contra alterum insultet,nunquā dum viuit se comprehendisse arbitretur.Superbia Israel, id est,credentium inter cætera mala fecit & hæreses,& non minus de ipsis qui videbātur intus, quàm de illis,qui foris erant vel sunt,gentilibus.Verùm quòd sequitur. Quia vastatores dissipauerunt eos,& propagines eorum corruperūt,tanquā vastatores vinearum domini,cōtra quos ipse dilectus dicit in Canticis.Capite nobis vulpeculas,quæ demoliunt nobis vineas.nam vinea nostra floruit.Hoc peius egerunt vastatores isti,quàm vastatores illi,quòd illi palā dissipauerunt,id est,persecuti sunt.isti aūt & subdolè corruperunt,& interdum aperta vi propagines vastauerūt.Reddet igitur dominus superbiæ huiusce Israel,sicut reddidit superbiæ illius Iacob, videlicet vt apostolico vtamur exemplo, sicut reddidit eidem Iacob in eo quòd omnes quidē mare transierūt, & omnes in Mose baptizati sunt in nube & in mari,& omnes eandem escam spiritualē manducauerunt,& omnes eundem potum spiritualē biberūt, sed nō in pluribus eorum beneplacitum est deo,subauditur vt saltem in illam terrā ingrederentur,quæ vmbra erat illius terræ viuentium,quā in futuro speramus.nam prostrati sunt in deserto.Hęc autē in figura « facta sunt nostri,&c.nunc iam sequentia persequamur. [Clypeus fortium eius ignitus,viri exer « citus eius in coccineis.Igneq; habenę currus in die præparatiōis eius,& agitatores cōsopiti sunt.

Celebra festiuitates ô Iuda.

Psal.74.

Contēplari viam. Lucæ.12.

Roborare virtutem.

2.Cor.12.

Ibidem.

Iob.10.

Genes.32. Exodi.3. Osee.12.

Psal.105.

Superbia Iacob. Nume.16.

1.Reg.10.

Superbia Israel hæreses facit.

Cant.2.

1.Cor.10.

Roma.11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

In itineribus cõturbati sunt,quadrigæ collisæ sunt id plateis, aspectus eorum quasi lampades, » & quasi fulgura discurrentia.] Clypeus(inquit)fortium eius ignitus. Cuius eius? Putasne illius » Nabuchodonosor, qui ascendit vt disperderet illam localem,quamuis magnã Niniuen fuerit quidem fortiũ illius clypeus quomodocunq; ignitus aut splendidus, & viri exercitus eius vestiti caligis ac ocreis coccineis,siue alterius cuiuslibet coloris pulchri,veruntamen spiritus sanctus,spiritus propheticus,nequaquam ita se demiserit,vt ablq; respectu mysterij nugas aut vanitates eiusmodi,clypeos & currus,aut curruum habenas,& currẽtes quadrigas,vestitus coccineos,& aspectus virorum fulgidos tantopere declamare,& superuenturis seculis,quibus scripturam propheticã perseuerare volebat,notificare dignatus sit. Spiritum igitur quocunq; vadit,pro posse sequamur,& quia verba spiritus sancti sunt,spiritualia potius in verbis mysteria requiramus. Fortiũ eius qui(vt supra dictũ est)ascendit in cœlũ,Niniuen dispersurus,id est, mundum iudicaturus.fortium inquam eius clypeus ignitus est, & viri exercitus eius in coccineis,& igneæ habenæ currus in die præparationis eius.Quæ sit præparatio,vel dies prẽparationis eius,& quid præparetur,primo quærendum est, & deinde cætera melius clarescẽt, quòd magnam in se sensuum spiritualiũ cõtineant maiestatẽ.Quid ergo præparatur,nisi vt mundus iudicet.Et quæ est huius rei præparatio,nisi euãgelij prædicatio? Et quis est dies prẽparationis eius,nisi totũ hoc tẽpus,vsq; ad consummationẽ seculi? Denicq; quantacunq; diuturnitas,quantuscunq; numerus annorũ sit,sicut tempus, ita & dies rectè dicitur, testãte domino ipso,cum in propheta dicit.Tempore accepto exaudiui te,& in die salutis adiuui te. Apostolus nancq; succinit.Ecce nunc tempus acceptabile,ecce nunc dies salutis.Igitur vnus idemq; dies,qui credenti mundo est dies salutis,nõ credẽti mundo est dies præparationis,& intra hunc diẽ prẽparationis inuenire debemus,& igneos fortium eius clypeos,& vestitus virorum eius coccineos,& habenas curruum igneas, & quadrigas in plateis collisas, & aspectus fulgureos, & cætera bellici apparatus insignia,quæ declamando ita inculcat,vt palam sit vel esse debeat,quia magna agit seria. Fortes eius illos hic accipimus, quorum de multitudine duo in initio præparationis huiusce,quando ille ascendit cum intuerẽtur euntem illum in cœlũ apostoli,steterũt iuxta illos in vestibus albis,qui & dixerũt.Viri Galilæi.quid statis aspicientes in cœlũ? Hic Iesus qui assumptus est à vobis in cœlũ,sic veniet,quemadmodũ vidistis eum euntẽ in cœlũ. Sic(inquam)veniet,dispersurus Niniuen,id est,iudicaturus hunc mundũ. Fortium illorũ de principibus vnus est Michael,de quo in Apocalypsi, vbi ascendit, vbi raptus est filius beatæ mulieris ad deũ,& ad thronum eius,ita scriptum est. Et factum est prælium magnum in cœlo, Michael & angeli eius præliabãtur cum draconẽ,&c. Horum fortiũ clypeus verbi dei, verbũ deus est,& clypeus vtiq; ignitus,quia scriptum est.Ignitum eloquiũ tuum vehemẽter. Itemq; ad Salomonem dictum est.Omnis sermo dei clypeus ignitus est.Contra quos ignitus est talis iste clypeus,nisi cõtra draconẽ & angelos eius. Intolerabilis est illis iste ignitorũ clypeorũ ignis,vndè & exprobratur illi apud Ezechielem, vbi sub nominibus nouem lapidũ dicitur in eum de nouẽ ordinibus angelorum. Et eieci te de monte dei,& perdidi te ô Cherub protegens de medio lapidum ignitorum. Porrò viros de quibus ait,viri exercitus eius in coccineis,illos intelligimus,qui adiuuantibus fortibus siue cooperantibus illis,semper inuisibiliter,aliquando autem etiam visibiliter,vicerunt illum draconem,sicut ibidem scriptũ est, Et ipsi vicerunt illũ propter sanguinem agni,& lauerunt stolas suas in sanguine agni. Deinde igneas habenas currus,prælatos siue rectores ecclesiarum intelligimus, quia videlicet sicut habenæ regunt currum, ita regulæ siue monita horum, illũ regunt currum, de quo in Psalmo scriptũ est.Currus dei decẽ millibus multiplex milia lætantium.Sunt aũt habenæ igneæ,quia videlicet dicta vel facta,seu omne regnum eorũ non est aut esse debet sine magno boni zeli feruore. Illi fortes cum ignitis clypeis, isti viri exercitus eius in coccineis,istæ igneæ currus habenæ in die prẽparationis eius,subauditur,nunquam deficiunt,& omnis actio eorũ præparatio est,extunc vtiq; ad finem seculi,præparatio dispersionis qua dispergenda est Niniue,id est, iudicij quo iudicandus est mundus iste. Interim namq; per eos spiritus sanctus arguit mundum de peccato,& de iustitia,& de iudicio, & eo arguente,fugiunt mundum periturum hi qui credunt. & qui credere non vult,sit inexcusabilis mundus, Hæc est præparatio eius. Et agitatores(inquit)conlopiti sunt. Agitatores planè non eius,cætera sunt eius.fortes quorũ clypeus est ignitus,dicunt & sunt eius. viri exercitus in coccineis,dicuntur & sunt eius. currus cum igneis habenis,& tota præparatio dicitur & est eius.agitatores verò,nec dicũtur,nec sunt eius.Agitatores quippe qui sunt,nisi inquieti, insesti,iniurioli,& contumelioli,siue superbi? Tales iste non habet,tales non ex deo,sed ex maligno sunt,ex mundo damnato,ex mũdo in maligno posito. Primus eo tempore,quid egit ille sæpedictus Assur,vndè sic notaretur,vndè agitator ipse,& quicq; similes illi agitatores rectè dicantur? Apud Esaiam,vbi aduentus eius prophetica voce denunciatur, inter cætera sic de illo dictum est. Transierũt cursum,scilicet Assyrij contra Hierusalem properantes,& de perditione eius quasi iam perpetrata,nimis certi,nimisq; confidentes,& agitabit(inquit)manũ suam super

Mysticus hic sensus requirẽdus est.

Dies præparationis.

Esaiæ.49. 2.Cor.6.

Fortes eius angeli sunt. Acto.1.

Apoc.12.

Clypeus ignitus sermo dei. Psal.118. Prouerb.30. Ezech.28.

Apoc.12.

Habenæ curruspræsules. Psal.67.

Iohan.16.

Agitatores nõ sunt eius

Esaiæ.10.

montem filiq; Sion,& collem Hierusalem.Quia sic hostiliter agitauit manũ suam ille Assur siue Sennacherib ubi arridens,loco sancto irridens,in se tumidè gliscens,contra deũ improuidè ludens. rectè nimirũ notauit eum spiritus sanctus, vt agitator ipse,& quicq; similes illi agitatores nominarentur. Similes illi in die præparationis huiusce,de qua secundũ hunc prophetã loquimur,dum præparatur,vt Niniue,id est,mũdus iudicetur,similes inquã,agitatores fuêre Nero, Diocletianus,Maximianus,& cæteri quicunq; cõtra euangelij prẽparationis huius,semetipsos agitauerũt,pleni diabolico spiritu,& ecce cõsopiti sunt.Quid est consopiti?Mortui sunt. Nonne & illi viri pulchri,viri exercitus ascensoris cœli,qui vicerunt draconẽ(vt supra dictũ est) propter sanguinem agni,& propter verbũ testimonij sui,& ideirco sunt in coccineis?nonne inquã, & illi sunt mortui? Sunt quidem mortui,sed non consopiti. Nam & si mundo mortui sunt,deo viuũt,& in castris regis sui,regis viuentiũ nunc quoq; militãt,nõ minus quàm viuẽtes in carne militauerũt.Planè atq; indubitanter miro modo cum(deposita carne)sint in alio seculo,præsentes nobis sunt, & meritis regunt, virtutibus augent reliquũ exercitũ peregrinantem adhuc in hoc seculo. At illi agitatores,& deo mortui sunt,& huic seculo iam non viuũt,viuentibusq; nec obesse nec prodesse possunt aut poterũt.& idcirco verum est dicere,quia consopiti sunt,id est, profundo somno mortis sepulti sunt,vndè(donec cœlũ atterat)non eulgelabũt,nullumq; deinceps fortibus illis,viris illis supradictis,currui,vel habenis domini facient obstaculũ siue impedimentũ.Consopiti,inquam,sunt inter agendũ,siue dum agitur id quod sequitur.In itineribus conturbati sunt,quadrigæ collisæ sunt in plateis,aspectus earũ quasi lampades,& quasi fulgura discurrentia.Fuerit,vt iam dictũ est,exercitus ille Chaldaicus,contra Niniuen tam velox,tam properans,tamq; pomposus,quadrigis concurrentibus tam multis, vt præ multitudine viam inuenire non possent,atq; inter se colliderentur in plateis,& aspectus Babyloniorũ ita fulgurei, aut nescio quo lumine luminosi,vt ante visu aduersarios terrerẽt,quàm mucrone prosternerẽt. nobis tamen ex abundanti est,vt huic sensui literali immoremur,potius spiritum sequamur,& post ipsum curramus.In hac die præparationis iudicij,quo iudicãdus mundus est,cuius illa Niniue,& pars fuit,& typum gessit,in hac inquam die præparationis conturbati sunt viri Niniuitæ, diuersa cõturbatione in itineribus & in plateis, quadrigis collisis. Quibus in itineribus,vel quibus in plateis? Nimirũ in illis,in quibus euangelica voce sapientia clamauit,sicut habemus in parabolis. Sapientia foris prædicat,in plateis dat vocem suam, in capite turbarũ clamitat,in foribus portarũ verbis profert verba sua.Item. Nunquid sapientia non clamitat, & prudentia dat vocem suam?In summis excelsisq; verticibus super viam in mediis semitis,stans iuxta portas ciuitatis in ipsis foribus loquitur,dicens.O viri ad vos clamito,&c. Ergo nõ in occulto,sed in itineribus,non in angulis,sed in plateis conturbati sunt,audita sapientiæ voce,audito euangelio,in quo reuelatur,air Apostolus,ira dei de cœlo,super omnem impietatẽ & iniustitiã eorũ,qui veritatẽ dei in iniustitia detinẽt. Conturbati & cõmoti sunt,tremor apprehendit eos,audientes aliam & meliorem esse ciuitatẽ,quàm suam Niniuen,aliud seculũ esse,quàm seculum præsens,& hoc iudicandũ esse per ignem.Ibi dolores vt parturiẽris,ibi inquã, id est,in illa conturbatione,in illo tremore,dolor non sine fructu, sicut nõ sine fructu dolor est parturientis. Multi enim audientes,quid præparetur Niniue,id est,mundo huic,ita conturbati sunt,vt contestarentur ad pœnitentiam, & ita tremuerunt,vt citò quærerent, quomodo possent fugere à ventura ira,& euadere illud iudicium. Alij aũt qui increduli fuerũt,ita cõturbati sunt,& ita commoti sunt,vt irati seipsos dirigerent & exagitarẽt,cõtra hoc magnæ præparationis euangelij, vndè & paulò ante agitatores nominati sunt . Quæ porrò vel cuius quadrigæ collisæ sunt in plateis?Vtiq; quadrigæ Aminadab,quod interpretatur spontaneus populi mei. Iste Aminadab Christus est,& huius quadrigæ collisæ sunt in plateis,occurrentes occurrẽtibus sibi quadrigis,superbi huius seculi,de qualibus in Zacharia dicit.Ipse pauper,& ascendens super asinã, & pullũ filiũ asinæ, & dispergã quadrigam ex Ephraim, & equũ de Hierusalem,& dissipabitur arcus belli.Quadrigæ Aminadab,quatuor sunt Euangelia,de quibus nobis contra Niniuen, quatuor magna prædicantur sacramenta, incarnatio ipsius Aminadab,cuius facies, facies est hominis.passio eiusdẽ,quæ facies est vituli.resurrectio ipsius,quę facies est leonis.ascensio eiusdẽ, quæ facies est aquilæ volantis.Magna ibi conturbatio,quia magna quadrigarum collisio.Qui bene conturbati sunt,qui ad pœnitentiam contristati sunt:per collisionem quadrigarum confitentur,& satisfaciunt,quòd in illa collisione fuerunt, non per malitiam, sed per ignorantiam. Dicit enim quilibet illorũ, puta Saulus, siue quilpiam alius,prius aduersarius,postea correctus & fidelis quadrigarum socius. Nesciui, anima mea conturbauit me propter quadrigas Aminadab. Nesciui,& ignoràs feci,ignorans in incredulitate obstiti,cum repentè vidissem quadrigas Aminadab,nunc autem considerata dignitate quadrigarum eius,conturbauit me anima mea,sana contritiones eius ô Aminadab. Quàm pulchræ quadrigæ, quàm splendidæ auriga. Aspectus(inquit)eorum quasi lampades,& quasi fulgura discurrentia.Et apud Ezechielem similiter habes,& aspectus eorum quasi carbonum ignis ardentium,quasi aspectus lampadarũ.

Qui mortui,dicunẽ consopiti.

Nota cõtra errorem de sanctis.

Quadrigæ collisæ.

Zacha.9.

Quadrigæ Aminadab.

Euangelica prædicatio in plateis. Prouerb.1. Ibidem.8.

Roma.1.

Psal.47.

Cant.6. 1.Timo.1.

Ezech.1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hæc erat visio discurrens in medio animalium, splendor ignis, & de igne fulgur egrediēs. Vbi quadrigę collisę sunt, ibi facies siue aspectus eorum, scilicet Euangeliorum siue euangelizantiū quasi lampades, & quasi fulgura discurrentia. Lampades illuminant, fulgura terrent. Sic isti habentes virtutes, siue virtutum operationem habentes, sicut in psalmo scriptū est. Dominus dabit verbum euangelizantibus virtutes multas, dum prædicant vbiq;, domino cooperante, & sermonem confirmante sequētibus signis, mentes hominum & de cognitione veritatis illuminant, & de miraculis ad audiendum atque credendum magis excitant. & rectè fulgura dixit discurrentia, quia non in vna tantùm mundi parte, sed per mundum vniuersum visa & audita sunt prædicationis euangelicæ miracula. Sequitur. [Recordabitur fortium suorum.] Quis re- »
cordabitur sortium suorū? Recordabitur Niniue, recordabitur mundus, & verbi gratia, Roma, quæ tunc erat mundi caput, quando primùm quadrigarum huiusmodi collisio, siue collisionis fragor in plateis est auditus. Fortes eius multi fuerant, vtputa Torquati, Coruini, Cornelij, Scipiones siue Africani, Cæsares, siue Augusti. Eiusmodi sortium recordabitur (inquit) & sic factum est. Nam in derogationem Christianæ pacis, in contemptum euangelicæ gratiæ, quoties commemorati sunt sortium suorū multiplices triumphi, de toto mundo, de Europa, Aphrica, atque Asia cōcelebrati, propitijs (vt aiebant) dijs suis, quorum opitulatione, quoniam florebat religio cultusq; in templis, prouecta & dilatata est magnitudo Romani imperij. Nunc autem aiebant, & in plateis queruli declamabāt, pluuia desit, causa Christiani. Irati sunt dij, propterea insurgunt Britones, siue Dani, repugnant, imò impugnant Germani, iussa contemnunt Alani. Eiusmodi recordatione mundus recordabitur (ait) sortium suorum, quòd videlicet fortes fuerunt, non habentes deum Christum, aut nomen Christianum. & si fuissent hodie fortes illi, non auderet quisquam inferre nomen istud auribus eorum. Sed audi quod sequitur. [Et ruēt in iti- »
neribus suis.] Vanè recordabitur eo modo sortium suorū mundus, nam quicunq; sic recordati »
fuerint, ruent in itineribus suis, ruent vt mendaces, & veritate oppressi. Nam econtra sortiū suorum recordabitur & ipse ascensor cœli, & efficaciter eorū recordabitur, vt eorū recordatio multum prosit. Postquam sortes sui præsenti vita excesserint, postquam occiļ, & in sepulchro conuecti fuerint. Apostoli siue martyres, vtique sortes sui, ita recordabitur eorum, vt faciat eos viuentibus cooperari, & sermonem eorum cōfirmare sequentibus signis. Eiusmodi recordatio, vt lectorem amplius delecter, fiet secundum mysticum exemplū illius Samson fortissimi. Cum Philistijm vociferantes occurrissent ei, irruente in se spiritu domini, inuentam maxillam, id est, mandibulam asini, quæ iacebat, arripiens, interfecit in ea mille viros, & cum sitiret valde, aperuit dominus molarem dentem in maxilla asini, quam de manu proiecerat, & egressæ sunt ex eo aquæ, quibus haustis refocillauit spiritum, & vires recepit. Secundum hanc similitudinem recordatus est iste sortiū suorum, qui & secundum carnem infirmi & ignobiles, at secundū spiritū fortes & nobiles fuerunt. & ita sortes in manu Christi fortissimi, vt cum paucis illis ita eos minueret sortitudinem seculi, sicut ille Samson deleuit mille viros in mandibula asini. Vbi illos proiecit, aut proiecisse visus est. quia permisit occidi, quasi curam illorum negligeret, tunc valde sitiuit ipse, id est, ecclesia, quæ est corpus eius, & timuit incidere in manus inimicorum, id est, infidelium, contra quos illi dum viuerēt, verbo & opere magnum erāt firmamentum. Sic aperuit dominus sepulchra eorum, vt crebra prodirent fluenta miraculorum, vndè ecclesia spiritū refocillauit, & vires recepit, vt constanter dicere possit, Christum deum suū, deū non esse mortuorum, sed viuorum. & quia sortes sui omnes illi viuunt tunc & melius, quando mundo mortui sunt. Ruent igitur (ait) in itineribus suis illi sortium suorum recordari, quia recordabitur & iste sortium suorum, recordatione bona & efficaci, vt probet quòd illorum vana fuerit, & istorū vera sortitudo sit, cum quibus Niniuen, id est mundum, ipse iudicabit secundū veritatē prę eum
eis huius sæpedictæ præparationis. Ita fiet quod sequitur. [Velociter ascendent muros eius, & »
præparabitur vmbraculum. Portæ fluuiorum apertæ sunt, & templum ad solum dirutum est, »
& miles captiuus abductus est, & ancillæ eius minabantur, gementes vt columbæ, & murmu- »
rantes in cordibus suis.] Literalis sensus de subuersione illius Niniue manifestus est, quòd velociter muros eius Chaldæi ascenderint, & propter obsidionem longissimā ad depellendos æstus vmbracula sibi præparauerint, & quòd apertis portis Niniue, quę instar fluminum habebat eiuium multitudinem, ingressus hostis, vt forum aut ędes forenses, ita diruerit & templū, & quòd miles captiuus abductus sit in Babylonem, & quòd ancillæ, id est, per metaphorā minores vrbes, vel certe captiuæ mulieres minatæ sunt ante ora victorū, tantusq; terror fuerit, vt ne in singultus quidem & vlulatum erumperet dolor, sed intra se tacitè gemerēt, & obscuro murmure deuorarent lachrymas in morem muscitantium columbarum. Sed in bello hominum, vt erant Babyloniį contra Assyrios, postquam velociter ascenderunt muros, Ad quid illis præparari vmbraculum? Nam qui obsiderent, tamdiu necessarium habent ad depellendos æstus vmbraculum sibi comparari, donec muros siue ascendendo, siue irruendo inuadere possint. Ergo
viri siue exercitus ascensores cœli, viri qui (vt supra dictum est) eunt in coccineis, ipsi sunt qui
velociter

Psal. 67. Matth. vlt.

Roma sortium suorū recordata.

Quomodo Christus fortiū suorū recordatus.

Iudic. 15.

Matth. 12.

Niniue à Chaldæis capta.

ensus mycus huius itoriæ.

velociter muros Niniue ascenderunt, & post eos nobis præparatum est vmbraculum. Manifestius dicendum, Martyres sancti, apostoli sancti. Martyres (inquam) sancti, sanctorum apostolorum filij, ipsi sunt qui velociter ascenderunt muros Niniue, quando nondum erant apertæ fluuiorum portæ, quod factum est postmodum, sicut protinus sequitur. Portæ fluuiorum apertæ sunt. Clausæ erant portæ fluuiorum, portæ populorum, portæ quas posuerant, quas clauserant huius mundi principes, reges, & tyranni, Cæsares atque imperatores, vt fluuijs, id est, populis, ad viæ euangelij quadrigas, quæ collidebantur in plateis, exire non liceret. Edicta pendebāt, leges & proscriptiones in tabulis publicis propositæ erant, vt si quis ad euangelicam fidem exiret, nomenq; Christianum susciperet, capitalem aut aliam quamlibet subiret mortis sententiam. Hæc erat clausura fluuiorum, id est, populorum, hæ portæ non apertæ, & hi ferrei vectes portarum. Non expectauerunt viri exercitus domini, viri nominati & inclyti, vt portæ fluuiorum sese aperirent, vt principes populorum confitendi vel annunciandi Christum licentiā darent. Velociter muros Niniue ascenderunt, constanter principum seculi leges supergressi sunt, & Christi nomen vltrò intulerunt, non ignorantes negocium istud corporibus suis fore periculosum, imò præoptantes cum dispendio corporum facere lucrum animarum. Ascendentes comprehensi sunt, tenti sunt, ante reges & iudices adducti stererunt, acculati non negauerunt, interrogati Christum confessi sunt, diuersis pœnis afflicti, diuersis mortibus addicti, nōnulli etiā assati gratias egerunt. Magnus ibi solis æstus, sed & præparabitur inquit vmbraculum. Com- 1. Cor. 10.
positis nanq; (vt supra iam dictum est) agitatoribus illis, interdum refrigescebat æstus persecutionis. Exempli gratia, vt contigit Diocletiano, de regno electo, & Maximiano mortuo. Annuncio vobis (ait moriens martyr insignis) pacem ecclesiæ Christi reddità, Diocletiano de regno electo, & Maximiano hodie mortuo. Hoc erat præparari vmbraculum, quod non dimittebat eos tentari supra id quod poterant, vel diutius quàm poterant, sed faciebat etiam cum tentatione prouentum, vt possent sustinere. Quid multa? Imperante spiritu sancto, ac dicente. Tollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ, tandem Psal. 23.
portæ fluuiorum apertæ sunt, & templū ad solum dirutum est. Portæ (inquam) fluuiorū apertę sunt, id est, leges principum deletę sunt, mortuis principibus, qui illas contra nomen Christianum scripserunt. & eleuatæ sunt portæ æternales, portæ bonæ, iustæ leges, per quas rex glorię Christus introiret, piorum principum leges, Christianorum Imperatorum sanctiones. Itaque templum ad solum dirutum est, idololatriæ cultus destructus est. Portis enim apertis, eruperūt fluuij. malis legibus remotis, melioribusq; datis, quæ non prohiberent, imò prædicarent Christum coli, certatimq; ad fidem confluxerunt populi, & ita desertus est adulter Iuppiter cum Iunone & Venere & omni sua turpi progenie, & templa destructa aut in Christi ecclesias conuersa sunt. Tunc miles captiuus abductus est, abductione bona, captiuitate beata, vt qui liber Roma. 8.
iustitiæ fuerat, & huic Niniue, id est, huic mundo, imò & diabolo militauerat, seruus iustitiæ fieret, & deo creatori suo militaret. Et ancillę eius minabantur, id est, humiles siue ignobiles seculi, ante currum supra dictum boni captiuatoris Christi ducebantur. De qualibus Apostolus. Quę 1. Cor. 1.
(inquit) stulta sunt mundi elegit deus, & quæ non sunt, vt ea quæ sunt, destrueret. Non hoc dicitur, quòd ita elegerit ignobiles, vt nollet eligere nobiles. nam & miles captiuus abductus est, & ancillę eius minabantur, id est, nobiles pariter atq; ignobiles ablatę acceptione personarum victoris Christi seruitio subijciebātur. sed hoc dicit Apostolus, quòd in initio euangelij nō prius nobilia, sed ignobilia deus elegit. Cur hoc? Vt non glorietur omnis caro in cōspectu eius, quod vtiq; futurū erat, si nobiles prius vocati, & per eos ignobiles ad Christi fidem fuissent adducti.

Quod protinus subiungit, gementes vt columbæ, murmurantes in cordibus suis, tam de milite, quàm de ancillis, id est, tam de nobilibus, quàm de ignobilibus debet intelligi. Quid autem gementes, vndè murmurantes? Non vtiq; quòd captiui abducti sunt, vel quòd minentur ante currū triumphatoris huiusmodi, sed inde gemētes, quòd ab isto domino sibi incognito liberi, & Niniue, hoc est, mundi huius serui, fuerunt, & super hoc murmurantes in cordibus suis, id est, semetipsos reprehendentes in conscientijs suis. Murmurare nanq; interdum in bono accipitur, vt illic. Ipsi dispergentur ad manducandum, si verò non fuerint saturati, & murmurabunt. Quod est dicere, Ipsi qui conuersi erunt, dispergētur ad manducandum, id est, alios prædicatione sua sibi incorporandum. & si non fuerint saturati, hoc est, si prędicatio eorum nō fructificauerit, conquerentur, & dolebunt. Ita q; & hic cum dicit, gementes vt columbæ, murmurantes in cordibus suis, sic rectè intelligitur, ac si diceret, conquerentes ac dolentes de peccatis præteritis, & semetipsos (vt dictum est) reprehendentes in conscietijs suis. Nam licet gratia victoris & triumphatoris ducentis eos, non ignorent se esse saluatos, non tamen obliuiscuntur, quales fuerint, & super hoc dolere & conqueri non desinunt in cordibus suis. Exempli gratia, vt ille qui dixit, imò hodiéq; confitetur & dicit. Ego sum minimus apostolorum, qui non sum 1. Cor. 15.
dignus vocari apostolus, quoniam persecutus sum ecclesiam dei. Item. Qui prius fui blasphe- 1. Timot. 1.
mus, & persecutor, & contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in

Gementes vt columbę.

Murmur bonum.

Psal. 58.

Universidad de Deusto
Biblioteca

incredulitate. Pro huiusmodi rectè dicuntur gementes, non vtcunq;, sed gementes vt columbę. Columba nanq; gemitū pro cantu habet, & istis ita gemere valde dulce est, ita vt & quādo canunt quippiam in laudem captiuatoris sui. Verbi gratia, vt illud. Ascendisti in altum, ecepisti captiuitatem. siue iuxta aliā translationem, ascendens in altū, captiuā duxit captiuitatē. quando (inquam) tale quid canunt, tunc demūm se legitimè cecinisse sciant, quando voces canentiū singultus animæ violenti, nimisq; vltronei, crebro intercipiunt, & de oculis lachrymas elicūt. Ibi sunt gemitus similes gemitibus columbæ, quæ nescit nisi gemēdo canere, vel canendo gemere, tamq; dulce est hoc & suaue, vt Psalmista testatur. Fuerunt (inquiens) mihi lachrymę meę panes die ac nocte. Vbi talis vel taliter captiuitas abducta est, qualis remanet Niniue? Ait [Et » Niniue quasi piscina aquarum aquę eius, ipsi verò fugerunt. State. state & non est qui reuertatur. Diripite aurum, diripite argentum, & non est finis diuitiarum præ omnibus vasis desiderabilibus.] Hæc & cætera quæ sequuntur, quæ contra Niniuen dicūtur, talia sunt, vt rectè dictū » intelligas in titulo prophetię, onus Niniue. Onus quippe est Niniue, id est, condēnatio multitudinis vniuersæ, multitudinis innumeræ, cuius quantitatis cōparatione pauci sunt, qui superdicto modo de Niniue exierunt vel exeūt, qui mundū damnatū, & extremo iudicio damnandū reliquerūt aut relinquūt. Qualis est, qualis remanet, qualis inuenienda & iudicanda est illa Niniue? Quasi piscina aquarum, inquit. Aquarū nomine quanquam populi solent intelligi, tamē quoniam sequitur, & nō est finis diuitiarum, commodius hic intelligitur affluentia rerū. Culpat Niniue, culparur mundus, & Niniue cupiditatis arguitur, dum dicitur, quasi piscina aquarū, id est, insatiabile receptaculū diuitiarū, propter quas contēpsit deū. Aquæ (inquit) eius. Quid aquę eius? Eclipsim, id est, defectionē dictionis fecisse videtur. Eclipsim nanq; dicūt grammatici defectum dictionis, in quo necessaria verba desunt, vt cui pharetra de auro. Deest enim erat. Hæc in diuinis sermonibus non inusitata est, vt in psalmo. Quia neq; ab oriēte, neq; ab occidēte, neq; à desertis montibus. Deest enim, patet locus effugij. Et in Euāgelio. Si ergo videritis filiū hominis ascendentē, vbi erat prius. Ita & hic, cum dicit, aquæ eius, necessaria verba desunt, quę eiusmodi esse debeāt, colligitur ex eo quod sequit. Ipsi verò fugerunt. per hoc nanq; datur intelligi, quòd hoc dicere velit, quia aquę Niniue, id est, diuitiæ impiorū, & gloria siue voluptates eorū, omne quod in mundo est, concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorū, cūcta quæ sub sole sunt, hic remanēt, & non eos morientes sequunt, iuxta illud. Quoniam cum interierit dives homo, nō sumet omnia, neq; descendet cum eo gloria eius. Hic, inquā, remanet, ipsi verò fugerūt. Quid est, fugerūt? Citò mortui sunt. Stultè (inquit deus) hac nocte repetūt animā tuā abs te, quę asti præparasti cuius erūt? Eleganter breuitatē vitæ hominis, sanctus scripturæ spiritus fugā nominare consueuit, vt illic. Qui videlicet homo quasi flos egredit & conterit, & fugit velut vmbra. Item. Dies mei velociores fuerunt cursore, fugerūt & non viderūt bonū. Multum ergo aquę Niniue infideles sunt, quæ non sequuntur amatorē suum. Econtra de aquis bonis, quę nō piscinarum siue cisternarū, sed fontū viuētes aquæ sunt. Nimirū constat, quia fideles sunt. Siquidem possessorem siue amatorem suum non relinquūt morientem, sed cum eo vadunt & sequuntur eum ad excelsa, & ibi transeuntem. Iste (inquit alius propheta) in excellis habitabit, munimēta saxorum sublimitas eius, panis ei datus est, aquæ eius fideles sunt. Miro autem modo, quia dixerat, ipsę verò fugerunt, id est, velociter nudi, & nihil secum portantes, de hac vita transierunt, miro (inquam) modo & cum hostilli irrisione inclamat eis dicens. State state, diripite aurū, diripite argentū. Quanta enim & quam hostilis irrisio est taliter fugientibus, quos turbo mortis nimis inuitos abripit, inclamare? state state. & quanto acerbius est dicere, diripite aurū, diripite argentū, quam dicere, diripuistis aurū, diripuistis argentū. Licet hoc etiam satis acerbum sit dicere in talifuga eorū. State state, inquit, statimq; subiungit. Et nō est qui reuertat. Diripite (ait) aurū, diripite argentū, statimq; annexit, Et non est finis diuitiarū præ omnibus vasis desiderabilibus, quibus verbis insatiabilis eorū fuisse auaritia declamatur. Multū vehemēs & omne rhetorū secularium grandiloquū excedēs, est ista redarguitio, qua sub nomine Niniue spiritus sanctus sanctorū paracletus in isto sui nominis propheta redarguit mundū de peccato, adhuc addens. [Dissipata & scissa & dilacerata, & cor tabescens, & dissolutio genuū, & defectio in cunctis » renibus, & facies omnium sicut nigredo ollę.] Parum erat arguere de solo auaritię peccato, nisi & » de vniuersitate malorum argueret, quorū vtiq; auaritia radix est. Septem namque dictionibus grandilonis, quo videlicet numero vniuersitas designari solet, mala omnia quę auaritiā consequuntur & quorū ipsa radix est, vehementer declamat. Primò dicit eam dissipatā, secundo scissam, tertiò dilaceratā, quartò cor tabescens, quintò dissolutionem genuū, sextò defectionem in cunctis renibus, septimò facies omnium esse sicut nigredinē ollæ. Dissipata enim est in constanti actione, scissa tam sectarum quām odiorū contrarietate, dilacerata rapinarū & cædū mutuarū assiduitate, & cor tabescens mœrore inuidiæ, dissoluta habens genua dissolutione diffidentiæ, defectionē in renibus cūctis, ita vt nulla sit virtus cōtinentiæ. Quantū enim in superbia tumuit, tantū in libidine fluxit. Quod vltimū posuit, & facies oim sicut nigredo ollę, idē est ac si diceret,

omnes

Iob.13. Ibidem.9. Aquæ bonæ & fideles. Esaiæ.33. Hostilis irrisio. Mala quæ auaritiam sequuntur. Psal.67. Psal.41. Aquę Niniue diuitiæ dicuntur. Psal.74. Iohan.8. Psal.48. Lucæ.12.

omnes diabolo similes existere. Nam ad Hieremiā loquitur dominus. Quid tu vides? Et dixi, inquit, Ollam succensam ego video, & faciem eius à facie aquilonis. Et dixit dominus ad me. Ab aquilone pandetur malum super omnes habitatores terræ. Olla succensa ab ipso incendio fugem retinet nigredinem, longé nimiumq; dissimilis auro vel argento, quod ex incendio maiorem & magis lucidam reportat puritatem. Ita diabolus & tota ciuitas eius, totus hic mundus in maligno positus, de ipsis malis suis peior efficitur, multum dissimilis ciuitati dei, quę tūc pulchrior apparet, quando excoquitur igne tribulationis instar auri vel argenti, quod (vt iam dictum est) probatū per ignem amplius enitescit. Quis dinumerare possit calamitates mundi miseri, quas isti, paucis, id est, septem dictionibus declamauit? Sunt historiæ, libri legitur diuini & seculares, mala hæc recensentes, malorumq; causas quatuor animi passiones, dolorē siue tristitiam, timorem, gaudium, spem. Ex istis quatuor passionibus, vt ipsi quoq; seculares sentiunt, mala huius mundi oriuntur, quas videlicet passiones congruis hic deleriptionibus insinuari, dum præmissis malis dicendo. dissipata & scissa & dilacerata, subiungit quatuor hęc, & cor tabescens, & dissolutio genuū, & defectio in cunctis renibus, & facies omnium sicut nigredo ollæ. Nam cor tabescens quid aliud est, quàm tristitia, siue dolor aut inuidia? Porrò dissolutio genuū, timor huius seculi est, & qui timorem illum habet, sine dubio ad omne opus virtutis genibus dissolutus est. Gaudium seculi maximè in renibus est, & proinde defectionem in cūctis renibus, voluptates inexplebiles intelligimus. Spes mundi nō mundo, sed in dæmonibus fuit, & dęmonum thecis, id est, simulachris, de quibus quia scriptum est. Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnis qui considet in eis. rectè & hic dictum intelligimus, & facies omnium sicut nigredo ollæ, id est, similes illi sunt in quo sperant, in quo confidunt diabolo denigrato, & tenebrarum principi. Quis illas legens historias, imò tragœdias truces & sanguineas, non exhorrescat, atq; admiretur, quomodo mundus subsistat? Adhuc malū quoddam est huius mundi, quod nondum dixit. malum pelus omnibus malis, malum quod reum hunc mundum convicit, & excusationem tollit de omnibus malis. Quod est illud malum? Nimirum quia venientem ad se saluatorem filium dei nō recipit. Malum istud enunciaturus spiritus sanctus, miro modo vocem suam mutat, quia malum istud cæteris malis dissimile est, & ideireo voce mutata, tanquam iudiciali actione, cum iudiciaria maiestate exclamando pernunctatur, pernunctando exclamat. [Vbi est habitaculum leonum, & pascua catulorum leonum. Ad quam iuit leo, vt ingrederetur illuc catulus leonis, & non est qui exterreat. Leo cœpit sufficienter catulis suis, & necauit leœnis suis, & impleuit præda spelunças suas, & cubile suum rapina.] Iuxta literam de Niniue dicitur, quòd habitaculum regum fuerit, & aula nobilium, ad quam perrexit leo rex Babylonis, id est, Nabuchodonosor, & catulus leonis subreguli quicq; eius, & non fuit qui eis resisteret. Secundum anagogen de leone, qui ad istum mundum venit, quod sentimus scrupulosè dicimus, quia videlicet cum leonem hunc diabolum nostri maiores intellexerūt, nos illum leonem, nos illum catulū leonis intelligi præoptamus, de quo patriarcha Iacob. Catulus (inquit) leonis Iuda, ad prædam fili mi ascendisti. Requiescens accubuisti leo, & quasi leœna. Quis suscitabit eum? Nam iste solus reuera ille leo est, quem non est qui exterreat, & iste impleuit præda spelunças suas, & cubile suum rapina, quia ad prædam, inquit, fili mi ascendisti, & ipse de semet ipso. Ego, inquit, si exaltatus fuero à terra, omnia trahā ad meipsum. Igitur quoniam hactenus sub nomine Niniue arguatur mundus de peccato, dicendo. & Niniue quasi piscina aquarū, &c. pulchrum nobis est intelligere, quòd mox arguatur de iustitia dicendo, ad quam iuit leo, vt ingrederetur illuc, vbi subaudiendū est, & à Niniue, id est, ab hoc mundo non est susceptus. Nam in hoc est iustitia dei, quòd iuxta veritatem suæ promissionis, quæ ad patres facta est, Christus in hunc mundū venit, quo facto verax deus iustificatus est in sermonibus suis, & de hac iustitia mundus arguitur, quòd eam nō susceperit. Nam per ordinem dicta sequamur. Vbi est, inquit, habitaculum leonum, & pascua catulorum leonum. Cum multa sint vel fuerint habitacula Niniue, id est, multæ ciuitates huius mundi, quæ & leonum, & catulorum leonum, & vrsorum, & pardorum, omniumq; ferarum seu bestiarum habitacula siue pascua meruerint dici, vnum tamen nominatim libenter hic inquiri intelligimus habitaculum leonum, & vnam pascuam catulorum leonum, ita vt & ipsum habitaculum certum sit nominatum, & ipsi leones siue catuli leonum quid egerint, & qui, vel quando fuerint, non sit incognitum. Arbitramur nanq;, quòd ipsa fuerit Hierusalem eandem ob causam rectè dicta vel dicenda Niniue, ob quam dicitur Sodoma & Aegyptus, sicut in Apocalypsi habemus. Et corpora, inquit, eorū ponēt in platea ciuitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma & Aegyptus, vbi & dominus eorū crucifixus est. Eandem, inquam, ob causam vocatur Niniue, & enim ipsa erat mundus, qui crucifixo domino est gauisus, quemadmodum dixit discipulis suis. quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit. Quando iuit ad eam leo siue catulus leonis, vt ingrederetur illuc? Nimirum quando descendit de cœlis & de gente illa incarnatum est verbum dei, vtiq; leo & catulus leonis, id est, deus fortissimus, & filius dei fortissimi, vt ingrederet illuc, quod videlicet ipsa noluit,

vndę &

Hiere.1. Olla succensa Quatuor animi passiones, omnium malorum causa. Psal.113. Mundi pessimum inexcusabile. Leo Christus. Genes.49. Iohan.12. Quomodo Hierusalē dicitur Niniue. Apoc.11. Iohan.16.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Matth.23. vnde & ille dicit ei. Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodū gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti. Leonis eiusdem siue catuli leonis quòd verè sit vel fuerit fortitudo magna, breuiter prædicatur, cum dicitur, & nō est qui exterreat. Solus enim iste dicere potuit.

Iohan.12. Venit enim princeps mundi huius, & in me nō habet quicquam. Quomodo iste leo cœpit sufficienter catulis suis, & necauit leænis suis? Quomodo impleuit præda speluncas suas, & cubile

Luc.2.11. suum rapina? Ad prædam, inquit, fili mi ascendisti, id est, exaltatus es in cruce, infernum confregisti, & expoliasti, atq; atrium illius fortis armati, tu fortior inuadēs vniuersa, arma eius, in quibus confidebat, diripuisti, & spolia distribuisti. Cœpit igitur leo sufficiēter catulis suis, id est, idē

Roma.8. Christus apostolis vel prædicatoribus suis, quibus ipse moriendo, & spiritū sanctum tribuendo, virtutem dedit, & viam fecit, quatenus per mundum vniuersum ministerium explerēt eiusdem direptionis suæ siue expoliationis. Cœpit, inquā, sufficienter, quia nullus eorū defuit aut deerit, qui secundum propositum vocati sunt sancti, nullus omnino deest, quin eosdem, quos præscinit & prædestinauit conformes fieri sibi, vocet, iustificet, atq; magnificet. Quomodo autem & necauit leænis suis, vel quibus leænis suis? Nimirum vna leæna, & multæ eius leænæ, vna est eius ecclesia, & multæ quæ per orbem sunt particulares ecclesiæ, quibus quicunq; incorporantur, eo

Act.9. modo necantur, quem significans spiritus Petro dicebat. Surge Petre, occide, & manduca. Hæc est præda qua speluncas suas impleuit, & hæc rapina quæ cubile suū impleuit. spelunceas, inquā, suas, id est, mansiones quæ in domo patris eius multæ sunt. & cubile suū, id est, paradisum deliciarum. Illic prædam suam deposuit, illic rapinam suam collocauit, prædam vtiq; iustam, & rapinam cum iudicio raptam, quia non aliena prædatus est aut diripuit, sed sua iniustè ademptæ, rectè sibi restituit. Quis satis vt dignum est, vt sese res habet acrimoniam percunctationis hu-

Quæstio, vbi est, dupliciter fit. iusce persentit, cum propter causam huiusmodi proclamans. Vbi est (inquit) habitaculum leonum, & pascua catulorum leonum eius. Qua intentione hic dictum putamus, vbi est?

Genes.3. Iob.20. Duobus autem modis dicitur, vbi est. Aliàs quidem, dum quis requiritur vt arguatur, velut cum Adam requirens dominus ait. vbi es. Aliàs autem, cum idcirco requiritur, vt iam non esse ostendatur, quemadmodum in Iob dicitur. Si ascenderit vsq; in cœlum superbia eius, videlicet impij, & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinio in fine perdetur, & qui eum viderant dicent. Vbi est? Velut somnium auolans non inuenietur. Vtrolibet horum modo hic dicatur, nunc vbi est habitaculum leonum? Multum ad causam, quam præmisimus, attinet. Veruntamen quoniam iam diximus Naum interpretari consolatorem, & paracletum spiritum sanctum in hoc stare, vt arguat mundum de peccato & de iustitia & de iudicio, & delectat magis hoc sentire, quod dicendo. vbi est, idcirco requiratur illud habitaculum leonum, & illa pascua catulorū leonum,

Hierusalē habitaculū leonum. pro eo quòd leonem iam dictum venientem, vt ingrederetur illuc, leonem de tribu Iuda Christum, cum viderent cum quasi agnum, malè susceperunt, tanquam leones & catuli leonū. Susceperunt me (ait) sicut leo paratus ad prædam, & sicut catulus leonis habitans in abditis. Leones

Iohan.10. illi pontifices, & catuli leonum pharisæi fuerunt. Habitaculū leonum ciuitas Hierusalem, pascua leonum templum opulentum. Ibi nanq; prædam de populo faciebāt, & ob eandem causam ita pascua catulorum leonum, sicut rectè dicta est, & erat illa domus spelunca latronum. & reuera vbi arguitur mundus, rectè ipsa redargutio ab illa tali leonū habitaculo incipitur, quia venies ad hunc mundū leo, de quo iam diximus, leo de tribu Iuda Christus, suam illi habitaculo præ-

Psal.16. sentiam corporalem exhibuit, vt primùm ingrederetur illuc, & deinde in omnes gentes pœnitentia & remissio peccatorum prædicaretur in nomine eius. Fatui leones, & stulti catuli leonū, qui propositum illius auertere putauerūt, occidendo illū. nam ille moriendo cœpit sufficienter catulis suis, vndè iam dictum est & de ipso quoq; habitaculo leonum tam sufficienter cœpit, vt

Act.13. nullus deesset de omnibus quos habere voluit. Etenim crediderunt, inquit Lucas, quotquot præordinati erant ad vitam æternam. Igitur primò (vt iam dictum est) arguendū erat illud habitaculū leonū, & ita, vt perditionis mundi siue iudicij, quo mundus iudicandus est per ignem, fieret exemplum. Hoc est quòd confestim requisito, & quasi astante reo illo leonū habitaculo, talem edidit sententiam. [Ecce ego ad te dicit dominus exercituū, & succendam vsq; ad sumū „ quadrigas tuas, & catulos tuos comedet gladius. Exterminabo de terra prædam tuam, & non „

Dominus exercituū, Christus. audietur vltra vox nunciorum tuorum.] Sententia hæc iamdudum super illud habitaculum „ venit, & euentum eius totus orbis audiuit. Ecce, inquit, ad te dicit dominus exercituum. Quis ille dominus exercituum hæc dicit, nisi ille leo, qui (vt iam dictum est) iuit ad eam, cui hæc dicit? Nam ipse est dominus exercituū, & competenter nunc seipsum nominauit dominū exercituum, dum dicit. ecce ego ad te, subauditur, venio cum exercitu Romanorū. Mei namq; nō solùm exercitus angelorū, verumetiam exercitus hominū, exercitus cunctarū gentiū mihiq; militant, etiam dum nesciūt, meamq; voluntatem faciūt, dum gens in gentem, & regnū consurgit aduersus regnū, miroq; modo iustis iudicijs meis, non iusta, sed valdè iniusta intentione sua, seruiunt. Ecce ego, inquam, ad te, non iam vt agnus, sicut prius in multitudine misericordiæ, sed tanquam leo cum exercitibus suis, cum exercitibus Romanis, in ira & iusto furore. Talis ecce ego ve-

ego veniam ad te, & succendam vsque ad fumū quadrigas tuas, & catulos tuos comedet gladius. Hoc ego faciam per manus exercituum meorum, per manus Romanorum. Quadrigas tuas, id est, superbiam tuam, ciuitates tuas, & omnia superbiæ tuæ instrumenta, ipsumq; templum elationis tuæ currum præcipuum, succendam vsque ad summum, id est, non ita vt extinguatur, & remaneat semiustum, vt fieri solet, quando concurrentibus auxilijs, antequam cuncta deuoret, extinguitur incendium, sed ita vt omnibus consumptis, & materia deficiente morientis ignis, reliquiæ conuertantur in fauillam & fumum, videlicet secundū Sodomorū exemplum, de quibus ita scriptum est. Abraham aūt consurgens mane, vbi steterat prius cum do- Genes.19.
mino, intuitus est Sodomam & Gomorram, & vniuersam terram regionis illius, viditq; ascendentem fauillam de terra, quasi fornacis fumum. Sicut nullus fuit, qui extingueret Sodomam, vel propter quem deberet deus parcere illi regioni, egresso Loth cum suis. ita nullus erit, qui me succendente extinguat te, ad quam iui, & à qua recessi, & vsque ad fauillam & fumum ardebis, & tunc catulos tuos, id est, filios qui in te sunt, comedet gladius, id est, cadent in ore gladij, & qui superfuerint, captiui ducentur in omnes gentes. Exterminabo de terra prædam tuā. Quam prædam tuam, nisi domum tuam, domum quondam meam, quam cum deberet vocari vel esse domus orationis, tu speluncam latronum fecisti. Illam talē prædā tuam ita exterminabo, vt non sit, vt non remaneat lapis super lapidem, qui non destruatur. Et nō audie- Nuncij sacerdotes, qui & angeli.
tur (ait) vltra vox nunciorum tuorum. Nuncios, quos græcè dicimus angelos, sacerdotes intelligimus, iuxta illud in Malachia. Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex Malach.2.
ore eius, quia angelus domini exercituum est. Eiusmodi nunciorum siue angelorum quondam vox audiebatur, quia videlicet sacerdotes hostias immolantes pro populo orabāt & exaudiebantur, sed vltra (inquit) vox eorum non exaudietur, & necq; preces, necq; sacrificia de manibus eorum suscipientur. Hinc est quod in Esaia loquitur. Et cum extenderitis manus vestras, auer- Esai.1.
tam oculos meos à vobis, & cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam. manus enim vestræ plenæ sunt sanguine. Proinde cum dicit, vox nunciorum tuorum, pariter intelligendū est, & non iam meorum. Olim quippe sacerdotes illi templi, sicut & prophetæ, dicebantur & erant nuncij domini. De sacerdotibus iam ante dictum est exemplum. labia sacerdotis, &c. Porrò de prophetis illud exemplum siue testimonium est. Et dixit Aggæus nuncius domini de nuncijs Aggei.1.
domini, &c. Olim (inquam) erat, vt dicerentur illius templi sacerdotes siue prophetę, angeli siue nuncij domini, sed ex quo ciuitas vel gens illa Christum negauit ante faciem Pilati, iam nō sunt nūcij domini, & idcirco vox nunciorū signāter tuorū dixit, & nō iam meorū debet subintelligi.

LIBRI SECVNDI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN NAVM PROPHETAM COMMENTARIORVM LIBER TERTIVS.

EVANGELIO Christi, in quo reuelatur (ait Apostolus) ira dei de cœlo super Roma.1.
omnem impietatem & iniustitiam hominum, eorum qui veritatem in iniustitia detinent, quorum in hoc propheta sub nomine Niniue intelligimus vniuersitatem, magnum & euidens est veritatis testimonium, id quod (sicut in antedictis ostendimus) manifestum eiusdem iræ primi Iudæi subierunt iudicium. Verax Ibidem.2.
Christus, & veredicus Christi Apostolus, in quo Christus iamdudum loquebatur. His (inquiēs) qui ex contentione, & qui non acquiescunt veritati, credūt autem iniquitati, ira & indignatio, tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum, statimq; subiungens, Iudæi primùm, & Græci. Sicut prædixerat, sicut præscripserat, Iudæi primùm, ita factum est. quia cum Iudæus & Græcus, siue Iudæus & gentilis malum operans, ipse sit mundus damnatus & damnandus, primus iam damnationis partem subijt Iudæus, ita vt dubium iam nō sit, vel esse debeat, quin subiturus sit & Græcus, quando pariter in fine seculi ambo iudicabuntur. Plurimū hoc valere arbitramur ad elucidationem prophetiæ huius, vt in cæteris quoq; quæ deinceps sequuntur, sine dubio prædicantia iram & indignationem, tribulationem & angustiam, in omnem animam hominis operantis malum, semper illud memoriter teneamus, Iudæi primùm & Græci. Sequitur. [Væ ciuitas sanguinum, vniuersa mendacij dilaceratione plena, non recedet à te rapina.] O ciuitas sanguinū, ciuitas diaboli, contraria ciuitati dei. O omnis anima ho- Ciuitas sanguinū, Hierusalem.
minis operantis malum, Iudæi primùm & Græci. Væ tibi propter hoc ipsum, quòd es ciuitas sanguinum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

sanguinum,quia videlicet sanguinem effudisti,& in sanguinibus ædificata es. Tu primùm ô omnis anima Iudæi malum operantis,ciuitas sanguinum es,plus quàm omnis anima Græci,ex quo Christum occidendo,patrum tuorum,qui prophetas & iustos occiderunt,mensuram impleuisti,vt veniret super te omnis sanguis iustus,qui effusus est à sanguine Abel iusti. Væ tibi, quia tu es ciuitas sanguinum (vt iam dictum est) non tantùm eo modo quo anima Græci siue gentilis,sed abundantius,quia Græcus siue gentilis,qui martyrum sanguinem fudit, legem nõ habuit,promissiones ignorauit. Tu legem habens,promissiones audiens,& prophetas & ipsum dominum prophetarũ occidisti. Et vniuersa quidem ciuitas mendacij dilaceratione plena,sed tu anima Iudæi abundantius quàm anima Græci, quia Græci quidem anima in pluribus veritatem dei in iniustitia detinuit,siue in mendacium commutauit,& cum cognouisset deũ,non sicut deum glorificauit,aut gratias egit. Tu aũt ipsam veritatem de carne tua ortam,& vidisti & odisti & mendacijs circundedisti,& mendaci occasione ad mortem tradidisti. Non dico ciuitas mendacio plena,sed dico,quod plus est,mendacij dilaceratione plena,quia neque omnis Græcus vno modo mentitur,si ipsum mendacium in plures apud eum sectas scinditur & dilaceratur,neq; omnis Iudæus vno modo de sanctis scripturis mentitur,sed nũc aliud,& nũc aliud confingit, vt effugiat, quoties illum quispiam veritatis, quæ Christus est, miles strenuus insequitur. Vę tibi,quia nõ recedet à te rapina,id est,remittetur tibi rapacitatis vel auaritię culpa, quæ tibi malorum omnium radix extitit, & causa homicidarum, propter quæ tu ciuitas sanguinum vocaberis,& verè es. [Vox flagelli,& vox impetus rotæ,& equi fremẽtis,& quadrigæ feruentis,equitis ascendentis,& micantis gladij,& fulgurantis hastę, & multitudinis interfectæ, & grauis ruinæ,& finis non est cadauerum.] Tam pulchra (inquit beatus Hieronymus)iuxta Hebraicum & picturæ similis,ad prælium se præparantis exercitus,descriptio est,vt omnis sermo meus sit vilior. Qualiscunq; fuerit, quantumcunq; terribilis extiterit ille exercitus Babylonis,qui Niniuen in tempore illo subuerterit, nullam potest habere comparationem ad magnitudinem fortitudinis,iræ & indignationis, angustiæ & tribulationis,quæ superueniet vniuerso orbi in die iudicij vniuersalis,quo tendentem prophetiæ spiritũ,nostri conatur sequipęs sentis intentio sermonis. Vox(inquit)flagelli,vox impetus rotæ. Vbi vocem,quam dicis,audierat iste? Nimirum intus audiuit, in interiore homine audiuit,vbi sunt vel esse debent aures audiendi mysteria regni dei,quales dominus requirebat,clamans ad turbas. Qui habet aures audiendi audiat.Sunt autem de victrici parte voces septẽ. Vox flagelli,& vox impetus rotæ, vox equi frementis,vox quadrigæ feruentis,vox equitis ascendentis, & vox micantis gladij,& vox fulgurantis hastæ. Nam quod sequitur. Et multitudinis interfectæ,& grauis ruinæ,& finis cadauerum non est,afflictæ partis miseriæ sunt. Per hunc septenarium numerum vocum,vniuersitatem intelligimus commotionũ,quæ magnæ Niniue,id est,mundi huius pręcurrent excidium,secundum hæc verba veritatis,quæ transire non possunt. Et erunt signa in sole,& luna, & stellis,&c.vsque, nam virtutes cœlorum mouebuntur. Et quoniam iam diximus secundum Apostolum,venturam esse iram,in omnem animam operantis malũ, Iudæi primum & Græci, opportunè nunc ad memoriam redit. quia sicut Iosephus refert, toties voces Iudæus audiuit, quando accepturus erat primitias damnationis,id est, quando in excidium Hierosolymorum venturi erant Romani.Iesus(inquit)filius Aman plebeius & rusticus, cum ad festum diem venisset quadriennium prius quàm bellum gereretur, repentè exclamare cœpit, vox ab oriente, vox ab occidente,vox à quatuor ventis,vox in Hierusalem & templum, vox in maritos nouos,nouasq; nuptas,vox in omnem hunc populum.Septima vox erat magis continua,væ vę Hierosolymis. Quocunq; spiritu ille attonitus,voces illas declamauerit,nos & illarum & istarũ septenario numero vocum designatam intelligimus, illic primùm Iudæo, hic Iudæo pariter & Græco, malorum siue miseriarum vniuersitatem,quæ tunc vniuerso orbi superuenient. Non quidem equis & quadrigis,cæterisq; rebus bellicis,quæ hic declamantur ad iudicandum hunc mundum,deus vtetur.sed sicut iustũ est, vt per quas res peccauit hic mundus superbus ac sanguineus,earundẽ rerum nominibus terrores illi prędicentur,cum quibus est iudicandus.Iuxta hunc sensum,& illud dictum accipimus.Omnes enim qui acceperint gladium,gladio peribũt. Similiter nanq; dici conuenit.Omnes,qui abutentes potentia flagellauerint,& impetum rotę, & equum frementem,& quadrigam feruentem,& equitem ascendentem,& micantem gladiũ, & fulgurantem hastam agitauerint,siue vibrauerint,maximè super eos qui domini dei sunt.& flagello inundante,& rota impetente,& equo fremente,& quadriga feruente, & equite ascendente,& gladio micante,& hasta fulgurante peribunt,& ipsi interfecti,& graui ruina pressi iacebunt,nec erit finis cadauerum,quia in sempiternum cadauera erunt, quia morte sempiterna mortui,vera vita,quæ deus est,sine fine carebũt.Sequitur [Et corruent in corporibus suis,propter multitudinem fornicationũ meretricis speciosæ,& gratæ,& habentis maleficia,quæ vendidit gentes in fornicationibus suis,& familias in maleficijs suis.] Corruent(inquit)in corporibus suis, scilicet in ira tremendi iudicis, ad cuius aduentum omnes homines resurgere habent cum corporibus suis,& in infernũ corruere,omnes impij cum ipsis,in quibus peccauerũt, corporibus suis. Quam ob causam?Propter multitudinẽ(inquit)fornicationũ meretricis speciosæ, & gratæ,& habentis maleficia. Quæ est illa meretrix? Cupiditas. Quę enim alia meretrix dici potest,vel cogitari,cum qua mundus iste à creatore suo recedẽs fornicatus sit?Ipsa est,quæ adornata multis & pulchris creaturarum instrumentis, mundum infelicem per cõcupiscentiam carnis,& concupiscentiam oculorum multipliciter decepit, ita vt seruire faceret eum creaturę potius quàm creatori.Speciosa nanq; videtur,& grata est oculis eorũ corruptis,& animis ambitiosis,qui attendere nolunt vel perpendere,quanto speciosior esse pollit deus,omniũ creator & dominus. Habet & maleficia meretrix ista,scilicet immixta suæ voluptati malignorũ spirituum insidias,verbi gratia,dum auro vel argento,quæ pulchra sunt, ita sese adhibent spiritus maligni,vt delitescẽtes in simulachris,dãda responsa,mundũ opinione repleuerint, quod opera manuũ hominũ,scilicet aurea vel argentea simulachra,dij sunt.Ita vendidit ista meretrix gentes in fornicationibus suis, & familias in maleficijs suis, quia videlicet per ebrietatẽ cupiditatis accidit,quòd animæ hominũ,auri & argenti pulchritudine intactũ delectatæ sunt,vt se prostituerent simulachris.Non tantùm gentes,verùm & familias vendidit,in eiusmodi fornicationibus vel maleficijs suis,id est,nõ tantùm illos qui ignorabãt deũ,neq; per scripturã aliquã nomen eius audierãt,verumetiã eos,qui legẽ acceperant, vndè & deo creatori quodãmodo familiares « erãt,læpissimè secum fecit fornicari,sicut passim ferè omnes testãtur libri diuini. [Ecce ego ad te « dicit dominus exercituũ,& reuelabo pudenda tua in faciẽ tuam, & ostendã gentibus nuditatẽ « tuã,& regnis ignominiã tuam,& proijciã super te abominationes tuas,& contumelijs te afficiã, « & ponã te in exemplũ,& erit omnis qui viderit te,resiliet à te,& dicet. Vastata Niniue.] Supra dixerat.Ecce ego ad te,dicit dominus exercituũ,& succendam vsque ad fumũ quadrigas tuas, & nunc dicit dominus.Ecce ego ad te,& reuelabo pudenda tua in faciẽ tuã.Illic superbiam,hic mundi huius arguit luxuriã,quæ duo mala sunt præcipua in peruersione totius hominis, quia videlicet superbia spiritũ erigit,luxuria carnẽ corrũpit. Reuelabo(inquit)pudenda tua in faciẽ tuam. Hoc ipsum in Psalmo sic dicitur. Arguam te,& statuã cõtra faciẽ tuam. Nunc enim permentis superbiã videre dedignaris vel scire, qualẽ vel quantã habeas turpitudinis maculã. nec pudet te,quòd insatiabilẽ luxuriã & libidinẽ sequaris passiuã.& si vides,nõ tibi est pudori, imò lætaris,cum malefeceris,& exultas in rebus pessimis.& peccatũ tuum sicut Sodoma prædicas, nec abscondis.Tum nimirũ,quando tibi præ magnitudine tribulationis & angustiæ sic superhire,sic lætari,& sic exultare non vacabit,nuda turpitudinis conscięntia, melius parebit in facie tua,in oculis tuis,iugi memoria,quasi libro semper aperto,vt semper legere cogaris,quęcunq; fecisti,dixisti,aut mente tractasti. Nec soli tibi ô quæcunq; anima hominis operãtis malũ Iudęi siue Græci,nõ(inquam)soli tibi reuelabo pudenda tua,modo quo iam dixi,sed & ostendã gentibus nuditatẽ tuã, & regnis ignominiã tuam. Quibus gentibus & regnis,vel ad quid ostendã illis nuditatẽ & ignominiã tuã?Nimirũ omnibus gentibus,quascunq; fecí,de quibus Psalmista. Venient(inquit)& adorabũt coram te,& glorificabũt nomen tuũ.ad hoc ostendã, vt videntes damnationis tuę causam,sciãt etiã laudẽ iudicij vel iudicãtis iustitiã,& scientes,dicãt.Magna.& mirabilia opera tua domine deus omnipotens,iustæ & veræ viæ tuę,rex seculorũ.Quis nõ timebit te domine,& magnificabit nomen tuũ?Quia tu solus pius,quoniã omnes gentes venięt, & adorabũt in conspectu tuo,quoniã iudicia tua manifesta sunt. Item.Salus,& gloria,& virtus deo nostro,quia vera & iusta iudicia eius sunt,quia iudicauit de meretrice magna,quæ corrupit terram in prostitutione magna. Vt hoc dicant,vel dicere sciant, ostendam illis nuditatem tuam,& proijciam super te abominationes tuas,& contumelijs,subauditur tuis,te afficiã,& ponam te in exemplum,vt videlicet de te capiant diuinę laudis materiam siue documentũ,semperq; iustæ sæueritatis vel sæuęræ iustitię dei in re sciant experimentum.Quomodo aũt omnis qui viderit te,resiliet à te,& resiliendo dicet. Vastata es Niniue? Videlicet eo modo,vt magnũ chaos firmatum sit inter te,& omnem qui non tenebitur tecũ in tua perditione,& multũ lętus erit,quòd poterit resilire à te,nec saltem ad horam cupiet transire ad te pro vlla consolatione. Nam cum dixerit. Vastata est Niniue,nihil addet amplius loqui, aut adiungere se tibi aliquo « verbo vel gestu consolantis.Sequitur enim.[Quis commouebit super te caput? Vndè quęram « consolatorem tibi.] Commotio capitis aliquando pro insultatione,aliquãdo pro consolatione solet intelligi.Pro insultatione,vt illic.Opprobrium factus sum inimicis meis,viderũt me,& mouerunt capita sua.Item.Deriserũt me,locuti sunt labijs,& mouerũt caput.Hæc nanq; prædicta de ro sunt,quòd crucifixo domino prętereũtes blasphemabant eum,mouẽtes capita sua. Pro consolatione verò,vt in Iob. Venerũt aũt ad eum omnes fratres sui,& vniuersæ sorores suę, & cũcti qui nouerũt eum prius, & comederũt cum eo,& mouerũt super eũ caput, & cõsolati sunt eum. Circunstantia discernunt commonitionem capitis,verum consolantiũ, an deridentiũ sit. Cum dixisset hic,quis cõmouebit super te caput suũ?statim subiunxit.Vndè quærã consolatorẽ tibi? Ergo quis cõmouebit super te caput,idè est, ac si dicat. Quis tibi cõpatiet,quis te consolabit,& subaudiendum

Matth.23. Voces septẽ in parte victrici.

Roma.1.

Mendacij dilaceratione plena.

Quãnus terror in nouissimo iudicio.

Matth.24.

Lucæ.21. Hiere.2. Iosephus de bel. Iuda.libro.6.cap.17

Meretrix cupiditas

Psal.49.

Prouerb.2. Esaiæ.3.

Psal.85.

Ibidem.18.

Duplex motio capitis. Psal.108. Psal.21. Iob.42.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lucæ.19. subaudiendum est nullus. Item cum dicit. Vndè quæram consolatorē tibi? opportunè ad memoriā redit illud, quod Abraham respondit ardenti diuiti. Nam quod vni dixit, omnibus dictum debet intelligi. Vndè tibi aditum quæram, vt Lazarum mittam, qui refrigeret linguam tuam? In omnibus inter nos & vos chaos magnum firmatum est, vt qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neq; inde huc transmeare. Ergo non est vndè quæram consolatorem tibi, tempus tuæ consolationis omne præterijt. Recepisti bona, recepisti consolationē in vita tua. Sequitur. [Nunquid melior es ab Alexandria populorum, qui habitant in fluminibus, aqua in circuitu eius, cuius diuitiæ mare, aquæ muri eius, Aethiopia fortitudo eius & Aegyptus, Aphrica & Lybies fortitudo eius, auxilio tibi fuerunt. Sed & in ipsa transmigratione ducetur in captiuitatem. Paruuli eius elisi sunt in capite omnium viarum, & super inclytos eius mittet sortem, & omnes optimates eius affligentur compedibus.] Quo tempore hæc prophetia scripta est, quæ nunc vocatur Alexandria dicebatur No, & longè post tempore ab Alexandro magno Macedone nomen accepit, semperq; sub nomine primo, id est, No Aegypti metropolis fuit, & abundantissima populis. Denicq; & hi qui res gestas Alexandriæ memoriæ tradiderunt, principem eam fuisse autumāt. Dicitur itaq; ad Niniue, nunquid populosior es, aut potēior Alexandriæ? Et describitur situs Alexandriæ, quòd super Nilum & mare posita, hinc inde aquis & fluminibus ambiat. Quòd aūt Aethiopia, Aegyptus, & Aphrica in præsidio eius sint, ipse situs prouinciarū & vrbis ostendit. Hæc quoq; (inquit) propheta capietur à rege Babylonis, & in captiuitatem ducetur. Paruuli eius allidentur in capite omnium viarum, & inclyti eius siue nobiles compedibus diuidentur sorte victorū. Nunquid tu melior es illa? Non & tu ergo inebriaberis, & eris despecta, & tu quæres auxiliū ab inimico, subauditur, quē vt illa iusto iudicio. Iuxta hāc similitudinē Niniue atq; Alexandriæ collationē siue comparationē fieri suggerit prophetiæ spiritus, eorū qui manifestè deo cōtrarij sunt, quales illo tēpore Assyrij fuerunt, & eorū qui cum negocijs seculi sunt impliciti, quales maximè Alexandrini fuerūt, non tamen professionis voce blasphemāt deū, imò & profitētur se nosse deū. Et cōgruè per Alexandriā populi possunt intelligi, qui nec tam impij sunt vt possint ab ecclesia iudicari, tanq; apud deū iam condēnati, nec ita religioni quām profitētur intenti, vt Iuda siue Hierusalē mereanē nūcupari. Igit si conqueratur in extremo iudicio Niniue, id est, mundus dānatus super sententiā suæ damnationis, nunquid ait, tu melior es ab Alexandria populorum. Et sit sensus. Nunquid tu impiorū vniuersitas iustè euaderes impunita, cum etiam multitudo quæ nihil egit tecum contra deum, multitudo secularitèr quidem viuentium, veruntamen veritatem dei per vim non impugnantium, dignum pro meritis portauerit, aut portet iudicium, pro eo quòd fluctuosis seculi negocijs nimis intendit, secundum similitudinem Alexandriæ, quæ tam negotiosa quām populosa est, habitans in fluminibus, aquas habens in circuitu, quæ sunt pro muris ad munimentū eius, vndè & ab Aethiopia & ab Aegypto, atq; ab Aphrica, multæ diuitiæ commodius ad eam conueluntur, ita vt mare dici possint diuitiæ eius. Huiusmodi intra terminos eius, quæ dicitur Hierusalē, quām plurimi cōtinentur, & quāuis ibi sint vel fuerint pro suis quisq; meritis, aliqui tēporaliter, aliqui etiā æternaliter puniūtur secundū similitudinē Alexandriæ populorū, quorū paruulos in capite omniū viarū elisos, & inclytos siue optimates ait compedibus esse afflictos. Hinc illud est, & ad
1.Petri.4. hunc sensum pertinet, quod Petrus apostolus cum dixisset. Quoniā tempus est vt incipiat iudiciū de domo dei, cōtinuò subiūxit. Si aūt primū à nobis, quis finis illorū, qui nō credūt dei euangelio? Cum illo pariter dicamus, secundū præsentē huius prophetiæ locū. Si iudicio dei persæpe violētia persecutionis super domū dāi incubuit, pro eo quòd cum deberēt spūalibus esse intēti, magis carnalia sunt secuti, & seculares effecti, & ꝓpter nomē fidei, per omnia ferè similes Alexandrinis quæstuosis. quis eorū finis, qui omnino nō credūt, & tā verbo quām opere contradicūt euāgelio dei, per omnia similes Assyrijs superbis & impijs? Et quoniā iā supra meminimus diuitis purpurati, & Lazari mēdici, qui duo pro exēplo omni humano generi sunt appositi. Si Lazarus ex nomine deo notus, impunitus non est dimissus, sed recepit mala in vita sua. quis finis tuus debet esse ô diues, qui & deo per nomē ignotus es, & recepisti bona in vita tua? Nunquid tu Lazaro melior, aut iustior es, vt Lazarus nūc vna & simplici consolatione consoletur, quia dum viueret, non habuit consolationem vitæ illius. tu duplici consolatione cōsolatus sis, id est, vt & tu purpura indutus & bysso epulatus fueris quotidie splendidè, & nūc de intincto in aqua digito Lazari capias refrigerij linguæ tuæ? Non sic se habet ordo vel ratio iustitiæ iudicij dei. [Ergo & tu inebriaberis] O Niniue, cuius exemplū est diues ille, & inebriaberis (inquit) ablutho & felle. [Et eris despecta, & tu quæres auxilium tuum ab inimico) Videlicet sicut quęsiuit ille auxilium à Lazaro, quem sibi fecerat inimicum. Lazarus primùm quæsierat auxilium ab inimico, faciendo ad ianuam diuitis, & cupiendo saturari de micis, quæ cadebant de mensa diuitis, vtiq; inimici, quia vel micas nolebat largiri, versa vice postmodū diues auxilium quęsiuit à Lazaro, iustè nō amico, & nō obtinuit. Iuxta horū exemplū ô Niniue, ô mundus, q totus es deditus auaritiq; atq; superbiq, cū multi q portādi sunt in sinū Abrahę, persępe quęrūt, & quęsierūt auxilium

Alexādria Aegypti, olim No.

Mysterium huius comparationis.

Lucæ.16.

auxilium abs te in aliqua necessitate, & non solùm nō obtinuerunt auxiliū, verumetiam inuenerunt apud te supplicium. Et planè constat, quia quæsierunt auxiliū ab inimico, id est, à te qui odisti eos, & aduersaris deo. Redderur tibi vicissitudo, vt & tu quæras auxilium ab inimico, id est, ab omni quem inimicum tibi fecisti iniustè persequendo, & non obtinebis, sed dicetur tibi, Recordare, quia recepisti bona in vita tua, & iste vel ille similiter mala. Nunc ergo hic consolatur, tu verò cruciaris. [Omnes munitiones tuæ, sicut ficus cum grossis suis, si concussę fuerint, cadent in os comedentis.] Si ad illam, quam subuertit Nabuchodonosor, Niniuen respicias, locutio est hyperbolica. Neq; enim munitiones, aut muri siue turres, vel oppida Niniue, tam facile cesserunt Babyloniis, vt in casu suo ficis possint comparari primitiuis, quæ si concussæ fuerunt leui tactu, in os cadent deuorantis. Porrò, de toto mundo isto, sicut dicitur, vel sicut litera sonat, ita fiet. Facillimè & sicut eiusmodi fici fructus leui motu decutitur, & nō in terram, ne saltē parous labor sit comedentium, sed statim in os cadit deuorantis, sic in die iudicij quando manifestè veniet deus noster, & non silebit, quando ignis in conspectu eius exardescit, & in circuitu eius tempestas valida, magno terræmotu cadēt munitiones totius orbis quantęcunq; vel quales cunq; tam spirituales quàm materiales, possunt intelligi, & illæ quarum primus structor fuit Cain, & illæ quas contra veritatem extruxit omnes spiritus erroris, cadent in os deuorantis inferni, glutientis abyssi, gehennalis incendij. Sequitur. [Ecce populus tuus, mulieres in medio tui.] Et hoc vt ipsa sonat litera, veraciter de Assyrijs sentiendū est. Cum enim prius fuerint viri fortes atq; terribiles, postremo facti sunt quasi mulieres, maximèq; Assyriorū reges, quos maximè viros esse oportuisset. Postremus apud eos, vt refert Pompeius Trogus regnauit Sardanapalus vir muliere corruptior. Ad hunc videndum, quòd dum nemini ante eum permissum fuerat, præfectus ipsius, Medis præpositus, nomine Arbactus, cum admitti magna ambitione ęgrè obtinuisset, inuenit eum inter scortorum greges purpuram colentem. & cum muliebri habitu, cum malitia corporis, & oculorum lasciuia, omnes fœminas anteiret, pensa inter virgines partientem. Hæc prima tunc temporis destructionis imperio Assyriorum causa fuit. Ecce ergo (inquit) populus tuus mulieres in medio tui. Statimq; subiungit. [Inimicis tuis ad apertionē pandentur portæ tuæ, deuorabit ignis vectes tuos.] De mundo hoc probrosè constat edici, ex oppositio illius laudationis, qua superius ascensoris cœli viros collaudauit. Clypeus (inquit) fortiū eius ignitus, viri exercitus eius in coccineis, igneæ habenæ currus eius. Isti viri sunt, & istis ad apertionem pandentur portæ huius Niniue, domino cum senioribus populi sui ad iudiciū venīēte, & populis eius, mulieres in medio eius capientur, & in æternam captiuitatem deuoluentur. Tunc deuorabit ignis vectes tuos, ô Niniue, quia iudicabitur seculum per ignem, & nō potērit resistere. Sequitur. [Aquam propter obsidionem hauri tibi, extrue munitiones, intra lutum, & calca subigēs, tene laterem, ibi comedet te ignis, peribis gladio, deuorabit te bruchus. Congregare vt bruchus, multiplicare vt locusta. Plures fecisti negociationes tuas quàm stellæ sunt cœli.] Ad illam Niniuen iuxta literam, sic intelligendum est. Prope est obsidio. Hauri igitur aquam, & cura ne potus desit obsessæ. Muni turres, lateres confice, vt interrupta murorum fiuas. Et cum hæc omnia fecerīs, vt à bruchо humus, ita gladio deuoraberis. Sed cum multiplicata fueris vt bruchus, & vt locusta in vnum pariter cōgregata, & congregaueris sicut astra cœli diuitias tuas, sicut locustæ & bruchus & parua genimina locustarum, quæ vocantur atelebus sole incalescente auolant, nec reperiuntur. sic tu dispergēris, & fugies. Natura enim hęc locustarum est, vt in frigore torpentes, per calorem volitent. Porrò, atelebus parua locusta est, inter locustam & bruchum, & modicis pennis reptans potius quàm volans, semperq; subsiliens, & ob quam causam, vbicunque orta fuerint, vsque ad pulueren cuncta consumit, quia donec crescant pennæ, abire non potest. Hæc hactenus. Ego autem præsens capitulum mente perstans, & intus prospiciens, primùm fateor, vim dictorum expauesco, sensumq; parumper occurrentem præ pondere ipsius ferre vix valeo, ac deinde beatos illos esse dico, qui non genuerunt, memor pariter ipsius domini dicentis, quoniam ecce venient dies, in quibus dicent, beatæ sterīles & ventres, qui non genuerunt, & vbera quæ non lactauerunt. Tanta est insania mundi, quæ præsenti loco arguitur, tanta grauitas eius, qui arguit sanctus spiritus, vt diu sermo cunctetur, nesciens qua erumpet admiratione præuentus. Totum ergo capitulum nunc rursus recitare libet. Aquam (inquit) propter obsidionem hauri tibi, extrue munitiones, intra in lutum, & calca subigens, tene laterem, ibi comedet te ignis, peribis gladio, deuorabit te bruchus. Congregare vt bruchus, multiplicare vt locusta. Plures fecisti negociationes tuas, quàm stellæ sint cœli. Vndè sermonis erit initium, qua ex parte quęremus explanationis aditum. Liber primùm ingredi ab hac parte qua dicit, plures fecisti negociationes tuas, quàm stellę sint cœli. Nam post partis huius ingressum, melius cætera patebunt. Quid ergo est, plures fecisti negociationes tuas ô Niniue, ô mundus (cuius quasi caput tunc erat Niniue) quàm stellæ cœli, nisi plures fecisti generationes tuas, quàm destinati vnquā fuerint, qui vocarentur sancti secundum propositū dei, qui omnes stellæ sunt cœli. Verè plures fecisti negociationes tuas, negocia-

Ateleb? parua locusta.

Verba Iustini libr. 1. ex Trogo.

Quid plures negotiationes, quā sunt stellæ cœli, numerus reprobo rum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Genes.3.

tiones carnis,negociando negociatione infelici, vndè cõgregareris vt bruchus,multiplicareris vt locusta,cuius videlicet bruchi siue locustę exiguitas non minimũ à stellarum cœli dignitate distat.Numerus & ordo tantummodo stellarum cœli sunt in proposito creatoris,benedicentis primis masculo & fœminæ,atq; dicentis. Crescite & multiplicamini,& replete terram,& subijcite eam.Congregatio siue multiplicatio,qua cõgregaris vt bruchus,multiplicaris vt locusta, non de gratia est illius benedictionis, sed de ira & infelicitate peccati, de ira eiusdem creatoris dicentis ad mulierem post effectum peccati,pro reatu præuaricationis.Multiplicabo ærumnas tuas,& conceptus tuos.Et quid est multiplicabo,nisi permittam multiplicari iusto iudicio? Tu enim ô Ninive non mihi generare desiderans,tu(inquam) mundus nõ mihi filios facere cupiēs, non mihi de carne tua stellas cœli fabricare intendens,sed tuis voluptatibus incũbens,& tantùm in terra multiplicari ambiens, intras & pertinaciter atq; intemperãter intrabis in lutum, calcas atq; calcabis subigens,& tenebis laterem.Fac quod facis,intra in lutum,& calca subigẽs, tene laterem.Dum te impendis ad coitum,veraciter intras in lutum,dum citò turbine libidinis desuper ageris,tuimet impotens,nimirum calcas subigens,dum complexu stringis & stringeris,sine dubio tenes laterem.Hæc est pars tua,pars sordida,magna infelicitas.Cui seruis hoc agens?Cui generas,ita faciens?Ibi comedet te ignis,peribis gladio,deuorabit te bruchus. Comedet te ignis,qui non extinguetur.& peribis gladio,quo iam dudum percussus est diabolus. deuorabit te bruchus,id est,vermis qui non moritur.Bruchus nanq; vermis est, volatilis quidem interdum, sed suo pondere prægrauatus, quia pennulis non satis iuuatur, detrahitur, & lasso in terra cadit volatu.

Sententiæ concessiuę.

Sunt igitur istæ eiusmodi sentẽtiæ,intra in lutũ, & calca subigẽs, tene laterem,quales grammatici siue rhetores,cõcessas appellant pulchro locutionis modo,ita se habentes, vt & in compulsione prohibeant, & in prohibitione compellant. Quæ tamen ne non intellectæ persuasiones esse videant, permixta sunt aliqua verba quæ manifestè repugnãt, ne quod dicitur,audientes imperari vel persuaderi putent.Ita hic esse manifestũ est.Nam cum dixisset,intra in lutum,& calca subigẽs,tene laterem,continuò subiunxit.Ibi comedet te ignis, peribis gladio,deuorabit te bruchus. Vbi dixit,cõgregare,mox apposuit vt bruchus.vbi dixit,multiplicare,statim addidit,vt locusta.Continuò scientiam verè grandinosam invexit,libentem plurimum vituperationis,plures(inquiens) fecisti negociationes tuas, quàm stellæ sint cœli.Nonne huiusmodi in tali re cõcessio,magna de supernis est irrisio. Est enim in cœlis nonnulla irrisio,dicẽte Psalmista. Qui habitat in cœlis irridebit eos. Et quis vnquam sensatus rem vidit vel audiuit,quæ superna sit irrisione dignior,quàm fuit vel est mundi huius studium in generando.vel vnum pro exemplo siue experimento istud accipe. Gentes insanæ,& ipli qui sibi sapientes videbantur Romani, proletarios decreuerunt in vrbibus esse, proletarios ab eo dictos,quòd nullam habentes occupationem, tantum modo sufficiendæ proli vacarent, infelices ac miseri, ad quid sufficiendæ proli. Nimirum ad occidendum, vt non deesset diabolo,vndè quotidianum ferè posset habere sanguinis humani ludibrium,quotidianum spectaculum,quoniam educebantur dietim morituræ legiones in prælium, vbi velut arida stipula cædebantur ne dicam milia hominum,potius miriades legionum.Quis non audiuit,imò quis audire fuit, cui legere vel audire vacauit,à constitutione mundi continuas mortes hominũ ferro,fame, atq; pestilentia pereuntium? Taceo de mortis conditione communi,quam iustitia, imò misericordia cœlestis omni generi humano indixit,dicendo,quia puluis es,& in puluerem reuertēris, ne videlicet in anima mortuus, vita carnis homo in æternum viueret, rapiendus ad iudicium,non interueniente morte,vt dæmones,quibus non morientibus iudicium æternæ mortis repositum est.Inde nunc sermo est,quòd homines mortem naturalem non expectantes,ocies tam multis in prælijs, tantis milibus sese collegerunt atque conuenerunt, ruentes in ferrũ, vt centenaria milium morientium,mirer si quis ex historijs numerare velit,satis admirari possit. Ad hoc negocium inter cæteras insanias,proletarios quoq;(vt iam dictum est)sibi in vrbibus collocauerunt,ne deessent alij qui,occisis alijs,substituerentur ad occidendum. Nónne igitur vel pro hac stultitia dignum se fecit mundus,vt ille qui habitat in cœlis irrideret eum,dicens. Intra in lutum, & calca subigens,tene laterem,& cætera,vsque ad id, plures fecisti negociationes tuas,quàm stellæ sunt cœli,id est,sicut iam diximus,plures morti & inferno generasti, quàm sint vel esse debeant omnes electi, propter quos vt nascerentur,deus masculũ & fœminã fecit,& benedixit eis? At verò ipsæ stellæ cœli,id est,electi dei,filij benedictionis sub hac irrisione plorant, & semetipsos deflent, recolentes illud lutum suæ originis initium, de quo hoc dictum intelligimus,Intra in lutum,& semetipsos confitentur lutum esse,& plorantes dicũt. Et nunc domine pater noster tu es,nos verò lutum.& fictor noster, & opera manuum tuarum omnes nos.Item,& quilibet eorum dicit. Memento(quæso)quod sicut lutũ feceris me,& in pulueren reduces me.Nónne sicut lac mulsisti me? Hæc dicendo vtiq; præoccupant,siue præueniunt faciem eius in confessione.Nam quasi oblitus deus sit,de quàm fragili,quàm vili illos materia fecerit,de quibus cœlestem fortitudinem exigit,vt fortes sint,& in cœlũ fortiter ascendere velit,qđ

Superna irrisio contra generationes mundi. Psal.2.

stellæ cœli, filij benedictionis.

Isaiæ.44. 2b.10.

Psal.94.

velint,& stationes habere,quarũ similitudinem quandam præferunt visibiles stellę cœli,de quibus mentionem præsenti loco fecit,dicendo mũdo huic.Plures fecisti negociationes tuas,quàm stellæ sunt cœli,reducunt illi,videlicet creatori,siue plasmatori ad memoriam,vndè eos fecerit, siue plasmauerit.Nunquid ergo his qui eiusmodi sunt,dicere nouit deus tale quiddam,intra in lutum, & non potius operi manuum suarum porrigere dexteram,vt non intrent in lutũ? Sed & si intrat ordinato introitu,id est,secundum legem,quam ipse posuit,qui masculum & fœminam creauit, & benedixit.non pertinet ad eum irrisio hæc eius,qui habitat in cœlis? Quare? Videlicet , quia causam non habent eandem , quam hic præmisit scriptura , dicens , propter obsidionem. Quænam causa est, quæ significatur , dicendo. propter obsidionem , nisi illa propter quam reprobantur à deo filij huius seculi , quia volunt habere hic manentem ciuitatem? Propter istam causam , quasi necessariò , quasi rationabiliter ruebant gentes in libidinem, & vterque sexus quasi aquam fundebat, atque hauriebat immoderatam carnis voluptatem. Vndè notandũ,quòd propriis partibus cuiq; exprobratur sexui.Fœmineo videlicet,dum dicitur.aquam hauri tibi.virili,dum dicitur,intra in lutum.Nam quod aquã haurire, hoc sit mulieri, intemperanter virum subire, de illa sapientis sententia constat,quã dicit. Sicut viator sitiẽs ad fontem os suum aperiet, & ab omni aqua proxima bibet. Ita;q; hoc modo extruere munitiones,scilicet muliere hauriente aquam,viro intrante in lutũ,hoc est,propter causam supra memoratã,certatim morituras supplere legiones. Taceo de illa parte extrema turpitudinis,quam Apostolus meritò horrescens terribiliter percutit,quia fœminæ eorum immutauerunt naturalem vsum,in eum vsum qui est contra naturam.similiter & masculi,relicto naturali vsu fœminæ,exarserũt in desiderijs suis,inuicem masculi in masculos turpitudinem operantes.Sufficit ad præsentis scripturæ intentionem,exprobrare illud quod aliquam habere vidĕbatur rationem,scilicet quod multos facerent filios propter obsidionem,propter vindicandam terræ habitationem,siue quamlibet ciuitatem. Non(inquam) pertinet ad eos irrisio hæc, dicentis.intra in lutũ,& cætera,neq; ibi,siue propter illud comedet eos ignis,aut peribunt gladio,aut deuorabit eos bruchus.veruntamen hoc tempore beatiores sunt,qui permanẽt secundum Apostoli consilium, vt videlicet, qui solutus est ab vxore,nolit quærere vxorem. & qui habent vxores, tanquam non habentes sint. illud quoq; inter cæteras tribulationes carnis reputantes,ne fortè quod generant,veniat ad numerum stellarum cœli, quoniam hic ita dictum est. Plures fecisti negociationes tuas, quàm stellæ sunt cœli. Denicq; & patribus & patriarchis, quorum primò Abrahæ dixerat deus.Suspice cœlum,& numera stellas,si potes. Ac deinceps. Sic(inquit)erit semen tuum.Ipsis(inquam)patribus contigit plures facere negociationes,quàm stellæ sunt cœli, id est, vt non omnes quos ipsi generauerunt pertinerent ad numerum stellarũ eiusmodi.Nõne frater Esau erat Iacob(ait dominus)& dilexi Iacob,Esau aũt odio habui?Sequi

Roma.2.

Consilium Apostoli. 1.Cor.7.

Genes.15.

Malach.1.

« tur. [Bruchus expansus est,& auolauit. Custodes tui quasi locustæ,& paruuli tui quasi locustæ
« locustarum,quæ considunt in sepibus in die frigoris.Sol ortus est,& auolauerunt,& non est co-
« gnitus locus earum,vbi fuerint.] Quia dixerat,congregare vt bruchus,multiplicare vt locusta,immoderatam atq; superfluam volens intelligi generationum atq; conceptuum infelicium abundãtiam,quæ veluti pennati vermiculi de carne huius mundi quotidie nascendo scaturiũt, permanens in metaphora,grandè vanitatis eorum ridiculum pandit,sic incipiẽs.Bruchus expansus est,& auolauit.Quanti enim æstimat exaltationem siue dilatationem filiorum huius seculi,comparando illos brucho expanso,& auolãti? Collaudatio in omnibus sancto spiritui,quia congruam illis similitudinem inuenit.Exempli gratia,Alexander magnus, cuius regnũ apud prophetam Iohel per bruchum intelligimus,quando ferè vsq; ad fines terræ sese magnificauit, natus(vt fertur)de incestu, ex Olympiade vxore Philippi Macedonis, nónne bruchus vermis expansus fuit? At ille expansus auolauit,id est,velociter decessit,scilicet ætatis suæ anno tricesimoprimo,regni autem duodecimo.Quid si quis alius aliquot mensibus vel annis sese expandendo diutius durauit? Num diuturna expansio cuiusquam debet æstimari, quantorumlibet annorum fuerit? Nimirum qui pluribus annis viuens in hoc seculo sese dilatauit,breui expansione sese expandit,& citò decessit. Illum decessisse,bruchũ auolasse est.& pulchrè, non dictũ est, expansus est & volauit,sed expansus est & auolauit,id est,nõ rediturus recessit.Quàm leue est huius vitæ momentũ,quòd adhuc ipse qui habitat in cœlis,irridens. Custodes,inquit,tui quasi locustæ, & paruuli tui quasi locustæ locustarum. Quinam sunt tui ô Ninive custodes, nisi seculi principes,non in deo,sed in seculo potentes? Isti igitur videntur esse gigantes,sed ecce quasi locustæ sunt.Subsiliant in curribus,volitent in equis,& in tibijs suis glorientur iuuĕcull.nam interim spectans eos desuper sapientia,ridet & dicit.Florebit amigdalus,impinguabitur locusta. Quidnam est impinguabitur locusta,nisi intumescent,& tumore suo grauabunt, si ad citã senectam peruenerint,quæ nũc saliũt crura iuuenilia? Infelix floritio,misera impinguatio,cum præariditate senectutis canicies floreseit, & econera præ humore inutili, crus aut tibia pinguescit.

Alexander mag. tanqui bruchus. Iohel.1.

Ecclesi.24.

Ecclesi.24

Locustæ locustarum.

Qui porrò sunt paruuli,de q̃bus dicit,Et paruuli tui sicut locustę locustarũ,nisi vulgus exile,

 siue po-

Universidad de Deusto
Biblioteca

siue populares,aut plebei, quorū æstimatione dum adulātur potentioribus,ipsi potentes quasi gigantes sunt. Vtiq; quantumlibet adulando non efficiunt,vt ipsi potentes quasi elephanti,& qui sub eis quasi boues sint,aut quasi bubuli,sed quasi locustæ locustarum,id est,minimi, porrantes imperia paruorum.Quàm verò decenter subiungit,Quiq; considunt in sepibus in die frigoris.Sol ortus est,& auolauerunt,& non est cognitus locus earum,vbi fuerint,videlicet secundum naturam locustarū,quæ eiusmodi est,vt in frigore torpentes,per calorem volitent. Quid per diem frigoris,nisi tempus intelligimus aduersitatis, quando causis exigentibus,iustum est gentem quamlibet aut regnum tribulari? Tunc effusæ multitudines exercituum tanquam locustæ in vrbibus, aut circa vrbes considunt, & tam in vicis quàm in agris cuncta consumunt, 4.Reg.18. Exempli gratia,vt Assyrij tunc temporis ascenderunt ad vniuersas ciuitates Iuda munitas,& cœperunt eas,& obsederunt Hierusalem.Dies frigoris erat,id est,afflictionem propter sua merebantur peccata.Sed ortus est sol,& locustæ auolauerunt,quia propitius factus est dominus,& vna nocte deleta sunt castra Assyriorum centum octoginta quinq; millia hominū. Nónne velociter auolauerunt locustæ eiusmodi,& non est cognitus locus earū,vbi fuerint.Sic omnis multiplicitas siue congregatio,quam dixerat,congregare vt bruchus, multiplicare vt locusta,velociter transit,& pertransibit,permanebunt autem stellæ cœlisixæ in altitudine firmamenti,de quibus dixit.Plures fecisti negociationes tuas,quàm stellæ sunt cœli,quia multi reprobi, pauci sunt electi.Sequitur. [Dormitauerunt pastores tui rex Assur,sepelientur principes tui.Dispersus est populus tuus super montes,nō est qui congreget,non est obscura contritio tua, pessima est plaga tua. Omnes qui audierunt auditionem tuam,compresserunt manum super te. Quia super quem non transiuit malitia tua semper?] Ecce in verbis istis iudicium illud audimus, de quo mundū arguit spiritus sanctus, quia princeps mundi huius iudicatus est. Nam rex Assur ipse est princeps mundi huius. Hactenus sermo erat contra Niniuen,id est, contra istic mundū, & sub nomine Niniue arguebat mundus de peccato,& de iustitia,sicut in initio diximus,nunc sub nomine regis Assur,& ipse princeps mundi huius iudicatus esse ostendit,ita vt ex hoc loco manifestum fieri possit,quòd de iudicio eius rectè arguat mundū spiritus paracletus,qui in isto propheta loquitur,secundum nomen ipsius,quia Naum ex Hebræo consolator interpretatur. Dormitauerunt(ait)pastores tui rex Assur.Pastores regis Assur hi sunt,qui(vt supra dictū est) intrando in lutū,calcando & subigendo, arq; tenendo laterem,id est, opus generationis nimis intemperanter exercendo congregati sunt vt bruchus,multiplicati sunt vt locustę.In quo sunt vel fuerunt illi pastores regis Assur?In eo videlicet, quòd pauerūt vel pascēt oues regis Assur. oues occisionis,id est,hominū multitudinem superfluam,qui(vt canimus in psalmo)sicut oues in inferno positi sunt,mors depascet eos. O pastores infelices,qui generauerunt quos pauerūt, pauerunt quos generauerunt regi Assur,de quibus infernus impleatur,quos depascendo mors saturaretur.Pastores eiusmodi dormitauerunt,ait.Quid est dormitauerūt?Mortui sunt,& inde laus deo,quia sic dormitando pascere vel generare regi Assur cessauerūt.Quid enim est,nisi sic dormitassent,& generare desissent?Cum adeò congregatus sit bruchus,& in tantum multiplicata locusta, in ista pastorum huiusmodi vita, cum hodieq; moribundæ carnis tanta superbia, tanta sit luxuria, vt multitudines nascentium persæpe pestilentia,fame,bestijs,& gladio succidi oportuerit,& præterea quotidie passim demetat eos mors naturalis, & adhuc mundus plenus sit.quid putas fieri potuisset,si non dormitassent,aut dormitarent isti pastores,id est,si non morerentur homines,ex quo facti sunt transgressores regi Assur obtemperantes. Laus igitur deo quia dixi.Nunc ergo ne forte mittat manū suam,& sumat etiam de ligno vitæ,& viuat in æternum,quia videlicet,si vsque ad diem iudicij viuerent homines,vt viuunt dęmones,& generarent,quod non faciunt dæmones,quàm malè fuisset,cogitet qui potest.Misericorditer deus homini mortuo morte animæ, mortem carnis imposuit,nec vtiq; mortalē,sed breuissimę vitę voluit esse hominem.Nam dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni.Si autem in potentatibus,id est,in valentioribus, qui diutius durant, octoginta anni,amplius eorum labor & dolor.Non ita ante diluuium,sed viuebant,alij nongentenis,alij octingentenis, vel septingenis annis.Quia verò propter illam vitæ quantulamcunq; diuturnitatem tam superbi,tamq; luxoriosi fuerunt homines,vt scriptura innuit,dicens.Gigantes autem erant super terrā in diebus illis,& videntes filij dei filias hominū,quòd essent pulchræ,&c. rectè & opportunè pro ipsis experimentum voluit deus notum esse,quòd vtiliter hominem anima mortuum, carne voluerit esse mortalem, confirmando sententiam quam posuerat,dicens. ne fumat de ligno vitæ,& viuat in æternum,confirmando inquam & dicendo.Non permanebit spiritus meus in homine in æternum.Porrò hæc dormitatio,id est,carnis per mortem dissolutio,nō solis pastoribus regis Assur,verūm etiam supradictis stellis cœli,id est, his qui secundum propositum vocati sunt sancti,cōmuniter imposita est.Sed vide quod sequitur.Sepelientur principes tui.Vbi sepelient, nisi in inferno?Mortuus est diuesait dominus)& sepultus est in inferno.Et apud Ezechielē ipse loquitur.Ibi Assur & omnis multitudo eius,in circuitu illius sepulchra eius,omnes interfecti,& qui ceci-

Rex Assur, diabolus.

Pastores regis Assur.

Genes.3. Misericors deus infendo nos morte.

Psal.9.

Genes.5.

Genes.4.

Ezech.31.

qui ceciderūt gladio,quorum data sunt sepulchra in nouissimis laci. Hoc plus habent pastores vel principes tui rex Assur,quòd omnes quidem homines,tam boni quàm mali,dormitauerūt dormitione corporeæ mortis,soli autem mali sepelientur in inferno,propter hoc, quia sunt pastores vel principes tui.Et nunquid aliquando inde huc reuocandi erunt? Dispersus est(ait)populus tuus super montes,non est qui congreget.Quod dicit,dispersus est populus tuus,hoc est quod supra dixerat,bruchus expansus est,& auolauit.Sol ortus est,& locustæ locustarum auolauerunt. Et quod dicit,non est qui congreget,hoc est quod dixerat,& non est cognitus locus earum, vbi fuerint. Causa tantæ perditionis & irreuocabilis iudicij, superbia est. idcirco cum dixisset,Dispersus est populus tuus,addidit super montes. Nam per montes altitudo illa intelligenda est,quę eidem regi Assur apud Esaiam his verbis exprobratur.Et erit cum compleuerit dominus cuncta opera sua in monte Sion & in Hierusalem,visitabo super fructum magnifici cordis regis Assur, & super gloriam altitudinis oculorum eius. Igitur super montes,id est, propter superbiam populus tuus dispersus est,quia populus tuus filij sunt superbiæ,querum tu es rex Assur,sicut ad beatum Iob dictum est de te.Omne sublime videt,& ipse est rex super omnes filios superbiæ.Non ita dispersus est populus tuus,non ita dispersi sunt pastores vel principes tui,quomodo dispergitur populus dum fugit,sed ita vt fugere non possint,& vt sua quidem inuicē sepulchra sulphure & igne ardentia videre queāt,sed alter alteri prodesse vel adesse non valeant. Sanè in dispersione populi huius regis Assur,latère nos nō debet dispersio populi Iudaici.neq; obliuisci,aut ignorare debemus,quòd ipse sit populus regis Assur,imò ille populus maximè est populus regis Assur.& interpretatione quoq; nominis huius,maximè Iudęi denocantur.Assyrij nanq; dirigentes interpretantur.Et qui sunt dirigentes,nisi hi qui semetipsos dirigunt?Qui autem homines magis semetipsos dirigunt,quàm Iudæi,qui suam quærentes statuere iustitiam,iustitiæ dei nō sunt subiecti.Igitur inter pastores & principes tuos ô rex Assur, in medio populi tui, qui super montes,id est, propter altitudinem superbiæ dispersus est ô princeps mundi huius.Maximè isti considerandi sunt,quorum dispersionem ipse cum antiquo consilio,quia iamdudum antiquus spiritus eius loquebatur.Deus ostendit mihi super inimicos meos,ne occidas eos,ne quando obliuiscatur populi mei. Disperge illos in virtute tua.Factum est secundum illius antiquæ ostensionis consilium:quia videlicet primdm, illi pastores vel principes tui, quos ita denotauit, vt diceret,quia ecce cœperunt animam meam,irruerunt in me fortes, dormitauerunt & sepulti sunt, circundati à Romanis,mortui sunt, & in inferno sepulti sunt,& qui superfuit infelix populus dispersus, & in omnes gentes ductus est captiuus, & non est qui congreget, quia qui solus congregat, & congregata restaurat Christus, illis ablatus,& abijt ad gentes,& stabile fecit esse,quod sibi ostēsum est. Nec occidas eos,disperge illos in virtute tua,id est,ne penitus eos euellas à terra, sed vbiq; terrarum disperge illos in virtute tua,in potentia tua.Cur hoc?Ne quando obliuiscantur populi mei.Vndè notandum,Iudæorum dispersionem ideo factam esse,vt non tantùm in vno loco, sed in omni terra fidem gentium confirmarent, dum eum à parentibus suis crucifixum fuisse assererent, & scripturas in quibus nobis prædictus est,se habere non denegarent,atq; ita dum viuere permitterentur,eorum etiam testimonio fides gentium certior haberetur.Tandem aduersum te ô rex Assur causam dicit paracletus, cur vel quo de iudicio mundum arguere debuerit,quia tu iudicatus es. Non est(ait) obscura contritio tua, pessima est plaga tua. Contritio qua contritus es, illa est qua contriuit mulier caput tuum,iuxta domini iudicis edictū,quod eduxit super te in initio, dicens ad serpentem. Inimicitias ponam inter te & mulierem,& semen tuum & semen illius,ipsa conteret caput tuum,& tu insidiaberis calcaneo eius.Insidiaberis calcaneo beatæ mulieris,beatæ Marię virginis,imò & calcaneo seminis eius,quod est Christus.Quod ipse non ignorans dicebat.Venit enim princeps mundi huius, & non habet in me quicquam. Propter hoc ipsum quòd tu in illo quicquam non habuisti,& tamen ad eum venisti,quærens quasi debitū peccati,id est,exigens pœnam mortis, contritus es calcaneo eius, victus es fine, id est, passione vel morte eius. Quis istam contritionem tuam non audiuit? In omnem terram exiuit sonus eorum,& in fines orbis terræ verba eorum,scilicet cœlorum,qui istam gloriam filij dei enarrauerunt vel annunciauerunt,quòd ipse moriendo contriuisset caput tuum. Non igitur est obscura contritio tua, quia videlicet claré in omnem terram est enarrata,claréin fines orbis terræ est annūciata.Proinde paracletus rectè arguit mundum de iudicio,quia excusare se nō potest, quin audierit iudicium,quo iudicatus es,siue contritionem qua contritus es.Quis itidē non audiuit,quia pessima est plaga tua?Eodem nanq; euangelio quo enarratur vel annunciatur, iam dicta cōtritio tua, pariter enarratur pessima plaga tua, qua in cœlo plagatus es,ita vt caderes vidente domino te ô Saran,sicut fulgur de cœlo cadentē. Plaga illa,plaga est gladij,plaga pessima,sed nō pessimè, imò optimè illata. Plaga pessima est, quia insanabilis est, sed optimè illata est,quia tu iustissimè damnatus siue percussus es.Iustissimè,inquā, quia tu nō vtcunq;,sed superbè peccasti, homicida ab initio,qui in veritate nō stetisti,in quo veritas nō est, qui cum loqueris mendacium,

Iudæorum dispersio.

Rex Assur contritus à muliere & semine eius. Genes.3.

Esaiæ.10.

Iob.41.

Iudæi quoq; sunt populus regis Assur.

Roma.10.

Psal.83.

Psal.18.

Lucæ.10.

Iohan.8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ex propria loqueris, quia mendax es, & pater mendacij. Ita malignè peccasti, & ob hoc pessimam, id est, insanabilem excepisti plagam gladij. & mirum, quòd cum plaga tua tam pessima sit, tu adhuc viuis. Non quidem verè viuis, sed viuere te mentiris, & quasi te viuentem defendis. Hinc est illa admiratio in Apocalypsi, de bestia, quę habet plagam gladij, & vixit, vel cuius plaga mortis sanata est, iuxta mendacium tuum plaga mortis tuæ sanata est, & tu habens plagam gladij viuis. sed iuxta veritatem dei, tam pessima est plaga tua, vt in æternum insanabilis sit, & tu ita mortuus es, vt nunquã vllo modo ad vitam respirare possis. Super hoc iudicio mundus arguitur, mundus tibi cõsœderatus, recę in templis vel simulachris, vt deum & quasi viuũ veneratus, quia postquam iudicium tuum in euangelio Christi reuelatum est, iustius arguitur quisquis à te non est separatus. Omnes qui audierunt auditionẽ tuam, compresserunt manum super te. Auditionem audire, plus est quàm simpliciter quippiam audire. sicut aures audiendi habere, plus est quàm simpliciter aures habere. Vbi nanq; huiusmodi verba siue vocabula geminãtur, duplex auditus scilicet corporis & cordis exigitur, siue intelligit. Ergo omnes qui audierunt auditionem tuam, id est, audientes crediderunt cõtritionem tuam, siue pessimã plagam tuam, compresserunt (ait) manum supra te, id est, quàm deuotas egerũt gratias ei, qui cõtriuit te, qui plaga pessima plagauit. Solent enim fideles & deuoti homines, cum primùm audierint bonum nuncium, de operibus siue beneficijs dei, citato pietatis affectu, oculos manusq; compressas subleuare, & cum istis fidei signis sedentem super thronum domini altissimum laudare & glorificare. Itaq; hoc dicto compresserunt manum super te, magna significatur abundantia gratulationis & lætitiæ, iuxta considerationem iusti iudicij, iustæ vindictæ. Quia super quẽ non transiuit malitia tua semper? Interrogando super quem non transiuit malitia tua semper, vehementius affirmat, quòd super omnes transierit malitia eius semper. ex quo enim per serpentem malignus, & malitiosus mentitus est, dicens nequaquã morte moriemini, comedite, & eritis sicut dii, semper & incessanter, ex vno & per vnũ in omnes homines malitia eius pertransijt, quemadmodum Apostolus dicit. Quia per vnum hominem in hunc mundum peccatũ intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransijt, in quo omnes peccauerunt. Super quem ergo malitia eius non pertransijt? Quis non in iniquitatibus cõceptus est? & quẽ non in peccatis concepit mater sua? Igitur causa hæc, causa magna est, cur super te manum compresserint, omnes qui audierunt auditionem tuam, quia te quidem cuius malitia super omnes per vnum pertransiuit, vnus homo, qui solus sine peccato exiuit, damnauit atq; contriuit, ipsos autem de malitia liberauit atq; iustificauit, qui audientes gauisi sunt, & gandentes atq; credentes super te manum compresserunt. Finis.

Apoca.13.

Iohan.12.

Cõprimere manus, congratulari est deo.

Genes.3.
Roma.5.

Psal.50.

PROLOGVS RVPERTI ABBATIS IN ABACVC PROPHETAM.

OCTAVVM prophetarum Abacuc iamdudũ ingredi ardebat animus, dum adhuc in præcedente, scilicet Naũ, totus teneretur intẽtus. Adhuc enim circa fines illius, videlicet Naum, meditatione ferè continua versabatur, & iam quasi de propinquo loco aliquo, illa huius vociferatio grãdis audiebatur. Vsquequo domine clamabo, & non exaudies, vociferabor ad te vim patiens, & non saluabis? Item. Domine audiui auditionẽ tuam, & timui. Fateor quia vim clamoris huiuscemodi, nõ sine quodã diuino horrore audiebat auris interioris hominis. nanq; illuc ingredi cupiebat, memor illius versiculi, Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui inuenit spolia multa. Sentiebã aliquid de cupiditate hominis negotiatoris, bonas margaritas quærẽtis, qui tũc demũ vnã se inuenisse pretiosam margaritã, nõ vanè arbitrat, cum fidẽ vel iustitiã, quę Christus est, inuenit in lege & ꝓphetis, per quos sine dubio locutus est spũs sanctus. Nouit ipse Christus cordis paterni, cordis aurei margarita pretiosa, ãpli scrutãdo scripturas, scrutãdo ꝓphetas, ipsum ũrit, ista scrutãtis anima sanctũ inuocãs spũm, qui locutus est per ꝓphetas, vt pulchritudinẽ talis margaritę, iam hic per hoc speculũ in ista ꝓpheticì sermonis ænigmate sic prepostẽdit, quatenus eandẽ in futuro seculo semper possidere, & sicuti est, videre cõcedat. Dicit aũt Apostolus, ga gloria nostra hęc est, testimonium conscientię nostrę, quòd in simplicitate & sinceritate dei, & nõ in sapiẽtia carnali, sed in gratia dei cõuersati sumus. Cum hoc exẽplo, & illud ad cõsolationẽ accedit, ꝙ vos ô viri ecclesiastici & religiosi, benevoli & spũales amici, quos in prooemio explanatiõis Naũ prænominauit, paruitatẽ meã bona spe consolamini fructus percipiẽdi, his & huiuscemodi verbis. Insiste igit bone vir & viriliter age, & confortẽ cor tuũ, vt delicijs quas in hac peregrinatiõe summatim prælibas, tandẽ pleno ore in regno dei super mensam eius edẽs & bibẽs perfruaris. Nõ igit quali supra modũ grauatus detractionẽ cuiusq; ita vereat fidelis animus, vt à bono studio decidat, & torpeat remissis manibus. imò stellionis memor sit, qui pennas nõ habẽs, manibus vitetur, & moratur in ædibus regum, & galli succincti lumbos & arietis, nec est rex qui resistat eis.

a.Cor.1.

Prouerb.30.

Psal.118.

Matth.13.

RVPERTI

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN ABACVC PROPHETAM COMMENTARIORVM LIBER PRIMVS.

ONVS quod vidit Abacuc propheta.] Quo tempore fuerit Abacuc, ex Daniele docemur, ad quem in lacum leonũ cum prandio missus legitur, ait beatus Hieronymus, quanquã apud Hebræos illa historia non legatur. Siue quis recipit scripturam illam, siue non recipit, hic tanquam propheta scribit, quæ ventura cognouit. Et quomodo prior propheta Naum, quem hic sequitur, vaticinium habuit contra Niniuen & Assyrios, qui vastauerunt decem tribus, quæ vocantur Israel, ita iste onus vidit, id est, rem grauem & ponderis laborisq; plenam, aduersus Babylonẽ & Nabuchodonosor, à quibus Iuda & Hierusalem, templumq; subuersa sunt. [Vsquequo domine clamabo, & non exaudies, vociferabor ad te vim patiens, & non saluabis? Quare ostendisti mihi iniquitatem & laborem videre, & prædam & iniustitiã cõtra me.] Rectè hic propheta nomen Abacuc sortitus est, quod interpretatur amplexio, siue luctator. quia videlicet quodãmodo in certamen & luctantem, & (vt ita dicam) in amplexum more luctantis cum deo congreditur, ausus eum ad disceptationem iustitiæ prouocare, & dicere ei, cur in rebus humanis tanta versetur iniquitas, & iniustus cõtra iustum prævaleat. Vsqueque domine (inquit) clamabo, & non exaudies, vociferabor ad te vim patiens, & non saluabis? Quare ostendisti mihi iniquitatem & laborem videre, prędam & iniustitiam contra me? & factum est iudicium, & contradictio potẽtior. Propter hoc lacerata est lex, & nõ peruẽnit vsq; ad finem iudicium, quia impius prævalet aduersus iustum, propterea egreditur iudicium peruersum. De suorum statu temporum loqui videtur, quia impius Nabuchodonosor prævaluit aduersus iustum Iudam, & hãc esse caulam, quòd dixerit iudicium nõ peruenisse ad finem, quia iniquũ sit & peruersum, vt Iosias rex iustus à rege iniusto trucidetur, vt Daniel, Ananias, Azarias, Misael seruiant, & imperet Babylonius imperator. & inter scorta & cõcubinas suas Balthasar poret in phialis dei. Sed nũquid ad propheticam perfectionem valet, vidisse illa sui temporis mala, quæ alius quiuis ignorare non potuit? Vt quid ergo sic in titulo prẽmisit, onus quod vidit Abacuc propheta? Simul considerandum, quia quod protinus sequitur, aspicite in gentibus & videte, admiramini & obstupescite, quia opus factum est in diebus vestris, quod nemo credet, cum enarrabitur, ad euangelica spectare tempora, Paulus intellexit apostolus, imò qui Paulum assumpserat spiritus sanctus. Nam vbi dixit spiritus sanctus, segregate mihi Barnabã & Paulum in opus, quo assumpsi eos, postmodum ita legimus, quia Paulus & qui cum eo erãt venerunt Antiochiam Pisidiæ. Et ingressi synagogam Iudęorum die sabbatorum, sederunt. Surgens autem Paulus, sermonem exhortationis habuit ad plebem, quem ita concluſit. Videte ergo, ne superueniat vobis quod dictũ est in prophetis. Videte contemptores & respicite, & admiramini & disperdimini, quia opus operor ego in diebus vestris, opus quod non credetis, si quis enarrauerit vobis, Litera paululũ diuersa est, videlicet secundum septuaginta interpretes. Quòd si illud repugnare videtur, ne ad euangelicæ gratiæ tempora Apostolum sequentes, respiciamus quod protinus sequitur, quia ecce ego suscitabo Chaldæos gentem amaram & velocem, hoc enim non futurum, sed iamdudum fuerat factum, temporibus apostolorum. nos similiter dicimus, quia quando hæc scripsit Abacuc, iam fuerat factum, iam suscitauerat dominus Chaldæos, & gentium tabernacula possidebant, iamq; Iudam in captiuitatem duxerant. Igitur prophetiæ textum ingredientes, quantum possumus mysticorũ maiestatem sensuum magnificemus, & eum qui locutus est per propheras ducem sequentem spiritum sanctum, ipsum in isto propheta non dubitemus loqui Christũ Iesum crucifixum. Vsquequo domine clamabo, & non exaudies, vociferabor ad te vim patiens, & non saluabis? Nunquid enim hoc non illi par aut simile est, quod iamdudum apud Psalmistam dicebat. Deus deus meus respice in me, quare me dereliquisti, deus meus clamabo per diem, & non exaudies. Si reuera Dauid illud non in sua, sed in Christi dixit persona, cur nõ & iste in persona eiusdem dicat hæc similia? Veraciter hoc dignum est, & spiritum sanctum decet, vt verba quæ per propheras locutus est, illi ascribãtur personæ, de qua iure illi cura est, qui verè iustus extitit, quia peccatum non fecit, & idcirco dum pateretur tanquam peccator, dum prævaleret aduersus eum iustus, atq; clamaret, & non exaudiretur ad tempus, iudicium quærere poterat securus, sicut manifestè in præsentibus dictis habemus. Nam, vt erat fortis luctator, deũ vocat in ius & dicit. Vsquequo domine clamabo, & non exaudies? Clamabat autem clamore valido, & exauditus est, quamuis & hic & in psalmo dicat, clamabo & non exaudies. De hoc Apostolus. Qui in diebus carnis suæ preces supplicationesq; ad eum, qui posset saluum illum

Abacuc luctator.

Verba prophetę in persona Christi

Pſal.21.

Hebr.5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

illum facere,à mortuis cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia. Non quasi ignorans quærit,vt discat,vsquequo vel quamdiu illum oporteat clamare & vociferari,& exauditionem siue salutem eius differri, quamuis ibidem continuò dicat Apostolus. Et quidem cum esset filius,didicit ex his,quæ passus est,obedientiã. Sciebat nanq; sed nondum experimento sciebat obedientiæ laborem. & scientiam eius non latebat, quòd oporteret illum clamare & vociferari vsq; ad mortem,mortem autem crucis,& ante illã obedientię consummationem non debere audiri,nõ oportere saluari. Delectat valde ita,vt dictum est,huius clamantis in prophetæ personam intelligere. Nec hoc ita dicimus,quòd ipse propheta clamoris siue vociferationis eiusdẽ expers fuerit,sed hoc veraciter dicimus, quia quicquid iste vel alius dignũ auditu dei clamauit aut vociferatus est, clamor & vociferatio fuit eius, cuius spiritus in illis, vt loquebatur,ita & clamabat & vociferabatur. Vndẽ sicut quodam loco vocari iussus est,accelera spolia detrahere,festina prædari, pro eo quòd antequam vocare sciret antequam in seculo haberet matrem,& adoptiuum patrem, sæpe Hierusalem de hostibus liberauit.ita nihil erat illum vocari,accelera clamare,festina vociferari,quia videlicet antequã nasceretur de matre,& in assumpto homine laboraret,ipse clamabat,& vociferabatur in sanctis fidẽ habentibus promissionis & aductus sui,sine cuius fide non decebat quenquam exaudiri. Equidem in multis exaudiri sunt propter eum,sed non ita vt consummaretur præuaricatio,& finem acciperet peccatũ, & deleretur iniquitas, & adduceretur iustitia sempiterna. Non ita Christus habebat exaudiri, donec ipsemet in sua persona consummaret obedientiam vsq; ad mortem, mortem autem crucis,quæ futura erat consummatio clamoris & vociferationis. Quod dicit,vociferabor vim patiens,sensum habet venerabilem,si recolas quod alibi dicit,quæ nõ rapui,tunc exoluebam, id est, quam non merui mortem sustinebam. Vndẽ confestim quodammodo queritur,dicens.Quare ostendisti mihi iniquitatem,& laborem videre,prędam & iniustitiã contra me?Quod dicit,ostendisti mihi,hunc sensum habet,ac si diceret,imposuisti.Ostendisti mihi(ait)iniquitatem,subauditur,non meam.ostendisti mihi laborẽ,id est,imposuisti mihi vt laborarem propter iniquitatem,non meã,sed alienam.Nam & hinc Esaias loquitur. Et dominus posuit in eo iniquitatem omnium nostrum,& dominus voluit cõterere eum in infirmitate,& pro eo quòd laborauit anima eius videbit & saturabitur. Ostendit ei etiã prędam,sicut protinus apud eundem Esaiam. Dispertiam ei(inquit)plurimos, & fortium diuidet spolia,pro eo quòd tradidit in mortem animam suam. Audiendum diligenter est,quòd cum dixisset,ostendisti mihi prædam,addidit,& iniustitiam contra me.Nam tu deus prædam illi prædam iustam ostendisti,vt fortem armatũ,id est, diabolũ iustè prædaretur,qui fuerat iniustè prędatus. At ille qui maximè debuissent eum recipere,vt ei cederent in partem prædæ,repulerũt eum nimis iniustè.Hoc rectè intelligitur,vbi cum dixisset,ostendisti mihi prædam,addidit,& iniustitiã contra me.Quòd modo iam dicto ostendit illi iniquitatẽ,& laborem,& prædã,non fuit contra ipsum, quia sponte in omnibus subijt obedientiam. Hæc autem iniustitia qua repulerunt eum,fuit contra ipsum, quia non fuit ex deo,licet vt hoc facerent,execæcati & aggrauati fuerint per iustum dei iudiciũ. Non autem quasi ignorans dicit,quare mihi hæc ostendisti,sicut & illud in psalmo,Quare me dereliquisti, sed huiusmodi quæstionem ideo ponit ita, vt soluat sic, Longè à salute mea,verba delictorum meorum,id est,quia te à salute mea longè fieri expostulãr delicta meorum. Sequitur. [Et factum est iudicium,& contradictio potentior.] Factum est iudicium,subauditur peruersum.Sequitur enim. [Propter hoc lacerata est lex,& nõ peruẽnit vsq; ad finem iudiciũ,quia impius prævalet aduersus iustum,propterea egreditur iudicium peruersum.] Et quid est iudicium peruersum,nisi iudicium contradicentiũ?Præmisso nanq; & factũ est iudicium,subiunxit, & contradictio potentior.& quid est contradictio,nisi legis laceratio?statim nanq; intulit,propterea lacerata est lex,&c.Iam nunc vt ad sensum intimũ expeditior aditus pateat,Primò norandum est,quòd non ita dixit,propterea impius prævalet aduersus iustiũ,quia lacerata est lex, & non peruẽnit vsq; ad finem iudicium,propterea impius prævalet aduersus iustũ, quia egreditur iudicium peruersum,sed econuerso, propter hoc(inquit)lacerata est lex, & non peruenit ad finem iudicium,quia impius prævalet aduersus iustum.Non enim hic de illo agitur iudicio peruerso,quo sæpe iudices iniusti pro muneribus iustificant impium, condemnantes iustũ. sed de illo quo homines ipsum præsumunt iudicare deum,veluti iniustum,quoties aduersitatibus fatigari iustũ,& prosperari viderint impium.Talibus Malachias propheta loquitur.Laborare fecistis dominum in sermonibus vestris,& dixistis.In quo eum fecimus laborare?In eo cum diceretis,Omnis qui facit malum,bonus est in conspectu domini,& tales ei placẽt. Aut certè vbi est deus iudicij, hoc prænotato,iam nunc ad prælibata prophetiæ verba recurramus. Et factũ est(inquit) iudicium & contradictio potentior. Vbi tu domine ostendisti mihi iniquitatem & laborem videre prædam & iniustitiam contra me. Vbi ego clamabam,& non exaudiebas,vociferabar ad te vim patiens,& non saluabas,ibi & in similibus euentibus,id est, propter similes euentus factum est iudicij,subauditur peruersum,& contradictio potẽtior,subauditur dictione illorum,

Christus clamauit in prophetis.

Esaiæ.8.

Psal.68.

Esaiæ.53.

Malach.2.

Iudicij peruersum.

illorum,qui quod verum est dicunt,vtpura iustus es domine,& rectum iudicium tuum.Potentior (inquam) eorũ dictione,de quibus itidem scriptũ est,quàm bonus Israel deus, ijs qui recto sunt corde. Contradictio illorum est,qui dicunt, qui facit malum,bonus est in conspectu domini,& tales ei placent, aut certè vbi est deus iudicij? Suam nanq; contradictionem roborant argumentis quasi rerum euidentium,quia videlicet pacem peccatorum vident,quia nõ est respectus morti eorum,& in labore hominum non sunt,& cum hominibus non flagellabuntur, imò & abundantes in seculo diuitias obtinuerunt,& econtra iusti flagellati fuerunt tota die & castigatio eorũ in matutinis.& ego qui omnium iustissimus eram vel sum, præ omnibus flagellatus & castigatus,derisus sui,& morti turpissimæ addictus,& omnes qui videbant me,deriserunt me,locuti sunt labijs,& mouerunt caput,me clamante,me vociferante.deus deus meus, vt quid dereliquisti me? Quia sic impius prævalet aduersus iustum,potentior contradictio est, vtpote præsentibus argumentis muniens se,legem lacerans,legisq; deum ac dominũ blasphemans,aduersus eos qui recto sunt corde, resistens illis potentius,seq; opponẽs,dicẽtibus,quàm bonus Israel deus. Laceratur hoc modo lex, & non peruenit vsque ad finem iudicium,id est, non conceditur verum habentibus iudicium,deum esse bonum,deum esse iustũ, deum curare de rebus hominum.imò egreditur iudicium peruersum,scilicet omnem qui facit malum,bonũ esse in conspectu domini,& tales ei placere.Sed nunquid impius semper prævalet aduersus iustum crucifixit eum,& lacerauit eum,mouens caput, & dicens. Sperauit in domino, eripiat eum,saluũ faciat eum,quoniam vult eum.siue illud. Vah qui destruit templum dei,& in triduo illud reędificat,salua temetipsum,& his similia. Nunquid(inquã)ille impius semper validus,& iustus ille semper inualidus? Non vtiq;. Sed quod continuò mutata voce loquitur. [Aspicite in gentibus,& videte,& admiramini,& obstupescite,quia opus factũ est in diebus vestris, quod nemo credet cum enarrabitur.Quia ecce ego suscitabo Chaldæos,gentem amaram & velocem,ambulantem super latitudinem terræ,vt possideat tabernacula non sua,horribilis & terribilis est, ex semetipsa iudicium, & onus eius egredietur. Leuiores pardis equi eius & velociores lupis vespertinis, & diffundentur equites eius.] Quanta vocis mutatio,non mutata persona. Vnus idemq; quanta prius loquebatur in infirmitate,& quàm magna nunc loquitur in virtute, iam supra prælibauimus,huius loci meminisse Paulum in actibus Apostolorum, vbi apud Antiochiam ingressus synagogam Iudæorum,habitum sermonem exhortationis ad plebẽ,ita concluit.Videte ergo,ne superueniat vobis,quod dictum est in prophetis.Videte contemptores, & admiramini,& disperdimini,quia opus operor ego in diebus vestris, opus quod non credetis,si quis enarrauerit vobis, quia ecce ego suscitabo Chaldæos&c. Nisi Apostolicum sensum sequamur,& in illis diebus intendamus,de quibus ipse sentit dictum hoc esse in propheris,quomodo stabit, aut verum erit,quia opus operor,quod non credetis,si quis enarrauerit vobis,quia ecce ego suscitabo Chaldæos? Nunquid illud opus,quod olim suscitauit Chaldæos, & regem Nabuchodonosor, vt ambularent super latitudinem terræ, non crediderunt Iudæi,aut non crederent,si narraretur eis?imò quid opus fuit enarrari illis,præsertim captiuis in Babylonia succensa ciuitate & templo Chaldaico igni? Quis enim illorũ hoc ignorare potuit? Adde,quòd(sicut superius dictum est)temporibus apostolorum,imò & tempore,quo prophetauit Abacuc,non futurum,sed iam erat factum, id quod litera sonare videtur præsenti loco,quia ecce ego suscitabo Chaldæos. Igit aspicite in gentibus,& videte,& admiramini,siue iuxta septuaginta interpretes,videte contemptores,& admiramini,& disperdimini,&c.verba sint,vt verè sunt,non iam iudicaturi,sed iam iudicãtis iusti,aduersus quem impius Iudaicus populus prævaluit,vt diceret, Vsquequo domine clamabo,& non exaudies,vociferabor ad te vim patiens, & non saluabis, siue,deus meus,vt quid dereliquisti me? Aspicite (inquit)videte(ait)& admiramini,ô vos cõtemptores Iudæi, & in omnes gentes disperdimini. Quam ob causam? Quia opus factum est in diebus vestris,quod nemo credet,cum enarrabitur. Quod est illud opus? Quia ecce ego suscitabo Chaldæos,gentem amarã & velocẽ,&c. Reuera hoc opus non crediderunt Iudæi,tunc cum enarrarent apostoli.non credũt nunc cum enarrant successores apostolorum Christiani,quòd ego ipse qui in cruce morièr,tanquam derelictus clamaui,qui mortuus & sepultus fui,ego ipse(inquam)nũc viuam, nunc resurrexerim, & adhuc ô deus pater tecum sim, & post paucos ex quo mortuus fui annos, suscitẽ Chaldæos, id est,gentem amaram & velocem, similem Chaldæis,similem inquam,id est, quæ veram nimisq; perfectam iteret similitudinem eorum,quę olim gesserunt in vos illi homines,gentili nomine Chaldęi,ita vt eodem mense,imo & eodem die anni succensa ciuitate,succendant & templum vestrum,quo illud olim succenderunt illi Chaldæi.Nam & hoc Iosephus,non negligendum,imò admirandum arbitratus,ita scripsit. Titus aũt discessit in Antoniã,decreto postridie mane cum

Psal.21.

Matth.27.

Verba ad Christum referenda.

Act.13.

Suscitabo Chaldæos id est,Romanos.

Iosephus de bel.Iudaï.libr.7.cap.14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mane cum omni exercitu aggredi, templumq; obsidere. Sed id planè dei sententia iamdudum
ſgne damnauerat, euoluriſq; temporibus aderat fatalis dies, qui erat decimus mensis Augusti,
quo etiam prius a rege Babyloniorum fuerat concrematum. Item post eiusdem incendij narra
tionem. Mirabitur autem (ait) quis in eo etiã circumacti temporis fidem. Nam & mensem (vt
dictum est) eum, diemq; seruauit, quo primùm à Babyloniis templum erat incensum. Nec verò
solummodo propter huiusmodi similitudinem, illud excidium arbitramur cõgruè dictum esse
suscitationem Chaldæorum. verumetiam propter inuisibilẽ impetum, qui profectò simul ade-
rant, ſpirituum malignorũ, quibus sine dubio Iudæi secundum animam & corpus traditi sunt,
& quos Chaldæi nomine & re significauerunt. Nomine, quia Chaldæi feroces interpretantur,
re autem, quia populum dei de terra sua captiuum duxerunt, sicut operatione malignorũ ſpi-
rituũ in Adam sub peccato capriuati, omnes electi in huius mundi exilium deuenerũt. Magna
res, magnum malum, & tam grandẽ, vt dignum se dixerit ſpiritus sanctus per os Apostoli, vi-
dete contemptores, ne superueniat. Commonuit eos, sed non profuit eis, quia non viderũt, non
sibi prouiderunt, ne superueniret eis. Oportebat ergo ita fieri, necessarium erat impleri verita
tem iudicij, & ita factum est. Suscitauit ille, suscitatus à mortuis, alios Chaldæos, alteram Baby
loniam, id est, Romam. Nam salutat vos (ait Petrus apostolus) ecclesia, quæ est in Babylone
collecta, Romam tropicè percutiens, id est, ipsam iuxta omnem rerum similitudinem volens
intelligi Babylonẽ. Cur tiõ eãdem ratione Chaldæos hic intelligimus Romanos? Hoc est opus,
quod nemo (inquit) credet, cum enarrabitur. Credunt quidem Iudæi, imò bene sciunt, & nimis
bene nouerũt, quòd venerũt Romani, & similia Chaldæis, imò peiora fecerint eis, quàm Chal-
dæi, sed non credũt narrantibus, non credunt prædicantibus, quòd ille hoc opus fecerit aut fa-
cere potuerit, qui ab ipsis crucifixus est, qui mortuus & sepultus est, quòd resurrexerit, in cœlos
ascenderit, & omnem habẽs potestatẽ in cœlo & in terra, hoc illis facere potuerit. Nemo credit,
id est, qui credunt, sunt pauciſſimi. Nam qui crederent ex Iudæis, fuerunt quidem aliqui, sed in
comparatione non credentium, fuerunt & sunt pauciſſimi, ita vt rectè dicas, nemo credit. sicut
apud Esaiam eadem veritas. Iustus (inquit) perit, & nemo recogitat, siue percipit corde. & viri
iusti tolluntur, & nemo considerat. Veruntamen primò ſpiritus malignos hic intelligimus Chal-
dæos, secundariè Romanos, hoc solummodo in hoc mysterio differentes, quo ab equis differunt
equites, quoniam hoc dictum est. Leuiores pardis equi eius, &c. Igitur iam ipsa diligẽtius ver-
ba consulamus. Ecce (inquit) ego suscitabo Chaldæos, gentem amaram & velocẽ, ambulantem
super latitudinem terræ, vt possideant tabernacula non sua. Hoc est onus quod vidit Abacuc
propheta, hæc est illa, quæ passionem Christi filij dei secuta est, ira & pressura, quemadmodum
ipse dixit. Erit enim pressura magna super terram, & ira populo huic, & cadent in ore gladij, &
captiui ducentur in omnes gentes. Chaldæos feroces, Chaldæos hostes visibiles pariter & inui
sibiles suscitauit, quando Romanos adduxit, simulq; malignis ſpiritibus impium, qui præua-
luerat aduersus iustum, tradidit. & quis gentem illam, gentem nesciat amaram, gentem veloce-
mẽ? Quàm amari humano generi sunt ſpiritus maligni, & quàm veloces ad persequendum &
consequendum omnem animam, quæcunq; hyeme vel sabbato fugit, id est, quę deprehenditur
in frigore infidelitatis, & tunc primùm salutis suæ meminit, quando sicut non est tempus ope-
randi, ita non est licentia fugiendi. Quàm velociter gens ista consecuta est impium illũ sibi tra-
ditum ab illo iusto, qui hæc loquitur, quoniam iniustè præualuerat aduersus eum. Quod
deinde dicit ambulantem super latitudinem terræ, vt possideat tabernacula nõ sua, & subinde
indiget, si recolas, quomodo Romana potentia super latitudinem terræ ambulauerit, quanta
egerit. Non vtique per orbem terrarum tantùm sudisset sanguis, tam sui quàm alieni, nisi dorso
eius tanquam equo gens amara & velox insedisset, gens inuisibilis, de qua iam dictũ est. Quod
deinde dicit, vt possideat tabernacula non sua, tam equos quàm equites culpat, quia videlicet
& Romani nimis cupidè posse dederũt aliena, & malignus ſpiritus, cum in euangelio dicit, Regna
orbis terræ omnia mihi tradita sunt, & cui volo, do illa, profectò possidere præsumit taberna-
cula nõ sua. Verùm nos nunc de illis potiſſimùm agimus tabernaculis, in quibus olim iustitia
habitabat (ait Esaias) nũc autem homicidæ. Ciuitas Sion, siue Hierusalem & templũ, taberna-
cula erant, quæ gens ista non possidebat, nec erant sua, quamdiu iustitia in eis habitabat, iusti-
tia fidei & ſpei, quæ illic reposita fuerat, in promissione aduentus Christi, in qua credidit. Abra
ham, & reputatum est illi ad iustitiam. Non (inquam) possidebat, quamuis illa deuastaret ad
tempus, vt prius illi fecere Chaldæi, quando Nabuchodonosor, cõcremata ciuitate & templo,
duxit habitatores in Babyloniam captiuos. Ex quo de illis tabernaculis mali agricolæ ejece-
runt & occiderunt filium, dominum vineę, ex eo gens ista possidet eadem tabernacula, quon-
dam non sua, nec enim extrà vlla in cærimonijs illorum tabernaculorum habitat, vel habitare
potest iustitia. Qualis ista gens? Horribilis (ait) & terribilis est, ex semetipsa iudicium & onus eius
egredietur. Leuiores pardis equi eius, & velociores lupis vespertinis, & diffundent equites eius.

Duo de

Actio.17.

Roma tropicè Babylonia dicitur. 1.Petri.5.

Nemo credit, id est, pauciſſimi.

Matth.24. Lucæ.21.

Dæmones in Romanis ſicut ſessores in equis.

Matth.4.

Esaiæ.1.

Genes.5.

Matth.21.

Duo de gente ista prædicauit, horribilis & terribilis, eamq; in duo, scilicet in equos, & equites distinxit. Equos homines, equites intellige dæmones, hominũ malos agitatores, & tam equos quàm equites, tam homines quàm dęmones, nimirum Chaldęos, id est, feroces, equos inquam, id est, homines terribiles, equites, id est, dæmones horribiles. Igitur gens horribilis atq; terribilis. Nunquid aũt deus hoc fecit, quod est horribilis, quod est terribilis? Non vtiq;, ait ipse dominus, sed ex semetipsa iudiciũ, & onus eius egredietur. Quid est iudicium, nisi damnatio? & quid onus, nisi propriį cordis induratio siue aggrauatio? Nimirum (vt breuiter dicam), cum quis sciẽter peccat, ita vt de illo veraciter dicas, quia subuersus est & delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus, verum est de illo dicere, quia ex semetipso iudiciũ eius egredietur. Et cum quis gladium accipit, nõ vt minister dei, non vt sit vindex in iram ei, qui malè agit, sed vt voluntati, vel inuidię proprię morem gerat, aut etiam ad male agendũ compellat, vt fecit Antiochus, & quicq; similes eius, verum est dicere, quia ex semetipso onus eius egredieť. Sic est omnis ista gens Chaldæorum vniuersitas maligiorum ſpirituũ & impiorum hominum, quia & proprio iudicio condemnati sunt, extollendo se cõtra creatorem suum, & in omni pressura, quam faciunt feroces atq; superbi, inuidiæ vel voluntati propriæ seruiunt. Inde se iustificat & excusat, mali nullius author deus, nullam creaturam malam esse faciens creator bonus, dum de gente ista dicit ex semetipsa iudicium & onus eius egredietur. Quomodo ergo gentem eiusmodi suscitare se dicit. Ait enim, quia ecce ego suscitabo Chaldæos gentem amaram, &c. Ad hæc cita responsio patet, quia aliud est gentem amaram facere, aliud gentem amarã suscitare, siue genti amaræ potestatem dare, quod interdum poscit ordo iustitiæ. Exempli gratia. Pharaonem deus malũ esse non fecit, sed cum malus esset, in regiam potestatem suscitauit, quia sic expediebat. & interdũ expedit populo dei, vt qui malus est, fiat etiam potens, sitq; in manu dei virga furoris, & baculus indignationis, & inde commoda illa proueniũt, quę Salomon loquitur in parabolis. Pestilente flagellato, stultus sapientior erit. si autem corripueris sapientem, intelliget disciplinã. Igitur onus gentis huius amaræ, gentis horribilis atq; terribilis, ex semetipsa (inquit) egredietur, id est, spontanea cor eius impietate grauabitur, & totus in malum erit conatus eius, vndè deus nõ erit culpandus, velut author amaritudinis eius. imò laudandus, quòd amaritudine eius bene vtetur, vt dum pestilentes flagellãtur, aliquis stultus ad sapientiam proficiat, eorũ exemplo territus, & qui sapientes fuerint, vt olim Daniel & socij eius, eodem flagello correpti, melius intelligant disciplinam. Qui porrò sunt vel fuerũt pardi, & lupi vespertini, quibus leuiores & velociores dicunt equi huius gentis? Pardos libet Græcos intelligi, quia videlicet apud Danielem per pardum regnum Gręcorum constat in visione significari. Lupos vespertinos arbitramur Persas & Mœdos, videlicet, Aman hostem Iudæorũ, & complices eius, qui vtiq; Persæ & Mœdi per vrsum in eadem visione intelliguntur. Illi nanq; tanquam lupi vespertini, lupi fameliei, nihil in mane relinquere volebant, sed totũ deuorare. vniuersum genus Iudæorũ, vndè Christus nasceretur, delere cogitabant. Lupis illis & pardis iam dictis leuiores atq; velociores fuerunt equi Chaldaici, equi Babyloniį, siue illam priorem Babyloniam intelligas, vbi regnauit Nabuchodonosor, siue secundam Babyloniam, id est, Romam, de qua iam superius dictum est, quia salutat vos (ait Petrus Apostolus) ecclesia, quæ est in Babylone collecta. Babyloniam nanq; Romam dicit, propter effusionem multiplicis idololatriæ, Tempore enim Claudij Cæsaris Romæ illam epistolam scripsit, prius quàm Alexandrĩã mitteret Marcum, cuius ibidem meminit, dicendo. Et Marcus filius meus. In quo tandem equi isti leuiores fuêre pardis illis, velociores lupis illis? In eo videlicet, quòd illuc vsq; peruenerunt quo intenderunt, & quod insequebantur assecuti sunt. Nam vtriq; Babyloniį ciuitatem & templum succenderunt, & populum captiuum duxerunt. Et priores quidem Babyloniį populum intra se captiuum tenuerunt, quia sic voluerunt, posteriores autem vendiderunt, & in omnes gentes captiuos distraxerunt, quia sic voluerunt. At verò pardi illi, lupi illi, non tam veloces fuerunt, vt assequerentur, quod voluerunt. Nam lupos quidam, scilicet Aman & complices eius, regina Hester, & Mardochæus velociores sapienter præuenerũt. pardos aũt, id est, Græcos cum Antiocho Epiphane, Iudas Machabæus & socij eius fortiter ab incepto retraxerunt. Equos iam dictos nullus præuenit, nullus retro egit, sed (sicut iam dictum est) peruenerũt, quo intenderunt, perfecerũt quod voluerunt, vsq; ad ignem, vsq; ad fumum, vsq; ad ciuitatis & templi irrecuperabile exterminium. Adde quod sequitur. Et diffundentur equites eius. Equites malignos ſpiritus, equos aũt eorũ homines iam diximus. Parũ erat ad vindictã, quòd cecidêrũt in ore gladij corpora hominum, nisi etiã malignis ſpiritibus in prędã cæderent animæ illorũ. Diffundent ergo (ait) equites eius, id est, omnia complebũt maligni ſpũs, nullis obsistẽtibus bonis ſpiritibus, quippe qui iam abierãt, dicẽtes (vt refert Iosephus) migremus ex his sedibus. Festo (inquit) die quẽ Pentecosten vocãt, nocte sacerdotes intimũ templũ more suo, ad diuinas res celebrãdas ingressi, primũ quidem motũ quendã strepitumq; senserũt, postea verò subitã vocem audierũt, quæ diceret, migremus hinc. Profectò res quæ subsecuta est, satis astruit, migrasse illinc omne præsidium bonorum

Chaldęi, dęmones sunt & Romani.

Titum.7.

Deus nõ fecit, sed suscitat gentem amaram. Esaiæ.10.

Prouer.19.

Pardi, Gręci. Lupi vespertini, Persæ & Mœdi. Danie.7.

1.Petri.5.

Hester.2.

1.Mach.4.

Iosephus de bel. Iuda. libr.7.cap.27.

Universidad de Deusto
Biblioteca

spirituum, & in locum destitutum diffusam fuisse multitudinem spirituum malorum, quos hic dicimus equites inuisibiles equorum visibilium, id est, bellicorum hominum duros agitatores. Vndè adhuc sequitur. [Equites nanq; eius de longè venient. volabũt quasi aquila festinans ad comedendũ. Omnes ad prædam venient, facies eorũ ventus vrens.] Reuera de longè venerũt equites eius, quia videlicet natura siue conditione, longè à quocunq; homine sunt maligni spiritus. Proinde gens eiusmodi horribilis supra dicitur, quia nimirum & ab humano genere natura longè sunt, & contra humanum genus immani odio ferũtur. Et quia veloces sunt, vtpote spiritus, parũ fuit dixisse, venient, addiditq; volabunt. Congruè per hoc verbũ volabunt, quod est auium, naturalem expressit velocitatem immanium spirituum. Nec verò quomodocunque volabũt, sed sicut aquila (inquit) festinans ad comedendum. Aquila rex auium, aues tamen ab auiditate comestionis dictæ sunt, siue ab eo quòd vias certas non habeant, sed per auia quæq; discurrant. Simul sciendum, quòd aquilæ figura signũ erat in vexillo Romanorum. Cum ergo dicit, quasi aquila festinans ad comedendum, mira similitudinis aptitudine velocitatem atque auiditatem simulq; potestatem, vimq; magnam declamat eiusmodi equitum, id est, malignorũ spirituũ properantium cum illis Chaldæis siue Babylonijs, scilicet hominibus Romanis suis (vt iam dictum est) equis ad permissarum sibi deuorationem animarũ. Omnes (ait) ad prædam venient, facies eorum ventus vrens. Cum dicit omnes, simul equos & equites, id est, homines intelligere pariter & dæmones. De equitibus, id est, dæmonibus ex abundanti est dicere, quàm auidi ad efferendas animas venerint prædones, De hominibus verò, quàm intenti ad prædam fuerint, & cupiditatis quàm odibilis, cum multa in historijs experimenta sint, vnum hic nimis horrendum non præterire libuit. Quidam (ait Iosephus) apud Syrios ex transfugis deprehenditur è fimo ventris aureos colligens. Transfugientes enim eos veniebant, quia cunctos seditiosi scrutabantur, & maxima vis auri fuerat in ciuitate. Hac arte detecta, totis castris fama pererebruit, quòd auro transfugæ pleni venirent. Arabũ enim multitudo, & Syri scissos ventres supplicum rimabantur, & hac ego clade (inquit ille) credo sæuiorem contigisse Iudæis. Vna denicq; nocte duorum milium patefacta sunt viscera. Veraciter igitur omnes (ait) ad prædam venient, statimq; subiungit. Facies eorum ventus vrens. Et reuera sic accidit, quia completum est, quod ad Moysen prædictum fuerat, ignis succensus est in furore meo, & ardebit vsque ad inferni nouissima. Hostes visibiles ignem succenderunt visibiliter vrentem, & ille ignis in furore domini succensus est. hostes aũt inuisibiles animarum prædam deuexerũt ad ignem inuisibilem, ignem inextinguibiliter vrentem. & hic ardet, & ardebit vsq; ad inferni nouissima, id est, vsq; in finẽ, vel sine fine. quia sicut regni dei nullus erit finis, ita nulla inferni erunt nouissima. Sequitur. [Et congregabit quasi harenam captiuitatem. De regibus ipse triumphabit, & tyranni ridiculi eius erunt. Ipse super omnem munitionẽ ridebit, & comportabit aggerem, & capiet eam. Tunc mutabitur spiritus, & pertranſibit, & corruet. Hæc est fortitudo eius dei sui.] In quem hæc dicũtur dubium esse non debet, quin ipse sit diabolus, rex equorum & equitum, de quibus ante loquebatur, rex Chaldæorum, id est, ferocium omnium superbiæ filiorũ, tam malignorũ spirituum, quàm impiorũ hominũ. Cum de equis & de equitibus eius sermo haberetur, repentè ad ipsum transijt, qui est eorum caput. Nam ne dubites, quin de ipso sermo sit, sic illum denotauit, & designauit. Hæc est fortitudo eius dei sui. Non dixit, hæc est fortitudo dei eius. diabolus enim non habet deum, nec habere vult, sed ita dixit, hæc est fortitudo eius, qui ipse suus est deus, factor suus, quod videlicet ipse dicere fuit ausus, vndè & apud Ezechielẽ illis verbis sub nomine Pharaonis arguitur. Ecce ego ad te Pharao, rex Aegypti, draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum & dicis, meus est fluuius, & ego feci memetipsum. Et alibi. Et dixisti (ait) dominus contra ipsum, deus ego sum, & in cathedra dei sedi. Non ergo dubiũ, quin in quem hæc dicuntur, ipse diabolus sit, quæ ita concluduntur. Hæc est fortitudo eius dei sui. Nunc ipsa verba per ordinem sequamur. Et congregabit quasi harenam captiuitatem, & de regibus ipse triumphabit, & cætera. Non ignoro pleraque horum, quæ hic dicuntur, vel ante dicta sunt, super Nabuchodonosor intelligi posse, sed quia apostolicam semel sequi authoritatem libuit, siquidem Apostolus Paulus (vt supra dictum est) huius prophetiæ meminit, dicendo Iudæis, videte ne superueniat vobis, quod dictum est in prophetis, & cætera. Fateor, non libenter recurrit animus ad illum carneum Nabuchodonosor, præsertim cum iste Abacuc legatur alicubi fuisse Danielis contemporaneus, quo tempore non futura, sed facta erant, quæ de eodem Nabuchodonosor leginius. Veruntamen siue ante siue post, quàm Nabuchodonosor ille Iudam in captiuitatem congregauit, hæc prophetia contexta sit, illud nemo est qui nescire debeat illum gessisse typum diaboli, & quod ita sub nomine eius diabolus in sanctis scripturis condemnetur, sicut sub nomine Pharaonis, & sub nomine Assur, suis locis vel temporibus. Igitur & congregabit, inquit, id est, congregare non cessabit, quasi harenam captiuitatem, captiuator generis humani diabolus, quamdiu in hoc seculo subsistit humanũ genus. Congregare cœpit in Adam, & ex eo congregare non desinit, aut desinet vsq; in finem seculi, quasi harenã captiuitatẽ, id est, innumera-

Volabunt quasi aquila

Lib. 7. ca. 27.

Deuter. 32.

Diabolus rex equorũ & equitum.

Ezech. 29.

Ibidem. 28.

Acto. 13.

Danie. 14.

Quomodo congregat diabolus.

bilẽ captiuitatẽ. Quis enim dinumerare possit captiuitatẽ generis humani, quã cõgregauit & cõgregabit etiã nũc liberatis per Christi fidẽ his, quos præsciuit deus, & prædestinauit conformes fieri imaginis eiusdem filij sui? Et si de cætera multitudine hominum minus curandum, attamen prophetæ de sua gente pro humano affectu erat dolendum. Nam & ipse dominus videns ciuitatem, fleuit super illam, videlicet considerãs iuste superuenturam illi duplicem mortem, duplicem animarum & corporum captiuitatẽ. Similiter & de risu eius super omnem munitionem, & de eo quòd tyranni (inquit) ridiculi eius erunt, idem sentiendũ si ritè perpendimus, id quod iam antè dictum est, quia Paulus apostolus contra contemptores Iudæos ad præsentem locũ respexit, videte ergo (inquiens) ne superueniat vobis, quod dictum est in prophetis, &c. Ita & illũ intellexisse, ita Christum qui in eo loquebatur voluisse libenter accipimus, ac si diceret, Videte ne superueniat vobis, vt diabolus per manus Chaldæorũ, id est, Romanorum, quoniam tunc Roma altera erat Babylonia, congreget de vobis quasi harenam captiuitatẽ, ne superueniat vobis, vt dum de regibus ipse triumphat, vestri quoq; tyranni, vestri principes seditiosi & nequissimi, ridiculi eius sunt, ne superueniat vobis, vt super omnem munitionem vestram, super Antoniam, & super Pinaselũ, & super Mariamnem, & super Hippidicon, super Macheronta, & super Masadan, & super cæteras omnes munitiones vestras, super templũ, & super ciuitatem risu suo, risu sellito, & amaro ioco rideat, & comportet aggerem, & capiat eam, per omnia redens, vtpote grande & mirum mortis, qua pascitur, spectaculum præ oculis habens, quantum vel quale in nulla gente vel natione habuisse legitur, si cunctas gentium historias siue tragœdias recenseamus. Legamus Iosephũ vsq; ad munitionis vltimæ excidiũ, quod vocabatur Malada, & manifestum est, quia diabolus ibi habuit vndè rideret. Illud enim fuit vltimum, quo comportato aggere, dum caperetur, sicarij qui intus erant numero nongẽti simul & sexaginta cum mulieribus simul ac pueris, consiliũ secuti sui principis Eleazari, tanquã beatitudinis æternæ præmium assecuturi, si semetipsos trucidarent, potius quàm viuos capi sinerent, hoc modo egerunt. Sorte ex numero suo decẽ lectis omniũ percussoribus, cum vniuersi etiã propter coniuges ac liberos prostratos compositi eosq; amplexi manibus iacuissent, parato animo se mactandos præbebãt, infelicissimũ illud exhibentibus ministeriũ. Nouissimi percussores ipsi, cum essent decẽ, vni nouẽ se occidendos supposuerũt, issq; nouissimus circunspecta multitudine mortuorũ, ne qs forte in multa cæde superesset, qui suæ manus egeret, vbi cognouit omnes peremptos, ignẽ quidẽ immittit regiæ, vehementi verò manu toto per se transacto gladio, iuxta suos occubuit. Latuerũt duæ tantùm mulieres, & quinque pueri per cuniculos, remoq; ex his vt gesta fuerat, Romani cognoscentes admirati sunt. Nouissima hæc, sed non sola fuit Iudaicæ mortis insania. Quanto putas risu diabolus risit in talibus, & si in cæteris quoque gentibus habuit, vndè rideret. hoc vnicum fuit ludibrium nulli simile, vbi ipse nimirum in Romanis agens comportauit aggerem, & cœpit ciuitatem illam Hierusalem, atq; inde captiuam abduxit animarũ multitudinem. Nam (vt Iosephus quoq; testatur) contigit ciuitatem illam ad summũ felicitatis gradum profectam ad vltimos casus deponi. Denicq; omnium post condita secula res aduersas, si cum Iudæorum calamitatibus conferantur, superatum iri non ambigo. Sequitur. Tunc mutabitur spiritus, & pertranſibit, & corruet. Hæc est fortitudo eius dei sui. Ne hominẽ esse putes in quem loquebatur, spiritum appellat eum, sine dubio volens intelligi diabolum. Non enim dixit, tunc mutabitur spiritus eius, quod congruè de homine aliquo loqueretur, sed tunc (ait) mutabitur spiritus, scilicet ille de quo loquor, qui non caro, sed spiritus. Quid est autem dicere, tunc mutabitur spiritus, nisi ac si diceret, tunc non erit deus ille spiritus? Hoc nanq; præcipuè differt falsus deus, ab eo, qui solus est verus deus, quòd ille mutabilis est, & multis variatur accidentibus. verus autem deus incommutabilis est, & nullis subiacet accidentibus. Pulcherrimè ergo per hoc verbum, tunc mutabitur, deus esse denegatur ille spiritus. Et quamobrem, vel in tuitu deus esse ille denegatur, dicendo tunc, id est, illo tempore mutabitur. Nimirum ob rem certam, ob rem magnam, quia videlicet olim ille spiritus deus esse sua præsumptione existimabatur, vndè & hic protinus cum improperio dicit deus suus, his verbis. Hæc est fortitudo eius dei sui, id est, illius qui ipse suus est deus, dicendo. Ego memetipsum feci, sicut iam supra cum prophetico testimonio memorauimus. Quando hæc prophetia condebatur, tũc iste spiritus & dæmonia eius pro eo colebantur, in simulachris adorabantur, & tunc reuera stultus sibi erat deus, imò & extollitur supra omne quod dicitur deus, aut quod colitur, ait Apostolus. Futurũ enim erat, vt statim post risum, quo risit super templi illud, super ciuitatẽ & munitiones eius, super Iudæam, in qua sola notus eatenus fuerat deus, dum ipse in gentibus quasi deus haberet, statim (inquam) ipse vanitatis arguitur, tantaq; mutatio fieret circa ipsum, vt cognosceret esse non deus, sed diabolus, suumq; amitteret atriũ illud maximũ, id est, Romanũ imperiũ. Et contra deus, siue dei filius, Christus, pro vno templo, super quod ille fecit risum iustè permissus, & pro vna gente Iudæa, in qua debuerat esse notus, innumera per orbem terrarũ haberet templa, & à cunctis coleret gentibus expulso illo, tam de templis, quàm de ipsarũ gentiũ cordibus.

Romã. 8.

Luc. 19.

Munitiões Iudæorum.

Iosephus de bel. Iudã. libr. 7. cap. 40.

Tunc mutabitur spiritus, quia non est verè deus.

Ezech. 28. 2. Thess. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tunc ergo(inquit)mutabitur spiritus,nimirū magna mutatione, vt appareat mutabilis diabolus,qui putabatur esse & volebat videri incommutabilis deus.Hæc mutatio cōtinget ei secundum similitudinem illius Chaldęi,siue regis Chaldaici,qui dum eodem spiritu inflatus,diceret.Nónne hæc est Babylon magna,quam ego ædificaui in domum regni,in robore fortitudinis meæ,& in gloria decoris mei,statim demutatus est in amentiam bouis? Fœnū(inquit superna vox)quasi bos comedes,& septem tempora mutabuntur super te. Secundum illam(inquam)similitudinem mutabitur (ait) spiritus,vt videlicet,& ipse fœnum vt bos comedet,sicut ad beatum Iob de ipso dictum est.Ecce Behemoth,quem feci tecū,fœnū quasi bos comedet.Nec verò sic solùm mutabitur,verumetiā & pertransibit(ait)& corruet.Ergo nō bona mutatio hæc, cuius finis hic est,quod pertransibit & corruet.Peruersa mutatio hæc,quoniā non fecit ille, qui solus incommutabilis est.Etenim præter ipsum omne quod est,mutabile est,sed aliorum quidē mutationem ille fecit,aliorum autem non fecit.Mutationem bonorum fecit in bonū,veluti sanctorum,id est,sanctorum,de quibus in Psalmo scriptum est. Initio tu domine terram fundasti,& opera manuum tuarum sunt cœli.Ipsi peribunt,tu autem permanes,& omnes sicut vestimentum veterascent.Et sicut operторium mutabis eos,& mutabuntur,tu aūt idem ipse es,& anni tui non deficient.Hæc mutatio cœlorum bona est,& hanc facit immutabilis deus, qualē & nos speramus, quando mortui resurgent incorrupti. Ait quidam ex ipsis cœlis, Paulus apostolus. Et nos immutabimur,id est,impassibiles efficiemur. Hinc est illud in titulo psalmi quadragesimiquarti,In finem pro his,qui commutabuntur,subauditur,perfecta commutatione,quę in futuro erit,quando de tristitia in gaudium,de imperfecto ad perfectum conuertentur,quantumcunq; despicabiles,& contemptibiles in hoc mundo videātur.Non illis improperatur,aut improperabile est,imò promittitur,& in lætitia prædicatur,quia mutabuntur,quorum dominus deus est.sed huic,qui suus deus est,improperatur, quia mutabitur,additurq;,& pertransibit,& corruet. Quod si quis obiecit de cœlis iam dictis, quòd & ipsi pertransibūt, quia sic dictum est.Ipsi peribunt,tu autem permanes,scire debet,quoniam perire illorū,hoc secundum carnem ad tēpus interire est. Simulq; videat ordinē dictorū,quia spiritus iste primùm mutat,& deinde pertransibit,& corruet.cœli aūt illi primùm peribunt,& deinde tu domine mutabis eos,& mutabuntur.Finis huius corruere est,quia vitio suo mutatus est.finis illorū mutari est,quia virtus, id est,spes eorū in cœlis reposita est. Quousq; tandē pertransibit,vel quid pertransibit? Numerum suum pertransibit,quousq; expleat suū numerū pertransibit. Habet enim numerū suū, & hic sapientia est,dicitur in Apocalypsi.Qui habet intellectū,computet numerum bestię.Numerus enim hominis est,& numerus eius sexcēti sexagintasex. Numerus hominis senarius est, quia sexta die homo factus est. Porrò,numerus septenarius quodāmodo numerus est dei,quia die septimo requieuit.Omnis hominis numerus,qui ad requiem domini non peruenit,qualibus iurauit(inquit)in ira mea,si introibunt in requiē meā,omnū(inquū)qui creatura dei,vel semetipsis aburuntur,& dilectionē creatoris non habent,vel qui creaturæ potius quàm creatori seruiūt, numerus senarius est.At verò ipsi diabolo numerus iste triplicatus,imò ter decuplatus est, quia numerus sexcēti sexagintasex.Quam ob causam? Nimirum quia iudiciū eius est triplex, tertiò iudicatus est, ita vt super illū sic loqui deceat maiestatē supernā. Ter iurauit in ira mea,si intrabit in requiem meam.Olim quippe de cœlo proiectus est propter superbiā,quia cōtra deū se extulit.Deinde iudiciū maledictionis accepit in serpente,per quem hominem decepit.Tertiò iudicij siue damnationis incremento seriendus est in illo quem ingressurus est homine peccati, filio perditionis. Illuc vsq; pertransibit,& tunc demum explero numero suo,corruet ait,videlicet sicut ad beatum Iob loquitur dominus,quia videntibus cūctis præcipitabitur . Hæc est (inquit)fortitudo eius dei sui,& hoc exprobrātis elogiū est,hæc est fortitudo,id est,talis est fortitudo eius,vtiq; fallax fortitudo,vana fortitudo.Nunqd enim vera fortitudo est equitare, captiuitatē quasi hominū congregare,de regibus triumphare,& tyrānos ei ridiculos esse,super omnem munitionē ridere,comportando aggerē,& capiendo eam, & tūc mutari,ac pertransire & corruere.Non est hæc fortitudo vera,imò arrogantia cęca.nō alta omnipotētia,imò tumida impotentia. Attamen ille interim,antequā corruat vel precipitetur (vt iam dictū est)in ignem æternū,qui paratus est ei & angelis eius,fortis sibi videtur,quia quippiā posse putat. fortis(inquam)& deus,extollēs se supra omne,quod dicit deus,aut quòd colit deus(vt iam supra dictū est)suus,& vt dicit ipse à semetipso factus.Quapropter iudex verbū dei nouissima illū dictione irridendo denorauit.Cum enim dixisset,Hæc est fortitudo eius,subiūxit,dei sui,hoc est,qui semetipsum fecit,sicut sibi arrogare presumpsit.Sed id iam superius ex ꝓpheta Ezechiele demonstratū est.Iam ergo his pertractis,audiamus quid sequatur. [Nunqd nō tu, à principio domine deus meus,sancte meus,& nō moriemur? Domine in iudiciū posuisti eum,& fortē vt corriperes fundasti eum.] Hæc & cętera vsq; ad id,Super custodiā meā stabo,& figam gradū super munitionem,& contemplabor,vt videam quid dicatur mihi, & quid respondeam ad arguentē me. Prophęta in suimet persona loquit,statim quippe subiūgit,& respōdit ad me dominus,& dixit.

Dan.4.

Iob.40.

Duplex mutatio,bona & mala. Psal.101.

2.Cor.15.

Numerus diaboli.666. Apoca.13.

Esaiæ 14. Genes.3. 2.Thess.2. Iob.40. Fortitudo diaboli non vera.

Matth.25. 1.Thess.2. Ezech.28.

Scribe

Scribe visum, & explana eum super tabulas, & percurrat qui legerit eum, quia adhuc visus procul,& apparebit in finem,non mentietur.Si moram fecerit,expecta eum,quia veniens veniet, & non tardabit. Hæc ergo, nunquid non tu à principio domine deus meus, & non moriemur.domine in iudicium posuisti eum,& fortem vt corriperes,fundasti eum. Hæc(inquam) reddidit ad ea quæ audierat intus,quæ audierat in spiritu. Audierat personam Christi filij hominis,filij dei,primùm ex infirmitate,in qua dereliquit eum deus,dicentem, Vsquequo domine clamabo,& non exaudies,&c. vsque ad id,tunc mutabitur spiritus, & pertransibit, & corruet. Hæc est fortitudo eius dei sui.Ad illa duo,quorum alterum infirmitatis,hiąc duo reddidit prophęta fidelis. Nam quod ait,Nunquid non tu à principio domine deus meus,sancte meus, & non moriemur,pulchrè hic intelligitur, vt sit vox fidei & confessionis, vox pietatis & animi compatientis, animi inclinati & proni ad agoniam,filius filij hominis in passione agonizantis, vbi & apparuit illi angelus de cœlo confortans eum,& prolixius orantem. factusq; erat sudor eius,sicut guttæ sanguinis decurrētis in terram.Loquitur ergo ad eum taliter,vti quemq; nostrum loqui vult ipse qui per eum loquitur spiritus sanctus,quoties agoniæ siue passionis illius commemorationem facimus,cumq; propter nos in cruce pendentem memori mente contemplamur.Est nanq; in his verbis confessio veritatis,non quomodocunq;,sed confessio cum admiratione, admiratio cum confessione. Nunquid (ait) non tu eras à principio domine deus meus sancte meus? Nónne tu es verbum,quod eras in principio apud deum,& deus verbum,& verbum caro factū.& propter hoc quia tu mortuus es,fiet nobis,quòd nō moriemur? Verè à principio,nam & alia scriptura dicit, cuius quoq; Apostolus ad Hebrœos pro tua persona meminit. Et tu(inquiens)in principio domine terram fundasti,& opera manuum tuarum sunt cœli. Ipsi peribūt, tu autem permanes,& omnes sicut vestimentum veterascent, & velut amictum mutabis eos,& mutabuntur.tu autem idem ipse es,& anni tui non deficient. Confortare igit̄ domine meus,sancte meus, quia non ad insipientiam tibi,quòd videtur te dereliquisse deus, imò ad magnam sapientiā,magnus enim erit mortis tuæ fructus,quia non moriemur,quia & si peribunt cœli,id est,sancti morte carnis,tu primus resumpta carne permanebis eosq; veterascētes sicut vestimentū,pro cōditione mortalitatis,tu velut amictū mutabis vera resurrectione eiusdē carnis,& mutabūtur, ita vt iam ex eo semper in æternum incorruptibiles & impassibiles sint.

Vera confessio de Christo. Lucæ.22.

Pfal.101. Hebr.1.

Porrò hoc alterum,quod continuò subiungit, Domine in iudicium posuisti eum,& fortem vt corriperes,fundasti eum,viuenti ex virtute dei dignè dicit eidem Christo domino.Cuius infirmitas ex nobis sumpta pertransijt.Nam in iudiciū posuisti eum,fortem vt corriperes fundasti eum,quem putamus,nisi illum risorem diabolum, de quo nunc dicentem audiebat eundē dominum. De regibus ipse triumphabit & tyranni ridiculi eius erūt,ipse super omnem munitionem ridebit,& comportabit aggerem,& capiet eam,tūc mutabitur spiritus, & pertransibit,& corruet,hæc est fortitudo eius dei sui? Eum(inquit)domine in iudiciū posuisti,eum vt corriperes,fortem fundasti,videlicet secundū similitudinem Pharaonis,cui dixisti, Ideirco aūt posui te, vt ostendam in te fortitudinem meam,& narretur nomen meum in omni terra. Ergo nō solùm eum,sed maximè eum domine posuisti in iudiciū, vt ostenderes in eum fortitudinē tuam,& vt cognosceretur nomen tuū,non tantùm in omni terra,verùm & in omni cœlo & in omni terra. Vbi posuisti,vel in quo fundasti eum? Non enim suspicandū nobis est,quòd tuū ponere,hoc sit malū facere.quòd tuū fundare,hoc sit velle superbū esse. Non ita posuisti eum,nō ita fortè fundasti eum,sed nec quempiā malorū siue fortium hominū. Vtiq; non Pharaonem,nō Assur,siue Nabuchodonosor,non Aman superbissimū,non Antiochū,siue Herodem fecisti malū, vel voluisti esse superbū.sed cum essent mali atq; superbi,posuisti illos in sublimi,& hoc in iudiciū.fundasti eos fortes,& hoc ad corripiendū. Oportet enim notū esse,qui ad hoc corripit,vt eius exemplo cæteri corrigantur siue erudiantur. Vbi ergo posuisti eum in iudiciū, vbi fortē fundasti eum ad corripiendū? In monte sancto dei,quemadmodū apud Ezechielē ipse dicis. Tu Cherub extentus & protegēs,& posui te in monte sancto dei.In medio lapidū ignitorū ambulasti,perfectus in viis tuis,à die conditionis tuæ,donec inuenta est iniquitas in te.Sciebas qualis esset,& quia sciebas quòd corripere volebas,ideirco illic eum ponebas, vt primùm fieret notus,& tūc demùm corriperetur.nisi enim fuisset notus,nō tam multi exemplo eius erūdirētur, quemadmodum & de Pharaone dici cōuenit,quia nisi in regnū fuisset eleuatus,nos hodie neq; ipsum, neq; correptionē,qua correptus est,tam bene sciremus. Ibi posuisti eum in suū ipsius iudiciū, ibi fortem fundasti eum, fortē(inquam)quasi cedrū, validū habentem radicis suæ fundamentū. Non solummodo fortē, verumetiā pulchrū & magnū. Nam itidē apud Ezechielē dicis de illo, domine deus,ecce Assur quasi cedrus in Libano,pulcher ramis & frondibus nemorosus,excelsusq; altitudine,& inter condensas frondes eleuatum est cacumē eius. Omne lignū paradisi dei nō est assimilatū illi,& pulchritudini eius,quoniā speciosum fecī eum.Non igit̄ reprehendendū, imò laude dignū,quia iustū est,quod nūc dicis,tūc mutabit spiritus,& pertransibit,& corruet. Sed nec illud reprehēdere ausim,quòd inter cętera suę tyrānidis opera,quę agēdo in hoc mūdo

Domine in iudiciū posuisti eum.

Exodi.9.

Ezech.28.

Qualē creauit deus diabolum. Ezech.31.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tyrannizat,& super omnem munitionem ridet,maximè super munitionem meam,super gentem meam, super templum & ciuitatem Hierosolymam ridebit, & comportabit aggerem,& capiet eam. Nec illud (inquam) reprehendo,imò hoc dico. [Mundi sunt oculi tui,ne videas malum,& respicere ad iniquitatem non poteris.] Econtra,immundi sunt oculi iudicum peruersorum,& idcirco vę illis,quia vident malum,& ad iniquitatem respiciunt,dum dicunt malum bonum,& bonum malum. Ista ratio vel sola sufficiens est,si quęrã ego,si quærat alius quis, cur illi tu super munitionem,siue ciuitatem illã ridere,& eam capere permiseris,cum gens tua sit,& locus tibi dicatus fuerit,cumq; tu natura clemens sis,præsertim cum tu videns ciuitatem illam,& illum diaboli risum prospiciens imminere,fleueris super illam. Si quis (inquam) quęrat, cur ira sit,ista ratio siue responsio sufficiens est,vel mihi,vel cuilibet alij. Exempli gratia,Apostolo Paulo dicenti. Veritatem dico in Christo,non mentior,testimonium mihi perhibẽte conscientia mea,in spiritu sancto,quoniam tristitia est mihi magna,& continuus dolor cordi meo pro fratribus meis,qui sunt cognati mei secundum carnem,qui sunt Israelitæ. & cætera. Rationem huiusmodi debet admittere dolor,vt dicat,Mundi sunt oculi tui,ne videas malũ, & respicere ad iniquitatem non poteris,quod est dicere,Non poteris fauere facientibus malum,facientibus iniquitatem, quamuis cognati tui sint secundũ carnẽ, sicut & nostri cognati sunt cognati prophetarum & apostolorum, tristitiam magnam & dolorem continuum pro illis habentiũ. Quod dicimus hic respicere ad iniquitatem non poteris,tu confirmas in euangelio;cum dicis, Non possum ego à meipso facere quicquã,sed sicut audio iudico. Præmiseras namq;,in iudicio tuo nullam esse acceptionem personæ,dicendo. Et procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ. qui verò mala egerunt,in resurrectionem iudicij, & subaudiendum est,absq; distinctione Iudæi & Græci.

Esaiæ.5.

Lucæ.18.

Roma.9.

Iohan.3.

FINIS LIBRI PRIMI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN ABACVC PROPHETAM COMMENTARIORVM LIBER SECVNDVS.

Nihil ininstum à deo perendum. Genes.18.

EOQVENTEM ad deum hominem,& volentem,vt tanta malestas voluntatem eius faciat,oportet aliquid veræ fortitudinis habere,id est,iustitiæ,vt scilicet nihil eorum petat,quæ iusto deo facere non conuenit,nec ita velit eum esse misericordiæ memorem,vt obliuiscatur iudicij. Sic Abrahã cum deo ratiocinari potuit,cum esset ipse,vt fatebatur,puluis & cinis. quia videlicet vltra id quod iustum erat loqui nõ addidit,interpellans pro Sodomis. Non enim iustum erat apud deum,illos reseruari,si in tanta multitudine non inuenirentur saltem decẽ iusti. Sic Iacob cum deo luctari potuit,& esse vel dici contra deum fortis;quia luctando nihil iniustum extorquere voluit,imò eluriẽs & sitiẽs iniustitiam,benedictionem flagitabat,qua sperabat iustificari. Sic Moses deum dicentem. Dimitte me,tenere potuit, quia non exigebat ab eo,quod iniustũ esset,quatenus impunitos dimitteret authores peccati in reatu vituli,sed vt ita iudicaret vel puniret illos,quatenus ipse nihilominus verax permaneret & iustus,in eo quod Abrahæ promisit,& repromittendo iurauit. Sic & iste secundum nomen Abacuc,quod interpretatur luctator,luctari potest cum deo,& loqui velut arguendo, quia non defendit impios vel iniustos super quoscunq; videbat risum esse,permissum esse diabolo, sed iustum esse concedens super illos iudicium, iuxta quod nouissimè dixit. Mundi sunt oculi tui ne videas malum,& respicere ad iniquitatem nõ poteris,id solùm in ratione cum deo ponit,quòd dum in hoc seculo puniunt iniusti,sicut per manum Romanorum puniti sunt impij Iudæi,multa etiam patiũtur iusti tanquam iniusti, agitãte incipit. [Quare non respicis super iniqua agentes,& races deuorante impio iustiorem se.] Hæc & cætera quæ sequuntur,ita tractare ingredimur, vt præ oculis habere velimus illud sanctorum,quorum hic vnus est desiderium desiderantium eius,qui venturus est, & cui hic loquitur, aduentum secundum,qui cum venerit,iam & iniquo iniqua agere,& impio iustiorem se deuorare non licebit. Quid enim aliud iste dicit & clamat,quàm dicũt & clamant subtus altare animæ interfectorum, & propter verbum dei, & propter testimonium quod habent, clamantes voce magna,& dicentes. Vsquequo domine,sanctus & verus nõ iudicas & vindicas sanguinem nostrum, de his,qui habitant in terra? Denicq; id quod dictum est illis, vt requiescerent adhuc tempus

Genes.32.

Exodi.32.

ut sancti propter desiderant secundum christi aduentum. Apoca.6.

tempus modicum,donec impleantur conserui eorum & fratres eorũ. nónne simile est ei,quod responsum est huic. Apparebit in finem,& non mentietur. si moram fecerit, expecta eum,quia veniens veniet;& non tardabit? Igitur quoniam propheta est,nõ dubiũ,quin de regibus longè post futuris proloquitur, ad Christi venturi respiciens tempora,sic istam querelam, quare non respicis super iniqua agentes, &c. perpendere dignum est, tanquam ingemiscẽtis,propter illas quas sancti & iusti passi sunt persecutiones siue pressuras,per idem illud bestiale imperium, sub quo & ipse Christus passus est, & in vindictam sanguinis eius accidit famosum illud excidium Hierosolymorum. Quare (inquit) non respicis super iniqua agentes,subaudituꝝ impiorum principes,per totum orbem leges impias,& iniquitatis edicta ponẽtes. & quare taces domine deuorante impio iustiorem se? Quos enim impius quilibet in hoc mundo princeps,diaboli satelles,vt fuit Nero;& post illum quàm plures,quos inquam non potuit pietate nudare,sibiq; confirmare,illos secundũ corpus propolita morte absorbuit,& hoc fuit impio deuorare iustiorem se,te tacente,te vindictam differente, cum clamet quotidie eorum sanguis ad te. [Et facies hominis quasi pisces maris,& quasi reptile non habens principem.] Subaudiendum hic est,quare ita facies,quare ita fieri permittes? & quasi quis interroget, in quo fecerit homines quasi pisces maris, & quasi reptile non habens principem, continuò subiunxit.] Totum in hamo subleuauit,traxit illum in sagena sua,& congregauit in rete suum.] Et est sensus,Quomodo pisces siue reptilia maris principem non habent,ita videntur homines nullam ex re habere prouisionem, nec per tuam regi prouidentiam,quia sicut hamus totum subleuat,sicut sagena, sicut rete totum circundat vel congregat,tam illud quod bonum, quàm illud quod in genere piscium est malum, sic ille impius in suam potestatem totum redigit, & quod bonum & quod est in humano genere malum,te tacente,te illum permittente in homines iustos desæuire,ita vt putentur deum non habere. Et hoc mirum,cum te habeant & sciant deum,& quotidie ad te clamẽt, dicentes. Et propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum. Ne forte dicant in gentibus, vbi est deus eorum. Vltio sanguinis seruorum tuorũ qui effusus est,introeat in conspectu tuo gemitus compeditorum. Tu interim taces,& illi impio totum in hamo subleuare,totum in sagena sua trahere,totum in rete suum congregare licet,& cum sit impius,super omnes tam iustos quàm iniustos imperium obtinet,& deuorandi siue occidendi potestatẽ habet. [Super hoc lætabitur & exultabit,& propterea immolabit sagenæ suæ,& sacrificabit reti suo,quia in ipsis incrassata est pars eius, & cibus eius electus.] Non dubium aut ignotum est, quin impius in magno imperio multum lætatus fuerit, & sperans in multitudine diuitiarum suarum,multum exultauerit,ita vt etiam dedignatus humanã conditionem, deum se appellari maluerit & iusserit,quod exempli gratia de Gaio dicere possumus,vt Iosephus quoq; scribit. Procedente (inquit) tempore magnitudine dignitatis eleuatus,humanũ perdidit intellectum, & sese volebat diuinitati videri consimilem, diuinitatem quæ vera est inhonorans. Nam simulachrum suum iussit erigi Hierosolymis in templo dei,venientibus Iudæis,eosq; volẽtes pugna superatos cogi. Igitur super hoc (inquit) lætabitur & exultabit. Nimirũ lętitia inepta,exultatione fallaci. Equidem non omnis impius eiusmodi sic lętabitur,aut tantùm exultabit,vt sibi videatur deus,aut pro deo velit haberi,sed faciet quod sequitur. Propterea immolabit sagenæ suæ,& sacrificabit reti suo. Quid est sagena impij, & quid rete eius? Nimirum cum & aliud quid possit intelligi, maxime aurum & argentum eius sagena est & rete eius. Nam de nulla re magis impius prævalet, quàm si aurum & argentum copiosum habet. Eiusmodi sagena libenter includuntur,& ad eiusmodi rete volentes cupidi homines congregantur,& beatum dicunt impium,cuius hęc sunt,& eum vltro sequuntur,eiusq; imperium subiectis manibus amplectuntur. Hoc sciẽs quidam ex eiusmodi Antonius ex Cleopatra malè famosus, cum Actiũ sibi vt classem cõstituerat, aduenisset, & prope tertiam partẽ remigum fame absumptam offendisset, nihil motus. Remi (inquit) modò salui sint,Nam remiges non deerũt,quo aduscq; Græcia homines habuerit. Coœperat enim Artabanen Armeniæ regem,quem & argentea catena vinctum ad confessionem thesaurorum regiorum coegerat. Quibus ablatis,nimirum quasi sagena grandi & reti magno instructus,orientem pariter & occidẽtem,totum denicq; Romanum imperium includere & ad se trahere properauit,captus ipse sagena diaboli,scilicet amoribus iam dictæ Cleopatræ regi- Exodi.10.
næ Aegypti. Itaque quia & vera est sapientis sententia dicentis. Pecuniæ obediũt omnia,rectè dixerim,quia sagena & rete impij aurum & argẽtum ipsius est. Porrò de auro & de argento Reti suo sacrificauit.
nónne sibi deos fecit,nónne simulachra operatus est,& ipsis sacrificauit? imò & subditos sibi populos ad sacrificandum inuitauit,adorare coegit,& nolentem hoc facere,solius creatoris adoratorem occidit,atq; ita iuxta querelam huius,iustiorem se impius deuorauit. Igitur reuera sagenæ suæ immolauit,& reti suo sacrificauit. Quam ob causam? Quia in ipso (inquit) incrassata est pars eius,& cibus eius electus. In auro nanq; & in argẽto (sicut iam dictum est) omnino speravit,& fecit de hominibus quod voluit,& inter homines gloriam acquisiuit,potentiã obtinuit, honorem assecutus est,voluptates suas expleuit,quibus rebus affluere,vtique fuit partem eius

Ioseph. antiqu. lib. 18. cap. 12.

Obiectio contra dei prouidentiã

Psal.78.

Universidad de Deusto
Biblioteca

incrassari. Multos etiam ex eis qui religiosi esse videbantur, eâdem sagena sua, vel eodem reti
suo irretiuit, sibiq; conformes fecit, quorum vel qualium respectu nimirum rectè nũc dicitur, Et
cibus eius electus. [Propter hoc ergo expandit sagenam suam, & semper interficere gentes nõ »
cessat.] Idem videtur repetendo dixisse, expandit sagenam suam, quod ante dixerat, traxit si- »
lud in sagena sua. Veruntamen illud palam constat, quia duas impius habuit vel habet sage-
nas, alteram qua volentes cœpit populos & gentes, hęc est aurum & argentum (sicut iam dictũ
est) alteram, qua inuitos quoq; constrinxit, & hæc est omne iniquarum legum eius edictũ, quod
per totum orbem expandit, præcipiendo cunctos interfici, qui nollent sacrificare sagenę & reti
eius, argento & auro eius, aureis & argenteis simulachris eius, vt iam dictum est. Vndé proti-
nus sequit. Et semper interficere gentes non cessat. Denicq; hæc summa est querelæ huius causa,
quòd iustorum sanguinem impius fundendo, iustiorem se dévorat. Primus ita fecisse legitur
Nabuchodonosor. Nam ante illum, & si fuerũt qui auro & argento sacrificarent, nullus tamen
fuisse legitur, qui taliter expanderet sagenam suam, vt de interficiendis gentibus daret legem
qui sacrificare nollent. Ille taliter expandit. Vobis dicitur populis, tribubus, & linguis. In hora
qua audieritis sonitum tubæ & fistulæ & citharæ, sambuci, psalterij & symphoniæ, & uni-
uersi generis musicorum, cadentes adorate statuam auream, quam constituit Nabuchodono-
sor rex. Si quis autem non prostratus adorauerit, eâdem hora mittatur in fornacem ignis ar-
dentis. Equidem ibi tacere visus est dominus, deuorante impio iustiorẽ se, sed non vsquequaq;
Nam permisit quidẽ, mitti in ignem tres pueros, vtiq; iustiores illo impio, sed cum tres fuissent
immissi, quatuor deambulabant soluti per medium ignis, & species quarti, ait ipse qui vidit, si
milis est filio dei, sed quanta extunc futura erat, & facta est pro eâdem causa deuoratio iustorũ,
interfectio gentium? Proinde non solus iste clamat ad deum, dicens, quare non respicis, & cæ-
tera quæ hactenus dicta sunt, sed & omnes sancti, omnes iusti, taliter deuorati clamant, & dicũt
voce magna. Vsquequo domine sanctus verus non iudicas & vindicas sanguinem nostrum, de
his qui habitant in terra. Nec solæ clamant illorum animæ in illo seculo, verùm & cum illis &
propter illos ad ipsum clamat ecclesia viuentium in prçsenti seculo, desiderans iudicis & salua-
toris aduẽtum, qui iustum de omnibus facturus est iudicium. Sequitur. [Super custodiã meam »
stabo, & figam gradum super munitionem, & contemplabor vt videam quid dicatur mihi, & »
quid respondeam ad arguentem me.] Tale quid & Esaias loquitur. Super speculã domini ego »
sum, iugiter stans per diem, & super custodiam meam ego sum stans totis noctibus. Et reuera
qui ad deum loquitur, & rationem postulat de iudicijs eius, oportet vt supra custodiam suam
stet, & gradũ figat super munitionem, ne forte labatur in sermone spiritus eius, aut supra quàm
expedit, quippiam loquatur. Ne temerè (inquit Ecclesiastes) quid loquaris, neq; cor tuũ sit ve-
lox ad proferendum sermonem coram deo. Deus enim in cœlo, & tu super terram, ideirco sint
pauci sermones tui. Stabo ergo (inquit) super custodiam meam, & figam gradum super muni-
tionem. Quæ autem illa custodia, vel quid est illa munitio? Nimirum vera mentis humilitas.
Illa nanq; virtus munitio firma, virtutumq; omnium fida est custodia. Nec facilè quis locum
aliũ, petramve aliam reperire potuerit, de quo Moses saltem posteriora dei dignus videre fue-
rit dicentis sibi. Ecce est apud me locus, stabis supra petram. Cumq; transibit gloria mea, ponã
te in foramine petræ, &c. Denicq; locum illum non quidem illic nominatum inuenis, sed eiusdẽ
dei spiritus eum apud Psalmistam pulchrè & magnificè nominauit, id est, nimiam mentis hu-
militatẽ. Ait enim. Et dixit vt disperderet eos, si nõ Moyses electus eius stetisset in contractione
in conspectu eius. Nunc talem locum, id est, contractionem, nimiam (vt iam dictum est) mentis
humilitatem esse; apud se restatur ipse, dum dicit. Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.
Sciens igitur, & iste tutam esse firmitatem eiusmodi loci, & quòd exinde optimum sit cum deo
luctari, super custodiam (inquit) meam stabo, & figam gradum super munitionem, & contem-
plabor, vt videam quid dicatur mihi, & quid respondeam ad arguẽtem me. Quemadmodum
iam dictus Moyses eodem loco posteriora dei cõtemplatus est, vt videret quid diceretur sibi,
& quid responderet ad arguẽtem se & dicentem, vade, descende, peccauit populus tuus, quem
eduxisti de terra Aegypti, &c. Denicq; & iste cõtemplatus est fortiter fixo gradu, ne veniret sibi
pes superbię, & vidit quid diceretur sibi, & quid responderet ad arguentẽ se, id est, timore san-
cto, timore bono & necessario prementem se. Sequitur enim. [Et respondit ad me dominus & »
dixit. Scribe visum, & explana eum super tabulas, & percurrat qui legerit eum, quia adhuc vi »
sus procul, & apparebit in finem, & non mentietur, si moram fecerit, expecta eum, quia veniens »
veniet, & non tardabit.] Hæc, & cætera quæ sequuntur, dicta sunt ei, veluti attendebat, dicens. »
Et contemplabor, vt videam quid dicatur mihi. Post hęc semet inuenisse ostendit, quid respon-
deret ad arguentem se. Domine (inquiens) audiui auditionẽ tuam & timui, &c. Igitur quia for-
titer stabat, & in exigendo fortis erat, vidit illud, quod vt videret contemplabatur. Ait enim. Et
respondit ad me dominus, id est, ostendit mihi, & vidi oculo propheræli, quis finis futurus esset
iniqua gentium, & quomodo haberet loqui & iudicare ipse, qui nunc videtur tacere, deuorãte
impio

Duæ sunt sa genæ impii.

Primũ ido-latriç edi-ctum.

Danie. 3.

Apoca. 6.

CAP. II.

Esaiæ. 21.

Eccles. 5.

Humilitas est custodia virtutum.

Exodi. 33.

Psal. 105.

Matth. 11.

impio iustiorem se. Et deinde vt aliquoq; sperare scirent, dixit mihi, scribe visum, id est, scribe
quod vidisti, scribe quod respondi tibi. Scribe (inquam) visum, & nõ in obscuro siue occulto, sed
explana eum super tabulas, id est, plano sermone & manifesto, vt percurrat qui legerit eum,
nihilo eius offendente intellectum, hoc modo. Quia adhuc visus procul, & apparebit in finem,
& non mentietur, si moram fecerit expecta eum, quia veniens veniet, & non tardabit. Quid
enim hic non planum & apertum ad intelligendum? Adhuc (inquit) procul est visus, id est, non Baruch. 3.
statim veniet ipse in terra visus, & cum hominibus conuersatus, abijt procul, ascendit in cœlũ, Acto. 1.
dicentibus angelis. Sic veniet quemadmodum vidistis eum ascendentem in cœlum. Procul est
adhuc, procul abijt, quia acceptus est in cœlum. Apparebit autem in finem, & non mentietur,
subauditur de omnibus quæ locutus est, dum cum hominibus conuersaretur, Exempli gratia,
Virtutes (ait) cœlorum mouebuntur, & tunc videbũt filium hominis venientem in nube cum Lucæ. 21.
potestate magna & maiestate, sine & videbitis filium hominis sedentẽ à dextris virtutis, & ve- Matth. 26.
nientem in nubibus cœli, & his similia. Ita venientem quisquis eum videre desiderat, & præsen
tem quoq; vitam fastidit, in qua non potest eum videre, dicitq; cum Apostolo, cupio dissolui
& esse cum Christo. Quisquis ille est, hoc audiat, & hoc sibi dictum esse sciat. Si moram fecerit, Philip. 1.
expecta eum, quia veniens veniet, id est, certissimè veniet. & cum venerit, non tanquam tardus Marci vlt.
aderit, sed totum præteritum tempus videbitur fuisse, vt verè est, nimiq; breuitatis. Interim do-
nec appareat in finem, prædicabitur euangelium omni creaturæ, Qui crediderit & baptizatus
« fuerit, saluus erit, Qui verò nõ crediderit, condemnabit. Hoc est, quod continuò sequitur. [Ecce
« qui incredulus est, non erit recta anima eius in semetipso. Iustus autem in fide sua viuet.] Ecce
apparebit, id est, citò apparebit, & qui non credit euangelio eius, etiam si multum operetur, non
erit recta, id est, condemnabitur anima eius, sicut vera & manifesta ratione testatur Apostolus,
hoc breui testimonio taliter. Iustitia enim dei in eo videlicet euangelio reuelatur, ex fide in Roma. 1.
fidem, sicut scriptum est, Iustus autem ex fide viuit. Et alibi. Sine fide, inquit, impossibile est pla-
cere deo. Et quis est incredulus, nisi superbus? Superbia nanq; incredulitatis causa efficiens est. Hebr. 11.
« Vndé & protinus subditur.] Et quomodo vinum potantem decipit, sic erit vir superbus, & nõ
« decorabitur, qui dilatauit quasi infernus animam suam, & ipse quasi mors non adimplebitur,
« & congregabit ad se omnes gentes, & coaceruabit ad se omnes populos.] Ergo superbia ma-
gna est ebrietas, & ita mentem subuertit, vimq; omnem debilitat sensus atq; rationis, vt quod
audit discernere nõ possit. Hoc ipsum dominus in euangelio cõfirmat verbis huiusmodi. Quo- Iohan. 5.
modo potestis vos credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quæ à solo deo est non
quæritis. Qui gloriam ab inuicem dixit accipitis, pro eo vt diceret, qui superbi estis. Pulcherri-
mè asperitatem dictionis euitauit, & sensum non præteriuit. Vndé si quis requisitus, quid sit su- Quid est su perbus.
perbire, respondeat, gloriam ab inuicem accipere, nimirum vera & pulchra atq; irrefragabili
visus est diffinitione. Porrò sensus dicti huius, quod est gloriã accipere, verbis amplificatur prę-
sentibus, qui dilatauit quasi infernus animam suam, videlicet semper maiora ambiens, & ipse
quasi mors non adimpletur, subauditur pecunijs. & congregabit ad se omnes gentes, & coacer
uabit ad se omnes populos, vt fecit suo tẽpore Nabuchodonosor, suo tẽpore magnus Alexan-
der, suo tempore Roma, quæ (vt superius dictum est) altera fuit Babylonia. Omnes regnorum
illorum cupidi & ambitiosi homines, nónne gloriam ab inuicem accipiebãt, & pro acceptione
gloriæ, vt alter alteri gloriam raperet, in inuicem ruebãt? Reuera quomodo vinum potantem
decipit, sic eiusmodi homines spiritu superbiæ decepti fuerunt & sunt, nec ornamento fidei de-
corati sunt, sed nudi sunt, humilitatem crucis abhorrentes, vtpote cõtrariam spiritui superbiæ,
quo inebriati vel decepti sunt. Quid erit de illis, quando iste in finem apparebit? Imò vt ingu-
lari numero propositum sequamur capitulũ, quomodo iudicabitur vir superbus, & quomodo
« non decorabitur? Ait. [Nunquid non omnes isti super eum parabolam sument, & loquelam
« ænigmatũ eius? Et dicetur. Væ ei qui multiplicat non sua vsquequo, & aggrauat cõtra se den-
« sum lutum. Nunquid non repentè consurgent qui mordeant te, & suscitabunt te, lacerantes te,
« & eris in rapinam eis? Quia tu spoliasti gentes multas, & spoliabũt te omnes qui reliqui fuerint
« ex populis, propter sanguinem hominis, & iniquitatem terræ ciuitatis & omnium habitantiũ
« in ea.] Interrogando acrius affirmat dum dicit. Nunquid non omnes isti, subaudiẽ populi siue
reliqui de omnibus populis, super eum parabolam sument, &c. Solet autem scriptura sacra re- Reliqui vo-cantur iusti. Esaiæ. 40.
liquos siue residuos appellare iustos siue electos, vt illic, Et erit omnis qui relictus fuerit in Sion, Ibidem. 37.
& residuus in Hierusalem, sanctus vocabitur, omnis qui scriptus est in vita in Hierusalem. Et
alibi. Et mittet id quod saluatum fuerit de domo Iuda, & quod reliquum est de Israel, radicem
deorsum faciet, & fructum faciet sursum, quia de Hierusalem exibunt reliquiæ, & saluatio de
monte Sion. Ergo & hic omnes istos, de quibus dicit, quia tu spoliasti gentes multas, spoliabunt
« omnes, qui reliqui fuerint de populis, rectè sanctos vel iustos intelligimus, qui superfuerũt vel
supersunt, quos supradictus vir superbus, dilatatam habens animam suam quasi infernum, &
quasi mortem deuorare, id est, ad consensum animæ vel voluntatis suæ pertrahere non potuit,
quamuis

Universidad de Deusto
Biblioteca

quamuis igne,ferro,fame,bestijs, & omnium tormentorum genere ad hoc certauerit, & labo-
Danie.3. rauerit,quod(vt superius iam dictum est)primus ille Nabuchodonosor inchoauit,quando po
pulis,tribubus,& linguis,quas ad se congregauerat,atq; coaceruauerat,pœnam edixit.Si quis
(inquiens) non prostratus adorauerit statuam,eadem hora mitteretur in fornacem ignis ardē-
tis. Quanta similia,imò maiora fecit,maior vtiq; alterius Babyloniæ,id est,Romæ portēta? Quo-
modo gentes omnes ad se congregauit,& populos omnes ad se coaceruauit,& quantis morti-
bus propositis exterminare voluit hunc vilum de memoria hominum,de quo nunc dicitur.Et
apparebit in finē,& non mentietur. Equidem vir superbus,vtputa Nero,siue Decius,aut certē
ipse diabolus,qui per eos ministerium iniquitatis operabatur,quasi mors,& quasi infernus di-
latatus,omnes omnino gentes, quantum in se fuit, deuorauit,sed reliqui sunt,& erunt aliqui,
Psal.113. qui & admirantes euentus sui felicitatem,euasionis suæ beatitudinem,& respicientes vndē eua-
serint,exclamāt,& dicunt vniuersi.Nisi quia dominus erat in nobis,dicat nunc Israel,nisi quia
Sapie.5. dominus erat in nobis. Cum exurgerent homines in nos, forsitan vivos deglutissent nos, &c.
Ibidem.5. Nunquid non omnes isti super eum,scilicet virum superbum,imò super ipsum diabolum, & su
per vniuersitatem omnium,quorum ipse caput est superbiæ filiorum parabolam sument,& lo
quelam ænigmatum eius?Iudicabunt enim sancti nationes, & dominabuntur populis, siue vt
alibi scriptum est.Strabunt in magna constantia aduersus eos,qui se angustiauerunt,& qui ab
stulerunt labores illorum. Quomodo isti sument parabolam,& loquelam ænigmatū eius,vel
Parabola sancta scri- quid est ista parabola,& quid ænigmata eius? Parabola sancta ꝓphetica,siue legalis scriptura
ptura dicit. est,quia videlicet tota ferē,vel ex maxima parte parabolicis & ænigmaticis locutionibus ple
na est.Parabola nanq; comparatio est ex rebus dissimilibus.Verbi gratia. Cum sermo dei vel
Psal.149. sententia iudicialis gladio materiali comparatur,vt in psalmo,eum de istis reliquis,id est,de o-
Iudit.14. mnibus sanctis canimus.Exultationes dei in gutture eorū,& gladij ancipites in manibus eo-
rum,&c.vsque.Vt faciant in eis iudicium conscriptum. Porrò,ænigma propositio est obscura,
quæ non facilē intelligit,nisi aperiat,vt est illud. De comedente exiuit cibus,& de forte egressa
est dulcedo. Et huiusmodi locutiones passim in scripturis inueniuntur,& valent,non solùm ad
occultandas porcis margaritas, verùm & ad hoc,vt in eorum difficultatibus bona exercean-
Prouerb.2. tur ingenia. Audiens enim Sapiens sapientior erit,& intelligens gubernacula possidebit.Ani-
maduertet parabolam,& interpretationem,verba sapientium,& ænigmata eorum. Igitur su-
ment super eum(ait)parabolam & loquelam ænigmatum eius,id est,adimplebūt scripturam,
& manifestas facient obscuritates eius,quę difficile & à paucis vix intelliguntur,nisi prius eue-
niant ea,quæ in ipsis significantur, atq; ita rerum euentu dicta,quæ obscura erant,aperiantur.
Densum lu- tum multę diuitiæ. Ac si quæreres,cuiusmodi sit illa locutio,quam parabolam vocet statim subiungit.Et dicetur.
Væ ei qui multiplicat non sua vsquequo,& aggrauat contra se densum lutum. Hoc nanq; pa-
rabolicū est, quòd multiplicatas diuitias densum lutum appellauit.Iridem & illud, quod sub-
iungit. Nunquid non repentè consurgent,qui mordeant te,& suscitabunt lacerantes te,& eris
in rapinam eis,parabolica siue ænigmatica sunt.quia videlicet isti reliqui,de quibus nunc ser-
mo, scilicet omnes sancti vel iusti,nequaquam vt littera sonat, dentibus mordere aut lacerare,
ac manibus rapere consueuerunt. Sciendum quoq;,quia dicetur quidem tunc,sed non incipiet
dici, tunc tale quid, quando apparebit in finem, quando veniens veniet iudicaturus, qui hinc
abijt iudicaturus.Iam enim dici cœptum est, ex quo ille abijt,iubens euangelium omni creaturæ
Roma.1. prædicari.Dici cœptum est. Væ ei,qui multiplicat non sua,vsquequo aggrauat contra se den-
Quomodo mordent & lacerāt sancti. sum lutum,ab initio prædicationis euangelij,in quo reuelabitur (ait Apostolus)ira dei de cœlo
super omnem impietatem & iniustitiam hominum, dicetur tunc in finem eidem væ, taliter vt
Actor.10. eat in ignem æternum. Itidem fieri cœptum est per euangelium,vt repentè isti reliqui consur-
Psal.140. gerent,& morderent impium,& suscitarentur lacerantes eum,esseteq; eis in rapinam,taliter vt
multos ab illo separarent,quod est mordere & manducare,iuxta quod Petro dictū est.Macta,
& manduca.Fiet autem in finem taliter,vt gladius exeat de ore illorum,vt sint gladij ancipites
in manibus eorum,ad faciendam in eo vindictam,siue iudicium conscriptum.Nam quod mul
Iob.40. ros ab impietate conuertere,hic sit corpus impij mordere & lacerare,ex eo quoq; comprobat,
quod ad beatum Iob dominus loquitur. Concidem eum amici, diuident illum negociatores,
Cant.4. & nunquid implebis sagenas pelle eius, & gurgustiū piscium capite illius, subauditur, vt ego.
Hoc fit nunc in bonum illorum,quos dentes isti,quales demonstrātur in Canticis, dicendo ad
amicam, scilicet ecclesiam. Dentes tui,sicut grex tonsarum, quæ ascenderunt de lauacro,quos
(inquam)dentes,id est,apostoli,siue prædicatores,qui hic reliqui dicuntur,quasi manducando
in corpus suum traducunt tunc autem id quod sequitur.fiet in malum eiusdem impij,qui malo
Spoliatio pessima. suo repulit appetitum dentium istorum. Quia tu spoliasti gentes multas,spoliabūt te omnes,
Exodi.32. qui reliqui fuerint de populis. Cum spoliationes multis modis fiant,ille modus omnīū pes-
simus est,quo gens aut populus, siue homo quilibet vnius dei creatoris sui honore spoliatur,&
tunc verè est nudus.Hinc est illud in Exodo. Videns ergo Moses populum,quod esset nudatus,
spoliauerat

spoliauerat enim eum Aaron propter ignominiam sordis,& inter hostes nudum constituerat.
Ignominiam sordis,reatum dicit vituli,quem fecerant,& quo facto,auxilio & gratia dei nudati
erant.Hoc modo quot gentes,quot populos spoliauit hic impius,in quem hæc dicūtur? Igitur
quia spoliasti gentes multas,id est,tam iniquis persuasionibus separasti à creatoris gratia,spo-
liabunt te isti reliqui ex eis iudicando, vt tu, sicut tuo creatore ornare noluisti, ita nec in ipsa,
quam præoptasti vlterius gloriari possis creatura dei. Additurq; adhuc.Propter sanguinē ho-
minis,& iniquitatem terræ ciuitatis,& omnium habitantium in ea.Sanguis hominis homici-
dium est, & hoc profectò iniquitas est. Terra verò,cui possit iniquitas imputari, nimirum non
aliud,quàm homo est.Ciuitatis quoq; non aliud est,quàm habitantium in ea,quia videlicet nō
murorum,aut ędificiorum,siue lapidum ciuitatis,sed hominum habitantium in ciuitate est vel
esse poterit iniquitas. Videtur ergo hic esse tropus, qui à grammaticis græcè tautologia, latinè Ciuitas dei.
quoq; eloquiū dicitur, dum res vna plurimis verbis significatur,ad hoc,vt veritas siue magni-
tudo rei splendidius producatur. Veruntamen & illud sciendum,quia cum omne homicidium
sit vel fuerit iniquitas huius impij, maximè sanguis ciuitatis ad dei iniquitatem reputatur ei.
Ciuitas(inquam)dei,quod olim erat illa Hierusalem,in qua sola erat templum domini, & nūc Psal.45.
est ecclesia catholica per orbem terrarū,de qua Psalmista dicit. Fluminis impetus lætificat ci-
uitatem dei.Illius ciuitatis sanguinē fudit impius Nabuchodonosor rex primę Babylonis,Istius. 1.Petri.5.
autē fundere cœpit impius Nero Imperator alterius Babylonis, de qua Petrus in epistola sua Iudæi maxi
Salutat vos(inquit)ecclesia, quæ est in Babylone electa. Vna ex vtraq; secundum fidem & ele- mè spoliati
ctionem ciuitatis facta est,& sanguis huius ciuitatis dei,iniquitas est terræ Babylonicæ ciuita- propter san
tis diaboli. Inter omnem sanguinem summa causa est sanguis hominis vnius Iesu Christi, guinē Chri
quem rectè hic intelligimus,dum dicit,proptér sanguinem hominis.& Iudæi,qui fuderunt illū, sti.
pars fuerunt & sunt corporis impij, cui dicitur,spoliabunt re omnes qui reliqui fuerint de po-
pulis.Deniq; & isti maximè sunt spoliati & spoliandi,maximè(inquam)& in primis, quemad- Roma.2.
modum & apostolus dicit.Ira & indignatio,tribulatio & angustia in omnem animam hominis Ibidem.9.
operantis malum. Iudæi primùm & Græci.In quo primùm isti iam spoliati sunt? Nimirum in
eo,quòd perdiderūt non solùm locum & gentem,verumetiam adoptionem filiorum,& gloriā,
& testamenta,& legislationem,& obsequium,& promissa,quæ ipsorum erāt, & ipsum Christū,
qui ex ipsis est secundum carnem,qui est super omnia deus benedictus in secula,Amen.Omni- Genes.27.
bus bonis iam spoliauerunt eos, omnes qui reliqui sunt de populis, secundum speciem Iacob,
quem deus dilexit,qui primogenitum Esau spoliatū vestibus,valde bonis,quas Rebecca apud
se domi habebat,& induit eas.Sic iustè spoliati sunt,qui pars(vt iam dictum est)fuerunt & sunt
corporis impij,qui gentes multas spoliauit,maximè cultu vel cognitione creatoris,& isti quan Roma.1.
tum in ipsis fuit,multo nequius spoliauerunt,quia Christum,expectationem gentiū, vt periret
nomen eius,& neq; ipsi,neq; gentes eum haberent,interfecerunt.Igitur quoniam & hoc Apo-
stolus dicit. Scimus,quia quæcunq; lex loquitur,his qui in lege sunt,loquitur. Præmiserat aūt
testimoniū nō de Mose,sed de Psalmis.non dubitemus,& ista, quæ hic loquitur lex,id est,scri-
ptura sacra,his qui in lege sunt,eam loqui, & declamare in omnem animam hominis operātis
malum,primùm Iudæi,deinde Græci,siue Gentilis. [Væ qui congregat auaritiam malam do-
mui suæ,vt sit in excelso nidus eius,& liberari se putat de manu mali.] Quisnā ille est,qui con-
gregat, vel congregauit auaritiam malam domui suæ, magis quàm populus Iudaicus,cœtus Ibidem.
pharisaicus? Omnes(inquit Apostolus)declinauerunt,simul inutiles facti sunt,de Psalmo testi Psal.13.
monij hoc assumens,statimq; subiungit id quod ante diximus.Scimus autem quoniam quę-
cunq; lex loquitur,his qui in lege sunt,loquit.Igitur & istud primùm ei,qui in lege est vel erat,
dictū hoc non dubitemus. Væ qui congregat auaritiā malam domui suæ, vt sit in excelso ni-
dus eius. Nam verè hoc fecit Iudæus.Equidem omnis impius auaritiam cōgregauit,& ob hoc
væ ei.& Iudæus autem auaritiam,non qualemcunq;,sed auaritiam malam congregauit,& id-
circo primùm væ ei.Nam quid rogo est quod dicit,auaritiam malam? Quis vnquam audiuit Auaritia
in scripturis,auaritiam bonam, vt ex illius oppositi hic oporterit dari vel apponi differētiam mala quid.
huiusmodi,dicendo,auaritiam malam? Qualis ergo auaritia fuit,vel est Iudæi, vt rectè dicatur Matth.21.
mala,& adiectio non sit superflua? Nimirū talis,vt totus orbis audiuit,quia domū dei,quę do- Iohan.2.
mus erat vel esse debebat orationis,fecit speluncā latronū. & ipsum ꝓpterea, quia disputabat
contra auaritiam illorum eandem,interfecit domus dominum. Quàm mala fuit hæc auaritia,
præsertim eorū qui erant filij peregrinorū,qui pauperes spiritu patres habuerunt. Equidem ava
ritia nusquam bona,sed ibi excellenter & nimis mala.Et cui vel quali domui suę congregauit
auaritiam tam malam? Nimirū illi,quæ fuerat domus domini,quia per congregationem ava-
ritiæ malæ, suam fecit illam domū, imò speluncam suam, speluncam latronū, & superbiæ suæ
malum,quam denotauit protinus,subiūgendo,vt sit nidus eius in excelso. Auaritia nanq; sine Eccl.10.
superbia non est. Vndè sapientia cum dixisset. Auaro nihil esse scelestius,statim subiūxit. Quid
superbis terra & cinis? Bene ergo dixit,vt sit in excelso nidus eius,domū superbientis substan-
nans,vt

Universidad de Deusto
Biblioteca

nans,vt nidum volucris, & liberari(inquit)se putat de manu mali, subauditur,pro altitudine
Hiere.7. illius nidi excelsi.Quod propheta alius prospiciens, Nolite(ait)cõfidere in verbis mendacij,di
centes. Templũ domini,templũ domini,templũ est domini,&c.Itemq; alius cum dixisset.Prin
cipes eius,videlicet Sion,siue Hierusalẽ,in muneribus iudicabãt, & sacerdotes eius in mercede
Mich.3. docebant,& prophetę eius in pecunia diuinabãt,protinus addidit.Et super dominũ requieſce
bant,dicentes.Nunquid non dominus in medio nostrum?Non veniẽt super nos mala.Hoc ni
mirum idem est quod hic ait.Et liberari se putat de manu mali. Mox cõuersus ad eum,de quo
loquebatur,taliter in eum inuehitur. [Cogitasti domui tuæ confusionẽ,concidisti populos mul „
tos,& peccauit anima tua,quia lapis de pariete clamabit,& lignũ,quod inter iuncturas est ędi „
ficiorum respondebit.] Renera omnis auarus cogitauit,id est,cogitando auaritiam, acquisiuit „
domui suæ confusionem , quæ confusio quanta sit, manifestẽ supra memorato sapientiæ loco
Eccl.10. datur intelligi, vbi cum dixisset. Auaro nihil esse sceleſtius,quid superbit terra & cinis,&c. Ita
Duplex con demũ intulit. Cum enim morietur homo,hæreditabit serpentes,& bestias,& vermes. Porrò
fusio domui Iudæus,qui(vt iam dictum est)auaritiam tam malam congregauit,dupliciter domui suæ con
Iudęorum. fusionem cogitauit,id est,acquisiuit. Primò illam,quam apud Prophetam aliũ,scilicet Michæã
Mich.3. audire potuerat.Ille enim cum dixisset id quod ante memorauimus,& super dominũ requieſce
Iohan.11. bant,dicentes. Nunquid non dominus in medio nostrum,non venient super nos mala,statim
intulit. Propter hoc causa vestri Sion quasi ager arabitur, & Hierusalem quasi aceruus lapidũ
erit, & mons templi in excelsa syluarum. Profectò huiusmodi confusionem illi domui maximè
Psal.13.52. Caiphas ille cogitauit,qui prophetauit,dicens. Vos nescitis quicquã,nec cogitatis,quia expe
dit,vt vnus moriatur homo pro populo,& non tota gens pereat. Hoc namq; dicendo,timore
ibi trepidauit,vbi non erat timor,sociorumq; callidè adauxit pauorem,imò pauoris fictionem
diceatium. si dimittimus eum sic,venient Romani,& tollent nostrum & locum & gentem. Ita
Lib. 7.ca.15. cogitando,concidisti(ait)populos multos,id est,causa fuisti,vt concidẽrtur populi multi. Oc
cisorum namq;(vt refert Iosephus)per omne tempus occisionis, fuêre vndecies centum millia,&
horũ ait)plerique gentiles fuerunt,sed non indigenę.A cotis enim regionibus ad azymorũ diem
festum congregati,bello subito circunfusi sunt,vt primò quidem illis pestifera lues ex loci angu
stia nasceret,deinde citius fames. Concidisti ergo (ait)populos multos,& peccauit anima tua,
id est,nequam intentio tua.Nam peccatũ tuum non est ignorantia,sed ex cogitationis tuæ ve
nit malitia. Væ tibi, quia lapis de pariete clamabit, & lignũ,& quod inter iuncturas est ædifi
Lapis Chri ciorum,respondebit.Quis enim iste est lapis,nisi ille qui seipsum per parabolam vineæ signifi
sius. cans,extra portam ciuitatis eijciendum esse,& crucifigendũ,vbi parabolam edixit,& iudicium à
Matth.21. Psal.117. pharisæis audiuit,de malis agricolis,qui erant ipsi.Nunquam(ait)legistis in scripturis. Lapidẽ
quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli,à domino factũ est istud, & est
Lignum mirabile in oculis nostris?Et quod est lignum inter iuncturas ædificiorum,nisi lignũ crucis,per
crucis. Coloss.1. quod ædificia duo prius disiuncta erant,quamdiu erant inimicitiæ inter homines ac deũ, do
minumq; angelorum,sed per crucem pacificata vel coniuncta sunt?Ita rectè intelligitur dictũ
lignum,quod est inter iuncturas ædificiorũ.Siue hominum,quod in terris vel de terra est ædi
ficiorum,de duobus parietibus cõstat,qui sunt antiqua ante Christi aduentũ synagoga,& noua
post eius aduentum ecclesia,quos videlicet parietes,quia coniungit in semetipso,lapis angula
Ephe.2. ris dicitur & est. Hinc alibi idem Apostolus. Ipse est enim pax nostra,qui fecit vtraq; vnũ,&c.
Lapis igitur de pariete(inquit)clamabit,subauditur,contra te,& lignum quod inter iuncturas
est ędificiorum,respondebit,nimirũ aduersum te.Quid lapis clamabit,& quid lignũ respondeMich.3. bit?Nimirum id quod sequitur. [Væ qui ędificat ciuitatem in sanguinibus,& prępărat vrbem „
in iniquitate] Ne dubium sit, cui væ istud inclamat lapis ille,aut lignum illud, alius Propheta, „
scilicet Michæas dicit. Qui ædificatis Sion in sanguinibus,& Hierusalem in iniquitate. Ergo cui
væ qui ædificat ciuitatẽ in sanguinibus,& præparat vrbem in iniquitate,populus est Iudaicus,
cœtus est pharisaicus,qui impleuit mensuras patrũ suorũ,quia patres quidẽ eius prophetas oMatth.23. ciderunt,ipse autem prophetarum dominũ,vt veniret super eum omnis sanguis iustus,qui ef
fusus est super terram.Nunquid autem reuera taliter ciuitatem ædificauit,aut in tanta iniqui
tate vrbẽ præparauit?Nequaquam.Sed stultissimus ita puauit. Dixit enim,occidamus eum,
& nostra erit hæreditas.Idcirco locũ & gentem perdidit,quia sanguinem fundere,hoc puauit
esse ædificationem ciuitatis.& iniquitatem perpetrare,hoc puauit fore sibi prępărationẽ sem
Ciuitas dei per possidendæ vrbis. Aliis autem & verè ciuitatem ædificauit in sanguinibus,& veraciter
quomodo præparauit vrbem in iniquitate,non sibi,sed deo viuenti,non illam vrbem aut ciuitatem ter
ædificatur renam Hierusalem,sed ciuitatem dei viuentis cœlestem Hierusalem.Quantos enim propheras
in sanguini occidit,quot sapiẽtes & scribas interfecit,crucifixit, flagellauit in synagogis suis, & persecutus
bus. est de ciuitate in ciuitatem,tot lapides viuos quadrauit,de qualibus rectè concinas magno ar
chitecto sancto spiritui, qui à tonsionibus,& pressuris expoliti suis coaptantur locis,per manũ
artificis disponuntur, permansuri sacris ædificijs. Hoc quidam ritè perpendens, vbi martyrem,

insignem

insignem pictoris arte,fustibus atq; plumbatis subigi conspexit,huiusmodi distichon expressit.
Custitur æternæ lapis vrbis,gemmaq; Christe Hæc tua splendidius,pœna famulante politur.
In huiusmodi officio siue ædificio populus Iudaicus, & primus est & notissimus. Lapis (inquit)
de pariete clamabit,& lignum quod inter iuncturas est ædificiorum,vndè iam dictum est, re
spondebit.Væ illi,qui ciuitatem sic ædificat,qui vrbem sic præparat,quia bonus quidem esse
ctus,sed intentio est maligna.Quando vel vbi secundum veritatem huius prophetiæ lapis ille,
lapis angularis,vę istud clamauit?Nimirũ quando vel vbi dixit. Ecce ego mitto ad vos proMatth.23. pheras,& sapientes,& scribas,&c. vsque. Amen dico vobis,venient hæc omnia super genera
tionem istam.Statim namq; grauissimè intulit.Hierusalem,Hierusalem,quę occidis prophetas,
& lapidas eos,qui ad te missi sunt. Quid ibi subaudiendũ est,nisi væ tibi?Præmiserat namq; seSepties væ scribis & pharisæis. pties væ,sicut ô prudens lector,ibidem,scilicet apud Matthæum,enumerare poteris,vę vobis
scribæ & pharisæi,væ vobis scribæ & pharisæi,væ vobis duces cæci,væ vobis scribæ & phari
sæi,væ vobis scribæ & pharisæi,væ vobis scribæ & pharisæi,væ vobis scribę & pharisęi,ad sin
gulas exclamationes causis subiunctis,quarum nouissima & septima hæc est,qui ædificatis se
pulchra prophetarum,vsque,& vos implete mensuram patrũ vestrorum. ideo ecce ego mitto
ad vos propheras,& sapientes,& scribas,&c. Nonne iste impius,iste populus, væ septemplici Genes.4. damnatus,ille est Cain,cuius typum dictum est in illum vnum hominem huius nominis septuplum vltio dabitur de Cain, qui numerus, quia insolubilis est,peccatũ irremissibile significat.
„ Plura hinc dici poterant,sed legentis fastidium vitantes,cætera persequamur. Ait. [Nunquid Psal.117.
„ non hæc à domino sunt exercituum?] Puta quod dixerit. Nunquid non à domino factum est
istud,& est mirabile in oculis nostris?Quid istud,nisi quod lapis quem reprobauerũt ædificantes,hic factus est in caput anguli,& hic lapis de pariete clamabit, & vt iam dictum est,lignum
crucis eius quod inter iuncturas est ædificiorũ,respondebit?Nunquid(inquam)non hæc à do
mino sunt exercituum? Nunquid non à domino factum est istud? Planè à domino exercituum
„ sunt hæc,planè à domino factum est istud. Vndè probabimus.Sequitur. [Laborabunt enim po
„ puli in multo igne,& gentes in vacuum vt deficiant] Cum hoc dicto prophetico,recordemur Actor.5.
illius in Actibus apostolorum.Et nunc,ait Gamaliel,Dico vobis viri Israelitæ.Discedite ab ho
minibus istis, & sinite illos, quoniam si est ex hominibus consilium hoc aut opus,dissoluetur.si
verò ex deo est,nõ poterimus dissoluere eos,ne forte & deo repugnare inueniamur.Hæc ille sa
pienter eloquutus est.In isto aũt spiritus sanctus prædixerat. Laborabunt enim populi in multo
igne,& gentes inuacuum vt deficiant,& sic factum est.In multo igni,subauditur,inuidiæ labo
rauerunt,id est,Iudæi laborauerunt, gentes, id est,gentiles, vt dissoluerent consilium & opus,
quod de isto angulari lapide prædicatur,sed laborauerunt inuacuum,& defecerũt,quia dissoluere non potuerũt,imò & accedentes ad istum lapidem, ad quem accedere bonus cassi laboris
defectus est,& ipsi tanquam lapides viui superædificati sunt. Nunquid igitur nõ hæc à domino
sunt exercituum? Nunquid non à domino factum est istud?Si enim non fuisset à domino consilium hoc vel opus,profectò iam dissolutũ esset,tot gentibus, & populis ad dissoluendũ laboran
„ tibus,& quæ causa labores illorũ euacuauit. Ait. [Quia replebitur terra,vt cognoscat gloriam Sapien.8.
„ domini,quasi aquæ operientes mare.] Quid isto dicto verius,constantius,atq; perfectius?Spi Acto.4.
ritus enim domini repleuit orbem terrarũ, & eo replẽte repleta est terra, vt cognosceret gloriã
domini,vt fierent sapientes atq; eloquentes,qui erant idiotę,& sine literis.vt fierẽt cœlestes qui
erant terreni,imò qui terra fuerant,fierent cœli,cognoscentes gloriã domini, enarrantes gloriã
dei,non quomodocunq; sed quasi aquæ operiẽtes mare.Quid est hoc dicere?quàm magnę de
berent esse aquæ, quæ multitudine sui operirent mare, vel quarũ ad comparationẽ mare nihil
videretur esse. Mirum illud esset,& nõ minus miraculi habet,quod mare,id est, sapiẽtia omniũ
superauit,data simplicibus abundantia cœlestis sapientiæ. Hęc est illuminatio credentiũ euangelio Christi,qui dicunt. A domino factũ est istud,& est mirabile in oculis nostris.Ecõtra cæteri
exęcati sunt,videlicet illi qui(vt iam dictũ est)consiliũ hoc vel opus dissoluere cupiebãt,de quibus hic ait.Laborabũt enim populi in multo igni,& gentes inuacuũ vt deficiant,quam ob cau
„ sam excæcati sunt. Sequitur. [Væ qui potum dat amico suo,mittens fel suum,& inebrians,vt
„ respiciat nuditatem eius.Replerus est ignominia pro gloria. Bibe tu quoq;,& cõsopire,circum
„ dabit te calix dexteræ domini,& vomitus ignominię super gloriam tuam.] Hunc locum istud
de Psalmo manifestiorem facit. Et dederunt in escam meã fel,& in siti mea potauerũt me acero. Psal.68.
Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in retributionem,& in scandalum. Obscurentur
oculi eorum ne videant,& dorsum eorum semper incurua.Miro itaq; modo cum dixisset,quia
replebitur terra,vt cognoscat gloriam domini,quæ gentium illuminatio est,causam cõtra poIuit cæcitatis quæ in Israel contigit,dicendo. væ qui potum dat amico suo.Cæcitas ipsa est væ.
causa verò quia potum dedit amico suo. Ipse est enim amicus,qui dicit in Psalmo,& dederũt in
escam meã fel,& in siti mea potauerunt me acero. Intantũ amicus,vt frater sit effectus, & nostrę
naturæ cõsanguineus,quippe qui cũ deus esset,homo factus est,ac de illo populo incarnatus est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Supra.2. Huic amico suo potum dedit, mittens fel suum, & inebriauit eum amaritudine, vt aspiceret nuditatem eius, id est, vt comprobaret, quòd esset à deo derelictus. Dixerunt enim impij. Promitte si scientiam dei habere, filium dei te nominauit. Videamus si sermones illius veri sint. si enim est verus filius dei, liberabit eum de manu contrariorum, contumelia & tormento interrogemus eum, & probemus patientiam eius. Morte turpissima condemnemus eum. Hanc eorũ nequissimã curiositatem, & quasi nuditatis explorationẽ, Psalmus declamat ex persona ipsius. Et qui custodiebant animam meam, consilium fecerunt in vnum. Dicentes, deus reliquit eum, persequimini, & comprehendite eum, quia non est qui eripiat eum. Explorauit, inuenit, aut aspexisse sibi visus est impius nuditatem eius. audiuit enim eum dicere, Deus meus deus meus vt quid dereliquisti me, hoc profectò statim, ne quid deesset sui fellis ad inebriandum illũ, cui totus calix passionis potus erat amaritudinis, obtulit eius ori & acetum. Væ igitur illi, quia taliter potum dedit amico suo, & fratri consanguineo suo, vt aspiceret nuditatem eius, infirmitatẽ eius, ad faciendum siue capiendum experimentũ, quòd non esset dei filius, imò quòd esset à deo derelictus. Hoc foris annunciat, & blasphemat tanquam maledictus Cham, qui foris annunciauit nuditatem paternam, sed quando ista res illa similitudine maior est. Ille nanq; Cham non dedit potum patri suo, non (inquam) dedit poculum vini delectabilis, vt eum inebriaret, & nuditatem eius aspiceret, sed iste impius amico suo dedit potum amaritudinis, misit fel suũ & inebriauit eum, vt aspiceret nuditatem eius, & sicut per Mosen prædixerat spiritus propheticus. De vinea Sodomorum vinea eorum, & de suburbanis Gomorrhæ. Vua eorũ vua fellis, & botrus amarissimus, fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile. Repletus (ait) ignominia pro gloria. Quis repletus est ignominia pro gloria? Illẽ ne, qui amico suo dedit, an ipse amicus, cui datus est potus fellis? Nimirum ipse amicus repletus est ignominia, id est, passus est ignominiam, sustinuit mortem, mortẽ aũt crucis, quam pro summa ignominia miscuit impius illi. morte (inquiẽs) turpissima condemnemus eum. Tanta ignominia repletus passus est pro gloria, videlicet, sciens inde sibi ꝓuenturũ, vt iam ex eo sederet à dextris virtutis in gloria dei patris. Nam ꝓpter hoc (ait Apostolus) & deus illũ exaltauit, & donauit illi nomen quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu, omne genu flectatur, cœlestiũ, terrestrium, & infernorũ, & omnis lingua confiteat, quia dominus Iesus Christus in gloria est dei patris. Quomodo autem & quàm vehementer, conuersus in eum inuehitur, qui potum suum dedit, qui fel suum misit, qui inebriauit, & dormire fecit amicum suum somno mortis, & eo modo nuditatem eius aspexit, id est, nudum, & à deo derelictum esse voluit. Bibe (inquit) tu quoq; & consopire, & quid bibes? Circundabit te calix dexteræ domini, & vomitus ignominiæ super gloriam tuam. Calix dexteræ domini, id est, ira omnipotentis domini, ita te circundabit, vt sicut in ipso scriptum

Pſal.68. est. Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in retributionem, & in scandalũ. Quęnam est mensa tua, nisi lex tua, scriptura sacra tibi credita, primùm tibi ad edendum & bibendũ proposita? Ibi calix dexterę domini, idem ipsa mensa tua, ipsa lex vel scriptura tua te circundabit, quomodo laqueus circundare consuevit. laqueus enim ipsa tibi erit habẽti spiritũ erroris, sorbenti siue haurienti retributionem fellis tui, quem amico tuo in potum dedisti. Istud bibe tu, & consopire, ita & nunc obscurentur oculi tui, ne videas & postmodũ consopiaris, non quomodo

Pſal.7. ille amicus tuus, qui euacuato felle tuo, ego dormiui (inquit) & soporatus sum, & exurrexi, sed ita vt in ęterna morte sepultus iaceas, quod verè est consopiri. Quàm aũt diuersum est, id quod sequitur, & vomitus ignominię super gloriam tuam, ab eo quòd ante dixerat, repletus est ignominia pro gloria. Ignominia qua ille amicus tuus repletus est, pro gloria & ignominia cuius vo-

Aliter Christi, aliter Iudęorũ ignominia. mitu pollueris super gloriã tuam, non eandem habent rationẽ. Illi nanq; ignominia quã repletus est de foris, accessit, nec enim ꝓpter sua. sed ꝓpter aliorũ peccata malè tractatus est, & pro futura gloria sustinuit. vomitus aũt ignominiæ tuæ de intus venit, de teipso ꝓcessit, sicut vomitus eius, qui seipsum cõmouit, quia tu temetipsum de corde tuo mendacia vomenda inhonorasti, & ille vomitus super tuam præteritã gloriam erumpit. In hoc quoq; magna distantia est,

Iohan.5. quòd ille prius ignominiam sustinuit, & deinde gloria successit, vt debuit. tu aũt prius gloriatus es, festinãter gloriã accipiendo ab inuicẽ, sicut ille tibi quodã loco exprobrauit, & deinde vomitus ignominiæ successit. Iste ordo notus est supernæ dispositiõis, vt impius quidẽ prius glorioſe exaltetur, & deinde ignominioſe humilietur. prius aũt propter hoc ipsum quod piè viuit prius humilietur, & ignominiã patiatur. ac deinde cornu eius in gloria exaltetur. Sequit. [Quia iniquitas Libani operiet te.] Hoc ad illud coniungitur quod præmisit, væ qui potum dat amico suo, &c. Væ tibi (inquit) quia iniquitas Libani operiet te, id est, hypocrisis tua condemnabit te.

Zacha.11. Libanus nanq; candidatio interpretat, & interdũ sub hoc nomine templũ intelligit, vt in Zacharia. Aperi Libane portas tuas, & comedat ignis cedros tuos. Ergo iniqtas Libani, id est, iniquitas tẽpli, ipsa pulchritudo religionis, cuius omnis candor tua est hypocrisis, potissimũ operiet te, maximũ condẽnabit te. Nam cũ magna fuerit religiõis illius hypocrisis, ipse dominus fa-

Matth.23. tis acerbè innuit, toties sub vno ductu sermonis, dicẽdo. Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ,

loco

loco apud Matthæum, quem supra memorauimus, vbi cum septies vę super illos detonuerit, per singulas vices hypocritæ dixit. excepta vna duntaxat vice, vbi taliter dixit. væ vobis duces cæci. Paulus quoq; non ignorans iniquitatẽ huiusce dealbationis, cum staret in medio concilij, & princeps sacerdotum Ananias os eius iussisset percuti, dixit ad eum. Percutiet te deus paries dealbate, & quid aliud erat hoc dicere, quàm iniqtas Libani operiet te? Et reuera quod vni dixit, omnibus dixit, vniuerso illi sacerdotio & populo dixit. Factumq; est quod dixit, & percussionem illam totus orbis audiuit. Protinus ab illo (inquam) inuehebatur populo impio,

« cõuersus ad auditores sermo propheticus, ita loquitur. [Et vastitas animalium deterrebit eos,

« de sanguinibus hominis, & iniquitate terræ, ciuitatum & omnium habitantium in ea.] Vt dictum, ita & factũ est. Venerunt enim animalia de sylua, de quibus Psalmista. Exterminauit eam (inquit) scilicet vineam tuam aper de sylua, & singularis ferus depastus est eam, nimirum propter scelus, quo cum debuit facere vuas & asserre vinũ, supradicto amico suo, domino vel possessori, imò & plantatori suo, misit fel suum & amaritudine mortis inebriauit eum. Venit aper, scilicet Vespasianus, & singularis ferus, videlicet Titus filius eius, de sylua, id est, de vrbe Roma, vbi erat multiplicitas errorum, & feri homines habitabant, sicut feræ in sylua. Horum vastitas animaliũ deterruit eos de sanguinibus hominis & iniquitatẽ terræ, ciuitatis & omnium habitantium in ea. Extunc enim perdiderunt audaciam, qua primi ex omnibus gentibus ausi fuerunt ad se missos prophetas & sapientes & scribas occidere & crucifigere, flagellare in synagogis suis, & de ciuitate in ciuitatẽ persequi. Nónne ab huiusmodi crudelitate audaci, audacia crudeli, ex eo tempore sunt deterritiꝰ Neminem quippe iam audent occidere, aut saltem flagellare in synagogis suis, præsertim vbiq; terrarum captiui, & scabellum pedum domini sedentis à dextris domini, & in medio inimicorum suorum dominãtis, qui videlicet inimici eius sunt ipsi. Et si aliis gentibus licuit, ipsis omnino tale quid ipsa captiuitatis eorum lex non concedit.

« Sequitur. [Quid prodest sculptile, quia sculpsit illud fictor suus, conflatile & imaginem falsam,

« quia sperauit in figmento fictor eius, vt faceret simulachra muta? Væ qui dicit ligno, expergi-

« scere, surge, lapidi tacenti. Nunquid ipse docere poterit? Ecce ipse coopertus est auro & argẽto,

« & omnis spiritus non est in visceribus eius. Dominus autem in templo sancto suo, fileat à facie

« eius omnis terra.] Istud væ iam quintum, sicut & præcedentia scire debemus esse iram illam, quę (vt superius iam meminimus) reuelatur, ait Apostolus, de cœlo in euangelio dei in omnem animam hominis operantis malum, Iudæi primùm & Græci. Denique in animam Iudęi primùm & deinde Græci siue gentilis. Ira hæc pro necessitate temporis dicta est in prophetis obscurius, in euãgelio autem ita reuelatur, vt veraciter dicas, sicut audiuimus, ita & vidimus. Dicto nanq; væ quater, in animam hominis Iudæi operantis malum, quod ita terminatũ est, & vastitas animalium deterrebit eos de sanguine hominis, dum quinto loco iam dicit. Væ qui dicit ligno, expergiscere. surge, lapidi tacenti, &c. Nónne istud est quod ita vidimus, sicut audiuimus? Deterritis nanq; Iudæis, vt non audeant euangelij prædicatores occidere, aut persequi, quod factũ est per vastitatem animalium, id est, per excidium vel per manus Romanorum gentiliũ, liberius iam aduersus idololatriam per idem euangelium declamatum est, & prædicatum væ per totum orbem terrarũ, in omnem animam hominis Græci siue gentilis, ligno & lapidi siue auro & argento sese incuruantis. Et notanda series literæ præsentis. Non enim in initio dicit, væ qui dicit ligno, expergiscere. surge, lapidi tacenti. Sed prius suauiter alloquitur, & percunctando excitat hominem ad intuitum rationis. Quid prodest (inquit) sculptile? Vult intelligi, & responderi, nihil, & rationem ostẽdit cur prodesse nihil possit. Quia sculpsit (ait) illud fictor suus, nimirum talis, qui figmento suo spiritum vel vitam dare non possit. Fecit conflatile & imaginẽ, cuius rei voluit, aut hominis corruptibilis, aut volucrum, aut quadrupedum, aut serpentium, imaginem vtique falsam, id est, omni veritate subsistantiæ, cuius videtur similitudo fraudatam, & idcirco sculpsit illud, quia sperauit in figmento fictor eius, ita deceptus qui homo rationalis erat, vt faceret simulachra mura, quæ os habent, & non loquentur. oculos habent, & non videbunt. aures habent, & non audient. nares habent, & non odorabũt. neq; enim est spiritus in ore ipsorum. Hoc rationabiliter præmonstrato, qui non credit euangelio verum deum prædicanti, profectò est inexcusabilis, quia ratio est irrefragabilis. Itaque nunc demùm inclamat inclamatione terribili. Væ qui dicit ligno, expergiscere. surge, lapidi tacenti, æquipollenter ita potest dici. Væ cognoscentibus deum, siue audientibus dei euangelium, & nonsicut deum glorificantibus eum, quia sponte mutauerunt gloriã incorruptibilis dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis. Nunquid ipse docere poterit, cui dicit, expergiscere, surge, cum lapis aut lignum sit? Ecce ipse, subauditur, deus eius, coopertus est auro & argento, & omnis spiritus nũ est in visceribus eius, omnis (inquam) siue hominis, siue volucris, siue quadrupedis, siue serpentis, cuiuscunque imago in signo aut lapide, in auro siue argento simulata sit. Itaque fictor imaginem falsam sculpsit. Ipse autem, quem prædicamus, deus & dominus in templo sancto suo, in templo corporis sui est, quod solutum ab impijs, ipse post triduum suscitauit.

Roma.1.

Pſal.47.

Pſal.73.

Matth.23.

Pſal.113.

Roma.1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quomodo silendum est deo.

Esaiæ.42.

Psal.75.

Sileat à facie eius omnis terra, videlicet in eo, vt blasphemare siue alium extra ipsum nominare deum nō audeat, & in hoc silentij reuerentiam illi exhibeat, vt ab ipso gratiam, id est, remissionem peccatorū suppliciter deposcat. Nam super hac re nunquid vllum rario aut scriptura veritatis silentium concedit? Imò dicitur nobis, Qui reminiscimini domini, ne taceatis, & ne detis silentium ei. Breuiter diffiniendū est, quia à facie domini tacere, hoc est, dominum timere. Quod & si nondum fit, multi enim contradicunt ei, fiet profectò in die iudicij, sicut Psalmista vehementer astruit, cum id quod sine dubio futurum est, quasi iam præteritum taliter edicit, De cœlo auditum fecisti iudicium, terra tremuit & quieuit.

LIBRI SECVNDI IN ABACVC FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN ABACVC PROPHETAM COMMENTARIORVM LIBER TERTIVS.

Ruth.2.

CONSCIVS temeritatis ferè in omnibus tanquam temerarium redargui me vereor ab omnibus, eo quòd præclara sanctorum atq; orthodoxorum patrū studia latitudinem ingredi sum ausus agri pleni, cui benedixit dominus, id est, sanctæ scripturæ, in qua vel ex qua est omnis benedictionis odor suauis & fructus, & quid respondebo arguentibus? Ruth Moabitidem, Ruth festinantem me in spiritu, pauida intentione imitari credant dicentem ad socrum suam. Vadam in agrum & colligā spicas, quę metentium fugerint manus, vbicunq; elementis in me patrisfamilias reperero gratiam. Sicut mandauit Booz pro illa pueris suis, vt nemo illi esset molestus, ita putent omnes qui hæc viderint, quod mandet eis Christus ex illa humilitate progenitus, ne mihi quasi pro præsumptione indignētur. Quod & si quis indignari voluerit, paupercula nihilominus anima

Psal.36.

pro semetipsa solicita, famemq; venturā præcauēs, de qua Psalmista loquitur. Quia immaculati, quorum dies nouit dominus, non confundentur in tempore malo, & in diebus famis saturabuntur,

Iohan.6.

cœpto in opere persistet, & ibit ante faciem suam, vt operet cibū, qui permanet in vitā æternā.

ORATIO PRO IGNORATIONIBVS.

Eccl.12.

Quæstio

Responsio.

Titulus iste aureus est, & magni ponderis verbū, de quo veraciter à sapiente dicitur. Verba sapientis quasi statera ponderabūtur. Quid est enim oratio prophetæ pro ignorationibus, aut quid sibi vult quòd orat ꝓpheta pro ignorationibus? Si est ꝓpheta, imò cum sit propheta, quomodo se in ignorationibus esse profitetur? Siquidē ante prophetasset, siue antequam quicquam propheticum scripsisset, iste titulus præueniisset, putaremus eum sanctum prophetiæ spiritum velle inuocare, & hoc intendere, vt sortiri mereretur vocabulū siue officium prophetæ. Nunc autem non ita est, sed iam prophetauerat, iam prophetica mysteria conscripserat. Ergo ne prius aut minus est prophetare, propheticamq; scientiam habere, posterius autem atque perfectius pro ignorationibus orare? Planè ita est. Veruntamen non istud quis æstimet, quòd

1.Timoth.1.

paria sint hæc, ignorantiam dei habere, & pro ignorationibus orare. Nam (exempli gratia) Paulus ignorantiam dei habens, blasphemus & persecutor & contumeliosus fuerat, & ecclesiam dei persequebatur, orans autem pro ignorationibus, magnus iam erat Apostolus, vas

Roma.11.

electionis, sapientia plenus, dum exclamans ita loqueretur. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Quid

Exodi.4.

multis moror? Omnino perfectorum est, & eorum cum quibus deus loquitur, orare pro ignorationibus, siue hoc ipsum videre, quòd sint in ignorationibus. Obsecro domine (ait Moses)

Isaiæ.6.

non sum eloquens ab heri & nudiustertius, ex quo locutus es ad seruum tuum, impeditioris & tardioris linguæ sum. Esaias quoque clamat. Væ mihi, quia tacui, quia vir pollutis labiis ego sum, & in medio populi polluta labia habentis ego habito, & regem dominum exercituum vidi oculis meis. Sed quid opus est singularibus exemplis? Denique de vniuersis eiusmodi sapientia dicit. Visio quam locutus est vir, cum quo est dominus, & qui deo secum morante confortatus ait. Stultissimus sum virorum, & sapientia hominum non est mecum. Non didici sapientiam, & non noui sanctorum scientiam. Longè hic est ab illo, qui sibi sapiens videt,

Prouerb.30.

Zech.2.

aut visus est, & propterea cum improperio dicitur apud Ezechielem. Cherub extentus & protegens. Igitur ipse titulus hoc indicat, quòd iste sit vir, cum quo erat dominus, & qui deo secū morante confortatus est. Proinde quod vidit, quod audiuit iste cōfortatus & luctator fortis Habacuc iamdudū Christi ecclesia miratur, & nos admirationē eius audiētes, vtinā intelligere, & digné

CAP. III.

" digné cum ipso admirari quæamus, & ipsi nos orare pro ignorationibus. [Domine audiui au-
" ditionem tuam, & timui. Domine opus tuum in medio annorum viuifica illud. In medio anno-
" rum notū facies, cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis.] Quam vel qualem domini auditionem iste audiuit, & timuit? Illam nimirum, quam ipse postmodum edicit. Deus (inquiens)

Audirio tremenda de verbo incarnato.

ab austro venier, & sanctus de monte Pharan, cornua in manibus eius, ibi abscondita est fortitudo eius, &c. Veraciter huiusmodi auditionem audiendo, timere siue expauescere fidelis & sapientis animi est. Quantum enim hoc est, quòd veniens in hunc mundum deus, & dominus omnium maiestas altissima cūctis virtutibus cœlorum timenda & adoranda, carne assumpta, manibus confixis ad crucis cornua pependit, & vt hoc pateretur, vt tam malè tractaretur tantus dominus, contumacium culpa seruorum causa extitit? Quisquis eorundem seruorum hanc auditionem audit, id est, sentit vel intelligit. hoc enim est auditionem audire, quod audiuit auris corporis, etiam cordis aure percipere. Quisquis (inquam) eorundem seruorū istud audiuit, & considerauit, quomodo nō timuit, quomodo nō expauit? Puta quòd attonitus dixerit. Heu, quid erit de nobis seruis malis, quorum propter scelus, talem tantumq; dominum tam malè tractare oportuit? Noui quendā, deo teste, qui per visum, eleuatis sursum oculis, aspicere se putauit altitudinem summæ & incircunscriptæ magnitudinis, & miro atq; ineffabili modo, vim sentire illius diuinæ virtutis, & quasi in medio eiusdem altitudinis, magnitudinis, immensitatis videre stantem, nimis excelsum & ineffabiliter altissimum illum filium hominis, qui crucifixus est pro nobis. Cumq; visus eiusdem magno quidem, sed suaui, vltra quàm dici potest pondere præmeretur. hęc, quam dixi, cogitatio illi in mentem venit. Heu, quid erit de nobis seruis malis, quorū propter scelus, talem tantumq; dominū tam malè tractare oportuit? Statimq; cogitationi huic, alia cogitatio, quasi desuper ab ipso filio hominis emissa, suauissimè respōdit. Nec ego tantus nunc dominus existerē, nisi propter seruorū causam tam malè tractatus fuissem, & quæ mihi fuit causa passionis, eadē est gloriæ & honoris. Qualiacunq; sint hæc, illud rectè dixerim, quia opus hoc tam magnum, tamq; incomprehensibile est, vt quisquis dignus fuit audire

Enarratio cuiusdam visionis, de q̄ plenius lib. 11. in Mat.

Duplex timor.

auditionem eius, rectè timeat, & oret pro ignorationibus. Nam ignorantiam quidem huius rei nullus habere debet, sed ignorationem in consideratione eius, qui non habeat, nullus est, quia nullus ad plenū considerare vel ęstimare potest. Non tamen timor huiusmodi, timor est seruilis aut pœnalis, sed timor est sanctus, permanens in seculū seculi, quem charitas non foras mittit, sed intus adducit, in quo maiestatem æterni dei laudant angeli, adorant dominationes, tremūt potestates. Hoc ex ipsa re satis manifestū est. Nam vbi dixit, audiui auditionem tuam, & timui,

Psal.5.

non licet subaudiri, ne fieret quod futurū esse audiui, cum dicat protinus. Domine opus tuū in medio annorum viuifica illud, hoc ipsum citius fieri optauit, & orauit, quod futurū esse audiens timuit. Ergo bonus timor, sanctus timor, de quo alibi Psalmista. Adorabo (inquit) ad templum sanctum tuum in timore tuo. Domine (inquit) opus tuum in medio annorū viuifica illud. Miro modo iste non timidus, sed timoratus & orat & prophetat. Quid enim est in medio annorum?

In medio annorum, Psal.89.

Qui sunt anni, quorum in medio fieri orat, quod audiēs futurū esse timuit? Annos istos libēter intelligimus, annos vitæ hominis, quos Psalmista computatos habens. Dies, inquit, annorū nostrorum in ipsis septuaginta anni. Equidem numerū huno excellerunt potentiores, magisq; durabiles aliqui, sed si in potentatibus octoginta anni, & amplius eorū labor & dolor. Ergo anni

Homo aliter est opus dei, quàm alię creaturæ.

vitæ hominis septuaginta sunt. Futurum ait erat, vt in medio huius numeri annorū viuificaret dominus opus suum, opus mortificatū, opus quod est genus humanū. Equidem cœli & terra & mare & omnia quæ in eis sunt, opera sunt domini, sed homo quoddam opus speciale est domini, opus manuū domini. Nam dixit deus de cæteris, & facta sunt. vt ait hominem faceret, assumpsit lutū & plasmauit & fecit opus manuū. Hinc Esaias. Et nūc (inquit) domine pater noster

Esaiæ.64.

es tu, nos verò lutum, & fictor noster, & opera manuū tuarū omnes nos. Et sanctus Iob. Manus

Iob.10.

tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me totū in circuitu. Ergo & si cætera dominus operatus est, homo tamen proprium quoddam opus manuū domini est, quod diabolus per serpentem mortificauit morte animæ, subsequēte ex iusta dei sentētia corporis morte. Hoc opus ita mortificatum, viuificaturus erat in medio annorū vitę hominis annorū septuaginta. Et ita factū est. Cum enim esset ipse dominus homo factus, paulo minus ętate in medio quadraginta annorum, scilicet ætatē habēs annorū trigintatriū, ipse moriendo atq; resurgendo viuificauit opus suū genus humanū. Moriendo, morte destruxit animarū nostrarū. resurgendo, vitā reparauit corporū nostrorum. Igit miro modo iste timuit, qui in isto timore hoc ipsum quod timebat, prophetādo orauit vt citius fieret, orando prophetauit, quod citius faciendū esset. Iterum ait. In medio annorū notū facies. Quid notū facies in altero medio annorū? Diximus enim, quia in medio annorū vitæ hominis opus tuū viuificasti, id est, templū tuū, templū non manufactū corporis tui, Iudaica impietate solutū suscitasti, & cum ipso generis humani vitā reparasti. Quid facies notū in altero dimidio annorū, nisi hoc ipsum ꝗd reuera viuificaueris iam dictū opus tuū. Cum enim cōpleti fuerint quadraginta anni, ex quo illud opus tuū, illud templū tuū ędificasti de corpore virginis

Universidad de Deusto
Biblioteca

matris,iam tunc notum factum erit,quid operatus sis venientibus Romanis,& veritatem tuam implentibus in destructione templi manufacti, super quo calumniam sustinuisti à dicentibus.
Matth.26. Hic dixit,Possum destruere templum dei,& post triduum reædificare illud.Item. Vah,qui de-
Ibidem.27. struit templum dei,& post triduum illud reædificat.Non enim remanebit lapis super lapidem
Ibidem.24. qui non destruatur.Mira & pauenda celeritas operis tui domine,quia in medio annorum no-
strorum,annorum quadraginta,qui vitæ nostræ anni sunt,viuificabis illud, sicut iam dictū est,
& in altero eorundem annorum medio sic notum facies,quid egeris,vt eiusdem operis tui glo
riam æmulatio templi Iudaici, templi manufacti,occultare siue obscurare non possit,quia de-
structum erit,magna ira,magna tunc pressura erat populo huic.Sed quid? Cum iratus fueris,
Esaiæ.2. misericordiæ recordaberis.Non erimus sicut Sodoma,non efficiemur quasi Gomorra,sed reli-
quiæ saluæ fient ex nobis.Hinc Esaias dicit.Nisi dominus exercituum reliquisset nobis semen,
Roma.11. quasi Sodoma fuissemus, & quasi Gomorra similes essemus,& est sensus, Nisi dominus præor-
Genes.19. dinasset,vt reliquiæ saluę fiãt ex nobis,& omnis Israel saluus sit cum plenitudo gentium sub-
intrauerit,ita tota gens nostra consumpta fuisset absque vllis reliquijs,sicut Sodomitæ omnes
igne & sulphure sunt consumpti,excepto Loth,qui nõ erat ex illis. Quod apud septuaginta
interpretes ita legitur,in medio duũm animaliũ cognoscêris,non prętterire libet,maximè quia
in cœtu siue in cõuentu ecclesiæ vsitatum est.Simplex quidem interpretatio & opinatio vulgi
sit.Qui autem melius hoc dicunt,qui in prima ecclesia,quæ de circumcisione fuit,& de præpu-
tio congregata,duobus populis se hinc inde cingẽtibus,intellectus sit saluator,& creditus.Sunt
qui duo animalia,duo intelligant testamenta,nouum & vetus,quæ verè animantia sint,atque
vitalia,quę spirent,& in quorum medio dominus cognoscatur.Sequitur. [Deus ab austro ve- »
niet,& sanctus de monte Pharan.] Semper hactenus admirando exclamauerat,nũc rem ipsam »
latius eloqui incipit,super cuius magnitudine attonitus,exclamationem præmiserat.Deus(in-
quit)veniet,& sanctus veniet.Vndè veniet ab austro de monte Pharan. Quod de Christo dei
filio scimus vel credimus,propter quod & loquimur,libenter in istis prophetæ verbis intelligi
mus,quia à deo exiuit,& in hũc mundum venit,homo factus, secundum operationem spiritus
sancti. Spiritus enim sanctus,sicut in multis scripturarum locis,ita & hic rectè per austrum in-
Mons Pha- telligitur,quia ventus est calidus,& regione calida aquiloni appositus, quo significari solet spi
ran, deus pa- ritus malignus,spiritui sancto contrarius. Ipsa autem dei patris persona per montem Pharan,
ter. siue secundum septuaginta interpretes, per montem vmbrosum & condensum congruè signifi
catur,quia videlicet incomprehẽsibilia sunt iudicia eius,& inuestigabiles viæ eius, & immensa
est altitudo diuitiarũ sapientiæ & scientiæ dei,quod innuit(vt supra diximus)titulus ipse,ora-
Esaiæ.53. tio Abacuc prophetę pro ignorationibus.Porrò deus & sanctus ipse est Christus dei filius,vti-
2.Petri.2. que deus verus,homo sanctus,nequaquam in iniquitatibus conceptus,& qui peccatum non fe
cit,nec inuẽtus est dolus in ore eius.Iste igitur(inquit)ab austro veniet,id est,vt veniat iste,hoc
spiritus sanctus efficiet. Nam propter charitatem suam magnam veniet, propter charitatẽ suã
magnam mittet eum deus pater. Charitas autem patris mittẽtis,& filij qui missus est, quid est
aliud,nisi spiritus sanctus? Ergo à spiritu sancto veniet,id est,vt veniat,sicut iam diximus,spiri-
tus sanctus efficiet,& spiritus sanctꝰ erit operatio,quòd cum virgo incorrupta concipiet verum
deum,verumq; hominem pariet.Secundum tres istas,vnius verę & summæ deitatis personas,
tribus distinctionibus canticum hoc propheticum subdistinguit. Distinctionum eorundem si-
gnum est semper, quod Hebraicè sela,& à Græcis translatoribus interpretatum est diapsalma,
Tres distin- de quo sciendum,quòd non nisi in Psalterio,& in præsenti loco sit positum. Et puto(ait beatus
ctiones hu- Hieronymus)musici cuiusdam soni esse signaculum,aut certè perpetuitatem eorum,quæ prę-
ius oratiõis. dicta sunt, indicari, & vbicunq; sela,hoc est,diapsalma siue semper apponitur, ibi sciamus non
tinere.Prima distinctio ab hoc versu incipit,operuit cœlos gloria eius.Secunda,fluuios scindes
terræ.Tertia,maledixisti sceptris eius.Et prima quidem distinctio spectat ad deum dei filium,
de quo dixerat,deus ab austro veniet,nam cornua (inquit) in manibus eius, ibi abscondita est
fortitudo eius,&c.Secunda distinctione manifestũ est,quòd alij personæ loquatur,nam egressus
es(inquit) in salutem populi tui, in salutẽ cum Christo, & illa persona rectè intelligitur spiritus
sanctus,quem per austrũ significari accipimus,qui visibilia præsentiæ suæ signa præbuit,egre-
diens cum Christo suo,in salutem populi sui,quod suo loco planius dicendũ erit. Tertia distin-
ctione alia persona est cui loquitur,maledixisti sceptris eius. Postmodum dicẽs, Ego autem in
domino gaudebo,& exultabo in deo Iesu meo,& illam personam cui loquens, hoc de domino
Iesu suo confitetur,patrem gratanter accipimus. Nunc ipsam dictorum seriem persequamur.
[Operuit cœlos gloria eius,& laudis eius plena est terra.] Sic loquitur.Hæc & cætera quæ se- »
quuntur, tanquam timore plenus, & illo auditu in interiore homine attonitus, quem præ-
misit, domine (inquiens) audiui auditionem tuam & timui. Dixerat deus ab austro veniet,
& sanctus

& sanctus de monte Pharan,siue de monte vmbroso & condenso.Iam quasi quęreres,qualis vel
quantus deus,quantæ sanctitatis sanctus? operuit(ait)cœlos gloria eius,& laudis eius plena est
terra.Cum dicit,operuit cœlos gloria eius,quid nisi hoc intimare vult,quòd æquè vmbrosus &
condensus sit,vt ipse mons,id est,ipse pater,de quo venit idem deus.Denicꝫ valde vmbrosum
& condensum,valdè incomprehensibilem illũ esse testatur,cum dicit,operuit cœlos gloria eius,
quod idem est, ac si dicat, Incomprehensibilis est diuinitas eius, etiam cœlis,id est,cunctis spi-
ritibus angelicis.Tantus tamꝫ glorioſus est iste deus.Quàm sanctus sit si quęras,& laudis eius Gloria &
(ait)plena est terra. Pulchrè distinguit gloriam dei,laudem dei.Nam inde glorioſus,quia deus, laus Christi
inde laudabilis,quia sanctus.Et sicut gloria diuinitatis eius cœlos(vt iam dictũ est) operuit,ita
laude sanctitatis,laude sanctę humanitatis eius,terra plena est.Nec cœli,id est,angeli gloriam
diuinæ claritatis eius ad finem perspicere possunt,nec homines in terra sanctitatem,& humili-
tatem humanitatis eius,quantum est dignum,laudare sufficiunt. Non habet finẽ deus magnus
& excelsus,non habet æstimationem,deus homo factus,sanctus & bonus. Quid ergo,si gloria
» eius cœlos operuit? Vndè cognoscetur,si est vmbrosus atq; condensus. Ait. [Splendor eius vt
» lux erit.] Ac si dicat,Non ita est vmbrosus & condensus,vt nõ possit videri, non ita est incom
prehensibilis,vt non possit agnosci.Splendebit enim,& splendor eius vt lux erit,id est,creatu-
ram satis illuminabit. Habet quidem lucem inaccessibilem,sed tolerabilẽ nouit emittere splen-
dorem.In ipsum lucis profundũ accedere vel penetrare creatura non potest, sed ad creaturam
lux ipsa temperatiuo splẽdore procedere potest.Splenduit gloria eius ipsis cœlis,quos operuit.
& terræ splenduit,vbi homo factus,homines latuit, Splendor eius,mirabilium est operum esse
ctus. In cœlo & in terra mirabilia fecit.& quoties mirabilia fecit,toties splendorem emisit.& hu
iusmodi splendor eius,vt lux est,& vt lux erit,quia creaturam suam angelicam siue humanam
ad cognoscendum seipsum sufficienter illuminat,& illuminabit.Quid tandem vmbrosius,quid
» condensius eo quod sequitur. [Cornua in manibus eius.Ibi abscõdita est fortitudo eius.] Cor- Cornua ei-
nua nanꝫ vexilla dicit,& trophea crucis,cuius brachijs confixæ fuerant manus eius.Cum enim us,brachia
in forma dei esset,non rapinam arbitratus est, esse se æqualem deo, sed semetipsum exinaniuit crucis.
formam serui accipiens, factus obediens patri vsq; ad mortem, mortem autem crucis.In cruce Philip.2.
ergo paulisper abscondita est fortitudo eius,quando dicebat ad patrem. Tristis est anima mea Matth.26.
vsq; ad mortem.&,pater si possibile est, transeat à me calix iste.& in ipsa cruce, Pater in manus Lucæ.23.
tuas commendo spiritũ meum.Quid tam vmbrosum,tam condensum? Nam nos(inquit Apo 1.Cor.2.
stolus)prædicamus Iesum Christũ crucifixum,Iudæis quidem scandalũ,gentibus autem stulti-
tiam. Quomodo autem vel ad quid ibi abscondita est fortitudo eius? Nimirum sicut in carne
abscondit hamus,id est,ferri aculeus,ad hoc vt piscis capiatur.Nam hoc est quod de Behemot
siue Leuiathan ad beatũ Iob dominus loquitur. An extrahere poteris Leuiathan hamo? Sub- Iob.40.
auditur vt ego. Proinde cum dicit,cornua in manibus eius, non id solum nos attendere vult,
quòd cornibus siue brachijs paribus cõfixæ fuerint manus eius, alioquin magis propriè dixis-
set, manus eius in cornibus: sicut non sic dicere solemus,crux in Christo,sed Christus in cruce Iohan.12.
fixus, hoc magis non perpendere vult, quòd propter confixionem qua cruci confixus, vel in Matth.vlt.
cruce exaltatus est,omnis potestas siue omne regnum quod per cornu significari solet,datum
est in manibus siue in manu eius, sicut ipse prædixerat,si exaltatus fuero à terra, omnia trahã
ad meipsum,& sicut ait postea,data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Ipse propheta
protinus enunciat quid euenturum esset inde,quòd ibi abscondita est fortitudo eius. Ait enim.
» [Ante faciem eius ibit mors, & egredietur diabolus ante pedes eius.] Quid enim est hoc, nisi
ac si diceret,illo quasi hamo Leuiathan capietur.Sicut enim piscis hamo captus,ante pedes ca-
pientis hamumq; trahentis,de flumine siue de mari egreditur.ita diabolus egredietur(ait)ante
pedes eius,hoc est,veniet in potestatem eius,& foras idem princeps mundi ejicietur.Duo dixit,
ante faciem eius ibit mors,& egredietur diabolus ante pedes eius,& hæc sunt quæ nos credi-
mus & loquimur, & credẽtes speramus,quia ante conspectũ eius mors fugit.Resurrexit enim,
& nobis resurrectionis gloriã donauit. diabolumq; authorem peccati & mortis ad prędicatio-
nem euangelij sui fecit foras egredi,& ante pedes,id est, ante prædicatores suos conculcari. Se-
» quitur. [Sterit & mensus est terram. Aspexit,& dissoluit gentes,& contriti sunt montes seculi.
» Incuruati sunt colles mundi,ab itineribus æternitatis eius.] Ipse qui in cruce mortuus fuit,vbi
abscondita erat fortitudo eius,resurgens à mortuis, nimirum iam non abscondita vel abscon-
denda,sed deinceps,manifesta fortitudine stetit,subauditur,à dextris virtutis dei,ad expugnan
das reliquias peccati, ad debellandos hostes euangelij sui. Nam ecce video cœlos apertos, ait Act.7.
Stephanus protomartyr,& filium hominis stantem à dextris virtutis dei. Et Esaias iamdudũ Esaiæ.3.
fuerat prælocutus.Stat ad iudicandum dominus,& stat ad iudicandos populos.Stetit ergo do Quomodo
minus fortis & potens,dominus potens in prælio, diabolum victum habens ante pedes suos. Christus
Et mensus est terram. Quomodo mensus est,nisi tanquam iudex viuorũ & mortuorũ. Nempe mensus est
quod de Dauid scriptũ fuerat,quia percussit Philistiim, & percussit Moab,& mẽsus est funiculo terram.
2.Reg.8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cœquans terræ,mensus est autem duos,vnum ad occidendum & vnum ad viuificandum.hoc de isto manuforti veneranbiliter est sentiendum,quia mensus est terram,& mensus duos funiculos,vnum funiculum misericordiæ,& vnum funiculum iudicij.funiculum misericordiæ ad viuificandum, funiculum iudicij ad occidendum. Ita metiendo terram aspexit gentes,miseratus est gentes,funiculum misericordiæ ad viuificandum mensus est super gentes.Porrò iudicij funiculum ad occidendum mensus est super Iudæos,vt excæcati caderent in ore gladij,& captiui ducerentur in omnes gentes.Id ipsum quod dicimus de aspectu misericordię quo aspexit gentes, pulchrè innuit hoc dictum,& dissoluit gentes,& quod subiungit,& contriti sunt montes seculi, & incuruati sunt colles mundi. Quid enim est dissoluit,nisi ad pœnitentiam emolliuit? Econtra de impio dicitur,quia cor eius indurauit.Et quid est,contriti sunt mõtes seculi,& incuruati sunt colles mundi,nisi ad pœnitentiam contristati sunt principes seculi, maiores qui intelliguntur per montes,& minores,qui significantur per colles? Commota est & contremuit terra(ait Psalmista)& fundamenta montium conturbata & commota sunt,quoniam iratus est eis. Bona contritio,quæ fit ab itineribus æternitatis eius.nam hoc est cor contritũ & humiliatũ, quod nõ despicit deus,hoc totum fuit vel est metiri funiculum vnum, funiculum misericordiæ ad viuificandum.Porrò quod continuò sequitur. [Pro iniquitate vidi tentoria Aethiopiæ,turbabuntur pelles terræ Madian.] Mensio est funiculi alterius,funiculi iudicij ad occidendum. Nam de illo Aethiope hic sermo est,qui non mutabit pellem suam,& de illo Madian,qui semper & pertinaciter declinat iudiciũ,secundũ hoc ipsum nomen quod est Madian. Madian quippe interpretatur declinans iudicium,& significat eos,qui non credunt futurum iudiciũ. Igitur ipse qui aspexit & dissoluit gentes aspectu misericordię,ipse pro iniquitate vidit,id est,iniquitatem iudicauit omnem incredulum,omnem animam hominis incredulí & malum operantis,iudęi primùm & Græci.Siquidem tabernaculum Aethiopiæ est omnis anima Iudæi malum operantis, potius quàm tabernaculum Libani,id est,templum ipsum,de cuius candore siue religione solebat gloriari,& dicere,templum domini,templum domini,templum domini est. Verùm dicere licet,quia ex quo saluatore crucifixo tenebræ circa meridiem factę sunt,& secundum illud prælagium,cæcitas cõtigit in Israel,& obscurati sunt oculi eorum,& ipsum templum,& omnia sacra Iudæorũ, tabernacula Aethiopię facta sunt.Sicut enim Aethiopes ex vicino splẽdidi solis calore denigrati sunt, ita Iudæi miro modo de presentia saluatoris per inuidiã suam deteriores factisunt,& per odium lucis obscurati sunt oculi eorũ.Igitur pro iniquitate vidit tentoria Aethiopiæ,id est,sicut veram & consummatam iniquitatem iudicauit,atq; damnauit cuncta quę (ait) pelles terrę Madian.Et iste & alius propheta,videlicet Esaias,qui cum dixisset,iugũ enim oneris eius, & virgam humeri eius,& sceptrum exactoris eius superasti,statim addidit, sicut in die Madian,ad illum nos mittunt sacræ historiæ locũ,vbi Gedeon dux Israel,miro modo turbauit castra Madian. Omnis Madian & Amelech, & orientales populi congregati fuerant simul, & Gedeon quærerat signum in vellere, scire volens si saluum faceret dominus per manũ eius Israelem.sicut locutus est. Diuisitq; trecentos viros,quos de omni Israel secum retinuerat, in tres partes,& dedit tubas in manibus eorum lagenasq; vacuas,ac lampadas in medio lagenarum. Cumq; omnes secundum ducis edictum atq; exemplum per gyrum castrorũ in tribus personarent locis, & hydrias confregissent,tenuerunt sinistris manibus lampadas & dextris stantes tubas,clamauerunt,gladius domini & Gedeonis. Omnia itaq; castra turbata sunt,& fugientes mutua se cæde truncabant.Secundum illius rei gestæ similitudinem turbabuntur(ait) pelles terrę Madian,id est,omnia sacra vel secreta gentilium,declamantium iudicium,nõ credentium futurum esse iudicium. Quod Gedeon Christi pertulerit typum secundũ sui nominis interpretationem,Gedeon nanq; interpretatur circuiens vterum,& quòd viri eius trecẽti marctio hydriarum mortes fragilium corporum,fulgur autem lampadarum,gratiarum significauerint,certantes atq; morientes pro fide sanctæ trinitatis,& quòd confregerit miraculorũ, quæ post martyrũ cædes splenduerunt,vndè superata atq; confusa sunt cuncta fanatica gentilũ,sancti patres latius tractauerunt, quæ quoniam suis in locis inueniuntur, hic non perscribimus,vitantes legentis fastidium.Igitur turbabuntur(ait)pelles terræ Madian, id est,vanitates & insaniæ falsæ illorum,qui non credent secundũ euangelij prædicationem,futurum esse iudicium.superabuntur atq; destruentur per mira & inaudita prælia martyrum sua corpora ad supplicia tradentium,& moriendo vincentium.Sequitur. [Nunquid in fluminibus iratus es domine,aut in fluminibus furor tuus,vel in mari indignatio tua?] Huiusmodi interrogationes interdum facere potuerunt & cæteri prophetæ,& fecerũt,excepto quòd iste cum maiori interrogat admiratione.Exempli gratia. Vbi Daniel vidit in visione,quòd quatuor venti cœli pugnabant in mari rubro,& quatuor bestiæ grandes ascendebãt de mari diuersę inter se, & deinde throni positi sunt,& antiquus dierũ sedit, & interfecta est iudicio eius bestia illa magna,aliarum quoq; bestiarum potestas ablata, admirari poterat ipse Daniel, & eodem modo

Exodi.to.

Psal.77. Psal.50.

Hiere.13.

Roma.2.

Esaiæ.9.

Iudic.6.7.

Gedeon typus Christi fuit.

Interrogatio per admirationẽ. Danie.7.

interrogare.

interrogare. Nunquid in leonibus iratus es domine, aut pardis & vrsis furor tuus,& in ventis atq; in mari indignatio tua? Nunquid de talibus tibi est cura,vt propter hæc in iudicio sedeas? Et ratione ipsa respondẽre, non cõsequebatur,vt per illas imagines significarentur quædã alia maiora,quæ scire volens ille,accessi (inquit) ad vnum de assistentibus, & veritatẽ quærebã ab eo de omnibus his.Simili modo & Zacharias de multis quærit,& dicit. Quid sunt hæc domine? Ille autem magis attonitus & maiori admiratione citatus,videbat enim & audiebat aure vel oculo prophetali vndè timeret, sicut præmisit, domine audiui auditionem tuam, & timui, interrogat & dicit. Nunquid in fluminibus iratus es domine,aut in fluminibus furor tuus, vel in mari indignatio tua? Et sine dubio responsum est ei,nonnullã quippe iram elementa inanimata meruerunt, & sicut Danieli,sicut Zachariæ interrogantibus,ita & huic dictum est, quid essent vel quid significarent ea,quæ videbantur. Nulli tamen ita expositũ est aliquod eiusmodi mysterium,vt concederetur ei scribere manifestè ad intelligendum,imò sic præcipiebatur. Tu autem claude sermones,& signa librum vsq; ad tempus statutum. Quid iste viderit vt diceret, nunquid in fluminibus iratus es domine,&c. Sequentia manifestius sonant,cum dicit, viderũt te aquæ deus,& doluerunt montes, gurges aquarum transijt, dedit abyssus vocem suam,&c. Itaq; sicut in legalibus dictis,non alligabis os boui trituranti,cum audimus Apostolum dicentem,nunquid de bobus cura est deo, scimus respondere,non, sed de prædicatoribus hoc dicit, lex spiritualis.ita in his visionibus propheticis,dum dicit,nunquid in fluminibus iratus es domine,& ipse vidẽs,siue propheta,& nos videntis sensum habere cupientes, respondere sciamus, non,& sub nominibus montium atq; collium,equorum atq; quadrigarum, fluminũ siue aquarum,sagittariũ fulgentium,& fulgurantis hastæ,cæterarumq; rerum, de quibus æquè vt de bobus cura deo non est,res illas intelligamus,de quibus deo sine dubio cura est,flumina illa nobis in intellectu sint, illa,quorũ voces auditæ sunt,vel audire potuerũt aquæ illæ & mare illud, & flumina,de quibus in Psalmo scriptum est. Eleuauerunt flumina domine,eleuauerũt flumina vocem suam,Eleuauerunt flumina fluctus suos à voce aquarum multarum. Mirabiles elationes maris,mirabilis in altis dominus.Flumina enim quæ leuauerunt vocem suam,sacra catholicæ fidei dogmata sunt domino dicente.Qui credit in me,sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.Porrò flumina alia flumina contraria,quæ eleuauerunt fluctus suos à vocibus aquarum multarum,illa sunt,de quibus gloriatur draco magnus,vt apud Ezechielem dominus loquitur.Ecce ego ad te Pharao rex Aegypti,draco magne,qui cubas in medio fluminum tuorum,& dicis. Meus est fluuius, Populi mei sunt inquieti & impetuosi,qui eleuauerunt fluctus suos,fluctus persecutionum atq; seditionũ à vocibus aquarum multarum,id est, propter voces Christi discipulorum habentiũ abundantiam cœlestium gratiarum. Illud mare totus mundus est,mundus impiorum & incredulorum ,cuius tanquam maris elationes mirabiles fuerunt,mirabilis autem in altis dominus,qui elationes illas compescuit Qualiacunq; vocabula sint,tam in his,quàm in cæteris,quæ sequunt,illas debemus intelligere res, quibus dominum summè sapientem,& summè iustum irasci vel indignari à ratione non discordet. Sequitur. [Qui ascendis super equos tuos,& quadrigæ tuæ saluatio. Suscitans suscitabis arcum tuũ, iuramẽta tribubus,quæ locutus es.] Quia semel interrogauit,nunquid in fluminibus iratus es domine? & interrogando,interrogationis atq; responsionis viam nobis aperuit, interrogemus etiam de his.Nunquid super equos quadrupedes domine ascendisti,aut ascendes,& quadrigis vectaberis,vt reges vel consules? Nunquid arcum intendes,& sagittarius fies,& scapulas hominum transfiges, & percuties inter pulmonem & stomachum,aut egredietur sagitta per carneũ cor eorum? Et respondebimus? Non.Nam ascendes quidem equos tuos,sed equi tui homines sunt,sponte subeuntes obedientiæ tuæfrenum. Ascendes quidem quadrigas tuas,sed quadrigæ tuæ quatuor euangelia tua, siue euangelij tui quatuor sunt sacramenta,per totũ mundum currentia,scilicet incarnatio tua,passio tua,resurrectio tua,ascensio tua,quę sine dubio sunt saluatio nostra,quorũ sine fide,nulla est saluatio nostra.Cum istis equis & quadrigis tuis,suscitans (ait)suscitabis arcum tuũ, id est, prædicans prædicabis futurũ iudicium tuum,te,ad iudicandũ viuos & mortuos,venturum,quemadmodum illi testes resurrectionis & ascensionis tuę te viderunt euntem in cœlum.Illud nanq; prædicare iudicium quodammodo tale est,vt si quis intendat arcũ suum,quia sicut arcus delongè ferit,ita de longinquo venit dies iudicij, ita vt antequam feriat,præuideri non possit.Suscitabis,& iuramẽta tribubus quæ locutus es. Quæ sunt illa iuramenta? Duobus quidem hominibus iuramenta locutus es, scilicet Abrahæ & Dauid, dicens Abrahæ.Per memetipsum iurauí,quia fecisti rem hanc.Et iurans Dauid,sicut scriptura dicit.Iurauit dominus Dauid veritatem. Veruntamen & omnia dicta tua,propter firmã & insolubilem veritatem dici possunt iuramenta. Tu es enim ille angelus,de quo in Apocalypsi scriptum est.Et angelus quem vidi supra mare stantem,leuauit manũ suam in cœlo,& iurauit per viuentem in secula seculorũ,qui creauit cœlũ, & ea quæ in eo sunt,& terrã,& ea quæ in ea sunt, & mare,& ea quæ in eo sunt,quia tẽpus amplius nõ erit,&c.Quodcunq; locutus es,tam firma, tamq; vera

Ezech.38.

Iuramẽta dei. Genes.22. Psal.131. Apoca.10. Matth.24.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tamq; vera sunt,ac si iurauerit per temetipsum,siue per beatam trinitatem, viuêtem in secula seculorum. Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Ascendendo super equos & quadrigas tuas,& suscitando arcum tuum implebis omnia,quæ tanquam iuramenta locutus es,quorũfinis erit,dare tribubus tuis terram veraciter fluentem lac & mel. [Semper] iam supra dictum est,quod à versiculo illo,deus ab austro veniet,& sanctus de monte Pharan, siue vmbroso & condenso, quo sanctam intelligimus trinitatem, trina distinctione distinctum sit hoc canticum,& singularum distinctionum signum sit,semper pro quo in Græco diapsalma, & in Hebraico sela scriptum est,& vbicunq; apponitur ibi,vel quæ sequuntur,vel quæ præcesserint,non tantùm ad præsens tempus pertinere sciamus. Ea quæ iam dicta sunt,manifestũ est, ad personam pertinere dei,& sancti,qui ab austro & de mõte vmbroso & condenso,id est,à spiritu sancto,& à patre deo venturus erat,& nunc interpõsito,semper,quæ sequuntur ad personã dicũtur spiritus sancti, quod maximè ex illo liquet versiculo. Egressus es in salutem populi tui in salutem cum Christo tuo. Ait itaq;. [Fluuios scindes terræ,viderunt te aquæ,& doluerunt montes,gurges aquarum transijt.] Ne fluuios & aquas,siue aquarũ gurgites hic intelligamus vulgariter,vetuit nos interrogatio præmissa,dicentis. Nunquid in fluminibus iratus es domine,aut in fluminibus furor tuus, vel in mari indignatio tua? Ergo fluuios terræ, id est,omnes sapientes, siue omnes loquacitates philosophiæ mundanæ,tu auster bone, tu spiritus sapientiæ scindes,tu qui flumen dei,id est,doctrinam euangelicam,ablq; scissura currere facies,sequentibus signis. Ad quid illos fluuios scindes? Nimirũ vt minus aut nihil valeant,per scissuras cõminuti atq; attenuati, & transeãt per eos calciati. Nam hoc est quod apud Esaiam taliter dictũ est. Et desolabit dominus linguam maris Aegypti, & eleuabit manum suam super flumen, in fortitudine spiritus sui,& percutiet eum in septem riuis,ita vt transeant per eum calciati. Linguã nanq; maris Aegypti loquacitas est sapientium seculi,quam spiritus sanctus stultam fecit, quam dum scissa & contra semetipsam diuisa est,facilius transierunt per eam,quicunq; fuerunt vel sunt calciati pedes in præparatione euangelij pacis. Hoc facto viderunt te(ait)aquæ,& doluerunt montes,id est,cognouerunt te populi,& doluerunt principes, aliqui dolore pœnitẽtiæ, aliqui dolore inuidiæ, & intumescent quidem populi multi, quo modo interdum aquæ intumescunt,sed tumoris eorum finis erit,hoc est,quod nũc ait.gurges aquarum transijt. Sequitur. [Dedit abyssus vocem suam,altitudo manus suas leuabit. Sol & luna steterunt in habitaculo suo,in luce sagittarum tuarum ibunt,in splendore fulgurantis hastæ tuæ.] Vbi gurges aquarũ, hoc est,omnis eorum impetus, & persecutio transijt, qui vexabant tunc populum tuum,tunc abyssus,id est,inferi laudauerunt te,tunc etiã superi,id est,angeli in plausum suis manibus concrepuerunt, & victorem veluti gestu quodam & tripudio eleuatarum manuum demonstrãt. Sol tuus & luna,& omnis splendor, qui prius illuxerat populo, & postea malorum pondere, & tenebrarum horrore vniuersa fuerant cooperta, receperũt lumen suum, & pristinũ habuerũt fulgorem. Sagittæ tuæ, & fulgurans hasta tua,id est,plagæ tuæ,& eruditio tua, lumen populo tuo præbuerunt. Denicq; in luce sagittarum tuarum,& in splendore hastæ tuæ,quæ eos ad hoc corripuit,vt emendaret,ambulauit populus tuus,te timens,te diligens, & magnam tui admirationem habens. Hic protinus sequitur. [In fremitu cõculcabis terram,in furore obstupefacies gentes. Egressus es in salutem populi tui,in salutem cum Christo tuo. Percussisti caput de domo impij,denudasti fundamentum vsq; ad collum.] Procedere & properare volẽs animus,ad hucusq; ante iam dicta reuocatur. Minus enim,quàm cupit ipse sibimet dixisse videtur. Siquidẽ de temporibus verborũ tacuit omnino,tanquam casu,& absq; vlla ratione, variata sint in his verbis propheticis. Futuro tempore propheta dixerat. Fluuios scindes terræ,& repentè verbis agere rem cœpit præteriti temporis. Viderũt te aquæ,& doluerunt montes, gurges aquarum transijt,& subinde iterum secundum tempus futurum. In luce(ait)sagittarum tuarum ibunt,in fremitu conculcabis terram, in furore obstupefacies gentes, statimq; rursus tempore præterito. Egressus es(inquit)in salutẽ populi tui,in salutem cum Christo tuo,&c. Nunquid casu,& absq; vllius rationis intuitu, ita in prophetis suorum tempora verborum variare consuevit spiritus sanctus? Non vtiq; absque ratione est,quæ & si nobis non omnino patet,tamen inde pertentire aliquid,dulce & iucundum est. Attendenti diligenter illud occurrit,quia sermo propheticus,ea quę quodã certo tempore ventura vel facienda essent,magis prẽteriti temporis verbis edixit. Illa verò,quæ fieri non desinerent, omnibus diebus vsq; ad finem seculi, verbis futuri temporis enunciauit. Siquidem vt prędicatores suos in mundo haberet dominus, & futurum prędicaret iudicii vsq; ad finem seculi,non erat defuturũ,& idcirco verbis futuri temporis edixit. Ascendes super equos tuos,suscitans suscitabis arcum tuum. Vt autem in infirmitate passionis latet virtus diuinitatis eius,certo quodam & breui tempore futurũ erat,& idcirco prætérito tempore dixit. Ibi abscondita est fortitudo eius. Discretio hæc eadem,illic euidẽtius apparet, ibi de passione sua loquẽs,prætérito tempore ait. Foderunt manus meas & pedes meos,quod sed semel oportebat fieri. Futuro autem. Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio ecclesiæ laudabo

Secunda distinctio spiritus sancti.

Fluuij terræ, sapientes seculi.

Esaiæ.11.

Ephes.6.

Dolerunt montes.

Psal.21.

Cur,pphetæ tempora verborum variat.

laudabo te,quod fit,& fiet vsque in finẽ seculi. Quapropter quod ait,ab eo,fluuios scindes terræ,repetere libet,veruntamen prius egressũm illum,de quo ait.Egressus es in salutem populi tui,in salutem cum Christo tuo,considerare ad rem præsentem nõnihil attinet. Egressus es ait, id est,prẽsentię tuæ,vel aductus tui ad homines,signa visibilia dedisti deus inuisibilis. Ita egressus es cum Christo tuo. Ergo cui hæc dicuntur, alia est persona, quàm ipse Christus. Nec verò persona patris hic intelligenda est, quia videlicet personam illam ex nomine, nulla scripturæ authoritas refert taliter apparuisse hominibus,vt visibilia præsentiæ suæ signa prẽberet. Filius dei,deus inuisibilis,homo visibilis factus est,& cũ ipso taliter egresso,spiritus sanctus ita egressus est in salutem populi sui,vt visibile daret signum aduentus sui. Nam & super ipsum Christum iuũ descendit corporali specie,sicut columba. Et super discipulos Christi sui apparuit,tanquam ignis,& supra singulos eorũ sedit. Ita egressus est in salutem populi sui,cum Christo suo, id est, vt saluaret populum suum, cum Christo suo saluatore nostro. Primo egressu visus est ad aquas Iordanis,vbi baptizabatur Christus eius. Pulchrè ergo ab aquarum similitudine incipit opus eiusdem salutis in laudem eius qui egressus est in salutem populi sui. Fluuios(ait)scindes terræ,viderũt te aquæ,&c. Verbum,scindere,latius est,& plus significat,quàm si dixisses,emittes siue aperies. Vno nanq; hoc verbo,& malorũ desolationem,& bonorum significat fluuiorũ diffusionem. De malis vel contrarijs iam supra positum est exemplum. Et desolabit dominus linguam maris Aegypti, & eleuabit manum suam super flumen in fortitudine spiritus sui, & percutiet eum in septem riuis,ita vt transeant per eum calciati. De bonis alibi dictum est,quia scissæ sunt in deserto aquæ,& torrentes in solitudine,& quæ erat arida in stagnum,& sitiens in fontes aquarum.& mali quidem fluuij sunt fluuij terræ,boni autem fluuij non sunt eiusdem terræ,sed scissi,id est,per diuisituam gratiam dati sunt terræ. Vtrunq; fieri cœptũ est ab aquis Iordanicis,ab ipso egressu,quo in specie columbę spiritus sanctus ad aquas Iordanis egressus cum Christo suo in salutẽ populi sui. Exinde nanq; cœpit Iesus Christus eis prædicare publica prædicatione,& in digito dei dæmonia eijcere. Taliter egressum viderunt te(inquit)aquæ, & doluerunt montes,id est,cognouerunt te populi,& intuiderunt principes. Nam turbæ equidẽ admirabantur,pharisæi autem dicebant. In Beelzebub principe dæmoniorũ eijcit dæmonia. Viderunt(inquam)te aquæ,& doluerunt montes,quia exierunt Christo tuo obuiam turbæ cum ramis palmarum, pium Osanna conclamantes,& intuiderunt principes sacerdotũ,mortem illi machinantes. Videtis,quia nihil proficimus? Ecce mundus totus post eum abijt. De taliũ quolibet in Psalmo dictum est. Concepit dolorem,& peperit iniquitatem,& aquæ & montes pariter viderunt te,quòd,scilicet tu cum illo Christo tuo esses,& quòd ille non in Beelzebub,sed in te multa signa faceret, sed aquæ & viderunt te, & laudauerunt. montes autem viderunt & inuiderũt. Deinde gurges aquarum(inquit)transijt. Quid ibi fuit gurges aquarũ,nisi profunda & seditiosa malitia Iudæorum? Denicq; sicut turbas illas quæ viderunt,& laudauerunt,nomine aquarum,& sicut pontifices & pharisæos nomine montium,ita concilium quod illi collegerũt, & habitatores Hierusalem, rectè intelligimus nomine gurgitis aquarum. Nam hinc est quod idem Christus tuus iamdudum per Psalmistam dicebat,orans. Saluum me fac deus,quoniam intrauerũt aquæ vsq; ad animam meam. Illic gurges aquarum transijt,subauditur,super Christum tuum. Transit(inquam)id est,venit quidem,sed non diu mansit super eum. Intrauit vsq; ad animam eius,id est,tamdiu,donec ille moreretur. Sed quid protinus? Dedit(inquit)abyssus vocem suam,altitudo manus suas leuauit. Sol & luna steterũt in habitaculo suo. Post gurgitem aquarum transeuntem,statim dedit abyssus vocem suam. Quia statim vbi dixit. Consummatũ est & emisit spiritum,statim inferna contremuerunt, & qui in illa tali abysso erat sanctorum populus dedit vocem suam,& vocem lachrymabilem,quam nos per fidẽ tam bene intelleximus, ac si prẽsentes ibi fuissemus. Illa vox huiusmodi fuit. Aduenisti desiderabilis quẽ expectabamus in tenebris, vt educeres hac nocte vinculatos de claustris. Post talem abyssi vocem, altitudo quoq; manus suas leuauit. resurrexit enim ille à mortuis, & hoc vidẽs omnis multitudo cœlorum, plena felici admiratione plausum fecit, & tripudiando exultauit. Nec mora deinde sol & luna steterunt in habitaculo suo. nam tuus idem Christus ascendit in cœlum,& sterit, vel sedit à dextris virtutis dei. & ecclesia eius sublata de inferis, ipsa quoq; à dextris sterit, sicut Psalmus prędixit. Astitit regina à dextris tuis. Exinde cœpit fieri,& fit,& fiet vsq; ad consummationem seculi,id quod protinus sequitur. Temporibus mutatis,id est,facto transitu de tempore prætérito,ad verba temporis futuri. In luce sagittarum tuarum ibunt in splendore fulgurantis hastæ tuæ,in fremitu conculcabis terram,in furore obstupefacies gentes. Illuminari namq; sunt apostoli,& prædicando emittere cœperunt lucida verba veritatis. Illa denique verba sagittæ sunt tuæ,sagittæ lucentes, luce sua viam vitæ demonstrantes, & acumine suo corda populorum ad pœnitentiam compungentes. Hinc videlicet in Psalmo. Sagittæ tuæ acutæ,populi sub te cadẽt in corda inimicorum regis. Et est sensus. Verba prædicationis tuæ acuta sunt,vsque ad animã pertingentia,& non homines,sed vitia hominum interimentia,quibus confixi populi,in corde inimicorum

Egressus es in salutem populi tui.

Matth.3. Acto.2.

Abyssus dedit vocem suam.

Psal.44.

Lux sagittarum.

Ibidem.

Ibidem.11. Iohan.1. Psal.7.

Gurges aquarũ trãsijt

Psal.68.

Universidad de Deusto
Biblioteca

inimicorum regis,id est,in corde suo.Qui prius inimicabantur regi deo,vel regno dei,cadent sub te,id est,adorabunt te,sub tuum imperium redacti.Nec sola erant prædicationis verba,sed sequetur & signa terribilia.Bene ergo cum dixisset.In luce sagittarum tuarū,addidit.In splendore fulgurātis hastæ tuæ.Fulgurans hasta faciendorum est signorum potentia.In huius splendore, & in illarum sagittarum luce ibunt (ait) subauditur, tam prædicatores quam auditores euangelij,& ita factum est,& fit,& fiet vsq; ad finem seculi.Et sagittārū lux,& splendor hastæ fulgurantis eo vsq; processit, vt Christiana fides obtineret principatum mundi, & super gentes exercet in fortitudine zeli boni sæcularem magisterij religioli. Dicit ergo sagittarū eiusmodi, talisq; hastæ domino spiritui sancto.In fremitu cōculcabis terram,in furore obstupelacies gentes.Vbi enim super mores hominum terrena sapientium,magisterium exercetur,ibi terra conculcatur in fremitu.& vbi gentiliter viuentes,pro modo peccati puniuntur, verbi gratia,cum traduntur satanæ in interitū carnis,ibi gentes per iustum furorem stupore afficiūtur. Nunc demum diligentius considerandū est,quod dixit hoc modo. Egressus es in salutem populi tui, in salutem cum Christo tuo.Nec enim vacare putanda est ista repetitio,in salutem cum Christo tuo. Denicq; vnus quidem est spiritus,& vna est salus populi eius,sed duo leguntur in euangelio Christi egressus eiusdem,& geminum est eiusdem salutis opus.Primus egressus est in specie columbæ ad aquas Iordanis.Secundus egressus in cœnaculo super apostolos,in igne,& linguis dispertitis.Hoc iam supra dictum est.Porrò,de gemino salutis opere,itidem sciendum est, quia primum est opus,remissio peccatorum,secundum diuisio gratiarum.Remissionem peccatorum,opus primum & maximè necessariū,à passione Christi sui cœpit operari.Ille enim resurgens à mortuis,& stans in medio discipulorum insufflauit,& dixit eis.Accipite spiritum sanctū, & subaudiendum est,in remissionem peccatorum.Sequitur enim,quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Diuisionem gratiarum,secundum salutis opus erat quidem in quibusdam ex parte effectum,ante Christi passionem,vt haberent aliqui sermonē sapiētiæ,& sermonem scientię,fidem,propheriam,operationem virtutum,discretionem spirituum,& post passionem eius, die pentecostes abundantius peractum est, datis insuper generibus linguarum, vt exinde salus eadem cunctis gentibus innotesceret. Singilatim cuiq; credentium hoc opus perficitur, dum primùm ex aqua & spiritu sancto renascitur,& deinde per manuū impositionē, chrismatis vnctionem confirmatur. Ita in salutem egressus percussisti(ait)caput de domo impij,denudasti fundamentum vsq;ad collum. Semper impius diabolus est,& domus eius mundus, siue omne quod in mundo est,scilicet concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum,& superbia vitæ. Quid ergo intelligimus caput eiusdem domus, nisi aut ipsum diabolum principem mundi,aut originale peccatum,quod regni vel domus eius caput & principium fuit?Hoc caput percussisti percussione lapidis,id est,passione Christi,& proinde rectè dictū est, quia egressus es in salutem populi tui. Deinde domus eiusdem denudasti fundamentum vsq;ad collū, id est,quicquid errorum,quicquid vitiorum erat in mundo,non dimisisti inconcussum,tam illud quod latebat,sicut latet domus fundamentum,quàm illud quod patebat, sicut patet corporis collum.Illis nanq; linguis igneis quas foris ostendisti intus feruidi & sortes sapiētes facti & eloquentes,non cessauerunt,donec propalarent,mundi huius sapientia,quanta esset stultitia,quæ dicebantur in templis gentium sacra,quanta essent sacrilegia. Tertium est,hoc semper,de quo quid sit,iam semel & secundo dictum est.Sequitur. [Maledixisti sceptris eius, capiti bellatorū eius,venientibus vt turbo ad dispergendum me.Exultatio eorum,sicut eius qui deuorat pauperem in abscondito] Quoniam distinctione trina distinctū est hoc canticum, cuius videlicet distinctionis signum est,semper,siue diapsalma,tertiò iam appositū,& in antedictis clarè discernuntur duæ personæ filij & spiritus sancti,delectat hāc tertiam partem cantici referre ad propriam personam patris, vt sit canticum siue laus totius trinitatis. Maledixisti(inquit) sceptris eius,&c. Ac si dicat. Non hac vice solùm, non hac vice primùm percussus est impius, quando passus est Christus,sed iamdudum damnatus fuerat,& triplex est iudicium damnationis eius. Primùm est, quòd maledixisti sceptris eius. Secundum quòd maledixisti capiti bellatorū eius. Tertium,quòd maledixisti cunctis bellatoribus eius venientibus vt turbo ad dispergendū me. Tunc maledixisti sceptris eius,quando in cœlo damnasti superbiam eius,volētis tenere sceptra cœli diuinumq; imperium,& seipsum facere altissimum. Dicebat enim in corde suo,similis ero altissimo. Illis autem sceptris maledixisti,id est,propter illam præsumptionem irrecuperabiliter illum damnasti. Tunc verò maledixisti capiti bellatorum eius,quando dixisti ad serpentem per quem deceperat hominem,quod fuit initium belli eius,cōtra humanū genus,vndè & idem serpens rectè dicitur caput bellatorum eius .Quia fecisti hæc,maledictus eris inter omnia animantia,& bestias terræ,&c.In serpente ipse maledicebatur,& ex eo vocabulum sumpsit, vt vocetur serpens antiquus.Maledicis nunc vsq; cunctis bellatoribus eius,venientibus vt turbo ad dispergendum me,& cunctos similes mei,timētes te.Illorū primus fuit Pharao rex Aegyptius, nouissimus erit Antichristus.Ille nanq; videlicet Pharao primus post verbū promissionis,velut quidam

Fulgurans hasta.

1.Cor.5.

Duplex egressus spiritus sancti. Matth.3. Acto.2.

Duplex opus spiritus sancti. Iohan.20.

Iohan.3. Acto.19. 2.Iohan.2.

Caput de domo impij

Caput de domo impij

Tertia distinctio ad deū patrem.

Triplex damnationis iudicium in diabolum. Esaiæ.14.

Genes.3.

quidam turbo dispergere me voluit,id est, auferre mihi effectum iuramēti quod ad Abraham iurasti in repromissione beati seminis, id est, Christi, quia vt nullū veniret semen,masculos omnes necari præcepit.Sed quid illi & cæteris prouenerit,quis nescit? [Viā fecisti in mari equis tuis,in luto aquarum multarū.] Cumq; ille persequens ausus fuisset post eos ingredi,submersus est cum exercitu suo in mari, & ibi deiecisti eum, & perijt cum curribus & equitibus suis . Illi primi fuerunt omnium persecutione manifesta,persequentium nomen tuum;cæteri omnes,sicut similes sunt,vel fuerunt,ita similem damnationem acquisierunt & acquirunt, & iustè maledicti sunt bellatores eiusmodi, quia in hoc ipso exultant, quòd vacat eis occidere, & persequi quod est assimilari diabolo siue Antichristo.Hoc est quod ait.Exultatio eius,sicut qui deuorat pauperem in abscōdito. Quis enim est ille,qui deuorat pauperē in abscondito,nisi ille qui dum insidiatur,vt rapiat pauperem,& rapit quantū potest.Dicit in corde suo,deus nō requiret? Et quidem illud magnum & glorioſum fuit,quod illum carneum Pharaonem,& currus exercituū eius mare operuit,tuis aūt equis siue hominibus in eo de mari viam fecisti.sed maius multoq; glorioſus est,quòd eadem aqua per Christi sacramentū credentes in eum transmittit ad regnū æternū,omnia operiens peccata,quæ spiritualiū sunt castra Aegyptiorum,& quòd in mari huius seculi,vbi erat lutum aquarum multarū,id est,nimiū carnalis & turpida conuersatio gentium,viā fecisti equis tuis,de quibus supra dixi,qui ascendes super equos tuos,& quadrigæ tuę saluatio. [Audiui,& conturbatus est venter meus à voce contremuerunt labia mea.] Verisimus iste idem sonat,eandemq; animi rationem renouat,quā in initio prēmisit.Domine(inquiēs) audiui auditionem tuam & timui.Exposuit quid audiens timuisset, & nūc demū quasi per illā bene ordinatæ orationis partem,quam rhetores complexionem vocant,ad primam propositionē rediens,audiui(inquit)& conturbatus est venter meus, à voce contremuerūt labia mea. Conturbatio hæc,siue tremor iste optabilis est,quia vtilis est,magnumq; diuini respectus emolumentū habet. Ait enim. Ad quem aūt respiciā nisi ad pauperculum,& contritū spiritu,& trementem sermones meos? Conturbato ergo ventre,& à voce quam intus audierat cōtremiscentibus labijs,optat eandem cōturbationem,siue tremorem sibi adaugeri,& optando dicit. [Ingrediat putredo in ossibus meis,& subter me scateat,vt requiescā in die tribulationis,& ascendam ad populū accinctum nostrum.] Gratulor(inquit)quòd dicere iam potui,cōturbatus est venter meus;quod dicere ille nō meretur,qui non habet teneritudinem ventris, imò duritiam cordis tanquam duritiam lapidis,cuius deus cor non emolliuit, qualiū Pharao rex Aegyptius notissimus habetur in sanctis scripturis, gratulor (inquam)quòd opera tua domine considerās intremui per spiritum humilitatis, opto aūt vt mihi adaugeas humilitatem cordis, vt loquens ad te dominū meum, magis ac magis agnoscā,quia sum puluis & cinis,moxq; futurus putredo & vermis.Putredo illa,id est,putredinis illius memoria,qua postmodū putrescam,ingrediatur in ossibus meis, & subter me scateat, id est, humiliet totū quicquid est in me virtutis aut boni operis,& in radice cordis in profundo conscientia magis ac magis accrescat. Taliter enim fiet, vt requiescā in die tribulationis,quod sciens Christus tuus,vbi dixit.Et discite à me,quia mitis sum & humilis corde,statim hoc addidit, & inuenietis requiem animabus vestris, Et quis est ille dies tribulationis? Non longè quæratur,iam hoc tempus,in quo sumus,in quo viuimus, dies tribulationis est.Siue singulariter dic̄,siue pluraliter dies dixeris,dies tribulationis est,dies mali sunt, quia pleni sunt aduersis, pleni peccatis. Beatus homo(inquit Psalm.)quē tu erudieris domine,& de lege tua docueris eum,vt mitiges ei à diebus malis. Hanc intendēs mitigationem iam dictus Christus tuus,loco memorato ita incepit.Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis,& ego reficiā vos.Quid enim est aliud,& ego reficiā vos,quoniā & ego à diebus malis mitigabo vos.Et ostendēs in quo,tollite (ait)iugū meum super vos,& discite, quia mitis sum,& humilis corde.ac demū intulit,& inuenietis requiē animabus vestris.Ergo putredinē in ossibus admittere,& subter se scatentē habere.i.ppter conscientiā putredinis,q̄d tu homo mox futurus es,Mitē esse & humilē corde,hoc est,iam requiescere,nō solū in futuro,verumetiā in præsenti seculo. Quid aūt sibi vult,q̄ cū dixisset,vt requiescā in die tribulatiōis,addidit,& ascendā ad populū accinctū nostrū? Quid nisi q̄ mitē & humilē esse corde,est veraciter amictū esse, & ad populū accinctū ascēdere, populū à quo regnū cœlorū vim patiē,& violēter diripiē? Qua enim alia cinctura,nisi humilitatis spū Mosē accinctū esse putas,vt fortissimū spūum deū vniuersæ carnis teneret,dicentē,dimitte me,& ad suā voluntatē inflecteret. Indubitāter sciendū est,qa absq; hac cinctura nulla vsquā fortitudo iustitię est.Quanuis multorū quispiā sit operū,absq; isto iustitiæ præsidio nullus est,nec ille populus accinctus populus eius est,qui accinctis renibus,carnes agni comedit,per mare ascēdit,sicut hic nūc dixerat,viā fecisti in mari equis tuis,vanè synagoga de omnibus cōfidit,quia impossibile est eos iustificari,qui suā volētes statuere iustitiā,iustitiæ dei nō sunt subiecti.Hoc est q̄d cōtinuò per metaphorā aptissimè dicit. [Ficus enim nō florebit,& nō erit germē in vineis. Mentietur opus oliuæ,& arua nō afferēt cibū. Abscindetur de ouili pecus,& nō erit armentū in præsepibus.] Sub isto senario numero,vniuersa re,pbat opera

Exodi.15.

Eccl.14.

Psal.9.

Sensus mysticus de equis in mari.

Tremor & cōturbatio bona. Esaiæ.66.

Matth.11. Dies tribulationis.

Psal.93.

Roma.10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

legis,quæ sex diebus operari concedit,& idcirco reprobat,quia Iudæus operarius legis non intendit, vt celebret sabbatum domini,nō habet fidem & humilitatem, quam commēdans,inuenietis(ait)requiem animabus vestris. Ficus & vinea,necnō & oliua præsenti loco synagoga est, & arua non afferentia cibum,Iudaicæ cærimoniæ sunt. Pecus & armentum,minores & maiores Iudæi,siue populus & sacerdotes sunt. Eorum omnium,fidem & humilitatem Christi non habentium,opera cuncta reprobantur,& dicendo,sicut enim non florebit &c. Acsi dicat.Idcirco humilitatis gratiā tātopere desidero,quia in operibus legis nullus est iustitię fructus,nullum germen iustitiæ, nullum opus iustitiæ, nullus omnino vitalis cibus animæ. In quo pecus abscissum est de ouili, & armentum à præsepibus fugit? In eo quod Iudæus non credit, quod iustitiæ dei non vult subijci,& non audire vocem domini,siue pastoris boni.Hinc ille dicit.Sed vos non creditis,quia non estis ex ouibus meis. Item. Propterea vos non auditis,quia ex deo non estis [Ego autem in domino gaudebo,& exultabo in deo Iesu meo. Deus dominus fortitudo mea.] Quod dicit,hoc est,idcirco Israel sectando iustitiæ legem in legem iustitiæ non peruenit, quia non ex fide, sed quasi ex operibus. Ego autem non quasi ex operibus, sed ex fide credam in patrem,& filium, & spiritum sanctum. Nam dicendo,in domino gaudebo,confitetur patrem. dicendo,exultabo in domino Iesu meo, confitetur filium. dicendo, deus dominus fortitudo mea, confitetur spiritum sanctum. [Et ponet pedes meos quasi ceruorum, & super excelsa mea deducet me victor in psalmis canentem.] Sicut enim pedes ceruorum agiles sunt ad dumeta transilienda, & alta petenda. sic per hanc fidem agilis ero, vt in legem iustitiæ perueniam, & in lapidem offensionis non offendam,& deducet me hæc iustitia fidei super excelsa mea, id est, super iustitiam operum, deducet (inquam) me victor, deus vnus, pater & filius & spiritus sanctus, in psalmis canentem victoriam cursus mei, non operibus meis,sed gratiæ eius ascribentem, & pro hoc gratias sempiternas agentem.

Sensus allegoricus de ficu,&c.

Iohan.10.
Ibidem.8.

Roma.9.

FINIS LIBRI TERTII IN ABACVC.

PROLOGVS RVPERTI ABBATIS IN SOPHONIAM PROPHETAM.

Iohan.16.
Lucæ.24.
Iohan.17.
Solus Christus in scripturis quærendus.

PRomissum tuum verum est Iesu Christe testis fidelis, promissum tuum verum & fidele est,quo spiritum paracletum promittens inter cætera dixisti. Ille me clarificabit,quia de meo accipiet,& annuntiabit vobis.Omne quod locuti sunt prophetæ, omne quod scriptum est in lege & propheris & psalmis, tuum est, & omnia quęcumq; habet pater,tua sunt.Proinde in scripturis aliud quām te nihil quæro, tu scis,vel in hac parte similis cupio esse homini ædificanti domum,qui fodit in altum,& posuit fundamēta supra petrā Vbi maior difficultas occurrit te inueniendi, ibi plerumq; te ipsum meliùs inueni,& tunc demum in singulis prophetarum libris me peruenisse arbitratus sum ad petram,supra quam fundamenta ponerē,quando per meditationis instantiā,sub obscuritate litteræ tuam inueni gloriam desiderabilem.Non enim ignoro causam fuisse prophetis, propter quā necessariò debuerint tuæ claritatis sacramenta,verbis obtegere condensis,quam videlicet cauphetarum Sophoniam te quærendo promptus ingredi, sanctum inuoco spiritum, quē dedisti, qui scripturas quæ testimonium perhibent de te,aperiendo, hactenus te clarificauit,& clarificare non desinit,vt de isto quoq; tuo accipiat,& annuntiet mihi gloriam tuam quærenti,solāmodo in fide & cognitione tui, spem vitæ æternæ habenti.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, IN SOPHONIAM PROPHETAM, COMMENTARIORTM LIB. I.

VERBVM DOMINI quod factum est ad Sophoniam filium Chusi, filij Godoliæ,filij Amariæ,filij Ezechiæ,in diebus Iosię filij Amon regis Iuda.] præterhūc & Iohel, qui in ordine duodecim prophetarū, secundus est,& Zachariæ qui vndecimus est,nullus eorū in titulo paternū nomen habet. Tradūt aūt Hębrei,ait B. Hieromymus, cuiuscunq; propheræ pater aut auus ponatur in titulo, ipsos quoq; prophetas fuisse. Hoc si verum est,inquit,Sophonias propheta generatione,vt ita dicā, prophe

prophetica,& gloriosa maiorum suorum stirpe generatus est. Habuit enim Patrem Chusi,auū Godoliam,proauum Amariam,attauum Ezechiam,& talem quadrigam ipse velut extremus auriga cōpleuit. Verūm qualiscunq; illa traditio sit,illud magis delectat,quod secundū sequentis prophetię modum,nomina valde congrua sunt,& secundum interpretationem nominū sese habet qualitas rerum vel sensuū,qui ab isto vel per ipsum conscripti sunt.Deniq; secundum nomen Chusi,quod interpretatur humilitas, siue Aethiops meus,dicturus est in isto dominus,vltra flumina Aethiopiæ inde supplices mei, & secundū nomen Godoliæ,quod interpretat magnitudo domini,nomenq; Ezechiæ,quod sonat fortitudinem domini,magnificē & fortiter dicturus est.Iuxta est dies domini magnus,iuxta & velox nimis,vox diei domini amara,tribulabitur ibi fortis,& secundū nomen Amariæ,quod vertitur in sermonem domini, post acerrimā exclamationem magnitudinis atq; fortitudinis,habiturus est sermonem exhortationis,sic incipiens.Conuenite,congregamini gens non amabilis,antequam veniat super vos ira furoris domini. Porrò secundū nomen suū Sophoniam,quod alij speculā, alij arcanū domini transtulerūt, reuera speculatorē magnæ rei,scilicet iudicij domini,quod vtiq; grande arcanū est, quia de illa die & hora,prēter deum nemo scit. Hic ita incipit. [Congregās cōgregabo omnia,à facie terrę dicit dominus,congregās hominē & pecus,congregās volatile cœli & pisces maris.] Profectò, dominus qui hæc loquitur, dei filius est,deus ipse & dominus, quod ex eo vel maximè liquet, quia lōge inserius ita dicturus est. Quapropter expecta me,dicit dominus in die resurrectionis meæ,in futurū,&c.Non enim quæuis,sed quædā ex tribus personis beatæ trinitatis,certa persona diem resurrectionis habitura erat,quæ non est alia,quām dei filius deus & dominus, tunc quidem homo futurus,passurus,moriturus atq; resurrecturus,nūc aūt iam homo factus,passus, mortuus,sepultus,atq; à mortuis resuscitatus,& adhuc in futurū,diē resurrectionis habens vniuersalis,quem nos,vt ipse iuber,expectamus.Igitur ipse,qui in isto loquitur.Congregans congregabo omnia à facie terræ,congregans hominem & pecus, congregās volatile cœli & pisces maris,ipse est,qui in euangelio suo dicit.Et ego si exaltatus fuero à terra,omnia trahā ad meipsum.Et de quo Psalmista ad deū patrem.Minuisti,inquit,eum paulominus ab angelis,gloria & honore coronasti eum,& cōstituisti eum super opera manuū tuarū. Omnia subiecisti sub pedibus eius,oues & boues vniuersas,insuper & pecora cāpi. Volucres cœli & pisces maris. Nunquid de bobus & ouibus,de auibus & piscibus cura est deo? An non potius hic intelliguntur, aut intelligi debent de omni populo & natione, de omnium tribuū & linguarū diuersitate, de cunctis hominibus siue gentibus,quorū ita mores diuisi,studia tam diuersa sunt, vt alij bobus, alij ouibus,alij auibus,alij piscibus similes rectè dicantur? Hæc omnia traxit ad seipsum. Hęc (inquam)omnia domine(inquit Psalmista)subiecisti sub pedibus eius. Futurum(vt Apostolus)de quo loquimur.Nunc aūt necdū videmus omnia subiecta ei,subaudiē,quia multi contradicunt ei.Verūm iam factū est quod ait.Et constituisti eum super opera manuū tuarū.Iam enim propter passionē mortis,gloria & honore coronatus est.Et data est mihi(ait)omnis potestas in cœlo & in terra. Quomodo tandem vel in quo subijcientur ei,qui pertinaciter inimici eius sunt,& contradicūt ei?Nimirū ita,vel in eo,quod protinus sequitur. [Et ruinæ impiorū erūt,& disperdam homines à facie terræ,dicit dominus.] Hæc euangelista Matthæus & Iohannes nobis luce clariorà fecerūt.Nam quod hic ait.Congregans congregabo omnia à facie terræ,& ruinæ impiorum erunt,hoc apud Matthęum ita dicit dominus omnium.Cum venerit filius hominis in maiestate sua,& omnes angeli eius cum eo,tunc sedebit super sedem maiestatis suę,& congregabuntur ante eum omnes gentes,&c.vsq;.Et ibunt hi in suppliciū æternū,iusti aūt,&c.Apud Iohannem aūt hoc modo. Amen dico vobis,qūia venit hora in qua omnes qui in monumētis sunt,audient vocem filij dei & procedent,qui bona fecerūt in resurrectionē vitæ,qui verò mala egerūt in resurrectionem iudicij.Non igitur dubium vel obscurum est hoc dictū propheticum. Congregans congregabo omnia à facie terrę,dicit dominus.Congregans hominem & pecus, congregans volatile cœli & pisces maris,& ruinæ impiorum erunt & disperdam homines à facie terrę,dicit dominus.quia videlicet & hoc & illud,quod postmodū propheta loquitur.Iuxta est dies domini magnus,iuxta & velox nimis,vox diei domini amara,tribulabitur ibi fortis, dies iræ dies illa,&c. de illo magno & vniuersali iudicio loquitur quod futurū esse in nouissimo die omnes audiuimus.Porrò post istud initium,antequā illud dicat. Iuxta est dies domini magnus,duo iudicia prænunciātur,quę tunc futura vel facienda erant super Iudam & super Hierusalem,alterū propter sanguinem prophetarū,quem patres fuderunt,alterū propter sanguinē ipsius domini,quē fun dendo implere habebant filij mensuram patrū suorū.Libet hic literā perscribere vtriusq; vindictę siue iudicij, quod vt iam dictū est, venturū erat super ciuitatem illā,& iam venit.Sequitur. [Et extendam manū meam super Iudam,& super omnes habitatores Hierusalem,& disperdam de loco hoc reliquias Baal, & nomina ædituorum cum sacerdotibus,& eos qui adorant super tecta militiā cœli,& adorāt, & iurent in domino, & iurant in Melchom, & qui auertūtur de post tergū domini,& qui non quæsierūt dominū,nec inuestigauerūt eum.]

Interpretatio nominū

Matth.24.

Verba in persona dei filij.

Iohan.12.

Pſal.9.

1.Corin.9.

Hebr.2.

Matth.vlt.

Ibidem.25.

Iohan.5.

Duo iudicia contra Iudæos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hoc vt dictum,ita & factum est postmodum per regem Nabuchodonosor, per exercitū Chaldæorum. Sequitur de eo quod faciendum erat per manus Romanorum. Silete à facie domini dei,quia iuxta est dies domini,quia præparauit hostiam,sanctificauit vocatos suos,&c.vsq; & ædificabunt domos,& non habitabunt,& plantabunt vineas,& non bibent vinum earū. post quæ statim subiūgitur de illo die magno vniuersalis iudicij,Iuxta est dies domini magnus,iuxta & velox nimis,&c.vsq; quia consummationem cum festinatione faciet cunctis habitantibus terram. Nunc per ordinem dicta tractemus. Et extendam,inquit,manum meam super Iudam,& super omnes habitatores Hierusalem. Hoc ita præcedētibus continuatur, vt vbi dixit. & ruinæ impiorū erunt,subaudias,Iudæi primùm & Græci,iuxta sensum apostoli. Prior namq; Iudæus quàm gentilis mala quę merebatur recepit,etiam temporibus suis. Hoc & historiæ tradunt,& prophetiæ testantur,per diuinam prouidentiam fuisse ordinatum. Sume(ait dominus ad Hieremiam)calicem vini furoris huius de manu mea,& propinabis de illo cūctis gentibus, ad quas ego mittā te. Et accepi(inquit ille)calicem de manu domini,& propinaui cunctis gentibus,ad quas misit me dominus,Hierusalē,& cunctis ciuitatibus Iuda,& regibus eius,& principibus eius,& deinde Pharaoni(inquit)regi Aegypti,& regibus terræ Philistijm,regibus Tyri,& regibus Sidonis,& regibus terræ insularum, & regibus Arabiæ, & regibus occidentis,& regibus Zambri,& regibus Helani,& regibus Mœdorum,& cunctis regibus aquilonis, & cunctis principibus eorum,& omnibus regnis terræ,quæ super faciem eius sunt. Bibentes autem bibetis. Quia ecce in ciuitate in qua inuocatum est nomen meum,ego incipio affligere, & vos quasi innocentes immunes eritis? Igitur ruinæ,inquit, impiorum erūt,& subaudiendū est,primùm impij Iudæi,& deinde impij Græci,siue Gentilis. Nam & in istis particularibus vindictis quæ temporaliter fiūt,gente in gentem,& regno surgente aduersus regnū, quod per meū sit iudicij,in primis extendam manum meam super Iudam & super omnes habitatores Hierusalē, videlicet propter sanguinē prophetarū,quem fuderunt,maximéq; propter Manassen,in quem magis hæc scelera redundabant,quem continuò propheticus sermo denotat,dicēs. Et disperdā de loco hoc reliquias Baal,& nomina ædituorum cum sacerdotibus, & eos qui adorāt,& iurāt domino,& iurant in Melchon,& qui auertunt de post tergū domini,& qui nō quæsierūt dominum,nec inuestigauerūt eum. In tantam denisq; venerāt impietatē,vt in templo dei,iuxta quod scribit Ezechiel, & Regū liber quartus indicat, statuā Baal, quam imaginē zeli dominus vocat,statuerint,& in eodem sanctuario idòla pariter & deū venerati sunt. Vndé signāter idolorū sacerdotes, non sacerdotes, sed ædituos appellauit, & ædituos ergo & sacerdotes quondā dei,& eos qui super tecta ritu gentilitū adorant militiā cœli,scilicet solē & lunam,& astra reliqua, & qui iurāt in nomine domini,simul & in nomine idòli Ammonitarum Melchon. Disperdam, inquit,de loco hoc,maximè(vt iam dictū est)propter peccata Manassen,qui amplius in huiusmodi dominū irritauit, & impleuit Hierusalem sanguine innoxio vsq; ad os. Etenim cum de Iosia rege scriptura narrasset. Veruntamē,inquit,nō est auersus dominus ab ira furoris sui magni, quo iratus est furor eius cōtra Iudam, propter irritationes,quibus prouocauerat eum Manasses. Septē sunt enunciationes,quo numero plerunq; vniuersitas significari solet,quarū prima est. Et disperdā de loco hoc reliquias Baal. Septima. Nec inuestigauerunt dominū. Et si reciprocato ordine considerentur,siue numerētur,hoc modo. Non inuestigauerūt dominū,& nō quæsierunt eum,& auertūtur de post tergū domini,& iurant in domino,& in Melchon,& adorāt super tecta militiā cœli,& nomina habēt ædituorū,& colūt Baal. sempèr malo præcedēti,id quod sequit,deterius est. Nam nō inuestigasse dominū,malū quidē est. non quæsisse aūt dum inueniri possit,peius. auerti aūt de post tergū domini,id est,dominū contēnere,& voluntatē eius nolle intelligere,profectò pessimū est in religione. Porrò contra religionē iurare in domino,& iurare in Melchon, quod interpretat rex eorū,quod nomen simplicibus haud impiū videri poterat,malum erat, Adorare aūt super tecta malitiā cœli, quod & ipsum rustica simplicitate fieri poterat, peius erat. ędituos verò esse,vel sacerdotes in templo domini,quàm diu illic erat Baal,profectò pessimū erat. Summus omniū cumulus malorū,erat ipse Baal. Septē igit enūciationibus malorū omniū,maiorū atq; minorū declamata est vniuersitas atq; diuersitas,propter quæ tūc irā Iudæ & Hierusalem cōmeruit, vt super habitatores eius manū suā extēderet dominus, qui hęc dicit. Erat aūt ille, qui necdū sciebat vocare patrē aut matrē, quia videlicet nec dū natus erat, quod postea factū est, ea natiuitate, qua didicit & sciuit vocare patrē aut matrē, patrē vtiq; adoptiuū siue nutritiū,& matrem virginē. Rectè igit vocari poterat nomen eius. accelera manū tuā extendere,festina peccatores de loco suo disperdere,& captiuos in Babyloniam emittere,sicut apud alios prophetā vocari iussus est. Accelera spolia detrahere,festina predari, pro eo quòd antequā scire puer vocare patrem suū & matrē suam,auferenda erat fortitudo Damasci,& spolia Samariæ,ipso agente. Sequitur. [Silete à facie domini dei,quia iuxta est dies domini,quia præparauit hostiā,sanctificauit vocatos suos, & erit in die hostiæ domini,visitabo super principes, & super filios regis,& super omnes q̄ induti sunt veste peregrina,& visitabo super omnē, qui arrogāter ingreditur

Roma.1.

Hiere.25.

Vindicta in Iudęos propter sanguinem prophetarum.

Ezech.16.23

4.Reg.21. Ibidem.23.

Septem mala à Iudæis perpetrata.

Esaiæ.8.

ingreditur super limen in die illa,qui complent domum domini dei sui in iniquitatem & dolo? Quid est quod dicit,vel quos intuēs dicit. Silete à facie domini dei,quia iuxta est dies domini? Iam ante dictum est,eum qui sic incipit, congregans congregabo omnia à facie terræ,Christū dei filium esse,qui exaltatus à terra,deberet omnia trahere ad se,& iudicare viuos & mortuos in nouissimo die,de quo postmodū dicit,Iuxta est dies domini magnus,iuxta est, & velox nimis,& quod ante illud vltimum iudicium duo iudicia facturus erat, super illam terrenam Hierusalem,quę iam fecit,alterum per Nabuchodonosor & exercitum Chaldęorum,propter sanguinem prophetarum,quem effuderūt,alterum per manus Romanorum,propter ipsum prophetarum dominum,quem occiderunt. De primo,quod faciendum erat per manus Chaldæorum,dixerat. Et extendam manum meam super Iudam,& super omnes habitatores Hierusalem,&c. Nunc de illo dicturus,quòd per manus Romanorum faciendum erat,sic incipit. Silete à facie domini dei,quia iuxta est dies domini. Ad quid ergo,vel quos intuēs taliter edicit? Nimirum nihil hîc libenter intellexerim,quàm illos petulcos,insanos,& nocte illa paschali crapulatos & ebrios,qui audientes hunc dominum adiurarū à pontifice,vt diceret si ipse esset Christus filius dei,respondentem tu dixisti,& ammodo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis dei,& venientem in nubibus cœli,exclamauerunt. Reus est mortis,& tunc expuerunt in faciem eius,& velauerunt faciem eius, & colaphis eum cecidērūt, & palmas ei in faciem dederunt,dicentes. Prophetiza nobis,quis est qui te percussit? & aliæ multis modis facié eius conuitiati sunt. Quale hoc erat in iudicio sancti spiritus per ora prophetarū loquebatur? O igitur irreuerētes & indisciplinati, malè nati,& malè educati,qd est quod facitis? Silete à facie domini dei, continete os vestrum à facie domini dei,hominis pro sua reuerentia tremendi, etiam cunctis virtutibus cœli. Quomodo vos eum inhonoratis? Silete,quia iuxta est dies domini. Et sicut Moyses dixerat,iuxta est dies perditionis,& adesse festinant tempora. Væ vobis in illa die huius domini,& vos silebitis. Silebitis(inquā) etenim ille dies domini vobis erit dies perditionis,quia præparauit hostiam,sanctificauit vocatos suos,præparauit inquam,hostiam,id est,semetipsum,& præparatione ipsa talis hostiæ sanctificauit vocatos suos, videlicet quos antelecta præscijt & prædestinauit suos fieri,& rēporibus suis vocauit per cuncta retro sęcula,vsq; in diem illam,qua faciem eius conspuistis,velatis,atq; exalapastis,& contra eandem facié eius mouistis capita vestra,dicentes,Vah,hoc totū quod ipse sustinuit, hostiæ præparatio fuit,& in illa hostia corporis sui, sanguinis sui, sanctificauit vocatos suos,sanctificatione,quæ est omnium peccatorum remissio. Quid vlterius iam restat,nisi vt relinquatur vobis domus vestra deserta? Nimirum nulla est causa,propter quam districtionis vestræ iudicium differat,quoniā assumptio iam facta est,quoniā miro modo de vobis mortuis vita est assumpta. Iuxta est illa dies domini, qua istud fiat. Hæc ex persona sua prophetæ inclamauit. Silete inquiūt à facie domini dei,quia iuxta est dies domini,& nō dixit magnus,iuxta & velox nimis. Proinde expeditior currit explanatio,quia nihil obseruantiæ nostræ refragatur, qua secundum propheticæ huius scripturæ textū,vel ordinem iudiciorū domini,tempora distinximus. Sequitur ex persona ipsius domini, qui anterius loquebatur. Et erit,inquit,in die hostiæ domini,visitabo super principes,& super filios regis,& super omnes qui induti sunt veste peregrina,& visitabo super omnē qui arrogan ter ingreditur super limen in die illa,& qui complēt domū domini sui iniquitate & dolo. Dies hostię domini,tempus est à passione domini,quo videlicet tempore,post quadraginta annos,facta est visitatio hęc,quā nunc dicit,sicut totus orbis audiuit. Illa visitatio talis maximè ex culpa principum sacerdotum prouenit. Vndé rectè primo loco,visitabo super principes,ait. Qui aūt erant filij regis,nisi tam ipsi,quàm cæteri Iudæi,gloriātes quasi de singulari nobilitate generis? Gloriati sunt namq; nimis insolenter,quodam loco dicentes. Semen Abrahæ sumus,& nemini seruiuimus vnquā. Item. Nos ex fornicatione nati non sumus,vnū patrē habemus deū. Propter huiusmodi superbiā appellauit eos ipse filios regni,vbi taliter loquutus est. Dico vobis,quòd ab oriente & occidente venient, & recumbent cum Abraham & Isaac & Iacob in regno cœlorū, filij aūt regni eiicientur in tenebras exteriores. Quos illic filios regni,hîc rectè intelligimus filios regis,id est, superbos, & contra omne genus humanū sese extollentes, de nobilitate singulari, tanquam filios regis dei, maximè quia contra verum & vnicum dei filiū cogitantes homicidiū, inter cætera dixerunt, Vnum patrē habemus deum. Quid aūt in eo propheticus sermo denotat,dicendo. Et super omnes qui induti sunt veste peregrina? Putasne hypocrisis vestis est peregrina? Vtiq; nimiū peregrina. Quid enim in vestibus magis peregrinū,quàm sunt lupis rapacibus vestimēta ouium? Quid inquam magis peregrinū,quàm ei qui intus est plenus iniquitate, foris hominibus iustū apparēre? Quid magis peregrinū, quàm dilatatio phylacteriorū & magnificatio fimbriarum,& sessio super cathedrā Moysi,præsertim in illis,quorū secundū opera nō est faciendum. Tales erant scribæ & pharisęi,nimirū propter quod hypocritæ septies vno breui sermone,apud Matthæum,væ illis inclamat visitator iste, qui secundum veritatē huius prophetiæ,iam debebat super illos visitare. Deinde,& visitabo ait,super omnem, qui arrogauter ingreditur

Vindicta in Iudęos propter sanguinem Christi. Matth.23.

Dies hostię domini.

Filij regis & filij regni. Ioan.8. Ibidem.

Matth.3.

Vestis peregrina.

Matth.23. Arrogāter ingressus pharisęum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ingreditur super limen in die illa, qui complēt domū domini dei sui iniquitate & dolo. Et quis est de quo verius dicas, quod arroganter ingreditur super limen, quàm ille qui non expectat, vt bstiarius illi aperiat, sed violenter intrat in ouile ouium. Tales & hoc tempore multi sunt, & illo tempore Annas & Caiphas pontifices fuerunt, qui infelici cōmercio coemptum lacerabant

Matth.21. Iohan.2. templum dei ore proprio redarguens. Vos, inquit, patris mei domum, quæ debuit esse domus orationis fecistis speluncam latronum. Hęc dicens, nónne etiam facto significauit visitationem, quę in his sonat verbis propheticis? Fecit enim quasi flagellum de funiculis, & omnes eiecit de templo, per hoc terribiliter innuens, eos de regno dei fore protinus ejciendos, imò nihil habere in illo templo vel regno, cuius se gloriabantur esse filios. [Et erit in die illa dicit dominus, vox clamoris à porta piscium, & vlulatus à secunda, & cōtritio magna à collibus.] Portam piscū vocabant eam, quæ vicinior mari erat inter cunctas vias Hierusalem, de qua & Eldras refert. Portam verò piscium ædificauerunt filij Asanaa, ipsi texerunt eam, & statuerunt valuas eus & seras & vectes. Quod autem ait, & vlulatus à secunda, & secundi muri in eodem climate portā significat, de qua in libro Regum scriptū est. Ierunt itaq; Helchias sacerdos, & Haican, & Achobor, & Saphan, & Asaya ad Oldam propheten vxorem Sellum filij Tecuæ, filij Araas custodis vestium quæ habitabat in secunda. Contritionem autem magnam à collibus, de monte Sion & excelsiore vrbis parte loquit, quia cum altiora & arx ciuitatis fuerit occupata, facilior est in prona descensus. Vndè quibus ex rebus gestis omnino gerendis, sensum propheta concepit, vt

Porta piscū 2. Esdræ. 3.

2. Reg. 22.

vlulatus à secunda, & vocem cōtritionis magnæ à collibus. Mirum dictu & horrendū sensibus, siue intellectibus, quomodo secundum istam vocum distinctionem contigisse constat, in illo famosissimo excidio miserę Hierusalē. Nam & antequam Romano exercitu cingeretur, & toto tempore obsidionis intus triplici seditione nimis atrociter, nimis horribiliter, & supra quàm dici vel credi potest, scindebantur, lacerabantur, conscidebantur in suis visceribus. Tres erant principes seditionum, Iohannes, Eleazarus, & Symon. Eleazarus cum suis superiora vrbis, & templum occupauerunt. & inferiora Symon. media Iohannes obtinebat. Quis vnquā audiuit similia his, quæ intrinsecus facta sunt. Verè tanta fuerunt, vt prophetica explanatione rectè dignа existimentur, & veraciter tunc fuit, vox clamoris à porta piscium, id est, ab inferiori vrbis parte, vbi tyrannizabat Symon, & vlulatus à secunda, id est, à media, vbi bestia Iohannes sæuiebat, & contritio magna à collibus, id est, à templo & arce ciuitatis, vbi Eleazarus talis erat dominus, qui aram ipsam templi sanguine imbueret, & mortuis indigenis per atria diuina fignum faceret diuersorum cadauerum sanguinis. Quid tantum passa es ò miserrima ciuitas à Romanis, quantū à tuis & indigenis? Imò quę vnquam ciuitas vel gens talia pertulit ab extraneis, qualia tu à propriis? Sed cesset omnis cōmiseratio, cum tu proprio sis condēnata iudicio.

Tres factiones, & trilex seditio in Hierusalē of. de bel. li. 5. c. 2. 3.

Matth.27. Dixisti enim. Sanguis eius super nos & super filios nostros. Sequitur ergo tam dura quàm iusta concessio [Vlulate habitatores pilæ.] Pila hoc loco non per breuem syllabam legenda est, sed per productam, vt de pila sciamus dici, in qua frumenta tunduntur, vas concauum & medicorum aptum vsui, in quo proprie typsanę fieri solent. Et pulchrè dictum est, qui habitatis in pila, & de collibus proruēs in populum decurrat exercitus. Qui calamitatis illius obsidionis & anne vlus sit dicendo, habitatores pilæ. sicut enim frumenta in pilam ad hoc congeruntur, vt feriente desuper veste dissilire non valentia tundantur, ita de cunctis Iudææ ciuitatibus vel regionibus confluens populus, repentina est obsidione arctatus, & prædictorum principum sedi-

tur Hierusalem hic pila dicitur.

tionis immani crudelitate deintus magis quàm deforis ab hostibus, gladio fame, & peste inerrabiliter diserutiatus, mirando circunseptus dei iudicio, vt qui ad hostes pro remedio vellet effugere non posset. Sequitur. [Conticuit omnis populus Chanaan, disperiērūt omnes inoluti argento.] Quis est iste Chanaan? Nimirū populus Iudaicus, in quem dicit alius propheta. Pater tuus Amorræus, & mater tua Cæthea. & Daniel ad presbyterū senem loquitur. Semen Chanaan, & non Iudæ, species decepit te. Quare autem præsenti loco nomen hoc assumpsit, & populus Chanaan quàm populus Iudæorum dicere maluit? Nimirum propter rerum vel meritorum veram qualitatem, & propter formidinem. Nam & alius propheta, formido, inquit, & laqueus, facta est nobis vaticinatio & cōtritio. Occiditur enim in sanctuario domini propheta, & sacerdos. Oportebat falli populum fallacem, quatenus dum de alijs putaret tale quid & alios omnis populus Chanaan, quod interpretatur motus eorum, id est, populus Iudæorū, qui contra dominum caput mouerunt, moris iam pedibus, quia in veritate non steterunt, conticuit, subaudit à facie domini. Debemus enim meminisse, quòd supra incipiens ita dixit. Silete à facie

ech. 16. miel. 13.

n Iudæi untur po us Chan.

reū. 3.

.108.

domini

domini dei, quia iuxta est dies. Ille populus, ille impiorum cœtus, qui tunc insultauit, qui tunc non siluit, qui non solùm non reueritus est, verùm & ore & manibus inhonorauit faciem domini, ecce conticuit, ecce authoritatem loquendi amisit, & sicut de quodam illorum notissimo dictū est, & episcoparum eius accipiat alter, sic de omni populo illo certum est, quia magisterij iam non habet, & sicut hic in eius nomen illi commutatum est, non enim dixit propheta, conticuit omnis populus Iuda, sed omnis populus Chanaan, sic & honorem amiserūt, & omnem vocem, in vltimam venundati seruitutē, & captiui nō vt cunq;, non vt olim in Babylone, sed ipsa captiuitate dispersi in totum orbem. Malorum omnium totius perditionis causa illis fuit auaritia, vsque ad pretiū sanguinis dilatata. Sequitur ergo. Disperièrunt omnes inoluti argento. Causę huius exemplum omni populo illi Chananęo fuit ille Iudas proditor. Sicut enim ille cupiditate argenti inuolutus, triginta argenteis sanguinem domini vendidit illis, & idcirco malè periit, sic omnis ille populus maximè ex eo fuit intractabilis, quia retibus erat inuolutus argenti, & maximè propter hoc ipsum dominum oderunt, quia disputabat contra auaritiam eorum. Secundum numerum argenteorū, quibus & ille vendidit, & illi sanguinem domini emerūt, triginta maledictionibus, tam venditor, quàm emptores inuoluti sunt, quarum in psal. cviij. Prima est, constitue super eum peccatorem. Vltima, & operiantur sicut diploide confusione sua. Imò dictionis vis est, quia non dixit, disperièrunt omnes habentes argentum, sed disperièrunt omnes inoluti argento. Longè aliud est habere argentum, quàm argento esse inuolutum. Siquidem & Abraham & Dauid, multiq; alij sancti & iusti argentum habuerunt, in auro & argento diuites fuerunt, & tamen non disperièrunt. Quare? Videlicet quia pecunias tanquam domini possiderunt, non tanquam serui pecuniæ in pecunijs argenti sperauerunt. Qui in argento sperāt vel confidunt, ipsi argento inoluti sunt, & tales omnes disperēūt. Discretione hac opus est, vbi dominus loquitur discipulis suis. Quàm difficilè, qui pecunias habent, introibunt in regnum dei. Poterant enim obstupēre discipuli, & obstupescebant, ait Euangelista Marcus, in verbis eius. At Iesus rursus respondens, ait illis. Filioli, quàm difficile est confidentes in pecunijs introire in regnum dei, & tunc demùm ita dixit. Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem introire in regnum dei. Igitur illos excepit diuites, qui quanuis habeant pecunias, non tamen sunt confidentes in pecunijs. & eos tantū diuites illa sententia premit, qui per hoc quod confidunt in pecunijs, sunt etiam, & ab hoc propheta dicuntur argento inuoluti, & eādem inuolutione ita grossescacti, vt nimis difficilè sit eos introire in regnum dei. Sequitur. [Et erit in tempore illo, scrutabor Hierusalem in lucernis, & visitabo super viros defixos in fecibus suis, qui dicunt in cordibus suis, nō faciet dominus bene, & non faciet malè.] Quàm vltronea spiritus sancti dignatione occurrit, ne vel propheta vel alius quis solicitaret ea solicitudine, quàm beatus senex Abraham solicitus, audito, quod dominus de Sodomis ait. Nunquid perdes iustum cum impio? Absit à te, vt rem hanc facias, & occidas iustum cum impio, fiatq; iustus sicut impius. Non est hoc tuum, qui iudicas omnem terram. Concessit illi dominus, concedit & huic, quòd nō sit suum, occidere cum impio iustum. Iustus autem quodam modo dici poterat, quisquis in ipsum dominum ignoranter peccauerat, & audita vel cognita veritate, pœnitentiam acturus erat, sicut fecerunt ad prædicationem Petri, vna die ex ipsis tria milia. Iustus (inquam) verūq; iam dici poterat. quisq; eiusmodi erat, sicut de semetipso Abimelech, domine (inquit) num gentem ignorantem interficies? Tulerat nanq; vxorem Abrahæ ignoranter. Igitur & in isto dominus ab eiusmodi solicitudine, vel ipsum prophetam, vel quemlibet alium liberat, cum dicit. Et erit in tempore illo, scrutabor Hierusalem in lucernis, &c. Ac si dicat, Antequam perueniat ille dies visitationis, dies clamoris, & vlulātus, & magnæ contritionis, faciam quod mulier sapiens facit, quæ cum perdiderit drachmam vnam, accēdit lucernam, & euertit domum, & quærit diligenter donec inueniat. Non tantùm vnam, sed plures lucernas ego accendam, id est, apostolos, spiritu sancto & virtute ex alto induam, vt sint mihi testes vsq; ad vltimū terræ, incipientibus ab Hierusalem, & ab omni Iudæa & Samaria. Nimirum hoc erit scrutari Hierusalem in lucernis, & vbicunq; fuerit drachma, quæ perdita est, latère nō poterit, id est, quicunq; ex deo erit, dignusq; Hierusalem ciuitate cœlesti, in culpa perfidiæ non remanebit. Sicut enim drachma perdita drachma aurea, dum quæritur cum lucernis, ad lumē lucernarum relucet de tenebris, & inuenitur. Sic omnes ignorantes & iusti, qualem se Abimelech iam dictus fuisse testabatur, audita veritate dictorum, & visa claritate signorum, erumpent in vocem confessionis, compuncti corde, atq; dicentes, quid faciemus viri fratres. & pœnitentia susceptа baptizati saluabuntur. Ita scrutando Hierusalem, tam diu donec credāt quotquot præordinati sunt ad vitam æternam, tunc demùm visitabo super viros defixos in fecibus suis, non faciet dominus bene, & non faciet malè. Erunt nanq; proprio iudicio condēnati, odientes lucernas meas, & amando feces suas, & sicut illi qui volutantur in fecibus libidinis, dum in occulto scortant, dum polluunt & polluntur, nolunt se requiri cum lucernis, imò oderūt lucernas & abhorrent eas. ita illi nequam & inuidum contra veritatē habentes oculum, odientes & me & patrem meū, amātes

Genes. 18.

Act. 2. Genes. 20.

Luc. 15.

Luc. 11. Act. 1.

Act. 2.

 sua peccata,

Auaritia Iudæorum.

Triginta maledictiones in Iudæos.

Luc. 18. Marc. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Matth.23. sua peccata,& odientes iustitiam, habentes amorem præsentis seculi, odium futuri,non cupiet audire verba dei,quæ proferentur cum signorum testimonijs,imò ex eis,quos mittam ad eos, prophetis,& sapientibus,& scribis, occident & crucifigent, & flagellabunt & persequentur de ciuitate in ciuitatem,& dicent, fassum est quod dicunt isti. Non faciet dominus bene bonis, & non faciet malè malis,id est,non erit dies iudicij,aut certè iste,quem dicunt dominū, quem crucifiximus,nullus est,non talis fuit aut erit,vt nobis bene vel malè facere possit.Ideireo visitabo super eos, ita, vt veniat super eos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram à sanguine Abel iusti. Dicamq; eis.Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta,hoc est quod continuè sequitur. [Et erit fortitudo eorum in direptionem, & domus eorum in desertum, & ædificabunt » domus & non habitabunt, & plantabunt vineas,& non bibent vinum earum.] Quid horum » effectu manifestius?Fortitudo eorū,qua primò contra deum, deinde contra homines malè fortes fuerunt,facta est in direptionem.Quomodo fortes fuerunt contra dominum?Nimirum licut phreneticus contra medicum. Non enim vera erat, aut vera est fortitudo illorum, iustitiā suam statuere volentium,sed falsa est omnino & fallax,sicut fortitudo phrenetici, cum percutis medicum. Deinde mirum, & miro dei iudicio factum, quòd contra homines ita de fortitudine præsumpserunt,vt bellum implacabile susciperent contra Romanos,victores omnium gentiū. Talis direptio non est audita vsquam gentium,qualis fuerit direptio fortitudinis eorum. Domus eorum quomodo facta est in desertum? Nimirum ita, vt desereretur templum illud ab omni præsidio cœlestium spirituum dicentium. Transmigremus ex his sedibus ,quod Iosephus palam auditum fuisse testatur. Aedificium domus illius,id est, templi, valde fuerat re-
Ioſ.de bel. Iu.li.7.ca.17. centiori tempore auctum, turribusq; arcq; porticibus valdè venustatum. Ipsa ciuitas domibus pulchris ornata,opibusq; referta, regio vndiq; vinetis arboribusq; diuersi generis,mirè consita arcq; vberrima. Sed cuncta exesa,cuncta diruta,& igni cōcremata,in desertum redacti sunt,& qui gladio superfuerunt ex eis,in omnes gentes captiui ducti sunt, & hoc modo veritas apparuit dicentis,& ædificabunt domos & non habitabunt,& plantabunt vineas, & non bibēt vinum earum.His præmissis,quid protinus clamet,quid continuò de excelsa specula dicat,& annunciet speculator iste,attonitis auribus audiamus,qui nos dormire nō patitur.Ait. [Iuxta est » dies domini magnus,iuxta est & velox nimis. Vox diei domini amara tribulabitur ibi fortis. » Dies iræ dies illa,dies tribulationis & angustiæ,dies calamitatis & miseriæ,dies tenebrarum & » caliginis,dies nebulæ & turbinis,dies tubæ & clāgoris,super ciuitates munitas,& super angu- » los excelsos.Et tribulabo homines & ambulabunt vt cæci,quia domino peccauerūt.Et effun- » detur sanguis eorum sicut humus,& corpora eorum sicut stercora.Sed & argentum eorum & » aurū non poterit eos liberare in die iræ domini.In igne zeli eius deuorabitur omnis terra,quia » Terror extremi iudicij. consummationem cum festinatione faciet cunctis habitantibus terram.] O quantus clamor & » exclamatio,quàm vehemens omni homini,nisi ei qui surdus est,qui non habet aures audiendi. Quid erat quod videbat,qui ita clamabat?Qualis erat visio mentis,cuius tanta est acrimonia vocis? Beatus papa Gregorius rectè ad vim clamoris huius attonitus. Pensate (inquit) fratres charissimi, ad conspectum tanti iudicis, quis in illo die terror erit,quando iam in pœna remedium non erit.quæ illa confusio,cui reatu suo exigente cōtingit in conuentu omnium hominū, & angelorumq; erubescere. qui pauor eum,quem tranquillum mens humana capere non valet, & fratum videre.Quem diem prophera intuens,ait.Dies irę,dies illa,dies tribulationis & angustiæ,dies calamitatis & miseriæ,dies tenebrarū & caliginis,dies nebulæ & turbinis dies tubę & clangoris. Pensate ergo fratres extremi iudicij diem, super corda reprobōrū, qua asperitate prophera vidit amarescere, quem tot appellationibus non valet explicare. Quid oportunus obseruare potuit de officio boni oratoris iuxta cōsiderationem rei,quàm hoc,vt attentus faceret auditor,in exordio sermonis,imò declamationis? Quo autem verbo, quali dicto attentionem speculator melius excitaret,quàm dicendo,iuxta est. Conremplatus est diligenter,multo
Ezech.12. Pſal.89. & claro intuitu & vidit,quia iuxta est id quod lippis & cæcutientibus longè esse videtur,& dicunt,in tempora longa fiet istud. Nec semel contentus dixisse, iuxta est dies domini,repetiuit iuxta est,& velox nimis,& verè secundum magnitudinem periculi,iuxta & velos nimis,& hoc non vanè videtur homini habenti quippiam de sensu dei, cuius ante oculos mille anni sic sunt, tanquam dies hesterna quæ præteriit,aut certè quod breuius est,tanquam custodia in nocte,id est,vna de quatuor vigilijs vnius noctis Imò quæ pro nihilo habentur eorum anni erunt,id est, inter ea reputabūtur. Ille dies erit magnus,quantus,ex quo dies esse cœperūt,non fuit,nec erit amplius. Quam autem vocem arrendit continuò dicens,vox diei domini amara, tribulabitur ibi fortis? quam aliam putamus,nisi illam, Ite maledicti in ignem æternū, qui paratus est diabolo & angelis eius. Verè amara vox, Ibi(inquit)id est,in illa voce, tribulabitur fortis,& quis
Vox amara. Matth.25. fortis,nisi superbus,fortis diabolus,fortes angeli eius, fortes homines sequaces eius ibi tribulabuntur,in illa voce tribulabuntur.Ergo ne veraciter fortis,qui in voce tribulabitur. Imò falso fortis,verè imualidus.Fortis enim dicitur,nō quòd ita sit,sed quòd ita sibi videatur. Tunc autem non ita

non ita sibi videbit,sed nec negare poterit,quòd sit imualidus,quando vna voce fortis ille fortium rex videntibus cunctis, præcipitabitur. Quanto impetu, quàm magno spiritu illius Iob.40. diei magnitudinem describere gestiens,dies(inquit)iræ,dies tribulationis & angustiæ,dies calamitatis & miserię,dies tenebrarū & caliginis,dies nebulę & turbinis,dies tubæ & clangoris. Diem vnam eandemq; lex vicibus cum adiectionibus terrificis declamauit, & septimā vicem nō addidit.Cur hoc?Existimo nimirum,quia de septima die nihil ibi erit,nihil de sabbato domini,sed sine requie,sine vlla requietionis spe tribulabitur ibi fortis.Nam hoc totū quod tantis nominibus declamauit,erit super ciuitates munitas, & super angulos excelsos,id est,super homines impios,& super angelos superbos. Nam ciuitates cum dicit munitas,subaudiendum est Angulos excelſi. citra dominum.& angulos cum dicit excelsos,intelligenda est celsitudo principū, contra versū &solum excelsum dominum sese extollentium.Istæ sunt ciuitates munitæ,& isti excelsi anguli, quos Apostolus manifestius exprimit,vt in euāgelio fieri debuit, in quo reuelatur hæc ira siue Roma.1. dies iræ dei.Nam præmisso,reuelatur enim ira dei de cælo,secutus est dicens,super omnē impietatem & iniustitiam hominum eorum,qui veritatem dei in iniustitia detinent,&c.Nōne ea libus congruit,& iusto iudicio repositū est id, quod continuò post verba propheræ ex sua persona dominus iudex dicit?& tribulabo(ait)homines & ambulabunt vt cæci.Et propheta sta- Ibidem. tim comprobans iudicium causam reddit,quia domino peccauerunt.Rectè etenim illic ambulabunt vt cæci,qui hic oculos voluntariè contra veritatem clauserunt,quia cum cognouissent deum, non sicut deum glorificauerunt, aut gratias egerunt,sed euanuerunt in cogitationibus suis & voluntariè obscuratum est insipiens cor eorum,& dicentes se esse sapientes, & reuera plerię illorū inuisibilia dei à creatura mundi,per ea quæ facta sunt,intellecta conspicientes, nihilominus,imò & amplius stulti facti sunt,& mutauerunt gloriam incorruptibilis dei,in similitudinem imaginis corruptibilis hominis,& volucrum,& quadrupedum,& serpentium. Verè igitur causa est,quia domino peccauerunt.Quia verò propter hoc ipsum,& tradidit illos deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, vt contumelijs afficiant corpora sua in semetipsis, & tradidit illos in passiones ignominiæ,vt tam fœminæ, quàm viri immutarēt naturalem vsum, in eum vsum,qui est contra naturam,& tradidit illos in reprobū sensum,vt faciant ea quę non conueniunt.Recta & iusta est sententia hęc,abiectionis eorum plenissima,& effundetur sanguis eorum sicut humus,& corpora eorum sicut stercora. Quod deinde subiungit, sed & argentum eorum & aurum non poterit liberare eos in die iræ domini,hoc iam in isto tempore asserit̃one nō indiget,imò & notum & certum est,quia nec aurum nec argentum cum eis qui possiderunt,ad illud veniet,quippe cum scriptum sit alibi,quia cum interierit,non sumet omnia, nec; descendet cum eo gloria eius.Amplius verò id quod sequitur,Omne destruit auxiliū auri Pſal.48. & argenti,in igne(inquit)zeli eius deuorabitur omnis terra, quia consummationem cum festinatione faciet cunctis habitantibus terram. Si enim illo igne,quo iudicabitur seculum,deuorabitur omnis terra,quod verum est, sicut alibi dicit,cœlum & terra transibunt, verba aūt mea non transibunt,aurum & argentū vbi parebit,quod vtiq; terra est? Sed & si placeret,nunquid Matth.24. eorum esse deberet? Nihil intulerunt in hunc mundum, & propterea peccatores nihil præter 1.Timot.6. peccata tunc habebunt,& ideireo iustus ille ignis,iustissimi zeli domini,consummationem faciet festinanter,cunctis eis habitantibus terram,propter hoc ipsum quod cœlum desperantes, « tota mente habitauerunt terrā.Sequitur. [Conuenite,congregamini gens non amabilis,priusCAP. II. « quam pariat iussio quasi puluerem transeuntem diem, antequam veniat super vos ira furoris « domini.] Hoc officiū & hic mos est speculatoris fidi,legatifidelis,vt non contentus sit clamasse quod viderit,vel nunciasse,cui rei legationem susceperit, verumetiam superimpendat sponteneum quippiam sermonis hortatorij,per quod auditorem faciendo benevolū ad cautelam necessariam properet excitare, quæ magna pars est boni adiutorij. Hoc apostolus de semetipso pulchrè ostendit,cum præmisso ad Corinthios, quoniam quidem deus erat in Christo mundū 2.Cor.5. reconcilians sibi,& posuit in nobis verbum reconciliationis pro Christo,pro quo legatione fungimur,deinde subiungit.Adiuuantes autem exhortamur,ne in vacuum gratiam dei recipiatis.Sic iste,vbi speculatoris more prophetico ore clamauit,quæ vidisset mala ventura,primùm in partibus,deinde in vniuersitate mundi,quasi demissa paululum declamationis vehementia, suauius incipit,& hortatur his verbis. Conuenite,congregamini,subauditur,cōuentu,congregatione,qua deo creatori coniungi possumus & coniungi debemus,quod quicunq; non facit, ipsi sunt tanquam puluis,quem proiecit ventus à facie terræ. Hinc est quod dicit,priusquā pariat iussio quasi puluerem transeuntem diem, antequam veniat super vos ira furoris domini. Nam inde puluis mobilis est,& ventus dum flauerit,dispergit eum & proiecit à facie terrę,quia non conuenit,non congregatus est in vnum rore susceptо,per quem poterat sibimet cohærere. Cum autem ventus illum proiecerit,vbi parebit, aut vnde cōuenire vel congregari rursus poterit? Ita nimirum inde omnipotentis iussio pariet super impios & incredulos diem transeuntem,& eos transire facientem,quasi puluerem, quia non conuenerunt,non congregati sunt ad deum

Universidad de Deusto
Biblioteca

deum & dominum per gratiæ eius rorem salutiferum, per aquam & spiritum, per quem omnes
Acto.2. quicunq; non pereunt vnum cum illo capite corpus effecti sunt. Hoc Petrus sciens, eodem sensu
quo & ipse dicebat, Saluamini à generatione ista praua. Sciebat enim, quia super generationē
illā primò paritura foret iussio, quasi puluerem transeuntem diem, vt captiui dispergerentur in
Esaiæ.42. omnes gentes, & deinde communiter cum cæteris gentibus impijs, ventura esset super eos ira
furoris domini, die vniuersalis iudicij. Verbum huiusmodi priusquam pariat iussio, pro re satis
congruit illi, qui apud alium propheram dicit. Tacui, semper silui, pariens fui, sicut parturiens
loquar. Illam nanq; iram furoris sui diu continuit & distulit, sed tandem tanto durius declara-
bit, quanto patientius sustinuit, sicut in vtero habens, diu quidem vocem continet & continere
potest, sed cum venerit hora, non sine clamore & gemitu depromit, quod apud se nonnihil ha-
buerit. Talis quoq; compellatio gens non amabilis, sensum eundem habet, licet minus aspere
Matth.3. soner, quàm illud dictū à Iohāne Baptista. Genimina viperarū quis ostendit vobis fugere à ven-
Ibidem.12. tura ira? Sed & ipse dominus. Generatio (inquit) praua atq; peruersa signū quæris, & Petrus (vt
Acto.2. supra iam dictū est) saluamini (ait) à generatione ista praua. Necq; hic necq; illic dictū est, ita sine
iudicio legis. Primus nanq; Moses dixit. Generatio praua atq; peruersa, hæccine reddis deo, &
Deut.32. de vinea Sodomorum vinea eorū, &c. Sequitur. [Quærite dominū deū nostrū omnes māsueti
terræ, qui iudicium eius estis operati. Quærite iustum, quærite mansuetum, si quomodo absco-
damini in die furoris domini, quia Gaza destructa erit, & Ascalon in desertū, Azotum in meri-
die eijcient, & Accaron eradicabitur.] Sicut vbi reuelari per euangelium cœpit ira dei de cœlo
Roma.1. super omnem impietatem hominum, primùm oportebat Iudæis loqui verbum dei, & deinde
Acto.10. conuerti ad gentes, sic in isto spiritus propheticus vbi prænunciauit iram siue diem iræ & furo-
ris domini iuxta esse, & velocem nimis, primò gentem non amabilem, gentem Iudaicam ex-
horrando compellauit dicens. Conuenite & congregamini, & deinde omnes gentes alloquitur
dicendo. Quærite dominum deum nostrum omnes mansueti terræ, & hoc ipsum verbum, quę-
rite, tertiò reperit, quærite dominum deum nostrum, quærite iustum, quærite mansuetum, quod
non aliud esse arbitror, quàm credite in patrem, credite in filium, credite in spiritum sanctum.
Qui huiusmodi adhortationem receperunt vel recipiunt rectè dicuntur mansueti & operari iu
dicium dei, sicut econtra Iudæi qui repulerunt verbum, & indignos se iudicauerūt æternę vitę,
dicuntur gens non amabilis. Et reuera omnes mansueti, per hoc ipsum quod sunt mansueti &
tractabiles verbo dei, iudicium operati sunt, & operantur domini, iudicando semetipsos, vt nō
1.Cor.11. iudicentur, cuius videlicet iudicij principium est semetipsos vt peccatores & reos mortis addi-
Roma.6. cere patibulo domini, id est, baptizare in morte eius, & consepeliri in illo per baptismū in mor
tem, perfectio autem eiusdem iudicij vel iustitiæ est, ita de cætero in nouitate ambulare, quo-
modo ille surrexit à mortuis per gloriā patris. Mirum quod talibus dicit, si quomodo absco-
damini in die furoris domini. Ergo ne & ipsi vix abscondentur in die furoris domini? An non
1.Petri.4. & hoc Petrus apostolus dicit? Ait enim. Si autem primùm à nobis, quis finis eorum, qui nō cre-
dunt dei Euangelio? Et si iustus vix saluabitur, impius & peccator vbi parebūt? Igitur quam-
uis mansuetus quis quamuis iudicium sit operatus domini, semper sibimet suspectus sit, nec se
comprehendisse arbitretur, quia nec iustus quispiam saluari poterit, si absq; misericordia iudice
tur. Impius & peccator omnis, sub nominibus rectè intelligitur vrbium Philistijm. Gaze, & As-
Cur pro im pijs ponitur Philistijm. calon, Azoti & Accaron, duplicē, vt reor, ob causam. Prima causa est, quia gens Philistijm pri-
mo loco denotatur inter omnes gentes, quæ inuiderunt gloriæ domini, & mansuetis terræ sci-
licet Moysi & cæteris ascendentibus de terra Aegypti. Ascenderunt enim (ait) populi & irati
Exod.15. sunt, dolores obtinuerūt habitatores Philistijm, tunc conturbati sunt principes Edom, &c. Pri-
mos nominauit habitatores Philistijm, quia primi doluerūt, & primi ad impugnandum ascen-
Ibidem.13. dentem Israelem fuēre præparati. Scriptum est enim. Igitur cum emisisset Pharao populū, non
eos duxit dominus per viam terræ Philistinorum, quæ vicina est, reputans ne forte pœniteret
dem nominum omnium illorū peruersitas denotatur, qui secundum similitudinem Philistijm,
pios omnes ad eum fugientes, & hoc seculum nequam relinquentes, odio habent & persequun
Interpreta tio nominū. tur. Gaza nanq; fortitudo eius. Ascalon ponderata, vel ignis homicida. Azotus ignis generatio
nis, Accaron eradicatio vel sterilitas interpretatur. Et est sensus, Omnes qui sibi applaudunt in
Esaiæ.10. fortitudine corporis, & in potentia seculari, & dicunt cum diabolo? In fortitudine manus meæ
feci, diripientur, & ad nihilum dirigentur in die iræ domini. Similiter qui arsit ad effundendum
sanguinem, & multas scandalizauit animas sceleris sui mensuram recipiet, & eodem quo ope-
Psal.5. ratus est pondere, deprimetur, & implebitur in eo, virum sanguinum & dolosum abominabi-
tur dominus, dum gehennæ ignibus cum diabolo cremabitur. Itidem qui arsit libidine & ge-
Osee.7. nerationis incendio debachatus est. (Omnes enim adulterantes, quasi Clibanus corda eorum)
non in tenebris, non in occulto iudicio, sed in meridie, hoc est, quando sancti plenam recipient
claritatem, proijcietur in tenebras, & sanctorum consortium non habebit. Item qui non solùm
nullos

nullos fructus habuit, sed & peruersitate doctrinæ suæ plurimos eradicauit, ipse quoq; eradica-
bitur. Proinde quærite dominum omnes mansueti terræ, & ne sitis sicut Gaza, id est, sicut malè Roma.10.
sortes, & non mansueti, qui suam quærētes statuere iustitiam, iustitiæ dei non sunt subiecti, quia
talis Gaza destructa erit. Quærite dominum omnes mansueti, & ne sitis sicut Accaron, id est, Matth.23.
ardentes igne homicidij, quorum manus sanguine plenæ sunt, quia deserta erit talis Accaron,
sicut dixit veritas. Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Quærite dominū omnes man
sueti, & nolite esse sicut Azotus, id est, sicut hi, qui genuinam voluptatem vitro exasperantes,
verterunt in furorem, & conflauerūt sibi ignem vrentem, quia talis Azotus in meridie eijcitur,
id est, manifesto iudicio condemnabitur, talis inquam Azotus, iudicium portabit Sodomorū
& Gomorrhę, iuxta prophetam alium dicentem. Audite verbum domini principes Sodomo- Esaiæ.1.
rum, percipite auribus legem dei mei populus Gomorrhæ. Quærite dominum, & ne sitis sicut
Accaron, id est, sicut sterilis vinea domini sabbaoth, domus Israel, quæ cū debuisset facere vuas Ibidem.5.
iudicij & iustitiæ, fecit labruscas iniquitatis & clamoris. quia talis Accaron, talis sterilitas era-
dicabitur. Omnibus quidē reposita est ira furoris domini gentibus incredulis, sed maximè, &
præ omnibus genti illi, quæ prima restitit, & persecutionem excitauit Euangelio Christi, vel sa
cramento baptismatis, secundum similitudinem Philistijm, quę gens, vt supra dictum est, prima
inuidit & obsistere bellumq; inferre prompta fuit Israeli ascendēti de terra Aegypti, in transitu
« maris rubri. Sequitur ergo. [Vę qui habitatis funiculum maris, gens perditorum.] Gens habi-
tans funiculum maris, id est, vicina baptismo Christi, sicut gens Philistijm, vicina erat mari, per
quod Israel transiuit. Quam enim vicina fuit illi sacramento æternæ salutis, apud quam idē sa- Iudæi habi-
cramentum Christus moriens condidit, apud quam aquam & sanguinem de suo latere fudit, tantes funi-
apud quam dato spiritu sancto, claruit multis signis & prodigijs, quòd dux esset ipse dominus culū maris.
in misericordia populo quem redemit, gradientibus in fronte, in transitu maris rubri, tribus Acto.2.
millibus hominum, quia ipsa die Pentecostes baptizati sunt in nomine patris, & filij, & spiritus
sancti. Væ tibi gens perditorum, væ tibi taliter habitanti funiculum maris, quia cum posses tra
here ad te funiculum eiusmodi, funiculum distributionis, in qua sorte diuiditur terra regni dei,
« non solùm non attraxisti, verumetiam subeuntibus & trahentibus inuidisti. [Verbum domini
« super vos Chanaan terra Philistinorum, & disperdam te, ita vt non sit habitator] Quòd terra
Philistijm terra sit Chanaan, nulli dubium est, & quòd præsenti loco Chanaan Iudæus sit, iam
dictum est, & multis scripturarum testimonijs comprobari solet. Itaq; super vos ô Chanaan, &
ô terra Philistijm super vos ô non Iudæi, sed Chananæi, ô non terra Hierosolymorum, sed terra
Philistinorum, id est, potione cadentium, verbum domini super vos est, quod ego loquor nō in
bono, sed in malo, non in gratia, sed in ira, non in misericordia, sed in vindicta. Sequitur enim.
« Et disperdam te ita, vt non sit habitator. [Et erit funiculus maris, requies pastorum, & caulæ
« ouium, & erit funiculus eis qui remanserint de domo Iuda, tibi pascētur in domibus Ascalonis,
« ad vesperam requiescent, quia visitabit eos dominus deus eorum, & auertet captiuitatem eo-
« rum.] Vtrum ita factum sit, vt litera sonat, quòd terra Philistinorum deserta & absq; vllo habi-
tatore fuerit, deus viderit. Disperdam te (inquit) ita, vt nullus sit habitator, & in tantam venies
vastitatem, vt omnes tuæ vrbes munitissimæ in ouilia sint pastorum. Quomodocunq; terræ
illi, quæ propriè dicta est terra Philistinorum, contigerit, & terræ Moab, & terræ filiorum Am-
mon, de quibus postmodum dicturus est, Nos qui scimus signatum fuisse librum, & clausas vi- Danie.12.
siones prophetarum, sicut nonnullis eorum legimus imperatum, Dubitare non debemus, sacra
menta rerum spiritualium sub rerum corporaliū recondita esse nominibus, & cuncta ad Chri-
stum applicanda, habentem clauim, vt in Apocalypsi legimus, qui & aperit, & nemo claudit, Apoca.3.
claudit & nemo aperit, quia cūcta in eo referantur. Igitur super vos ô terra Chanaan, terra Phi-
listinorum, id est, super vos ô Iudæi, verbū domini est, qui iam semen Chanaan & non Iudæ, &
terra estis Philistinorū. i. potione cadētium, ex quo Christo dei filio dedistis in escam suā fel, & in
siti sua potastis eum aceto, vndè & facta est coram vobis mensa vestra in laqueum, & in retri-
butionem, & in scandalum. Te ô terra eiusmodi disperdam (ait) ita, vt non sit habitator. Iuxta
quod & Psalmista. Fiat (inquit) habitatio eorum deserta, & in tabernaculis eorum non sit qui Psal.68.
inhabitet. Ita nanq; factum est, Non est ex vobis qui habitet in illa terra vestra, vel dominetur Ibidem.
in ea. Quid porrò fiet de funiculo maris, de quo pauloante dictum est. Væ qui habitatis funicu-
lum maris? Requies erit pastorum, & caulæ pecorū. Qui sunt pastores, & quæ pecora liue oues?
Nimirum pastores illi, quorum princeps ille bonus pastor est, qui posuit animā suam pro oui-
bus suis. Et ille oues sunt, de quibus idem ait. Et alias oues habeo, quæ non sunt de hoc ouili, Iohan.10.
& illas oportet me adducere, & vocem meum audient, & fiet vnum ouile, & vnus pastor. Fu-
niculus maris, quem vos habitatis ô Iudæ, id est, omne quod habere, vel quod vicini videba- Erit funicu-
mini esse sacramento baptismatis Christi, quod inimicos nostros Pharaonem spiritualem, & lus maris
exercitum eius operuit, scilicet lex & prophetæ, cuncta quæ credita sunt vobis eloquia dei, requies pa-
requies erunt pastoribus istis, & erunt caulæ pecorum sicut ouium, quam dominus adduxit. storum.

Nonne

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nönne ita est ô Iudæi, imò Chananæi, siue Philistijm? Oues istæ & pastores earum, id est, Christiani & doctores eorum, in illo tali funiculo quondam vestro nunc requiescunt, quia legem & prophetas vestros scienter legũt. Ille vester funiculus Hebraico quidẽ sermone cõsertus, deinde in Græcum ductus, & in Latinũ reductus, ampla fecit spacia cũctis gentibus, & ecce in spacijs eius requiescimus, & caulæ pecorum, id est, lectiones, siue meditationes nostrę sunt. Mirum quod vos ipsi caulas nobis ouibus Christi, ne veteraſcãt, aut vetustate infirmentur & labaſcãt, iugiter confirmatis, & ad confirmandum nobis materiam validam vbicq; terrarũ subministratis, dum captiui in omnes gentes liberos vestros, imò iam nostros circunsertis, vt quicquid de Christo prædicatur, Græcis & Latinis siue barbaris, præsentes vos cum scriptis vestris palam testificemini, quòd non sit nouũ siue confictum quicquid auribus eorum quasi noua refert vox euangelicæ prædicationis. Quod deinde subiungitur. & erit funiculus eis, qui remanserint de domo Iuda, cum præcedenti dicto bene perspectum, coniunctionẽ satis euidenter indicat aliarum & aliarum ouium in ouile vnum. Qui enim sunt, qui remanserũt de domo Iuda, vel quid est remanere de domo Iudæ? Nimirum remanere de domo Iuda, hoc est saluari de eadẽ gente perditorum, gente Iudaica, & qui hoc modo remanserunt vel remanebunt, primi apostoli fuerunt, & qui post ipsos vel per ipsos crediderunt, & illæ erunt reliquiæ, quæ saluæ fient, postquã subintrauerit plenitudo gentium. Pulchrè ergo ita distinctum, & erit funiculus maris requies pastorũ & caulæ pecorum, quod rectè intelligitur de pastoribus & pecoribus plenitudinis gentium. Ac demum, Et erit funiculus eis qui remanserint de domo Iuda, quod nihilominus rectè intelligitur de illis reliquijs quæ supersunt & supererũt de Israel, in quo contigit cæcitas. Simul de vtrisq; de ouibus siue pastoribus partium vtrarumq; illud intelligendum, quod subiunctum est. Ibi pascentur in domibus Ascalonis ad vesperam requiescent. Quid est ibi pascentur, nisi in funiculo illo possidebunt? Funiculus nanq; possessio est, iuxta illud. Pars autem domini populus eius, Iacob funiculus hæreditatis eius. Aut certè funiculus dimẽsio possessionis est, iuxta illud. Et eiecit à facie eorum gentes, & sorte diuisit eis terram in funiculo distributionis. Quolibet modo accipias, sensus totius summa est. Ibi pascentur in domibus Ascalonis, ad vesperam requiescent, ac si diceret. In sorte domini computabũtur, in sinibus Abrahæ, Isaac, & Iacob collocabũtur, in cœlestibus mansionibus, quas Ascalon, id est, ignis homicida, scilicet Iudaica impietas suas esse domos gloriatę. At illi filij regni eijcientur in tenebras exteriores, isti aũt venientes ab oriente & occidente, recumbẽt in sinibus Abrahæ, Isaac, & Iacob. Vndè hoc? Quia visitabit (inquit) eos dominus deus eorum, & auertet captiuitatem eorum. Quis ille dominus qui visitabit, nisi ipse qui dixit de his, & de semetipso, Et fiet vnum ouile & vnus pastor? Ipse nanq; de visitatione hac dicit in alio propheta. Ecce ego requiram oues meas, & visitabo eas sicut visitat pastor gregem suum, in die quando fuerit in medio ouium suarum dissipatarum, &c. vsq;. Ecce ego iudico inter pecus & pecus, arietem & hircum, inter pecus pingue & pecus macilentum. Duo dicta sunt in illo, Visitabo oues meas. Et, iudicabo inter pecus & pecus, duo nihilominus in isto, quia visitabit eos dominus deus eorum, & auertet captiuitatem eorum. Visitabit, subauditur, primo aduentu suo, vt sit ipse pastor, & ouem perditam ad gregem suo reportet humero. Auertet captiuitatem eorum, secundo aduentu suo, quando iudicabit vtiq; inter pecus & pecus, & separabit oues ab hœdis, dicetq; ouibus à dextris. Venite benedicti patris mei, possidete paratũ vobis regnum. & hœdis à sinistris. Discite à me maledicti in ignem æternum.

Remanere de domo Iuda, quid est.

Roma.11.

Deute.32.

Psal.77.

Matth.8.

Iohan.10. Ezech.34.

Luce.15.

Matth.25.

FINIS LIBRI PRIMI IN SOPHONIAM.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN SOPHONIAM PROPHETAM, COMMENTARIORVM LIBER SECVNDVS.

Triplices recte fidei aduersarij.

ADVERSARIORVM seu veritati contradicentium vniuersitas tripartita diuisa est. Alia est diuisio Iudæorum, & alia hæreticorum, alia paganorum. Super omnes diuisiones istas verbum domini est, eo ordine quo nũc à nobis nominatæ sunt. Siquidem super Iudęos iam prolatum est verbum, & ipsi designati sunt sub nominibus Chanaan & terræ Philistinorũ, dicendo. Verbum domini super vos Chanaan terra Philistinorum, hæretici protinus distinguuntur sub nominibus Moab & filiorum Ammon, dicendo. Audiui opprobriũ Moab & blasphemias filiorũ Ammon, quæ exprobraueriũt populo meo, & magnificati sunt super terminos eorum. Subinde paganorũ impietas sub nomine

sub nomine condemnatur Aethiopum, cum dicit. Sed & vos Aethiopes interfecti gladio meo eritis. Protinus & ipse, qui est omnium inimicorum caput, diabolus, perditus atque perdendus designatur sub nomine Assur, dicendo. Extendet manum suam super Aquilonem, & perdet Assur. Denicq; sub istis nominibus debere huiusmodi sensus suscipi satis probabile est, præsertim quia præceptum fuisse scimus prophetis, non omnia manifestè loqui, imò claudere sermonem, & signare librũ, & ligare testimonium, & signare legem discipulis domini, cum pollicitatione ista. Quia pertransibunt plurimi, & multiplex erit scientia. Præterea & illud nobiscũ facit, quia nec rerum præsentium, nec historiarum, quæ de rebus gestis conscriptæ sunt, aliquod suffragatur experimentum siue testimonium, ei qui simpliciter, & vt vulgo nota sunt, accipit nomina hęc Chanaan, siue Philistinorum, Moab & filiorum Ammon atque Aethiopum. Nam & si non immunes fuêre malorum, quæ in mundo facta sunt vel sunt, nihil tamen viquam legitur tale vel tam magnum, vt præsentis prophetiæ litera sonat, simpliciter audientibus. Verbi gratia, cum protinus ita loquitur. Viuo ego dicit dominus exercituũ, deus Israel, quia Moab vt Sodoma erit, & filij Ammon, quasi Gomorrha, siccitas spinarum, & acerui salis, & desertum vsque in æternum. Similiter de terra Philistinorum. Quando enim factũ est quod dicit, Et erit requies pastorum & caulæ pecorum? Quando nullus in ea fuit habitator, & in tantam venit vastitatẽ, quæ lætabatur in euersione Iudææ, vt omnes vrbes eius munitissimæ essent in ouilia pastorũ, atq; ita inculta & sic vepribus atq; vrticis operta, vt pastores de reliquijs Iudæorũ in Ascalone post meridiem requiescerent, & in vrbe quondam nobili greges suos accubare facerẽt. Proinde cœptum iter securi pergamus, & spiritus sancti verba spiritualiter intellexisse contenti simus.

« [Audiui opprobrium Moab & blasphemias filiorum Ammon, quæ exprobrauerunt populo
« meo, & magnificati sunt super terminos eorum. Propterea viuo ego dicit dominus exercituũ,
« deus Israel, qa Moab vt Sodoma erit, & filij Ammon quasi Gomorra, siccitas spinarũ & acerui
« salis, & desertum vsq; in æternum. Reliquiæ populi mei diripient eos, & residui gentis meę pos-
« sidebunt illos. Hoc eis euenier pro superbia sua, quia blasphemauerũt & magnificati sunt supra
« populũ domini exercituũ.] Causa pro posse dicenda est, cur his nominibus hæretici designati sunt, vel ob quam similitudinem vocentur Moab & filij Ammon. De Iudæis supra dictum est, quòd rectè vocentur Philistijm, videlicet quia sicut vbi accesserunt filij Israel de terra Aegypti per mare rubrum, Philistijm, qui vicini erant mari, primi doluerunt, & primi bellum inferre parati fuerunt, ita vbi conditum est baptismi sacramentum, Iudæi, penes quos conditum est, primi viderunt & inuiderunt, & primi contra fidem euangelicam persecutionem exercuerunt, mala potione, scilicet spiritu erroris inebriati, & insantientes secundum nomen Philistijm, quod interpretatur potione cadentes. De hæreticis nunc dicendum, quòd rectè vocentur Moab, & filij Ammon. Quia sicut Moab & filij Ammon, de consanguinitate Abrahæ descenderunt, & tamen genus Abrahæ semper oderunt, ita hæretici in Christum se credere dicunt, & tamen Christianorum catholicam fidem subuertere semper conati sunt. Et quis hoc nesciat, quòd de consanguinitate Abrahæ per incestum nati sunt Moab, & filij Ammon? Dormierunt enim filiæ Loth nepotis Abrahæ cum patre suo, & maior quidem filia Moab, minor autem peperit Ammon. Et Moab quidem ex patre, Ammon populus turbidus interpretatur. Quis autem populus magis turbidus, quàm hæreticorum cœtus, qui alios turbida & cenulenta parant doctrina, velut turbida aqua? Sunt etiam hæretici ex patre diabolo æquè vt Iudæi, quibus ipse dominus. Vos (inquit) ex patre diabolo estis. Igitur vt Philistijm ita Moab & filij Ammon, id est, sicut Iudæi ita & hæretici in desertum erunt vsque in æternum, quippe qui deserentes deum, & à deo deserti, absque dubio peribunt in sempiternum. Audiui enim (ait) Moab opprobrium & blasphemias filiorũ Ammon, scilicet hæreticorũ, qui nimirum exprobrauerunt populo meo, populo Christiano secundũ exemplũ Moab, & magnificati super terminos eorũ secundum exemplum filiorũ Ammon. Quod fuit exemplum Moab? Illud nimirũ, quòd fornicatus est populus cum filiabus Moab, quæ secundũ suggestionẽ Balaam vocauerunt eos ad sacrificia sua, & comederunt, & adorauerũt deos earũ, initiatusq; est Israel Beelphegor. Magnũ fuit illud opprobriũ Moab, & vsque præsentẽ diem (ait Phinees) macula huius sceleris in nobis permanet, multiq; de populo corruerunt. Secundum illius opprobrij vel maculæ exemplũ fuit & est opprobriũ hæreticorũ siue hæresiarcharũ, quales Marcion, Cherinthus, Ebion & Arrius, aliiq; quàm plures exiterunt. In quos? In eo videlicet, quòd non per ignorantiã errauerunt, sed sicut ille Moab scienter & præeunte consilio, quatenus auxilio dei destitutũ redderet Hierusalẽ effecit, vt initiaretur Beelphegor. ita & isti sciẽter, quatenus populũ ecclesiasticũ omni veritatis honore nudarẽt, & in perditionẽ traherent, turpia & probrosa singuli suorũ dogmatũ simulachra propalauerũt. Quod aũt vel quale fuit exemplũ filiorũ Ammon? in quo illi priores super terminos Israel magnificati sunt? Tulit Israel, ait rex filiorũ Ammon terrã meã, quando ascendit de Aegypto. Econtra Iephte dux Israel, Non tulit Israel terram Moab, nec terram filiorum

Non litera. sed spiritum & mysteriũ hic sequi oportet. Danie.12.

Cur hæretici dicuntur Moab & filij Ammon.

Genes.19.

Iohan.8.

Numer.25.

Iosue.22.

Filij Ammõ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iudic.11. Ammon,sed dominus deus subuertit Amorræum,pugnans contra illū,pro populo suo Israel, & tu nunc vis possidere terram eius? Nónne ea quæ possedit Chamos deus tuus, tibi iure debentur.Quę autem dominus deus noster victor obtinuit,in nostram cedent possessionem.Disceptatio tunc fuit vehemens contra filios Ammon,eo modo significantes se super terminos Israel.Sed & ante hoc copulati regi Moab percusserant Israel,atq; possederant vrbem palmarū. Iudic.3. In quo hæretici similes sunt filijs Ammon

Secundum illius disceptationis exemplum sugem atq; pertinacem hæretici contra catholicam ecclesiæ disceptationem habuerunt,& super terminos eius magnificati sunt super terminos fidei,quos patres nostri prophetæ & apostoli posuerunt,adiiciendo aliquid super positionem,vel diminuendo quippiam de positione illorum,non timētes illud quod in Apoc.scriptum est.Si quis adiecerit supra hæc,adiiciet deus supra illū plagas,quæ scriptæ sunt in libro hoc,& si quis diminuerit de verbis libri prophetiæ huius,auferet deus partem eius de ligno vitæ,& de ciuitate sancta. Nónne & in psalmo scriptum est. Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam,& possessionem tuam terminos terræ?At illi cum essent in partibus terræ,alij in Asia,alij in Europa,alij in Aphrica contra semetipsos diuisi & contra catholicam ecclesiam coniuncti, singuli suas partes construere pro catholica ecclesia contendentes,non parum ecclesiæ terminos,quantum in ipsis fuit diminuerunt,claudere volentes in parte possessionem Christi præsentiam vsq; ad terminos terræ.Ita super terminos populi domini magnificati sunt,& exprobrauerunt & blasphemauerunt. Propterea viuo ego dicit dominus exercituum, deus Israel, quia Moab vt Sodoma erit, & filij Ammon quasi Gomorra. Quid erit Moab vt Sodoma, & quid erunt filij Ammon quasi Gomorra? Siccitas spinarum & acerui salis,& desertum vsq; in æternum.Ad quid valet siccitas spinarum,nisi vt mittātur in ignem,vel submittatur eis ignis vt ardeant?Et ad quid valet aceruus salis,præsertim infatuati,nisi vt mittatur foras & conculcetur?Igitur quod dicit,hoc est,quoniam ipsi sunt spinę,de quibus non colliguntur ficus,& rubus de quo non vindemiatur vua,tradentur igni vt Sodoma,& quasi Gomorra.imò tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorreorum in die iudicij,quàm illis,qui non receperūt vos, ait dominus,nec; audierunt sermones vestros. Quod si illis ita erit,qui non recipiunt nec; audiunt, quanto magis hæreticis, qui insidiosè recipiunt & insidiosè audiunt, vt dum profitentur partem,possint subuertere totum. Iustè igitur & desertum,inquit,erunt vsq; in æternum,id est, peccatum eorum non remitteretur eis,nec; in hoc seculo,nec; in futuro,quod verè est esse desertū, quia videlicet extra domum dei,quæ est ecclesia dei vndè ipsi exierunt,nihil est nisi desertum. An & lex hoc ipsum non dicit. Ammonites,inquit,& Moabites etiam post decimam generationem non intrabunt ecclesiam domini in æternum. Quod & si quid aliquando sapidū locuti sunt aut scripserunt,quoniam & acerui salis fore dicti sunt,reliquiæ,inquit,populi mei diripient illos,& residui gentis meæ possidebunt eos. Nec mirum, si inter mortuorum & morientiū hæreticorum monimenta quippiam reperitur,quo velut sale viri catholici bene vtantur, dum in typum illorum vxor Loth,quæ auia fuit istorum filiorum Moab & filiorum Ammon, ita mortua fuerit, vt mortua verteretur in statuam salis. Est quidè salis natura ad omnem escam necessaria,pulmentis enim saporem dat,auiditatem excitat.Quin etiam pecudes,armenta,& iumenta sale maximè prouocantur ad pastū,multò largiores lacte,multoq; gratiores caseí dotem. Sed & illa versa in statuam salis,pecudibus,armētis, siue iumentis lingentibus eo modo prolium doctrinarum,siue allegoricarum expositionum scripserunt,nihil eis proderit, sed reliquiæ populi domini dirigent codices illos,residui,id est,non perditi pueri,gentis domini,viri ecclesiastici, lectores,& auditores catholici possidebunt eos, legent eos, vt legunt Iudæi cuiuspiam opus grandè vel paruum,vtputa Iosephi,vel cuiuslibet cæterorum. Hoc,inquit, eis eueniet pro superbia sua,quia blasphemauerunt,& magnificati sunt super populum domini exercituū. Cum multa sint peccata, quoddam peccatum certum, propter quod hæretici desertum fuerunt, vt supra iam dictum est.in æternum. Hoc est superbire, & non per ignorantiam, sed per superbiam, seu per inuidiam contra veritatem dei verba proferre. Nam omne peccatum, ait dominus, & blasphemia remittetur hominibus,spiritus autem blasphemia non remittetur. Et quicunq; dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei.qui autem dixerit contra spiritum sanctum, non remittetur ei, nec; in hoc seculo,neque in futuro. Tanti huius peccati reus ille addicetur, qui sciens veritatem dei, totis ingenij viribus econtra nititur. & tunc demùm verbum dicere contra spiritum sanctum conuincitur, quando verba scripturæ, quæ vtique aliud astruit hic sermo prophetícus, dicendo. Hoc eis eueniet pro superbia sua, quia blasphemauerunt, nisi quod in euangelio suo confirmat ipsum verbum incarnatum? Sequitur. [Horribilis dominus super eos, & attenuabit omnes deos terræ, & adorabunt eum viri de loco suo, omnes insulæ gentium.] Verè infelices,super quos dominus horribilis est. Vndè enim hoc? Nónne

Quid erunt hæretici.

Matth.5. Ibidem.7. Ibidem.10. Ibidem.11. 2.Timot.3. Deute.23.

Hæreticorū libri,sicut vxor Loth. Genes.19. Matth.12. Apoca.22. Psal.2. Peccatū hæretcorū irremissibile.

Nónne deus natura dulcis & suauis est, & ad videndū serenus & desiderabilis? vtpote in quem desiderant angeli prospicere,miro atq; ineffabili modo semper prospicientes,& semper prospicere desiderantes. Ergo infelices nimis,quibus pro conscientia contigit horrere faciem pietatis, & sic perire à facie dei, sicut fluit cæra à facie ignis.Iam in ista vita miseri horrorem illum sentiunt,& nescio quam in consolationem doloris sui negant esse quod esse sciunt,tanquā hoc destruat vel destruere possit veritatem,quòd eam ipsi in mendacio detinēt.Et attenuabit,inquit, omnes deos terræ.Hic subaudiendum vel subintelligendum,qui semetipsos deos fecerūt. Sicut enim dij terræ, super quos non est horribilis, & quos non attenuabit dominus, videlicet illi de quibus Psalmista cum dixisset,Principes populorum congregati sunt cum deo Abraham,subiunxit,quoniam dij fortes terræ vehementer elevati sunt. Et est sensus,quoniam prædicatores, qui in primis erant terra, facti dij & filij excelsi, facti fortes per fidem & per bona opera, vehementer eleuati sunt per miracula,& ita factum est,vt multi ad fidem generentur, multi de principibus quoq;,id est,regibus aliisq; pontificibus cum deo Abraham credendo congregarentur. Igitur de illis solummodo hic agitur, qui semetipsos deos fecerunt, quia præmissum est de superbia eorum,& magnificati sunt super populum domini exercituum, & eodem modo hic dicuntur dij, quo in Canticis canticorū sodales dei,& domini nostri Iesu Christi. Indica mihi quę diligit anima mea, vbi pascas,vbi cubes in meridie, ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum. Isti dij,isti sodales domini,qui nisi hæretici sunt,de quibus hic sermo est sub nominibus Moab & filiorum Ammon.Super eos planè horribilis dominus,& attenuauit magnificentiam illorum,quia etsi in breui magnificati sunt super populum domini exercituum, quasi sterquilinium in fine perditi sunt. & talū cuiusq; messem,si qua fuit,comedit famelicus, & ipsum rapuit armatus.Illis attenuatis,adorabunt(inquit)dominum viri,de loco suo omnes insulæ gentium. Dictum hoc,& dicendum cum subsannatione aduersus eiusmodi deos,qui iam non habent locum suum, imò quos iam non intuebitur locus eorum,vel cognoscet amplius, sicut per B.Iob dicitur. quia sicut consumitur nubes & pertransijt, sic qui descenderit ad inferos,non ascendet, nec reuertetur vltra in domum suam,nec; cognoscet eum amplius locus eius.Viri isti,qui non deseruerunt locum suum,omnes insulæ gentium,id est,omnes ecclesiæ, quæ consistūt in medio gentium sicut insulæ,quamuis marinis fluctibus vndiq; tundantur,stant,& locum suū non deserunt,adorabūt de loco suo dominum,& hunc crucifixum, deum & hominem Iesum Christū. Locus eorum apud ipsum deum est,sicut ipse ad Mosen,Ecce,inquit,est locus apud me,& stabis supra petram,&c.Locus ille humilitas est,sicut Psalmista testatur dicens. Si non Moses electus eius stetisset in contractione,id est,in nimia mentis humilitate in conspectu eius. Locū hūc hæretici non inuenisse arguuntur,quibus hoc,quod hactenus dictum est,eueniet,inquit,pro superbia sua,quia blasphemauerunt,& magnificati sunt super populum domini exercituum.Sequitur.[Sed & vos Aethiopes interfecti gladio meo eritis.]Iam superius dictū est,triplices esse ecclesiæ hostes,scilicet Iudæos,hæreticos,atq; paganos. & Iudæos sub nominibus Chanaan,& Philistinorum. hæreticos autem sub nominibus Moab & filiorum Ammon. paganos verò hic designari sub nomine Aethiopum.Cur paganos sub nomine Aethiopum? Quia videlicet sicut pellis Aethiopica magis quàm cęterarum gentium nigra est,ita paganorum magis quàm Iudæorum, aut hæreticorum impietas nota est. Siquidem Iudæi atq; hæretici quodam diuini nominis candore, vtcunq; se palliauerunt. pagani non vnum deum,sed multa dæmonia publico errore coluerunt.Igitur non soli Chanaan & Philistijm,& Moab,& filij Ammon,sed & vos,inquit,Aethiopes interfecti gladio meo eritis,id est,non soli Iudæi atq; hæretici,qui legem acceperunt,sed & vos pagani siue gentiles,eiusmodi legem non habentes,iudicio meo condemnabimini.Non enim est distinctio apud deum.Quicunq; enim sine lege peccauerūt,sine lege peribunt.& quicunq; in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Sequitur adhuc. [Extendet manum suam super aquilonem, & perdet Assur.] Notum est,in sanctis propheticis scripturis, nomine aquilonis,& nomine Assur,diabolum significari.Ipse autem,scilicet diabolus,inimicorum caput est,& sicut caput membris,ita cūctis præminet inimicis,super quos euaginatus est gladius domini, de quo & nunc hic dictum est, Et vos Aethiopes interfecti gladio meo eritis, statimq; subiunctum, Extender manum suam super aquilonem,& perdet Assur. Et in cantico Deute.præmisso. Si acuero vt fulgur gladium meum,& arripuerit iudicium manus mea,reddam vltionem hostibus meis,& his qui oderunt retribuam.Inebriabo sagittas meas sanguine, & gladius meus deuorabit carnes,ita demùm subditum est, de cruore occisorum & de manu inimicorum capitis,ita hic & illic,verbis quidem diuersis,sed eodem sensu omnium impiorum & ipsius diaboli damnatio certa & ineuitabilis denunciatur. Fuerit quidem carneus Assur, id est,gens Assyriorum,quæ circa huius prophetiæ tempora solutum est imperiū,& Niniue metropolis eiusdem imperij,quam subuerterunt Chaldæi,de qua & protinus dicit. [Et ponet speciolàm in solitudinem & in inuium quasi desertum,& accubabūt in medio eius greges,omnes bestiæ gentiū,& Onocrotalus,& Ericius in liminibus eius morabunt. Vox cantātis in fenestra, coruus

1.Petri.1. Psal.67. Dij terrę boni. Psal.46. Dij terræ mali. Cant.1. Iob.7. Insulæ gentiū ecclesiæ Christi. Assur diabolus dicitur. Deuter.32. Ezodi.11. Psal.105. Roma.2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

coruus in superliminari,quoniam attenuabo robur eius. Hæc est ciuitas gloriosa habitans in »
confidentia, quæ dicebat in corde suo. Ego sum, & extra me non est alia amplius. Quomodo »
facta est in desertũ cubile bestiæ? Omnis qui transit per eam,sibilabit & mouebit manũ suam.] »
Fuerit(inquam) & ille carneus Assur, & ciuitas Niniue, quæ hic appellatur speciosa, & facta à
Babylonijs tanta eius vastitas, vt ex istis verbis datur intelligi, Onocrotalus & Ericius in limi-
nibus eius morabuntur, vox cantantis in fenestra, coruus in superliminari, quæ indicia sunt so-
litudinis. Veruntamen res, quæ in parte gesta est, intelligentiam eorũ, quæ in toto futura sunt,
non destruit, imò magis astruit, cum per experimẽta magnarum vrbium quæ destructæ sunt,
1.Cor.7. compellitur audiens credere euangelicæ veritati, quia præterit figura huius mundi, & quia se-
cundum similitudinem, scilicet Niniue & Babylonis, totum quoq; mundũ dominus in fine iu-
dicabit. Iam quia de subuersione Niniue, quòd fuerint exempla totius mundi perituri, aliis di
ctum, & à sanctis doctoribus affatim est declamatũ. Nos ad cætera properantes, illud tantũ di-
cere liber, quid sit huic speciosę dicere in corde suo, Ego sum, & extra me non est alia amplius,
Vox impiorum, qui nõ credunt alia post hanc vitam. & quomodo omnis qui transit per eam, sibilabit, & mouebit manum suam. Nimirum hoc
dicere, ego sum, & extra me non est alia amplius, superbire est, & tantummodo in præsentibus
confidere, nullamq; post hãc aliam vitam credere vel sperare. Impiorum est ita existimare, qui
Supra.2. (vt sapientia perhibet) dixerunt apud se, cogitãtes non rectè. Exiguum & cum tædio est tem-
pus vitæ nostræ, & non est refrigerium in fine hominis. & nõ est, qui agnitus sit reuersus ab in-
feris, quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tanquã si nõ fuerimus. Venite ergo, & frua-
mur bonis quæ sunt, & vbiq; relinquamus signa lætitiæ, quoniam hęc est pars nostra, & hęc est
tas Assur, vniuersa cupiditas mundi huius loquitur. Ego sum, & extra me nõ est alia amplius?
Hebr.13. At verò omnis qui transit per eam, qui cum Abraham, & Isaac, & Iacob patribus sanctis con
fitetur, quòd peregrinus sit & aduena super terram, & non vult hic habere manentem ciuita-
tem, sed futurã inquirit, cum viderit quòd Onocrotalus, Ericius, & coruus, possidebunt specio-
sam hanc, non iam speciosam vt nunc videtur, sed desertã, vbi præterierit figura huius mundi,
sibilabit & mouebit manum suam, id est, nec allocutione, ne dicam consolatione dignam iudi-
CAP.III. cans, solo nutu, vel gestu oris & manus suæ despicier, & subsannabit eam. Sequitur. [Væ pro- »
uocatrix, & redempta ciuitas. Columba non audiuit vocem, & nõ suscepit disciplinam, in do- »
mino non est confisa. Ad dominum deum suum non appropinquauit. Principes eus in medio »
eius, quasi leones rugientes. Iudices eius quasi lupi vespere, non relinquebãt in mane. Prophetæ »
Pronocatrix ac redempta ciuitas Hierusalem, quæ olim colliba. eius vesani, viri infideles. Sacerdotes eius polluerunt sanctũ, iniustè egerunt contra legem.] Su- »
per quam cœpit intentio iudicij dicendo, Et extendam manũ meam super Iudã, & super omnes
habitatores Hierusalem, super eandem ciuitatem, & consummatur, dicendo. Væ prouocatrix,
& redempta ciuitas. Quæ enim alia ciuitas à deo prouocatrix, quam passim, & ferè vbiq; san-
ctæ scriptura dominum prouocasse arguit? Ipsa prouocatrix, ipsa redempta, & tanto damnabi-
lior prouocatrix, quanto pluribus redempta beneficijs. Prouocationes eius magna cum admi-
ratione hic denarrantur, cum in primis columba ipsa nominatur, & deinde leonum seuitiam,
luporum ferocitatem, vel habuisse, vel habere declamatur. Columba, inquit, non audiuit vo-
cem, & non suscepit disciplinam, hoc dicere est, mansuera quondam ciuitas vel gens, rebellis fa
cta est, incorrigibilis perseuerat. Quid enim mansuetius Abraham, Isaac, & Iacob, cæterisq; pa-
triarchis, Mose & Dauid, cæterisq; sanctis & prophetis vel iustis hominibus? Si illos & vniuersam
illius gentis vel ciuitatis electionem consideres, rectè nimirum ciuitas columba dicta est. Econ
tra si illos attendas, qui propheras & iustos homines occiderunt, qui dominum dereliquerunt,
& Baal, cæteraq; portenta coluerunt, & alia sacrilegia commiserunt, veraciter dicas, quia non
audiuit vocem, & non suscepit disciplinam, in domino nõ est confisa, ad dominum deum suum
non appropinquauit. Item si attendas, qualiter in ipsum dominum eadem ciuitas egerit, quo-
modo generatio mala & adultera illum occidendo mensuram patrum suorum impleuerit, re-
ctè dictum animaduertis, Principes eius in medio eius, quasi leones rugientes, iudices eius lupi
vespere, non relinquebant in mane, prophetæ eius vesani, viri infideles, sacerdotes eius pollue-
quomodo polluerunt sanctum. runt sanctum, iniustè egerunt contra legem. Quis non miretur hæc de ea, quæ fuit vel esse de-
ezechiel.22. nos fouit? quomodo infideles educauit? quomodo lupos enutriuit? quomodo vesa-
Psal.107. luerent sanctum, qui quasi secundum legem maledictum facerent sanctum sanctorũ. Dixerunt
enim. Ecce lex dicit, quia maledictus à deo est omnis qui pendet in ligno. Hic aũt dicitur, quòd
sit sanctus, quòd sit ipse benedictus, de quo psalmus dicit. Benedictus qui venit in nomine do-
mini. Appendamus ergo eum in patibulo, & erit nõ benedictus, sed maledictus. erit nõ sanctus,
sed pollutus tanquam leprosus. Hoc modo polluerũt sanctum, & ita polluentes sanctũ, nimirũ
iniustè contra legem egerunt. Lex enim ita dixit, ita præmisit, quando peccauerit homo, quod
morte plectendum est, demùm ita subiunxit, & adiudicatus morti suspensus fuerit in patibulo.

At ille

At ille homo non peccauerat, quòd morte plectendũ esset, imò sanctus erat, & sanctus est. Ergo
polluendo sanctum, suo iudicio constituendo maledictum, quem constat esse benedictum, iniu
« ste egerunt contra legem, dum volũt impietatis suæ patronam facere legem. [Dominus iustus
« in medio eius, non faciet iniquitatem. Manè manè iudicium suum dabit in luce, & non abscon-
« detur.] Illi nimis iniustè egerunt, illo modo polluentes sanctum, & eum qui benedictus est, vo-
lentes constanter esse maledictum, sed dominus iustus in medio eius nõ faciet iniquitatem, ne-
que enim iniustus est, aut esse potest, vel iniustam dare aut scribere legẽ. Nonne esset iniquitas, Lex de suspenso in patibulo.
si maledictum esse concederet hominem, ex sui patibuli pœna, non præcedente patibuli causa?
Non faciet, nec fecit hoc non sequetur tale sacerdotum iudicium, neq; dedit sacerdotibus tale le-
gis decretũ. Præmisit causam, quando peccauerit homo, quod morte plectendus est, & deinde
subiunxit, & adiudicatus morti suspensus fuerit in patibulo, quod à iustitia vel æquitate nõ di-
screpaꝛ. & deinde quod miserationis est, non (inquit) permanebit cadauer eius in ligno, sed in
eadem die sepelietur, semper quippe morituris sepeliri vel sepultura non carere optabile fuit,
miramq; causam huius censurę subdidit, quia maledictus à deo est omnis qui pendet in ligno,
& nequaquam contaminabis terrã tuam, quam dominus deus tuus dederit tibi in possessionẽ.
Miro modo ô sacerdotes dum sanctũ polluere tentatis, lex contra quam iniustè egistis, vos in
astutia sua comprehendit, ita vt & illũ facere maledictum non possetis, nec insepultũ relinquen
do contaminare terram corporis sancti, imò & omni mundo, vobis nescientibus, per vos pro-
uisum fuit, sepeliendo resurrecturum principem & authorem resurrectionis. Non igitur faciet Matth.28.
iniquitatem dominus iustus, non consentiet vobis lex domini iusti, non erit vestri similis, sicut
vos existimastis iniqui. Sed quid? Manè manè iudicium suum dabit in luce, & non abscondetur.
Vos iudicium vestrũ dedistis in nocte super sanctum, clamando quòd esset reus mortis, pro eo
quòd non negauit se esse sanctum dei, quòd vobis interrogantibus confessus est, se esse Christũ
filium dei benedicti, dominus aũt manè dabit, manè manifestum faciet iudicium suum, de illo san
cto quale sit, & hoc in luce, ita vt non abscondatur. Dicet enim illi. Exurge gloria mea, exurge Psal.107.
psalterium & cithara, atq; ille respondebit, exurgam diluculo, & ita fiet. Ita iudicium suum dabit
manè, & dabit in luce, & non abscondetur, imò in omnem terram exiuit sonus, & in fines orbis
terræ audietur, quòd longè aliter & dissimiliter à vobis iniustis, de illo sancto suo iudicet domi-
nus iustus, in medio vestrũ vobis videntibus & audientibus, & pro iniusto iudicio pœnas exol
« uentibus. [Nesciuit aũt iniquus confusionem.] Et hoc admiratiuè dictũ est, & reuerà miranda
est impudentia, non erubescere vel confundi, manifesto in tam clara luce iudicio dei de causa
illius sancti, iuxta quod cecinit Psalmista, Iudica me deus, & discerne causam de gente non san- Psal.42.
cta. Eodem modo hic dictum est, nesciuit iniquus confusionem, cui apud Hieremiam dominus Hiere.3.
ait. Frons mulieris meretricis facta est tibi, erubescere noluisti. Iam ac si quæras, quomodo vel
« quid agendo deus dedisti in luce iudicium tuum, ita subiungit. [Disperdidi gentes, & dissipati
« sunt anguli eorum. Desertas feci vias eius, eo quòd non sit qui transeat. Desolatæ sunt ciuitates
« eorum, non remanente viro nec vllo habitatore.] Hoc (inquit) est iudicium meum propter san
ctum quem polluerunt, & ita manifestum, vt iam nemo sit, qui interroger, scientibus & viden-
tibus cunctis, quia disperdidi illos, qui tam iniustè egerunt, & non paucos, sed tanta multitudi-
ne, vt rectè dixerim gentes, quia primùm ciuitates omnes & subiectos pagos, tribus omnes, di
uersa confinia, tandemq; ipsam metropolim Hierusalem disperdidi. Hoc est quod ait, disperdidi Matth.25.
gentes, & dissipati sunt anguli, id est, principes earum, imò leones earum, lupi earum, sicut iam
dictum est. Olim celeberrima ciuitas & templũ, quo nihil erat in toto mundo augustius, quo-
modo frequentabatur? quomodo viæ eius confluentibus turbis populorũ stipabantur? At nũc Esaiæ.42.
desertas fecit illas, eo quòd non sit qui transeat, & sicut in vero iudicio dixi. Ecce relinquet vo-
bis domus vestra deserta, ita in vero iudicio feci, quòd desolatæ sunt ciuitates, non remanente
viro, nec vllo habitatore. Nunquid autem hoc nimis properanter egi, & patientiã nullã exhi-
buiq; imò tacui, diu silui, patiens fui. [Dixi. Attamen timebis me, suscipies disciplinam, & non
peribit habitaculũ eius propter omnia in quibus visitaui eam. Veruntamen diluculo surgẽres,
corruperunt omnes cogitationes suas.] Sensus hic est, Misi prophetas meos consurgens dilu-
culo, & ad pœnitentiam prouocans, dixiq; feci quidem tibi hæc omnia Hierusalem, sed feci vt
timeres me, & susciperes disciplinam, & non periret habitaculum tuum, hoc est, templum,
propter omnia scelera quæ gesseras. At econtrario habitatores Hierusalem, me eos ad pœni-
tentiam prouocante, quasi de industria & ex contentione diluculo surrexerunt, vt festinatio-
ne qua ad me redire debuerant, complerent omnes cogitationes suas, & opere demonstra-
rent, quòd mente conceperant. Itaque quod ait, dixi, veruntamen timebis me, suscipies disci-
plinam, quoniam non est factum quod dixit, cum significatione dubitantis intelligendum
est, ac si diceret. Dixi, forsitan timebis me, forsitan suscipies disciplinam, mandaui prophe-
tis meis, dicens, loquimini ad eum verba mea, forsitan audiet & timebit vel quiescet & non
peribit habitaculum eius, quod futurum est, nisi timuerit me, nisi susceperit disciplinam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ezech.2. Solet enim deus interdum loqui cum significatione dubitatis, cum apud eum nihil dubium sit. Fili hominis, ait ipse ad Ezechielem, dices ad filios Israel, hæc dicit dominus deus, si forte vel ipsi audiant, vel si forte quiescant, quoniam domus exasperans est. Item. Loquêris ergo verba mea ad eos, si forte audiant & timeant vel quiescant, quoniã irritatores sunt. Quod autem ita, quasi dubius loquitur, condescensio est ad eos vel propter eos, qui dubij sunt vel esse possunt, nisi experiantur. nec iudicia dei iusta venerantur, nisi experimẽto didicerint, incorrigibiles eos fuisse, quos spreuit, aut iudicauit deus. Sequitur. [Quapropter expecta me, dicit dominus in die tri- »
bulationis meæ in futurum, quia iudicium meum, vt congregem gentes, & colligam regna. Et »
effundã super eos indignationẽ meã, & omnem iram furoris mei. In igne enim zeli mei deuora »
bitur omnis terra, quia tunc reddam populis labium electum, vt inuocent omnes nomen do- »
mini, & seruiant ei humero vno.] Postquam super impios & peccatores & illam quę prouoca- »
trix merebatur dici Hierusalem, seueritatem iusti iudicij declamauit, nũc tandem ad eam con
uertitur quæ habet aurem fidei, & ea quæ sunt gratiæ, quæ sunt misericordiæ, familiariter insi-
nuat illi, quam vocat & filiam Sion, nuncupat Israel, nominat filiã Hierusalem. lauda (inquiens)
filia Sion, iubila Israel, lætare & exulta in omni corde filia Hierusalem, & cætera, vsq; in finẽ, quę
Iohan.12. captiuitatem vestram coram oculis vestris, dicit dominus. Quapropter (inquit) quoniam sicut
in initio dixi, congregans congregabo omnia à facie terræ, id est, omnia traham ad meipsum,
Matth.25. scilicet in die resurrectionis meæ, postquam fuero exaltatus à terra, & hæc omnia quæ dicta
sunt faciam super eos qui me non expectant, qui in me non credunt. tu expecta me, tu crede
& spera in me, in die resurrectionis meæ in futurum, id est, ex qua die resurgam à mortuis vsq;
in diem nouissimum, quia tunc faciam iudicium, & hoc erit iudicium meum, vt congregẽ gen-
Acto.1 tes, & colligã regna. Tunc enim sedebit filius hominis in sede maiestatis suæ, & venient omnes
angeli cum eo, & congregabuntur ante eum omnes gentes. Expecta me in die resurrectionis
meæ, illuminatos habens oculos clara & certa fide resurrectionis meæ, quã qui non credit, non
est in die, sed in nocte. Expecta me, memor illius dicti angelorum testium meorum, sic veniet,
quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum. Cum dicit, vt cõgregem gentes, & colligam
regna, subauditur à sinistris. Sequitur enim, Et effundam super eos indignationem meam, &
Matth.25. omnem iram furoris mei, videlicet dum dicam eis. Discedite à me maledicti in ignem æternum,
qui paratus est diabolo & angelis eius. In igne enim zeli mei deuorabit omnis terra, id est, o-
mnes impij qui cœlum nõ respicientes, cuncta terrena gesserunt opera, tam qui sine lege, quàm
qui in lege peccauerunt. Quicunq; enim sine lege peccauerunt, sine lege peribunt. & quicunq;
Roma.2. in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Tu autem à dextris eris, cum hoc auditu venite
benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi, & tu eris tũc illa
Psal.44. regina, de qua dicebatur mihi. Astitit regina à dextris tuis. Quia tunc reddam populis labiũ
abium ele electum, tunc retribuam populis fructum labiorum nomini meo confitentium, quia videlices
tum. sempiterni, retributione dignum. In quo reddam illis? In eo vt inuocent omnes nomen domini,
& seruiant ei humero vno. Num parua est ista redditio? Aut nunquid parum est, illic inuocare
Psal.121. nomen domini, & seruire domino. Imò magnum atq; magnificum, & omne exuperans desi-
derii tribus tribus domini, testimonium Israel, hoc subiunxit, ad confitendum nomini domini.
poca.7. & magnificentius dicere non potuit. & in Apocalypsi vnus de senioribus dicit Iohanni, hi sunt
qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine
agni, ideo sunt ante thronum dei, & seruiunt ei die ac nocte in templo eius. Igitur nõ vt ibidem
litera sonat, regnum illud vel ciuitatem dei viuentis Hierusalem cœlestem, Christianus vel spi-
ritualis homo existimet, aut existimare debet auro stratam, gemmisq; aut margaritis prostra-
tam, quia videlicet non in auro aut lapidibus pretiosis, sed in confessione nominis domini, &
eruire hu- seruitio eius est regnum dei. Seruitur añt illic seruitio perfecto, quod mira breuitate prophe-
ero vno. ta hic innuit, cum dicit, humero vno. Quidnam est humero vno, nisi corde indiuiso. Nõ ita hic
rietates. & animus mortalium, quanuis iustorum atq; perfectorum, vix vna hora secum totus
est. Non ergo aut esse potest hic, quod promittitur illic. Sciendum est autem, & manifestius di-
cendum, quæ causa faciat, vt possit illic seruiri humero vno, humero indiuiso. Quænam illa esse
Videlicet, quia ciuitatis illius, regni illius rex & dominus, vnus & solus est, vnus deus pater &
filius & spiritus sanctus est indiuisus & inseparabilis Imperij rex, & hic idem ipse est, idem per-
odi.1. manet incommutabilis substantiæ, & inuariabilis animi est, & vna semper trium personarum
J.iii. iuxta illud ab ipso dictum. Ego sum qui sum. Proinde quod hic dicit, vt inuocẽt omnes nomen
domini, & seruient ei humero vno, nihil aliud esse arbitror, quàm quod fuerat in psalmo dictũ,

commutato

commutato duntaxat ordine sententiarũ. Cuius participatio eius in idipsum. Illuc enim ascen-
derunt tribus tribus domini testimonium Israel, ad confitendum nomen domini. Nam inuo-
care nomen domini, quid aliud est, nisi confiteri nomini domini. Et huic domino humero vno
« seruire, quid aliud est, nisi participatio eius in idipsum. Sequit. [Vltra flumina Aethiopiæ inde
« supplices mei filij dispersorum meorum deferent munus mihi.] Si ita dixisset. Quia tunc reddã
populo meo labium electum, vt inuocet nomen domini, putaret vt contenderet Iudæus de se Roma.3.
tantummodo esse dictum, vt contendere solet, quasi Iudæorum sit deus tantùm, & non etiã gen
tium. Nunc autem cum dicit, reddam populis, negare non potest, quin & de alijs cura deo sit,
quod etiam aliunde iamdudũ prouiderit sibi deus confessores nominis sui, & ita est. Nam vltra
(inquit) flumina Aethiopiæ, id est, in fines orbis terræ, subauditur, exibit sonus prædicationis
euangelicæ, & inde ô filia cui loquor, cui dico expecta me, & cui protinus dicturus sum lauda
filia Syon, lætare & exulta in omni corde filia Hierusalem. deinde (inquam) de finibus terræ sup
plices mei, scilicet apostoli, deferent mihi munus dispersorum meorũ, id est, dispersos meos con
gregabunt in vnum, quod mihi vtiq; erit munus magnũ, hoc sciens Euangelista, cum esset (in- Iohan.11.
quit) Caiphas pontifex anni illius prophetauit, quia Iesus moriturus erat pro gente, & nõ tan-
tùm pro gente, sed vt filios dei, qui erant dispersi, cõgregaret in vnum. Hoc ô tibi filia pro ma- Esaiæ.1.
gna consolatione dictũ est, quia si ex te exierunt, qui tui esse debuerunt, filij scelerati, semen ne-
quam, nihilominus multiplicaberis, & in filijs lętaberis, qui profectò veniẽt de longé, quod ma-
gnificè significatur, dicendo, vltra flumina Aethiopiæ, non quod de sola debeant Aethiopia ve- Esaiæ.49.
nire, cum per alium prophetam dixerim. Ecce isti de longé venient, & ecce illi ab aquilone &
mari, & isti de terra australi. sed quod vniuersitas gentium propter tenebras, in quibus erant,
ignorantię, & propter persecutionem principum vel tyrannorum rectè significetur, per impe-
tus fluminum, & per nigredinem Aethiopiæ. Simul & plurimum laudis dat supplicibus suis
quòd transmeare debeant flumina Aethiopię, & deinde sibi dispersorum suorũ munus deferre,
id est, omnium persequentium tyrannorum sæuitiam exuperare, & ecclesiam sibi de gentibus
adducere, secundum typum qui in eo præcessit, quòd regina Saba venit à finibus terræ, audire 3.Reg.10.
sapientiam Salomonis. Nunquid autem ô filia semper nigri erunt illi Aethiopes supplices mei,
« aut tu semper Aethiopissa eris, vt sit semper vndè erubescere possis? Imò audi quod sequit. [In
« die illa non confundêris super cũctis adinuentionibus tuis, quibus præuaricata es in me, quia
« nunc auferã de medio tui magniloquos superbiæ tuæ, & non adijcies exaltari amplius in mõte
« sancto meo.] Magna promissio, magna consolatio. Nunc interim antequam veniat dies ille, Esaiæ.64.
dies resurrectionis meæ, confundêris, & non ablq; re, cum dicis & confiteris veraci confessione Zacha.13.
quippiam tale, vt est illud Esaiæ. Sicut pannus menstruatæ omnes iustitiæ nostræ. At verò in
illa die ita non erit, præsertim vt fiet, quod nunc promitto tibi in prophetis & in psalmis,
quia erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Hierusalem in ablutionem peccatoris &
menstruatæ. Vndè & Dauid, bona spe exultans in spiritu sancto. Asperges me (inquit) hyssopo, Psal.50.
& mundabor. lauabis me, & super niuẽ dealbabor. Equidem quamuis & alibi dicat. Accedite Psal.33.
ad eum, & illuminamini, & facies vestræ non confundentur. tamẽ in præsenti vita, quamuis vti-
tur mortali conditione, & nondum plenus est in te dies ille resurrectionis meæ, erubescis modo Roma.4.
quodam, iuxta illud, quem ergo fructũ habuistis tunc, in quibus erubescitis nunc, sed ista con-
fusio gloriam adducit, & ipsa omnino succedente gloria pertransibit. Cum enim venerit pleni
tudo illius diei, plenitudo meæ resurrectionis, cum resurrexerint membra, sicut caput resur-
rexit, nunquid recordatio præteritæ nigredinis quicquam afferet confusionis. Imò locupletissi-
ma erit materia cantationis ipsa miseriarum recordatio, iuxta illud. Misericordias domini in Psal.88.
æternum cantabo. Nunquid vel alius quis improperare poterit tibi, quòd tu Aethiopissa fue-
ris, vel mihi, quòd Aethiopissam vxorem duxerim? Iam Mariam operuit candens lepra tan- Nume.12.
quam nix, & extra castra manet septem diebus, pro eo quòd murmurauit contra Mosen, pro-
pter vxorem eius Aethiopissam. Et vt manifestius dicã, iam synagogam immunditia suæ ini-
quitatis omni seculo notam fecit, proiectam non solùm secundum animam de regno dei, ve-
rumetiam secundum corpus de ciuitate & templo quondam dei, & foris manet, mente & cor-
pore dispersa secundum illud, Disperge illos in virtute tua, & dones pertranseant septem dies, Psal.58.
id est, donec plenitudo gentium subintroeat, non reuocabitur in castra hæc, pro eo quòd impro
perat tibi vel supplicibus tuis, quòd Aethiopes fuerint, & mihi de talibus ergo ecclesiam con-
iunxerim. Quanto magis in plenitudine illius diei, in resurrectione vniuersali, omne os obstru-
ctum erit? Prædico tibi, quia tunc auferã de medio tui magniloquos superbiæ tuæ, scilicet istos Apoca.2.
qui se dicunt Iudæos esse, & non sunt, sed sunt in synagoga satanæ, verè magniloqui & superbi, Romo.10.
in eo maximè, quòd iuam quærentes statuere iustitiam, iustitiæ dei non sunt subiecti, quę vide- Iohan.8.
licet superbia, sic tua superbia dicitur esse, quomodo illi dicuntur esse filij rui vel filij Abrahæ, & 1.Cor.13.
se vnum patrem dei dicunt habere. Hoc facto, non adijcies altari amplius in mõte sancto meo, Psal.142.
sed stabis in magno & æterno sanctę humilitatis firmamento, sciens & perfectè cognoscès, quod Roma.3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nunc ex parte cognoscis, & veraciter confiteris, quia de suis operibus nullus vnquã potuit ve
poterit in conspectu dei iustificari. Imò omnes peccauerunt, & egent gloria dei, & quod tunc
probatione non indigebit, quia res manifesta erit, Auferentur magniloqui, & qui relinquẽtur
ibi? Ait. [Et derelinquam in medio tui populum pauperem & egenum, & sperabũt in nomine
Quis est po pulus, pau per & ege nus. Roma. 4. Matth. 5. domini reliquiæ Israel.] Sic magniloqui veraciter dicuntur & sunt, qui in semetipsis tanquam
iusti confidunt, & de operibus legis præsumunt. ita pauperes & egeni rectè dicũtur & sunt, qui
se peccatores esse cognoscunt, & non nisi per fidem Iesu Christi iustificari se sentiunt. Talem po
pulum ita pauperem, ita egenum, pauperem spiritu, scientẽ se egere vel egusse gloria dei, quæ
est iustificari gratis per fidem Iesu Christi, derelinquam (ait) in medio tui, vt venientes ab ori
ente & occidente, recumbant in sinu Abrahæ, magniloquis illis filijs regni in tenebras exterio
res electis. Fiet tamen quandoq; vt sperent in nomine domini reliquiæ Israel, scilicet cum pleni
Roma. 11. tudo gentium subintroierit. Quid erit illis sperare in nomine domini, nisi deponere pertinaciã,
qua se iustificari arbitrant ex operibus suis, & omnẽ iustificationẽ credere in solo nomine dñi, in
Magna ac beata remu neratio. fide Iesu Christi? Sequit. [Non faciẽt iniquitatẽ, nec loquent mendaciũ, & nõ inuenietur in ore eius
lingua dolosa, quoniã ipsi pascent, & accubabũt, & nõ erit qui exterreat.] Felix ille dies resur
rectionis, in cuius plenitudine nec verbo nec opere quisquã peccabit. Magna & beata remune
ratio omni animę vel omni homini, qui nũc & si iniquitatẽ fecit, & mendaciũ locutus est, iam vl
terius iniquitatẽ facere & mendaciũ loqui nõ vult. Magna (inquã) & beata remuneratio, qa nũc
accipiet stabilitatẽ hanc, vt iniquitatẽ facere, vel mendaciũ loqui iam nõ possit, quippe vbi iam
malam voluntatem habere non poterit beata anima deo creatori suo sociata vel cõiuncta, in
Trinitatem hic sæpe in sinuat pro pheta. separabiliter per spiritum amoris æterni. [Lauda filia Syon, jubila Israel, lætare & exulta in o
mni corde filia Hierusalem.] Subauditur, hanc promissionem habens. Lauda deum patrem, &
iubila deo filio, lætare & exulta in deo spiritu sancto, quæ sancta trinitas vnus deus est, vndè
accepisti, quòd es filia Sion, quòd es Israel, quòd es filia Hierusalem. filia Sion per fidem, Israel
per spem, filia Hierusalem per charitatem. [Abstulit dominus iudicium tuum, auertit inimicos
tuos rex Israel dominus in medio tui, nõ timebis malum vltra.] Verè pulchra, sed admodum
occulta prædicatio sanctæ & individuæ trinitatis. Dominus deus pater iudicium tuum abstu
1. Cor. 15. Apoca. 21. lit, Rex Israel dei filius inimicos tuos auertit, dominus spiritus sanctus in medio tui est, & id
circo non timebis malum vltra, quia quem nunc vides per speculum in ænigmate, tunc vide
bis facie ad faciem, & mors vltra non erit, quæ fuit iudicium tuum super omne genus humanũ
Adam peccante prolatum. Neque luctus, neque clamor, neq; dolor erit vltra, quę prima abie
runt. [In illa die dicetur Hierusalem. Noli timere Sion, non dissoluantur manus tuæ, dominus
deus tuus in medio tui fortis, ipse saluabit. Gaudebit super te in lætitia, silebit in dilectione tua,
exultabit super te in laude.] Quàm lætus trinitatis amator animus hoc attendit, quod hic spi
ritus sanctus per os prophetę indubitabili veritate loquens quasi tinnulam fidei tripudiat can
tilenam, & iucunditatis suos modulos triplicat, vt excitata audictis anima, iam per hæc verba
meditando gustare, vel speculari incipiat, quòd deus suus sancta sit trinitas, quam videlicet tri
nitatem, quia tunc mundus nomen eius, quod est pater, & filius, & spiritus sanctus, portare non
poterat, idcirco quærendum non est hic, cur non ita Prophera distinxit, sicut ipse in Euangelio
Matth, vlt. suo dominus deprompsit, dicendo. In nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Ecce quatuor
modis opus decantauit, quod circa nos agit, vel actura est indiuisa vnitas trinitatis. Primò mo
dò ita sonat, vox exultationis & reuera sonus epulantis. Lauda filia Sion, jubila Israel, lętare &
exulta in omni corde filia Hierusalem. Secundò autem sic. Abstulit dominus iudicium tuum,
auertit inimicos tuos rex Israel, dominus in medio tui. Tertiò verò ita. In die illa dicetur Hieru
salem, noli timere Sion non dissoluantur manus tuę, dominus deus in medio tui fortis ipse sal
Quatuor Christi sa cramenta opera vnius trinitatis. uabit. Quartò autem sic. Gaudebit super te in lætitia, silebit in dilectione tua, exultabit super te
in laude. Quàm pulchrè quatuor his modis variatur vox vnius eiusdemq; laudis, trinis per sin
gulos modos distincta clausulis. Quàm pulchrè (inquam) si considerem, quia quatuor sunt, quæ
in vno Christo pro maxima propter nos operata est vnitas trinitatis, quæ nescire nõ licet vili
animæ, quæ & Sion, & Israel, & Hierusalem sic digna nuncupari. Quæ sunt illa? Incarnatio, pas
Incarnatio. sio, resurrectio, & ascensio. Incarnatio, trinitatis opus est, quia vt incarnaretur filius, pater illum
misit, Ipse virginis vterũ ingressus est, Spiritus sanctus illi verum corpus, veram carnẽ de carne
virginis condidit, & cum anima rationabili carnem nostram verum hominem vt indueret, ipse
Passio Hebr. 9. Resurrectio Psal. 50. 107. effecit. Passio, trinitatis opus est, quia calicem illum, quem pater dedit, filius bibit, & per spiritũ
sanctum (ait Apostolus) sese hostiam obtulit, vt emundaret conscientiam nostram ab operibus
mortuis. Resurrectio, trinitatis opus est, quia pater Exurge gloria mea dixit, filius exurgam di
luculo respõdit, spiritus sanctus eadem die ex ore eius in remissionem peccatorum processit in
Iohan. 20. Ascensio. Psal. 109. Acto. 2. sussilantis & dicentis. Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.
Ascensio, trinitatis opus est, quia dixit pater. Sede à dextris meis, filius ascendit & sedit, spiritus
sanctus de illo consessu super discipulos veniens, diuisiones gratiarum illis distribuit. Iraq; pro
eo, quia

eo, quia deus homo factus est. Lauda Sion, jubila Israel, lętare & exulta in omni corde filia Hie
rusalem, quia inde tu filia Sion, quod sicut deus patribus promisit, ita filium suum misit. inde tu
Israel, quia natura tua cum dei filio, dei verbo, in vnam personã assumpta, reuera cum deo di
recta est secundum nomen Israel. inde tu filia Hierusalem, quia per eandem diuinæ & humanæ
naturæ coniunctionem, tu quæ de terra eras, cœlestibus in pace sociata es, & iam quidem per
hoc ipsum, quod propter te passus est, iudicium tuum, iudicium mortis abstulit, inimicos tuos
auertit, scilicet malignos spiritus, & ipsum principẽ mundi, quem foras misit, & illo foras misso,
dominus in medio est tui, & malum illud præuaricationis antiquæ, tranigressionis paternæ, nõ
timebis. Veruntamen est adhuc aliquid quod times, dum in corpore viuis, scilicet, mors carnis
& passiones corporis. Sed certum tibi est & esse debet, quia in illa die resurrectionis vniuersalis
dicetur tibi. Noli timere, videlicet, quia mors vltra non erit, non dissoluantur manus tuæ, quia
immutata, & impassibilis facta eris. Porrò gaudium quo gaudebit super te in lætitia, silen Esaiæ. 61.
tium quo silebit in dilectione tua, exultatio qua exultabit super te in laude trinitas sancta, ocu 1. Cor. 2.
„ lus non vidit, auris non audiuit, & in cor hominis non ascendit. Sequitur. [Nugas qui à lege re-
„ cesserant, congrego, quia ex te erant, vt non vltra habeas super eos opprobrium.] Nugas dixit
nugaces homines, videlicet, qui dominum ipsum, de quo hic sermo est, sicut Sapientia testatur,
calumniantur, dicẽtes. Quoniam dissimilis est alijs vita illius, & immutatæ sunt viæ illius. Tan Sapien. 2.
quam nugaces æstimati sumus ab illo, & abstinet se à vijs nostris, tanquã ab immunditijs. Eius
modi nugas (inquit) illos nugaces, qui à lege recesserant, dicẽtes Aduersus dominũ, & aduersus Psal. 2.
Christum eius. Dirumpamus vincula eorum, & proijciamus à nobis iugum ipsorum. Congre Matth. 13.
gabo, quia ex te erant, id est, in fasciculos ad comburendum alligabo, & manus iudicium por
tabunt, propter hoc ipsum, quia ex te erant, quia legem acceperant, quia semen Abrahæ erant,
quia Israelitæ erant, quia ministri Christi erant, vndè & opprobrio tibi fuerunt, & propter eos Roma. 2.
blasphematum est nomen meum. Congregabo eos, vt nõ vltra habeas super eis opprobrium, Ezech. 16.
vt non vltra in comparatione tui iustificet se Sodoma siue Gomorrha, neq; dicat mare, vt Sion Esaiæ. 23.
erubescat, quod nimirum dicit, quoties manifesta gentilitas tibi propter aliquos, qui in te gen
„ tiliter viuunt, insultant. [Ecce ego interficiam omnes, qui afflixerunt te in tempore illo.] Non 1. Iohan. 2.
eos tantùm, qui ex te erant, & ex te exiẽrunt, imò ex te non erant, sicut quidam tuorum dicit.
Ex nobis exiẽrunt, sed non erant ex nobis. Non (inquam) illos tantùm, sed & omnes, qui te af Roma. 2.
flixerunt, siue in lege, siue sine lege peccantes, interficiam in tempore illo, eos qui in lege pecca
„ uerunt, per legem iudicando, & eos qui sine lege peccauerunt, sine lege perditioni dando. [Et
„ saluabo claudicantem, & eam quæ electa erat, congregabo, & ponam eos in laudem, & in no
„ men, in omni terra confusionis eorũ in tempore illo, quo adducam vos, & in tempore, quo con
„ gregabo vos] Magna dignatio, quam omnes nouimus, excelsi domini, qui iuxta illud Psalmi Psal. 117.
stæ. Quoniã excellus dominus & humilia respicit, & alta à longè cognoscit, & fecit, & facit. Nam 1. Cor. 1.
videte (inquit) vocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secundũ carnem, nõ multi
potentes, sed quæ stulta sunt mundi, elegit deus, vt confundat sapientes. & infirma mundi ele
git deus, vt confundat fortia. & ignobilia mundi & contemptibilia elegit deus, & quæ nõ sunt,
vt ea quæ sunt, destrueret. Quid aliud hic placet, dum dicit. Et saluabo claudicantem, & eam
quæ electa erat, congregabo? Nam per claudicantem & electam cuncta infirma siue impoten
tia, cuncta stulta, & ignobilia, & contemptibilia, rectè propheticus sermo designat. Saluabo (in
quit) & congregabo huiusmodi & ponam eos in laudem, & in nomen, in omni terra confusio
nis eorum, id est, faciam eos laudabiles atq; nominatos illic, vbi erant sine nomine, vt videban
tur illaudabiles, videlicet, confundendo per ipsos, & destruendo sapientes, fortes, atq; potentes
illos, quorum in oculis habebantur ignobiles, & videbantur contemptibiles. Hoc (inquam) fa
ciam in tempore illo, quo adducam vos, & in tempore quo congregabo vos, id est, non solùm
in futuro, verumetiam in præsenti seculo faciam nominatos, & inclytos illos de humilitate vo
caros principes vestros, ita vt sicut ad Mosen dixit. Ecce constitui te deũ Pharaonis, ita & isti Exodi. 7.
dij terræ dicantur, & sint, iuxta illud Dauidicum. Principes populorũ congregati sunt cum deo Psal. 46.
„ Abraham, quoniam dij fortes terræ vehementer eleuati sunt. [Dabo enim vos in nomen, & in
„ laudem omnibus populis terræ, cum conuertero captiuitatem vestram coram oculis vestris, di
„ cit dominus.] Omnes populos terræ hic intelligimus electos de omnibus populis terræ, qui di Acto. 5.
cunt in Apocalypsi, & redemisti nos deo, & omni tribu, & lingua, & populo, & natione. Quos
istos vel quod ob meritum, daturum se promittit, eos in nomen & in laudem, cum conuerterit
captiuitatem ipsorum coram oculis eorum? Nimirum illos, quos iam diximus Principes po
pulorum, quorum labore & industria, cooperãte eis dei gratia, factum est & fit, hoc ipsum quod
conuertitur, & conuerterur captiuitas eorum coram oculis eorum, quæ videlicet conuersio ca
ptiuitatis nunc inchoata, tunc perfecta erit, quando resurgent mortui, & constituentur à dex
tris, mox percepturi regnum, quod paratum est eis ab origine mundi. Magnum conuersæ ca Matth. 25.
ptiuitatis spectaculum ipsorum quondam captiuorũ, & magna præsentis admiratio felicitatis

apud

apud ipsos, recolentes magnitudinem translatæ miseriæ præteritæ captiuitatis. Proinde cum dixisset, cum conuertero captiuitatem vestram, magnificè addit, coram oculis vestris. Tunc isti principes, vel patres, siue apostoli, & quicunq; conuertendæ huius captiuitatis adiutores fuerunt vel sunt, in nomen & in laudem, id est, nominati & laudabiles eisdem erunt, quos audierunt, vt conuerteretur captiuitas eorum, & valde iusto ordine principes vel patres, imò & saluatores post deum illos se habere gaudebunt. Hæc omnia dicit dominus, subauditur, qui non
Ibidem.14. mentitur, & cuius omnia dicta necessariò implebuntur. Cœlum enim (inquit) & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.

LIBRI SECVNDI IN SOPHONIAM PROPHE. FINIS.

PROLOGVS RVPERTI ABBATIS IN AGGAEVM PROPHETAM.

Aggæus, id est, festiuus.

AGgæus, decimus est in ordine. XII. prophetarũ. Spiritus sanctus qui per os prophetarum loquebatur præsagio signari voluit nomine, vt vocaretur Aggæus, videlicet, secundum negotium, de quo per os eius erat locuturus. Hoc nanq; nomen Aggæus interpretatur festiuus, & magnam vtiq; festiuitatem prospiciebat eius oculus, dum ista loqueretur, quæ nunc habemus in manibus, dum diceret per eum dominus, Populus iste dicit, Nondũ venit tempus domus domini ędificandæ, & dum
Roma.8. iubente domino interrogaret sacerdotes, dicens. Si tulerit homo carnem sanctificatam in ora vestimenti sui, & tetigerit de summitate eius panem, aut pulmentum, aut vinum, aut oleum, aut omnem cibum, nunquid sanctificabitur? & si tetigerit pollutus in anima ex omnibus his, nunquid contaminabitur? Hæc, &c. huiusmodi dicta siue interrogata, qui intelligit, cur scribi
Lætitia Aggæi in Christum tendit digna fuerint, profectò magnam & dignam sentit causam huius quoq; nominis Aggæi, id est, festiui. nec dubitat, quin tale vocabulum sortitus ille fuerit nutu dei, qui quos præscíuit sanctos, & prædestinauit illos & vocauit, iustificauit, & magnificauit. Nunquid enim festiuitas alia non erat in corde prophetali, nisi lætitia, qualẽ habebat vel habere poterat cum plebe, de illa rędificatione templi manu facti, iterum contaminandi, iterũ irrecuperabiliter arsuri? Equidem fuerit eiusdem templi reædificatio, quam præsens videbat, materia magnæ festiuitatis. verumtamen non secundum se, vel propter se, sed propter omnium sanctorum & angelorum, & hominum festiuitatem Christum. quia futurũ erat, vt reædificato templo, muri quoq; ciuitatis postmodum reædificarentur, & rursus ciuitas habitaretur, & reædificata ciuitate rursus coalesceret in terra populus, vndé Christus seruata veritate promissionis, quæ ad Abraham & ad Dauid facta & iuramento firmata fuerat, nasceretur. Igitur omnia, quæ hic loquitur Aggęus, sic adiuuante spiritu sancto suscipimus, vt eum omnino in Christum tendere non dubitemus. Et tunc demùm nos quoq; Aggæi, id est, festiui quodammodo dici vel esse poterimus, videlicet contemplando idipsum, quod iste contemplaturus, diuino vtiq; præsagio vocatus est Aggæus.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN AGGAEVM PROPHETAM, COMMENTARIORVM LIBER VNICVS.

IN ANNO secundo Darij regis, in mense sexto, in die vna mensis, factum est verbum domini in manu Aggæi prophetæ, ad Zorobabel filiũ Salathiel ducem Iuda, & Iesum filium Iosedech sacerdotem magnũ, dicens. Hæc ait dominus exercituum, dicens. Populus iste dicit. Nondum venit tempus domus domini ædificandæ. Et factum est verbum domini in manu Aggęi prophetæ, dicentis. Nun-
Filij transmigrationis quid tempus vobis est, vt habiteris in domibus laqueatis, & domus ista deserta? Primò illud operæpretium est, quod sicut Nabuchodonosor in sanctis propheticis scripturis diabolo assimilatur, vel similis demonstratur, ob eam causam qua populum dei captiuum de Hierusalem in Babylonem abduxit secundum similitudinem diaboli, qui genus humanum in primis parentibus de paradiso in hũc modum captiuauit. Ita Zorobabel & Iesus filius Iosedech, & cæteri filij transmigrationis, qui ascendentes de Babylone, templum & ciuitatem dei reædificaueruñ, illos significauerunt patres, siue patriarchas & populum, nec solùm significauerũt, verumetiam pars eorum

pars eorum fuerunt, qui de hoc mundo tendentes ad deum, hoc mernerunt, vt de carne ipsorũ nasceretur Christus, templum non manufactum. Nam sicut templum illud à filijs captiuitatis Hebr.11.
ædificatum est, ita Christus de patribus confitentibus quòd peregrini & hospites essent super terram, natus est. Vndé & corpus suum templum ipse nuncupauit. Soluite (inquiens) templum Iohan.2.
hoc, & post triduum excitabo illud. Nam hoc dicebat (ait Euangelista) de templo corporis sui. Cum igitur hic ita dicit. Factum est verbum domini in manu Aggæi prophetæ ad Zorobabel filium Salathiel ducem Iuda, & Iesum filium Iosedech sacerdotem magnum, dicens. Hæc ait dominus exercituum, dicens. Populus iste dicit, nondum venit tempus domus domini ædificandæ, & hoc dicto nihil amplius addit, nisi rursus prœmisso, & factum est verbum domini in manu Aggæi, profectò hoc ipsum populus iste dicit. nondum venit tempus domus domini ædificandæ. Tale oportet intelligi, quale nõ potuisset sciri, nisi per verbum domini, quale Aggæus scire non posset, nisi propheta esset, nisi ad eum vel in manu eius verbum dominifactũ fuisset. Et Iudæi malè fregit Christum aduenisse.
quod illud est, nisi quod hodieq; audimus & videmus? Nam populus iste notabilis, & publica captiuitate notatus & notus, populus Iudaicus dicit. quia Messias nondum venit, tempus ædificandæ domus dei nondum venit. Nos autem dicimus, credimus, propter quod & loquimur, Coloss.2.
quia tempus iamdudum venit, iamdudum templum hoc ædificatũ est, & in eo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, & hoc de carne Mariæ virginis ædificatũ est. Non (inquiũt) Genes.49.
ille fuit Messias nec est, qui de Maria natus est, venier alius, cum expectamus adhuc. Dum hoc populus iste dicit, nonne sacrilegium facit? Mendacem quippe facit patriarcham & patrem suũ dicentem. Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est. Si verum ille dixit, imò quia verum dixit, vbi ablatum est sceptrum de Iuda, regnante Herode, alienigena, qui patre Idumæo, & matre ortus erat Arabica. Iam tunc erat aduentus Messiæ, quod tempus (vt iam dictum est) erat domus domini ædificandæ, de qua & in parabolis dictum est. Sapientia ędificauit sibi domum, scidit columnas septem. Hoc animaduerso con- Prouerb.9.
stat profectò, quia non vanè, quia non absq; propheticæ authoritatis dignitate prœmissum est. Factum est verbum domini in manu Aggæi prophetæ. Hæc ait dominus exercituum, dicens. Et tunc demùm breuis iste sermo subiunctus est, Populus iste dicit, Nondum venit tempus domus domini ędificandę. In paucis quippe verbis, magnum istius populi malũ signabatur, quod videlicet venientem Christum non susceptурus, aliumq; foret expectaturus. Vndé & ipse loquitur. Ego veni in nomine patris mei, & non suscepistis me. Si alius venerit in nomine suo, illũ Iohan.5.
suscipietis. Ecce aliud. Et factum est verbũ domini in manu Aggæi prophetæ, dicens. Nunquid tempus est vobis, vt habitetis in domibus laqueatis, & domus ista deserta? Et hoc nimirũ quod ait. Nunquid vobis tempus est, vt habitetis in domibus laqueatis, & domus ista deserta, tam magnum est, & ita magnificè intelligi debet, vt dignũ sit verbo domini, & ore prophetali, quoniam ædictum est prœmissa tali enunciatione; & factum est verbum domini in manu Aggæi prophetæ. Et reuera magnum & magnæ est stultitiæ mendacium, quòd populus iste, cum Hebraicè in domibus laqueatis.
dicit nondum venisse tempus ædificandæ domus domini, contendit nihilominus tempus sibi esse, vt habiter in domibus laqueatis, id est, cum Christũ neget venisse, nihilominus asserat paradisi, vel regni dei mansiones iam à patribus possideri, & sibi hæreditatẽ illam omnino deberi. Veritas enim ita se habet, quòd nulli regni cœlorum aditus patere potuisset, nisi per aduentũ Acto.4.
Christi, & quòd nõ sit in alio aliquo salus, aut aliud nomen sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Interroga Iudæum, in quo vel vndé confidat saluari, vel paradisum ingredi, si Christus nondum venit. Et respondet tibi, quòd per Abraham, vel per iustitiam suã factus sit aprus regno dei. Ergo (inquit prophera) domus ista deserta, id est, aduentus Christi nulla est gratia, nulla est vtilitas. Vt quid enim Christus ꝓmissus fuit, aut venire debuit, si abDuo mala committit Iudæi.
que aduentu eius homo per iustitiam suam saluari potuit? Igitur vndé apud Prophetam arguit Hiere.2.
populus iste, dicendo. Duo mala fecit populus meus, me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas, quæ non valent aquam continere. Inde & hic arguitur ænigmaticè, dicendo. Populus iste dicit. Nondum venit tempus domus domini ædificandę, & nunquid vobis tempus est, vt habitetis in domibus laqueatis, & domus ista deserta? Vnum quippe malũ est, negare Christum venisse, aliud, domos siue mansiones regni dei sibi vel patribus suis arrogare, & ad hoc, vt in illas mansiones inducerentur sancti, aduentum Christi non necessarium reputare. Sciendum autem, propter istam domum nõ manufactam, propter incarnationẽ verbi dei filij dei futuram, reædificationem illius manufactæ domus fuisse necessariũ. Si enim domus illa & ciuitas reædificata, & gens restitura non fuisset, vndé promissio vel aduentus Christi, vel propositum eius adimpleretur, præsertim cum per alios prophetas dixisset. Quia de Sion exibit Esaiæ.2.
lex, & verbum domini de Hierusalem. Vndé & si tunc temporis non intelligebantur, quę nunc in istis prophetæ verbis intelligimus, attamen nonnihil conferebat ipse carnalis sensus, quo eadem verba intelligentes, ad ædificandam domũ illam accendebantur. Vndé & in libro Esdræ 1.Esdræ.2.
scriptum est. Et non fiebat opus vsq; ad annũ secundũ regni Darij regis Persarũ, Prophetauerũt autem

Universidad de Deusto
Biblioteca

autem Aggæus propheta & Zacharias filius Addo, prophetantes ad Iudæos qui erant in Iudæa & Hierusalem, in nomine dei Israel. Tunc surrexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Iosue filius Iosedech, & cœperunt ædificare templum dei in Hierusalem, & cum eis prophetæ dei adiuuantes eos. Veruntamen quòd populus ille tunc temporis dixerit, nondum venit tempus domus domini ædificandæ, ex eadē scriptura Esdræ non comprobatur, imò omnis, inquit, populus vociferabatur clamore magno in laudando dominum, eo quòd fundatū esset templum domini. Hoc tamen quibusdam eorum displicebat, & fletū incutiebat, quod minus fiebat quàm fuerat. Siquidem vt Iosephus quoq; meminit, cum fuissent altitudinis cubitorū centum viginti, reædificatum est in altitudine cubitorum sexaginta ex præcepto Darij, quod tandem Herodes in antiquam magnitudinē reformauit. Plurimi, inquit Esdras, de sacerdotibus & leuitis, & principes patrum & seniores, qui viderant templum priusquam fundatum esset, & hoc templum in oculis eorum, flebāt voce magna, & multi vociferantes in lætitia eleuabant vocem, nec poterat quisquam agnoscere vocem clamoris lætantiū, & vocem fletus populi. Vndè ergo secundum literam dictum esse constabit. Populus iste dicit, nondum venit tempus domus domini ædificandæ. Igitur quomodocunq; tunc res sese habuerit, nos, vt cœpimus, sic intelligere curemus, tanquam verbū domini, tanquam prophetiam tendentem quo omnes prophetæ intendunt in tempora vel sacramenta Christi. Sequitur. [Et nunc hæc dicit dominus exercituum. » Ponite corda vestra super vias vestras. Seminastis multum, & intulistis parum. Comedistis & » non estis satiati. Bibistis & non estis inebriati. Operuistis vos & non estis calefacti. Et qui mercede congregauit, misit eas in saeculum pertusum.] Et hæc vt litera sonat, non facilè probantur » ex historijs, quia videlicet quod intermissum est opus, & non fiebat vsq; ad annum secundū regni Darij, hoc egerunt hostes Iudæ & Beniamin, quia conduxerūt aduersum eos consiliatores, vt destruerēt consilium eorū omnibus diebus Cyri regis Persarum. Si inuito populo dei opus intermissum est, quo modo illa intermissio pro crimine reputatur ei, & vindicatur in eum sterilitate terrę, & defectu potus atq; ciborum, & calefactionis, siue vestium: Itaq; sicut iam dictum, quomodocunq; tūc se res habuerit, spiritualiter, vt cœptum est, intelligere curemus verba spiritus sancti. O Iudęi, qui in vtroq; peccatis, & in eo quod dicitis, nondū est tempus domus domini ædificandę, quod est dicere, nondum est tempus aduentus Christi. Et in eo quod habitare præsumitis in domibus laqueatis, domus autem ista deserta, quod est considere in operibus legis, tanquam Christi gratia vobis ad salutem non sit necessaria. Ponite corda vestra super vias vestras, considerate diligēter operationes siue actiones vestras. Denicq; hoc pacto sic vobis contigit, sicut illi qui seminauit multum, & intulit parum. & sicut illi qui comedit, & non est saturatus. sicut illi qui bibit, & non est inebriatus. sicut illi, qui operuit se, & non est calefactus. sicut illi qui mercedes cōgregauit, & misit eas in saeculum pertusum. Seminastis quippe multam lutem. nam salus ex Iudæis est, sed intulistis parū, quia videlicet quicquid ex patribus habere potuistis, parum est, imò nihil confert non suscipientibus semen benedictionis Christum. Comedistis, & non estis satiati, quia videlicet paleam sectantes literæ occidentis, non attigistis granū spiritus viuificantis. Bibistis, & non estis inebriati, quia legentes non intellexistis, nolentes interesse nuptijs dominicæ incarnationis, vbi de aqua vinum fit. Operuistis vos, & non estis calefacti, id est, præclaris nominibus patrum, & sacerdotio legis adornati, & exteriori religione vestiti, nihilominus quàm gentes frigidi permansistis, non habentes dilectionem dei in vobis. Et qui ex vobis mercedes congregauit, id est, qui aliqua operarus est secundum præcepta legis, nihil opera prosunt. [Hæc dicit dominus exercituum. Ponite corda vestra super vias vestras, » ascendite in montem, portate lignum, & ædificate domum, & acceptabilis mihi erit, & glorificabor dicit dominus.] Cum iam domus ista, quam dicimus domus vel templum corporis, in » quo corporaliter inhabitat omnis plenitudo diuinitatis, ædificatum sit, quomodo adhuc dicitur vel dicendum est populo isti ex imperio domini exercituū, ascendite in montem, portate lignum, & ædificate domum? Quomodo, inquam, nisi ac si dicatur, credite venisse Christū, credite in crucifixum, credite illum resurrexisse, & ascendisse in cœlum. Denique illi quidem primi ædificauerunt hanc domum, qui promissiones acceperunt, & ex quibus ipse Christus est secundum carnem, sed nos quoq; posteriores, quotiescunq; prædicamus, vel recitamus librū generationis eiusdem Iesu Christi filij Dauid, filij Abraham, & in summo eiusdē generationis vertice Iesum qui de Maria natus est testificamur esse Christum, profectò ascendimus in montem, qui iuxta visionem Danielis impleuit orbem terrarū, & inquantum vel ipsi credendo, vel aliis prædicando credentium facimus crescere numerum, in tantum portamus lignum, ędificamus domum, & huiusmod ædificatio siue domus acceptabilis mihi erit, & glorificabor dicit dominus. [Respexistis ad amplius, & ecce factū est minus, & intulistis in domum, & exusflaui illud.] » Non facitis ō Iudæi quod mandaui vobis, vt oportet is iustificari per fidē Iesu Christi, sed respexistis ad amplius, id est, voluistis iustificari ex operibus, quasi opus vestrū sit amplius, quàm fides eius, &

1. Esdræ. 3.

Iose. de antiq. lib. 15. ca. 11.

Mystica sensus hic potius attendi debet, quàm literæ.

1. Esdræ. 4.

Iohan. 4.

2. Cor. 3.

Coloss. 2.

Roma. 9.

Mons Christus. Danie. 2.

eius, & ecce factum est minus, quod ex eo satis patet, quia quicquid operum intulistis in domū, exusflaui illud, & dispersum est, sicut exusflante aliquo dispergitur puluis exiguus, & vos quo- « que cum operibus vestris eadem exusflatione in omnes gentes dispersi estis. [Quam ob causam « sam dicit dominus exercituū? Quia domus mea deserta est, & vos festinatis vnusquisq; in do- « mum suam, propter hoc prohibiti sunt super vos cœli, ne darēt rorem, & terra prohibita est ne « daret germen suum, & vocaui siccitatem super terram, & super mōtes, & super triticū, & super « vinum, & super oleum, & quæcunq; profert humus, & super homines, & super iumēta, & super « omnem laborem manuū] Hæc (vt supra diximus) secundum literam accidisse, difficile ex historijs comprobatur, videlicet quòd populus dixerit, nondum venit tempus domus domini ædificandæ, & quòd idcirco prohibiti sint cœli ne darēt rorem, & terra ne daret germen suū. Nam vt Esdras memorat & diligenter denarrat, cum alacritate magna opus faciebāt simul laudantes dominū, & concinnentes in hymnis & confessione, quoniam bonus, quoniam in ęternū misericordia eius super Israel, donec per acculationem hostiū Iudæ & Beniamin actū est, vt opus intermitteret vt iam supra meminimus. Non ergo causa manifesta est, cur ex die qua opus intermissum est, sterilitas terræ, vel siccitas iustè illis accidere debuerit, nisi quod satis credibile est quia prohibiti ædificare domum domini, nimis citò prohibentibus acquieuerunt, & circa ędificationem domus domini negligentes atq; socordes effecti sunt, gaudentes, quòd per hanc occasionem vacaret cuiq; suam domum ædificare ad habitandum. Cæterùm quomodocunq; tūc actum sit, nos Aggęum propheram esse scimus vnum de prophetis, per quos vtiq; locutus est spiritus sanctus, & ideirco sub verbis, quibus præsentes excitabantur & confortabantur, mysteria futurorum prophetico more illum signasse non dubitamus. Cœpto igitur modo persequamur. Quam ob causam dicit dominus exercituum, vobis respicientibus ad amplius, ecce factum est minus, & cum hoc ipsum inferretis in domum, exusflaui illud. Quam ob causam odi & ęjeci festiuitates vestras? Videlicet quia domus mea deserta est, & vos festinatis vnusquisq; in domum suam, id est, quia vos non quæritis iustificari per Christum, cuius solum corpus iustitiæ domus est, & totius diuinitatis templū, & eius iustitiæ non subiecti, festinatis vnusquisq; statuere iustitiam suam. Propter hoc super vos prohibiti sunt cœli, ne darent rorem, prohibiti sunt apostoli apud vos perdere sermonem, & terra, scilicet ecclesia per orbem terrarū diffusa prohibita est dare germen suum, prohibita est vobis ingerere euangelium, non quòd debeat salutem vestrā cupere, sed quod nō valeat nolentibus vobis ad salutem proficere, & vocaui siccitatem. Et sicut per aliū dicit prophetam. Nubibus mandaui, ne super vos quondam vineam meam « pluant imbrem. Sequitur. [Et audiuit Zorobabel filius Salathiel, & Iesus filius Iosedech, sacer- « dos magnus, & omnes reliquiæ populi, vocem domini dei sui, & verba Aggæi prophetæ, sicut « misit eum dominus deus vocem eorū ad ipsos, & timuit populus à facie domini. Et dixit Ag- « gæus nuncius domini, de nunciis domini, populo dicens. Ego vobiscū dicit dominus. Et suscitauit dominus spiritū Zorobabel filij Salathiel ducis Iuda, & spiritū Iesu, filij Iosedech sacerdotis « magni, & spiritū reliquorū de omni populo, & ingressi sunt, & faciebant opus in domo domini « exercituū dei sui, in die vicesimaquarta & quarta mensis, in sexto mēse, in anno secundo Darij « regis.] Manifestius non est immorandum. Veruntamen hic non prætereundū, duos homines Zorobabel & Iesum sacerdotem magnum, qui templū illud manufactū reædificauerūt quoddā exemplar extitisse omniū, qui templi non manufacti, scilicet corporis Christi fidē susceperunt, suscipiunt & susceperunt sunt. Denicq; alter illorū, videlicet Zorobabel filius Salathiel, qui filius Iechoniæ fuit, de tribu erat regali, Iesus verò filius Iosedech sacerdos de stirpe sacerdotali. Nónne & omnes, qui ad spirituale rendūt vel pertingūt, templi nō manufacti corporis Christi, & sacerdotis, & regis, sacerdotes & reges sunt? Vos autē (inquit Petrus) Genus electū, regale sacerdotiū. Et in Apoca. gratiarū actionis ipsorū vox ista est. Fecisti enim nos deo nostro regnū & sacerdotes. Sed & hoc, quòd in sexto mense ingressi sunt, & faciebāt opus in domo domini, pro ipsa perfectione numeri senarij reminisci nos facit, quod angelus ad Mariam dixit, vbi ingrediebat in vterum virginis verbū deus, sapientia dei, domū de carne eius mox ædificatura sibi. Et hic mensis est sextus illi, quæ vocatur sterilis. Fortè & hic mensis sextus anni secundi Darij, quo ingressi sunt, & faciebant opus in domo domini, & illic mensis sextus à conceptione Iohānis, quo concipiente virgine de spiritu sancto, inchoatum est templum corporis dominici, lectore delectat propter perfectionem (vt iam dictum est) numeri senarij, qui constat ex partibus suis. Est enim diuidiū eius ternarius, tertia pars binarius, sexta vnitas, quæ videlicet partes simul iunctæ senarium perficiunt. Eiusmodi numeros, qui valde rari sunt, arithmetici perfectos dicunt. Ex ipso igitur numero commoniti, libenter hic quoq; prædicamus, quia perfectius inter cuncta opera mundi nihil est templo corporis Christi, quod ædificatum est in absolutione captiuitatis generis humani secundum typum templi illius manufacti, quod ædificatum est in absolutione « captiuitatis populi dei qui de Babylone rediit. Sequitur. [In septimo mense, vicesima & prima « mensis factum est verbum domini in manu Aggæi prophetæ, dicens. Loquere ad Zorobabel

Esaiæ. 5.

Esaiæ. 1.

Coloss. 2. Roma. 10.

Cœli apostoli, terra ecclesia.

Esaiæ. 5.

1. Petri. 2. Apoca. 5.

Mysterium numeri senarij.

Lucæ. 1.

CAP. II.

Universidad de Deusto
Biblioteca

filium Salathiel ducem Iuda,& ad Iesum filium Iosedech sacerdotem magnũ, & ad reliquos po-
puli dices. Quis in vobis est derelictus, qui vidit domũ istam in gloria sua primam & quid vos
videtis hanc nunc? Nunquid non ita est,quasi non sit in oculis vestris? & nũc confortare Zoro-
babel dicit dominus,& confortare Iesu fili Iosedech,sacerdos magne,& confortare omnis popu
lus terræ,dicit dominus exercituum. Verbum quod pepigi vobiscum,cum ingrederemini de
terra Aegypti,& spiritus meus erit in medio vestrum. Nolite timere,quia hæc dicit dominus
exercituum. Adhuc vnum modicũ est,& ego commouebo cœlũ & terram,& mare & aridam
& mouebo omnes gentes,& veniet desideratus cunctis gentibus,& implebo domũ istam glo-
ria,dicit dominus exercituum.Meum est argentum,& meum est aurum dicit dominus exerci
tuum. Magna erit gloria domus istius nouissimæ plus quàm primæ,dicit dominus exercituũ,
& in loco isto dabo pacem,dicit dominus exercituũ.] Totum hoc capitulum simul posuimus,
vt quo nam per se satis patet literalis sensus,totius ad delectationem lacentis in ea mysterij di-
ligens pertingat animus. Nimirum quando(vt supra iam dictum)monuimus,fundatũ est tem
1.Esdræ.3. plum domini. Plurimi(inquit Esdras)etiam de sacerdotibus & leuitis,& principes patrũ,& se-
niores,qui viderant templũ antequam fundatũ esset,& hoc in oculis eorũ,flebant voce magna,
& multi vociferantes,in lætitia eleuabant vocem suam,nec poterat quisquam, agnoscere vocẽ
clamoris lætantiũ,& vocẽ fletus populi.Causa hæc fuit,vt diceret dominus. Quis in vobis est
derelictus, qui vidit domum istam in gloria sua primam& quid vos videtis hãc nunc? Nunquid
non ita est,quasi non sit in oculis vestris? Fiebat enim ferè templũ dimidio minus quàm fuerat
prius. Hoc prospiciẽs siue intendens,magna erit gloria domus istius nouissimę,plus quàm pri-
mæ dicit dominus exercituũ, & in loco isto dabo pacẽ,id est, peccatorũ remissionẽ dicit domi-
Vide Ioseph. in antiq. lib.15. cap.fin. nus exercituũ. Equidem Herodes templum illud,quontã erat priore minus,deposuit,& in anti
quam magnitudinẽ reformauit, multis & magnis ędificijs decorauit,sed hoc nunquã dominus
exercituũ pro gloria reputare sit dignatus,quòd homo sunestus,rex impius operatus est exæ
quari vel etiã præferri contendẽs regi magnæ opinionis,& sapientissimo Salomoni.Gloria illa,
Exodi.34. gloria vera fuit loco vel templo illi,quòd in eo deus homo factus,offerri est dignatus secundũ
consuetudinem legis dicentis.Quia omne masculinũ adaperiẽs vuluã,sanctũ domino vocabit,
& quòd in illo loco,in ciuitate illa, ante portas vrbis pro omni mundo crucifixus,pacẽ, id est,
Lucæ.2. Ephes.2. peccatorũ remissionẽ dedit credentibus,& his qui prope erãt Iudęis,& his qui longè erãt gen-
tibus.Nunc illud dicere libet,quia quorũ in oculis domus quæ fundabat,sic erat quasi nõ esset,
qui viderant illã in gloria sua prima,flebant voce magna,vociferantibus in lætitia iunioribus,
licæ prædicationis credentes,ex circuncisione grandem excitauerũt tumultũ,& eos qui credi-
Acto.13.14. derũt ex gentibus,turbauerũt,sicut habemus in actibus apostolorũ. Domus quippe nouissima
sic erat, quasi non esset in oculis eorum, in comparatione eius,quam prius viderũt,id est,fides
Psal.109. Actor.15. Christi,& ritus sacrificij noui,sacrificij veri,cuius ipse Christus author est,sacerdos in æternum,
secundum ordinem Melchisedech,non valere ad salutem illis visus est,nisi circuncliderentur,&
omnem obseruarent morem,quem tradidit Moses.Sed quid dicit sermo propheticus.Et nunc
confortare Zorobabel,dicit dominus,& confortare Iesu fili Iosedech sacerdos magne,& cõfor-
tare omnis populus terrę,dicit dominus exercituũ,& facite quoniã ego vobiscũ sum,dicit do-
minus exercituũ.Sicut dixit,ita factũ est, quoniã cõfortatus est omnis in quo erat dãs exercituũ
spiritus paracletus.etenim discipuli gaudio & consolatione sancti spiritus replebant,& in eo q
quotidie crescebat & augebat credentiũ numerus, fiebat quotidie,& fit, & fiet vsq; in finẽ seculi
quod dictum est,magna erit gloria domus istius nouissimæ,plus quàm primæ.Eiusdem gloriæ
summum erit illud quod ait, Adhuc vnum modicum, & ego commouebo cœlũ & terram, &
mare & aridam,& mouebo omnes gentes,& veniet desiderarus cunctis gentibus. Magna erit
Lucæ.21. illa motio,gloriosa erit illius desiderati visio.Hinc ipse dicit.Et erũt signa in sole & luna,& stel-
lis,& in terris pressura gentium præ confusione sonitus maris & fluctuum,arescentibus homi-
nibus præ timore & expectatione,quæ superueniet vniuerso orbi.Nam virtutes cœlorũ moue
buntur.Et tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus cum potestate magna & ma-
Roma.5. iestate. Proinde cum dixisset,& veniet desideratus cunctis gentibus,ita subiunxit,& implebo do-
mum istam gloria,dicit dominus exercituũ. Interim gloria nondum perfecta est, quia gloria-
mur(inquit Apostolus) nondum in re, sed in spe gloriæ filiorũ dei. Ibi erit plenus fidei fructus,
quia spiritualiter egressi sumus de terra Aegypti,credentes in Christũ,& spiritu sancto in bap-
Iohan.3. 1.Cor.13. tismate signati,hoc ipse promittens,verbum,inquit,quod pepigi vobiscum,cum egrederemini
de terra Aegypti,& spiritus meus erit in medio vestrũm.Videbitis sicut est,videbitis facie ad
faciem,euacuato quod ex parte est. Quod toties repetit,dicit dominus exercituũ, nullũ legẽti
vel audienti parere debet fastidium,imò facere attentũ,docilem,& beneuolũ auditorem,vt sen
tiat magnam esse quam audit,& dignã promissore deo remunerationẽ. [In vicesima & quarta
noni mensis

« noni mensis in anno secundo Darij regis,factum est verbum domini ad Aggæum prophetam,
« dicens,Hæc dicit dominus exercituũ,Interroga sacerdotes legem dicens.Si tulerit homo car-
« nem sanctificatam in ora vestimenti sui,& tetigerit de summitate eius panem, aut pulmẽtum,
« aut vinum,aut oleum,aut omnem cibum,nunquid sanctificabitur?Respondentes aũt sacerdo-
« tes,dixerũt.Non.Et dixit Aggæus.Si tetigerit pollutus in anima ex omnibus his,nũquid con
« taminabitur?Et responderunt sacerdotes,& dixerunt.Contaminabitur.Et respondit Aggæus,
« & dixit. Sic populus iste,& sic gens ista ante faciẽ meam,dicit dominus,& sic omne opus ma-
« nuum eorũ,& omnia quæ obtulerunt ei,contaminata erunt.] Ecce hic tertiò tactũ est ad Ag-
gæum verbum domini,pulchrum & delectabile fidei mysterium,sua interrogatione innuit,quod
non nisi fidelis & euangelicæ gratiæ studiosus animaduertere possit.Deniq; prima responsione
qua interroganti domino,siue propheræ,si tulerit homo carnem sanctificatã in ora vestimenti
sui,& tetigerit de summitate eius panem,aut pulmentũ,aut vinum,aut oleum,aut omnem ci-
bum,nunquid sanctificabitur?Respondent sacerdotes dicentes.Non.Conuincuntur & iudican
tur ex ore suo Iudæi cum sacerdotibus suis,quòd ex lege non possunt iustificari.Quis enim fuit
homo,qui sanctificatam carnẽ absconditam, & colligatã tulit in ora vestimenti sui, nisi Moses,
qui sacrosanctæ carnis & passionis Christi sacramenta sub,velamine legis abscondit? Hoc de-
niq; est, quod in sancta ecclesia vbiq; prædicat, quod in omnibus ecclesijs Apostolus & omnis
docet discipulorum Christi chorus, quia quicquid cærimoniarũ in immolatione agni pascha-
lis,& in cæteris Moles tradidit,aut scripsit,typus fuit salutiferæ passionis Christi.Iacq; dare le-
gem eiusmodi,siue dubio carnem sanctificatam fuit serre in ora vestimẽti. Et eiusdem legis li-
tera,populum in cibis & potibus instruere, Hoc fuit de summitate vestimenti panem aut pul-
mentum,aut vinum,aut oleum,aut omnem cibum tangere.Sed nunquid sanctificabitur quip
piam talium tactum de summitate vestimenti,cuius in ora caro sanctificata portatur?Non in-
quiunt sacerdotes legem scientes,& quod dicunt verum est.Igitur nec vos ò Iudæi, nec partes
vestri de lege sanctificati estis,quia quid est lex,nisi vestimentum aut pannus,cuius in ora caro
sanctificata, caro Christi portatur,id est, figuratur? Secunda responsione,qua interroganti
domino, si tetigerit pollutus in anima, ex omnibus his nunquid contaminabitur?respondent
sacerdotes & dicunt,Contaminabitur,sine dubio conuincuntur & iudicantur ex ore suo Iudæi
cum sacerdotibus suis,quòd tam immundi sint,vt contaminetur omnis homo,quicunq; com-
municat eorũ cærimonijs.Quis enim est pollutus in anima,id est,in morte hominis, nisi Iudai-
cus populus,qui mediatorem dei & hominũ Iesum Christũ occidit,& eundẽ nunc iste blasphe-
mare non desinit?Igitur sic,inquit,populus iste,& sic gens ista ante faciẽ meam dicit dominus,
subauditur, non est sanctificatus ex lege, quam Moses dedit.Sicut non sanctificatur panis aut
pulmentum tactum de summitate vestimenti,cuius in ora carnem sanctificatam homo tulerit,
& sic omne opus manuũ eorum, & omnia quæ obtulerint ibi,videlicet in synagoga,vel coetu
suo,vbi in anima,id est,in morte polluent Christi, contaminata erunt,sicut iamdudũ per Esaiã
dixi.Ne afferatis vltra sacrificium frustra.Incensum abominatio est mihi,Kalendas vestras & so
« lennitates vestras odiuit anima mea.Sequitur.[Et nunc ponite corda vestra à die hac & supra,
« antequam poneretur lapis super lapidem in templo domini,cum accederetis ad aceruum vi-
« ginti modiorũ,& fierent decem:intraretis ad torcular,vt exprimeretis quinquaginta lagenas,
« & fierent viginti.Percussi vos vento vrente,& aurugine,& grandine omnia opera manuũ ve-
« strarum,& non fuit in vobis qui reuerteretur ad me,dicit dominus.] Et hoc, vt litera sonat,ex
historijs demonstrare non possumus,quod propter dilationem,siue intermissionem operis do-
mus domini sic euenerit,quemadmodũ dicit,Percussi vos vento vrente,& aurugine,& grandi-
ne,omnia opera manuũ vestrarũ,& quod tunc temporis ita duri,& in malo pertinaces fuerint,
vt inde loquatur tanta conquestione,& non fuit in vobis qui reuerteretur ad me. Ergo potius
huc respiciamus,quo nos mittit, dicendo ante hæc, & sic omne opus manuũ eorum,& omnia
quæ obtulerint,ibi contaminata erunt.Quo enim mittit nos dicendo,ibi,nisi ad hæc tempora,
vbi sine dubio pollutus est Iudæus in anima,sicuriam dictũ est,in morte Christi Iesu,quẽ occi-
dendo factus est homicida,& idcirco cuncta quæ offert,sunt contaminata:ibidẽ propheticæ spi-
ritum ista quoq; non dubitemus dicere,& in hoc dicto perseuerare vsque hodie. Et nũc,inquit,
ponite corda vestra à die hac & supra antequã poneret lapis super lapidẽ in tẽplo domini. Dies
antequam ponatur lapis super lapidem in templo domini,omne tempus est,quod nunc præ-
terit,antequam velint Iudæi superædificari,tanquã lapides viui,in domo vel templo, quod est
ecclesia Christi,quod futurũ est,cum plenitudo gentium subintrauerit,vel superędificata fuerit.
Culpa incredulitatis eorũ,propter quã omnia quę offerunt contaminata sunt & erũt, quandiu
fuerint ibi,scilicet in pollutione,qua in anima eius quẽ occiderũt sunt polluti, culpa inquã incre
dulitatis eorũ pulchrè & subtiliter innuit his verbis mysticis. Cũ accederetis ad aceruũ viginti
modiorũ,& fierẽt decẽ,intraretis ad torcular, vt exprimeretis quinquaginta lagenas, & fierẽt
viginti.Quãdo enim Iudęi accesserũt ad aceruũ,& ad torcular intrauerũt,nisi quãdo Christũ de
semetipsis

Ex lege iustificario nõ est.

Cerimoniæ legis, figurã Christi.

Iudęi in ánima polluti.

1.Timot.2.

Esaiæ.1.

Acernus viginti modiorũ Christus est.

1.Petri.2.

Roma.11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

semetipsis primogenitum,prædicantem audierunt,moriendo viderunt? Ipse est enim acerus
modiorum viginti,qui numerus binarius decenus est,quia videlicet nō vnius tantùm,sed ge-
minæ substantiæ est,non homo tantum,sed deus & homo est,& ecclesia quoq; eius aceruus est,
Cant.7. sicut eidem dicit ipse in Canticis. Venter tuus sicut aceruus tritici vallatus liliis. sed non dicit,
quòd aceruus ille viginti modiorum sit.Iste solus viginti modiorū aceruus est, quia (sicut iam
Mors Chri- diximus)geminæ substantiæ est,deus & homo est.Sed vos Iudæi, cum intraretis ad acerui hu
sti torcular fuit. iusmodi,aceruum modiorū viginti facti sunt decem modij,dimidiumq; vobis perijt,quia non
deum & hominem,sed tantùm hominem attendistis.Item mors vel passio eius torcular exeritis,
Esaiæ.63. vndè & prophetæ alius prospiciens eum,ait.Quare ergo rubrum est indumentum tuum,& ve
Leuit.23. stimenta tua sicut calcantium in torculari? Et ipse respondens, Torcular(inquit)calcaui solus.
Hoc torcular quinquaginta lagenas,id est,peccatorum remissionem facit. Numerus nanq; iste,
scilicet quinquagesimus,remissionem significat secundum legem,quę anno quinquagesimo re-
missionē sacrauit,vndè annus iubileus,id est,dimittens dicitur.Sed vos ô Iudæi cum intraretis
ad torcular eiusmodi,torcular lagenarū quinquaginta factæ sunt vobis lagenę viginti, qui nu
merus longè est à numero quinquagesimo numero remissionis.Plus quàm dimidiū vobis de-
fecit.Nam totius quod erat reponendum,tres vobis partes desunt,& tantummodo duę susce-
ptæ sunt.Quinq; partes susscipi debuerunt,quæ ita totū perficiunt sicut quinq; decades in quin
Pro quinq; patribus duas tantū re- quaginta surgunt,& sacratū faciunt iubileum.Quænam sunt duæ partes quas susscepistis? Vi-
ceperunt Iu- debat natum ex Maria,passumq; vel mortuum,quamuis peruerso corde non ignoraris. Quæ
dæi. sunt tres partes,quas omisistis? Nimirum resurrexisse,in cœlum ascendisse,atq; ad iudicandum
viuos & mortuos venturū esse,non creditis.Non igitur ignoretis,aut scire vos dissimuletis cur
dominus dixerit,quòd omne opus manuum vestrarū,& omnia quæ offertis contaminata sint,
sicut secundū legem contaminatur omne quod pollutus in anima tangit. Nam ista causa est,
quòd vos accessistis ad aceruum viginti modiorū,& decem fecistis.id est, Christum & deū ho-
minem præsentem habuistis,& hominem videtes,deū ex operibus cognoscere noluistis.quodq;
intrastis ad torcular, & de quinquaginta lagenis viginti fecistis tribus partib⁹ de toto relictis,
tantumq; duabus susceptis,id est,verum hominem,& verè mortuū experti,victorem esse mor
tis,ascensorem esse cœli,iudicem esse venturū seculi,non accipitis. Quod deinde subiungit,
percussi vos vento vrente,& aurugine & grandine,omnia opera manuum vestrarū,& non fuit
in vobis,qui reuerteretur ad me,hoc est,quod nūc vsq; videmus, quia miserabile passi excidiū,
cum ceciderunt in ore gladij, ciuitate & templo flagratis, & qui superfuerunt captiui ducti in
omnes gentes,veracem ipsum esse sciunt qui prædixit,ferè nullus est,qui ad eum reuerti velit,
dura ceruice,& corde indomabili. Sequitur. [Ponite corda vestra ex die ista,& in futurū,à die »
Roma.11. cor vestrum.] Quamuis dixerit, & verum dixerit,& non fuit in vobis, qui reuerteretur ad »
me,tamen quia futurum est, vt reliquiæ conuertantur ex eis, videlicet cum plenitudo gen- »
tium subintroierit,adhuc hortatur & dicit, Ponite corda vestra,&c. Porrò in eo quod ita di-
cit,ex die ista,& in futurū à die vicesima & quarta noni mensis,à die qua fundamēta iacta sunt
templi domini,ponite super cor vestrum,nullum diem libentius intellexerim, quàm diem na
tiuitatis eius,de quo agit,domini nostri Iesu Christi,tēpli vtiq; domini,templi nō manufacti.
Nonus men sis. Nam de vicesima & quarta noni mensis,scilicet Decembris, ille enim Romanis quidē à Mar
tio decimus est,sed Iudæis nonus ab Aprili, qui secundū legem primus illis in mensibus anni
Exodi.12. est,die(inquā)vicesima & quarta noni mēsis,id est,Decembris, Christus de virgine natus est,
nō ita vt nūc à resurrectione eiusdē domini,nox tūc præcedebat diē,sed dies nocti. Igit diem
nos quidem per omnes annos vicesimaquarta est mensis Decembris, apud ipsos aūt Iudæos,
ut.a. lunaris cycli,itidē vicesimaquarta est eiusdē mēsis. Ex die ista(inquit) & in futurū quo Christo
nascēte fundamēta vtiq; iacta sunt tēpli corporis eius sacrosancti,& inde per succedētes dies &
annos ædificarū est,proficiendo sapiētia,ætate,& gratia apud deū & homines.Ponite corda ve
stra,cōsiderate quæ & quāta facta sint magnalia,quāta vobis nō credētibus mala,quanta cre-
dētibus prouenerint bona.Quæ sint illa bona,si quasi nescientes quæretis,iam dicā. [Nunquid »
iam semen in germine est,& adhuc vinea,& ficus,& malogranatū,& lignū oliuæ nō floruit? Ex »
die ista benedicā.] Interrogando vehemētius affirmat illud, vndēnemo dubitat,quia videlicet »
nō est,nec enim hoc tēporis natura ferr,nec vinea,nec ficus,nec malogranatū, nec lignū oliuæ
floresceit. Sic nimirū,quando natus est Christus, ferè nusquā erat semen in germine iustitiæ,aut
flos sanctitatis,ita vt in vinea vel ficu,& malogranato,& ligno oliuę,per q̄ intelligimus iustos
hoīes,posset parere.Quomodo illo tēpore anni,q̄ & Christus natus est,intrinsecus latet,quicquid
viroris

viroris est in germine,vinea,ficu,& malogranato,seu ligno oliuę,frigore cuncta constringente,
ita quicquid in paucis hominibus erat iustitiæ,supprimebatur,Herode impio regnāte,propter Matth.2.
quem vel maximè non erat tutum, vel iam sciretur quòd de spiritu sancto impregnata fuisset
virginitas Mariæ, quippe cum nec loqui quisquam auderet manifestè de Messia,id est,Christo, Genes.49.
quòd tempus aduentus eius existeret, eo quòd regnante alienigena sceptrum de Iuda & dux
de femoribus eius ablatus esset.Igitur prophetali intuitu in illius diei vel tēporis consideratione
positus. Nunquid (ait) iam semen in germine est,aut lignum floruit?subauditur non,statimq;
subiunxit,Ex die ista benedicam. Ponite corda vestra,iterum dico,ponite cor vestrū,& videte
quia ita est. Nam ex illa die me benedicite,semen in germine apparuit,vinea,ficus,& malogra
natum, & lignum oliuæ floruit,id est, omnis iustitiæ fructus & decus crescere & proficere cœ-
pit. Primò in paruis innocētibus,quos funestus Herodes occidit,quomodo pietas germinauit?
quomodo lignum oliuæ floruit? Per totum orbem quidam paradisus spiritualis,liliis castitatis
& rosis cœpit vernare martyrij, tantumq; fructum exuberauit vsq; nunc, & exuberabit vsq; in
finem seculi,vt bene decuerit dicere dominum deum ad gloriam suam, ex die ista benedicam.
« Sequitur. [Et factum est verbum domini secundò ad Aggæū in vicesima & quarta noni men- «
« sis,dicens.Loquere ad Zorobabel ducem Iuda,dicens. Ego mouebo cœlum pariter & terram, Osee.22. «
« & subuertam solium regnorum,& conteram fortitudinem regni gentium, & subuertam qua- «
« drigam & ascensorem eius,& descendent equi & ascensores eorum,vir in gladio fratris sui. Zo-
robabel dux filiorum Iuda, qui templū reædificauit nomine & opere, & in ipso principatu suo
similitudinem gessit domini nostri Iesu Christi, sicut & multi iustorum vel prophetarū, quem-
admodum ipse dicit.Et in manu prophetarum meorum assimilatus sum.Nomine,quia Zoro-
babel interpretat natus in Babylone. Et quis in Babylone tam insigniter est natus, quàm ille, Psal.2.
qui eum in forma dei esset,semetipsum exinaniuit,veniens in hunc mundū qui verè est Baby- Psal.67.
lon in similitudinem hominū factus,& habitu inuentus vt homo,ob huiusmodi causam vt sol-
ueret captiuitatem nostram,vt sicut Psalmista cecinerat. Ascendens in altum captiuā duceret
captiuitatem. Opere,quia manus eius fundauerūt domum illam manufactam,& manus eius
perfecerūt eam. Et quis alius,nisi ipse Iesus Christus fundauit templū non manufactū corporis
sui,& nunc vsq; ecclesiā,quæ est corpus eius,plenitudo eius de viuis & electis lapidibus perfe- Ephes.1.
cit? Principatu suo,quia princeps & dux fuit filiorum Iudæ? Et quid est Iuda,quod interpretat 1.Petri.2.
confessio,nisi vniuersitas confitentiū domino. Et quis nesciat principē confessionis nostrę esse Ie- Hebr.3.
sum? Cum igit audimus factū esse verbū domini ad Aggęū,vt loqueret ad Zorobabel,videli-
cet pulchrè intelligimus, quia totius salutis nostrę festiuitas & omnis prophetiæ veritas à Chri
sto nascente de Maria virgine celebranda atq; implenda,susceptra & in ipsum directa est.Quid
aūt sibi volūt quatuor dicta hęc quę promisso,Ego mouebo cœlū & terrā,ita cōtinuat, Et con-
uertam soliū regnorū,& conterā fortitudinē regni gentiū,& subuertā quadrigam & ascensorem
eius,& descendent equi & ascensores eorū? Idem enim videt toties repetisse,& hoc est,subuertā
soliū regnorū,quod est,& conterā fortitudinē regni gentiū,&c. similiter. Sed reuocemus ad me-
moriam illā Danielis visionē,in qua quatuor bestiæ grandes ascendebāt de mari. Prima quasi Danie.7.
leœna.Secunda similis vrso. Tertia,quasi pardus. Quarta,terribilis atq; mirabilis,& fortis nimis,
dentes ferreos habens magnos,comedens atq; cōminuens,& reliqua pedibus conculcās,& de-
inde antiquus dierū chronis positis sedit,& venit cum nubibus cœli quasi filius hominis,atque
peruēnit vsq; ad antiquū dierū, & dedit ei potestatē,& honorē,& regnū,interfecta bestia, aliarū
quoq; bestiarū potestate ablata. Quod enim apud illū, videlicet Danielē, talibus est imaginibus
prælignatū, hoc ipsum in isto est verbis repromissum. Iste Zorobabel propter nos(vt iam di-
ctum est)in Babylone natus, ad quē quatuor ista dicunt, ille filius hominis est, quibus quatuor
bestijs interfectis,siue sublatis,potestas,honor,& regnū soli datur,quod non corrūpetur. Deniq;
quia quatuor regna fuerunt,quæ ex istorum prophetarū tempore contra deū sese extulerūt &
per quæ nisus est diabolus destruere locū & gentem, vndè salutem mundi Christū nasci opor-
tebat,secundum quod iurauit deus Abraham,ideirco quatuor hic dicta sunt,& subuertā soliū
regnorū,scilicet soliū Babyloniorū,& conterā fortitudinē regni gentiū,videlicet,Persarū & Me-
dorum.& subuertam quadrigam & ascensorem eius,nimirū regnū Græcorū,& eum qui in illo
regno cōtra deum eius magnificatus est impium Antiochū,qui Epiphanes,siue illustris dictus i.Mach.1.
est. Et rectè illud regnum quadrigam nominauit,quia post mortem Alexandri magni in qua- Danie.8.
tuor regna diuisum est, sicut significatum fuerat Danieli, quia hircus caprarum factus est ma-
gnus nimis,cumq; creuisset,fractū est cornu magnum,& orta sunt cornua quatuor subter illud
per quotuor ventos cœli. Et descendent equi & ascensores eorum,scilicet Romanum Imperiū,
cuius equi multi,& equorum ascensores plurimi fuerunt. Quo descendente? Nimirum illuc vbi
Daniel vult intelligi dicendo. & vidi,quoniam interfecta esset bestia, & perijsset corpus eius,& Danie.7.
traditum esset ad comburendum igni, & de hoc regno maximè notandum, quia cum dixisset,
& descenderūt,& ascensores eorū,addidit,vir in gladio fratris sui, qa quod ferè nulli incognitū est,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Romanum imperium ciuilibus,imo plus quàm ciuilibus bellis semetipsum persæpe lacerauit. Lucæ.21.
Et iam quidem particulatim & paulatim subuersa & contrita sunt,& subuertentur,& descendent regna hæc.tunc autem,quando facies quod præmisit dominus,dicens.Ego mouebo cœlum pariter & terram,de quo videlicet motu omnes scripturæ loquuntur, quo & virtutes cœlorum mouebuntur,tunc omnia simul subuertentur,& descendẽt, videlicet,in infernum,quia propter hoc (inquit Esaias) dilatauit infernus animam suam,& descendent sublimes eius,gloriosiq; eius ad eum.Sequitur. [In die illo dicit dominus exercituum,assumam te Zorobabel fili Esaiæ.5.
Salathiel serue meus dicit dominus,& ponam te quasi signaculum,quia te elegi dicit dominus exercituum.] Quomodo assumam te in illo die? Videlicet,ostendam quòd assumpserim te,& quòd regnum tuum sit legitimum, rapina verò fuerit omne solium regnorum, omne regnum gentium,quia regnauerunt non ex me.principes extiterũt,& ego antiquus dierũ non cognoui, & iniuria facta est mihi in republica mea, quia non respexerunt ad caniciem,siue antiquitatẽ meam,& ius meum quantum in ipsis fuit,infringere fuerunt ausi.Nemo quippe in regno meo, in mundo quod totum est,& esse debet iuris mei,quia mundum ego feci,nullus,nisi ex me,regnare debuit.Quicquid homines egerunt noui & hesterni,ego antiquus dierum faciam quod est meum,ordinabo regnum meum,statuam ex me regem meum,assumendo te ô Zorobabel serue meus,qui vndè Zorobabel, inde seruus meus es, quia formam serui accipiens,in Babylone,id est,in mundo,natus es,& es filius Salathiel,id est,filius petitionis dei, filius quem longo & magno desiderio sanctorũ vel iustorum vniuersitas ad me deo suo,vt te mitterem, petiuit. Te assumam dando tibi potestatem,& honorem,& regnum.& omnes populi,tribus,ac linguæ seruient tibi,& potestas tua,potestas æterna,quæ non auferetur,& regnum tuum quod non corrumpetur.Assumam te(inquit)& ponam te quasi signaculum,quod videlicet signaculum pater signauit,ait ipse de semetipso,& sanctificauit. Apostolus quoque ipse est(inquit) imago dei inuisibilis,& figura substãtiæ eius. Dicendo quasi signaculum,non minuit veritatem signaculi,sicut in psalmo dicendo, facti sumus sicut consolati, non diminuitur veritas consolationis. Nos quoque vulgari sermone sic dicere solemus,feci ti quasi fidelis,sicut amicus,& ita dicendo, verè fidelem,verè amicum præclarè pronunciamus.Itaq; sicut signaculum,id est,verè signaculum,quo sicut annulo,siue imagine regis cæra subiecta, ita signatur & similitudine decoratur credens & fidelis anima. Vbi ponam te? Nimirum in conspectu meo,ad dexteram meam, in gloria mea,in omniporentia mea,vt habeas omnem potestatẽ in cœlo & in terra, quia te elegi ô forma serui,vnam esse personam eum forma dei. In tam breui versiculo tertiò repetitum esse,dicit dominus exercituum,non debet nobis videri tædiosum,aut superfluum, sed delectabile,& operosum,quia reuera forma serui,Hoc dulcissimæ promissionis eloquium,dominus pater dixit,dominus verbum dicit, dominus spiritus sanctus dicit, & hoc opus totius est trinitatis, quod illa forma sedet ad dextris dei, talis,vt sponsa eius gratuletur,& dicat, Dilectus meus candidus & rubicundus,electus ex milibus. Cantic.5.

Omnia regna gentiũ rapina sunt.

Christus dicitur Zorobabel & filius Salathiel

Philip.2.

Iohan.4. Colos.1. Hebr.1. Psal.125.

FINIS LIBRI PRIMI ET VLTIMI IN AGGAEVM.

PROLOGVS RVPERTI ABBATIS IN ZACHARIAM PROPHETAM.

Longè spectatum,ô diligens anima,Zachariam nunc ingrederis,qui vndecimus est in ordine duodecim prophetarum.Quis nisi verus & sanctus,qui habet clauẽ Dauid,aperiet intelligẽtiæ ostium, dabitq; sermonem rectum,& bene sonantem os tuũ.Quid est quod mente retractas,assistens iam, & pulsans ad huius prophetæ,imò propemodum pulcherrimi Euangelistę ostium. Vidi per noctem,ait, Et ecce vir ascendens super equum rufum,atq; hoc dicens,reminisci me facit,quod nescio quàliter sapiens quis acceptarus sit,quia vidi per noctem, & ecce immensitas lucis,& patria limpidis dulce rubentis, & rubicundo sereno lucentis, vltra quàm dici possit, & in ea cantus suauis, cantus multitudinis iugiter canentis,& absq; interruptione consonam laudem personantis.Huc appropinquanti accesserunt exinde obuiam quidam pusioli, & applaudentes lætabundi. iste(inquiit)ille est,qui de domino nostro sic & sic loquitur,Hæc & talia dicit.Interim illius patriæ quædam suauitas ineffabilis inundabat secretiora ventris,& dicebat spiritus animę intelligenti,quòd illi concentui deberet consociari. Nonne hæc infantilia sunt? Sed tu domine deus noster, cuius admirabile est nomen in vniuersa terra, Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem. Igitur quicunque hæc audit,siue infantem,siue virum accipere velit,tendenda chorda ingenij,percutienda est cithara pectoris, tuam Christe fidem spirantis, ac rogandus est spiritus tuæ charitatis,quatenus ipse componat promptæ modulamina laudis,qui iamdudum hoc inspirauit, poeta.3.

ipso huius operis.

al.2.

spirauit,vt de prophetarum thesauris nihil aliud sperem, nihil aliud cupiam cõsequi,quàm testimonia tua,testimonia fidelia euangelij tui,quod euangelizatum est nobis,quia istæ sunt scripturæ,quæ testimonium perhibẽt de te,sicut dixisti Iudęis,Scrutamini scripturas, quia in ipsis vos putatis vitam habere,& illæ sunt,quæ testimonium perhibent de me.Ecce in introitu assistens huius scripturæ, illud quod verum est,decanto,& sedula mente rumino, quia testimonii domini fidele,sapientiam præstans paruulis,Iustitiæ domini rectæ lætificantes corda, præceptũ domini fidele,sapientiam præstans paruulis,Iustitiæ domini rectæ lætificantes corda, præceptũ domini lucidum illuminans oculos. Fiat mihi secundũ illud quod dixisti tu deus noster & dominus,dilata os tuum,& implebo illud. Iohan.5. Psal.18. Psal.80.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN ZACHARIAM PROPHETAM, COMMENTARIORVM LIBER PRIMVS.

IN MENSE octauo,in anno secundo Darij regis,factum est verbum domini ad Zachariam filium Barachiæ,filij Addo prophetam,dicẽs. Iratus est dominus super patres vestros iracundia.] Aggæus iste & Zacharias contemporales fuerunt simulq; sub Dario,secundo regni eius anno prophetauerunt,adiuuantes Iudæos & consortantes, sicut in Esdra scriptum est. Tunc surrexerunt Zorobabel filius Salathiel & Iosue filius Iosedech,& cœperũt ædificare templum dei in Hierusalem,& cum eis prophetæ dei adiuuantes eos. Duobus mensibus Aggæus prior quàm Zacharias prophetare cœpit. Siquidem ad istum in mense octauo,ad illum autem in mense sexto eiusdem anni, qui erat secundus Darij regis, factum est verbum domini.Idcirco sicut prophetiæ tempore,ita & scripturæ istum ille,præcedit ordine. Porrò Darius,cuius anno secundo prophetauerũt,filius Idaspis quarto loco post Cyrum, Mœdis & Persis imperauit. Deniq; Cyro filius eius Cambyses,& Cambyse duo fratres Magi successerunt, eisq; interfectis, Darius iste rex constitutus est. A primo anno Cyri regis, qui templum domino reædificari iussit in Hierusalem, & quinquaginta fermè millia captiuorum remisit in Iudæam,XL.computantur anni,in quibus altare tantùm extructum fuerat,& iacta templi fundamenta, vicinis nationibus eos ex præcepto Cambyse regis,ne templum vel ciuitatem ędificarent prohibentibus.Secundũ magnitudinem gratiæ vel meriti,quo dignus extitit in libro vitæ conscribi. Nomen quoq; apud homines iste sortitus est,vt vocaretur Zacharias,quod interpretatur memoria domini,& filius Barachiæ,id est,filius benedictionis domini,& filius Addo,id est,filius testimonij domini. Magnæ gratiæ filius prædicatur nominibus istis,& ipsa gratia cognoscenda est,ex ipso quod ad eum factum est verbum domini,cuius in ingressu nunc assumus,quod sic incipit. Iratus est dominus super patres vestros iracundia. [Et dices ad eos.Hæc dicit dominus exercituum.Conuertimini ad me, dicit dominus exercituum, & conuertar ad vos, dicit dominus exercituum.] Sicut in fine Aggæi, ita & in huius initio trina præfulget repetitio nominis domini. Nunquid casu vel sine intuitu rationis putamus ita dictum,Hæc dicit dominus exercituum. Conuertimini ad me,ait dominus exercituum,& conuertar ad vos,dicit dominus exercituum? Non vtiq; casu,non sine rationis intuitu,sed quia propheta erat,& prophetali oculo in illud tempus acceptabile, in illũ diem salutis totus tendebat,quo dicendum erat. Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris,& filij,& spiritus sancti, & vt abluerentur peccata illa per sanguinem Christi, propter quę dominus iracundia super patres vestros iratus fuerat. Quos nanq; super patres, & quali fuerat iratus iracundia? Nimis angustam facimus nobis sanctam scripturam,si nullam intelligimus aliam iracundiam,quàm captiuitatem vnius generationis, quæ suo tempore ducta est in illam Babyloniam, quandam mundi huius particulam, nullosq; patres alios,nisi Iudæos, qui in Babylone defuncti sunt patres Iudæorum, qui inde reuersi sunt. Sed profectò non valde magna erat iracundia, pertransisse de gente in gentem,& de regno ad populum alterũ. Non(inquam)valde magna illi,qui maiorem considerat,cuius ista quędam similitudo,tenuisq; fuit vmbra,per quam velut imaginem,puerilis hominum sensus,magnam iracundiã,veramq; captiuitatem,in quam décidit per Adam,& de qua liberatus est per Christum,paulatim intro ductus,agnoscat. Igitur iratus est(inquit)dominus super patres vestros iracundia,subauditur, quam iracundiam portastis & vos,sicut & alius propheta confitens loquitur, Patres nostri peccauerunt,& non sunt,nos autem iniquitatem eorum portauimus.Non potest illa iracundia sedari,non potest ille paries inimicitiarum solui,nisi per fidem Iesu Christi,nisi signari properetis in nomine patris,& filij,& spiritus sancti.Dices ergo(inqt)ad eos,Hęc dicit dominus exercituũ

1.Esdræ.5.

Darius quartus à Cyro rex.

Zacharias in nomine, typũ Christi gerit.

Qualis fuit illa iracundia domini.

Threno.5. Ephes.2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pater,ait dominus exercituum filius,dicit dominus exercituum spiritus sanctus. Conuertimini
ad me,& conuertar ad vos,id est,credite in me,& iracundia remota in reconciliationem susci-
piam vos. [Ne sitis sicut patres vestri,ad quos clamabant prophetæ priores,dicentes. Hæc di- »
cit dominus exercituum. Conuertimini de vijs malis,& cogitationibus vestris pessimis,& non »
audierunt,nec; attenderunt ad me,dicit dominus] Hoc simile est illi,quod spiritus sanctus di- »
cit in Dauid. Hodie si vocē eius audieritis,nolite obdurare corda vestra,sicut in irritatione se-
cundum diem tentationis in deserto,vbi tentauerunt me patres vestri,probauerunt,& viderūt
opera mea,&c. Quod hic dicit. Nesitis sicut patres vestri,hoc est in illo,nolite obdurare corda
Psal.94. vestra,sicut in illa exacerbatione vbi tentauerunt me patres vestri. Et quod hic dicit. Et nō au-
dierunt,nec; attenderunt ad me,hoc est in illo,Ipsi verò non cognouerūt vias meas. Igitur ad
Hebr.4. quem diem nos ducit Apostolus in verbis illis,Hodie si vocem eius audieritis,ad ipsum respi-
cere pulchrum est,in isto dicente. Ne sitis sicut patres vestri. Quoniam ergo(inquit idem Apo-
stolus)supereſt,quosdam intrare in illam requiem,& hi,quibus priorsibus annunciatum est, nō
introierunt propter incredulitatem,iterum terminat diem quendā in Dauid, dicendo post tan
tum temporis. Hodie si vocem eius audieritis,nolite obdurare corda vestra. Nam si Iesus eis re-
Ne sitis si- quiem præstitisset,nunquam de alia loqueretur post hac die. Et reuera hodie,hoc tempore sa-
cut patres vestri. lutis gratiæ,qui mundo illuxit,à Christi passione & resurrectione dicitur non solis Iudæis,ne si
tis sicut patres vestri,ad quos clamabant prophetæ priores,& non audiērunt, nec; attenderūt,
ne obduretis corda vestra,sicut patres vestri,qui nec tentauerūt,& in deserto prostrati sunt,nec
in illam requiē introierunt. sed & nobis cunctis hominibus quacunq; sint ex gente vel natione,
dicitur,Ne sitis sicut patres vestri Adam & Eua,qui in illam requiem,id est,in paradisum in-
Nume.14. troierant,& eadem requie sese indignos fecerunt. Veruntamen & hoc sciendum,quia quicunq;
murmuratores,aut rebelles in professione Christianitatis sunt, quacunq; ex gente vel natione
sint,patres eorum rectè dicuntur illi,qui transito mari rubro,quanuis Aegyptum reliquisse vi-
derentur,in illam repromissionis terram non introierūt,sed in deserto prostrati sunt,& illi qui
deinceps missos ad se prophetas non audierunt, cuncti murmuratores vniuersi rebelles illorū
filij sunt,videlicet per imitationem,& proinde non minus Græcus, quàm Iudæus,si dictum in-
telligat,ne sitis sicut patres vestri,&c. Sequitur. [Patres vestri & prophetæ vbi sunt? Nunquid »
Esaiæ 28. in sempiternū viuēt? Veruntamen verba mea & legitima mea,quæ mandaui seruis meis pro- »
phetis,nunquid non comprehenderunt patres vestros?] Ac si dicat. Saltem vexatio tunc intel »
lectum det auditui,quoniam cum in pace habitaretis, prophetis quos mittebam, credere no-
luistis,potius vestris attendētes pseudoprophetis. Vbi nunc illi patres vestri & prophetæ sunt?
Hier c.27. Illos nancq; prophetas mendaces insultabunda requirit veritas,de qualibus Hieremias,Nolite
(inquit)audire verba prophetarum dicentium vobis. Non seruietis regi Babylonis,quia men-
dacium ipsi loquuntur vobis,quia non misi eos(ait dominus)& ipsi prophetāt in nomine meo
Ibidem.28. mendaciter. Nunquid(ait)eiusmodi prophetæ vestri in sempiternū viuent? Imò illi citius mor-
tui sunt. exempli gratia,vt ille Ananias,qui contra Hieremiam,imò contra dominū falso pro-
phetauerat, Non misit te dominus(ait Hieremias)& tu confidere fecisti populū istum in men-
dacio. Idcirco hoc anno morieris,dicit dominus,aduersus enim dominum locutus es. Et mor-
tuus est in anno illo mense septimo. Nunquid ergo in sempiternum viuent? Nequaquam,sed
verba mea & legitima mea, quæ mandaui seruis meis prophetis,illa viuunt, & illa patres ve-
stros comprehenderunt. [Et conuersi sunt,& dixerunt. Sicut cogitauit dominus exercitus fa- »
Non recta cere nobis secundum vias nostras, & secundum adinuentiones nostras fecit nobis.] Non bona »
conuersio Iudæorum. conuersio,nec suauis videtur dictio,imò murmurosa diuinę veritatis reprehensio,in eo quod
Daniel.9. dicunt,sicut cogitauit dominus exercituum facere nobis,ita fecit. Quanto melius atq; suauius
Daniel & socij eius. Domine deus magne & terribilis, peccauimus,iniquè fecimus, omnia quæ
induxisti super nos, & vniuersa quæ feciſti nobis, vero iudicio feciſti,tibi iustitia, nobis autem
confusio faciei,&c. his similia. Recta conuersio & amabilis dictio talium,vbi semetipsos sic ac-
cusant,vt iustificent deum. Non ita patres vestri(inquit)sed conuersi sunt,& dixerūt. Sicut co-
gitauit dominus exercituum facere nobis,secundum vias nostras,& secundum adinuentiones
nostras fecit nobis. Ita dicendo semetipsos non iustificant, quia nō possunt. iustitiam autem dei
non prædicant,quia nolunt. Videas vsq; hodie Iudæos,nimirum patrum eiusmodi,patrum ma
lorum filios pessimos,ita permanere peruersos,vt si quæras,cur captiui sunt,nihil aliud dicant,
nisi istud. Sicut cogitauit dominus,sicut placuit domino,secundum vias nostras fecit nobis,&
nunquam causam confiteri vel nosse velint,propter quam dominus ita cogitauerit, vel cogi-
tare & facere debuerit. Dicunt quidē, Secundum vias nostras fecit nobis,sed dicere nolūt,quæ-
nam illæ viæ fuerint. Perseuerat nihilominus sermo diuinus,sermo ꝓpheticus,Ne sitis(inquiēs)
sicut patres vestri,& illi factis reclamant,imò erimus sicut patres nostri,vndè fit,vt inexcusabi-
les sint. [In die vicesima & quarta vndecimi mensis Sabath,in anno secundo Darij,factū est ver
bum domini ad Zachariam,filium Barachiæ,filij Addo' prophetam,dicens. Vidi per noctem,
& ecce

« & ecce vir ascendens super equum rusum,& ipse stabat inter myrteta, quæ erant in profundo,
« & post eum equi rufi,varij & albi,& dixi. Qui sunt isti domine mi? Et dixit ad me angelus do-
« mini,qui loquebatur in me. Ego ostendam tibi quid sint hæc. Et respondit vir,qui stabat inter
« myrteta,& dixit. Isti sunt,quos misit dominus vt perambulent terram. Et respondērūt angelo
« domini qui stabat inter myrteta,& dixerunt. Perambulauimus terrā,& ecce omnis terra ha-
« bitatur & quiescit.] Visio pergrandis & admirabilis,vnius diei, scilicet vicesimæquartæ vnde- Visio per-
cimi mensis,in anno secundo Darij,cuius mense octauo primum fuerat factum ad hunc Zacha grandis.
riam verbum domini. visio(inquam)pergrandis,& valdè clarior est,quàm vt pati queant no-
stri cæcutientes oculi claritate nimia reuerberati. Incipit à viro ascendente super equū rusum,
& stantem inter myrteta, quæ erant in profundo, & terminatur illic vbi coronatur Iesus filius
Iosedech sacerdos magnus,coronis Heliæ,& Tobiæ,& Hidaiæ,& Hen filij Sophoniæ. Qua voce,
qualibus verbis pulchritudinem atq; maiestatem eloquar tantæ visionis? Adsit author ipse &
ordinator visionum prophetarum spiritus domini,quia prophetica quędam historia,quædā
historica prophetia est expectationis & aduentus tui Christe fili dei,passionis,& glorioſę resur-
rectionis siue clarificationis tuæ Christe fili hominis,& secundi aduentus tui, quo in nouissimo,
die gloria & honore coronatus,& coronarum tuarum nullus terminus,regni tui nullus erit fi-
nis. Talem tamq; amabilē tuæ laudis historiam,se vtcunq; contemplari gaudet animus fidelis,
optat eloqui lingua tuo deuota nomini. Vidi(inquit)per noctem, & ecce vir ascendens super
equum rusum, & ipse stabat inter myrteta, quæ erant in profundo. Præmiserat ita. Factum est
verbum domini ad Zachariam filium Barachiæ,filij Addo propheram, dicens, & antequam
ipsa domini dicta,quæ sibi erant optabilia,subiungit,Zelatus sum Hierusalem,& Sion zelo ma
gno,&c. Sic & Lucas in Actibus apostolorum cum præmisisset, Stans Petrus in medio fratrū, Actor.2.
dixit,breuiorem licet quàm hic digressionem fecit,subiungēs. Erat autem turba hominum si-
militer ferè centum viginti. Itaq; per anticipationem intelligendum quod præmisit,factum est
ad me verbum domini,dicens,prius enim narrabit ordinem gestæ rei, demumq; ipsa ordietur
gratiosa dicta domini. Vidi(inquit)per noctem. Rectè per noctem,vt ipsum tempus visio-
nis tristitiæ & mœrori congrueret,in qua ipsa erat,videlicet propter diuturnam gentis & loci
desolationem. Ob eandē causam & Daniel in nocte vidit. Et aspiciebam(inquit)in visu noctis. Danie.7.
Longa nox & frigida,nec minus erat obscura. Erat enim vicesimaquarta vndecimi mensis Sa
bath,qui apud nos Februarius dicitur. Vicesimaquarta die,luna prope est in defectu. Igitur &
prolixitas noctis,& asperitas frigoris,& defectus luminis, seu lunæ subluſtris,tristitiæ congrue-
bant,in qua nimirū propheta consolatione indigebat supernæ visitationis & allocutionis,quæ
huiusmodi fuit. Et ecce vir ascendens super equum rusum. Ad quid ascendens super equum Vir super e-
rusum,nisi vt faceret,quod postmodū dicit. Reuertar ad Hierusalem in misericordijs? Vir enim quum,filius
ille ipse est dominus,& propterea super equum ascendere videbatur, quia tempus erat, vt ad dei in huma
illam ciuitatem suam reuerteretur, quia tempus venerat miserendi eius. Quid erat ille equus, na natura.
nisi humana natura ipsius? Nondum quidem erat homo factus, sed hoc vt fieret, parabatur,&
quod in re futurum erat,præsenti visione significabatur. Ob hoc pulchrè super equū ascendere
videbatur,ad Hierusalem in misericordijs reuersurus, quia videlicet Hierusalem illam reædifi-
cari causa ista exigebat, vt esset, vndè iuxta promissiones,quæ ad patres factæ sunt,ipse homo
factus nasceretur. Equum autem vidit,vel dixit rusum, propter ipsius sanguinem rubicundū.
Eundem equum Iohannes in Apocalypsi vidit album. Vidi(inquit) cœlum apertum, & ecce Apoca.19.
equus albus,& qui sedebat super eum,vocabatur fidelis & verax,& exercitus qui sunt in cœlo,
sequebantur eum. Vnus idemq; equus, & ille propter suam innocentiam visus est albus, & hic
propter passionis suæ sanguinem rusus. Quid aliud intendit ecclesia,dum dicit in Canticis. Di- Cant.5.
lectus meus candidus & rubicundus? Et ipse stabat inter myrteta,quæ erāt in profundo. Myr-
tus temperatiuæ naturæ est,& hanc arborem medicorum libri aptam asserunt curandis infir-
mitatibus,& maximè mulierū necessitatibus plurimis. Dicitur autem myrtus à mari,eo quòd
maris littoribus soleat innasci. Vndè est illud Vergilij. Littora myrtetis lætissima. Et amantes Iohan.5.
littora myrtæ. Quid ergo significant myrteta, nisi sanctas & verè salubres legis & prophetarū
atq; psalmorum scripturas? Et iste vir de quo loquimur,nónne iam tūc stabat inter huiusmodi
myrteta? Etenim scrutamini(inquit)scripturas,& illæ sunt quæ testimonium perhibent de me.
Planè ab omnibus sanctis scripturis testimoniū habere,hoc est, inter myrteta stare. Et myrteta
(inquit)erant in profundo. Nam reuera sanctarum scripturarum magnum est profundū. Vndè
Psalmista. Abyssus(inquit)abyssum inuocat, id est,vnius scripturæ profunditatē vt penetrare Psal.41.
valeas,alterius scripturæ admota profunditas plurimum iuuat. Illic stabat vir,& illic potest in-
ueniri,atq; inde cognosci,si quæritur. non autem inuenitur ab eo, qui quærere non vult,velut
stans aliquis inter myrteta,nec ita in propatulo est,vt citò videatur à negligenter prætereun-
tibus,nec ita later,vt non possit inueniri à diligenter quærentibus. Ex quo Moses in typū eius Exodi 12.
agnum in Aegypto immolauit,& postes domorum eius sanguine signauit,imò & ex quo pater Genes.22.
Abraham

Universidad de Deusto
Biblioteca

Abraham vnigenitum filium Isaac sacrificaturus super aram imposuit, & ex eo ac deinceps
ruſus cœpit videri equus,ſuper quem vir iſte aſcendit.Etenim quocunq; te verteris inter myr
rica huiuſmodi,ingerit ſe oculis tuis ſacramentum paſſionis huius viri præfiguratum,tam fa
ctis quàm dictis patriarcharum & prophetarum myſticis. Et poſt eum (inquit) equi ruſi,
varij & albi.Poſt eum(inquam)& non ante eum,nam ipſe eſt ante omnes,& primogenitus in
multis fratribus.& omnes ſancti fratres eius,equi vtiq; domini.alij martyrio ruſi,alij candore
virginitatis albi,alij diuerſorum chariſmatum donatione varij ſequuntur eum,ſic vt ſupra ex
Apoca.19. Apocalypſi dictũ eſt,& exercitus qui ſunt in cœlo,ſequebantur eum. Omnes equi huiuſmodi
ſeſſorem vnum habent deum,& idcirco concordem faciunt exercitum.Et dixi.Qui ſunt do
mine mi?Cui dixerit,vel quem interroganerit,vtrum virum ipſum, qui ſtabat inter myrte
ta,angelum ſuum,id eſt,ſibi deputatũ,qui loquebatur in eo,non facilè dinoſcitur,ſed hoc pa
lam eſt,qui vtrunq; reſpondet.Nam primò ſubiũgitur,& dixit ad me angelus domini,qui lo
quebatur in me,ego oſtendam tibi quid ſint hæc,ac deinde, & reſpondet vir,qui ſtabat inter
myrteta,& dixit.Iſti ſunt quos miſit dominus, vt perambularent terram. Niſi eſſet prophera
ta cui ſic reſponſum eſt,non eſſet reſponſio,ſiue demonſtratio ſufficiens,iſti ſunt quos miſit do
minus,vt perambularent terram.Sed quia propheta erat,iamq; ſpiritualem habebat intelli
gentiam,intelligere potuit,vndè & vltra non quæſiuit.Quærimus autem nos,quomodo mi
ſerit dominus illos quos diximus equos ſuos,vt perambularent terram, & quid intendentes
Vt inueniamus primùm, adiungendum eſt, quod ſequitur. [Et reſpondit angelus domini, & »
dixit. Domine exercituum,vſquequo non miſereberis Hieruſalem & vrbiũ Iuda,quibus ira- »
tus es?Iſte iam ſeptuageſimus annus eſt.] Igitur equi domini,ſcilicet homines ſancti,quales fue »
runt Abraham,Iſaac,& Iacob,& cæteri magnam deprompſerunt querelam,dicendo,peram-
Patriarchæ perambulauerũt terrã. bulauimus terram,& ecce omnis terra habitatur,& quieſcit.Ac ſi dicerent. Tu domine miſiſti,
vt perambularemus terram, & iuſſu tuo facti ſumus inſtabiles,ſumuſq; peregrini & hoſpi-
Hebr.11. tes ſuper terram,& hoc confitentes,ſignificabamus nos patriam inquirere,atq; expectare ſub-
damenta habentem ciuitatem,cuius artifex & conditor tu es deus. Siquidem illius meminiſ-
ſemus,habebamus vtiq; tempus reuertendi, Nunc autem meliorem appetiuimus, id eſt,cœ-
leſtem. Porrò,illius cœleſtis præparatio nobis eſſe debuit iſta Hieruſalem terreſtris,quia vide-
licet non eſt nobis inuenire ciuitatẽ cœleſtem,quam appetiuimus,niſi hinc promiſſio implea-
Pſal.84. tur,fiatq; quod ſcriptum eſt,& homo natus eſt in ea,& ipſe fundauit eam altiſſimus.Perambu-
Pſal.104. lauimus terram,pertranſiuimus de gente in gentem,& de regno ad populum alterum,aliqui
ſponte iuſſu tuo de terra ſua egreſſi,aliqui captiui non ſponte abducti, & ecce omnis terra ha-
Geneſis12. bitatur & quieſcit,Hieruſalem autem & terra Iuda non habitatur, neq; quieſcit,terra cuius ha
bitatio, cuius quies ſola eſt neceſſaria noſtræ ſpei, noſtræ expectationi, noſtræ ſaluti, vt faciat,
quod promiſſum eſt nobis,vt iuſtificeris deus in ſermonibus tuis,vt naſcaris ô Chriſte de ſemi-
Eſaiæ.2. ne Abrahæ,de ſemine Dauid,vt de Sion exeat lex,& verbum domini de Hieruſalem. Ad iſtã
verè magnam, & valdè opportunam talium equorum domini querelam reſpondens ſecq; ad-
iungens angelus domini dicit.Domine exercituum vſquequo tu non miſereberis Hieruſalem,
& vrbiũ Iuda, quibus iratus es?Iſte iam ſeptuageſimus annus eſt.Hic angelus domini reſpon-
dens, rectè intelligitur non ipſe vir,qui ſtabat in myrteta,cui & loquebantur,dicentes. Peram
bulauimus terram. Ipſe quidem ante angelus domini dictus eſt,ita & reſponderũt angelo,qui
ſtabat inter myrteta,ſed non ipſe eſt qui dicit,domine exercituum,vſquequo tu nõ miſerebe-
Eſaiæ.48. Hierem.30. ris,&c.Sequitur enim. [Et reſpondit dominus angelo,qui loquebatur in me,verba bona,ver- »
cera vir ſiue angelus,ipſe eſt dominus exercituũ. Sed dicet aliquis.Si vir ille,angelus ille,qui ſta- »
bat in myrteta(vt iam dictum eſt)dominus ipſe exercituum eſt,quomodo dicit vel dicere con
uenit illi,iſti ſunt quos miſit dominus? Hoc profectò ſuperfluè quæritur,cum domini vel dei non
cantùm perſona ſit,& vna de duabus,& alia de alia loquatur,vt illic.& nũc dominus miſit me,
& ſpiritus eius,& alibi.Dominus mecum eſt tanquã bellator fortis. Sequitur. [Et dixit ad me »
angelus qui loquebatur in me.Clama,dicens.Hæc dicit dominus exercituũ.Zelatus ſum Hie- »
ruſalem & Sion zelo magno,& ira magna ego iraſcor ſuper gentes opulentas, quia ego iratus »
ſum parum,ipſi verò addiderunt in malum.Proptrea hæc dicit dominus.Reuertar ad Hieru- »
ſalem in miſericordijs,domus mea ædificabitur in ea ait dominus exercituum,& perpendiculũ »
extendetur ſuper Hieruſalẽ.] Angelus qui loquebatur in prophera,iam hic facit quod paulo- »
ante promiſit.Dicenti nanq; quid ſunt iſti domine miclta reſpondit. Ego oſtendã tibi quid ſint
hæc.Clama(inquit)dicens.Hæc dicit dominus exercituum.Zelatus ſum Hieruſalem,&c.Ac ſi
dicat. Quæris de viro ſtante inter myrtera,cur aſcendat ſuper equum,ecce dico tibi,qui ma-
gnũ eſt ſignum domini exercituum,valde irati ſuper gentes,quæ Iudam & Hieruſalem affli xe
runt.Super equum aſcendit,& cõtra eas vadit.Quam ob cauſam? Videlicet quia ego(inquit)
tanquam

tanquam pater,ſiue tanquam vir coniugẽ amans,zelatus ſum Hieruſalẽ & Sion zelo magno, Zelus bo-
zelo bono,viſitando in virga iniquitates eorum,& in verberibus peccata eorum,quę videlicet nus domini
virga nunc fuit poteſtas Babyloniorũ,quæ verbera ſunt captiuitas, & rempli vel ciuitatis in- ad Hieruſa-
cendiũ.At verò gentes,quibus tradidi illos in hoc ipſum,addiderunt ſiue adiuuerunt in malũ. lem.
Quid addiderunt?Illud nimirum efficere voluerunt, quòd ſi fuiſſet effectum, iam non virgam Pſal.88.
ſiue verbera tantùm,ſed pluſquam virgam,pluſquam verbera ſubirent quippiam,ſcilicet mor
tis additamentum. Hoc enim agere, & ad hoc illos impellere voluerunt,vt me derelinquerent
deum ſuum,& nolentibus conſentire,dira ſupplicia morteſq; diuerſas intulerũt.Propterea hæc
dicit dominus.Reuertar ad Hieruſalem in miſericordijs,hoc quod nunc vidiſti virum aſcenden
tem ſuper equũ ruſum, & poſt eum equos ruſos, varios & albos,& dixiſti,qui ſunt iſti, domine
mi,equi ruſi,varij & albi,exercitus domini ſunt,& hic ipſe dicitur, & eſt dominus exercituum,
quia tot equi,& multo plures quàm vidiſti,vadunt poſt eum,vt tu videns, non timeas gentes
opulentas,& rectè dicas,vt quidam alius ad puerũ ſuum dixit.noli timere, quia plures nobiſcũ
ſunt,quàm cum illis.Quod eo dicente & orante,aperuit dominus oculos pueri,& vidit,& ecce 4.Reg.6.
mons plenus equorum & curruum igneorum in conſpectu Heliſei.Ecce tu quoq; vidiſti equos
domini,& ipſum aſcendentem ſuper equum ſuum ruſum,cum his verbis, reuertar ad Hieruſa
lem in miſericordijs,domus mea ædificabitur in ea, & perpendiculum extendetur ſuper Hie-
ruſalem. Iſtud clama & conteſtare filijs tranſmigrationis, vt conſortentur ſcientes,dominũ ad
« ipſos reuerti in miſericordijs,& dicito quia aſcendentem vidi.[Adhuc clama dicens,hæc dicit
« dominus exercituũ.Adhuc affluent ciuitates meæ bonis,& conſolabitur dominus adhuc Sion,
« & eliget adhuc Hieruſalem.] Non,inquit,hoc tantùm clames,quòd domus mea ædificabitur,
& perpendiculum ſuper Hieruſalem extendetur, ſed ſicut interpellatus eſt ipſe dominus à me
dicente, domine exercituũ vſquequo tu non miſereberis Hieruſalem, & vrbium Iuda, quibus
prius iratus es,ita reſponſum accipe meum,& de Hieruſalem & de cæteris vrbibus Iuda,quia
adhuc,inquit,affluẽt ciuitates meæ bonis,ſubauditur temporalibus,& propterea conſolatione
ſempiterna conſolabitur dominus adhuc Sion, & electione perfecta eliget adhuc Hieruſalẽ,ita
videlicet,vt ſicut apud alium prophetam dicit, Vocetur ciuitas iuſti,mater ciuitatum,vrbs fi- Eſaiæ.1.
delis,& fiat quod apud eundem locutus eſt dicens, quia de Sion exibit lex, & verbum domini Ibidem.2.
« de Hieruſalem.[Et leuaui oculos meos & vidi,& ecce quatuor cornua,& dixi ad angelum,qui
« loquebatur in me.Quid ſunt hæc? Et dixit ad me.Hæc ſunt cornua quæ ventilauerunt Iudam
« & Hieruſalem,& oſtendit mihi dominus quatuor fabros,& dixi. Quid iſti veniunt facere? Qui
« ait,dicens.Hæc ſunt cornua quæ ventilauerunt Iudam per ſingulos viros,& nemo eorum leua
« uit caput ſuum,& venerunt iſti deterrere ea,vt deijciant cornua gentiũ,quæ leuauerunt cornu
« ſuper terram Iuda,vt diſpergerent eam.] Ecce ſecundum quandam ſimilitudinem exercituum
ad bella edtuerſo procedentium,hinc apparuit dominus exercituum, aſcendens ſuper equũ ru
ſum,& equi ruſi,varij & albi poſt eum,atque inde quatuor cornua, ſcilicet exercitus ſiue reges
exercituum,id eſt,gentium quæ diſperſerunt(ait)Iudam & Iſrael,& Hieruſalem. Nam quatuor Quatuor
gentes,quæ in regibus vtiq; ſuperbiæ cornibus diuinum nomen impugnauerunt, & dei popu- principaregna contra
lum obtriuerunt,Babylonios, Medos atq; Perſas,Macedonas,ac Romanos eſſe,& nunc ange- dominum.
lus interrogatus à prophera exponit & Daniel planiſſimè replicat,qui in viſione ſtatuæ,quę ha Danie.2.
bebat aureum caput & pectus argenteũ, & ſub vmbilico æreum, & crura ac pedes ferreos ac Ibidem.2.
fictiles,has quatuor gentes interpreratus eſt.Et rurſum in alia viſione quatuor beſtias,leænam
& vrſum & pardum,& quartam terribilem beſtiam,cui nomen non poſuit, eaſdem gentes ſub
alia figura monſtrauit, Medos & Perſas vnum eſſe regnum poſt victoriam Cyri,non ambigit,
qui & ſeculares,& ſacras literas legit.Quid Babylonij,quid Medi atq; Perſæ,quid Græci,id eſt,
Macedones fecerint, quomodo Iudã, & Iſrael,& Hieruſalẽ,quaſi cornibus ventilauerint, quo-
modo cornu Romani imperij non ſolùm Hieruſalem illam,quæ iam non erat Hieruſalem, ſed
ſpiritualiter Sodoma & Aegyptus,vbi dominus noſter crucifixus eſt, verùm & Chriſti eccle- Apoca.11.
ſiam,verum Iudam,verum Iſrael, veramq; Hieruſalem eliſerit atq; diſſipauerit miſſis per orbẽ
terrarum,ſiue vbiq; gentium crudelibus edictis legibuſq; publicis,quis neſcit,quis nõ audiuit?
Et eiuſmodi cornua ſimul quidem prophetica viſione demonſtrata ſunt, verùm dei populũ non
pariter oppreſſerunt, ſed ſibi inuicem ſucceſſerunt Babyloniis Medi & Perſæ. Perſarum regno
regnum Macedonum,regno Macedonum imperiũ Romanorum. Similiter de fabris ſcien
dum,quòd ſimul quidem prophetæ oſtenſi ſunt, venientes ad deterenda cornua regnorũ illo-
rum,ſed nõ vno eodemq; tempore detriuerũt,neq; omnes omnia, ſed ſinguli ſingula certis tem
poribus deterentes confregerunt,& inuicem contrarij fuerunt,& alter alteri reſtiterunt.Quinã
ſunt vel fuerunt quatuor iſti fabri?Nimirum non abſurdè intelligitur,quòd fuerint principes,id Danie.10.
eſt,angeli illi,qui ſingulis præerãt regnis,ſicut apud Danielẽ declaratur his verbis.Ego(inquit)
angelus veni propter ſermones tuos. Princeps aũt regni Perſarum reſtitit mihi, viginti & vno
diebus,Et infra. Nunquid,ait,ſcis quare venerim ad te? Et nunc reuertar,vt prælier aduerſus
principem

Universidad de Deusto
Biblioteca

principem Persarum. Cum enim egrederer, apparuit princeps Græcorum veniens. Sicut principem Persarum, & principem legimus Græcorum, ita principem quemlibet Babyloniorum, & principem aliquem fuisse non dubitamus Romanorum, scilicet angelos, qui singulis regnis præfuerunt, malos vtiq; angelos, malos principes, maligni, in quo mundus positus erat, sicut manifestè testantur acta principatus eorum, acta crudelia, gesta sanguinea, quorum narrationibus horrisonis libri tam seculares, quàm diuini pleni sunt. Vnus dei populus bonum habebat principem, scilicet Michaelem, vt ibidem angelus qui Danieli loquebatur. verumtamen, inquit, annunciabo tibi, quod expressum est in scriptura veritatis, & nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michael princeps vester. Primus istorum quos prophetæ dominus ostendit, primus fabrorum eiusmodi scilicet angelus qui præerat Babyloniis, detriuit cornua gentium, quæ ventilauerunt Iudam & Israel, & Hierusalem, in eo videlicet quòd permittente vel disponente iusto iudice deo, caput regni Assyriorum Niniuen subuerterunt, multasq; gentes per circuitum, non valente aliquo resistere principi Babyloniorum. Non quidem ille neq; alij fabri, id est, principes mali, quorũ secundus princeps Persarum Babylonici regni cornu contriuit, tertius princeps regni Græcorum, qui Persas cornu suo mutilauit, quartus princeps eorum. Non propterea irati sunt, quia regna illa populum dei vexauerũt, sed cum semper auidi sint sanguinis humani, & videre hominum cædes eorum luxuria sit, permisso dei libenter vtitur, sicut econtra deus malis eorum semper benè vtitur. Vndè notandum, quòd cum dixisset propheta, quid isti fabri veniunt facere, repetiuit angelus quod iam dixerat. Hæc sunt cornua quæ ventilauerunt Iudam, & adiecit, quod non dixerat, per singulos viros, & nemo eorũ leuauit caput suum, & tunc demùm de fabris ait, & venerunt isti deterere ea, vt deijciant cornua gentium, quæ leuauerunt cornu super terram Iuda, vt disperderent eam, & est sensus, Cornua quæ ventilauerunt Iudam, id est, reges vel regna, quæ captiuauerũt vel obtriuerũt Iudæã, singulos viros, nemo eorum leuaret, aut leuare deberet caput suum, verùm dum alterum contra alterum consurgit, & alteram fortitudinem, quasi manu fabrili & ferreo malleo contundit atq; confringit, siue deterit, datur inde occasio leuandi caput suũ, & resistendi iam detritis cornibus gentium. Verbi gratia, Cornu magnum de quatuor cornibus vnum fuit regnũ Græcorũ, sed diuisum est cõtra semetipsum, quia de regno vno, regna quatuor facta sunt, quãdo Alexandro mortuo, obtinuerunt pueri eius regnum, vnusquisq; in loco suo. Attende nunc, Si regnum illud integrum permansisset & vnum, nunquid contra illud Iudas Machabæus leuasset caput suum? Equidem potuisset hoc fieri per dei auxilium, sed placuit deo tali ordine fieri hoc ipsum, scilicet vt regnum diuisum infirmius existeret, & præterea faber ille magnus Romani imperij principatus, eidem superueniret, suoq; illud malleo tunderet ac detereret. Recensitq; historiq; hoc testantur, quòd Epiphanes ille Antiochus, contra quem rectè & iustè caput suum leuauit Iudas Machabæus, iamdudũ crescentis & inualescentis eiusdem Romani imperij viribus terebatur, & legati Romanorum iussu Israel Aegypto inquã regno suo voluerat adiungere, vndè fuerat inhonestè reuersus. Laudabilis in istis quoq; prouidentia dei, quia sicut quando primum Israel ex Aegypto ascendit rubrum mare, vt transiret, diuisit illi in diuisiones, ita extunc regna gentiũ, quorum in medio peregrinatur omnis qui ad deum tendit, verus Israel contra semetipsa diuisit, ita vt illorum dissensio sanctis & electis occasio salutis existeret.

Populo dei bonus præerat angelus.

Leuare caput.

1. Mach. 2.

Vide Tosc. de anni lib. 12. cap. 6.

CAP. II. [Et leuaui oculos meos & vidi, & ecce vir, & in manu eius funiculus mensorum, & dixi. Quo tu vadis? Et dixit ad me. Vt metiar Hierusalẽ & videam, quanta sit latitudo eius, & quanta longitudo eius. Et ecce angelus qui loquebatur in me, egrediebatur, & alius angelus egrediebatur in occursum eius, & dixit ad eum. Curre & loquere ad puerũ istum dicens. Absq; muro habitabitur Hierusalem præ multitudine hominũ, & iumentorum in medio eius, & ego ero ei (ait dominus) murus ignis in circuitu, & in gloria ero in medio eius.] Magnum gaudiũ angelorum, magnum in his verbis istis ostenditur. Nam quia præsignauit dominus exercituũ, & detritis cornibus regnorũ gentiũ, propositũ dei ad effectũ peruenire, vt ædificaret Hierusalem, & in ea templũ nomini domini. Gaudent angeli, & homines volunt esse participes gaudij sui. Verè magna gaudendi ratio, sed attendas non solùm templũ illud manufactum, quod Zorobabel fundauit & perfecit, nec solùm ciuitatem illam, cuius muros Nee mias construxit, detrito duntaxat vno cornu regni Babylonici per fabrũ regni Persici, sed templum non manufactũ & ciuitatem dei viuentis Hierusalem cœlestem, quæ detritis cunctis cornibus illis, nunc vsq; ædificatur vt ciuitas (vt ait Psalmista) cuius participatio eius in idipsum, cuius templũ iamdudũ ædificatũ est, imò & Iudaica impietate solutũ fuit, & post triduum excitatus est. Templum aliud ciuitas illa non habet, nam templũ (ait Iohannes) non vidi in ea, dominus enim omnipotẽs templũ illius est & agnus. Illuc sine dubio tendit hęc ꝓphetica visio, &

Esdræ. 6. Templum non manufactum. Psal. 121.

Apoca. 21.

visio, & inde gaudent angeli, quòd tale cum hominibus templũ semper sint habituri, talẽ cum hominibus ciuitatem semper sint habituri. Quare autem maximè tunc temporis visio pro hac re demonstrari debuit angelicæ cõgratulationis, nisi quia ciuitas illa terrena & templum illud manufactum, quæ tunc reædificari incipiebant, quædam erant instrumenta siue initia cœlestis illius ciuitatis. Nam (vt ante iam dictum est) de loco & ciuitate vel gente illa, iuxta promissiones dei Christum nasci oportebat, & inde iam tunc gaudium, quia reædificato templo & ciuitate illa, sanctorum spes non peribat, & promissio permanebat. Vndè quomodo nunc gaudere gestiunt. Ecce, inquit, vir & in manu eius funiculus mensorum, & funiculus ille alacriter quid ageretur significabat, & vt amplius inquireretur, videntem excitabat. Nec ille moratus. quo, inquit, tu vadis? vt metiar (ait) Hierusalem, & videam quanta sit latitudo eius, & quanta longitudo illius. Breuiter asseruit, quòd ædificatio non in incerto esset aut deberet differri. Nunquid autem vir ille cuius est funiculum in manu habere, nondum sciebat quantæ longitudinis Hierusalem, & quantæ deberet latitudinis esse? Si de ciuitate illa terrena siue manufacta quæritur, non magnum erat illi viro scire vel videre, sed nec vllus prophetarum dignum duxit scripto, ad nostram notitiam transmittere, quanta fuerit latitudo vel longitudo eius. Porrò de ciuitate cœlesti, cuius illa ciuitas quoddam exemplar fuit, haud dubium est quin longitudinis & latitudinis mensor ille sit vir cuius in manu funiculus est, qui omnis diuisionis gratiarum cum patre & æqualem spiritu sancto potestatem habet, & huiusmodi dimensiones ita videt, vt videre faciat, nec quenquã lateat quanta debeat esse longitudo illius, quę est fides, scilicet vsque ad mortem, & quanta latitudo, quæ est dilectio, scilicet vsque ad mortem. Nam esto, inquit, fidelis vsq; ad mortem. Et maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis. & tanta quidẽ longitudo, tanta latitudo, tam in isto seculo habenda, vbi pro fide mori quis potest, pro dilectione animam suam ponere potest. Sed in illo seculo quo eum peruenerit, neq; mors, neq; luctus, neq; clamor, neq; dolor erit vltra. quid erit longitudo & quid latitudo, nisi longitudinis & latitudinis huiusce remuneratio? Hoc illi viro videre, perfectionem erat ostendere atque promittere. Ad hoc dictum illius viri, ecce, inquit, angelus qui loquebatur in me, egrediebatur, forte dimensiones illas inspecturus. Docendus autem erat propheta, ne humano sensu acciperet id quod de latitudine & longitudine audierat. Alius ergo, inquit, angelus egrediebatur in occursum eius & dixit ad eum. Curre & loquere ad puerum istum dicens. Absq; muro habitabitur Hierusalem. Quæ causa, puras, prophetam hic angelus puerum appellat, nisi quia (sicut iam dictum est) docendus erat? Est enim quædam sensus puerilis, quæ in isto quidem nondum reprehensibilis erat, quia nondum audiendo vel videndo talia, multum tempus habebat. Reprehenduntur autem in his, qui propter tempus esse deberent, & non sunt perfecti siue magistri, qualibus Apostolus Quoniam, inquit, imbecilles facti estis, quibus lacte opus sit, non solido cibo. Omnis enim qui lactis est particeps, expers est sermonis iustitiæ, parvulus enim est. Perfectorum autem est solidus cibus eorum, qui pro consuetudine exercitatos habent sensus. Hæc Apostoli sententia præsenti quoq; exemplo clarior sit. Videbat hic oculis eleuatis virum, cuius in manu funiculus mensorum, & audierat eum dicentem, vt metiar Hierusalem, & videam quanta sit latitudo eius, & quanta longitudo illius. Si nondum aliud quid intelligebat in visu illo, nisi terrenæ illius ciuitatis dimensiones, profectò puer erat, puerile lensum habebat, & interim visio quam videbat, quia de terreno tantùm ædificio gaudebat, nõ solidus ille cibus, sed quædam erat lactis alimonia. Rectè igitur puer dictus est, sed citò in virum proficere habebat præsenti magisterio cœlestium spirituum dicentium, Absque muro habitabitur Hierusalem præ multitudine hominum & iumentorum in medio eius, & ego ero ei (ait dominus) murus ignis in circuitu, & in gloria ero in medio eius. Est enim sensus, Hierusalem quæ per nos ædificatur, quam per semetipsum vir iste metitur, muro manufacto non circundatur, sed tota spiritualis est ædificatio eius. Dominus ipse murus eius, murus ignis in circuitu, per quod ciuitas illa quàm firma sit, satis innuitur. Cum enim scriptum sit, Sicut fluit cera a facie ignis, sic pereant peccatores a facie dei. Quis ibi hostem timebit? quis de inimico solicitus erit? Ergo quod in psalmo de hac ipsa Hierusalem dictum est. Montes in circuitu eius, & dominus in circuitu populi sui, magnificè præsens locus illustrat ei, qui sensum excessit pueri. Quod deinde vbi dixerat, ego dominus murus ignis in circuitu, subiunxit, & in gloria ero in medio eius. Iridem longè supra sensum pueri est, quia videlicet non sicut homo localis & terrenus in medio hominum localium terrenorum, sed sicut deus creator spirituum in medio erit angelorum & hominum in templis cordium, in domibus quæ ipsa corpora sanctorum & animarum præcordia sunt, quod quale est vel erit, oculus non vidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non ascendit. Pueri quidam qui nunquam proficiunt, pueri centum annorum, istud quod hic dictum est, absque muro habitabitur Hierusalem præ multitudine hominum & iumentorum in medio eius, putãt carnaliter esse venturum, videlicet quòd Hierusalem tantam beatitudinem habitura sit, vt præ multitudine hominum & iumentorum omnium, murũ

Congratulatio angelorum.

Apoca. 5.

Iohan. 15. Apoca. 21.

Cur propheta hic puer dicitur Hebr. 5.

Dominus murus eius. Psal. 67. Psal. 124.

Esaiæ. 65. Iudęi, pueri centum annorum sunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

habere non posſit,sed domini defensio murus sit ipsius,& illius in medio habitantis gloria per-
Esaiæ.65. fruatur. Ad puerum huiusmodi,puerum centum annorum,qui moritur est maledictum, popu-
lus enim Iudaicus est,nō currit neq; mittitur angelus vt ad eum loquatur,nec enim audire aut
secundū sensum senum intelligere vult. Nos aūt cum isto puero, qui audiendo & intelligendo
proficit in virum,sic intelligimus quod dictum est præ multitudine hominum & iumentorū in
medio eius,absq; muro habitabitur,vt nunc manifestè oculis apertis videmus. Quis enim regū
Rvina.2. aut imperatorum tam magnum siue tam amplum potuisset facere murū,qui concluderet orbē
terrarū? Nisi aūt concluderet orbem terrarum,non posset ambire Hierusalem istam scilicet ec-
clesiam,quia videlicet in toro diffusa est orbe terrarū. In ea dicuntur homines,qui spiritualia sa-
piunt,iumenta verò qui simpliciter sapiunt,nuūt aūt eos,qui cum sint spirituales,sua spiritua-
lia seminant illis,& eorū carnalia metūt. Et hic quidem in præsenti seculo talis Hierusalem pe-
regrina pars cœlestis Hierusalem,ideirco absq; muro habitabitur,quia non vno in loco,non in
vna gente cōtinetur,sed(vt iam dictū est)per orbem terrarū diffunditur. In illo aūt seculo, quo
hinc quotidiè transferi,multò maximè nec est nec esse debet aut potest murus in circuitu eius,
nisi dominus,qui & in gloria erit in medio eius. Sequit. ¶O ô fugite de terra aquilonis,dicit do- »
minus, quoniam in quatuor ventos cœli dispersi vos,dicit dominus. O Sion fuge quæ habitas »
apud filiam Babylonis,quia hæc dicit dominus exercituum. Post gloriam misit me ad gentes, »
quæ spoliauerunt vos. Qui enim tetigerit vos,tanget pupillam oculi mei. Quia ecce ego leuo »
manum meam super eos,& erunt prædæ his qui seruiebant sibi. & cognoscetis,quia dominus »
exercituum misit me. ¶Quàm opportunè,quàm sapienter spiritus sanctus dum senibus loqua- »
tur,& senili auditoris animo delectet,interim puero blanditur,qualis verò totus tunc erat po-
pulus, qui de Babylonica captiuitate reuertebatur, cuius sensum supergredi volebat istū, quē
Esaiæ.65. appellabat angelus puerum,dicēs. curre & loquere ad puerum istum. Nam puero centenario,
de quo iam dictum est,nequaquā blanditur,sed dicit ei,quia morietur. Quomodo,vel ad quid
blanditur illi puero,id est,simplici populo? Videlicet ita loquendo,vt sentiat talis puer sese di-
uina inuitatione reuocari de Babylone ad reædificandam ciuitatem vel templum,cuius reædi
ficatio(sicut iam dictum est)præparatio erat salutis humanę. Puer erat, quisquis nihil aliud prę-
ter restitutionem loci & gentis sperare sciebat, quenque saltem hoc exiguum delectabat. Vir
autem,imò & senex erat, quisquis loci illius restitutionem non propter ipsum locum,sed pro-
pter eum,qui inde venturus erat,scilicet Christum desiderabat. Vocatiuum casum congemi-
nans, ô ô fugite (inquit) de terra aquilonis,itemq; tertiò,ô Sion,fuge quæ habitas apud filiam
Babylonis. Fugite de terra aquilonis,idem est,quòd fuge quæ habitas apud filiam Babylonis.
Climata se- Plagæ nanq; orbis, quas Græci appellant Climata, iuxta situm Hierusalem intelliguntur &
cundum si- templi,& iuxta situm illius Babylon,apud quam captiuus erat dei populus,in parte est aqui-
tum Hieru- lonari. Hoc ergo quod dicitur,ô ô fugite,ô Sion fuge,sic intelligitur,sensu quidem puerili,sed nō
salem. inutili. Ecce quomodo pœnitet dominum mali quod fecit nobis,quomodo dolet super ciuitate
inclyta & templo nobili,in qua solà ciuitate glorificabatur,in quo templo vnico nomen eius
2.Esdræ.2. inuocabatur. Nec mirum,magnum enim illic erat nomen eius,magnus honor impendebatur
nomini eius. Cyrus nos illuc redire non compulit,sed tantummodo redeundi licentiam dedit.
Quis est m vobis(ait)de vniuerso populo domini cœli? Sit deus illius cum ipso,& ascendat Hie-
rusalem,quæ est in Iudæa,& ædificet domum domini dei sui Israel. Quantopere nos inuitat,vt
properanter velimus exire de terra ista, terra Babylonis immunda, dum dicit,ô ô fugite de
terra aquilonis, ô Sion fuge,quæ habitas apud filiam Babylonis. & quantum pœnitet eum de
his quæ passi sumus,qui enim deinceps tetigerit nos,tanget pupillam oculi eius,& prædæ no-
bis erunt hi,quibus seruiebamus, id est, captiuos ducemus eos,qui captiuos duxerunt nos. Iste
Sensus my- sensus(vt iam dictum est)puerilis quidem est, sed vtilis, quia quomodocunq; factum sit,factum
sticus. est vt restrueretur locus & gens, vndè salutem mundi Christum oportebat nasci. Sensus
tanto vtilior,quanto solidus cibus lacte melior existit,in discipulis Christi est. Primò,ipsa quæ
hic loquitur persona,cognoscenda est. Vndè cognoscetur? Nimirum ex eo quod ait dominus
exercituum,post gloriam misit me ad gentes quæ spoliauerūt vos, itemq; & cognoscetis,quia
dominus exercituum misit me, lauda & lætare filia Sion, quia ecce ego venio & habitabo in
medio tui,ait dominus. Quis est iste dominus exercituum, quem post gloriam misit dominus
exercituum? Quis,inquam,nisi dominus filius domini patris? Filium nanq; dominum & deū,
Philip.2. quod iustè credimus & fideliter confitemur,misit in hunc mundum post gloriam pater deus &
dominus. Quam post gloriam? Nimirum post gloriam diuinitatis longè & infinitè posteriorem
erat in forma dei. Quod non est aliud,quàm in gloria dei.hinc Apostolus dicit. Qui cum in
forma dei esset,non rapinam arbitratus est,esse se æqualem deo,sed semetipsum exinaniuit for-
mam serui accipiens,&c. Itaque dictum hoc propheticum gratum & gratiosum nobis sit, quia
fidele est testimonium domini nostri Iesu Christi, non scilum quidem, sed de multis vnum pul-
ucæ.1. cherrimum atque clarissimum. Igitur ab isto loco illuc se intendat animus,quo post detrita(vt
iam dictum

iam dictum est)cornua gentium,victor propositi deus,promissum suum impleuit,& iusiuran-
dum quod iurauit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis, mittendo in hunc mun-
dum filium suæ charitatis propter nimiam charitatem qua deus mundū dilexit. Hic pulcherri- Ephes.2.
mus est ordo prophetiæ, quatenus post reuersionem eius ad Hierusalem in mœrentibus,qui-
bus domus eius ædificata est in ea, & post detritionem regnorum quatuor, quæ per quatuor
cornua significata sunt,& per quæ sibi succedentia,draco diabolus infectando populum illum,
promissionis effectū auertere nitebatur,venisse,qui promissus fuerat considerētur,& dicta hæc,
ô ô fugite de terra aquilonis,&c. tanquam præsentis eius voces audiant. Quid enim est aliud, Fugere de
fugite de terra aquilonis,siue fuge Sion quę habitas apud filiam Babylonis,quàm hoc initium terra aquilo
eius euangelicæ prædicationis. pœnitentiam agite,appropinquabit enim regnum dei. Denicq nis,est pœni
incredulum esse & cordis impœnitentis,hoc est,permanere in terra aquilonis,venti vtiq; frigi- tentiā agere
di,per quem diabolus solet in scripturis figurari, & econtra,fugere de terra aquilonis,hoc est, Matth.4.
credere & pœnitentiam agere cum spe perueniendi ad regnum dei. Item,habitare apud filiam
Babylonis,hoc est,seruire vitijs & concupiscentijs,& econtra,fugere de habitatione Babylonis,
hoc est,cessare ab eisdem vitijs & concupiscentijs. Duę causæ quas hic posuit,quoniam in qua-
tuor ventis cœli dispersi vos, quia post gloriam misit me ad gentes quæ spoliauerunt vos,
vnam rationem faciunt, & illius vnius continent sensum, quam euangelista scripsit, quia Iesus
moriturus erat, vt filios dei, qui dispersi erant,congregaret in vnum. Ratio hæc sic in isto di- Iohan.11.
uisa est,vt omni habenti aures audiendi, prima parte timorem incutere,sequente dilectionem
insinuare velit. Dum enim præmisso,fugite de terra aquilonis,quod est dicere,nolite cordis esse
impœnitentis,subiungit quoniam in quatuor ventis cœli dispersi vos,opportuno timore con
cutitur attentus auditor,si tamen intelligit,quomodo vel ob quam causam facta sit illa dispersio, qua sparsim mixtimq; inter malos & reprobos electi nascuntur in hoc mundo, qui simul
esse & soli nasci debuissent in paradiso. Cum item præmisso, ô Sion fuge quæ habitas apud fi-
liam Babylonis,subiungit,quia post gloriam misit me ad gentes. Magna dilectionis dei offer- Iohan.3.
tur occasio,consideranti quod veraciter dictum sit,quàm bonus Israel deus. Quia videlicet sic Philip.2.
dilexit mundum,vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in ipsum,non pereat, Iohan.17.
sed habeat vitam æternā. Et quàm bonus sit idem vnigenitus,qui cum in forma dei esset,pro- Esaiæ.53.
pter nos accepit formam serui, atque post gloriam claritatis quam habuit apud deum priusquam mundus fieret,saturatus est opprobrijs,dans percutienti maxillam, & factus est obediēs
vsque ad mortem, mortem autem crucis. & qui misit, & qui missus est, dominus exercituum
est, testatur præsens locus scripturæ veritatis. Nam ne forte quis non audierit, non contentus
fuit semel dixisse de isto, qui post gloriam missus est,quòd dominus sit, sed tertiò reperiuit, di-
cit dominus. Pauculis dictionibus interiectis, & de illo qui misit secundò asseruit quòd domi-
nus exercituū sit. Iam quippè semel dixit iste dominus qui missus est, & cognoscetis, quia do-
minus exercituū misit me, & paucis interiectis, iterum dicturus est filiæ Sion, & scies quia
dominus exercituum misit me ad te. Interea vide quàm sapienter, quàm mira arte sapientiæ, Hebr.5.
puerum illum supradictum capit, scilicet populum illius temporis, qui sperare nesciebat tale
quid,qui non posset vesci tam solido cibo tantæ promissionis,& ideirco oportebat eum lactari
lacte literali, quod est huiusmodi, cum dixisset, Post gloriam misit me ad gentes, addidit,quæ
spoliauerunt vos, & subiunxit, qui enim tetigerit vos, tanget pupillam oculi eius, siue oculi
mei, quia ecce ego leuo manum meam super eos,& erunt prædæ his qui seruiebant sibi,hoc
enim litera sonat,quod talis deberet rerum mutatio fieri,vt reuersi de Babylonica captiuitate,
multiplicati atque roborati, presente cum eis domino irent super Babylonios & cæteras gen-
tes,à quibus fuerant spoliati, & versa vice spoliarent eos, cederentq; sibi in prædam hi, quibus
seruierant ipsi,eodem genere vel modo prædæ siue seruitij. Bonus nobis error pueri, siue sensus Error Iudę-
puerilis, & cunctis profuturus seculis, quia videlicet tali spe alacriores effecti, reuersi sunt & rum bonus
ædificauerunt, & scripturam,quæ vtique pro nobis gentibus facit, quasi contra nos agentem est nobis.
nobisq; contraria promittentem,maiore cum fauore susceperunt & custodierunt tanquam seri
pturam vt verè est diuinæ authoritatis. Deus autem quomodo cogitauit, ita & fecit, leuauit
manum suam super gentes, quæ spoliauerunt Iudæos ornatu ciuitatis & templi, & quibus ser-
uierunt & seruiunt Iudæi,quarum gentium maximè fuēre Romani,& ecce ipsi sunt prædæ Iu- Roma.4.
dæis, scilicet apostolis, qui vtique sunt ex Iudæis. Quomodo gentes siue Romani prædæ
sunt apostolis? Nimirum eo modo quo piscatoribus pisciculi, Sic enim quibusdam eorum
quando vocauit eos, dixit. Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum. Isti sunt
& quique similes illis, quos qui tetigerit, tanget pupillam oculi mei, non vt ego cæcus fiam,
sed vt cæci sint ipsi qui tetigerunt, & ego abscondam faciem meam ab eis, quomodo ab-
« scondit & auertit quis, ictum vitans aduersarij insidiantis, pupillam oculi sui. Sequitur. ¶Lau-
« da & lætare filia Sion,quia ecce venio & habitabo in medio tui,ait dominus. Et applicabuntur
« gentes multæ ad dominum in die illa, & erunt mihi in populum, & habitabo in medio tui, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

scies quia dominus exercituū misit me ad te. Et possedit dominus Iudam partem suam in terra „
sanctificata, & elegit adhuc Hierusalem. Sileat omnis caro à facie domini, quia consurrexit de „
habitaculo sancto suo.] Sicut iam ante prælibauimus, bis ab ista persona domini exercituum, „
quæ hic loquitur, dictum est, Dominus exercituum misit me, quia dicturus, lauda & lætare filia
Sion, sic præcedentia finierat, & cognoscetis quia dominus exercituum misit me, & ecce iterum
Esaiæ.42. præmisso, & habitabo in medio tui, subiūgit, & scies quia dominus exercituum misit me ad te.
Pulchrum hoc & consideratione dignum est, quia profectò filium, qui reuera dominus exerci-
tuum est, misit pater sine dubio dominus exercituum, misit spiritus sanctus veraciter dominus
exercituum. Duæ personæ patris & spiritus sancti vnam personam filij miserunt, sic apud Esaiā
ipse loquitur, & nunc dominus misit me, & spiritus eius. Nimirum quando beata virgo Maria,
nunciante angelo, cōcepit, nunc filium dominum exercituum, & pater dominus exercituum
Psal.44. misit & spiritus sanctus dominus exercituū misit eum in vterū eiusdem virginis. Pater, quem-
Lucæ.1. admodum ipse dicit. Eructauit cor meum verbum bonum. Spiritus sanctus quemadmodum
Matth.1. angelus ad Mariam. Spiritus sanctus(ait) superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi.
Et ad Ioseph. Quod enim in ea natum est, de spiritu sancto natum. Super hoc lauda & lætare
filia Sion ait dominus ipse qui missus est, deus ex dei patris generatione, & homo ex sancti spi-
ritus operatione, quia ecce ego venio & habitabo in medio tui. Quid est in medio tui? nisi in
communione naturæ tuæ, cum substantia veræ carnis. Nam verbum caro factū est, & habitabit
in nobis. Ergo in medio tui, hoc est, præter peccatum omnia suscipiens, quæ sunt tuę conditio-
nis. primò nouem mensibus habitans in hospitio ventris fœminei, deinde in cunabulis, imò in
præsepi inuolutus pannis, circuncisus, & ad templū deportatus, cum hostia legali, & per annos
triginta patiens omnia quæ sunt humanæ fragilitatis, præter peccatū (vt iam dictum est) mo-
dis omnibus inuentus est homo, & mortis quoq; experimento. Verè magna materia laudatio-
Lucæ.1. nis & lætitiæ talis aduentus, & talis domini cohabitatio. Quamobrem & ita præmisit, lauda &
lætare filia Sion. Omnis anima quæ tantum bonum per fidem speculando mereris dici & esse
Sion. Anima Iohannis verè filia Sion, prima lætata est post illam lætitiæ matrem, cuius in me-
dio, cuius in vtero iam hic dominus habitabat. Vndè & laudabat in lętitia, lętabatur in laude,
dicendo. Magnificat anima mea dominū, & exultauit spiritus meus in deo salutari meo. Posi-
Iohan.3. eam prima laudauit, & lętata est anima Iohannis. Ecce enim (ait Elisabeth) ex quo facta est vox
1.Cor.6. salutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero meo. Vbi tēpus loquendi
affuit, illius lætitiæ causam pulchra cum laude taliter deprompsit. Qui habet sponsam, sponsus
est. amicus autem sponsi, qui stat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem eius. Hoc ergo
gaudium meum impletum est, quod deinde dicit dominus. Et applicabuntur gentes multæ ad
dominum in die illa, & erunt mihi in populum, manifestum atq; perspicuum est, quia videlicet
Psal.25. ex quo dies ista illuxit, vel tempus aduēnit, de quo in Esaia dominus. In tempore placito(in-
quit) exaudiui te, & in die salutis adiuui te, Apostolus autem succinit. Ecce nunc tempus acce-
ptabile, ecce nunc dies salutis, & ex eo gentes multæ applicantur ad dominum, & sunt ei in po
pulum. Porrò ante diem hanc, notus tantùm in Iudæa deus, in Israel magnum nomen eius. &
Coma.3. rectè aliæ quoq; gentes applicantur ad dominum, & sunt ei in populum, licet inuideant & in-
Duplex ad- dignentur Iudæi, qui sibi videntur soli esse filia Sion, & non pertinent ad filiā Sion. Quid enim?
ętus Chri- an Iudæorum deus tantùm? nónne & gentium? imò & gentium. Et habitabo (inquit) in medio
ti. tui, scilicet secundo aduentu, non quomodo primo aduentu venio, sicut iam dixi, vt habitē in
medio tui. Primò nanq; passibilis atq; mortalis atq; iudicandus. Secundò impassibilis atq; im-
Iohan.3. mortalis deus iudicij dominus, habitabo in medio tui. Primę habitationis in medio tui fructus
hic est, vt applicentur gentes multæ ad dominum. Iequentis habitationis erit effectus, quem Io
hannes dicit. Scimus, quia cum apparuerit, similes ei erimus, quoniā videbimus eum sicuti est.
Daniel.12. Illud videre, perfectum erit scire, de quo hic ait. & scies, quia dominus exercituum misit me ad
te. Quid porrò sibi vult? quod cum dixisset, & applicabuntur gentes multæ ad dominum, &
erunt mihi in populū, subiungit atque ait. & possidebit dominus Iudam partem suam in terra
sanctificata, & eliget adhuc Hierusalem? Nimirum quia faciendum & huicerat, quod prophe-
tis aliis iubetur, scilicet claudere sermonem, ligare testimonium, quia videlicet, sic expediebat,
nec enim portare potuissent homines, si manifestè diceret illis deus, id quod intendebat. Ecce
illud quod dixerat, & applicabuntur gentes multæ ad dominum, subtegit, dicendo. Et possi-
Coma.3. debit dominus Iudam partem suam, quo nomine, quoniam Iuda interpretatur confessio, cum
significentur omnes gentes Christum confitentes, putare poterat ille populus Iudæ, qui hæc au
diebat, quod qualicunq; modo applicandæ forent ad dominum multæ gentes, tamen ipse so-
lus domini pars esse deberet, quæ existimatio nihil proposito dei nocuit aut nocet, imò pro-
dest, quia dum illi beneuoli fuerunt, scriptura nobis custodita est. Sensus hic est, Iudam par-
tem suam, id est, eos qui præordinati sunt ad vitam, qui secundum propositum vocati sunt
sancti, quos præsciuit & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui, qui omnis Iuda,

Idem

Idem crędentes atq; confitentes sunt, & pars domini sunt, possidebit dominus in terra sanctifi-
cata, in terra viuentium, vbi quod est, totum sanctum est. & ita possidebit, vt nullus desit de nu
mero eorum. & quia non sufficiunt, qui de ista terrena Hierusalem illuc ascendūt, adhuc eliget Hebr.12.
de alijs quoq; gentibus, assumet qui sint Hierusalem. Nónne in his quæ dicta sunt, meritò con
fortentur manus dissolutæ, & genua debilia roborentur? Nónne meritò dicant pusillanimis, Esaiæ.35.
„ confortamini, & nolite timere? Sequitur ergo. [Sileat omnis caro à facie domini, quia consur-
„ rexit de habitaculo sancto suo.] Ac si dicat. Sileant quatuor cornua, quæ ventilauerunt Iudā,
& Israel, & Hierusalem. sileant omnes qui regnare præsumpserunt, domino nescięte, domino
non probāte, quia caro sunt Assyrij cum Babylonijs, Persæ cum Mœdis, Macedones siue Grœci, Danie.7.
Romani terribiles & vt videbatur ferrei. Sileant (inquā) à facie domini, quia consurrexit de ha-
bitaculo sancto suo, quia throni eius positi sunt & iudicium sedit, & iudicatum est interfici be
stias cornutas, & auferri potestatem eorum, & dari potestatem & honorem & regnum, filio ho
minis venienti in nubibus cœli, vt suscipiant regnum sancti dei altissimi, quibus insultabant
regnantes bestiæ, tanquam peregrinis atque captiuis, & obtineant regnum vsque in seculum,
& seculum seculorum.

FINIS LIBRI PRIMI IN ZACHARIAM PROPHETAM.

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS IN ZACHARIAM PRO-
PHETAM, COMMENTARIORVM LIBER SECVNDVS.

HABEMVS (inquit apostolus Petrus) firmiorem propheticum sermonem, cui 2.Petri.1.
benefacitis attendentes tanquam lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies Prophetia
illucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris. Dulce est auditu, dulcius experi- lucerna ar-
mento, quod propheticus sermo lucerna ardēs & lucens sit, quam vtiq; spiritus dēs & lucēs.
sanctus Christo suo parauit. Vndè videri possit ille in hac nocte per speculum in
ænigmate, donec illucescat ille dies, in quo videndus est facie ad faciē æterna visione. Hæc in- Iohan.3.
tentio nostra sit, vt in lumine huius lucernæ, non ad horam, sed ad æternā eiusdem Christi glo-
riam exultare velimus. cuius exultationis hoc initium est, vt prophetica testimonia meditātes,
ex parte sciamus, & nos quoq; ex parte propheteumus, donec veniat quod perfectū est, & quod
ex parte est euacuetur. Cum hac simplicitate oculi, nunc vsq; progressi, lucidum persequamur 1.Iohan.2.
ordinem huius prophetiæ, reuerā lucentis lucernæ, cuius in lumine corde & ore dignū sit exul-
tare omni animæ, quæ Christi claritatem, non ficta diligit charitate, & spes nostra hæc sit, quā
sapientia promittit, quia de fructu oris sui homo satiabitur bonis. Magnæ & pulcherrimæ vi- Prouerb.12
sionis pars aliquanta decursa est, videlicet ab eo quod ait. Vidi per noctē, & ecce vir ascendens
super equum rufum, vsque ad id. Sileat omnis caro à facie domini, quia consurrexit de habita-
culo sancto suo, in qua videlicet parte illud considerandū est, quia frustrata sunt pugnātia con-
tra deum regna mundi, & illis prætermissis, nascente Christo venit regnū dei. Post hæc sequit.

„ [Et ostendit mihi Iesum sacerdotem magnū, stantem coram angelo domini, & Satan stabat CAP. II
„ à dextris eius, vt aduersaretur ei. Et dixit dominus ad Satan. Increper dominus in te Satan, &
„ increpet dominus in te qui elegit Hierusalem. Nunquid non iste torris est erutus de igne? Et Ie
„ sus erat indutus vestibus sordidis, & stabat ante faciem angeli. Qui respondit, & ait ad eos qui
„ stabant corā se, dicens. Auferte vestimenta sordida ab eo, & dixit ad eum. Ecce abstuli à te ini-
„ quitatē tuam, & indui te muratorijs, & dixit. Ponite cidarim mundā super caput eius. Et posue-
„ runt cidarim mundam super caput eius, & induerunt eum vestibus. Et angelus domini stabat,
„ & contestabat angelus domini Iesum, dicens. Hæc dicit dominus exercituū. Si in vijs meis am
„ bulaueris, & custodiā meam custodieris, tu quoq; iudicabis domū meā, & custodies atria mea,
„ & dabo tibi de his ambulantes, qui nunc his assistunt. audi Iesu sacerdos magne, tu & amici tui,
„ qui habitāt corā te, quia viri portendētes sunt. Ecce enim ego adduco seruū meū orientē, quia
„ ecce lapis quē dedi coram Iesu, super lapidem vnū septem oculi sunt. Ecce ego cælabo sculptu-
„ ram eius, ait dominus exercituū, & auferam iniquitatem terræ illius in die vna. In die illa, dicit
„ dominus exercituū, vocabit vir amicū suū, subter vineā & subter ficū.] In præcedētibus dicēdo, Visio de
post gloriā missit me ad gētes, & ecce venio, & habitabo in medio tui, &c. Dominicę incarnatio- sione Chri
nis significat mysteriū. in præsentibus tentationū, & passionis eius subrutilat sacramentū. in se- sti.
quentibus verò resurrectionis eius triūphale gaudiū, vbi post hæc prophera mox dicturus est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vidi,& ecce candelabrum aureum totum,&c. Et ostendit mihi(inquit)Iesum sacerdotem magnum. Hebræi(inquit beatus Hieronymus)Iesum sacerdotem magnum filiũ Iosedech intelligi volũt,qui cum Zorobabel populo præfuit,cuius aduersarius à dextris stabat,& non à sinistris, quia vera erat accusatio,eo quòd ipse eum cæteris alienigenã accepisset vxorem,quod in Esdra sacerdotem esse magnum,ad quem dicitur. Tu es sacerdos in æternum secundũ ordinem Melchisedech,qui quoniã per se videri non potest,à domino prophetæ ostenditur,stans corã angelo domini,quem volũt magni consilij esse angelũ,non quod alter & alter sit,vt duas personas recipiamus in filio,sed quod vnus atq; idem & quasi homo sordidatus ostenditur, & quasi angelus mediator dei,& hominum apparere dicatur. Iuxta hunc sensum, hoc(ait) videtur esse difficile, quod Iesu ab angelo dicit,si ambulaueris in vijs domini,& eius præcepta seruaueris,ipse quoq; iudicet domũ eius,& custodiat atria illius, & det ei dominus ambulantes de his qui assistant ei.

Esdræ.10. Malach.2. Psal.109. Esaiæ.9.

In visione, non substantia,sed imago rei apparet Danie.7.

Nos verò postremi non ab re miramur,si inter doctores scrupulosa vnquam fuit concertatio,pro re huiusmodi, cum visio sit noctis, quia sic incepit. Vidi per noctem,&c. In visionibus nanq; non ipsa persona siue substãtia cuiuscunq;,sed similitudo siue imago personæ,vel substantiæ solet apparere,siue hominis,siue alterius cuiuslibet rei,præter spirituales substantias,vt sunt angeli. Itaq; sicut in hac ipsa visione quatuor cornua, & sicut in visione Danielis quatuor bestiæ, non ipsa quatuor regna,sed quatuor regnorũ quædam imagines fuêre,ita hic Iesus, neq; substantia domini nostri Iesu Christi,qui secundum hominem nondum existebat,neq; ille Iesus filius Iosedech illius temporis pontifex erat,qui cum homo esset & corpus,quomodo in visu noctis apparere poterat? Imago erat hominis,quæ videbatur,quædam similitudo duntaxat sufficiens ministerio prophetico, ad significanda illa, quæ de domino nostro Iesu Christo iam tũc significari tẽpus vel ratio postulabat. Quòd si quærat quis,cur in ea similitudine potius quàm in alia significari hic placuerit,scire debet,quia cunctos ferè sanctos & probos antiquorũ temporum viros,qui venturo regno dei proprio labore aliquid contulerunt,spiritus sanctus eiusdem regni dei mysterijs sic honorauit,vt aliquem qualemcunq;, singuli proferrent similitudinem regis, regni dei domini nostri Iesu Christi. Hinc est quod in illis hominibus sanctis, tanta conquisita & inuenta sunt à sanctis doctoribus gesta vel dicta in typum eiusdem domini,quam duo Zorobabel filius Zalathiel, & Iesus filius Iosedech, multũ in hac parte omni mundo profuerunt,siue contulerunt,quia videlicet in reuersione de Babylonia principes extiterunt,templumq; fundauerunt & perfecerunt,loco vel genti recuperandæ studentes, vndè salus veniret, quia salus ex Iudæis est. Honorauit igitur eos spiritus sanctus,vt in nominibus vel figuris eorum,venturi Christi mysteria significarent,pro eo quod eius aduentu,vel regno labor & opus eorum famulabatur. His aũt præmissis, nunc præsentia visionis dicta vel acta ordine persequamur. [Et ostendit mihi Iesum sacerdotem magnum stantem coram angelo domini,& Satan stabat à dextris eius,vt aduersaretur ei.] Quid illud significauerit,in eadẽ visione innuitur his verbis. Audi Iesus sacerdos magne,tu & amici tui,qui habitant coram te,quia viri portendentes sunt. Ecce enim ego adduco seruum meum orientem,&c. Itaq; Iesus ille,quem vel citius speciem siue imaginem videbat in nocte,stantem coram angelo domini, portentum fuit serui dei, serui (inquam) illius nomine orientis,qui cum in forma dei esset, propter nos semetipsum exinaniuit,formã serui accipiens,vndè & rectè dicitur seruus domini,quia propter nos seruiuit, & obediens fuit vsque ad mortem,mortem autem crucis.In illa forma serui stare habebat sacerdos magnus coram angelo domini. Minuisti enim(ait)eum paulominus ab angelis. Minoritatem illam hæc dictio pulchrè innuit,stantem corã angelo domini, pulchrius autem & venerabilius illud in euãgelio, quod cum factus in agonia prolixius oraret & sudaret sudorem sanguineum,apparuit illi angelus de cœlo confortans eum,maior vtiq; minorem,vtpote nunquam moriturus,continuò moriturum. Quod in illo visu satan stabat à dextris Iesu vt aduersaretur ei,hoc est,quod talis iste seruus de semetipso dixit. Venit enim princeps mundi huius, subauditur,quærens in me suum aliquid. Stabat vt aduersaretur, nec tamen dictum est,quod aduersatus sit ei,vel aduersari potuerit,quia videlicet sic futurũ erat, vt ad ipsum quidem veniret princeps mundi,sed in me(inquit)non habet quicquã.Stabat,non à sinistris,sed à dextris, quia videlicet sic futurum erat, vt in isto nihil sinistrum,sed totum dextrum,id est, nihil malũ, sed totum esse bonum. Itaq; stabat à dextris,quia nulla erant sinistra, videlicet hoc intendens, vt de dextris faceret sinistra,vt peruerteret quæ dixerat,quę fecerat bona,sicut narrat euangelica veritatis eius scriptura. Accusabatur enim tanquam malefactor cum esset benefactor. Sic olim idẽ Satan stabat à dextris Iob,vt peruerteret eius bona,cum diceret.Numquid frustra Iob timet deum?&c. [Et dixit dominus ad Satan,increpet dominus in te Satan,& increpet dominus in te qui elegit Hierusalem.] Cur nõ dixit,vade Satan,siue desine aduersari Satan? Videlicet,quia multum profuturus erat,sic aduersando Satan,non solùm vt exemplum patientiæ

Christus, dicitur seruus domini.

Philip.2.

Matth.12.& 9.2.

Reprẽhendam, Zabi.5.

esset nobis,

esset nobis,ad quod informamur,dicêre Iacobo apostolo,patientiam Iob audistis, & finem domini vidistis, verumetiam vt mundũ redimeret illa patientia saluatoris,illa passio redemptoris. Igitur increpet(ait dominus)in te Satan,id est, assistas quidem,sed non vsq; ad plenam voluntatem tuam. Nimirum & illud erat increpare,quod dixit pro beato Iob.Ecce in manu tua est,veruntamen animam illi serua.Similiter pro isto dictum sit ab omni potentia,caro in manu aduersariorum sit,quos tu inflammas, veruntamen animam illius in inferno nõ detineas, caro in sepulchro corruptionem non videat, hoc dixit dominus,increpet dominus, & increpet dominus,sicq; ab vna persona,duæ personæ domini ad increpandum inuitãtur,quia videlicet victoriam dominicæ passionis,quæ magna est increpatio diaboli,trinitas operata est vnus deus. Pater nanq; calicem illum filio dedit,& filius per spiritum sanctum(ait Apostolus)semetipsum obtulit. [Nunquid non iste torris est erutus de igne? & Iesus erat indutus vestibus sordidis.] Et secundũ hãc illius visionis similitudinem dominus Iesus torris erutus de igne fuit, siue quia in mundo hoc magno vtiq; camino & grandi officina peccati peccatũ euasit,peccatum non fecit, neq; ex conceptione contraxit,siue quia cum descendisset ad infernum, impossibile fuit illũ ab eo teneri,& indutus erat quidem vestimentis sordidis, veruntamen non suis,sed alienis. Nam dominus posuit in eo iniquitatem omnium nostrum,& Esaias transfigurans in se(inquam)sti mationem impiorum,& nos(inquit)reputauimus eum quasi leprosum & percussum à deo,& humiliatum.Itaq; fuerit quidem Iesus ille homo temporis illius sorditatus peccatis suis,quoniã vxorem alienam,vel sicut Malachias ait,filiam duxerat dei alieni.Christus autem Iesus,qui in illa nocte per imaginem significabatur illius Iesu,non suis,sed alienis peccatis,indutus erat vestibus sordidis. [Et stabat ante faciem angeli,qui respondit,& ait ad eos,qui stabant coram se, dicens. Auferte vestimẽta sordida ab eo.] Hoc dixit angelus domini,authoritate vel imperio loquentis in se domini,licet non interposuerit,quod postmodum interposuit idem angelus domini,hæc dicit dominus exercituum,si in vijs meis ambulaueritis,&c. Qui porrò erãt,qui stabant ante faciem angeli,imò ante faciem domini,in angelo siue per angelũ loquentis? Non enim qualescunq; erant vel sunt,sed reuera magni,quorũ officij est, auferre vestimenta sordida, auferre iniquitates & peccata.Inferius in hac visione duæ oliuæ(inquit)super candelabrum,vna à dextris lampadis,& vna à sinistris eius,& dixi.Quid sunt duæ oliuæ istæ? Et rursus.Quid sunt duæ spicæ oliuarũ,quæ sunt iuxta duo rostra aurea? Ita secundò interrogatus angelus,isti sunt (ait) duo filij olei,qui assistunt dominatori vniuersæ terræ.Eosdem duos filios olei intelligimus hic stare coram angelo loquente vel agente in persona domini,& de istis,quinam sint, opportunius in illo loco pro posse dicendũ est,hoc tantùm in præsenti dixerim,quòd vestimenta sordida,quæ nostræ iniquitates erant,ablatæ sunt à domino Iesu in passione sua per spiritum sanctum,qui est remissio peccatorum,& diuersarum distributor gratiarũ. Vndè & protinus dixit ad eum. [Ecce abstuli à te iniquitatem tuam, & indui te muratorijs.] Iniquitatem tuam cum dixit, simul attendere conuenit, quod postmodum velut exponens, quid ista significent, cum dixisset.Ecce ego adducam seruum meum orientem,&c. Ita concluſit,& auferam iniquitatem terræ illius in die vna.Ergo abstuli à te iniquitatem tuam,id est,iniquitatem terræ tuæ,iniquitatem ecclesiæ tuæ peccata omnium credentiũ in te,& indui te,id est,eosdem tuos mutatorijs, quia videlicet ab iniquitate tibi emundati, diuersis ornabuntur charismarum donis, & quod multum ad dei gloriam spectat,vbi abundauit iniquitas,superabundauit gratia. [Et dixit.Potnite cidarim mundam super caput eius, & posuerunt cidarim mundã super caput eius, & induerunt eum vestibus.] Hoc est,quod nunc videmus(vt ait Apostolus)dominum Iesum Christum propter passionem mortis gloria & honore coronatũ.Cidaris,id est,pileus siue mitra pontificalis,cui superponebatur lamina in fronte pontificis,habens scriptum tetragrammaton inessabile nomen domini,coronam significat gloriæ & honoris in capite domini nostri Iesu Christi,qui factus est obediens vsq; ad mortem crucis, propter quod & deus illum exaltauit,& donauit illi nomen,quod est super omne nomen.Et vestes de quibus ait,& induerunt eum vestibus,dona illa sunt,de quibus iam dictũ est,quæ dantur ecclesiæ eius,quę est corpus eius. Vndè (sicut iuxta aliam translationem legimus) ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus,ita nihilominus veraciter psallimus,accepisti dona in hominibus,quia videlicet propter vastatem personæ capitis & corporis,ipsius & ecclesiæ, ipse accepit in nobis dona quæcunq; accipimus,cum ipse deus vt verè deus.Quæ hactenus in visione ostẽsa sunt,præter quæ ostensa sint sequentibus verbis ipse angelus aliquantulper declarabit his ad ipsum le sum præmissis. [Hic dicit dominus exercituum. Si in vijs meis ambulaueris & custodiã meam custodieris,tu quoq; iudicabis domum meam,& custodies atria mea,& dabo tibi de his ambulantes qui nunc hic assistunt.] Hęc enim ad illum hominem Iesum esse dicta, rectè intelligimus absq; vlla significationis vel mysterij clausura,quod ex eo vel maximè constat,quod præmisso,si in vijs meis ambulaueris,ita personam vel causam illius hominis determinat, tu quoq; iudicabis domum meam,& custodies atria mea.Cum enim dicit tu quoq;,satis innuit ea quæ

Abstulit à te iniquitatem tuam.

Hebræo.9. Christus, torris de igne. Actor.2.

Esaiæ.53. Malach.2.

Infra.4.

Roma.5.

Hebr.2.

Philip.2.

Psal.67.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1.Esdræ.5.
Malach.2.

præmissa sunt,& quæ sequentur de alio dicta,propter alium esse facta vel ostensa. Et rectè talli homini sub conditione siue conditionali modo locutionis,dicendo.si in vijs meis ambulaueris, promittitur iudicare domum domini,sicut iam dictum est, ducendo alienigenam contra præceptum legis domini,sacerdos,cuius labiorum est custodire scientiam, cuius ex ore legem requirunt,eo quòd sit angelus domini exercituum.Et cum dicit. Tu quoq; iudicabis domũ meã, subintelligendum est aliter & felicius,siue meliori fine quàm Heli,qui de sella cecidit,& eadem do dignitatem iudiciarij perdidit honoris.Et illius quidem principatus temporalis & custodia transiteria designatur,dicendo.& dabo tibi de his ambulantes,qui nunc hic assistunt.Illius aũt de quo vel propter quem præcedentia dicta,& sequentia dicenda sunt.Principatus æternus,& custodia sempiterna est,principatus & custodia præteritorum,& præsentium, atq; futurorum, quem & designat,ita subiungens. [Audi Iesu,sacerdos magne,tu & amici tui,qui habitant coram te,quia viri portendentes sunt.Ecce enim ego adducam seruum meum orientem.] Ac si dicat.Cum acceperis narrationem visionis eius,propheta narrante,Iesu sacerdos magne,tu & amici tui,qui habitant coram te,quorum imagines videt in nocte, & audit quę dicuntur in re. audi & cognosce, quia viri portendentes sunt, id est, quia visio quam videt circa te & amicos tuos, portentum est futurorum, quæ sine dubio magna erunt. Ecce enim ego adducam seruũ meum orientem,& illius adductionem portendis tu in hac visione ostensus, & amici tui recũ.

Iohan.15. Sicut amici tui in hac visione corã te habitantes,visi sunt,ita coram illo quem adducã oriente seruo meo,multi facti ex inimicis amici habitabũt,quibus ipse dicturus est in ipso articulo,quo Satan stabat à dextris eius,sicut hic portenditur. Iam non dicam vos seruos,sed amicos meos, & maiorem hac dilectionem nemo habet,vt animã suam ponat quis pro amicis suis,vos amici mei estis.Hic inde oriens dicitur,quia lux vera est,quę illuminat omnem hominem venientem

Philip.2. in hunc mundum.& inde seruus,quia semetipsum exinaniuit,formam serui accipiẽs. Cum hæc diceret, videbatur quoq; lapis coram Iesu. [Super lapidem vnum septem oculi sunt. Ecce ego dabo sculpturam eius, dicit dominus exercituũ, & auferam iniquitatẽ terræ illius in die vna.]

Christus lapis super quem septẽ oculi. Lapidem esse dominum Iesum Christum,apidem summũ angularem electum in fundamẽto fundatum,& per septem oculos,qui super hunc vnum lapidem sunt,septem esse spiritus dei,qui super eum requieuerunt,ferè nulli est aut esse debet incognitum. Non enim huic ad mẽsuram dedit deus spiritũ,& in ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.Hic lapis ab hominibus reprobatus est,à deo autem electus & honorificatus est.Quomodo ab hominibus reprobatus est? Electus extra portam in ligno suspensus est, vt maledictum legis existeret, quia

Esaiæ.11. Acto.4. 1.Petri.2. Hebr.13. Deuteր.21. Psal.117. lex dicit,maledictus à deo est,qui pendet in ligno.Hæc erat ædificantium reprobatio.Sed ecce ego(inquit) cælabo sculpturam eius,& auferam iniquitatem terræ illius in die vna. Et est sensus.Istum lapidem clauis crucis,& lancea militis faciam vulnerari, & in illius passione auferam iniquitatem terræ in die vna,de qua scriptũ est Hæc est dies quam fecit dominus, exultemus, & lætemur in ea. [In die illa vocabit vir amicũ suũ subter vineam,& subter ficum.] A tempore enim dominicæ passionis cœpit annunciari euangelium,quod est vocari subter vineam,& spiritualiter lex intelligi,quod est vocari subter ficum, spiritu sancto reuelante,quòd lex & prophetæ Christi euangelio perhibeant testimonium.

CAP.IIII. [Et reuertit se angelus qui loquebatur in me,& suscitauit me,quasi virum qui suscitatur de somno suo.Et dixit ad me. Quid tu vides? Et dixi. Vidi,& ecce candelabrum aureum totum,& lampas eius super caput ipsius,& septem lucernæ eius super illud,& septem infusoria lucernis quæ erant super caput illius, & duæ oliuæ super illud,vna à dextris lampadis,& vna à sinistris eius,& respondi,aio ad angelũ,qui loquebatur in me,dicens.Quid sunt hæc domine mi?Et respondit angelus,qui loquebatur in me,& dixit ad me.Nunquid nescis,quid sunt hæc? Et dixi.Non domine mi.Et respõdit,& ait ad me, dicens.Hoc est verbum domini ad Zorobabel dicens.Non in exercitu,nec in robore,sed in spiritu meo dicit dominus exercituũ.] Sicut in præcedentibus humilitatem passionis,in qua miseratus fuit paulominus ab angelis, ita in præsentibus gloriã intelligimus resurrectionis eiusdem domini nostri Iesu Christi,in qua gloria & honore coronatus est, & cõstitutus super opera

Iohan.17. Christus candelabrũ aureum. manuum patris,clarificatus claritate apud deum,quam habuit priusquam mundus esset apud ipsum.Quid enim est candelabrum aureum totum,& lampas eius super caput ipsius,nisi Christus ipse,decus & lumen omnium angelorum & hominũ,lampade suæ diuinitatis,quę ex virtute suæ resurrectionis mundo innotuit,illuminans quæ in tenebris sunt vel fuerunt? Vndé notandum pariter & admirandum, quia postquam visus est Iesus vestibus sordidis indutus, eisq; ablatis.Ecce(inquit dominus)abstuli iniquitatem tuam,& iterũ de eodem,& auferam iniquitatem terræ illius in die vna,reuersus dicitur angelus esse & suscitasse prophetam, quasi virum

Cantí.3. Iohan.19. Esaiæ.53. qui suscitatur de somno. Sic enim futurum erat,& sic factum est,quia postquam ablata est iniquitas terræ domini Iesu,quæ est ecclesia eius,in die vna,in die desponsionis eius, in die lætitię cordis eius, quando lancea militis patefacto latere eius exiuit sanguis & aqua, vt iam vltra non essent sordida vestimenta eius,quæ sordes erant iniquitates omnium nostrũ (vt supra iam diximus)

diximus)ipse triduo dormiuit in sepulchro,& tertia die suscitatus est de somno suo.Vndè significanter propheta dixit. Suscitauit me quasi virum,qui suscitatus est de somno suo,per hoc innuens in se præfiguratum, quòd vir ille dominus Iesus suscitandus esset de mortis suæ somno. Psal.21. Matth.27.
Sed & reuersio angeli quam dicit, & reuersus est angelus qui loquebatur in me,designat eum ad tempus recessisse,videlicet in signum illius recessionis quam declamabat vir ille,dum diceret.Deus meus deus meus,vt quid dereliquisti me.Igitur,vidi (inquit)& ecce candelabrum aureum totum,& nos videmus dominum Iesum glorificatum, & mundum gloria resurrectionis eius illuminatum. Et ante passionem illius, caput illius dilecti,id est, diuinitas eius aurum erat optimum,sed corpus eius, cum passibile & mortale esset,nondum erat aurũ. Ergo candelabrũ nondum erat aurum totum, quia corpus pro conditione mortali erat subobscurum, & minus quàm nunc est glorioſum. Lampas eius super caput ipsius,& septem lucernæ eius super illud,requiescens super ipsum,est spiritus sanctus,ex quo resurrexit ipse,magis in eo manifestus, quia videlicet spiritus,quia vnus est,lampas vna dicitur,& quia septiformis est, quia septẽ eius dona sunt, septem lucernæ dicuntur. Lucernæ & infusoria,id est,vascula in quibus oleum est, quod infunditur in lucernas,eadem significant,septem dona spiritus,hac sola differentia,qua id quod efficitur ab efficiente distat. Sicut enim singula infusoria,singulas alunt lucernas, ita singuli spiritus propria quædam efficiunt opera,de quibus hi qui spiritum sanctum acceperũt sua mensura clari fiunt,vt videant homines, & bono exemplo ædificati,glorificẽt deum. Duæ oliuæ,oliuæ super candelabrum vna à dextris lampadis, & vna à sinistris quid sunt? Deniq; & propheta hoc,&c.inquisiuit, & respondi(inquit) & aio ad angelum,qui loquebatur in me,dicens. Quid sunt hæc domine mi? Qui cum respondisset, & dixisset. Nunquid nescis, quid sunt hæc,& ille dixisset. Non domine mi,& inter hæc paratus ad audiendum, sine dubio redderetur attentior ad intelligendum,tandem hoc est,ait, Verbum domini ad Zorobabel,dicẽs. Non in exercitu, nec in robore, sed in spiritu meo dicit dominus exercituum. Et hoc responso potuit quidem quamuis bene responsum fuisset, potuit(inquam)intelligere, quoniam propheticũ ad intelligendum gratiam habebat,quid esset candelabrum,quid lampas eius super caput ipsius, quid septẽ lucernæ septemq; infusoria lucernis,quę erant super caput ipsius. Veruntamen nondum intellexit quid essent duæ oliuę,vna à dextris lampadis,& vna à sinistris ipsius.Et quid sibi vult responsum huiusmodi, nõ in exercitu,nec in robore,sed in spiritu meo dicit dominus? Iam quidem diximus candelabrum aureum,dominum Iesum esse propter passionem mortis gloria resurrectionis glorificatum, septemq; lucernas super illud cum totidem infusoriis,eum qui extẽ datus est sanctum septiformem spiritum, qui nimirum eatenus modò,scilicet in remissionẽ peccatorum non dabatur.Vndè enim est illud? Nundũ erat spiritus datus, quia Iesus nondũ erat glorificatus. Iohan.7.
Sed quid sibi vult taliter ad Zorobabel dictum. Non in exercitu, nec in robore,sed in spiritu meo.Breue dictum,magnæ rei suggerit intellectum.Sensus enim hic est. Antequam iuxta præsentem visionem veniat dominus habitare in medio tui ô filia Sion,cuius passione deleatur iniquitas terræ illius in die vna, sicut significatum est per hoc quod auferri iussa sunt ab Iesu vestimẽta sordida,quicq; gloria resurrectionis & ascensionis glorificatus, sanctum septiformem det spiritum, sicut significatur per candelabrum aureum tot lucernarũ, antequam veniat(inquam)ille dominus,probè & laudabiliter fecerint, quicunq; habentes zelum eius cum exercitu,& cum robore ascenderunt,vel ascensuri sunt,ex aduerso stare pro domo eius,vt fecerunt iudices Israel,vt fecit fidelis Dauid,vt facturi sunt Machabæi. At vbi venerit idem dominus,& clarificatus fuerit,vbi dixerit omnibus,quod vni dicturus est, conuerte gladium in locum suum,iam non in exercitu, nec in robore subauditur, cerrabitis pro me,nec enim erit necesse, dicit dominus. Antequam ego veniram,agere in exercitu & in robore, tale fuit,quale defendere arborẽ ne succidatur,de qua fructus speratur vitæ æternæ. Agebat enim diabolus per impios homines,quatenus gens illa non esset, de qua promissum fuerat patribus quod ego eram acceptarus. Natus sum,& idcirco nõ iam in exercitu,nec in robore,sed in spiritu meo,quia iam non contra homines. sed tantummodo contra diabolum certamen necessarium est,qui quoniam spiritus est,non in exercitu nec in robore, sed in spiritu meo debellandus & superandus est. Idcirco sub nomine Zorobabel rectè ipsum dominum intelligimus, sicut in Aggæo plenius de eo dictum est.Nam illo tempore in ædificando exercitu & robore vtebantur. Deniq; media pars iuuenum(ait Neemias)faciebant opus & media parata erat ad bellũ,& lanceæ & scuta,& arcus,& loricæ, & principes post eos in omni domo Iuda ædificantium in muro,& portantium onera,& imponentium vna manu sua faciebat opus.& altera tenebat gladium, Aedificantium enim vnusquisq; gladio accinctus erat renes,& ædificabant,& clangebant buccina iuxta me.Hæc de muris ciuitatis dicta sunt. Templum quoq; illud manu factum non sine aliquo robore hominum reædificatum est,cum regium esset positũ huiusmodi decretum.Omnis homo qui hanc mutauerit iussionem,tollatur lignum de domo ipsius,& erigatur & configatur in eo.domus autem eius publicetur. Illud vnum omnino sine exercitu & sine

Aggæi.1.2. Neem.4.

1.Esdræ.6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& sine robore in spiritu domini factum est, quod princeps huius mundi foras est missus, in quē protinus ita dicitur. [Quis tu mons magne coram Zorobabel in planum?] Mons quippe magnus monti domini contrarius, mons importuosus, mons naufragosus diabolus est, qui in hoc mundo principabatur, de quo ipse dominus. Venit enim princeps mūdi huius, scilicet vt mihi aduersetur, secundum quod significatum est supra, vbi Satan stabat à dextris Iesu, vt aduersaretur ei. Hoc est quod nunc dicitur. Quis tu coram Zorobabel, & dicendo quis tu, omnino nescitur, quia totus reprobus est. Quodq; ita subūngitur, in planum, poterit ita intelligi. vt subaudiatur sternere, & à tua superbia deijcere. nisi quod ille nunquam eo modo in planū descendit, aut descensurus est. Ergo inde potius redarguitur, quòd contra planum, id est, contra humilitatem domini nostri quem intelligimus per Zorobabel (vt iam dictum est) steterit mons magnus & frustra. quia in hoc plano, id est, in hoc miti & humili corde est spiritus sanctus, cui resistere non potest spiritus malignus. Sequitur. [Et educet lapidem primarium & exæquabit gratiam gratiæ eius.] Quis nisi spiritus meus, de quo dixeram, ego dominus nō in exercitu, nec in robore, sed in spiritu meo. Quis inquam, nisi spiritus meus educet lapidem primarium, id est, mediatorem dei & hominum Iesum Christum, lapidem vtiq; angularem & honorificatum, & exæquabit gratiam gratiæ eius. Educet eum, id est, crescere faciet, vt iuxta propheticum, quod Daniel exposuit regi, somnium, fiat mōs magnus, & impleat vniuersum orbem terrarū. Gratiam quoq; exæquabit gratiæ eius, ita videlicet, vt non sit solus, sed sit primogenitus in multis fratribus. Nam hæc est gratia quam secundum hominem accepit dominus Iesus, quòd vocatur & est dei filius. Quid enim habet quod nō acceperit, etiam in vnigenito, nostra natura? Ergo gratiam inquit, exæquabit spiritus sanctus gratiæ eius, id est, multos faciet fratres, & cohæredes eius, hinc est illud. Videte qualem gratiam donauit nobis deus, vt filij dei nominemur & simus. Veruntamen licet in hoc gratia, quam dedit nobis deus, exæquata sit gratiæ eius, non tamen omnimodo æquales sumus aut erimus, quia videlicet ille solus natura filius, nos autem omnes adoptione filij dei nominamur & sumus. Magna quidem distantia est. sed quid dum modò filij & cohæredes vnici & vnigeniti sumus? [Et factum est verbum domini ad me dicens. Manus Zorobabel fundauerunt domū istam, & manus Zorobabel perficient eam, & scietis quia dominus exercituum misit me ad vos. Quis enim despexit dies paruos, & lætabuntur & videbunt lapidem stanneum in manu Zorobabel. Septem isti oculi domini qui discurrunt in vniuersam terrā.] Nondum de toto ornatu candelabri respondebat angelus interrogāti, imò & postmodum interrogauit, sicut post hæc sequitur. Quid sunt duæ oliuæ istæ ad dexteram candelabri, & sinistram eius. itemq; secundò. Quid sunt duæ spicæ oliuarum, quæ sunt iuxta duo rostra aurea. Ergo & hoc quod nunc interseritur, & factum est verbum domini, ad rationes eiusdem pertinet candelabri, maximè quia lapidem stanneum videbunt, vt in manu Zorobabel, statimq; subiungit. Septem isti oculi domini, qui discurrunt in vniuersam terrā. Deniq; & hæc & illud quod præmissum est, ducet lapidem primarium, & exæquabit gratiam gratiæ eius, prohibent nos & increpant ne istud medium. manus Zorobabel fundauerūt domum istam, & manus eius perficient eam, eo tantum modo sensu accipiamus, quo pueris illius temporis blanditur, quicq; huiusmodi est. Domum istam manufactā, quam in metu & cum retardatione ædificare cœpistis, impedientibus aduersarijs in breui completam videbitis, ita vt ex ipsa velocitate operis scire debeatis, quòd dūs exercituum miserit me ad vos. Scire (inquā) debebitis, per hoc. Quis enim despexit dies paruos? quod est dicere. Cui nō mirū visum est, aliquando grandē opus fieri intra dies paruos siue paucos? Sunt aūt pauci dies, ab anno secundo Darij regis, à vicesima & quarta vndecimi mēsis eiusdē anni, qua videlicet die ego loquor vobis in verbo domini, vsq; ad tertiū diē mēsis Adar huius anni, scilicet qui sextus est Darij regis. Nimirū pauci dies ad tantū opus, videlicet tantū quatuor anni computant, & tam paucis diebus opus illud completū fuisse scriptura Esdræ testatur. Cum enim dixisset. Seniores aūt Iudęorū ædificabāt & prosperabant iuxta prophetiā Aggæi prophetæ, & Zacharię filij Addo, ita subiunxit. Et compleuerūt domum dei istam vsq; ad diem tertiū mēsis Adar, qui est annus sextus Darij regis. Bene ergo cum dixisset. Et scietis quia dominus exercituum misit me ad vos, dignam statim rationē cum acri interrogatione subiunxit, dicendo. Quis enim despexit dies paruos, id est, quis tantā velocitatē tanti operis non accipiat pro testimonio siue experimēto, quòd dominus miserit me ad vos? Ad quid aūt illā dierū pauciratem scire nobis valet, nisi ad illud quod supra puerilē sensum est, & senes delectare debet, quia paruos dies, nec plures quàm cōmunis creandi hominis natura postulabat, in formando templo dominici corporis non manufacto transisse manifestū est? Deniq; & illa domus quatuor annis ædificata est, & istud propriū dei templū nouē mensibus à conceptione decursis, nalcēdo in hāc lucē eductū est. Non tamē huic contrariū est illud, quod in Euangelio Iudæi contra dominū dicūt, quadraginta & sex annis ædificatū est templū hoc, quia videlicet illi rancore ex inuidia fœuiētes, quia dixerat, soluite templū hoc, & ego in triduo excitabo illud, nō solùm tempus quo templū ædificatū est, sed impedimentorū quoq; & dilationis annos computauerunt, quibus opus, ne fieret ab edicto Cyri regis, vsque ad secundum Darij annum, impeditum & dilatum est. Et vt magis amplectamur quod dixit. Et scietis, quia dominus exercituum misit me ad vos. quis enim despexit dies paruos? sciendum, quia non plures quàm totidem, id est, nouem generationes transitur̄ erant inter Zorobabel, cuius tempore prophetauit iste, & Ioseph virum Mariæ. Zorobabel quippe genuit Abiud, Abiud genuit Eliachim, Eliachim genuit Azor, Azor genuit Sadoch, Sadoch Achim, Achim Eliud, Eliud Eleazar, Eleazar Mathan, Mathan Iacob. & post hunc illa non manufacta domus domini fundata est in vtero, & ex vtero virginis, habentis, sed non cognoscentis, virum Ioseph. Quis despexit aut despicere debuit dies tam paruos, verbi gratia, vt diceret, in tempora longa luet istud. Tunc vtiq; qui fideles erunt, qui redemptionem Israel expectabunt, scientes experimento, quòd dominus exercituum miserit me, & hæc reuera loquutus fuerit per me, lętabuntur (ait) & videbunt lapidem stanneū, in manu Zorobabel, id est, Christum natum de stirpe Zorobabel. Quare autem dixit lapidem stanneum, & non potius aureum lapidem siue Chrysolitū, aut vt supra iam dixit, eandelabrum aureum? Ad hæc, hoc sciendum, quia gloria humanitatis Christi vsq; ad passionem mortis longè minor exitit, quàm esse cœpit ex virtute resurrectionis. Erat quidem etiam ante passionem habitans in illo omnis plenitudo diuinitatis, manebatq; & requiescebat super eum spiritus septiformis. Vndè & ita super lapidem stanneū, septem oculos domini, sicut super candelabrum aureum, septem lucernas se vidisse dixit, sed quanto preciosius stanno aurū, quanto lapide stanneo candelabrum aureum, tanto glorioſior est post resurrectionem quàm fuit ante « passionem humanitas eiusdem mediatoris dei & hominum. Sequitur. [Et respondi, & dixi ad « ad eum. Quid sunt duæ oliuæ istæ ad dexteram candelabri & sinistram eius? Et respondi se« cundò, & dixi ad eum. Quid sunt duę spicę oliuarum, quæ sunt iuxta duo rostra aurea, in qui« bus sunt suffusoria ex auro? & ait ad me dicens. Nunquid nescitis, quid sunt hæc? Et dixi. Non « domine mi, & dixit, Isti sunt duo filij olei, qui assistunt dominatori vniuersæ terræ.] Valdè attenta & studiosa percunctatio vix breuem responsionem accepit, quæ & si propheræ intelligibilis fuit, vtpote tam intelligentiæ donum habenti, nihilo minus clausum illius temporis hominibus sensum continuit, quàm si nihil responsum fuisset ei. Sed & hodieq; sensus eiusdem responsionis multis dubius & incertus est, ita vt alij duas oliuas Mosen & Heliā significare velint, alij legem & euangelium in dextera, lex in sinistra sit. Nos aūt postremi quid dicemus, si nec illud, nec illud sufficit? Nimirum quoniam in septem lucernis super candelabrū aureū significationis spiritus sancti, quem cum patre deo filius deus glorificatus, & propter passionem mortis gloria & honore coronatus dedit, & tantæ dignitatis duæ oliuę sunt, vt stent iuxta duo rostra aurea candelabri, vnam ad dexteram & vnā candelabri siue lampadis, arbitramur nihil dignius, nihil intelligi posse conuenientius, quàm duo data eiusdem spiritus sancti. Bis nanq; datus est spiritus. Primò, in remissionem peccatorum per passionem domini nostri Iesu Christi. Secundò in diuisiones gratiarum, per gloriam eiusdem Iesu Christi resurrectione & ascēsione glorificati, & sedētis ad dexteram maiestatis in excelsis. Vna oliua à sinistris, & vna à dextris candelabri. quia videlicet datum primum, quod est in remissionem peccatorum ab humilitate passionis, secundum quod est in diuisiones gratiarū à gloria paterni confessus, credentibus in ipsum proueniet. Hæc sunt duo rostra aurea, videlicet, adoranda passionis humilitas, & prędicanda exaltationis gloria, iuxta quæ videntur stātes duæ oliuæ, quia videlicet vbi passus & mortuus est, ibi expectantibus se remissionem peccatorū contulit defunctis & viuis. vndè & mox vbi post mortem in medio discipulorum suorum rediuiuus stetit, & dixit eis. Accipite spiritum sanctū, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Et exinde quinquagesimo die vbi sedet ad dexteram patris, inde diuisiones gratiarum dedit Apostolis, quas & significabant dispertitæ linguę, quæ apparuerunt illis tanquam ignis. Istæ sunt ergo (inquit) duo filij olei, id est, duo data spiritus sancti, siue duo effectus omniporentis eius gratiæ, qui assistunt dominatori vniuersæ terræ, quia semper promptum & paratum est vni deo patri, & filio, & spiritui sancto, remissionem pec« catorum, & insuper quamlibet diuisuram gratiam dare, & prout vult distribuere. [Et conuer« sus sum, & leuaui oculos meos, & vidi, & ecce volumen volans, & dixit. Quid tu vides? & dixi. « Ecce ego video volumen volans. Longitudo eius viginti cubitorum, & latitudo eius decem cu« bitorum, & dixit ad me. Hæc est maledictio quæ egreditur super faciem omnis terræ, quia o« mnis fur sicut ibi scriptum est, iudicabitur. & omnis iurans ex hoc similiter iudicabitur. Educā « illum dicit dominus exercituum, & veniet ad domum furis, & ad domum iurantis in nomine « meo mendaciter. Et commorabitur in medio domus eius, & consumet eum, & ligna eius, & la« pides eius.] Hoc futurum erat vt post illa quæ hactenus in hac visione significata sunt, scilicet post incarnationem, passionem, resurrectionem, & ascensionem domini Iesu, dato spiritu, prędicantibus Apostolis Iudæi non crederent, imò & prædicatores euangelij persequerentur & occiderent, atq; proinde venirent super eos omnes maledictiones legis, quas Moses in Deuteronomio scripsit, quæ sunt huiusmodi. Maledictus eris in ciuitate, maledictus in agro, maledictum horreum

Iohan.14.

Danie.2. Roma.8. 1.Cor.4.

1.Iohan.3.

Sensus literalis de templi ædificatione.

1.Esdræ.6.

Sensus mysticus de Christi templo non manufacto.

Iohan.2.

Nouem generationes inter Zorobabel & Iosephi virum Mariæ.

Coloss.2. Esaiæ.11.

Duæ oliuæ duo data spiritus sancti.

Duo rostra aurea.

Iohan.20. Actō.2.

CAP. V.

Deute.28.

Universidad de Deusto
Biblioteca

horreum tuum,maledictæ reliquiæ tuæ,maledictus fructus ventris tui,&c.Rectè ergo & secundum rerum gerendarum ordinem,Postquam dixit dominus.ecce venio & habitabo in medio tui. Postquam ablatis vestimentis sordidis,Iesus indutus est mutatorijs. Postquam candelabrũ aureum stetit cum septem lucernis,& duabus oliuis siue oliuarum spicis,quę sunt duo filij olei, id est,duo de quibus iam dictum,data benedictionis,cernitur volumen volans,& hæc est maledictio, inquit, & educam illud & veniet ad domũ furis & ad domũ iurantis in nomine meo mendaciter.Dilexit enim maledictionem & veniet ei,& noluit benedictionem & elongabitur ab eo. Volatus voluminis,cursum velociter aduenientis significat maledictionis,quia videlicet sicut Psalmista dixerat.In generatione vna deleatur nomen eius, ita futurum erat, & ita factũ est,vt vltra quadraginta annos maledictio,id est, vindicta super populum Iudaicũ non differretur. Longitudo voluminis, id est,maledictionis.æternitas est damnationis, & latitudo eius, temporalitas tribulationis. Nam & in præsenti & futuro seculo damnati sunt increduli Iudæi in vindictam sanguinis domini Iesu & prophetarum eius.Et latitudo quidem maledictionis decem cubitorum est, quia videlicet temporalis tribulatio,qua ceciderũt in ore gladij, & captiui ducti sunt in omnes gentes,decalogi,quod præuaricati sunt,iusta vindicta est.Porrò longitudo eiusdem maledictionis viginti cubitorum,id est, dupla est,quia nimirum æterna damnatio non solùm corpus vt præsens tribulatio continget, sed & corpus & animã gehennali igne puniet.Hæc igitur est maledictio(inquit)quæ egreditur super faciem omnis terræ. & profectò primùm terræ Iudaicæ, Ira enim & indignatio, & tribulatio,& angustia in omnem animam hominis Iudæi primùm & Græci.Et reuera prophetiæ præsentis ordo postulat,faciem omnis terræ hic intelligi vniuersitatem terræ Iudaicæ quæ legem accepit,id est,non solam ciuitatem Hierusalem,sed & omnes ciuitates Iudææ, quia super omnem terram illam maledictio aduolauit,& super omnem gentem illam effusa est.Vndè & adhuc subditur.Quia omnis fur,sicut ibi scriptũ est,iudicabitur,& omnis iurans ex hoc similiter iudicabitur.Quomodo ibi scriptum est,scilicet in volumine maledictionis?Præmisso,maledictus eris in ciuitate vsque,maledictus eris ingrediens,& maledictus egrediens. Quantæ,quàm horribiles maledictionis sententiæ,nominatim cursu continuo proferantur,volenti legere vel numerare promptum est. Triginta nanq; eiusmodi sententiæ & pleræq; ex ipsis declamatione imprecatoria depromptæ,quarũ prima est. mittet dominus super te famem & esuriem,tricesima,ipse erit in caput,& tu eris in caudam.Nam verba siue sententias esse maledictionis ipse confirmat, ita concludens. & venient super te omnes maledictiones istæ, & persequentes apprehendent te donec intereas. Post hæc & alia similiter ad maledictionem pertinentia declamat,non tamen imprecantis modo,sed annunciãtis & loquẽtis more prophetico.Hæc ideirco dixerim, quia reuera nõnihil habet consideratione,& admiratione dignum,tot præscriptas fuisse sententias maledictionis, quot argenteos daturi erant in precium sanguinis domini. In Psalmo quoq; centesimooctauo, si diligenter computes,maledictiones totidem inuenies,quarũ prima.constitue super eum peccatorem,vltima est, & induatur sicut diploide confusione sua,Nonne propter hæc magis delectatus animus,numerum voluminis qui est in longitudine,& numerum qui est in latitudine rectè coniungit & componit,vt sint triginta cubiti magnitudinis voluminis,sicut sunt triginta sententiæ maledictionis,& triginta argentei fuerunt,quos in precium sanguinis domini fur ille,id est,cœtus Iudæorum dedit? Denicq; sicut longitudo & latitudo vnam magnitudinem faciũt, ita & decem qui sunt latitudinis, & viginti cubiti longitudinis rectè simul veniunt,& triginta fiunt. Et quis nesciat,quis dubitet euenisse quod ait,quia omnis fur,sicut ibi scriptum est,iudicabitur.& omnis iurans ex hoc similiter iudicabitur, educam illud & veniet ad domũ furis, & ad domum iurantis in nomine meo mendaciter,& commorabitur in medio domus eius,& consumet eum, & ligna eius & lapides eius? Quis nescit,quis non audit,quia sic omnino factum est? Venit enim volumen illud maledictionis ad domum furis,ad domum illam, quæ cum debuisset esse domus orationis, facta est spelunca latronum,& domus negociationis,& ille fur qui hoc fecerat,& latrocinia sua in domo illa peruersa cumulabat, imò & ipsum dei filiũ mendaciter,& in dolo adiurauerat,proloquente quodam. Adiurote per deum verũ, vt dicas nobis,si tu es Christus filius dei benedicti? Omnis eiusmodi fur,& eiusmodi iurans siue adiurans,id est,tam populus quàm sacerdos iudicatus est, sicut ibi scriptũ est.omnino sicut scripsit Moses,& consumpsit eum,& ligna eius & lapides eius, ita vt flamma concremarentur ligna,& non remaneret lapis super lapidẽ de omni domo illa, & non pertransiuit à populo illo volumen illud quod est maledictio,sed commorabitur adhuc in medio eius. Sequitur. ¶ Et egressus est angelus qui loquebatur in me & dixit ad me. Leua oculos tuos & vide.Quid est hoc quod egredit? & dixi.Quid nam est? & ait. Hæc est amphora egrediens.Et dixit.Hic est oculus eorum in vniuersa terra. Et ecce talentum plumbi portabat, & ecce mulier vna sedens in medio amphoræ,& dixit.Hæc est impietas.Et proiecit eam in medio amphoræ,& misit massam plumbeam in os eius.Et leuaui oculos meos,& vidi,& ecce duæ mulieres egredientes,& spiritus in alis earum,& habebant alas quasi alas milui, & leuauerunt amphoram

Psal.138. Ibidem.

Longitudo & latitudo voluminis.

Roma.2. Super faciẽ omnis terræ,scilicet Iudaicæ.

Deute.28.

Triginta maledictiones.

Mysterium in triginta.

Domus furis templũ Iudæorum. Matth.21. Ibidem.23. Deute.28.

« amphoram inter terram & cœlum.Et dixi ad angelum,qui loquebatur in me. Quo istæ defe-
« runt amphoram? Et dixit ad me, Vt ędificetur ei domus in terra Sennaar,& stabiliatur,& po-
« natur ibi super basem suam.] pars maxima, pars præcipua Iudaici sceleris,& pœnę consequentis,miraculo mystico,mysterio mirabili designatur litera præsentis capituli.Dixerat in præcedentibus furem, dixerat mendaciter iurantem, sed de his duobus dictis,nondum habes scelerum illorum mensuram siue plenitudinem, quam ipse dominus cognitam, imò prægnitam habens iamdudum,& vos ait implete mensuram patrum vestrorum.Mensura illa rectè hic intelligitur præmonstrata per amphoram.Nam leuatis oculis suis ad videndum, & attentus factus ab interrogante oculo, quid est hoc quod egreditur, & ipse interrogans quid nam esset, audiuit. hæc est amphora egrediens, & hic est oculus eorum in vniuersa terra. Secundum ordinem hactenus in præsenti visione obseruatum,rectè,vt iam dictum est,illa intelligitur mensura patrum, qui prophetas occiderunt,quam cum impleuissent filij, occidendo ipsum prophetarum dominum,lapidando siue occidendo,flagellando in synagogis suis, & persequendo de ciuitate in ciuitatem missos ad se propheras euangelicos, & sapientes,& scribas, iustum fuit vt veniret super eos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram à sanguine Abel iusti, quemadmodum ipse dixit,& ita factum est. Et notandum,quòd amphoram etiam oculum nuncupauit.hic est(inquiens)oculus eorum in vniuersa terra.Constat enim,& in vniuersa terra notum est,quia nõ per ignorantiam,sed per inuidiam Christum occidendo, & Apostolos eius persequendo,mensuram illam siue amphoram impleuerunt, & omnino scienter peccauerunt, & oculum in peccando apertum & videntem habuerunt. Nam si cæci essetis,ait,non haberetis peccatum,& alibi. Nunc autem & viderunt & oderunt, & me & patrem meum. Verè igitur hic est (ait) oculus eorum in vniuersa terra, quia videlicet peccatum eorum non effecit error siue ignorantia,sed oculus nequam,id est,inuidia,& hoc auditum est in vniuersa terra.

Matth.23. Iohan.9. Ibidem.15.

Sed & illud notandum,quod dicens,hæc est amphora addidit egrediens,quia profectò illa iniquitatis amphora diu versabatur intus, & in conuenticulis & secretis consulerationibus, quomodo Iesum in sermone caperent, quomodo illum dolo tenerent & occiderent, & quod taliter diu tractauerunt, tandem longo circuitu pertractum, egressum est in publicum. Hinc est illud Psalmistæ,quod tam de traditore,quàm de omni inimicorũ cœtu,qui dixerunt,quando morietur & peribit nomen eius, rectè intelligitur, cor eius congregauit iniquitatem sibi, egrediebatur foras, & loquebatur in idipsum, aduersum me susurrabant omnes inimici mei, aduersum me cogitabant mala mihi, verbum iniquum constituerunt aduersum me. Nimirum sic agendo amphora intus versabatur, tunc autem egressa est, quando diffinito consilio, tanquam ad latronem exierunt cum gladijs & fustibus, & seditiosis clamoribus petierunt atque effecerunt vt crucifigeretur. Et ecce ait, talentum plumbi portabatur, & ecce mulier vna sedens in medio amphoræ,& dixit.Hæc est impietas,Talentum plumbi pondus est iudicij siue damnationis,magnum vtique & graue secundum magnitudinem & grauedinem irremissibilis delicti,id est,cordis impœnitentis. Nam huiusmodi delictum impietas est,cuius perseuerantiam quam hodiecq; videmus,sessio mulieris in medio amphoræ congruè significat.Sedẽt nanq; nunc vsque patres impij in cathedra pestilentiæ blasphemantes,& filios suos Christum blasphemare docentes, atque hoc modo in medio amphoræ siue mensuręimpleræ mulier sedet, dum eis etiam in ore gladij cadentibus,& vbiq; gentium in captiuitatem dispersis,impietas sua placet.Proinde quid sequitur? Et proiecit eam in medio amphoræ,& misit massam plumbeam in os eius. Hoc post præsentem vitam & fit & fiet.Iam factum est,quod supra significabatur & dicebatur,vbi volumen volans propheta vidit,& hæc maledictio(inquit angelus)& educam illud,dicit dominus exercituũ,ad domum furis, & consumet eum, & ligna eius & lapides eius. Hoc(inquam)iam factum est,quia templum illud exterminatum,& quæ erat ciuitas destructa est,sed magnitudo amphoręimpietatis,quæ in medio sedet,exigit,vt hac vindicta simplici, iustitia dei nõ cõtenta sit.Ergo & proiecit eam in medio amphoręm & misit massam plumbeã in os eius,statimq; & leuaui(ait)oculos meos & vidi, & ecce duę mulieres egredientes, & spũs in alis earũ, & leuauerũt amphorã inter terrã & cœlũ,&c. Mirũ quod & mulier quę est impietas, sedebat in medio amphoręm & proiecit eam in medio amphoręm,vt litera sonat. Quomodo poterat proijci in medio amphoræ,quę sedebat in medio amphoręm? Sed profectò amphora ista nõ manufacta,quæ est impietas peccati mensura,aliter est, quia videlicet peccatò suo nemo traditur, nisi qui se tradidit vltroneus, iuxta illud. Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum, & qui nocet noceat adhuc, & qui in sordibus est, sordescat adhuc. Nam proijcere impietatem, id est, impiam animam, hoc est, non conuertere eam, quod tunc fit, cum ad quartum scelus peruenerit, sicut in Amos dominus dicit. Super tribus sceleribus Inda, & super quàtuor, siue super tribus sceleribus Israel,& super quatuor non conuertã eum.Primum nanq; scelus est,malam voluntatem habuisse. secundum, malum quoque opus perpetrasse. tertium, consuetudinem mali

Matth.12. Marc.14. Psal.40.

Iohan.18.

Psal.80. Apoca.12. Amos.2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem mali operis habere, quartum arguenti legi siue iustitiæ dei repugnare, & verba proferre blasphemiæ. Qualis vel quanta quarto huic sceleri pœna debeatur, significat id quod dictum est, & misit massam plumbeam in os eius. Massa nanq; plumbea siue talentū plumbi, pondus (vt iam dictum est) significat damnationis vel iudicij dei, quod videlicet impietas huius amphoræ, id est, mensuræ sæpe dictæ irremissibilis sit, testante ipso domino, quia qui dixerit verbum contra spiritum sanctum, id est, qui scienter de bono dixerit malū, vt tunc Iudæi vel pharisæi, & post hæresiarchæ fecerunt, non remittetur ei in hoc seculo, neque in futuro. Quid tandem sunt duæ mulieres, quæ portando huic tanto ponderi addictæ, quemadmodum dicit. Et leuauerunt amphoram inter terram & cœlum? Duas ex scripturis propheticis mulieres notas habemus, & nomina earum, ait dominus ad Ezechielem, Oolla maior, & Ooliba soror eius minor. Item. Porrò earum nomina Samaria Oolla, & Hierusalem Ooliba. Ac deinceps. Filij hominis non iudicas Oollam & Oolibam, & annuncias eis scelera earum, quia adulteræ sunt, & sanguis in manibus earum? Hæc & his similia per similitudinem dicta sunt, quia videlicet sicut adultera dicitur & est mulier, quæ relicto viro suo alteri commiscetur viro, ita Oolla & Ooliba relicto deo patrum suorum coluerunt deos alienos. Et sanguis in manibus earum, quia missos ad se propheras occiderunt. Et Ooliba minor plus quàm Oolla, id est, Hierusalem plus insaniuit, quàm Samaria. Quomodo? quia proculdubio cum similia fecerit Hierusalem, quæ & Samaria fecit, occidendo propheras, & sectando idololatriam, addidit quod maius est, occidendo dominum, & eligendo Barrabam, quod fuit implere (vt iam dictum est) mensuram patrum, quæ intelligitur per amphoram. Pulchrè ad hunc sensum accedit, quòd & apud Oollam, id est, Samariam mulier lezabel priores prophetas interfecit, & apud Ooliba, id est, Hierusalem mulier Herodias nouissimum prophetarum & plus quàm propheram Iohannem occidit. Igitur duæ mulieres, patres & filij sunt. patres, qui mensuram sanguinis ferè dimidiauerunt, & filij qui mensuram impleuerunt, & ita vnam eandem amphoram sibi ad portandum, eum impietatis pondere communem fecerunt. Istæ habebant alas quasi milui, id est, superbiam quasi diaboli, quia videlicet sicut in Psalmo scriptum est. Tenuit eas superbia, opertæ sunt iniquitate & impietate sua, & prodijt quasi ex adipe iniquitas eorum. dum diceret anterior mulier, non est nobis pars in Dauid, neque hæreditas in filio Isai. Posterior verò dicente Pilato, Regem vestrū crucifigam? clamaret dicens. Non habemus regem nisi Cæsarem. Itaque & spiritus (inquit) in alis earum, spiritus vtique blasphemiæ, vnus idemq; in superbia mulierum talium, vt illa subsannaret patrem & patriarcham Dauid, & ista filiū Dauid. Hoc omnino reminisci iuuat, quotiescunq; mensuræ illius mentio sit, de qua hic agitur, propter amphoram eiusmodi, quia videlicet abnegatio Dauid, & schisma quod fecerunt patres, scindendo se à domo Dauid, vitulosq; colendo, quos Hieroboam fecit, initium fuit impietatis, quam impleuerunt filij negando Christum ante faciem Pilati. Nónne patres dicendo. Non est nobis pars in Dauid, iam negatores exiterunt eiusdem Christi, quem negauerunt filij. Promissio nanq; facta fuerat ipsi Dauid, Christum de semine eius nasci, & idcirco sicut ad Samuel dixit dominus. Non enim te abiecerunt, sed me, ne regnem super eos. ita de illis verissimè dicas, quia non Dauid, sed Christum negauerunt, ne regnaret super eos, præeligentes filio Dauid Barrabam, sicut illi patres eorum ipsi Dauid præelegerunt Heroboam. Et leuauerunt (ait) amphoram inter terram & cœlum. Quid sibi vult huiusmodi dictum, leuauerunt inter terram & cœlum. Scimus quidem, quia quod est portandum siue deferendum, deferendo leuatur inter terram & cœlum. Sed quid sibi vult huiusmodi dictum? nisi vt innuat tibi respicere rem cuius erat totum portentum? Quæ nam est illa res? Nimirum ipsa sanguinis vindicta, cuius (vt supra dictum) signum erat amphora, & in amphora sedens impietas. Qualis enim est sanguinis siue iniquitatis illius vindictæ Ecce palam est, & videmus Iudæos qui mensuram illam (vt sæpe iam dictum est) impleuerunt, leuatos inter terram & cœlum. Quomodo? quia videlicet nec terra sua capit eos, nec cœlum admittit eos. Nónne ducti in omnes gentes captiui, terram suam non contingunt? Multò magis cœlū contingere, id est, ad regnum cœlorum peruenire, cum sint increduli, non possunt. Huius rei nō istud solùm fuit portentū, quòd leuauerūt amphoram inter terram & cœlum, verumetiam illud quòd sceleris eorū signifer Iudas perijt inter terram & cœlum. Suspensus enim crepuit medius, & vt ait quidā, cœlo terræq; perosus, inter vtrunq; perit, & diffusa sunt omnia viscera eius. Sic nanq; ille populus cœlo ac terræ perosus, à terrena Hierusalem abactus, & cœlesti Hierusalem indignus, inter vtranq; perijt, & sic reliquiæ dispersæ sunt eiusdem populi, sicut pendentis inter terram & cœlum diffusa sunt iam dicti viscera proditoris. Quanto melius, quàto pulchrius atq; dulcius signum siue portentū, quòd duo viri ex his qui exploratores repromissionis terram, reuertentes botrum cum palmite in vecte portauerūt. Confer duos illos viros duabus mulieribus istis, & vectationem illorū istarū oneri, si tamen possunt conferri, cum omnino contraria sint. Sicut enim istæ mulieres duę malos patres, & malos malorum patrum filios, qui impleuerunt

Matth.12.
Ezech.23.
3.Reg.18.
Matth.11.14
Psal.72.
3.Reg.12.
Iohan.19.
4.Reg.8.
Iudæi diuina vltione leuati inter cœlum & terram.
Matth.27.
Act.1.
Num.13.

impleuerunt mensuram eorum, significauerunt. sic econtra, illi duo viri, bonos patres, quorum optimi patriarchę & prophetæ fuerunt, & bonos bonorum patrum filios, quorū Apostoli optimi sunt, & mysticè designauerunt. Et licut amphora quam inter terram & cœlū mulieres leuauerunt, plenæ mensuræ scelerum portentum fuit. sic econtra botrus, quem in vecte viri portauerunt, pietatis & iustitiæ quæ in cruce pependit, signum extitit. Nunc sequentia percuramus. Quo (inquit) istæ deferunt amphoram? Vt ędificetur (ait) illi domus in terra Sennaar, & stabiliatur ibi super basem suam. Terra Sennaar dicta est terra Babylonis, vbi turrim ædificauerunt superbi, quorum linguæ confusæ, & ipsi in omnes terras dispersi sunt. Interpretatur autem Sennaar, excussio siue tœtor dentiū, & hoc maximè loco terrā significat illam, quam dicit Dauid tenebras, & terram obliuionis, & Iob sanctus terrā tenebrosam, & opertam mortis caligine, ille dicendo. Nunquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua, & iudicia tua in terra obliuionis, iste autem clamando, Dimitte me domine, vt piangam paululū dolorem meum, antequam vadam ad terram tenebrosam, & opertam mortis caligine. In illam terram Sennaar, in illam terram putoris dentium, deferunt (ait) mulieres istæ amphoram suam, mulieres quarū dentes arma & sagittæ, & quarum lingua gladius acutus, vt illic ædificetur illi domus & illic super basim stabiliatur. Quæ est illa domus? Quę est illa basis eius? Domus est mortis, basis est perditionis stantis & permanentis. Quia sepulchra eorum (ait Psalmista) domus eorum imperpetuum, & non est ibi spes siue expectatio transeundi ad aliam domum, transmigrandi ad aliū locum. O ergo quàm malum stabilimentum, quod miro modo declamauit, ita pronunciās, vt ędificetur ei domus in terra Sennaar, & stabiliatur & ponatur ibi super basem suam. Sequitur.

Genes.11.
Psal.87.
Iob.10.
Psal.36.
Psal.48.

« [Et conuersus sum, & leuaui oculos meos & vidi, & ecce quatuor quadrigę egredientes de me-
« dio duorum montium, & montes montes ærei. In quadriga prima, equi rufi, & in quadriga se-
« cunda, equi nigri, & in quadriga tertia, equi albi, & in quadriga quarta, equi varij & fortes. Et
« respondi, & dixi ad angelum, qui loquebatur in me. Quid sunt hæc domine mi? & respondit
« angelus, & ait ad me. Isti sunt quatuor venti cœli, qui egrediuntur vt stent coram dominatore
« omnis terrę. In quo erant equi nigri, egrediebantur ad terram Aquilonis, & albi egredieban-
« tur post eos, & varij egressi sunt ad terram austri. Qui autem erant robustissimi, exerūt & quę-
« rebant ire & discurrere per omnem terram. Et dixit. Ite & perambulate terram, & perambula-
« uerunt terram. Et vocauit me, & locutus est ad me, dicens. Ecce qui egrediuntur in terram
« aquilonis, requiescere fecerunt spiritum meum in terra aquilonis.] Memiuisse oportet, vnam esse, & vnius noctis visionem, ab eo quod dixit. Vidi per noctem. Et ecce vir ascendens super equum rufum, vsque ad id quod postmodum dicturus est, & factum est in anno quarto Darij regis, secundum rerum ordinem, quæ tunc gerendæ erant, nunc autem gestæ sunt ferę omnes, præter secundum viri eiusdem, scilicet domini nostri Iesu Christi aduentum. Considerauimus visionis ordinem pulcherrimum, & non minimè delectatus est animus, gloriam talis viri quærens ac diligens, quia recto hic ordine inuenit historiam salutis, historiam gratiæ & veritatis, quomodo deus & verbum siue filius dei, memor propositi, memor ad Abraham & Dauid dictæ atque iuratæ promissionis, reuersus est ad Hierusalem in misericordijs, & in ea domus eius ædificata est. Et quatuor cornua quæ ventilauerūt Iudam & Hierusalem, id est, quatuor regna, per quæ conatus est diabolus eandem abolere promissionem, detrita sunt, & tunc venit dominus, ô filia Sion, & habitauit in medio tui. Verbum enim caro factum est, & habitauit in nobis. Atque idem deus, filius Iosedech, quod est filius domini iustitiæ, mutatorijs indutus, id est, propter passionem mortis, gloria & honore coronatus est, ascendensq; in cœlum, factusq; candelabrum magnum, candelabrum aureum septem lucernarum, claruit per mundum vniuersum, dando Apostolis, vel prædicatoribus suis sanctum septiformem spiritum, & qui lumen tantum extinguere voluerunt, impleta paternorum mensura scelerum, suam, sicut nouissimè dictum est, amphoram & impietatem blasphemiæ deportandam in terra Sennaar, cum plumbea damnationis massa receperunt. Quid deinde factum est post illorum excidium, quod dignum sit intelligi per quatuor huiusmodi quadrigas, egredientes de medio duorum montium, quarum in prima sunt equi rufi, in secunda equi nigri, in tertia equi albi, in quarta equi varij fortes? Leuemus cum propheta oculos nostros, & prospectum extendamus per mundum vniuersum. Et ecce mundus plenus est, & ex quo beati Apostoli de candelabro illo sunt illuminati, cœpit impleri quadrigis feruentibus, & equis currentibus, de quibus & Abacuc decantans domino. qui ascendes (ait) super equos tuos, & quadrigæ tuæ saluatio. Quadriga prima, in qua erant equi rufi, Apostolorum est & martyrum. Quadriga secunda, in qua erant equi nigri, pœnitentium est, qui ab Apostolorum temporibus incipientes, in his qui sanguinem Christi fuderant, vitam nobis cœnobialem sanxerunt. Vndè vsque hodie per orbem niger tam professione quàm habitu perseuerat ordo monachorum. Quadriga tertia in qua erant equi albi, ordo est virginum vtriusq; sexus, totum candore suo peromans equitatū Iesu Christi domini exercituum. Vndè illud notandū, quia cum dixisset. In quo erāt equi nigri, egredie-

CAP. VI.

Epilogus rerū vnius visionis. Infra.7.

Quatuor quadrigæ.

Abacuc.3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cantur ad terram aquilonis ait,& albi egrediebantur post eos. Illum nanq; vitæ ordinem,qui facinorosis erat necessarius, quemq; priores illi susceperūt, vt fructus dignos pœnitētiq; facerēt, subsequuntur quàm plurimi, neq; homicidij,neq; adulterij, siue alterius cuiuslibet criminis rei, imò & plerique corpore incorrupti atque integri,quos beatus Papa Gregorius, quid(inquit)nisi & iustos & pœnitentes dixerim? Planè hoc ipsum est egredi ad terram aquilonis,vitam austeriorem exequi,quæ tantum differt à vita remissiore multis vrente deliciis,nō tamen illicitis aut lege prohibitis, quantum rigor aquilonis à suauitate austri siue fauonij,quantum hyemalis algor à vernis distat blanditijs. Vndè notanda litera, quia sic dictum est, in quo erant equi nigri egrediebantur in terram aquilonis,vt sit sensus. Propter quod erant sibi peccatorum conscij,in propositum se dimiserunt vitæ arctioris. Quadriga quarta,in qua erant equi varij fortes,pastorum atque doctorum est, & omnium in quibus eminent illæ gratiarum diuisiones, de quibus Apostolus, alij(inquit)per spiritum datur sermo sapientiæ,alij fides,alij genera linguarum,alij gratia sanitatum,&c. Num paruum hoc est, aut indignum fuit inter illa magna,quæ ventura erant, & de quibus iam dictum atq; adhuc dicendum est. Istos ecclesiæ gentium ordines prophetica visione demonstrari, imò quis prophetarum de huiusmodi tacuit & gentes saluandas. (Vndè ordines istos diuinitas assumpsit) non declamauit in gaudio spiritus sancti? Quid porrò sunt duo montes illi,quorū de medio quadrigę istæ videntur egredi,qui videlicet montes dicuntur ærei. Montes isti duo testamenta sunt, Lex & euangeliū,dicunturq; montes propter altitudinem siue dignitatem cœlestium, quæ continent, sacramentorum,quam videlicet altitudinem illud quoque significat,quòd & lex in mōte data est. Et Euangelicum sermonem, dominus in monte sedens atque os suum aperiens, exorsus est. Montes isti montes ærei,videlicet propter sonoritatem atque diuturnitatem tam legis quàm Euangelij, quia nō potest solui scriptura tam legalis quàm euangelica. Nam iota vnum siue apex vnus,ait dominus,nō peribit à lege donec omnia fiant. & cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. De medio montium istorum quatuor quadrigæ egressæ sunt,quia videlicet vtrunq; testamentum,quatuor iam dicti ordines ecclesię recipiunt,& sicut in alia similitudine dictum est,de medio petrarum dabunt vocem, ita hic rectè dicas, quia de medio duorum montium, montium æreorum, quadrigæ istæ procurrent, id est, de communi legis & Euangelij sensu siue consensu seruabunt vitæ ordinem,scientiæ vel doctrinæ puritatem. Quid tandem est,quod percunctati prophetæ, quid sunt isti domine mi. Respondens angelus isti sunt(ait) quatuor venti cœli qui egrediuntur, vt stent coram dominatore vniuersæ terræ? Quid nisi quod sapientia dicit, quia multitudo sapientium sanitas est orbis terrarum? Ideirco nimirū quatuor quadrigæ istæ,quatuor venti cœli dicuntur esse,quia sicut venti perflando nebulas siue pruinas euertunt, aeremq; qui per quietem corruptior fierer, inquietando saniorem efficiūt. Sic ordines isti,quos diximus singuli in suis officijs stando,& eum tempus postulat discurrendo atque festinando suscitant homines ad cognoscendum deum creatorem suum,qui nisi crebra commonitione solliciti redderentur, nec cogitarent quidem corrupti mente, restare quicquam post præsens seculum aut in fine distare quippiam inter hominem & iumentū. Hinc est illud,quod Iohannes in Apocalypsi, Vidi ait quatuor angelos stantes super quatuor angulos terræ,tenentes quatuor ventos cœli, ne flarent super terram,neque super mare,neque super vllam arborem. Quatuor nanq; angeli quatuor angulorum mali principes,id est,angelicæ fortitudines fuēre quatuor regnorum principalium, Babylonici, Persici, Macedonici atque Romani,de quorum vno angelus bonus,qui Danieli loquebatur. Princeps(ait)Persarum restitit mihi viginti & vno diebus. Regnis siue regnorum principibus illis hoc fuit tenere quatuor ventos cœli,cohibere à cultu siue seruitio dei quadrigas istas,id est,colentium deum,id est,quos diximus ordines & seruientium creatori,sed inclamauit & compescuit illos alter angelus, qui ascendit ab ortu solis habēs signum dei viui. Qui non est alius nisi vir iste, qui in initio vilionis huius super equum rufum ascendit, & post eum equi rufi varij & albi,qui erant sancti prioris populi veteris testamēti. Nam istę quadrigę, isti quatuor venti cœli,qui abeuntibus illis mulieribus cum amphora sua egressi sunt de medio duorum montium, vt assisterent dominatori vniuersæ terræ, sancti sunt iunioris populi, qui (negante Christum synagoga, vt dudum negauerat, dicendo. Non est nobis pars in Dauid, neque hæreditas in filio Iai,mulier altera,scilicet decem tribuum scissura) credidерunt in eum, & assistunt illi nunc vsque, sicut veraciter dominatori vniuersæ terræ. Inter quos ista equorum non prærerenda est distantia, quòd illic nigri non erant equi, tantummodo rufi, varij,& albi. hic autem rufi, nigri,albi,& varij. Quid ex hoc animaduertendum est, nisi quia pœnitentiam, quam equorum esse nigredinem iam dictum est, publicè illo tempore nemo prædicabat. Nam à diebus Iohannis ista nigredo cœpit, qui primus baptismum pœnitentiæ prædicauit,subsequente protinus euangelica voce ipsius domini dicentis, pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. Porrò in lege ne saltem pœnitentiæ nomen arbitror vsquam reperiri, sed qui fecerit hoc vel illud, morte moriatur, nisi quod post legem

Equi varij & fortes. 1.Cor.12.
Exodi.20. Matth.5. Iohan 10. Matth 5. Ibidem.24.
Psal.103.
Sapien.6.
Apoca.7.
Danie.10.
Apoca.7.

legem multo tempore venientes prophetæ, aliquid super pœnitentia clamauerunt regibus & populo,qui communiter derelicto domino, & vitulos aureos quos fecit Hieroboam,& Baal,& Astaroth, cæteraq; tam in Hierusalem quàm in Samaria colebant portenta deorum. à diebus (vt iam dictum est) Iohannis regnum cœlorum vim pati cœpit huiusmodi, vt non diceretur, morte moriantur criminosi,morte moriatur qui hoc vel illud fecit aut fecerit, sed pœnitēuam agite,& facite fructus dignos pœnitentiæ. pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum.pœnitentiam agite & baptizetur vnusquisq; vestrum, quorum primum Iohānes, secundum ipse dominus,tertium Apostoli domini post passionem eius,ipso iubente,prædicauerunt,& extunc cunctis peccatoribus quacunq; ex gente vel natione confugientibus,quantumlibet criminosis siue facinorosis,patet pœnitentiæ asylum,patet eorum violentiæ regnorū cœlorum. Vndè notandum,quia de nigris equis(vt iam dictum est)egredientibus ad terram aquilonis,id est,de peccatoribus pœnitendo semetipsos tradentibus vitæ arctiori dominus ita dicit. Hi qui egrediuntur ad terram aquilonis,requieuere fecerunt spiritū meum in terra aquilonis. Etenim hic sensus. Hi qui pœnitentiam egerunt vel agūt de peccatis suis,quod est egredi ad terram aquilonis, vbi vitroneus labor, tanquam glacialis rigor pœnitentis corpus affligit, per hoc ipsum quod illuc egressi sunt,iræ meæ spiritū requieuere,id est,cessare fecerunt,vt iam ego non iratcar eis,quoniam ipsimet irati sunt sibi. Sicut enim peccando exacerbauit dominū peccator,sic contra pœnitentiam agendo spiritum domini requieuere facit peccator. Sine dubio eum dicit,requieuere fecerunt spiritum meum;intelligendus est spiritus iræ,testante Psalmista,qui cum de peccatorum conuersione præmisisset,commota est & contremuit terra, fundamenta montium conturbata sunt & commota sunt & cæterā,ita subiūxit. Ab increpatione tua domine ab inspiratione spiritus iræ tuæ. Quod si equi nigri egrediendo in terrā aquilonis requieuere faciunt spiritum domini,quid putas de his qui egrediuntur post eos equis albis? Et vt manifestius dictum sit,si facinorosi pœnitentiam agendo gaudium faciunt deo & angelis dei,secundum illam parabolam centum ouium,& vnius inuentæ quæ perierat,siue decē drachmarum & vnius inuentæ quæ perdita fuerat.quid putas de illis, qui nullius criminis rei, vel consci propositum vel regulam sequuntur constitutam pœnitentibus criminosis? Profectò hi spiritum domini non solummodo requieuere faciunt, verumetiam oblectant plurimùm, & vndè illi veniam,indè isti coronam consequuntur sempiternam. Dictum est de equis nigris & equis albis,quòd egressi fuerint,& non dictum est de equis rufis qui erāt primi. Porrò de equis varijs qui erant quarti,manifestè dicitur,quia egressi sunt ad terram austri. Sed & protinus sequitur. Qui autem erant fortissimi, exierūt & quærebant ire & discurrere per omnem terram. Dixitq; dominus ad eos. Ite & perambulate terrā. Vndè & arbitrari licet,illos, qui primo loco dicti fuerant equi rufi,nisi in nouissimo fortissimos dicit. Non plures enim quàm quatuor quadrigę suprà numeratę sunt,neque dictum est hactenus quicquam de equis rufis,nec vllo modo contra rationem est,vt idem equi & rufi dicātur & fortissimi. Restat igitur dicere,& de istorum egressu. Varij(inquit)egrediebātur ad terram Austri. Iam supra dictum est,varios equos domini,illos esse vel dici, quibus diuersa data sunt charismata spiritus sancti, sermo sapientiæ, sermo scientiæ,gratia sanitatum,genera linguarum, interpretatio sermonū, prophetia vel discretio spirituum,& his similia. Porrò nomine Austri spiritus sanctus solet designari. Et quę terra huius austri,nisi sancta scriptura legalis,prophetica,euangelica,quam vniuersam vtiq; spiritus sanctus condidit? Quid igitur est,varios equos egredi ad terrā austri, nisi doctæ fidei viros iam dictas diuisionum gratias habentes, eximere se omnibus curis seculi, solliciq; vacare vel studere scripturis sanctis,& verba tractare spiritus sancti. Talium est enim huiusmodi negocium,propter ipsum quòd non solummodo nigri siue albi sunt, sed varij,id est,non solummodo propositi sancti executores vel sanctitate vitę decori,sed & sancti pariter & eruditi;quasdam habentes facultates sermonis & præclari ingenij,cæterorumq; talium quas nō habent multi,qui sunt vitæ laudabilis & arctioris,quàm sint isti. quia nō dedit ipse auster,cuius hęc terra est,non dedit spiritus sanctus diuitiarum huiusmodi dominus, diuidens singulis prout vult. Deniq; sicut de quodam paulò simplice legimus, qui in conuentu patrum requisisse ferrur, prius ne prophetæ fuerint an Christus,ita de multis dissiteri non possumus sanctæ vitæ,vt exstitit ille, quod eis plurimum defuerit gratiæ illius,qua sanctus & verus qui habet clauem Dauid aperit, & nemo est qui claudat,qua apostolis suis iam quidem sanctis,sed eatenus idioris post resurrectionē suam aperuit sensum,vt intelligerent scripturas. Qui erant fortissimi, videlicet quos iam ante vsos dixit,quærebāt exire & discurrere in omnem terram,quia videlicet spontanea charitate fortissimi milites Christi, pro fide ipsius ad passiones cucurrerunt, spontanea deuotione tradiderunt corpora sua ad supplicia propter deum, hoc expediebat, & fidei Christianæ talis eorum fortitudo necessaria erat, quia profectò multos idololatria defensores habebat, quorum stultitia nihilo melius quàm morte vel sanguine martyrum confundi, vel superari poterat. Et notandum, quia non prius dictum est equis fortissimis. ite & perambulate terram, & postea,

Matth.11. Ibidem.3. Ibidem.4. Acto.2.
Pœnitētia facit requiescere spiritum furoris domini.
Psal.9.
Psal.17.
Lucæ.15.
1.Cor.12.
Apoca.3. Lucæ.24.
Equi fortissimi, apostoli & martyres.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæsierunt exire & discurrere in vniuersam terram,sed prius quęsierunt exire.& tunc demùm dictum est eis,ite & perambulate terram.Christiano quippe nolenti aut timido non præcipitus,vel semetipsum ingerat passioni,vel persecutoribus obiciat, imò licentia datur fugiendi,di cente domino.Si vos persecuti fuerint in vna ciuitate,fugite in aliam.Volentibus ergo atq; desiderantibus coronam martyrij, per magnũ gratiam concedi delignatur,dum sortissimis equis volentibus exire,dicitur.ite & perambulate terram.Exempli gratia.Tunc vnus de equis huiusmodi,equis sortissimis quærebat exire,& dictũ est ei. & perambula terram, quomodo beato Laurentio dicenti ad Sixtum papam. Quo progrederis sine filio pater, respondit ei dominus per os illius, quòd post triduum esset secuturus. Cautela bona, cautela necessaria est omnibus equis domini, quamuis sortissimis, vt quamuis multum desiderent ad martyrium exire, non exeant nisi expectata, & per orationes quæsita dignatione supernæ gratiæ. quia periculosum est huiusmodi prælium,nisi magnum adsit spiritus sancti solatium.& plerique in negationis barathrum prolapsi sunt,dum se fortiter agere confidentes,vltro se tradiderũt.Quàm fortissimus in hoc ordine Petrus apostolus extitit,in quo tamen summæ sapientiæ cõplacuit sancire exemplum cauendi nimiam confidentiam in eiusmodi. Cum enim dixisset, domine tecum paratus sum in carcerem & in mortem ire,animam meam pono pro te, & si omnes scandalizati fuerint in te,ego nunquam scandalizabor,& si oportuerit me mori tecũ,non te negabo.cum ita fortiter cinxisset se adhuc iunior & ambularet vbi volebat, occurrit ei vna ancilla, & tu(inquit)ex illis es, atq; hoc audito mortem timuit & vitam negauit. Expectandũ illi fuerat, vt alius eum cingeret & duceret,quod & factum est postquam senuit,postquam sapientiam veramq; fortitudinem didicit.quia videlicet senilis animi & cani sensus est scire,quod hęc fortitudo non in homine, sed in deo sit.Itaq; fortissimis equis & ratio prælens, & exemplũ in promptu esse debuit, vt volentes exire, expectarent nutum dicentis.ite & perambulate vniuersam terram, quod est dicere, offerte vos ad mortem propter me sustinendam. Nam quia moriturus quispiam dicit, aut legitur dixisse, ego ingrediar viam vniuersæ terræ, rectè & huc exire in vniuersam terram, siue ambulare terram intelligitur, quod sit mortem non timere, ad meliorem vitam festinare. Ad vltimum & hoc non prætereundum, quia congrue quos in ordine quadrigarum dixerat sed dixit fortissimos, quia videlicet non antequam fundant, sed postquam fuderint sanguinem suum propter dominum,equi domini rufi sunt. & vt manifestius dictum sit,ante passiones suas rufi sunt.Post hæc omnia quæ hactenus dicta & facta sunt,eodẽ ordine quo in hac visione prærufum,quid restat secundum Christi Euangelium,nisi vt veniat ipse filius hominis sedẽs in sede maiestatis suæ, & coronam regni habens in capite suo, pro eo quòd propter nos homo factus, & in ista captiuitate natus,in ista Babylone cum hominibus conuersatus,nostram captiuitatẽ per passionem suam soluit,& multos filios in gloriam adduxit,& reduxit congregatos in vnã qui dispersi fuerant,secundum similitudinem illorum,qui tunc soluta captiuitate de Babylone ascenderunt,& reædificato templo domini,rursus in Hierusalem habitare cœperunt. Sequitur ergo [Et factum est verbum domini ad me dicens.Sume à transmigratione ab Oldai & à Tobia,& ab Idaia,& venies in die illa,& intrabis in domum Iosiæ filij Sophoniæ,qui venerunt de Babylone, & sumes argentum & aurum, & facies coronas,& pones in capite Iesu filij Iosedech sacerdotis magni,& loquêris ad eum, dicens. Hæc dicit dominus exercituum. Ecce vir oriens nomen eius, & super eum orietur, & ædificabit templum domino, & ipse portabit gloriam,& sedebit & dominabitur super solio suo,& consilium pacis erit inter illos.Et coronę erunt Helen & Tobiæ,& Idaiæ,& Hen filio suo Sophoniæ memoriale in templo domini, & qui procul sunt venient,& ædificabũt in templo domini, & scietis,quia dominus exercituum misit me ad vos. Erit autem hoc,si auditu auris audieritis vocem domini dei vestri.] Hic finis est pręclarę ac pulcherrimæ visionis, quæ sic incepit.vidi per noctem, & ecce vir ascendens super equum rufum, & ipse stabat inter myrtea. Visionis illius nocturnæ finis hic est, sacrosanctã salutis nostrę prophetiam miro modo præsentans historiam,quam hodie credentes videmus & gaudemus esse impletam,quia licut iam sæpe dictum,& semper est sciendum, secundum magnum quod in ea continetur pietatis sacramentum,ad illam, quam tũc Babylonij destruxerant Hierusalem,vir ille dominus exercituum reuersus est in misericordijs,& in ea domus eius ædificata est, & licet illa quatuor cornua regnorum principalium supradictorum Iudam & Hierusalem multũ vexilauerint,nihilominus fecit,quod facere deus proposuit, quia promissum fuerat,Christus inde venit,& secundum scripturas iuxta hanc visionem ea quæ de ipso erant, iam finem habent,& vt iam ante dictum est,nihil restat, nisi vt ipse qui victor salutis omnium,per passionem consummatus resurrexit,& in cœlum ascendit, redeat gloria & honore coronatus, omni mundo, & angelis,& hominibus spectabilis. Vndè quia visio est, & hæc omnia per noctem prophetavidit,non

Matth.10.

Matth.26. Iohan.13. Lucæ.22. Iohan.vlt.

Perambulare terram quid sit. 3.Reg.2.

Equi rufi, per sanguinis fusionem.

Zach.1.

vidit,nũ magnopere hic insistendum est sensui literali,dum dicitur,sume à transmigratione ab Oldai,&c. Equidem tradunt Hebræi,vtpote literæ amici,quòd Daniel & tres socij eius reuersi de captiuitate,aurũ & argentum obtulerunt in domo domini,& exinde iusserit dominus,sicut hic sonat litera, coronas fieri, eosq; commutatis nominibus designari,scilicet Oldai, Tobiam, Idaiam & Hen,Ananian esse,& Azariam,& Misaelem,& Danielẽ.Porrò quòd in secundo loco pro Oldai positum est Helen,ideirco factum est,quia Helen interpretatur somnium, & Daniel cum sociis suis apud deum obtinuit, vt somnũ quod viderat rex reuelaret sacramentum. Veruntamẽ siue in re gestum,siue tantummodo in visione fuerit ostensum, grande & admirabile contemplemur negocium,cuius illud constat extitisse portentum. Supra nanq; in hac eãdem visione taliter dictum est. Audi Iesu sacerdos magnæ tu & amici tui qui habitant corã te,quia viri portendentes sunt.Non ibi totũ dictum est illi,quod audire iussus est, necq; amicis eius illic torum expositum est,quod audire iubebantur,sed nec nomina ipsorum illic scripta sunt, neque expressa propter quam,vel in qua portendentes dicti sunt. Ecce nomina eorum semel & iterũ expressa sunt,primùm dicendo.Sume à transmigratione ab Oldai,& à Tobia,& ab Idaia argentum & aurum, & facies coronas.deinde & coronæ erunt Helen,& Tobiæ,& Idaiæ, & Hen filio Sophonię memoriale in templo domini.Nimirum & nominibus suis,& auro atq; argento suo, & in eo quòd coronæ exinde factę ponì iubentur in capite Iesu filij Iosedech, viri isti portendẽtes sunt.Et rectè ibi Iesus indutus erat sordidis vestibus,quæ & ablatæ sunt ab eo, dictumq; est ad eum. audi Iesu sacerdos magne tu & amici tui qui habitant coram te, quia viri portendentes sunt.rectè(inquam)illic dilata est hęc portenti pars,quia videlicet prius oportebat illa fieri, quę per candelabrum aureum & per cætera quæ scripta sunt, vsque ad præsentem locũ significata esse vti diximus,& demùm futurum erat, & fiet illud quod præsenti capitulo significatum est.

Narratio ex Hebræorum traditione.

Supra.3.

Ipsos sanctæ ecclesiæ quatuor ordines, quos in quatuor quadrigis intelligendos esse diximus, in gloria resurrecturos, & ex ipsis siue propter ipsorum saluationem coronandum esse dominum Iesum,quatuor viri isti portendunt Oldai,Tobias,Idaia,& Hen.Oldai nanq; interpretatur deprecatio domini, quod videlicet nomen congruit quadrigæ illi in qua sunt equi nigri, id est,ordini illi,in quo licut supra dictum est, peccatores conuersi ad pœnitentiam, deprecantur faciem domini.Tobias interpretatur bonus dominus,& ideirco congruit quadrigę illi in qua sunt equi albi,id est,ordini illi,in quo nullius macula criminis,imò etiam multus in plerisq; candor virginalis propositi. Siquidem talis ordo siue quispiam huiusce ordinis rectè dicitur bonus domini, ita vt quidam istorum notissimus dicatur etiam dilectus domini. Idaia interpretatur notus domini.Vndè & bene congruit quadrigæ illi,in qua sunt equi varij, id est,ordini illorum quibus spiritus sanctus diuisiones gratiarum distribuit,ita vt alios docendo, regendo,atq; confirmando,plus cæteris innotescant domino,ita vt cuilibet eorũ dignetur dicere,noui te ex nomine.Hen interpretatur gloria. Vndè & nomen conuenit equis illis fortissimis,qui exierunt,& quærebant ire & discurrere in omnem terram,scilicet gloriolo martyrum ordini, qui vexillum diuini nominis foras extulerunt, & contra diabolum & phalangas eius visibiles atq; inuisibiles exierunt ad pugnam,& per vniuersam terram sanguine roseo suo sanctam rigauerunt & decorauerunt ecclesiã,hoc fecisse illis gloria maxima est. Igitur ab istis sumes(ait)argentũ & aurũ, & facies coronas, & pones in capite Iesu filij Iosedech sacerdotis magni, quia videlicet per singulas virtutes electorum suorum dominus coronatur,imò in illis omnibus coronatis, saluator in singulis coronam accipit.quia videlicet ipsius gratia,ipsius est opus,omnis omnium sancto rum corona.Non solùm aurum,neq; solùm argentum,sed & aurum sumitur & argentũ ad coronandum Iesum,quia videlicet non solo sensu scripturarum,qui intelligitur per aurum & argentum,clarificamus eum. Locus verò vbi coronæ istæ fiant domus est Iosiæ, id est,saluati filij Sophoniæ,id est,visitationis domini,quo nomine rectè intelligitur ecclesia;quam dominus vniuersam sua visitatione saluauit,secundum typum domus Zachæi,quam ipse visitauit. Et hodie salus domui huic facta est,inquit,& loquêris ad eum,dicens.Hęc dicit dominus exercituum,dicens.Ecce vir oriens nomen eius,& subter eum orietur,&c.Ponendo coronas in capite Iesu filij Iosedech.Iubetur loqui ad eum & dicere.cuius rei ipse & amici eius,viri portendentes sint,ac si dicat. Istud quod agitur hic aliud portendit,alterius rei portentum est,quia videlicet iuxta hãc significationem ecce venit,ecce in propinquo est,vir magnus,vir fortis & potens,cui nõ est par alius.Et si vultis scire quis dicatur,vel quomodo nominetur,oriens est nomen eius,quo videlicet nomine, nullus virorum præter ipsum iure nominatur, quia solus hic semper est in ortu,& nullus vnquam illi est occasus. Cum occidere putabitur,maximè orietur,id est,cum fuerit secundum carnem huic mundo moriturus, tunc apud inferos timentibus deum orietur, moxq; super occasum ascendens,cœlo & terræ orietur viuus,& nunquam moriturus.Hoc omnino est in potestate eius,& ideirco dico vobis,quia hoc ipsum nomen eius. Oriens subter eum orietur, id est, per eum in multitudine credentium dilatabitur, in gloria resurgentium clarisicabitur. Hinc est quòd protinus sequitur.Et ędificabit templũ domino,& ipse extruet templũ domino.

Quid portendunt hi quatuor viri Oldai.

Tobias. Iohan.vlt.

Idaia.

Exod.33. Hen.

Quomodo Christus coronatur in electis.

Domus Iosiæ ecclesia est. Lucæ.19.

Vir Oriens nomẽ eius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Non enim quod semel dixerat,& ædificabit templum domino,superflua repetitione repetiuit, dicendo. & ipse extruet templum domino, sed quia vna eademq; ecclesia, & in præsenti seculo edificatur,dum gentes conuertuntur,& in futuro extruetur,dum omnes resurgemus,recte non contentus semel dixisse. & ædificauit templum domino, repetiuit, & ipse extruet templum domino.Et tunc ipse portabit gloriam,scilicet quam coronæ istæ significãt,quia videlicet magna illi erit gloria,tam multos filios adduxisse in gloriam.Si enim cuiuslibet gloria sunt hi,qui per eos ministerium crediderunt, quemadmodum & Apostolus dicit, Quia gloria vestra nos sumus,sicut & vos nostra,in die domini nostri Iesu Christi. quanto magis ipsius domini nostri Iesu Christi gloria est,& gloria erit,quòd est ipse salus omnium,quemadmodum idem Apostolus ait. quia complacuit per eum reconciliari omnia in ipso, pacificans per sanguinem crucis eius,siue quæ in terris,siue quæ in cœlis sunt? Tacito quod primum est,quia in ipso cõdita sunt vniuersa in cœlis,& in terra,visibilia & inuisibilia,siue throni,siue dominationes,siue principatus,siue potestates,& omnia per ipsum & in ipso creata sunt,& ipse est ante omnes,& omnia in ipso constant, quæ causæ si cum iam dictis congregentur, quòt putas coronarum gloriæ est, vnus idemq; deus & homo Iesus Christus? Ergo & ipse portabit gloriam,& sedebit (ait)super solio suo,& erit sacerdos super solio suo.Quod quàm iustũ sit,melius quis cogitare potest quàm eloqui,vt ille sedeat & dominetur omniũ,per quem omnia condita sunt,& sic sacerdos in æternum,per cuius sanguinem vniuersa pacificata sunt.Dominetur inquam,super solio suo,& sit sacerdos super solio suo,quod de nullo sanctorum dicere fas est,quia nullius eorum ius est,dicere suum dominationis vel sacerdotij soliũ,sed huius tantùm domini & sacerdotis vnici,cuius maiestas est,& sedes vna eademq; sedes maiestatis dei,quemadmodum dicit. Cum autem venerit filius hominis in maiestate sua,& omnes angeli cum eo,tũc sedebit super sedẽ maiestatis suę,&c. Quid & ista sibi vult congeminatio,& dominabitur super solio suo, & erit sacerdos super solio suo, nisi quia vnus idemq; in quem hæc dicuntur, futurum erat vt esset & nunc est rex atq; sacerdos? Denicq; qui rex idcirco dominabitur(ait)super solio suo,& erit sacerdos super solio suo, sarisq; manifestum est,hunc esse sensum, quia in vnam personam conuenient regnum & sacerdotium, & vnus idemq; geminum obtinebit regni & sacerdotij solium. Vbi statim infertur, & consilium pacis erit inter illos,subaudiendũ est,dominantem & sacerdotem, non quo Christus diuidatur,sed quo principatus duo,qui fuerãt earenus disiuncti,altera enim erat persona regia, & altera sacerdotalis, imò Christo consocientur. Inter illos igitur subauditur principatus,cum in vno fuerint inseparabiliter consociati, consilium(inquit) pacis erit, quia videlicet per illam coniunctionem pax est nobis,& sicut iam ante ex Apostolo commemoratũ est, per eum complacuit reconciliari omnia in ipso,& pacificari per sanguinẽ crucis eius, siue quæ in terris sunt, siue quæ in cœlis.Et coronæ erunt,ait,Helen & Tobiæ,& Idaiæ,& Hen filio Sophoniæ memoriale in tẽplo domini.Hoc est quod expectamus,quia sanctis omnibus & amicis domini,quos per istos significari iam diximus,memoriale erunt sempiternum,in illo cœlesti templo domini ipsæ coronæ quæ de auro & argento ipsorum domino Iesu factæ sunt. De sensu & sermone ipsorum,quo spiritus sanctus eundem dominum Iesum clarificauit.& clarificare non desinit, vsq; in finem seculi.Illud quoq; quod sequitur. Et qui procul sunt venient,& ædificabunt in templo domini,videmus quia factum est,& fit,& fiet vsq; in finem seculi,& nos maximè qui de gentibus aduenimus continget, quia procul eramus, quod meminisse nos vult Apostolus,vbi ad Ephesios loquit.Propter quod memores estote,quòd vos qui eratis sine Christo,alienati à conuersione Israel, & hospites testamentorum promissionis spem non habentes,& sine deo in hoc mundo. Nunc autem in Christo Iesu vos qui eratis longè,facti estis propè in sanguine Christi. Nunc venimus credendo, tunc autem vbi ponetur coronarum memoriale, venietmus resurgendo,& ædificabimus,imò & ædificati tanquam lapides viui in templo domini permanebimus.In fine sermonis ad ipsos,de quibus loquebatur,familiariter se conuertit.& scietis,ait,quia dominus exercituũ misit me ad vos. Erit autem hoc,si auditu audieritis vocem domini dei nostri. Et nũc quidem scimus,quòd prophetiam in veritate dominus misericors ad nos,& veritatem locutus est spiritus sanctus per prophetas suos, sed scimus ex parte quòd nondum venit quod perfectum est. Per fidem enim ambulamus,& non per speciem, Tunc autem sciemus experimento,cum apparuerit eum coronis iam dictis,quoniã videbimus eum secuti est. Et hoc erit (ait)si auditu audieritis vocẽ domini dei vestri, hoc est, si præcepta eius custodieritis, quia sine operibus ad tantam gloriam promeredam sola fides non sufficit.

Gloria Christi. Hebr.2. 2.Cor.1. Coloss.1.

Solii Christi regis & sacerdotis.

Matth.25.

Coloss.1.

Gentes erãt procul à deo.

Ephes.2.

1.Petri.2. 2.Cor.13.

1.Iohan.3.

RVPERTI ABBATIS

TVITIENSIS IN ZACHARIAM PROPHETAM, COMMENTARIORVM LIBER TERTIVS.

SVAM dulciter in cantico sponsa dilecto canit. Apprehendam te,& ducam te in domum matris meæ,& in cubiculum genetricis meę,ibi me docebis.& quàm dulce est experimento discere vim huiusce modulationis. Quid enim est dilectũ apprehendere,nisi Christi sensum in scripturis inuenire? Et quid est eum apprehensum in domum matris,& in cubiculum genitricis ducere,nisi ad cõmunem ecclesiæ vtilitatem siue institutionem voce aut in scripto proferre? Talis erat anima Pauli,qui nuper regeneratus ecclesiæ sacramentis,Christum eidem ecclesiæ iam notũ optimè cognoscẽs, de scripturis notiorẽ reddidit, tam voce quàm literis. Ibi me(ait)docebis, quia videlicet in tali facto meritum est vicissitudinis,vt qui præceptis ecclesiam docuit,ipse adhuc de pluribus debeat edoceri,iuxta illud.Omni habenti dabitur,& abundabit.In hac igitur spe,vt hactenus cum curristi,pereurre anima, gloriam quærens eiusdem dilecti, & tandiu fruere hoc quod ex parte est, donec veniat quod perfectum est. Sequitur. [Et factum est in anno quarto Darij regis,factum est verbum domini ad Zachariam in quarto mensis noni,qui est Casleu,& miserunt ad domum dei Sarasar & Rogomelech & viri qui erãt cum eo ad deprecandum faciem domini, vt dicerent sacerdotibus domus domini exercituum & prophetis loquentes.Nunquid flendũ mihi est in mense quinto,vel sanctificare me debeo,sicut feci iam multis annis? Et factũ est verbum domini ad me dicens.Loquere ad omnem populum terræ & ad sacerdotes dicens.Cum ieiunaretis & plãgeretis in quinto & septimo per hos septuaginta annos, nunquid ieiunio ieiunastis mihi?Et cum comedistis & bibistis,nunquid nõ vobis comedistis,& vobismetipsis bibistis? Nunquid non sunt verba quæ locutus est dominus in manu prophetarum priorũ,cum adhuc Hierusalem habitaretur & esset opulenta ipsa & vrbes in circuitu eius,& ad austrum,& in campestribus habitaretur.] Duo fermè intra hanc & præcedentem visionẽ tranlierant anni. Siquidem in anno secundo Darij decimo mense,vicesima & quarta mensis, vidi(ait)per noctẽ, & hic in anno quarto Darij in quarta mensis noni verbum domini ad se factum dicit, causam siue occasionem protinus inferens,propter quam,anno siue die illo factum est ad eum verbum domini. Miserunt(ait)ad domum dei Sarasar & Rogomelech,& viri qui erant cum eo ad deprecandum faciem domini,&c.Istis interrogantibus & dicentibus.Nunquid mihi flendum est, sicut feci iam multis annis,iubetur propheta vt loquatur ad omnem populum,& dicere. Nunquid ieiunio ieiunastis mihi,&c. Vnde datur intelligi,populum quoq; fere omnem sensus fuisse eiusdem,cuius erant Sarasar & Rogomelech,qui miserant ad domum dei super quæstione eiusmodi.Quos Persas fuisse,& duces regis Darij,timentes dominũ,autumant Hebræi(vt ait beatus Hierony.) Reuera sensus eorum, & populi sensus erat imperfectus,qui quoniam templum videbant vel audiebant esse constructum,iam flendi & ieiunandi causam sibi nullam superesse arbitrabantur. Manifestum est ex ipsorum interrogatione, quòd temporalibus & visibilibus intenti,de æternis & inuisibilibus bonis nulla aut parua solicitudine tenebãtur. Memoriter tenebant, quòd in quinto mense subuersa ciuitate Hierusalem & templo, populus captiuus ductus est,& quòd in septimo Godolias interfectus est ab Ismahel,& reliquiæ populi dispersę sunt, & ob hoc per singulos annos ieiunabant & flebant.Porrò captiuitatem illam vniuersalem qua humanum genus adeò captiuatum est in Adam,non satis curabant, atque liberatoris aduentum qui eatenus differebatur, non valdè suspirabant,aut propter hæc flendum sibi & eiulandũ existimabant. Quod si causas istas præ oculis habentes ieiunarent & flerent, nunquam taliter respondisset dominus. Loquere(inquiens)ad omnem populum terræ & ad sacerdotes dicens. Nunquid ieiunium ieiunastis mihi? Et cum comedistis & bibistis, nunquid non vobis comedistis & vobismetipsis bibistis? Longè aliter ieiunanti Danieli responsum fuit,quia longè alias ieiunandi causas ille sibi propositas habuit. Daniel(inquit angelus Gabriel)nunc egressus sum,vt docerem te & intelligeres. Ab exordio precum tuarum egressus est sermo.Ego autem veni,vt indicarem tibi,quia vir desideriorum es.Tu ergo animaduerte sermonẽ,& intellige visionem. Septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt super populum tuum,&c. Ille profectò ieiunijs domino ieiunauit,quia vir desideriorum ea quæ domini sunt desiderauit, videlicet non illud solùm vt reædificaretur illa ciuitas & templum manufactum,sed(quod longè maius,& incomparabiliter melius est)vt consummaretur pręuaricatio,& finem acciperet peccatum,& deleretur iniquitas,& adduceretur iustitia sempiterna,& impleretur visio & prophetia, & vngeretur sanctus sanctorũ. Igitur quoniã vnus idemq; dominus & hic per prophetã loquitur, Nunquid ieiunium

Can.8.

Matth.25.

CAP.VII.

Intervallũ duarum visionum.

4.Reg.vlt. Hierem.41. Iudæi non deo ieiunabãt.sed propter causas temporales.

Danie.9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aliud est, ieiunare domino, aliud ieiunare sibi. Roma.14.

ieiunium ieiunastis mihi? & subaudiendum est non, & cum comedistis & bibistis, nunquid non vobis comedistis, & vobismetipsis bibistis, & subaudiendum est, etiam. & alibi per Apostolum atque studiose discernendum est inter eum, qui dum non manducat, domino non manducat, id est, cum ieiunat, domino ieiunat, Et eum qui non manducat, vel dum ieiunat, non domino, sed sibi non manducat aut ieiunat. Rursusq; inter eum qui dum manducat, domino manducat. & eum qui dum manducat, non domino, sed sibi manducat. Nimirum qui ob hoc ieiunat, vel non manducat, vt per hunc pœnitentiæ laborē omnipotenti deo de peccatis suis satisfaciat, & vitæ æternæ fructum recipiat, ille ieiunium domino ieiunat, ille domino non manducat. Qui autem idcirco ieiunat, vel non manducat, vt vel temporalem pœnam euadat sicut Achab, vel transitoriam laudem recipiat sicut quiuis hypocrita, ille non domino, sed sibi nō manducat. Similiter qui idcirco manducat, vt opus domini operari valeat, quales ipse vult esse apostolos suos, siue euangelistas dicens, Edentes & bibentes. Dignus est enim operarius mercede sua, ille domino manducat. & econtra, qui operatur, quamuis opus sanctum, quamuis opus dei, ob hoc solùm vt manducet, ille non domino, sed sibi operatur, & sibi manducat. Amplius autem si non ieiunastis mihi, & subaudiatur, nō, quia nō ieiunastis propter regnū dei, non ieiunastis ob hoc, vt ciuitatē Hierusalē cœlestē, quam in Adam perdidistis, in aduentu seminis, quod Abrahā promissum est, scilicet Christi, recuperare mereamini. Dicat inquam, nunquid non vobis comedistis, & vobismetipsis bibistis? & respondeatur, etiam, quia non idcirco comedistis, vt operaremini opus dei, vt viatico sustētati, peruenire posseris ad patriam vel regnum dei. Et quis digne eloqui sufficiat, quàm competēter, quàm oportuna inuectione illos continuò percurit dicendo. Nunquid non sunt verba quæ locutus est dominus in manu prophetarum priorum, cum adhuc Hierusalem habitaretur, & esset opulenta ipsa & vrbes in circuitu eius, & ad austrum, & in campestribus habitaretur? Nam quia pueri erant, & de magnis atque sempiternis malis parū aut nihil solliciti, sola tēporalia mala deplorantes, & ieiunauerant & fleuerant, rectè insultabundus loquar, nunquid non sunt verba quæ locutus est dominus, &c. Quod si ita dixissent, per istos septuaginta annos ieiunauimus & fleuimus, pro eo quod Hierusalē deserta, & nos captiui eramus, sed multò magis ieiunandum & flendum est, quia nondum venit promissio aut aduentus eius, nunquam ita loqueretur, nequaquam ita insultaret eis de malis minoribus. Sequitur.

Isaiæ.7. Matth.6. Matth.10. Genes.22. Iudæi pueri erāt, solùm temporalia cogitantes.

[Et factum est verbum domini ad Zachariam dicens. Hæc dicit dominus exercituū. Iudicate iudicium meum & misericordiam, & miserationes facite, vnusquisq; cum fratre suo, & viduam & pupillum, & aduenam, & pauperem nolite calumniari, & vir fratri suo malum non cogitet in corde suo, & noluerunt attendere, & verterunt scapulam recedentem, & aures suas aggrauauerunt ne audirent, & posuerunt cor suum adamantem ne audirent legem, & verba quę misit dominus exercituum in spiritu suo per manum prophetarum suorum priorum. Et facta est indignatio magna domino exercituum, & factum est sicut locutus est & non audierunt, sic clamabunt, & non exaudiam dicit dominus, & dispersi eos per omnia regna quæ nescierūt, & terra desolata est ab eis, eo quòd non esset transiens & reuertens, & posuerunt terram desiderabilem in desertum.] Priores prophetas, quorum per manum misit dominus exercituū in spiritu suo verba hæc, iudicate iudicium verum, &c. illos dicit, qui ante captiuitatem extiterunt, quorum de præcipuis vnus Esaias erat, per quem ita locutus est. Quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam. Si volueritis & audieritis me, bona terræ comederis. Quod si nolueritis & me prouocaueritis ad iracundiam, gladius deuorabit vos. Huiuscemodi dictis, & lex primitus plena data est. Quod autem dicit, & noluerunt attendere, & auerterunt scapulam recedentem, & aures aggrauauerunt ne audirent, minus est facto ipsorum. Illi enim non solùm non audierunt, verùm etiā clamantes prophetas occiderunt, duro corde, indominabiles, & adamanti similes, qui lapis fortissimus & in tantum durus est, & omnia metalla confringat, & ipse à nullo confringatur, vndè à Græcis indomabilis dicitur. De quo illud mirandum, quòd cum tantæ sit duritiæ, solo perfusus sanguine hirci, quod animal libidinosum est, statim dissoluitur. Vndè congrua similitudo est valdè, & cor suum posuerunt adamantem, quia cum durissimæ ceruicis & cordis indomabilis essent contra deum, mollissimi erant in omnium libidinū fluxum, vt meritò in illos constet eundem Esaiam dixisse. Audite verbū domini principes Sodomorum, percipite auribus legē dei mei populus Gomorræ. Quorsum ista commemoratio? Videlicet quòd dominus iustus ad cognoscendum, ipsi autem fuerint inexcusabiles, quia quod factum est illis, non est factum per properantem domini impatientiam, sed per ipsorum perseuerantem impœnitentiam. Quis enim non consentiat iuste factam esse indignationem magnā domino exercituum, pro eo quòd peccatis suis addiderunt contemptum contra spiritum sanctum, in quo mittebat eis verba dominus exercituum per manū prophetarū? Ista ergo vicissitudine, & factum est (ait) sicut locutus est, subauditur, spiritus sanctus, & non audierunt, sic clamabunt,

Priores prophetæ. Esaiæ.7. Adamas. idem. ipsius dominus in puendo

mabant, & non exaudiam dicit dominus, & dispersi eos per omnia regna quæ nesciunt, & terra desolata est ab eis, eo quòd non esset transiens & reuertens & posuerunt terram desiderabilem in desertum. Quare autem cum præteritorū narratio sit, & in cæteris omnibus omnis enunciatio currat verbis præteriti temporis, hæc tantùm verba in futurum tempus extendit, sic clamabunt & non exaudiam, cum dicere posset, sic clamauerunt, & non exaudiuit? Quare, nisi vt intelligas, eum immutabilem esse, & perseuerantem in iudicij veritate, quod sicut fecit tunc, ita debeat si iterum peccauerint iterum facere? Denicq; & hoc futurū non ignorabat, quòd posteri illorum peiora facturi forent, quàm patres ipsi fecissent, vndè & clamantes non exaudiret, necq; exaudire deberet, quod cunctis gentibus nunc manifestum est. Quàm verò acerba est infelicium sugillatio, dicere, & terra desolata est ab eis, & posuerunt terram desiderabilē in desertum. Nam verè infelicissimū est, & infelicitatem desolationis pati, & insuper criminis argui, quòd ipsi desolationem ipsam fecerint, & quòd ipsa contra illos terra iustè videatur deflere & conqueri, & dicere illis. Non deus qui hoc fieri iudicauit, non Nabuchodonosor, qui iudicio dei super me ascendit, sed vos coloni pessimi, vos fecistis, & ex vobis causa est, quòd desolata & in desertum posita sum ego terra desiderabilis. Et multum congruè præsenti loco dominus, cui nulla terra desiderabilis, cui nil terrenum desiderabile est, terram appellat desiderabilem, quia videlicet cum se ieiunasse & fleuisse dicerent propter terræ desolationem, nimis aperte fatebantur, terram sibi fuisse desiderabilem, cœlestem autem non se desiderare promissionem, quippe quia dicebant, nunquid flendum nobis est & ieiunandum, satis sibi existimantes quòd videbāt solutam esse captiuitatem temporalem. Hoc igitur, & posuerunt terram desiderabilem in desertum, claret quàm acerbè sit dictum, ab eo quem naturaliter dulcem ipsi sibi exacerbauerūt. Porrò qualis causa est istā? eo quòd non esset transiens & reuertens. Præmisit, & terra desolata est ab eis, & tunc demum subiunxit, eo quòd non esset transiens & reuertēs. Si ita dixisset, terra desolata est, & non est transiens neq; reuertens, solummodo putaremus modum desolationis expressum, idq; esse, quòd nullus eundo aut redeundo per terram graderetur. Nunc autem non tam modum expositisse, quàm causam reddidisse desolationis videtur, dicendo, eo quòd nō esset transiens & reuertens. Quid ergo sit, non fuisse transeuntem & reuertentem, hoc inquirendū est. Confestim occurrit illud in Psalmo dictum, spiritus vadens & non rediens, quia sensum hoc & illud habent similem, sicut sonitū literalem penè eundem. Nam vadens & rediens, quid aliud est, quàm transiens & reuertens? Porrò illic spiritus vadens & non rediens, hoc est, in malum cadens, & à malo non resurgens. Ergo & hic, eo quòd non esset transiens & reuertens, hoc est, eo quòd non esset de illis transeūtibus in malum, qui reuerteretur in bonum, terra desolata est ab eis. Nam cor impœnitens, quod supra denotauit dicendo. & cor suum posuerunt adamantem, & auerterunt scapulam recedentem, nónne causa est satis, iustitiam vindicis iræ defendēs, & ad defendendum sufficiens? Verè igitur ipsi terram suam, terram desiderabilem posuerunt in desertum, & ab eis desolata est, eo quòd non esset transiens & reuertens, id est, per id quòd cum omnes transgressores essent, nullus erat aut vix vllus erat transgressor de transgressione sua pœnitentiam agens. Sequitur. [Hæc dicit dominus exercituum. Zelatus sum Sion zelo magno, & indignatione magna zelatus sum eam. Hęc dicit dominus exercituum. Reuersus sum ad Sion, & habitabo in medio Hierusalem, & vocabitur Hierusalem ciuitas veritatis, & mons domini exercituum, mons sanctificatus. Hæc dicit dominus exercituum. Adhuc habitabunt senes & anus in plateis Hierusalem, & viri baculus in manu eius præ multitudine dierum.] Hactenus quasi ridendo & subsannando loquebatur, iuxta quod sapientia talibus dicit. Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo cum vobis quod timebatis aduenerit, nūc deposito risu & subsannatione semota, gloriosa dicit de te, ô Sion ciuitas dei, cuius pars non vilis aut parua erat illa quæ tunc reædificabatur Hierusalem terrestris, secundum electionem, quæ de gente illa erat assumenda, maximéq; propter implendam promissionem exinde nasciturī & regnaturi in te Christi regis æterni. Zelatus sum (ait) Sion zelo magno. Zelus domini bonus est diligere homines, & odisse hominum vitia. Quo contra, zelus diabolī malus est, odisse homines, & amare hominum vitia. Hinc erat illud, quod idem dominus vt iniquitates compesceret, captiuitati tradiderat homines, & ciuitas Sion cum tēplo igne conflagrata est. Magnus hic vtiq; exstitit zelus, non parcere suo templo & propriæ ciuitati, non pepercisse genti, apud quam solam erat notitia nominis sui. Et non est (ait Hieremias) recordatus scabelli pedum suorum in die furoris sui. Zelo zelatus sum (ait) Sion zelo magno. Verùm hoc dicere superioribus quoq; temporibus potuit. zelatus sum populum meum zelo meo, quoties (vt ait Psalmista) iratus est furore in populo suo, & tradidit eos in manus gentium, & dominati sunt eorū qui oderunt eos, scilicet Mesopotamij & Moabitæ, Chananæi, & Madianitæ, & filij Ammon & Philistijm. Potuit (inquam) tunc etiam dicere, Zelatus sum zelo magno, quia videlicet sub illis quoq; hostibus vehementer afflixit eos. At verò tempore illo, de quo hic sermo est, amplius fecerat, quia nō in terra sua consistentes, seruierant Babylonijs, sed desolata & posita in desertum terra desiderabilis, tanti

CAP. VIII.

Querela terræ cōtra Iudæos.

Transiēs & reuertens. Psal.77.

Prouerb.1.

Zelus domini bonus.

Threno.2.

Psal.105.

Universidad de Deusto
Biblioteca

centi fuerant per septuaginta annos in Babylone captiui. Recte ergo non contentus dixisse. Ze
latus sum Sion zelo magno, addidit, & indignatione magna zelatus sum eam. Et est sensus, Nō
solùm taliter zelatus sum, vt eos seruituti subijcerent aduersæ gentes, quod sæpe factum est, sed
addita, cum zelo indignatione magna, terram quoq; & locum nomini meo sanctificatū illis ab
stuli, & igni Babylonico tradidi, quod hactenus factum non est. Quare? Videlicet, quia non so
lùm vt olim me derelinquentes, deos alienos coluerunt, verumetiam prophetas occiderunt, &
multum sanguinem innocentem effuderunt. Zelus ille magnus & indignatio magna per iustū
venit iudicium. At nunc idem dominus exercituum hæc dicit, subauditur, quæ misericor
diæ sunt, memor quod iurauit in sancto suo locutus Dauid. Visitabo in virga iniquitates eorū,
& in verberibus peccata eorum, misericordiam autem non dispergam ab eo. Reuersus sum ad
Sion, videlicet in eo, vt iterum ædificetur ipsa ciuitas & templum reædificatum est. Postmodū
veniam & habitabo in medio Hierusalem, scilicet homo factus, ita vt ipsa Hierusalem, & omnis
qui legem & verbum domini, quod de ipsa exibit, non incredulus audierit, dicat & veraciter
dicere possit, quia verbum caro factum est, & habitauit in nobis, & vidimus gloriam eius glo
riam quasi vnigeniti à patre, plenum gratiæ & veritatis. Perinde & vocabitur (ait) Hierusalem
ciuitas veritatis, videlicet pro parte electorum, prophetarum, atque apostolorum & omnium
iustorum, qui ex illa gente fuerunt, vel sunt, vel erunt, quorum de carne homo factus, habitabo
in medio Hierusalē, vndè & ipsa vocabitur & erit ciuitas veritatis, id est, ciuitas vel terra, vndè
veritas oriri dignata sit, iuxta quod Psalmista prædixit. Veritas de terra orta est, & iustitia de
cœlo prospexit. Rectè igitur vocabitur ciuitas veritatis & mons domini exercituum, mons san
ctificatus, de quo videlicet monte multa in prophetis dicta sunt, vt est illud apud Esaiam siue
Micheam. Venite ascendamus ad montem domini, & ad domum dei Iacob, &c. Porrò hęc
promissa spiritualia sunt, & spiritualibus conueniunt, ac desiderabilia sunt. illi autē ad quos ser
mo fiebat carnales erant & carnalia desiderabant, sicut iam demonstratum est ex illa ipsorum
interrogatione, nunquid flendum mihi est, vel sanctificare me debeo, sicut feci iam multis annis.
Putabant enim, nullam sibi iam esse causam fletus vel ieiunij, solo contenti gaudio temporali,
quòd videbant soluta captiuitate, terrenam ciuitatem & templum reædificari. Condescendens
ergo carnalibus sermo diuinus, & quasi cum pueris vt eos mulceat balbutiens pater grandæ
uus, Adhuc (inquit) habitabūt senes & anus in plateis Hierusalem, & viri baculus in manu præ
multitudine dierum, & plateę ciuitatis implebuntur infantibus & puellis ludentibus in plateis
eius. Hęc nanq; dicta plenam sore & integram ciuitatis restitutionem, pulchrè personant atque
denunciant, quam illi multum desiderabant, propter quam multum desiderabant, propter cu
ius destitutionem ieiunauerant & fleuerant. Sequitur. [Hęc dicit dominus exercituum. Si diffi »
cile videbitur in oculis reliquiarum populi huius in diebus illis, nunquid in oculis meis difficile »
erit?] Perspicuū est, illos tales fuisse, qualibus oportuerit de terrenis & temporalibus bonis blan »
diri, qualibus non iam deberent spiritualia vel cœlestia prædicari. Nam, vt quodam loco ipse
dicit, Si terrena dixi vobis & non creditis, quomodo si dixero vobis cœlestia credetis. Similiter
hic, quoniam difficile videbatur in oculis eorum, vt fieret sicut dixerat. adhuc habitabunt senes
& anus in plateis Hierusalem, &c. Dicere conuenit ei, qui nusquam inconuenientia dicit. Si diffi
cile videtur vobis, posse fieri hæc terrena, vt habitent senes & anus in plateis Hierusalem, & viri
baculus in manu eius, præ multitudine dierum. & plateæ ciuitatis impleantur infantibus & pu
ellis ludentibus, quæ omnia terrena sunt, quanto magis difficile videbitur si dixero vobis spi
ritualia siue cœlestia, quæ eadem ciuitate prouentura sunt. Veruntamen quodcunq; illud sit
quod dixi siue dicam vobis, quantumuis difficile videatur in oculis vestris, in oculis meis ne
quaquam difficile erit. [Hæc dicit dominus exercituum. Ecce ego saluabo populum meum de »
terra orientis & de terra occasus solis, & adducam eos, & habitabunt in medio Hierusalem, & »
erunt mihi in populum, & ego ero eis in deum, in veritate & iustitia. Hæc dicit dominus exer »
cituum. Confortentur manus vestræ, qui auditis in diebus his sermones istos per os prophetā »
rum, in die qua fundata est domus domini exercituum, vt templū ædificaretur. Siquidem ante »
dies illos merces hominum nō erat, nec merces iumentorum erat, neque introeunti & exeunti »
erat pax præ tribulatione, & dimisi homines vnumquemq; contra proximum suum. Nunc au »
tem nō iuxta priores dies ego faciam reliquijs populi huius, dicit dominus exercituum, sed se »
men pacis erit. Vinea dabit fructum suum, & terra dabit germen suum, & cœli dabunt rorem »
suum, & possidere faciam reliquias populi huius vniuersa hæc. Et erit, sicut eratis maledictio in »
gentibus, domus Iuda & domus Israel sic saluabo vos, & eritis benedictio. Nolite timere, con »
fortentur manus vestræ, quia hæc dicit dominus exercituum, sicut cogitaui vt affligerem vos, »
cum ad iracundiam me prouocassent patres vestri, dicit dominus, & non sum misertus, sic con »
uersus cogitaui in diebus istis, vt benefaciam Hierusalem & domui Iuda. Nolite timere. Hæc »
sunt ergo verba quę facietis. Loquimini veritatem vnusquisq; cum proximo suo. Veritatem & »
iudicium pacis iudicate in portis vestris, & vnusquisque malum contra proximum suum, ne »
cogitetis

Misericordia domini erga Hierusalem. Psal. 88.

Psal. 84.

Esaiæ. 2. Mich. 4.

Carnalia desideria Iudæorum.

Iohan. 3.

« cogitetis in cordibus vestris, & iuramentum mendax ne diligatis. Omnia enim hæc sunt quæ
« odiui, dicit dominus.] Cuncta hęc vt dicūtur, rectè simpliciter intelliguntur, nec opus est pro
pter mysticos siue allegoricos sensus digressionē facere ab illius temporis statu, quo propheta
ad populum domino mandante loquebatur. Hoc maximè & ante omnia sciendum est, quòd
omnis consolatio siue exhortatio hæc in Christum tendat, ad Christi aduentum respiciat, nec
propter aliud spiritui sancto, qui hæc sine dubio per os prophetæ loquebat, curæ fuerit de reę
dificanda & rursus habitanda siue implenda terra, & ciuitate illa, nisi propter eundem Christū,
quatenus esset vndè nasceretur, iuxta fidele dei promissum. Neque enim aliundè, sed de gente
illa, de semine Abrahæ, de domo & familia Dauid nasci oportebat illū. Expediebat igitur pro
missis & blandimentis consolatorijs animari & beneuolum reddi populum ad habitandum in
loco illo, ad reædificandum & reformandum terræ vel ciuitatis statum pristinum templo iam
reædificato, ad quod venturus (iuxta alium prophetam) esset idem dominator dominus. Ve
runtamē quod hic de templo manufacto in parte, in vna gente, imò in paruis vnius gentis re
liquijs dictum est, hoc idem de templo nō manufacto dominici corporis in vniuersitate, in toto
humano genere veraciter dici potest. Ante dies illos (inquit) antequā fundaretur domus domini,
merces hominum non erat, nec merces iumentorum erat, id est, omnis labor vester irritus fuit,
& tam homines quàm iumenta in agricultura, in mercimonijs, operibusq; diuersis cassis cona
tibus frustrabant. Neque introeunti (ait) & exeunti erat pax præ tribulatione, & dimisi omnes
homines, quemq; contra proximum suum. Quod est dicere, foris aduersarij, domi erat seditio,
& vbiq; tristitia ob bellorum frequentiam, & insidias domesticas, dum nec frater fratri exhibet
fidem, & omnis est inimica propinquitas. Nónne itidem verū, imò magis verum est, quòd an
tequā fundaretur templū dominici corporis, antequā deus homo fieret ex vtero virginis, nul
lum erat precium generis humanę? Reuera neq; hominum, id est, Iudæorum, neq; iumentorū,
id est, gentilium vllum erat precium. Non enim erat pax introeūti & exeunti, id est, nascenti &
morienti præ tribulatione, subauditur peccati, quia cum peccato omnis homo introiens in hūc
mundum nascendo, cum peccato exibat moriendo, videlicet nondum pariete inimicitiarum
soluto. Quo enim precio redimeretur saltem homo, id est, Iudæus? Nunquid precio sanguinis
hircorum, aut vitulorum? Ergo non erat pax, non erat remissio peccatorum, & dimisi (ait) ho
mines, vnumquemq; contra proximum suum, vtpotenō habentes semen & concordiæ spiritū.
Nunc aūt non iuxta priores dies ego faciam. Sed quid? Semen pacis erit, nimirū secundū illud
euangelium. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis, quæ pax non alia debet intelligi,
quàm reconciliatio dei & hominū, non alia quàm remissio peccatorū, quā tūc ipse, dum diceret
hæc faciebat, per sanguinē suum. hæc animaduertens quis, nō leue reputat, quod subinde dicit,
& erit, sicut eratis maledictio in gentibus, domus Iuda & domus Israel, sic saluabo vos & eritis
benedictio. Nam qui tunc erat maledictio, ita vt diceretur, vel dici posset tale quippiā ei, quem
perire quis vellet, sic tibi eueniat quomodo euenit miserabili populo qui terra sua in desertum
redacta, & ciuitate Hierusalem cremata igne, captiuus abductus est, ipse idem populus nūc est
benedictio per Christum semen pacis, vt ante dictū est, quia in ipso benedicent omnes gentes.
Ad hoc ipsum pertinet, hoc quoq; quod protinus dicit. Sicut cogitaui vt affligerē vos cum ad
iracundiam prouocassent me patres, dicit dominus exercituū, & nō sum misertus. sic conuersus
cogitaui in diebus istis, vt benefaciam Hierusalem & domui Iuda. Nam reuera ad iracundiam
prouocauerunt dominum patres nostri Adam & Eua, non solùm transgrediendo prȩceptum,
verumetiam defendendo peccatum, & propter hoc cogitauit vt affligeret nos, & modo quodā
non est misertus, quatenus alio modo melius misereretur. Emisit enim eos de paradiso mortis
& multarum miserus sententijs oneratos. Sed sicut cogitaui tunc vt affligerem vos, sic (inquit)
conuersus cogitaui in diebus istis vt benefaciam, scilicet per templū vel propter templū meū
non manufactum, quia sicut illud per mortem solutum, post triduum excitatum est, ita & vos
omnes reiurgere faciam. Nescio qualiter euenit, vt penè mihi inuito accidit, diuersum ab eo
quod supra dixi. Siquidem de his verbis propheticis dixi, quia cuncta vt dicunt, ita simpliciter
rectè intelligūtur, nec opus est propter mysticos siue allegoricos sensus digressionem facere ab
statu illius temporis quo hæc dicebantur. Et quidem illud dixi studio vitandi fastidij, sed my
steriorum nota suauitas, cursum sermonis improuisum odore suo intrinsecus traxit, & apud se
paulisper detinuit. Quoniam ergo cætera perstrinxit, cur omittat initiū præsentis capituli, quo
dixerat dominus. Ecce ego saluabo populū meū de terra orientis, & de terra occasus solis, & ad
ducā eos. Et habitabūt in medio Hierusalem, & erunt mihi in populū, & ego ero eis in deum in
veritate & iustitia. Deniq; & si tēpore illo, vbi templū per manus Zorobabel, & murus ciuitatis
per Neemiū restauratus est, populū suū saluauit dominus, salus illa nō tāta extitit, vt digna esse
possit tātis oris domini declamationibus. Verùm vbi conditū est templū iam dictū, templū do
minici corporis nō manufactū, tūc & ex eo veraciter de terra orientis, & de terra occasus solis sal
uat populus domini. Multi enim venient ab oriente & ab occidente, & recumbent in sinu Abrahæ,

Cuncta hęc verba in Christū tendebant.

Malach. 3.

Mystica expositio.

Ephes. 2. Hebr. 9.

Iohan. 14.

Genes. 12.

Suauitas sensus allegorici.

Matth. 8. Iohan. 14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod vtique est adduci,& habitare in medio Hierusalem, & sunt domino in populũ, & ipse est & erit eis in deũ in veritate & iustitia,id est,in Christo qui est ipsa veritas,& iustitiæ via,& vita æterna. Sed iam quid tandem de ieiunio interrogatus,post hæc dominus responderit,audiamus. [Et factum est verbum domini exercituum ad me,dicens. Hæc dicit dominus exercituũ. „
Ieiunium quarti,& ieiunium quinti,& ieiunium septimi,& ieiunium decimi erit domui Iuda in „
gaudium & lætitiam, & in solennitates præclaras. Veritatem tantùm & pacem diligite, dicit „
dominus exercituum] Ad id quod supra Saraſar & Rogomelech per legatos quæsierant,vtrũ „
in mente quinto ieiunare deberent,an post ædificationem templi finire ieiunium,luctumq; deponere,multis in medio positis quæ facerent,quæ sperarẽt,hæc dominus,per prophetã,respondit. Et illi quidem de vno interrogauerunt ieiunio mensis quinti,dominus autem respondens, de cæteris quoq; ieiuniis suam sententiam depromsit, de ieiunio quarti, de ieiunio quinti, de ieiunio septimi,de ieiunio decimi.Erat autem ieiunium quarti mensis,qui apud Latinos vocatur Iulius,die septima decima eiusdem mensis,quando descendens Moses de monte Sina,rabulas legis abiecit,atque confregit.& iuxta Hieremiã muri primùm rupti sunt ciuitatis.In quinto mense,qui apud nos appellator Augustus, cum propter exploratores terrq; sanctq; seditio orta esset in populo,iussi sunt montẽ nõ ascendere, sed per quadraginta annos longis à terra sancta circuire dispendijs, vt exceptis duobus, Caleph & Iosue, omnes in solitudine caderent. In hoc mense & à Nabuchodonosor templum Hierosolymis incensum est,atq; destructum,& populus in captiuitatem abductus. In septimo,qui apud nos appellatur October,occisus est Godolias, & Iudæ tribus ac Hierusalem reliquiæ dissipatæ. Mense decimo,qui apud nos Ianuarius dicitur,Ezechiel in captiuitate positus,audiuit & cunctus populus captiuorum,quinto mense templum esse subuersum,quod plenissimè in eodẽ prophera cognoscimus. Hæc igitur ieiunia propter causas tristes ac flebiles meritò ieiunabant,sed ieiunandi scientiam non habebant,quippe qui vnum ex his,scilicet ieiuniũ quinti iam non obseruandum esse volebant, quoniam captiuitatem soluram, & templum videbant reædificatum. Porrò,dominus non vsquequo templũ reædificaretur,sed vsquequo deleretur peccatum,& finem acciperet præuaricatio,volebat obseruari ieiunium,hoc est,quod præmisso,ieiunium quarti,& ieiuniũ quinti,& ieiunium septimi, & ieiunium decimi erit domui Iuda in gaudium & lætitiam,& in solennitates præclaras,continuò subiunxit. [Vsquequo venient populi,& habitabunt in ciuitatibus multis,& vadent habitatores,vnus in ad alterũ,dicentes.Eamus & deprecemur faciem domini,& quæramus dominum exercituum. Vadam etiam ego,& venient populi multi,& gentes robustæ ad quærendum dominum exercituum in Hierusalem,ad deprecandum faciem domini,hęc dicit dominus exercituum. In diebus illis,in quibus apprehendent decem homines ex omnibus linguis gentium,& apprehendent fimbriam viri Iudæi,dicẽtes.Ibimus vobiscum. Audiuimus enim,quoniam deus vobiscum est.] Quid aliud est hoc dicere,nisi vsquequo veniat qui mittendus est,& ipse erit expectatio gentium? Neque enim ante,sed quando ex quo ille venit,venerunt,& veniunt populi,& habitauerunt atque habitant in ciuitatibus multis,id est, in ecclesijs multis,& ex eo vadunt habitatores ciuitatum eiusmodi, vnus ad alterum dicentes. Eamus & deprecemur faciem domini,& quæramus dominum exercituum,quod dicere nimirum est annunciare Christi euangelium,& exhortare atq; ædificare alterutrum,atq; hoc modo dum vnus dicit,eamus,& alter respondet.vadam etiam ego, veniunt, & vsque in finem seculi venire non desinũt populi multi,& gentes robustæ ad quærendũ dominũ exercituũ in Hierusalem,ad deprecandã faciem domini. Ex abundanti est astruere siue demonstrare, quòd in illam quoq; terrenam Hierusalẽ,vbi dominus exercituũ in terra visus,& cum hominibus cõuersatus est,vndè post mortẽ Christi,atq; resurrectionẽ salus processit,sicut alibi scriptũ est,quia de Sion exibit lex, & verbũ domini de Hierusalem,in illam(inquam) Hierusalem terrenã,vbi est sepulchrũ eius gloriosum, vadũt populi multi ad quærendũ dominũ,ad deprecandum faciem domini.Illam potius Hierusalem hic intelligere placet,quam Psalmista pulchrè exprimens.Hierusalẽ(inquit)quæ ædificat vt ciuitas,cuius participatio eius in idipsum.Illuc enim ascenderunt tribus tribus domini testimoniũ Israel ad confitendũ nomini domini. Vsquequo istud fiat,vsq; dum istud proueniat.Ieiunium(ait)quarti,& ieiuniũ quinti,& ieiuniũ septimi, & ieiuniũ decimi erit domui Iuda in gaudium & lætitiam,& in solennitates præclaras.Quomodo in gaudiũ & lætitiã & in solennitates præclaras? Videlicet non ieiunando cum tristitia,sicut ieiunant hypocritæ tristes,nõ(inquam) cum tristitia,sed cum lætitia,iuxta illud. Tu autem cum ieiunas,vnge caput tuum,& faciem tuam laua,&c. Ibi enim est solennitas præclara, vbi est intentio iucunda desiderantis, vt soli domino placeat,hoc ipsum quod ieiunat.Quid ergo inquis? Cum venerit illud tẽpus,de quo dicis,vsquequo veniẽt populi,nõ erit ieiunandi in mensibus illis? Non vtiq; exiget dominus,imò prohibebit illa ieiunia veritatis.Nonne hoc ipsum habet veritas euangelij? Tunc(inquit) accesserunt ad eum discipuli Iohãnis,dicẽtes.Quare nos & pharisæi ieiunamus frequẽter,discipuli autem tui non ieiunant? Et ait illis Iesus.Nunquid possunt filij sponsi lugere,quãdiu cũ illis est sponsus?

Ieiunium quarti in Iulio. Exodi.32. Hiere.52. Ieiunium quinti. Nume.14. 4.Reg.vlt. Septimi. Decimi. Hiere.41. Ezech.24.

Genes.49.

Baruch.3.

Esaiæ.2.

Psal.121.

Ieiuniũ in gaudium. Matth.6.

Matth.9.

Venient

Venient autem dies cum auferetur ab eis,& tunc ieiunabunt. Itaq; causa ieiunij absentia sponsi est,& vsquequo veniret,vsque dum nascereturr, & præsens adesset, ieiunandũ erat.& quamdiu præsens fuit,ieiunare non debuerunt discipuli eius,filij sponsi,siue filij nuptiarum,vt alius euangelista scripsit. & rursus quando & ex quo ablatus est eis, rectè ieiunãt vsquequo cum illo sint. Dicet aliquis. Ergo Iohannes de filijs sponsi nõ erat,qui ieiunabat? Planè & intimus sponsi amicus erat,sed vsque ad tempus illud,cuius Euangelista describẽs actus. & erat(inquit)Iohannes vestitus cameli pilis, & locustas & mel syluestre edebat. Sponsum eundem non viderat,& venisse quidem illum nouerat, sed eundem facie nesciebat. Mirum sacramentum quod & hic in prophera vbi ieiunandum esset,dixit,vsquequo venirent populi,hæc quoq; subiunxit.In diebus illis,in quibus apprehendent decem homines ex omnibus linguis gentium, & apprehendent fimbriam viri Iudæi,dicentes.Ibimus vobiscum,audiuimus enim quoniam vobiscũ est,& in euangelio secundum Matthæum vbi dixit, sicut iam memorauimus. Nunquid possunt filij sponsi ieiunare,quamdiu cum illis est sponsus,&c.hæc illo loquẽte,ecce princeps vnus accessit, & adorauit eum,dicens.Filia mea modò defuncta est,sed veni,impone manũ tuam super eam, & viuet, dum surgens sequeretur eum & discipuli eius, ecce mulier quæ fluxum sanguinis patiebatur annis duodecim,accessit retro,& tetigit fimbriam vestimenti eius,& salua facta est ex illa hora. Quem non delectet hic vtrumque,& in prophera, & in euangelio simillima facies,vt vnus idemq; sacramenti vim continens sensus literalis, non multum dissimilis superficies. Denique gentiũ multitudo,quæ hic propheticis verbis denunciatur,dicendo. Apprehendent decem homines ex omnibus linguis gentium fimbriam viri Iudæi, ipsa significatur factis mysticis per mulierem, quæ fimbriam vestimenti eius tetigit,viri vtiq; secundum carnem Iudæi. Et quid est mulierem retro accedere,& fimbriam vestimenti tangere,nisi multitudinem gentium, non ante,sed post ascensionem eius in ipsum credere,& præcepta eius seruare, atq; hoc modo liberari à fluxu sanguinis, liberari ab omni immunditia peccatiq; Adhuc ea quæ sequuntur in eodem euangelij loco,& quæ in hoc prophera subiuncta sunt,considerare atque conferre libet. Tangendo mulier fimbriam vestimenti domini,salua facta est,& deinde puella archisynagogi filia,propter quam dominus idem surrexerat,& ibat,resuscitata est. Puella(vt Marcus manifestius exprimit) erat annorũ duodecim, & mulier in profluuio sanguinis erat annis duodecim. Ergo quando mulier infirmari cœpit,tunc illa puella nata est,& quando sanata est mulier, tũc illa puella mortua est. Magnum hic in mysterio patet spectaculum, quia videlicet iuxta hanc similitudinem, quando gentilitas sanguineo cultu idololatriæ cœpit fluere, tunc synagoga ex patriarchis Abraham & cæteris,ad quos factum est verbum promissionis nata est,& quando gentilitas per euangeliũ Christi sanata est,tunc synagoga per inuidiã mortua est.Nunc sequentia prophetæ videamus,quomodo his conferant. [Onus verbi domini in terra Adrach & Damasci requies eius] Item in Euangelio protinus sequitur de duobus cæcis,qui clamantes. Miserere nostri filii Dauid, illuminati sunt,& hic in prophera subiũgitur. [Quia dominus est oculus hominis, & omnium tribuum Israel.] Per terram Adrach & terram Damasci, itidem sicut per puellam,quæ mortua est,& per mulierem quæ sanata est,& per hominem, atq; per omnes tribus Israel, quorum dominus oculus est.itidem sicut per duos cæcos,qui illuminati sunt,duas intelligimus gentium siue hominum partes,scilicet Iudęos atq; Gentiles,& quicquid circa partes eas dem, tam per iudicium quàm per misericordiam factũ est vel fiet. Quæ per iudiciũ facta sunt vel fiunt in vtrisq; & hic in propheta,per Adrach atq; Damascũ,& in euangelio significatur per puellæ mortem,& per mulieris fluxum. Adrach quippe ex duobus integris compositũ est. Ad acutũ, rach molle tenerumq; significat. Vndè hoc ipsum nomen valdè synagogam denotat,habentem in se duo contraria,tenerum in ore,acutum in corde,testante Psalmista. Mollti sunt(inquit)sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula.Ideireo puella mortua est, id est, ideireo synagoga à deo deserta est, quia videlicet de ieiunio iam dicto, siue de alia qualibet re venisset occasio, loquebantur pacem cum proximo suo Iesu Christo, mala autem in cordibus suis.Porrò,Damascus eandem,quam & mulier quæ fluxum sanguinis patiebatur,gentilitatem nam nomine quàm re significat.Nomine,quia Damascus sanguinem bibens interpretatur.Re, quia is locus esse perhibetur, vbi ab impio fratre,pius Abel est interfectus. Porrò, quod apposuit requiei eius,quia ratione dixerit, protinus innuit, quia dominus, ait,est oculus hominis,& omnium tribuũ Israel,id est,illuminatio nõ minus gentilis,quàm Israelitici populi, quos ambos significant duo cæci,quorũ illuminationẽ post mulieris curationem,& puellæ resuscitationem, cõtinuq; Matthæus euãgelista subscribit. Inde Damascus requies est domini,inde de gentilitate per fidem requieuit,quia factus est oculus eius,quia illuminauit eam,vt ab homine gentili cognosceretur,quia prius tantùm in Iudæa notus erat deus,tantùm in Israel magnũ nomen eius. Veniam poscit sermo incultus,quoniam ex magnitudine sensuũ difficultatẽ patitur,remq; elarissimam,claritatem iucundissimam,versandq & eloqui conando,dum intendit sensibus fidelis animus,vocis & linguę officio fraudat.Nec enim verbis ornare perfacile est rem,cuius proprio

Marci.1.

Ibidem.1.

Matth.9.

Gentium & Iudæorum cõuersio & hic,& in euãgelio prę figurata.

Marci.5.

Genes.4.

Psal.75.

CAP. IX.

Matth.9.

Psal.54.

Universidad de Deusto
Biblioteca

labore mentis reuerberatur intuitus. Verè adoranda Christi filij dei diuinitas, & prædicanda
Matth.9. veritatis sapientia, quæ dum de ieiunio quæstionem obiectam accepisset à dicentibus. Quare nos & pharisæi ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant, respexit ad hūc locum
Iohan.5. propheticæ veritatis, vbi quæstionem de ieiunio propositā acceperat, atque responderat ipsum verbum domini. Nihil dulcius amatori, siue inquisitori veritatis, veritatem quæ ipse Christus est diligenti, nihil (inquam) dulcius, nihil iucundius in hac peregrinatione, quàm claro intuitu scripturarum veteris & nouæ, facies mutuo se respicientes agnoscere, quæ testimoniū (inquit) perhibent de me. Nunc ipsum literæ cursum ac tramitem breuiter iterare, & attentius con
struere licet. In diebus illis (ait) in quibus apprehendent decē homines ex omnibus linguis gen
tium, & apprehendent fimbriam viri Iudæi, dicentes. Ibimus vobiscum, audiuimus enim, quo
niam deus vobiscum est. Eclypsin hic sermo patitur, & subaudiendū est, iam non celebrabitur à
populis & gentibus robustis, quæ venient ad quærendum dominum exercituum, non (inquā)
celebrabitur, aut celebrari debebit ieiunium pro causis eiusmodi, pro qualibus vos celebratis,
Exodi.32. quia tabulæ priores fractæ sunt, irato Mose, propter reatū vituli, quem fecit Aaron, quia pro
Nume.14. pter exploratorum detractionem & populi seditionem iratus dominus, nō videbunt (ait) ter
ram, pro qua iuraui patribus eorū, & filij vestri (ait) erūt vagi in deserto annis quadraginta, do
4.Reg.vlt. nec consumantur cadauera patrum in deserto, quia Babylonij ciuitatem & templum succen
Hiere.41. derunt, & populum captiuum duxerunt, quia Ismahel Godoliam interfecit, & reliquiæ populi
dispersæ sunt. Pro his & hutusmodi causis in diebus illis non celebrabunt ieiunium, qui venient
Matth.9. ad quærendum dominum. Quare? Quia nemo (ait ipse dominus) immittit commissuram panni
rudis in vestimentū vetus. Tollit enim plenitudinem eius à vestimento, & peior scissura fit. Ne
que mittunt vinum nouum in vtres veteres, alioquin rumpuntur vtres, & vinum effunditur,
& vtres pereunt. Deniq; spem habere cœlestium siue æternorū, & flere atque ieiunare pro præ
terito detrimento terrenorum siue temporaliū, hoc quodammodo est immittere commissuram
panni rudis in vetus vestimentum. mittere in vtres veteres vinum nouum. Potius in vtres no
uos mittatur vinum nouum, id est, noua spes cœlestiū bonorum pro ipsis cœlestibus quamdiu
differuntur, & nondum ea comprehendit, fletum habeat atque ieiunium, atque ita ambo con
seruantur, quia & spes non confundetur, & ieiunij labor abundantiori saturitate remunerabi
tur. Eodem modo pannis rudis nouo vestimēto inseratur, ne veteri insertus peiorem scissuram
faciat, quid fecit Cherintus, qui fidem noui euangelij miscere voluit legalibus cærimoniis, & ita
Quæstio. neque vetus neque nouum iustitiæ vestimentum possidere potuit. De limbria viri Iudæi, quam
Responsio. apprehendent (inquit) decem viri ex omnibus linguis, iam supra dictum est. Verùm cum
credentes de gentibus multi & nobis innumerabiles sint, cur dixit decem viri, cum dicere po
Genes.18. tuisset, multi ex omnibus linguis? Ad hæc breuiter dicendū, quia tantis misericordia dei con
tenta fuisset, & propter tantos, id est, propter decem pepercisset, si decem iustos in Sodomis in
uenisset. Nam vsque ad hunc numerum miserator descendit, dimittā (inquiens) omni loco pro
pter quinquaginta. non delebo si inuenero quadraginta quinq;. non percutiam propter qua
Roma.8. pter decem. Vlterius non descendit. Igitur dicendo, decem homines apprehendent limbriā viri
Iudæi, tantos vult intelligi, quantos idem vir Iesus Christus secundū carnem Iudæus, ex omni
Esaiæ.6. bus linguis gentium vocare, iustificare, & magnificare venit, quantos ante secula præsciuit &
prædestinauit deus conformes fieri imaginis filij sui. Iuxta hunc sensum alibi quoq; omnis ele
ctio, decimatio, & omnis electus siue iustus rectè dicitur decimus. Apud Esaiam. Et multiplica
bitur (ait dominus) quæ derelicta fuerat in medio terræ, & adhuc in ea erit decimatio. Et in li
2.Mach.5. bro Machabæorum secundo, ita scriptum est. Iudas autem Machabæus qui fuerat decimus, de
cesserat in desertum locum. Quod tandem vel quale est onus, quod protinus subiungit. Onus
verbi domini in terra Adrach & Damasci requiei eius. Nam ante iam dictum est, quamobrem
hic per Adrach, & per Damascum eadem rectè intelligantur, quæ in euangelio per puellā mor
tuam, & per mulierē quæ fluxum sanguinis patiebatur. Ergo quoniā propter quæstionem
ieiunij factum est hic ad propheram verbū domini. non aliud onus quærendum est, quàm onus
ieiunij, siue in terra Adrach, siue in terra Damasci, id est, siue in populo Iudaico, siue in populo
gentili, sed modis longè diuersis. Nam in populo Iudaico ieiuniū fames est audiendi verbū do
mini, quia fame ieiunat, & mortua est puella iam dicta, id est, synagoga idē iubeat dare illi man
ducare, scilicet quando reliquiæ cōuertentur eiusdem populi, sicut euangelica veritas mysticè
signauit. Nam cum resuscitasset puellam, iussit dari illi manducare. Porrò, in populo qui ex gen
Matth.9. tibus credidit, ieiuniū est, & esse debet esuries & sitis iustitiæ. Vndè loco euangelij superius me
morato, quando mulier accessit fimbriam vestimenti eius tangere, dicebat ipse. Venient autem
dies cum auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt, &c. De eo quod protinus ait. Quia do
minus est oculus hominis, & omnium tribuum Israhel, iam supra dictum est. Sequitur. [Emath,
quoque in terminis eius, & Tyrus, & Sidon, assumpserant quippe sapientiam. Et ædificauit,

Tyrus

« Tyrus munitionem suam, & coaceruauit argentum quasi humum, & aurum vt lutum platea-
« rum. Ecce dominus possidebit eam, & percutiet in mari fortitudinem eius, & hæc igni deuora-
« bitur. Videbit Ascalon, & timebit Gaza, & dolebit nimis & Accaron, quia cōfusa est spes eius,
« & peribit rex de Gaza, & Accaron, nō habitabitur, & sedebit separator in Azoto, & disperdam
« superbiam Philistinorū, & auferam sanguinē eius de ore eius, & abominationes eius de medio
« dentium eius, & relinquetur etiam ipse deo nostro, & erit quasi dux in Iuda, & Accaron. quasi
« Iebusæus, & circundabo domum meam ex his qui militant mihi euntes & reuertentes, & non
« transibit super eos vltra exactor, quia nunc vidi in oculis meis] Septem hic percurrit nomina
gentium siue vrbiū gentilium, Emath, Tyrum, Sidonem, Ascalon, Gazam, Accaron, & Azotū Septenario
pronuncians esse in terminis domini, propter quod dixerat, quia dominus est oculus hominis, vniuersitas
& omnium tribuum Israel. itemq; pauloante, apprehendent (ait) decem homines ex omnibus significatur.
linguis gentiū fimbriam viri Iudæi. Porrò numero septenario vniuersitas designari solet. Ergo
idem valet, ac si vniuersas gentes in terminis domini esse dixisset, videlicet eodē spiritu, & ea-
dem intentione, qua Paulus apostolus disceptantibus Iudæis & Gentibus, contra Iudæum lo- Roma.3.
quitur. Vbi est gloriatio tua? Exclusa est, an Iudæorum deus tantùm? Nonne & Gentium? Imò
& Gentium. Quare autem propheta cum eandem haberet intentionem potius quàm cæteras
gentes vel vrbes istas nominauit, Emath, Tyrum, Sidonē, Ascalon, Gazam, Accaron, & Azo-
tum? Nimirum quia loco vel positione terrarum Iudaicæ terræ viciniores quàm cæteræ sunt.
De Emath quod Israeliticæ terræ vicina sit, vel ex eo cōstat, quia in libro Regum scriptum est. 3.Reg.8.
Fecit ergo Salomon in tempore illo festiuitatem celebrem, & omnis Israel cum eo multitudo
magna, ab introitu Emath vsque ad riuum Aegypti. De Tyro & Sidone nō dubiū, similiterq;
de Ascalon, Gaza, Accaron & Azoto, vrbibusq; Philistinorū, non incertum quin terræ illis (artis
vicinæ sint. Volens ergo quasdam pro cunctis ponere gentibus, earumq; vniuersitatem septe- Conuersio
nario (vt iam dictum est) designare numero, cur longinquiores magis quàm propinquiores, gentium.
imò cur nō magis vicinas quàm remotas poneret gentes vel vrbes? Igitur ne qua tribus Israel
aduersus hominem gentilem glorietur, Emath quoq; (ait) in terminis eius, & Tyrus, & Sydon,
Ascalon, Gaza, Accaron, & Azotus, id est, non minus gentium quàm Iudæorum vnus idemq;
est deus. Assumpserant quippe sibi sapientiam olim vanam, nunc autem veram. Olim deniq;
Tyrus, id est, quælibet gens ædificauit munitionē suam, videlicet decepta, & deinceps per ina-
nem philosophiam. ecce autem assumpsit veram sapientiam, quando vel ex quo apprehendit
(vt iam dictum est) viri Iudæi fimbriam. Olim (inquam) coaceruauit argentum, quasi humum,
& aurum vt lutum platearum. ecce autem vt comprobato, quòd aurum sapientiæ eius lutum,
& argentum eloquentiæ eius fuerit humus, dominus possidebit eam, & percutiet in mari forti-
tudinem eius, & hæc igni deuorabitur, id est, quicquid ea prius viuebat, occidet & destruet ba-
ptismo aquæ ac spiritus. Nam per mare aqua baptismi, & per ignem spiritus rectè intelligitur,
per quæ hominis siue gentis fortitudo percutitur, atque deuoratur, quando deposita superbia
veteris hominis in humilitate noui hominis Iesu Christi, id est, in morte eius baptizatur. Nam Roma.6.
quicunq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Videbit Ascalon, id
est, quælibet gens, & timebit, & timendo sapiens incipiet fieri. Nam initiū sapientiæ timor do-
mini. Videbit Gaza, id est, quælibet gens, & dolebit nimis, scilicet de peccatis & erroribus suis. Psal.110.
dolebit (inquam) dolore pœnitentiæ, qui videlicet dolor præparatio est lætitiæ sempiternæ, &
Accaron, subauditur, videbit & dolebit nimis, quia cōfusa est spes eius, nimirum illa cōfusione,
de qua Apostolus loquitur. Quem ergo fructū habuistis tūc in illis, in quibus nunc erubescitis? Roma.6.
Et peribit rex de Gaza, subauditur, qui prius illic regnabat, & Accaron, id est, quælibet gens
non habitabitur, videlicet ab illo rege, à quo prius habitabatur, qui erat princeps mundi hu-
ius. Et sedebit separator in Azoto, id est, in qualibet gente, ille nimirum separator qui idcirco
butyrum vel mel comedet, vt sciat reprobare malum, & eligere bonum, & ita sedebit tanquā
in area sua, iubens eam ventilari ac separari triticum & paleas. Et disperdam superbiam Phi- Esaiæ.7.
listinorum, subauditur his modis, quibus iam dictum est, quia videlicet Ascalon, Gaza, Acca- Matth.3.
ron, & Azotus, ciuitates sunt Philistinorum, qualium superbia tunc bene dispergitur, quando
qui erant superbi, humiles efficiuntur. Ferè cuncta hæc cum significent gratiam, tamen in
litera videntur sonare iram, quod nimirum spiritus propheticus per magnam procurauit sa- Cur gentiū
pientiam. Iudæos nanq; constat gentium semper odisse salutem, & idcirco vtile tunc erat ver- salus obscu-
bis obscuris ac dubijs, salutis gentiū promissiones inuolui, ne Iudæis ipsa scriptura propter gen rius ponitur in scrip-
tes fieret odibilis, apud quos oportebat eam custodiri, profuturam venturis seculis, vt nūc vi- turis.
demus, quia custodita ab illis vsque ad nos peruēnit. Et auferam (inquit) sanguinē eius de ore
eius, & abominationes eius de medio dentiū eius, & relinquetur etiā ipse deo nostro. Cuius de
ore sanguinem eius, & cuius de medio dentiū auferam abominationes eius. Nimirum cuiuscq;
credētis, quicunq; videbit & dolebit nimis, agendo pœnitentiam de peccatis suis. De ore & de
dentibus cuiuslibet eiusmodi auferā sanguinē & abominationes eius, vt iam nō recorderis, vel

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal.15. quòd sacrificia dæmonum comedit, vel quòd etiam martyrum sanguinem fudit. Hinc est illud, Non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus, nec memor ero nominum eorum per labia mea. Est enim hic sensus. Non congregabo eos qui pœnitentiam egerunt, vt iudicem eos vel vindicem in eos de peccatis præcedentibus, & nominum eorum qui impiè gesserunt, pro quibus raptores, homicidæ, adulteri nominati sunt, non recordabor, nec pro his puniam eos.

Septem nomina vrbiũ. Considera cuncta hæc nomina septem, Emath, Tyrus, Sidon, Ascalon, Gaza, Accaron, & Azotus, valdè acerba sunt, & talia, qualium dominum non esse memorem, grande sit beneficiũ Emath namq; indignatio, Tyrus angustia, Sidon venatio, Ascalon ignis ignobilis, Gaza fortis, Accaron sterilis, Azotus ignis generationis interpretatur. Nonne hæc omnia mala sunt, indignatio, & angustia, venatio subauditur diabolica, ignis ignobilis, siue ignis homicida, id est, homicidalis ira, fortitudo sine dubio quæ deo repugnat, sterilitas subauditur animæ, & ignis generationis, id est, luxuria. Sed non ero (inquit) memor nominum talium, id est, conuersum vel pœnitentem non puniam pro talibus, qualium nomina huiusmodi significatiua sunt. Et relinquetur (ait) etiam ipse deo nostro. Quàm bonum est relinqui deo nostro, vt videlicet malis nominibus abolitis, deo relinquatur homo, & ideo viuat residuus homo deo, remaneat humana, quam creauit ipse, substantia bona, nec vlla supersint accidentia mala. Nec vacat quod dicit etiam ipse, scilicet non minus Gentilis quàm Iudæus, Emathites, Tyrius, & Sydonius, Ascalonites, & Gazæus, Accaronites, & Azoticus, non minus quàm Hierosolymites, aut Ephrateus, aut alia quacunq; ex tribu vel ciuitate Israel denominatus. & erit dux in Iuda, nimirum idem quasi antistes aut vir apostolicus in sancta confessionis Christi ecclesia, & qui erat Accaron, id est, ste

Iebusæus. rilis, erit Iebusæus, id est, Hierosolymitanus. Hæc enim ciuitas tribus nominibus appellatur, Iebus, Salem, & Hierusalẽ, hoc illi dicto apostoli consentit, non est enim distinctio Iudæi & Græci.

Romano.3. Euntes & reuertẽtes. Roma.10. Acto.10. Et circũdabo (inquit) domum meam, id est, ecclesiam ex his qui militant mihi euntes & reuertentes. Non dixit, circundabo domum meam ex Iudæis, siue congregabo ex Græcis, sed absq; distinctione siue acceptione personarũ, circundabo (ait) ex his qui militant mihi euntes, id est, obedienter operantes, & reuertentes, id est, ipsum quod operati sunt, nõ sibi, sed mihi attribuentes, non suam, sed dei iustitiam statuere volentes, iustitiæ dei per omnia sese subiicientes. Nam in veritate comperi (ait Petrus) quia non est personarum acceptor deus, sed in omni gente qui timet deum, & operatur iustitiam, acceptus est illi. Et non transibit vltra super eos

Exactor diabolus. exactor, scilicet diabolus malus creditor, & impius exactor, qui suadendo peccatum sub debitũ

Oculi septẽ. retegit genus humanũ, debitumq; exigit ab omni homine, qui non habet redemptorem Christum dei filium, patronum patrem deum, aduocatum spiritum sanctũ. Non (inquam) super eos ille exactor vltra transibit, & non eos conculcabit, aut suffocabit, quia nũc vidi in oculis meis, id est, vilitaui eos in gratia septiformi spiritus sancti, cuius oculi septem sunt oculi mei, oculus sapientiæ, & oculus intellectus, oculus consilij, & oculus fortitudinis, oculus scientiæ, & oculus

Esaiæ.11. pietatis, & oculus timoris domini. In istis oculis meis nunc vidi & violentiam exactoris, & miseriam eorum, de quibus exigit. Nunc vidi dixit, pro eo vt diceret, nunc miseratus sum. Nam

Genes.22. videre dei subuenire est, visus dei magnitudo beneficij est. Exempli gratia. Vbi Abraham magnitudinem beneficij persensit in hoc dicto, non extendas manum tuam super puerum, neque facias illi quicquam, appellauit nomen loci illius, dominus videt. Vndè vsque hodie dicitur in monte dominus videbit.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN ZACHARIAM PROPHETAM, COMMENTARIORVM LIBER QVARTVS.

Sup.7. EX HIS quæ hactenus dicta sunt ab eo quod ait. Cum ieiunaretis, & plangeretis in quinto & septimo per hos septuaginta annos, nunquid ieiunium ieiunastis mihi, vlq; ad id, onus verbi domini in terra Adrach & Damasci requiei eius, Sartis demonstratum est, Iesum Christum dei filium, solum & vnicum esse & planctus & ieiunij remedium, propter cuius moram, donec veniret, rectè fuerit ieiunandum, propter cuius præsentiam, quoniam ablatus est sponsus filijs suis nihilominus rectè sit ieiunandum. Rectè (inquam) nam ipse est risus sanctorum, vndecunq; gaudium angelorum, cuius in typum natus patri Abrahæ filius vnicus, iussus est vocari Isaac, quod interpretatur risus,

Genes.21. dixitq; mater, risum fecit mihi dominus. Fecitq; pater grande conuiuium in die ablactationis eius. Iam quæ sequuntur melius patebunt, si memoria teneat animus istud risus æterni gaudijq; sempiterni

« sempiterni capitulum. [Exulta satis filia Sion, iubila filia Hierusalem, ecce rex tuus venit tibi iu
« stus & saluator. Ipse pauper & ascendens super asinã & super pullum filium asinæ, & disperdam
« quadrigam ex Ephraim, & equũ de Hierusalem, & dissipabitur arcus belli. Et loquetur pacem
« cum gentibus, & potestas eius à mari vsq; ad mare, & à flumine vsq; ad terminos orbis terræ.]

Matth.2. De hoc Euãgelista, cum dixisset cum appropinquasset Hierosolymis, & venisset Bethphage ad montem oliueti, &c. Hoc autem (inquit) totum factum est, vt impleretur quod dictum est per prophetam dicentem. Dicite filiæ Sion, ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinã, & pullum filium subiugalis. Quod ergo dicit. Exulta satis filia Sion, iubila filia Hierusalem, ecce rex tuus venit tibi iustus & saluator, ipse pauper & ascendens super asinam, & super pullum filium asinæ, luce clarius est, expositione non indiget. Hoc tantùm interim tenet nos, quod dicit, exulta, & non contentus dixisse, exulta, addidit, satis. & de verbo quidem exulta, manifesta ratio est, quia supra dixerat ieiuniorum solennitates habendas, vsquequo venirent populi & habitarent in ciuitatibus multis, & apprehenderent gentes simbria viri Iudæi, quem videlicet virum Iudæum, quoniam venientem & quasi præsentem videt oculo prophetali pulchrè positus

Matth.9. in contemplatione præsentię eius, exulta (inquit) filia Sion, iubila filia Hierusalem, nimirũ iuxta quod hic loquit, non possunt filij sponsi lugere, quàm diu cum illis est sponsus. Porrò quod addidit, satis, modum non qualemcunq; vult esse exultationis, quia videlicet exultatio filiorum sponsi iam dicti longè dissimilis exultationi filiorum huius seculi. Filij huius seculi erant illi, qui-

Iohan.5. bus dum loqueretur, inter cætera dixit. Vos misistis ad Iohannem, & testimonium perhibuit veritati. Ille erat lucerna ardens & lucens. vos autem voluistis ad horam exultare in luce eius. Horum idcirco meminerim, quia exultare ad horam, & exultare satis contraria sunt, & ex oppositio illius exultationis, qua ad horam exultare voluerunt illi, dictũ est filiæ Sion exulta satis.

Exultare ad horam. Quid enim est voluisse exultare ad horam in luce Iohãnis, nisi temporalẽ quæsisse vel sperasse gloriam in prædicatione Iohannis. Putantes enim illũ esse Christum, quem audierant fore venturum regem magnum, iam videre volebant sub tanto rege regnum Iudæorum magnum, & cunctis populis tremendum, quale tunc erat regnum Romanorum, quale suo tempore regnũ Græcorum, suo tempore regnum Persarum & Medorum, suo tempore fuerat regnum Babyloniorum, siue Assyriorum. Equidem maius volebant vel sperabant regnum fieri Iudæorum, quàm fuerat quodlibet eorum, verumtamen temporale & terrenum, quia scientiam non habebant, nec habere volebãt regni Christi, regni dei, quod est cœleste & sempiternũ. Ergo exultare volebant ad horam, sed ita exultare non est exultare satis. Siquidem exultatio talis, ad veram beatitudinem non sufficit. Tu igitur ô filia Sion, paruam respuens exultationem huius seculi, exulta satis, id est, illa exultatione exulta, quam prædicat tibi habitus regis tui, venientis tibi regis iusti, regis saluatoris tui. Qualis est habitus eius? ipse pauper & ascendens super asinam,

Humilitas regis nostri. Matth.11. Acto.7. Iohan.12. Matth.21. Marci.11. Iohan.12. & super pullum filium asinæ. Verè pauper, id est, mitis & humilis, sicut dicit ipse. Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Verè pauper, quia in hoc mundo de omni terra nec passum pedis possedit, aut possidere voluit. Et ascendens (inquit) super asinã, & super pullum filium asinæ. Perpende quo tempore hæc fecerit pauper iste, hoc fecit tunc, quando venienti Hierosolymam occurrere illi habebant turbæ quæ venerant ad diem festum cum ramis palmarum, clamantes. Benedictus rex qui venit in nomine domini, benedictum quod venit regnũ patris nostri Dauid, benedictus qui venit in nomine domini, rex Israel. Illo in tempore super asellum sedere voluit, facto vtique protestans id quod postmodum verbis aperuit. Regnum meum (inquiens) non est de hoc mundo, regnum meum non est hinc, atque ita sedendo satisfaciens insidiatoribus suis, calumniantibus sibi de nomine regis, & dicere volentibus quòd se regem faceret contra maiestatẽ Romani imperij. Denicq; satis factũ illis esse potuisset, nisi fuissent inimici, & odio magno illum persequentes, quia videbant illum non grandi equo, sed paruo sedentem asello, & circa eum non splendores armorum, sed odorem & suauitatem oliuarum. Hæc enim satis illum excusabant, quòd non vellet vlli homini terrenum diripere regnum. Et secundum literam quidem non super vtrumq;, id est, super asinam & super pullum sedebat, sed secundum spiritualem sensum fieri poterat & fit, quia videlicet super homines de Iudaico populo ranquã super asinam & super humiles de populo gentium tanquam super pullũ sedet regnando, vtrorumq; rex, vtrorumq; saluator. Igitur exulta satis, id est, gloriare nõ in honore vel potentia principum huius seculi, sed in humilitate regis tui, cui gloria sempiterna succedit. Et disperdã (ait) quadrigam Ephraim, & equũ de Hierusalem, & dissipabitur arcus belli. Vel pater vel spiritus sanctus de filio dixerit ad Sion siue Hierusalem, Ecce rex tuus, cui dicere conueniat, & disper-

Mystica expositio. dam quadrigam ex Ephraim, &c. rursumq; de filio, & loquetur pacem de gentibus. Hierusalem electos de Iudæos, & Ephraim electos significat ex gentibus. quadriga autem & equus quę disperdam inquit, superbiam & vanitatem huius seculi. Vndè descendentes humiles, ad hũc regem Christum conuersi, dicunt alijs in eadem superbia perseuerantibus. Hi in curribus, & hi in equis, nos autem nomen domini nostri inuocabimus. Simul etiam secundum literam Ephraim Psal.19.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& Hierusalem percutit,quia videlicet temporibus illis quadrigas & equos sibi multiplicauerãt reges Samarię,qui fuerant ex tribu Ephraim,& reges Iuda,quorum metropolis erat Hierusalem,& frequenter contra inuicem bella gesserãt. Et dissipabitur(ait)arcus belli,videlicet in his qui non contenti præcepto regis pacifici,quod est nemini calumniam facere,neminem concutere, & vnumquemq; stipendijs suis contentum esse, sequuntur etiam consilium, vt cum Petro apostolo gladium suum omnino conuertant vel recondant in locũ suum, de qualibus & Esaias loquitur.Et conflabunt gladios suos in vomeres,& lanceas suas in falces,&c.Quod protinus dicit.Et loquetur pacem gentibus,hoc est quod Apostolus dicit.Et veniens pacem euangelizauit vobis qui longè fuistis,& pacem his qui prope,quæ videlicet pax reconciliatio est dei & hominum, remissio est peccatorum. Et sicut hic vbi dixit, & loquetur pacem gentibus, continuò subiunxit,& potestas eius à mari vsque ad mare,& à flumine vsque ad terminos orbis terrę,ita & in psalmo spiritus idem cum dixisset,Orietur in diebus eius iustitia & abundantia pacis,statim subiunxit.Et dominabitur à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum. A mari Indico vsque ad mare Britannicum,vel à mari orientali vsque ad mare occidentale dominabitur,& potestas eius erit. & illa tamen dominatio,siue potestas incipiet à flumine vsque ad terminos orbis terrarum, id est, à tempore baptismi.& diffundetur vbiq; terrarũ, vel à flumine,subauditur Iordanis,id est,à Iudæis,& diffunderur in omnes gentes,quia de Sion(ait Esaias)exibit lex,& verbũ domini de Hierusalem,& iudicabit gentes,& arguet populos multos.Nunc ad ipsum,de quo loquebatur,apostrophen facit,& dicit.[Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu in quo non est aqua] Dicendo,tu quoq;,admiratione nobis facit, quia reuera miræ dignationis est, quòd non legatus neque angelus venisset,tu per temetipsum deus homo factus ad inferos descendisti,& hoc in sanguine tuo,quod magnum & mirum est opus dilectionis,quia maiorem hac dilectionem nemo habet,vt animam suam ponat quis pro amicis suis.Sanguinem illum,sanguinem dicimus testamẽti tui, quia videlicet testamentum tuum,testamentum æternæ hæreditatis quod scripsisti hęredibus tuis,tu sanguine tuo,tu morte tua cõfirmasti.In illo sanguine tuo qui de latere tuo lancea militis patefacto cum aqua cucurrit,emisisti vinctos tuos de lacu,in quo non est aqua,vinctos(inquam)tuos,qui ex lecti ab origine mundi,per omnes ætates siue generationes vsque in horam tuæ passionis expectabant te in lacu inferni,in quo non est aqua,subauditur,quæ aliquem à peccatis abluat.& ideirco hinc illuc aquam manare, hinc vsque illuc aquam cum sanguine tuo profluere oportebat,quia illic non erat,illic acquiri non poterat.Et hoc mirum,quòd hic in ista regione viuentium aqua & sanguis de humano corpore exiuit,& illic emundationem fecit. Vis nanq; illa,vis siue virtus diuina quæ hoc effecit, vt & sanguis & aqua exirent de corpore iam exanimi, ipsa hoc efficere potuit,vt mortui statim carerent omni macula peccati,& contagione primæ preuaricationis,veluti mari magno inundati,Emisisti illos,subauditur,dicens eis. [Conuertimini ad munitionem vincti spei.] Id est,reuertimini in paradisum vincti,nõ desperati.Munitionem quippe sanguinis testamenti vobis accessibilem fecit,extincto flammeo gladio, quem sententia vindex ante paradisum collocauit,& eo paradisum cõtra prævaricatores muniuit. Sequitur.[Hodie quoq; annuncians duplicia reddam tibi,quoniam extendi mihi Iudam,quasi arcũ impleui Ephraim, & suscitabo filios tuos Sion, super filios tuos Græcia.] Quanquam & aliter possit intelligi,nullo modo tamen liberius intellexerim,quàm vt hæc quoq; sit vox patris siue spiritus sancti ad eundem filiũ cui dixerat.tu quoq; in sanguine testamẽti tui,&c. Hodie quoq; hoc est,hoc ipso tempore siue tertia die passionis vel mortis tuæ,annuncians & dicens.Exurge gloria mea,exurge psalterium & cithara.Duplicia reddam tibi,videlicet propter quod obediens fuisti vsque ad mortem,mortem autem crucis,scilicet vt omnem potestatem in cœlo & in terra habeas,in diuina simul & humana natura,quam prius habebas tantùm in diuina. Adhuc in eo quoq; duplicia reddam tibi,vt & tui qui mortui fuerant ab origine mundi,& ad inferos descenderant,restituantur tibi.& alij non solùm de carne Abrahæ,sed & de cunctis gentibus nascantur tibi,sicut significaui dicens, Postula à me & dabo tibi gentes hæreditatẽ tuam,& possessionem tuam terminos terræ.& hoc inde fier,quoniam extendi mihi Iudam,quasi arcum impleui Ephraim, id est,quoniam & apostolos de Iudæis,& apostolicos viros de gentibus præparaui, quarum videlicet gentium multitudo significatur nomine Ephraim,quod interpretatur fructificans. Quoniam sagittarius extendit sibi arcum, & pharetram suam implet sagittis tempore suo proferendis,ita extendi mihi,& impleui viros eiusmodi verbo prædicationis,eruntq; verba eorum quasi sagittæ peruenientes ad cor,& pungendo vrentes,vrendo pungentes,vt peccatores prius compungantur timore,deinde ardeant amore, quemadmodum Psalmista dicit. Sagittæ potentis acutæ,cum carbonibus desolatorijs. Quod est dicere,Sententiæ subtiles illius qui absolutè potens est,scilicet domini ad modum sagittarum corda hominum penetrant cum authoritate sanctorum patrum. Quæ videlicet exempla cor compunctum ardentia vitia deuastant pœnitẽtis, & idcirco dicunt carbones desolatorij. In hoc primi sunt apostoli ex Iudeis, loco se-

Lucæ.3. Matth.24.
Esaiæ.2.
Philip.4.
Psal.17.
Esaiæ.2.
Iohan.15.
Hebr.9. Iohan.19.
Lacus in quo non est aqua.
Genes.3.
Psal.109.
Philip.2.
Psal.8.
Psal.109.

loco secundo Græci. Ait ergo, Et suscitabo (ait) filios tuos Sion, super filios tuos Græcia. Sion pro Iudæo posuit, & Græciam pro gentili. Apostolus quoque vult intelligi cum dicit. Ira & indignatio in omnem animam operantis malum,Iudæi primùm & Græci. Gloria,& honor,& pax omni operanti bonum,Iudæo primùm & Græco. Igitur suscitabo filios tuos Sion, super filios tuos Græcia,id est,cõfortabo apostolos de Iudæa,quatenus ad gentes ire & gentibus prædicare non timeant.Poterat quidem sic dicere.suscitabo filios tuos Sion,super filios Græciæ,sed maluit eo modo loqui,in quo est maior familiaritas,maiorq; sentitur affectus congratulationis, « pro magnitudine gratiæ vel beneficij, quod is ipse qui loquitur vtriq; contulerit. [Et ponam « te quasi gladium fortium,& dominus deus super eos videbitur,& exibit vt fulgur iaculũ eius. « Et dominus in tuba canet, & vadet in turbine austri,dominus exercituũ protteget eos, & de« uorabunt & subijcient lapidibus fundæ,& bibentes inebriabuntur quasi à vino,& replebuntur « vt phialæ,& quasi cornua altaris.Et saluabit eos dominus deus eorũ in die illa,vt gregem po« puli sui, quia lapides sancti eleuantur supra terram eius. Quid enim bonũ est, & quid pulchrũ « eius,nisi frumentum electorum & vinum germinans virgines?] Quàm pulchra literæ superficies, quantam intus euangelicæ gratiæ pulchritudinem continet? Nónne hoc est ipsum quod credimus, quod scimus factum esse vsque ad nos, ex quo tu Christe fili dei in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua, id est, ex quo mortuus infernum spoliasti,& cum tuis omnibus victor inde ascẽdisti.Ex eo nanq; filios Sion,id est,apostolos tuos suscitauit deus pater,suscitauit spiritus sanctus super filios Græciæ,te dicente.Euntes docete omnes gentes,baptizantes eos in nomine patris, & filij,& spiritus sancti,& ex eo posuit te pater deus,posuit te spiritus sanctus quasi gladium fortiũ, videlicet vt fieret per te illud quod est fortissimum,quod tu ipse significabas,dicendo. Non veni pacem mittere,sed gladiũ. Veni enim separare hominem aduersus patrem suum, & nurum aduersus socrũ suam, & inimici hominis domestici eius.Hoc per ministerium filiorum Sion, hoc per prædicationem factum est apostolorum tuorum. Vnde illorum prædicationi tanta vis tantusq; effectus? Et dominus deus ait,super eos videbitur,& exibit vt fulgur iaculũ eius. Quod est dicere,Illis proficiscentibus & prædicantibus vbique,dominus cooperabitur, & sermonem confirmabit sequentibus signis. Nam exire vt fulgur iaculum eius,hoc est,coruscare miraculis euangelium eius. Et dominus in tuba canet,& vadet in turbine austri. Quid est in tuba canere,nisi futurum iudiciũ audiente mundo vniuerso declamare? Exempli gratia,Dum dicit Apostolus. Reuelatur enim ira dei de cœlo super omnem impietatem & iniustitiam hominum, &c. Nónne dominus in tuba canit, & vadit in turbine austri,id est,in impetu spiritus sancti? Nam secundum similitudinem tubæ canentis & magnæ tempestatis, terruit gentes vocibus huiusmodi. Non erubescendum euangelium Christi,quoniam est virtus dei,quoniam in eo reuelatur iustitia dei.Et reuera dominus exercituum ait.proteget eos,videlicet non vt timeant, non erubescant, dicatq; quilibet eorum. non enim erubesco euangelium,virtus enim dei est,&c. Et deuorabunt(inquit)& subijcient lapidibus fundæ.Bona deuoratio,qua trajciuntur in corpus ecclesiæ.& boni lapides fundæ, quę sunt reuelata illis sacramenta sanctæ scripturæ,quibus auditis siue intellectis,Græcia se subiecit,gentilitas quasi lapidata conticuit,victa acquieuit. Vnde hoc illis,vt tam fortes sint ad deuorandũ, tam valentes ad iaciendum,& lapidibus fundæ subijciendum? Et bibentes(ait)inebriabuntur quasi à vino,& replebuntur vt phialæ,& quasi cornua altaris.Nónne ita factũ est? Nónne apostoli biberunt & inebriati sunt? An non ita dixerunt,qui eos viderunt? Cum enim accepissent spiritum sanctum,& loquerentur varijs linguis prout spiritus sanctus dabat eloqui illis,stupebant & mirabãtur dicentes.Quid nam vult hoc esse? Alij irridentes dicebãt. Quia musto pleni sunt isti,& verè musto pleni sunt isti,& verè musto pleni,sed non quali musto putabãt illi.Nunquid Petrus,quia dixit.non enim sicut vos æstimatis,hi ebrij sunt,cum sit hora diei tertia, prorsus illos ebrios esse negauit? Non vtique prorsus negauit,sed quendam ebrietatis modum remouit,dicendo.Non sicut vos æstimatis. Tanquam diceret.sunt quidem inebriati,sed non sicut vos existimastis.Igitur bibentes inebriabuntur quasi à vino,id est,spiritum sanctum accipientes,sic se habebunt,vt dicantur pleni esse musto.Et replebunt vt phialę,id est,plenam habebũt facultatem,non solùm scientiæ,verumetiam eloquentiæ.Phiala nanq; os patulum habet,& idcirco per huius similitudinem rectè innuitur linguarum vniuersitas,quæ illis data est, vt & capere vel nosse & eloqui possent omnibus gentibus magnalia dei. Et quia non sufficit oris siue linguarum abundantia,nisi adsit & zeli boni fortitudo sancta,cum dixisset.replebuntur vt phialæ,addidit,& quasi cornua altaris. Cornua altaris iussit dominus quatuor fieri,dicẽs Mosi. Facies & altare de lignis Sethin,quod habebit quinq; cubitos in longitudine,& totidem in latitudine, id est, quadrum,& tres cubitos in altitudine. Cornua autem per quatuor angulos ex ipso erũt.Quomodo impleta sunt illa cornua altaris? Facies(ait)& vectes altaris de lignis Sethin duos,quos operies laminis æreis,& induces per circulos, eruntq; ex vtroq; latere ad portandum. Secundum hanc similitudinem impleti sunt apostoli scientia vtriusq; testamenti,quasi duobus

Roma.2.
Filij Sion, apostoli. Matth.vlt.
Ibidem 10.
Marc.vlt.
In tuba canere. Roma.1.
Ibidem.
Lapides fundæ.
Actu.2.
Repleti phialæ.
Apostoli quasi cornua altaris. Exodi.21.

Universidad de Deusto
Biblioteca

duobus vectibus de lignis Sethin per circulos charitatis ad portandum altare, quod est Christus, cuius videlicet altaris apostoli quædam cornua fuerunt & sunt, videlicet perhibendo illi fortissimum coram regibus & gentibus testimonium. Igitur replebitur (ait) vt phialæ, & quasi cornua altaris, id est, vno eodemq; spiritu & scientissimi fiēt & fortissimi ad portandum, id est, euangelizandum cunctis gentibus Christum secundum mysteriū illius altaris manufacti, quòd vt portari posset, cornua eius circulis & vectibus iussa sunt impleri. Et saluabit eos, inquit, dominus deus eorum in die illa, vt gregem populi sui, quia lapides sancti eleuantur super terram eius. Sensus hic est, Sicut pastor gregem suum, ita saluabit multitudinem credentium, & hoc inde proueniet, quia sicut lapides rotundi facile volui possunt, & citius mouentur secundū voluntatem eius qui vtpiam illos ducere vult, ita illi saluatoris imperium sequuntur, & per infirmitatem quidem carnis teneri, vt ouiū grex, sed per patientiæ virtutem duri vt lapides, & per obedientiæ benevolentiam semper volubiles, & ad iussa peragenda currentes. Quid enim bonum eius est, & quid pulchrum eius, nisi frumentum electorum, & vinum germinans virgines? Hoc ita cum præcedentibus continuari potest. Dixi, replebuntur vt phialæ, & quasi cornua altaris, & subaudiendū est bonis domini pulcherrimis, scilicet frumento & vino, quæ verè bona domini esse sentit, quisquis frumentū & vinū spiritualiter intelligit. Nam frumentū domini, est verbum domini, & vinum domini est spiritus domini. Sicut frumēto visibili fames expellitur corporis, & vino non solùm extinguitur sitis, sed & vegetatur calor naturalis. Ita verbo dei anima viuit, & dulcedine spiritus sancti prouocatur mens ad amorem dei. Hoc à tempore prædicationis euangelicæ sic abundāter cœpit fieri, vt sicut tempore messis solet apparere pleni tudo agri frumentarij. Et sicut in abundātia roris vel imbris temporanei & serotini, germen arridet horti bene culti, vernantibus rosis & candēcibus lilijs, ita per orbem vniuersum passim spectentur, & electi sexus virilis, & virgines sexus fœminei. Quid aliud beatā trinitatem magis quàm hoc spectāculum in hoc mundo delectet? Dicat ergo. Quid enim bonum eius est, & quid pulchrum eius, nisi frumentum electorum, & vinum germinans virgines? Sequitur. [Petite à domino pluuiam in tempore serotino, & dominus faciet niues & pluuiam imbris, dabit eis singulis herbam in agro, quia simulachra locuta sunt inutile, & diuini viderunt mendaciū, & somniatores frustra locuti sunt, vanè consolabantur.] Optimè sciendum est, & enim scire sapientis est, quia bonum hoc & pulchrum, de quo dixerat, Quid bonum eius, & quid pulchrum eius est nisi frumentum electorum & vinum germinans virgines, bonum (inquam) & pulchrū, hoc solius dei donū est, & propter hoc ab ipso petendum est. Nam de germine virginitatis, de frumento verbi dei, quicunq; studiosus fuit, non ignorat, sed experimento didicit, quòd de terra carnis nostræ surgere non possit, quamuis plantet aut riget aliquis, nisi deus incrementum dederit. Qui ergo bonum hoc vel pulchrum ostendit, rectè & consiliū suggerit petendi illinc vndè potest acquiri. Petite (inquit) à domino pluuiam in tempore serotino, & dominus faciet niues & pluuiam imbris. Ac si dicatur, Vbi desideratur frumentum domini, & vinum germinis virginei, vbi consilium est castitatis, vel propositum virginitatis, ibi sentitur magis incendium carnis aduersus spiritū concupiscentis. Sed nolite deficere, nolite desperare. Petite à domino, & dominus dabit niues, & pluuiam imbris. Niues quibus æstum carnis refrigeret ac temperet. Pluuiam imbris quo terra cordis compluta, proferat herbā frumenti, quo viuit homo, quod confirmat cor hominis. Nam nix interdum malum significat, vt illud beati Iob. Qui timent pruinam, irruet super eos nix. Interdum verò bonum, vt illud de paraboli Salomonis. Sicut frigus niuis in die messis, ita legatus fidelis ei qui misit eum, animā illius requiescere facit. Petite (ait) à domino in tempore serotino. Magna & vehemens est huiusmodi exhortatio & vniuscuiusq; conscientiam tangit hoc dictō. Quis gloriari potest, qui huiusmodi niues aut pluuiam petierit, & impetrauerit tempore nimis maturo? Ferè omnis caro prius suo delectatur incendio, quàm refrigerium petat à domino. Ergo quasi non ausus dicere, Petite in tempore matutino, petite (inquit) in tempore serotino. Si non mane, petite vel sero. Petite (inquā) & nolite attendere simulachris aut diuinis siue somniatoribus, qa simulachra locuta sunt inutile, & diuini viderūt mendaciū, & somniatores frustra locuti sunt, vanè consolabantur. Quid enim dixerunt? O homo qui dicis pulchrum dei esse vinum germinans virgines, ad quid deus in initio masculum & fœminam creauit? Ad quid membra coeundi vsibus apta formauit? Vide ergo, ne dum virgines existimas vel prædicas bonum & pulchrum esse dei, contrarius existas constitutioni vel decreto dei. Sunt autem plerique, qui non audentes sic obloqui, quoniam potest eis abundantius responderi, Aliter dicunt, & nimis misericorditer blandiūtur sibi. Ille vel illa potuit, sanctus ille Apostolus, aut sancta illa quā deus assumpsit, valuit proferre & custodire germen dei, germen virginitatis, quia tempus bonum fuit, aut complexio frigidioris naturæ viuit, tempus nunc fragilius est, nos ô soror aut ô frater naturę fumus imbecillioris, melius est sic & sic facere, quàm vri. Illa potuit, tu virginitatem custodire vel continens esse non poteris. Nec defuerunt qui dicerent, nuptas in illo seculo virginibus nō imparis fore meriti. Cum hæc vel his similia audieris, scito,

CAP. X.

Frumentū, vinum spirituale.

1. Cor. 3.

Remedium à domino cōtra incendium carnis

Iohan. 6.

Prouerb. 25

scito, quia simulachra sunt, & inutile loquuntur. diuini sunt, & mendaciū vident. somniatores
« sunt, & frustra loquendo vanè consolantur. [Idcirco abducti sunt, quasi grex affligent, quia non
« est eis pastor. Super pastores iratus est furor meus, & super hircos visitabo, quia visitauit do-
« minus exercituum gregem suum, domum Iuda, & posuit eos quasi equum glorię suę in bello.]
Idcirco ait, quia somniatores sunt, & frustra loquuntur. quia diuini sunt & mendacium viderūt
quia simulachra, id est, deceptores sunt & inutile locuti sunt ad subuertendum bonū dei, quod
frumentum electorum est, ad destruendum pulchrum dei, quod est vinum germinās virgines,
idcirco & ipsi, & qui consenserunt vanè consolantibus eis, Idcirco (inquam) abducti sunt in di-
uersas vias libidinum, & affligentur quasi grex, subauditur hircorū, quod animal nimis est libi
dinosum. Nam protinus dicit, & super hircos visitabo. Ergo quasi grex hircorum, id est, bruti
& insensati velut hirci affligentur, subauditur multis & diuersis ignominiæ passionibus. Nam
quia veritatem dei in mendacium commutauerunt, quod est diuinorum huiusmodi & somnia-
torum. Idcirco ait Apostolus. Tradidit illos deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, Roma. 1.
idcirco tradidit illos deus in passiones ignominiæ, idcirco tradidit illos deus in reprobum sen-
sum, vt faciant ea quæ non conueniūt. Iuxta hunc sensum cum hic dicit, quia non est eis pastor,
pariter subintelligendū est, nec ipsi sunt pastori, videlicet illi qui dicit, Ego sum pastor ouium, Iohan. 10. 14
ego sum via & veritas, non quòd pastorem huiusmodi non audierint, aut viam & veritatem
istam non cognouerint, sed quia cum cognouissent pastorem hūc, non sicut pastori obedierūt,
vel sicut Apostolus dicit. Cum cognouissent deum, non sicut deum glorificauerunt, aut gratias Roma. 1.
egerunt, imò veritatem in mendacium commutauerunt. Idcirco super pastores iratus est furor Titum. 3.
meus, & super hircos visitabo, id est, & magistros libidinum, quia putridi pastores sunt, & audi
tores, siue imitatores illorū, quia libidinosi hirci sunt, æquè iudicabo, quoniam proprio iam sunt
condemnati iudicio, pastores hircis libidinum vias tstendendo. hirci pastoribus libenter assen-
tiendo. Etenim inde iam inexcusabiles sunt, quia visitauit dominus exercituum domū Iuda, & Domus Iu-
posuit eos quasi equū glorię suæ in bello. Vocabulo domus Iuda, quod interpretatur confessio, da quasi e-
cunctos illis contrarios significat, quoniam illi (sicut iam dictum est) cum cognouissent deum, quus glorię in bello.
non sicut deū glorificauerunt aut gratias egerunt, & idcirco passionibus traditi sunt, & idcirco
non liberantur, quia sibimet in ipsis complacent passionibus, Isti autem econtra cognoscentes
deum, sicut deum glorificauerunt & gratias egerunt, vndè & domus Iuda, id est, domus con-
fessionis & laudis dicti sunt. Huiusmodi gregem suum, gregem non hircorum, sed ouium visita
uit dominus exercituum. Quomodo visitauit? Posuit eos (ait) quasi equum glorię suæ in bello,
id est, sicut equus gloriosus in bello exultat audacter, & in occursum pergit armatus, contēnit
pauorem, nec cædit gladio, ita isti fortes & constantes sunt intus & foris. intus contra omnem
impetum libidinis, foris contra gladium persecutoris. hinc illi (vt iam dictum est) inexcusabi-
les sunt, quia videlicet vt illi, ita & isti homines sunt, caro sunt, & si voluissent illi, æquè isti ha-
« buissent adiutorem deū. Vndè & protinus sequitur. [Ex ipso angulus, ex ipso paxillus, ex ipso
« arcus prælij, ex ipso egreditur omnis exactor simul. Et erunt quasi fortes, quasi conculcātes lu-
« tum viarum in prælio. Et bellabunt, quia dominus cum eis. Et confundentur ascensores equo-
« rum, & confortabo domum Iuda, & domum Ioseph saluabo.] Bene secundū nomen suū loqui-
tur, & confitetur domus Iuda, bene odorat & sentit equus gloriæ domini. Sic dicere, hoc nimi
rum est, deum omniporentē glorificare & gratias agere, Ex ipso (inquit) angulus, ex ipso paxil-
lus, ex ipso arcus prælij, ex ipso egreditur omnis exactor simul. Quidnam hoc est? Omne bonū
ex ipso procedit. Angulus, id est, fides. paxillus, id est, spes. arcus prælij, id est, charitas. extra
quam nulla est scientia, nulla virtus præliandi, ex ipso est, ipsius donum est. Simul omnis exa-
ctor, id est, omnis operator quicunq; ex conscientia boni operis iustè audet mercedem exigere,
vt ille qui dixit. Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui, de reliquo repo- 2. Timot. 4.
sita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi dominus in illum diem, Omnis (inquam) talis
exactor ex ipso egreditur, ex ipso accepit hoc ipsum quod est operatus, pro quo mercedē vel
coronam exigere meretur. Angulū diximus fidem, quia videlicet sicut angulo iunguntur duo Angulus, fi-
parietes ediuerso venientes, ita per vnam eandemq; fidem cōiuncta est electio gentiū, electioni des.
quæ ex Iudæis est. Paxillum spem, sicut qui lapsus in prona si paxillū firmiter fixum apprehen- Paxillum,
derit, feliciter subsistit, & tenet arctę tenetur, ne penitus decidat in ima præcipitij, ita qui varijs spem.
tentationibus poterat periclitari, & in barathrum deuenire desperationis, spe subleuatur, & ad
diuinæ pietatis arcem resilit. Arcum prælij charitatem, quia profectò nihil tam fortē cōtra dia- Arcus præ-
bolum, nihil in omni armatura virtutū tam valens, tam efficax contra pugnas libidinū, quàm lij, charitas.
est charitas, per quam fides operatur, per quam spes roborarur, & omne animæ certamen iam
in præsenti quadam mercede remuneratur, dum huius veri boni suauitate mens bene conscia
quotidie pascitur. Exactorem diximus operariū fidelem, in fide stantem, in spe laborantem, in Exactor, o-
charitate currentem, & propter hoc mercedem aut coronam à deo fideli debitore exigentem. perarius fi-
Hæc omnia ex ipso sunt, & hoc scire debēt electi supradicti, maximéq; pulchrū illud dei germē, delis.
scilicet

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal.113. Eccli.30.

scilicet virgines.scire(inquam)hæc, & respondere debent contra simulachra loquentia inutile, contra diuinos mendaciũ videntes, contra somniatores frustra loquentes, & vanè consolantes, vt supra iam dictũ est. Et erunt(ait)quasi fortes,quasi conculcantes lutum viarum in prælio,& bellabũt,quia dominus cum eis. Quasi fortes inquit,quasi conculcantes,id est,verè fortes, verè

Victor libidinum.

conculcãtes,vt illud. Facti sumus sicut consolati,id est,verè consolati. Contra,quid fortes?quid conculcantes? fortes contra lutum viarum,conculcantes lutum viarum, siue stercus in medio platearum.Nam mulier fornicaria quasi stercus(ait Sapientia)conculcabitur in medio platearum.Duo dixit,quasi fortes,quasi conculcantes. Non prius conculcantes,& deinde fortes,sed prius fortes,& deinde conculcantes.Prius enim antequam vincant libidines,pugnare oportet vt fortes,& deinde conculcare possunt,vtpote victores,ita vt si vel motũ vitij sentiãt,indignentur,contra quod prius cum labore præliabantur. Et notandum, quia prius tria reddidit, quia dixerat.ex ipso angulus,ex ipso paxillus,& ex ipso arcus prælij.& nunc dicit,Erunt quasi fortes,erunt quasi conculcantes,& bellabunt,quasi dominus cum eis. Ergo fortes in angulo fidei, conculcantes cum paxillo spei,bellantes in arcu prælij,in fortitudine charitatis.Sed quid opus erit bellare,postquam licuit conculcare? Ad hoc sciendũ,quia postquam in semetipso quis vicerit,& conculcauerit lutum viarum, id est, stercus libidinum, restat vt pugnet & pro alijs in arcu prælij,in fortitudine charitatis,cum feruore zeli boni,arguendo,obsecrando,increpando, maximè illos qui sibi sunt commissi,vt solet fieri,quia dignũ est,& ita expedit,vt regimen animarum,non cuilibet,sed probato & emerito committatur libidinum victori. Et confundentur

Ascensores equorum. superbi.

est tam de scripturis quàm de exemplis quotidianis, quia elationem mentis sequitur confusio libidinis iusto iudicio dei. Porrò elati quo melius atque conuenientius vocabulo denotarentur,quàm hoc dicto.Ascensores equorũ,tanquam diceret,Humiles illa gloria sequetur,vt conculcent lutum viarum.superbos illa confusio,vt stercorentur eodem luto viarum. Quid porrò sibi vult,quod protinus dicit, Et confortabo domũ Iuda,& domum Ioseph saluabo? De domo quidem Iudæ iam supra dictum est,quòd ipsi sint confitentes,& deum omnipotentem sicut deũ

Ioseph insignis victor libidinum. Genes.39.

gloriscantes,& gratias agentes, & propter hoc ipsum posuerit eos dominus quasi equum gloriæ suæ in bello,& hoc repetitur hic breui sententia,& confortabo domum Iuda.Sed de Ioseph cur mentionem fecit in præsenti negocio, dicens. & domum Ioseph saluabo? Ad hæc sciendũ, quia Ioseph inter victores libidinũ notissimus atq; nobilissimus est,quia noluit acquiescere dominæ suæ dicenti, Dormi mecum,cum captiuus esset,& propter fidem castitatis,falsa circumuentus accusatione,carceri mancipatus est. Domũ ergo Ioseph cunctos designare illos, qui pro castitate laborant non dubium est, quatenus qui hæc audiunt & recordantur laborum eiusdẽ Ioseph, & quomodo de eisdem laboribus saluauit eum dominus, prouocentur ad imitandum Ioseph,& ab experimento sciant,quia cunctis,qui pro fide & castitate agonizant,magna mercès parata, grandis honor apud deum repositus est. [Et conuertam eos,quia miserebor eorũ, »
& erunt sicut fuerunt, quando non proieceram eos. Ego enim dominus eorũ,& exaudiam eos »
& erunt quasi fortes Ephraim, & lætabitur cor eorum quasi à vino, & filij eorum videbunt, & »
lætabuntur, & exultabit cor eorum in domino.] Hoc assertione nostra non indiget, quod vt »
nunc ait,& conuertam eos quia miserebor eorum conuersionis,quia conuersi sumus,causa alia

Prædestinati ante mundi creationẽ.

nulla est,nisi gratuita misericordia,siue misericors & miseratrix gratia. Quod deinde subiũgit. & erunt sicut fuerũt,quando non proiecerã eos,quo sensu melius intelligitur, quàm ac si dixisset, & erunt sicut prædestinatione habui eos. Nam antequam in Adam & Eua, quos emisi de paradiso, proiecerat nos, imò & antequam cœlũ & terra fieret,eramus apud eum omnes nos, quanto quisq; deberet accrescere meritò, quanto vniuersitas electorum complenda foret nu-

Genes.48.

mero. Et quia nõ ex semetipsis,sed ex sola fiet gratia liberatoris,rectè dicit continuò. Ego enim deus eorum,& exaudiam eos. Mox dicendo. Et erunt quasi fortes Ephraim. Ad sacram & mysticam nos mittit historiam, vbi Ephraim, qui natu erat iunior, benedictione patris communtantis manus, factus est prior. Scio(inquit)fili mi, scio quia hic Manasses primogenitus est, sed frater eius iunior, maior illo erit, & semen illius crescet in gentes, constituitq; Ephraim ante Manassen.Erunt ergo(ait)quasi fortes Ephraim,id est,præferentur ex gentibus credẽtes,& iudæis erũt multipliciores atq; fortiores.sicut Ephraim,qui natu erat iunior, priori prælatus est, & maior factus,quia is qui natu erat prior Manasses.Et lętabitur(ait)cor eorum quasi à vino, id est,lætitiam habebunt, non foris sed intus.nam à seculo persecutionem patientur, sed intus

Nos filij martyrũ & sanctorũ.

consolatione spiritus sancti replebuntur.Quod deinde dicit.Et filij eorũ videbunt,& lætabuntur,& exultabit cor eorum in domino, res ipsa hodie veraciter dictũ esse comprobat.quia nos filij sanctorum,filij martyrum,quibus illi certitudinem fidei Christianæ suo sanguine pepererũt, gloriam illorum videmus,& lætamur, videntes & lætantes veneramur, & exultat cor nostrũ in domino,quia tales apud Christũ habemus patres & patronos. [Sibilabo eis,& congregabo »
illos, quia redemi eos, & multiplicabo eos, sicut antea fuerant multiplicati, & seminabo eos in »

populis,

« populis, & de longe recordabuntur mei, & viuent cum filijs suis.] Magis ac magis inculcat ac replicat,quòd non meriti ipsorum,sed gratiæ suæ sint omnia quæcunque illis dicuntur,vel dici possunt glorioſa. Quid enim est sibilabo eis,nisi occulta inspiratione trahã illos, quæ est quasi sibilus auræ tenuis? Ergo sibilabo eos,id est,quicquid boni est eorum vel esse poterit, de meo spiritu erit,& congregabo illos,scilicet,eodem spiritu meo in vnitatem fidei, quia redemi eos,quia idcirco mortuus sum,idcirco (vt ait Euangelista) mori me oportebat, vt eos,qui dis-

1.Reg.16.

Iohan.11.

sperſi erant,filios dei congregentur in vnum. Et multiplicabo eos, sicut ante fuerunt multiplicati,id est, non alijs neque pauciores credent, & conuertentur, quàm fuerunt ante omnia secula præsciti & prædestinati. Quomodo vel quali incremento domine multiplicabis eos? Et semi-

Iohan.12. Granũ frumenti.

nabo(ait)eos in populis,& de longè recordabuntur mei.Hic illud occurrit,quod ipse in euangelio de semetipso dicit.Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit,ipsum solum manet, Si autem mortuum fuerit,multum fructum affert. Nam principaliter ipse quidem erat granum mortificandum & viuificandum,mortificandum infidelitate Iudęorum,viuificandum fide populorum,Sed secundariè singuli quique sanctorum, vel martyrum grana frumenti fuerunt & sunt. Vndè superius dictum est,bonum & pulchrum dei esse frumentum electorum. Cum ergo in modum frumenti sanctificauerint sancti,ita vt per verbum doctoris vnius multi eruditi sint, & per passionem vnius martyris persæpe multi occasionem credendi acceperint, qui à deo longè erant remoti, nónne satis liquet, quàm veraciter propheticò præconio dixerit hic,& seminabo eos in populis,& de longè recordabuntur mei,& viuent cum filijs suis,subau-
« ditur,qui labore ipsorum deo acquisiti,& salutí æternæ sunt nati. [Et reuertentur,& reducam
« eos de terra Aegypti,& de Assyrijs congregabo eos,& ad terram Galaad & Libani adducam
« eos,& non inuenietur eis locus] Aegyptum hunc mandum,Assur diabolum,& Assyrios dæmones, in scripturis significare notum est. Hinc apud Esaiam dominus dicit. In Aegyptum

Esaiæ 52. Exodi.1. 4.Reg.19. Ibidem.17.

descendit populus meus in principio, vt colonus esset ibi, & Assur absque vlla causa calumniatus est eum. Et est sensus. Sicut in istam localem Aegyptum descenderunt filij Iacob, & ibi multiplicati gemuerunt sub seruitio, & quasi in ergastulo. & deinde carneus Assur,Sennacherib,& multitudo eius,& Salmanasar itidem rex Assur calumniatus est,& captiuum duxit eum sine causa, quia nihil contra eum fecerat. Ita in principio quando non erant nisi duo in paradiso, masculus & fœmina Adam & Eua, descendit in illis duobus omnis electorum & ad vitam prædestinatorum populus in tenebras huius seculi, vbi deus verum lumen non videtur, & diabolus sub tributum mortis redegit eum, inuidens illi, & odio habens absque vlla causa, quia videlicet homo diabolum de cœlo ruere non fecerat. Porrò, terra Galaad & Libani

Terra promissionis.

terra est promissionis,interpretaturq; Galaad aceruus testimonij. Libanus autem candidatio, quibus nominibus martyres, id est, testes, & omnes candidæ confessionis sanctos significare perspicuum est.Igitur reuertentur ait. Et reducam eos de terra Aegypti, & de Assyrijs congregabo eos, & ad terram Galaad, & Libani adducam eos, & non inuenietur eis locus,id est, Psal.11.
ad me conuertentur, sicut scriptum est, Reminiscentur & conuertentur ad dominum omnes fines terræ, & ego de præsenti seculo nequam ereptos, de potestate malignorum spirituum liberatos,congregabo eos,subauditur in vnum (sicut Euangelista dicit) vt filios dei,qui dispersi Iohan.11.
erant congregaret in vnum, & adducam eos ad terram viuentium, quæ terra est Galaad, & Libani, id est, martyrum & omnium sanctorum, & tanta erit multitudo eorum, vt æstimatione humana non possit inueniri, quis vel quantus sit locus, qui sufficere queat illis ad habi-
« tandum. [Et transibit in maris freto,& percutiet in mari fluctus.Et confundentur omnia pro-
« funda fluminis,& humiliabitur superbia Assur,& sceptrum Aegypti recedet. Conforcabo eos
« in domino, & in nomine eius ambulabunt dicit dominus.] Adhuc detinetur in contemplationem mysterij quo miserat nos, dicendo. Et reducam eos de terra Aegypti. Non obscura,

Mare,typus baptismi.

sed notissima est paruulis quoque ecclesiæ filijs, illa spiritualis intelligentia, quod sicut Israel de Aegypto per mare rubrum, mersis Pharaone cum curribus & equitibus eius, ascendit ad possidendam terram,quam dominus illi dare decreuerat,quod & fecit,ita electorum vniuersitas,de præsenti seculo ascendens, non aliter quàm per sacramentum baptismi ad illam terram viuentium peruenit,dimersis,id est,abnegato diabolo,& vniuersis pompis eius,in virtute eius sacramenti. Cum ergo dicit. Et transibit in maris freto, subauditur dominus,& percutiet in mari fluctus, & confundentur omnia profunda fluminis, & humiliabitur Assur superbia, & Supra.10.
sceptrum Aegypti recedet. Pulchrè concludit quasi narrationem propheticam, narrationem operum misericordiæ & miserationis, quam sic inceperat,Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu in quo non est aqua. Nam & transibit in maris freto, & percutiet in mari fluctus,quid aliud est,nisi & perficiet illud, quod in diuisione maris rubri significabatur, quando virgam suam, iubente domino, Moses eleuauit super maris fluctus, & Exodi.14.
recessit sceptrum Aegypti, subauditur, percussum virga Mosi, nec potuit filios Israel persequi? Plura hinc dici poterant, nisi quia sicut iam dictum est, ferè omnibus notum est illius

 fact

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XI.

facti mysterium. & qui nota diutius tractat, affert legenti fastidium, ergo cætera persequamur. [Aperi Libane portas tuas & comedat ignis cedros tuas, Vlula abies, quia cecidit cedrus, » quoniam magnifici vastati sunt. Vlulate quercus Basan, quia succisus est saltus munitus. Vox » vlulatus pastorum, quia vastata est magnificentia eorum. Vox rugitus leonum, quoniam va- » stata est superbia Iordanis.] Vniuersæ viæ domini (ait Psalmista) misericordia & veritas. Item. » Misericordiam & iudicium cantabo tibi domine. Secundum hæc duo hic locus prophetiæ diui-

Psal. 24. Psal. 100.

ditur. Nam ab eo quod ait longè superius. Et factum est verbum domini ad me dicens. Ieiunium quarti & ieiunium quinti, &c. vsque ad id, quod nunc dicit. Aperi Libane portas tuas, cuncta

Supra. 8.

fere promissa misericordiæ fuerũt, quæ nunc opere impleta sunt. & ab eo quod dicit. Aperi Libane portas tuas vsque ad id quod longè inferius loquitur, brachium eius ariditate siccabitur, & oculus eius dexter tenebrescens obscurabitur, cuncta hæc terribilia veritatis ædicta, iustiq; iudicij documenta sunt. Quantum dulcedinis, quantum suauitatis atque iocunditatis illic est

Supra. 9.

in hoc dicto. Exulta satis filia Sion, iubila filia Hierusalem. Et econtra quantum hic amaritudinis, quantum acerbitatis & calamitatis eorum quibus dicit. Aperi Libane portas tuas, &

Iudicium dei in reprobos

comedat ignis cedros tuas, vlula abies, vlulate quercus Basan. Ergo sicut hactenus misericordia in illis, qui crediderunt vel credunt, ita ex his quæ sequuntur, iustum consideremus iudicium super illos, qui non crediderunt. Aperi (inquit) Libane portas tuas. Libanus, quo monte terra illa nihil habuit vel habet excelsius, templum præsenti loco significat, quo gens illa nihil habet augustius. Aperi, id est, claudere Romanis vel hostibus obserare non valeas, sed ingrediantur secreta tua, & comedat ignis cedros tuas, id est, tabulas cedrinas, tabulas deauratas. Puto ip-

Iosephus de bello Iuda. lib. 7. cap. 17.

sum Libanum, hoc est, templũ propheticæ vocis sensisse imperium, quoniam (vt Iosephus quoq; testatur) imminẽte excidio portæ eius apertæ sunt absque manu hominum. Orientalis (inquit) porta interioris templi, cum esset ænea atque grauissima, & post meridiem vix à viginti homi-

Abies & Cedrus principes sacerdotum.

nibus clauderetur, serisq; ferro iunctis obseraretur, pessuloisq; altos haberet in saxeũ limen demissos, vno perpetuo lapide fabricatum, visa est noctis hora sexta sponte patescere. His aũt cum riculo per custodes templi magistratui nunciatis, ascendit ille, vixq; eam potuit claudere. Nec mirũ. Imperabat enim hæc vox diuina, vox prophetica. Aperi Libane portas tuas, & tali aper-

Iidem & pastores & leones dicũtur.

tione protinus fore aperiendas hostibus portas suas significabat. Abies cui dicitur vlula, & cedrus quæ cecidit, illi principes, illi superbi fuerunt, quos apertius exprimit, dicendo. Quoniam magnifici vastati sunt. Et pulchrè sicut nomine Libani templũ, ita abietis & cedri nominibus summos Iudæorum, & principes designat sacerdotũ, qui quomodo abies & cedrus in Libano, ita se extollebant, & magnificabant in templo illo. Et quia præ magnitudine malorũ nõ sufficit semel dixisse, repetit verbis paululũ diuersis. Vlulate (inquiens) quercus Basan, quoniam succi-

Vindicta in Iudæos. Matth. 21.

sus est saltus munitus. Adhuc aũt magis ac magis inculcãs, vox (inquit) vlulatus pastorũ, quia vastata est magnificẽtia eorum, vox rugitus leonum, quia vastata est superbia Iordanis. Quos abietes, cedros, & quercus dixerat, eos tandem pastores & leones nuncupat, quoniã pastores erant nomine pro sacerdotali officio, leones opere, quia prædam faciebant de populo. Nomine saltus muniti, quem succisum & vocabulo Iordanis, cuius superbiam vastatã esse dicit, multitudinem atq; confidentiam designat populi Iudaici, in quo iam dicti principes sacerdotũ sic erant feroces vt leones, sic rigidi atq; superbi siue elati, vt quercus cedri atq; abies. Quis eiusmodi ce-

Supra. 7.

drorum atq; abietũ casum, quis quercuum succisionem nõ audiuit? Cuius ad aures vlulatus ille nõ peruẽnit. Vsque ad præsentem diem (ait B. Hieronymus) perfidi coloni post intersectionẽ ser-

Lucæ. 19.

uorum, & ad exercitũ filij dei excepto planctu, prohibentur ingredi Hierusalem, & vt ruinã eis liceat suæ flere ciuitatis, precio redimunt, vt qui quondam emerant sanguinem Christi, emãt lachrymas suas, & ne fletus quidẽ eis gratuitus sit. Videas in die, quo capta est à Romanis, & di-

Supra. 7.

ruta Hierusalẽ, venire populũ lugubrem, confluere decrepitas mulierculas, & senes pannis anisq; obsitos, in corporibus & in habitu suo iram domini demonstrantes. Profectò qui superius dixerat illis, qui ieiunauerant & planxerant per septuaginta annos propter exterminiũ quod fecerãt Babylonij. Nunquid ieiunium ieiunastis mihi? Idem dominus multo magis, multoq; sæuerius istorũ vlulatũ contẽnit, [Hæc dicit dominus deus meus. Pasce pecora occisiõis, quæ qui pos- » sederãt, occidebãt, & non dolebãt. & vendebãt ea, dicẽtes. Benedictus dominus, quoniã diuites » facti sumus. Et pastores eorũ nõ parcebant eis, & ego nõ parcã vltra super habitãtes terrã dicit » dominus.] Memoriter tenendũ, quòd ante iam diximus, quia sicut ea quę prius dicta sunt misericordiã sonãt regis Sion & saluatoris Hierusalẽ, ita hæc iudiciũ prædicãt eiusdẽ regis & iudicis omnium. Propheta dicit. Hæc dicit dominus deus meus. Pasce pecora occisionis. Pauciq; interiectis dicit dominus. Ego nõ ponam vltra super habitãtes terrã, quod idem est, ac si diceret, ego non pascã. Intellectu hic opus est, quomodo dominus dicat, pasce, & dominus dicat, non pascã. Nam si paruum est, & si nõ videtur idem esse, ego non parcam, ac si diceret, ego nõ pascã, postmodũ manifestius dicit. Non pascã vos. Quod moritur, moriatur. & quod succiditur, succidat. Proinde integram literę portionem, quam postulat sensus, iam hic perscribere idoneũ videtur.

Cum dixisset

Cum dixisset dominus deus. Pasce pecora occisionis, quæ qui possederant, occidebant, & non dolebant, & vendebant ea, dicẽtes. Benedictus dominus, diuites facti sumus, & pastores eorum non parcebant eis, cum (inquam) hæc dixisset dominus, statim econtra dixit dominus. Et ego » non parcam vltra supra habitantes terram. [Ecce trado homines vnumquemq; in manu pro- » ximi sui, & in manu regis sui, & non eruam de manu eorum, & non pascam pecus occisionis, & » propter hoc ô pauperes gregis. Et assumpsi mihi duas virgas, vnam vocaui decorem, & alteram » vocaui funiculum, & paui gregem. Et succidi tres pastores in mense vno, & cũtracta est anima » mea in eis. Siquidem anima eorũ variauit in me, & dixi. Non pascam vos. Quod moritur, mo- » riatur. & quod succiditur, succidatur, & rẽliqui deuorent vnusquisq; carnem proximi sui.] In- Vndè hic in verbis contrarietas.

tellectu (inquam) vt iam diximus, hic opus est, quia dominus deus est, qui dicit, Pasce pecora occisionis. & dominus deus est qui dicit, ego non parcam vltra super habitantes terram. Itemq; dominus est, qui dicit, & pascam pecus occisionis, propter hoc ô pauperes gregis. & dominus est, qui subinde loquitur, non pascam vos, quod moritur, moriatur, & quod succiditur, succidatur. Vt ergo intelligentiæ melius pateat ostium, primò illud dicendum, Quia videns do- Lucæ. 19.

minus ciuitatem Hierusalem, fleuit super illã, dicens. Quia si cognouisses, & tu, & cætera. Porrò, Pecus occisionis.

ciuitas illa populus ille, pecus erat occisionis, id est, populus destinatus sempiternę morti, æternæ perditioni. Quid ergo erat homini Iesu Christo, quem propheta vtique significat, dicens. Hæc dicit dominus deus meus. Quid (inquam) illi super ciuitatem vel populum eiusmodi, nisi In Christo duæ voluntates.

dicere, pasce pecora occisionis. Nam quoniam in vno eodemq; Iesu Christo, sicut duas naturas ita duas scimus esse voluntates, non dubium, quin secundũ naturæ humanæ voluntatem, qua & super illos flere potuit, reseruari eosdẽ voluerit. Sed quid esset illos reseruare, nisi pascere pecora occisionis? Nam quanto plures scaturirent de illius multitudinis luxuriosa carne vermiculi, tanto plures prouenirent victimæ morti siue occisioni. Itaq; dicit idem dominus filius, siue dominus pater, siue dominus spiritus sanctus. Ego non parcam vltra super habitantes terram. Sed quid? Ecce trado (ait) homines vnumquemq; in manu proximi sui, vt videlicet à semetipsis cædantur, & dilacerentur seditionibus intestinis, nimirum secundum electionem Barrabæ latronis & seditiosi, quem damnato principe pacis Iesu Christo, prælegerunt sibi, & in manu regis sui, scilicet Cæsaris, qui rex eorum fuit, & esse debuit secundũ suam ipsorum professionem, dicentium, nõ habemus regem, nisi Cæsarem. Iosephus scire volentibus satisfacere potest, quam Matth. 27.

verè in illa obsidione tradiderit eos, vnumquemq; in manu proximi sui, & in manu regis sui, & quàm verè dixerit. & concident terram, quamq; veraciter addiderit adhuc, & non eruam de Iohan. 19.

manu eorum. Attamen ne omnino voluntatis humanæ, de qua iam dictum est, fletus frustra prouenerit, quando videns ciuitatem super illam fleuit, & pascam (ait) pecus occisionis, subaudi- Excidii causa scribæ & pharisæi, sacerdotes, iudæi.

ditur, qua draginta duobus annis, vt habeant tempus pœnitentiæ, qui ex illis pœnitentiã agere voluerint. Nam tot anni transierũt à passione domini, vsq; ad illud miserabile excidiũ. Occisionis illius causam in sacerdotes siue pontifices, miro modo redundare demonstrat, dũ præmisso, pasce pecora occisionis, subiungit, Quæ qui possederant, occidebant, & non dolebant, & vendebant ea dicentes. Benedictus dominus, diuites facti sumus. Et ne dubium sit, quos tangat, continuò subdit. Et pastores eorum non parcebant eis. Ergo qui possederant, sacerdotes fuerunt auaritissimi, & pontifices rapacissimi, & eiusmodi pastores animas occidebant, & non dolebant, imò gaudebant, quoniam de occisione animarum illorum, aliquod emolumentum pecuniæ ea piebant, atque hoc modo vendebant infelicem populum, tanquam possessionem suam, præoptantes de pereuntibus lucellum aliquod contrahere, quàm de viuentibus & Christum sequentibus suorum detrimentũ sæculorum, quod timebant, incurrere. O quàm iniqui, quàm impiè deum existimabant esse similem sibi, dum ita vendentes pecora illa, dicebant. Benedictus dominus, diuites facti sumus. Talis illorum benedictio, maledicta sit, quoniam & ipse dominus in alio Propheta dicit. Et maledicam benedictionibus vestris, & maledicam illis, quoniam nõ po- Malach. 2.

suistis super cor. Propter hoc ô pauperes gregis, qui, ppter hoc ipsum quòd pauperes, id est, humiles estis, occisionem euasistis, & forte doletis super illa pecora occisionis, sicut quispiam vestrum dolens, dicit. Veritatem dico in Christo, non mentior, testimonium mihi perhibente con- Roma. 9.

scientia mea in spiritu sancto, quoniam tristitia est mihi magna, & continuus dolor cordi meo. O, inquã, pauperes eiusmodi, subauditur, adhuc attendite, quod vel quomodo cum grege illo egerim, vt melius cognoscatis, quàm iustum occisionis illorum iudicium sit. Et assumpsi mihi duas virgas, vnam vocaui decorem, & alteram vocaui funiculũ, & paui gregem. Et succidi tres pastores in mense vno, &c. vt supra. Duas virgas assumpsi mihi, id est, bis cum hominibus, vt essem deus eorum, fœdus pepigi. Primò cum Noe, & cum omnibus hominibus siue gentibus. Genes. 9.

Secundò, cum Abraham & semini eius. Ad Noe namq; dixi, Ecce ego statuam pactum meum vobiscum, & cum semine vestro post vos. Ad Abraham verò, Ego sum, & pactum meum tecũ Genes. 15. 17.

Itemq; Et statuã pactũ meũ inter me & te, & inter semen tuũ post te in generationibus suis fœdere sempiterno, vt sim deus tuus & seminis tui post te. Assumpsi ergo mihi duas virgas, id est,

Universidad de Deusto
Biblioteca

primo regimen omnium gentium.quia omniū creator sum.deinde regimen seminis Abrahæ, quoniam gentes in vias suas abierunt. Vnam virgam vocaui decorem,& alteram vocaui funiculum,quia videlicet gentes cæteræ quoddā decus meū,decus & ornatus orbis terrarū fuerūt, semen aūt Abrahæ proprius hæreditatis meæ funiculus esse habebat,sicut illi a me dictum est. Et in semine tuo benedicentur omnes gentes.In illa virga quam vocaui funiculū,paui gregē,id est,dedi illis legem,quos sicut oues eduxi de Aegypto in manu Moysi & Aaron,& succidi tres pastores in mense vno,id est,me sententiā dāte in mense vno,mense primo mortui sunt,Maria, Moses,& Aaron, & contracta est anima mea in eis,id est,iratus sum eis, ita vt adiudicarē illos sententiæ mortis. Quam ob causam? Siquidem anima eorū variauit in me,id est,nō perfecta, vel continua dilectione glorificauerūt me,subaudiē ad aquas cōtradictionis. Dixitq; eis. Quia nō credidistis mihi,vt sanctificaretis me coram filijs Israel, nō introducetis hos populos in terrā quam dabo eis.Sciendū(vt supra iam diximus)cūcta hæc ab eo quod ait, Aperi Libane portas tuas,vsq; ad id quod infra dicit,Onus verbi domini super Israel,ad rationes pertinet iudicij seu veritatis domini, cuius vniuersæ viæ sunt misericordia & veritas.& idcirco pertinuisse ad rem vt nō omitteret dicere, quòd succiderit iudicio sæuero illos quoq; pastores eiusmodi, quos multum dilexit.Iam si quęras,quid cum alia virga fecerit quā vocauit decorē,qui in altera quā vocauit funiculū, pauit gregē,id est,gubernauit Israeliticā siue Iudaicā gentē, ,primus air. Et dixi. Non pascā vos. Quod moritur moriat. & quòd succidit, succidat,& reliqui deuorēt vnusquisq; carnem proximi sui.Et hæc dicēs. [Tuli(ait)virgā meā,quæ vocabatur decus,& abscindi eam, vt irritū facerē fœdus meū,quod percussi cum omnibus populis,& irritū deductū est in die illa) Vnum(inquit)gregē paui,id est,vnā gentē regendā suscepi,cæteris aūt gentibus,dicendo.Non pascā vos,abscidi virgā siue abscindēdo virgā.dixi,nō pascā vos. Quid enim prodest pasci corpora,vbi mortuus esse constat animas.Quod moritur vel succidit in anima,moriatur & succidatur in corpore.Hęc vbi dixi,nō quieuit mors,nō cessauit gladius,passimq; truncabāt gentes, & inuicē truncabātur, & tamen miro modo qui morerent & succiderent, certatim nascebātur tanta insania,vt proletarij quoq; in vrbibus collocarent. Quod ad quid valuit,nisi vt infernus impleret.Sequitur. [Et cognouerūt se pauperes gregis,qui custodiūt mihi,quia verbū domini » est.Et dixi ad eos.Si bonū est in oculis vestris,afferte mercedē meā.& si nō,quiescite.] Pauperes » gregis subauditur,de quo supra dixi, & paui gregē,id est, regendā suscepi Israeliticā gentem,& dedi eis legē.Qui sunt vel fuerūt illius gregis pauperes.Homines sancti & humiles,quorū nonnulli,& secensu diuites,affectu vel spiritu fuerūt pauperes, vt ipse Dauid rex.Isti pauperes cognouerūt, quia verbū domini est,id est,quia iustū est iudiciū super gentes. Quando aūt vel quomodo dixit ad eos iste pascēs gregē.afferte mercedē meā?Nimirum quando dedit eis regiones gentiū,& labores populorū possederūt,tūc dixit illis. Afferte mercedē meā,quā Psalmista protinus exprimēs.vt custodiāt(inquit)iustificationes eius,& legē eius requirāt. Nam hæc est tota merces pastoris huius,& in hoc bene muneratū se esse gratulatur,si grex quē pascit,requirat & custodiat legem & iustificationes eius.Et quoniā grex rationalis liberū habet arbitriū,& pastor iste mercedē nō coactā desiderat,sed spontaneā,pulchrè dixit,Si bonum est in oculis vestris,afferte.& si non,quiescite.Sed quid illi?Qualem attulerūt mercedē tanto pastori? Ait. [Et appenderūt mercedē meā triginta argenteis, & dixit dominus ad me.Proijce illud ad statuariū decorum preciū quod appreciatus sum ab eis] Triginta argenteos dederūt Iudæi siue pontifices,& » pharisæi Iudæ proditori,vt eum traderet illis.Argenteos illos appellat mercedē suam & decorum precium. Quid dignè verbis valeat consequi modum facti,siue qualitatem tantæ rei? Pastor ille qui duas habuerat virgas,& vna contentus,alteram abscidebat,id est, vnum Israeliticī populi gregem curans, cunctarum gentium tam multum gregem a cura sua reiecerat, & istū vnum gregem tanta cura,tamq; miris modis, vt in scripturis legimus,pauerat pastor talis ac tantus,scilicet omnium deus & dominus homo factus,per semetipsum mercedem suam requisiuit,& talem mercedem appenderūt ei, videlicet triginta argenteos in precium sanguinis eius dederunt proditori. Et hoc appellat decorum precium, nimirum cum ironia grauissima, quia non fuit decorum.Quis ergo rem huiusceemodi satis appendere,vel dignè valeat eloquī? Verè nullus nisi solus statuarius, siue plastes deus . Ideirco proieci (inquit) illud ad statuarium,& proieci illos in domum dei ad statuarium,subauditur,vt ipse qui solus nouit dignum proferre æstimium,retulit triginta argenteos principibus sacerdotum & senioribus,dicens. Peccaui,tradens sanguinem iustum,& proiectis argenteis,abiēs, laqueo se suspendit. quis effecit nisi ipse qui hic loquitur, & proieci illos in domum dei. Interim in hac litera, quoniam dominus est qui dicit.Et appenderunt mercedem meam,atque idem ipse loquitur,& dixit dominus ad me.Proieci illud ad statuarium,& hunc statuarium siue plastem constat esse deum,perpulchrum est hic attendere, totius trinitatis colloquium, quia videlicet res magna est, cuius magnitudinē istud quoq; insinuat,quod contra illā cōmune diuinitas,nō in vna,sed in tribus suę subsistātię personis,

Genes.22.

Psal.24.

Pauperes gregis.

Psal.104

Merces pastoris.

Triginta denarij,decorum preciū ironicē.

Statuarius deus ipse. Matth.27.

edicere molitur iudicium,& qualis est sententia iudicij.Sequitur. [Et præcidi virgam meam secundam,quæ appellatur funiculus,vt dissoluerem germanitatem inter Iudam & Israel] Et est sensus.Sicut abscideram virgam primam,sic pręcidi virgam meam secundam,id est,sicut olim gentium in idololatria defluentiū vniuerso gregi dixeram,non pascam vos,ita & multo acerbius dixi gregi Iudaicæ gentis,non pascam vos.atque ita effectum est, vt dissoluerem germanitatem inter Iudā & Israel,id est,vt compleretur malū illud,cuius præsagiū fuit,illa dissolutio qua olim dissoluta est germanitas inter Iudam & Israel, quando decē tribus sciderūt se à tribu Iuda,& à domo Dauid, & fecerunt sibi regem Hieroboā de tribu Ephraim, sciderūt se à sancto & legitimo dei templo,& aureos pro deo coluerūt vitulos. Secundum illud malorū initiū quo dissolura est germanitas inter Iudam & Israel, præcidi hanc virgam secundā,vt videlicet sicut tunc decem tribus quę vocantur Israel,& Iudā cui regnabat domus Dauid nullus iterū sociare potuit, siquidem nullus vnquā regū Israel recessit à peccatis Hieroboā,id est, à cultu vitulorū, quos ille fecit,quamuis multa magnalia fierent per prophetas, maximē,q; per Heliā & Helisęū, nec fieri potuit,vt rediret Israel in regnum domus Dauid, ita nemo possit sociare Iudæos confessoribus Christi. vel conuertere,vt subijci velint regno filij Dauid, regno Iesu Christi,à quo se abscideruntnegando illum ante faciem Pilati,& crucifigendo appreciatum, (vt iam dictū est) triginta argēteis.Sequitur. [Et dixit dominus ad me. Adhuc sume tibi vasa pastoris stulti,quia ecce suscitabo pastorē in terra,qui derelicta nō visitabit,& contritū nō saluabit, & id quod stat non enutriet,& carnes pinguiū comedet, & vngulas eorū dissoluet.] Quoniā(inquit)assumpsi duas virgas,& taliter(vt iam dictū est)euenit,tanquā malā mercedē reddiderūt mihi,qui gregē paui. adhuc vnū est, quod facia,sicut postulat ordo iustitię,ratio iudicij.Sume tibi vasa pastoris stulti,scilicet perā,baculū,fistulā & sibilū. Ad quid hæc? Quia ecce(inquit)ego suscitabo pastorem,&c.Quomodo Esaias,vt captiuitatē populi demonstraret,nudus ambulauit,& Hieremias iuit ad domū figuli,vt ex dissipatione vasis quod currebat in rota,& in manu fingebatur artifici,& interitū Israelis,& dei potentiā ostenderet.& Ezechiel vt subuersionē Hierusalē, & fugam Sedechiæ, & onera captiuorū nō solum voce,sed & habitu demonstraret,perfodit parietē, & in humeris deportatus est.Sed & tu habitū pastoris assume,vt stultū annuncies pastorē,qui venturus est.Pastor aūt stultus & imperitus haud dubiū,quin Antichristus sit,qui in consummatione mundi dicit esse venturus,& qualis futurus sit,indicat.Iste pastor ideo super eos consurget,quia pastor bonus qui pauerat eos,tam iniqua mercede muneratus,tam indecoro ab eis precio appreciatus est.Hinc & in euangelio dicit.Ego veni in nomine patris mei,& nō suscepistis me. Si alius venerit in nomine suo,illū accipietis, pastorē vtiq; stultū,id est,scietes mihi contrariū, non per ignorantiā errantē,sed per malitiā repugnantē. Nam qa in psalmo quoq; scriptū est, simul insipiēs,& stultus peribūt.Sciendū,quia stultus & insipiēs in hoc differūt, quòd insipiēs dicat ille qui nescit.stultus aūt ille qui scit,& nihilominus agit cōtra rationē iustitię quā scit.Pastor ille nō facies,quod ego bonus pastor feci.Ego derelicta visitaui,ille derelicta nō visitabit.Ego dispersa quæsiui,ille dispersa nō quæret.Ego contritū sanaui,id est,peccatorē cōuersi,ille contritū nō sanabit.Ego id quod stat,enutrio,dum bonū in melius proueho.ille quod stat,nō enutriet,imò sanciet quod cōtra est.Carnes pinguiū comedet,& vngulas eorū dissoluet,id est, multos qui videbant esse sapientes,seducet,& rationē discretionis auferet,ita vt si fieri possit,in errores inducant » etiā electi.[O pastor & idolū,relinquēs gregē,gladius super brachiū eius,& super oculū eius dex» trum.Brachiū eius ariditate siccabitur,& oculus eius dexter tenebrescēs obscurabit.] Hæchostilis appellatio,ò pastor & idolū,quàm cōgrua est, vtpote sicut aduersariū proprij eius qui appellat eum.Nam qui appellat eum,ipse est Christus,& ille tam ꝓprius Christi esse aduersarius, vt dicat Antichristus,id est,Christo cōtrarius.O inquit,pastor & idolū,falso pastor,& verè idolum,falso(inquā)pastor,quia relinquēs gregē,& verè idolū,quia mendaciū.Sicut enim filius dei veritas dicit & est, ita tu fili diaboli mendacium rectè diceris & es . Tu te ostendes tanquā sis deus,sed tu nō dico idolorū cultor imò idolū es,& nō deus.Tu reipsum existimari vis,de quo scriptum est.Apud ipsum est fortitudo & sapiētia, sed nō ita est.Imò super brachiū tuū, id est,super tuā quā iactas fortitudinē, & super oculū tuū dextrū,id est, super tuā quā tibi arrogas sapientiā, fortioris & sapiētioris,imò solius fortis,& soli sapiētis euaginatus est gladius.ille(inquā)gladius, quo iam dudū in cœlo diabolus pater tuus,& tu cū illo es plagatus.& mitti,q; plagatus adhuc viuus,id est,deū viuentē te dicere præsumit,cū plaga tua plaga sit mortis.Huius rei admiratio est in Apocalypsi sub his verbis.Et vnū de capitibus quasi occisum in mortem,& plaga mortis eius sanata est.Ité dicēs habitātibus in terra,vt faciāt imaginē bestiæ, quę habet plagā gladij,& vixit. Non verè plaga mortis tuæ sanata est, nec verè viuis,sed tu insane pastor,& idolū mortuū,ostētatione tua sanus es & viuus. Tale brachiū tuū,nō vera fortitudo, sed rebellio cōtra altissimū,ariditate siccabit,& talis oculus tuus tibi dexter,deo totus sinister,oculus nō verè sapientia,sed veraciter malitia tenebrescēs obscurabit,vt mittaris in ꝓfundū inferni mœus & cęcus.

Esaiæ.20. Hiere.18.

Ezech.12.

Iohan.5.

Psal.48.

Matth.24.

Antichristus idolū, & mendacium.

Iob.12.

Apoc.13.

Ibidem.

LIBRI QVARTI FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

RVPERTI ABBATIS

TVITIENSIS IN ZACHARIAM PRO-PHETAM, COMMENTARIORVM LIBER QVINTVS.

Roma.9.

VOLENS deus(inquit)ostendere iram, & notam facere potentiam suam,sustinuit in multa patientia, vasa iræ apta in interitum, vt ostenderet diuitias gloriæ suæ,quæ præparauit in gloriã.Huius sermonis verè apostolici reminisci præsens prophetiæ textus nos facit, quia reuera quales deus esset ostensurus gloriæ suæ diuitias in vasa misericordiæ, magnifica oris prophetici gratia,spiritus sanctus cecinit,cum in anterioribus,tum maximè ab eo quod ait. Exulta satis filia Sion,vsque ad id,Aperi Libane portas tuas,& quantæ iræ vasa futuri essent Iudæi increduli,significauit ab eo loco,vsque ad inclamationem,super brachium & oculum dextrum pastoris stulti,id est,Antichristi.Nimirum congruebat eidem sancto prophetico spiritui,vt illam quam dicebat vel intendebat exultationem filiæ Sion,siue iubilationem filiæ Hierusalem,denunciaret in hoc seculo non fore securam, multis pressuris hominum esse premendam secundum quorundam titulos

Supra.9.

Psal.8.80.83 2.Timot.2. CAP.XII.

psalmorum, qui inscribuntur, pro torcularibus, id est, pro tribulationibus, quibus sancta in hoc mundo ecclesia premitur,iuxta illud.Omnes qui pie volunt viuere in Christo,persecutionem patiuntur. Sequitur ergo. [Onus verbi domini super Israel, Dixit dominus, extendens » cœlum, & fundans terram, & fingens spiritum hominis in eo. Ego ponam Hierusalem super- » liminare crapulæ omnibus populis in circuitu, sed & Iudas erit in obsidionem contra Hieru- » salem. Et erit in die illa,ponam Hierusalem lapidem oneris cunctis populis. Omnes qui leua- » bunt eam, concisione lacerabuntur,& colligẽtur ad eam omnes gentes terræ.] Superliminare »

Superliminare crapulæ,ecclesia Christi.

crapulæ quid est, nisi domus saturitatis? Nimirum hoc de illa terrena Hierusalem nullatenus veraciter dici potest,aut intelligi,quia postquam mercedem supradictam pastoris sui triginta argenteos appendit,miserabiliter facta est domus famis,non solummodo famis audiendi verbum dei, verumetiam corporeæ famis, quæ cogeret matres quoque carnibus filiorum vesci,

Deute.28.

iuxta maledictionem legis Mosi dicentis. Obsideberis intra portas tuas, & comedes fructus ventri tui, & carnes filiorum tuorum & filiarum tuarum, quas dederit tibi dominus deus tuus, In angustia & vastitate,qua opprimet te hostis tuus. Ergo Hierusalem hic, sicut & in plerisque scripturarum locis ecclesiam significat in hoc mundo peregrinantem,quæ quamdiu peregrinatur,& si nondum re,tamen spe iam est cœlestis Hierusalem.& ista est quam posuit dominus,superliminare crapulæ,iuxta illud.In loco pascuę ibi me collocauit,super aquam refectionis educauit me.Crapula nanq; non semper prædicatur de malo,cum Psalmista dicat.Et excitatus est tanquam dormiens dominus,tanquam potens crapulatus à vino. Quare autem pro tota domo hic placet intelligi superliminare, & pro domo saturitatis dictum esse superliminare crapulæ? Videlicet quia vbi primùm figurata est refectio siue saturitas ecclesiæ, signum conuiuij iussum est poni in superliminari,& in vtroq; poste,vt videns dominus sanguinem,transcenderet ostium, & non sineret percussorem ingredi domos Israel & lædere. Nempe agnus ille qui intus comedebatur,illud significabat.Vndè Hierusalem,id est,domus siue ecclesia Christi prę-

Psal.22.

Psal.77.

Exodi.12.

senti loco superliminare crapulæ vocari meretur.Hoc ab omnibus populis in circuitu perfen-

2.Cor.2.

citur. Dicit enim Apostolus. Quia Christi bonus odor sumus deo in omni loco in his qui saluifiunt,& in his qui pereunt.Alijs quidem odor mortis in mortem,alijs autem odor vitæ in vitam. Quibus crapula hæc extitit odor mortis in morrem, ipsi obsederunt Hierusalem. Quid

Per inuidiã falsi fratres designãtur. 1.Cor.11.

autem est quod continuò dicit, sed & Iudas erit in obsidionem contra Hierusalem? Nimirum id ipsum quod Apostolus cum dixisset, periculis ex genere, periculis ex gentibus,&c. Intulit etiam istud,periculis in falsis fratribus.Eiusmodi confessores qui Christiano nomine censentur,

Tit.1.

& confitentur se nosse deum,factis autem negant,hoc loco per Iudam, quod interpretatur confessio,rectè intelliguntur,quoniam dicuntur esse in obsidionem contra Hierusalem. At illa videlicet Hierusalem,nõ est talis,vt facile possit moueri, & omni vento circumferri,hoc est quod ait, Et ponam Hierusalẽ lapidem oneris cunctis populis, omnes qui leuabunt eam, concisione lacerabuntur.Similitudinem hanc de consuetudine gentium assumpsit,quæ huiusmodi erat,vt in viculis,oppidis,& castellis,rotundi ponerentur lapides grauissimi ponderis,ad quos iuuenes se exercere solebant,& eos pro varietate virium subleuare, alij vsque ad genua,alij ad umbilicum,alij ad humeros & caput, nonnulli super verticem,erectis iunctisq; manibus, magnitudinem virium demonstrantes.In arce Athenienslum iuxta simulachrum Mineruæ,vidi(ait beatus Hieronymus) sphęram æneam grauissimi ponderis,quam ego pro imbecillitate corpusculi mouere vix poteram.Cum quærerem,quidnam sibi veller,responsum est ab vrbis eius cultoribus, athle-

tis, athletarũ in illa massa fortitudinem comprobari, nec prius ad agonem quenquam descendere,quàm ex eleuatione ponderis sciatur. Sensus ergo est iste,Ponam Hierusalem, id est, ecclesiam sicut lapidem oneris, cuius ponderi cunctorum populorum seu omnium gentium terræ,qui colligũtur aduersus eam,vires non possunt comparari,quatenus eam agitando,à side Christi dispellere, & circumferre queant quo voluerint,quinimo ipsi qui conãtur eam agitare,

" concidantur,lacerentur,rumpantur,& anhelo spiritu dilcrutientur. [In illa die dicit dominus,
" percutiam omnem equum in stuporem,& ascensorem eius in amentiam,& super domum Iuda
" aperiam oculos meos,& omnem equum populorum percutiam in cæcitate.Et duces Iuda di-
" cent in corde suo. Consortentur mihi habitatores Hierusalem in domino exercituum,deo eo-
" rum.] Hoc loco domus Iuda non eodem sensu accipitur, quo supra. Nam illic dictum est,sed & Iudas erit in obsidionem contra Hierusalem. Hic autem dicitur,& duces Iuda dicent in corde suo,conforrentur mihi habitatores Hierusalem in domino,itemq; & super domũ Iuda aperiam oculos meos,quæ videlicet oculorum apertio,misericordiæ recordatio,gratiæ est effusio. Huius videlicet Iuda duces, quorum singuli dicent(ait)in corde suo. confortentur habitatores Hierusalem in domino,apostoli fuerunt,& apostolici viri sunt,quibus magnum fuit,& magnũ est desiderium,vt habitatores Hierusalem,id est,filij ecclesię non deficerent,aut deficiant in tribulationibus,quæ ab omni equo & ascensore eius,id est,ab omni potestate humana,& ab omni superbiente in altitudine potestatis inferuntur eis. Quos ego percutiam, ait dominus, in stuporem & in amentiam,& in cæcitatem,&(vt ait Apostolus)primò Iudæum, deinde Græcum, Roma.2. id est,gentilem.Primò nanq; Iudæi amentia & cæcitate percussi sunt,iuxta prophetiam dicentem. Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua,& oculos eius claude,&c. Econtra,super Esaiæ.6. domum Iuda aperiam oculos meos,id est,donis sancti spiritus illustrabo duces,id est,apostolos meos.Isti duces in die Pentecostes ignei facti sunt,dum in specie ignis spiritum sanctum accepe- Acto.2.
" runt,sicut scriptum est.Et apparuerant illis dispartitæ linguæ tanquam ignis,sediteq; super lin-
" gulos eorum.Sequitur ergo. [In die illa ponam duces Iuda sicut caminum ignis in lignis, &
" sicut faciem ignis in fœno, & deuorabunt ad sinistrum & ad dexteram omnes populos in cir-
" cuitu.] Fœnum peccata leuiora,ligna peccata grauiora significant.Eiusmodi fœnũ & eiusmodi Remissio
ligna consumpserunt apostoli in his qui conuersi sunt ad fidem Christi, potestate quam accepe- peccatorum
runt ab ipso dicente illis.Quorum remiseritis peccata,remittuntur eis. Quomodo consumpse- per spiritũ
runt vel consumũt? Sicut ligna caminus ignis,sicut fœnum consumit facies ignis. Etenim deus sanctũ,qui
noster spiritus sanctus, quem acceperunt,ignis consumens est, vndè & congruum signum de- est ignis cõ-
dit,apparendo tanquam ignis,& proinde remissio peccatorum,quæ non est ex hominibus,sed sumens.
ex spiritu sancto est, rectè hic designatur per caminum faciemq; ignis, ligna & fœnum consu- Iohan.20.
mentis populos,id est,peccata populorum ad dextram & ad sinistram, & in circuitu deuoran- Deuter.4.
tis. Ad dexteram Iudæus, ad sinistram Græcus siue gentilis erat,& euangelizando in vtranq;
partem prædicando remissionem peccatorum per Christi fidem, circuire oportebat, vndè &
Paulum mundi circuitorem nonnulli dicebant. Quid multa? Factum est id quod protinus se-
" quitur. [Et habitabitur Hierusalem,rursum in loco suo in Hierusalem.,& saluabit dominus ta-
" bernacula Iuda sicut in principio,vt non magnificè glorietur domus Dauid,& gloria habitan-
" tium Hierusalem contra Iudam.] Quamuis vniuerlitas electorum vna sit Hierusalem,vnus sit Domus Da-
Iuda,& vna domus Dauid,tamen hoc loco distinctionem Iudę & Hierusalem siue domus Da- uid contra
uid,scriptura nos quærere compellit, & inuenire vel demonstrare, quando, vbi, & quomodo Iudam quo-
domus Dauid & gloria habitantium Hierusalem, magnificè contra Iudam gloriata sit. Ergo modo glo-
domum Dauid & habitantes Hierusalem eos intelligimus, qui ex Iudæis in Christum credi- riata sit.
derunt. Iudam autem eos qui ex gentibus conuersi sunt. Nimirum in Actibus apostolorum Acto.11.
habemus quando & quomodo credentes ex Iudæis,contra illos qui ex gentibus crediderunt,
magnificè gloriati sunt. Quare (inquiunt) introisti ad viros præputium habentes,& mandu- Acto.15.
casti cum eis? Introierat enim ad Cornelium,& eos qui cum eo erant,& quoniam super eos spi-
ritus sanctus ceciderat, iusserat eos baptizari in nomine Iesu Christi. Itemq; descendentes qui-
dam de Iudæa docebant fratres apud Antiochiam, quia nisi circuncidamini secundum mo-
rem Mosi,non potestis salui fieri,facta est seditio non minima,Paulo & Barnabæ aduersum illos. Nónne hoc erat domum Dauid,& habitantes Hierusalem contra Iudam,id est,credentes
ex circuncisione contra credentes ex prępurio magnificè gloriarię? Paulus apostolus in epistola
ad Romanos in eo totus consistit, vt excludant eiusmodi gloriationem Iudæi, non per legem Roma.3.4.
factorum, sed per legem fidei, & ecce in hoc conflictu, non domui Dauid, sed Iudæi,id est,non
Iudæo credenti,sed Græco fideli iustitia victoriam concessit.Ait ergo,Et saluabit dominus ta-
bernacula Iuda,sicut in principio,id est,ecclesiam confitentium sibi saluabit,non per legem sa-
ctorum, videlicet circuncisionis & cærimoniarum, sed per legem fidei, per quam saluatus est
& Abraham in principio. Quid enim scriptura dicit? Credidit Abraham deo, & reputatum Genes.15.
est illi ad iustitiam.Quomodo reputata est illi fides ad iustitiã? In circuncisione,an in prępucio? Roma.4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Non in circuncisione,sed in præputio,nondum enim erat circuncisus. Hoc modo fiet quod prę-
misit. & habitabitur Hierusalem rursum in loco suo in Hierusalem. Hierusalem (inquit) habita-
bitur in Hierusalem,id est,vniuersitas electorum pacem habebit cum deo, scilicet peccatorum
remissionem,quæ pax significatur nomine Hierusalem. Quod autem dicit rursus,nonnihil at-
tinet ad rem,quia videlicet olim habitare cœperat in illo loco,paradiso deliciarum,videlicet in
Adam,in quo sicut omnes peccauerunt, ita omnes in eo positi illic, omnes inde in eo proiecti
Esaiæ.5. sunt. Vndè apud Esaiam dicitur eidem Hierusalem. Filij tui proiecti sunt,dormierunt in capite
omnium viarū, sicut bestia illaqueata,pleni indignatione domini,increpatione dei tui. [In die »
Dies illa,tẽ- illa proteget dominus habitatores Hierusalem,& erit qui offenderit ex eis in die illa quasi Da- »
pus gratię uid,& domus Dauid quasi domus dei, sicut angelus domini in conspectu eorum.] Dies quam »
in quo nos hic tam sæpe pronunciat,tempus omne est à resurrectione Christi usq; ad diem iudicij,qui dies
sumus. erit resurrectionis vniuersalis. Etenim hoc omne tempus idem dominus apud Esaiam vno eo-
Esaiæ.49. demq; loco & diem nuncupat & tempus,dum dicit. Tempore accepto exaudiui te,& in die sa-
2.Cor.6. lutis adiuui te. Quod Apostolus breuiter exponẽs. Ecce nunc (inquit) tempus acceptabile,ecce
Rom.3. nunc dies salutis. In hoc tempore,in ista die protegit dominus habitatores Hierusalem,id est,
omnem in se credentium multitudinem,ita nimirum,vt (sicut Apostolus dicit) nulla sit distin-
ctio Iudæi & Græci. Nam hoc est quod dicit. & erit qui offenderit ex eis in die illa quasi Dauid.
Non debet Quod ita congruè valet intelligi. Gentilis,qui colendo idôla offendit,erit quasi Iudæus,qui nõ
Iudæus glo- nisi vnum coluit,vndè & sibi confidit,& super gentilem se extollit,in tantum,vt pro lite sedan
riari contra da, Apostolum fortissimè disserere,scribendo epistolam ad Romanos,necesse fuerit. Nec præte-
gentilem. reundum,quòd sensum Apostoli, vbi commemoratis gentilium peccatis,conuersus ad Iudæũ,
Roma.2. dicit. In quo iudicas alterum,teipsum condemnas,eadem enim agis quę iudicas,illum (inquã)
sensum hic huiusce modi dictio subtiliter innuit,& erit qui offenderit ex eis in die illa quasi Da-
uid. Nam & Dauid offendit. Igitur (sicut iam dictum est) vt nõ magnificè glorietur domus Da-
Roma.3. uid,& gloria habitantium Hierusalem contra Iudam, ita & nunc dicendum, quòd alter alterl,
scilicet Iudæus gentili non possit præferri, quoniam omnes peccauerunt & egent gloria dei, &
ita Iudæi peccata sicut gentilis. ita gentilis peccata remittentur sicut Iudæi,per fidẽ Iesu Chri-
sti. & hoc est eum qui offenderit esse quasi Dauid, Dauid sicut eum qui offendit. Et ne forte di-
cas,quid magnum est eum qui offendit esse sicut Dauid,id est,gentilem Iudęo per Iesum Chri-
stum in gratia coæquari, protinus dicit. Et domus Dauid quasi domus dei, sicut angelus do-
mini in conspectu eorum. Gratulandum igitur est ei qui offendit,quòd sit sicut Dauid,id est,si-
cut Iudæus,eiusdem fidei cuius fuit Dauid,quia consequenter ipse æque vt ille est quasi domus
dei,sicut angelus domini, vt videlicet vna & vniformis societas angelorum & hominum, tam
gentilium quàm Iudæorũ vna sit domus, vna cœlestis Hierusalem,ciuitas dei viuentis,& hoc
in conspectu eorum,id est,in visione qua omnes pariter deum videbũt. [Et erit in die illa,quę »
ram conterere omnes gentes,quæ veniunt contra Hierusalem.] Hoc expositione siue alicuius »
suauitatis aut lenitatis interpretatione non indiget, quia videlicet,& si verbum hoc interdum
misericordiam significare potest, tamen nulli dubium aut ignotum est, quin in illa die iudicij
debeat dominus conterere omnes gentes,quæ veniunt contra Hierusalem, quæ tantum mar
tyrum sanguinem fuderunt & pœnitentiam non egerunt. Sed ante hoc reliquiæ ex Iudæis con
uerendæ sunt. Ait ergo. [Et effundam super domum Dauid & super habitatores Hierusalem »
spiritum gratiæ & precum.] Non quidem modò sunt domus Dauid, siue habitatores Hieru- »
salem, quamdiu increduli sunt, sed effundendo super reliquias eorum spiritum gratiæ & pre-
cum,id est, spiritum remissionis peccatorum,quod primum & magnum est gratiæ donũ, fiet,
vt sint domus Dauid,vt sint habitatores Hierusalem. Post hoc erit illa dies iudicij,de qua dixit,
In die illa quæram conterere omnes gentes, quæ veniunt contra Hierusalem. Vndè protinus
sequitur. [Et aspicient ad me quem confixerũt,& planctu plangent eum,quasi super vnigeni- »
tum,& dolebunt super eum vt doleri solet in morte primogeniti. In die illa magnus erit plan- »
Adremmon in ctus Adremmon in campo Maggedo, & plangent terræ familiæ,& familiæ seorsum. Familiæ »
domus Dauid seorsum,familiæ domus Nathan seorsum,& mulieres eorũ seorsum, familiæ do- »
mus Leui seorsum,& mulieres eorum seorsum. Familiæ Semei seorsum,& mulieres eorum seor- »
Adremmon sum. Et omnes familiæ reliquiæ familiæ & familiæ seorsum, & mulieres eorum seorsum.] Ae »
vrbs. Adremmon vrbs est iuxta Iezrahel, quæ hoc olim vocabulo nuncupata est, & hodie vocatur
Maximianopolis in campo Maggedo, in quo Iosias rex iustus à Pharaone,cognomento Ne-
chao, vulneratus est, super quo lamentationes scribit Hieremias, quæ leguntur in ecclesia, &
2.Para.35. scripsisse eum testatur liber Paralipomenon. Sed nunquid quando fiet quod hic loquitur, & aspi-
cient ad me quẽ confixerũt,& planctu plangent quasi super vnigenitũ, nunquid (inquam) non
Planctus su- maior planctus erit,quàm fuit pro morte Iosiæ regis iustiꝰ Fuerit quidem planctus ille grandis
per Iosia. & sapienter dispositus, vt familia domus Dauid,familia regalis. & familia domus Nathan, qui
propheta fuit. & familia domus Leui, ex quo ortum est sacerdotium. & familia domus Semei,
ex quo

ex quo doctorũ agmina pullularunt & reliquiæ familiæ,quas,quia non habebant aliquod pri
uilegium dignitatis, vniuersas absque nomine comprehendit,plangerent eum viri seorsum &
mulieres seorsum,verùm planctus illius magnitudo quantacunque fuerit,nihil ad magnitudi-
nem planctus futuri,quando ille quem confixerũt,aspiciendus apparebit. Tantummodo pro-
pter aliquantulam similitudinem hic illius planctus meminit,vt solent interdum res maximę,
ex minimarum rerum assimilatione melius intelligi, Minimum fuit, quòd homines hominem
plangentes,modum vel habitum sui planctus ita deposuerunt,vel singulæ familiæ seorsum,sin
gularumq; familiarum viri seorsum, & mulieres eorum seorsum,plangerent seorsum. Maximũ
autem erit, quòd in illo planctu omnes tribus terræ, & maximè qui illum confixerunt, omnes
omnino peccatores & impij,qui pœnitentiam nõ egerunt,plangent seorsum, quamuis omnes
ad vnum congregentur iudicium, omnes ad vnum descendant carcerem, id est infernum, o-
mnis animus ab omni animo erit seorsum,multum occupatus apud semetipsum,nec amicam
respiciens nec amicum. Item minimum est,quòd in hoc seculo plangit mater super vnigenitũ,
vel dolet in morte primogeniti. maximum autem erit, quòd tunc plangent & dolebunt verè
primogenitum,verè vnigenitum. Quid enim ô synagoga mater infelix? Vnigenitus dei filius,
qui de carne tua natus est, mortuus est tibi,mortuus (inquam) est tibi, non soldm pro eo quòd
tu illum occidisti, verumetiam pro eo quòd tu illum resurrexisse nõ credis,quòd sit viuus scire
non vis,audire non pateris. Et quidem vtcunque est tolerabile malum,vbi mater in hoc seculo
morientem amittit filium, quem habebat vnigenitum,quamuis nullum speret sibi nasci aliũ,
Sed illud edici non valet,satis excogitari non potest, quàm sit infelicissimam amisisse saluato-
« rem vnicum & vnigenitum, ita vt iam nec ipsum liceat sperare,nec alium. Sequitur. [In die CAP. XIII.
« illa erit fons patens domus Dauid & habitantibus Hierusalem, in ablutionem peccatoris &
« menstruatæ. Et erit in die illa dicit dominus exercituũ, Disperdam nomina idolorum de terra,
« & non memorabuntur vltra.] Iterum ad superiora tempora sermo recurrit, qui videlicet re- Recapitula-
cursus recapitulatio dicitur, & frequens est in scripturis propheticis. Ab eo quod dixerat, tu tio.
quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu,in quo non est aqua,vsque ad Supra.9.
planctum iam dictum sermo processit, eodem ordine quo erant res gerendæ, à passione eius-
dem domini vsque ad finem seculi, diemq; vniuersalis iudicij. Nunc ad tempus recurrit eiusdẽ Fons do-
dominicæ passionis, & vndè loquatur dicens. Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti mus Dauid
vinctos tuos de lacu,inde nunc rursus loquitur. in die illa erit fons patens domus Dauid. Quis baptismus
enim est iste fons domus Dauid, nisi baptismi sacramentum, quod emanauit de latere filij Da- est.
uid patefacto lancea militis? Exiuit enim sanguis & aqua. Sanguis, vt redimeremur, aqua, vt Johan.19.
renascęremur. Extunc vsque ad consummationem seculi, toto hoc tempore accepto,toto hoc
die salutis patens est fons ille domui Dauid & habitantibus Hierusalem,id est,Christianæ reli-
gioni,& omnibus qui per fidem habitant intra sanctam ecclesiã. In quod opus est illis fons pa-
tens in ablutionem peccatoris & menstruatæ, id est,in remissionem peccatorum credentis ex
circuncisione,credentis ex gentilitate,quæ sanguine fluxit idololatriq. In omnium ablutionem
fons patens est, nulli claudendus est. Et notandum,quòd tantummodo domui Dauid & habi- Fons patẽs.
tantibus Hierusalem fons patens dicitur & est. Nam his qui contra domum Dauid & extra Cant.4.
Hierusalem sunt, non habendo fidem, hortus conclusus est, fons signatus est. Et bene continuò
sequitur, In die illa, dicit dominus exercituum, disperdam nomina idolorum de terra, quia non
memorabuntur vltra. quia videlicet fluxus idololatriæ,quæ est sanguis menstruatę, fonte bap-
tismi abluitur, ita vt nomina idolorum omnia deleantur, nec vltra in eum, in quem scripta fue Ezech.36.
rant memorentur, cum fuerit fonte illo fideliter ablutus. Hinc apud Ezechielem idem dominus
dicit. Et effundam super vos aquam mundã, & mundabimini ab omnibus inquinamentis ve-
« stris, & ab vniuersis idôlis vestris mundabo vos. [Et prophetas & spiritum immundum aufe-
« ram de terra. Et erit cum prophetauerit quispiam vltra, dicent ei pater eius & mater eius qui
« genuerunt eum. Non viues,quia mendacium locutus es in nomine domini. Et configent eum
« pater eius & mater eius genitores eius cum prophetauerit. Et erit in die illa,confundẽtur pro-
« phetæ, vnusquisq; ex visione sua cum prophetauerint, nec operientur pallio saccino vt men-
« tiantur,sed dicet,non sum propheta,homo agricola ego sum,quoniam Adam exemplum meũ
« ab adolescentia mea. Et dicetur ei. Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum? Et dicet.
« His plagarus sum in domo eorum qui diligebant me, framea suscitare super pastorem meum
« & super virum cohærentem mihi, dicit dominus exercituum. Percutite pastorem, & dispergen
« tur oues.] Pulcherrimam atque splendidissimam præsentis capituli literam ita tractare Chri-
sto intentus cupit animus, vt ei qui tanquam fundamento non minoris res gestæ splendoris su-
perædificentur. Dixerat & erit in die illa fons patens domui Dauid, & habitantibus Hierusa-
lem,in ablutionem peccatoris & menstruatæ, & fontem illum haud dudum de latere suo Chri
stus profudit in sua passione. Ergo quoniam & ita terminatur. Percute pastorem & dispergen-
tur oues, quod similiter de passione eius dictũ esse ipso authore certũ est. Longius ne abeamus,
circa

At longè maior erit planctus in die iudicij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

circa eiusdem passionis sacramentum, hæc exponendo commoremur. Quos ergo tangit dicendo, & propheras & spiritum immundū illis copulat, & qui erant tempore illo prophetæ mali habentes spiritum immundum? Nimirum illi, qui malam sibi hanc prophetiam de corde suo prophetauerunt. Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & venient Romani & tollent nostrum & locum & gentem. Nempe excepto quod prȩmiserunt, si dimittimus eum sic, torum quod dixerunt, in prophetiam reputatum est illis, vt omnes crederent in eum, illis autem non credentibus, venirent Romani & tollerent eorum & locum & gentem. Fuerat inter illos vnus Caiphas talium prophetarum maximus, qui cum esset pontifex anni illius, authoritatem habens vt proloqueretur. Vos (inquit) nescitis quicquam neque cogitatis, quia expedit vobis, vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Hoc autem (inquit euangelista) à semetipso non dixit, sed cum esset pontifex anni illius propheravit, quia Iesus moriturus erat pro gente, & non tantum pro gente, sed vt filios dei qui erant dispersi congregaret in vnum. Eiusmodi prophetas & spiritum immundum, qui nesciens sacramenta dei, talem eis prophetiam inspirat. Auferam (ait) de terra, quia iustum est vt veniant Romani, & secundum timorem, quem sibi finxerunt, illis eueniat. Et erit cum prophetauerit quispiam vltra, &c. Propheta magnus de semetipso vltra prophetauit, quia illi, & præcipuè Caiphas prophetauerunt, quòd expediret eum mori, ipse autem prophetauit quòd oporteret eum etiam resurgere à mortuis. Hoc vltra fuit, videlicet vltra propheriam illorū propheriam mortis, quia propheravit propheriam resurrectionis. Dixit enim. Soluite templum hoc, & post triduum excitabo illud. Hoc autem dicebat de templo corporis sui. Cum ergo prophetauerit vltra quispiam, quem nominare nolo, quia non expedit, dicent (inquit) ei pater eius & mater eius qui genuerunt eum. Non viues, quia mendacium locutus es in nomine domini. Pater eius Iudaicus populus, & mater eius synagoga, qui secundum carnem genuerunt eum, ita dixerunt ei. Cum enim aliud non haberent, vndè accusarèt eum, nouissimè submissis duobus falsis testibus istud protulerunt. Hic dixit. Possum destruere templum dei, & in triduo reædificare illud. Cumq; principi sacerdotum dicenti. Adiuro te per deum viuum, vt dicas nobis si tu es Christus filius dei, respondisset, tu dixisti, & amodo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis, & venientem in nubibus cœli, clamauerunt, reus est mortis. Nónne hoc erat dicere. non viues, quia locutus es in nomine domini? Et configent eum pater & mater eius, qui genuerunt eum, cum prophetauerit. Vt dictum, ita factum est. Cum prophetauerit, id est, non ante, sed postquam propositum suæ prædicationis tempus impleuerit, tunc demùm, quia ante non poterunt, crucifigent eum. Hoc (inquam) factum est, quia crucifixerunt eum, non quia mendacium locutus est, sed quia dixerunt, mendacium locutus es in nomine domini, & idcirco non viues. Et erit in die illa, confundentur prophetæ vnusquisque ex visione sua cum prophetauerint, & hoc itidem factum est. Prophetæ illi, de quibus iam dictum est, qui dixerunt. Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, quorum vnus dixit. Expedit vobis, vt vnus moriat homo pro populo. Ex ipsa visione sua, ex ipso profundo consilio suo confusi sunt, quia miro modo cum non sit factum quod cogitauerunt, factum est quod dixerunt. Omnes enim credent in eum, & per mortem suam filios dei, qui erant dispersi congregauit in vnum. Et venientes Romani, locum & gentem eorum tulerunt, non quia dimiserunt eum sic, sed quia non dimiserunt eum sic. Hinc illis confusio magna, nobis autem credentibus honor. Nec operientur (inquit) pallio saccino vt mentiantur, subaudítur, vt tunc operti fuerunt, quoniam taliter (vt iam dictum est) prophetauerunt, prophetando mentientes, mentiendo prophetantes. Quomodo tunc fuerunt operti pallio saccino? Nimirum sicut hypocritæ tristes, imò plus quàm hypocritæ, plus quàm tristes, quia homicidæ, quia crudeles. Paucor ille quem coram populo simulauerunt dicendo, Venient Romani, & tollent nostrum & locum & gentem. Dira necessitas illa tam magnum faciendi homicidium, quam sibi assumpserunt, ad exasperandum populum & concitandum ne dimitterent eum, Pallium fuit saccinum, quo iam operti sunt simulatores & callidi, vt viderentur multum inuiti, multumq; coacti, & proinde tristes occidere illum. Sed dicet, Non sum propheta, homo agricola ego sum, quoniam Adam exemplum meum ab adolescentia mea. Et dicetur ei. Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum? & dicet. His plagatus sum in domo eorum qui diligebant me. Diligenter permutatio personarum animaduertenda est, quia nunc de pluribus prophetis, nunc de vno propheta sermo est. In primis dictum est de pluribus. & propheras, & spiritum immundū auferam de terra. statimq; de vno subiunctum est, & erit cum prophetauerit quispiam vltra. Item de pluribus dictum est, & erit in die illa confundentur prophetæ, nec operientur pallio saccino vt mentiantur, statimq; de vno subiunctum est, sed dicet, non sum propheta, &c. Et hoc sciendum, quia plures illos ipsa scriptura redarguit iniquitatis & spiritus immundi. Istum autem vnum non scriptura mendacij redarguit, sed patrem & matrem eius dixisse narrat, mendacium locutus es in nomine domini. Nunc quid iste dicat, & quid ei dicatur vigilanter audiamus.

Propheta mali vt Caiphas. Iohan.11.

Christus prophetauit de seipso vltra.

Iohan.2.

Matth.26.

Confusio prophetarū malorum. Iohan.11.

Operti pallio saccino hypocritæ.

diamus. Sed dicet, non sum propheta, & dicetur ei. quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum? & dicet, his plagatus sum in domo eorum qui diligebant me. Mirum valde, sed non incognitum, quod ille dicit, quem confixerunt pater & mater, & dixerunt, non viues, quod ille dicet, ille loquetur qui mortuus fuit, quod ille dicens siue loquens, plagas habebit in medio manuum suarum, & dicet, his plagatus sum. Quid hic in litera prophetica deest, nisi quod manifestè dixit ille, confixus & mortuus resurget, & stans in medio discipulorum suorum dicet. Vide manus meas & pedes meos. siue, infer digitum tuum huc, siue manum tuam & cognosce loca clauorum? Nimirum in litera vel tantillum deesse oportebat. nam qui portare posset, quotus tunc erat? Si enim apostoli portare non poterant, antequam Iesus glorificatus esset. Vn dè dicebat illis. Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. quanto minus nisi clausa & signata fuissent hæc & similia, portari possent tempore illo quo hæc scripta sunt? Vndè miranda & laudanda spiritus sancti sapientia, qui quod necessarium erat quandoque sciri, taliter locutus est per os prophetarum, vt verba eius non intelligerentur, quando non oportebat intelligi. Igitur non operientur (ait) pallio saccino prophetæ illi vt mentiantur, sed discooperto capite, sicut adulteræ mulieris caput lex sacra iubet denudari, discooperto (inquam) capite illorum, id est, sublata ciuitate & templo siue loco, qui erat ornatus eorum. & pro quo pauorem simulando sese operuerunt. dicet ille qui confixus fuit, quicq; postquam confixus fuerit, dicere & loqui poterit, quia resurget à mortuis. Non sum propheta, homo agricola ego sum. Hoc nimirum insultabundus dicere potest, quoniam ipse est sapientia qui loquitur in parabolis, Ego quoque in interitu vestro ridebo & subsannabo, cum vobis quod timebatis aduenerit. Itaque hoc sensu grauissimè dictum, non sum propheta, homo agricola ego sum, quoniam Adam exemplum meum ab adolescentia mea, subauditur æstimatione vestra. quia sic voluistis, sic dixistis falsi. Scrutare scripturas & vide, quia propheta à Galilæa non surget. Item, Quomodo hic literas scit, cum non didicerit? Et nónne hic est filius fabri? Dicat ergo. Non sum propheta, homo agricola, siue quod eodem respectu dicere potest, homo faber ego sum, quoniam Adam exemplum meum, id est, homo peccator ego sum sicut Adam ab adolescentia mea, id est, ex quo discretionem boni & mali habet natura humana. & itidem talis ego sum arbitratu vestro, quia dixistis quodā loco. Da gloriam deo. Nos scimus, quia hic homo peccator est. Veruntamen quicquid vos dixeritis, nunc paret, vtrum propheta à Galilæa surgere potuerit, saltem ex eo quod dixi de vobis, & cadent in ore gladij, & captiui ducentur in omnes gentes, & ita factum. Nunc (inquam) paret, vtrum ego tanquam homo agricola, aut faber literas scire non debuerim, cum econtra tot prophetas, tot sapientes fecerim & miserim ad vos, & nunc paret, vtrum ego peccator fuerim, secundum exemplū Adam, cum vos talem ac tantam propter iustum sanguinem meum receperitis vindictam. Hic ironia grauissima est, id est, sententia, per pronunciationem contrarium habens intellectum, aut etiam Sarcasmos, id est, hostilis irrisio, iuxta illud sapientiæ, quod iam supra memoratum est. Ego quoque in interitu vestro ridebo, & illud in psalmo. Qui habitat in cœlis, irridebit eos. Aliàs autem & reuera simpliciter, sicut litera sonat, intelligi congruè potest. Si enim Iohannes requisitus à dicentibus, propheta es tu, potuit sine mendacio respondere, nō, quoniam erat plus quàm propheta, siquidem prophetæ est ventura nunciare, non etiam demonstrare. Quanto magis iste, qui non quomodocunq; plus quàm propheta, sed & prophetarum dominus est, & ventura non solùm annunciauit, aut demonstrauit, verumetiam quæ nunciauit siue prædixit, ipse effecit. Et homo agricola ipse est. Nimirum agricola talis ac tantus, cuius ager sit mundus? Nam qui seminat (inquit) bonum semen, est filius hominis, ager autem est mundus. Bonum verò semen, hi sunt filij regni. Ergo non solùm propheta, inquit, verùm homo agricola ego sum, id est, tanto maior prophetis & omnibus filijs regni, quanto maior agricola & melior semine est, quod ipse seminauit. Et verè, quoniam Adam exemplum meum, nimirum, quemadmodum Apostolus, cum dixisset. Regnauit mors ab Adam vsque ad Mosen, etiam in eos, qui non peccauerunt in similitudinem prævaricationis Adæ, protinus addidit, qui est forma futuri, & exponens quid dixerit. Si enim (inquit) vnius delicto multi mortui sunt, & cætera vsque, sicut enim per inobedientiam vnius hominis peccatores constituti multi, ita per vnius obedientiam iusti constituentur multi. Igitur non sum propheta (inquit) sed ego sum homo, qui deus eram, & sum homo, atque homo factus & prophetas & omne bonum semen, id est, omnes filios regni, tanquā agricola in agro mundi huius seminaui, & seminare non desino vsque ad consummationem seculi, quoniam Adam exemplum meum, videlicet in eo quòd sicut propter peccatum eius, terra carnis, non filios regni, sed spinas & tribulos germinauit ei, ita propter iustitiam meam, terra spiritus sancti, de qua scriptum est. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam, non spinas & tribulos, sed filios regni germinet mihi. In hoc est Adam exemplum meum, ab adolescentia mea, id est, à natura humana, ex qua vel in qua factus sum visibilis, & visibiliter laborans agricola, cuius tota spiritualis est agricultura. Hæc (inquit) dicet, cum fixus fuerit, cum mortuus

Cur de resurrectione Christi hic tacuit propheta.

Iohan.20.

Iohan.16.

Nume.5.

Iohan.7. Ibidem.

Matth.13.

Iohan.9.

Lucæ.21.

Prouer.1.

Psal.2.

Iohan.1.

Quomodo Christus agricola est. Matth.13.

Quomodo Adā exemplum est Christi. Roma.5.

Psal.142.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mortuus fuerit,& resurrexerit, & dicetur ei. Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum? Quamdiu putas,& quomodo hoc,& à quo vel à quibus dicetur ei? Nimirum in secula seculorum sine cessatione dicetur ei, & admirando admiratione ineffabili dicetur & à deo patre, cui factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. dicetur ei & à sanctis angelis, qui in eum desiderant prospicere. dicetur ei, & ab hominibus quos morte sua redemit. dicetur ei. Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum? O magnum miraculum, mirum spectaculum, præsertim in domino dominatore omnium, plagas habere in medio manuũ suarũ, & dicet. His plagatus sum in domo eorum, qui diligebant me. O magnum sacrilegium, sacrilegum homicidium, plagas huiusmodi esse in domo illatas diligentium. Non dicet, his plagatus sum ab his qui diligebant me, sed in domo eorum qui diligebant me. Nam qui plagas intulerunt, non dilexerunt me, erant autem domus Abraham, Isaac, & Iacob, & Dauid, & cæterorum talium, qui diligebant me, qui promissum sibi expectabant me. Veruntamen hoc dicere, non est respondere ad hanc interrogationem, quid plagæ sint istæ. Aliud nanque percunctando dicere, quid sunt plagæ istæ, & aliud dicere. vbi factæ sunt plagæ istæ? Istud quæritur quid sint plagæ istæ? Ergo ex abundanti dicet, his plagatus sum in domo eorum qui diligebant me, & tunc demum dicet, quid sint, plagæ, dicet, calix est quem pater dedit mihi bibere. Nam quod protinus sequitur, æquipollens est, quia vox quam subiungit, patris calicem dantis vox est. Framea suscitare super pastorem meum, & super virum cohærentem mihi, dicit dominus exercituum. Percutite pastorem, & dispergentur oues gregis. Ac si dicat. Quæritis, quid sint plagæ istæ, & ego dico vobis, quia testimonia sunt obedientiæ, signa voluntatis & tussionis paternæ. Dominus exercituum deus pater mihi proprio filio suo non pepercit, sed pro vobis omnibus tradidit me. Et dixit. Framea suscitare super pastorem meum, & super virũ cohærentem mihi. Quod est dicere. O mors conualesce super filium meum, pastorem meum bonum, super virum cohærentem mihi, id est, in vnitate personæ coniunctum verbo, quod consubstantiale mihi est. Ad hoc dictum, ac si framea quæreret, dicens. Quomodo vel inquantum suscitabor super hũc pastorem tuum, ita protinus edicit. Percute pastorem, & dispergentur oues. Hinc ipse pastor dum percuteretur, ita locutus est. Omnes vos scandalũ patiemini in me in ista nocte. Scriptum est enim. Percutiam pastorem, & dispergentur oues gregis. Igitur dicentibus, quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum, congruè apponitur vox patris, dicentis. Framea suscitare super pastorem meum, & super virum cohærentem mihi, percutite pastorem, & dispergentur oues gregis, vt sit sensus. Monumenta sunt paternæ charitatis, signa sunt obedientiæ meæ, quia ille mihi proprio filio suo non pepercit, & ego factus sum obediens illi pro omnibus vobis vsque ad mortem, mortem autem crucis. Sequitur. [Et conuertam manum meam ad paruulos, & » erunt in omni terra partes duæ, & dispergentur, & deficient, & tertia pars relinquetur in ea, & » ducam tertiam partem per ignem, & vram eos sicut vritur aurum, & probabo sicut probatur » argentum.] Postquam percussus fuerit pastor, & pastore ipso volente & dicente. Si ergo me » quæritis, sinite hos abire, dispersæ fuerint oues, conuertam (ait) manum meam ad paruulos, id est, reuelabo paruulis sacramentũ percussionis, qua percussus est pastor. Erunt quidem in omni terra præter paruulos partes duæ, vna pars sapientium, & vna pars prudentium, id est, vna pars Iudæorum, & vna pars gentium in sua sapientia confidentium, in sua prudentia sibi placentium. Vndè & ipse percussus pastor siue pastoris percussio Iudęis quidem scandalum, gentibus autem stultitia erit. Duæ (inquam) partes erunt, vna sapientium, & vna prudẽtium eiusmodi, sed ego & à sapientibus, & à prudentibus abscondam hæc, & reuelabo paruulis, id est, humilibus. Quid reuelabo eis? Nimirum pastorem percussum, id est, Christum Iesum crucifixum esse dei virtutem & dei sapientiam. Dispergentur prudentes Iudæi in omnes gentes, corpore & anima captiui deficient sapientes Græci, contradicendo siue persequendo fatigati. & tertia pars relinquetur in ea, pars Christiana, pars paruulorum, ad quos (vt iam dixi) conuertam manum meam. Hinc est illa confessio eiusdem pastoris. Confiteor tibi domine pater cœli & terræ, qui abscondisti hęc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Equidem sapientes & prudentes iam dicti, paruulos affligent, & ex eis flagellabunt, crucifigent, & persequentur de ciuitate in ciuitatem, nonnullos quoque ignibus exurent, sed hæc omnia paruulis cooperabuntur in bonum. Etenim ego per hæc quæ patientur, vram eos sicut vritur aurum, & probabo eos sicut probatur argentum. Secundum hanc similitudinem argenti & auri, quod per ignem probatur, omnia hęc illis in bonum cooperabuntur. Vndè apud beatum Iob Ecclesia paruulorum siue vnus aliquis eiusmodi paruulorũ gaudet, & dicit. Ipse verò scit viam meam, & probabit me quasi aurũ, quod per ignem transit. Vestigia eius secutus est pes meus, viam eius custodiui, & à mandatis eius non recessi. [Ipse vocabit nomen meum, & ego exaudiam eum. Dicam populus meus, & ipse dicet dominus deus meus. Et ecce venient dies domini mei, & diuidentur spolia in medio tui.] Quis ipse vocabit nomen meum, nisi paruulus, siue populus paruulorum? Vocabit nomen meum, scilicet deum & patrem domini sui Iesu Christi, patrem misericor-

Philip.2. 1.Petri.1.

Matth.26.

Plagæ in manibus, qualia signa sunt.

Roma.8.

Matth.26.

Iohan.18.

Partes duæ sapientiũ & prudentũ.

1.Cor.1. Matth.11.

Matth.23.

Iob.4.

2.Cor.1.

misericordiarum, & deum totius consolationis, nam hoc est nomen meũ, & ego in hoc nomine exaudiam eum, & consolabor eum in omni tribulatione sua. Nonne magnum est, quod dicam, populus meus es, & ipse dicet, dominus deus meus? Nam beata gens, cuius est dominus deus eius, populus quem elegit in hæreditatem sibi. Dicat ergo populus meus es, dicam ecce veniẽt dies domini, & diuidam spolia in medio tui, scilicet diuisiones gratiarum spiritus sancti, reuelationes mysteriorum regni dei, quæ preciosa spolia vtique sunt. Vndè Psalmista. Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui inuenit spolia multa. Item. Rex virtutũ dilecti dilecti, & speciei domus diuidere spolia. Sequitur. [Et congregabo omnes gentes ac Hierusalem in prælium, & capietur ciuitas, & vastabuntur domus, & mulieres violabuntur, & egredietur media pars ciuitatis in captiuitatem, & reliquum populi nõ auferetur ex vrbe. Et egredietur dominus, & prœliabitur contra gentes illas, sicut prœliatus est in die certaminis.] Vbi dixit. & conuertam manum meam ad paruulos, & erunt in omni terra duę partes, & tertia pars relinquetur. hoc etiam locutus de duabus partibus, & disperdentur & deficient. Nunc quomodo disperdantur & deficiant, ita manifestè dicit, sicut factum esse videmus oculis nostris. Nam aduersus Hierusalem illam terrenam congregatæ sunt in prœlium omnes gentes, scilicet Romani omnium gentium principes, & capta est ciuitas, & vastatæ sunt domus, & mulieres sine dubio violatæ sunt, vt soleat fieri pro libitu victorum, & media pars ciuitatis, videlicet, quæ gladio superfuit, in captiuitatem egressa est. Et notandum, quòd non dixit media pars multitudinis, sed media pars ciuitatis, quod longè minus fuit. Nam qui ceciderunt in ore gladij, qui fame perierunt, intus conclusi, multò plures fuerunt, quàm qui abducti sunt captiui, sed non omnes fuerunt populus ciuitatis. A totis enim regionibus (vt refert Iosephus) ad azymorũ diem festum congregati fuerant, & bello subito circunfusi sunt. Et captiuorum quidem numerus, qui in toto bello comprehensi sunt, nonagintaseptem milia collectus est, occisorum verò per omne tempus obsidionis vndecies centum milia. Multitudo quæ à tot regionibus conuenerat ad diem festum intus conclusa, sumptus non habens, quos nec prouidit, nec obsidionem præuidit, citius tormento famis interius vitã finiet miserabilem, populus autem ciuitatis diutius, quamuis in magna penuria durans non totus intus fame interibit, sed media pars ad manus perueniet victoris, & egredietur in captiuitatẽ. Quid de reliqua parte ciuitatis vel populi? Non (inquit) auferetur ex vrbe. Quare non auferetur ex vrbe? Quia victori non erit necesse. Mortua nanq; erit gladio, fame, igne, cum cætera aduentitia multitudine. Hoc nanq; modo disperdentur Iudæi, qui erant pars vna de partibus supradictis. Quomodo deficiet pars alia, scilicet Paganię? Et egredietur (ait) dominus, & prœliabitur contra gentes illas, subauditur, in gladio oris sui, in fortitudine spiritus sui, sicut prœliatus est in die certaminis, id est, secundũ similitudinem mysticam prœlij, quo Aegyptios in mare mersit. In hoc egredietur illo nimirum egressũ, quem Esaias prœuidens, quia de Sion exibit lex, & verbum domini de Hierusalem. Factum est, & sicut Pharao cum curribus & equitibus suis in mare submersus est, ita gentes illæ, gentiumq; illarum principes, reges, cæsares, consules, præsides, sacerdotes templorum, & pontifices cum idõlis suis, & omni ritu phanatico defecerunt, & ad nihilum redacti sunt, & ecce pars tertia superest, pars Christiana relicta est. [Et stabunt pedes eius in die illa super montes oliuarum, qui est contra Hierusalem ad orientem, & scindetur mons oliuarum ex media parte sui ad orientem & occidentem, prærupto grandi valle. Et separabitur medium montis ad aquilonem, & medium eius ad orientem, & fugietis ad vallem montium eorum, quoniam coniungitur vallis montium vsque ad proximum, & fugietis sicut fugistis à facie terræmotus in diebus Oziæ regis Iuda, & veniet dominus deus meus, omnésque sancti cum eo.] Pedes domini pedes speciosi, apostoli sunt. Isti pedes (ait) stabunt super montem oliuarum, id est, super fidem patriarcharum & prophetarum, & in scripturis commorabuntur, & secundum authoritatem loquentur scripturarum, quæ ex illo sunt. Et bene de illo monte dicit, qui est contra Hierusalem ad orientem, quia videlicet sancta scriptura patriarcharum & prophetarum omnino est contra illam terrenam Hierusalem, & omnino intendit ad illum orientem, de quo longè superius in hoc eodem propheta. Ecce enim (inquit dominus) ego adducam seruum meum orientem. Ita est contra illam Hierusalem, vt interdum etiam vocet eam Sodomam siue Gomorrham, vt illic. Audite verbum domini principes Sodomorum, percipite auribus legem dei mei populus Gomorrhæ. Ita est ad orientem, id est, ita intendit in Christum, vt à nullo ipse cognosci, vel sensus eius possit inueniri, nisi ab illo, qui legendo vel audiendo respicit ad Christum. Et scinderetur (ait) mons oliuarum ex media parte sui ad orientem & occidentem, prærupto grandi valle. Mons oliuarum scissus est ex media parte sui, quia cor patrum à filijs, & cor filiorum à patribus eorum recessit. Pars montis ad orientem, & pars ad occidentem, quia videlicet cor patrũ ad Christum & fidei respicit lumen, & cor filiorum ad Antichristum spectans, occiduam patitur cæcitatem. Rursus ait. Et separabitur mediũ ad aquilonem, & mediũ eius ad orientẽ. Quod separatur ad aquilonem, idem est quod dixerat, scindi ad occidentem, sed propterea repetijt, vt

Psal.32.

Psal.118. Psal.67. Cap.XIIII.

Media pars ciuitatis abijt in captiuitatem.

Ioseph.de bel. Iu.li.7.ca.25.

Esaiæ.8.

Pedes domini apostoli sunt.

Supra.3.

Esaiæ.1.

Mons oliuarum scissus.

Roma.11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de reliquijs,quæ conuertentur,quando plenitudo gentium subintrauerit,inferret,& mediũ eius ad orientem. Inter patres,quia iamdudũ scissi sunt à filijs(vt iam dictũ est)ad orientem,& filios illos,qui tandem credendo separabuntur ad orientem, valde grandè est præruptũ,grande interuallum,nimirum subintrantium grandem capiens gentium multitudinem. Huic sensui veritas apostolica consonat,cum dicit. Aliqui ex ramis fracti sunt,tu aũt cum oleaster esses,insertus es in illis,& socius pinguedinis oliuæ factus es. Et fugietis(ait)ad vallem montium eorum, queniam coniungetur vallis montium vsque ad proximum. Hodie videmus,quia fugiunt lucdæi altitudinem montium,vbi veritatis lumen est,& retrudunt se in vallem,quę sub montibus est,tenebras suas amantes,faciem solis quæ in montibus patet odientes, videre non sustinẽtes. fugietis,ait,quoniam coniungetur vallis montium vsque ad proximũ, id est, quoniam gentes vos supergredientes, locum vestrum supplebunt, & non erit vacuum præruptum,atque ita & anterior mons patrum,& posterior pars filiorum insertis gentibus in medium,fiet vnus mons oliuarum,vnus populus sanctorum. Et vos interim quomodo fugietis? Sicut fugistis(ait)à facie terræ motus in diebus Oziæ regis Iuda, idem significatum est illo terræmotu, qui factus est in diebus Ozię regis Iuda,quo ille illicitum sibi sacerdotium vendicare conatus est,in fronte percussus est lepra. Ergo vos ô Iudæi leprosi estis, quia secundum hanc assimulationem pro conscientia leprosæ frontis, vos ad vallem fugitis. Iam amplius sacerdotium vestrum non erit. In domo separata habitabitis secundum similitudinem(vt iam dictum est)Ozię regis,& sacerdotium eorum est & erit,quos fugitis omnes frontes inclytæ & lucidæ, iuxta illud. Signatum est super nos lumen vultus tui domine. Et veniet (inquit) dominus deus meus, omnesque sancti cum eo. [Et erit in die illa,non erit lux,sed frigus & gelu,& erit dies vna, quæ nota est domino deo, non dies neque nox. Hic est finis cunctorũ. Sic veniet(inquit)dominus deus meus, quemadmodum viderunt eum euntem in cœlum, & impijs fugientibus quidem, sed effugere non valentibus, omnes sancti venient cum eo,non erubescentes, lepram in fronte non habentes,& ideirco apertione frontis cum lætitia cordis occurrentes, assistentes, circum sedentes. Et erit in die illa vobis ô fugaces, istud quod dico eueniet. Non erit lux,sed frigus & gelu. Quomodo autem tunc effugietis,qui nunc fugitis,si non erit lux,sed frigus & gelu? Quale est fugere in gelu & frigore & sine luce? Igitur fiet vobis, sicut & in psalmo spiritus iusto iudicio concedens,dicit. Fiat via illorum tenebræ & lubricum, & angelus domini persequens eos. Econtra, sanctis lux æterna,dies indeficiens erit. Hoc est quod continuò dicit. Et erit dies vna quæ nota est domino deo. Quis enim alius illam diem nouit, nisi dominus deus. Oculus non vidit, auris non audiuit, & in cor hominis non ascendit, qualem diem sanctis suis præparauerit. Et quid dico diem? Non dies (inquit) neque nox erit. Quod est dicere. Cum dico diem, vulgariter nomen hoc examinat aliquis, sed secundum sensum illius non dies neque nox erit, id est, non ortus neque occasus solis erit. Sed quid? [Et in tempore vespere erit lux.] Id est, post omnia secula seculorum, quantacunque numerari vel existimari possunt, lux erit. & lux expectabitur indeficiens. [Et erit in die illa, exibunt aquæ viuæ de Hierusalem, medium earum ad mare orientale, & medium earum ad mare nouissimum, In æstate & in hyeme erunt, & erit dominus rex super omnem terram.] Credimus propter quod & loquimur, quia dies ista dies est resurrectionis, quam dicit proloquens & repetens, & erit in die illa, & protenditur dies ista à custodia matutina dominicæ resurrectionis vsque in resurrectionem vniuersalem,& vltra. Exibunt (ait) aquæ viuæ de Hierusalem. Qua de Hierusalem? Nimirum Hierusalem cœlesti, Hierusalem ciuitate dei viuentis, vbi est visio beatæ Trinitatis. Inde (inquit) aquæ viuæ exibunt, aquæ (inquam) viuæ, id est, aquæ resurrectionis mortuorum. At illa videlicet resurrectio mortuorum gemina est. Est resurrectio animarum, resurrectio prima, quæ est remissio peccatorum, est & resurrectio corporum, resurrectio secunda, qua procedent ad vocem filij dei, omnes qui in monumentis sunt. Bene ergo aquas viuas diuisit, medium (inquiens) earum ad mare orientale, quod iam factum est, quod est baptisma in remissionem peccatorum, & hæc est resurrectio animarum. & medium earum ad mare nouissimum, quod in capite quidem, id est, in Christo, iam factum est, sed in corpore, id est, in nobis, in nouissimo die fiet, quod est regeneratio omnium, iuxta illud. In regeneratione cum sederit filius hominis,& cætera. & hæc est resurrectio corporum, remuneratio tam animarum, quàm corporum. Istæ aquæ viuæ in æstate (inquit) & in hyeme erunt,videlicet in æstate, quæ nunc est, quando operari & fugere licet, erunt in resurrectionem animarum. in hyeme autem, scilicet in nouissimo iudicio, quando nec operari, nec fugere licebit, erunt in resurrectionẽ corporum, in remunerationem sanctis tam animarum quàm corporum. Et tunc erit dominus, id est, tunc apparebit, quòd sit dominus & nõ alius rex super omnem terram, completo quod dixit illi pater dominus. Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. [In die illa erit dominus vnus, & erit nomen eius vnum. Et reuertetur omnis terra vsque ad desertũ de colle Remmon ad austrum Hierusalẽ, & exaltabitur & habitabit in loco suo,à porta

Ibidem.
Iudæi tenebras suas amant.
2.Paralip.26
Psal.4.
Actor.2.
Psal.34.
Isaiæ.64.
1.Cor.2.
2.Cor.4.
Duplex resurrectio.
Iohan.5.
Matth.19.
Ibidem.24.
Psal.109.

suo à porta Beniamin vsque ad locum portæ prioris, vsque ad portam angulorum, & à turre Ananehel,vsque ad torcularia regis,& habitabunt in ea,& anathema non erit amplius,sed sedebit in Hierusalẽ secura.] Erit(inquit)in die illa dominus vnus,ac si dicat. Nunc quidem sunt multi, qui dicantur dij, qui dicantur domini. Sed sicut in Psalmo scriptum est. Perijt memoria eorum cum sonitu, & dominus in æternum permanet,ita & hic dico, quia in illa erit dominus vnus, & explosis deorum & dominorum nominibus, erit & permanebit vnum & solum nomen eius. Et reuertetur omnis terra vsque ad desertum. Hæc litera omnis ferè vsque ad finem voluminis,talis est sine dubio ex industria spiritus sancti, vt puerum allicere possit ad fauorem sui,totiusq; voluminis prophetici,scilicet populum Iudaicum sensu puerili,qui talia libenter audit, & sic intelligit quòd Messias, quando in Hierusalem aurea atque gemmata sederit regnaturus,cuncta auferet idôla,nec erit diuinitatis cultura diuersa,sed erit dominus vnus, & reuertetur omnis terra vsque ad desertum, id est, ad antiquum statum, & quod secundum locorum hæc vocabula, Hierusalẽ ędificanda sit, de colle Remmon ad austrum,&c. Sciens quippe quales & quãtas in hoc volumine congesserit margaritas, claudendam thecam,signandumq; vtiliter arbitratus est sacculum, ne porci maligni non solùm conculcarent eas,verumetiam conuersi prophetam ipsum eliderent, quod sine dubio factum fuisset, ita vt nec scripturæ ipsæ ad nos peruenirent. Nihil vtilius dicere possumus,quàm intentionem istam sciendam esse in his,& in cæteris quæ postmodum sequũtur,quæ huiusmodi sunt,& omnes qui reliqui fuerint de vniuersis gentibus quæ venerunt contra Hierusalem,ascendent ab anno in annum,vt adorent regem dominum exercituum, & celebrent festiuitatem tabernaculorum, &c. Veruntamen ista seductio talis pueri non fallit, sed sensum continet veritatis, quem cognoscere deceat virum, qui euacuauit ea,quæ sunt paruuli. Nam omnis terra,id est, omnis ecclesia,omnis ordo ecclesiasticus,qui nunc locis diuersis,& linguis dissonis disparatur. Omnis(inquam)vsque ad desertum,id est, vsque ad eos qui in ecclesia magis contemptibiles sunt,minusq; spiritualium videntur habere donorum,reuertetur de colle Remmon, quod interpretatur excelsum, ad austrum Hierusalem,id est,de altitudine fidei,& propter ipsam fidem perueniet ad plenam supernæ visionis claritatem, vt sit vna ciuitas omnium, & sicut iam dictum est, vnus dominus omnium, & exaltabitur,& habitabit in loco suo,id est,in regno sibi ab origine mundi præparato,à porta Beniamin, vsque ad locum portæ prioris, quod idem esse videtur, ac si dicat,à fine mundi vsque ad originem mundi. Nam porta Beniamin, quòd interpretatur filius dexteræ,rectè intelligitur illa vocatio,qua dicetur his,qui à dextris erunt. Venite benedicti patris mei,percipite regnum, quod vobis paratum est à constitutione mundi,& porta prior ipsa constitutionis mundi, scilicet benedictio, qua creatis hominibus primis, crescite (ait) & multiplicamini. Nam extunc vsque ad iam dictam vocationem, qua vocabuntur à dextris constituti, colligunrur homines,quorum de reuersione hic sermo est. Exaltabitur etiam vsque ad portam angulorum,id est, vsque ad effectum promissionis,& spei patriarcharum,ad quos post maledictionem, quæ subintroiuit per peccatum, factum est promissionis verbum de semine benedictionis,quæ propalabitur in illa porta Beniamin,dicendo. Venite benedicti. Exaltabitur etiam,& habitabit à turre Ananehel vsq; ad torcularia regis, Ananehel interpretatur gratissimus dei. Et quis est gratissimus dei,vt filius dilectus deo patri? Et quis rex, nisi ille idẽ gratissimus deiq; Porrò,turris huius grauissimi,turris ędificata cum propugnaculis, ex qua mille clypei pendẽt, omnis armatura fortium,sancta scriptura est. Torcularia verò regis eiusdem,passiones eius fuerunt. Exaltabitur ergo(ait)& habitabit Hierusalem à turre Ananehel,vsque ad torcularia regis, id est, gloriabitur tam in his qui sanctarum virtute scripturarum instructi & armati, destruere potuerunt omnem sermonem extollentem se aduersus scientiam dei, quàm in illis,qui proficientes vsque ad illam dilectionem, qua maiorem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis,non subterfugerunt tradere corpora sua propter idem Christi. Et habitabunt(inquit)in ea,& anathema non erit amplius,sed sedebit Hierusalem secura. Hoc est,quod & in Apocalypsi legimus. Ecce tabernaculum dei cum hominibus,& habitabit cum eis,& ipsi populus eius erũt, & ipse dominus cum eis erit eorũ deus. Et absterget deus omnem lachrymã ab oculis eorũ,& mors vltra nõ erit, neq; luctus,neq; clamor,neq; dolor erit vltra, quæ prima abierũt. Hæc omnia hic anathematis vocabulo cõprehendit,dicendo,& anathema nõ erit amplius. [Et hęc erit plaga qua percutiet dominus omnes gentes,quę pugnauerũt aduersus Hierusalem. Tabescet caro vniuscuiusq; stãtis super pedes suos,& oculi eius tabescent in foraminibus suis,& lingua eorũ tabescet in ore suo.] Nunquid hæc erit tota plaga? Nunquid nõ in præsenti quoq; seculo nõnulli persecutores,qui afflixerũt ecclesiã domini,talia receperũt? Legamus ecclesiasticas historias,quid Valerianus,quid Decius,quid Diocletianus,quid Maximianus,qd ęquissimus Maximinus,& apostata Iulianus passi sunt,& tunc rebus probabimus,eriã iuxta literam prophetię veritatem esse completã,quòd putruerũt carnes eorũ,& oculi conrabuerũt,& lingua in pedorem saniemq; dissoluta sit. Nunquid oblitus est id,quod omnibus notũ est,quod cruciabun-

Psal.9.
Sensus puerilis Iudæorũ de Messia
Cur mysteria texit prophetia.
Sensus mysticus.
Matth.25. Genes.1.
Cantic.4.
2.Cor.10. Iohan.15.
Apoca.21
Apoca.14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

crãclabuntur igne & sulphure, in conspectu angelorum sanctorum, & ante conspectum agni; & fumus tormentorum eorum ascendet in secula seculorum, vel sicut ipsemet ore suo loquitur dominus. Ibunt in supplicium æternum, ibunt in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius. Ergo secundum tropum, qui dicitur Tapinosis, id est, humilitas magnę rei, non id assequente sermone, quod intendit, hic locutus est, non tam statum rei magnæ dictis infirmans, quàm magnitudinem eius quenquam verbis non posse consequi, significans. [In die illa » erit tumultus domini magnus in eis, & apprehendet vir manum proximi sui, & conseretur » manus eius super manum proximi sui. Sed & Iudas pugnabit aduersus Hierusalem, & congre » gabuntur diuitiæ omnium gentium in circuitu, aurum, & argentum, & vestes multę satis, & sic » erit ruina equi, & muli, & cameli, & asini, & omnium iumentorum quę fuerunt in castris illis, » sicut ruina hæc. Et omnes qui reliqui fuerint de vniuersis gentibus, quæ venerint contra Hie » rusalem, ascendent ab anno in annum, vt adorent regem dominum exercituum, & celebrent » festiuitatem tabernaculorum. Et erit qui non ascenderit de filijs terræ in Hierusalem, vt adorẽt » regem dominum exercituum, non erit super eos imber. Quod si & familia Aegypti non ascen » derit, & non venerit, nec super eos erit. Sed erit ruina, qua percutiet dominus omnes gentes » quæ non ascenderunt ad celebrandam festiuitatem tabernaculorum. Hoc erit peccatum Ae » gypti, & hoc peccatum omnium gentium, quæ non ascenderint ad celebrandam festiuitatem » tabernaculorum. In die illa erit, quod super frenum est equi, sanctum domino, & erunt lebetes » in domo domini, quasi phialæ coram altare, & omnis lebes in Hierusalem, & in aula sanctifica » tus domino exercituum. Et venient omnes immolantes, & sument ex eis, & coquent in eis, & » non erit vltra mercator in domo domini exercituum in die illo.] Vltima hæc recapitulatio » breuis quo tendar, iam ante dictum est. Ad claudendum tendit, & ad ligandum totius pro-
phetiæ sacramentum, vt non intelligeretur vsque ad tempus statutum, sicut & Danieli præcipiebatur. Tu autem Daniel claude sermones, & signa libruꝫ vsque ad tempus statutum, pertransibunt plurimi, & multiplex erit scientia. & sicut Esaiæ dicebatur, Liga testimonium, signa legem in discipulis meis. Et tota quidem prophetia clausa est, nec nisi in ipso Christo reuelatur. sed capitulum hoc etiam clausuræ ligamentum est, nec tamen suspicari posset paruulus inuidus, id est, Iudaicus populus, quod in prophetis aliquid boni gentilibus decerneret, aut quod carnalibus cærimonijs finis esset aliquando ponendus. Fuerit illis quondam permissus carnalis & puerilis sensus, nunc autem in Christo euacuatus, inexcusabilis est error, ita vt de isto veraciter dicas, puer centum annorum maledictus erit, siue morietur. Nam quod dicit. In die illa erit tumultus domini magnus, & apprehendet vir manum proximi sui, & conseretur manus eius super manum proximi sui, sed & Iudas pugnabit aduersus Hierusalem, & congregabuntur omnium gentium diuitiæ in circuitu, aurum, & argentum, & vestes multæ satis, iam factum est, non quomodo illi sperauerunt & sperant, auaritiam insatiabilem spirantes, aureamq; & gemmaram in terris Hierusalem expectantes. sed quomodo spiritum sanctum fecisse decet, cuius omnis ciuitas non terrena, sed cœlestis est, cuius omnis pugna non contra homines, sed contra hominum vitia est. Tumultus ergo domini magnus ille est, de quo Psalmista. Commouisti (inquit) domine terram & conturbasti eam, scilicet per prædicatores tuos, nos terrenos commouens ad pœnitentiam. Et apprehendit vir manum proximi sui, & conserta est manus eius super manum proximi sui, scilicet taliter, vt dicerẽt salubriter contriti, tam Gentiles quàm Iudæi, imò plures Gentiles quàm Iudæi, quid faciemus viri fratres, & responderetur eis, pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine domini Iesu Christi. Non solùm in hoc tumultus fuit, in quo bonum erat tumultuari, & ad pœnitentiam conturbari, & quasi manibus consertis quærere, & dare consilium saluti, sed & in hoc quòd Iudas, id est, Iudæus siue Iudaicus populus, nõ quidem solus sed primus pugnauit aduersus Hierusalem, aduersus euangelicam fidem & ecclesiam, in cœlis conuersari, & ad visionem pacis peruenire cupientem. Non (inquam) solus sed primus pugnauit Iudæus, deinde etiam paganus. Sed quomodo prouenit. Congregatæ sunt diuitiæ omnium in circuitu, aurum, & argentum, & vestes multæ satis. Aurum, & argentum, & vestes multas satis habebat Iudæus, scilicet adoptionem filiorum, & gloriam, & testamenta, & legislationem, & obsequium, & promissa. Item aurum ingenij, argentum nitidi eloquij, artium studiorumq; vtilium, vestes multas paganus habebat. Omnes istæ diuitię ad Hierusalem, id est, ad Christi ecclesiam congregatæ sunt. Prȩterea materiale aurum, & materiale argentum, & vestes manufactæ omnium gentium, iure ad istam Hierusalem congregatæ sunt, quia mortuis regibus vel principibus impijs, successerũt reges vel principes pij, quibus ista Hierusalem, quoniam sua spiritualia seminauit, eorum carnalia nõ indignè messuit. Illi qui pugnauerũt aduersus eam vbi sunt? Perijt memoria eorum cum sonitu. Quæ cura de illis? Sic (inquit) erit ruina equi, & muli, & cameli, & asini, & omnium iumentorum, quæ fuerunt in castris illis, sicut ruina hæc. Ac si dicat. Non magis curat deus de ruina illorum, quàm de ruina equorum & mulorum, quibus sedentes & equitantes aduersus Hierusalem pugnauerunt, siue de ruina

Matth. 27.

Daniel. 12.

Esaiæ. 8.

Esaiæ. 65.

Tumultus domini. Psal. 59.

Actor. 2.

Roma. 9.

1. Cor. 9. Psal. 9.

de ruina camelorum & asinorum, omnisumq; iumentorum, quæ illorum cibaria post illos eſr-
cuntulerunt. Et rectè. Nam in vita sua comparati sunt iumentis insipientibus, & similes facti Psal. 48.
sunt illis. Quomodo & illud iam factum est vel sit, quod dicit. Et omnes qui reliqui fuerint, de vniuersis gentibus, quæ venerint contra Hierusalem, ascendent ab anno in annum, vt adorent regem dominum exercituum, & celebrent festiuitatem tabernaculorum? Leuemus oculos nostros per vniuersum orbem terrarum, & numeremus si possumus tabernacula domini virtutũ, id est, ecclesias siue basilicas martyrum sanctorumq; omnium. Nónne cõsecrationes earum recolentes, ab anno in annum celebramus festiuitatem tabernaculorum, gratias agẽtes domino propter nostrum de Aegypto huius seculi exitũ? Egressus quondam Israelis de Aegypto per Leuit. 23.
vastam & terribilem ac latam solitudinem, in qua non erat domus, villa, oppidum, ipecus, sa- Deuter. 16.
ciebat sibi tabernacula atque tentoria, quæ nunc à similitudine paruulæ auis papiliones vocantur. Iussumq; est, vt in mense septimo in quintadecima die mensis fieret tabernaculorum solennitas, vt beneficiorum dei omni tempore recordarentur, cum cœpissent habitare in vrbibus. Nos quando & quomodo exierimus, quasi de Aegypto, quibus de tenebris exierimus, nõ incognitum habemus, & illum exitum in consecrationibus ecclesiarum mysticis sacramentis significatum, ab anno in annum celebramus ascendentes in Hierusalem, id est, mente contemplantes illam beatam patriam & ciuitatem cœlestem, cuius in istis tabernaculis exiguam quidem, sed sanctam & consolatoriam tenemus imaginem. Et erit, inquit, qui non ascenderit de si- Imber, doctrina cœlestis.
lijs terræ in Hierusalem, vt adoret regem dominum exercituum, non erit super eos imber. Imber cœlestis doctrina, scientia dei est. Hinc est illud. Crescat vt pluuia doctrina mea, fluat vt ros Deuter. 32.
eloquium meum. Quasi imber super herbam, & quasi stillæ super gramina. Magna igitur pœna, magnum detrimentum his qui non ascendunt ad festiuitatem huiusmodi tabernaculorũ, quia non est super eos imber, quia verbum domini non audiunt. Nec semel hanc pœnam deprompsisse contentus, denuò ac tertiò repetit hoc ipsum. Quòd si & familia Aegypti nõ ascenderit, & non venerit, nec super eos erit, subauditur imber, sed erit ruina qua percutiet dominus omnes gentes, quæ non ascenderint ad celebrandam festiuitatem tabernaculorum. Hæc secunda repetitio plus habet quàm prima dictio. Nam ibi tantùm dixit. Non erit super eos imber, hic autẽ cum dixisset. Nec super eos erit, protinus addidit, sed erit ruina qua percutiet dominus omnes gentes. Et est sensus. Inter paganos alienos à verbo dei reputabunt hæretici, qui in Hierusalẽ, id est, in catholicã ecclesiam nolũt ascendere, vt audiant verbum dei secundum regulam fidei, quos hic intelligimus per familiam Aegypti. Quàm ob causam? Videlicet, quia Vide Iosephũ de templum aliquando fuit in terra Aegypti factum ad similitudinem templi quod erat in Hie- antiq. lib. 13. cap. 4.
rosolymis, quod fecit pontifex Onias, putans se implere vaticinium Esaiæ dicentis. Et erit altare Esaiæ. 19.
domini in medio terræ Aegypti. Temporibus Machabæorum fecit Onias illud templum, & 2. Macha. 1.
cum eo infinita examina Iudæorum in Aegypto consederũt. Ad illos est illa scriptura secundi libri Machabæorum. Fratribus qui sunt per Aegyptum Iudæis, salutem dicũt fratres qui sunt Hierosolymis Iudæi, & qui in regione Iudæa, & pacem bonam, hoc maximè intendens solùm esse legitimum templum quod erat in Hierosolymis, & illud esse contra legem quod habebãt in terra Aegypti. Quamdiu stetit vel stare debuit templũ illud in Hierosolymis, tam diu qui recesserunt ab illo, templum aliud tenentes in terra Aegypti, rectè dicti sunt familia Aegypti, & nihilominus secundum similitudinem illorum hæreticí qui se sciderũt ab ecclesia catholica, rectè dicuntur familia Aegypti, & reputantur inter gentes, dicendo. nec super eos erit imber, sed ruina qua percutiet dominus omnes gentes. Tertia repetitione amplius adhuc facit, dicendo sic. Hoc erit peccatum Aegypti, & hoc peccatum omnium gentium, quæ non ascenderint ad celebrandam festiuitatem tabernaculorum. Hoc enim est dicere. Ignorantiam dei habentes, ex eo quòd non erit super eos imber, erunt inexcusabiles. Quare non erit super eos imber? Nimirum, quia non ascendẽt ad celebrandam festiuitatem tabernaculorum, id est, ideireo non habebunt scientiam dei, quia non acquiescẽt ire, vbi prædicatur dei verbum. Ergo inexcusabiles erunt propter hoc peccatum suum, non quia non intellexerunt, sed quia intelligere noluerunt. Conuincentur noluisse intelligere, per hoc quòd noluerunt illuc ascendere, quòd noluerunt festiuitatem sanctam celebrare, quæ festiuitas est scripturas sanctas libenter legere vel audire, & pro amore illarum à seruilibus seculi operibus aliquando vacare. Igitur super quem non erit imber non excusabitur, sed qui ignorat ignorabitur. In die illa erit quod super fre- Quod super frenum est equi, sanctum erit domino. Psal. 33.
num est equi, sanctum domino. Vbi celebranda est eiusmodi festiuitas tabernaculorum, oportet celebratores & festiuos illos siue tabernaculorum ædituos habere victum & vestitum. Vnde habebunt? Non ferunt neque metunt, sed semper in festiuitate occupati sunt, ad eruditionem & meditationem sanctarum scripturarum dispositi sunt. Ad hæc (inquam) satis habebunt. Inquirentes autem dominum non minuentur omni bono. Vnde hoc? Quod super frenum est equi, sanctum erit domino. Hoc est dicere. Diues fidelis, quod sibi superabundat offeret domino, Equi frenum significat omne necessarium. Quid enim inter cuncta equi ephippia,

Universidad de Deusto
Biblioteca

id est, stramenta, magis vel tam necessarium quàm frenum? Ergo quod super frenū est equi, sanctum erit domino, id est, quod super necessitatem abundabit sibi, diues fidelis offeret domino. Non frenum, sed quod super frenum est equi, id est, non illud quo carere non potest vir fidelis, 1.Cor.8. sed quod sibi superabundabat, docebitur offerre domino. Hinc Apostolus. Si enim voluntas prompta est, secundum id quod habet accepta est, non secundum quod non habet. Non enim vt aliis sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex æqualitate in hoc præsenti tempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat, vt & illorum abundantia vestræ sit inopię supplementum, vt fiat æqualitas. Itaque quoniam frenum equi sui dare non poterit sine tribulatione sua, contentus erit dominus illo tantillo quod super frenum est, vt sibi sanctificetur, id est, quoniam durum erit homini, expoliari se rebus necessarijs, tantùm ea quæ superabundāt, quæret, vt sibi offerantur, & hæc proficient prædictam festiuitatem tabernaculorum celebrantibus, id est, re-
Et erunt lebetes, quasi phialæ. ligiosam & spiritualem vitā ducentibus. Et erunt (ait) lebetes in domo domini, quasi phialę coram altari. Quicquid super frenum est equi (sicut iam dictum est) id est, omnis superabundantia, quæ sanctificatur vel offertur domino à diuitibus huius seculi, rectè lebetum nomine significatur, quia videlicet in lebete carnes coquuntur. & carnalia sunt, quæcunque domino ab huiusmodi offeruntur. Porrò per phialas, quibus non carnes coquuntur, sed vinum funditur, spiritualia significantur. Igitur erunt, inquit, lebetes in domo domini, quasi phialæ coram altari, id est, carnalia quæcunque offeruntur domino in vsum seruientium sibi, sic erunt sacra, vt vasa altaris, siue quæcunque res spiritualis ministerij, ita vt æquè de carnalibus sicut de spiritualibus ecclesiæ rebus quisquam defraudare siue deprauare sacrilegium sit. Hoc itidem magis ac magis confirmat dicendo sic. Et erit omnis lebes in Hierusalē & in Iuda sanctificatus domino exercituum, Quod est dicere. Omne quod carnale oblatum erit domino exercituum in Hierusalem & in Iuda, id est, in illis qui spiritualem vitam ducent, ita erit sanctificatum, vt non dicat
Acto.4. quisquam aliquid suum esse, sed sint omnia communia. Vndè adhuc subditur. Et venient omnes immolātes, & sumēt ex eis & coquēt in eis. Quod est dicere. Et venient omnes seculo renuntiantes, & semetipsos domino offerētes, & sumēt ex eis quæ oblata sunt domino à diuitibus, quibus (vt iam dictū est) superabūdauit, & in victu, & in vestitu vtent eis, diuidenturq; singulis prout
Mercator in domo domini. Acto.5. opus erit. Et nō erit vltra mercator in domo domini exercituum in die illo. Nomine mercatoris grauiter denotandū se esse nouerit à spiritu sancto, quisquis in domo domini, id est, in proximo spirituali propriū quid possidere præsumpserit, & delectari huic vitio nequissimo. Non erit, id est, esse non debebit vltra talis mercator in domo domini exercituum, ne fortè pœnam quam Ananias & Saphira in corpore pertulerunt, ipse in anima patiatur.

COMMENTARIORVM IN ZACHARIAM LIBRI, FINIS.

PROLOGVS RVPERTI ABBATIS IN MALACHIAM PROPHETAM.

Malach.1. MAlachiam vltimum duodecimum prophetarum Hebræi Esdram æstimant sacerdotem, quia omnia quæ in libro illius continentur, etiam hic prophetā commemorat, & propterea titulum non habere, quia liber iste pro titulo sit. Igitur & Malachias, id est, Esdras post Aggæum & Zachariam, qui prophetauerūt sub Dario credendus est. Hinc de abiectione Iudæorum, & vocatione gentium. non est, inquit, mihi voluntas in vobis, dicit dominus exercituum, & munus non accipiā de manu vestra, ab ortu enim solis vsque ad occasum magnū est nomen meum in gentibus, & in omni loco sanctificatur oblatio munda. Itaque quoniā Esdras propheta erat, quoniā idem est qui &
1.Esdræ.9. Malachias, nō mirum quòd in libro eius, videlicet Esdræ ita legimus. Accesserunt ad me principes, dicētes. Tulerunt sacerdotes & Leuitæ de filiabus populorū terræ, & de filijs suis & cōmiscuerunt semen sanctū cum populis terrarū. Cumq; audissem (inquit) sermonē istum, scidi pallium meum & tunicam, & euulsi capillos capitis mei & barbæ, & sedi mœrens, &c. Nimirum, quoniam, vt iam dictū est, Prophetа erat, non dubium quin prophetico spiritu intellexit, cuius
Malach.4. vel quanti mali præsagium illa transgressio fuerit, quòd vbi post captiuitatis absolutionē templum reædificatū est, talis in Iuda siue in Israel præuaricatio reperta est. Inde nobis plenius erit
Inuocatio. dicendum, vbi in hoc prophetiæ suæ libro dicit. Transgressus est Iudas, & abominatio facta est in Israel, & in Hierusalem, quia contaminauit Iudas sanctificationem domini quam dilexit, & habuit filiam dei alieni. Adsis ô sancte spiritus, qui per os prophetarū loquutus es, vt consummato in duodecim prophetis opusculo, tandem nos exigui inter filios Leui, quos dominator dominus veniens ad templum sanctum suum conflabit quasi aurum, & quasi argentum, offeramus tibi sacrificia laudū, placeatq; tibi sacrificiū nostrum, sicut illorū sacrificiū, sicut dies seculi, & sicut anni antiqui, de quibus suo loco dicendum erit.

RVPERTI

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN MALACHIAM PROPHETAM, COMMENTARIORVM LIBER VNICVS.

ONVS verbi domini super Israel in manu Malachiæ. [Onus, id est, grauissimi iudicij pondus ista superstitio pollicetur, quòd videlicet secundū prophetiam hanc infelix Iudaicus populus, similiter vt Cain, qui Abel fratrem suum occidit, septemplici reatu obnoxius, septempliciter puniendus, id est, incorrigibilis permanendo, interminabilem iram dei foret subiturus. Numero nanquè septenario, qui tam apud ecclesiasticos, quàm apud Ethnicos philosophos, mas, id est, sortis dicitur, insolubilisq; habetur, & eo plerunq; vniuersitas significatur, numero, inquam, septenario peccatum rebellionis, & duritia ceruicis eius in hac prophetia designatur. Ipsas viceshic iam perstringere libet. Primò sic alloquitur. Dilexi vos dicit dominus. At illi procaciter. In quo dilexisti nos? Deinde secundò. Despicitis nomen meum. Statimq; illi. In quo despeximus nomen tuum? Deinde tertiò. Offertis super altare meum panem pollutum. At illi. In quo polluimus te? Deinde quartò. Laborare fecistis dominū in sermonibus vestris. Ad hæc illi. In quo eum fecimus laborare? Deinde quintò. Reuertimini ad me & reuertar ad vos dicit dominus. Statimq; illi. In quo reuertemur? Quasi verò non audissent, quòd dicebat, recessistis à legitimis meis, & non custodistis. Deinde sexto. Si afflixit homo deum, quia vos confixistis me. At illi. In quo confligimus? Deinde septimo. Inualuerunt super me verba vestra dicit dominus. At illi. Quid loquuti sumus contra te? Ita septies conuenti, & de septem reatus sui capitulis redarguti, septies excusserunt ceruicem duram, nullam reddendo vocem confessionis, sed in omnibus horrorem spirando perpetuæ rebellionis. Per hæc, vt supra iam dictum est, pœna eorum significatur interminabilis, quia culpa septemplex, id est, incorrigibilis est, atque id circo insolubilis (vt dictum est) secundum exemplum Cain, cuius peccati septenarium incrementum potest discerni, peccati irremissibilis, quia in deterius semper progrediens nusquam pœnitentiam egit. Primum in eo fuit, quòd non rectè diuisit cum scriptura dicat. Si rectè offeras, & non rectè diuidas, nónne malum est? Rectè quidem obtulit, quia cui debuit deo obtulit, sed non rectè diuisit, quia rem suam offerens semetipsum sibi retinuit, cor suum deo non præbuit. Secundum fuit, quòd fratri rectè offerenti, & rectè diuidenti inuidit. Tertium, quòd dolosæ egit, dicens. Egrediamur foras. Quartum, quòd interfecit. Quintum, quòd procaciter negauit, dicens. Nescio. Nunquid custos fratris mei sum ego? Sextum, quòd desperauit, maior est (inquiens) iniquitas mea, quàm vt veniam merear. Septimum, quòd nec damnatus pœnitentiam egit. sed vsque in finem cor impœnitens habuit. Lamech qui occidit illum, se & illum pulchrè discernit, dum reatum suum confitens, & dicens. Occidi virum in vulnus meum & adolescentulum in liuorem meum, eundem Cain, & virum propter ætatem, & adolescentulum nominans propter stultitiam, protinus dicit. Septies vltio dabitur de Cain, de Lamech verò septuagies septies. Quod est dicere. Cain sicut peccarum perpetuum, & incorrigibile fuit, ita pœna interminabilis erit secundum significationem numeri septenarij, qui insolubilis est, & præter vnitates in alias partes æquas non potest diuidi. Lamech verò sicut peccatum terminabile est siue remissibile, constitetur enim in occidendo vulnus suum, & agnoscit liuorem suum, ita & pœna solubilis erit secundum significationem numeri septuagesimiseptimi, qui solubilis est, quia præter vnitates etiam in alias diuiditur æquas partes. Habet enim septies vndecim, vndecies septem. Porrò dominus dixerat, qui occiderit Cain septuplum, punietur. Quod ne contrarium putetur ei quod dictum est. De Lamech verò septuagies septies. Sciendum est, quia & hic vbi dominus dicit. Septuplum punietur, & alias, vbicunque loquitur qui hoc vel illud fecerit, morte moriatur, subaudire oportet, nisi pœnitentiam egerit. Hoc autem hic subaudiri non valet, vbi dixit Lamech, septies vltio dabitur de Cain, quia cum hæc diceret, iam tunc occisus Cain pœnitentiæ tempus perdiderat. Igitur onus verbi domini super Israel in manu Malachiæ, id est, grauissimum iudicium verbi domini super contemptores eius Iudæos continetur in hoc opere, in hac scriptura Malachiæ, quod interpretatur angelus meus. Est enim angelus, id est, nuncius domini. Sciendumq; quòd postquam abductus est in captiuitatem, Israel, id est, decem tribus indifferenter pristino nomine, & duæ tribus Iudas & Beniamin appellantur Israel. [Dilexi vos dicit dominus. Et dixistis. In quo dilexisti nos? Nónne frater erat Esau Iacob dicit dominus, & dilexi Iacob, Esau odio habui?] Scientibus vel scire nolentibus veritatem, perspicuum est quòd verè Iacob, & genus eius dilexerit dominus. Etenim ista dilectio quā dicit, & dilexi Iacob, Esau autem odio habui, de fructu suo cognoscitur. Quid multa commemorem? De genere eius Christum nasci,

Onus contra Iudæos.

Septenarius numerus.

Septies obijcitur peccatum rebellionis.

Peccatum Lamech remissibile.

Genes.4.

Deus dilexit Iacob. Genes.27.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nascel,fecit dilectio domini. Cum fuisset Esau primogenitus,non illi,sed iuniori benedictionem istam cupiuit. Seruiant tibi populi,& adorent te tribus. Esto dominus fratrum tuorum,& incuruentur ante te filij matris tuæ.Qui maledixerit tibi,sit ille maledictus,& qui benedixerit tibi,benedictionibus repleatur. Benedictio hæc in Christo completur. Quis nesciat, etiam prophetas, & sanctos,vel iustos innumeros de illo genere progenitos, & in hoc apparere fructum dilectionis qua dilexit Iacob? Ego sum,ait ipse apud alium propheram, qui ascendere vos feci de terra Aegypti & eduxi vos in deserto quadraginta annis, vt possideretis terram Amorræi, & suscitaui de filijs vestris prophetas, & de iuuenibus vestris Nazaræos, Nónne hic est multus dilectionis fructus, multitudo prophetarum, exercitus Nazaræorum, id est,sanctorum,& ipse Christus sanctus sanctorum? Apostolus hoc nescire nos non vult,dicens,quòd eorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa,quorum patres ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

Amos.2.

Rom.9.

Deus non sic dilexit. Esau.

Si istis compares illos,qui de Esau nati sunt, & hæreditatem eius quam in hoc seculo potens hęreditauit.Nónne hæreditas eius veraciter solitudo siue desertum,& genimina eius dracones deserti sunt?Bene ergo protinus dicit.[Et posui Seir montes eius in solitudinem,& hęreditatem eius in dracones deserti.] Nam vt secundum literam ita factum fuerit,notum non habemus à scripturis videlicet,quòd Idumæa sic destructa fuerit, vt montes eius in solitudinem sempiternam, & hæreditas in dracones deserti redacta sit. Vndé & loquitur adhuc. [Quod si dixerit Idumæa,destructi sumus,sed reuertentes ædificabimus quæ deserta sunt,Hæc dicit dominus exercituum.Isti ædificabunt,& ego destruam,& vocabuntur termini impietatis,& populus cui iratus est dominus vsque in æternum, & oculi vestri videbunt & vos dicetis, magnificetur dominus super terminum Israel.] Sicut iam dictum est,hoc ex scripturis,vt litera sonat factum esse comprobari non potest, sed secundum spiritum verum est, secundum spiritualem gratiam manifestum est, quia magnificatus est super terminum Israel, & in comparationem magnificentiæ eius,quam supra iam diximus,& Idumæa,& omnis terrenitas cœlesti gratiæ,in qua dilectus est Iacob contraria, destructa & destruenda est. Et isti(ait dominus)ædificabunt & ego destruam, & vocabuntur termini impietatis, & populus cui iratus est dominus vsque in æternum . Verùm hæc omnia quæ iam diximus spiritualia bona Iacob, & generi eius collata, carnalibus Iudæis, contra quos hæc prophetia texitur, pro nihilo sunt, & procaciter dicunt,In quo dilexisti nos? Nimirum sicut Psalmista loquitur.& in iracundia terræ loquentes dolos cogitabant, irati sunt & irascuntur propter terram quam perdiderũt,& de qua in omnes gentes captiui abducti sunt, nec reputant sibi ob suum hoc euenisse peccatum,vt confitentes culpam, cum venia cœlestem recipiant gratiam,sed in iracundia dicunt. In quo dilexisti nos? Quod est dicere.Falsum est,non dilexisti nos.Et dominus deinde loquitur. [Filius honorat patrem, & seruus dominum suum. Si ergo pater ego sum, vbi est honor meus, & si dominus ego sum,vbi est timor meus?] Oportuna planè commemoratio cõtra illos qui patri dicenti dilexi vos, tanquam procaciter obiecerunt, in quo dilexisti nos? Est ergo sensus. Flagellantem patrem honorat filius, recipiendo disciplinam eius. Ego flagellaui vos flagellatione, quali pater filios flagellare consueuit,quemadmodum Sapientia dicit. flagellat autem omnem filiũ quem recipit. Flagellatio hæc est temporalis, qua in hoc seculo flagellamini, à Romanis excidium passi,& vbique terrarum captiui. Disciplinam hanc vos abijcitis, nec me honoratis,vt reatum confiteamini, & pœnitentiam agatis . Ergo filij non estis, ergo adulteri & non filij estis, quia extra disciplinam estis, animo rebelli, odio crudeli. Item seruus honorat dominum suum, timendo comminantem illum. Ergo quoniam non estis filij, quoniam disciplinam abijcitis, id est, propter temporalem afflictionem non respiscitis, tanquam seruis comminor vobis pœnam sempiternam, gehennam ignis, nec saltem propter hoc timentes pœnitemini. Ergo nec saltem serui estis. Non filij,sed adulteri,non serui,sed inimici estis. [Dicit dominus exercituum ad vos ô sacerdotes,qui despicitis nomen meum. Et dixistis.In quo despeximus nomen tuum? Offertis super altare meum panem pollutum.] Dominus exercituum,cuius nomen sacerdotes Iudæorum hodie despiciunt,vndé & dicit,qui despicitis nomen meum,dominus deus est pater omniporens,cuius nomen est vt inuocamus,deus & pater domini nostri Iesu Christi,illi despiciunt. Procaciter interrogantibus illis, In quo despeximus nomen tuum domine? Offertis, aits, super altare meum panem pollutum. Verè ex quo in festiuitate azimorum interfecistis Christum,ex eo ô vos Iudei,offertis panem pollutum. Extunc omnis quem offertis panis vester pollutus est,omne quod offertis non sacrificium,sed sacrilegium. omne,inquam,quod offertis,pollutum & immundum est. [Et dicitis,in quo polluimus te?In eo quòd dicitis.Mensa domini despecta est.] Quę est hodie mẽsa domini,nisi sacramentũ corporis & sanguinis domini, sacrificii panis & vini?Nimirum talis mensa domini vobis ô Iudæi despecta est,quia non sunt ibi carnes taurorum,& sanguis vitulorum,& cætera huiusmodi. Propter hoc despecta est vobis illa,quæ veraciter dicitur & est mensa domini, quia tauri non sunt ibi, non est hircus, aut vitulus illic, ouis aut

Deut.23.

Psal.74.

Ingrati deo Iudæi.

Prouerb.3. Hebr.12.

Iudæi nec filij nec serui, sed inimici dei sunt.

Mensa domini sacrificium corporis & sanguinis Christi.

ouis,aut columba,siue turtur non sacrificatur ibi. Sed dico. [Si offeratis cæcum ad immolandum, nónne malum est? Et si offeratis claudum & languidum, nónne malum est? Offer illud duci tuo, si placuerit ei, aut si susceperit faciem tuam,dicit dominus exercituum.] Sine dubio cæcum,claudum, & languidum ad immolandum offerre, si vos interrogem an malum sit,respondetis malum est, non solùm quia rario præsto est, verumetiam quia lex prohibet. Est autem cæcum, claudum,& languidum,omne quod brutum est in comparatione hominis,qui rationalis est. Quanto magis in comparatione Christi,qui & homo & deus est, qui dei virtus & dei sapientia est? Male ergo dicitis, mensa domini despecta est. Mensam illam despicientes,in qua sacrificium corpus & languis Christi est. Potius vestrum sacrificium despicabile est, quia sicut iam dictum est,cæcum,claudum,& languidum est.Istud autem sacrificium quod despicitis in mensa domini propter exiguitatem eius quod videtur panis & vini, & videt, & bene graditur, & sanum est. Offer,inquit, illud, offer cæcum, claudum,& languidum duci tuo, & experire si placuerit ei,aut si susceperit faciem tuam,dicit dominus exercituum. Nimirum non placebit, non suscipiet illud, imò iniuriam sibi factam reputabit. Quare? Profectò quia cum haberes in promptu, & offerre posses illud quod & videt, & bene graditur, & sanum est,illud obtulisti quod cęcum,& claudum,quod languidum est.Sic profectò cum in promptu sit,quod possis offerre sacrificium valens ad remissionem peccatorum,scilicet,Christi corpus & sanguinem verum,iniuriam mihi facis offerendo pecus brutum,dicit dominus exercituum. [Et nunc deprecamini vultum domini, vt misereatur vestri, de manu enim vestra factũ est hoc,si quomodo suscipiat facies vestras, dicit dominus exercituum.] Hoc est,quod & Petrus in Actibus Apostolorum dixit eis. Viri Israelitæ audite verba hæc.Iesum Nazarenum virum approbatum in vobis,& cætera vsque Pœnitentiã agite,& saluamini à generatione ista praua.De manu enim (inquit) vestra factum est hoc, videlicet quòd non solummodo cæcum,vel claudum,aut languidum. verumetiam latronem,seditiosum, & homicidam obtulistis,quia Barraban propter honorem diei festi vitæ donastis, Iesum verò authorem vitæ interfecistis . Deprecamini vultum domini, vt misereatur vestri. [Quis est in vobis, qui claudat ostia, & incendat altare meum gratuitò? Non est mihi voluntas in vobis dicit dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, dicit dominus exercituum, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum nomen meum in gentibus, dicit dominus exercituum, & vos polluistis illud in eo quod dicitis, mensa domini contaminata est, & quod supponitur contemptibile est cum igni, qui illud deuorat, & dixistis.ecce de labore, & exusflastis illud dicit dominus exercituum.] Manifestissima de reprobatione sacerdotij Iudaici prophetia est, cum exprobratione auaritiæ eum dicit.Quis est in vobis qui claudat ostia,& incendat altare meũ gratuito? Omnia (inquit) lucri causa facitis.& ne illud quidem quod exiguum est,vt est ostia claudere,ignem altaris incendere,siue aflare,gratuitò facitis,ad mercedem temporalem semper hiantes,vacui à dilectione dei. Non est mihi(inquit)voluntas in vobis,imò sicut per alium prophetam dixi. Nunquam quæsiui hæc de manibus vestris. Holocausta arietum, & adipem pinguium, & sanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum nolui. Item per alium propheram dixi. Holocaustomata vestra addite victimis vestris,& comedite carnes,quia nõ sum locutus cum patribus vestris,& non præcepi eis in die qua eduxi eos de terra Aegypti,de verbo holocaustomatum & victimarum,sed hoc verbum præcepi eis,dicens. Audite vocem meam,& ambulate in omni via quam mandaui vobis. Quanto magis nunc minus suscipiam de manu vestra,quando manus vestræ plenæ sunt sanguine? Planè non suscipiam, imò auertam oculos meos à vobis.Incensum vestrum abominatio est mihi. Neomeniam & sabbatum, & festiuitates alias non feram,iniqui sunt cœtus vestri.Calendas vestras & solennitates vestras odiuit anima mea. Facta sunt mihi molesta. Laboraui sustinens, subauditur per annos quadraginta duos. Vix tamdiu sustinere potui, & differre quod oportebat fieri, scilicet vt Romani venirent, & tollerent vestrum & locum & gentem . Non suscipiam munus vestrum, sed & reiectio muneris vestri nullum infert nomini meo damnum. Ab ortu enim solis vsque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda. Non enim solus Hierosolymis mihi est locus,vbi oporteat adorare, sed in omni loco veri adoratores adorabunt patrem in spiritu & veritate. Et offerunt nomini meo oblationem mundam,oblationem panis & vini,sacramentũ corporis & sanguinis redemptoris sui. Hæc oblatio sic est munda, vt exterius nullam habeat cruoris horrorem. Et interius, siue inuisibiliter munder cruentam omnis peccati pollutionem. Itaque in gentibus talem oblationem offerentibus, magnum est nomen meum. vos autem quondam meus populus peculiaris polluistis illud, & completur illud. Populus quem non cognoui seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi.Filij alieni mentiti sunt mihi,filij alieni inueterati sunt,& claudicauerunt à semitis suis. In eo polluistis nomen meum, quòd cum sit oblatio munda, & emundans omnia

Leuit.22.

1.Cor.1.

Esaiæ.1.

Hiere.7.

Esaiæ.1.

Iohan.4.

Oblatio munda.

Psal.17.

Universidad de Deusto
Biblioteca

delicta, Vos dicitis, mensa domini contaminata est, & quod superponitur contemptibile est, cum igni qui illud deuorat, videlicet quia in commemorationem sit passionis & mortis domini, quem vos occidistis, cum signaculo crucis, in qua vos illum suspendistis. Vndè & ipsum signaculum execramini, & torquemini conscientia crudeli. dicitis in cordibus vestris, contaminatam esse istam quam dicimus mensam domini, & quod superponitur contemptibile esse dicitis, nimirum quia non carnes eiusmodi quales offerre vos & comedere consueuistis, ad-
Hiere.7. dentes, vt per alium prophetam dictum est, holocaustomata vestra victimis vestris. Simul cum dicitur vobis, ignem huius mensæ domini, ignem esse inuisibilem, ignem spiritus sancti, contemptibile hoc est vobis, quia non apparet visibiliter, nec deuorat sacrificium corporeus ignis. Et dixistis. Ecce de labore. Dixistis (inquam) hoc, & dicitis in cordibus vestris, quia eorum ministerium mensæ domini, quod celebratur in gentibus, cum sit (vt iam dictum est) commemoratio passionis dominicæ, magnus labor, magnum est tormentum conscientiæ vestræ. Proinde
In quos hæc prophetia scripta est. exusflastis, id est, blasphemastis illud nequissimo flatu magnæ inuidiæ, magnæ iracundiæ. Nescio quomodo ex libro Esdræ possit intelligi, quod secundum hanc literam reuersus de Babylone populus, minorem putauerit esse cultum religionis, quia ornatus templi deerat, & quod supponebatur, idcirco esse pollutum, quoniam altare tantùm fortuitis & impolitis lapidibus
1. Esdræ. 3 erat extructum, absque templo, absque vrbis ædificijs, absque extructione murorum, & quod propter paupertatem murmurantes atque inuiti offerentes dixerunt. Ecce de labore, Nam ibi taliter scriptum est, quia sponte obtulerũt in domum domini ad extruendam eam in loco suo, & secundum vires suas dederunt, & quia congregatus est populus quasi vir vnus, & ædificauerunt altare dei Israel, vt offerrent in eo holocaustomata, sicut scriptum est in lege Moysi viri dei, & quia concinnebãt in hymnis & confessione domino quoniã bonus quoniã in æternũ misericordia eius. omnis quoque populus vociferabatur clamore magno laudando dominum. Num ergo illius temporis ludæi tali fuerunt digni exprobratione? Sed vos ô ludæi,
Amos.5. vos ô sacerdotes, & pontifices temporis pessimi, quibus iuxta prophetam alium, Væ, quia separati fuistis in diem malum, & appropinquastis solio iniquitatis, vos (inquam) sermo iste percurrit, quia sermo propheticus est, & enunciabat de futuris, dum hæc loqueretur iste angelus,
CAP. II. iste nuncius domini. Proinde audiamus quid adhuc dicat. "[Et intulistis de rapinis claudum, "
& languidũ, & intulistis munus. Nunquid suscipiam illud de manu vestra dicit dominus exer- "
cituum. Maledictus dolosus, qui habet in grege suo masculum, & votum faciens immolat de- "
bile domino, quia rex magnus ego, dicit dominus exercituum, & nomen meum terribile in "
gentibus. Et nunc ad vos mandatum hoc ô sacerdotes. Si nolueritis audire, & si nolueritis po- "
nere super cor, vt detis gloriam nomini meo, ait dominus exercituum, mittam in vobis ege- "
statem, & maledicam benedictionibus vestris, & maledicam illis, quoniam non posuistis super "
cor. Ecce ego proijciam vobis brachium, & dispergam super vultum vestrum stercus solenni- "
tatum vestrarum, & assumet vos secum.] Ad vos (inquit) mandatum ô sacerdotes, qui do- "
mum patris, quæ debuit esse domus orationis, fecistis speluncam latronum, & inde, id est, de
latrocinio vestro, de rapinis quas de populo rapiebatis boues, & oues, & columbas, & cætera
quæ oblata erant, vendendo his qui de longè venerant, & quod efferrent non habebant, ad
vos (inquam) mandatum hoc. Quia sic faciendo profectò intulistis de rapinis claudum &
languidum, id est, intulistis munus omni contemptu dignum, nunquid suscipiam illud de
Maledicti sacerdotes Iudæorum. manu vestra dicit dominus? Imò dicam. Maledictus dolosus, qui habet in grege suo masculum, & votum faciens debile immolat domino. Quis est qui habet masculum in grege suo, &
debile offert, & debile immolat domino, nisi vos ô sacerdotes Iudaicæ perfidiæ, qui habetis
Christum incarnatum iam de genere vestro, & adhuc brutum pecus contenditis offerre do-
mino? Maledicti estis ô dolosi, qui illum venisse scientes, vos scire dissimulatis, quòd iam ve-
nerit, & non qualemcunque claudum aut languidum, non qualecunque debile, quod est omne
Hebr.9. pecus brutum, quia non valet ad emundationem peccatorum, verumetiam Barrabam latronem, homicidam, seditiosum, domino obtulistis, dimittendo illum pro honore quasi domini,
secundum consuetudinem diei festi, & deinde nunquam masculum illum gregis electi domi-
Psal.49. num offerre voluistis, potius brutum pecus ingerentes quasi placeat illi, quasi carnes tauorum manducare, & sanguinem hircorum potare velit. Bene est, quòd ipse rex magnus dominus exercituum nomen suum terribile faciens in gentibus, quoniam noluistis audire, quoniam
noluistis ponere super cor veritatem, sed oppoluistis claritati eius perfidiæ velamen, & non
Esaiæ.5. dedistis nomini eius gloriam & honorem, misit in vobis egestatem, mandando nubibus suis, ne pluant super vos imbrem, sicut nunc patet, quia neque propheticam, neque quamlibet
aliam habetis gratiam cœlestem, & maledixit benedictionibus vestris, & iterum maledixit il-
Hiere.7. lis, id est, iuxta prophetam, alium duplici contritione vos contriuit, vt non solùm Romani tol-
Psal.62. lerent vestrum, & locum, & gentem, verumetiam malignì spiritus animas auferrent, iuxta illud Psalmistæ veriloquium. Tradentur in manus gladij, partes vulpium erunt. Bene (inquam)
& iustè

& iustè maledixit benedictionibus vestris, quoniam vos benedictionibus eius maledicere voluistis, & maledixistis quantum potuistis. Nam quia spiritus sanctus, qui est ipsa benedictio domini, dixerat in Psalmo. Benedictus qui venturus est in nomine domini, vos assumpsistis Psal.117. quasi patrocinium legis dicentis, quia maledictus est à deo qui pendet in ligno, & damna- Deute.21. tione patibuli maledictum voluistis facere illum, qui venerat benedictus in nomine domini. Bene omnino proiecit vobis brachium, & dispersit super vultum vestrum stercus solennitatum vestrarum, & assumet vos (ait) stercus illud secum. Nam quia brachium, id est, armum dextrum bruti pecoris, quod ex lege vobis fiebat, secundum ceremonias legis solùm habere voluistis, & fortissimum brachium domini Christum filium dei reiecistis, & contemptui habuistis, Rectè brachium eiusmodi vobis tanquam canibus proiecit, ne saltem intus in Hierosolymis porrigeretur vobis, sed foris protectum vix assequi & rodere possitis captiui atque dispersi, non solennitates meas, sed vestrarum solennitatum stercus circunferentes, quod & vos ita secum assumpsit, vt sitis possessio vel portio stercoris, non habentes portionem in terra
" solennitatis domini. [Et scietis, quia misi ad vos mandatum istud, vt esset pactum meum cum
" Leui, dicit dominus exercituum. Pactum meum fuit cum eo vitæ & pacis, & dedi ei timo-
" rem & timuit me, & à facie nominis mei pauebat. Lex veritatis fuit in ore eius, & iniquitas
" non est inuenta in labijs eius. In pace & in æquitate ambulauit mecum, & multos auertit ab
" iniquitate. Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia ange-
" lus domini exercituum est. Vos autem recessistis de via, & scandalizastis plurimos in lege.
" Irritum fecistis pactum Leui, dicit dominus exercituum.] Quorsum ista commemoratio Leui tam bonæ? Nimirum vt sacerdotes, quos culpa omnino degenerasse demonstret à fide vel iustitia paterna, nec ad patres pertinere filiorum vituperationem, nec filijs vtique malis communem esse paternæ iustitiæ laudem. Ac si dicat, Quoniam ostia mea clauditis, & altare meũ incenditis, decimas à populo suscipientes, hæreditatio iure secundum carnem filij Leui, puta- Ezech.18.
tis vos mihi esse sicut fuit Leui, sicut fuerunt Moses, & Aaron, & Phinees, & cæteri temporum illorum homines siue sacerdotes vestri maiores de tribu Leui, quasi non aliunde mihi placuerint, nisi ex eo, quod vos tractatis, ministerio cruenti sacrificij. Non ita est. Scietis & experimento discetis, quia misi ad vos mandatum istud, vt esset pactum meum cum Leui. Cuiusmodi pactum? Vtique non pactum ostia claudendi & altare incendendi, mactandi pecora & manducandi carnes, sed pactum vitæ & pacis, & hoc pactum meum cum eo fuit. Quomodo fuit? Sacerdotale officium.
Dedi ei timorem, & timuit me, à facie nominis mei pauebat. Lex veritatis erat in ore eius, & iniquitas non est inuenta in labijs eius. In pace & in æquitate ambulauit mecum, & multos auertit ab iniquitate. Hæc omnia sacerdotalia sunt, quæ vos non habetis. Ergo sacerdotes non estis. Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia angelus domini exercituum est. Vestra autem labia non custodiunt scientiam, non est lex in ore vestro, quam annunciare, est angelicum officium implere, imò recessistis de via quæ est dei scientia, & scandalizastis plurimos in lege. Etenim sicut per alium prophetam dictum est, laqueas iuue- Esaiæ.42.
num omnes vos. Ergo sacerdotes non estis. Irritum fecistis pactum Leui, irritum (inquam) non ipsi Leui, sed vobismetipsis, vt nihil vobis prosit esse secundum carnem filios Leui.

Scire debemus quando sit factum, quod nunc dicit, pactum meum fuit cum Leui, videlicet quando post egressum de Aegypto venientes ad montem Sinai, ascenderunt Moyses & Exodi.24.
Aaron, Nadab & Abiu, qui erant de tribu Leui, & septuaginta de senioribus Israel, & viderunt deum Israel. Dixitq; dominus ad Moysen. Ascende ad me in montem & esto ibi, daboq; tibi tabulas lapideas & legem ac mandata quæ scripsi, vt doceas filios Israel. Hoc fuit pactum vitæ & pacis. Quæ autem post vituli reatum mandauit, non pertinent ad pactum vitæ & pacis. Vndè apud Ezechielem hæc & alia taliter distinguit. Eieci ergo eos de terra Aegypti, & Ezech.20.
eduxi in desertum, & dedi eis præcepta mea, & iudicia mea ostendi eis, quæ faciat homo & viuat in eis. Deinde subsequitur. Et irritauerunt me domus Israel in deserto, scilicet faciendo vitulum & adorando illum. In præceptis meis (inquit) non ambulauerunt, & iudicia mea proiecerunt quæ faciens homo viuet in eis. Ergo & ego dedi eis præcepta non bona, & iudicia in quibus non viuent. Diligenter animaduertenda sunt hæc, qualia sint præcepta quæ dedit ante, & qualia quæ dedit post reatum vituli, & tunc certius parebit quantum distet illud, vndè collaudatur Leui dicendo. Pactum meum fuit cum eo vitæ & pacis, & illud in quo gloriantes sacerdotes impij, putabant se apud deum sic esse vt fuit Leui. Sequitur. [Propter quod
" & ego dedi vos contemptibiles, & humiles omnibus populis, sicut non seruastis vias meas, &
" accepistis faciem in lege. Nunquid non pater vnus omnium nostrum. Nunquid non vnus
" deus creauit nos. Quare ergo vnusquisque nostrum despicit proximum suum, violans pa-
" ctum patrum nostrorum?] Propter quod (inquit) quoniam irritum fecistis pactum Leui, & ego dedi vos contemptibiles & humiles omnibus populis, sicut supra testatus sum, dicens,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Accepistis facie in lege Iohan.7.

Ecce ego proijciam vobis brachium, & dispergam super vultum vestrum stercus solennitatū vestrarum. Et notandum, quòd inter omnia quæ fecerunt, non seruando vias domini, capitulum istud imputat pro magno crimine, & accepistis faciem in lege. Hanc etenim iniustitiam & iniquitatem illorum, ipse dominus omnium pro nobis pauper factus, expertus contra semetipsum, dicebat illis, Et in sabbato circuncidítis hominem. Si circuncisionem accipit homo in sabbato, vt non soluatur lex Moysi, mihi indignamini, quia totum hominem sanum feci in sabbato. Nolite iudicare secundum faciem, sed iustum iudicium iudicate, videlicet vt non plus authoritatis in minori facto concedatis Mosi, propter quod dux fuit, & iudicem super vos illum deus constituit, quàm mihi in maiori facto, pro eo quòd ego non iudico quenquam, imò dico, quis me constituit iudicem aut diuisorem super vos. Hoc enim erat accipere faciem in lege, propter humilitatem faciei eius, facta eius quamuis præclara contemnere, & alterius facta minora, scilicet Mosi, propter claritatē vultus eius, importuna adulatione magnificare & dicere, Nos scimus quia Mosi locutus est deus, hunc autem nescimus vndè sit. In communibus quoque rebus iniquum est faciem accipere. Hinc Iacobus dicit. Si dixeritis diuiti, tu sede hic bene, pauperi autem dicatis, tu sta illic, aut sede sub scabello pedum meorum, nónne iudicatis apud vosmetipsos, & facti estis iudices cogitationum iniquarum? Contra huiusmodi iniquitatem rectè inuehitur, dicens: Nunquid non pater vnus omnium nostrum? Nunquid non deus vnus creauit nos? Quare despicit vnusquisque fratrem suum, violans pactum patrum nostrorum, subauditur, qui ex humilitate deo complacuerunt, qui non ex facie, sed ex fide amici dei facti sunt, qui peregrinando in paupertate spiritus, terram nobis possidendam acquisierunt? Videte quàm sit incongruum, filios humilium & peregrinorum superbire in acceptione personarum. Sequitur. [Transgressus est Iudas, & abominatio facta est in Israel & in Hierusalem, quia contaminauit Iudas sanctificationem domini quam dilexit, & habuit filiam dei alieni. Disperdat dominus virum, qui fecerit hæc, magistrum & discipulum de tabernaculis Iacob, & offerentē munus domino.] Parum est, ad istam declamationem solum illud respicere, quòd reuersi de Babylone in eo transgressi sunt, quòd quidam sacerdotes & Leuitæ tulerunt de filiabus Chananæorum cæterarumq; gentium, & de filijs suis, & commiscuerunt se cum populis terrarum. Parum, inquam, est illud solùm respicere, quoniam hæc verba sunt authoritatis propheticæ, verba sunt spiritus sancti, ad spiritualia semper & cœlestia tendentis. Itaque sicut decet maiestatem loquentis de spiritualibus, cœptus sermo totus spiritualibus intentus sit. Quomodo habuit Iudas filiam dei alieni? Quæ est illa filia dei alieni? Profectò lex cærimoniarum sine lege fidei, filia est dei alieni. Vbi Iudas legem fidei contempsit, per quam primus Abraham deo complacuit, & legem cærimoniarum in cibis & potibus, & iustitijs carnis retinuit, ibi transgressus est, & extunc habet filiam dei alieni, ex quo Christum occidit, quia quicquid extunc obseruare videtur in cærimonijs eiusmodi, non est religio veri dei, sed religio dei alieni, abominatio & contaminatio sanctificationis domini, quam dilexit peruersa dilectione, vt mallet Christum occidere, quàm sanctificationem loci vel gentis amittere secundum timorem quem finxit dicens. Si dimittimus eum sic, venient Romani & tollent nostrum & locum & gentem. Disperdat (inquit) dominus virum qui fecerit hoc, & ita factum est. Nam dispersi sunt, tam magister quàm discipulus, & offerens munus domino, id est, tam seniores quàm populus, tam pharisæus quàm pontifex. dispersi sunt, inquam, tam de terrenis quàm de cœlestibus tabernaculis Iacob. At audiamus adhuc incrementum sceleris, exaggerationem criminis. Ait. [Et hoc rursum fecistis. Operiebatis lachrymis altare domini, fletu & mugitu, ita vt vltra non aspiciam ad sacrificium, nec accipiam placabile quid de manu vestra, & in die ista. Quam ob causam? Quia dominus testificatus est inter te & vxorem pubertatis tuæ, quam despexisti, & hæc particeps tua & vxor fœderis tui.] O quanta ira, quanti zeli domini iracundia. Hoc, inquit, rursus fecistis. Ausi fuistis flere in oculis meis, ausi fuistis mugire in auribus meis, ausi fuistis operire lachrymis altare domini. Quanta est hæc ira, clementissimum dominum dicere, hoc fecistis, flendo & mugiendo me ad maiorem iracundiam concitastis, & ita concitastis ne vltra aspiciam ad sacrificium, nec accipiam placabile quid de manu vestra? Quantum est miraculum? Quales sunt lachrymæ, qualis fletus, qualis mugitus miserorum, qui tam grauiter offendit misericordiæ dominum? Sed non miremur. Nam istorum fletus sceleratus & criminosus est, quia venit de amore præsentis seculi, contemptum habens futuri. Talis erat fletus & eiulatus Esau, quippe qui tam diu fleuit & eiulauit, donec pater Iacob dixerat illi. In pinguedine terræ, & in rore cœli desuper erit benedictio tua. Hinc est ira dei ira iusta, cuius iustitiæ causam continuò subtiliter insinuat. Dicentibus enim, quam ob causam lachrymis nostris offensus non aspicies ad sacrificium, nec accipies placabile quid de manu nostra, respondet & dicit. Quia dominus testificatus est inter te & vxorem pubertatis tuæ quam despexisti, & hæc est particeps tua & vxor fœderis tui.

Lucæ.12.

Iohan.8. Iacobi.2.

Hebr.11.

1.Esdr.c.10.

Filia dei alieni, lex cerimoniarū sine fide.

Iohan.11.

Ira dei in Iudæos.

Fletus Iudæorum sceleratus. Genes.27.

Et est sensus, Vxorem pubertatis, vxorem quam prius nouisti, tu despexisti, quia fidem per quam pater tuus Abraham deo complacuit, in qua deus patres nostros elegit & assumpsit, tu reliquisti. Nónne inter te & huiusmodi vxorem tuam deus testificatus est? Non enim per legem promissio Abrahæ & semini eius, vt hæres esset mundi, sed per iustitiam fidei. Siquidem quando credidit Abraham deo, & reputatum est ei ad iustitiam, & sicut ibidem scriptum est, in die illo pepegit dominus fœdus cum Abraham, dicens: Semini tuo dabo terram hanc, nondum lex data erat, sed necdum ipse Abraham circuncisus erat, & proinde rectè dixerim, fidem fuisse vxorem pubertatis tuę participemq; tuam, & vxorem fœderis tui, inter quam & te testificatus est dominus, id est, testamentū fecit. Tu autem illam despexisti, & cum per fidē in Abraham iustificatus sis, tu per legem cōtempta fide iustificari contendis, quòd est iustitiā tuam velle statuere, & iustitiæ dei nolle subijci. Quomodo ergo audes operire lachrymis altare domini, « flere in oculis domini, & mugire in auribus domini, adulter legis, contemptor fidei? [Nónne « vnus fecit, & reliduũ spiritus eius? Et quid vnus quærit, nisi semen dei?] Quòd est dicere, Nónne « vnus idemq; est deus, qui & cum illa iam dicta vxore pubertatis tuæ testificatus est, & testamentum fecit, & cuius spiritus reliduum, id est, nouum testamentū fecit? Et iste & spiritus eius, cum sit deus vnus quid quærit, nisi semen dei, id est, nisi vt credas in filiū dei? Hoc quærit deus pater, qui primum testamentum fecit, hoc quærit spiritus sanctus, qui reliduum, hoc est, qui secundum testamentum fecit, vt credas in filium dei, sisq; cultor & amator vnius individuæ trinitatis. [Custodite ergo spiritum vestrū, & vxorem adolescentiæ tuæ noli spernere. Cum odio « habueris, dimitte, dicit dominus deus Israel. Operire autem iniquitas vestimentum eius, dicit « dominus exercituum. Custodite spiritum vestrum, & nolite despicere.] Spiritum vestrum, inquit, id est, fidem patrum vestrorum, quæ tanto lege cærimoniarum siue litera legis, quanto spiritus carne melior est, custodite, si vultis viuere, quia videlicet litera occidit, spiritus autem viuificat. Et vxorem huiusmodi, vxorem adolescentiæ tuæ, quæ per dilectionē operando parit filios vitę, noli despicere. Quam tunc despicis, dum iustitiam tuam volēs statuere, iustitiam dei, quæ est iustitia fidei, pro nihilo ducis, & huic subijci non vis, cum tamen hæc vxor adolescentiæ tuæ sit, quia per hanc adoleuisti placitam in patribus quadringentos & triginta annos antequam fieret lex. Tot enim anni fuerunt ante datā legem, à verbo promissionis quod Abrahę creditum est. Noli ergo despicere, sed custodi, id est, dilige. Cæterùm si odio habueris, dimitte. Nam sicut de vxore carnis propter duritiam tuam concessum est tibi, vt dimittas eam si odio habueris, ne forte occidas si tenere compellaris, ita & de ista vxore spiritus tui dico tibi, dimitte cum odio habueris, vt si in Christum credere non vis, saltem credentes non persequaris. Tolerabilius quoque est in Christum non credere, quàm ita fidem eius suscipere, vt seruituti velis subijcere, eicp circuncisionem & cæteras legis cærimonias superponere, quòd secundum actus apostolorum quidam, quamuis pauci, qui crediderant, non minima seditione facta apostolis, persecutionem apostolis conati sunt efficere. Et concedendo quidem dixit, Cum odio habueris, dimitte, sed ne ipsa concessio videretur odientem excusare, conuersus ad auditores. Operiet autem, ait, iniquitas vestimentum eius, id est, Iniquitas odio habentis vxorem huiusmodi, manifesta fiet omnibus, & ab omni seculo denotabitur. Mox ad eosdem conuersus, inculcat & replicat quod dixerat. Custodite, inquiens, spiritum vestrum, & nolite despicere, potius despicite « literam occidentem, sequimini autem & custodite spiritum viuificantem. Sequitur. [Laborare « fecistis dominum in sermonibus vestris, & dixistis. In quo enim fecimus eum laborare? In eo « quod dicitis, Omnis qui facit malū, bonus est in conspectu domini, & tales ei placent. Aut ubi « vbi est deus iudicij?] Multa fuisse in populo Iudæorum, etiam ante hanc vltimam impietatem, qua Christum occiderunt, & apostolos eius persequentes, verbum eius repulerunt, qui dicerent, Omnis qui facit malum, bonus est in conspectu domini, & tales ei placent, illud indicat de libro Machabæorum taliter dictum. In diebus illis exierunt ex Israel filij iniqui, & suaserunt multis, dicentes. Eamus, & disponamus testamentum cum gentibus quæ circa nos sunt, quia ex quo recessimus abeis, inuenerunt nos multa mala. Et abierunt ad regem, & dedit illis potestatem, vt facerent iustitias gentium. Secundum illas siue ex persona talium in. LXXII. psal. dicitur. Quia zelaui super iniquos, pacem peccatorum videns. Item. Quomodo scit deus, & si est scientia in excelso? & cætera. Sic loqui, & sic existimare & dicere, vbi est deus iudicij? eorum est qui omnino à fide sunt alieni. Non est, aiunt, in rebus humanis prouidentia. Omnia casu feruntur incerto, nec dei iudicio gubernantur, quin potius malis ei placent, & boni displicent. Quantum offendat deum, sermo vel sensus huiusmodi vehementer insinuat, cum dicit. Laborare fecistis dominum in sermonibus vestris, Cum hæc & his similia deus pater, deus spiritus sanctus diceret per prophetas ad sacerdotes, & carnes eorum immolatitias reprobaret. Iamdudum & interea loquebatur ad opus salutis nostræ præparans se filius vnigenitus, & dicebat illud in psalmo. Holocaustum, & pro peccato non postulasti, tunc dixi. Ecce venio.

Vxor pueritatis, fides Abrahæ. Roma.4. Genes.5.

Roma.10.

2.Cor.3. Galat.5.

Matth.19. Deute.24.

Act.15.

1.Mach.1.

Psal.39.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. III. Ad hoc dictum valde congruit hoc responsum patris. [Ecce ego mitto angelũ meum,& prę- »
parabit viam tuam antefaciem tuam. [Hunc angelum esse Iohannem, testatur ipse dominus »
Matth.11. dicens. Quid existis videre,prophetam? Etiam dico vobis,& plus quàm prophetam. Hic est
enim de quo scriptum est. Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam,qui præparabit viam
tuam ante faciem tuam. Itaque reprobato veteri sacerdotio, dum sacerdotium melius intro-
ducitur,homo genere sacerdos præmittitur præparare viam sacerdotio vero, sacerdoti magno,
de quo & protinus dicit. [Et statim veniet ad templum suum dominator, quem vos quæri- »
tis,& angelus testamenti quem vos vultis.] Et notandum quod dicit,statim,non enim longa »
mora interfuit, sed statim, scilicet mense sexto, id est, sexto mense à conceptione Iohannis iste
Supra.7. conceptus,sexto mense à natiuitate Iohannis iste natus est. Vterque angelus,quia vterque sa-
cerdos, vterque custodiens scientiam, iuxta quod supra dictum est. Labia sacerdotis custo-
Christus dominator. diunt scientiam,& legem requirent ex ore eius, quia angelus domini exercituum est. Vter-
que (inquam) angelus, sed non pari modo. Ille enim tantùm homo sacerdos, iste autem &
dominator & sacerdos, id est, dominus & deus, & homo sacerdos. Vndé & litera modum
vtriusque rectè discernit, dum de illo dicit hoc tantùm, Ecce ego mitto angelum meum, de
isto autem, & statim veniet ad templum suum dominator quem vos quæritis, & angelus te-
stamenti quem vos vultis. Ad quos autem loquitur dicens, quem vos quæritis, nisi ad veros
Lucæ.2. filios Leui, quorum dulciter postmodum mentionem facit, ad eos qui expectabant redem-
Veniet ad templum,id est,ad sacerdotium primogenitorum. ptionem & consolationem Israel,qualis illo tempore Simeon iustus extitit. Quid porrò est,ve-
niet ad templum sanctum suum, nisi veniet ad sacerdotium suum? Hic enim primogenitus est.
Primogenitorum autem erat sacerdotium,& ante Mosen,& ante Abraham. Vndè & Melchi-
sedech, qui sacerdos altissimi extitit, affirmatur, quòd ipse fuerit Sem, qui fuit primogenitus
Noe. Iuxta hunc morem sacerdos esse debebat Esau,cum esset primogenitus,sed hæc primo-
Genes.27. genita supplantauit ei minor frater eius.& vestes illæ,de quibus scriptum est, Et vestibus Esau
valde bonis, quas apud se habebat domi Rebecca, induit eum,vestes sacerdotales fuisse cre-
duntur. At vbi lex venit, primogeniti à sacerdotio vacare iussi, & precio redimi, quia
sacerdotij functione nihil poterant mundo conferre. Subintrauit autem in sacerdotium & in
Exodi.13. omne ministerium cultus diuini tribus Leui, quæ aliquid contulerat, quia videlicet Moses &
Aaron de tribu Leui existentes, populum ab Aegyptiaca seruitute solutum eduxerant ad
immolandum domino,quod & per eorum constitutionem facere cœperunt in deserto. Parum
quidem contulerant populum illum educendo, & parum conferebant, carnes aut sanguinem
hircorum animalium sacrificando, sed non illo tempore sacrificium aliud fuerat quod sufficere
posset pro peccato. Vbi venit sacrificium valens, rursus remoueri debuit sacrificium carnis &
sanguinis, cum sacerdotibus non quærentibus sacrificium fidei, & primogenitus vnus hono-
rem primogeniti,scilicet sacerdotium susciperе debuit, vnus idemq; & primogenitus omnium
Lucæ.2. & sacerdos & sacrificium. Quod sciens diuinus euangelista cum dixisset de illa, quam vir-
ginem concepisse narrauerat. Factum est autem, cum essent ibi, impleti sunt dies vt pareret,
statim subiunxit. Et peperit filium suum primogenitum. Igitur primogenitum ante omnem
Roma.8. creaturam,primogenitum in multis fratribus,& ideo sacerdotem dignum venientem ad tem-
Coloss.1. plum suum, ad sacerdotium suum. [Ecce venit, dicit dominus exercituum. Et quis poterit »
cogitare diem aduentus eius?] Verè nullus,nisi cui vel per angelum,vel per semetipsum reue- »
Matth.1. Lucæ.2. lauerit spiritus sanctus, sicut per angelum Ioseph filio Dauid, sicut per semetipsum iusto Si-
meoni reuelauit. Veniet enim occultus,veniet sicut mitis & humilis cor e. Nulla scilicet pom-
pa præcedente vel subsequente,nulla clamoris vel contentionis tuba personante. [Et quis sta- »
bit ad videndum eum? Ipse enim quasi ignis conflans, aut quasi herba fullonum. Et sedebit »
conflans & emundans argentum, & purgabit filios Leui. Et colabit eos quasi aurum & quasi »
argentum,& erunt domino offerentes sacrificia in iustitia. Et placebit domino sacrificium Iuda »
Matth.6. & Hierusalem,sicut dies seculi, & sicut anni antiqui.] Quis, inquit, stabit ad videndum eum? »
Verè non sacerdotium, non ciuitas, non templum eorum, qui oculos non habebunt ad vi-
Lucæ.12. dendum eum, qui nequam habebunt oculum & totum corpus tenebrosum. Ipse enim quasi
ignis conflans, & quasi herba fullonum,id est, ignem mittens in terram, scilicet spiritum san-
ctum qui consumet incredulos, velut ignis conflatorium. credentes autem velut herba fullo-
num emundabit gratia remissionis peccatorum, & velut ignis conflans zelo bono, feruentes
amore cœlestium bonorum facies ardentes, vt deinde dicit, & sedebit conflans & emundans
argentum. Hoc repetit dicendo,& purgabit filios Leui. Sicut enim argentum in manu artifi-
cis vel argentarij, sic filij Leui, id est, omnes ministri domini in manu huius dominatoris do-
Sacerdotiũ vetus, liquor feculentus. mini. Quomodo,vel in quo purgabit eos? colabit eos,inquit,quasi aurum & quasi argentum.
Quod colatur,nimirum ideirco colatur,vt à bono liquore omnis feculentia separetur. Et quid
erat sacerdotium prius, nisi liquor feculentus? De optimis sacerdotibus loquamur. Optimi
sacerdotes

sacerdotes Aaron & Phinees, & multi alij, nouissimusq; Zacharias pater Iohannis extiterunt,
eorumq; ministerium sic fuit quasi aurum quasi argentum, sed aurum non defecatum,argen-
tum seculentum. Ibi namque erat fidei aurum, scientiæ vel boni sermonis argentum, sederãt
admixtæ feces cærimoniarum carnalium. Colabit igitur aurum, colabit argentum suũ,id est, Ezech.20.
reiectis cærimonijs carnis, & præceptis non bonis, de quibus superius dictũ est, in quibus vita
non fuit,reseruabit sacerdotio suo solummodo fidei aurum,& præceptorum bonorum argen-
tum. Non solùm autem eiusmodi cærimoniarum, sed & omnium peccatorum feces excolabit Quid &
de cordibus sacerdotum suorum,& offerentes erunt domino sacrificia in iustitia,non in sua,sed qualiter of-
in dei iustitia, in corpore & sanguine Iesu Christi, qui est ipsorum iustitia. Et placebit domino ferũt sacer-
sacrificium Iuda & Hierusalem, sicut dies seculi, & sicut anni antiqui, id est,non per legem fa- dotes Chri-
ctorum, sed per legem fidei iustificabuntur & glorificabuntur sacerdotes noui testamenti, qui sti. Roma.4.
Iuda & Hierusalem merebuntur vocari. Per quam videlicet legem fidei, priusquam subin-
traret carnalium cærimoniarum lex, placuerunt dies seculi, & anni antiqui, id est, homines
sancti, & lucidi patres, & patriarchæ splendidi, non solùm à Mose vsque ad Abraham, sed ab
Abraham vsque ad Noe, vsque ad Abel, quorum videlicet dierum siue annorum, id est,san-
ctorum siue sanctissimorum numerus quantus sit vel fuerit, deus scit. Hoc autem scire debe-
mus, quia sicut illi placuerunt, ita & nos placere debemus per legem fidei. Econtra quid vo-
« bis erit ô sacerdotes carnis,hostes spiritus,inimici fidei? Nimirum id quod sequitur. [Et acce-
« dam ad vos in iudicio,& ero testis velox maleficis, & adulteris,& periuris, & qui calumnian-
« tur mercedẽ mercenarij, viduas & pupillos opprimunt, nec timuerunt me dicit dominus.] O Psal.142.
quàm durè sonat, accedam ad vos in iudicio. Non intres in iudicium cum seruo tuo domine, Iob.9.
ait ille qui orat in spiritu & veritate. Alius quoque laudem ex deo & testimonium habens iu- Ibidem.
stitiæ, scilicet beatus Iob, Etiam si habuero (inquit) quippiam iustum, non respondebo, sed
meum iudicem deprecabor. Item. Si voluerit homo contendere cum eo, non poterit ei respon-
dere vnum pro mille. Si hoc dicunt & veraciter dicunt homines sancti, dies seculi, & anni an-
tiqui, quid facient malefici,& adulteri,& periuri,& qui calumniantur meredem mercenarij,vi-
duas & pupillos opprimunt, nec timuerunt me dicit dominus, quibus vel contra quos talium Testis ve-
criminum non solùm iudex, verumetiam testis ero velox? Et verè testis, quia vidi & audiui, lox,deus.
quia sicut quondam dixi. Descendam & videbo, vtrum clamorem Sodomorum & Gomorræ, Genes.18.
qui venit ad me, opere compleuerint, aut non est ita, vt sciam. Ita & nunc, imò & magis nunc Esaiæ.7.
descendi, butyrum & mel comedi, vt scirem reprobare malum & eligere bonum, & talia co-
medendo,id est, cum hominibus conuersando, iam didici, iam in memetipso expertus sum, ve-
rum etiam esse clamorem quem audiui, de sanguine iustorum & prophetarum, quos occidi-
stis,& hinc ero testis velox, quia vidi & audiui, quia portionem meam ego quoque de manibus
« vestris accepi. [Ego enim dominus & non mutor,& vos filij Iacob non estis consumpti.] Et
hoc est verum & iustum iudicium, quia ego dominus de bono in malum non possum mutari,
& econtra, vos de malo in bonum non estis mutati. Sicut quæro nunc, ita & semper quæsiui iu-
stitiam fidei. & econtra vos, sicut recessistis nunc, ita & semper spiritui sancto dura ceruice &
« incircuncisis auribus resistitis. Inde dico, quia non estis consumpti, id est, nõ estis mutati. [A die-
« bus enim patrum vestrorum recessistis à legitimis meis, & non custodistis.] Hoc idem Stepha- Acto.7.
nus prothomartyr manifestius ac pro tempore & re acerbius dicit. Dura ceruice & incircun-
cisis cordibus & auribus, vos spiritui sancto restitistis, sicut patres vestri & vos. Quem prophe-
tarum non sunt persecuti patres vestri? Et occiderunt eos qui prænunciabant de aduentu iusti,
cuius vos nunc proditores & homicidæ fuistis qui accepistis legem in dispositionem angelo-
« rum, & non custodistis. Sequitur. [Reuertimini ad me, & reuertar ad vos dicit dominus.]
Quale est hoc dicere iustis, dicere his qui in se confidunt, tanquam iusti. Nimirum iniuria vi-
detur eis quod dicitur, reuertimini, quippe cum propter carnẽ Abrahę videntur sibi dei esse pe
culiares & proprij, suosq; infantulos de carne luxuriosa scaturientes vermiculos ostentantes,
« ridere sibi & nobis dicere solent. Isti sunt infantes filij dei. Sequitur ergo. [In quo reuertamur?]
Subauditur, etenim subaudiri volunt nusquam diuertimus, deo proximi sumus, Filij Abrahæ
sumus, vnum patrem habemus deum. Quomodo vel in quo magis appropinquare deo possu- Iohan.8.
« mus? Econtra dominus. [Si assiget homo deum, quia vos configitis me?] Quod est dicere, Imò
nimis auersi atque peruersi, sine exemplo vos auersi, & contra me versi estis. Nullus enim vn-
quam homo præter Iudæum, nulla vnquam gens præter gentem Iudæam, dominum suum af-
« fixit, deũ suum ligno suspendit. Vos me afflixistis, vos me in ligno affixistis. [Et dixistis. In quo
« cõfiximus te? In decimis,& in primitiuis,& in penuria vos maledicti estis, & me & vos cõfigitis
« gens tota.] Et est sensus, Quia vos redargui decimantes mentã & rutam,& anetum, & cimi- Matth.23.
num, & relinquentes quæ grauiora sunt legis, iudicium & charitatem dei, ideirco vos me deum
vestrum confixistis,& propter penuriam, quam timuistis, vel timere vos simulastis, dicentes. Ne

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iohan.m. Iudæi sunt vt Cain.

forté veniant Romani & tollant nostrum locum & gentem. Proinde vos maledicti estis, ita vt ferè nemo sit qui nesciat vos esse Cain, ad quem dictum est. Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Nunc igitur maledictus eris super terram, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua. Cum operatus fueris terram, non dabit fructus suos. Vagus & profugus eris super terram. Mirum quòd ita vagi & profugi super terram, ô maledicti adhuc me consigitis gens tota, gens quasi diabolo coniurata, & vno blasphemiæ spiritu imbuta. Cum enim contra me quem confixerunt patres vestri, vos filij nequam simile & non minus odium spiratis, & blasphematis vbi audetis, profectò me consigitis, nec minus quàm patres vestri, qui me præsentem & visibilem confixerunt, crimen habetis ô desperati & præ desperatione inlani, vt iam dictus ille Cain qui dixit. Major est iniquitas mea, quàm vt veniam merear. Ego verò econtra dico, & veniæ ianuam, misericordiæ ostium aperio vobis, dicendo. [Inferte omnem decimam in horreum, & sit cibus in domo mea, & probate me super hoc dicit dominus. Si non aperuero vobis chataractas cœli, & effudero vobis benedictionem vsque ad abundantiam. Et increpabo pro vobis deuorantem, & non corrumpet fructum terræ vestræ, nec erit sterilis vinea in agro, dicit dominus exercituũ, & beatos vos dicent omnes gentes. Eritis enim vos terra desiderabilis, dicit dominus exercituum] Dixi hoc & dico. Ne faciatis sicut hactenus fecistis, decimando mentam, & anetum, & ciminum, & relinquendo quæ grauiora sunt legis, iudicium, misericordiam, & fidem. Hęc oportuit facere, & illa nõ omittere. Omnem igitur decimam, omnem (inquam) inferte in horreum, & sit cibus in domo mea, non solus cibus corporalis ex rebus corporalibus, quæ debentur vobis, verumetiam quod melius & quod prius est, cibus spiritualis ex rebus spiritualibus, quas deo debetis iudicio, misericordia, & fide, & cæteris huiusmodi, & tunc probate me super hoc, imò & sicut per alium Prophetam dixi. Venite & arguite me dicit dominus. Si non aperuero vobis chataractas cœli, si non fecero cætera quæ dixi, nisi veraciter dixerim alibi. Primùm quærite regnum dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Vos autem regnum dei non quæritis, & insuper pro temporalibus bonis impiè murmuratis. Sequitur. [Inualuerunt super me verba vestra dicit dominus, & dixistis. Quid locuti sumus contra te? Et dixistis. Vanus est qui seruit deo, & quod emolimentum, quia custodiuimus præcepta eius, & quia ambulauimus tristes coram deo? Ergo nunc beatos dicimus arrogantes, siquidem ædificati sunt facientes impietatem, & tentauerunt dominum, & salui facti sunt.] Notum & manifestum est, Iudæos salutem gentium semper odisse, & propter salutem gentium, propterea nobis, quia pœnitentiam nobis deus ad vitam donauit, indignatos esse illos, & nolle suscipere gratiam dei. Hoc vel ex illa parabola satis comprobatur cuiusdam hominis habentis duos filios, ex quibus adolescentiorem peregrè profectum cum sua portione substantiæ, & reuersum postquam dissipauit eam viuendo luxuriosè, cum suscepisset pater, & magnum pro reuersione eius conuiuium celebraret, indignatus senior frater nolebat introire, rogantique patri hæc respondit, Ecce tot annis seruio tibi & nunquam mandatum tuum præteriui, & nunquam dedisti mihi hœdum, vt cum amicis meis epularer. Sed postquam filius tuus hic, qui deuorauit substantiam suam cum meretricibus, venit, occidisti illi vitulum saginatum. Nónne verba hæc similia sunt his, vanus est qui seruit deo. & quod emolimentum, quia custodiuimus præcepta eius, & quia ambulauimus tristes coram deo, ergo nunc beatos dicimus arrogantes, siquidem ædificati sunt facientes impietatem, & tentauerunt dominum, & salui facti sunt? Hoc enim est dicere. Ecce nos filij Abrahæ, nos vnum patrem habentes deum, tot annis seruiuimus deo patri nostro, & nunquam mandatum eius præteriuimus, & nullum emolimentum inde nobis est. gentes autem quæ non seruierunt ei, ecce beatæ sunt. & cum impietatem fecerint, ecce ædificatæ sunt. & quocunque pergimus, quocunque nos vertimus, audimus symphoniam & chorum, videmus celebrari cum illis magnum dei conuiuium, stolam primam, annulum & calciamenta, cuncta sacerdotalia, cuncta regalia populo alieno data sunt. Verba hæc vestra, verba inuidiæ vestræ inualuerunt (inquit) super me, quæ locuti estis contra me, & ita inualuerunt super me, vt non possim vobiscum quicquam facere, nisi quod ex vobis pauciſſimos conuerti (sicut euangelista Marcus) vtique diuinitus quodam loco dixit de me. Et non poterat ibi virtutem vllam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curauit, & mirabatur propter incredulitatem illorum. [Tunc locuti sunt, timentes deum vnusquisque cum proximo suo, & attendit dominus, & audiuit, & scriptus est liber monimẽti coram eo timentibus deum, & cogitantibus nomen eius.] Quid locuti sunt timentes deum? Nimirum glorificauerunt deum, dicentes. Ergo & gentibus pœnitentiam dedit ad vitam. & laudauerunt clementiam, & sententiam patris irreprehensibilem, dicentis Manducemus & epulemur, quia hic filius meus mortuus erat & reuixit, perierat & inuentus est. Quinetiam te seniorem fratrem pro reuersione & susceptione iunioris indignantem, & murmurantem, & dicentem, Quòd nunquam mandatum meum *præteriens, fortiter

Matth.23.

Esaiæ.1. Matth.9.

Iudæi gentibus inuident salutẽ. Lucæ.15.

Iohan.8.

Marci.6.

Actor.11. Lucæ.15.

*Forté, præterierat.

fortiter conuincũt huiusce modi verbis. Propter quod inexcusabilis es ô homo omnis qui iudicas. In quo enim iudicas alium, teipsum condemnas. Eadem enim agis quæ iudicas. Et hoc certè verissimum est. Quæ etenim peccata vel vitia de gentibus vnquam audita sunt, vt non etiam de Iudæis siue de populo Israel audita vel nota sint ex sanctarum authoritate scripturarum. Bene ergo & veraciter locuti sunt, timẽtes deum, vnusquisque cum proximo suo, quòd omnes peccauerunt, & egent gratia dei, & quòd non sit deus Iudæorum tantùm, imò & gentium. Et dominus attendit, & audiuit, quomodo & quid locuti sunt, & scriptus est liber monimenti coram eo timentibus deum, & cogitantibus nomen eius, vt videlicet cuncta in iudicio recitentur, & ex verbis suis iustificentur, sicut econtra, qui malè locuti sunt, ex verbis suis condemnabuntur. Hinc & illud apud Esaiam. Ego autem opera eorum, & cogitationes eorum venio vt congregem cum omnibus gentibus & linguis. In illo libro monimenti, in illa congregatione cogitationum nequaquam deerit illa confessio pœnitentis populi gentilis, quæ patris pietatem confessit. Pater, peccaui in cœlum & coram te, & iam non sum dignus vocari filius tuus. [Et erunt mihi, ait dominus, in die qua ego facio in peculium, & parcam eis, & sicut parcit vir filio suo seruienti sibi. & conuertimini, & videbitis quid sit inter iustum, & impium, inter seruientem deo, & non seruientem.] Tunc illi (inquit) quibus inuideris, contra quos liuore torquemini, quos aspernamini confidentes in vobismetipsis tanquam iusti, erunt mihi in peculium in die qua ego facio, idem vt faciam præsinitum habeo, & parcam eis, quamuis quondam peccatoribus, parcam (inquam) eis pœnitentibus & seruientibus mihi seruitio piæ confessionis, sicut parcit vir filio suo seruienti sibi quibuslibet modis, & cõuertimini, & videbitis illud, quod modo non videtis, neque videre vultis, toti auersi, & dorsum habentes contra faciem veritatis, videbitis (inquam) quid sit inter iustum & impium, inter seruientem deo & non seruientem, & ita certo scietis experimento, quòd non sit vanus qui seruit deo. [Ecce enim dies veniet succensa quasi caminus, & erunt omnes superbi, & omnes facientes impietatem stipula, & inflammabit eos dies veniens, dicit dominus, quæ non relinquet eis radicem & germen. Et orietur vobis timentibus nomen meum sol iustitiæ, & sanitas in pennis eius. Egrediemini, & saltetis sicut vituli de armento, & calcabitis impios, cum fuerit cinis sub planta pedum vestrorum, in die qua ego facio dicit dominus exercituũ.] Hoc erit inter iustum & impium, inter seruientem deo & non seruientem, quod est inter stipulam, quam profectò caminus citò consumit, & inter homines quos serenus sol ortu suo lætificauit. Vnus enim idemq; dies domini, vnus idemq; sol iustitiæ, cum in iudicio cunctis manifestus apparuerit, superbis & omnibus facientibus impietatem ita erit terribilis, vt non possint stare ante faciem eius, sicut stare stipula non potest in flamma camini ardentis, vel sicut fluit cæra à facie ignis. & inflammabit eos in perditionem, sicut inflammatæ stipulæ non relinquitur radix aut germen. timentibus autem nomen meum, sic erit, vt sol inito vere, sol non qualiscunq;, sed sol iustitiæ, & sanitas in pennis eius. His verbis gemina timentium deum felicitas pulchrè exprimitur. Nam in eo quod dicit sol iustitiæ, iustificationem significat animarum, qua timentes dominum, felices erunt in die illa. atque dicendo, Et sanitas in pennis eius, immortalitatem atque incorruptibilitatem designat corporum, qua felices erunt, id est, timentes dominum in eadem & ex eadem die. Item hoc intererit inter iustum & impium, inter seruientem deo & non seruientem, quod est inter vitulum & à vinculo solutum, & cinerem quem vitulus calcans dum exilit, subsilit, dispergit in omnem ventũ. Ait enim. Egrediemini, & salieris sicut vituli de armento, & calcabitis impios in die qua ego facio dicit dominus deus exercituũ. His verbis pulchrè & æterna significatur inuentus sanctorum renouanda ex resurrectione mortuorum, & vetustas irrecuperabilis impiorum, qui propter superbiam omnis peccati, incendio conflagrati cinis facti sunt. Sequitur. [Memento legis Mosi serui mei, quam mandaui in Oreb ad omnem Israel præcepta & iudicia.] Quid hoc est dicere, in tali negotio, nisi ac si dicat. Dominator iam dictus, & angelus testamenti est, qui accuset vos Moses, in quo vos speratis, si enim crederetis Mosi, crederetis forsitan & mihi, de me enim ille scripsit, si enim illius literis non creditis, quomodo verbis meis credetis? Igitur mementote (inquit) legis Mosi serui mei, quam mandaui in Oreb ad omnem Israel præcepta & iudicia, videlicet, vbi dicentibus ad Mosen. Loquere tu nobis, & audiemus, non loquatur nobis dominus, ne forte moriamur, Prophetam autem suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui, & ponam verba mea in ore eius, loqueturq; ad eos omnia quæ præcepero illi. Qui autem verba eius, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego vltor exiſtam. Tunc autem dabantur præcepta decalogi bona, & iudicia in quibus est vita, quæ ad carnales non pertinent cærimonias. Memento (inquit) quia si memineris (inquit) illius legis, temporis, & loci, memores eritis etiam mei, quia tunc & ibi de me ille scripsit. [Ecce ego mittam vobis Heliam propheram, antequam veniat dies domini magnus & horribilis, & conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres illorum, ne forte veniam, & percutiam terram

Roma.2.

Roma.3.

Esaiæ.66.

Lucæ.15.

Cap. IIII.

Psal.67.

Iohan.5.

Exodi.20. Deute.18.

Ex aduentu Heliæ duplex opinio

terram anathemate] De aduentu Heliæ quicquam diffinire non ausim, quia videlicet doctorum alij quibus omnes ferè consentimus, credunt eum ad literam venturum & restituturum omnia, ac mortis debitum persoluturum. alij verò nequaquam, quibus vir illustris beatus Hieronymus consentire videtur, dicens. Quanquam multi sint etiam nostrorum qui credunt eum ad literam venturum, & restituturum omnia, ac mortis debitum persoluturum. Cæterùm dominus interrogatus ab apostolis de aduentu Heliæ, respondit. Helias iam venit, & non cognouerunt eum, sed fecerunt in eum quæcunque voluerunt, Iohannem in Helia volens intelligi. Vndè subsecutus adiunxit. Si vultis recipere, Iohannes ipse est Helias qui venturus est. Verumtamen siue ipsam Heliæ personam, siue (vt alij volunt) prophetiam promitti magis verum sit in his verbis, Ecce ego mitto vobis Heliam propheram, illud constat, quia reliquiæ conuertentur ex Israel, & dicente supradicto patre, Epulari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus mortuus fuerat & reuixit, perierat & inuentus est, acquieuerit ei filius senior, qui nunc indignatus est, & intrare non vult, atque ita conuerteretur cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum, vt credant filij hunc Iesum Christum, qui sub Pontio Pilato passus est, illum esse quem patres venturum expectauerunt, antequam veniat dies domini magnus, & horribilis dies iudicij, in qua anathemate percutiet terram, id est, eos qui faciunt opera terrena, veniens manifestus, qui quondam venit occultus.

Matth. 17.

Roma. 11. Luce. 15.

* *
*

FINIS.

Impressa sunt nunc demùm ex integro luculentissima Ruperti abbatis Tuitiensis, summi theologi, summicq; viri, in duodecim prophetas minores Commentaria. Quæ ante annos quadringentos, posteris diligenter reuoluenda consecrauit. Impensis Viduæ Arnoldi Birckman.
Anno domini, M. D. LI.
Louanij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca